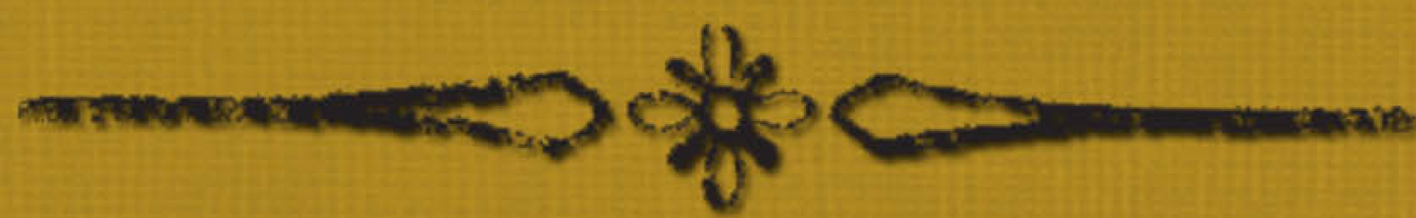
മാളവീയം.

പ്രസ്താവന.

ഞാൻ രണ്ടുകൊല്ലത്തോളം ബെറോഡായിൽ, എന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ പരേതനായ പത്മനാഭപിള്ള അവർകളുമൊരുമിച്ചുതാമസിച്ചിരുന്നു. ആ കാലത്തു മഹാരാഷ്ട്രചരിത്രപുരുഷന്മാരായും അല്ലാതേയുമുള്ള ചില യുദ്ധവീരന്മാരുടെ കഥകളെപ്പററി കേൾപ്പാനിടയായി. അവ മിക്കവാറും രസകരങ്ങളായി തോന്നുകയാൽ അവയെ ക്രോഡീകരിച്ചു ആഖ്യായികാരൂപമായി എഴുതണമെന്നു ഒരു മോഹം ജനിക്കയും ഞാൻ ഈ ഗ്രന്ഥമെഴുതിതീർക്കയും ചെയ്തു. ഒരാഖ്യായികയുടെ ലക്ഷണമൊപ്പിച്ചു എഴുതുവാൻ ഞാൻ അപ്രാപ്തനാണ്. എന്നാൽ ചിലപാശ്ചാത്യകവികളുടെ കൃതികളിലുള്ള ഹൃദയസ്പൃശികളായ ആശയവിശേഷങ്ങളും ചമൽകൃതിയോടുകൂടിയ കഥാവിസ്തരരീതിയും എന്നെ സഹായിച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു കഥാബന്ധത്തിനു വിശ്ലേഷം വരാതെയും, കഥ സന്മാർഗ്ഗപരമായും എഴുതിതീർപ്പാൻ എനിക്കു സാധിച്ചിട്ടുള്ളതാകുന്നു.

മാളവീയം ആദ്യന്തം സശ്രദ്ധം വായിച്ചുനോക്കി എന്നെ ഗുണദോഷിച്ച തിരുവനന്തപുരം കാളേജ് ചരിത്രപണ്ഡിതർ മ. രാ, രാ, എ. ഗോപാലമേനോൻ അവർകൾ എം. എ; റിട്ടയാർഡ് തഹശീൽദാർ മ. രാ, രാ, എം.. സി നാരായണപിള്ള അവർകൾ ബി. എ; എന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ മ രാ, രാ, എൻ. വേലുപ്പിള്ള അവർകൾ, ഇവരുടെനേർക്കു ഞാൻകൃതജ്ഞനായിരിക്കുന്നു.

യി ൨
വത്തി, കരണ്ണ13 ത്തിരക്കിനിടയിൽ മിസ്റ്റർ ഗോപാലമേനോൻ
ണ്ണിക്കാരെയും പുരസ്കു അയച്ചുതന്നതിലേക്ക് അദ്ദേഹത്തോ

ട്ടം, തിരുവനന്തപുരം സരസ്വതീവിലാസം അച്ചുക്കൂടം ഉടമസ്ഥൻ ബ്രഹ്മശ്രീ വിഠലപ്പോററി അവർകളും മററു ജോലിക്കാരും 'മാളവീയം' എളുപ്പത്തിൽ അച്ചടിച്ചുതീർപ്പാൻ ശ്രദ്ധിച്ചതിലേക്ക് അവരോടും ഞാൻ വന്ദനം പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു.

തിരുവനന്തപുരം
൯൮-തുലാം ൨൨-൦൦൯- }

ഗ്രന്ഥകർത്താ.

മുഖവുര.

മാളവീയം ഇന്ത്യാചരിത്രസംബന്ധമായ ഒരു ആഖ്യായികയാണ്. അറംഗ്സീബ് ചക്രവൎത്തിയുടെ ഭരണകാലത്തുണ്ടായിരുന്ന രാജ്യസ്ഥിതികളെ അവലംബിച്ചാണു കഥ രൂപപ്പെടുത്തിട്ടുള്ളതു്. കുറെക്കാലം മദ്ധ്യഇന്ത്യയിൽ പരിചയിച്ചു അവിടത്തെ കാൎയ്യങ്ങളേയും ജനങ്ങളേയും പററി സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള അറിവു ഗ്രന്ഥകാരന്നു ഈ കഥാകല്പനയിൽ പ്രോത്സാഹകമായിത്തീൎന്നിട്ടുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ ഈ ഗ്രന്ഥത്തിനു പറയത്തക്ക ഗുണം ഉണ്ടായിട്ടുമുണ്ടു്. കഥാബന്ധത്തിൽ ലിററൻ, സ്കാട്ടു, മുതലായ പാശ്ചാത്യ ഗ്രന്ഥകാരന്മാരെ അനുകരിച്ചിട്ടുള്ള സ്ഥിതിക്കു് ലോകഗതിയോടുള്ള സാദൃശ്യവും തന്മൂലമുള്ള തന്മയത്വവും പ്രകാശിപ്പിച്ചു ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ആസ്വാദ്യത വൎദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനു സാധിച്ചിട്ടുള്ളതായികാണാം.

സൽഗുണത്തോടുകൂടിയ തരുണീതരുണന്മാരുടെ അനുരാഗബന്ധംതന്നെയാണു കഥയുടെ ആണി. എന്നാൽ അതിനെ ഒരു ആണിയായിമാത്രം പ്രയോഗിച്ചു ജീവിതാദൎശങ്ങളെ ദൃഷ്ടാന്തപൂൎവ്വം പ്രവൎത്തിച്ചുകാണിക്കുന്നതാണു ഗ്രന്ഥകാരന്റെ ഉദ്ദേശമെന്നു തോന്നും. പലതരക്കാരായ മനുഷ്യരും പല പ്രദേശങ്ങളും സന്ദൎഭങ്ങളും സമയോചിതമായി പ്രകാശിപ്പിച്ചു ലോകഗതിയേയും ചൎയ്യകളേയും അനുഭവപ്പെടുത്തുന്നതിൽ മിസ്റ്റർ പരമേശ്വരൻപിള്ള

ത്ര്യേകം സാമൎത്ഥ്യം കാണിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

യി ച

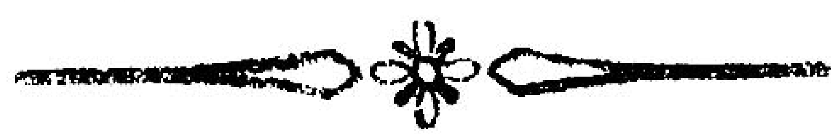
വൎത്തി, കരണീയങ്ങളായ ആദൎശങ്ങളേയും മഹനീയങ്ങളായ ണ്ണികളേയും പുരസ്കരിച്ചും യഥാൎത്ഥലോകത്തിൽ അനുഭവ

ച്ചപ്പെടുന്ന ഛായവിടാതെയും ഗ്രന്ഥനിൎമ്മാണം ചെയ്യുന്നതു് ഒട്ടും ലഘുവായ കൃത്യമല്ല. മിസ്റ്റർ പരമേശ്വരൻപിള്ള സാഹിത്യരംഗത്തിൽ ഇപ്പോൾ ആദ്യമായിട്ടാണു പ്രവേശിക്കുന്നതെങ്കിലും സരസകലകളിലും ലോകപരിചയത്തിലും അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിട്ടുള്ള പരിപാകതകൊണ്ടു്, ഇതിൽ അദ്ദേഹത്തിനു യാതൊരു ക്ലേശവുമുണ്ടായിട്ടില്ല. സരസവും സന്മാൎഗ്ഗപരവും ആയ കഥാവസ്തു ലളിതവും സുഗമവും ആയ ഭാഷയിൽ പ്രകാശിപ്പിച്ചു് മനസ്സിനെ ആകൎഷിക്കുന്ന വൎണ്ണനകളും ശ്രദ്ധയെ ബന്ധിക്കുന്ന ഘട്ടങ്ങളും ഇണക്കിച്ചേൎത്തു യാത്രാശ്രമം അറിയാതെ വായനക്കാരെ എത്രദൂരമെങ്കിലും കൊണ്ടുപോകാനുള്ള വാസനാബലം ഇതിൽ പ്രത്യേകമായി ശോഭിക്കുന്നുണ്ടു്. ഈ പരമാൎത്ഥത്തിനു് എന്റെ സാക്ഷ്യപത്രത്തിനേക്കാൾ വിശ്വസനീയമായ തെളിവായി ഈ ഗ്രന്ഥംതന്നെ എല്ലാവരും മനസ്സിരുത്തി പരിശോധിക്കണമെന്നു ഇവിടെ പറവാനുള്ളു.

തിരുവനന്തപുരം
൯൮-തുലാം ൨൭-ാം-നു

എ. ഗോപാലമേനോൻ.

മാളവിയം.

ഒന്നാം അദ്ധ്യായം.

വിശ്വന്തൻ:—"നിങ്ങൾക്ക് ഈശ്വരാനുഗ്രഹം ഉണ്ടാകട്ടെ! മഹാമനസ്കനായ അങ്ങയുടെ ഔദാര്യത്തിനു ഞാൻ, ആജീവനാന്തം, കൃതജ്ഞനായിരിക്കും."

ജയസിംഹൻ:—"ഞാൻ ചെയ്യുന്നതു മനുഷ്യർ അന്യോന്യം അനുവർത്തിക്കേണ്ടതായ ധർമ്മം മാത്രമാണ്. വിശേഷിച്ചു, കാലദേശാവസ്ഥകളുടെ സ്വഭാവം കൊണ്ടു സ്നേഹത്തേയും, ബന്ധുത്വത്തേയും, മനുഷ്യധർമ്മത്തേയും, ചിലർ മറന്നുകളയുന്നതുപോലെ, ഞാൻ ചെയ്യുമോ?—അവിടത്തേക്ക് അസ്വാസ്ഥ്യം, ഒരിക്കലും, ഉണ്ടാവാനിടയില്ല. ദൈവഗത്യാ, ഇപ്പോൾ ഇങ്ങനെ സംഭവിച്ചുവെന്നേയുള്ളു. അതുകൊണ്ടു് അവിടത്തെ എല്ലാവിധത്തിലും സഹായിപ്പാൻ ഞാൻ സന്നദ്ധനാണ്."

വിശ്വ:—"അതു് അങ്ങയുടെ മഹാമനസ്കതയുടെ ലക്ഷണമാണ്. ഇനി, എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നറിയാതെ ഞാൻ അന്ധാളിച്ചിരിക്കയായിരുന്നു. ചക്രവർത്തിയുടെ കല്പനയെ ധിക്കരിക്കാൻ പാടുള്ളതല്ല. അഥവാ, ധിക്കരിക്കയാണെങ്കിൽ, അതിൻെറ ഫലത്തെ നിരോധിപ്പാൻ കൂടി തയ്യാറായിരിക്കണം. അതിനു ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഒരുങ്ങുന്നുമില്ല. ചക്രവർത്തിയുടെ വിശ്വാസത്തിന് ഇന്നാൾവരെ പാത്രീഭവിച്ചും, അദ്ദേഹത്തിൻെറ രക്ഷയിൽ ഇക്കാലപര്യന്തം ഇരുന്നു് കാലയാപനം ചെയ്ത ഞാൻ, ചക്രവർത്തിക്ക് എതിരായി വാളെടുപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നില്ല. ആനകളെപ്പോലെ, ചക്രവർത്തി, തന്നത്താൻ പാംസുസ്നാനം ചെയ്കയാണ്. ഏഷണിക്കാർക്കു വശംവദനായിത്തീർന്നിട്ടു, ചക്രവർത്തി ഓരോന്നു

പ്രവർത്തിക്കുന്നതു സദ്യഃഫലമാണ്. ശിവാജിയെ തോൽപ്പിക്കുന്നതിനാണു, ചക്രവർത്തി ഇപ്പോൾ ശ്രമിക്കുന്നതു്. അതു്, എന്നെ ദ്രോഹിക്കുന്നതുപോലെ, നിസ്സാരമായിവരില്ല. യുദ്ധവീരനും പരാക്രമിയുമാണു ശിവാജി. ശിവാജിയുടെ അശ്വസൈന്യത്തെ അറംഗ്സിബ്ബ് എതൃത്തുകളയാമെന്ന് വിചാരിക്കുന്നതു ദുസ്സാദ്ധ്യമാണ്. അതുകൊണ്ടു ശിവാജിയെ കഴിയുന്നത്ര ബന്ധുവായിട്ടുവയ്ക്കണമെന്നു പറഞ്ഞുപോയ കുററത്തെ തുടന്നാണ്,എനിക്കു നേരിട്ട ഗ്രഹപ്പിഴയെല്ലാം."

ജയ:—"അവിടുന്നു സത്യവാനാണ്. സത്യം ചിലപ്പോൾ ശത്രുക്കളെയുണ്ടാക്കും. പക്ഷെ കൊല്ലിക്കയും ചെയ്യും! എന്തിനു വൃഥാ പറഞ്ഞു സമയം കളയുന്നു? ഇനി, മേൽനടക്കേണ്ടകാര്യത്തെപ്പററി ആലോചിക്കാം. കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ, ബീജപ്പൂരിയിൽനിന്നു, പോയില്ലെങ്കിൽ അവിടുത്തേയ്ക്കു വല്ല ആപത്തും നേരിടാൻ എളുപ്പമുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടു് ഞാൻ സൂചിപ്പിച്ച സ്ഥലം അവിടുത്തേയ്ക്കു രസിച്ചോ എന്നറിഞ്ഞാൽ കൊള്ളായിരുന്നു."

വിശ:—"അങ്ങിനെ ഒരു സ്ഥലം ഉണ്ടെന്നു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. ആ ദിക്കിനെപ്പററി ഒരഭിപ്രായവും പറയാനില്ല."

ജയ:—"പൂനായിൽനിന്നു വടക്കു പടിഞ്ഞാററാണ് ആ സ്ഥലം. ഒരു കോട്ടയായിട്ടാണ് എൻെറ പൂർവന്മാർ അതിനെ കെട്ടിച്ചിട്ടുള്ളതു്. പേർ, പ്രതാപഗിരിയെന്നാണ്. അവിടുത്തേയ്ക്കു നേരിട്ട അപകടത്തെപ്പററി ഞാൻ കേട്ടയുടൻ ആ സ്ഥലം അവിടുത്തെ ഉപയോഗത്തിനു വിട്ടുതരണമെന്നു തീച്ചപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഇനി അവിടുത്തെ ഇഷ്ടം എങ്ങിനെയെന്നേ അറിവാനുള്ളു."

വിശ:—"കൊള്ളാം!—അതിനു രണ്ടുപക്ഷമുണ്ടോ? എൻെറ ഇഷ്ടം മുമ്പുതന്നെ പറഞ്ഞുവല്ലൊ. ആസ്ഥലം എൻെറ ഉപയോഗത്തിനു നിങ്ങൾ തരണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു."

ജയ:—"വളരെ സന്തോഷം! എന്നാൽ, ഞാൻ ആ കോട്ടയും, കൊട്ടാരവും, എളുപ്പത്തിൽ ചില അററകുററവേലകൾ നടത്തി, തയ്യാർ ചെയ്യിച്ചിട്ടു, വിവരം മനസ്സിലാക്കിത്തരാം."

വിശ:—"നിങ്ങളുടെ സൽക്കാരത്തെ വന്ദനപുരസ്സരം കൈക്കൊള്ളുന്നു. എന്റെ ചെറുപ്പകാലങ്ങളിൽ എന്നല്ലാ, ഇപ്പൊഴും ഓരോ ഉദ്യോഗത്തിൽ ഞാനിരിപ്പാനിടയായിട്ടുള്ള സ്ഥലങ്ങൾ, മിക്കവാറും, പ്രധാനപട്ടണങ്ങളായിരുന്നതുകൊണ്ടു കാനനവാസം പരിശീലിപ്പാനിടയുണ്ടായിട്ടില്ല. ഇപ്പോൾ അതിനു തരംകിട്ടിയല്ലൊ."

ജയ:—"പ്രതാപഗിരി എന്ന പേർ സാധാരണ കോട്ടയുടേതായിട്ടാണു കേൾവിയുള്ളതു്. എന്നാൽ ആ കോട്ട കെട്ടീട്ടുള്ള പർവതശിഖരത്തിന്റെ പേരും അതുതന്നെ. അവിടയും അതിനു താഴ്വരകളിലും ആളുകൾ പാർപ്പുണ്ടു്. അവർ അപരിഷ്കൃതന്മാരും, മൂഢന്മാരുമാണ്. ആ കോട്ടയെപ്പററി ചില കെട്ടുകഥകൾ അവർ പറയുന്ന പതിവുണ്ടു്. ആ ശേഖരത്തിൽ അവിടുത്തെയടുക്കലും അവർ വന്നു പറഞ്ഞേക്കാം."

വിശ:—"തൊഴിലൊന്നുമില്ലാത്തവൎക്കു് എന്തെല്ലാമാണു പറഞ്ഞുകൂടാത്തതു്? അങ്ങിനെയുള്ളവരുമായി സഹവാസം ഞാൻ വെച്ചുകൊള്ളുകയില്ല.

ജയ:—"അവിടുത്തെ സ്ഥൈര്യം നിശ്ചലമാണല്ലൊ. അതിനെ ഉദ്ദേശിച്ചല്ല ഞാൻ പറഞ്ഞതു്. അവിടുന്നൊരുമിച്ചു കുട്ടികൾ വരുന്നുണ്ടായിരിക്കും. അവരെപ്പററിയാണു ഭയം എനിക്കുള്ളതു്."

വിശ:—"ഹേയി!—അശേഷം ഭയം വേണ്ട. നിസ്സാരങ്ങളായ കഥകളെ കേൾപ്പാൻ ഇച്ഛിക്കുന്ന കൂട്ടരല്ല എന്റെ കുട്ടികൾ. പുരുഷോത്തമൻ അസാധാരണ ബുദ്ധിസാമൎത്ഥ്യമുള്ളവനാണ്. എന്റെമകൻ 'ചന്ദ്രസേനൻ' ബഹു ധീരനമാണ്. താഴ്ന്നതരം ആളുകളുമായി വൎത്തമാനം പറഞ്ഞു രസിക്കാൻ അവർകൂടിയെന്നു് ഒരിക്കലും വരികയില്ല. ഇനി വേറൊരു കുട്ടിയുള്ളതു മകൾ 'താര'യാണ്. അവൾ പ്രകൃത്യാ ശാന്തയാണെങ്കിലും ബുദ്ധിക്കു സ്ഥൈര്യഗുണം ഏറ്റക്കുറയുള്ള ശേഖരത്തിലാണ്. അകാരണമായ ഭയത്തിന് അവൾ അധീനയായി വരികയില്ല."

ജയ:—"ശരി—എന്നാൽ മതി. ഞാൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ പോയിട്ട് വർഷം നാലഞ്ചു കഴിഞ്ഞു. അവിടെ ഒരു കാര്യസ്ഥനെ നിയമിച്ചിട്ടുണ്ട്. അയാൾ മുഖാന്തിരമാണ് കരം പിരിപ്പിക്കയും മററും ചെയ്യാറുള്ളതു്. അയാൾ എന്റെ ഒരു പഴയ ആശ്രിതനാണ്. അയാളുടെ പേർ 'റസ്റ്റിരാമൻ' എന്നാണ്. പ്രതാപഗിരിയിൽ പോകാൻ എനിക്ക് അശേഷം മനസ്സില്ല. കുടിയാനവന്മാരുമായി വല്ല വസ്തുതക്കംനേരിട്ടാൽ അതു സംബന്ധിച്ചുമാത്രമേ അവിടെ പോകാറുള്ളൂ. ഈയ്യിടെ ആവിധം തക്കങ്ങളും ഇല്ല. ഇത്രയും പറഞ്ഞതു്, ഞാൻ തന്നെ പോയി അവിടുത്തേക്കും, കുട്ടികൾക്കും, സുഖവാസത്തിനു തക്കവിധം വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിനു കഴിയാതെ ഇരിക്കുന്നതിനെപ്പററി, തെററിധരിക്കരുതല്ലോ എന്നു കരുതിയാണ്."

വിശ:—"തെററിധരിക്കയൊ! നന്നായി! ഉദ്ദേശം ഉടൻ മനസ്സിലാക്കത്തക്കതേയുള്ളൂ. നിങ്ങളുടെ കുടുംബവശാൽ പററിയ അത്യന്തദുഃഖാവഹമായ ആ സംഭവത്തെ ഞാനറിയാതിരുന്നിട്ടില്ല. എങ്ങിനെ ആയാലും, പ്രതാപഗിരിയെ സന്ദർശിക്കുന്ന മാത്രയിൽ, ഉണങ്ങിയ വ്രണത്തെ മനഃപൂർവ്വം കീറി ചോരയൊലിപ്പിക്കുമ്പോലെ, നിങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തെ ഭേദനം ചെയ്യത്തക്ക ഓർമ്മകൾ മനസ്സിലുദിച്ചേക്കാം. നിങ്ങൾക്കുണ്ടായപോലെയുള്ള ദുഃഖം എനിക്കുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ, നിശ്ചയമായി, ആ സ്ഥലത്തെ, ഞാൻ ദർശിക്കപോലും ചെയ്കയില്ല."

ജയ:—"അതെ—എങ്കിലും, കുറെ കാലം ചെല്ലുമ്പോൾ ആ വിചാരം മാറിപ്പോകുമായിരിക്കും. മനുഷ്യാവസ്ഥയ്ക്കു് അങ്ങിനെ വരാനെ പാടുള്ളുവല്ലൊ. പിന്നെ—ആ സ്ഥലം കാണേണ്ടതാണ്. മനോഹരങ്ങളായ കാഴ്ചകളെ, അവിടെ എല്ലാവശങ്ങളിലും, കാണാം. അവിടുത്തേയ്ക്കു് വേട്ടയിൽ ഭ്രമമുണ്ടെങ്കിൽ യഥേഷ്ടം മൃഗങ്ങളുണ്ട്. ഈ രണ്ടു സൌകര്യങ്ങളോട് ഇടചേന്ന് വേറൊരു ദോഷം കൂടിയുള്ളതിനെ പറയാതിരിപ്പാൻ വയ്യാ. അന്നത്തെ—കഷ്ടം!—ആ സം

ഭേവം കഴിഞ്ഞതിൽ പിന്നീടും, കള്ളന്മാർ എട്ടും പത്തും പേർ ഒന്നുചേൎന്നു, കുടികളിൽ കയറി, അക്രമങ്ങൾ പ്രവൃത്തിക്കാറുണ്ടു്. ആ അവസരങ്ങളിൽ എന്റെ കാൎയ്യസ്ഥൻ ഭടന്മാരെ അയച്ചു് അവരെ ആട്ടിപ്പായിച്ചു കളയും. അതിനാൽ മുൻകരുതൽ വേണ്ടതാണു്. അവിടുന്നോ കുട്ടികളോ ആയുധപാണികളായ ഭടന്മാരോടു് ഒരുമിച്ചല്ലാതെ പുറത്തു സഞ്ചരിക്കരുതു്."

വിശ:—"അങ്ങിനെയാവാം" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു പ്രതാപഗിരിയിൽ പോയാൽ വേട്ടയ്ക്കും മലകളിൽ സഞ്ചരിക്കാനും സൌകൎയ്യമുണ്ടെന്നു ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞതിനെപ്പററി വീണ്ടും അദ്ദേഹംപറഞ്ഞുതുടങ്ങി. "എനിക്കു വേട്ടയ്ക്കും മററും ഉത്സാഹം കുറഞ്ഞിരിക്കുന്നകാലമാണു്. പ്രായവും അതിക്രമിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ ഒന്നിലേ എന്റെ ആഗ്രഹം ദൃഢമായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുള്ളു. അതു പ്രകൃതിയുടെ എല്ലാ പ്രകാരത്തിലുമുള്ള വൈചിത്ര്യങ്ങളെ കാണുന്നതിലാണു്. സകലാന്തൎയ്യാമിയായി സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപമായി പ്രകാശിക്കുന്ന പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ അവാച്യമായ മാഹാത്മ്യത്തെപ്പററിയുള്ള ഏതാണ്ടൊരുബോധം, സമുദ്രം, അത്യുന്നതങ്ങളായ പൎവ്വതങ്ങൾ, എന്നിങ്ങനെയുള്ള പ്രകൃതിയുടെ ശ്രേഷ്ഠതരങ്ങളായ അംഗങ്ങളുടെ സന്നിധാനം കൊണ്ടു്, മനസ്സിലുദിച്ചുപോകും—എന്നീവിധം തന്റെ വിചാരങ്ങളെ വിശപന്തൻ പറവാൻതുടങ്ങിയ ഉടൻ, അദ്ദേഹവും, ജയസിംഹനുംകൂടി ഇരുന്നിരുന്ന മുറിയുടെ പുറത്തു കാൽപെരുമാററം കേട്ടു് വിശപന്തൻ തിരിഞ്ഞുനോക്കി, "അല്ലാ, ഇതാ!"—എന്നു സന്തോഷാശ്ചൎയ്യങ്ങളെ മുഖത്തു സ്ഫുരിപ്പിച്ചുംകൊണ്ടു പറഞ്ഞശേഷം സംഭാഷണം നിൎത്തി. ഇത്രയും നടന്നതിനുള്ളിൽ ആ മുറിക്കകത്തു ചന്ദ്രസേനനും, പുരുഷോത്തമനും, താരയും, കടന്നു ചെല്ലുന്നതുകണ്ടു വിശപന്തൻപറഞ്ഞു. "കുട്ടികളെ! വരുവിൻ! പ്രതാപഗിരിയിൽ നമ്മുടെ താമസമാക്കണമെന്നു് ഇതാ ഇദ്ദേഹം പറയുന്നു. ആ സ്ഥലത്തെപ്പററി നിങ്ങൾ

കേട്ടിരിക്കാം. നിങ്ങളുടെ താമസം ഇതുവരെ പട്ടണങ്ങളിലായിരുന്നു. ഇനി പൎവ്വതപാൎശ്വത്തിൽ 'താമസിച്ച്' അതിന്റെ ഗുണദോഷവും അറിയേണ്ടതല്ലെ? ഈ മാററം നിങ്ങളെ പരിതപിപ്പിക്കുന്നുണ്ടോ?"

കഥ ഇവിടെ സ്വല്പം നിൎത്തി ദേശാവസ്ഥയെപ്പററി കുറച്ചൊന്നു പ്രസ്താവിക്കുന്നതിനോടുകൂടി, മുൻകണ്ട ആളുകളേയും വായനക്കാൎക്കു പരിചയപ്പെടുത്തേണ്ടത് ആവശ്യമെന്നു കരുതുന്നു.

മുഗൾവംശജനായ അറങ്ങ്സീബ് ചക്രവൎത്തിയുടെ രാജ്യഭാരാവസാനകാലത്തുണ്ടായതായ ദുൎഘടാവസ്ഥകളിൽ പ്രത്യേകിച്ച് ഈ ഘട്ടം, ആ ചക്രവൎത്തിക്കു വളരെ വ്യഥയുണ്ടാക്കത്തക്കതായിരുന്നു. മഹമ്മദീയരുടെ മതസിദ്ധാന്തത്താൽ ഇതരമതാനുസാരികളെ ഹിംസിപ്പാനുള്ള തൽപരതയും, യുദ്ധത്തിൽ, ഇൻഡ്യയിൽ, ഉത്തരദക്ഷിണ പാൎശ്വങ്ങളിലെ ഹിന്ദുരാജാക്കന്മാരെ കാന്ദിശീകന്മാരാക്കിയതുകൊണ്ടു മഹമ്മദീയൎക്കുണ്ടായ അഹമ്മതിയും, ക്രൂരന്മാരും അനീതിമാന്മാരുമായ പഠാൺ ഇടപ്രഭുക്കന്മാർതമ്മിലും, അവർ ഹിന്ദുമതാനുസാരികളായ രാജാക്കന്മാരുടെ നേൎക്കും, തുടൎന്ന ആഭ്യന്തരകലഹവും, ആ ചക്രവൎത്തിയുടെ പ്രതാപതരുവിനെ ഉന്മൂലനംചെയ്വാൻ ഹേതുഭൂതങ്ങളായിഭവിച്ചു.

ഒരു മഹാരാജ്യം അധോഗതിയെ പ്രാപിക്കുന്നതിലേയ്ക്കുള്ള പ്രധാന കാരണം, അവിടെയുള്ള രാജപ്രതിപുരുഷന്മാരും രാജാവും, തമ്മിലുള്ള ശത്രുതതന്നെയാണ്. തഴച്ചുവളരുന്ന ഒരു മരത്തിന്റെ അഗ്രത്ത് ഇത്തിൾപററി അവിടെനിന്ന് അതു മറ്റു ശാഖകളിൽ കടന്നുകൂടി ആ മരത്തെ പോഷിപ്പിക്കുന്ന രസത്തെപ്പോലും ആകൎഷിച്ച്, ഒടുവിൽ ആ മരത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ, മഹാരാഷ്ട്രന്മാർ, രജപുത്രന്മാർ, സിക്കുകാർ, തുടങ്ങിയുള്ള യോധാക്കളും ശൂരന്മാരുമായ പ്രജകളുടെ നേതാക്കന്മാരും, ചക്രവൎത്തിയും, തമ്മിൽ സ്വരച്ചേൎച്ചയില്ലാതെ തീൎന്നതു ക്രമേണ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശക്തിയെ ക്ഷയിപ്പിച്ചു.

വിധിവിരുദ്ധമായും, പ്രകൃതിശക്തിയെ എതിൎത്തും, ദുൎഗ്ഗമങ്ങളായ പൎവ്വതങ്ങളേയും, സമുദ്രങ്ങളേയും, കടന്ന് അന്യരാജ്യാക്ര

മണത്തിന്ന സന്നദ്ധരായി പുറപ്പെടുന്ന സംഘക്കാൎക്ക് നേരിടുന്ന നാശത്തെപ്പററി ചരിത്രങ്ങളിൽ നിന്ന് നാം ഗ്രഹിക്കുന്നുണ്ടല്ലൊ. കാൎത്തേജ് രാജ്യക്കാർ, ഡറായസ്സ്, ജംഗിസ്ഖാൻ, നെപ്പോളിയൻ മുതലായ പ്രാചീനന്മാർ അവരവരുടെ സ്ഥാനം വിട്ട്, റോമ, ഗ്രീസ്, ചീനാ, റഷ്യാ എന്നീ ദൂരദേശങ്ങളെ പിടിച്ചു കീഴടക്കുവാൻ യത്നിച്ചതിൽ വെച്ച് അവൎക്ക നേരിട്ട ദുൎയ്യോഗം ദക്ഷിണഇൻഡ്യയെ ജയിക്കുന്നതിന് മോഹിച്ച മുഗൾവംശജന്മാൎക്കും സംഭവിച്ചു. ചളിപ്രദേശങ്ങളിൽ ദുൎവ്വായുക്കളുടെ സമ്മേളനം കൊണ്ടു രാത്രിയിൽ ചിലപ്പോൾ കാണുന്ന പ്രകാശത്തെ വഴിപോക്കർ ദീപമെന്നു തെററിദ്ധരിച്ച്, ആപത്തിൽ കുടുങ്ങുന്നതുപോലെ, ദക്ഷിണഇൻഡ്യയെ കരസ്ഥമാക്കുവാൻ വേണ്ടി ധനവ്യയം ചെയ്തതും, മൂലബലത്തെ ബലിയായി അൎപ്പിച്ചതും, മുഗൾവംശം ക്ഷയത്തെ പ്രാപിക്കുന്നതിലേക്കുള്ള പ്രധാനകാരണങ്ങളിൽ ഒന്നായിത്തീൎന്നു. ഈ വിധം യുദ്ധങ്ങൾകൊണ്ടും, തോൽവികൾകൊണ്ടും, ആന്തഛിദ്രംകൊണ്ടും, ഇച്ഛാഭംഗംകൊണ്ടും, ഔറങ്ങ്സീബ്ബ് തന്നെ വിഷമിച്ചിരുന്ന സന്ദൎഭമാണ് ഈ കഥാകാലം.

ഔറങ്ങ്സീബ്ബ് മഹാമനസ്കനായ ഒരു പുരുഷനായിരുന്നു എന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം അനേകരാജ്യങ്ങളെ കീഴടക്കി അനവധി രാജാക്കന്മാരെ കാനനവാസത്തിനയച്ചുവെന്നു വരികിലും അദ്ദേഹത്തോട് എതൃത്തുനിന്നു യുദ്ധം ചെയ്തു ബുദ്ധിമുട്ടിക്കാത്തവരായ രാജാക്കന്മാരേയും പ്രഭുക്കന്മാരേയും നിശ്ശങ്കം വിശ്വസിച്ച് തന്റെ കീഴിൽ പലവിധമുള്ള ഉദ്യോഗങ്ങളിൽ നിയമിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ, ഇവർ, പൂൎവ്വവൈരത്തെ ഹൃദയത്തിൽ ഭദ്രമായി സൂക്ഷിച്ചുവയ്ക്കയും, പ്രതീകാരം ചെയ്യുന്നതിന്ന തക്കയവസരം പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയും ചെയ്തു. മുൻപ്രസ്താവിച്ചപ്രകാരം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഏതൽകാലാവസ്ഥ രാജ്യഭരണത്തിന് ആകപ്പാടെ കുഴപ്പം നേരിട്ട സമയമായിരുന്നു. ഓരോ സ്ഥലങ്ങളിൽ നിയമിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ചക്രവൎത്തിയുടെ പ്രതിനിധികൾക്ക് പ്രജകളെ കീഴടക്കി കരം പിരിക്കുവാൻ കഴിയാതായി. ചില സ്ഥലങ്ങളിൽ ജനങ്ങൾ കൂട്ടംകൂടി ലഹളയ്ക്ക് ഒരുമ്പെട്ടു. മററു ചില സ്ഥലങ്ങളിൽ ബഹിഷ്കൃതരായ നേതാക്കന്മാരെ ജനങ്ങൾ തന്നെ

പോയി കൊണ്ടുവന്ന് അവരെ അധിപന്മാരാക്കി, അറങ്ങ്സീബ്ബി
നോടു നേരിടുവാൻ സന്നദ്ധരായി. അറങ്ങ്സീബ്ബിൻെറ ഉദ്യോഗ
സ്ഥന്മാരിൽ പോലും ചിലർ ജനസാമാന്യത്തിൻെറ നിർബ്ബന്ധ
ത്തിലുൾപ്പെട്ട് അവരുടെ നേതാക്കന്മാരായിതീൎന്നു. ഈ വിവര
ങ്ങൾ അറിഞ്ഞു ചാരന്മാർ മുഖേന ചക്രവൎത്തി ഗൂഢാന്വേഷണം
ചെയ്തുതുടങ്ങി. ഈ അവസരത്തിൽ മുമ്പ് പ്രസ്താവിച്ചപ്രകാരം
ശിവാജിയെ മിത്രമായി വെച്ചുകൊള്ളണമെന്ന് വിശ്വന്തൻ നി
ഷ്കപടമായി ചക്രവൎത്തിയെ ധരിപ്പിച്ചതുമുതൽ ചക്രവൎത്തിക്ക്
ആ പ്രഭുവിനെപ്പററിയും ബലമായ സംശയം ഉണ്ടായി. ആക
പ്പാടെ ബുദ്ധി ചലിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ എത്ര കണ്ടു് ന്യായവാദം ചെ
യ്താലും, അതിൻെറ സാരം ഗ്രഹിക്കാൻ ശക്തി ചിലൎക്ക് ഉണ്ടാകാ
തെയിരിക്കുന്നതു സാധാരണമാണല്ലൊ. വിശേഷിച്ച് മദാന്ധ
ന്മാരുടെ കഥ ചോദിക്കണമോ? ചുരുക്കത്തിൽ, ലഹളകൾക്കും
മററു പല ദുൎഘടങ്ങൾക്കും കാരണഭൂതന്മാരെന്ന് ചക്രവൎത്തി സം
ശയിച്ചവരിൽ പ്രധാനിയെന്നു സങ്കല്പിച്ചതു വിശ്വന്തനെ ആയിരു
ന്നു. ഇദ്ദേഹം ധവലൽപുരാധീശനായിരുന്നു. അറങ്ങ്സീബ്ബിൻെറ
ശക്തിമത്തായ സൈന്യത്തെ എതിൎപ്പാൻ താൻ ശക്തനല്ലെന്നു
കാണുകയാലും, തനിക്കു സമന്മാരായ രാജാക്കന്മാർ തന്നോടും,
എന്നല്ല അവർ തമ്മിലും, യുദ്ധത്തിനു തയ്യാറുള്ളവരെന്നു നന്നെ
ബോദ്ധ്യമുള്ളതുകൊണ്ടു് അവരെ ഒരുമിച്ചുചേൎത്ത് അറങ്ങ്സീബ്ബി
നെ നിരോധിപ്പാൻ തുനിയുന്നതു നിഷ്പ്രയോജനമായ ഉദ്യമമാണെ
ന്നു തോന്നിയതിനാലും, വിശ്വന്തൻ തൻെറ രാജചിഹ്നങ്ങളെ
അറങ്ങ്സീബ്ബിനായ്ക്കൊണ്ടു് ദാനംചെയ്തു. അറങ്ങ്സീബ് ആ പ്ര
വൃത്തിയെ അഭിനന്ദിച്ച് ഒരു രാജപ്രതിപുരുഷസ്ഥാനം കൊടുത്തു
വിശ്വന്തനെ ബീജപുരീഭരണത്തിനു നിയോഗിച്ചു. ഈ നിലയിൽ
അദ്ദേഹം ബീജപുരിയിൽ കുടുംബസമേതം താമസം തുടങ്ങി മൂ
ന്നു സംവത്സരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഭാൎയ്യ പരമഗ
തിയെ പ്രാപിച്ചു. ആ സമയം അദ്ദേഹത്തിൻെറ പുത്രിയായ താ
രക്കു രണ്ടുവയസ്സേ ആയിരുന്നുള്ളു. ഭാൎയ്യാവിയോഗദുഃഖം ദുസ്സഹ
മായിരുന്നിട്ടും, ശൈശവം മുതൽ യൌവനം വരെ താരയുടേയും
സീമന്തപുത്രൻ ചന്ദ്രസേനൻെറയും, പുത്രനെപ്പോലെ വളൎത്തിയി

ടുന്ന പുരുഷോത്തമൻെറയും, കായികവും മാനസികവുമായ സംസ്കരണവിഷയങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധയെ പ്രവേശിപ്പിച്ച് അദ്ദേഹം കാലയാപനം ചെയ്തു.

വിശ്വന്തൻ, ഇൻഡ്യാമഹാരാജ്യസംബന്ധമായുള്ള സകല സംഗതികളേയും, അതാതിൻെറ ഗുണദോഷവിവേചനംചെയ്തു, ചക്രവൎത്തിയെ ധരിപ്പിക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. രാജ്യഭരണത്തിൽ അസാമാന്യമായ സാമൎത്ഥ്യവും, അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്നുവെന്ന് ചക്രവൎത്തിക്കറിയാമായിരുന്നുവെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിൻെറ ബുദ്ധിയുടെപരിപാകതയും, പ്രായത്തിനൊത്ത ഗാംഭീൎയ്യവും, ഏററക്കുറെ സ്വതസ്സിദ്ധമായ ഗൎവ്വമെന്നു ചക്രവൎത്തിക്ക് ഒരു മിത്ഥ്യാജ്ഞാനം കടന്നുകൂടി. ഇതിനെല്ലാത്തിനും പുറമേ, ഹിന്ദുമതസ്ഥന്മാരായ പ്രഭുക്കന്മാൎക്കു തമ്മിൽ ശത്രുത്വമുണ്ടായിരുന്നതുപോലെ, അവർ ഓരോരുത്തൎക്കും, വിശ്വന്തൻെറനേൎക്കു സ്പൎദ്ധയുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഉദ്യോഗനിലയിൽ അവൎക്കു പല കാൎയ്യങ്ങളും അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടു സാധിക്കേണ്ടിയിരുന്നതിനാൽ അവർ സ്പൎദ്ധയെ ഒളിച്ചുവെച്ചു് ഇഷ്ടംനടിച്ചു പെരുമാറി. ഈ കപടസ്നേഹം വാസ്തവമായിട്ടുള്ളതെന്നുകരുതി, ചക്രവൎത്തി, വിശ്വന്തനോടുകൂടി മററ് എല്ലാരേയും ഒരു ശേഖരമായി അവിശ്വസിച്ചു എന്നു മാത്രമല്ലാ തൻെറ ജീവഹാനിക്ക് ഒരുവെട്ടുന്നവരാണെന്നുകൂടി, അവരെ സംശയിച്ചുതുടങ്ങി. ഇപ്രകാരം, ചക്രവൎത്തി പല സംശയങ്ങളെ ഒന്നുചേൎത്തു നിശ്ചയിച്ചതു, പ്രഭുക്കന്മാരിൽ പ്രാധാന്യം വഹിച്ച വിശ്വന്തനെ രാജ്യത്തിൽനിന്നു കഴിയുന്നതും വേഗം ബഹിഷ്കരിക്കണമെന്നായിരുന്നു. ഈ നിശ്ചയംകഴിഞ്ഞു് അധികം താമസിക്കാതെ ഒരു *സവാർ ചക്രവൎത്തിയുടെ വിശേഷാൽ കല്പനയുംകൊണ്ടു ബീജപുരിയിൽ എത്തി. കല്പനയുടെ താല്പൎയ്യം, വിശ്വന്തൻ ഒരാഴ്ചയ്ക്കുള്ളിൽ രാജ്യാതിൎത്തിക്കു പുറത്തുപൊയ്ക്കൊള്ളണമെന്നും, അല്ലാത്തപക്ഷം, അദ്ദേഹത്തിൻെറ ജീവഹാനിക്കിടവരുമെന്നുമായിരുന്നു. ചക്രവൎത്തിയുടെ സ്വഭാവവും, തൻെറയും കൂട്ടരുടേയും ദുൎബ്ബലാവസ്ഥയും,

* സവാർ ഉത്തരരാജ്യാധിപന്മാർ തങ്ങളുടെ കൊട്ടാരങ്ങളിൽ നിയമിച്ചിട്ടുള്ള അശ്വാരൂഢന്മാരായ ശിപായിമാരാണ്.

ഓൎത്തു, വിശാന്തൻ ആ കല്പനയെ നിരോധിക്കുന്നതിന്ന വിചാരിച്ചില്ല. എന്നാൽ, കല്പനയുടെ അനൗചിത്യത്തെപ്പററിപ്രതിപാദിച്ചു് അതിനെ പിൻവലിപ്പിക്കുന്നതിന്നൊ, തന്റെ രാജ്യമായ ധവലൽപുരിയിൽ പോയി താമസിക്കുന്നതിലേയ്ക്കു് അനുവാദം വരുത്തുന്നതിന്ന ശ്രമിപ്പാനോ, വിശാന്തന്, അഭിമാനംകൊണ്ടു മനസ്സുവന്നതുമില്ല.

ഇങ്ങിനെ വിചാരമഗ്നനായി തീൎന്ന വിശാന്തൻ, ഏതായാലും അന്യരാജ്യസഞ്ചാരം ചെയ്കതന്നെ നന്നെന്നുറച്ചു വ്യാകുലചിത്തനായി ബീജപുരിയിൽ നിന്നും പോകുവാനുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിനിടയ്ക്കാണു മാളവാധീശനായ ജയസിംഹൻ അവിടെ ചെന്നതു്. ജയസിംഹൻ ധനപുഷ്ടികൊണ്ടും, ജനസ്വാധീനംകൊണ്ടും ആ കാലത്തുണ്ടായിരുന്ന പ്രഭുക്കന്മാരിൽ പ്രതാപവാനായിരുന്നു. രാജ്യഭരണവിഷയത്തിലാകട്ടെ, അന്തശ്ഛിദ്രങ്ങളിലാകട്ടെ, അദ്ദേഹം പങ്കുകൊണ്ടിരുന്നില്ല. എല്ലാപ്രഭുക്കന്മാരുടെയും, രാജ്യതന്ത്രജ്ഞന്മാരുടേയും, അന്തരംഗത്തെ അദ്ദേഹത്തെ തുറന്നുകാട്ടുകയും, എല്ലാ രഹസ്യങ്ങളേയും സൂക്ഷിച്ചു വെപ്പാൻ തക്ക വിശാലമനസ്കനാണെന്നു് അദ്ദേഹത്തെ അവർ ഗണിക്കയും ചെയ്തുവന്നു.

ജയസിംഹന്ന, മാളവദേശാധിപത്യം സിദ്ധിച്ചതു്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജ്യേഷ്ഠസഹോദരന്റെ നിൎയ്യാണാനന്തരമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തെയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാൎയ്യയേയും, പരലോകപ്രാപ്തരാക്കിയ കഥയെപ്പററി ഇനിയൊരവസരത്തിൽ പ്രസ്താവിക്കാം.

ജയസിംഹന്ന പ്രഭുസ്ഥാനം ലഭിച്ചതു് ഈ കഥാരംഭകാലത്തിന്നു ഇരുപത്തിരണ്ടുവൎഷങ്ങൾക്കു മുമ്പായിരുന്നു. പ്രസ്താവകാലത്തു് ഈ പ്രഭുവിന്നു ജരയുടെ ചിഹ്നങ്ങൾ യഥേഷ്ടം കണ്ടുതുടങ്ങിയതുകൊണ്ടു്, പ്രകൃതിയോടു് മത്സരിക്കാനായിട്ടെന്നപോലെ, രോമങ്ങൾക്കു് അദ്ദേഹം ചെമ്പിച്ചനിറം പിടിപ്പിച്ചിരുന്നു. കാഴ്ചയിൽ വൈരൂപ്യമില്ലെങ്കിലും, താൻ യൌവനയുക്തനെന്നുകാണിപ്പാൻ വേണ്ടി വസ്ത്രാലങ്കാരം കൊണ്ടും, പ്രായത്തിന്നു യോജിക്കാത്ത നാട്യംകൊണ്ടും, അദ്ദേഹത്തിന്നു ഒരു വിടന്റെ ലക്ഷണമാണു സ്ഥായിയായിട്ടുണ്ടായിരുന്നതു്. ഈ പ്രഭുവിനെ കാണുന്നവൎക്കു

ഇത്രയുമല്ലാതെ വേറൊരഭിപ്രായവും ഇദ്ദേഹത്തെപ്പററി പറവാനില്ലായിരുന്നു. മുഖം, മനസ്സു പ്രതിഫലിക്കുന്ന കണ്ണാടിയെന്നാണല്ലൊ വെച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഈ ന്യായം ഇദ്ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചിരുന്നില്ല. മനസ്സിലുള്ള വിവിധവികാരങ്ങളെ, കണ്ഠത്തിനു താഴെ, അകത്തു്, അത്യാന്തസ്ഥാനങ്ങളിൽ വെച്ചു് ഉറപ്പിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു്, മാനസികശാസ്ത്രവിശാരദന്മാൎക്കുപോലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചിത്തവൃത്തികളെ ആരാഞ്ഞറിവാൻ കഴിയാത്ത വിധത്തിലായിരുന്നു മുഖം. ദേഹത്തോടു പിടിച്ചുകിടന്ന കസവുകൊണ്ടു തുന്നൽപണിചെയ്ത ഉടുപ്പും, അതിനനുസരിച്ചുള്ള കാൽക്കുപ്പായവും, ഏറക്കുറെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അവയവങ്ങളുടെ ശോഷണാവസ്ഥയെ വെളിപ്പെടുത്തത്തക്കവയായിരുന്നു. രജപുത്രപ്രഭുക്കന്മാർ, സാധാരണ, തലയിൽ ധരിച്ചുവരുന്ന, വീതികുറഞ്ഞു് ഒട്ടേറെ നീളത്തിലുള്ള, പട്ടുതുണികൊണ്ടു കെട്ടപ്പെട്ടിട്ടുള്ള തലപ്പാവും അദ്ദേഹം ധരിച്ചിരുന്നു.

വിശ്വന്തനു് അമ്പത്തിയഞ്ചുവയസ്സു് പ്രായമുണ്ടായിരുന്നു. നിഷ്കാപട്യം, നിസ്തുലധൈൎയ്യം, ബുദ്ധിവികാസം, തന്റേടം, ദയ, ക്ഷമ, എന്നീവക ഗുണങ്ങൾ സ്ഫുരിക്കുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖം, മേഘാവരണം കൊണ്ടു സൂൎയ്യശ്ശോഭ എന്നതുപോലെ, മങ്ങിയിരുന്നു. അദ്ദേഹം രാജവംശ്യനാണെന്നു കുറിക്കത്തക്കതായി യാതൊന്നും ദേഹത്തണിഞ്ഞിരുന്നില്ല; എങ്കിലും, അപരിചിതന്മാൎക്കുപോലും, ഒരു നോട്ടത്തിൽ അദ്ദേഹത്തെ, രാജതുല്യനെന്നു തോന്നുമായിരുന്നു. ദേഹകാന്തിയും, അംഗസൌഷ്ഠവത്തോടുകൂടിയുള്ള ദീൎഘദേഹവും, വിശാലവക്ഷസ്ഥലവും, ഗാംഭീൎയ്യവും, പ്രശാന്തവാക്കും, ആരുടേയും മനസ്സിനെ ആകൎഷിക്കുമായിരുന്നു. ഇതിനെല്ലാത്തിനുമുപരിയായും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദിനചൎയ്യകളിൽ വിശിഷ്ടമായുമിരുന്നതു, കൃത്യനിഷ്ഠയായിരുന്നു. സത്വഗുണം അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവത്തിൽ സ്ഥായിയായി ഭവിക്കകൊണ്ടു് അദ്ധ്യാത്മജ്ഞാനിയായും നിവൃത്തിമാൎഗ്ഗതൽപരനായും തീൎന്നു. ഗൃഹസ്ഥാശ്രമികൾക്കും മോക്ഷമാൎഗ്ഗം അന്വേഷിക്കാവുന്നതാണല്ലൊ.

ചന്ദ്രസേനൻ, വിശ്വന്തന്റെ പുത്രനെന്നു് ഇതിനു മുമ്പിൽ തന്നെ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ. ഈ യുവാവിന് ഇരുപത്തെ

നുവയസ്സ പ്രായമുണ്ടായിരുന്നു. പിതാവിനേപ്പോലെ ദൃഢഗാത്രനായിരുന്നു. മാതൃച്ഛായാ സങ്കലിതമായിരുന്നതുകൊണ്ട് ആ യുവാവിന്റെ സൌന്ദൎയ്യക്കുറവു തീരെയില്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ, പിതാവിൻെറ ഗുണങ്ങളിൽനിന്നു വ്യത്യസ്തം ഭവിച്ചിരുന്ന വിചാരവികാരങ്ങളുടെ അന്തരംകൊണ്ടു ചന്ദ്രസേനൻെറ മുഖത്തു ഗൎവ്വും, ഡംഭവും, പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ആ ന്യൂനതയെപ്പററി സമവയസ്യരായ മററു യുവാക്കന്മാർ ചന്ദ്രസേനനെ പുച്ഛിച്ചു പറയാറുണ്ടായിരുന്നു. ഈ ദുൎഗ്ഗുണങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നാലും, അവയെ പരിഹരിപ്പാൻ വേറെ ചില വലിയ ഗുണങ്ങൾ ചന്ദ്രസേനനുണ്ട്. അവ ഔദാൎയ്യം, സത്യം, വിശാലബുദ്ധി, ധൈൎയ്യം, എന്നിവ ആയിരുന്നു. താഴ്മയായി ചെയ്ത ഒരപേക്ഷയെ അയാൾ ഒരിക്കലും തള്ളുകയില്ല.

ഈ യുവാവിൻെറ ഇളയസഹോദരിയായ താര, തൻെറ സഹോദരൻെറ സ്വഭാവത്തിൽനിന്ന് ഏററവും ദൂരസ്ഥയായിരുന്നു. ലജ്ജ, സൌമ്യത, ഭീരുത, ഇത്യാദി മോഹനതരങ്ങളായ മനശ്ചേഷ്ടകൾകൊണ്ടും, ഔദാൎയ്യവിവേകാദി സൌശീല്യംകൊണ്ടും, നിഷ്കപടത, രഞ്ജന, കരുണതുടങ്ങിയുള്ള വിശിഷ്ടസ്ത്രീ ഗുണങ്ങളാലും, ആ യുവതി നിസ്തുല്യയായിരുന്നു. താൻ ഉൽകൃഷ്ട കുടുംബത്തിലുള്ളവളെന്നു മററുള്ളവരെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ ആ സക്തി ഒട്ടുംതന്നെ ആ യുവതിക്കില്ലായിരുന്നു. പ്രത്യംഗ സൌന്ദൎയ്യത്തിൻേറയും, സ്വഭാവഗുണത്തിൻേറയും, സമ്പൂൎണ്ണത്വംകൊണ്ട് അവൾ അവൎണ്ണനീയയുമായിരുന്നു.

ഇനിയൊരാളെക്കൂടി വായനക്കാരെ പരിചയപ്പെടുത്തുവാനുണ്ട്. അതു പുരുഷോത്തമനെയാണ്. ഈ യുവാവിനെ വിശ്വന്തൻെറ ഒരു ദത്തുപുത്രനെന്നായിരുന്നു ആ ദിഗ്വാസികൾ വിചാരിച്ചുവന്നത്. വിശ്വന്തൻ, പുരുഷോത്തമനെ പുത്രവാത്സല്യത്തോടുകൂടി വളൎത്തുകയും, ചന്ദ്രസേനനേയും, പുരുഷോത്തമനേയും ഒരു രീതിയിൽ വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിക്കയുംചെയ്തു. ആയുധാഭ്യാസങ്ങളിലും, ഈ രണ്ടു യുവാക്കൾക്കും അദ്ദേഹം നൈപുണ്യം വരുത്തിയിരുന്നു. എന്നാൽ ഇവർ ഇരുവരിലും, പുരുഷോത്തമനു സ്വതസ്സിദ്ധമായ വിനയം, ബുദ്ധിശക്തി, പരത്വപ്രാനകമ്പ തുടങ്ങിയുള്ള ഗുണങ്ങൾ കൂടുതൽ ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട്

ന്യർ അയാളെ ബഹുമാനിക്കയും, ഭൃത്യവൎഗ്ഗം ഭക്തിവിശ്വാസത്തോടുകൂടി അയാളെ പരിചരിക്കയും ചെയ്തു.

ഈ രണ്ടു യുവാക്കളുടെ സൌന്ദൎയ്യത്തെ താരതമ്യപ്പെടുത്തി നോക്കുന്നതായാൽ, ആ വിഷയത്തിൽ ചന്ദ്രസേനൻ ഒട്ടം താണനിലയിലായിരുന്നില്ലെങ്കിലും പുരുഷോത്തമൻെറ മുഖത്തു, തൻെറ ഹൃദയസംസ്ഥിതങ്ങളായ ഗുണങ്ങൾ, പ്രകാശിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട് അയാളുടെ സൌന്ദൎയ്യത്തിനു വൈശിഷ്ട്യം നല്കി. അവർ രണ്ടുപേരും ദൃഢഗാത്രന്മാരായിരുന്നാലും, ചന്ദ്രസേനൻെറ ഗൎവ്വും ഡംഭവും അയാളുടെ ഗതികളിൽപോലും പ്രകാശിച്ചിരുന്നതിനാൽ, ജനങ്ങൾക്ക് അല്പം അതൃപ്തിയുണ്ടാകാതിരുന്നില്ല. നിഷ്കാപട്യം, നിരഹങ്കാരത്വം മുതലായ സൽഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ പുരുഷോത്തമൻെറ ആകൃതിക്കു മഹിമയുണ്ടായി.

ചന്ദ്രസേനനിൽ കണ്ട ഒരു ഗുണം പുരുഷോത്തമനെ നിഷ്കപടമായി സ്നേഹിച്ചതു മാത്രമായിരുന്നു. ഇവർ രണ്ടുപേരും ശൈശവംമുതൽ ഒരുമിച്ചു വളൎന്നവരും സതീൎത്ഥ്യന്മാരുമാണ്. സദാകാലം ഇവരെ ഒരുമിച്ചല്ലാതെ ഒരാളെ തനിച്ചു കാണ്മാൻ പ്രയാസം. ഇവർ ഇരുവരും, സഹോദരസ്നേഹത്താൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവരാണ്. ചിലപ്പോൾ ഭൃത്യർ തൻെറനേൎക്ക് അശ്രദ്ധയോടും, പുരുഷോത്തമൻെറനേൎക്കു ഭക്തിയോടും, ശുശ്രൂഷിക്കുന്നതു കാണുമ്പോൾ ചന്ദ്രസേനനു സ്പൎദ്ധയൊ കുണ്ഠിതമോ ഉണ്ടാകയില്ല.

ഇതുവരെ കഥയാളുകളെപ്പററി പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ഇനി കഥയാരംഭിക്കട്ടെ.

വിശ്വ:—"കുട്ടികളെ! നിങ്ങൾ ശരിയായ സമയത്തു വന്നെത്തിയല്ലൊ. നമുക്ക് ഇദ്ദേഹത്തിൻെറ വക പ്രതാപഗിരികോട്ടയും കൊട്ടാരവും വിട്ടു തന്നിരിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ ഈ മഹാനെ വന്ദിപ്പിൻ!"

ചന്ദ്ര:—"വലിയ കാട്ടുപ്രദേശങ്ങളിൽ സ്ഥിരതാമസം ചെയ്വാൻ പ്രയാസംതന്നെ!" എന്നു പറഞ്ഞു തൻെറ തലപ്പാവിനെ മനസ്സിലുദിച്ച അസുഖംകൊണ്ടു ഒരു കസേരമേൽ എറിഞ്ഞു അതിൻെറ പിൻവശത്തു പിടിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നു."

വിശ്വ:—"നിനക്കു രസിച്ചാലും ഇല്ലെങ്കിലും നമ്മുടെകഷ്ടാവസ്ഥയിൽ താമസിപ്പാൻ സ്ഥലംതന്ന ജയസിംഹൻ പ്രഭുവിനോട് കൃതജ്ഞതയുള്ളവനായിരിക്കേണ്ടതല്ലെ?"

ചന്ദ്ര:—"അച്ഛൻ പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ. നാമെല്ലാവരും മാളവാധീശനെ കൃതജ്ഞതാപൂർവ്വം വന്ദിക്കേണ്ടതുതന്നെ. ഞാൻ പറഞ്ഞതു ബീജപുരി വിട്ടുപോകാനുള്ള വൈമുഖ്യം കൊണ്ടുമാത്രമാണ്."

പുരു:—"ചന്ദ്രസേനാ! മാളവപ്രഭു ഈ ഉപകാരം ചെയ്തിട്ടില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ എന്തുകഷ്ടം നേരിടുമായിരുന്നു? ആലോചിച്ചുനോക്കൂ? സ്ഥലം കാടായിരുന്നാലും അവിടെ നിർഭയം താമസിക്കാമെല്ലോ. മാളവപ്രഭുവിന്റെ സഹതാപചിഹ്നമായ ഈ പ്രവൃത്തി എന്നിൽ കൃതജ്ഞത ജനിപ്പിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം ചെയ്ത ഉപകാരത്തിനു, പ്രതാപഗിരിയിലെത്തിയാലുടൻ, ഞാൻ വേട്ടയാടി ഒരു പന്നിയെ അയച്ചുകൊടുക്കും."

ജയ:—"പുരുഷോത്തമന്റെ സമ്മാനം ഞാൻ സന്തോഷപൂർവ്വം സ്വീകരിക്കാം; അതുകട്ടെ, നാം ഉദ്ദേശിക്കുന്ന യാത്രയെപ്പററി ഇനിയൊരാളുടെ അഭിപ്രായം കൂടി അറിയേണ്ടതുണ്ട്" എന്നു പറഞ്ഞു് വാതലിനു സമീപം നിന്നിരുന്ന താരയെ നോക്കി.

താര:—"അവിടുത്തെ കാരുണ്യം കൊണ്ടു് അച്ഛനു നേരിട്ട അപകടത്തിനു സ്വല്പമായ നിവൃത്തിയുണ്ടായി. ഈ രാജ്യം വിട്ടുപോകേണ്ടകാലം വന്നിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ഇനിയും ഇവിടെ താമസിച്ചു കൂടുതൽ ഉപദ്രവം വരുത്തണമെന്നില്ല." എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം തന്റെ അച്ഛനു നേരിട്ട കഷ്ടതകളെ ഓർത്തു കണ്ണുകളിൽ നിറഞ്ഞു കവിഞ്ഞ അശ്രുധാരയെ മറയ്ക്കുവാൻ പുതച്ചിരുന്ന വസ്ത്രത്തിന്റെ അററം കൊണ്ടു മുഖംപൊത്തി നമ്രമുഖിയായി അവൾ നിന്നു.

വിശ്വ:—"മകളെ! നീ എന്റെ സമീപമുള്ള കാലം എല്ലാം ഏതു സ്ഥലവും എനിക്കു സുഖപ്രദമായിരിക്കും." എന്നു പറഞ്ഞു് അദ്ദേഹം തന്റെ മകളുടെ സമീപത്തുചെന്നു തല

യിൽ തലോടികൊണ്ടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. "ദൈവേ ച്ഛയെ തട്ടുക്കാവുന്നതല്ല. നമ്മുടെ ജീവിതകാലത്തിനുള്ളിൽ അനുഭവിക്കുന്ന സുഖദുഃഖങ്ങൾ കമ്മാനുസാരമാണു്. ആ രണ്ടവസ്ഥകളേയും, ഈശ്വരേച്ഛയെന്നു കരുതി, അനുഭ വിച്ചുകൊള്ളണമെന്നല്ലാതെ ഒന്നിൽ സന്തോഷമോ മറേറ തിൽ വൈമുഖ്യമോ തോന്നരുതു്. ബുദ്ധിക്കു സമത്വഭാവ ന ആവശ്യമെന്നുപറയുന്നതു വൃഥാ അല്ല.-കുഞ്ഞെ!—നി ൻെറ പ്രായംകൊണ്ടു്, എല്ലാം മനുഷ്യൻ വരുത്തുന്നതാണെ ന്നു തോന്നിപ്പോകയാണു്. അങ്ങിനെയല്ല. അതുകൊണ്ടു വ്യസനിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. നമുക്കു് ഇപ്പോൾ ദുഷ്കാലമാണു്, ഇതു് ഈശ്വരേച്ഛകൊണ്ടാണെന്നു സമാധാനപ്പെടണം."

തൻെറ അച്ഛൻെറ പ്രശാന്തവാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു താരയ്ക്കു ണ്ടായ ദുഃഖത്തെ അടക്കി മുഖം പൊക്കിയപ്പോൾ ജയസിംഹ ൻെറ ദൃഷ്ടികൾ തന്നിൽ നിശ്ചലങ്ങളായി പതിഞ്ഞിരിക്കുന്നുവെ ന്നു മനസ്സിലാകയാൽ ആ യുവതി ലജ്ജകൊണ്ടു കുഴങ്ങി. എന്നു തന്നെയല്ല, ജയസിംഹൻെറ നോട്ടവും, ഭാവവും, കണ്ടിട്ടു ചില സംശയങ്ങൾ അവൾക്കു തോന്നാതിരുന്നതുമില്ല.

വിശ:—"കുട്ടികളെ ! നിങ്ങൾ പ്രതാപഗിരിയിൽ പോയാൽ പ്ര ത്യേകിച്ചു ശ്രദ്ധിച്ചുനടക്കേണ്ടതായൊന്നുണ്ടു്. ഇദ്ദേഹം ആ വിഷയത്തിൽ നിഷ്കൃഷിക്കയും ചെയ്യുന്നു. അവിടെ ചെ ന്നാൽ വല്ലോരും നിരത്ഥകങ്ങളായ കഥകളെ പറഞ്ഞു് അസ്വാസ്ഥരാക്കി തീക്കാനിടകൊടുക്കരുതു്."

ചന്ദ്ര:—"അച്ഛനെന്താ ഈ സംശയത്തിനു കാരണം ? ധീരന്മാരാ യവക്കു കുലുക്കം ഒന്നുകൊണ്ടും ഉണ്ടാകയില്ല."

പ്രത:—"മനസ്സാക്ഷിയെ നിഷ്കളങ്കമായി വയ്ക്കുന്നവക്കും അങ്ങി നെതന്നെ."

പ്രഭുക്കന്മാരുടെ സംഭാഷണം ഇതിനിടയിൽ മററു വിഷയ ങ്ങളിൽ കടന്നുകൂടിയതുകൊണ്ടു ചന്ദ്രസേനനും മററും പോയി അവരുടെ യാത്രയ്ക്കു വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്യാൻ തുടങ്ങി.

രണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

പ്രതാപഗിരിക്കോട്ട വളരെ പഴക്കംചെന്നതായിരുന്നു. അതു പശ്ചിമപൎവ്വതനിരകളുടെ താഴ്വരയിൽ, പൂനായിൽനിന്നു വടക്കപടിഞ്ഞാറു്, ഒരു വലുതായ കുന്നിന്റെ അഗ്രഭാഗത്തു കെട്ടപ്പെട്ടിരുന്നു. ശില്പശാസ്ത്രവിദഗ്ദ്ധന്മാരുടേയും, യുദ്ധവീരന്മാരായ സേനാനികളുടെയും, നൈപുണ്യങ്ങൾ ഒരുമിച്ചു പ്രയോഗിച്ചായിരുന്നു ഈ കോട്ട കെട്ടിയിരുന്നതെന്നു് ആൎക്കും തോന്നും. യുദ്ധത്തിൽ പരാക്രമാദികളുടെ പ്രകടനത്തിനു രംഗസ്ഥലമായിരുന്നതിനാലും, ചരിത്രസംബന്ധമായി മനസ്സിൽ സ്ഥിരമായി പതിഞ്ഞിരിക്കത്തക്ക സംഭവങ്ങൾ നടന്നിരുന്നതുകൊണ്ടും, അതുകളെപ്പറ്റി, ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ ശ്ലാഘിച്ചിരിക്കുന്ന ആഹ്ലാദാശ്ചൎയ്യപ്രദങ്ങളായുള്ള കഥകളാലും,—എന്നുവേണ്ടാ, ചുരുക്കത്തിൽ മനോജ്ഞത്വം, നിന്ദ്യത്വം; കാരുണ്യം, ക്രൌൎയ്യം; വിശിഷ്ടബുദ്ധി, നികൃഷ്ടവിചാരം; എന്നീവക പരസ്പരവിരുദ്ധങ്ങളായ മനശ്ചേഷ്ടകൾകൊണ്ടെന്നപോലെ ഓരോകൃത്യങ്ങൾ നടത്തിയിരിക്കുന്നതിനെപ്പറ്റിയുള്ള ഓരോ കേൾവികളാലും സമ്പൂൎണ്ണവും, എല്ലായ്പ്പോഴും സ്മരണീയവുമായ സ്ഥലമായിരുന്നു ആ പ്രകാരം. അതിനു ചുററും ഒരുകാലത്തു വളരെ ശുചിയായിവെച്ചിരുന്നിരിക്കാം. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ കാണാവുന്നതു, കോട്ടയുടെ അസ്ഥിവാരത്തുള്ള പാറകളുടെ സമീപംവരെ കാടാക്രമിച്ചും, ആ കോട്ടമതിലുകളുടെ വിടവുകളിൽനിന്നു്, ഉണ്ടായി, വലുതായ വള്ളികൾ പടൎന്നു കോട്ടയിലും വൃക്ഷങ്ങളിലും കയറി, വെളിച്ചംകടപ്പാൻ പാടില്ലാത്തവിധം, ഇടതിങ്ങി, ഇരുണ്ടും കിടക്കുന്ന സ്ഥിതിയെ ആണു്. പ്രതാപഗിരിയുടെ ചുററും, പ്രകൃതിയുടെ വിവിധങ്ങളായ കാഴ്ചകൾ, കാണാമായിരുന്നു. മേഘമണ്ഡലത്തോളം ഉയൎന്നും, ഹിമധൂമത്തിൽ മഗ്നമായിട്ടു മിക്കവാറും അസ്പഷ്ടങ്ങളായും, കാണപ്പെട്ട പാറയുടെ നിതംബങ്ങളിൽകൂടി, ഉറവുകൾ ഒലിച്ചിറങ്ങി അവ എല്ലാംകൂടി ഒന്നുചേൎന്നു, ഗംഭീരാരവത്തോടെ പതനംചെയ്യുന്ന അരുവിയുടെ നിരന്തരമായ മുഴക്കം, ലോകോൽപ്പത്തിക്കു മുമ്പു് ഉണ്ടായതായി പറയുന്ന പ്രണവശബ്ദത്തെ ധ്വനീകരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

വേറൊരിടത്തു് എത്രയോ ശതവൎഷങ്ങളായി ജലപ്രവാഹത്തിൽ കി
ടന്നിട്ടുണ്ടു്, ക്രമേണ തേഞ്ഞു ശിഥിലങ്ങളും, ഗോളാകൃതികളുമായ,
ചെറുപാറകളുടെ ഇടയിൽക്കൂടി കൎണ്ണാനന്ദപ്രദമായ കളകളരവ
ത്തോടെ ഒഴുകുന്ന നദി കാണാം. കുറച്ചപ്പുറം, സമഭൂമിയിൽ പ
ച്ചപ്പുല്ലുകൾ തഴച്ചു വളൎന്നില്ക്കുന്നതിനിടയിൽക്കൂടി, ഒഴുകുന്ന
മലയുറവിൽ, ജലജീവികളായ പക്ഷികൾ, കൂട്ടമായിരിക്കുന്നതു കാ
ണാം. ഈ വിധങ്ങളായ മനോഹരക്കാഴ്ചകളെ ശ്രദ്ധിപ്പാൻ ത
രംവരാതെ അഞ്ചിപ്പോകുന്നതായ വ്യാഘ്രാദിദുഷ്ടമൃഗങ്ങളുടെ ഭയ
ങ്കരഗൎജ്ജനങ്ങൾ മാറെറാലിയിട്ടു കേൾക്കാം.

ഇപ്രകാരം പ്രകൃതിയെ നാനാരൂപത്തിൽ കാണാവുന്ന ഈ
വനപ്രദേശങ്ങളെ വൎണ്ണിപ്പാൻ സുസാദ്ധ്യമല്ല. ഇതുകൾക്കഭിമു
ഖമായിനിന്നു നോക്കിയാൽ, മനസ്സിൽ ഭയം, അത്ഭുതം, ഈശ്വ
രസ്മരണ മുതലായ വികാരങ്ങൾ സമ്മിശ്രമായി ഉദിച്ചുപോകും.

ഇനി പ്രതാപഗിരി പ്രാകാരത്തെപ്പററി കുറച്ചൊന്നു പറ
യട്ടെ. ഈ കോട്ടയുടെ ഭിത്തികൾ കല്ലുകൾ പടുത്തു വളരെ ബല
മായി കെട്ടപ്പെട്ടിരുന്നു. ശത്രുപക്ഷക്കാരുടെ ആക്രമണങ്ങളെ തടു
ക്കുന്നതിനു തക്ക പ്രകൃതിസിദ്ധമായ സൌകൎയ്യം ആ കോട്ടയ്ക്കു
ണ്ടായിരുന്നു. ഇതിന്റെ പശ്ചാൽഭാഗം വളരെ ദുൎഗ്ഗമായും, താ
ഴ്ചയുള്ളതായുമിരുന്നു. പൂൎവ്വഭാഗത്തു പാറവെട്ടി താഴ്ത്തിയും ക്ര
മേണ ചരിവുള്ളതായുമിരുന്ന ഒരു വഴി ആ കുന്നിന്റെ താഴ്വരയി
ലേയ്ക്കുണ്ടായിരുന്നു. തോളോടു തോൾ ചേൎന്നു രണ്ടുപേൎക്കു നട
പ്പാൻ തക്ക വിസ്താരമേ ഈ വഴിക്കുണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ഈ പ്രാ
കാരത്തിന്റെ മദ്ധ്യഭാഗത്തു വിശാലമായ ഒരു കൊട്ടാരം ഉണ്ടാ
യിരുന്നു. ഇതിനെ നിൎമ്മിച്ചിരുന്നതു കോട്ടയോടു യോജിപ്പുള്ളവി
ധം ചതുരാകാരത്തിലാണു്. കോട്ടയുടെ പുറത്തുനിന്നു നോക്കി
യാൽ കാണത്തക്ക ഉയരം കൊട്ടാരത്തിനില്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും,
ആ കാലത്തു് ഉണ്ടായിരുന്ന വലുതായ കെട്ടിടങ്ങളെ അപേക്ഷി
ച്ചു്, അതു് ഒട്ടും അപ്രധാനമല്ലാത്തതായിരുന്നു. കാഴ്ചയിൽ ഭി
ത്തിയെന്നു് ഏവനും തോന്നിപ്പോകുന്നതിനുള്ളിൽക്കൂടി ആ കൊ
ട്ടാരത്തിന്റെ ഓരോ ഭാഗങ്ങളിലും സഞ്ചരിപ്പാൻ വഴികളും ഗോ
പ്യമായുള്ള ഇടനാഴികളും, അനേകം ഉള്ളറകളും, അവയിൽ ചില

തിൻെറ കീഴിൽ കല്ലറകളും, ഈ കല്ലറകളിൽ നിന്നു പ്രാകാര
ത്തിൻെറ ഉപരിഭാഗത്തു പോകുന്നതിനു ഗൂഢമാൎഗ്ഗങ്ങളും, എ
ന്നിങ്ങിനെ പലേ കൃത്രിമപണികളും, ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു് അ
പരിചിതന്മാൎക്കു് എളുപ്പത്തിൽ ആ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ സഞ്ച
രിപ്പാൻ സാധിക്കയില്ലായിരുന്നു. ജയസിംഹൻെറ ജ്യേഷ്ഠൻ മരി
ക്കുന്നതിനു മുമ്പു് ആ കൊട്ടാരവും കോട്ടയും നല്ല സ്ഥിതിയിൽ
സൂക്ഷിച്ചുവന്നിരുന്നു. ജയസിംഹൻെറ ആധിപത്യം മുതൽ ആ
കെട്ടിടത്തിനു ദുൎയ്യോഗം ആരംഭിച്ചു. ഇതിൻെറ മിക്ക ഭാഗങ്ങളും
ആൾ സഞ്ചാരമില്ലാതെ പൊടി പററിയും, ജീൎണ്ണിച്ചുമിരുന്നു. പു
രമുറികൾ തുറന്നു ശുദ്ധവായു കൊള്ളിക്കാതെയും, കാലപ്പഴക്ക
ത്താൽ പൂപ്പുപിടിച്ചു ദ്രവിച്ചും, ദുൎഗ്ഗന്ധമയമായും ഇരുന്നു. അവ
യിൽ പൊളിഞ്ഞുകിടന്ന വാതലുകളിൽ കൂടി കടന്നു സുഖമായും,
നിരുപദ്രവമായും, പാൎത്തുവന്നതു്, അനവധി നരിച്ചിലുകളും മൂ
ങ്ങാ മുതലായ അശ്രീകരങ്ങളായ പക്ഷികളുമാണു്. അവിടെ ഒരു
സ്ഥലം സ്വല്പം വെണ്ടില്ലെന്നുപറവാനുണ്ടായിരുന്നതു, പണ്ടു ഖ
ജനാവായി ഉപയോഗിച്ചിരുന്നമുറിയും, അതിനു ചുററുമുള്ള മുറി
കളും, വരാന്തകളും മാത്രമായിരുന്നു. മരസാമാനങ്ങൾ ചിലതൊ
ക്കെയുള്ളതു് അപരിഷ്കൃതരീതിയിൽ പണിചെയ്യിച്ചിട്ടുള്ളവയാ
ണു്. എന്നാൽ അവിടെ ഒരു കോണിൽ പാൎത്തിരുന്ന കൊട്ടാരം
സൂക്ഷിപ്പുകാരനായ വൃദ്ധനും അഞ്ചെട്ടു ഭൃത്യന്മാരും അത്രയും സാ
മാനങ്ങളെപ്പോലും വൃത്തിയാക്കിയിടുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. കാലം,
തൻെറ ഗതിയിൽ സകല ചരാചരങ്ങളേയും നശിപ്പിക്കുന്ന കൂട്ട
ത്തിൽ, ആ സാമാനങ്ങളുടെ ആകൃതികൾക്കും വൈരൂപ്യം ഉ
ദിപ്പിച്ചു.

ഈ കെട്ടിടത്തിൻെറ സ്ഥിതി ഏറെക്കുറെ മുൻ പ്രസ്താവിച്ചു
പ്രകാരം ഇരിക്കുമെന്നറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടു, വിശ്വസ്തൻ തുട
ങ്ങിയുള്ളവർ അവരവൎക്കാവശ്യമുള്ള സാമാനങ്ങളെ കൊണ്ടുപോ
ന്നിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു് അവർ കൊട്ടാരത്തിൽ എത്തി അധി
കം നാൾ കഴിയുന്നതിനുമുമ്പു് അവിടെയുള്ള പ്രധാന സ്ഥലങ്ങൾ
ക്കു് ഒരു മാററം ഭവിച്ചു. ചുവരുകൾ, തളങ്ങൾ, സാമാനങ്ങൾ,
തോട്ടങ്ങൾ, അവയിലെ നടക്കാവുകൾ, കോട്ടയുടെ ചുററുമുള്ള

വഴികൾ, ഇവകൾ എല്ലാം കാണ്മാൻ രസികത്വമുള്ളവയായി തീൎന്നു.

കൊട്ടാരം സൂക്ഷിപ്പുകാരനായ വൃദ്ധൻ, റസ്റ്റിരാമൻ, കാഴ്ചയിൽ ദുൎമ്മുഖനായിരുന്നു. വൎത്തമാനം പറയുമ്പോൾ മുഖത്തു നോക്കാതെ കീഴ്പോട്ടു നോക്കുന്നതു് അയാളുടെ പതിവായിരുന്നു. ഈ ദുൎല്ലക്ഷണം കാണുമ്പോൾതന്നെ അയാളുടെനേക്കു് ആൎക്കും അപ്രീതിതോന്നിപ്പോകും. എന്നാൽ ഈ ന്യൂനതയെ പരിഹരിപ്പാൻ തക്കതായി, ചമൽക്കാരമായും, സരസമായും, സംസാരിക്കുന്നതിനുള്ള വൈഭവം അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്നു. ഇതിനും പുറമെ, കപടാചാരോപചാരത്തിൽ, അയാൾ ബഹു സമൎത്ഥനുമായിരുന്നു. മുഖത്തോടുചേൎന്നു, ചുരുണ്ടു, ഘനമായിപ്പററി, നന്നേനരച്ചുമിരുന്ന മീശയുടെ സമഗതിയായ വളച്ചുകൊണ്ടു് അയാളുടെ മുഖം വൃത്താകാരമായുള്ളതെന്നു ശങ്കിക്കും. എന്നാൽ വാസ്തവത്തിൽ മുഖം സ്വല്പം നീണ്ടും, പ്രായാധിക്യംകൊണ്ടുണ്ടായിരിക്കേണ്ടതായ കഷണ്ടിയുടെ ആക്രമം നന്നെ കുറഞ്ഞുമാണു കാണപ്പെട്ടതു്. വെള്ളിക്കമ്പികൾ കൂട്ടമായി കിടക്കുന്നതുപോലെ തോന്നുന്ന നരച്ച തലമുടിയുടെ ഇടയിൽക്കൂടി അയാളുടെ നെററിയിലുള്ള ദൃഢതരങ്ങളായ ചുളുക്കുകൾ കാണാമായിരുന്നു. നരച്ചു നീണ്ടിരുന്ന രോമങ്ങളോടുകൂടിയ പുരികങ്ങളിൽ മിക്കവാറും മഗ്നങ്ങളായിരുന്ന ചെറിയ കണ്ണുകളുടെ ചലനം, നിൎദ്ദയത്വം, അല്പത്വം, നീചത്വം മുതലായ ദുൎഗ്ഗുണങ്ങളെ, സ്മരിപ്പിച്ചു. മൂക്കു, നീണ്ടുവളപ്പോടുകൂടിയതായിരുന്നു. അതിന്റെ ഇരുഭാഗങ്ങളിൽ ജരകൊണ്ടു ചെറിയ വലികൾ ഉണ്ടായിരുന്നതു മുഖത്തിനു രൌദ്രരസത്തെ കൊടുത്തു. പുലി മുതലായ ദുഷ്ടമൃഗങ്ങൾക്കു, സാധാരണ, കോപാരംഭത്തിൽ മുഖത്തു വലികൾ ഉണ്ടാകുന്നതുപോലെ, റസ്റ്റിരാമനിൽ ആ രസം, എല്ലാസമയവും, സ്ഥായിയായി നിലനില്ക്കുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നിപ്പോകും. ആകപ്പാടെ ആകൃതികൊണ്ടും പ്രകൃതികൊണ്ടും അയാൾ ആ സ്ഥലത്തിരിക്കേണ്ടവൻതന്നെയായിരുന്നു.

വിശ്വനാഥൻ തുടങ്ങിയുള്ളവർ പ്രതാപഗിരിയിൽ എത്തി രണ്ടാഴ്ച കഴിഞ്ഞശേഷം, ഒരുദിവസം അവർ അത്താഴംകഴിഞ്ഞിട്ടു

വെടിപറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നതിനിടയിൽ പുരുഷോത്തമനോടും ചന്ദ്രസേനനോടും വിശ്വന്തൻ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു.

"നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും, ഇന്നും വേട്ടയ്ക്കു പോയിരുന്നു—ഇല്ലേ? എന്തുകിട്ടി?"

ചന്ദ്ര:—"ഈ കോട്ടയുടെനേരെ കാണുന്ന മലയിൽവെച്ചു പുരുഷോത്തമന് ഒരു വരയാടും, താഴ്‌വരയിൽവെച്ച് എനിക്ക് ഒരു കേഴയുംകിട്ടി"

വിശ്വ:—"ഇവറ്റെ വെടിവെയ്പ്പാൻ വളരെ പ്രയാസമാണ്. ഇവ വളരെ ഭീരുക്കളും വേഗമേറുന്നവയുമാണ്. നന്നെ കയ്യുറപ്പും ലാക്കിൽ കൊള്ളിക്കാനുള്ള സാമൎത്ഥ്യവുമുണ്ടെങ്കിലെ അവയെ വെടിവെച്ചിടുവാൻ സാധിക്കയുള്ളൂ—ആട്ടെ, ആ വരയാടും മററും എവിടെ.?"

പുരു:—"ഇവിടെ ഞങ്ങൾ ഒന്നിനെ മാത്രം കൊണ്ടുവന്നതേയുള്ളൂ. അതു ചന്ദ്രസേനന്റെ കേഴയെയാണ്. വളരെ പ്രയാസപ്പെട്ടു വെടിവെച്ച വരയാടിനെ ഞാൻ അവിടെ ഇട്ടേച്ചുപോരേണ്ടിവന്നു."

വിശ്വ:—"വേട്ടയിൽ നിങ്ങൾക്കു വല്ല അപകടവും നേരിട്ടോ?"

പുരു:—"ചന്ദ്രസേനനും ഞാനും കാട്ടിനുള്ളിൽ കടന്നു വൃഥാ അതുമിതും വെടിവെച്ചു രസിച്ചു നടക്കും മദ്ധ്യേ, അടുത്തുള്ള അരുവിയുടെമുകൾഭാഗത്ത് ഒരു പാറയിടുക്കിൽ കൂടെ ഒരു വരയാടു ചാടി പോകുന്നതുകണ്ടു. ഉടനെ ഞാൻ ലാക്കു നോക്കി അതിനെ വെടിവെച്ചുവീഴ്ത്തി. എന്നിട്ടു ഞങ്ങൾ രണ്ടാളും വരയാടു വീണയിടം നോക്കി പ്രയാസപ്പെട്ടു കയറിചെന്നപ്പോൾ മറുഭാഗത്തു വേറൊരു പാറക്കൂട്ടത്തിന്റെ ഇടയിൽ നിന്ന്, വികൃതരൂപിയായ, ഒരു സ്ത്രീ ഞങ്ങളുടെ നേൎക്കു കടന്നുവന്നു. ഇവളെ കണ്ടിട്ടു ഞങ്ങൾക്കു തൽക്കാലം, ഭയമുണ്ടായില്ലെന്നില്ല; എങ്കിലും അതൊരുമനുഷ്യാകൃതി തന്നെയെന്നു തോന്നുകയാൽ ധൈൎയ്യം അവലംബിച്ചു. അവളുടെ നരച്ച തലമുടി ജടപിടിച്ച് അഴിഞ്ഞുലഞ്ഞ് മുഖത്തും മാറത്തും വീണുകിടന്നിരുന്നു. അവളുടെ കണ്ണുകൾ, വ്യാഘ്രനേത്രങ്ങൾ പോലെ അശേഷം കുലുക്കമില്ലാത്തതെ

ന്നും, ജീവരാശികളെ കീഴടക്കുവാൻ തക്ക ശക്തിയുള്ളതു പോലെയും, തോന്നിച്ചു."

ചന്ദ്ര:—"വാസ്തവംതന്നെ. അവളുടെ ചടച്ചദേഹവും ആ ഉയരവും, കണ്ണുകളും—കാണേണ്ടതായിരുന്നു. അവളുടെ നോട്ടത്തിൽ, മനശ്ശക്തി തുലോം കൂടിയവളെന്നുതന്നെതോന്നും"

പുരു:—"കേൾക്കണം!—അവൾ ഒരു അസാമാന്യയാണെന്നുള്ളതിനു തക്കമില്ല. അവളുടെ ദേഹത്തു പൊടിയും അഴുക്കുമൊക്കെപിരണ്ടിരുന്നു. വസ്ത്രം, സൂക്ഷിക്കാതേയും പഴക്കംകൊണ്ടും, ജീർണ്ണിച്ചിരുന്നു. ദേഹത്തിൽ പുതച്ചിരുന്ന വസ്ത്രത്തിന്റെ ഒററം നിലത്തു് ഇഴഞ്ഞുകിടന്നിരുന്നതിനെ വലിച്ചെടുത്തു മെലിഞ്ഞ രണ്ടു കൈകളിൽ ചുരുട്ടിചേർത്തു പിടിച്ചുകൊണ്ടായിരുന്നു അവൾ നിന്നിരുന്നതു്. ആ നിലയിൽ അവൾ ഞങ്ങളെ പ്രത്യേകംപ്രത്യേകം കുറെനേരം നോക്കിനിന്നു. ഞങ്ങളും കുറച്ചില്ല. അതുപോലെ അവളേയും നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു."

ചന്ദ്ര:—"ഞാൻ നോക്കിയതു് അവളുടെ ആകൃതിയും വേഷവും എനിക്കു നൂതനമായിരുന്നതിനാലാണ്. എന്നുതന്നെയല്ല-മനുഷ്യമാംസംതിന്നുന്ന കാട്ടാളന്മാരുടേയും യക്ഷസ്സുകളുടേയും കഥകളെപ്പററി വായിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ അവരുടെ ആകൃതിയെ സംബന്ധിച്ചു മനസ്സിൽ ഒന്നുസങ്കല്പിക്കാനിടയായിട്ടുണ്ടു്. ആ സ്ത്രീയെ, ഞാൻ, നേരെ കണ്ടഉടൻ അവൾ ആ കൂട്ടരിൽ ചേർന്നവളായിരിക്കണമെന്നു ഞാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി.—ആകട്ടെ, പുരുഷോത്തമൻതന്നെ ശേഷം നടന്നതെല്ലാം പറയൂ. ഞാൻ പറഞ്ഞാൽ ഒക്കുകയില്ല"

പുരുഷോത്തമൻ ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു "ഞാൻ എല്ലാംപറഞ്ഞു കേൾപ്പിക്കാം" എന്നുപറഞ്ഞു കഥ പറവാൻതുടങ്ങി.

"അവൾ ഞങ്ങളെ അങ്ങിനെ നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നശേഷം ഈ കോട്ടയുടെ ചൊവ്വിനു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുംകൊണ്ടു്, "ആ കൊട്ടാരത്തിൽ ഈയ്യിടെ വന്നുതാമസിക്കുന്ന കൂട്ടരിൽ ചേർന്നവരല്ലെ നിങ്ങൾ !" എന്നു ചോദിച്ചു. ഈ ചോദ്യത്തിനു ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ഒരുമിച്ചു്—"അതെ"—എന്നു മറുപടിപറഞ്ഞു. എ

ന്നിട്ട് ആ സ്ത്രീ സ്വല്പനേരം എന്തൊ ആലോചിച്ചുംകൊണ്ടുനി
ന്നു.—ഇടയ്ക്കിടെ ചിരിക്കും, പിന്നെ തന്നത്താൻ മുറുമുറുക്കും; ഇ
ങ്ങിനെ കുറച്ചുനേരം കഴിഞ്ഞിട്ടു, പെട്ടെന്ന് അവൾ തിരിഞ്ഞു
ഞങ്ങളോട് "ഈ മൃഗത്തെ വെടിവെച്ചു വീഴ്ത്തിയതാരാണ്?"
എന്നു പുച്ഛരസം കലൎന്ന സ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു. ഇങ്ങിനെ
ചോദിച്ചത് എന്തുദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണെന്നറിവാനാഗ്രഹിച്ചു
"ഞാൻ വെടിവെച്ചു" എന്ന് ആ സ്ത്രീയെ ധരിപ്പിച്ചു. ആ നി
മിഷം അവളുടെ രൌദ്രരസപ്രധാനമായ മുഖത്തുണ്ടായ മാററം
കാണേണ്ടതായിരുന്നു. ഞങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ രക്തധാരയിൽ പിര
ണ്ടുകിടന്ന വരയാടിനെ ദയയോടെ നോക്കീട്ട് ഉടനെ എന്നേയും
കോപം, കരുണ ഈ രസസമ്മിശ്രമായ മുഖഭാവത്തോടെ നോ
ക്കി. എന്നിട്ടു, ഞാനും ചന്ദ്രസേനനും അപരിചിതന്മാരായിരുന്നി
ട്ടും എന്റെനേക്ക് ഒരുപ്രത്യേകതാൽപൎയ്യം ഉണ്ടെന്നു വ്യക്തപ്പെ
ടുത്തുകവിധം, ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി —"നിന്റെ ബുദ്ധിക്രു
ക്രൂരകൃത്യങ്ങളിൽ ആസക്തിയുണ്ടാകേണ്ടതല്ല—അങ്ങിനെയിരി
ക്കെ നിനക്ക് എന്താ ഇതു ചെയ്യാൻ തോന്നിയതു്?—ആ ആടി
നെ നോക്കു്, എന്തൊരു നിരുപദ്രവിയായ ജന്തുവാണ്. ഈ
ശ്വരൻ അതിന്റെ അവയവങ്ങളെ എത്ര കോമളമായിട്ടാണു
സൃഷ്ടിച്ചിരിക്കുന്നതു്?—മനുഷ്യരുടെ മനഃകാഠിന്യംകൊണ്ടു, കേവ
ലം ഉദരംഭരികളായിമാത്രം തീൎന്ന്, ഈവിധം അവർ പ്രവൎത്തിക്കു
ന്നതിനെ തടുക്കുവാനോ, സഹിപ്പാനൊ, അതിനുശേഷിയുണ്ടോ?
ഈ മലകളിൽ ദുഷ്ടമൃഗങ്ങൾ യഥേഷ്ടമുണ്ട്. അവയ്ക്കുപോലും
വരയാടിനെ കിട്ടുവാൻ പ്രയാസം. മനുഷ്യനു ദുഷ്ടമൃഗത്തെക്കാൾ
ദൌഷ്ട്യം കൂടുതലായതുകൊണ്ടു് അവരിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ
ഈ സാധുമൃഗത്തിനു കഴിഞ്ഞില്ല.—കഷ്ടം!" ആ സ്ത്രീ ഈവിധം
പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ടു, ചന്ദ്രസേനൻ "വേട്ടയാടുക രാജധൎമ്മമല്ലേ?-
ഞങ്ങൾക്കും അതു പാടില്ലെന്നുണ്ടോ?" എന്നു മറുപടിപറഞ്ഞു.
ഈ അഭിപ്രായം മിക്കവാറും മുറണ്ടുപിടിയാണെന്നു തോന്നീട്ട്
അവൾ ഗൌരവത്തോടെ കയ്യുയൎത്തി "നില്ക്കു" എന്നാജ്ഞാപി
ക്കുമ്പോലെ കാണിച്ചിട്ടു തുടൎന്നുപറഞ്ഞു. "ദുഷ്ടമൃഗങ്ങളേയും മ
ററ് ഇതുപോലെയുള്ളവയേയും വേട്ടയാടി കൊല്ലുന്നതു സാധാര

ണ പതിവാണ്. കീഴ്പതിവനുസരിച്ചാണ് ചെയ്യുന്നത് എന്നു പറയുന്ന സമാധാനം, സമാധാനമല്ല. ഞാൻ പറയുന്നതു ദുഷ്ട മൃഗങ്ങളെപ്പോലും കൊന്നിട്ടാവശ്യമില്ലെന്നാണ്. അവയ്ക്കു വിശേഷജ്ഞാനം ഇല്ല. വിശക്കുമ്പോൾ അവയ്ക്കു സഹജമായുള്ള ക്രൌര്യം മുന്നിടുന്നു. ആ സമയങ്ങളിൽ മററു ജീവികൾ അവയുടെ വഴിയിലകപ്പെട്ടാൽ നിശ്ചയമായും എതൃത്തുകൊല്ലുവാൻ അവശ്രമിക്കും. അതു് അവയുടെ ദൌഷ്ട്യംകൊണ്ടാണെന്നു സങ്കല്പിച്ച് അവയെ ഭൂമിയിൽനിന്ന് ഉന്മൂലനംചെയ്യാൻ തുടങ്ങുന്നതു ദൈവത്തിനു സമ്മതമാകുമോ ?— അതിരിക്കട്ടെ—ഈ സാധുമൃഗം നിനക്ക് എന്തുപദ്രവംചെയ്തു?" ഈ ചോദ്യം ചന്ദ്രസേനനോടായിരുന്നതുകൊണ്ടു, ചന്ദ്രസേനൻ,—"ഒന്നും ചെയ്തില്ല-ഉപദ്രവിക്കുന്ന എല്ലാ മൃഗങ്ങളുടെയും മാംസം ഭക്ഷ്യമല്ലല്ലോ—പിന്നെ, നല്ല മാംസം ഏതിൻേറയോ അതിനെ കൊല്ലുകയെന്നേ വെച്ചിട്ടുള്ളു." എന്നു് മറുപടി പറഞ്ഞു. ഇത്രയും പറഞ്ഞതിനിടയ്ക്കു് അവൾ വേറെന്തോ ആലോചിച്ചിട്ടെന്നപോലെ സ്വല്പനേരം നിന്നിട്ട് എന്റെ നേക്കു തിരിഞ്ഞു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "നീ എന്തിനാണു പ്രാണിഹിംസ ചെയ്യുന്നതു്? ഹിംസചെയ്താൽ ഈശ്വരകോപം ഉണ്ടാവില്ലെന്നാണോ നീ വിചാരിക്കുന്നതു് ? ഈ സാധുമൃഗത്തിന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ ദയനീയാവസ്ഥ നീ നോക്ക് !—നിന്റെ പ്രവൃത്തി നന്നൊന്നാണോ കരുതുന്നതു്?" ആ സ്ത്രീയുടെ ആകപ്പാടെയുള്ള ആകൃതിയും, നോട്ടവും, നിലയും, ഞങ്ങളോടു സംസാരിച്ച ഗൌരവഭാവവും, ഒക്കെപ്പാടെ കണ്ടിട്ട് എനിക്ക് അവൾ പറഞ്ഞ വാക്കുകളിൽ വളരെ തത്വം അടങ്ങിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നിയെന്നു മാത്രമല്ല എന്റെ പ്രവൃത്തിയുടെ കാഠിന്യത്തെപ്പററി ആലോചിക്കേണ്ടതായിട്ടും വന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള വിചാരം മനസ്സിലുദിച്ച ക്ഷണത്തിൽ ആ സ്ത്രീയുടെ ചോദ്യത്തിനു, എനിക്കുണ്ടായ പശ്ചാത്താപം സൂചിപ്പിക്കത്തക്കവണ്ണം,—"ഞാൻ ചെയ്തതു കഷ്ടമായിപ്പോയി എന്നാണ് തോന്നുന്നതു്"—എന്നു് മറുപടി പറഞ്ഞു. ഇതുകേട്ടയുടൻ, ഇതിങ്ങി ആകാശമെല്ലാം വ്യാപിച്ചുള്ള കാർമേഘത്തിനിടയിൽ കൂടി ചന്ദ്രന്റെ നില അറിയത്തക്ക പ്രകാശം കണ്ടിട്ട് പെട്ടെന്ന് അതു

മറയുമ്പോലെ ചെറുതായൊരു മന്ദഹാസം ആ സ്ത്രീയുടെ മുഖത്തു പ്രകാശിച്ചു മറയുന്നതുകണ്ടു. എന്നിട്ട്, ചന്ദ്രസേനന്റെ നേരെ അവൾ തിരിഞ്ഞു, "സാധുക്കളിൽ ദയയൊ ദ്വേഷമൊ തോന്നേണ്ടതു?" എന്നു ചോദിച്ചു. ഇതിനു മറുപടിയായി "ദയയാണ്" എന്നു ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞു. ഉടൻ അവൾ "എന്നാൽ ഈ സാധുമൃഗത്തിന്റെ നേരെ ദയയില്ലാതായതു് എന്തൊ?" എന്നു ചോദിച്ചു. "ദയയെ പ്രധാനമായി കരുതിയില്ല. ആഹാരത്തിനുപയോഗമുള്ള സാധനമെന്നു മാത്രമെ ആലോചിച്ചുള്ളു." എന്നു ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞു. ഈ മറുപടി കേട്ടയുടൻ അവളുടെ കണ്ണുകളിൽ നിന്നു തീപ്പൊരി ചിന്നുന്നപോലെ തോന്നി. എന്നിട്ട് ഒരക്ഷരവും പറയാതെ അവളുടെ നീണ്ട വിരലുകളെ മുറുക്കി വസ്ത്രത്തെ പിടിക്കുന്നതു കണ്ടു. ആ സ്ഥിതിയിൽ അവൾ ചന്ദ്രസേനനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു സ്വല്പനേരം നിന്നശേഷം അമാനുഷികമായ ഒരു ഹാസത്തോടെ ചന്ദ്രസേനനോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു—"നിന്റെ പ്രവൃത്തികൾ നിന്റെ വാസനയ്ക്കൊത്തപോലെ ഇരിക്കയേയുള്ളു. നിന്റെ ഈ കൃത്യവും അതിന്നനുസരണം തന്നെ. നിന്റെ അഭിപ്രായം തെററന്നു വേറൊരാൾ പറഞ്ഞാൽ നിന്റെ വാസനാബലം കൊണ്ടു നീ അതു കയ്ക്കൊള്ളുവാൻ പ്രയാസം. എന്നാൽ നിന്നോടു ഞാൻ ഒന്നു പറയുന്നു. മനുഷ്യർക്കു മാത്രമല്ലാ. ലോകത്തുള്ള എല്ലാ ജീവരാശികൾക്കും മനുഷ്യരെപ്പോലെ സുഖദുഃഖമുണ്ടെന്നുവേണം കരുതുവാൻ. ആഹാരം സംബന്ധിച്ചുള്ള വിഷയത്തിൽ ഭൂതദയ വേണ്ടെന്നു വെയ്ക്കുന്നതു മൃഗപ്രായമായ ബുദ്ധിയുടെ മൌഢ്യമെന്നേ പറവാനുള്ളു. സ്ഥാവരജംഗമങ്ങളിൽ സാരമുള്ളതെന്നൊ നിസ്സാരമായുള്ളതെന്നോ വലിപ്പമുള്ളതെന്നൊ ചെറുതായുള്ളതെന്നൊ ഉള്ള വ്യത്യാസമശേഷമില്ലാതെ സകലത്തിന്റെയും അകത്തും പുറത്തും വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന ശക്തിയെ വിസ്മരിപ്പാൻ പാടുണ്ടൊ? ആ ചിച്ഛക്തിയുടെ അംശം നിന്നിലും എന്നിലും, എല്ലാ ജീവകോടികളിലും ഉണ്ട്. ഇങ്ങിനെ ചൈതന്യവത്തായ ആത്മാവുണ്ടെന്നു കാണുന്ന എല്ലാ സൃഷ്ടികളേയും നമ്മെപ്പോലെതന്നെ അവയും എന്നുള്ള സമത്വഭാവന ഉണ്ടാകുന്നതാണു ഭൂതദയ എന്നു പറ

യുന്നതിന്റെ അൎത്ഥം. ഈ തത്വത്തെ വിസ്മരിച്ചുചെയ്യുന്ന
കൃത്യങ്ങളെയാണ്, പാപകൎമ്മങ്ങളെന്നു പറയുന്നത്. നിന്റെ
ബുദ്ധിക്ക്, ഈ പാപകൎമ്മത്തിൽ പ്രതിപത്തിയുണ്ടെന്നു തോന്നു
ന്നു. അതു നിന്റെ ജന്മാന്തരവാസനകൊണ്ടാണ്. ആ വാ
സന, നീങ്ങണമെങ്കിൽ, മുൻപറഞ്ഞ ശക്തിയെ ഭജിക്കണം. അ
ങ്ങിനെ ഭജിച്ചാൽ ആരും ഗുണദോഷിക്കാതെ എല്ലാം സഹജമാ
യി നിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രകാശിക്കും. ഈ തത്വോപദേ
ശം കഴിഞ്ഞഉടനെ ആ സ്ത്രീയുടെ കണ്ണുകളിൽനിന്ന്, അശ്രുക
ണങ്ങൾ വീഴുന്നതുകണ്ടു. അവയെ അവൾ സാവധാനത്തിൽ
തുടച്ചുകളഞ്ഞിട്ട് എന്റെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ട് ഇ
ങ്ങിനെ ചോദിച്ചു. "ഈ വരയാടിനെ നീ വെടിവച്ചു എങ്കിലും,
നീ ചെയ്തുപോയ പ്രവൃത്തിയെപ്പററി പശ്ചാത്താപപ്പെടുന്നുണ്ട്.
—അല്ലേ?" ഇതിനു, ഞാൻ "അതെ" എന്നു മറുപടിപറഞ്ഞു.
എന്റെ വാക്കുകേട്ടിട്ടു "സന്തോഷം!" എന്നുമാത്രം പറഞ്ഞതിനുശേ
ഷം, അവൾ കുറച്ചുനേരംകൂടി മൌനം അവലംബിച്ചുനിന്നിട്ടു,
"നിനക്ക് ഈ വരയാട് ആവശ്യമില്ല! ഇതു ഇവിടെ കിടക്ക
ട്ടെ" എന്നു പറഞ്ഞു ഞങ്ങളുടെ മുമ്പിൽനിന്ന്, അവൾ പാറ
കളുടെ ഇടയിൽപോയി മറഞ്ഞു".

വിശ:—"ഞാൻ ഒന്നും പറയാതെ നിങ്ങൾ പറഞ്ഞ കഥകേ
ട്ടുംകൊണ്ടിരുന്നതു് എനിക്കുണ്ടായ ആശ്ചൎയ്യംകൊണ്ടാണ്.
ഈ സ്ത്രീ എതാണ്?—കേട്ടിടത്തോളം, അവൾ അസാമാന്യ
യാണെന്നു ഗണിപ്പാനേ മാൎഗ്ഗമുള്ളു. ഇവിടെ നിങ്ങൾ വേ
ട്ടകഴിഞ്ഞു മടങ്ങി എത്തിയ ഉടൻ എന്നോട് ഈ കഥ എ
ന്തുകൊണ്ടു പറഞ്ഞില്ല? പകലെ ഇക്കാൎയ്യം അറിഞ്ഞിരു
ന്നുവെങ്കിൽ അവളെ അന്വേഷിച്ചു കണ്ടുപിടിക്കാമായിരു
ന്നല്ലൊ."

പുത്ര:—"ഞങ്ങൾ വേട്ടകഴിഞ്ഞു വന്നപ്പോൾ താര അടുത്തുണ്ടാ
യിരുന്നു. ഈ കഥ താര കേട്ടാൽ പക്ഷെ ഭയപ്പെട്ടേയ്ക്കു
മെന്നു ശങ്കിച്ചിട്ടാണ് അപ്പോൾ പറയാതിരുന്നതു്"

വിശ:—"ശരിയാണ്. ഞാൻ അതാലോചിച്ചില്ല".

പുരു:—"എന്നാൽ, ആ സ്ത്രീ ഒന്നുകൂടി പറഞ്ഞു. അതു് ഈ കൊട്ടാരത്തെപ്പററിയായിരുന്നു. അവളുടെ വാക്കുകൾ കൊണ്ടു, ഞങ്ങൾ അർത്ഥമാക്കിയതു, നമ്മുടെ യോഗക്ഷേമത്തിൽ അവൾക്കു് ഒരു പ്രത്യേകത ഉണ്ടെന്നാണു്."

വിശ:—"എങ്ങിനെ—എങ്ങിനെ—കുട്ടികളെ! നിങ്ങൾ ചില തൊക്കെ പറയാതെ ഒളിച്ചുവെച്ചിട്ടുണ്ടൊ?—താരയെപ്പററി നിങ്ങൾക്കുണ്ടായ ശങ്കപോലെ എന്നെക്കുറിച്ചും തോന്നീട്ടുണ്ടൊ?"

ചന്ദ്ര:—"അങ്ങിനെ ഞങ്ങൾ വിചാരിച്ചില്ല. എങ്കിലും കഥയില്ലാത്ത വർത്തമാനം പറഞ്ഞു, മനസ്സിന്നു് അസ്വാസ്ഥ്യം പക്ഷെ വന്നേക്കാമെന്നു പുരുഷോത്തമനു ഭയമുണ്ടായിരുന്നു; അതുകൊണ്ടു് ആരും തന്നെ അവൾ പറഞ്ഞകാര്യം അറിവാനിടകൊടുക്കരുതെന്നായിരുന്നു ഞങ്ങളുടെ നിശ്ചയം. ഇപ്പോൾ അച്ഛനോടു് ഇത്രയും പറവാനിടവന്നതുകൊണ്ടു മറെറ കാര്യവും പറഞ്ഞേയ്ക്കാൻ പുരുഷോത്തമനോടു ഞാൻ കണ്ണുകാണിച്ചു. എന്നിട്ടാണു പറയാൻതുടങ്ങിയതു്."

വിശ:—"നിങ്ങൾ തുറന്നു പറയാതെ പീഠികകൊണ്ടു സമയം കളയുന്നതെന്താണു്? അവൾ പറഞ്ഞതു പുറത്തുപറയത്തക്കതല്ലയൊ?"

പുരു:—"പരിഭ്രമിക്കാനൊന്നുമില്ല—ഞാൻ പറയാം. ഈ സ്ഥലം താമസിക്കാൻ സുഖമുള്ളതല്ലത്രെ. ഇപ്പോൾ ഈ സ്ഥലം കിടക്കുന്ന സ്ഥിതിയെപ്പററിയും, ഇവിടെ ദേവതാധിവാസം ഉണ്ടെന്നും, അതുകൊണ്ടു നമ്മുടെതാമസം സുഖമായിരിക്കയില്ലെന്നും മററുമാണു്, അവർ പറഞ്ഞതു്. ഇത്രയും ഞാൻ ചുരുക്കി പറഞ്ഞതാണു്. അവർ പറഞ്ഞപ്രകാരം എല്ലാം സ്വല്പം മുമ്പു ഞാൻ പറഞ്ഞതുപോലെ, വിസ്തരിച്ചു കേൾപ്പിക്കുന്നതായാൽ മനസ്സിന്നു നിശ്ചയമായി അസ്വാസ്ഥ്യമുണ്ടാകും. ആ വിധം അവർ ഞങ്ങളോടു പറഞ്ഞു."

വിശ്വ:—"ഇത്രയേ ഉള്ളൊ?—ഛെയി, സാരമില്ല!—ഞാൻ വേറെന്തൊക്കെ വിചാരിച്ച് അന്ധാളിച്ചു—നേരം ഒട്ടേറെ ആയി. നമുക്ക് ഇനി ഉറങ്ങാൻ പോകാം."

മൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

വിശ്വനാഥൻ, താൻ ഉപയോഗിച്ചുവന്ന പുരമുറിയെ കഴിയുന്നതും, വൃത്തിയാക്കി വെച്ചിരുന്നിട്ടും, കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ച സംഭാഷണം നടന്ന ആ രാത്രിയിൽ, അവിടെ എങ്ങും അശ്രീ ബാധിച്ചിരുന്നതുപോലെ അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നി. വാതിലുകളിൽ തൂക്കിയിരുന്ന യവനികകൾ, മേൽക്കെട്ടി, കട്ടിലുകളുടെ മൂടുപടങ്ങൾ, തറയിൽ വിരിച്ചിരുന്ന രത്നകമ്പളം, മുതലായവ നവീനങ്ങളും, വിലയേറിയവയും, കൌതുകമുള്ളവയുമായിരുന്നു. എന്നിട്ടും ആ പുരമുറി, ഒരു വികൃതയും വൃദ്ധയുമായ സ്ത്രീയെ ദേഹാലങ്കാരം ചെയ്താൽ എങ്ങിനെ ഇരിക്കുമോ അതുപോലെ കാണപ്പെട്ടതേയുള്ളു. കണ്ണിനാനന്ദകരമാകുംവിധം ഒരു മേശ അലങ്കരിച്ചുവെച്ചിരുന്നു. അതിനോടും നീരസമാണ് അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായത്. അവിടെ കത്തിച്ചുവെച്ചിരുന്ന വിളക്കിന്റെ പ്രകാശത്തോടു കൂടെന്ന വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നതായി തോന്നിയ അന്ധകാരത്തെ, മാറുന്നതിന്, വിളക്കു തെളിച്ചിട്ടും, കഴിഞ്ഞില്ല. ഈ പുരമുറിക്കു രണ്ടു വാതിലുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഒന്നു പുറത്തു മുറ്റത്തിറങ്ങുവാനും, മറേറതു, മുൻകാലങ്ങളിൽ, അവിടെ പാർത്തിരുന്ന പ്രഭുക്കന്മാർ ആഭരണം ഉടുപ്പ് മുതലായവ സൂക്ഷിപ്പാൻ ഉപയോഗിച്ചിരുന്ന ഒരു ചെറിയ മുറിയിലേക്കു കടപ്പാനും, ആയിരുന്നു. ഈ ചെറിയ മുറിയിൽ പണ്ടത്തെ ഒരു യോധാവായിരുന്ന പ്രഭുവിന്റെ ഒരു ഇരുമ്പുകവചവും, ഒരു അലമാരിയും, മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ആ കവചം കാലപ്പഴക്കത്താൽ തുരുമ്പും പൊടിയും വലയും പാറി അവിടെ ഒരു കോണിൽ തൂങ്ങിനിന്നിരുന്നു.

വിശ്വനാഥൻ, കിടക്കയിൽ ചെന്നിരുന്നിട്ട് തലയണയിൽ ചെന്നു തല ചാരിയതിനോടുകൂടി ആ പുരമുറിക്കു പുറവും നോക്കി.

അദ്ദേഹം അവിടെ കടന്നപ്പോൾ തോന്നിയ അശ്രീകരൊ, അന്ധകാ
രത്തിനൊ, ഒരു ഭേദഗതിയും കണ്ടില്ല. അഥവാ ഉണ്ടായിരുന്നാൽ
അതു സ്വല്പം അധികപ്പെട്ടില്ലെ എന്നേ സംശയിച്ചുള്ളൂ. മേശ
മേൽ വെച്ചിരുന്ന നല്ല വിളക്കം, തട്ടിൽ തൂക്കിയിരുന്ന റാന്തലും
കത്തിച്ചിരുന്നതിന് എന്തൊക്കെ ചെയ്തിട്ടും പ്രകാശം ഉണ്ടായി
ല്ല. അവരണ്ടിന്റെയും നിഴൽ തട്ടുന്ന ദിക്കിൽ കൂരിരുട്ടം ബാ
ധിച്ചതുപോലെ തോന്നി. പ്രതാപഗിരിയിൽ താമസം തുടങ്ങി
യതിൽ പിന്നെ ഇതുവരെയും അറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്ത അസ്വാസ്ഥ്യം
അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ക്രമേണ വൎദ്ധിച്ചുതുടങ്ങി. ആ
അസ്വാസ്ഥ്യം, അദ്ദേഹത്തിനു തന്നെ ക്ഷോഭം ഉണ്ടാക്കി. അ
പ്രഭു പ്രകൃത്യാ ധീരനായിരുന്നു. അദ്ദേഹം പലേ അവസരങ്ങളി
ലും തന്റെ ഭടന്മാർ ഒരുമിച്ച ഭയങ്കരമായി യുദ്ധം നടക്കുന്ന സൈ
ന്യപംക്തികളിൽ കടന്നു പോരാടി, തന്റെ ഭാഗത്തേക്ക് ജയം വ
രുത്തീട്ടുണ്ട്. അത്ര ശൂരപുരുഷനായിരുന്നിട്ടും മനസ്സിനെ സമ
നിലയിൽ വയ്ക്കാൻ അദ്ദേഹത്തിനു കഴിഞ്ഞില്ല. ഇതിനു കാര
ണം, ദേവതാവേഷ്ടിതം തന്നെയോ എന്നും സംശയം തുടങ്ങി.
പുരുഷോത്തമന്റെ വാക്കുകൾ ക്രമത്തിലധികം അദ്ദേഹത്തിന്റെ
മനസ്സിൽ പതിഞ്ഞു വശമായിരുന്നു. അതിനെ മറന്നുകളവാ
നൊ നിസ്സാരമാക്കി തള്ളുവാനൊ പലേ പ്രകാരം ശ്രമിച്ചിട്ടും ഒ
ന്നിനൊന്നു സ്ഥിരമായി മനസ്സിൽ വേരൂന്നുന്നതുപോലെ തോന്നി
യതേയുള്ളൂ. ഇതെല്ലാം അസംബന്ധമായ വിചാരത്തിന്റെ ഫല
മെന്നുറച്ചെങ്കിലും, ഉറങ്ങുന്നതിനുമുമ്പ്, അവിടെ എല്ലായിടവും,
ഒന്നു പരിശോധിക്കണമെന്നു നിശ്ചയിച്ച് അതിലേക്കൊരുമ്പെട്ടു.
ഒരു വിളക്കുമായി, അദ്ദേഹം അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന പുരമുറി തുറന്നു.
അവിടെ തന്റെ ഉടുപ്പുമുതലായവ തൂക്കിയിട്ടിരുന്നതുകണ്ടു. അവ
യുടെ പിൻഭാഗത്ത് വല്ലതും ഉണ്ടൊ എന്നു നോക്കി. എന്നിട്ട്
അടുത്ത് ഒരലമാരിവെച്ചിരുന്നതിനെകണ്ടു. പക്ഷെ അതിനുള്ളിൽ
വല്ലതുമുണ്ടായിരുന്നാലൊ എന്നു സംശയിച്ച്, അതു തുറന്നു. അ
തിൽ പഴയ റിക്കാൎട്ടുകൾ, കീറിയ കടലാസുതുണ്ടുകൾ മുതലായവ,
മാത്രമെ കണ്ടുള്ളൂ. മെത്തക്കട്ടി, വിരിപ്പ്, തലയണ മുതലായവ
യെല്ലാം ഇളക്കി തട്ടിനോക്കി. പടുതാ എടുത്ത് കുടഞ്ഞു. എന്നുവേണ്ടാ

അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിനുണ്ടായ കുഴപ്പത്തിനു സമാധാനം വരുത്തുവാൻ വേണ്ടി ഒട്ടേറെ പണികൾ കഴിച്ചിട്ടൊടുവിൽ ആ പ്രഭു തിരിയെ കട്ടിലിൽ വന്നിരുന്നു. ഇനി, ഉറങ്ങുകതന്നെ എന്നു സങ്കല്പിച്ചുറച്ചുംകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം കണ്ണുമടച്ചു് കിടപ്പായി. ഉടനെ വിളക്കണെക്കേണ്ടുകാര്യം ഓൎമ്മവന്നിട്ടു്, എണീററു മേശയുടെ സമീപം ചെന്നുനിന്നു. അപ്പോൾ തന്റെ മനസ്സിൽ ബാധിച്ചിരുന്ന അജ്ഞാനവിചാരം കൊണ്ടു്, വിളക്കു് ഊതണമൊ?, എന്നു സംശയിച്ചു വിശ്വനാഥൻ വീണ്ടും കിടക്കയിൽ വന്നിരുന്നു. ഇങ്ങനെ ഭയം കൊണ്ടുണ്ടായ ചാപല്യം ലജ്ജാവഹമെന്നാലോചിച്ചു്, ഒന്നുകൂടി മനസ്സിനെ ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, വിശ്വനാഥൻ ഉറങ്ങുവാൻ കിടന്നു.

ഉറക്കം അശേഷം വന്നില്ല. എന്തൊ ചില സംശയങ്ങളും, വ്യസനവും, ഭയവും, അദ്ദേഹത്തിനെ പീഡിപ്പിച്ചു. താനൊന്നും മനസ്സാക്ഷിക്കു വിപരീതമായി ചെയ്യിട്ടില്ലാതിരിക്കെ ഈ ക്ലേശത്തിന്നും അസ്വാസ്ഥ്യത്തിന്നും കാരണമെന്തെന്നറിയാതെ വിശ്വനാഥൻ കുഴങ്ങി. തന്റെ മനസ്സിൽ ബാധിച്ച സംശയത്തെയും ഭയത്തേയും കളയുവാൻ, അദ്ദേഹം സ്വന്തമായും രാജ്യസംബന്ധമായുമുള്ള കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി പൎയ്യാലോചിപ്പാൻ തുടങ്ങി എന്നാൽ ഓരോ വിഷയവും അതാതിന്റെ പ്രാരംഭഘട്ടത്തിൽ നിന്നുപോയതേയുള്ളു. കട്ടിലിന്റെ മുട്ടുഭാഗം സ്വല്പമായിനകന്നു കിടന്നിരുന്നതിന്നു് അഭിമുഖമായി ഒരു ജന്നൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. അതു തുറന്നുകിടന്നിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ വശത്തേക്കുനോക്കി അപ്പോൾ ആ ജന്നലിന്റെ മറുവശത്തിൽക്കൂടി മനുഷ്യാകൃതിയിൽ ഒരു രൂപം, കടന്നുപോയതുപോലെ വിശ്വനാഥനു തോന്നി. അതു പക്ഷെ, മനശ്ചാഞ്ചല്യംകൊണ്ടു തോന്നിപ്പോയതാണെന്നു് ആലോചിച്ചിട്ടു്, അപ്രകാരം വരാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി, അദ്ദേഹം കണ്ണുമടച്ചു മനസ്സിനെ, ബലപ്പെടുത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ഉടനെ തന്റെ മുമ്പിൽ ശാന്തമായ ഒരു പ്രകാശം ക്രമേണ വൎദ്ധിച്ചുവരുന്നതുപോലെയും, തന്റെ സമീപം ഒരാൾ വന്നു, തന്നെ, കനിഞ്ഞുനോക്കിനില്ക്കുന്നതായും, തോന്നുകയാൽ പെട്ടെന്നു കണ്ണുതുറന്നു. അവിടെ പൂൎവ്വസ്ഥിതിയിൽ വിളക്കിന്റെ മന്ദമായ പ്രകാശ

മേകണ്ടുള്ളു. അകാരണമായ സംശയങ്ങളെക്കൊണ്ടു മനസ്സാകപ്പാടെ ഇളകി ഒരു സ്ഥിരപന്ഥാവിൽ അതിനെ വിടുവാൻ കഴിയാതെയിരുന്ന ആ സന്ദർഭത്തിൽ, അദ്ദേഹത്തിന് ഓർമ്മവന്നത് അടുത്ത പുരമുറിയിൽ തൂക്കിയിട്ടിരുന്ന കവചമായിരുന്നു. ആ പാദചൂഡമുള്ള അതിന്റെ ഭാഗങ്ങളെല്ലാം ഒന്നിച്ചു ഘടിപ്പിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട് ഒരു നോട്ടത്തിൽ ഒരാൾ നില്ക്കയാണെന്നു തോന്നിപ്പോകുമായിരുന്നു. ആ കവചത്തിനു പക്ഷേ ചൈതന്യം ഭവിച്ചു, പുറത്തിറങ്ങിവരുന്നുവെങ്കിലോ—എന്നു വിചാരിച്ചു ഭയപ്പെട്ടു; ബുദ്ധിക്ക് ഈവിധം ചാപല്യം ഉണ്ടായതും, അതിനെ വർദ്ധിപ്പിച്ചു മനസ്സിനെ ഇത്രത്തോളം, കലക്കിയതും തന്റെ ആലോചനക്കുറവാണെന്നു തന്നെത്താൻ ആവർത്തിച്ചു പഴിച്ചുംകൊണ്ട്, ഇനി ആവിധം ഒരിക്കലും വരുത്തുവാൻ പാടില്ലെന്നുള്ള ഉറപ്പോടുകൂടി, വീണ്ടും ഉറങ്ങുവാൻ കിടന്നു. മനസ്സിനു പററിയ അസാമാന്യമായ അസ്വാസ്ഥ്യംകൊണ്ടു ദേഹത്തിനും ക്ഷീണം ഭവിക്കയാൽ ബോധമില്ലാതെ കുറെ ഉറങ്ങിയും പെട്ടെന്നുണർന്നും എത്രനേരംകിടന്നു എന്ന് അദ്ദേഹംതന്നെ അറിഞ്ഞില്ല. ആ ജാഗ്രൽസ്വപ്നസമ്മിശ്രാവസ്ഥയിൽനിന്ന് അദ്ദേഹം ഞെട്ടിയുണർന്നു. അപ്പോഴേയ്ക്കു അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുരമുറിയുടെ സമീപം എവിടെയൊ ഒരുവൻ മനോവേദനയോടെ നിലവിളിച്ച ശബ്ദത്തിന്റെ അവസാനം കേൾപ്പാനിടയായി. ആ ശബ്ദം ആരത്, എന്തിനു പുറപ്പെടുവിച്ചു എന്ന് ആരാഞ്ഞറിവാനാഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നിട്ടും, അദ്ദേഹത്തിനു, കിടന്നായിടത്തുനിന്ന് അനങ്ങുവാൻപോലും, പാരവശ്യംകൊണ്ടു, സാധിച്ചില്ല. ആപാദമസ്തകം വിയർപ്പുകൊണ്ടു കുളിച്ചു, ദേഹമെല്ലാം വിറച്ചു, ഒരു കുന്നിന്റെ മുകളിലേക്ക് ഓടി കയറിയാലുണ്ടാകുമ്പോലെ കിതച്ചു. ധൈര്യം അശേഷം ത്യജിച്ചു, നാക്കുവരണ്ടു, ഭയാകുലനായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയസ്പന്ദനം അദ്ദേഹത്തിനുതന്നെ കേൾക്കാമായിരുന്നു. ഭയംകൊണ്ടു നിശ്ചേഷ്ടനായും, ഭയങ്കരാകൃതിയോടുകൂടിയ ഒരു സത്വം വന്നോയെന്നു കരുതി കണ്ണുകളെ തുറിച്ചുനോക്കിയും, കിടന്നു,—ആ ശബ്ദം!—അതെന്തായിരിക്കാം? പക്ഷേ മനശ്ചേഷ്ടിതംകൊണ്ടു ശബ്ദംകേട്ടു എന്നു തോന്നിപ്പോയതായിരിക്കുമോ?—ഹാ!

ഈ സമയം പകലായിരുന്നെങ്കിൽ മനസ്സിൻെറ വികൃതിതന്നെ
എന്നു തീൎച്ചപറയാമായിരുന്നു. നേരം പുലരാറായൊ എന്നു്
അറിവാൻ പാടില്ലായിരുന്നു. നിശ്ശബ്ദമോ-ഘാററിൻെറ മന്ദഗ
തിപോലും കേൾക്കത്തക്കവിധം ഇരുന്നു. ഇങ്ങിനെ ഇരിക്കെ
അപ്പോൾ കേൾപ്പാനിടയായ ശബ്ദത്തെ അവിശ്വസിക്കുന്നതെ
ങ്ങിനെ? ഈവിധം മനസ്സിൽ തിങ്ങികടന്നുകൂടിയ പലേവിധത്തി
ലുള്ള ചാഞ്ചല്യത്തിന്നു തെല്ലു ശമനമുണ്ടാകുവാൻ, ഒരുവൻ, സം
സാരിക്കുന്ന ശബ്ദമോ സമീപത്തു വല്ലോരും നടക്കുന്ന കാലൊച്ച
യോ, കേൾപ്പാൻ വിശ്വന്തൻ വളരെ കൊതിച്ചു.

മനുഷ്യഹൃദയാവസ്ഥ അവൎണ്ണനീയമാകുന്നു. മനോനിഷ്ഠ
ങ്ങളായ സകല വ്യാപാരങ്ങളും സ്വസ്ഥതയെ പ്രാപിച്ചു എന്നു
വരുന്നതു്, ജീവാവസാനത്തിലല്ലാതെ, മററാരവസരങ്ങളിലും ഇ
ല്ല. നിദ്രയിൽ പോലും, മനസ്സ് സ്വസ്ഥമായിരിക്കുന്നില്ല. അതു
ചഞ്ചലമായ വസ്തുവിനെ നിലയ്ക്കുനിൎത്തി പ്രപഞ്ചാൎണ്ണവത്തിലു
ള്ള പലെ ദുഃഖങ്ങളിൽ നിന്നു, നമ്മെ, രക്ഷപ്പെടുത്തികൊണ്ടു
പോകുന്നതിന്ന്, അമരക്കാരനായ ബുദ്ധിയുടെ വൈഭവം തന്നെ
വേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ബുദ്ധിയും മനസ്സും തമ്മിൽ ഭേദമില്ല എങ്കി
ലും അതാതിൻെറ വൃത്തിഗുണംകൊണ്ടു് വ്യത്യസ്തപ്പെടുത്തി പറ
യുന്നു. സകല പ്രവൃത്തികളും ഞെരമ്പുകളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു.
എത്ര നിസ്സാരമായ വിചാരമായിരുന്നാലും അതു് തലച്ചോറിൻെറ
പ്രധാനാംശങ്ങളിൽ ഒരു വിധം അനക്കം കൊടുക്കാതിരിക്കുന്നി
ല്ല. അതുകൊണ്ടു് മനസ്സിലുണ്ടാകുന്ന വിചാരങ്ങളുടെ ഭേദങ്ങൾ
ക്കു് അനുകൂലമായി ദേഹം ചേഷ്ടിക്കുന്നതു് ആശ്ചൎയ്യമല്ല

വിശ്വന്തന്, തൻെറ മനസ്സിനെ നിലക്കുനിൎത്തി, യുക്ത്യനു
സരണം, ആലോചിച്ചു സംഗതികളെ ഗ്രഹിപ്പാൻ ശേഷിപോരാ
തായ ആ സമയത്തു ദേഹത്തിനും അവശതപററിയതു സ്വാഭാ
വികമെന്നു വിചാരിപ്പാനെയുള്ളു. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടാ
യ ഭയത്തിൻെറ കാരണത്തേയും, പിശാചു് ഈശ്വരസൃഷ്ടിയിൽ
ഉണ്ടോ എന്നും, ഉണ്ടെങ്കിൽ അതിന്നു് മനുഷ്യരെ ഉപദ്രവിപ്പാൻ
കഴിയുമൊ എന്നുമുള്ളതിനേയും, പററി പൎയ്യാലോചിക്കാതെയി
രുന്നതു് അദ്ദേഹത്തിൻെറ മൌഢ്യവിശ്വാസംകൊണ്ടായിരിക്ക

ണം. ഹിന്ദുക്കൾക്ക്, അതിലും വിശേഷിച്ച പൂർവ്വകാലത്തുള്ള ഹിന്ദുക്കൾക്ക്, പിശാചങ്ങളിലുള്ള വിശ്വാസം അസാമാന്യമായുണ്ടായിരുന്നു. വാസ്തവം ആരാഞ്ഞറിയുന്നതിനുള്ള ഉന്മേഷം മനസ്സിനില്ലാതെ പോകുന്നതും, അവാസ്തവങ്ങളെപ്പററി അതിരുകവിഞ്ഞാലോചിച്ച്, വഴിക്കേ പോകുന്ന ആപത്തിനെ പിടിച്ചു തലയിൽ കേററുന്നതും, തന്നിമിത്തം അനേകദുരിതങ്ങൾ അനുഭവിക്കുന്നതും, അവരുടെ സ്വഭാവമായിരുന്നു.

മനസ്സിന്റെ പ്രവൃത്തിയും വിശ്വാസവും പരസ്പരാനുകൂലികളാണ്. ബലമായ വിശ്വാസം മനസ്സിനെ പ്രേരണം ചെയ്യുന്നതായും, പ്രവൃത്തിക്കുള്ള ആസക്തി വസ്തുവിന്റെ ഗുണദോഷവിവേചനം ചെയ്യാതെ മനസ്സുകൊണ്ട് ഒരു നിശ്ചയം വരുത്തുവാൻ കാരണമായും തീരുന്നു. മനസ്സുകൊണ്ടു സങ്കല്പിച്ചുറപ്പുവരുത്തിയ സംഗതിയിൽ വിശ്വാസം ജനിക്കുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ അത് എത്ര അസംബന്ധമായാലും, അനുഭവവിരുദ്ധമായാലും, വിശ്വാസം തോന്നിപ്പോകാതിരിക്കുന്നില്ല.

മനസ്സിന്റെ ചേഷ്ടിതം ഇതുവിധം ഇരിക്കെ, കേൾവിയെ ബലമായി വിശ്വസിച്ചും, നിത്യപരിചയസിദ്ധമായ വിചാരത്തെ ശാശ്വതമാക്കിയുറപ്പിച്ചുമിരുന്ന ആ പ്രഭുവിന്റെ അജ്ഞാനോൽഭൂതമായ ഭയംകൊണ്ട്, അദ്ദേഹത്തിനുനേരിട്ട കഷ്ടത അനിർവ്വചനീയമെന്നു പറഞ്ഞാൽ അത് അതിശയോക്തിയായി വരാൻ കാരണമില്ലല്ലോ.

വിശ്വന്തൻ തന്റെ മനസ്സിനെ വ്യഥാപൂർണ്ണമാക്കി, അതിയായ ഭയംകൊണ്ടു സ്തംഭിച്ചുകിടന്നതിനിടയിൽ, അവിടെ അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന പുറമുറിയുടെ വാതിൽതുറന്ന ശബ്ദംകേട്ടിട്ട്, അദ്ദേഹം ആ വശത്തേയ്ക്കു നോക്കി. തുറന്നുകിടന്ന വാതലിനുള്ളിൽ ഒരു സ്ത്രീയും ഒരു പുരുഷനും നില്ക്കുന്നതുകണ്ടു. സ്ത്രീയുടെ മുഖം മുഖപടംകൊണ്ടു മറച്ചിരുന്നു. പുരുഷൻ ദീർഘകായനും, ഗംഭീരനുമാണെന്നു തോന്നി. ഇവർ ഇരുവരെയും കണ്ട ക്ഷണത്തിൽ വിശ്വന്തന്റെ സംശയം അശേഷം തീർന്നിട്ട് അവിടെ സന്നിഹിതരായവർ പിശാചങ്ങൾതന്നെ എന്നു തീർച്ചയായി വിശ്വസിച്ചു. ഉള്ളിലുണ്ടായ ഭയത്താൽ തന്റെ കണ്ണുകളെ ആ രൂപങ്ങളിൽ

തന്നെ ഉറപ്പിച്ച് അദ്ദേഹം നിശ്ചേഷ്ടനായികിടന്നു. പിശാ ചങ്ങളും, വിശ്വന്തൻെറ പരുങ്ങലും ഭയവും കണ്ടു സ്വല്പനേരം നോക്കിനിന്നശേഷം ആ പുരമുറിയുടെ വാതിൽ അടച്ച്, അപ്ര ത്യക്ഷരായി. ദേവതകളുടെ ആവിർഭാവവും, അന്തർധാനവും, വി ശ്വന്തനുണ്ടായ ഭയവും, സ്വപ്നമായിരിക്കാമെന്നു സംശയമുണ്ടാ യപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിൻെറ ആലോചനയ്ക്കു സ്ഥൈൎയ്യം ഉണ്ടാ യിത്തുടങ്ങി. അദ്ദേഹം ധീരനായിരുന്നതുകൊണ്ടു തൻെറ മനസ്സ ന്തിയെ കഴിയുന്നതും വിടാതെയും, കഴിഞ്ഞ സംഭവങ്ങളെ നി സ്സാരമായി തള്ളിയും, ഒരു കണക്കിൽ നിദ്രോന്മുഖനായിത്തീൎന്നു.

വിശ്വന്തൻ തിരിയെ ഉണൎന്നുനോക്കിയപ്പോൾ, സൂൎയ്യകിരണ ങ്ങൾ ആ പുരമുറിയുടെ ജനൽ വഴി അകത്തു കടന്നിരിക്കുന്നതാ യി കണ്ടിട്ട് കിടക്കയിൽ എഴുനേററിരുന്നു. ഉടനെ കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിൽ തനിക്കു നേരിട്ട അസ്വാസ്ഥ്യത്തെപ്പററി ഓൎമ്മിച്ചു. വല്ല ദുർദ്ദേവതകളോ, മനസ്സിൻെറ ചാപല്യം കൊണ്ടുണ്ടാകാ വുന്ന ദുസ്സ്വപ്നമോ, തന്നെ പീഡിപ്പിച്ചു എന്നുള്ളതു്, നിസ്സംശ യമായി തോന്നി. എന്നാൽ താൻ അനുഭവിച്ച ഭയതാപാദിക ളും തനിക്കു നേരെ കാണ്മാനിടയായ സ്വരൂപങ്ങളും, എത്രയും, വ്യക്തമായി മനസ്സിൽ പതിഞ്ഞിരുന്നതുകൊണ്ട്, വാസ്തവമായി അതൊക്കെ സംഭവിച്ചതല്ലയോ എന്നും തോന്നാതിരുന്നില്ല.

ഇപ്രകാരം ആലോചിച്ചും, സംശയനിവൃത്തിവരാതെ കുഴ ങ്ങിയും, വിശ്വന്തൻ കിടക്കയിൽ തന്നെ കുറേ നേരം ഇരുന്നു. ഒ ടുവിൽ, ഒരുവിധം മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി എഴുനേററു മുഖക്ഷാളനാദി കഴിച്ച്, അദ്ദേഹം തൻെറ കുട്ടികളൊരുമിച്ചു ഭ ക്ഷണം കഴിപ്പാനായി തിരിച്ചു. എന്നാൽ കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിലു ണ്ടായ സംഭവം കുട്ടികളോടു പറയരുതെന്നും, ആ കൊട്ടാരത്തെ പ്പററി കേൾപ്പാനിടയായ കഥയെക്കുറിച്ച് രഘുരാമനോട് അടു ത്ത് ഒരവസരം നോക്കി ചോദിച്ചറിയണമെന്നും, അദ്ദേഹം തീൎച്ച പ്പെടുത്തിയിരുന്നു, ആ പ്രബല കൊട്ടാരത്തിലെ മുൻഭാഗത്തു തള ത്തിൽ ചെന്നപ്പോൾ, അവിടെ താര മുതലായവർ ഉണ്ടായിരു ന്നു. ആ കൂട്ടരിൽ വല്ലവൎക്കും, തനിക്കു പററിയതുപോലെയുള്ള

മനോവേദനയുണ്ടായൊ എന്നറിവാൻ, കുട്ടികൾ ഓരോരുത്തരു
ടേയും മുഖത്തു്, അദ്ദേഹം സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. അവർ സുഖമായും,
നിരുപദ്രവമായും, നിദ്രചെയ്തു എന്നു് മനസ്സിലാക്കീട്ടു് വിശാന്തൻ
സന്തോഷിച്ചു.

ആകാശം നിർമ്മലമായും, സൂര്യകിരണങ്ങൾക്കു് ഉഷ്ണം ലേശ
മില്ലാതേയും, ഇരുന്നു. വന്യപുഷ്പങ്ങളിൽ തടവിവന്ന സുഗന്ധ
വാഹിയായ മന്ദപവനൻ ഏല്ക്കയാൽ ചന്ദ്രസേനൻ മുതലാ
യവൎക്കു കാട്ടിൽപോയി, അവിടെയുള്ള ചില മനോഹരങ്ങളായ
പ്രദേശങ്ങളെ, കാണണമെന്നാഗ്രഹം ജനിച്ചു. വിശാന്തനു, യു
വാക്കളുടെ ആഹ്ലാദത്തിൽചേൎന്നു വിനോദിപ്പാൻ, അന്നു മനസ്സു
ണ്ടായില്ല.

നാലാം അദ്ധ്യായം.

ചന്ദ്രസേനൻ വേട്ടയ്ക്കുള്ള സാമഗ്രികൾ തയ്യാറാക്കി. താര
ക്കൂടിയുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ വേട്ടയ്ക്കു് ഒരു
ങ്ങിയില്ല. വേട്ടയ്ക്കു്, ഒരു സ്ത്രീകൂടിയുണ്ടായിരിക്കുന്നതു്, അനാവശ്യ
കമാണെന്നുള്ളതു നിർവിവാദമാണല്ലോ. ചന്ദ്രസേനൻ വേട്ട
യ്ക്കുപോയാൽ താരയുടെ രക്ഷയ്ക്കു പുരുഷോത്തമൻ നില്ക്കാമെന്നു
നിശ്ചയിച്ചു. ഇവർ ഒരുമിച്ചു്, ആയുധപാണികളായി രണ്ടു ഭട
ന്മാർ ഉണ്ടായിരുന്നവർ, വേട്ടനായ്ക്കളെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു, സ്വ
ല്പം പുറകിൽ നടന്നു. വേട്ടനായ്ക്കൾ, നല്ലവൎഗ്ഗത്തിലുള്ളവയായിരു
ന്നു. ചുവന്നനിറം, ഉയരം, ഉടൽനെട്ടക്കം, നെഞ്ചൊഴം, അര
ഒതുക്കം, നീണ്ടു ലനത്ത കഴുത്തു, പിന്നോക്കം മടങ്ങിയ ചെറിയ
ചെവികൾ, പ്രസരിപ്പുള്ള കണ്ണുകൾ, നീണ്ടു് ഒതുങ്ങിയ മുഖം,
അസ്ഥിമുഴപ്പോടുകൂടിയ അംഗപുഷ്ടി, മെലിഞ്ഞ നീണ്ടവാല്, ഇ
വയോടൊത്തയിണക്കം, എന്നിങ്ങിനെയുള്ള ഗുണങ്ങൾ ആ പ
ട്ടികൾക്കുണ്ടായിരുന്നു.

ചന്ദ്രസേനനും, താരയും, പുരുഷോത്തമനും, കാട്ടിന്റെ സ
മീപം എത്തിയപ്പോൾ, അവിടെ എല്ലായിടത്തും മോഹനതര

ങ്ങളായ പ്രകൃതിയുടെ വിവിധങ്ങളായ വിലാസങ്ങൾ കണ്ടിട്ട് അ വയിൽ തന്റെ മനസ്സുലയിച്ച് ഉത്സാഹത്തോടെ ചന്ദ്രസേനൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

"പുരുഷോത്തമാ—താരയുമൊരുമിച്ചുവരു. ഞാൻ ആ താഴ്‌വരയിൽ പോയി നോക്കട്ടെ. അവിടെ മാനൊ, കേഴയൊ വല്ലതും കണ്ടേയ്ക്കും. എന്റെ തോക്കിന്റെയും, പട്ടികളുടേയും, സാമർത്ഥ്യം ഇപ്പോൾ കാണിച്ചുതരാം. നിങ്ങൾ ഈ വഴിയിൽ കൂടിനടന്ന്, അതാ, അകലെകാണുന്ന ആ വളവു തിരിയുന്നതിനു മുമ്പു ഞാൻ എത്തിക്കൊള്ളാം." ഇത്രയും പറഞ്ഞിട്ടു,താര, ഭീരുതകൊണ്ടു പറയാൻതുടങ്ങിയ തടസ്ഥത്തെ കേൾപ്പാൻ നില്ക്കാതെ വേഗം തിരിഞ്ഞു. ചന്ദ്രസേനൻ ഭടന്മാരോടും, നായ്ക്കളോടും കൂടി കാട്ടിനുള്ളിലെയ്ക്കു കടന്നു മറഞ്ഞു.

താര:—"ചന്ദ്രസേനൻ തനിച്ചല്ലയുള്ളു—അയ്യോ-വല്ല ആപത്തും നേരിട്ടേച്ചെങ്കിലൊ?—എനിക്കു വളരെ ഭയമുണ്ട്—ഞാൻ കൂടിവരുന്നു എന്നു മുൻപു ശഠിച്ചപ്പോൾ, ഞാൻ ഇത്രൊണ്ടു ആലോചിച്ചില്ല! പുരുഷോത്തമൻകൂടിപ്പോക!

പുരു:—"ചന്ദ്രസേനനൊരുമിച്ചുപോയിട്ടുള്ള ഭടന്മാർ ഇവിടെ നിന്നിരുന്നാൽ പോലും,എനിക്ക് താരയെ വിട്ടേച്ചുപോകാൻ പാടുള്ളതല്ല. പിന്നെ താരയെ ഈ വിജനസ്ഥലത്തു് തനിച്ചു വിട്ടിട്ടു ഞാൻ പോകയൊ?—നന്നായി!"

താര:—"ശരിയാണ്—ഞാൻ വരേണ്ടിയിരുന്നില്ല!!—കഷ്ടം!—എന്റെ മനസ്സിന്, വല്ലാത്ത, ഒരു വ്യഥ ബാധിച്ചപോലെ ഇരിക്കുന്നു."

പുരു:—"താരെ! ഭയപ്പെടാനൊന്നുമില്ല. ചന്ദ്രസേനൻ ഒരുമിച്ച് ഭടന്മാരുണ്ട്. ചന്ദ്രസേനൻ അശേഷം ഭീരുവല്ല. വ്യഥാ ആളുമിതും വിചാരിച്ച്, മനസ്സിനു, വല്ലായ്മവരുത്തേണ്ട; നമുക്ക് നടക്കാം.—വരു."

താര:—"ഇപ്പോൾ നാം രണ്ടുപേരും തനിച്ചല്ലെയുള്ളു. ഈ പ്രദേശം എന്നെ ക്രമത്തിലധികം ഭീരുവാക്കുന്നു."

പുരു:—"ഇന്നേയ്ക്കു ഞാൻ പോകേണ്ട ആവശ്യമുണ്ടോ?—അങ്ങിനെ
യാണെങ്കിൽ, കോട്ടാരം ഇവിടന്നു്, ദൂരമല്ലല്ലോ?—അ
ങ്ങോട്ടേയ്ക്കു മടങ്ങിപ്പോകാം.—താരയെ അവിടെ വിട്ടേച്ചു
ഞാൻ വേഗം ഇവിടെ എത്തിക്കൊള്ളാം.—എന്താ?"

പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞ ഈ വാക്കുകൾ കൊണ്ടു്, താൻ
പുരുഷോത്തമനെയും സംശയിക്കുന്ന പ്രകാരം തോന്നിപ്പോകുമെ
ന്നു ഭയപ്പെട്ടു്, താര ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമൻ അങ്ങിനെ പറഞ്ഞതെന്താ?—എന്റെ
വാക്കു കേട്ടിട്ടു് കുണ്ഠിതമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. വൃഥാ തെററിദ്ധ
രിക്കരുതു്. നാം ഒരുമിച്ചു കളിച്ചുവളൎന്നവരല്ലേ? ഞങ്ങൾ പുരു
ഷോത്തമനെ ഒരു സഹോദരനെപ്പോലെയല്ലേ വിചാരിച്ചിട്ടുള്ള
തു്? നാം ഒരുമിച്ചു നടപ്പാൻ പോയിട്ടുള്ളതു് ഈയൊരവസരത്തിൽ
മാത്രമാണോ?"

പുരു:—"അല്ല. ഇതു് ഒടുവിലത്തേതായിപ്പോകരുതെന്നാണു ഞാൻ
ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്" എന്നു തന്റെ മനസ്സിൽ തള്ളിക്കേറി
യ വ്യഥയെ അടക്കിക്കൊണ്ടു് ആ യുവാവു പറഞ്ഞു. ഈ
വാക്കുകൾ താരയെയും വ്യാകുലപ്പെടുത്തിയെങ്കിലും, മറുപടി
ഒന്നും പറയാതെ പരവശയായി പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖ
ത്തു നോക്കി. ഇതു കണ്ടിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ വീണ്ടും ഇങ്ങി
നെ പറഞ്ഞു:—

"നമ്മുടെ ഒരുമിച്ചുള്ള വളൎച്ചയും, അതോടുകൂടി മനസ്സു ത
മ്മിലുള്ള ഐക്യവും, വിചാരങ്ങളുടെ യോജിപ്പും, സ്നേഹബന്ധ
ത്തെ മുറുക്കുവാനിടയാക്കി. അതുകൊണ്ടു മനോജ്ഞങ്ങളായ
സംഭാഷണങ്ങൾക്കും, എന്നെ കരുണയോടെ സ്നേഹിക്കുന്നതെ
ന്നുള്ള എന്റെ സുഖപ്രദമായ വിചാരത്തിനും, ഭംഗം ഭവിച്ചേ
യ്ക്കുമോ എന്നു് എനിക്കു നന്നേ ഭയമുണ്ടു്"

താര, സ്വല്പനേരം, മറുപടിയൊന്നും പറയാതെ കീഴ്പോ
ട്ടു നോക്കി വിചാരമഗ്നയായി നിന്നിട്ടു, ശാന്തസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"എങ്ങിനെ സംഭവിക്കും?—എനിക്കു മനസ്സിലായില്ല."

പുരു:—"ഈ സംഭാഷണം രസകരമായിരിക്കയില്ല. ഇതിനുള്ള
അവസരവും ഇതല്ല—താരേ—ആ വിചാരം കളയൂ!—അതാ

നോക്കു, ആ മരത്തിൽ ചുററിക്കിടക്കുന്ന വള്ളികണ്ടോ?—അതിലുള്ള പൂങ്കൊത്തുകൾ എത്ര മനോഹരമായിരിക്കുന്നു?—ബീജപുരിയിൽ—"എന്നിത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു താര തടുത്തു, തനിക്ക് ഉണ്ടായ അവാച്യമായ പരിതാപത്തെ മറയ്ക്കാൻകഴിയാതെ ഇപ്രകാരംപറഞ്ഞു:-

"നിറുത്തു—നിറുത്തു പുരുഷോത്തമാ!—എന്നോട് ഇതിനു മുമ്പിൽ വർത്തമാനം പറയാറുള്ളതു് വിചാരങ്ങളെ മറയ്ക്കാതെയും, സ്വാതന്ത്ര്യമായുമായിരുന്നു. അപ്രകാരം പറയാമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ പറഞ്ഞാൽ മതി! പുരുഷോത്തമ!,—ഈ കാലത്തിനിടയിൽ കേവലം അന്യസ്ത്രീയെപ്പോലെ എന്നെ വിചാരിച്ചു പെരുമാറീട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അതു് ഈ അവസരത്തിലാണ്. ഇങ്ങിനെ പ്രവർത്തിപ്പാൻ ഞാൻ എന്തപരാധം ചെയ്തു. പറയണം!—അഥവാ ഉണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ മനഃപൂർവം ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നു ദൈവത്തെ സാക്ഷിനിർത്തുന്നു."

ഈ വാക്കുകൾ പുരുഷോത്തമന്റെ ചെവികൾക്കു പീയൂഷധാരകളായും, താൻ വളരെക്കാലമായി ഹൃദയത്തിൽ സൂക്ഷിച്ചു വെച്ചിരുന്ന പ്രേമത്തെ സ്ഥിരീകരിക്കത്തക്കവയുമായിരുന്നതിനാൽ, ആ യുവാവു്, സന്തോഷവിവശനായി—"എന്റെ താരേ" എന്നു് മതിമറന്നു പറഞ്ഞുപോയി. എന്നാൽ താരയ്ക്കു്, പുരുഷോത്തമന്റെ പരിതാപഭരിതങ്ങളായ വാക്കുകൾ കേൾക്കയാൽ, അവളുടെ കണ്ണുകളിൽ അശ്രുകണങ്ങൾ അങ്കുരിച്ചിരുന്നു. ഇതു് ആർദ്രതയെയോ, പ്രേമത്തെയോ, തെളിയിക്കുന്ന ലക്ഷണമായിരുന്നതിനാൽ പുരുഷോത്തമനുണ്ടായിരുന്ന ചില സംശയങ്ങൾ നീങ്ങുവാനിടയായി.

പുരു:—"താര അപരാധം ചെയ്തുപോയി എന്നിരുന്നാലും അതു് എന്നെ വിരസനാക്കുകയില്ല—കഷ്ടം! ഞാൻ മുഷിയുകയോ?—ഈ സാധുവും, നിരാശ്രയനുമായ ഞാൻ!" ഇത്രയും പറഞ്ഞു് കഴിയുന്നതിനുമുമ്പ് തന്നെ, തന്റെ സ്ഥിതിയേയും, തന്റെ ഉള്ളിലുണ്ടായ വികാരാധിക്യത്തേയും, പററി പെട്ടെന്നുണ്ടായ ആലോചന പുരുഷോത്തമന്റെ ഹൃദയത്തെ ഭേദനം ചെയ്തു.

താര:—"ഇപ്പോൾ പുരുഷോത്തമനെ ആരുകണ്ടാലും,—കഷ്ടമേ, ഈ യുവാവിന് എന്താപത്തു പററി, എന്നാലോചിച്ചുപോകും! അത്ര പാരവശ്യം പുരുഷോത്തമൻെറ മുഖത്തു കാണുന്നുണ്ട്.—ഹേയി! ഇതെന്തൊരു ചപലതയാണ്? അനാവശ്യ വിചാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു മനസ്സിനെ കുഴക്കാതിരിക്കു. പുരുഷോത്തമൻെറ മനസ്സിനെ ഇത്രത്തോളം പീഡിപ്പിക്കുന്ന കാര്യം എന്തെന്ന് എന്നോടു പറയു! എന്നെ വിശ്വസിച്ച്, ഏതുകാര്യവും പറയരുതൊ? ഒരു സഹോദരിയെപ്പോലെ എന്നെ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ പുരുഷോത്തമനെ ദുഃഖിപ്പിക്കുന്ന വിഷയമെന്തെന്ന് എന്നോടു പറയണം!"

പുരു:—"സഹോദരിയെപ്പോലെ ഞാൻ വിചാരിച്ചിട്ടില്ല-താരെ! ഞാൻ അങ്ങിനെ വിചാരിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇത്ര ദുഃഖം എനിക്കുണ്ടാവില്ലായിരുന്നു.

പുരുഷോത്തമൻെറ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ ഇന്നവിധമെന്നു തിരിച്ചറിവാൻ വഹ്യാത്തതായ ആനന്ദവും, ഭയവും, കലർന്നിട്ടുള്ള ഒരു വിചാരം ആ കന്യകയുടെ മനസ്സിൽ ജനിച്ചതിനോടുകൂടി, അതു് അവളുടെ മുഖത്തും പ്രകാശിച്ചു. എന്നുതന്നെയല്ല ഇതിനുമുമ്പിൽ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്തതായ നവീനവികാരങ്ങളാൽ ആ യുവതി വലഞ്ഞു.

ചുററും നോക്കി, ആരും വരുന്നില്ലെന്നറിഞ്ഞിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ വീണ്ടും സംഭാഷണമാരംഭിച്ചു:—

"ഞാൻ പറഞ്ഞുനിർത്തിയതിനെ മുഴുവനാക്കട്ടെ,—ഞാനനുഭവിച്ചുവന്ന പരമാനന്ദകരങ്ങളായ ദിവസങ്ങൾ പര്യവസാനിച്ചു എന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു. ഞാൻ അങ്ങിനെ മുമ്പു പറഞ്ഞതു് ആലോചിക്കാതെയല്ലായിരുന്നു. നാം രണ്ടാളും യൌവനദശയെപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. താര ഉൽകൃഷ്ടവംശത്തിലുള്ളവളാണ്; ഒരു രാജതുല്യനായ പ്രഭുവിൻെറ മകളുമാണ്. അതുകൊണ്ടു ബാല്യത്തിൽ കളിച്ചുനടക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടായിരുന്ന സമത്വവും, സ്വാതന്ത്ര്യവും, ഇപ്പോഴും ഞാൻ വെച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ ശരിയായിരിക്കയില്ല. താര യുവതിയാണു; സ്വഭവനത്തിൽ എല്ലാ

യ്യോഴും താമസിപ്പാൻ കഴിയുമെന്നു വിചാരിപ്പാൻ പാടില്ല. മനുഷ്യാവസ്ഥയ്ക്കു, താരയുടെ ഇപ്പോഴത്തെ നിലയിൽനിന്നു വേഗം ഒരു മാററംഭവിച്ചേക്കാൻ മതിയാകും. താര ഇപ്പോൾ, അച്ഛൻെറ സംരക്ഷണയിലാണ് ഇരിക്കുന്നതു്. ഇനി ഒരു ഭർത്താവിൻെറ സംരക്ഷണയിൽ ആകുവാനുള്ള കാലം അടുത്തിരിക്കുന്നു.—ഹാ! ആ ദിവസംമുതൽ ഒന്നിനാലും ഉപശാന്തിവരാത്ത പരിതാപം എൻെറ ഹൃദയത്തിൽ ബാധിക്കയും ചെയ്യും!—എൻെറ ഈ വിചാരത്തെ ഒരിക്കലും ഞാൻ പുറത്തു പറയണമെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. താരയുടെ നിർബന്ധവാക്കുകൾ കേട്ടതിൻപിന്നീടാണ് എല്ലാം പറകതന്നെയെന്നുറച്ചതു്"

തൻെറ മനസ്സിൽ വളരെ കാലമായി സംഗ്രഹിച്ചുവെച്ചിരുന്ന ഈ രഹസ്യത്തെ താരയോടു പറയുന്നതിനിടയിൽ, ആ യുവതിയിൽ കണ്ട മൌനമുദ്രയും,നമ്രമുഖവും, മററുഭാവഭേദങ്ങളും, പുരുഷോത്തമൻ ശ്രദ്ധിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. താരയുടെ മുഖം ഒരിക്കൽ ചുവക്കും; പെട്ടെന്നടുത്തനിമിഷം വിളറും; പിന്നീട് പുതച്ചിരുന്ന ദാവണിയുടെ അഗ്രം കയ്യിൽപുററിപ്പിടിച്ച് അധരങ്ങളെ മറയ്ക്കും; ഇതിനിടയിൽ എന്തൊ പറവാൻ തുടങ്ങുന്നതുപോലെ മുഖം ഉയർത്തി, കരുണയോടെ പുരുഷോത്തമനെ നോക്കും; എന്നിട്ടു, പിന്നെയും മുഖം താഴ്ത്തി നില്ക്കും; ഈ വിധം താരയുടെ അസ്വാസ്ഥ്യം കാണ്മാനിടയായതിൽ നിന്ന് ആ യുവതിയുടെ ഹൃദയം വേണ്ടുവോളം പുരുഷോത്തമൻ ഗ്രഹിച്ചു.

പുരു:—"കുറഞ്ഞൊരുനാളായി, എൻെറ വ്യസനത്തെ അടക്കി ഞാൻ ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടുകയായിരുന്നു. ഇതുവരെ എന്തെന്നറിയാത്തദുഃഖവും മനോവേദനയും ഒട്ടേറെയുണ്ട്—ഞാൻ എന്തുവേണ്ടൂ—ഈശപരസങ്കല്പം എങ്ങിനെയെന്നാർക്കറിയാം?"

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ പരിപൂർണ്ണയൌവനശ്രീയോടുകൂടിയ ആ യുവാവിൻെറ മുഖം അത്യന്തം ദയനീയമാകുംവണ്ണം വാടികണ്ടും, മനസ്സിനെ ദ്രവിപ്പിക്കത്തക്കതായ അയാളുടെ ദീനാക്ഷരങ്ങൾ കേട്ടും, താരയുടെ മനസ്സിൽ അളവററ കരുണയും പ്രേമവും ജനിച്ചു.

പുരു:—"എന്റെ വിചാരാധിക്യം അല്പം കുറയ്ക്കുന്നതിനൊ മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തുന്നതിന്നൊ എനിക്കാരുള്ളു?-താരെ!—പരിതാപത്തെ അടക്കി, വിചാരങ്ങളെ ക്രമപ്പെടുത്തുവാൻ എത്ര നിദ്രാശൂന്യങ്ങളായ രാത്രികൾ കഴിച്ചുകൂട്ടേണ്ടിവന്നിട്ടുണ്ടെന്ന്, ഈശ്വരനേ അറിഞ്ഞുകൂടു. ഞാൻ നിങ്ങളൊരുമിച്ചു താമസിക്കുന്നിടത്തോളം, എനിക്കു മനസ്സുഖം ഉണ്ടാവില്ല!--എനിക്കിപ്പോൾ ഇരുപത്തിമൂന്നുവയസ്സായി. ഇതിനെത്രയൊ മുമ്പുതന്നെ സ്വപ്രയത്നത്താൽ ഉപജീവനം കഴിപ്പാൻ വഴിനോക്കേണ്ടതായിരുന്നു. താരയുടെ അച്ഛനോടു, ഞാൻ പലപ്പോഴും, ഇക്കാൎയ്യത്തെപ്പററി, പറവാൻ തുടങ്ങീട്ടുണ്ട്. അപ്പോഴൊക്കെ ഓരോ വിഘ്നങ്ങൾ കൊണ്ടൊ, പറവാൻ മനസ്സുവരാഞ്ഞിട്ടൊ, അതു സാധിച്ചില്ല. സ്വരാജ്യസംബന്ധമായുള്ള ഉദ്യോഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ച് എന്റെ ശ്രമംകൊണ്ട്, രാജ്യത്തിന്നു ഗുണപ്രദങ്ങളായ കാൎയ്യങ്ങളെ നിൎവ്വഹിപ്പാൻ സന്ദൎഭം കിട്ടണമെന്ന് ഞാൻ പലപ്പോഴും ആഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. എനിക്ക് ശ്രുപാൾ എന്റെ ഈ വാളല്ലാതെ വേറൊന്നുമുണ്ടെന്നു പറവാനില്ല. ആ സ്ഥിതിക്ക്, കാൎയ്യസാദ്ധ്യം എങ്ങിനെയിരുന്നാലും, എന്റെ അത്യാശ ഇതാണെന്നു പറകയാണ്. ഇത്രത്തോളം എന്നെ വളൎത്തിയ എന്റെ രക്ഷിതാവിനോട് എന്റെ ഈ വിചാരമെല്ലാം പറയണമെന്നുറച്ചിരുന്നപ്പോഴായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിനു രാജ്യംവിട്ടുപോകുവാൻ കല്പനകിട്ടിയതു്. ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ അദ്ദേഹത്തെ വിട്ടുപോകുന്നതനുചിതവും, കൃതഘ്നതയുമാകകൊണ്ട് ഞാനും കൂടി പോന്നു. എന്നാൽ ഇവിടെ താമസിക്കുന്തോറും, എന്റെ മനസ്സാക്ഷി, എന്നെ വേദനപ്പെടുത്തുകയേയുള്ളു"

താരാ:—"ഇതെന്തൊരു തെററായ വിചാരമാണ്?—പുരുഷോത്തമന് ഞങ്ങളുടെ നേൎക്ക് ഈ അതൃപ്തിതോന്നുവാൻ ഒരു കാരണവുമില്ല. തീൎച്ചതന്നെ. അച്ഛൻ, പുരുഷോത്തമനെ, ഞങ്ങളിലൊന്നുപോലെ പുത്രനിൎവ്വിശേഷമായിട്ടാണല്ലൊ വിചാരിച്ചുപോരുന്നതു്?-പിന്നെ"—എന്നിത്രയും

പറഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു്, ഉള്ളിലടക്കാൻ പാടില്ലാത്തവിധം, ദുഃഖത്താൽ, താരയുടെ മുഖം അശ്രുധാരകൊണ്ടു നനഞ്ഞു വശമായി.

പുരു:—"താര, വ്യസനിക്കരുതു്! എന്റെ വിചാരം താര തെററായിട്ടാണു മനസ്സിലാക്കിയതു്—മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി കേൾക്കു. ഞാൻ പറഞ്ഞതു ശരിയായി മനസ്സിലാക്കിയില്ലയെന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടതാം.—നാം ഒരുമിച്ചു വളൎന്നവരാകകൊണ്ടു, സ്നേഹമോ, എന്റെ നിസ്സഹായാവസ്ഥകൊണ്ടു ദയയൊ, പിരിഞ്ഞുപോകുന്നു എന്നു കേൾക്കുമ്പോൾ മനസ്താപമൊ, ഒക്കെ വരാവുന്നതാണു്—താരയുടെ അച്ഛൻ എന്നെ എടുത്തു വളൎത്തി. എന്റെ ബാല്യകാലത്തുതന്നെ,(അന്നു താരയുടെ അമ്മയുണ്ടു്) എന്നെ വളൎത്തിയവർ, എന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാരല്ലെന്നു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കുവാനിടയായി. ആ കാലംമുതൽ, എന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാർ ആരാണ് എന്നായിരുന്നു എന്റെ നിരന്തരമായവിചാരം. ഇതു് അറിയാതിരിക്കുന്നിടത്തോളം, എന്റെ കഥ എന്തെന്നാലോചിക്കുകതന്നെ. ഒരു സംഘത്തിലും നിസ്സംശയമായിപ്പോകുവാൻ, എനിക്കു മനസ്സുണ്ടാകുമോ? അഥവാ പോയാൽ, എന്റെ കഥ മനസ്സിലാക്കീട്ടുള്ളവർ, എന്നേ സ്വീകരിക്കുമോ?—അതിരിക്കട്ടെ;—എന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാർ ആരാണ്? അവർ എവിടെ? എന്നൊരാൾ ചോദിച്ചാൽ, എന്തുത്തരമാണ് എനിക്കു പറവാനുള്ളതു്?—എന്റെ അവസ്ഥയെപ്പററിപ്പര്യാലോചിച്ചാൽ, ഞാൻ ഒരു ഭിക്ഷുവിന്റെയൊ, അല്ലെങ്കിൽ ഒരു രാജാവിന്റെയൊ, സന്താനമായിരുന്നേക്കാമെന്നേ അഭിപ്രായപ്പെടാനുള്ളു!"

ബദ്ധദീനസ്വരത്തിലും ഹൃദയം പൊട്ടിവരുമ്പോലെയുമുള്ള പുരുഷോത്തമന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടു, താരയുടെ മനസ്സലിഞ്ഞു,—"അയ്യോ, പുരുഷോത്തമാ!" എന്നു് അവൾ അറിയാതെ ഒരു വീൎപ്പു പൊട്ടി. പുരുഷോത്തമൻ, തന്റെബുദ്ധി വിനയവിവേകാ

ദികൾകൊണ്ടു്, അവനവന്റെനിലയെ നല്ലപോലെ മനസ്സിലാ
ക്കീട്ടുണ്ടെന്നും ആ കാരണത്താലാണ് മനസ്സിന്ന് ഈ അസ്വാ
സ്ഥ്യം ഭവിച്ചതെന്നും, താര ഗ്രഹിച്ചു; എന്നുതന്നേയല്ലാ, ആ യു
വാവിന്നു നേരിടാവുന്ന താൽകാലികമായ പരുങ്ങലിനെക്കുറിച്ചു
സഹതാപവിവശയായും ഭവിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ഗാഢമായ ആലോ
ചനയിൽ മഗ്നയായി നിന്നിട്ടു്, ഒടുവിൽ ഒരു ദീർഘനിശ്വാസ
ത്തോടെ താര ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമാ— ഞാൻ എന്തു പറയേണ്ടു? വാ
സ്തവമാണു പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതു്. എന്നാൽ, പുരു
ഷോത്തമന്റെ ജനനത്തിൽ കളങ്കമില്ലെന്നും, പുരുഷോത്തമ
ന്റെ ദേഹത്തിൽ നീചരക്തം കലൎന്നിട്ടില്ലെന്നും, തീൎച്ചതന്നെ.
മാതാപിതാക്കന്മാർ ആരായിരുന്നാലും, അവർ ഉന്നതസ്ഥിതിയി
ലുള്ളവരായിരിക്കണമെന്നു പുരുഷോത്തമൻ തന്നെ പ്രത്യക്ഷപ്പെ
ടുത്തുന്നുണ്ടു്. എന്റെ ഈ അഭിപ്രായത്തെ എന്റെ മനസ്സാ
ക്ഷി ഉറപ്പിക്കുന്നതാനും!— ഇത്രയും കൊണ്ടു്, പക്ഷെ, പുരുഷോ
ത്തമന്നു സമാധാനം വരില്ലായിരിക്കാം. എങ്കിലും, പുരുഷോത്ത
മന്റെ ഗുണകാംക്ഷികളിൽ ഒരാളാണു ഞാനും എന്നറിയരു
തൊ?— അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറയുന്നതിനെ കേൾക്കു— അച്ഛ
ന്റെ ആപൽകാലത്തു പുരുഷോത്തമൻ സ്നേഹം കരുതി അച്ഛ
നെ പിരിയാതെയിരിക്കുന്നല്ലൊ?— അതുപോലെ അച്ഛന്നു ഒരു
നല്ലകാലം വരുമ്പോൾ പുരുഷോത്തമനെ അച്ഛൻ വിട്ടയക്കു
മൊ?— ആ കാലത്തു്, എല്ലാപ്രകാരത്തിലും, പുരുഷോത്തമനെ
സഹായിപ്പാൻ അച്ഛന്നു ശക്തിയില്ലാതെ പോകുമൊ?"

പുരു:— "ദയാലുവായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിൎമ്മലമനസ്സ് എനിക്ക
റിയാം. ഒരു പിതാവിനെപ്പോലെ അദ്ദേഹം എനിക്കു്
ഉപകാരം ചെയ്യുന്നുണ്ടു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദുഷ്കാലം നീ
ങ്ങുന്നതുവരെ ഞാൻ ഒന്നും പ്രവൎത്തിപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടി
ല്ല. അതു കഴിഞ്ഞിട്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുവാദപ്രകാ
രം ഞാൻ പോയി, ഒന്നുകിൽ ക്ഷേമം, അല്ലെങ്കിൽ മരണം
ഈ രണ്ടിൽ ഒന്നിനെ, സ്വയം വരിക്കും!"

"അങ്ങിനെ പറയരുതെ !" എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് താനറിയാതെ, താര ദുഃഖാധിക്യത്താൽ വിങ്ങി കരഞ്ഞു തുടങ്ങി.

പുരു:—"കഷ്ടമെ! ഇതെന്തുകഥയാണ്? ഇത്ര വ്യസനത്തിനു കാരണം ഈ മഹാപാപിയായ ഞാനല്ലെ?—അയ്യൊ താരെ—പ്രിയെ—കരയാതിരിക്കു !"

താരയുടെ ഹൃദയം പൊട്ടിപ്പോകുംവിധം അവൾ ഏങ്ങിക്കരയുന്നതുകണ്ടിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ പ്രിയാപദം ഉപയോഗിച്ചുപോയതായിരുന്നു താരയുടെ ദുഃഖത്തിൻെറ കാരണം അറിഞ്ഞതിനോടുകൂടി തൻെറ നിശ്ചയങ്ങളശേഷം ദൂരെ കളഞ്ഞിട്ടു, പുരുഷോത്തമൻ വീണ്ടും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

"ഹാ—ദൈവമെ! എൻെറ പ്രിയയുടെ ഈ വ്യസനത്താൽ ഹൃദയം പൊട്ടിപ്പോകുംവണ്ണം തോന്നുന്നു. അയ്യൊ, ഇങ്ങിനെ കരയാതിരിക്കു, താരെ!—എന്തുവേണമെന്നു പറയു!—ഞാൻ എന്തുചെയ്യണമെന്നു പറയു!—താര എന്തുപറയുന്നുവൊ അതു ചെയ്വാൻ ഞാൻ സന്നദ്ധനാണ്."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു താര ഗൽഗദാക്ഷരങ്ങളായി ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമനെ—വളൎത്തിയ—അച്ഛനെയും, ഞങ്ങളേയും—വിട്ടുപിരിഞ്ഞു്—പോകണ—മെന്നു്—ഉള്ള—വിചാരം—കളയണം!"

"ഞാൻ പോകരുതു്, ഇവിടെത്തന്നെ താമസിക്കണമെന്നാണൊ താര ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്?" എന്നു് ഒരു ദീൎഘനിശ്വാസത്തോടുകൂടി ആ യുവാവു് ചോദിച്ചു.

താര ഈ ചോദ്യം കേട്ടു തൻെറ മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി കണ്ണുകളെ തുടച്ചുകൊണ്ടു്, "അതെ!—അപ്രകാരം തന്നെയാണു് എൻെറ അപേക്ഷ!" എന്നു പറഞ്ഞു. യാദൃച്ഛികമായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുപോയ വാക്കുകളിൽ അന്തൎഭവിച്ചിട്ടുള്ള അൎത്ഥം, പുരുഷോത്തമൻ ഏതുവിധം മനസ്സിലാക്കുമെന്നു താര ആലോചിക്കാതിരുന്നില്ല. എന്നു തന്നെയല്ല, അവ തൻെറ ആത്മഗതത്തെ പ്രകാശപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. താൻ പുരുഷോത്തമനെ ഒരു സഹോദരൻെറ നിലയിലല്ല സ്നേഹിക്കുന്നതെന്നു

താരയ്ക്കു് ഇപ്പോഴത്രെ മനസ്സിലായതു്. തൻെറ മേൽഗതിക്കു് ലോകത്തിൽ, ഒരു നിലപാടുറപ്പിക്കുന്നതിനു് യത്നം ചെയ്വാൻ പോകുന്ന എന്നു ചന്ദ്രസേനൻ പറകയാണെങ്കിൽ താൻ സന്തോഷത്തോടുകൂടി അനുവദിക്കുമെന്നു് ആ യുവതിക്കു തോന്നി. നേരെ മറിച്ചു്, പുരുഷോത്തമനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, തൻെറ ഹൃദയം സമ്മതിക്കുന്നില്ലെന്നും, അറിയാറായി. ഇപ്രകാരം തൻെറ വിചാരത്തിൻെറ വ്യത്യാസം, പ്രകൃത്യാ, ബോധപ്പെട്ടയുടൻ ചന്ദ്രസേനനേയും, പുരുഷോത്തമനേയും, താൻ ഏതുവിധം സ്നേഹിക്കുന്നു എന്നു് വെളിപ്പെട്ടു.

ഭീരുത്വംകൊണ്ടു വിറച്ചും, ലജ്ജകൊണ്ടു നമ്രമുഖിയായും, അത്ഭുതപൂർവ്വങ്ങളായ വികാരങ്ങളാൽ പരവശയായും, താര, പുരുഷോത്തമൻെറ സമീപംചേന്നു സാവധാനത്തിൽ നടന്നുതുടങ്ങി. വളരെനേരം അവർ തമ്മിൽ ഒരു വാക്കുപോലും പറയുകയുണ്ടായില്ല. അതു്, ആ യുവഹൃദയങ്ങൾക്കു്, ഉള്ളിൽ തിങ്ങി കവിഞ്ഞിരുന്ന പരമാഹ്ലാദത്തെ, വാക്കുകളായി പുറത്തുവിടാനുള്ള വിസമ്മതംകൊണ്ടായിരിക്കണം. വളരെക്കാലമായി താനാഗ്രഹിച്ചിരുന്ന സൌഭാഗ്യപരിപൂർത്തി ഇപ്പോൾ വന്നു എന്നുള്ള സംതൃപ്തി പുരുഷോത്തമനും; ഇതുവരെയും, പരിചിതങ്ങളല്ലാത്ത സ്തോഭങ്ങൾക്കു താൻ, ഈ അവസരത്തിൽ, അധീനമായിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള ചാരിതാൎത്ഥ്യം താരയ്ക്കും; ഒരുപോലെയുണ്ടായി. പ്രേമത്തിൻെറ പ്രാരംഭത്തിൽ തന്നെ, അതിൻെറ ഗുണദോഷവിവേചനം ചെയ്വാനൊ, അച്ഛൻ, സഹോദരൻ, ഇവരുടെ പ്രാഭവത്തിനു് ഇതു ചേരാത്തതായേക്കുമെന്നു് അറിയാമായിരുന്നിട്ടും, ആ സംഗതിയെപ്പററി ആലോചിപ്പാനൊ, താര ഒരുങ്ങിയില്ല. ഈവിധം, താരയും, പുരുഷോത്തമനും, തങ്ങൾക്കു പ്രിയമായ ദ്രവ്യത്തെ നിശ്ചലമായി ഹൃദയത്തിൽ ഉറപ്പിച്ചു് ഇതരപ്രാപഞ്ചികവിഷയങ്ങളിൽ ബുദ്ധി വ്യാപരിക്കാതെ നടന്ന ആ സന്ദൎഭത്തിൽ, അവരെ കാണുന്ന ഏവനും, സൂക്ഷ്മം ഗ്രഹിപ്പാൻ കഴിയുന്നതായിരുന്നു. എന്നാൽ, ഈ അവസ്ഥയെ ആരും കണ്ടില്ലെന്നു പറവാനും പാടില്ല. കാട്ടിനുള്ളിൽ സഞ്ചരിച്ചു്, നല്ലതായ ചില പക്ഷികളെ വെടിവച്ചു് അവയെ എടുത്തുംകൊണ്ടു് അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന

ഒരു ചെറിയ വഴിയിൽക്കൂടി ചന്ദ്രസേനൻ ഇറങ്ങിവരും മദ്ധ്യേ, തിങ്ങി നിന്നിരുന്ന വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടി ആ യുവാവു് തന്റെ സഹോദരിയേയും, പുരുഷോത്തമനേയും, അകലെ കണ്ടു. അവരുടെ നില, നോട്ടം, വർത്തമാനം പറയുന്നവിധം, ഇതുകളെല്ലാം സംശയ ജനകങ്ങളായിരുന്നതിനാൽ, ഒന്നുസൂക്ഷിച്ചുനോക്കി അറിയാമെന്നു കരുതി അവിടെത്തന്നെ ഒരു വൃക്ഷത്തിന്റെ പുറകിൽ മറഞ്ഞുനിന്നു. ഉടനെ ചന്ദ്രസേനന്റെ അരികിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു പട്ടി ഉറക്കെ കുരച്ച ശബ്ദംകേട്ടു്, താരയും, പുരുഷോത്തമനും ഞെട്ടി ഉണർന്നെന്നപോലെ അവരുടെ ചുററും നോക്കി കാര്യങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കി. ചന്ദ്രസേനനെ സ്വല്പം അകലെ കണ്ടു. ഭൃത്യന്മാർ നായ്ക്കളോടുകൂടി അയാളുടെ പിന്നിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. വിചാരിച്ചിരിക്കാതെയുള്ള ചന്ദ്രസേനന്റെ ആഗമനം കൊണ്ടുണ്ടായ വികാരത്താൽ പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖം താമ്രവർണ്ണമായി. താര, തന്റെ സഹോദരദർശനത്താൽ, ലജ്ജകൊണ്ടു ചുരുങ്ങി വശമായി. യൌവനാവസ്ഥയിൽ, സ്ത്രീപുമാന്മാർ, തമ്മിലുണ്ടാകുന്ന പ്രേമത്തെ വളരെ രഹസ്യമായിവെച്ചു താന്താങ്ങൾ അല്ലാതെ മററാരുന്തരും അറിഞ്ഞുകൂടെന്നുള്ള നിശ്ചയത്തെ അനുവർത്തിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ, വല്ലവരും അതിന്റെവാസ്തവം അറിഞ്ഞുവെന്നുവന്നാലുച്ചാലുണ്ടാകുന്ന ലജ്ജ ആരെയാണകുഴക്കാത്തതു്?

മതിമറന്നു്, പ്രേമാബ്ധിയിൽ മഗ്നരായി ഭവിച്ച ആ യുവതീയുവാക്കന്മാരുടെ ആനന്ദത്തിനു, ഭംഗംവരുത്തിയ ചന്ദ്രസേനൻ, അവരുടെ മുമ്പിൽ വന്നപ്പോൾ, തങ്ങൾക്കു നേരിട്ട ഇച്ഛാഭംഗം കൊണ്ടു മുഖങ്ങളിൽ പ്രകാശിച്ചിരുന്ന പരുങ്ങലും, ഈർഷ്യയും, മാറീട്ടില്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും, അവയെ കണ്ടതായി നടിക്കാതെ ചന്ദ്രസേനൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഇന്നത്തെ വേട്ട തീരെ പന്തിയായില്ല. തോക്കുകളുടെ നിറ ഒഴിച്ച ശേഖരത്തിൽ കിട്ടിയ പക്ഷികളാണു് ഇവ. നാം നേപ്പാ നിറങ്ങീട്ടു മൂന്നുമണിക്കൂറോളം ആയിരിക്കണം. ഇനി കൊട്ടാരത്തിലേക്കു് മടങ്ങുകതന്നെ."

പുരു:—"എന്തു്! മൂന്നുമണിക്കൂറൊ! ചന്ദ്രസേനൻ ഇപ്പോഴല്ലേ, ആ വഴിയിൽക്കൂടി കാട്ടിനുള്ളിലേക്കു കടന്നതു്?"

താര:—"ചന്ദ്രസേനൻ വൃഥാ പറകയാണ്!"

ചന്ദ്ര:—"നിങ്ങൾ, സമയം പോയതറിയാത്തത്, ആശ്ചര്യം തന്നെ!—പക്ഷെ, നിങ്ങളുടെ സംഭാഷണം രസകരമായ വിഷയത്തെ സംബന്ധിച്ചായിരുന്നിരിക്കാം— ഈ സ്ഥലത്തെ പ്രകൃതിവിശേഷവും, നിങ്ങളുടെ സംഭാഷണത്തിന്ന യഥേഷ്ടം വഴിയുണ്ടാക്കിതന്നിരിക്കണം!"

ഇത് വാസ്തവം മറച്ചും, മുള്ളു വാക്കായും, ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞതായിരുന്നു എന്ന പുരുഷോത്തമന്ന മനസ്സിലായി. താര--സാധു, അത്ര ഗ്രഹിച്ചില്ലതാനും. ചന്ദ്രസേനൻ സാവധാനത്തിൽ പറഞ്ഞുതുടങ്ങിയപ്പോൾ ഇവർ അവക്കുണ്ടായിരുന്ന പരുങ്ങലിൽനിന്ന രക്ഷപ്പെടുവാൻ ശ്രമിച്ചിട്ട്, അതു് ഒടുവിൽ ആയാൾ പറഞ്ഞു് അവസാനിപ്പിച്ചതിനകം, സ്വാഭാവികസ്ഥിതിയിൽ ഒരു വിധം ആയി എന്നേ വേണ്ടു. തന്റെ പരിശുദ്ധമായ ഹൃദയത്തിന്റെ ഉന്മേഷത്താലും, ഒരു സംഗതിയും ഒരിക്കലും രഹസ്യമായിവെപ്പാൻ പരിചയിച്ചിട്ടില്ലാത്തതിനാലും, താരയുടെ ഉള്ളിലുണ്ടായ നവീനവികാരത്തെ ചന്ദ്രസേനനെ ധരിപ്പിക്കരുതെന്നുണ്ടായ കരുതൽ, ആ യുവതിയെ ഏററവും വ്യസനപ്പെടുത്തി. പുരുഷോത്തമൻ, വേറൊരു പ്രകാരത്തിൽ, വ്യാകുലചിത്തനായി ഭവിച്ചു. താര, പുരുഷോത്തമനെ, ഹൃദയപൂർവ്വം സ്നേഹിച്ചിരുന്നുവെങ്കിലും, അതു് ഏതു വിധമായ സ്നേഹമായിരുന്നു എന്ന് വെളിപ്പെടുത്തി ആ യുവതിയെ തന്നെ അതു മനസ്സിലാക്കുവാൻ ധൃതിക്കൂട്ടി ഉദ്യമിച്ചതു്, തന്റെ രക്ഷകർത്താവായ വിശ്വനാഥന്റെ നേർക്കു കൃതഘ്നത കാട്ടിയതുപോലെ ആയില്ലേ എന്ന് ആ യുവാവിന്ന തോന്നി. താൻ നിസ്സാരനും, പക്ഷെ നീചകുടുംബത്തിൽ ജനിച്ചവനും ആയേക്കാം. ആങ്ങിനെയുള്ളവനാണൊ, വംശമഹിമാവുകൊണ്ട് ഉൽകൃഷ്ടനായ വിശ്വനാഥന്റെ പുത്രിയെ പ്രണയാർദ്രങ്ങളായ വാക്കുകളെ കൊണ്ടു തന്റെ വശത്താക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചതു്?--ഹാ കഷ്ടം! എന്നിപ്രകാരമുള്ള വിചാരങ്ങൾകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ ഭഗ്നോത്സാഹനായി തീർന്നു.

പുരുഷോത്തമന്നും താരയ്ക്കും ഉണ്ടായ വിചാരാധിക്യംകൊണ്ട്, അവരുടെ മുഖഭാവങ്ങൾക്കു മാററം ഭവിച്ചിരുന്നാലും, താ

തൊന്നും താൻ കണ്ടില്ലെന്നുള്ള നാട്യത്തോടെ ചന്ദ്രസേനൻ സാധാരണസ്ഥിതിയിൽ വൎത്തമാനം പറഞ്ഞു തുടങ്ങി.

ചന്ദ്ര:--"പുരുഷോത്തമാ—ഇന്നലെ നാം വേട്ടയ്ക്കുവന്നപ്പോൾ ആ കാണുന്ന മലയുടെ ചുവട്ടിൽവെച്ചായിരുന്നല്ലോ ഞാൻ കേഴയെ വെടിവെച്ചതു്?—ഞാൻ ഇപ്പോൾ പോയതു്, ഇന്നലെനാം പോയവഴിയിൽ കൂടിയല്ല. ഞാൻ,ഒട്ടു് അകലെ, കാട്ടിനുള്ളിൽ ചെന്നപ്പോൾ പുല്ലുപോലും ഇല്ലാതെ മരുഭൂമിയായിക്കിടക്കുന്ന ഒരു സ്ഥലം കാണ്മാനിടയായി. അവിടെ മദ്ധ്യഭാഗത്തു, ചതുരശ്രാകൃതിയിൽ,കയ്യുയൎത്തിപ്പൊക്കി മുകളിൽ തൊടുവാൻ തക്ക ഉയരമുള്ള ഒരുകൽക്കെട്ടുകണ്ടു. അതു്,എന്തെന്നറിവാൻ അടുത്തുചെന്നപ്പോൾ,മഹാരാഷ്ട്ര ഭാഷയിൽ അതിന്റെ ഒരു വശത്തു് എഴുതിയിരിക്കുന്നതു ഞാൻ വായിച്ചുനോക്കി. ഏറക്കുറെ ഇരുപത്തിമൂന്നു സംവത്സരങ്ങൾക്കുമുമ്പു്, അവിടെ വെച്ചുനടന്നിയ ഒരു ഭയങ്കര കൃത്യത്തിന്റെ സ്മാരകമായിട്ടാണു് അതുകെട്ടപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു്"

പുരു:--"നമ്മെ ഇവിടെയ്ക്കു ക്ഷണിച്ച ജയസിംഹൻ പ്രഭുവിന്റെ ജ്യേഷ്ഠനേയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാൎയ്യയേയും, ഇവിടെ എങ്ങാണ്ടോ വെച്ചായിരുന്നുവല്ലോ കൊലചെയ്തതു്."

ചന്ദ്ര:--ആതെ—അവർ, കുറെ അകലെ താമസിച്ചിരുന്ന, അവരുടെ ബന്ധുവായ ഒരു പ്രഭുവിന്റെ ഭവനത്തിൽ പോയി മടങ്ങിവരും വഴിക്കു് ആ സ്ഥലത്തുവെച്ചാണത്രെ അവരെ കള്ളന്മാർ എതിൎത്തു കൊന്നതു്."

ഇത്രയും പറഞ്ഞു് അവസാനിപ്പിച്ചതിനെ തുടൎന്നു്, ഇതിനുള്ള മറുപടിയെന്നപോലെ—"അവർ സ്ഥൂലദേഹികളെങ്കിലും സൂക്ഷ്മശരീരികളെപ്പോലെ അദൃശ്യരായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു." എന്നു് ഒരു വിധം അടച്ച ശബ്ദത്തിൽ ഉറക്കെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, ഒരു സ്ത്രീരൂപം വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇടയിൽ നിന്നു് പെട്ടെന്നിറങ്ങിവന്നു് ഈ യുവാക്കളുടെ മുമ്പിൽ നിന്നു.

ആ പ്രാകൃതവേഷവും, ആകൃതിയും, കണ്ടു ഭയന്നു, താര, പുരുഷോത്തമന്റെപുറകിൽ പോയൊളിച്ചു. ആ സ്ത്രീയുടെ രൂപം;

വധൂജനങ്ങൾക്കു്, ഭയം ജനിപ്പിക്കത്തക്കതുമായിരുന്നു. അവൾ ധരിച്ചിരുന്ന വസ്ത്രം ജീൎണ്ണം ഭേദിച്ചതായിരുന്നാലും, അതിനെ അവളുടെ ദീൎഘകായത്തിൽ കൂടി, അലക്ഷ്യമായി, ചുററിയിട്ടിരുന്നതു്, അവൾക്കു സ്വാഭാവികമായിട്ടുണ്ടായിരുന്ന ഗാംഭീൎയ്യത്തിനു പ്രാബല്യം കൂട്ടിയതേയുള്ളു. ഒട്ടേതാനും ഭാഗം നരച്ച അവളുടെ തലമുടി, അഴിഞ്ഞു്, കാററിൻെറ ഗതിയെ ആശ്രയിച്ച് കിടന്നു. ദൃഷ്ടികളിൽ അസ്ഥിരതയും, നോട്ടം വല്ല സാധനത്തിൽ ഉറയ്ക്കുന്ന സന്ദൎഭത്തിൽ രൂക്ഷതയും, ഇടകലൎന്നു സ്ഫുരിച്ചു. ഈ സ്ത്രീയെ കണ്ടുഭയന്നു് ഒളിച്ചുനിന്നിരുന്ന താരയോടു്—"ഭയപ്പെടാനൊന്നുമില്ല!—ഇവരെ ഞങ്ങൾ ഇന്നലെ കണ്ടു. അപ്പോഴുണ്ടായ സംഭാഷണം കൊണ്ടു് ഇവർ ജീവകാരുണ്യമുള്ള ഒരു സ്ത്രീയാണെന്നു് ഞാൻ മനസ്സിലാക്കി. പക്ഷെ, അവരുടെ വേഷം കണ്ടു ഭയന്നേക്കാം. അതു് ദിനചൎയ്യകളിൽ അവൎക്കുള്ള അലംഭാവം കൊണ്ടു് ഉണ്ടായിട്ടുള്ള മാററമാണ്." എന്നു പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞു. സമാധാനപ്പെടുത്തി.

ചന്ദ്ര:—"അല്ല—അമ്മെ, നിങ്ങൾ ഈ കാട്ടിലും വന്നോ?—ഇന്നലെ നിങ്ങൾ ഇരുന്ന സ്ഥലം ഇത്ര നന്നല്ല.—ആഹാരത്തിന് ഈ പ്രാവുകളെ തരാം—വേണൊ?"

സ്ത്രീ:—"ആ സമ്മാനം നീ തന്നെ വെച്ചോ! നിനക്കു് നിൻെറ കൎമ്മവാസനകൊണ്ടു് സൽക്കൎമ്മങ്ങളിൽ മനസ്സു പോകയില്ലായിരിക്കാം—നിൻെറ കാൎയ്യം നിനക്കു്—മററുള്ളവരേയും നിൻെറ വഴിക്കു വലിച്ചിടുന്നതെന്തിന്?"

"ഇവരെന്താ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു്?" എന്നു താര പുരുഷോത്തമനോടു ചോദിച്ചു.

പുരു:—"അവർ ഇന്നലെ ഞങ്ങളോടു പ്രാണിഹിംസ ചെയ്യരുതെന്നു് ഉപദേശിച്ചു. അതിനു വിപരീതം കാണിച്ചതുകൊണ്ടു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞതാണ്."

താര:—"ശരിതന്നെ!—നല്ലതു പറഞ്ഞാൽ കേൾപ്പാനുള്ളതല്ലെ?"

സ്ത്രീ:—"കുഞ്ഞേ!—ആ യുവാവിൻെറ പ്രവൃത്തികൊണ്ടു് അവൻെറ കൎമ്മസഞ്ചയഫലമായി അവനിൽ താമസഗുണം പ്ര

ധാനമായി കാണുന്നു. അതുകൊണ്ട്, അത്, അതിൻെറ പ്രവൃത്തി ചെയ്യും. എന്നാൽ സൽസംസർഗ്ഗം കൊണ്ടും, സദാചാര്യം കേട്ടും, മനുഷ്യർക്ക് കർമ്മസഞ്ചയത്തെ ക്രമേണ കുറച്ചുകൊണ്ടുവരാം."

ഈ വാക്കുകളുടെ താൽപര്യം, പുരുഷോത്തമൻഒഴികെമററു രണ്ടുപേർക്കും, മനസ്സിലാകാത്തതുകൊണ്ട്, ചന്ദ്രസേനൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:--

"കർമ്മസഞ്ചിയോ--ഏതു സഞ്ചിയോ--എൻെറ ആഹാരത്തിനുപയോഗിക്കാവുന്ന ജന്തുക്കളെ ഞാൻ കൊല്ലുന്നു. അങ്ങിനെ എല്ലാവരും ചെയ്യുന്നുണ്ട്. അതുപോലെ ഞാനും ചെയ്തു. അത്രെയുള്ളു. ഈ പ്രവൃത്തി എൻെറ മനസ്സാക്ഷിക്കു വിപരീതമായി തോന്നുന്നുമില്ല--പിന്നെന്താണ് ദോഷം?"

സ്ത്രീ:---"മനസ്സാക്ഷിയെ ഇതിൽ സംബന്ധപ്പെടുത്തീട്ടാവശ്യമെന്ത്?---മനസ്സാക്ഷി ദോഷം ചെയ്വാൻ പ്രേരിപ്പിക്കയൊ, ആ വിഷയത്തിൽ തടസ്ഥം പിടിക്കയൊ ചെയ്യുയില്ല!--അത് എല്ലാത്തിനേക്കാൾ അതീതമായി നില്ക്കുന്ന വസ്തുവാണ്. അതാണ് എല്ലാററിലും ഒരുപോലെ വിളങ്ങുന്ന ചൈതന്യശക്തി. ആ ശക്തി നിൻെറ ദോഷപ്രവൃത്തിക്കനുകൂലം ചെയ്യുന്നു എന്നു പറയുന്നതു മൌഢ്യമാണ്. അതിനെ നീ ഗണ്യമാക്കുന്നില്ലെന്നു വേണം പറവാൻ! നീ, നിൻെറ പൂർവ്വവാസനയ്ക്കനുകൂലിയായി തീൎന്നിട്ടാണു ദുഷ്പ്രവൃത്തികളിൽ ആസക്തി വന്നത്. (ഇത്രയും പറഞ്ഞശേഷം ആ സ്ത്രീ വേഗം തിരിഞ്ഞ് പുരുഷോത്തമൻെറ സമീപം നിന്നിരുന്ന താരയെ നോക്കിക്കൊണ്ടു ചന്ദ്രസേനനോടു വീണ്ടും ചോദിച്ചു. "ഈ പെൺകുട്ടിഏതാണ്?—നിൻെറ സഹോദരിയാണോ?"

ചന്ദ്ര:---"അതേ-- എന്താ, ലൌകിക വിഷയങ്ങളറിഞ്ഞിട്ടാവശ്യം?"

സ്ത്രീ:—"എൻെറ ആവശ്യങ്ങൾ വ്യൎത്ഥങ്ങളാകയില്ല!—വൃഥാ ചോദിക്കയെന്നതും ഞാൻ ചെയ്യുയില്ലാ!" എന്നിപ്രകാരം

പറഞ്ഞിട്ട്, പുരുഷോത്തമനോട് "ഇവൾ നിൻെറയും സഹോദരിയല്ലല്ലൊ?" എന്നു ചോദിച്ചു.

പുരു:—"ധവലത്പുരാധീശനായ വിശ്വനാഥൻപ്രഭുവിൻെറ പുത്രിയാണ്" എന്ന് ലജ്ജയോടു മറുപടിപറഞ്ഞു. ഈ അവസരം ദ്വിഗുണീഭവിച്ചു താരയുടെ മുഖത്തും പ്രകാശിച്ചു. പുരുഷോത്തമൻെറ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട് ആ സ്ത്രീ എന്തോ ആലോചിച്ചു നിന്നശേഷം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"യൌവനസാദൃശ്യംകൊണ്ടും, സൌന്ദര്യപ്രൌഢികൊണ്ടും, മറെറല്ലാ പ്രകാരത്തിലും, ദമ്പതിമാരാകുവാൻ തക്ക യോഗ്യതയുള്ളവരാണ നിങ്ങൾ ഇരുവരും. ദൈവാനുഗ്രഹത്താൽ അങ്ങിനെ ഭവിക്കട്ടെ". എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ട് ആ സ്ത്രീ വേഗം നടന്ന് കാട്ടിനുള്ളിൽ പോയി മറഞ്ഞു.

താരയും, പുരുഷോത്തമനും, ഭാര്യാഭർത്താക്കന്മാരായി വരണമെന്നനുഗ്രഹിച്ചതു് കേട്ട് ചന്ദ്രസേനനു കോപം ജ്വലിച്ച്, "ഈ വിധം കഥയില്ലാതെ പുലമ്പുന്ന ഈ സ്ത്രീയെ ഇനിമേൽ കാണ്മാനിടവന്നാൽ ഞാൻ തക്കതായ ശിക്ഷ കൊടുക്കുന്നുണ്ട്" എന്നൊരു ശപഥവും ആ യുവാവു ചെയ്തു.

താരയും പുരുഷോത്തമനും സ്ത്രീയുടെ ആശിസ്സ് കേട്ടിട്ട് ഒന്നുകൂടി ലജ്ജിക്കയും, ചന്ദ്രസേനൻെറ കോപം കണ്ടു വ്യസനിക്കയും ചെയ്തു. ഈ സ്ഥിതിയിൽ, ഓരോരുത്തരും അവരവരുടെ ഹൃദയത്തിൽ കടന്നു വശമായ വിചാരത്താൽ മൌനം അവലംബിച്ച്, കൊട്ടാരത്തിൽ എത്തി. ചന്ദ്രസേനൻ, പഴയ സ്ഥിതിയിൽ, സഹോദരഭാവം നടിച്ചുവെങ്കിലും, അതു് അവാസ്തവമായിരുന്നു എന്നും മുമ്പു കഴിഞ്ഞുവന്നപ്രകാരം ആത്മാർത്ഥസ്നേഹം ആ യുവാക്കന്മാർ ഇരുവരുടേയും മനസ്സിൽ നിന്നു വേർപെട്ടുപോയെന്നും തോന്നി. താരയ്ക്കു സ്വാഭാവികമായുണ്ടായിരുന്ന ആഹ്ലാദം അസ്തമിച്ചിട്ട് അവൾ വിചാരമഗ്നയായി തീൎന്നു. പുരുഷോത്തമൻെറ കഥയൊ പറയേണ്ടതില്ല. കഴിഞ്ഞകാൎയ്യങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ച് ഇനി അവരുടെ ഭാവികാലം, സുഖകരമൊ ദുഃഖകരമൊ എന്നായി വിചാരം.

ചന്ദ്രസേനൻ കൊട്ടാരത്തിൽ എത്തിയ ഉടൻ തോക്കു മുതലായ സാമഗ്രികൾ ഭൃത്യരെ ഏൾപ്പിച്ചിട്ട്, വേഗം തന്റെ പിതാവിന്റെ അടുക്കലേക്കുപോയി.

അഞ്ചാം അദ്ധ്യായം.

ചന്ദ്രസേനൻമുതലായവർ നടപ്പാൻ പോയപ്പോൾ, അവരൊരുമിച്ചുപോകാതെ, വിശാന്തൻ കൊട്ടാരത്തിൽ താമസിച്ചതു് അവിടത്തെ വിചാരിപ്പുകാരനായ റസ്ഥിരാമനോടു, ചില സംഗതികളെക്കുറിച്ചു ചോദിപ്പാനുണ്ടായിരുന്നതിനാലായിരുന്നു. തന്റെ കുട്ടികൾ പുറത്തുപോയി, അരമണിക്കൂറു കഴിയുന്നതിനു മുൻപു വിശാന്തന്, അദ്ദേഹം വിചാരിച്ചതുപോലെയുള്ള അവസരം കിട്ടി. ദിവസം പ്രതി ഉച്ചക്കുമുൻപ്, റസ്ഥിരാമൻ, വിശാന്തന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു്, അദ്ദേഹത്തിനാവശ്യമുള്ള കാൎയ്യങ്ങൾ ചോദിച്ചറിഞ്ഞു പോകാനായി വാതിലുകളിൽ ഒന്നിന്റെ പുറകിൽ ചെന്നുമറഞ്ഞുനിന്നു ചുമക്ക ഒന്നു ചുമക്കാറു പതിവുണ്ടായിരുന്നു.

റസ്ഥിരാമൻ വയോധികനും, ദീൎഘായുമായിരുന്നാലും, അയാൾക്കു് പ്രഭുക്കന്മാരുമായി ഉണ്ടായിരുന്ന ബാല്യകാലത്തെ പഴക്കം കൊണ്ടു്, അവരോടു്, ഏതുവിധം താൻപെരുമാറണമെന്നു് നല്ലപോലെ അറിയാം.

ചുമ കേട്ടപ്പോൾ വിശാന്തൻ സാവധാനത്തിൽ--"ആരാതു്?" എന്നു ചോദിച്ചു.

റസ്ഥി:—"റസ്ഥിരാമൻ; അവിടുത്തെ കല്പനയറിവാൻവന്നു."

വിശാ:—"ഇപ്പോൾ പ്രത്യേക ആവശ്യമൊന്നുമില്ല.---കുട്ടികൾ സവാരിപോയിരുന്നു. മടങ്ങിവന്നോ?"

റസ്ഥി:—"അവർ വേട്ടയ്ക്കും കൂടി ഉദ്ദേശിച്ചാണു പോയതു്. പട്ടികളും തോക്കും ഒക്കെ കൂടി കൊണ്ടുപോയിട്ടുണ്ടു്."

വിശാ:—"ഓ--ശരി!--ആകട്ടെ, എനിക്കു് ഒന്നുരണ്ടു സംഗതികളെപ്പററി ചോദിച്ചറിയേണ്ടതുണ്ടു്.---താൻ അകത്തു വരു."

റഷ്ഠി:—"കല്പന" എന്നു പറഞ്ഞു് അകത്തു കടന്നു, വിനീതനായി നിന്നുകൊണ്ടു് "എനിക്കറിയാവുന്നിടത്തോളം എല്ലാം അറിയിക്കാം" എന്നു പറഞ്ഞു.

വിശാ:—"ഒന്നാമതായി ഞാൻ അറിവാനാഗ്രഹിക്കുന്നതു്, ഈ കൊട്ടാരത്തിനടുത്തു്, വേറെയും പ്രഭുക്കന്മാർ താമസം ഉണ്ടോ?—ഉണ്ടെങ്കിൽ അവർ എങ്ങിനെയുള്ളവർ? എന്നാണ്."

റഷ്ഠി:—"ഇതിനു സമീപം അധികം പേരില്ല. ഉണ്ടെന്നു പറവാൻ, എട്ടുപത്തു നാഴിക അകലെ, വില്ലപാദ്രിയിൽ മോഹനസിംഹൻ എന്നൊരു പ്രഭു ഉണ്ടു്."

വിശാ:—"അദ്ദേഹത്തെ ഞാൻ അറിയും. മുഗൾരാജാക്കന്മാരോടു കുറെക്കാലം നേരിട്ടു യുദ്ധം ചെയ്തു് അവരെ തടുത്തുനിറുത്തിയ ധീരനാണ്."

റഷ്ഠി:—"നവരാത്രി, ശിവരാത്രി, ഈ വ്രതങ്ങൾ വില്ലപാദ്രിയിൽ വെച്ചാണ് ആ പ്രഭു അനുഷ്ഠിക്കാറുള്ളതു്. അവ സംബന്ധിച്ചു മാത്രം അദ്ദേഹം അവിടെ ചെന്നു താമസിക്കും; മററുള്ള സമയമെല്ലാം, പുനായ്ക്കു സമീപമുള്ള അദ്ദേഹത്തിൻെറ കൊട്ടാരത്തിൽ താമസിക്കയെയുള്ളു.— പിന്നീട്, ഇവിടെ നിന്നു് ഏകദേശം എട്ടുനാഴിക കിഴക്കുമാറി പാർണസിംഹൻ എന്നൊരു പ്രഭുവുണ്ടു്. അദ്ദേഹം കീർത്തിമാനും, ഒരു ചെറിയ മഹാരാഷ്ട്രാശ്വസൈന്യത്തിന് അധിപനുമാണ്. അവിടെ നിന്നും വടക്കപടിഞ്ഞാറു പർവ്വതാഗ്രത്തിൽ ഒരു കോട്ടയുണ്ടു്. അതിൻെറ പേർ ദേവഗിരിയെന്നാണ്. ആ കോട്ടയിൽ അമരസിംഹൻ എന്ന പ്രഭുവാണ് ഇപ്പോൾ താമസിക്കുന്നതു്. അദ്ദേഹം ഒരു യോദ്ധാവാണെങ്കിലും, മദ്യപാനം, ചൂതുകളി, ഇതുകളിൽ ആസക്തനാണ്. ഇവിടെ നിന്നു് അഞ്ചുനാഴിക അകലെ, തെക്കുമാറിയാണു, ഭഗവന്തസേനൻ എന്ന പ്രഭുവിൻെറ കോട്ട. ഇദ്ദേഹത്തെ സദാ സംഗീതജ്ഞന്മാരുടെ ഇടയിൽ കാണാം. നല്ല യോദ്ധാവും ശൂരനുമാണ്."

വിശ്വ:—"പണ്ടുള്ള രാക്ഷസന്മാരുടെ വാസസ്ഥലമെന്ന് തോന്നും വിധം ഒരു കോട്ട ഒരുന്നത പവ്വതത്തിന്റെ അഗ്രത്തു കണ്ടു. അത് ഇന്നാറും അതിനു സമീപം കൂടി ഞാൻ കടന്നുവന്നപ്പോഴായിരുന്നു. ആ കോട്ട ആരുടേതാണ്?"

റസ്സി:—"അറിയിക്കാം—അത് ഇവിടെ നിന്നും പന്ത്രണ്ടുനാഴിക ദൂരേയാണ്. അതിനെ കണ്ടാൽ ഒരു കഴുകൻ പക്ഷിയുടെ കൂട്ടപോലെ തോന്നും"

വിശ്വ:—"അതെ-ശരിതന്നെ—അതാരുടേതാണ്?"

റസ്സി:—"ഹിമവാന്റെ താഴ്‌വരയിൽ കിഴക്കററത്തു മണിപുരം എന്നൊരു രാജ്യമുണ്ട്. അവിടെയുള്ള ഒരു പ്രഭുവംശത്തിൽ ചേന്നവരാണ് അതിൽ താമസിക്കുന്നത്. അറങ്സിബ് ചക്രവത്തിയുടെ അച്ഛന്റെ കാലത്തൊ മററൊ ഇപ്പോഴും അവിടെ താമസിക്കുന്ന പ്രഭുക്കന്മാരുടെ അച്ഛനെ കൊണ്ടുവന്നു. ഇവർ നാഗവംശത്തിലുള്ളവരാണ്. ജ്യേഷ്ഠാനുജന്മാരായി രണ്ടുപേരെ ഇപ്പോഴുള്ളു. ജ്യേഷ്ഠന്റെ പേർ ഭീംജി എന്നും, അനുജന്റേതു താന്ത്യാജീ എന്നുമാണ്."

വിശ്വ:—"ഇതിനു മുമ്പ്, അവരുടെ പേർ, ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. ആ പ്രദേശങ്ങളിലുള്ളവർക്ക്, അവരെ ബഹു ഭയമാണപോലും. അങ്ങിനെയാണൊ?"

റസ്സി:—"ആ പ്രദേശങ്ങളിലെന്നു മാത്രമല്ലാ ഒട്ടു അകലെയുള്ള പട്ടണങ്ങളിലുള്ളവക്കും അങ്ങിനെ തന്നെ. കൃഷി ചെയ്തിട്ടുള്ള നിലങ്ങളിൽകൂടി അവർ കതിരകളെ ഓടിച്ച് വിളവഴിക്കും. അടുത്തുള്ള ഇടപ്രഭുക്കന്മാരുടെനാല്ക്കാലികളെ ആഭ്രാതാക്കളുടെ സ്വന്തമെന്ന മട്ടിൽ കൊണ്ടുപോകും. ധനികന്മാരായ വഴിയാത്രക്കാരെ തട്ടത്തുപിടിച്ച് അശേഷം ധനവും നിർബ്ബന്ധിച്ച വഷ്ളിക്കും. അതിനു വിസമ്മതമൊ, വണക്കക്കേറവൊ, ആ സാധുക്കൾ സങ്കടംകൊണ്ടു കാണിച്ചുപോയാൽ അവർ പിന്നീടു ജീവനുംകൊണ്ടു നടക്കയില്ല. ആ പ്രഭുക്കന്മാർ ഈ വിധം ചെയ്യുന്നു എന്നുവെച്ച് അവരെ പഴിച്ചു

പറകയല്ലാ—അവരുടെ ഭടന്മാർ അവരെ സ്തുതിച്ചു പറയുന്നുണ്ട്—അതുപോരെ? ഇവർ കല്യാണം കഴിച്ചിട്ടില്ല. സ്ത്രീവർഗ്ഗത്തിൽ ആരും കല്യാണത്തിനു സമ്മതിക്കുന്നില്ല എന്നാണ് പരക്കെയുള്ള ബോദ്ധ്യം."

വിശ്വാ:—"ഞാൻ ഇവിടെ താമസിപ്പാൻ പുറപ്പെടുന്നതിനു മുമ്പ് ഒരു സ്നേഹിതൻ ഇവരെപ്പററി എന്നോടു പറഞ്ഞു. അതും കേൾവിയെ അടിസ്ഥാനമാക്കി പറഞ്ഞതായിരുന്നു. കേൾവിയെല്ലാം സത്യമായിവരില്ല. അതിനു ദൃഷ്ടാന്തം ഒന്നു പറയാം. കേൾക്കു. നമ്മുടെ ഈ കൊട്ടാരത്തെ സംബന്ധിച്ച് പലെ കഥകൾ ഉണ്ടാക്കി പറയുന്നുണ്ട്. തന്റെ യജമാനൻ പോലും ആ കഥകളെ കേട്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് ഇന്നാൾ അദ്ദേഹം എന്നോടു പറകയുണ്ടായി."

റസ്റ്റി:—"അവിടുന്ന് ഇവിടെ വന്നിട്ടു രണ്ടാഴ്ചവട്ടമായല്ലൊ? ഇതിനിടയ്ക്ക്, അവിടുത്തേക്ക്, വിശ്വാസം ജനിക്കത്തക്കവിധം വല്ലതും കാണ്മാനോ കേൾപ്പാനോ ഇടയായിട്ടുണ്ടോ?" എന്നു, ആ വൃദ്ധൻ തന്ത്രത്തിൽ ചോദിച്ചു.

വിശ്വാ:—"വിശ്വാസയോഗ്യമായി വല്ലതും അറിവാനിടയായെങ്കിലല്ലാതെ, ഞാൻ ഒന്നും പറവാൻ തയ്യാറില്ല.--അതിരിക്കട്ടെ, താൻവളരെ കാലമായി ഇവിടെ താമസിക്കുന്നുണ്ടെന്നു എനിക്കറിയാം. എത്രകാലമായി?"

റസ്റ്റി:—"എന്റെ ബാല്യകാലം മുതൽ ഇവിടെത്തന്നെയാണ്. ഈ വനങ്ങളിലുള്ള ഋതുമാററങ്ങൾ, അറുപത്തഞ്ചു സംവത്സരക്കാലമായി ഏററ്, ഇപ്പോൾ എന്റെ തലയിലെ രോമം നിശ്ശേഷം നര ഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. ബാല്യംമുതൽ ഇതുപര്യന്തം, എന്റെ ഉപജീവനം കഴിച്ചുപോരുവാൻ, പ്രതാപഗിരി കൊട്ടാരം കൊണ്ടു വേണമെന്നാണ് ഈശ്വരവിധി. എനിക്ക് ബന്ധുക്കൾ ബീജപുരിയിലുണ്ട്. ഈ വയസ്സുകാലത്ത് അവരൊരുമിച്ച് താമസിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്ന്, പലപ്പോഴും, ഞാനാലോചിക്കാറുണ്ട്. എന്നാൽ, എന്തൊരു മായമൊ, എനിക്ക് ഈ കൊട്ടാരം വിട്ടുപോകുവാൻ മനസ്സുവരുന്നില്ല."

വിശ്വ:—"അങ്ങിനെ ഇവിടെ ഇത്ര വളരെക്കാലം താമസിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക്, താനറിയാനിടയുണ്ടല്ലൊ? ഈ കൊട്ടാരത്തെപ്പററിയുള്ള കേൾവി വാസ്തവമാണോ?"

റസ്സി:—"അവിടുത്തേക്കു സംശയനിവൃത്തി വരാതെ പറവാൻ പാടില്ലെന്നു കുറെ മുമ്പു കല്പിച്ചതുപോലെ തന്നെയാണ് എനിക്കും."

ആ വൃദ്ധൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണെന്നു തോന്നത്തക്ക വിധത്തിലായിരുന്നുവെങ്കിലും അയാളുടെ മുഖത്തു ഭയരസം കലൻറ കാണാതിരുന്നില്ല.

വിശ്വ: "താൻ പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് ആകാശ സഞ്ചാരികളായ ആകാശ രക്ഷസ്സുകളുടെ അധിവാസം ഇവിടെയില്ലെന്ന് അർത്ഥമാക്കണം ഞാൻ—അല്ലേ?"

ഈ ചോദ്യത്തിന് 'അതെ' എന്ന മറുപടി പറവാൻ കഴിയാതെ റസ്സിരാമൻ തലതാഴ്ത്തി.

വിശ്വ:—' രാത്രികാലങ്ങളിൽ ചിലപ്പോൾ ഭയങ്കരമായ ശബ്ദങ്ങൾ കേൾക്കാറുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞുകേട്ടുവല്ലൊ അതൊ?"

റസ്സി:—അല്ലാ—അവിടുന്ന് അതിനെപ്പററിയും കേട്ടുവൊ? എൻെറ യജമാനൻ പറഞ്ഞതായിരിക്കാം. അല്ലാതെ മററാരും പറഞ്ഞറിവാനിടയില്ല. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ അദ്ദേഹം എല്ലാം പറഞ്ഞിരിക്കുമല്ലൊ?" എന്നുപറഞ്ഞു് വിശ്വന്തൻെറ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി.

വിശ്വ:—"ഏതുവിധമായിരുന്നാലും ഞാൻ വാസ്തവം എല്ലാം അറിയാതെ ചോദിച്ചതാണെന്നു കരുതി എന്നെ ഒളിക്കണ്ടാ. എനിക്ക് ഈ കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി അറിഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല; എങ്കിലും, ഞാൻ എന്തൊ ചോദിച്ചു അത്രേയുള്ളു.

റസ്സി:—"ബുദ്ധിമാന്മാരും വലിയ ആളുകളുമൊക്കെ ഏതുകാൎയ്യമാണ് അറിയാതിരിക്കുന്നതു്? കൊള്ളാം! അവിടുന്നു, വ്യഥാ ചോദിച്ചതായിരുന്നാലും എനിക്കറിയാവുന്നിടത്തോളം വിവരങ്ങൾ അറിയിക്കാം. എന്നിട്ട്, കേൾവി ശരിയൊ അല്ലയൊ, എന്നു, യുക്ത്യനുസരണം ആലോചിച്ചു തീൎച്ച

പ്പെട്ടത്താണം. ഞാൻ, ആദ്യം പറവാൻ മടിച്ചതു്, യജമാന
ൻേറയും, അദ്ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചിട്ടുള്ളവരുടേയും, കഥ
കളെപ്പററി പറയരുതെന്നു വിചാരിച്ചായിരുന്നു. അതു്
എൻെറ നിശ്ചയവും കൂടിയാണു്. ഈവക വത്തമാനങ്ങൾ
പുറത്തറിഞ്ഞാൽ, അവയെ വൃഥാ പല പ്രകാരത്തിൽ ആ
ളുകൾ പെരുക്കി പറഞ്ഞുതുടങ്ങും. അതുകൊണ്ടു്, ഈ
കൊട്ടാരത്തെപ്പററി, ഒരുവക ദുരഭിപ്രായം, ജനങ്ങൾക്കുണ്ടാ
വാനെളുപ്പമുണ്ടു്. ഇതിനെല്ലാത്തിനുംപുറമെ, അവിടുന്നു ച
ക്രവത്തിയുടെ കല്പനകൊണ്ടു വ്യാകുലചിത്തനായിട്ടിരിക്കെ
അവിടുത്തെ മനസ്സിനു്, ഇങ്ങിനേയുംകൂടെ അസ്വസ്ഥതയു
ണ്ടാക്കീട്ടാവശ്യമില്ലെന്നും കരുതി."

റസ്റ്റിരാമൻെറ വാക്കുകൾ ആക്കും നേരെന്നു തോന്നിപ്പോ
കും. അയാൾ ആയാളുടെ ആശയത്തെ ഒളിച്ച് മുഖഭാവത്തിൽ
ലേശവും കളവില്ലെന്നു അത്രത്തോളം കാണിച്ചുകൊണ്ടാണു പറ
ഞ്ഞതു്. ഈ വൃദ്ധൻെറ അതിസാമത്ഥ്യം കണ്ടു, വിശ്വന്തൻ, മ
നസ്സുകൊണ്ടു് അയാളെ അഭിനന്ദിച്ചു.

വിശ്വ:—റസ്റ്റിരാമൻ പറഞ്ഞതു ശരിയാണു്. സൂക്ഷിച്ചു പ്രവ
ത്തിച്ചാൽ തരക്കേടൊന്നുമില്ല. ആക്കും അതിൽ കാറം
പറവാനുമില്ല. ആ കഥ പറയാമെങ്കിൽ പറയൂ."

കഴിഞ്ഞ കഥയെ ഓത്തു ദുസ്സഹമായ വ്യസനം ഉണ്ടെന്നുള്ള
വിധം നടിച്ചുകൊണ്ടു റസ്റ്റിരാമൻ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

"ഞാൻ അറിയിക്കാൻ പോകുന്ന സംഗതി ഇരുപത്തിമൂന്നു
സംവത്സരങ്ങൾക്കുമുമ്പു നടന്നതാണു്. ഈ വ്യസനകരമായ ക
ഥയെപ്പററി അവിടുന്നു കേട്ടിട്ടുണ്ടോ?"

വിശ്വ:—"ഹേയി! ഒന്നും വിശദമായി കേട്ടിട്ടില്ല. കഥാപ്രസം
ഗത്തിനുവേണ്ടി, പക്ഷെ ഞാൻ കേട്ടിട്ടുള്ള വല്ല ഭാഗങ്ങളേ
യും പറയേണ്ടിവന്നാൽ പോലും, അതുകൊണ്ടു രസക്ഷയം
വരില്ല."

"ആ കഥയെപ്പററി വിചാരിക്കപോലും ചെയ്വാൻ ഞാൻ
ശക്തനല്ല. ചിലപ്പോഴൊക്കെ സ്വസ്ഥമായിരിക്കുമ്പോൾ,

എന്റെ മരിച്ചുപോയ യജമാനനെപ്പററി”—എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ടു റസ്സിരാമൻ പിന്നീടുള്ള വാക്കുകൾ ഗൽഗദംകൊണ്ടു പറവാൻ വഹ്യാത്തപോലെ കുറച്ചുനേരം കണ്ണുകളെ പൊത്തിക്കൊണ്ടു നിന്നു. വീണ്ടും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

“യജമാനനെപ്പററി ഓൎത്തുപോകും. അയ്യോ — എന്തൊരു പുരുഷനായിരുന്നു! ആ കഥയെ പറകയെന്നുവെച്ചാൽ വലിയ സങ്കടമാണ്. എന്നാലും, അവിടത്തെ ആജ്ഞയനുസരിക്കയേ നിവൃത്തിയുള്ളല്ലൊ. ഈ രാജകുടുംബത്തിൽ ഇരുപത്താറുസംവത്സരത്തിനുമുമ്പ് നടന്ന കാൎയ്യത്തെപ്പററി ആദ്യം അറിയിക്കാം.— ജയസിംഹൻ പ്രഭുവിന്റെ ജ്യേഷ്ഠനാണ് പ്രതാപസിംഹൻ പ്രഭു. ഇവർ രണ്ടുപേരും അവരുടെ അച്ഛന്റെ മരണകാലത്ത്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുത്തുണ്ടായിരുന്നു. ഇവരുടെ മാതാവ്, ഇതിനും ആറുകൊല്ലത്തിനു മുമ്പ്, മരിച്ചുപോയി. ഇവർ രണ്ടുപേരും, തങ്ങളുടെ പിതാവിന്റെ, ജീവിതകാലാവസാനം സമീപിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട്, വ്യസനാക്രാന്തന്മാരായി നില്ക്കയായിരുന്നു. ഒരു പിതാവിന്റെ കടമ മുഴുവൻ ചെയ്ത ആളായിരുന്നു അവരുടെ അച്ഛൻ എന്നുതന്നെയല്ല, അദ്ദേഹം അവരെ നന്നാ ലാളിച്ചു വളൎത്തുകയും ചെയ്തു. അതുകൊണ്ട് ആ രണ്ടു സഹോദരന്മാൎക്കും വളരെ സ്നേഹവും, കൂറും അച്ഛന്റെ നേൎക്കുണ്ടായിരുന്നു. മരണം സമീപിക്കുന്നു എന്നറിഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹം തന്റെ രണ്ടു പുത്രന്മാരേയും അടുത്തുവിളിച്ച്, അവരുടെ ദുഃഖം ശമനപ്പെടുത്തി, താൻ പറയാൻ തുടങ്ങുന്ന ചില മുഖ്യകാൎയ്യങ്ങളെ ശ്രദ്ധിച്ചു കേൾപ്പാനാജ്ഞാപിച്ചു. അദ്ദേഹം, തന്റെ തലസ്ഥാനമായ മാളവപുരിയിലുള്ള ദേശവഴികളും, പ്രതാപഗിരി കോട്ടയും അവിടെയുള്ള ദേശവഴികളും, അവയിലെ ആദായങ്ങളും, സീമന്തപുത്രനായ പ്രതാപസിംഹൻ പ്രഭുവിനും, ബീജപുരിയിലുള്ള കൊട്ടാരവും, വസ്തുക്കളുടെ ആദായം കൊണ്ട് അദ്ദേഹം സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള അളവററധനവും ഇപ്പോഴത്തെ എന്റെയജമാനനും, കൊടുത്തിരിക്കുന്നു എന്നു പറഞ്ഞു. ആ ധനത്തിലധികം ഭാഗവും, ബീജപുരിയിൽ ഒരു കച്ചവടക്കാരനെ ഏല്പിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട്, അതു സംബന്ധിച്ചും വസ്തുക്കളെ ഭാഗിച്ചുകൊടുത്ത വകയ്ക്കും, പ്രമാ

ണങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈവശമുണ്ടായിരുന്നതു് അവരവരെ ഏല്പിച്ചു. ഇപ്രകാരം തന്റെ കടമയെ യഥായോഗ്യം നിറവേററിയ ആ പിതാവു, തന്റെ പ്രിയപുത്രന്മാരായ രണ്ടു യുവാക്കളുടെയും ശുശ്രൂഷയാൽ പരിതുഷ്ടനായി പരലോകം പ്രാപിച്ചു. ശവദാഹം, ഉദകക്രിയ തുടങ്ങിയുള്ള അപരക്രിയകളെ, യഥാവിധി ചെയ്തു്, മൂന്നാലു് ആഴ്ചവട്ടം കഴിഞ്ഞിട്ടു, സഹോദരന്മാർ ഇരുവരും പരിവാരസമേതം, ബീജപുരിയിലേക്കു തിരിച്ചു. അവിടെ, പ്രമാണങ്ങൾ പ്രകാരമുള്ള വേണ്ട നടപടികൾ എല്ലാം നടത്തി. ധനപുഷ്ടികൊണ്ടു ജ്യേഷ്ഠസഹോദരനൊപ്പം പ്രാബല്യം ജയസിംഹൻ പ്രഭുവിനും ഉണ്ടായിരുന്നു. അഥവാ ഇല്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും, ആ സഹോദരന്മാർ തമ്മിലുണ്ടായിരുന്ന ഐകമത്യം കൊണ്ടു, സാധാരണയുണ്ടാകയക്കാവുന്ന അസൂയയും സ്പർദ്ധയും അവർ തമ്മിൽ വരാൻ പ്രയാസമായിരുന്നു. സ്നേഹബന്ധത്താൽ, അവരുടെ ഹൃദയങ്ങൾ, അത്രത്തോളം ഭേദിച്ചിരുന്നു. ഇവർ, അങ്ങിനെ ബീജപുരിയിൽ താമസിച്ച കാലത്തായിരുന്നു ഉദയപുരിയിലെ രങ്കേശസിംഹൻ എന്ന മഹാപ്രഭുവിന്റെ ഏകപുത്രിയായ രാധാബായിയെ പ്രതാപസിംഹൻ വിവാഹം കഴിച്ചതു്. — വിവാഹാനന്തരം, പ്രതാപഗിരിയിൽ, അദ്ദേഹവും ഭാര്യയും വരുന്നു എന്നറിഞ്ഞിട്ടു്, ദമ്പതിമാരെ എതിരേല്പാൻ വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ഞങ്ങൾ ഇവിടെ ചെയ്തു. എന്നിട്ടു്, ഒരു വസന്തകാലത്തായിരുന്നു അവർ വന്നതു്. ദമ്പതിമാരുടെ ഈ കൊട്ടാരത്തിലേക്കുള്ള ഘോഷയാത്ര കാണേണ്ടതായിരുന്നു. പരിവാരങ്ങളും, ഭടന്മാരും, വാഹനങ്ങളും, കാഴ്ചക്കാരും എന്നുവേണ്ട ഇവിടെ അന്നൊരു ഭൂകമ്പമായിരുന്നു. ഇവർ എല്ലാവരും കൊട്ടാരത്തിന്റെ കിഴക്കെ വാതിലിൽ എത്തിയ ക്ഷണത്തിൽ, അപശകുനം എന്നു വിചാരിക്കത്തക്കവിധം, ഒന്നുരണ്ടു സംഭവങ്ങൾ ഉണ്ടായി. പ്രതാപസിംഹന്റെ കുതിര കാലുതട്ടി പിരണ്ടുവീണു; ആ നിമിഷം തന്നെ ഇവിടെ ഒരു മുറിയിൽ തൂക്കിയിട്ടിരുന്ന ഇരുമ്പുകൂട്ടും, ആണിയിൽ നിന്നിളകി, താഴത്തു വീണശബ്ദം ഞങ്ങൾ, പുറത്തുനില്പായിരുന്നുവെങ്കിലും, കേട്ടു—അതു മാത്രമല്ല—ഇന്നായിടത്തുനിന്നുവന്നു എന്നറിവാൻ പാടില്ലാത്ത ഒരു ഭയങ്കരമായ വിളിയും കേട്ടു."

വിശ്വ:—"ഹാ—കണ്ടോ— ഞാൻ പറഞ്ഞ നിലവിളി അന്നും ഉണ്ടായി!—ഇല്ലേ? അന്ന കണ്ടവിധം ദുർല്ലക്ഷണങ്ങൾ ചില പുരാതന കെട്ടിടങ്ങളിലും, ക്ഷേത്രങ്ങളിലും, ആപൽകാല സൂചകമായി ഉണ്ടാകുന്നുണ്ടെന്നു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്— അങ്ങിനെ പ്രത്യക്ഷത്തിൽ ഉണ്ടായാൽ വല്ലായ്മതന്നെ."

റസ്ഥി:—"അതേല്ലൊ ! — ആ സംഭവങ്ങൾ യാദൃച്ഛികമായും, ദൈവികമായും, ഉണ്ടായേക്കാമെന്നുള്ളതു കൊണ്ടു, ഏതിനെ ആസ്പദമാക്കിയാണു വിശ്വസിക്കേണ്ടതെന്ന് അറിയുന്നില്ല. എന്നാൽ പിൻതുടരുന്ന ഫലം ഈ സംശയ നിവൃത്തി വരുത്തുന്നുണ്ട്. പ്രതാപസിംഹൻ ധീരപുരുഷനായിരുന്നതുകൊണ്ട് ആ ദുശ്ശകുനത്തെ അദ്ദേഹം അശേഷം വകവെച്ചില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യ, എന്റെ സ്വാമിനി, ഒരടിപോലും മുമ്പോട്ടു വയ്ക്കാതെ, കൊട്ടാരത്തിന്റെ പുറത്തു നിന്നതേയുള്ളു. സ്വാമിനിയുടെ മുഖം വിളറിക്കണ്ടു. ഭർത്തൃഗൃഹത്തിൽ വന്നയുടൻ കണ്ടതു ദുശ്ശകുനമാണെന്നു ഭയപ്പെട്ടു്, ഇനി ബീജപുരിയിലേക്കു തന്നെ മടങ്ങി പൊയ്ക്കളയാമെന്ന് സ്വാമിനി നിശ്ചയിച്ചു. എന്നാൽ പ്രഭു തന്റെ ഭാര്യയുടെ വ്യാകുലതയും, ഉദ്ദേശവും മനസ്സിലാക്കീട്ടു്, സാന്ത്വനവാക്കുകളാൽ സമാധാനപ്പെടുത്തി, അവരെ ഒരു വിധത്തിൽ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. അപ്പോൾ അവിടെ കൂടിയിരുന്ന സ്ത്രീകളും, വയോധികന്മാരും, എന്താപത്താണ് ആസന്നമായിരിക്കുന്നതെന്നറിയാതെ ദുശ്ശകുനങ്ങളെപ്പററിഓരോന്നുപറഞ്ഞു:— ഏതായാലും ആ ദമ്പതിമാർ കൊട്ടാരത്തിൽ എത്തിയ ദിവസം മുതൽ, അയൽക്കാരായ പ്രഭുക്കന്മാർ ഒന്നും രണ്ടും പേർ ദിവസംപ്രതി ദമ്പതിമാൎക്ക് ആശിസ്സു കൊടുപ്പാൻ വന്നുകൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ ഒരു മാസത്തോളം വിവാഹോത്സവംപോലെ തന്നെ കഴിഞ്ഞു. ഈ ആഘോഷങ്ങൾ ഏകദേശം, അവസാനിച്ചശേഷം ജയസിംഹൻ പ്രഭു ദില്ലി രാജധാനിയിലേക്കു തിരിച്ചു. ഇങ്ങിനെ പ്രതാപസിംഹൻ പ്രഭുവും, ഭാര്യയും ഇവിടെ താമസിച്ച് ഒരു സംവത്സരം ക

ഴിഞ്ഞു. പ്രതാപസിംഹൻ പ്രഭുവിൻെറ സൌന്ദൎയ്യസമ്പന്നയായ ഭാൎയ്യ, എൻെറ സ്വാമിനി, തനിക്കുള്ള ഭൎത്തൃസ്നേഹബന്ധത്തെ പ്രദൎശിപ്പിക്കുവാനൊ എന്നു തോന്നുമാറു, തങ്ങളുടെ പ്രതിബിംബമായ ഒരു പ്രേമഭാജനത്തെ പ്രഭുവിനു സമ്മാനിപ്പാനുള്ള കാലം സമീപിച്ചു തുടങ്ങി. ബന്ധുമിത്രജനങ്ങൾ വീണ്ടും കൊട്ടാരത്തിൽ വരാനാരംഭിച്ചു. അവരെ സൽകരിപ്പാനുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ ഇവിടെ എങ്ങും കാണാമായിരുന്നു. ബീജപുരിയിൽ നിന്നും വിശിഷ്ടന്മാരായ വൈദ്യന്മാരെ വരുത്തി താമസിപ്പിച്ചു. ശിശുവിനെ നോക്കുവാനും മററും, അതിലേക്കു ശീലമുള്ള റസിയാ എന്നൊരു സ്ത്രീയെ, സൂതികാലയത്തിൽ ഇരിപ്പാൻ ഏൎപ്പാടു ചെയ്തു. അവൾ ഗൎഭിണിയും, ഭൎത്താവിനാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവളുമായിരുന്നതുകൊണ്ട്, പ്രതാപസിംഹൻപ്രഭുവിൻെറ ദയവായ കല്പനപ്രകാരം, അവളെ നിയമിച്ചതായിരുന്നു. റസിയാ ആദ്യം പ്രസവിച്ചു. അതിനടുത്തനാൾ സ്വാമിനിയും പ്രസവിച്ചു. റസിയാ സാമാന്യം ദൃഢഗാത്രയായിരുന്നതുകൊണ്ടു അവൾ രണ്ടു ശിശുക്കൾക്കും, സ്തന്യം കൊടുക്കുന്ന വിഷയത്തിൽ വൈദ്യന്മാർ വിരോധം പറഞ്ഞില്ല. പ്രഭുവിൻെറ പിൻവാഴ്ചക്കാറനായിരിപ്പാൻ അതികോമളരൂപനായ ഒരു പുത്രൻ ജനിച്ചതുകൊണ്ടുണ്ടായ അത്യാനന്ദത്താൽ,ക്ഷേത്രങ്ങളിലേക്കു വഴിപാടുകൾ, സാധുക്കൾക്കു ധൎമ്മം, ബന്ധുക്കൾക്കു സമ്മാനങ്ങൾ, എന്നീവക യഥേഷ്ടം പ്രഭു കൊടുത്തു".

റസ്തിരാമൻ കഥ പറഞ്ഞു ഈ ഘട്ടംവരെ ആയപ്പോഴെക്കു, വ്യസനംകൊണ്ട്, അയാൾക്കു ഒരക്ഷരംപോലും പറവാൻ കഴിയാതെ നെഞ്ചത്തു കൈ വച്ചുകൊണ്ട്, ഒന്നുരണ്ടാവൎത്തി ദീൎഘനിശ്വാസം ചെയ്തു സ്വല്പനേരം വിശ്രമിച്ചു. റസ്തിരാമൻെറ സ്വാമിഭക്തിയും, അയാൾ ആശ്രയിച്ചുപോരുന്ന കുടുംബത്തോടുള്ള സ്നേഹവും,പ്രകാശിപ്പിക്കത്തക്കവിധമുള്ള അയാളുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട്, വിശ്വനാഥന് ആവൃദ്ധൻെറ നേൎക്കു തോന്നിയിരുന്ന വിരസതയ്ക്കു അല്പം ഒരു കുറവുണ്ടായി; എങ്കിലും, അയാൾ പറയു

ന്നതിൽ കളവും ധാരാളം ചേൎത്തിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം സംശയിക്കാതിരുന്നില്ല. ആകപ്പാടെ മാളവരാജകുഡുംബസംബന്ധമായ ഈ കഥ കേൾപ്പാൻ അദ്ദേഹത്തിന് ആഗ്രഹം വൎദ്ധിച്ചു. ഈ വിധം മനോരാജ്യത്തിൽ വിശ്രാന്തൻ ഇരിക്കുമ്പോൾ, റസ്ഥിരാമൻ സാവധാനത്തിൽ കഥ തുടൎന്നു.

"ഇനി അറിയിക്കാൻ പോകുന്നത്,—പ്രഭോ— ആഹ്ലാദജനകമായ ഏതൊരു സംഘത്തിൽ ചേൎന്ന് രസിക്കുമ്പോഴും, വല്ല ഉപായത്താലും മനസ്സിനെ സ്വസ്ഥമാക്കി വയ്ക്കുമ്പോഴും, ലോകവ്യാപാരങ്ങളെ വിസ്മരിക്കാമെന്നു കരുതിയുറങ്ങുമ്പോഴും— എന്തിന്— ഒരു കാലവും എന്റെ മനസ്സിൽ നിന്ന് മാഞ്ഞുപോകാത്ത ഒരു സംഭവത്തെപ്പററിയാണ്. ഈ ഏകവിഷയമാണ് എന്നെ ഈ വിധം, മൌനിയും, ദുഃഖിതനുമാക്കി തീൎത്തതു്.— അതുമിതും പറഞ്ഞു് അവിടത്തെ മുഷിപ്പിക്കാതെ കഥയാരംഭിക്കട്ടെ. സ്വാമിനി പ്രസവിച്ചു് ആറുമാസം ആയപ്പോൾ യജമാനനേയും, സ്വാമിനിയേയും, എട്ടുനാഴിക അകലെ താമസിച്ചിരുന്ന അവരുടെ ഒരു സ്നേഹിതൻ ക്ഷണിച്ചു. അതു നവരാത്രിമഹോത്സവപ്രമാണിച്ചായിരുന്നതുകൊണ്ടു പരിവാരസമേതരായിട്ടാണ് അവർ പുറപ്പെട്ടതു്. എല്ലാവരും യാത്രതിരിച്ചു് കോട്ടയുടെ ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ എത്തിയ ഉടനെ, പ്രഭു ആരോഹണം ചെയ്തിരുന്ന കുതിരയുടെ മുൻകൈ മടങ്ങി, നിലത്തു വീഴാൻ ഭാവിച്ചു. ഇതു കണ്ടു സ്വാമിനി ഭയംകൊണ്ടു വിറച്ചു. പ്രഭുവിനും അന്ധാളിപ്പുണ്ടായില്ലെന്നില്ല. എങ്കിലും, തന്റെ പ്രിയതമയ്ക്കുണ്ടായ ഭയം കളവാനായി അദ്ദേഹം ഉത്സാഹം നടിച്ചു്– "ച്ഛെ! ഇതൊക്കെ സാരമായി കരുതാനെന്തുള്ളു?—വൃഥാ ഭയന്നു കുട്ടികളെപ്പോലെ കുഴങ്ങരുതു്!" എന്നും മററും പറഞ്ഞാശ്വസിപ്പിച്ചു. എന്നിട്ടും ആ സ്ത്രീരത്നത്തിന് അസാമാന്യമായ സംശയവും ഭീതിയും ഉണ്ടായതേയുള്ളു. വിവാഹാനന്തരം അവർ കൊട്ടാരത്തിൽ വന്നപ്പോഴും, അവിടെനിന്ന് അതിൽ പിന്നീടു പുറത്തു ആദ്യമായിട്ടിറങ്ങിയപ്പോഴും, ദുൎന്നിമിത്തങ്ങൾ കണ്ടതു് ഏതോ ആപൽസൂചകമാണെന്നായിരുന്നു അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നവൎക്കെല്ലാം തോന്നിയതു്. ഏതായാലും അവർ യാത്രതിരിച്ചു. ഞങ്ങളിൽ ചിലർ കോട്ടവാ

തിൽപൂട്ടി കൊട്ടാരത്തിൽ ചെന്നു് ഈ ദുർന്നിമിത്തങ്ങളെ പററിയും, അതുകളുടെ ഫലമെന്തെന്നറിയാഞ്ഞും വിചാരമഗ്നന്മാരായി ആ ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടി. പിന്നാൽ ഞങ്ങളുടെ ഭയം അടിസ്ഥാനമില്ലാത്തതായിരുന്നില്ലെന്നു് അധികതാമസം കൂടാതെ അറിവാറായി. മാളവരാജകുടുംബത്തിന്നവകാശിയായി വരാനുള്ള ആ ശിശുവിന്നു് അകാരണമായി സന്നി പിടിപെട്ടു. ഞങ്ങൾ ഇതുകണ്ടു ഭ്രമിച്ചു വ്യസനിച്ചു്, എന്താചെയ്യേണ്ടു എന്നറിയാതെകുഴങ്ങി. എന്നിട്ടു വല്ല പ്രകാരവും, ഒരു വൈദ്യനെ കൊണ്ടുവന്നു. അയാൾ കുട്ടിയെ കണ്ടയുടൻ—"കഷ്ടമെ!" എന്നു പറഞ്ഞു ചില ഔഷധങ്ങളും കൊടുത്തു. വൈദ്യൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടു്, ഞങ്ങൾക്കു ഒന്നുകൂടി ഭീതിമുഴുത്തു. ഏതായാലും ഈ വിവരം ഉടൻ യജമാനനേയും മററും തെര്യപ്പെടുത്തേണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു്, വേഗം, ഒരാളെ ഓട്ടിച്ചു. ഉത്സവാഘോഷം കണ്ടു രസിച്ചിരുന്ന സമയമായിരുന്നു ആൾ എത്തിയതു്. വർത്തമാനം പ്രഭു കേട്ട മാത്രയിൽ, കണ്ടെത്തിയ പരിവാരസമേതം ഇങ്ങോട്ടേക്കു തിരിച്ചു. യജമാനനൊടൊപ്പം ഇവിടെ എത്തേണമെന്നാഗ്രഹിച്ചു, സ്വാമിനിയും, കുതിരയിൽ കയറി പുറപ്പെട്ടു. ഇവരുടെ കുതിരകൾ വേഗം

യവ ആയിരുന്നതുകൊണ്ടു, ഭൃത്യരെപിന്നിട്ടു്, വളരെ അകലെയായി. ഇപ്രകാരം വേഗത്തിൽ കുതിരകളെപായിച്ചു് ഈ ദിക്കിൽ ഒട്ടടുക്കാറായപ്പോൾ സന്ധ്യകഴിഞ്ഞു് ഇരുട്ടാരംഭിച്ചു. ഇവിടെ നിന്നു് ഒന്നരനാഴിക ദൂരെ വൃക്ഷം ഇടതിങ്ങി ഇരുട്ടടഞ്ഞിരുന്ന ഒരു സ്ഥലത്തു് ഇവർ എത്തിയപ്പോഴേക്കും, പുറകിൽ വന്ന ഭൃത്യൎക്കു് മരണവേദനയോടെ നിലവിളിച്ച ഒരു സ്ത്രീ ശബ്ദവും, അതോടുകൂടി നിർദ്ദയന്മാരായ ഘാതകന്മാരുടെ നിഷ്ഠുരശബ്ദങ്ങളും, കേൾപ്പാനിടയായി. ഭൃത്യർ അമ്പു പായും വിധം വേഗത്തിൽ കുതിരകളെ ഓടിച്ചു്, ശബ്ദം കേട്ട സ്ഥലത്തെത്തി.—അവിടെ, അവർ കണ്ട കാഴ്ചയെപ്പററി ഞാൻ എന്തു പറയേണ്ടു?—അതു വിചാരിക്കുമ്പോൾ നെഞ്ചുപൊട്ടുന്നു! വഴിയരികെ പുല്ലിന്റെ പുറത്തു് കട്ടതായ വെട്ടുകൾ ഏററു് യജമാനനും ഭാര്യയും, മരിച്ചുകിടന്നിരുന്നു. അവരും ഏറ്റുനിന്നു യുദ്ധം ചെയ്തു് ജീവധാരണത്തിന്നു വഴിയാക്കിയിരുന്നിരിക്കണമെന്നു കാണാമായിരുന്നു. പ്രഭ്വി

ന്റെകയ്യിൽ പിടിയുടെ അടുത്തുവെച്ചു മുറിഞ്ഞ ഒരു വാളും, സ്വാമിനിയുടെ കയ്യിൽ രക്തം പിരണ്ട ഒരു കഠാരിയും ഉണ്ടായിരുന്നു. മോഷ്ടാക്കൾ മനഃപൂർവ്വം കരുതലോടുകൂടി എത്തുന്നു എന്നു വിചാരിപ്പാൻ പാടില്ല. അങ്ങിനെ ആയിരുന്നെങ്കിൽ അധികംശേഖരമുണ്ടായിരിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. ദുഷ്ടർ എത്തിയപ്പോഴേക്ക് പറിച്ചെടുക്കത്തക്ക ആഭരണങ്ങളെ എടുത്തുകൊണ്ട് മോഷ്ടാക്കൾ ഓടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ഈ വിവരം പ്രതാപഗിരിയിൽ കേട്ടയുടൻ ഞങ്ങളും ഭടന്മാരോടുകൂടി വേഗം പോയി; ആ പ്രദേശമെല്ലാം തിരക്കി; മഹാപാപികളായ ഘാതകന്മാരെ അവിടെ എങ്ങും കണ്ടി

ഒടുവിൽ പരിതാപവിവശന്മാരായ ഞങ്ങൾ മൃതശരീരങ്ങളെ ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നു. ഇതിനിടയ്ക്ക് സന്നി പിടിപെട്ടുകിടന്ന ആ ഓമനക്കുട്ടിയും മരിച്ചു. ഇങ്ങിനെയുള്ള വിപത്തു് ആൎക്കും ഉണ്ടാകരുതെ—ദൈവമെ.” എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ട്, ആ വൃദ്ധൻ, മേൽകഥ തുടൎന്നു പറവാൻ കഴിയാതെ, കണ്ണുകളെ വസ്ത്രാഞ്ചലം കൊണ്ടു മറച്ചു, സ്വല്പനേരം നിന്നു. പിന്നെയും അയാൾ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

“അവിടുന്നു എന്റെ ബുദ്ധിക്ഷയത്തെ ക്ഷമിക്കണം. എന്റെ രക്ഷകൎത്താക്കന്മാരോടുള്ള ഭക്തിയും, സ്നേഹവുമാണ്, എന്നെ ഇത്ര വ്യസനിപ്പിക്കുന്നത്. അവർ മരിച്ചിട്ട് വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും, എന്റെ ദുഃഖത്തിനു പഴക്കം വന്നിട്ടില്ല.—കൊട്ടാരത്തിൽ അപ്പോഴുണ്ടായിരുന്നവരിൽ ചിലർ മനക്കരുത്തുള്ളവരായിരുന്നതുകൊണ്ട്, ഈ ദുഃഖവൎത്തമാനത്തെ താമസംകൂടാതെ ജയസിംഹൻപ്രഭുവിനെ തെര്യപ്പെടുത്തുവാൻ ദില്ലിയിലേക്കും, സ്വാമിനിയുടെ അച്ഛനോടു പറവാൻ പൂനായിലേക്കും, ആളയച്ചു. ഉദയപുരിയിലെ പ്രഭു അറംഗസീബിന്റെ കീഴ്പ്പെട്ടു, പൂനായിൽ വന്ന് താമസിക്കയായിരുന്നു. ദുഃഖവൎത്തമാനം കാട്ടുതീപോലെ എത്രയും വേഗത്തിൽ ഇവിടങ്ങളിലും അയൽപ്രദേശങ്ങളിലും പരന്നതുകൊണ്ട്, പ്രഭുക്കന്മാരും, മററുള്ള മാന്യരായ കുടിയാനവന്മാരും, ഇവിടെ എത്തി. ജയസിംഹൻപ്രഭുവും, രത്നേശസിംഹൻപ്രഭുവും എത്തുവാൻ കാലതാമസം വരുമെന്ന് എല്ലാവൎക്കും അറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടു

ശവസംസ്കാരം കഴിച്ചു അവർ പോയി. ദില്ലിയിൽ നിന്നു ജയ
സിംഹൻപ്രഭു എത്തുന്നതിന് രണ്ടുമാസത്തിനുമേൽ വേണ്ടിവ
ന്നു അദ്ദേഹം തന്റെ ഭ്രാതാവിന്റെയും, ഭ്രാതൃപത്നിയുടേയും ഉ
ദകക്രിയ തുടങ്ങിയുള്ളവയെല്ലാം ചെയ്തതിനോടു കൂടി, അവരെ
കൊലചെയ്തവരാരെന്നറിവാൻ വേണ്ട അന്വേഷണം നടത്തുക
യും ചെയ്തു. പ്രതാപസിംഹൻപ്രഭുവിന്റെ ശിശുവിനെ വള
ർത്തിയ സ്ത്രീക്ക്, അവളുടെ രക്ഷകർത്താക്കന്മാരുടേയും കുട്ടിയുടേയും
അകാല മരണം കൊണ്ടുണ്ടായ വ്യസനം ഹേതുവാൽ ബുദ്ധിമന്ദി
ച്ച് ഒടുവിൽ ഭ്രാന്തുപിടിപെട്ടു. എന്നിട്ട്, അവളെ ഇവിടന്നി
ന്ന് അയക്കുന്നതിനു മുമ്പ് അവൾക്കും അവളുടെ കുട്ടിക്കും നിത്യ
വൃത്തി കഴിപ്പാനാവശ്യമുള്ള ധനം വേറൊരാളെ ഏല്പിച്ച് അ
വളെ അയച്ചു.—എന്റെ മരിച്ചുപോയ യജമാനന്റെ കഥ
ഇപ്രകാരമെല്ലാമാണ്. ഇപ്പോഴത്തെ യജമാനൻ, സത്യം, ദ
യ, ഔദാര്യം മുതലായ ഗുണങ്ങളിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജ്യേഷ്ഠ
നെ അതിശയിക്കുന്നു—"

വിശേ:—"ഓ!—ജയസിംഹനെപ്പററി പറയേണ്ടതുണ്ടോ!—അ
ദ്ദേഹത്തിന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെയും മററും മരണാനന്തരംവളരെ
വ്യസനം അനുഭവിച്ചിരിക്കണം. അദ്ദേഹത്തിന് ഇവിടെ
വരാൻ പോലും ഇഷ്ടമില്ലെന്നാണ് പറഞ്ഞത്."

വൃദ്ധ:—"അതെയതെ!—അതിൽ പിന്നീട് ഒരിക്കൽ മാത്രമേ
ഇവിടെ വന്നിട്ടുള്ളൂ. അത് ഒരു പന്ത്രണ്ടുസംവത്സരത്തി
നു മുമ്പാണ്. അന്ന് നവരാത്രിയായിരുന്നു. ജയസിംഹൻ
പ്രഭു ചില പ്രഭുക്കന്മാരേയും ബന്ധുക്കളേയും ഇവിടെ ക്ഷ
ണിച്ചു വരുത്തിയിരുന്നു. രാത്രിയിൽ പൂജകഴിഞ്ഞതിൽ
പിന്നീട് ഈ വലിയ തളത്തിൽ വന്ന് എല്ലാരും ഭക്ഷണ
ത്തിനിരുന്നു. ഭരിപ്പുകാരന്റെയും കൊട്ടാരം വിചാരിപ്പുകാ
രന്റെയും നിലയിൽ ഞാൻ ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ ക്രമം
പോലെ വരുത്തി വിളമ്പിച്ചുകൊടുത്തുംകൊണ്ടു നിന്നു. ഏ
കദേശം ഭക്ഷണം അവസാനിച്ചപ്പോൾ ഞാൻ എന്റെ
പുരമുറിയിൽ പോയിരുന്ന് വെടികൾ പറഞ്ഞു രസിച്ചു. അ
തിനിടയിൽ അകത്ത് എവിടെയോ ഉറക്കെ കതകുതുറന്ന

ർത്ത ശബ്ദവും, അതിനെ തുടൎന്ന് ഞാൻ ഇരുന്ന പുരമുറിയു
ടെ നേൎക്കു ബദ്ധപ്പെട്ടു് ഓടിവരുന്ന കാൽ ഒച്ചകളും, കേട്ടു.
ഈ കുഴപ്പം എന്തുകൊണ്ടായിരുന്നു എന്നറിയാഞ്ഞു ഭയന്നു
ഞങ്ങൾ ശബ്ദം കേട്ടവശത്തേക്കു നോക്കിയപ്പോൾ, എന്തു
പറയേണ്ടു!—എന്റെ പുരമുറിക്കുള്ളിലേക്കു്, ഭയം കൊണ്ടു്
കണ്ണുകൾ തുറിച്ചും, വീൎപ്പുമുട്ടി നെഞ്ചത്തു പിടിച്ചും, വസ്ത്ര
ങ്ങളെ എടുപ്പാൻ മറന്നും, ഇരുട്ടിൽ ഓടിയതുകൊണ്ടു തൂണി
ലും മററും മുട്ടി അവയവങ്ങളിൽ നിന്നു ചോര ഒലിപ്പിച്ചും
കൊണ്ടു്, അടിയന്തിരം പ്രമാണിച്ചു വരുത്തിയിരുന്ന ഭാഗവ
തന്മാർ, പാടിക്കടന്നു വാതിൽ അടച്ചു. അവരോടു്, ആ
ബദ്ധപ്പാടിന്റെ കാരണം ചോദിച്ചിട്ടു്, താടികൊട്ടി വിറയ്ക്ക
യാൽ അവൎക്കു മറുപടിപറവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. വേഗത്തിൽ,
ഞാനും വേറെ രണ്ടുപേരും, തളത്തിൽ ചെന്നു നോക്കി. അ
വിടെ, യോദ്ധാവിന്റെ ഉടുപ്പും ആയുധങ്ങളും ധരിച്ചു് ദീ
ൎഘകായനായ ഒരുപുരുഷനും, അയാളുടെ സമീപം സൎവാം
ഗഭൂഷിതയായ ഒരു സ്ത്രീയും നില്ക്കുന്നതു കണ്ടു. അവർ ഇ
രുവരുടേയും മുഖം മൂടുപടംകൊണ്ടു് മറച്ചിരുന്നു. അവർ
നിന്നിരുന്നതു് ആ ചെറിയ മുറിയുടെ വാതിലിൽ തന്നെയാ
യിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു് അവർ അതിനുള്ളിൽ നിന്നാണു വ
ന്നതെന്നു്, ഊഹിക്കാവുന്നതാണല്ലോ. ഈ സ്വരൂപങ്ങ
ളെ കണ്ടിട്ടു് നിശ്ചേഷ്ടന്മാരായിരുന്നുപോയ അതിഥികളും,
യജമാനനും, അവരുടെ ദൃഷ്ടികളെ, ആകൎഷണശക്തികൊ
ണ്ടെന്നപോലെ, ആ രണ്ടു രൂപങ്ങളിൽ ഉറപ്പിച്ചു വശമാ
യി. അശേഷം അനക്കം കൂടാതെയുള്ള ആ സ്വരൂപങ്ങ
ളുടെ നിലകൊണ്ടു്, അവർമനുഷ്യരല്ലെന്നു് ആൎക്കും തോന്നു
മായിരുന്നു. എന്നിട്ടു്, ആ സ്വരൂപങ്ങൾ സാവധാന
ത്തിൽ അവരുടെ മുഖപടങ്ങളെ വലിച്ചു മാററി.—പ്രഭോ!
പറവാൻ കൂടി ഭയം തോന്നുന്നു:—അവിടെ കണ്ടതു്, ഒന്നു
പ്രതാപഗിരി പ്രഭുവും, മറെറാതു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാൎയ്യയും
ആയിരുന്നു. ഞാൻ നന്നാ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി—അവർ

തന്നെ!—അശേഷം വ്യത്യാസമില്ല!—പ്രേതതുല്യങ്ങളായ മുഖങ്ങളും, അവരുടെ നിലയും, ഒക്കെപ്പാടെ കണ്ടു് അവർ ഇനി സാവധാനത്തിൽ മുമ്പോട്ടു നടന്നുവന്നാകുമെന്നു കരുതി ഭയന്നിട്ടു് ഈ തളത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നവരിൽ മിക്കവരും ലക്കില്ലാതെ പാഞ്ഞോടി പുറത്തു കടപ്പാൻ ശ്രമിച്ചു. ശേഷിച്ചവർ, അവർ ഇരുന്നായിടം വിട്ടനങ്ങുവാൻ പോലും കഴിയാതെ ആയി.—അങ്ങിനെ ആ രാത്രിയിൽ ഇവിടെ കൂടിയിരുന്നവരെല്ലാവരെയും ഭയം കൊണ്ടു പരവശരാക്കുകയും, ആ രൂപങ്ങൾ, ആരാണെന്നു്, അവരെ മനസ്സിലാക്കുകയും ചെയ്തിട്ടു്, അവർ ഇരുവരും പുരമുറിക്കകത്തേക്കു മറന്നതു കണ്ടു. ആ രൂപങ്ങൾ അതിൽ പിന്നീടു് ഇവിടെ അധിവസിക്കുന്നുണ്ടെന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെടത്തക്കവിധം ഒന്നും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. ഒരിക്കൽ അങ്ങിനെ കണ്ടു എന്നുവിചാരിച്ചു് ഈ കൊട്ടാരത്തെപ്പററി ഇത്രത്തോളം ദുഷ്കീർത്തി വരുത്താനുണ്ടോ?—ഈ കഥ ഞാൻ തന്നെ പുറത്തു പറയുമ്പോൾ, കേൾവി, ബലപ്പെടുവാൻ എളുപ്പമുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടാണു് അവിടുത്തെ അടുക്കൽ പറയാൻ മടിച്ചതു്."

വിശ്വ:—"ഞാൻ ചോദിച്ചയുടൻ പറയാതിരുന്നതുകൊണ്ടു പ
ിഴയില്ല—കഥയുടെ രസം കൊണ്ടു് സമയം പോയതറി
യുന്നതു് ഞ്ഞതില്ല. റസ്റ്റിരാമ—എന്നാൽ പോക."

ഈ സംഭാഷണം നടന്നു് സ്വല്പം കഴിഞ്ഞതയുടനെയാണു് അവിടെ ചന്ദ്രസേനൻ പ്രവേശിച്ചതു്.

ആറാം അദ്ധ്യായം.

ക്ഷീണിതാശയനായ ചന്ദ്രസേനന്റെ ബദ്ധപ്പെട്ടുള്ള വരവു കണ്ടിട്ടു്—"എന്താ; വേട്ട കഴിഞ്ഞു വന്നിട്ടുള്ള ബദ്ധപ്പാടാണോ?— താരയും മററും എവിടെ?" എന്നു് വിശ്വന്തൻ ചോദിച്ചു.

ചന്ദ്ര:—“താരയോ?— താരയുടെ മുറിയിലേക്ക പോയി. പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങോട്ടു വന്നില്ല.”

വിശ:—“ഇതു പതിവില്ലാത്തതല്ലെ? എല്ലാക്കും ഉത്സാഹം കുറഞ്ഞു കാണുന്നു. നിന്റെ കണ്ണുകൾ കലങ്ങിയിരിക്കുന്നു. കുട്ടികൾ തമ്മിൽ കലഹിച്ചുവോ?”

ചന്ദ്ര:—“കലഹിച്ചില്ല. കലഹിക്കേണ്ടി വന്നിരിക്കുന്നു.”

വിശ:—“എന്തു വാക്കുകളാണ്?—ഇതുപര്യന്തം, ചന്ദ്രസേനാ, നീ ഇങ്ങനെ പറയുന്നതു കേട്ടിട്ടില്ല. കാരണം പറയൂ” എന്ന് അദ്ദേഹം പറഞ്ഞുവെങ്കിലും, താരയെപ്പററി എന്തോ പറവാനാണു ചന്ദ്രസേനൻ വന്നതെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നിയതുകൊണ്ട്—“നിനക്കു പറവാനുള്ളത് താരയെപ്പററിയാണൊ?” എന്നു വീണ്ടും ചോദിച്ചു.

ചന്ദ്ര:—“പുരുഷോത്തമനെയും പററിയാണ്”

ഈ മറുപടികൊണ്ടു വിശ്വനാഥന് കഥയാസകലം മനസ്സിലായി. എങ്കിലും ആ ഊഹത്തെ സ്ഥിരപ്പെടുത്തി ചന്ദ്രസേനൻ തന്റെ പിതാവിനെ എല്ലാം പറഞ്ഞറിയിച്ചു. എന്നാൽ ആ യുവാവ് അകലെ നിന്നു കണ്ടവിധം സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിപ്പിക്കയാൽ അതുകൊണ്ടു മാത്രം വിശ്വനാഥന് സംശയനിവൃത്തി വരാതെ ഇങ്ങനെ ചോദിച്ചു:—

“അവർ തമ്മിലുണ്ടായ് പെരുമാററം ഭ്രാതൃസ്നേഹം ജനിച്ചുള്ള പോലെ ആയിരുന്നില്ലെന്നാണൊ നീ പറയുന്നതു?”

ചന്ദ്ര:—“അച്ഛാ!—ഇതിനു മുമ്പിൽ ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ലാത്തവിധം അവർ തമ്മിൽ ആചരിച്ചതായി കാണ്മാനിടയായതുകൊണ്ടാണു, ഞാൻ അങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു്. എനിക്കു തോന്നിയതിനെ ഒന്നു കൂടി തെളിവായി പറയാം. യൌവനയുക്തനായ ഒരു പുരുഷന്റെയും ഒരു യുവതിയുടേയും സ്നേഹം, അവർ തമ്മിൽ രക്തസംബന്ധം ഇല്ലാതിരുന്നാൽ, ഏതുവിധമാകാമൊ, അപ്രകാരമിരുന്നു എന്നാണു, എനിക്കു തോന്നിയതു്.”

ഇതു കേട്ടിട്ട് വിശ്വനാഥൻ താമ്രമുഖനായിട്ട്—“എന്ത്!—അങ്ങിനെ വരാമൊ?” എന്നു ഭർത്സിച്ചു.

ചന്ദ്ര:—"ഞാനും അപ്രകാരം തന്നെയാണു വിചാരിച്ചതു്!— ഇങ്ങിനെയൊക്കെ കാൎയ്യം കലാശിക്കുമെന്നു ഞാൻ കരുതിയില്ല; എന്നാൽ, ആ അട്ടഹാസം കണ്ടപ്പോൾ ഞാൻ സംശയിച്ചതു്, അച്ഛന്റെ അനുമതിയും ഉണ്ടായിരിക്കാമെന്നായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ എന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടായ അച്ഛന്റെ കോപം, എന്റെ സംശയം അടിസ്ഥാനമില്ലാത്തതാക്കി

വിശ്വ:—"എന്തുപറഞ്ഞു?" (എന്നു ഉദ്ധതനായി നിന്നുകൊണ്ടലറി) "നിന്റെ അച്ഛന്റെസ്ഥിതിയെ അറിഞ്ഞിരിപ്പാനുള്ളതാണു്. അയാൾക്കു, തന്റെ ഏകപുത്രിയെ ബലമായി അൎപ്പിക്കുന്നതിനു, മനസ്സുണ്ടാകയില്ലെന്നു ഓൎമ്മിക്കണം. നിന്റെ അഭിപ്രായം തെറ്റാണു്. അങ്ങിനെ തോന്നിയതുകൊണ്ടു നീ ഒരു അപരാധിയായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു".

ഇത്രയും പറഞ്ഞിട്ടു്, ആ പ്രഭുവിനു സാമാന്യത്തിലധികം വ്യസനവും, കോപവും ഇടതിങ്ങി അദ്ദേഹം കൂട്ടിലിട്ടസിംഹത്തെപ്പോലെ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും കുറേനേരം നടന്നു. പിന്നെ തന്റെ പുത്രന്റെയടുക്കൽവന്നു സ്വല്പമെന്തോ ആലോചിച്ചു നിന്നിട്ടു ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു:—

"ഇതു് എന്നെ ക്രമത്തിലധികം വ്യസനിപ്പിക്കയാണു ചെയ്യുന്നതു്. ധൎമ്മത്തെ സാക്ഷിയായി വെച്ചിട്ടാണു് ഈ [illegible]ഷോത്തമനെ ഞാൻ എടുത്തുവളൎത്തിയതു്. അവന്റെ ബുദ്ധിയും, പ്രസരിപ്പും കുട്ടിക്കാലത്തുതന്നെ, പ്രത്യക്ഷപ്പെടുകകൊണ്ടു്, അവനെ, വാത്സല്യത്തിൽ, ഒരു മകനെപ്പോലെ വിചാരിച്ചു ഞാൻ വളൎത്തി. ഇതിനു് എന്നോടു കൃതജ്ഞനായിരിപ്പാനുള്ളതിനു പകരം, ഈ നന്ദികേടാണു് അവൻ കാണിപ്പാൻ തുനിഞ്ഞതു്. ഹാ! കഷ്ടം!—ഞാൻ, എത്രയോ ലാളിച്ചു വളൎത്തിയ താരയുടെ ബുദ്ധി ഇത്ര ഹീനതരമായുള്ളതെന്നു ഞാൻ സ്വപ്നേപി വിചാരിച്ചില്ല. അവൻ "ഇന്നലെ പെയ്തമഴയ്ക്കു് ഇന്നു കുരുത്ത തകര" എന്നോ വയ്ക്കാനുള്ളു.—ഇവന്റെ ഉത്ഭവം എതുപ്രകാരമുള്ളതെ? — ആൎക്കറിയാം—എന്നിരുന്നാലും, അവനെ വളൎത്തിയതിനാണൊ ഈ പ്രായശ്ചിത്തം? ഇവനാര്, എന്റെ മകൾ ആര്! —സാമ്യപ്പെ

ട്ടത്താൻപോലും ഞാനൊന്നും കാണുന്നില്ല. ഇങ്ങിനെയുള്ള നി
സ്സാരനാണൊ എന്റെ മകളെ വിവാഹം ചെയ്യുകയാമെന്നുദ്ദേ
ശിച്ചതു്? —അത്ഭുതംതന്നെ! താര അവളുടെ ഉൽകൃഷ്ടജനന
ത്തേയൊ ലോകരെയൊ അശേഷം ഗണ്യമാക്കാതെ ഈവിധം തു
ടങ്ങിയതാലോചിച്ചിട്ടു സഹിക്കുന്നില്ല— ചന്ദ്രസേനാ— ഇതിന്
ഒരുപശാന്തി ഇപ്പോൾ ചെയ്യണം. ഭാഗ്യവശാൽ, നമുക്കുവേണ്ട
ഏൎപ്പാടുകൾ ചെയ്വാൻ തക്കസൌകൎയ്യവും കിട്ടീട്ടുണ്ടു്."

ചന്ദ്ര:—"അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ പുരുഷോത്തമനെ നമുക്കു ഈ
ക്ഷണത്തിൽ ഇവിടെനിന്നു കളയുകയല്ലെ നല്ലതു്?

വിശ്വ:—ഹേയി! —അതിപ്പോൾ ചെയ്യുന്നതു് അബദ്ധം—പുരു
ഷോത്തമനെ ഇവിടെനിന്നു കളയുന്നതു എളുപ്പമാണു്.—
എന്നാൽ താരയുടെ ഹൃദയത്തിൽ പതിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പുരു
ഷോത്തമന്റെ രൂപത്തെ കളയുവാൻ കഴിയുമൊ? —ഇല്ല!
— അതുകൊണ്ടു്, ആ വഴിയല്ല നോക്കേണ്ടതു്. പുരുഷോ
ത്തമൻ നിസ്സഹായനാണു്. അവന്റെ നടപടികളെ പ്ര
ത്യേകം നാം സൂക്ഷിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ അവനെ നമ്മുടെ
ഇടയിൽ നിന്നു് അകററി നിൎത്തണം. എന്നിട്ടുണ്ടാകുന്ന
ഫലം എന്തെന്നറിഞ്ഞിട്ടാവാം മററു പ്രവൃത്തികൾ."

ന്ദ്ര:—"അച്ഛന്റെ യുക്തംപോലെ—"

വിശ്വ: "നാം ബീജപുരിയിൽനിന്നു തിരിക്കുന്നതിന്നുമുമ്പു, ജയ
സിംഹൻ, സ്വകാൎയ്യമായി താരയുടെ വിവാഹകാൎയ്യത്തെപ്പ
ററി എന്നോടു ചോദിക്കയുണ്ടായി."

ചന്ദ്ര:—"ആര്?— ജയസിംഹനോ?— കൊള്ളാം — അദ്ദേഹം
പ്രായം ഏറെച്ചെന്നയാളല്ലെ?"

തന്റെ പുത്രന്റെ അഭിപ്രായം കേട്ടു വിശ്വനാഥൻ ഗൌരവ
ഭാവത്തോടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഒന്നാമതായി കാൎയ്യത്തിന്റെ നില ഓൎക്കണം. പിന്നീടാ
വാം വിവാഹംചെയ്യാൻപോകുന്ന ആളിന്റെ വയസ്സിനെപ്പററി
ഗൌനിപ്പാൻ. മകനെ—നിന്റെ സഹോദരി സ്വതന്ത്രയായി
പ്രവൎത്തിപ്പാൻ സന്നദ്ധയാണെന്നു നീതന്നെ ഇപ്പോൾ എന്നെ
മനസ്സിലാക്കി. വിവാഹവിഷയത്തിൽ പ്രത്യേകം ആലോചിച്ചു

തീച്ചപ്പെടുത്തണം. നാം താമസിക്കുന്നിടത്തോളം വല്യ കുഴപ്പത്തിനിടയാകും!—അതിരിക്കട്ടെ—ഉൽകൃഷ്ടനായ പുരുഷനേയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പൂജ്യാവസ്ഥയേയും കുറിച്ചല്ലാതെ വയസ്സിനേയൊ, രൂപത്തേയൊ, ആരെങ്കിലും ഇക്കാലത്തുവകവയ്ക്കാറുണ്ടോ? ജയസിംഹൻ ആഭിജാത്യവും സ്ഥാനവലിപ്പവും ഉള്ള ഒരാളാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ധനത്തിനു കണക്കില്ല. പരമ്പരയാ എല്ലാ പ്രകാരത്തിലും, നമ്മോടു തുല്യനാണ്. എന്റെ അറിവിൽപെട്ടിടത്തോളം അദ്ദേഹം ലുബ്ധനല്ല. പുരുഷത്വം, മഹാമനസ്കത, ദയ, ഈ ഗുണങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടെന്നു നമുക്കുതന്നെ അറിയാറായിട്ടുണ്ട്. ഇന്നു കാലത്തുപോലും, ആ രഘുരാമൻ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുണങ്ങളെപ്പറ്റി വളരെ സ്തുതിച്ചുപറഞ്ഞു. ഇതെല്ലാംകൊണ്ടു, ജയസിംഹൻ എന്നോടു പറഞ്ഞിട്ടുള്ള വിവാഹസംഗതിക്കു, നമ്മുടെ സമ്മതമുണ്ടെന്നും, വിവാഹംനിശ്ചയിപ്പാൻ വേണ്ടി ഇവിടെ വരണമെന്നും കാണിച്ച്, ആൾമുഖേന അദ്ദേഹത്തിന് ഒരെഴുത്തയക്കണം."

ചന്ദ്ര:—"അച്ഛന്റെ മനസ്സ് അപ്രകാരമാണെങ്കിൽ ഞാൻ വിരോധമൊന്നും പറയുന്നില്ല. എന്നാൽ ഇതിൽ പ്രധാനകക്ഷി താരയാണ്. താരയ്ക്കു അഹിതമാണെങ്കിൽ ജീവനാന്തം ദുഃഖത്തിനല്ലെ താരയെ വഴികാട്ടുന്നതു?"

വിശ്വ:—"അങ്ങിനെ ആണെങ്കിലും, എന്റെ നിശ്ചയത്തിന് ഇനി ഇളക്കമില്ല. എന്റെ ആജ്ഞയെ താര ലംഘിക്കയില്ലെന്നാണ് എന്റെബോധം. നേരെമറിച്ച്, അവൾ വിരോധംപറകയാണെങ്കിൽ, അപ്പോൾ നോക്കിക്കൊള്ളാം താരയെപ്പറ്റി സകല ഗുണദോഷങ്ങളും ആരാഞ്ഞറിഞ്ഞു പ്രവൃത്തിപ്പാനുള്ള കർത്തൃത്വം അവളുടെ പിതാവിനാണ്"

ചന്ദ്ര:—"പുരുഷോത്തമനെപ്പറ്റി എന്തുചെയ്യാനാണ് അച്ഛൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു? എനിക്ക് അയാളോടുണ്ടായിരുന്ന സ്നേഹത്തോടൊപ്പം ഇപ്പോൾ വെറുപ്പും വിരോധവും തോന്നിപ്പോയി."

വിശ്വ:—"എന്തുചെയ്യാനാണ്? —അവനെ ഞാൻ എടുത്തുവളത്തിപ്പോയി. ഇത്ര പര്യന്തം, അവനെ എന്റെ ഒ

മകനെപ്പോലെ, സ്നേഹിക്കയുംചെയ്തു. അവനെ ഇവിടെ നിന്നു കളഞ്ഞാൽ മററാശ്രയം അവനില്ല. ഏതായാലും കളയാമെന്നു വെച്ചാൽ, എന്റെ ശത്രുപക്ഷക്കാൎക്ക് ഒരു വളംവയ്ക്കുമ്പോലെയാകും. എന്നുതന്നെയല്ല, മാതാപിതാക്കന്മാരില്ലാത്ത ഈ നിസ്സഹായനായവന്റെ നേൎക്ക് ആ വിധം കഠിനത നാം പ്രവൎത്തിച്ചാൽ, മനസ്സാക്ഷി സദാകാലം പഴിക്കും; പരജനഹാസ്യത്തിനും ഞാൻ പാത്രീഭവിക്കും! ഗുണദോഷവിവേചനം ചെയ്യാതെയും, കുലത്തിനെപ്പററി യാതൊരറിവുമില്ലാതെയും, ഒരു ശിശുവിനെ ഉൽകൃഷ്ടകുടുംബത്തിലുള്ള കുട്ടികളോടൊപ്പം വളൎത്തി, അവനുവേണ്ട വിദ്യയും അഭ്യസിപ്പിച്ചതാണു വലിയതെററായത്. "പയഃപാനം ഭുജംഗാനാം കേവലം വിഷവൎദ്ധനം" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു വാസ്തവം തന്നെ. അവന്റെ രക്തഗുണം അവൻ കാണിച്ചു. അങ്ങിനെ അവൻ ചെയ്തിരുന്നാലും അവന്റെ നേൎക്ക് നിഷ്ഠുരത കാണിക്കാതെയിരിക്കുന്നതു നമ്മുടെ ധൎമ്മമാണ്. അതുകൊണ്ട് ഒരു ഉപായം ചെയ്യാം. അവനെ ക്രമേണ അവന്റെ സ്ഥിതിക്കൊത്ത നിലയിൽ കൊണ്ടുവന്നുകൊള്ളാം. അതിലേക്ക്, ഒന്നാമതായി, ചെയ്യേണ്ടതു നാം ഒരുമിച്ച് അവൻ ഭക്ഷണം കഴിച്ചു വരുന്ന പതിവു നിൎത്തണം. അവൻ, അവന്റെ പുരമുറിയിലൊ മററൊ വെച്ച് ആഹാരം കഴിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. പിന്നീട്, നാം ഇരിക്കുന്നിടത്ത്, അവൻ വരാൻ പാടില്ലെന്ന് ചട്ടം കെട്ടണം. ഈ വിധം നമ്മുടെ സഹവാസം വിടുമ്പോൾ ഏകാന്തമായി സമയം കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ അവനു പ്രയാസമെന്നു വരും. അപ്പോൾ അവൻ ഭൃത്യന്മാരുടെയൊ, ഭടന്മാരുടെയൊ, സ്നേഹം ആഗ്രഹിച്ച് അവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചേരും.—ഇതൊരു നല്ല വഴിയല്ലെ?

മന്ത്രി:—"അതെ!—ഇനിമേൽ പുരുഷോത്തമനോടു ഞാൻ സംസാരിക്കയില്ല. അഥവാ സംസാരിപ്പാനിടയായാൽ അതു ഒരു യജമാനന്റെ നിലയിലായിരിക്കും."

വിശാ:—"താരയെ ഞാൻ അന്വേഷിച്ചു എന്നു പറയൂ"

ചന്ദ്രസേനൻ ഈ നിയോഗം കേട്ടയുടൻ തന്നെ പോയി. അധികം താമസിക്കാതെ താര അവിടെ ചെന്നു.

ആ യുവതി തന്റെ പിതാവിന്റെ സമീപം ചെന്നപ്പോൾ തനിക്കുണ്ടായ മനഃക്ലേശം മറയ്ക്കാനൊ സഹിക്കാനൊ ശക്തയായില്ല. താര ഇങ്ങോട്ടു പോന്നപ്പോൾ ചന്ദ്രസേനനും ഒരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്നു. വിശാന്തന്റെ പുരമുറിയുടെ സമീപമായപ്പോൾ, താരയോടു രഹസ്യമായി, കാട്ടിൽവെച്ച് താൻ കണ്ടതെല്ലാം പിതാവിനെ ധരിപ്പിച്ചുവെന്ന് ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞു. ഇതാണ് ആ യുവതിയെ ഏററവും പരവശയാക്കിതീർത്തത്.

വിശാന്തനെ കണ്ടപ്പോൾ നേത്രങ്ങളിൽ അശ്രുകണങ്ങൾ നിറഞ്ഞു. കവിൾത്തടങ്ങൾ ലജ്ജകൊണ്ടു ചുവന്നും, വ്യസനം വെളിക്കു പൊട്ടുവാൻ തുടങ്ങിയതിനെ സഹിപ്പാനുണ്ടായ ശ്രമം കൊണ്ടു വിറച്ചും, വേഗം പിതൃഹസ്തങ്ങളിൽ പതിച്ച്, താര തന്റെ മുഖത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭുജങ്ങളിൽ ഒളിച്ചു വിമ്മിക്കരഞ്ഞു തുടങ്ങി. ഈ സ്ഥിതിയിൽ ദുഃഖിക്കുന്ന താരയുടെ നിർമ്മലവിഗ്രഹത്തെ കണ്ടാൽ ഏതൊ താനറിയാതെ ഒരു ദ്രോഹം ചെയ്തുപോയതിന് ക്ഷമായാചനം ചെയ്യുകയാണെന്നു തോന്നും.

തന്റെ പുത്രിയുടെ ദുഃഖം കണ്ട്—“നീ എന്തിന് കരയുന്നു മകളെ—നിന്നോട്ട് ദേഷ്യപ്പെടാനല്ലാ ഞാൻ നിന്നെ വിളിച്ചുത്—ആ—ചന്ദ്രസേനൻ, പക്ഷെ, പറഞ്ഞിരിക്കാം. അല്ലെ?—അസത്തുകുട്ടിയാണവൻ!—അതിരിക്കട്ടെ, ഒരു വണക്കമുള്ള പുത്രിയെപ്പോലെ ഞാൻ പറയുന്നതിനെ ശ്രദ്ധിച്ചു കേൾക്കണം.”

“അച്ഛാ! അച്ഛന്റെ കല്പനപോലെ ചെയ്യാം.” എന്നുപറഞ്ഞു മനോഹരമായ മുഖത്തെ തിരിച്ച് ദീനഭാവത്തോടും. പറയുന്നതു കേൾക്കാതെ എന്തുനിവൃത്തിയെന്നു തന്നത്താൻ പഴിക്കുമ്പോലെയുള്ള കീഴ്‌വണക്കത്തോടും, താര തന്റെ പിതാവിന്റെ മുഖത്തുനോക്കി. വിശാന്തൻ ഇതുകണ്ടു പിതൃഹൃദയത്തിനു സ്വാഭാവികമായി തോന്നുന്ന ആർദ്രതയോടുകൂടെ പ്രിയപുത്രിയുടെ തലയിൽ മെല്ലെ തലോടി. “അച്ഛന്റെ ആജ്ഞയ്ക്കു വിപരീതമായി ഒന്നും ഞാൻ ചെയ്കയില്ല. അഥവാ, മനസാ

ദാചാകമ്മണാ ഞാനറിയാതെ വല്ല തെററും ചെയ്തുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ'' എന്നിങ്ങിനെ താര പറവാനാരംഭിച്ചു ഉടൻ വിശ്വനാഥൻ തടുത്തു്-''എനിക്കു നിന്നോടു് ഈഷ്യ തോന്നുമോ?—എന്റെ മകൾ നിഷ്കപടയല്ലെ?—ആകട്ടെ, മനഃസ്വാസ്ഥതയോടെ ഇരുന്നു കുറെ സംസാരിക്കതന്നെ''. എന്നു പറഞ്ഞു വിശ്വനാഥൻ താരയെ ഒരു കസേരമേൽ പിടിച്ചിരുത്തി. വേറൊരു കസേര വലിച്ചിട്ടു അദ്ദേഹം ഇരുന്നു, വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

''മകളെ!-നീ പുരുഷോത്തമനു വല്ല വാക്കോ, സത്യമൊ, പ്രേമസൂചകമായ എഴുത്തോ, കൊടുപ്പാനിടയായിട്ടുണ്ടോ?''

''അയ്യൊ—ഇല്ലയില്ല! പുരുഷോത്തമൻ എന്നോടു യാതൊന്നിനും ആവശ്യപ്പെട്ടിട്ടില്ല.'' എന്നു് താര തന്റെ പിതാവിനു തോന്നിയ അസംഭാവ്യമായ സംശയത്തെപ്പററി മനസ്സിൽ തള്ളിക്കേറിയ കുണ്ഠിതത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—''പുരുഷോത്തമൻ, എന്റെ ഒരു സമ്മതവാക്കുപോലും വരുത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചിട്ടില്ല. ഇതു പര്യന്തം, പുരുഷോത്തമനെക്കുറിച്ചു്, എനിക്കുണ്ടായിരുന്ന വിചാരം ഇന്നപ്രകാരമുള്ളതായിരുന്നു എന്നു് എനിക്കറിവാൻ പാടില്ലായിരുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ല, ഈ ദിവസംവരെ പുരുഷോത്തമനെപ്പററി ഒരു പ്രത്യേക താല്പര്യം എനിക്കു തോന്നിയിരുന്നില്ലതാനും—അച്ഛാ, തെററിധരിക്കരുതെ ക്ഷമിക്കണെ—ഞാൻ ഒരു തെററു ചെയ്തുപോയിട്ടുണ്ടു്. പുരുഷോത്തമൻ അച്ഛന്റെ സംരക്ഷണയിൽ ഇരുന്നു കാലംകഴിക്കുന്നതിനേക്കാൾ, സ്വപ്രയത്നംകൊണ്ടു കാലക്ഷേപത്തിനു വഴിനോക്കണമെന്നു പറഞ്ഞു. ഇതിലേയ്ക്കു, വല്ലേടത്തും പോകണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചിരിക്കയാണെന്നു കേട്ടപ്പോൾ, അങ്ങിനെ ചെയ്യരുതെന്നു ഞാൻ ബലമായി വിരോധിച്ചു. ഇത്രയേ ചെയ്തുപോയിട്ടുള്ളു.''

ലജ്ജകൊണ്ടു നമ്രമുഖിയായ ആ യുവതിയുടെ മുഖം, മൃദുവായി രണ്ടുകൈകൊണ്ടും പിടിച്ചു മലത്തി അവളുടെ ഹൃദയത്തിലുള്ള വികാരങ്ങളെ അറിവാനെന്നപോലെ നിശ്ചലദൃഷ്ടിയോടെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു വിശ്വനാഥൻ ചോദിച്ചു. ''നീ അവനെ

സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ട്—അല്ലെ?—കാൎയ്യങ്ങളുടെ ഗുണദോഷങ്ങളെ തിരിച്ചറിയത്തക്ക പ്രായമായില്ല നിനക്ക്!—ഇപ്പോൾ ഒന്ന വിചാരിക്കു, പെട്ടെന്നാട്ടത്തനിമിഷം അതു മാറും, ഒരുപെൺകിടാവിനുണ്ടൊ വിവേചനശക്തി?-മകളെ! നിന്റെസുഖത്തിനും, സൌഭാഗ്യത്തിനും, വേണ്ടപ്രകാരം ആലോചിച്ചു നിന്നെ എല്ലാവിഷയത്തിലും ശരിയായ വഴിയെനടത്തിക്കുന്നതിനുള്ള ഭാരം നിന്റെ അച്ഛനിൽ ഇരിക്കുന്നു എന്ന് നിനക്കറിയാമൊ?"

താര ആ ഭാഗം സമ്മതിച്ചു എന്ന് അൎത്ഥമാകുംവിധം ഈഷന്നാതശിരഃകമ്പനം ചെയ്തു മൌനം ഭിക്ഷിച്ചിരുന്നു. എന്നുകൊണ്ടെന്നാൽ, തന്റെ പിതാവിന്റെ ഓരോ വാക്കും ആ യുവതിക്ക് ആദ്യമായിട്ടുണ്ടായ പ്രേമത്തിനും, ലോകത്തിൽ തനിക്കുള്ള സകല അഭിലാഷങ്ങൾക്കും, ഇരിപ്പിടമാക്കിവെച്ചിരുന്ന താഴികക്കുടത്തിനെ പൊടിയാക്കത്തക്ക ഓരോ അടിയായിരുന്നു.

വിശ:—"ഞാൻ ഈ പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമനെ ഉപദ്രവിപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു മനസ്സിലാക്കരുതു്."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു് താര പരിഭ്രമിച്ചു്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തു്, ഇങ്ങിനെ പറവാനുള്ള ആവശ്യമെന്തെന്നൎത്ഥമാകും വിധം, സ്വല്പനേരം നോക്കിയിരുന്നിട്ട്, ഒരു ദീൎഘനിശ്വാസംചെയ്തു കുനിഞ്ഞിരുന്നു.

വിശ:—"നിനക്കു പരിഭവം തോന്നുമായിരിക്കാം—എന്നാൽ, സംഗതിയുടെ ഗൌരവം നിന്റെ ബാല്യാവസ്ഥകൊണ്ടു നിനക്കറിവാൻ പാടില്ല! പുരുഷോത്തമന്റെ മേൽ, വലുതായ ഒരു കുററം ഞാൻ ആരോപിക്കുന്നു. അവൻ അവന്റെ രക്ഷാകൎത്താവിന്റെ പുത്രിയുടെ നേൎക്ക്, കാണിപ്പാനുള്ള ഭക്തിയേയും, വിനയത്തേയും മറന്നിരിക്കുന്നു!"

ഇതു കേട്ടിട്ടു് ഒട്ടും സഹിക്കാതെ താര് ഇങ്ങിനെ തടുത്തു പറഞ്ഞു?—

"എന്റെ അച്ഛാ!—ഈ വിധം പറയരുതെ—ചന്ദ്രസേനൻ അച്ഛനെ തെററിധരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു—അല്ലെങ്കിൽ പര

സേനൻ തന്നെ തെറിധരിച്ചതായിരിക്കണം ! — രണ്ടിലൊ
ന്നാണ്! എന്റെ നേൎക്കു പുരുഷോത്തമൻ ബഹുമാനക്കുറവാ
യിട്ടു ഭാവിക്കയൊ, പറകയൊ, ചെയ്തിട്ടില്ല. സ്വല്പം മുമ്പുപോ
ലും കാട്ടിൽവെച്ചു, ഞങ്ങൾ തമ്മിലുണ്ടായ സംഭാഷണത്തിൽ അ
പമൎയ്യാദയെന്നു തോന്നത്തക്ക ഒരു വാക്കുപോലുംപുരുഷോത്തമൻ
പറഞ്ഞില്ല!"

പുത്രിയുടെ നിഷ്കാപട്യം കണ്ടു പുഞ്ചിരിയോടെ വിശ്രാ
ന്തൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഈ കാൎയ്യത്തെപ്പററി അധികം പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല.
നീ ഇനിമേൽ, പുരുഷോത്തമനെകാണ്മാനും, മുൻ കഴിഞ്ഞവിധം
അവനുമായി സംസാരിപ്പാനും, പാടില്ല. അവന്റെ നേൎക്ക് എ
ത്ര പ്രകാരത്തിലുള്ള സ്നേഹം തോന്നിയിരുന്നാലും, അതിനെ മറ
ന്നുകളവാൻ ശ്രമിക്കണം. അഥവാ പുരുഷോത്തമനെ കാണ്മാ
നിടയായാൽ, നീ ഒരു വാക്കുപോലും സംസാരിച്ചു പോകരുതു്.
ഇന്നു മുതൽ അവൻ ഭക്ഷണം കഴിക്കുന്നതു്, അവന്റെ മുറിയിൽ
വെച്ചായിരിക്കും. നീ വിചാരിക്കുംപോലെ അവൻ മൎയ്യാദയുള്ള
വനാണെങ്കിൽ നിന്നെ കാണ്മാൻ അവൻ ശ്രമിക്കയില്ല. ഇത്ര
യും പുരുഷോത്തമനെപ്പററി ഞാൻ പറയുന്നു. ഒരു കാൎയ്യംകൂടി
നിന്നെ തെരിയപ്പെടുത്തുവാനുണ്ടു്. അതു സംബന്ധമായി ഞാൻ
വാഗ്ദാനം ചെയ്കയും ചെയ്തു. ഒരുവേള വയസ്സുകൊണ്ടു ചേൎച്ച
യില്ലെന്നു വരികിലും ബാധകമില്ല. അദ്ദേഹം—" എന്നിത്രയും
കേട്ടതിനോടുകൂടി തന്റെ പിതാവിന്റെ ആലോചനകളും, അ
വയെ തുടൎന്നുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിശ്ചയങ്ങളും, മനസ്സിലാ
ക്കീട്ടു്, താര, വിഷണ്ണയായും, പരിഭ്രമം കൊണ്ടു വലഞ്ഞും— "അ
യ്യോ-ഇതു് വാസ്തവമാണൊ — അഛ്ശൻ ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുമൊ"
എന്നു് ഉറക്കെ പുലമ്പിപോയി.

താരയുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടായ ദ്വേഷത്തോടെ —"വാ
സ്തവംതന്നെ ! — താരെ, പിതാവിന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ചു് ന
ടക്കുന്ന വണക്കമുള്ള കുട്ടിയെപോലെ, എന്റെ അഭിപ്രായത്തോ
ടു യോജിച്ചു, വിരോധം പറയാതെ നീ, ജയസിംഹനെ വിവാഹം
ചെയ്യണം !" എന്നു് വിശ്രാന്തൻ പറഞ്ഞു—

കർണ്ണാരുന്തുദമായ ആ വാക്കുകൾ കേട്ടമാത്രയിൽ, താര ഒന്നു ഞെട്ടിവിറച്ചു. തൽക്ഷണം ആ യുവതിയുടെ മുഖം വിളറി വശമായി. എന്നിട്ട എന്തൊ പറവാൻ ഭാവിച്ചു. അതു് വെളിക്ക പുറപ്പെടാതെ ചുണ്ടുകളിൽ തന്നെ ലയിച്ചു. ഹൃദയത്തിൽ പോലും രക്തത്തിന്റെ ഓട്ടകുറഞ്ഞതു പോലെ തോന്നി. മനസ്സിൽ സംഭരിച്ചു വെച്ചിരുന്ന അനേകം അഭിലാഷങ്ങൾക്ക ശൈഥില്യം ഭവിച്ചു. തനിക്കാദ്യമായിട്ടുണ്ടായ പ്രേമവല്ലിയിൽ വിടൎന്നും മൊട്ടായും നിന്നിരുന്ന ആകാംക്ഷാപുഷ്പങ്ങൾ താനേ വാടിത്തുടങ്ങി. വിശപന്തന്റെ തീക്ഷ്ണവാക്കുകളാലുണ്ടായ ആശാഭംഗംകൊണ്ട, താര സ്തംഭിച്ചിരുന്നുപോയി. എന്നിട്ടും താരയുടെ ഹൃദയത്തിൽ വേരോടിയുറച്ചിരുന്ന പ്രേമവല്ലിക്ക ലേശവും വാട്ടം പററിയില്ല.

വ്യസനാധിക്യത്താൽ ഈ വിധം താര, മറുപടിയൊന്നും പറയാതെ ഇരുന്നതു കണ്ടിട്ട്, അതു മൌനാനുവാദമാണെന്നു തെററിദ്ധരിച്ച്, വിശപന്തൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"മകളെ—നിന്റെ ഗുണത്തിനെ ആഗ്രഹിക്കുന്ന നിന്റെ അച്ഛന്റെ വാക്കുകളെ കേൾക്കുമോ?"

താര: — "കേൾക്കാം." എന്നുമാത്രം മറുപടിപറഞ്ഞു. എന്നാൽ ഒരു പ്രതിമയുടെ ചുണ്ടനങ്ങിയെന്നു ചിലപ്പോൾ തോന്നിപോകുമ്പോലെ മാത്രമെ വാക്കുകൾ പുറപ്പെട്ടുള്ളു.

വിശപ:—"എനിക്കു വളരെ സന്തോഷമായി. എന്റെ ഓമനക്കുഞ്ഞല്ലെ നീ? നിന്നെ എത്ര വാത്സല്യമായിട്ടാണു ഞാൻ വളൎത്തിയതു്? ആ കൃതജ്ഞത നിനക്കുണ്ടെന്നറിയുന്നതിനാൽ കൃതാൎത്ഥനായി ഞാൻ!"

എന്നു പറഞ്ഞു താരയെ ആശ്ലേഷം ചെയ്തിട്ട് അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതിനെപ്പററി ആലോചിച്ചുറപ്പാനായി താരയെ പോകാൻ അനുവദിച്ചു.

ആ കന്യക അധോമുഖിയായും, വ്യസനാക്രാന്തയായി ബുദ്ധിക്ഷയിച്ച് സ്വേച്ഛപ്രകാരം കാലടിവെയ്ക്കാൻ പോലും ശക്തിയില്ലാതെയും, പാരവശ്യം മുഴുത്തു തന്റെ പുരമുറിയിലേയ്ക്കു പോയി.

യൌവനാരംഭത്തിലെ മനോരഥങ്ങൾക്ക ഉടവുപററിയതുകൊണ്ടുണ്ടായ ക്ലേശാധിക്യത്താൽ താര ലോകത്തെ വിസ്മരിച്ചു. ചൈതന്യം ഭവിച്ച പ്രതിമയെപ്പോലെ തന്റെ പുരമുറിക്കുള്ളിൽ കടന്നു വാതിലടച്ചയുടൻ, ആ യുവതിയുടെ ദുസ്സഹമായ ദുഃഖം അശ്രുരൂപമായി നിൎഗ്ഗമിച്ചു.

വിശപന്തന്റെ അടുക്കൽനിന്നുതാരപോയി അധികം സമയം കഴിയുന്നതിനുമുമ്പു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പനയെ തെരിയപ്പെടുത്തുവാൻ ഒരാൾ പുരുഷോത്തമന്റെ അടുക്കലും, ജയസിംഹനുള്ള എഴുത്തുംകൊണ്ടു വേറൊരാൾ ബീജപുരിയിലേക്കും പോയി.

ഏഴാം അദ്ധ്യായം.

വേട്ടകഴിഞ്ഞു പുരുഷോത്തമൻ കൊട്ടാരത്തിൽ മടങ്ങിയെത്തിയ ഉടൻ വിശ്രമിക്കാമെന്നുകരുതി തന്റെ മുറിയിലേയ്ക്കുപോയി. എന്നാൽ, കഴിഞ്ഞകാൎയ്യങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചു വിചാരിച്ചിടത്തോളം പുരുഷോത്തമന്റെ മനസ്സിനു സ്വസ്ഥത അശേഷം ഉണ്ടായില്ല. വളരെനാളായി ഉള്ളിൽ ഒളിച്ചുവെച്ചിരുന്ന വിചാരങ്ങളെ സഹനശക്തിയില്ലാതെ കുറച്ചൊന്നു പുറത്തു പൊട്ടിച്ചുവെന്നുണ്ടു്, ഇനി എന്തെല്ലാം തരക്കേടുകളാണു വന്നേക്കാവുന്നതെന്നറിയാതെ കുഴങ്ങി. തന്റെ സ്ഥിതികളെപ്പററി കേട്ടിട്ടു, താരയ്ക്കു ക്രമത്തിലധികമായുണ്ടായ അന്തരംഗത്തെ, ആ യുവതിക്കു തന്നോടുള്ള പ്രേമത്തിന്റെ സൂചകമായി അയാൾ വ്യാഖ്യാനിച്ചു എന്നാൽ അതിനെ ബലപ്പെടുത്തുവാനും, വിചാരങ്ങളെ പരസ്പരം പറവാനും, ഇനിമേൽ തരമുണ്ടാകുമൊ എന്നു സംശയിച്ചു പരിതപിച്ചു. ഈവിധമുള്ള വിചാരങ്ങൾകൊണ്ടു്, ആശയുടെയും നിരാശയുടെയും മദ്ധ്യേ ഉണ്ടാകുന്ന അസ്വാസ്ഥ്യത്താൽ അയാൾക്കു് ഒരു പ്രകാരത്തിലും മനസ്സിനു സമാധാനം ഉണ്ടായില്ല.

ചന്ദ്രസേനൻ രഹസ്യം മുഴുവൻ മനസ്സിലാക്കിയെന്നു് അയാളുടെ നോട്ടത്തിലും, വാക്കിലും, വനത്തിൽവെച്ചു് ആ വൃദ്ധ പറ

ഞ്ഞതിനെ കേട്ടപ്പോൾ അയാൾക്കുണ്ടായ കോപത്തിലും വെളിപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് ആ രഹസ്യം വിശ്രാന്തനേയും ധരിപ്പിക്കുമെന്ന പുരുഷോത്തമൻ തീച്ച്പ്പെടുത്തി.

വിശ്രാന്തൻ, തന്റെ വംശപാരമ്പയ്യത്തെ വളരെ ശ്ലാഘിച്ചും അതിന്റെ ഉൽകൃഷ്ടമാഹാത്മ്യങ്ങൾക്കടുത്ത ഗൌരവം എല്ലാ നടപടികളിലും എള്ളളവു തെററാതെ അനുഷ്ഠിച്ചും പോരുന്ന ഒരാളായിരുന്നു. ആ നിശ്ചയത്തിൽനിന്ന വ്യത്യാസം അദ്ദേഹത്തിനുവന്ന എന്ന പറയാവുന്നതു പുരുഷോത്തമന്റെനേക്കുണ്ടായ ശാസനയിൽ മാത്രമാണ് ഇതു് ആ പ്രഭുവിന്റെ മററു പല ഗുണങ്ങളിലൊന്നുഎന്നേ വയ്യാൻപാടുള്ളൂ. അദ്ദേഹത്തിന്റെസ്വന്തകാര്യങ്ങളിൽ മുക്കുമുഷ്ടിപിടിക്കുന്ന പതിവുണ്ടായിരുന്നതുതുടന്ന് പുരുഷോത്തമന്റെനേക്കും പ്രയോഗിച്ചതായിരുന്നു.

താര ജനിച്ചതു് ഒരു ഉൽകൃഷ്ടവംശത്തിൽ പുരുഷോത്തമവംശം നിശ്ചയമില്ല. ഈ രണ്ടുപേരേയും യോജിപ്പിക്കാമെന്ന വിശ്രാന്തൻ ഒരിക്കലും വിചാരിക്കയില്ലെന്ന പുരുഷോത്തമനറിയാമായിരുന്നു.

മനസ്സിന് അസാമാന്യമായ ദുഃഖവും പീഡയും അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ആ അവസരത്തിലും പുരുഷോത്തമന്റെ അന്തഃകരണം താരയുടെ രൂപധ്യാനത്തിൽ ലയിച്ചിരുന്നു. വനത്തിൽവെച്ച പുരുഷോത്തമന്റെ പരിതാപവാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ, കരുണാരസം തുളുമ്പുന്ന താരയുടെ ആയതനയനങ്ങളെ ഉയത്തി അയാളുടെ മുഖത്ത് ആദ്രതയോടെ നോക്കിയതും, തന്നെ രക്ഷിച്ചു വളത്തിയ കുടുംബത്തെ വേപ്പെട്ടുപോകുന്നതു ഉചിതമല്ലെന്നു താര സിദ്ധാന്തിച്ചതും, ഒക്കെ പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം ഓത്തു പുരുഷോത്തമൻ സമയം കഴിച്ചുകൂട്ടി. എന്നാൽ താര തന്റെ പ്രേമത്തിന്നനുകൂലയായിരിക്കുമെന്നുള്ള വിശ്വാസം ആ യുവാവിനുണ്ടായപ്പോൾ, ഹാ! —എന്തു പറയാം! സൂയ്യാതപമേററ് തപിക്കുന്ന ഒരു വഴിപോക്കന്ന് ഒരു നല്ല വൃക്ഷച്ഛായ സിദ്ധിച്ചതുപോലുള്ള ആനന്ദം അയാൾക്ക് ഉണ്ടായി.

ഇപ്രകാരം ഒരു സമയത്തു് അളവററ ദുഃഖവും, മററാരക്കൽ അത്യാനന്ദവും, സമ്മിശ്രമായി മനസ്സിലുദിച്ചുകൊണ്ടു പുരു

ഷോത്തമൻ കിടക്കുമ്പോൾ വിശ്രാന്തന്റെ ഭൃത്യരിൽ ഒരുവനായ ലക്ഷ്മണൻ കതകുതുറന്ന് ആ പുരമുറിയിലേക്ക് കടന്നു.

ലക്ഷ്മ:—"യജമാനനെ—പ്രഭുവിന്റെ കല്പനപ്രകാരം ഞാൻ വന്നതാണ്. ഒരു—ഒരു കല്പന ഇവിടെ ധരിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അതിലേക്കായി, എന്നെ പറഞ്ഞയപ്പാനിടയായത് എന്റെ ഭാഗ്യദോഷം!"

ഇതുകേട്ടപ്പോൾ ദുസ്സഹമായ വ്യഥയുണ്ടായെങ്കിലും അതു പുറത്തു കാണിക്കാതെ പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പ്രഭുവിന്റെ കല്പന പറയാൻ മടിയെന്തിനാ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പന എന്തായിരുന്നാലും പറയാം വിരോധമില്ല.

ലക്ഷ്മ:—"ഇനിയൊരു കല്പനയുണ്ടാകുന്നതുവരെ അവിടുന്ന് ഈ മുറിയിൽ വെച്ചു ഭക്ഷണം കഴിച്ചുകൊള്ളണമത്രെ. പ്രഭുവൊ, മററുള്ളവരൊ, ഇരിക്കുന്നസ്ഥലത്തു വരുതിക്കൂടാതെ പോകുവാൻ പാടില്ലെന്നും അവിടത്തെ തെരിയപ്പെടുത്തുവാൻ എന്നെ കല്പിച്ചയച്ചു."

"ഇതെന്തൊരു കല്പന!--എന്താണ്? പ്രഭു എന്നെ ഒരു ഭൃത്യന്റെ നിലയിലൊ കരുതുന്നതു്?" എന്നു പെട്ടെന്നുണ്ടായ കോപത്താൽ ആ യുവാവ് ചോദിച്ചു. എങ്കിലും ആ വിധം തന്റെ. രക്ഷാകർത്താവിന്റെ ആജ്ഞയെധിക്കരിക്കരുതെന്നുള്ള വിചാരം കൊണ്ടു കോപം മറച്ച് അയാൾ വീണ്ടും പറഞ്ഞു:—

"ശരി--പ്രഭുവിന് എന്നോട് എന്തും കല്പിക്കാൻ, സ്വാതന്ത്ര്യവും അധികാരവും ഉണ്ട്. എന്റെ ദേഹം അദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്നമല്ലെ? അതുകൊണ്ട്, ലക്ഷ്മണാ, കല്പനയെ ഞാൻ ശിരസാ വഹിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് പോയി അറിയിക്കതന്നെ."

ലക്ഷ്മ:—"അവിടത്തേക്ക് എന്നോടു പരിഭവം തോന്നരുതെ—വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ ഇതു വന്നു പറവാൻ എനിക്ക് അശേഷം മനസ്സില്ലായിരുന്നു അവിടുന്ന് ഏതോ സംഗതിവശാൽ പ്രഭുവിന്റെ അപ്രീതി സമ്പാദിപ്പാനിടയായിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ ഇക്കാര്യത്തെപ്പററി ഇവി

ടെയുള്ളവൎക്കെല്ലാം വല്യ--" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്ക് അവനെക്കൊണ്ടു മുഴുവനും പറവാൻ സമ്മതിക്കാതെ പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ തട്ടുത്തുപറഞ്ഞു:-

"അതെ! മനസ്സിലായി! നിങ്ങൾക്കെല്ലാവൎക്കും മനസ്താപമുണ്ട്. നിങ്ങൾ എന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടെന്നും എനിക്കറിയാം! നീ ചെറുപ്പമാണെങ്കിലും നിന്റെ ബുദ്ധിക്കു കരുണ സ്ഥായിയായിട്ടുണ്ടെന്നു മുമ്പെതന്നെ എനിക്കു തോന്നീട്ടുണ്ട്." എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ എഴുന്നേററ് ആ ഭൃത്യന്റെ പുറത്തു തലോടിക്കൊണ്ടു തുടൎന്നു പറഞ്ഞു.--

"നീ പോയി, കല്പനപ്രകാരം ഞാൻ നടക്കാമെന്നു പറഞ്ഞ വിവരം, പ്രഭുവിനെ ധരിപ്പിക്കു."

പ്രഭുവിന്റെ അപ്രീതിക്കുള്ള കാരണം അറിവാൻ ലക്ഷ്മണനനുഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ ഭാവവും വാക്കുകളും കൊണ്ടു, തനിക്കു നിരുപദ്രവമായിട്ടിരിക്കണമെന്നാഗ്രഹമുള്ള പ്രകാരം ലക്ഷ്മണനെ മനസ്സിലാക്കുകയാൽ അവൻ, പിന്നീട്, അവിടെ ഒട്ടും താമസിച്ചില്ല.

ലക്ഷ്മണൻ ആ പുരമുറിയിൽ നിന്ന് പോകുന്നതുവരെ അടക്കിവെച്ചിരുന്ന അശ്രു, ഇരുകരയും മുട്ടികവിഞ്ഞു പായുന്ന ജലപ്രവാഹംപോലെ, പുരുഷോത്തമന്റെ കവിൾതടങ്ങളിൽക്കൂടി ധാരധാരയായി ഒഴുകിത്തുടങ്ങി. ഇതു പരുഷതപമല്ലെന്നു തോന്നീട്ടു വേഗം കണ്ണുകളെത്തുടച്ച് അവിടെ ത്വരിതഗതിയിൽ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടന്നുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ തന്നെത്താൻ പഴിച്ചു.

"എനിക്കിതു വരാനുള്ളതുതന്നെ!—എന്റെ തലയിൽ ഞാൻതന്നെ തീക്കോരിയിട്ടു--ദൈവമേ! ഇങ്ങിനെ എനിക്കു തോന്നുവാൻ കാരണമെന്തു്?"

താൻ ഒരാളെ ആശ്രയിച്ചുപജീവനംകഴിക്കുന്നു എന്നുള്ള വിചാരം, പുരുഷോത്തമന് ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ, ദുസ്സഹമായിഭവിച്ചു. തനിക്കു നേരിട്ട അധഃപതനത്തിനു കാരണം ഈ ആശ്രയാവസ്ഥയാണെന്നു തീൎച്ചയാക്കി. താൻ വിശ്വനാഥന്റെ പുത്ര

നൊ ബന്ധുവൊ ആയിരുന്നെങ്കിൽ ആലോചിക്കാതെ ചെയ്തു പോയ തെററിന്ന് അദ്ദേഹത്തോടു ക്ഷമായാചനം ചെയ്യാമായിരുന്നു. സ്വാതന്ത്ര്യനായിരുന്നുവെങ്കിൽ, ആ തെററിന്ന് ഇവിടം വിട്ടു വേറെ എവിടെഎങ്കിലും പോകാമായിരുന്നു. ഇതെല്ലാമിരിക്കട്ടെ,—നേരെപോയി വിശ്വന്തനോട് "എല്ലാം ക്ഷമിക്കണെ" എന്നു പറയാമെന്നുവെച്ചാൽ അതു തന്റെ രക്ഷാകൎത്താവിന്റെ പ്രീതി വീണ്ടും സമ്പാദിപ്പാനുള്ള സ്വേച്ഛാവിചാരംകൊണ്ടാണെന്നു വരില്ലെ, എന്നും ഭയപ്പെട്ടു. കൊട്ടാരത്തിൽനിന്നു പോയേക്കാമെന്നു വയ്ക്കയാണെങ്കിൽ, അതു് ആശാഭംഗംകൊണ്ടും തനിക്കു നേരിട്ട ഉപദ്രവംകൊണ്ടുമാണെന്നു, ജനങ്ങൾ പറയുമെന്നു ശങ്കിച്ചു. എന്നുതന്നേയല്ല, പ്രഭുവിന്റെ കല്പന താൻ തന്റെ പുരമുറിയിൽ താമസിച്ചുകൊള്ളണമെന്നും, അവിടെ വെച്ചു ഭക്ഷണം കഴിച്ചുകൊള്ളണമെന്നുമായിരിക്കെ, ആ കല്പനയെ ലംഘിച്ചു താൻ വല്ലതും പ്രവൎത്തിച്ചാൽ അതു കൃതഘ്നതയുടെമേൽ വേറൊരു കൃതഘ്നതയെന്നു വന്നേയ്ക്കുമെന്നും വിചാരിച്ചു. ഈ വിധം സന്ദേഹങ്ങൾകൊണ്ടു സ്വാതന്ത്ര്യമായി ഒന്നും ചെയ്യാൻ തുനിയാതെ പുരുഷോത്തമൻ പകൽ കഴിച്ചുകൂട്ടി അത്താഴത്തിനു പതിവുപോലെയുള്ള വിഭവങ്ങളുംകൊണ്ടു, ശരിയായ സമയത്തു, ലക്ഷ്മണൻ പുരുഷോത്തമന്റെ പുരമുറിയിലെത്തി.

ലക്ഷ്മ:—"യജമാന് എന്തെങ്കിലും ആവശ്യമുണ്ടെങ്കിൽ എന്നോടുപറഞ്ഞയച്ചുകൊള്ളണമെന്നു പ്രഭു കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു."

"അങ്ങിനെ ചെയ്യാം. തൽക്കാലം എനിക്ക് ഒന്നും ആവശ്യമില്ല." എന്നിങ്ങിനെ പ്രഭുവിന്റെ കല്പനകേട്ടിട്ടുണ്ടായ കോപത്തെ മറച്ചുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ മറുപടിപറഞ്ഞു. എന്നാൽ തനിക്ക് ഇത്രത്തോളം അവമാനം നേരിട്ടതു തന്റെ ആലോചനക്കുറവുകൊണ്ടാണല്ലൊ എന്നാലോചിച്ചപ്പോൾ ആയാളുടെ കണ്ണുകളിൽ അശ്രു നിറഞ്ഞതിനെ മറയ്ക്കുവാൻ അയാൾ തന്റെ മുഖംതിരിച്ചു.

ലക്ഷ്മണൻ ഇതിനിടയ്ക്കു ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ വിളമ്പുക

ണായിരുന്നു. എന്നിട്ടും പുരുഷോത്തമൻ കിടന്നിരുന്ന ചാരുകസേരയിൽനിന്ന് എണീററില്ലെന്നുകണ്ട് ആ ഭൃത്യൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

“എല്ലാം വിളമ്പികഴിഞ്ഞു. യജമാനൻ ഉണ്ണാൻവരാം. ഇന്നു പകലും ആഹാരം ഉണ്ടായില്ല. ഇങ്ങിനെ ഉണ്ണാതെകിടന്നാലൊ? അവിടെ അത്താഴത്തിന്നു പ്രഭുവും കൊച്ചെജമാനനും മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു.”

പുരു:—“എന്താ—താരയ്ക്കു സുഖമില്ലേ?”

ലക്ഷ്മ:—“കൊച്ചമ്മയ്ക്കു സ്വല്പമെന്താണ്ടൊ സുഖക്കേടുണ്ടുപോലും. കാട്ടിൽവെച്ച് ഇന്നു രാവിലെ ഒരു ഭ്രാന്തിയെകണ്ടു പേടിച്ചുവത്രേ. രംഗുബായിയാണ് എന്നോട് ഈ കഥ പറഞ്ഞതു്. യജമാനനും അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നല്ലൊ?”

പുരു:—“അതെ—വാസ്തവംതന്നെ. താര ഭയപ്പെട്ടിരിക്കാം.” (ഇത്രയും പറഞ്ഞശേഷം ആ വിഷയം മാററുവാനായിട്ടു,) “ഞാൻ നിന്നോടു പറഞ്ഞതു പ്രഭുവിനോടു പറഞ്ഞൊ?”

ലക്ഷ്മ:—“ഉവ്വ്. പ്രഭു എന്നിട്ട് ഒന്നും മറുപടിപറഞ്ഞില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖം വല്ലരെ വാടിയിരിക്കുന്നു. കൊച്ചെജമാനനും ഒരക്ഷരംപോലും മിണ്ടാതാണ് ഊണുകഴിച്ചുപോയതു്. ഇങ്ങിനെ ഞാൻ ഒരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ല.”

പുരു:—“ആകട്ടെ,—ലക്ഷ്മണാ—നീയിനി പൊയ്ക്കോ. ഞാൻ ഊണുകഴിച്ചുകൊള്ളാം. നീ വന്നിട്ടും കുറെനേരമായല്ലൊ?”

ഈ ആജ്ഞകേട്ടിട്ടു ലക്ഷ്മണൻ, പിന്നെയവിടെനില്ക്കാതെ പോയി. പുരുഷോത്തമൻ, ഭക്ഷണം കഴിക്കാതെ ആ പുരമുറിയിൽ വിചാരമഗ്നനായി നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു.

താരയും, അവളുടെ പുരമുറിയിൽനിന്നു പുറത്തുവന്നില്ലെന്നു സ്പഷ്ടമായി. അതു വല്ല സുഖക്കേടുകൊണ്ടൊ, അല്ല, ആ യുവതിയുടെ അച്ഛന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരമൊ ആയിരിക്കണം. ഏതായാലും, എല്ലാ അസ്വാസ്ഥ്യവും തന്റെ കാരണമാണെന്നുള്ളിടത്തോളം തീർച്ചപ്പെടുത്താവുന്നതാണ്. ഈ സംഗതിയും പുരുഷോത്തമനെ വല്ലരെ വ്യസനിപ്പിച്ചു. ഇപ്രകാരമുള്ള ആലോച

നസ്സ്വിടയിൽ,—“ഹാ! ഈ അവസരത്തിൽ താരയെ സമാധാന
പ്പെടുത്തുവാൻ അവിടെ എത്തിയെങ്കിലൊ!—ഛെ! കഥയില്ലാ
ത്തവിചാരം!” എന്നു അയാൾ തന്നെത്താൻ പറഞ്ഞിട്ടു് ആ
ആശയെ ഉടൻതന്നെ അടക്കി.

പുരുഷോത്തമനേയും, താരയേയും, ഒരു സ്ഥലത്തു താമസി
പ്പാൻ ഇടകൊടുക്കയില്ലെന്നു പ്രഭു നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളതിനെ തുട
ൎന്നായിരിക്കാം ഇപ്രകാരം കല്പന കൊടുത്തതെന്നു്, ആ യുവാവ്
തന്റെ വിചാരാധിക്യത്താൽ ഊഹിച്ചു. അപ്രകാരമായിരുന്നാൽ,
വീഴ്ച കണ്ടക്ഷണത്തിൽ ഇവനെ ഇവിടെനിന്നു പോകുവാനാ
ജ്ഞാപിക്കയില്ലയൊ?—പക്ഷെ, താരയെ മാററിതാമസിപ്പിക്കാ
നാണു ഭാവമെങ്കിലൊ?—ഹേയി!—അങ്ങിനെ ഒരു പിതാവു
ചെയ്യുമുണ്ടൊ?—അഥവാ, ഇവൻ തന്നെത്താൻ പോകുന്നെങ്കിൽ
പോകട്ടെ, എന്നായിരിക്കുമോ?—അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ പെട്ടെ
ന്നുവന്നു പറഞ്ഞതോ?.

ഇപ്രകാരം അനുകൂലപ്രതികൂലങ്ങളായ വിചാരങ്ങൾകൊ
ണ്ടു കുഴങ്ങിയും, തന്റെ പ്രഥമാവസ്ഥയ്ക്കു തൃപ്തികരമായ ഒരു
മാററംവരുത്തുവാൻ വഴികാണാതെ അമ്പരന്നും, പുരുഷോത്ത
മൻ സമയംപോയതറിഞ്ഞില്ല. നേരം ഒട്ടു പാതിരാകഴിഞ്ഞു.
എന്നിട്ടും, വിളമ്പിയിരുന്ന ആഹാരത്തെ അയാൾ തൊട്ടുപോ
ലുമില്ല. ആ ദിവസംമുഴുവനും, മിക്കവാറും, അയാൾ നിരാഹാര
നായിരുന്നതുകൊണ്ടു കലശലായ ക്ഷീണവും, തനിക്കു നേരിട്ട
അപകടങ്ങളെക്കുറിച്ചു പര്യാലോചിച്ചിട്ടു ബുദ്ധിക്ഷയവും, ഉണ്ടാ
യിരുന്നതുകൊണ്ടു പ്രകൃതിയാൽ പുരുഷോത്തമൻ കീഴടക്കപ്പെടു
കയും, അനന്തരം നിദ്രയെ പ്രാപിക്കയുംചെയ്തു. എന്നാൽ അ
തു സുഖകരമായ നിദ്രയായിരുന്നില്ല. വിളക്കു് അവിടെ കത്തി
ച്ചുവെച്ചിരുന്നതിന്റെ പ്രകാശം കാണാമായിരുന്നു. അടുത്തു
വല്ല ശബ്ദവും കേട്ടുവെങ്കിൽ അതറിയാമായിരുന്നു. എങ്കിലും
അവയൊന്നുംതന്നെ വ്യക്തമായിരുന്നില്ലതാനും. അതുകൊണ്ടു്
അയാൾ ജാഗ്രൽസ്വപ്നാവസ്ഥകളുടെ മദ്ധ്യദശയിൽ എത്തിയ
തേയുള്ളു. ഇങ്ങിനെ മയങ്ങിക്കിടക്കുമ്പോൾ, പുരമുറിയുടെ

പുറത്തു്, ആരോ ക്ഷീണംകൊണ്ടെന്നപോലെ മൂളുന്നതും അതോടുകൂടി അസ്ഥിരമായിവെച്ചു കാലടികളുടെ ശബ്ദവുംകേട്ടു. പുരുഷോത്തമൻ വേഗം എഴുന്നേററു കതകുതുറന്നുനോക്കിയപ്പോൾ, കാറയകലെ വസ്ത്രംകൊണ്ടു പുതച്ചിട്ടുള്ള ഒരാൾ, തേവാരപ്പുരയിലേയ്ക്കു പോകാനുള്ള കോലായിൽക്കൂടെ, സാവധാനത്തിൽ നടന്നുപോകുന്നതു കണ്ടു. അതാരാണെന്നും, അയാൾ എവിടെ പോകയാണെന്നും, അറിയണമെന്നു് ആഗ്രഹം ജനിച്ചു. ഉടൻ വേറൊന്നും ചിന്തിക്കാതെ ആ യുവാവു മുമ്പിൽപോയ ആളിൻെറ പുറകിൽക്കൂടി നടന്നുതുടങ്ങി. മുമ്പിൽ പോയവൻ തേവാരപ്പുരയുടെ പുരോഭാഗത്തുചെന്നു സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു. ആ സ്ഥിതിയിൽ സ്വല്പനേരം കിടന്നിട്ടു അയാൾ പെട്ടെന്നു ചാടിഎഴുന്നേററു് ഉറക്കെ അഞ്ചാറുപ്രാവശ്യം മാറത്തടിച്ചു. പിന്നീട്ടു് എന്തൊക്കെയോ മുറുമുറുത്തു.

ഇതാരാണ്?—ഈ പാതിരായ്ക്കു് ഉറക്കമുപേക്ഷിച്ചു് ഈശ്വരസന്നിധിയിൽ വന്നു് ഈവിധം പ്രവർത്തിക്കുന്നവനാരാണ്? ഏതൊരു മഹാപാതകം ചെയ്തതിനാലുണ്ടായ പശ്ചാത്താപംകൊണ്ടു് അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതായിരിക്കാം!

ആയാൾ അങ്ങിനെ നമസ്കരിച്ചും, എണീററു നിന്നു മാറത്തു് ഉറക്കെയടിച്ചും, ഇടക്കിടെ വിമ്മിക്കരഞ്ഞും, അതിനിടയിൽ മുറുമുറുത്തും, ആ ക്ഷേത്രത്തിൻെറ പുരോഭാഗത്തു കുറേനേരം കഴിഞ്ഞശേഷം അവിടെ കത്തിച്ചുവെച്ചിരുന്ന രണ്ടു വിളക്കുകളെ കെട്ടത്തീട്ടു് മടങ്ങി നടന്നു തുടങ്ങി. പുരുഷോത്തമൻ അവിടെനിന്നു പുറത്തു വന്നു്, മറെറയാൾ കോലായിൽ കൂടെ വരുമ്പോൾ ആരാണെന്നു മനസ്സിലാക്കാമെന്നുദ്ദേശിച്ചു്, തൂണുകളിൽ ഒന്നിൻെറ പുറകിൽ ഒതുങ്ങി നിന്നു. ചന്ദ്രിക നിർമ്മലമായി പ്രകാശിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു്, അഥവാ അയാളും പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടേക്കുമെന്നും സംശയമുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ, അയാൾ അധോമുഖനായി ഇരുവശങ്ങളിലും കൂടക്കൂടെ ഒയന്നു നോക്കിയതല്ലാതെ, നേരെനോക്കി നടക്കയായിരുന്നില്ല.

അയാൾ ആരെങ്കിലുമായിരിക്കട്ടെ, — പാപശക്തിയുടെ വൈഭവമെന്തോ പറവാനുള്ളു—അയാളുടെ പ്രവൃത്തി എന്തെ

ല്ലാമെന്നറിയണമെന്നുള്ള കരുതലോടുകൂടി പുരുഷോത്തമനും പിന്നാലെകൂടി. മറ്റെയാൾ കോലായിൽ നിന്നു മുറ്റത്തിറങ്ങി. ചന്ദ്രികയിൽ നടന്നയാളിൻെറ ഗതി പുരുഷോത്തമനു മനസ്സിലാക്കുവാൻ വിഷമമുണ്ടായില്ല.

രാത്രിയിൽ, അസമയത്ത്, ആരെന്നു തിരിച്ചറിവാൻ കഴിയാത്ത ഒരു മനുഷ്യാകൃതിയുടെ പിമ്പെ പോകുന്നതു മനസ്സിനെ ചലിപ്പിക്കത്തക്കതായിരുന്നിട്ടും, പുരുഷോത്തമനു ലേശവും കുലുക്കമുണ്ടായില്ല. ആ മനുഷ്യൻ കോട്ടവാതിൽ തുറന്നു കാട്ടിലേക്കു പോകാനുള്ള വഴിയിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു.

നിബിഡമായി നിന്നിരുന്ന വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇടയിൽ, ചന്ദ്രിക കടക്കാത്ത സ്ഥലങ്ങളിൽ ഇരുൾ സാന്ദ്രമായിരുന്നു. എങ്കിലും ഇലകളുടെ ഇടകളിൽകൂടി കടപ്പാൻ മാർഗ്ഗമുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ ചന്ദ്രരശ്മി വെളുത്ത പുള്ളികൾപോലെ ഭൂമിയിൽ പതിച്ചുകാണപ്പെട്ടതുകൊണ്ട്, അവയുടെ മന്ദമായ പ്രകാശം, വഴി കണ്ടു നടപ്പാൻ മതിയായിരുന്നു. ഈ അവസരത്തിൽ പ്രകൃതി സന്ദർഭോചിതമാകുംവിധം നിശ്ചേഷ്ടയായി ഭവിച്ചു.

മനുഷ്യരുടെ സാമീപ്യം കൊണ്ട് മൃഗങ്ങൾ കാട്ടിനിടയിൽകൂടി ഓടിപ്പോകുന്ന ശബ്ദം അടുത്തു കേൾക്കാമായിരുന്നു. എന്നിട്ടും പുരുഷോത്തമൻ നിർഭയനായി അവിടെ അസ്പഷ്ടമായികണ്ട വഴിയെ തുടൎന്നു മറ്റെയാളുടെ ഒട്ടു പുറകിൽ നടന്നു. അങ്ങിനെ കുറേ ദൂരം പോയപ്പോൾ, സ്വല്പം അകലെ വൃക്ഷശൂന്യമായ ഒരു സ്ഥലത്ത്, വെളുത്തസ്തംഭംപോലുള്ള ഒരു സാധനം, നില്ക്കുന്നതു പുരുഷോത്തമൻ നല്ലപോലെ കണ്ടു. മറ്റെ മനുഷ്യൻ അതിന്നഭിമുഖമായിട്ടായിരുന്നു പോയത്. ചന്ദ്രികയുടെ ധാവള്യം കൊണ്ടു, ചുറ്റുമുള്ള വൃക്ഷച്ഛായയാലുണ്ടായ അന്ധകാരത്തിൽ നിന്ന് ആ സ്ഥലവും, അതിൻെറ മദ്ധ്യേയുണ്ടായിരുന്ന സ്തംഭവും വളരെ വ്യക്തമായി കാണാമായിരുന്നു.

ആ മനുഷ്യൻ സ്തംഭത്തിനടുത്തു ചെന്നു. പുരുഷോത്തമൻ വൃക്ഷച്ഛായയിൽ മറഞ്ഞു നിന്നു നോക്കി. അന്നു പകൽ ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞ സ്തംഭമായിരിക്കാം അതു് എന്നു പുരുഷോത്തമൻ ഊഹിച്ചു.

ആ മനുഷ്യൻ സ്തംഭത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തുചെന്നു സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു വീണു. എന്നിട്ട്, അയാൾ രോദനം ചെയ്തു ഗൽ ഗ്ദാക്ഷരങ്ങളായി ചില വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുവിച്ചതുകേട്ടു. അതിന്റെശേഷം, എണീററുനിന്നു കൊട്ടാരത്തിൽ വെച്ചു മാറത്തടിച്ചതിലും ഉറക്കോട്ടുകൂടി അടിച്ചു. അയാൾ ഈ വിധം പ്രവൎത്തിച്ചതുകണ്ടിട്ട്, ഏതോ മഹാപാതകം ചെയ്തുപോകയാൽ ആ പാപവിമോചനാൎത്ഥമായിട്ടോ—അല്ല, പശ്ചാത്താപം കൊണ്ടോ, സൎവാപരാധം ക്ഷമിക്കുവാൻ ഈശ്വരനോടു പ്രാൎത്ഥിക്കയാണെന്നായിരുന്നു പുരുഷോത്തമൻ ആലോചിച്ചതു്. ആ മനുഷ്യൻ, അവിടെ നമസ്കരിച്ചും, കരഞ്ഞും, മാറത്തടിച്ചും രണ്ടു നാഴികയോളം താമസിച്ചതിൽ പിന്നെ, സാവധാനത്തിൽ അയാൾ വന്നവഴിയിൽ കൂടി തിരിച്ചു നടന്നു. പുരുഷോത്തമൻ ഒളിച്ചുനിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തിനടുത്തു കൂടിയായിരുന്നു അയാൾ പോയതു്. ആപാദചൂഡം വസ്ത്രം കൊണ്ടുമൂടിയും, തല താഴ്ത്തിയുമിരുന്നതിനാൽ, ആൾ ആരെന്നറിവാൻ ആ യുവാവിനു സാധിച്ചില്ല. പുറകിൽ കൂടിച്ചെന്നു് അയാളെ പിടിച്ചുനിൎത്തി നോക്കിയാലെന്തെന്നാലോചിച്ചു. അങ്ങിനെ ചെയ്തിട്ട്, അഥവാ, കൂടുതൽ വിപത്തു് നേരിട്ടെങ്കിലൊ എന്നു ഭയന്നു്, യുവാവു് അതു ചെയ്വാൻ തുനിഞ്ഞില്ല. ഏതെങ്കിലും, ആ മനുഷ്യൻ, കൊട്ടാരവാതുക്കൽ എത്തിയ ഉടൻ, അകത്തു കടന്നു വാതിൽ അടച്ചു. പുരുഷോത്തമൻ മറെറാരുവഴിയിൽ കൂടി ചാടിക്കടന്നു തന്റെ മുറിയിലേക്കും പോയി. മാനസികമായും കായികമായും പററിയ ക്ഷീണം കൊണ്ടു് ആ യുവാവു് കിടന്നമാത്രയിൽ നിദ്രാധീനനായി തീൎന്നു.

പിറെറന്നാൾ നേരം വെളിച്ചമായി ഉറക്കമുണൎന്നപ്പോൾ കഴിഞ്ഞ കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി പുരുഷോത്തമനു് ഓൎമ്മവന്നു. അവയെല്ലാം ചിത്തഭ്രമമായിരുന്നു എന്നു അയാൾ സംശയിച്ചു. കഴിഞ്ഞ സംഗതികളെപ്പററി ആലോചിക്കുന്തോറും അവ അസംഭാവ്യങ്ങളാണെന്നു തോന്നി. എന്നിട്ട് യഥാൎത്ഥമറിവാൻ ഒരു മാൎഗ്ഗം കണ്ടുപിടിച്ചു്, അതു പരീക്ഷിക്കുവാൻ ഉദ്യമിച്ചു.

ക്ഷേഫാരമില്ലാതെ ദേഹം തളൎന്നിരുന്നിട്ടും അതിനെ വകവയ്ക്കാതെ എണീററു്, താൻ തലേദിവസം രാത്രിയിലുപയോഗിച്ചു

ചെരിപ്പ്, ഉടുപ്പ് ഇതുകളെ പരിശോധിച്ചു. ചെരിപ്പിൽ ചേറും പൊടിയും പിരണ്ടിരുന്നു. ഉടുപ്പിൽ, കാട്ടിൽ നിന്നു പററിയ ഇലകളുടെ അവശിഷ്ടങ്ങൾ, മഞ്ഞിൻതുള്ളികൾ വീണിട്ടുള്ള നനവ്, ഈവകകളെ കണ്ടു. ഇവയെല്ലാം കൊണ്ട്, തനിക്കുണ്ടായ ഓൎമ്മ വാസ്തവത്തിൽ നടന്ന സംഗതിയെപ്പററിയാണെന്നു പുരുഷോത്തമൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയപ്പോൾ അയാൾക്കു ഇങ്ങിനെ അന്തൎഗ്ഗതം ഉണ്ടായി:—

“ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ ഞാൻകണ്ടതെല്ലാംസ്വപ്നമെന്നാണല്ലൊ ഞാൻസംശയിച്ചത് ?—അപ്രകാരമല്ല!—ആ മനുഷ്യൻ ആര്?-സമസൃഷ്ടികളെകൊലചെയ്തിട്ട്, മഹാപാപംപിടികൂടി, മനസ്സിനു സ്വൈരമില്ലാതെ ഭവിക്കയാൽ, സദാ പശ്ചാത്താപമാകുന്ന ചെന്തീയിൽ വരണ്ടും, കാണുന്നവയൊക്കെ താൻ കൊലചെയ്തവരുടെ രൂപങ്ങളാണെന്നു തോന്നി ഭയന്നും, കേൾക്കുന്ന ശബ്ദമെല്ലാം മരണവേദനയോടെ അവർ നിലവിളിച്ചതാണെന്നു തോന്നി ചെവി പൊത്തിയും, കൈകളിൽ നിന്നു കൊലരക്തം പോയിട്ടില്ലെന്നു ശങ്കിച്ചു കൂടക്കൂടെ നോക്കിയും, എന്നുവേണ്ട ഈ വിധം മഹാപാപം പിൻതുടൎന്ന് നിരന്തരം ഉപദ്രവിപ്പാനിടയാക്കിയവൻ ലോകത്ത് ആരെങ്കിലുമുണ്ടെന്നു പറയണമെങ്കിൽ, അതു ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ ഞാൻ കണ്ടവൻ തന്നെ!—എന്നാൽ, ഇനി അയാൾ ആരാണെന്ന് അറിവാൻ എന്തുപായം ?”

ഈവിധമുള്ള ആലോചനകൊണ്ടു ചിന്താഗ്രസ്തനായിട്ടിരുന്നശേഷം, പ്രതാപഗിരിയിലുള്ള ഓരോരുത്തരുടെആകൃതി, ഗതി മുതലായവയെ ഓൎമ്മിച്ചു, രാത്രിയിൽകണ്ട മനുഷ്യനോടു സാമ്യപ്പെടുത്തിനോക്കി. ഒന്നും ഫലമുണ്ടായില്ല.

എട്ടാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ച സംഗതികൾ നടന്നിട്ട് ഒരു മാസത്തിന്മേലായി. പ്രതാപഗിരിയിൽ ഇതിനിടയ്ക്കു പ്രസ്താവയോഗ്യമായി ഒന്നും സംഭവിച്ചില്ല. അഥവാ ഉണ്ടെ

ന്നു പറയണമെങ്കിൽ അത്ര ജയസിംഹനെ സൽക്കരിപ്പാൻ ചെയ്യു ഒരുക്കങ്ങൾ മാത്രമായിരുന്നു. വിശ്വന്തന്റെ കല്പനപ്രകാരം പുരുഷോത്തമൻ അയാളുടെ പുമുറിയിൽതന്നെ താമസിച്ചിരുന്നു. പുരുഷോത്തമന്റെ ആവശ്യങ്ങൾ നിൎവഹിപ്പാൻ, ലക്ഷ്മണൻ, കല്പനയനുസരിച്ചു ജാഗരൂകനായി നിന്നിരുന്നു. നടക്കാൻപോകുമ്പോൾ വഴിക്കുവെച്ചോ, കൊട്ടാരത്തിൽവെച്ചോ വല്ലപ്പോഴും ചന്ദ്രസേനൻ, പുരുഷോത്തമനെ കാണ്മാനിടയായാൽ, തലയൊന്നു പതുക്കെ കുനിച്ചു ഗൌരവത്തോടെ കടന്നുപോകും. ഇങ്ങിനെയുള്ള അവസരങ്ങളിൽ വിശ്വന്തനാകട്ടെ, പുരുഷോത്തമനോടു ദയയോടെ സംസാരിച്ചിട്ടേ പോകാറുണ്ടായിരുന്നുള്ളു. എങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കും ഭാവവും ആ യുവാവിനോടുണ്ടായിരുന്ന വാത്സല്യത്തിന് ഒരു കുറവുംഭവിച്ചതായി തോന്നിക്കാതിരുന്നില്ല. "ഇനിയൊരുകല്പന" എന്താണെന്നറിവാൻ ആഗ്രഹത്തോടെ പുരുഷോത്തമൻ ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടി. ആ കല്പനയുടെസ്വഭാവം അറിഞ്ഞിട്ടല്ലാതെ സ്വന്തമെ ഒന്നും പ്രവൎത്തിപ്പാൻ അയാൾ വിചാരിച്ചില്ല.

താരയും പുരുഷോത്തമനും അന്നു നടക്കാൻ പോയപ്പോൾ തമ്മിൽ കണ്ടതല്ലാതെ പിന്നെ കണ്ടില്ല. താര മിക്കവാറും തന്റെ മുറിയിൽതന്നെ കഴിച്ചുകൂട്ടി. പുറത്തിറങ്ങുന്നതായാൽ അവളുടെ അച്ഛനൊ സഹോദരനൊ ഒരുമിച്ചുണ്ടായിരിക്കും.

ആ ഒരു രാത്രിയിൽ പുരുഷോത്തമനു നിദ്രാഭംഗവും അസ്വാസ്ഥ്യവും ഉണ്ടായതല്ലാതെ പിന്നീടുണ്ടായില്ല. ആ രാത്രിയിൽ കണ്ട മനുഷ്യനാരെന്നറിവാൻ യുവാവു് നന്നാ ശ്രമിച്ചിട്ടും സാധിച്ചതുമില്ല.

പുരുഷോത്തമനു നേരിട്ട കഷ്ടതകൾക്കു കാരണം പ്രേമമാണെന്ന് ആ യുവാവിനറിയാമായിരുന്നിട്ടും, അതിനു വല്ല കുറവും വന്നുവോ?- അങ്ങിനെ സംശയിപ്പാനുണ്ടോ? വിദേശസഞ്ചാരം ചെയ്യുന്നവർ സ്വരാജ്യത്തെയോ സ്വകുടുംബത്തെയോ ഓർക്കുമ്പോൾ അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ വല്ലവികാരവും ജനിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നു ചോദിക്കതന്നെ; അല്ലെങ്കിൽ, മറുകരകാണ്മാൻ വയ്യാതെ ചുഴിയും തെററി, കൊടുങ്കാററുകൊണ്ടു പൎവ്വതതുല്യങ്ങളായതിരമാലകളിൽ

ഇട്ടുതട്ടി, കാററിന്റെഗതിയെ അവലംബിച്ചുകിടക്കുന്ന ഒരു കപ്പ
ലിലുള്ളവരോട് അവരുടെ വരവിനേയും നോക്കി കാത്തിരിക്കുന്ന
കളത്രപുത്രാദികളെ ഓൎമ്മിക്കുന്നോ എന്നു ചോദിക്കുതന്നെ; അതു
മല്ലെങ്കിൽ, ഒട്ടേറെനാൾ ഏകാന്തത്തടവിൽകിടന്നു സൂൎയ്യരശ്മി
യേയും സമസ്തസൃഷ്ടങ്ങളേയും കാണ്മാൻ കഴിയാതെയും, ഭക്ഷണം
കിട്ടാതെ കൊതിച്ചും, വലയുന്ന ഒരുത്തനോടു ലോകത്തെ കാണ്മാ
നാഗ്രഹിക്കുന്നൊ എന്നു ചോദിക്കുതന്നെ;—ഈ അവസ്ഥകളിൽ
പെട്ടിട്ടുള്ള ഒരുത്തനും നിഷേധിച്ചുമറുപടി പറവാൻ തുനിയുമോ?
—അപ്രകാരമായിരുന്നു പുരുഷോത്തമന്റെ ഹൃദയാവസ്ഥയും.
ആ യുവാവിന് എന്താപത്തുവന്നാലും അയാൾ താരയെ വിസ്മരി
ച്ചുവെന്നു വരുമോ?—അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ആ യുവതിയു
ടെ രൂപം പതിഞ്ഞിട്ട്, അതേധ്യാനത്തിൽതന്നെ അയാൾ ദി
സംകഴിച്ചുകൂട്ടുകയായിരുന്നു.

ബുദ്ധിക്കു പരിപാകത ഭവിക്കുക, സംഗതികളുടെ സൂക്ഷ്മംഗ്ര
ഹിക്കുക, സാരനിസ്സാരങ്ങളേയും ലാഭനഷ്ടങ്ങളേയും ഒരു കച്ചവ
ടക്കാരനെപ്പോലെ വിവേചനംചെയ്യുക, ഇതുകളെല്ലാം യൌവ
നദശയെ പ്രാപിക്കുന്ന ഒരുവന്നുണ്ടാകുമോ?—ഇല്ല. ചാപല്യം,
ആലോചനക്കുറവ്, പ്രസരിപ്പ്, അസാദ്ധ്യങ്ങളെ ജയിക്കണമെ
ന്നുള്ള ആസക്തി, തൈക്ഷ്ണ്യം, ആശ ഇത്യാദിഗുണങ്ങൾ യൌവ
നത്തിനു സ്വഭാവജങ്ങളാണ്. പുരുഷോത്തമന്റെ പ്രായത്തിനു
ഈ ഗുണങ്ങൾ ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ടതായിരുന്നെങ്കിലും നേരെമറി
ച്ച്, ആ യുവാവിന്റെ സഹവാസം, ബുദ്ധിവൈശിഷ്ട്യം, ധൈ
ൎയ്യം, ക്ഷമ, വിവേകം, ഇതുകളെക്കൊണ്ടു മനഃക്ലേശം വരുത്താ
ത്തക്ക പല കാൎയ്യങ്ങൾക്കിടയിലും, അയാൾ എല്ലാം ഈശ്വരാ
ൎപ്പണംചെയ്തു മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തിവെച്ചു.

ജയസിംഹൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ വരുന്നുണ്ടെന്ന് പുരുഷോ
ത്തമൻ അറിഞ്ഞു. എന്നാൽ, ആ വൎത്തമാനം കേട്ടിട്ട്, അ
യാൾക്ക് ഒരു ദുശ്ശങ്കയ്ക്കും വഴിയില്ലായിരുന്നു. ജയസിംഹൻ ആ
കൊട്ടാരത്തിന്റെയും മററും ഉടമസ്ഥനായിരുന്നതുകൊണ്ട്, അ
ദ്ദേഹം തന്റെ വസ്തുക്കളെ നോക്കുന്നതിനും, വിശ്രാന്തനെ കാ

ണ്ടൊന്നും, വേണ്ടി വരുന്നു എന്നു മാത്രമേ അയാൾ വിചാരിച്ചുള്ളൂ.

ഇനി താരയുടെ അവസ്ഥ എന്തായിരുന്നു എന്നു് നോക്കുകതന്നെ. ആ യുവതി, സാധു, ദുസ്സഹമായ ദുഃഖം അനുഭവിച്ചു. താൻ പിതാവിന്റെ ആജ്ഞയെ ലംഘിക്കുന്നവളല്ലെന്നു വെളിക്കാരും വിചാരിക്കാതിരിപ്പാൻ സന്തോഷം നടിച്ചു; അടുത്താരും ഇല്ലാതിരിക്കുമ്പോൾ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞു. അവൾ ഈ വിധം ദിവസങ്ങൾ കഴിച്ചുകൂട്ടുകയാണു് ചെയ്തതു്. ഈ ശ്രമവും, ദിനചര്യകളിലുള്ള ഉപേക്ഷയും കൊണ്ടു താരയുടെ മുഖം വിളറി ശമായി. ദേഹം ശോഷിച്ചുതുടങ്ങി. ക്ഷീണം വർദ്ധിച്ചു. സം ാരം ചുരുക്കയായി. ഉത്സാഹം നശിച്ചു. സൌന്ദര്യത്തിനു ട്ടം ഭവിച്ചു. എന്തെങ്കിലും ചോദിച്ചാൽ, തന്നെ അസഹ്യപ്പെ ത്തരുതെന്നൊരു ഭാവത്തിൽ നോക്കി മൌനം ദീക്ഷിച്ചു.

അച്ഛൻ പറയുന്നതു വേദവാക്യം. അതു് നീതി ആയാലും അനീതി ആയാലും അതിനെപ്പറ്റിയുള്ള ഗുണദോഷവിവേചനം ചെയ്യേണ്ടതു കുട്ടികളല്ല. അവർ ന്യായം പറവാനധികൃതരല്ല. അഥവാ പറഞ്ഞുപോയെന്നുവന്നാൽ, അതു നിന്ദയൊ വിനയക്ഷയമൊ ആകും. ആ കാലാവസ്ഥ അപ്രകാരമായിരിക്കെ താരയെ വളർത്തിയക്രമം അനുസരിച്ചു പുതിയ വിവാഹനിശ്ചയത്തിനു വിപരീതാഭിപ്രായം താരയ്ക്കുണ്ടായിരുന്നാലും പിതാവിന്റെ ഇഷ്ടത്തിനു് എതിരായി ഒന്നും പ്രവർത്തിക്കരുതെന്നുള്ള നിഷ്ഠയെ ആ യുവതി അനുവർത്തിച്ചതേയുള്ളൂ.

താര, മനസ്സുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമനെ ഭർത്താവായി സ്വീകരിച്ചു കഴിഞ്ഞു — പിതാവിന്റെയും സഹോദരന്റെയും ഉദ്ദേശങ്ങൾ അതിനു നേരെ വിരോധമായിട്ടുമിരുന്നു. ഇനി തന്റെ അഭിലാഷസാദ്ധ്യത്തിനു വഴി എന്തെന്നുള്ള ആലോചനയ്ക്കു് ഒരു നിലയും കിട്ടാതെ താര കുഴങ്ങി.

ഓരോ ദിവസവും താരയുടെ ദേഹസ്ഥിതിയെയും മറ്റു കാര്യങ്ങളെയും പറ്റി പുരുഷോത്തമൻ, ലക്ഷ്മണനോടു ചോദിച്ചറിയാറുണ്ടായിരുന്നു. താരയ്ക്കു ദിവസം പ്രതി ഉപര്യുപരി പാരവശ്യം വർദ്ധിച്ചുവരുന്ന വിവരം കേൾക്കുമ്പോൾ ആ യുവാവിനു

വളരെ വ്യസനത്തിനിടയായെങ്കിലും, താരയുടെ അസ്വാസ്ഥ്യവും, പാരവശ്യവും, തന്റെ നേക്കുള്ള പ്രേമത്തിന് ഒന്നുകൊണ്ടും ഇളക്കമില്ലെന്ന ബോദ്ധ്യം വരത്തക്ക പൂൎണ്ണതെളിവുകളാണെന്ന് അയാൾ മനസ്സിലാക്കി സന്തോഷിച്ചു.

കന്നിമാസം പിറന്നു. കാററും മഞ്ഞുംകലശൽകൂട്ടിത്തുടങ്ങി. വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇലകളിൽ മഞ്ഞുതുള്ളികൾ വീണിട്ട് അവയ്ക്കു മാൎദ്ദവം കുറകയാൽ കാററു തട്ടി കലകലശബ്ദമുണ്ടാക്കി. നദികളിലും, തോടുകളിലും, ജലം കുറഞ്ഞുതുടങ്ങി. ഇങ്ങിനെ കാലസ്വഭാവം ആകപ്പാടെ പകൎന്നിരുന്ന ആ സമയത്ത്, ഒരു ദിവസം ഉച്ചതിരിഞ്ഞ് പ്രതാപഗിരിയിൽ ഒരു സവാർ മുൻകൂട്ടിവന്ന് ജയസിംഹൻപ്രഭു വരുന്നുണ്ടെന്നു തെരിയപ്പെടുത്തി. ഈ വിവരം താരയോടു പറവാൻ ഒരാളയച്ചുംവെച്ചു, പരിവാരസമേതം, വിശ്വന്നൻ എതിരേല്പാൻ പുറപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം കാട്ടിനു സമീപം എത്തിയപ്പോൾ, അകലെ നിന്ന് ഒരു സംഘം അശ്വാരൂഢന്മാരായ ആളുകൾ വരുന്നതുകണ്ടു്, വേഗം അവരുടെ നേക്ക് അദ്ദേഹവും മററുള്ള ഭടന്മാരും കുതിരകളെ വിട്ടു. ഇരു ഭാഗക്കാരും വേഗമുള്ള കുതിരകളിൽ ആരോഹണംചെയ്തിരുന്നതുകൊണ്ട് ഒട്ടും താമസിക്കാതെ വിശ്വന്നൻ, ജയസിംഹനെസന്ദൎശിപ്പാനിടയായി. പ്രഭുക്കന്മാർ കുശലപ്രശ്നങ്ങൾ കഴിച്ചിട്ട് ഓരോ കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു മുമ്പിലും, ഒട്ട് അകലെ ഇരുസംഘത്തിലെ ഭടന്മാർ കുതിരകളെ നടത്തിച്ചു പുറകിലും, പോകുമ്പോൾ, കാട്ടിനുള്ളിൽ നിന്നു വികൃതയായ ഒരു സ്ത്രീസ്വരൂപം ഇറങ്ങി അവരുടെ മുമ്പിൽ വന്നുനിന്നു. ഈ ആവിർഭാവം വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ ആയിരുന്നതുകൊണ്ട്, ജയസിംഹന്റെ കുതിര ഭയപ്പെട്ടു് പിന്നോക്കം വാങ്ങുകയും, അതു കു[illegible]ഞ്ഞൻ [illegible] ന്നുണ്ടായത്ത [illegible] പുററിവലിഞ്ഞതൊന്നു [illegible] സിംഹൻ നിലത്തു പതിക്കയും ചെയ്തു. ഇതുകണ്ടു് പരിഭ്രമിച്ചു്, ചന്ദ്രസേനൻ മുതലായി നാലഞ്ചുപേർ കുതിരകളിൽ [illegible]ന്നു ചാടിയിറങ്ങി. എന്നാൽ, ഇവരുടെ സഹായം ആവശ്യപ്പെടുന്നതിന്നുമുമ്പ് ആ പ്രഭു വീണസ്ഥലത്തിൽ നിന്ന് വേഗം പിരണ്ടെണീ

ററു ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു്-"ഹോയി!-സാരമില്ല !—പരിഭ്രമിക്കണ്ട !" എന്നു പറഞ്ഞു് പിന്നെയും കുതിരയിൽ കയറി.

ഇത്രയും കഴിഞ്ഞയുടൻ, ജയസിംഹൻ വീഴുന്നതിനിടയാക്കിയ സ്വത്രപത്തെ എല്ലാവരും നോക്കി. വഴിയരികിൽ, ഒരു വൃക്ഷത്തിൽ ചാരി, തന്റെ കയ്യിലുണ്ടായിരുന്ന വടിയുടെ അഗ്രം താടിയോടു ചേർത്തുപിടിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു വൃദ്ധ നിന്നിരുന്നതു കണ്ടു. ഇവളുടെ ശുഷ്കങ്ങളായ അവയവങ്ങളും, ജരബാധിച്ചുള്ള ദീർഘകായവും, ജീർണ്ണവസ്ത്രവും, ജടപിടിച്ചു് അഴിഞ്ഞുലഞ്ഞുകിടന്ന തലമുടിയും, ക്രൂരത കൂടാത്ത നോട്ടവും കണ്ടാൽ ആരും ഒന്നു ശങ്കിക്കാതിരിക്കയില്ല. ചന്ദ്രസേനൻ അവളെ കണ്ട ക്ഷണത്തിൽ ആരം മനസ്സിലാക്കിയതുകൊണ്ടു്—"ഹാ ! ഈ സ്ത്രീയൊ ?—ഇവരം ഒരു ക്ഷുദ്രവതിയാണു് !" എന്നുറക്കെ പറഞ്ഞു. പുരുഷോത്തമനും ചന്ദ്രസേനനും മുമ്പു് ഇവളെ കാട്ടിൽ വെച്ചു കണ്ട കഥ പറഞ്ഞറിഞ്ഞിരുന്നതുകൊണ്ടു് വിശപ്പാതന്ന ആ സ്ത്രീ ഏതെന്നു മനസ്സിലാക്കി.

ഇതിനിടയിൽ അവരം ഗാംഭീര്യത്തോടെ ഉദ്ധതയായി നിന്നു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:-

"അവനവന്റെ സൂക്ഷ്മക്കുറവുകൊണ്ടു് തന്നാത്താൻ വരുത്തിവയ്ക്കുന്ന ആപത്തിനു വൃദ്ധായുള്ളവരെ പഴിച്ചു പറയുന്നതു ലോകസ്വഭാവമാണു്! അതിരിക്കട്ടെ, ആ കുതിരയിൽനിന്നു വീണയാരം ആരാണു്?"

ചന്ദ്ര:—"നീയൊരു ആഭിചാരികയാണല്ലൊ?--ഇദ്ദേഹം ആരാണെന്നു നിനക്കറിവാൻ പാടില്ലാതെയാകുമൊ?—എന്നാലും പറയാം.—ഇദ്ദേഹം ഈ പ്രതാപഗിരിക്കോട്ടയുടെ ഉടമസ്ഥൻ ജയസിംഹൻപ്രഭുവാണു്. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഇതിൽ കൂടുതലായ അപകടമൊന്നും വരുത്താതെയിരുന്നതു് നിന്റെ കാരുണ്യംതന്നെ !"

ഈ വാക്കുകരം കേട്ടമാത്രയിൽ ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചു കരയുന്നശബ്ദത്തിൽ ആ സ്ത്രീ—"ജയസിംഹനൊ!—ജയസിംഹനൊ!" എന്നുപറഞ്ഞുംകൊണ്ടു് തന്റെ തീക്ഷ്ണങ്ങളായ നേത്രങ്ങളെ ജയസിംഹന്റെ മുഖത്തു പതിപ്പിച്ചു. ആ പ്രഭുവും അവളെ

ഗംഭീരതരങ്ങളായ വാക്കുകളും, ഭാവവും, നിലയും കണ്ടാശ്ചയ്യ പ്പെട്ടു നിന്നുപോയി. ആ സ്ത്രീ, "ജയസിംഹനൊ !—ജയ സിംഹനൊ!-"എന്നു് ആവൎത്തിച്ചാവൎത്തിച്ചു് ഉച്ചത്തിൽ നില വിളിച്ചു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് അവിടെ നിന്നു പാഞ്ഞു പോകയും ചെയ്തു. അങ്ങിനെവിളിച്ചു പറയുന്ന ശബ്ദം അവർ കാട്ടിനു ള്ളിൽ കടന്നു വളരെദൂരെ ആയതുവരെ കേൾക്കാമായിരുന്നു.

ജയ:—"നിങ്ങൾ ഈ സ്ത്രീയെ അറിയുമെന്നു തോന്നുന്നു. ഇവൾ ആരാണു്?" എന്നു ചന്ദ്രസേനനോടു ചോദിച്ചു.

ചന്ദ്ര:—"എനിക്കറിവാൻ പാടില്ല. ഇതിനുമുമ്പിൽ ഇവളെ ഒന്നു രണ്ടു പ്രാവശ്യം കാണ്മാനിടയായിട്ടുണ്ടു്. ആകപ്പാ ടെ ഇവൾ ഒരു അസത്താണെന്നറിയാം. ഒന്നുകിൽ ഇ വൾ ഭ്രാന്തി, അല്ലെങ്കിൽ എല്ലാവരേയും ആക്ഷേപിക്കാൻ തുനിഞ്ഞു നടക്കുന്നവൾ—ഇതിൽ ഒന്നായിരിക്കണം."

ജയ:—"ഇങ്ങിനെയുള്ളവരെ ഈ പ്രദേശങ്ങളിൽ സഞ്ചരിപ്പാൻ അനുവദിച്ചുകൂടാ.— ആകട്ടെ ഈ കായ്യത്തെപ്പറ്റി റസ്റ്റി രാമനോടു പറഞ്ഞു ജാഗ്രത ചെയ്യിക്കാം."

ചന്ദ്ര:—"വീണതുകൊണ്ടു അവിടത്തേയ്ക്കു വല്ല സുഖക്കേടുമു ണ്ടൊ?"

ജയ:—"വിശേഷിച്ചു് ഒന്നുമില്ല — ഇവിടെ കുറെ വേദനയുണ്ടു് അത്രെ പററിയുള്ളു" എന്നു് ഇടത്തുഭുജത്തിൽ തലോടി ക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

പ്രഭുക്കന്മാരും ഭടന്മാരും, അവിടെ പിന്നീടു താമസിച്ചു നില്ക്കാതെ കോട്ടയിലേക്കു് കുതിരകളെ വിട്ടു. അവിടെ ജയ സിംഹന്റെ ഉഴവന്മാരായും അടിമകളായുമുള്ളവർ തങ്ങളുടെ യജമാനനെ കാണ്മാൻ വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഇവരെ രണ്ടുവരി യായി നിരത്തി നിൎത്തി ഒരു നേതാവിനെപോലെ തന്റെ ഉ ദ്യോഗാങ്കമായ നെടിയ ദണ്ഡും വഹിച്ചു്, റസ്റ്റിരാമൻ അവരുടെ മുമ്പിൽ നിന്നിരുന്നു. ജയസിംഹൻ തന്റെ പഴയ ഭൃത്യനെ കണ്ടു വളരെ അഭിനന്ദിച്ചു.

ജയസിംഹനെ യഥായോഗ്യം സൽക്കരിക്കുവാൻ പലേ

ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തിരുന്ന കൂട്ടത്തിൽ ഒന്നു സമൎത്ഥന്മാരായ ഗായ
കന്മാരെ വരുത്തിയിരുന്നതായിരുന്നു. അവരിൽ പ്രധാനി ഒരു
വയസ്സനായിരുന്നു. അയാൾക്ക് എഴുപതുവയസ്സുണ്ടെന്നുതോ
ന്നും. വെള്ളിപോലെ നരച്ച തലമുടിയും, നീണ്ട മീശയും, പൊക്ക
ത്തിനൊത്ത കായസൌഷ്ഠവവും, കണ്ടാൽ അയാളുടെനേൎക്ക്
ആൎക്കും ബഹുമാനം തോന്നിപ്പോകും. ആ വൃദ്ധനും അയാളോ
ടുകൂടിയുണ്ടായിരുന്ന ഗായകന്മാരും ആ നാട്ടുകാരായിരുന്നില്ലെ
ന്ന് അവരുടെ തലപ്പാവും ഉടുപ്പുംകൊണ്ട് ഊഹിക്കാമായിരുന്നു.
അവർ ഒരു സ്ഥലത്തും സ്ഥിരതാമസക്കാരായിരുന്നില്ല. ഓരോ
സ്ഥലങ്ങളിൽ ഉത്സവാദിഅടിയന്തിരങ്ങൾ ഉണ്ടെന്നറിഞ്ഞാൽ
അവർ അവിടെ എത്തി, കിട്ടുന്ന ആദായംകൊണ്ടു നിത്യവൃത്തി
കഴിച്ചുപോരുന്നവരായിരുന്നു.

കൊട്ടാരത്തിന്റെ അകത്തെ മുററത്തു പ്രഭുക്കന്മാർ കുതിര
കളെ നയിച്ചയുടൻ കുതിരക്കാർ ശേവുകക്കാർ മുതലായവർ
പ്രഭുക്കന്മാരേയും മററുള്ളവരേയും കുതിരകളിൽനിന്നിറങ്ങുവാൻ
സഹായിക്കുന്നതിന് ഓടിയെത്തി. ഇവരിൽ ജയസിംഹന്റെ
സമീപംചെന്നവൎക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാവപ്പകൎച്ചയും ചാപല്യ
വും കാണാമായിരുന്നു. ഇദ്ദേഹം വേഗം കുതിരയിൽനിന്നിറങ്ങി
കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽചെന്ന്, അവിടെ, പ്രധാനതളത്തിൽ, ഇട
നേരത്തേക്ക് ഒരുക്കിവെച്ചിരുന്ന ഭക്ഷണസാധനങ്ങളിൽനിന്നു,
തന്നത്താൻ, വേഗം കുറെ സർബെത്ത് ഒഴിച്ചു കുടിച്ചു. വിശ്വ
ന്തൻ ആ പ്രഭുവിന്റെ അസ്വാസ്ഥ്യം കാണാതിരുന്നില്ല. അ
ദ്ദേഹവും, ചന്ദ്രസേനനും എന്തെന്നറിയാതെ പരിഭ്രമിച്ച് അവി
ടെചെന്നു കണ്ടപ്പോൾ അവരോടു ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ
പറഞ്ഞു:—

"കുറേകാലം കൂടീട്ട് ഇപ്പോൾ ഞാൻ ഇവിടെ വന്നതല്ലേ?
എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനേയും അദ്ദേഹത്തിനു നേരിട്ട വിപത്തിനേയും
ഞാൻ ഓൎത്തുപോയതുകൊണ്ട് എനിക്കു തടുക്കാൻവയ്യാത്ത
ദുഃഖവും ക്ഷീണവും ഉണ്ടായി. നിങ്ങൾ തെററിധരിച്ചു ഭ്രമിക്കേ
ണ്ട. കുറച്ചുനേരത്തേയ്ക്കു ഈ അസ്വാസ്ഥ്യം ഇരിക്കും.—അത്രേ
യുള്ളു—ഹാ കഷ്ടം! ഞാൻ ഇവിടെ കാലടിവെച്ചുവന്ന ഓരോ

സ്ഥലവും എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനും ഞാനും ഞങ്ങളുടെ ബാല്യകാലത്തു കളിച്ചുനടന്നതിനെ ഓൎമ്മിപ്പിക്കുന്നു.—ഓ! അദ്ദേഹവും ഇഹലോകവ്യാപാരങ്ങളെ കഴിച്ചുകൂട്ടി പോയിട്ട് നാൾ ഒട്ടേറെ ആയി"

വിശ:—"നിങ്ങളുടെ വ്യസനം കണ്ടിട്ടു ഞാനും ഹൃദയപൂൎവ്വം സഹതപിക്കുന്നു. എല്ലാവൎക്കും ഇങ്ങിനെയുള്ള സന്ദൎഭങ്ങളിൽ വ്യസനം ഉണ്ടാകും!—എന്നാൽ, ആവക വിചാരങ്ങൾ അധികപ്പെടുന്നതു വഴിയാത്രയിലുള്ള ക്ഷീണംകൊണ്ടാണ്. ഇനി ദേഹശുദ്ധിചെയ്തു കുറെ ഭക്ഷണംകഴിക്കതന്നെ."

ജയ:—"ശരിയാണ്—ഈ കൊട്ടാരത്തിൽ ഞാൻ വന്നതുള്ള മസ്ഥന്റെ നിലയിലല്ല—അവിടത്തെ അതിഥിയായിട്ടാണല്ലോ. കളിക്കാൻപോകാം—വിശക്കുന്നുണ്ട്"

"നേരം ഒട്ടേറെ ആയല്ലോ?" എന്നു പറഞ്ഞു ചുററും നോക്കീട്ട് ഒരു ഭൃത്യനോട് "താര എവിടെ?" എന്നു വിശചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു. ഉടനെ ഭക്ഷണത്തിനു തയ്യാറാക്കീട്ടുള്ള പ്രധാന തളത്തിന്റെ ഒരററത്തുള്ള പുരമുറിയുടെ വാതിൽതുറന്നു താരയും രണ്ടു പരിചാരികകളും ഇറങ്ങിവരുന്നതുകണ്ടിട്ടു—"താരെ—മകളെ, നില്ക്കു! ഞങ്ങളും വരുന്നു" എന്ന് അദ്ദേഹം ഉറക്കെ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു.

താര സ്വച്ഛമായ വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ ഉപയോഗിച്ചിരുന്നു. ആ യുവതിയുടെ മനസ്സിൽ ഉദിച്ച അളവററ വ്യഥയും പരിഭ്രമവുംകൊണ്ടു, കവിൾതടങ്ങൾ ചുവന്നും, നേത്രങ്ങൾ ചലിച്ചുമിരുന്നു. ഈ ഭാവപ്പകൎച്ച ലജ്ജകൊണ്ടാണെന്നു തെററിധരിച്ചു ജയസിംഹൻ മോഹാന്ധനായി ഭവിച്ചു.

വിവാഹം ചെയ്യാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്ന പുരുഷനും മററു സ്വജനങ്ങളും നില്ക്കുമ്പോൾ മൂടുപടം കൂടാതെയും സാധാരണസ്ഥിതിയിലും രജപുത്രവംശത്തിലുള്ള യുവതികൾ വരുന്ന പതിവു ആ കാലങ്ങളിൽ നടപ്പുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടുതാരയും പരിചാരികമാരും നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്ത്, വിശചന്ദ്രൻ, ജയസിംഹൻ ഒരുമിച്ചു ചെന്നു. എന്നാൽ ജയസിംഹന്റെ അതിരുകവിഞ്ഞുള്ള കുശലങ്ങളും, ഉപചാരവാക്കുകളും കേട്ടിട്ടു താരയുടെ മുഖം ഒരി

കൽ താമ്രവൎണ്ണമായും, പെട്ടെന്ന് അതുമാറി വിളറിയും, കോപം കൊണ്ടു നേത്രങ്ങൾ ചുവന്നും, ഉടനെ പുരികക്കൊടികൾ ചുളുങ്ങിയും,—മാറിമാറി ലജ്ജ, വ്യസനം, ആശാഭംഗം, വെറുപ്പ്, കോപം ഇവ വികാരങ്ങളെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു. സൌന്ദൎയ്യക്കാതലായ ആ കന്യകയുടെ രൂപലാവണ്യം കാണ്കെയാൽ ജയസിംഹൻ അയാളുടെ മനസ്സിൽ ബാധിച്ചിരുന്ന ഭയം, ഭ്രമം, വ്യഥ മുതലായവയെ മറന്ന് എല്ലാ വിചാരങ്ങളേയും താരയുടെ രൂപത്തിൽ കേന്ദ്രിപ്പിച്ചു.

ഒൻപതാം അദ്ധ്യായം.

കൊട്ടാരത്തിലെ പ്രധാന തളത്തിൽ വിശപന്തൻ, ജയസിംഹൻ മുതലായവർ സംഭാഷണം ചെയ്തു രസിച്ചിരിക്കയായിരുന്നു. ഗായകന്മാൎക്കും നൃത്യപ്രവൃത്തിക്കാൎക്കും, ഉഴവന്മാൎക്കും അടുത്തു വേറൊരു തളത്തിൽ ഭക്ഷണത്തിനൊരുക്കം ചെയ്തിരുന്നതുകൊണ്ടു അവിടെ അവരെ ക്ഷണിച്ചിരുത്തി അവൎക്കു വേണ്ടുന്നതു കൊടുപ്പാനും മററുമായി ചുമതലപ്പെടുത്തിയിരുന്നതു ലക്ഷ്മണനെ ആയിരുന്നു. ലക്ഷ്മണൻെറ വണക്കവും ശ്രദ്ധയും കൊണ്ടു ആ കൂട്ടൎക്കു അവൻെറ നേരെ വളരെ തൃപ്തിയുണ്ടായി. എന്നിട്ടു ഗായകന്മാരുടെ പ്രധാനിയായ വൃദ്ധൻ ലക്ഷ്മണനോടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പാഠകൻ സമൎത്ഥൻ തന്നെ—ഒന്നിനും ആക്ഷേപം പറവാനില്ല. ഇവനെ വേണം വിവാഹസംബന്ധമായുള്ള സകലകാൎയ്യങ്ങളും ഏല്പ്പെടുത്തുവാൻ."

ലക്ഷ്മ:—"വിവാഹമൊ?—ഇവിടെ ഏതു വിവാഹം?—ജയസിംഹൻപ്രഭു വന്നതുകൊണ്ടു ഇവിടെ ഈ വിരുന്നുസൽക്കാരം നടത്തിയെന്നല്ലാതെ വേറെ ഉദ്ദേശമൊന്നുമില്ലെന്നാണു തോന്നുന്നതു."

ലക്ഷ്മണൻെറ മറുപടി വാസ്തവം മറച്ചുപറഞ്ഞതായിരുന്നു എന്നു വിചാരിച്ചു "ലോകത്തു നടപ്പുള്ള കാൎയ്യമല്ലെ ഇതു? ഇത്ര

ഗോപ്യമായിവയ്ക്കാനെന്തുള്ളു? നിനക്ക് ഒന്നും അറിവാൻ പാടി ല്ലെന്നുള്ള മട്ടിൽ പറഞ്ഞാൽ ഞാൻ വിശ്വസിക്കുമോ?—നിനക്കു പറവാൻ മനസ്സില്ലെങ്കിൽ വേണ്ടാ—"കയ്യിൽപുണ്ണിന്നു കണ്ണാടി വേണൊ?"—എന്ന് ആ വയോധികൻ സ്വല്പം പരിഭവത്തോടു കൂടി പറഞ്ഞു.

ലക്ഷ്മ:—"ഞാൻ കളവല്ല പറഞ്ഞതു്. ഞാനൊരു ഭൃത്യനാണ്; എന്റെ ഈ നിലയിൽ ആവക സ്വകാര്യങ്ങൾ അറിഞ്ഞി രിക്കും എന്നു വിചാരിച്ചു പരിഭവം പറകയാണ്. നേരു മറിച്ചു, വിവാഹകാര്യം ഞാനെന്നല്ല, എന്നെപ്പോലെയുള്ള വരാരുംതന്നെ അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. അവിടുന്നു പറഞ്ഞ വിവാ ഹകാര്യം എന്നേയും മനസ്സിലാക്കണം."

ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു് ആ തളത്തിന്റെ ഒററത്തു നിന്നു "ചോറുകൊണ്ടുവരു" എന്നൊരു വിളികേട്ട ക്ഷണത്തിൽ ലക്ഷ്മണൻ ചോറുംകൊണ്ടു് അവിടേയ്ക്കു വേഗംഎത്തി. പിന്നീ ട് ഇതുപോലെ പലേ ആളുകൾക്കും ഓരോ ഭക്ഷണസാധനം അ:വരവരുടെ ആവശ്യപ്രകാരം കൊടുത്തശേഷം അവൻ വീണ്ടും വൃദ്ധനായ ഗായകന്റെ സമീപം എത്തി, അയാൾ പറയുന്നതു കേൾപ്പാൻ സാവധാനായിനിന്നു.

ഗായകൻ:—"നിന്നെ ഞാൻ സംശയിച്ചു. അതു തെററിപ്പോയെ ന്നാണ് ഇപ്പോൾ തോന്നുന്നതു്. എന്നാൽ ഞാനൊന്നു പറയുന്നതു കേൾക്ക്. നിനക്കു ലോകവ്യാപാരം അറി ഞ്ഞുകൂടാ. മനുഷ്യർ മിക്കവാറും വാസ്തവം മറയ്ക്കുന്ന പ്രകൃ തക്കാരാണ്. നിനക്ക് എന്നോളമൊ എന്നിൽ പകുതി യൊ വയസ്സാകുമ്പോൾ ലോകസ്വഭാവം ഏറക്കുറെ അറി യാറാകും. ജയസിംഹൻ ഇവിടെ വന്നതു വിവാഹകാര്യ ത്തെ് ഉദ്ദേശിച്ചുമാത്രമാണ്."

ലക്ഷ്മ:—"ഇവിടെ ഇപ്പോൾ വിവാഹത്തെപ്പററി വല്ല ആലോ ചനയും നടക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതു് എന്റെ യജമാനന്റെ മകളെസംബന്ധിച്ചായിരിപ്പാനേഎളുപ്പമുള്ളു. അപ്രകാരം ഇരിക്കാമെന്നുതന്നെ നാം ഊഹിച്ചാലും അതിനു സ്ത്രീപുരു

ഷന്മാരുടെ പ്രായച്ചേർച്ചകൂടെ ആലോചിക്കണ്ടേ?—ഹേയി! അങ്ങിനെ വരില്ല।"

ഗാ:—"നിൻെറ ബാല്യബുദ്ധിക്ക് അങ്ങിനെ തോന്നുന്നു.—ഇക്കാലത്തു ധനപുഷ്ടിയുണ്ടെങ്കിൽ വയസ്സനും ചെറുപ്പമാകും!—"വരാഹൻ കയ്യിലുണ്ടെങ്കിൽ ജരാനരവിഭൂഷണം."

ലക്ഷ്മ:—"എന്തൊരു സംബന്ധമാണ് അവിടുന്നു പറയുന്നതു്?—എൻെറ യജമാനനു സന്താനമെന്നുപറവാൻ താരക്കൊച്ചമ്മമാത്രമെയുള്ളൂ. ആ കൊച്ചമ്മയെ, യജമാൻ, എത്ര വാത്സല്യമായിട്ടാണു വളർത്തുന്നതെന്നറിയാമൊ?— ജയസിംഹൻപ്രഭു കുബേരനായിരുന്നാലും കൊച്ചമ്മയെ അദ്ദേഹത്തിനു കൊടുക്കയില്ല—എന്നുതന്നെയല്ല, കല്യാണത്തിനു മുമ്പായി നിശ്ചയതാംബൂലം എന്നൊരു ചടങ്ങുണ്ടല്ലൊ? അതു കഴിഞ്ഞൊ?"

ഗാ:—"ഹേയി!—വിവാഹത്തിൻെറ മുഖ്യാംഗമായി അതിനെ ചിലപ്പോൾ ഗണിക്കാറില്ല—അതൊരാചാരം; ഒരു ചടങ്ങ്—അത്രെയുള്ളൂ. കന്യകയുടെ അച്ഛനും, ജയസിംഹനുംതമ്മിൽ പറഞ്ഞുതീർന്നിരിക്കുന്നു. പിന്നെന്തുവേണം?"

ലക്ഷ്മ:—"കൊട്ടാരത്തിലുള്ളവർ ആരുംതന്നെ അറിയാത്തകാര്യം അവിടുന്ന് എങ്ങിനെ അറിഞ്ഞു?"

ഗാ:—"ആരും എന്നോടു പറഞ്ഞിട്ടല്ല ഞാനറിഞ്ഞതു്. എൻെറ കണ്ണുകൾ എന്നെ ഗ്രഹിപ്പിച്ചതാണ്."

ലക്ഷ്മണൻ ഇതുകേട്ടിട്ട് ആശ്ചര്യത്തോടെ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—"ആകട്ടെ, എൻെറ കൊച്ചമ്മയ്ക്കു സമ്മതമാണൊ?"

ഗാ;—"അല്ലല്ല!— സാധാരണ, രക്ഷാകർത്താക്കന്മാർ കന്യകയുടെ മനസ്സറിഞ്ഞിട്ടാണൊ വിവാഹം നിശ്ചയിക്കുന്നതു്? അപ്രകാരം ഇതും നിശ്ചയിച്ചതായിരിക്കണം. 'ഏതായാലും വിവാഹം നിശ്ചയിച്ചുകഴിഞ്ഞു. വിവാഹം നിശ്ചയിക്കാതെ ജയസിംഹൻ താരയെ കാണുമോ? അഥവാ കണ്ടാൽ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞവിധം വാക്കുകൾ ഒരു കന്യകയോടു പറയുമോ? അതെല്ലാം ഇരിക്കട്ടെ. സാധാരണ ഒരാൾ നിരുദ്ദേശത്തോടെ ഒരു യുവതിയെ കാണുന്നതും, ഉദ്ദേ

ശത്തോടുകൂടെ കാണുന്നതും തമ്മിൽ, അയാളുടെ ഭാവംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കാവുന്നതല്ലേ? ആ സന്ദർഭത്തിൽ, കാമുകന്റെ അഭിലാഷാനുകൂലയൊ അല്ലയൊ എന്നു യുവതിയുടെ വാക്കും, ഭാവവും, നിലയും കൊണ്ടു മനസ്സിലാക്കാവുന്നതല്ലേ? —താരയുടെ മുഖത്തു പ്രകാശിച്ചുകണ്ടതു് ഇഷ്ടഭംഗം, ദുഃഖം, ഇവയ്ക്കുപുറമേ മൌനം, ഇത്രയുമായിരുന്നു. ഞാൻ കുറെ അകലെ ഇരിക്കയായിരുന്നു; കണ്ണും പററുകയില്ല; എങ്കിലും ഇതെല്ലാം മനസ്സിലാക്കി.

ഗാ-ഒരുവൻ:—"ഈ രാമദാസൻ പറയുന്നതിനെ വിശ്വസിക്ക. ലോകപരിചയം നമ്മിൽ തുലോം കൂടിയ ആളല്ലെ ഇദ്ദേഹം? എന്നുതന്നെയല്ല, ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായം തെററാറില്ലെന്നു വളരെ കാലത്തെ പഴക്കം കൊണ്ടു ഞാൻ ഉറപ്പായി പറയുന്നു."

ആ ഗായകന്റെ അഭിപ്രായം കേട്ടപ്പോൾ ലക്ഷ്മണന്റെ മുഖത്തു ഹാസ്യരസം സ്ഫുരിച്ചു.

"ഹാ! ബഹുരസം!—ഇദ്ദേഹം, ഈ രാമദാസൻ, പറഞ്ഞതു വാസ്തവമെന്നു തന്നെയാകട്ടെ—എന്നാലും, ജയസിംഹന്റെ ഉദ്ദേശം ഫലിക്കയില്ലെന്നു ഞാൻ തെളിയിച്ചുതരാം" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു വേറെ വല്ലോരും ഈ സംഭാഷണം കേൾക്കുന്നൊ എന്നറിവാൻ ചുററും നോക്കിയശേഷം, കുനിഞ്ഞു്, ലക്ഷ്മണൻ ഇങ്ങിനെ വീണ്ടും പറഞ്ഞു:—

"ഒരു രഹസ്യമാണു ഞാൻ പറയാൻപോകുന്നതു്. മനസ്സിലിരിക്കട്ടെ—ഈ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ വേറൊരാളുണ്ടു്. അദ്ദേഹമാണു കൊച്ചമ്മയെ വിവാഹംചെയ്യണമെന്നുദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതു്. കൊച്ചമ്മയ്ക്കും അതാണു മനസ്സ്!—പിന്നെ ആരുവന്നാലും ഒരുന്നകാര്യമാണൊ?"

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ രാമദാസന്റെ അടുത്തിരുന്ന വേറൊരു ഗായകൻ ഇങ്ങിനെ ലക്ഷ്മണനോടു ചോദിച്ചു:—

"നീ പറഞ്ഞതു് ആരെ ഉദ്ദേശിച്ചാണു്? നീ ഇത്രയും പറഞ്ഞസ്ഥിതിക്കു് ആൾ ആരെന്നു പറയരുതൊ?"

ലക്ഷ്മണൻ വേറെ ആരും കേൾക്കാതെ രഹസ്യമായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമൻ എന്നൊരാളെ നിങ്ങൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടോ"

രാമ:—"ഉണ്ട്.—ഇന്നു രാവിലെ ഭൃത്യന്മാരിൽ ചിലർ കൂടിയിരുന്ന്, ആ പുരുഷോത്തമനെ പ്രഭു അവമാനിച്ചതു് ഒട്ടും ശരിയായില്ലെന്നും മററും പറഞ്ഞതുകേട്ടു. ആൾ എനിക്കു മനസ്സിലാകാഴികയാൽ ഞാൻ ഒന്നും വിസ്തരിച്ചു ചോദിച്ചില്ല. ആ പുരുഷോത്തമൻ ആരാണ്?"

ലക്ഷ്മ:—"അദ്ദേഹത്തെ വിശ്രാന്തൻപ്രഭു എടുത്തുവളർത്തി. ഇന്നാൾവരെ വളരെ വാത്സല്യമായിട്ടായിരുന്നു പുരുഷോത്തമൻ യജമാനനോടു പ്രഭു പെരുമാറിയതു്. ഈ ജയസിംഹൻപ്രഭു വരുന്നതിനു കുറേദിവസത്തിനുമുമ്പ് ആകപ്പാടെ അദ്ദേഹത്തെ എല്ലാവരുംകൂടി പുറത്തു തള്ളിയിരിക്കയാണ് — അന്യായം !"

രാമ.—"പുരുഷോത്തമൻ നല്ലയൊരാളാണൊ?"

ലക്ഷ്മ:—"നല്ലയാളാണെന്നോ?–കൊള്ളാം! അതു പറയാൻ ആയിരം നാക്കുവേണം. ഇങ്ങിനെ ഒരാളുണ്ടൊ?—എന്തൊരു ബുദ്ധി, എന്തുദയ, എന്തുവിനയം!—ഇതിനെല്ലാത്തിനും പുറമേ, മഹാശൂരനും കോമളനുമാണ്. ഇനി ആയുധാഭ്യാസത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിനു തുല്യൻ മഹാരാഷ്ട്രരാജ്യത്തു് ഒരുവനുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല."

രാമ:—"ആകട്ടെ, താരയും പുരുഷോത്തമനും വാസ്തവത്തിൽ അന്യോന്യം സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടൊ?"

ലക്ഷ്മ.—"വളരെ!—ആ രഹസ്യം, നിങ്ങൾ, ജയസിംഹൻപ്രഭുവിൻെറ കഥ മനസ്സിലാക്കിയ സൂത്രംകൊണ്ടാണു ഞാനും മനസ്സിലാക്കിയതു്. കൊച്ചമ്മയുടെ ചെവിക്കൽക്കൂടെ പുരുഷോത്തമൻ എന്നു പറഞ്ഞുപോയെങ്കിൽ മുഖം ചുവന്നു് ആകപ്പാടെ ഭാവംപകരും." ഇത്രയും പറഞ്ഞു സ്വല്പനേരം ആലോചിച്ചു നിന്നിട്ട് അവൻ വീണ്ടും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

"ആകട്ടെ—പുരുഷോത്തമൻ യജമാനനു നേരിട്ട ഈ അവമാനം എന്തുകൊണ്ടായിരിക്കാം? കൊച്ചമ്മയെ വിവാഹം ചെയ്യണമെന്ന് അദ്ദേഹത്തിന് ഉദ്ദേശമുണ്ടെന്നു പ്രഭു മുതലായവർ മനസ്സിലാക്കിയതുകൊണ്ടല്ലെ?"

രാമ:—അതിന്ന രണ്ടുപക്ഷമില്ല. എന്നുതന്നെയല്ല, പുരുഷോത്തമനും താരയും സ്നേഹബന്ധത്താൽ മുറുകി ചേൎന്നുപോയെന്നാണു തോന്നുന്നതു. ജയസിംഹൻ താരയോട് എന്തൊ കുശലങ്ങൾ പറഞ്ഞപ്പോൾ ആ യുവതിയുടെ മുഖത്തുണ്ടായ ഭാവപകൎച്ച ഞാൻ കണ്ടു. അതുതന്നെ ഒരു തെളിവാണ്. ഈ കാൎയ്യത്തിൽ വൈരസ്യവും മററ വിദ്ധാനെ സംബന്ധിച്ച താൽപൎയ്യവും കണ്ടുവല്ലൊ. തനിക്കു രസിക്കാത്ത ഒരാളിനേ വിവാഹംചെയ്യണമെന്നു പിതാവു നിൎബ്ബന്ധിക്കുന്നതുകൊണ്ടുള്ള ദുഃഖം താരയെ നന്നെ വലയ്ക്കുന്നുണ്ടെന്നാണു തോന്നുന്നതു്.''

ലക്ഷ്മ:—''ഈ കൊട്ടാരത്തിൽ വന്നതാണു വല്യഗ്രഹപ്പിഴ. ഒരുത്തനല്ലെങ്കിൽ ഒരുത്തനു. മനസ്സിന്നു സുഖമുണ്ടൊ എന്നു ചോദിക്കുതന്നെ. എല്ലാം മൂങ്ങാകളെപ്പോലെ കണ്ണുംമിഴിച്ചു നോക്കിയിരിക്കുന്നതേ കാൎയ്യമൊന്നുള്ളു. ഇനി ഒന്നുകൂടി പറയാം—കൊട്ടാരത്തെപ്പററി ഇവിടങ്ങളിൽ ചിലർ എന്തൊ ഒക്കെ പറയുന്നുണ്ട്. ഇതിനടുത്തു് എങ്ങാണ്ടൊ കുറെ കാലത്തിൻമുമ്പ്, ഒരു വല്യ കൊലപാതകം നടന്നതായി''—എന്നിത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു—''അതെ—അതെ—ഉള്ളതാണ്'' എന്നു രാമദാസൻ തടുത്തുപറഞ്ഞശേഷം അയാൾ പറയാൻഭാവിച്ചതു മുഴവൻ പറയാതെ—''എന്താ ലക്ഷ്മണാ കേൾക്കട്ടെ, പറയു'' എന്നു പറഞ്ഞു.

ലക്ഷ്മ:—''കൊലകൊണ്ടു ചത്തതു് ഈ ജയസിംഹൻെറ ജ്യേഷ്ഠനും, അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഭാൎയ്യയും ആയിരുന്നുപോലും. അവർ ദുൎദ്ദേവതകളായിട്ടു് ഈ കൊട്ടാരത്തിൽ ഇപ്പൊഴും അധിവാസമുണ്ടെന്നാണു ഞാൻ കേട്ടതു്—ഇന്നുച്ചയ്ക്കു നാം കണ്ടില്ലേ?—അതെല്ലാം അകാരണമായി ഭവിച്ചു എന്നു വിചാരിപ്പാൻ പാടില്ല.—ഈവക—മനസ്സിൽ—പിന്നെ—ഒരു വിധം ദുരാലോചനകളെ ഉണ്ടാക്കുന്നു.''

ഗാ-ഒരുവൻ:—''ശരിയാണെടൊ!—ഇന്നു നാം കണ്ടതും അതിൻെറ ഗോഷ്ഠിതന്നെ!—സംശയമുണ്ടൊ?'' എന്നു പറഞ്ഞു ഭയത്തോടെ ചുററുംനോക്കി.

ലക്ഷ്മ:—"ഹേയി!—നിങ്ങൾ എന്നെ ഭീരുവാക്കുന്നു. ഇന്ന രാത്രിപേടിച്ച് ഉറക്കവും വരില്ല.—ഹേ, കേട്ടൊ" എന്നു രാമദാസനോട്ട ചോദിച്ചിട്ട, തുടന്നു പറവാൻ സ്വല്പമൊന്നു മടിച്ചെങ്കിലും വീണ്ടും അവൻ ധൈര്യം നടിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു.—"ആകട്ടെ, പരിശുദ്ധന്മാർ പിശാചിനെ ഭയപ്പെടണമോ?"

രാമ:—"മതി-മതി! ഇതിനെപ്പറ്റി അധികം വിസ്തരിക്കണ്ട. ഇനി വല്ലോരും കേട്ടിട്ട നമുക്ക് അപകടമൊന്നും പിണയ്യേണ്ട. നമ്മുടെവത്തമാനം പിലപ്പോൾ കുറെ ഉറക്കെ ആകുന്നുണ്ട്. നാം പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നതിനിടയിൽ വേറെ ആരെങ്കിലും കേട്ടൊ എന്തൊ—ഇതാ എല്ലാവരും ഉണ്ണാംകഴിഞ്ഞു് എണീററുതുടങ്ങി ഞങ്ങളും എണീററു പോകട്ടെ"

ലക്ഷ്മണനെ ചുമതലപ്പെടുത്തിയ ജോലി നിറവേററീട്ട് അവൻ പുരുഷോത്തമൻെറ അടുക്കലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. തനിക്ക് ആ ദിവസം ഒരു വിവരവും അറിവാനിടയാകാത്തതുകൊണ്ടു ദുഃഖിച്ചും, ചിന്താഗ്രസ്തനായും ആ യുവാവ് അവിടെ ഒരു കിടക്കയിൽ ഇരിക്കയായിരുന്നു ഇതു കണ്ടിട്ട് ആർദ്രതയോടെ ലക്ഷ്മണൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"യജമാനൻ ആഹാരമൊന്നും കഴിക്കാതെ വെള്ളംമാത്രം കുടിച്ചു കഴിച്ചുകൂട്ടാമെന്നാണൊ വിചാരിക്കുന്നതു്? ദേഹത്തിന് എത്രത്തോളം ക്ഷീണം ബാധിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് അവിടത്തേയ്ക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. എല്ലാം ഈ ദുഃഖംകൊണ്ടാണ്. ഇതിൻെറ ഉപശാന്തിക്ക ഞാൻ എന്തുചെയ്യണമെന്ന് ഉത്തരവുണ്ടായാൽ അപ്രകാരം നിവത്തിക്കാം."

പുരു:—"ലക്ഷ്മണാ—നിനക്ക് ഈ ദയ തോന്നിയല്ലൊ? എൻെറ ഭാഗ്യംതന്നെ. ലോകമെല്ലാം എന്നെ വെറുത്തു എന്നാണ തോന്നിപ്പോയതു.—നീ എനിക്ക് എങ്ങിനെ ഉപകരിക്കാനാണ്?—ഞാൻ നോക്കീട്ട് ഒന്നും കാണുന്നില്ല."

ഇതു കേട്ടിട്ട് ഇച്ഛാഭംഗംപോലുള്ള ഒരു ഭാവത്തോടെ ലക്ഷ്മണൻ പറഞ്ഞു:—"എന്നെ അവിശ്വസിക്കുന്നുവെങ്കിൽ സങ്ക

ടമാ.ഛ. ഞാൻ ആജ്ഞയനുസരിച്ചു ചെയ്യാമെന്നു വൃഥാ പറഞ്ഞതാണെന്നു കരുതി അതിനെ തള്ളിക്കളയരുതു്.

പുരു:—"നീ മനഃപൂർവം എന്നെ സഹായിപ്പാൻ തയ്യാറുണ്ടെങ്കിൽ സന്തോഷംതന്നെ. എനിക്കു് ഉപകാരമാകത്തക്ക മാൎഗ്ഗം നീ ഏതോ ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ടു്.—അങ്ങിനെയല്ലേ? —ലക്ഷ്മണാ, എന്റെ ബുദ്ധി മന്ദിച്ചുപോയി. ഒന്നും തോന്നുന്നില്ല."

ലക്ഷ്മ:—"ഞാൻ അനാവശ്യത്തിനൊക്കെ ചാടിപ്പുറപ്പെടുന്നു എന്നു യജമാനൻ വിചാരിക്കരുതു്."

പുരു:—"ഒരിക്കലുമില്ല. സ്നേഹംകൊണ്ടു് ഒരുപകാരംചെയ്യാൻ തുനിയുന്നതും അപകടത്തിനു് ഒരുങ്ങുന്നതും തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസം ഏകദേശം അറിയാം. ഒരുവന്റെ വാക്കിനേയൊ കൃത്യത്തേയൊ ഒരു നോക്കിൽ വിപരീതമായി കരുതുവാൻ എന്റെ ഹൃദയം ചീത്തയായിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു നിന്നെ ഞാൻ അവിശ്വസിക്കുന്നില്ല.—എന്നാൽ"

ലക്ഷ്മ:—"എന്നാൽ—വിശ്വനാഥപ്രഭുവിനു യജമാനന്റെ നേൎക്കുണ്ടായ കോപത്തിനുള്ള കാരണവും, അതു നിമിത്തം അവിടത്തേയ്ക്കു നേരിട്ട ഈ അപമാനവും, ഇന്നതുകൊണ്ടാണെന്നു ഞാൻ ആലോചിച്ചുവെച്ചിട്ടുണ്ടു്.—പക്ഷെ, അതു ശരിയാണെന്നോ തെറ്റാണെന്നു് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂട." എന്നു സംശയത്തിലും സാവധാനത്തിലും അവൻ പറഞ്ഞു:—

പുരു:—"എനിക്കു് അവമാനം നേരിട്ടതായി നീ മനസ്സിലാക്കിയതു് എങ്ങിനെ? പ്രഭു എന്റെ രക്ഷാകൎത്താവല്ലേ? അദ്ദേഹത്തിനു് എന്നെ ശാസിപ്പാൻ അധികാരം ഉണ്ടല്ലൊ?"

ലക്ഷ്മ:—"അതെല്ലാം ശരിതന്നെ—അവിടത്തേക്കു് ഇങ്ങിനെ വന്നതിനെപ്പറ്റി എനിക്കു് മനസ്താപം വളരെയുണ്ടു്.—ആ കൊച്ചമ്മ—അയ്യൊ കഷ്ടം!"

ആ ഭൃത്യൻ ഇത്രയും പറഞ്ഞതോടുകൂടെ തടുത്തു്, പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"മനഃപൂർവമായി സ്നേഹിക്കുന്ന നിന്നെ ഒളിച്ചിട്ടു് ആവശ്യമില്ല.—ഹാ കഷ്ടം! താരയെ ഞാൻ സ്നേഹിച്ചുപോയതു വല്ലതാ

ര വിഷ്ട തന്നെ!—എന്നാൽ, താരയുടെ സൌന്ദൎയ്യമാണ് എന്റെ ഹൃദയത്തെ ആകൎഷിച്ചത് എന്നു നീ വിചാരിക്കേണ്ട. ആ വിധത്തിലുള്ള ഭ്രമം എനിക്കശേഷം ഇല്ല. താരയും, ചന്ദ്രസേനനും, ഞാനും ഒരുമിച്ചു കളിച്ചുവളൎന്നവരല്ലേ?—താരയുടെ അളവററ സൌശീല്യമാണ് എന്നെ ആകൎഷിച്ചത്. ഇങ്ങിനെയിരുന്നാലും, എന്റെ കൃത്യം സമുദായ ഏൎപ്പാടിന് വിപരീതം തന്നെ! —ഉൽകൃഷ്ടനായ വിശപന്തൻ പ്രഭുവിന്റെ പുത്രിയോടു പ്രേമവാക്കുകൾ പറവാൻ ഞാൻ തുനിഞ്ഞതും അതിസാഹസമാണ്. ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ സ്നേഹിച്ചുപോയെങ്കിലും ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരുടേയും സ്ഥിതിഭേദം കൊണ്ട്, ഇരുവരേയും ഒരിക്കലും അടുക്കാത്ത നിലയിൽ ആക്കിത്തീൎക്കുന്നു.—എന്നെ പ്രഭു എടുത്തുവളൎത്തി. എന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാർ ആരാണെന്നു അറിഞ്ഞുകൂട. അതുകൊണ്ട്, പക്ഷെ, എന്റെ കുടുംബം, ഹീനതരത്തിലുള്ളതെന്നുവന്നേക്കാം. ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ ഉൽകൃഷ്ടവംശ്യയായ ഒരു കന്യകയെ ഇച്ഛിപ്പാൻ ഞാൻ അൎഹനാകുമൊ?—ആകട്ടെ,—നാളെ പെട്ടെന്ന് എന്റെ സ്ഥിതിക്ക് ഒരു മാററം ഭവിക്കാമെന്നൊ, അല്ലെങ്കിൽ, ദൈവേച്ഛയാൽ ഒരു രാജാവിന്റെ കാരുണ്യം കൊണ്ടു സ്ഥാനവും ധനവും എനിക്കു ലഭിക്കാമെന്നൊ,—അതും പോകട്ടെ—ഞാൻ ഒരു വലിയ കുടുംബത്തിൽ ചേൎന്നവനെന്നു വെളിവാകാമെന്നൊ ആണ് ഭാവമെങ്കിൽ, ഹാ! ഇപ്പോളുള്ള ഈ തടസ്ഥങ്ങൾ വല്ലതും നിലനില്ക്കുമൊ?" പുരുഷോത്തമൻ ഇത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ, ആ യുവാവിന്റെ ഹൃദയം, ഇച്ഛാഭംഗം കൊണ്ടും, തന്റെ നിസ്സഹായാവസ്ഥ ഓൎത്തും, മനസ്സിൽ കൊള്ളാത്ത ദുഃഖം ബാധിച്ച് പൊട്ടുന്നതുപോലെ തോന്നുകയാൽ ആയാൾ എണീററ് ആ പുരമുറിയിൽ ചുററിനടന്നു. ഇങ്ങിനെ സ്വല്പനേരം നടന്നശേഷം ലക്ഷ്മണന്റെ സമീപത്തുചെന്ന് വീണ്ടും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

"എന്റെ ആഗ്രഹനിവൃത്തിക്ക് എന്നേയും താരയേയും അടുപ്പിക്കാതെ, ഇടയ്ക്ക് അത്യഗാധവും, നികത്തുവാനസാദ്ധ്യവുമായ പടുകുഴിയുണ്ടാക്കി തീൎത്തത് ഇന്നതുകൊണ്ടാണെന്നു നിന്നോടു പറഞ്ഞുവല്ലൊ?—എന്നാൽ, ഇനി പറവാൻ തുടങ്ങുന്നതു കേട്ടാൽ എനിക്കു ചിത്തഭ്രമമുണ്ടെന്ന് നിനക്കു തോന്നിപ്പോകും!—

എങ്കിലും, എന്റെ ഹൃദയത്തിലുള്ള ഒരു ഭ്രമോദയത്തെ പറയു ന്നതാണ്. എന്നെ സംബന്ധിച്ച് ഇവർക്കുള്ള അഭിപ്രായം ഭേദ പ്പെട്ട് ഒടുവിൽ താരയെ ഞാൻ വിവാഹം ചെയ്യാനിടവരുമെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു. ഇതുകേട്ടിട്ട് എന്റെ തലച്ചോറിനു മാലിന്യം വല്ലതും ഉണ്ടോ എന്നു സംശയിച്ച് നീ എന്നെ നോക്കുന്നു. അങ്ങിനെ തോന്നിപ്പോകും! അത് നിന്റെ കുറ്റമല്ല!—ലക്ഷ്മണ, നിനക്കു സംശയമൊന്നും വേണ്ട. എങ്ങും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ആ മഹാ ശക്തി എന്നെ നേർവഴി കാട്ടും! ദുഃഖമാകുന്ന അന്ധകാരക്കുഴ ത്തിൽ എന്നെ തള്ളിവിടാതെ അത് രക്ഷിക്കും!"

ലക്ഷ്മ:— "ആ നിശ്ചയമുണ്ടെങ്കിൽ പിന്നെന്തിന് ഇങ്ങിനെ ദുഃഖി ക്കുന്നു?"

പുരു:— "മനുഷ്യസ്വഭാവം നിനക്കറിവാൻ പാടില്ല. പ്രാപഞ്ചി കന്മാരായ മനുഷ്യർ, മായാശക്തികൊണ്ട്, സത്യം തന്നെ അവരുടെ മുമ്പിൽ രൂപീകരിച്ച് പ്രത്യക്ഷമായാലും, അവരു ടെയും സന്ദേഹം എന്നൊരു തിരശ്ശീലകൊണ്ട് അതിനെ മറയ്ക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു, പ്രപഞ്ചവിഷയത്തിൽ സന്ദേ ഹം സഹജമാണെന്നു വേണം വിചാരിപ്പാൻ. നമ്മുടെ ദി നചര്യകളിൽ പല സംഭവങ്ങളും ഉണ്ടായിട്ടല്ലാതെ അ വയുടെ ഗുണദോഷങ്ങളെ തിരിച്ചറിവാൻ കഴിയുന്നില്ല. അ നുഭവസിദ്ധങ്ങളായുള്ളവയെ വിശ്വസിക്കുന്നു. ഭാവിയായു ള്ളവയെ സംശയിക്കയെ നിവൃത്തിയുള്ളൂ. എങ്കിലും, മനു ഷ്യസ്വഭാവത്തിനു ഒരു ഗുണമുള്ളത് സങ്കല്പശക്തിയാണ്. മനുഷ്യരിൽ ഈ ശക്തി വളരെ അപൂർവമായിട്ടെ കാണുന്നു ള്ളൂ. സങ്കല്പശക്തി എന്നത്, നാം വിചാരിക്കുന്ന കാര്യ ത്തെയോ രൂപത്തെയോ ഫലവത്താക്കി തീർക്കാനുള്ള ശ ക്തിയാണ്. ഈ ശക്തിയെ പ്രയോഗിക്കാൻ സാധകബ ലം ആവശ്യമാണ്. ഇതിന്, ശമം, ക്ഷമ, സ്ഥൈര്യം വി ശ്വാസം, ഇവ ഉണ്ടായിരിക്കണം. എങ്കിലും ശ്രമസാദ്ധ്യ മായിരിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളിൽ ഫലവത്താകുമൊ ഇല്ലയൊ എന്നുള്ള സന്ദേഹം ഇല്ലാതിരിക്കയില്ല. ഈ വിധമുള്ള സ

ന്ദേഹമാണ് എന്നെ അസ്വാസ്ഥ്യനാക്കി തീൎക്കുന്നത്. എന്നുതന്നെയല്ല, ഗുരുവിന് എന്റെ മേൽ തോന്നീട്ടുള്ള ദ്വേഷം, എന്റെ സ്ഥിതിയെപ്പററി ആലോചിച്ചാൽ, ന്യായത്തിന്നുള്ളതാണെന്ന് എനിക്കു ബോധമുണ്ട്—എങ്കിലും, എന്നെ ശിക്ഷിച്ചവിധം ആകപ്പാടെ നോക്കിയാൽ അവമാനകരമായിട്ടുള്ളതെന്നു തോന്നാതിരിക്കുന്നില്ലതാനും. എന്റെ ഈ വിചാരം വ്യസനത്തിന്നു കാരണമല്ലേ?—താരയ്ക്കു ഇത്ര ദുഃഖം ഉണ്ടാക്കിയതു ഞാനല്ലേ?—ലക്ഷ്മണ ഈവിധം പലേ പ്രകാരത്തിലുള്ള സന്താപങ്ങൾ ഒന്നിന്നു പുറകിൽ മറെറാന്നായിട്ട് എന്റെ ഹൃദയത്തെ വലയ്ക്കുന്നു. അഭിമാനം കൊണ്ട് ഇവിടെ നിന്നുപോയി, സ്വപ്രയത്നത്താൽ കാലക്ഷേപം ചെയ്യാമെന്നു കരുതുമ്പോൾ എന്റെ ഹൃദയത്തെ കവൎന്നപ്രേമം എന്നെ അടിമയാക്കി, ചങ്ങലവെച്ച് പുറകോട്ടു വലിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരു തൊഴിലുമില്ലാതെ പരാശ്രയത്തിൽ ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതു പുരുഷത്വമല്ലെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുമ്പോൾ എന്റെ രക്ഷകന്റെ കല്പന ലംഘിക്കരുതെന്നുള്ള ഗുരുത്വവിചാരം എന്നെ തടുക്കുന്നു. എനിക്കു നേരിട്ട ദുസ്സഹമായ അവമാനം ഓൎത്ത് മനസ്സുണ്ണിക്കുമ്പോൾ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ സ്ഥിരവാസം ചെയ്യുന്ന താരയുടെ രൂപം അതിനെ തണുപ്പിക്കുന്നു. ലക്ഷ്മണ, ഇപ്രകാരമുള്ള വിചാരങ്ങളാൽ ഞാൻ ഒന്നും ചെയ്യാൻ പ്രാപ്തനാകാതെ കഴിഞ്ഞി ചപലനായിതീൎന്നിരിക്കുന്നു.

പുരുഷോത്തമൻ അയാളുടെ അപാരദുഃഖത്തെപ്പററി പറഞ്ഞതെല്ലാം കേട്ടുകൊണ്ടുനിന്നിരുന്ന ലക്ഷ്മണൻ, പുരുഷോത്തമൻ കേൾക്കുമെന്നുള്ള സംഗതിയെ മറന്ന് ഇങ്ങിനെ തന്നത്താൻ പുലമ്പി.—"എന്നെ കഷ്ടമേ!—ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ ദുഃഖത്തിനിടയിൽ ഞാൻ വല്ലതുമൊക്കെ പറഞ്ഞു, ഇനിയും വ്യസനിപ്പാനിടയുണ്ടാക്കുന്നതെങ്ങിനെ?—എന്നാലും, പറയേണ്ടതു പറകയല്ലെ നിവൃത്തിയുള്ളു." എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ട് അവൻ ഒരു ദീൎഘനിശ്വാസം ചെയ്തു.

ലക്ഷ്മണൻ പറഞ്ഞ ഒടുവിലത്തെ വാക്കുകളും, അവന്റെ ഭാവ

പ്പകൾച്ച്യും കൊണ്ട് അവന് ഏതോ ഗൌരവമായ കാര്യം തന്നോട പറവാനുണ്ടെന്ന വിചാരിച്ച പുരുഷോത്തമൻ അക്ഷമനായിട്ട് ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു:—

"എന്താണ്, ലക്ഷ്മണാ? പറയു. കേൾപ്പാൻ വൈകുന്നു!"

ലക്ഷ്മ.—"ജയസിംഹൻ വന്നിട്ടുണ്ട്."

പുരു:—"അതെ—എനിക്കറിയാം."

ലക്ഷ്മ:—"അദ്ദേഹം വന്നത് വസ്തുക്കളെ നോക്കാൻ മാത്രമായിട്ടല്ല." എന്ന് സംശയിച്ചും വ്യസനഭാവത്തോടും പറഞ്ഞു.

പുരു:—"കഥ മനസ്സിലായി!—അങ്ങിനെ സംഭവിക്കുമൊ?"

ലക്ഷ്മ:—"എന്താണു സംശയം?—നമ്മുടെ പ്രഭുവിന് മനസ്സാണ്. കൊച്ചെജമാനും വിസമ്മതമില്ല. പിന്നെ അവിടെതടസ്ഥമെന്തുള്ളു?—അതു സംബന്ധമായസകല ഏറ്റ്പ്പാടുകളും അവർ തമ്മിൽ പറഞ്ഞു തീൎന്നുഎന്നാണ് ഞാൻ കേട്ടത്."

ആ ഭൃത്യന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടമാത്രയിൽ പുരുഷോത്തമൻ എന്തിററവ് പുരമുറിയിൽ കുറെനേരം ദ്രുതഗതിയിൽ പുററിനടന്നശേഷം, ലക്ഷ്മണന്റെ മുമ്പിൽ വന്ന നിന്നുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—"ഇതിനാണല്ലെ, ജയസിംഹൻ വന്നതു? ഇതെല്ലാം നീ അറിഞ്ഞതു് എങ്ങിനെ?"

ലക്ഷ്മ:—"ഞാനറിഞ്ഞിടത്തോളം യഥാൎത്ഥമാണ്. ജയസിംഹൻ വന്നപ്പോൾ ഞാൻ ഇത്രോണ്ടെന്നും കരുതീല്ല. എന്നാൽ, കാര്യകാരണസഹിതം വയസ്സനായ ഒരു പാട്ടുകാരൻ,—രാമദാസൻ എന്നാണു പേര്—എന്നോട പറഞ്ഞതിൽ പിന്നീടാണ് ഞാൻ എല്ലാം അറിഞ്ഞതു്. ഇതാ ഇപ്പോൾ, ഞാനിങ്ങോട്ട പോരുംവഴി കോലായിൽ വിചാരിപ്പുകാരന്റെ പുരമുറിയുടെ വാതിലിന് സമീപമായപ്പോൾ ചിലർ അവിടെ കൂടിയിരുന്ന വിവാഹകാര്യത്തെപ്പററി പറയുന്നതു കേട്ടു. ഇതൊക്കെ കേട്ടിട്ടു

സംശയം അശേഷം നീങ്ങിയതുകൊണ്ടാണ് ഞാൻ എന്തെങ്കിലും ചെയ്യേണ്ടതുണ്ടോ എന്ന യജമാനനോട ചോദിച്ചത്."

ലക്ഷ്മണന്റെ അത്യാദരവോടും, യഥാൎത്ഥമായ സ്നേഹത്തോടും കൂടിയ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട് അവന്റെ കൈകളെ പുരുഷോത്തമൻ പിടിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ ആ ദ്ര്യം നിന്നെ അവിശ്വസിച്ചു എന്ന തോന്നുവാൻ, എന്റെ വാക്കുകൾ കൊണ്ട്, ഇടയായിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, നീ ക്ഷമിക്കണം.—എന്റെ സ്നേഹിതാ—എനിക്ക് നീ എന്തു ചെയ്യേണ്ടതായുണ്ടെന്ന് ഒരു രൂപവുമില്ല."

ലക്ഷ്മ;—"ഞാൻ ചെന്ന പറയേണ്ടതായി വല്ലതുമുണ്ടോ?—അല്ലെങ്കിൽ കൊച്ചമ്മയുടെ വ്യസനം ശമിപ്പിക്കത്തക്കവിധം പറഞ്ഞയപ്പാൻ വല്ല വൎത്തമാനവും ഉണ്ടോ?—അയ്യോ—ആ കൊച്ചമ്മ—സാധു—എന്തു ദുഃഖം അനുഭവിക്കുന്നു!"

ഇതു കേട്ടിട്ട് സ്വല്പം മുഖപ്രസന്നതയോടുകൂടി "ഒരെഴുത്തയച്ചാൽ എന്താ?" എന്ന പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞു. അടുത്ത നിമിഷം പിന്നെയും പരിതാപഭരിതനായി—"അതു ശരിയല്ല!" എന്ന നിശ്ചയിച്ചു.

ലക്ഷ്മ:—"ശരിയല്ലയെന്നോ? യജമാനനെ—ഇവിടത്തെപ്പോലെ ഞാൻ ഒരു യുവതിയെ സ്നേഹിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ഈവിധമുള്ള സന്ദൎഭങ്ങളിൽ എന്തുതന്നെ ഞാൻ ചെയ്കയില്ലാ?"

പുരു:—"വാസ്തവം തന്നെ, ലക്ഷ്മണാ,—ഞാൻ ഒരു അന്യന്റെ നിലയിലല്ല—എന്റെ രക്ഷാകൎത്താവിനെ വിചാരിപ്പാനുണ്ട്—പിന്നീട് താരയുണ്ട്. താരയുടെ സ്വഭാവം നിനക്ക് അശേഷം അറിഞ്ഞുകൂടാ. മൂഢാത്മാക്കളെപ്പോലെ അവിവേകമൊന്നും പ്രവൎത്തിക്കാതെ കാൎയ്യഭാഗം മാത്രം നോക്കേണ്ടതാണ് ഇപ്പോൾ ആവശ്യം: അതിലേക്ക താരയെ കണ്ടു ഞാനൊന്ന ചോദിച്ചാലെന്താ?—ഞാൻ ആശയെ വെച്ചു വളൎത്തീട്ടാവശ്യമില്ല. രണ്ടിലൊന്നറിയണം. അഥവാ അച്ഛന്റെ ആജ്ഞയെ ലംഘിക്കയില്ലെന്നുള്ള നിഷ്ക

യെ താര അനുവത്തിക്കയാണെങ്കിൽ പിന്നെ ഒരു വിനാഴി
കപോലും ഞാൻ ഇവിടെ താമസിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. നേരെ
മറിച്ച് എനിക്ക് അശതരാനാണു ഭാവമെങ്കിൽ അതു്
ആജ്ഞാപാലനം കൂടാതെ കഴികയില്ലതാനും." എന്നിത്ര
യും പറഞ്ഞശേഷം ആ യുവാവിന്റെ ഉള്ളിൽ കടന്നുകൂടി
യ പല വിചാരങ്ങളുടെ തള്ളൽകൊണ്ടു പിന്നീടൊന്നും
പറയാതെ, തന്നെ താൻ മറന്നുനിന്നുപോയി. കുറെ ഏ
റെ നേരമായിട്ടും പുരുഷോത്തമൻ ഒന്നും സംസാരിക്കാതെ
നില്ക്കുന്നതുകണ്ടിട്ട്, ലക്ഷ്മണൻ സാവധാനത്തിൽ അടുത്തു
ചെന്നു്, അയാളുടെ കയ്യിൽ തൊട്ടു. ലക്ഷ്മണൻ അടുത്തു
ണ്ടെന്നുള്ള ഓർമ്മയുണ്ടായപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ ഉണ
ർന്നപോലെ തലപൊക്കിനോക്കി.

ലക്ഷ്മ:—"നമ്മുടെ രംഭാബായി നല്ല കൂട്ടത്തിലാണു്. കൊച്ചമ്മ
യെക്കുറിച്ചു വളരെ കൂറും സ്നേഹവുമുള്ളവളാണു്. ബീജ
പുരിയിൽവെച്ചും ഇവിടെ വന്നതിൽ പിന്നീട്ടും അവൾക്കു
എന്തെങ്കിലും ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ മററാരോടും ചോദിക്കാ
തെ എന്നെ വിളിച്ചുപറയും. എന്നെ അവൾക്കു് അത്ര
വാത്സല്യമാണു്. അതുകൊണ്ടു് അവർ മുഖാന്തിരം കൊ
ച്ചമ്മയുടെ അന്തരംഗം അറിവാൻ ശ്രമിക്കാമെന്നാണു തോ
ന്നുന്നതു്.

പുരു:—"നിന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരം ആകട്ടെ. എനിക്കു് ഒര
ഹിതവുമില്ല"

"പക്ഷെ ഇന്നുതന്നെ രംഭാബായിയെ കണ്ടു് എല്ലാം അവ
ളെ ഗ്രഹിപ്പിക്കാൻ ശ്രമിക്കാം". എന്നുപറഞ്ഞു് അവിടെ വിള
മ്പിയിരുന്നതുപോലെ ഇരുന്നിരുന്ന ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ എടു
ത്തുകൊണ്ടു് ആ ഭൃത്യൻ പോയി.

പത്താം അദ്ധ്യായം.

വിശ്വ:—"മാർഗ്ഗശ്രമം അശേഷം മാറുന്നതിന്ന് ഒന്നരണ്ടുനാൾവി ശ്രമിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. കുളിയും, ആഹാരവും അതതുസ മയത്തു കഴിച്ച് അന്യവിചാരങ്ങളൊന്നും കൂടാതെസ്വസ്ഥ നായിരിക്കണം. ഡില്ലിരാജധാനിയിൽ ഒട്ടേറെനാൾ താമ സിച്ചിട്ട് ഇവിടെ വരുമ്പോൾ സമയംപോകുന്നില്ലെന്നു തോന്നും. അങ്ങിനെ മുഷിയുന്ന സന്ദർഭങ്ങളറിഞ്ഞാൽ നേ രംപോകുവാൻ മാർഗ്ഗം ഉണ്ടാക്കാം."

ജയ:—"ഡില്ലിയിലൊ!—ഒന്നിനും സമയം കിട്ടുന്നില്ലെന്നുള്ള പ രാധിയെയുള്ളു. വിശേഷിച്ച് ഇപ്പോൾ ചക്രവൎത്തിയുടെ ശ്രദ്ധ ഒരു വിഷയത്തിൽ കടന്നുകൂടിയിരിക്കയാണ്."

വിശ്വ:—"അങ്ങിനെയൊ?—ഞാൻ ബീജപുരിയിൽനിന്ന് ഇവി ടെ വന്നതിൽപിന്നെ രാജ്യകാൎയ്യസംബന്ധമായി ചില നൂ തനവിഷയങ്ങളുണ്ടായെന്നു തോന്നുന്നു. ഞാനൊ, രാജ്യ ഭ്രഷ്ടനായി. എന്റെ താമസവും ആൾസഞ്ചാരമില്ലാത്ത മലയുടെ മുകളിലായി! ലോകത്തു നടക്കുന്നകാൎയ്യങ്ങൾ അറി വാൻ മാൎഗ്ഗവുമില്ല"

"അങ്ങിനെ അധൈൎയ്യപ്പെടേണ്ടാ. അവിടുത്തെ കാൎയ്യത്തെ പ്പററി ചക്രവൎത്തി ദയവായി ആലോചിച്ചു കല്പന ഉണ്ടാകാതി രിക്കയില്ല. ചക്രവൎത്തിക്ക് അവിടുത്തെനേക്ക് എങ്ങിനെയോ അപ്രീതി തോന്നുവാനിടയായി—ഇപ്പോൾ അങ്ങിനെ കഠിനക ല്പന കൊടുത്തതിനെപ്പററി ചക്രവൎത്തിക്കു പശ്ചാത്താപമുണ്ടെ ന്നാണ് എന്റെ അറിവ്. ഇൗവിധം ചക്രവൎത്തിക്കു തോന്നുന്ന തു വളരെ അപൂൎവ്വമാണ്. എല്ലാം അവിടുത്തേ ഭാഗ്യമെന്നേ പറവാനുള്ളു."

എന്നിങ്ങിനെ തനിക്ക് എല്ലാകാൎയ്യങ്ങളും അറിയാമെന്നു ള്ള നാട്യത്തോടെ ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ട്, ആ വനപ്ര ദേശത്തു താമസിച്ചു മുഷിഞ്ഞിരുന്ന ചന്ദ്രസേനനും, വിശ്വന്തനും ആനന്ദവിവശരായി ഭവിച്ചു.

ചന്ദ്ര:—"ദില്ലിയിൽ ചക്രവൎത്തിയുടെ ശ്രദ്ധയ്ക്കു വിഷയമായിട്ട് ഏതോ ഒരു കാൎയ്യമുണ്ടെന്ന് അവിടന്ന് പറഞ്ഞുവല്ലൊ. അത് എന്താണെന്നറിവാനാഗ്രഹമുണ്ട്."

ജയ:—"ചക്രവൎത്തിക്കു വിരോധമായി, അവിടുത്തെ അധീനത്തിലിരിക്കുന്ന, ഓരോ രാജ്യങ്ങളിൽചെന്നു കൊള്ളയിട്ടു ചില കോട്ടകളേയും കൈവശപ്പെടുത്തി, മഹാരാഷ്ട്രനായകനെന്ന പേരും സമ്പാദിച്ചിരിക്കുന്ന ശിവാജിയെ സംബന്ധിച്ചാണ് അധികവും എനിക്കു പറവാനുള്ളത്. ഈ ശിവാജിയുടെ ധീരപ്രവൃത്തികളെ ആലോചിച്ചാൽ ആൎക്കും ആശ്ചൎയ്യം തോന്നിപ്പോകും. ഇന്നാറം അഫ്സൽഖാനെ കൊന്നതുകേട്ടിട്ട്, ചക്രവൎത്തി, എങ്ങിനെയെങ്കിലും, ശിവാജിയെ കുടുക്കിലാക്കണമെന്നു ശപഥംചെയ്തു. ഈയ്യിടെ ശിവാജിയുടെ അമാനുഷികങ്ങളായ ചില പ്രവൃത്തികൾ കേട്ടും, ഏതാനും രാജാക്കന്മാർ അവിടുത്തെ മുമ്പാകെ അറിയിച്ച പരാധികൊണ്ടും ഉണ്ടായ കോപംഹേതുവാൽ, ചക്രവൎത്തിയുടെ മാതുലനായ ഷെയിസ്താഖാനെ ഒരു വലിയ സൈന്യസമേതം അയച്ചു. അയാൾ പുനായിൽ എത്തിയവിവരം ശിവാജി അറിഞ്ഞുടൻ, തന്റെ അശ്വസൈന്യത്തെ ഈ പൎവതത്തിന്റെ ഒരുഭാഗത്ത് ഒളിച്ചു താമസിപ്പിച്ചുംവെച്ചു, വേഗം താനും ഇരുപതു യോദ്ധാക്കളും ഭിക്ഷുവേഷധാരികളായി, ഒരു ദിവസം രാത്രിയിൽ, ഷെയിസ്താഖാൻ താമസിച്ചിരുന്ന ഭവനത്തിന്റെ മുൻഭാഗത്തുചെന്നു പാട്ടുപാടിത്തുടങ്ങി. ഇവരുടെ കൎണ്ണാനന്ദപ്രദമായ സംഗീതംകേട്ടു ഷെയിസ്താഖാനും ഏതാനും സൈന്യാധിപന്മാരും, അവിടെ കാവൽ നിന്നിരുന്ന ഭടന്മാരും,രസിച്ചു നിന്നിരുന്നതിനിടയിൽ, തരംനോക്കി ശിവാജിയും കൂട്ടരും അവരുടെ മടിശ്ശീലകളിൽ വെച്ചിരുന്ന വാളുകളെ എടുത്തുകൊണ്ട് എല്ലാരും ഒരുമിച്ച് ആ ഭവനത്തിലേയ്ക്കു പാഞ്ഞുകേറി. അവിടെ ആ സമയത്തുണ്ടായിരുന്ന മുഗൾ ഭടന്മാരെ ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ അവർ പരാജിതരാക്കിയശേഷം, ഷെയിസ്താഖാനെ ശിവാജി തിരക്കികണ്ടു പിടിച്ചു. വാളുമായി,

കാലനെപ്പോലെ പാഞ്ഞടുക്കുന്ന ഭിക്ഷുവേഷധാരിയെ കണ്ടുഭയന്നിട്ട് ഷെയിസ്റ്റാഖാൻ പിൻതിരിഞ്ഞു് ഓടി. ശിവാജിയും പിന്നാലെ എത്തി അയാളെ വെട്ടി. ദൈവഗത്യാ ആ വെട്ടുകതകിൽ തടഞ്ഞു തെററിപ്പോയതുകൊണ്ടു ഷെയിസ്റ്റാഖാൻ അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ജനൽവഴി പുറത്തുചാടി രക്ഷപ്പെടുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ഇതിനിടയ്ക്കു വീണ്ടും ശിവാജി വാളോങ്ങി വെട്ടിയതു് അയാളുടെ കൈവിരലുകളിൽ ഏല്ക്കുകയാൽ അവ അററു നിലത്തുപതിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ഷെയിസ്റ്റാഖാൻ തപ്പിപ്പിഴച്ചു എന്നു അറിഞ്ഞയുടനെ ശിവാജിയും കൂട്ടരും അവിടെനിന്നു് ഓടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ആൎക്കും അത്ഭുതം തോന്നത്തക്കതായ ഈ ധീരകൃത്യത്തെയോൎത്തു ഭയാകുലനായ ഷെയിസ്റ്റാഖാൻ പിന്നീടു് അവിടെ താമസിക്കാതെ തന്റെ സൈന്യത്തെ പിൻവലിച്ചു. ഈ പരാജയത്തെപ്പററി ചക്രവൎത്തിക്കുണ്ടായ അപാരമായ മനസ്താപംകൊണ്ടു വളരെനാൾ ആൎക്കും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുക്കൽ പോകാൻകൂടി പാടില്ലാത്ത നിലയിലായിരുന്നു. എന്നിട്ട് ഇന്നാരം ചക്രവൎത്തി ഒരു വലിയ സൈന്യവിഭാഗത്തെ ഇവിടെ അയച്ചു. ശിവാജി, തന്റെ സൈന്യത്തെക്കൊണ്ടു് ആ വലുതായ മുഗൾസൈന്യത്തോടു് എതിൎത്തു യുദ്ധംചെയ്യാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നു വിചാരിച്ചു്, താൻ പിടിച്ചിട്ടുള്ള കോട്ടകളെ വിട്ടുകൊടുക്കാമെന്നും മുഗൾസൈന്യത്തിൽ ഒരു പ്രധാന ഉദ്യോഗം തനിക്കു കിട്ടിയെങ്കിൽ മേലാൽ ചക്രവൎത്തിയോടു യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെടുകയില്ലെന്നും സന്ധിപറഞ്ഞു. ഈ വിവരം ചക്രവൎത്തിയെ ധരിപ്പിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടായ കല്പന, ശിവാജി ദില്ലിരാജധാനിയിൽ ചെന്നു വേണ്ട കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ചക്രവൎത്തിയുടെ സമക്ഷം അറിയിച്ചാൽ ആലോചിക്കുന്നതാണെന്നായിരുന്നു. അതനുസരിച്ചു, ശിവാജി ക്രൂസൽക്കുടാതെ, ഏതാനം ഭടന്മാരോടൊരുമിച്ചു ദില്ലിയിൽചെന്നു. ചക്രവൎത്തി, ശിവാജിയെ നേരെ കണ്ടപ്പോൾ അനാദരിച്ചു എന്നുതന്നെയല്ലാ, വളരെ അവമാനകരമായ വാക്കുകളും ഉപയോഗിച്ചു.—ശിവാജിയുടെ

ബുദ്ധിവിശേഷം നോക്കുക—ചക്രവൎത്തിയുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടഉടൻതന്നെ ശിവാജി പ്രവൎത്തിക്കേണ്ട മാൎഗ്ഗങ്ങൾ കരു ത്തുകയും, അവയെ തന്റെകൂടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ഭടന്മാരെ തെരിയപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. എന്നിട്ട്, ശിവാജി തന്റെ താമസത്തിന് ഒഴിച്ചിട്ടിരുന്ന സ്ഥലത്തുപോയി, വാതിലുമ ടച്ചു, സുഖക്കേടെന്നു നടിച്ചു, ഇരിപ്പായി. ചക്രവൎത്തിയുടെ ക ല്പനപ്രകാരം ആ സ്ഥലം മുഗൾഭടന്മാർ വളഞ്ഞു സൂക്ഷി ച്ചു. ഇങ്ങിനെ കുറേനാൾ കഴിഞ്ഞിട്ട് ഒരു ദിവസം ശിവാ ജിയുടെ ഭടന്മാരിൽ ഒരുവൻ വലുതായ ഒരു വട്ടിയിൽ ശിവാ ജിയെക്കിടത്തി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദേഹം പൊതിഞ്ഞു, മി ഠായിമുതലായ മധുരപദാൎത്ഥങ്ങൾ അടുക്കി, ആ പാത്രത്തെ വഹിച്ചുകൊണ്ടു പുറപ്പെട്ടു. ഈ മുഗൾഭടന്മാർ കണ്ടിട്ടു, പലഹാരങ്ങൾ വില്പാൻ കൊണ്ടുനടക്കുന്ന കൂട്ടരിൽ ഒരു വനാണെന്നു വിചാരിച്ച് ആ ഭടനെ ആരും സംശയിച്ചി ല്ല. ശിവാജി—സമൎത്ഥൻ—കോട്ടയുടെ പുറത്തു കുറേ അ കലെ ചെന്നിട്ട് ആ പാത്രത്തെ താഴത്തിറക്കുവാൻ പറ ഞ്ഞു. ശിവാജി, സന്യാസിയെപ്പോലെ മുണ്ഡനംചെയ്തു, കാഷായവസ്ത്രവും ദണ്ഡുംധരിച്ചു വേഷപ്രച്ഛന്നനായി, ഏ കാകിയായി പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ഈ കഥ ചക്രവൎത്തിയും മ റ്റും അറിഞ്ഞതു കുറേനാൾ കഴിഞ്ഞതിൽപിന്നീടായിരു ന്നു. ശിവാജിയെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുവരാൻ ഭടന്മാരെ ചക്ര വൎത്തി അയച്ചിട്ടുള്ളതുകൂടാതെ ഓരോ രാജ്യങ്ങളിലെ സേനാ ധികാരികളെ ഈ വിവരം തെരിയപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. സൈന്യത്തെ പിരിച്ചയച്ചു പോയതുകൊണ്ട് ഇനി ഒരു സൈന്യം ചേൎക്കുന്നതിനു ശിവാജിക്കു സൌകൎയ്യം കൊടുക്കു മോ എന്നു സംശയമാണ്. ഈയ്യിടെ എനിക്കു കിട്ടിയ വൎത്തമാനം, അദ്ദേഹം ഈ പ്രദേശങ്ങളിൽ എവിടെയോ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നാണ്."

വിശ്വ:—"ദില്ലിയിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ സാമൎത്ഥ്യമുണ്ടെ ങ്കിൽ സൈന്യശേഖരം ചെയ്വാനും അദ്ദേഹത്തിന് അ

സാദ്ധ്യമല്ല. ഭരണാധികാരികൾ എത്രതന്നെ സൂക്ഷിച്ചാലും ഫലിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല."

ചന്ദ്ര:—"അവിടുത്തേക്കു നന്നെ ക്ഷീണമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. ഉറക്കത്തിന്നു വിഘ്നം വരുത്തി വൃഥാ വത്തമാനം പറഞ്ഞിരിക്കണ്ടാ."

"ശരിയാണ്--ഞാൻ കിടക്കട്ടെ" എന്നു പറഞ്ഞു ജയസിംഹൻ അതിലേക്ക് വട്ടം കൂട്ടി.

പതിനൊന്നാം അദ്ധ്യായം

ലക്ഷ്മണൻ പറഞ്ഞ വത്തമാനത്തെപ്പററി ഗാഢമായി ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ ഒരു ചാരുകസേരയിൽ കിടന്നിരുന്നു. ആ മുറിയുടെ പുറത്തു് ആളുകൾ നടക്കുന്ന കാലൊച്ചയും യാത്രപറഞ്ഞു പിരിയുന്ന വാക്കുകളും വാതിൽ അടയ്ക്കുന്നതുമെല്ലാം ആ യുവാവിനു കേൾക്കാമായിരുന്നു. ഈ ധ്വനി, ജയസിംഹനെ കാണ്മാൻ വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്ന ചില ഇടപ്രഭുക്കന്മാരുടേയും, മററു കുടിയാനവന്മാരുടേയും, യാത്ര കൊണ്ടായിരുന്നു എന്നു അയാൾക്കു മനസ്സിലായി. ജയ സിംഹൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ വന്ന ഉദ്ദേശം ആ യുവാവ് അറിഞ്ഞപ്പോൾ, മനുഷ്യഹൃദയത്തിന് ആ ഘട്ടങ്ങളിൽ സ്വാഭാവികമായിട്ടുണ്ടാകാവുന്ന വിചാരത്തിൻെറ ആധിക്യം കൊണ്ടു പരവശനായി ഭവിച്ചു. അന്ന് അയാൾ ജലപാനംപോലും കഴിക്കയുണ്ടായില്ല. ഇങ്ങിനെ മനസ്സിനും, ദേഹത്തിനും, ഒരുപോലെ ക്ഷീണമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട്, യുവാവു താനറിയാതെ മയങ്ങി നിദ്രചെയ്തുതുടങ്ങി. എന്നാൽ ആ നിദ്ര സുഖകരമായിരുന്നു എന്നു പറവാൻ പാടില്ലായിരുന്നു.

ഇതിനിടയ്ക്കു പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം രംഭുബായിയെ കണ്ടു് ലക്ഷ്മണൻ എല്ലാം വിവരമായി പറഞ്ഞു. എന്നിട്ട് ആ പരിചാരിക താരയുടെ പ്രഥമാവസ്ഥയെ ലക്ഷ്മണനോട്ടു പറഞ്ഞതുകൂടാതെ, താരയുടെ അനുകൂലമായ മറുപടി

പുരുഷോത്തമനെ ധരിപ്പിക്കണമെന്നു താൽപൎയ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു. ഈ കാൎയ്യം പറവാൻ ലക്ഷ്മണൻ പുരുഷോത്തമന്റെ മുറിയിൽ ചെന്നു. അവിടെ ആ യുവാവു് ഉറങ്ങുന്നതു കണ്ടിട്ടു പക്ഷെ അയാൾ ഉടൻ ഉണൎന്നേക്കുമെന്നു വിചാരിച്ചു ലക്ഷ്മണൻ അടുത്തു നിന്നു. ഇങ്ങിനെ സ്വല്പനേരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ ചാടി എണീററു വാളിൽ പിടിക്കുന്ന വിധത്തിൽ അരവാറിൽ പിടിച്ചിട്ടു് വീണ്ടും കസേരയിൽ വീണതുകണ്ടു് ഇതെന്തുകഥയാണെന്നറിയാതെ അന്ധാളിച്ചു് ആ ഭൃത്യൻനോക്കി നിൽക്കുമ്പോൾ ഇന്നതെന്നു തിരിച്ചറിവാൻ പാടില്ലാത്തവിധം കോപത്തോടെ അയാൾ പുലമ്പുന്നതു കേട്ടു. ഇത്രയും കഴിഞ്ഞ ഉടൻ അവന്നു് ചില സംശയങ്ങൾ തോന്നിയതിനാൽ പുരുഷോത്തമനെ വേഗം ഉണൎത്തണമെന്നു കരുതി അവൻ ആ യുവാവിന്റെ ഭുജത്തിൽ സാവധാനത്തിൽ തലോടി. അയാൾ ഉണൎന്നുനോക്കിയപ്പോൾ ലക്ഷ്മണനെ സമീപത്തുകണ്ടിട്ടു് യുവാവു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

"ലക്ഷ്മണാ, ഞാൻ സ്വപ്നം കാണുകയായിരുന്നു. അതു് ഏററവും അനുഭവസിദ്ധമെന്നപോലെയാണു തോന്നുന്നതു്. ദൈവകാരുണ്യം എനിക്കുണ്ടെന്നുതന്നെ ഞാൻ ഉറയ്ക്കുന്നു"

ലക്ഷ്മ:—"ഞാൻ ഇവിടെവന്നിട്ടു കുറെനേരമായി. യജമാനൻ ഉണരട്ടെ എന്നു വിചാരിച്ചു നില്ക്കുകയായിരുന്നു. അപ്പോൾ അവിടുന്നു് ചാടി എണീക്കയും അരവാറിൽ കൈകൊണ്ടു പിടിക്കയും കോപം നടിച്ചു് എന്തോ പുലമ്പുകയും കൈക്കെ ചെയ്യുന്നതുകണ്ടു ഉടനായിരുന്നു ഞാൻ അവിടുത്തെ ഉണൎത്തിയതു്. എന്തെന്നറിയാതെ ഞാനൊന്നന്ധാളിച്ചു. അവിടുന്നു് സ്വപ്നം കാണുകയായിരുന്നു എന്നു് ഇപ്പോഴത്രെ മനസ്സിലായുള്ളു."

പുരു:—"ഞാൻ കണ്ട സ്വപ്നം എന്താണെന്നു പറയാം. ഒരു പ്രകാശം വൎദ്ധിച്ചുവന്നതായി തോന്നി. ചുററുമുള്ള ഈ ചുവരുകളും കാഴ്ചയെ മറയ്ക്കുന്ന മററു സാധനങ്ങളും സ്ഫടികംപോലെ! മറുവശം കാണത്തക്കവിധം നിൎമ്മലമായി തീൎന്നു. അടുത്ത മുറികളും തളങ്ങളും ഞാൻ കണ്ടു. ഇതുക

ളിലൊന്നിലും എന്റെ ദൃഷ്ടി പതിയാതെ താരയുടെ മുറിയിൽ എത്തി.—അവിടെ താര, കഷ്ടം!—ഞാൻ എന്തു പറയേണ്ടു, പരവശയായി രഘുബായിയുടെ കഴുത്തിൽ കൈകളെ കോർത്തുപിടിച്ച്, ദയനീയമായ സ്ഥിതിയിൽ അവരുടെ മാറത്ത് കമിഞ്ഞുകിടക്കുന്നതുകണ്ടു. ഇങ്ങിനെ കുറെ നേരം കിടന്നിട്ടു താര പതുക്കെ തലപൊക്കി. ഉടനെ രഘുബായി അവരുടെ പുടവയുടെ അഗ്രം കൊണ്ട് താരയുടെ കണ്ണുകളെയും കവിൾത്തടങ്ങളെയും തുടയ്ക്കുന്നതുകണ്ടു. താര എന്നിട്ട്, ക്ഷീണം കൊണ്ടു സാവധാനത്തിൽ എണീറുനിന്ന്, ദാവണിയുടെ അഗ്രം ചുരുട്ടിയെടുത്തു കണ്ണുകളെ മറച്ചു നമ്രമുഖിയായി നിന്നു. ഒരു മാസത്തിനു മുമ്പു പരിപൂർണ്ണമായിരുന്ന യൌവനശ്രീ ആ മുഖത്തെ വിട്ടുമാറിയിരുന്നു. ഹാ! ലക്ഷ്മണാ! കരഞ്ഞിട്ട്, താരയുടെ കണ്ണുകൾക്ക്, പ്രസരിപ്പു കുറഞ്ഞും, മയക്കംഭവിച്ചുമിരുന്നു. മുഖത്തിന് വിളർച്ചയുണ്ടായിരുന്നു. താര കുറെ നേരം അങ്ങിനെ നിന്നിട്ട് രഘുബായിയോട് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"അയ്യോ—എനിക്ക് ഈ വ്യസനം സഹിപ്പാൻ ശക്തിയില്ല. അച്ഛനും ജ്യേഷ്ഠനും കൂടക്കൂടെ എന്നെ വന്നു നോക്കുന്നു. ആ സമയം എന്റെ കണ്ണിൽ കണ്ണുനീരൊ വർത്തമാനത്തിൽ വല്ല ഇടർച്ചയൊ കണ്ടാൽ അവർ കോപിച്ചേക്കുമെന്നു ഭയപ്പെട്ട് ഈ അപാരദുഃഖത്തെ ഒളിപ്പാൻ—അയ്യോദൈവമെ—എന്തു ശ്രമം!—എന്തുമനോവേദന!"

"ഹൃദയം പൊട്ടിവരുന്നതുപോലെ താര പറഞ്ഞ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു രഘുബായി സാന്ത്വനവാക്കുകൾ കൊണ്ടു അവളെ സമാശ്വസിപ്പിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. എന്നിട്ടും, വെള്ളം കെട്ടിനിന്നു കരകവിഞ്ഞു പ്രവഹിക്കുന്നതുപോലെ ഒന്നുകൊണ്ടും തടുപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ലാത്ത വിധം താര ദുഃഖിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട് രഘുബായി ഇങ്ങിനെ പുലമ്പിത്തുടങ്ങി:—

"ഇതെന്തുകഷ്ടം! ഇങ്ങിനെ വ്യസനിച്ചാൽ ഇതിന് അവസാനമെന്ത്?-വല്ല സുഖക്കേടും പിടിപെട്ടെങ്കിൽ എന്തുചെയ്യും? ദൈവമെ—എന്തുപറഞ്ഞിട്ടും കേൾക്കുന്നില്ല!—ദൈവം തന്നെ

ഇതിനൊരുപശാന്തി വരുത്തണം—മഹാപാപികൾ !—ഈ കുട്ടി
യെ എന്തിന്നു വൃഥാ ദുഃഖിപ്പിക്കുന്നു?—അവൎക്കു കണ്ണില്ലയൊ?—
അവരുടെ ഹൃദയം കല്ലൊ?—എൻെറ കുഞ്ഞു കരയരുതെ—ഇ
ങ്ങിനെ കരഞ്ഞു് എൻെറ തങ്കത്തിന്നു വല്ല അപകടവും പിണ
ഞ്ഞാൽ, പിന്നെ ഈ പാവപ്പെട്ട രംഗബായിയുടെ കഥ എന്താ
യിരിക്കും?—അതും പോകട്ടെ, എൻെറ കുഞ്ഞു ചവിട്ടിയ മണ്ണിനെ
പ്പോലും പൂജ്യമായി വിചാരിക്കുന്ന ആ സുന്ദരനായ യുവാവിന്റെ
ഗതി എന്തു്."

"രംഗബായിയുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു് എനിക്കുണ്ടായ
സന്തോഷസന്താപങ്ങളെ പറഞ്ഞുബോധിപ്പിക്കുവാൻ പ്രയാസം.
എൻെറ കണ്ണുകളിൽ നിന്നു താനെ കണ്ണുനീർ പൊങ്ങി ഒഴുകി.
രോമാഞ്ചം കൊണ്ടു ദേഹം തണുത്തു. രംഗബായി പറഞ്ഞ വാ
ക്കുകൾ ഒന്നുകൂടി കേൾക്കണമെന്നൊരു ആശ ഉണ്ടായി. ഇത്രയും
കഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കു എൻെറ കണ്ണിൽ നിന്നു് താരയുടെ മുറി മറ
ഞ്ഞു. പിന്നെ കണ്ടതു വിശ്വനാഥൻ പ്രഭുവിൻെറ മുറിയായിരുന്നു."

"പ്രഭു, അദ്ദേഹം സാധാരണ ഉപയോഗിക്കുന്ന മേശയുടെ
മുമ്പിൽ ഇരുന്നിരുന്നു. ചന്ദ്രസേനൻ മേശയുടെമേൽ കൈകു
ന്നി അതിലേക്കു ചാരി നില്ക്കുയായിരുന്നു. ചന്ദ്രസേനൻ എ
ന്തൊ പറകയായിരുന്നു എന്നു തോന്നി. ഉടനെ അവർ പറ
ഞ്ഞ വാക്കുകളും എനിക്കു കേൾക്കാറായി."

ചന്ദ്ര:—"ഇന്നു നാം കണ്ടതു ദുർന്നിമിത്തങ്ങൾ തന്നെ. അവ
ജയസിംഹന്നു സുഖപ്രദങ്ങളല്ലെന്നാണ് എനിക്കു തോന്നു
ന്നതു്."

വിശ്വ:—"ആ ദുർന്നിമിത്തങ്ങൾക്കും വിവാഹത്തിന്നും തമ്മിൽ
ഒരു സംബന്ധവും ഇല്ല. ആ സംഭവങ്ങളിൽ ദുർന്നിമി
ത്തമെന്നു പറവാനെന്തുള്ളു. കുതിര മുട്ടുകുത്തി വീഴാൻഭാ
വിക്കുന്നതും, അതു ഭയപ്പെട്ടു പിടിച്ചാൽ നില്ക്കാതെയാകു
ന്നതും മററും ദുർന്നിമിത്തമെന്നു വിചാരിക്കുന്നതു് അസം
ബന്ധമാണ്. എങ്കിലും ദൈവേച്ഛ എങ്ങിനേയൊ—
ആൎക്കറിയാം?"

"പ്രഭു പറഞ്ഞ അഭിപ്രായത്തിന്ന വിപരീതമായൊന്നും പറയേണ്ടെന്ന കരുതി ചന്ദ്രസേനൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഇതിനെ [illegible] നാമിപ്പോൾ തക്കിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. ഏതായാലും [illegible] ിന്ന് അവ ബാധകമായി വരില്ലല്ലൊ?"

വിശ:—"അതെ [illegible] തിരിക്കട്ടെ— നിൻെറ സഹോദരിയുടെ മനസ്സ് എങ്ങ[illegible]നയാണ്?—ഞാൻ ഇന്നാൾ അവളോട ഇക്കാൎയ്യത്തെപ്പററി നിർബന്ധിച്ചു പറഞ്ഞു. അപ്പോൾ അവളുടെ മുഖഭാവം കണ്ടിട്ട് എൻെറ ഹൃദയം തകൎന്നു പോയി. എന്നിട്ട് ഞാനൊന്നും മിണ്ടാതെ ഇങ്ങു പോന്നു. എന്നിരുന്നാലും കുലത്തെപ്പററി ഒരു അറിവുമില്ലാത്ത പുരുഷോത്തമൻെറ നേർക്കുള്ള അവളുടെ പ്രേമം വളൎത്താനിടകൊടുക്കുന്നതു നമ്മുടെ കുടുംബത്തേക്ക് ഒരു കളങ്കമായി തീരും."

ചന്ദ്ര:—"അതെ അച്ഛാ! അവൻ നീചകുടുംബത്തിലുള്ളവനാണ്- അല്ലെങ്കിൽ ഈ നന്നിഇല്ലായ്മ കാണിപ്പാനുള്ള തുനിവ് അവനുണ്ടാകുമൊ?- ഇതിൽ താരയുടെ സമ്മതം നോക്കീട്ട് ഒരു കാൎയ്യവുമില്ല!"

"ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ ലക്ഷ്മണാ—എനിക്കുണ്ടായ സഹമായ കോപം കൊണ്ടു ഞാൻ വാളൂരി എടുത്തു."

ലക്ഷ്മ:—"ആ കോപ്പായിരുന്നു ഞാൻ കണ്ടതു്.

പുരു:—"സ്വപ്നമായിരുന്നാലും, അനുഭവം പോലെ തോന്നിപ്പോയി. ആ വിധമുള്ള വിപത്തുകളിൽ നിന്ന ദൈവം എന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ!"

"പിന്നീട്ട ഞാൻ കണ്ടതു ജയസിംഹനെ ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഉറങ്ങുകയായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ മനസ്സിലുണ്ടായിരുന്ന വിചാരങ്ങളുടെ സ്വഭാവത്തിനനുസരണമായി മുഖം വിളറിയും, പുരികങ്ങൾ ചുളുക്കി തമ്മിൽ ചേൎത്തും, കവിൾത്തടങ്ങളിൽ വലികൾ ബാധിച്ചും, ഇരുന്നു. ഇദ്ദേഹം പൂൎണ്ണനിദ്രയെ പ്രാപിച്ചിരുന്നിട്ടും കണ്ണുകൾ കൂടക്കൂടെ മിഴിച്ചുതുറന്ന് അമ്പരന്നു നോക്കുകയും പല്ലുകൾ കൂട്ടിക്കടിച്ചു ഞെരുക്കുകയും ചെയ്തു.

അദ്ദേഹത്തിൻെറ മെത്തയുടെ പുറത്തു കിടന്ന കൈകളെ അദ്ദേഹം ചിലപ്പോൾ മുറുകെ ചുരുട്ടി ദേഹത്തോട്ട് അമർത്തും; ഉടനേ അവയെ വീണ്ടും നീട്ടും; ഇങ്ങിനെ ഓരോ അവയവങ്ങളെ പ്രാണവേദനകൊണ്ടെന്നപോലെ വികൃതങ്ങളാക്കിക്കൊണ്ടു കിടന്ന ആ പ്രഭുവിനെ കണ്ടപ്പോൾ എൻെറ മനസ്സിൽ ആർദ്രതയാണു തോന്നിയതു്. എന്നിട്ട് അദ്ദേഹത്തെ ഉണർത്താമെന്നു കരുതി ഞാൻ അടുത്തയുടനെ ആയിരുന്നു നീ എന്നെ ഉണർത്തിയതു്''

ലക്ഷ്മ:—''യജമാൻ കണ്ടതു സ്വപ്നമായിരുന്നാലും അതു് അസംഭാവ്യമെന്നു തോന്നുന്നില്ല.''

പുരു:—''മനസ്സിനു് അങ്ങിനെയൊരു വലിയ ശക്തിയുണ്ടെന്നു എൻെറ ഗുരുനാഥൻ പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുണ്ടു്. നമ്മുടെ മനസ്സിനേയും ദേഹത്തേയും രണ്ടായി ഭാഗിച്ചു ചിന്തിക്കാം. ദേഹം സ്ഥൂലവും മനസ്സു സൂക്ഷ്മവുമാണു്. സ്ഥൂലത്തിനു സ്ഥൂലസംബന്ധമായുള്ളവയെ അറിവാൻ മാത്രമെ കഴിയൂ. സൂക്ഷ്മത്തിനു് അങ്ങിനെയല്ല; സ്ഥൂലത്തേയും സൂക്ഷ്മത്തേയും അറിവാൻ കഴിയും. സിദ്ധന്മാർക്കു മൂന്നുലോകത്തും സഞ്ചരിപ്പാനും അവിടങ്ങളിൽ നടക്കുന്ന കാര്യങ്ങളെ അറിവാനും കഴിയുമെന്നു നീ കേട്ടിട്ടില്ലെ?—അതു് അവരുടെ തപശ്ശക്തി—എന്നു വെച്ചാൽ മനഃസംസ്കരണം ചെയ്തിട്ടുള്ള ശക്തികൊണ്ടു് അവർ സൂക്ഷ്മശരീരികളായി തീർന്നിട്ടാണു് അവർക്കു് ആ വിധം സാധിക്കുന്നതു്. ദൈവാനുകൂലംകൊണ്ടു് എനിക്കും ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അങ്ങിനെ ഒരു ശക്തി മനസ്സിനുണ്ടായി എന്നു വരാൻ പാടില്ലെന്നുണ്ടോ! ദൈവത്തിൻെറ കളി ആർക്കറിയാം?''

ലക്ഷ്മ:—''വാസ്തവമാണു്!—ഇനി ഞാൻ വന്ന കാര്യം പറയട്ടെ. രഘുബായിയെ കണ്ടു് എല്ലാം ഞാൻ പറഞ്ഞു. അവർ അതെല്ലാം കൊച്ചമ്മയേയും ധരിപ്പിച്ചു. കൊച്ചമ്മ വിസമ്മതമൊന്നും പറഞ്ഞില്ലെങ്കിലും വിവരമായി എല്ലാം രഘുബായിയോടു പറവാൻ കൊച്ചമ്മയ്ക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. അപ്പോഴേക്കു് പ്രഭു അവിടെ ചെന്നുപോലും. ഏതായാലും അവർ നാളെ പറയാമെന്നാണു പറഞ്ഞതു്.''

പന്ത്രണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

ജയസിംഹൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ വരാറില്ലെന്ന് ആ ദിഗ്ഗ്രാസികൾക്കറിയാമായിരുന്നു. ആ പതിവിന് വിരോധമായി അദ്ദേഹം അവിടെ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നവർ അറിഞ്ഞയുടൻ, ഓരോരുത്തരായി അദ്ദേഹത്തെ കാണ്മാൻ വന്നുതുടങ്ങി. ആദ്യദിവസം ഇടപ്രഭുക്കന്മാരിൽ മിക്കവരും, ഉഴവന്മാരും വന്നു. ജയസിംഹൻ അവരെ യഥായോഗ്യം സൽക്കരിച്ചു സമ്മാനിച്ചയച്ചു. രണ്ടാം ദിവസം ഭഗവന്തസേനൻ വന്നു. അദ്ദേഹമൊരുമിച്ച് വേണ്ട സാമഗ്രികളോടുകൂടെ രണ്ടു ഭാഗവതന്മാരുമുണ്ടായിരുന്നു. ഭഗവന്തസേനൻ തന്നോടുകൂടെയുണ്ടായിരുന്ന ഗായകന്മാരുടെ ഗാനവൈശിഷ്ട്യത്തെപ്പററി പ്രശംസിച്ചു ജയസിംഹനോടുപറകയും അവരുടെ സംഗീതം കേൾപ്പാൻ അവസരം കൊടുക്കണമെന്നാപേക്ഷിക്കയും ചെയ്തു. എന്നിട്ട്, ജയസിംഹന് അപ്പോൾ ഉണ്ടായിരുന്ന വിചാരത്തിന്റെ ഗതിയനുസരിച്ച്, ശൃംഗാരശോകരസപ്രധാനങ്ങളായ പാട്ടുകൾ കേൾപ്പാൻ ആഗ്രഹമുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു. സംഗീതസാഹിത്യങ്ങളിൽ പാണ്ഡിത്യമേറുന്ന ആ ഗായകന്മാർ അവരുടെ സാമർത്ഥ്യം മുഴുവൻ പ്രകടിപ്പിക്കണമെന്ന വിചാരിച്ച് കണ്ണാനന്ദപ്രദങ്ങളായ പാട്ടുകൾ പാടുവാനാരംഭിച്ചു. അവയുടെ കവിതാചാതുര്യവും അർത്ഥപുഷ്ടിയും ഗായകന്മാരുടെ ശാരീരസുഖവും കൊണ്ട് എല്ലാവരും പാട്ടിൽ ലയിച്ചു വശരായി. താരയും അവിടെ ഒരു കതകിന്റെ പുറകിൽ മാറിയിരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ യുവതി പ്രകൃത്യാ സാധുശീലയായിരുന്നതുകൊണ്ട് ആ ഗായകന്മാരുടെ മധുരഗാനം അവളുടെഹൃദയത്തെ ദ്രവിപ്പിച്ചു എന്നു തന്നെയല്ലം, ആ കന്യകയുടെ നേത്രങ്ങളിൽ നിന്ന് അശ്രുധാര ഒഴുകിത്തുടങ്ങി. ഈ വികാരം അധികമായി പൊട്ടിക്കരയത്തക്കവിധം, മനോരഞ്ജകമായ രാഗത്തിൽ ഷഡ്ജ പഞ്ചമ ശ്രുതികളോടുചേർന്ന്, ഗായകന്മാർ ഒരു പാട്ടുകൂടി പാടി. ഗാനവിശേഷവും അതിനൊത്ത അർത്ഥചാതുര്യവും കൊണ്ടു, താരയ്ക്കുണ്ടായ പാരവശ്യം അന്യന്മാരായിട്ടുള്ളവർ അവിടെ സന്നിഹിത

രായിരുന്നു എന്നു് ഓൎമ്മിക്കാൻ പോലും, അവളെ അശക്ത
യാക്കി. അവൾ തന്റെ വസ്ത്രപ്രാന്തംകൊണ്ടു് കണ്ണുകൾപൊ
ത്തി എണീറ്റുപോയി. താരയുടെ ഈ ചാപല്യം ഗായകന്മാരു
ടെ ഗാനവൈശിഷ്ട്യത്തെപ്പറ്റി അഭിനന്ദിച്ചു പറഞ്ഞാലുണ്ടാ
കാവുന്ന ആനന്ദത്തേയും, സംതൃപ്തിയേയും, അതിശയിച്ചു. ജയ
സിംഹൻ ഗായകന്മാൎക്കു് വേണ്ടപോലെ സമ്മാനങ്ങൾ കൊടു
ത്തു് അവരെ അയച്ചു.

താര പ്രത്യക്ഷമായി കാണിച്ച വ്യസനം കണ്ടിട്ടു, വിശപന്തനും,
ചന്ദ്രസേനനും വളരെ ഈൎഷ്യയുണ്ടായി. താര മുഖം പൊത്തി
ക്കൊണ്ടു് എണീറ്റുപോയതു ജയസിംഹൻ കാണാതിരുന്നില്ല.
എന്നിട്ടു്, അദ്ദേഹം, തന്നെ കാണ്മാൻ വന്നിരുന്നവരെ അയ
ച്ചുകഴിഞ്ഞയുടൻ, വിശപന്തന്റെയടുക്കൽവന്നു്, ഇങ്ങിനെ ചോ
ദിച്ചു:—

"താര സന്തോഷമായിട്ടിരിപ്പാനുള്ളതിനു പകരം സന്താപ
മായിട്ടിരിക്കുന്നതാണു കാണുന്നതു്—എന്താ, വിവാഹനിശ്ചയ
ത്തിൽ വൈമുഖ്യം താരയ്ക്കുണ്ടോ?"

"താര, അവളുടെ പിതാവിന്റെ ആജ്ഞയെ, ലംഘിക്കുന്ന
കുട്ടിയല്ല" എന്നു മാത്രം വിശപന്തൻ മറുപടി പറഞ്ഞു. അദ്ദേ
ഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു താരയുടെ വ്യസനം കണ്ടിട്ടു്, ജയ
സിംഹൻ, അതു വൈമനസ്യംകൊണ്ടാണെന്നു തെറ്റിദ്ധരിച്ചു,
വിവാഹനിശ്ചയത്തിൽനിന്നു പിൻവലിച്ചേക്കുമോ എന്നു ഭയ
പ്പെട്ടിട്ടായിരുന്നു. "പെൺകിടാങ്ങൾ യൌവനദശയെ പ്രാ
പിക്കുമ്പോൾ ചാപലകളായിരിക്കും. വിവാഹം കഴിഞ്ഞു കുറേ
ക്കാലം ചെല്ലുമ്പോൾ, അവരുടെ ആഗ്രഹപൂൎത്തിക്കു തങ്ങളുടെ
ഭൎത്താക്കന്മാർ സന്നദ്ധരാണെന്നറിഞ്ഞു ക്രമേണ ആ ചാപല്യം
മാറിപ്പോകും" എന്നു അദ്ദേഹം തുടൎന്നുപറഞ്ഞു.

ജയ:—'അവിടുത്തെ അഭിപ്രായം ശരിയാണു്.—ഞാൻ ഒന്നു
ചോദിക്കട്ടെ; വേറെ പ്രകാരത്തിൽ ഒന്നുംവിചാരിക്കരുതു്;
അവിടുത്തെ പുത്രിയുടെ ശ്രദ്ധ മററുവല്ല ഉദ്ദേശത്തിലും

കടന്നുകൂടീട്ടുള്ളതായി അറിവുണ്ടൊ?—എനിക്ക് ആ വൈമനസ്യം കണ്ടിട്ടു സന്ദേഹനിവൃത്തി വരുന്നില്ല."

വിശ്വ:—"ഇല്ല! താര എന്റെവരുതി നിഷേധിച്ചുനടക്കുന്നവളല്ലെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ?"

ജയ:—"വളരെലാളിച്ചുവളൎത്തിയ പിതാവിന്റെനേക്ക് അവൾ കൃതഘ്നത കാണിക്കയില്ല അതു് എനിക്കറിയാം—എങ്കിലും ഇപ്പോൾ ഞാൻ കണ്ടതു വൈമനസ്യംകൊണ്ടല്ലയോ എന്നു ശങ്കിച്ചാണു ചോദിച്ചതു്—ആകട്ടെ, താരയുടേമനസ്സു വേറെ ആളിൽ പതിഞ്ഞതായി അറിവുണ്ടൊ?—ഇങ്ങിനെ ഞാൻ ചോദിച്ചതു് അപമൎയ്യാദയാണ്—അതിലേക്കു ക്ഷമായാചനം ചെയ്യുന്നു."

വിശ്വ:—"പറയത്തക്കതായൊന്നുമില്ല.—എന്നാൽ പുരുഷോത്തമനും, താരയും, ബാല്യംമുതൽ കളിച്ചുവളൎന്നവരാണ്. ഇങ്ങിനെ ഒരു സ്നേഹബന്ധമുണ്ടായിട്ടുണ്ടു—അത്രേ എനിക്കറിവുള്ളു."

ഇത്രയും വിശ്വന്തൻ പറഞ്ഞയുടൻ പുരുഷോത്തമനെ പറ്റിയ അപകടത്തെക്കുറിച്ചു ജയസിംഹൻ മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞു.

ജയ:—"ഓ-അങ്ങിനേയൊ?—ഹ-ഹ-ഹാ—ശരി! പുരുഷോത്തമൻ അവിടത്തെ കോപത്തിനു പാത്രീഭവിച്ചതു് അവന്റെ ഏതോ അപമൎയ്യാദകൊണ്ടായിരിക്കാം—അല്ലേ?"

വിശ്വ:—"അതേ!—അതിനെപ്പറ്റി പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ലെന്നു കരുതിയാണു ഞാൻ ആദ്യം പറയാഞ്ഞതു്." എന്നിത്രയും പറഞ്ഞപ്പോൾ പുരുഷോത്തമന്റെ കൃതഘ്നതയെ ഓൎത്തുണ്ടായ കോപത്താൽ അദ്ദേഹം എണീററുനിന്നുകൊണ്ടു വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ആ പുരുഷോത്തമൻ എന്റെ മകളെ വിവാഹംചെയ്വാനൊ?—നന്നായി!—അവന്റെ സ്ഥിതിയെന്തു്?—എന്റെ മകളാര്?—ഈ ഉദ്ദേശം അവനുണ്ടെന്നു് എങ്ങിനേയൊ ഞങ്ങൾക്ക് അറിവുകിട്ടിയതുകൊണ്ടായിരുന്നു അവനെ ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽനിന്നു മാററി നിൎത്തിയതു്."

ജയ:—"ഇതു് എന്നേയും ധരിപ്പിച്ചതു നന്നായി. അവന്നു് ആ
വിടുന്നു കൊടുത്ത ശിക്ഷയിലും കൂടുതൽ ആവശ്യമില്ല."
എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം ഗൌരവം നടിച്ചുകൊണ്ടു്
അദ്ദേഹം പിന്നെയും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:-"മാളവദേശത്തി
ന്നു സ്വാമിനിയായി താര വരുമ്പോൾ പുരുഷത്വം ഇല്ലാത്ത
ആ ബാലനെ അവൾ മറന്നുപോകും!—അത്രേ വിചാരി
പ്പാനുള്ളു."

ഈ സംഭാഷണം ഇങ്ങിനെ അവസാനിച്ചശേഷം, പ്രഭുക്ക
ന്മാർ അവരവരുടെ മുറിയിലേക്കുപോയി. പിറേറന്നാൾ വെളി
ച്ചായപ്പോൾ അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഏതാനും ആളുകൾ കൊട്ടാ
രത്തിന്നഭിമുഖമായി വരുന്നതുകണ്ടു. ആ സംഘത്തിൽ നിന്നു
ഒരു ഭടൻ മുൻകൂട്ടി കൊട്ടാരത്തിൽ വന്നു് മണിപുരാധീശന്മാർ വ
രുന്നുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞു. ആ നാമധേയം, അവിടെ സമീപത്തു
നിന്നിരുന്ന ചന്ദ്രസേനൻ കേട്ടമാത്രയിൽ ചൊടിച്ചുകൊണ്ടു് ഇ
ങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"മണിപുരന്മാരാണോ വരുന്നതു്?—ഭീംജീ
എന്നും താന്ത്യാജീ എന്നുമല്ലേ അവരുടെ പേർ?"

ഭടൻ:—"അതെ!—അവർ വരുന്നുണ്ടെന്നു പറവാൻ കല്പിച്ചു്, എ
ന്നെ മുൻകൂട്ടി അയച്ചതാണു്."

ചന്ദ്ര:—"എടാ!—നിന്റെ യജമാനന്മാർ വെറും കൊള്ളക്കാരാ
ണു്. അവരെ ഇവിടെ കേററാൻ പോലും കൊള്ളത്തക്ക
വരല്ല."

കോപം കൊണ്ടു് ഈവിധം ഉറക്കെ ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞ
തുകേട്ടു കൊണ്ടു്, ജയസിംഹനും വിശ്വനന്ദനും പുറത്തുവന്നു് എ
ന്തുകാര്യമെന്നു ചോദിച്ചു.

ചന്ദ്ര:—"ആ കൊള്ളക്കാരായ മണിപുരന്മാർ വരുന്നുണ്ടെന്നു് ഇ
താ ഒരുവൻ വന്നു പറയുന്നു. അവർ ഇവിടെ വന്നിട്ടു കാ
ര്യമൊന്നുമില്ലെന്നു പറകയായിരുന്നു"

വിശ്വ:—"അവർ ജയസിംഹനെ കാണ്മാൻ വരുകയാണു്. അ
ദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായം അറിയുന്നതിന്നു മുമ്പു നീ ഈ
വിധം കയർക്കാൻ എന്താവശ്യം?"

ജയ:—"ചന്ദ്രസേനനെ വീഴ്ത്തപ്പെടുത്തുവാൻ കാൎയ്യമില്ല. ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണ്. ഏതായാലും അവർ വന്നു കഴിഞ്ഞുവല്ലൊ? ഇനി എന്നെ കണ്ടിട്ടുപോകട്ടെ എന്നു വയ്ക്കാനെ ഉള്ളു."

വിശ്വ:—"ഈ നില്ക്കുന്ന ഭടൻ കൎക്കശതകവിധം അവന്റെ യജമാനനെപ്പററി വീത്ത അഭിപ്രായം പുറപ്പെടുവിച്ചതു യുക്തമായൊ എന്നാണു ചോദിക്കുന്നതു്?"

ജയ:—"ഛേയി, സാരമില്ല! അവൻ ഇതെല്ലാം അവരോടു പറഞ്ഞാലെന്താ? അവർ വന്നു് എന്നെ കണ്ടിട്ടു പോവാൻ മനസ്സെങ്കിൽ അങ്ങിനെ ചെയ്യട്ടെ. ഇല്ലെങ്കിൽ അതും നന്നായി."

ഈ സംഭാഷണം അവിടെ നടന്നതിനിടയിൽ മണിപുരന്മാരുടെ ഭൃത്യൻ കോട്ടയുടെ പുറത്തെത്തി അവന്റെ യജമാനന്മാർ എത്തുന്നതുവരെ കാത്തുനിന്നു് അവരോടു എല്ലാംപറഞ്ഞു. കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ അവരെ കഴിയുന്നതു കടത്താതേയും താന്ന കാണ്മാനിടകൊടുക്കാതേയും കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ ജയസിംഹൻ, വൃദ്ധൻ റഡ്ഡിരാമനെവിളിച്ചു ചട്ടംകെട്ടി. ഇത്രയുംനടന്ന സമയംകൊണ്ടു്, ഗോപുരദ്വാരത്തിൽകൂടെ കയറിയ കുതിരകളുടെ ഖുരധ്വനി കേട്ടു. അപ്പോഴെയ്ക്കുമണിപുരന്മാർ ഇരുവരും കൊട്ടാരവാതുക്കൽഎത്തികഴിഞ്ഞു. ജയസിംഹൻ ചട്ടംകെട്ടിയതനുസരിച്ചു്, റഡ്ഡിരാമൻ അവരെ എതിരേല്പാൻ ചെന്നു. ആ വൃദ്ധന്റെ അശേഷം വണക്കമില്ലാത്ത ഭാവം കണ്ടിട്ടു അവർ ക്രുദ്ധരായെങ്കിലും അതു വെളിക്കു കാണിക്കാതെ—"ചെന്നു പറയൂ!" എന്നു മാത്രം അവരിൽ ജ്യേഷ്ഠസഹോദരൻ പറഞ്ഞു.

റഡ്ഡി:—"നിങ്ങൾ ആരെ അന്വേഷിച്ചാണു് ഇവിടെ വന്നതു്?"

ഈ പ്രശ്നത്തിനു ജീംജി—"എടാ കിഴവ! നീ പോയി നിന്റെ യജമാനനോടു ഞങ്ങൾ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു പറ!" എന്നു പറഞ്ഞു് റഡ്ഡിരാമനെ മുമ്പിൽ തള്ളി വിട്ടുംകൊണ്ടു് അവർ രണ്ടു പേരും കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ കടന്നു.

റഡ്ഡി:—"എന്നെ തള്ളുന്നതിനാവശ്യമില്ല! —എന്റെ യജമാനനെ കാണ്മാൻ ഇപ്പോൾ സാവകാശമില്ല!"

ഭീം:—"നീ വയസ്സനാണെങ്കിലും മര്യാദ പഠിച്ചിട്ടില്ല. നിനക്കു പുത്തൻപാഠം ഒന്നു പഠിക്കണമെന്നോ?—അല്ല, ഞാൻ പറഞ്ഞതു കേൾക്കുന്നോ?"

റഡ്ഡി:—"അതു ഞാൻ അവിടെ വരുമ്പോൾ ആകാം. ഇപ്പോൾ ഞാൻ പാഠം പഠിപ്പിക്കയേയുള്ളൂ!"

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു താന്ത്യാജിതൻെറ നെടിയവാളിൻെറ പിടിയിൽ മുറുകെ പിടിച്ചതു കണ്ടിട്ടു ജ്യേഷ്ഠസഹോദരനായ ഭീംജി—"നില്ക്കു അനുജാ, വരട്ടെ—" എന്നു വിലക്കി, റഡ്ഡിരാമൻെറ കൈക്കുപിടിച്ചുംകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—എടാ കിഴവാ, നീയൊരുകാലത്ത് മര്യാദക്കാരനായിരുന്നിരിക്കാം വയസ്സാകുന്തോറും തെമ്മാടിയായിട്ടാണു വരവ്!"

താന്ത്യ:—"ജ്യേഷ്ഠാ—അതാ കണ്ടോ—അവിടെ ഒരു സംഘംഗായകന്മാരെ കാണുന്നില്ലേ? ഇവർ നമ്മെ മംഗളവാദ്യംകൊണ്ടു സല്ക്കരിക്കാത്തതു എന്തു്?"

തൻെറ അനുജൻെറ വാക്കുകൾ കേട്ടയുടൻ ഭീംജി റഡ്ഡിരാമൻെറ കൈക്കു് ഒന്നുകൂടി മുറുകെ പിടിച്ചു്, വാളിന്മേൽ തട്ടിക്കൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു—

"നിൻെറയജമാനൻ ഞങ്ങളോടു് അഗണ്യമായും നിന്ദ്യമായും പെരുമാറുകയാണെങ്കിൽ അയാളേയും മര്യാദ പഠിപ്പിക്കും ഞങ്ങൾ!"

റഡ്ഡി:—"നിങ്ങളെ സൽക്കരിക്കുന്നവിഷയത്തിൽ എന്തെങ്കിലും കുറവു പറവുന്നതായാൽ ഞാൻ ഉത്തരവാദിയാകയില്ല. കുറെ മുമ്പു് എന്നൊ ഒരു ഭൃത്യൻെറ നിലയിൽ വിചാരിച്ചല്ലെ വർത്തമാനം പറഞ്ഞതു്?—ഞാൻ കേവലം ഭൃത്യൻ തന്നെ. ഭൃത്യൻ യജമാനൻ ചെയ്യുന്ന വീഴ്ചക്കു് ഉത്തരവാദിയാകുമൊ?" എന്നു് അയാളുടെ കൈ വേദനപ്പെട്ടുകയാൽ പറഞ്ഞുപോയി.

ഭീം:—"ശരി തന്നെ!" എന്നു പറഞ്ഞു റഡ്ഡിരാമനെ വിട്ടു.

താന്ത്യാജി ഊരിയ വാളിനെ ഉറയിൽ ഇട്ടുംവെച്ചു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഞങ്ങളോടു പൂജ്യമായൊ അവമാനകരമായൊ പ്രവ
ൎത്തിക്കുന്നവൎക്കു പററുന്ന അപകടം എന്തെന്നുകണ്ടാലെ അറി
ഞ്ഞുകൂടു" ഇതിനു റസ്ഥിരാമൻ ഒരക്ഷരവും മറുപടിപറയാതെ
ജയസിംഹനുംമററും ഇരുന്ന പ്രധാനതളത്തിലേക്ക് അവരെ കൂട്ടി
ക്കൊണ്ടു പോയി. മണിപുരാധിശന്മാർ ഗംഭീരഭാവത്തോടും,
തെളിഞ്ഞു് ഉദ്ധതന്മാരായും, കാലടികൾ സാവധാനത്തിൽവെ
ച്ചും അവിടെചെന്നു. അപ്പോൾ അവിടെ വിശപന്തൻ, ചന്ദ്രസേ
നൻ, ജയസിംഹൻ മുതലായവർ നില്ക്കുകയായിരുന്നു. ജയസിം
ഹൻ ഇവർ വരുന്നതു കണ്ടിട്ടു് സ്വല്പം മുമ്പോട്ടുചെന്നു് ഇങ്ങി
നെപറഞ്ഞു.—

"ഭ്രാതാക്കളായ നിങ്ങൾ ഇരുവരും എന്നെ കാണ്മാൻ വ
ന്നതു സന്തോഷം തന്നെ.'

ജീ.—"പഴയ ദേശാചാരം അനുസരിച്ചു ഞങ്ങൾ കാണ്മാൻ വ
ന്നതാണ്. അവിടുന്നു വളരെക്കാലം കൂടി ഇവിടെ വന്ന
തല്ലെ?—എന്നാൽ ഒന്നു കണ്ടേക്കാമെന്നു കരുതി വന്നു-
എന്നേയുള്ളു. ഞങ്ങൾ വന്ന ഉദ്ദേശത്തെ വകവയ്ക്കാതെ
മനഃപൂർവ്വം ഞങ്ങളെ അവമാനിക്കാനാണു ഭാവമെങ്കിൽ
അതുകൊണ്ടും തരക്കേടില്ല. കാലിലെ പൊടി തട്ടീട്ടു ഞ
ങ്ങൾപോകും!"

ഈ സംഭാഷണം ഇവിടെ നിൎത്തി മണിപുരന്മാരെപ്പററി
കുറച്ചൊന്നു പറയട്ടെ.

ഈ ഭ്രാതാക്കൾക്കു നാല്പത്തിയേഴും നാല്പത്തിയഞ്ചും
വയസ്സു പ്രായമിരിക്കും. ആറടിയിൽ കൂടിയ കായദൈൎഘ്യവും
അതിനൊടൊത്ത അംഗപുഷ്ടിയും ശൌൎയ്യം മൂൎത്തിമത്തായി വിള
ങ്ങുന്ന ആകൃതിയുമുള്ളവരായിരുന്നു. ഉഗ്രംപശ്യന്മാരായ അവരുടെ
കൂസൽ കൂടാത്ത നോട്ടം; ചകിരിപോലെ കട്ടിയായുള്ള കറുത്ത
മേൽമീശ; കുറുങ്കഴുത്തു്; വിരിഞ്ഞ മാർവിടം; ഒതുങ്ങിയ അര;
മാംസംമുറുകി വടംപോലെ അസ്ഥിയിൽ പിടിച്ചുചേൎന്നിട്ടുള്ള നീ
ണ്ട കൈകൾ; ഉറച്ച കാലുകൾ; ഇങ്ങിനെ പ്രത്യംഗമായി നോ
ക്കിയാൽ അവരോടു എതിൎപ്പാൻ ആൎക്കും ഭയം തോന്നും. അം
ഗപുഷ്ടി വ്യക്തമായി കാണത്തക്കവിധം ദേഹത്തോടു ചേൎന്നുള്ള

കസവു തുന്നൽ പണി ചെയ്തിട്ടുള്ളതുമായ ഉടുപ്പുകൾ അവർ
ധരിച്ചിരുന്നു സ്വർണ്ണക്കമ്പികൊണ്ടു പണിചെയ്തിട്ടുള്ള ഘനങ്ങ
കടിബന്ധത്തിൽ, അവരുടെ ആകൃതിക്കൊത്ത ഓരോ നീണ്ട
ഖഡ്ഗം ഉറയോടുകൂടിതൂക്കിയിട്ടിരുന്നു. ഇവരോടു ഒരുമിച്ച് ഇ
രുപതു ഭടന്മാർ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഇവർ തങ്ങളുടെ യജമാനന്മാ
രെപ്പോലെ ക്രൂരന്മാരും ശൂരന്മാരുമായിരുന്നു

ഈവിധം ആകൃതികൊണ്ടും പ്രകൃതികൊണ്ടും മഹാനിപ്പു
രന്മാരും ശക്തിമാന്മാരുമായ മണിപൂരന്മാരുടെ അലക്ഷ്യമായ
വാക്കുകേട്ടയുടൻ ചന്ദ്രസേനൻ കോപാന്ധനായി തന്റെ വാളൂരി
എടുത്തുകൊണ്ടു ഭീംജിയുടെനേരെ ചെന്ന് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"എന്തുപറഞ്ഞു?—ഇവിടെവെച്ച് ഇത്ര നിസ്സാരമായി പ
റയാറായോ?"

എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിക്കുംമുമ്പു ഭീംജി ഇപ്ര
കാരം തടുത്തുപറഞ്ഞു:—

"ഛെ! ഛെ!—പിച്ചുപിടിച്ചോ നിനക്ക്?—നീ എത്രയൊ
ക്കെ ചാടിയാലും ഞങ്ങളോട് ഒന്നും ഫലിക്കയില്ലെന്നു മനസ്സി
ലായിട്ടില്ലേ?"

താന്ത്യ:—"അവിവേകികളായ കുട്ടികളുടെ കയ്യിൽ മൂർച്ചയുള്ള പി
ശ്ശാങ്കത്തി കൊടുക്കാറുണ്ടോ?—

"തന്റെ നെടിയവാളിന് എന്റെ ഈ പിശ്ശാങ്കത്തി എ
തിരല്ലയോ എന്നുനോക്കു" എന്നു ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു
താന്ത്യാജിയുടെ നേരെ വാളോങ്ങിക്കൊണ്ടടുത്തു. താന്ത്യാജി നി
ന്നിരുന്നയിടംവിട്ടിളകുകയോ കോപംനടിക്കുകയോ, ചെയ്യാതെ;
അയാൾ തന്റെനേർക്കുവരുന്ന വാളും കൈയ്യും ഒരുമിച്ച് ഒരു
കൈകൊണ്ട് അലക്ഷ്യമായി പിടിച്ചുനിർത്തീട്ടു ചന്ദ്രസേനന്റെ
വാളിനെ പിടിച്ചുപറിച്ചെടുത്തു തളത്തിന്റെ ഒരു കോണിൽ
വലിച്ചെറിഞ്ഞശേഷം ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു:—

"എടാ കുഞ്ഞേ—നിന്റെ ആ പിശ്ശാങ്കത്തിയെ ഇനിയും
പോയെടുത്തുകൊണ്ടുവാ" ഈ സംഭവം എത്രയും വേഗത്തിൽ
നടന്നതുകൊണ്ട് അധികം ചന്ദ്രസേനന്റെ കൃത്യത്തെ വിരോധി

ക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. തന്റെ ഖഡ്ഗം പോയവഴി ചന്ദ്രസേനൻ നോക്കി, ഇനി എന്തു ചെയ്യേണ്ടു എന്നു കോപംകൊണ്ടും, ലജ്ജകൊണ്ടും, പരവശനായി നിന്നിരുന്നതിനിടയിൽ വേഗം ചെന്നു തന്റെ മകന്റെ കൈയ്ക്കുപിടിച്ചു മാററിനിൎത്തിക്കൊണ്ടു വിശപന്തൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ചന്ദ്രസേനാ—അവിവേകം അരുതു്! എന്റെ വരുതി നിഷേധം ചെയ്യരുതു്. അനാവശ്യമായിട്ടു് ഇനിയൊന്നു ലഹള കൂട്ടുവാൻ തുടങ്ങുന്നവരോടു ജയസിംഹൻ ചോദിച്ചുകൊള്ളും!"

"ഞാൻ ചോദിക്കാം—" എന്നുപറഞ്ഞു് ജയസിംഹൻ ഗൌരവത്തോടെ മണിപുരന്മാരോട്—"നമ്മുടെ മുമ്പിൽ നിന്നു നിങ്ങൾ ഉടൻ പോകണം. നിങ്ങളെ സൽക്കരിക്കാതെ അവമാനിച്ചയച്ചു എന്നു് എല്ലാവരോടും പറഞ്ഞാൽ എനിക്കൊന്നുമില്ല" എന്നുപറഞ്ഞു.

ആ ഭ്രാതാക്കന്മാരുടെ നേത്രങ്ങൾ കോപാരുണങ്ങളായിരുന്നവ, ജയസിംഹന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ ഉജ്വലിച്ചു്. അവരുടെ മുഖങ്ങൾ മൂൎഛിച്ചകോപംകൊണ്ടു ഭയങ്കരങ്ങളായി ഭവിച്ചു. നെററിത്തടങ്ങളിൽ ഞരമ്പുകൾ ഉടക്കുവീണകയറുപോലെ പിടച്ചുവീൎത്തു വശമായി. ഉഗ്രകാരന്മാരായ അവരുടെ ഉദ്ധതമായ നിലയും, ഖഡ്ഗമുഷ്ടിയിൽ മുറുകെ പിടിച്ചു പിടിത്തവും ഒരുക്കപ്പാടെ കണ്ടാൽ അവരെ കോപിപ്പിക്കുന്നവരെ ധടിതിയിൽ ഭസ്മീകരിപ്പാൻ തക്ക ഊക്കുള്ളവരെന്നു തോന്നും.

ജയസിംഹന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു് കോപാന്ധന്മാരായ ആ ഇടപ്രഭുക്കന്മാർ അവിടെ സ്വല്പനേരം നിന്നശേഷം പെട്ടെന്നുവാതുക്കൽ ചെന്നു നിന്നുകൊണ്ടു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങൾ ഞങ്ങളെ അവമാനിച്ചിരിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ അഹങ്കാരത്തിനു് ഒരു പാഠം പഠിപ്പിക്കുവാൻ ഇന്നു മുതൽ ഞങ്ങൾ ഒരുക്കമാണു്. അതു കഴിച്ചിട്ടേ ഈ വാളുകളെ ഞങ്ങൾ തിരിച്ചു ഉറയിലിടുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളു."

ജയ:—"നിങ്ങൾ വേഗം പൊയ്ക്കൊൾവിൻ! വൃഥാ എന്റെ ഭൃത്യരെ മിനക്കെടുത്തുവാൻ ഇടവെയ്ക്കരുതു്!"

മണിപുരന്മാർ ഇതിന്നു മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ ചെന്നു. ഇതിനിടയ്ക്കു ചന്ദ്രസേനൻ, തനിക്കു പററിയ തോൽവികൊണ്ടുണ്ടായ ലജ്ജയും കോപവും ദുസ്സഹമായി ഭവിച്ചിട്ട്, ജയസിംഹനോട് പറഞ്ഞു:

"ഈ കള്ളന്മാരെ ശിക്ഷിക്കുന്നതിന് അച്ഛന്റെ അനുവാദം വാങ്ങിത്തരണം!- ഈ കോട്ടവാതിൽ അടച്ച് ആ ദ്രോഹികളെ പിടിച്ച് ഇവിടെയുള്ള കാരാഗൃഹത്തിന്റെ രുചി അറിയിച്ചുവിടണം!- അവർ, അതാ, ഗോപുരവാതുക്കൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു!"

ജയ:—"അവരോടു നാം ഇപ്പോൾ ഒന്നും പ്രവർത്തിക്കേണ്ടാ. മേലാൽ അവർ വല്ല അക്രമവും ചെയ്യുന്നുവെങ്കിൽ അവരുടെ നേരെ യുദ്ധത്തിന്നു പുറപ്പെടാമെന്നു തന്നെയല്ലാ, ആ സന്ദർഭത്തിൽ നിങ്ങളുടെ കോപശാന്തിവരുത്തുവാൻ വേണ്ട തരം ഉണ്ടാക്കിത്തരുകയും ചെയ്യാം — അതു പോരെ?"

ഈ വാഗ്ദാനംകേട്ടു സന്തുഷ്ടനായ ചന്ദ്രസേനൻ, അവിടെ ഒരു കോണിൽകിടന്ന തന്റെ വാളിനെ എടുത്ത് ഉറയിലിട്ടും വെച്ച് അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ജനലിൽക്കൂടി പുറത്തേയ്ക്കുനോക്കി. ആ സമയത്തായിരുന്നു മണിപുരാധീശന്മാരും കൂട്ടരും കുതിരകളിൽകയറി യാത്രയ്ക്ക് ഒരുങ്ങിയതു്. അപ്പോൾ അവിടെ നടന്ന വേറൊരു സംഭവത്തെപ്പററി പ്രസ്താവിക്കട്ടെ.

താര, രംഭാബായിയുമൊരുമിച്ച് അടുത്തുള്ള മൈതാനത്തു നടപ്പാൻ പോയിരുന്നു. അവർ തിരിച്ചുവന്നപ്പോൾ, ഗോപുരവാതുക്കൽ ആളുകളും കുതിരകളും നില്ക്കുന്നതുകണ്ടിട്ട്, അന്യരുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ പെടാതെ വേറൊരു വഴിയിൽക്കൂടി കോട്ടയ്ക്കുള്ളിൽ കടപ്പാൻ, അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന കല്പടികളിൽ കയറി.

സുഗന്ധവാഹിയായ മന്ദപവനന്റെ സഞ്ചാരംകൊണ്ടു താരയ്ക്കുണ്ടായിരുന്ന ക്ഷീണത്തിന്നു കുറവുതോന്നി. പ്രകൃതിയുടെ നിസ്തുല്യങ്ങളായ വിവിധരമണീയാകൃതികൾ കണ്ടും ശുദ്ധവായു ഏററും താരയുടെ വാടിയിരുന്ന മുഖത്തിന്നു സ്വല്പം പ്രകാശമുണ്ടായി. ആ കന്യകയുടെ സ്വാഭാവികമായ രൂപലാവണ്യം അപ്പോൾ പൂർത്തിയായി കാണപ്പെട്ടു. താര ദൂരെനിന്നു വരുന്നതു

മണിപുരാധീശന്മാർ കണ്ടു. ലജ്ജാസമ്മിശ്രമായ പ്രാഭവവും, മനോഹരരൂപവും, ഇവരെ നന്നേ ആകർഷിച്ചു. കേൾവിക്കു ഒത്ത ലക്ഷണങ്ങൾ ആ കന്യകയിൽ കണ്ടതുകൊണ്ടു് അവൾ വിശ്വനാഥന്റെ പുത്രിതന്നെ എന്ന് അവർ തീർച്ചപ്പെടുത്തി.

ഭീംജീയും താന്ത്യാജീയും ധീരന്മാരെന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു മാത്രം അവരുടെ സ്വഭാവനിർണ്ണയം വരുകയില്ല. വാസ്തവത്തിൽ അവർ നിർഭയന്മാരും, ഭീമപരാക്രമശാലികളുമായിരുന്നു. ഏതൊരു കാര്യമെങ്കിലും പ്രവർത്തിക്കണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചാൽ, അതിന്റെ ഗുണദോഷങ്ങളെപ്പററി ചിന്തിക്കാതെയും, എന്താപത്തു നേരിട്ടാലും അതിനെ തൃണതുല്യമാക്കി കരുതിയും, ഉടൻ അതു നിറവേററുവാൻ അവർ ഉദ്യമിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ചിലപ്പോൾ അവരുടെ കൃത്യങ്ങൾ അത്ഭുതകരമായും, അമാനുഷികമായും, വരാറുണ്ടു്. ഈ സന്ദർഭത്തിലും അവരുടെ ആലോചനയുടെ ഗതി മേൽപ്പറഞ്ഞ വിധത്തിലായിരുന്നു.

താരയുടെ സൌന്ദര്യം കണ്ടു് ആനന്ദിച്ചുനിന്നിരുന്ന ആ സഹോദരന്മാർ ഇരുവരും, പരസ്പരം ഒന്നുനോക്കി. ആ നോട്ടത്തിൽ വളരെ അർത്ഥം അന്തർഭവിച്ചിരുന്നു. എന്തുചെയ്യണമെന്നു രണ്ടുപേരുടേയും മനോഗതം അവർ നോട്ടം കൊണ്ടു് നിശ്ചയിച്ചുറച്ചു കഴിഞ്ഞയുടൻ ഭീംജീ തന്റെ സഹോദരനോടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അനുജൻ ആ വാതുക്കൽ പോയി നില്ക്കു! ഒരുത്തരെയും പുറത്തേക്കു ജീവനോടു കടത്തിവിടരുതു്!" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞ ശേഷം അയാൾ തിരിഞ്ഞു ഭടന്മാരോടു് "വാളൂരി സന്നദ്ധരാകുവിൻ!" എന്നാജ്ഞാപിച്ചു.

ഈ കല്പന കേട്ടയുടൻ താന്ത്യാജീ കുതിരയെ ഓടിച്ചു ഗോപുരദ്വാരത്തിലെത്തി. ഭടന്മാർ ഖഡ്ഗപാണികളായി നിന്നു. ഇതിനിടയിൽ ഭീംജീ കുതിരയെ അതിവേഗം ഓടിച്ചു് താരയുടെ സമീപം എത്തിയതും, അയാൾ ആ യുവതിയെ പിടികൂടി എടുത്തു കുതിരപ്പുറത്തിരുത്തി ഭടന്മാർ സമേതം മിന്നൽപോലെ അവിടെ നിന്നു മറഞ്ഞതും ഒരുമിച്ചു കഴിഞ്ഞു. താന്ത്യാജീയും അവരുടെ പിന്നിൽ കൂടി അതിവേഗം കുതിരയെ ഓടിച്ചുപോയി.

ഈ ദൌഷ്ട്യം ഇവർ പ്രവൎത്തിക്കുമെന്നു കൊട്ടാരത്തിലുള്ള വൎക്കു ലേശവും വിചാരമില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ടു്, താരയെ അപഹരിച്ചതു കണ്ടിട്ടുണ്ടായ ഭയത്താൽ എല്ലാവരും ഭ്രമിച്ചു നിശ്ചേഷ്ടന്മാരായി നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നുപോയി. അവിടെ അപ്പോൾ മുപ്പതിൽപരം ഭടന്മാർ മാത്രമെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. പക്ഷെ പിൻതുടൎന്നുചെന്നു താരയെ രക്ഷപ്പെടുത്താമെന്നു് അവർ വിചാരിച്ചിരുന്നാലും ഭയങ്കരന്മാരായ മണിപുരകിങ്കരന്മാരോടു് എതിരിടുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ലെന്നു് അവൎക്കു് അറിയാമായിരുന്നുതാനും!

പതിമൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ വിവരിച്ചകൃത്യം നിമിഷമാത്രത്തിനിടയിൽ നടന്നതെല്ലാം ചന്ദ്രസേനൻ ജനലിൽക്കൂടി കണ്ടുനില്പുണ്ടായിരുന്നു. ഭീംജീ താരയെ എടുത്തു് അയാളുടെ കുതിരപ്പുറത്തുവെച്ചു് അയാളും ചാടി പിൻവശത്തു കയറുന്നതുകണ്ടിട്ടുണ്ടായ പരിഭ്രമവും, കോപവുംകൊണ്ടു ചന്ദ്രസേനൻ ഉറക്കെ ഒരു ഗംഭീരനാദം പുറപ്പെടുവിച്ചു്, അവിടെനിന്നു പുറത്തേയ്ക്കു പാഞ്ഞോടുന്നതു കണ്ടിട്ടു് എന്തെന്നറിയാതെ അന്ധാളിച്ചു, ജയസിംഹനും വിശപന്തനും ആ യുവാവിന്റെ പിമ്പേ ഓടി പുറത്തുവന്നു. അപ്പോൾ ഭീംജീയുടെ കയ്യിൽ നിസ്സഹായയായിട്ടു കിടന്ന താരയേയുംകൊണ്ടു് അതിവേഗം ഓടുന്ന കുതിരയുടെ ഗതിയാൽ ആ യുവതിയുടെ ചുരുണ്ട തലമുടി അഴിഞ്ഞു കാററത്തു പറക്കുന്നതുമാത്രം അവർ അകലെകണ്ടു.

"അയ്യോ മകളേ-താരേ-എന്റെ ഓമനക്കുഞ്ഞേ—നിനക്കു് ഈ വിപത്തുപററിയോ?—അയ്യോ! എന്റെ മകളേ രക്ഷിക്കണേ—ഭടന്മാരില്ലേയോ?" എന്നു് വിശപന്തൻ ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചുപറഞ്ഞുകൊണ്ടു നെഞ്ചത്തു കൈവെച്ചു.

ജയ:—"ആ ദ്രോഹികളുടെ തലയിൽ വെള്ളിടിവീഴട്ടെ! അവരെ ഞാൻ ഇനി എന്തു ചെയ്യുമെന്നു നോക്കിക്കൊള്ളട്ടെ!— ആരവിടെ!—ഭടന്മാർ എല്ലാവരും ആ പോകുന്ന മററ

പാപികളെ പിൻതുടരുവിൻ!—യുദ്ധംചെയ്തു താരയെ രക്ഷിപ്പിൻ!—ഞങ്ങൾക്കം വേഗം കുതിരകളെ കൊണ്ടു വരട്ടെ!"

കൊട്ടാരത്തിൽ ആകപ്പാടെ പരിഭ്രമംകൊണ്ടും, പരിതാപംകൊണ്ടും, ഭീതികൊണ്ടും എല്ലാവരും കുഴങ്ങി. ഏതാനും ആളുകൾ മുറിവുപറ്റി മോഹാലസ്യമായി കിടക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട് അവരെ കൊട്ടാരത്തിനകത്ത് എടുത്തുകൊണ്ടുപോയി. ചിലർ കുതിരകളെ കോപ്പിട്ടിറക്കി. വേറെ ചിലർ ആയുധങ്ങളെടുപ്പാനായി ആയുധപ്പുരയിലേയ്ക്കു പോയി. എന്തിനേറെപ്പറയുന്നു; ഒരു വിനാഴികയ്ക്കുള്ളിൽ വിശ്വനാഥൻ, ജയസിംഹൻ മുതലായവർ നാല്പതുഭടന്മാർ സഹിതം അശ്വാരൂഢന്മാരായി അതിവേഗത്തിൽ മണിപുരന്മാരെ പിൻതുടൎന്നു.

ഈ സമയം കൊണ്ടു മണിപുരന്മാർ വനത്തിന്റെ ഒരററത്തു കൂടി തിരിഞ്ഞു് അവരുടെ പ്രാകാരത്തിലേക്കുള്ള നേർവഴിയിൽ എത്തി. ഇവിടെ എത്തിയപ്പോഴേയ്ക്കു് താര മോഹാലസ്യത്തിൽ നിന്നുണൎന്നു്, തന്റെ നിസ്സഹായാവസ്ഥയറിഞ്ഞിട്ട് അപാരദുഃഖത്തിൽ മഗ്നയായി. ഭീംജീ ഇതുകണ്ടിട്ട്, തന്റെ ഘനത്ത ശബ്ദത്തെ കഴിയുന്നതും മാർദ്ദവപ്പെടുത്തി ആ കന്യകയുടെ ചെവിയിൽ സാന്ത്വനവാക്കുകൾ പറഞ്ഞു:—

"അല്ലെ, സുന്ദരി! വ്യസനം ഇനി എന്തിന്?—ദുഃഖിച്ചിട്ടു ഫലമില്ല!—ഞാൻ മണിപുരാധീശനാണ്. ഈ വരുന്നതു് ധീരനും പരാക്രമിയുമായ എന്റെ അനുജൻ താന്ത്യാജീയാണ്. ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ധനംകൊണ്ട് കുബേരസമന്മാരാണ്. നീതിയെ സംബന്ധിച്ച് ഞങ്ങൾക്കെതിരാരുമില്ല. ഞങ്ങളുടെ പ്രാകാരമൊ സ്വർഗ്ഗതുല്യമാണ്. പ്രതാപത്തിൽ ഇല്ലായുകയെങ്കിൽ താരയുടെ ഒരു വാക്കുമതി; കനകാഭിഷേകം ഞങ്ങൾ ചെയ്യും!—ഹാ, യുവതി! എന്റെ വസ്തുക്കൾക്കും ഐശ്വര്യത്തിനും സ്വാമിനിയായിരിപ്പാൻ ഇതുവരെ ഒരു സ്ത്രീക്കും ഭാഗ്യമുണ്ടായിട്ടില്ല. ഇങ്ങിനെ ഒരവസരം കിട്ടിയതു ദൈവകാരുണ്യം എന്നു വിചാരിച്ച് ഭവതിയെ ഞങ്ങളിൽ ഒരുവൻ വിവാഹം ചെയ്യണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹത്തിന് അനുകൂലയായിരിക്കണം!—എന്റെ കൊട്ടാരത്തിൽ യജ

മാനന്മാരും ഭടന്മാരും ഭവതിയുടെ ആജ്ഞാലംഘനം ചെയ്കയില്ല. ഭവതിയുടെ ഇഷ്ടാനുസരണം ഞങ്ങളിൽ ഒരാളെ സ്വീകരിച്ചു വിവാഹം ചെയ്യണമെന്നാണ് അപേക്ഷ.''

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു താരയ്ക്കുണ്ടായ വെറുപ്പും, ഭീതിയും നിമിത്തം കുതിരപ്പുറത്ത് അവൾ കഴിയുന്നതും അയാളുടെ ആശ്ലേഷത്തിൽ നിന്നു വിട്ടിരിക്കാമെന്നു കരുതി, നിവർന്നിരിപ്പാൻ ശ്രമിച്ചു. ഈ അരസികനായ പുരുഷൻ, പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ ഏറക്കുറെ ദോഷരഹിതങ്ങളായിരുന്നാലും, അവ താരയുടെ നിർമ്മല മനസ്സിൽ ദ്വേഷവും ഭയവും, നിരാശയും ഉണ്ടാക്കിയതേയുള്ളൂ. രക്ഷപ്പെടുവാൻ ഒരു മാർഗ്ഗവും കാണാതെ പിമ്പെ എത്തുന്ന മണിപുരഭടന്മാരെ താര നോക്കി.—ഹാ—അവരും മഹാഭയങ്കരന്മാർ!—മണിപുരാധീശന്മാർ എന്നു മുമ്പും താര കേട്ടിട്ടുണ്ട്. ആ മനസ്സിനു വിശ്വാസവും, ഉറപ്പും, സമാധാനവും വരത്തക്ക വിധത്തിലായിരുന്നില്ല. യാചിച്ചു പറഞ്ഞാൽ അവരുടെ മനസ്സിന് അലിവു തോന്നുമൊ എന്നു വിചാരിച്ച് ആ യുവതി, ഭടന്മാരേയും പിന്നീടു ഭീംജീയേയും നോക്കി ആർദ്രതാലവലേശം കലന്നിട്ടില്ലാത്ത അവരുടെ ഭാവങ്ങൾ കണ്ടിട്ട്, ആ കന്യക പറവാൻ തുടങ്ങിയ വാക്കുകൾ ഒന്നുപോലും വെളിക്കുവന്നില്ല. സഹായിപ്പാനൊ, വല്ലപ്രകാരവും രക്ഷപ്പെടുത്തുവാനൊ, ഒരുവനുമില്ലെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തിയതിനോടു കൂടിയുണ്ടായ അപാരദുഃഖം കൊണ്ടു താര പ്രതാപഗിരിയുടെ ചൊവ്വിനു നോക്കി. ഉടനെ വളരെ അകലെ നിന്നും ഒരു സംഘം അശ്വാരൂഢന്മാരായ ആളുകൾ അതിവേഗത്തിൽ പിൻതുടൎന്നു എത്തുന്നതു കണ്ടപ്പോൾ താരയുടെ മനസ്സിനു സമാധാനം ഉണ്ടായി. ഭീംജീ, താരയുടെ ഈ ഭാവപ്പകർച്ച കാണാതിരുന്നില്ല. അയാൾ ഉടൻതന്നെ പിൻതിരിഞ്ഞു നോക്കിയപ്പോൾ സംഗതി ഗ്രഹിക്കയും, ഹാസ്യമായ ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടെ താന്ത്യാജീയെ വിളിച്ച് ഇങ്ങിനെ പറകയും ചെയ്തു.

''താന്ത്യാ!—അവർ വിടാൻ ഭാവമില്ല. കണ്ടൊ?-അതാ വരുന്നു!''

താന്ത്യാജീ തന്റെ ഭ്രാതാവിന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടുടൻ വേഗം വാളൂരി എടുത്തുകൊണ്ട്—''വരട്ടെ അവർ! (കേട്ടു

വേണ്ടപോലെ സൽക്കരിച്ചയപ്പാനുള്ള മാഗ്ഗം നമുക്കറിവാൻ പാടില്ലേ?'' എന്നു പറഞ്ഞു. മണിപുരകിങ്കരന്മാരും വാളൂരി എടുത്തുകൊണ്ട് പോരിനു സന്നദ്ധരായി. പിൻതുടരുന്നവരെ ഗണ്യമാക്കാതെ അവർ യഥാസ്ഥിതിയിൽ കുതിരകളെ പായിച്ചുവിട്ടു.

ഇതിനിടയിൽ, തന്റെ പിതാവും സഹോദരനും പിൻതുടന്നുവരുന്ന സംഘത്തിൽ ഉണ്ടെന്നറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ട് ഈ ഭയങ്കരന്മാരായ പരിഷകളോടേററിട്ട് വല്ല അപായവും അവക്കു പററിയെങ്കിലൊഎന്നു വിചാരിച്ച്, ആ യുവതി പരിതപിച്ചു.

പിൻതുടരുന്ന സംഘം ഏറക്കുറെ അടുത്തു എന്നു കണ്ടിട്ടു, താന്ത്യാജി തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനോടു വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

''ഈ വരുന്നവർ നമ്മെ എതിക്കുന്നതിനു മുമ്പ്, ജ്യേഷ്ഠൻ ഈ യുവതിയെയുംകൊണ്ടു കോട്ടയിലേയ്ക്കു പൊയ്ക്കൊള്ളണം. ഞാനും നമ്മുടെ ഭടന്മാരും ഇവിടെനിന്ന് ഒരാളെയും അപ്പുറം കടത്തിവിടാതെ നിന്നുകൊള്ളാം!''

''ഞാൻ യുദ്ധത്തിൽ പിൻതിരിഞ്ഞു എന്നു വരാൻ പാടില്ല. അതുകൊണ്ട് ഈ സംഘത്തിൽനിന്നു വിശ്വസ്തരായ രണ്ടുപേരെ വിളിച്ച്, ഈ നിധി അവരെ ഏല്പിച്ചു, നമ്മുടെ കോട്ടയിലേയ്ക്കു അയക്കുയ്ക്കാം'' എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു, വേഗം ഗംഗാറാം എന്നും ഗോപാൽറാം എന്നും രണ്ടു ഭടന്മാരെവിളിച്ചു താരയെ ഏല്പിച്ചുംവെച്ച് അവരോട് ഭിംജി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

''നിങ്ങൾ വഴിക്കു താമസിക്കരുത്. കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ നമ്മുടെ കോട്ടയിൽ എത്തണം. അവിടെ ചെന്നാൽ ഈ യുവതിക്കു വേണ്ട സൌകര്യങ്ങൾ ഏപ്പാടുചെയ്തുകൊടുക്കണം. അതുകൂടാതെ നമ്മുടെ ഭടന്മാർ എല്ലാവരേയും, ഇങ്ങുയച്ചു യുദ്ധത്തിനൊരുങ്ങിക്കൊള്ളുവാൻ ഞാൻ പറഞ്ഞയച്ചതായും തെരിയപ്പെടുത്തണം.—ഞങ്ങൾ, ഇതാ പുറകേ എത്തുന്നുണ്ട്''

ഇവരുടെ നിശ്ചയങ്ങളും, അതിലേയ്ക്കു അവർ പ്രവത്തിച്ചതന്ത്രവുംകൊണ്ട്, ആ യുവതി തനിക്കു രക്ഷപ്പെടുവാൻ ഇനി മായെന്നു വിചാരിച്ച് ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചു കരഞ്ഞു. ആ ക്ഷണത്തിന്റെ പശ്ചാത്തെ ഒരു ഭടൻ താരയെ അവന്റെ കുതിരപ്പുറ

ത്തു് എടുത്തിരുത്തി ബഹുവേഗം കുതിരകളെ ഓടിച്ചു, കാട്ടിലുണ്ടായിരുന്ന ഒരു ഊടുവഴിയിൽക്കൂടി തിരിഞ്ഞു രണ്ടു ഭടന്മാരും അവിടെനിന്നു മറഞ്ഞു.

പിൻതുടൎന്നു വന്നവരെ ആ വഴിയിൽ വിടരുതെന്നുറച്ചു മണിപുരന്മാർ നിരന്നുനിന്നു. വിശാന്തനും സംഘവും ഒട്ടേറെ അടുത്തു. അവർ അധികംപേർ ഉണ്ടെന്നു മണിപുരന്മാർ കണ്ടു; എന്നിട്ടും ആ കൂട്ടൎക്കു കൂസൽ തീരെ ഉണ്ടായില്ല. തങ്ങളുടെ ശൌൎയ്യപരാക്രമങ്ങളെ പ്രകടിപ്പിക്കുവാൻ തക്ക അവസരങ്ങൾ ഉണ്ടാകുമ്പോൾ, അതിസാഹസങ്ങൾ പ്രവൎത്തിപ്പാൻ തുനിയുന്നതു മണിപുരന്മാരുടെ പതിവായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു മറുഭാഗത്തു് ഇരട്ടിബലം കണ്ടിട്ടും അവർ ഭയപ്പെടാത്തതു് അത്ഭുതമല്ല. ഈ ഭ്രാതാക്കളെ അവമാനിച്ചതിനു് അവൎക്കു് ഒരു പക തീൎക്കാനുമുണ്ടായിരുന്നു.

വിശാന്തൻ തുടങ്ങിയുള്ളവർ താരമ്മയെ ഏതുപ്രകാരവും രക്ഷപ്പെടുത്തണമെന്നുള്ള ഏകവിചാരത്തോടെ ബദ്ധപ്പെട്ടു് ഓടി, മണിപുരന്മാർ തടഞ്ഞുനിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തിനു സമീപം, എത്തിയപ്പോൾ തന്റെ മകൾ ആ സംഘത്തിൽ ഇല്ലെന്നു് ഒരു നോക്കിൽ വിശാന്തൻ മനസ്സിലാക്കി. എന്നിട്ടു് അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായ അപാരവ്യസനത്തോടെ ഇങ്ങിനെ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു:—

"അയ്യോ, എന്റെ മകളെ ആ മൂൎഖന്മാർ അവരുടെ കോട്ടയിലേയ്ക്കയച്ചുംവെച്ചു നമ്മെ തടുത്തുനിൎത്തി യുദ്ധംചെയ്യാനൊരുങ്ങി നില്ക്കയാണു്! ഇനി ഇവരുടെ ഇടയിൽക്കൂടി ഒരു വഴി, വാൾപ്രയോഗം കൊണ്ടു വെട്ടിത്തെളിച്ചാലല്ലാതെ എന്റെ മകളെ അന്വേഷിച്ചുപോകാൻ നിവൃത്തിയില്ല!"

ദുഃഖപാരവശ്യംകൊണ്ടു വിശാന്തൻ ഇത്രയും പറഞ്ഞതിനിടയ്ക്കു് ഇരുപക്ഷക്കാരും അടുത്തു യുദ്ധംതുടങ്ങി. ഉടനെ— "നിനക്കു ഞാൻതന്നെ" എന്നുപറഞ്ഞു താന്ത്യാജിയുടെനേൎക്കു ചന്ദ്രസേനൻ അടുത്തു. മണിപുരഭടന്മാർ ധൈൎയ്യസമേതം കുതിരകളെ മറുപക്ഷക്കാരുടെ ഇടയിൽ പായിച്ചു ഘോരയുദ്ധംതുടങ്ങി. പിന്നീടുണ്ടായ യുദ്ധഘോഷം വനത്തിൽ മാറെറാലിയിട്ടു കേട്ടു.

ഖഡ്ഗങ്ങൾ തമ്മിൽ കൂട്ടിമുട്ടുന്ന ശബ്ദവും, മുറിപെററ കുതിര കളുടേയും ഭടന്മാരുടേയും നിലവിളിയും, പോരാളികൾതമ്മിൽ പറയുന്ന വീരവാക്കുകളും, ആളില്ലാതെ വിരണ്ടോടുന്ന കുതിരക ളുടെ കുളമ്പൊച്ചയും, എന്നുവേണ്ട യുദ്ധകോലാഹലം ഗംഭീര തരമായിരുന്നു എന്നേ പറയേണ്ടു. ഇങ്ങിനെ യുദ്ധംചെയ്തു നി ല്ക്കും മദ്ധ്യേ ചന്ദ്രസേനൻെറ വാളിനെ വെട്ടിമുറിച്ചിട്ടുംവെച്ചു, താന്ത്യാജീ നിഷ്പ്രയാസേന ആ യുവാവിൻെറ കഴുത്തിൽ പിടിച്ചെ ടുത്തു് അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന കുററിക്കാട്ടിലേയ്ക്കു വലിച്ചെറിഞ്ഞു.

ഈ വിപത്തുകണ്ടിട്ടു വിശ്വന്തൻ ദുഃഖവിവശനായി തൻെറ കുതിരയെ വേഗത്തിൽഓടിച്ചു ചെന്നു താന്ത്യാജീയോടേററു. വി ശ്വന്തൻ ആയുധാഭ്യാസത്തിൽ നിപുണനായിരുന്നാലും, അസാ ധാരണശക്തിയും ശൌര്യവുമുള്ള താന്ത്യാജീയോട് എതിരിട്ടുപൊ രുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന്ന് അസാദ്ധ്യമായിരുന്നു. ഇവർ തമ്മിലേ ററു് അധികനേരം കഴിയുന്നതിന്നുമുമ്പ് ആകപ്പാടെ വിശ്വന്ത ൻെറ കഥ കഴിപ്പാനുള്ള ഒടുവിലത്തെ വെട്ടിന്നു താന്ത്യാജീ വാളോ ങ്ങിയ ക്ഷണത്തിൽ അയാളുടെ കുതിരയുടെ മുൻകൈ ഒരു കുഴിയി ലകപ്പെട്ട് അതു മറിഞ്ഞുവീണു. ഈ യാദൃച്ഛികസംഭവം കണ്ടു ചന്ദ്രസേനൻ ഒരു കഠാരിയുമായി താന്ത്യാജീ വീണുകിടന്നായിട ത്തെത്തി. നേരെവരുന്ന ഭടന്മാരെയെല്ലാം കാലനെപ്പോലെ പ രലോകപ്രാപ്തരാക്കിക്കൊണ്ടു നിന്ന ഭീംജീ തൻെറ അനുജന്നു നേ രിട്ട വിപത്തിനെ കണ്ടമാത്രയിൽ മിന്നൽപോലെ വേഗത്തിൽ അവിടെ എത്തി കൈമുറുക്കി ചന്ദ്രസേനൻെറ മൂർദ്ധാവിൽ ഒരു ഇടികൊടുത്തു. താഡനത്തിൻെറ ഊക്കുകൊണ്ട് ആ യുവാവു നി ലത്തുപതിച്ചു. ഇതിന്നുശേഷം ഭീംജീ ക്രുദ്ധനായിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറ ഞ്ഞു:—“ഭീരുവായ ഒരു കുട്ടിയുടെ കൃത്യംയോദ്ധാക്കളായ ഞങ്ങളോ ടാണോ ചെയ്യേണ്ടതു്?—നിസ്സാരനായ ഇവൻ കുതിരകളുടെ വാറു മോഷ്ടിച്ചു കൊണ്ടുപോകുവാൻ ഒളിച്ചുവരുന്ന ചില നീചന്മാ രായ ബാലന്മാർക്കു തുല്യനാണ്. ഇവനെ ശിക്ഷിപ്പാനുള്ള ആ മു ഷ്ടിപ്രയോഗത്താലല്ലാതെ മററായുധംകൊണ്ടായാൽ അതിൻെറ മേറിമക്കുറിവു പോരുന്നതാകും!”

ഭീംജീയുടെ ശകാരം മതിയാകുന്നതിനുമുമ്പു വിശ്വന്തൻ കോപാന്ധനായി ആയാളോടു നേരിട്ടു യുദ്ധംതുടങ്ങി. അവർതമ്മിൽ പൊരുതത്തിനിടയ്ക്കു താന്ത്യാജീ തന്റെ കുതിരയുടെ വാറും മററും നന്നാക്കി ഉറപ്പിച്ചുകെട്ടി. ഭീംജീയുമായുണ്ടായ പോരിൽ വിശ്വന്തൻ തോററു് ആയുധംവെച്ചു. ഇതുകൊണ്ടും, തന്റെ ഭടന്മാരിൽ വളരെപ്പേർ മരിച്ചും, മുറിവേററും, കിടന്നതുകണ്ടിട്ടും, യുദ്ധം നിർത്തണമെന്നു ജയസിംഹൻ മണിപുരന്മാരോടു് അപേക്ഷിച്ചു.

ഭീം:—"ഇപ്പോഴും യുദ്ധം നിർത്തണമെന്നില്ല. മുഴുവനുമാകട്ടെ!"

ജയ:—"ഈ വിഷയത്തിൽ വന്നിടത്തോളം വിപത്തുമതി. വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിന്റെ മകളെ നിങ്ങൾ വിട്ടയയ്ക്കണം. അതിലേയ്ക്കു നിങ്ങൾ നിശ്ചയിക്കുന്ന ധനംതരാം."

ഇതിനു മറുപടിപറവാൻ ഭീംജീ തുടങ്ങുന്നതിനുമുമ്പു കാട്ടിനിടയിൽനിന്നു വികൃതരൂപിണിയായ ഒരു സ്ത്രീ ഇവരുടെമുമ്പിൽ വന്നുനിന്നു. ആ സ്ത്രീ, ഒന്നുംപറയാതെ യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ചും മുറിവേററും കിടന്ന ഭടന്മാരേയും, ഇരുഭാഗത്തേ നേതാക്കന്മാരേയും, നോക്കി.

ചന്ദ്രസേനൻ രണ്ടാം പ്രാവശ്യം വീണസ്ഥലത്തുനിന്നും എണീററു വരുംവഴിക്കു് ആ സ്ത്രീയെ കണ്ടിട്ടു്—"കൂടക്കൂടെ ഈ ക്ഷുദ്രദേവത മുമ്പിൽ വന്നു ചാടുന്നതെന്തിനു്?" എന്നു പറഞ്ഞു സാവധാനത്തിൽ തന്റെ കുതിരപ്പുറത്തു കയറി.

ആ സ്ത്രീ ചന്ദ്രസേനന്റെ വാക്കുകളെ കേട്ടു എന്നു നടിക്ക പോലും ചെയ്യാതെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അധമന്മാരും സഹജീവികളിൽ കരുണയില്ലാത്തവരുമായ ഹേ! മനുഷ്യരെ! തിരിച്ചുവരുത്തുവാൻ പാടില്ലാത്ത വിലയേറിയ ജീവനെ നിങ്ങൾ നിസ്സാരമാക്കി കളയുന്നോ?—താന്താങ്ങളുടെ എന്നല്ലാ സഹചാരികളായ ഇതരന്മാരുടെയും രക്തം നിശ്ശങ്കം ചിന്തിക്കുവാൻ മടിക്കുന്നില്ലല്ലോ?—ഹാ കഷ്ടം!—യുദ്ധം വീണ്ടും തുടങ്ങീട്ടും നിർത്തീട്ടും ഇനി ആവശ്യമില്ല. ഒരു യുവതിയെ സംബന്ധിച്ചല്ലേ നിങ്ങൾ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു്? മണിപുരഭടന്മാരുടെ കയ്യിൽ നിന്നു് അവളെ രക്ഷപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു."

ഇതുകേട്ടയുടൻ ഇരുപക്ഷക്കാരും അത്യാശയോടെ—"രക്ഷപ്പെടുത്തിയൊ?—ആരു് രക്ഷപ്പെടുത്തി?." എന്നൊക്കെ ചോദ്യം തുടങ്ങി.

"അതെ! രക്ഷപ്പെടുത്തിയെന്നതന്നേയാണു് ഞാൻ പറഞ്ഞതു്!—എന്നാൽ, അവളെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയതു് അവളെ വിവാഹം ചെയ്യാൻ പോകുന്ന യുവാവാണു്.! മാളവാധീശനായ ഈ ജയസിംഹനു് ആ യുവതിയെ കൊടുപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ചവൎക്കു് ഗുണമുണ്ടാകയില്ല!" എന്നു സാവേഗം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ആ സ്ത്രീ തിരിഞ്ഞു ജയസിംഹനെ ക്ഷണനേരം നോക്കിനിന്നിട്ടു—"ജയസിംഹനൊ ഇതു്? മാളവാധീശനായ ജയസിംഹനൊ" എന്നാവൎത്തിച്ചു് ഉറക്കെ വിളിച്ചുകൊണ്ടു് കാട്ടിനുള്ളിലേക്കു് ഓടിപ്പോയി. അവൾ ഈ കൂട്ടരുടെ മുമ്പിൽ നിന്നു മറഞ്ഞിട്ടും അവളുടെ ശബ്ദം, ദൂരതകൊണ്ടു് അസ്പഷ്ടമാകുന്നതുവരെ, കേൾക്കാമായിരുന്നു.

ആ സ്ത്രീ പോയ ഉടൻ ഭീംജീ തന്റെ ഭടന്മാരോടു് ഇച്ഛാഭംഗത്തോടെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"അവൾ പറഞ്ഞ വൎത്തമാനത്തെപ്പററി അന്വേഷിച്ചറിയാതെ ഇവിടെ നിന്നിട്ടു് ഒരാവശ്യവുമില്ല. വരിൻ! നമ്മുടെ സംഘത്തിൽ മരിച്ചവരെ നോക്കി കഴിച്ചിടുവാൻ ഒരുവൻ നില്ക്കട്ടെ—"എന്നിത്രയും പറഞ്ഞതും അയാളും മററുള്ളവരും കുതിരകളെ അതിവേഗത്തിൽ ഓടിച്ചുവിട്ടതും ഒരുമിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

മണിപുരന്മാരും ഭടന്മാരും പോയെന്നുകണ്ടപ്പോൾ ചന്ദ്രസേനൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ആ പിച്ചുപിടിച്ച സ്ത്രീ പറഞ്ഞയാൾ പുരുഷോത്തമനായിരിക്കണം".

ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടോ കേൾക്കാഞ്ഞിട്ടോ അതിനു മറുപടിയൊന്നും പറയാതെ ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:-

"ആ സ്ത്രീ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടു താര രക്ഷപ്പെട്ടു എന്നാണു തോന്നുന്നതു്. ഇനി നാം ഇവിടെ താമസിച്ചുനില്ക്കേണ്ട. ഏതാനും ഭടന്മാർ ഇവിടെനിന്നു മരിച്ചവരുടെ ദേഹം അവരുടെ ബന്ധുക്കളെ ഏല്പിക്കട്ടെ. മുറിവേററവരെ കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കും കൊണ്ടുവരട്ടെ".

"ചന്ദ്രസേനാ—നിനക്ക് അപായമൊന്നും പററാതെ ഈശ്വരൻ നിന്നെ രക്ഷിച്ചു. ഇത്രയും വരുത്തിവെച്ചതു നിൻെറ ആലോചനകൂടാത്ത വാക്കാണ്. മേലാൽ എങ്കിലും ഗുണദോഷങ്ങളെപ്പററി ആലോചിക്കാതെ ഉള്ളിൽ തോന്നിയതൊക്കെ പുറത്തു പറഞ്ഞേയ്ക്കരുത്". എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം വിശ്വന്തൻ ജയസിംഹനെ നോക്കിയപ്പോൾ ആ പ്രഭുവിൻെറ മുഖത്തു വല്ലാതെ ഭാവം പകൎന്നുകണ്ടിട്ട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"അല്ലാ—മുറിവുപററിയൊ?-മുഖം വിളറിക്കാണുന്നല്ലൊ"

ജയ:—"മുറിവുപററീട്ടില്ല. ആ സ്ത്രീയുടെ വാക്കുകേട്ടോ?—അവളുടെ ശാപം പററുമോ?"

വിശ്വ:—"ഹേയി! ഇതെന്തു ശുദ്ധഗതിയാണ്?—പേ പറയുന്നതു കേട്ടിട്ടു, ബുദ്ധി ചലിക്കാറുണ്ടോ?"

ജയ:—"ശരിതന്നെ! അവൾ പിച്ചുപറഞ്ഞതായിരിക്കണം. അല്ലാതെ, അസംബന്ധം ഇങ്ങിനെ പറവാനിടയില്ല."

ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു പ്രതാപഗിരിയിലേയ്ക്കു് അദ്ദേഹം കുതിരയെ തിരിച്ചുവിട്ടു. അതു കണ്ടു മററുള്ളവരും അവിടേയ്ക്കു തിരിച്ചു.

പതിനാലാം അദ്ധ്യായം.

ഗംഗാറാം ഗോപാൽറാം ഇങ്ങിനെ രണ്ടു ഭടന്മാരെ ആയിരുന്നുവല്ലൊ താരയെ കൊണ്ടുപോകുവാൻ ഭീംജി ചുമതലപ്പെടുത്തിയതു്. അവർ താരയേയുംകൊണ്ടു കാട്ടിലുള്ള ഒരു ഊടുവഴിയിൽക്കൂടി കുതിരകളെ അതിവേഗം ഓടിച്ചുകൊണ്ടു പോകയായിരുന്നു.

പിൻതുടൎന്നുവന്ന തൻെറ അച്ഛനും സഹോദരനും എത്തുന്നതിന്നുമുമ്പു ക്രൂരന്മാരായ മണിപുരാധീശന്മാർ ചെയ്ത അപനയംകൊണ്ടു തന്നെ ഒരുവിധത്തിലും രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ വഴിയില്ലാതെയാകത്തീൎത്തു കണ്ടിട്ടുണ്ടായ അതിയായ ഭീതിയാൽ ആ യുവതി തന്നെ വഹിച്ചിരുന്ന ഗോപാൽറാമൻെറ ഹസ്തങ്ങ

ളിൽ മോഹാലസ്യമായി പതിച്ചു. ആ അവസ്ഥയിൽനിന്നുണ
ൎന്നു നോക്കിയതു തന്നെ വഹിച്ചിരുന്ന ഭടന്റെ മുഖത്തായിരുന്നു.
പ്രായംചെന്നവനായിരുന്നിട്ടും അവന്റെ മുഖം ക്രൌൎയ്യം നിൎദ്ദയ
ഇവയുടെ സമ്മേളനംകൊണ്ടു ഭയങ്കരമായിരുന്നു. എന്നിട്ടു, താര
ഗംഗാറാമനെ നോക്കി. ആ ഭടനും മററവനെപ്പോലെ കഠി
നഹൃദയൻതന്നെയെന്നു അവൾ മനസ്സിലാക്കി. ഇങ്ങിനെ തന്റെ
രക്ഷയ്ക്കു ഒരുവിധത്തിലും മാൎഗ്ഗമില്ലെന്നു കണ്ടിട്ടു താര ദുഃഖപര
വശയായിത്തീൎന്നു. താരയുടെ ദുഃഖം സ്വരക്ഷയെ ഓൎത്തു മാത്ര
മായിരുന്നില്ല. തന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ പിന്തുടൎന്നുവന്ന സം
ഘക്കാററരും മണിപുരന്മാരും തമ്മിൽ യുദ്ധം നടക്കുമെന്നു താര
തീൎച്ചയാക്കി. ആ യുദ്ധത്തിൽ തന്റെ അച്ഛനും സഹോദരനും
എന്താപത്താണു സംഭവിച്ചേക്കാവുന്നതെന്നറിയാഞ്ഞതായിരുന്നു
അധികവും ആ യുവതി പരിതപിച്ചതു്.

നിൎഭാഗ്യക്കൊടുങ്കാററിന്റെ ചുഴിയിൽ അകപ്പെട്ടു വലഞ്ഞ
ആ സന്ദൎഭത്തിലും പ്രേമപൂൎവ്വം പുരുഷോത്തമനെ താര സ്മരിക്കാതി
രുന്നില്ല. ഈ ബഹളയിൽ എങ്ങും തന്റെ പ്രിയപുരുഷനെ കാണാ
തെ താര പലതും ആലോചിച്ചു വ്യസനിച്ചു. ഇച്ഛാഭംഗംകൊണ്ടു്,
പക്ഷെ, പുരുഷോത്തമൻ കൊട്ടാരംവിട്ടു പോയിരിക്കാമെന്നു സം
ശയിച്ചു. അല്ലെങ്കിൽ തന്റെ അച്ഛന്റെ കോപം ഹേതുവാൽ
അയാളെ ബന്ധനത്തിൽ ഇട്ടിരിക്കാമെന്നും വിചാരിച്ചു. അതു
മല്ലെങ്കിൽ, കൊട്ടാരത്തിന്റെ വല്ല കോണിലും ഈ കാൎയ്യങ്ങളൊ
ന്നും അറിയാതെ ചിന്താവിവശനായി പുരുഷോത്തമൻകിടന്നുറ
ങ്ങും വരാമെന്നു കരുതി.

ഇപ്രകാരമുള്ള ഓരോ വിചാരങ്ങളാൽ കുഴങ്ങി താര, ഗോ
പാൽറാമന്റെ കയ്യിൽ ചാരികിടന്നിരുന്നു. കുതിരകൾ കാട്ടി
ന്റെ അവസാനത്തിലുണ്ടായിരുന്ന സമഭൂമിയിൽ എത്തിയ ഉ
ടൻ അവ സ്വേച്ഛാനുസരണം വേഗം ഓടിത്തുടങ്ങി. മണിപുര
മന്ദിരത്തിൽ എത്തണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹത്തോടെ ഭടന്മാർ കുതി
രകളുടെ ഗതിക്കു വേഗത കൂട്ടുന്തോറും താരയ്ക്കു രക്ഷപ്പെടാനുള്ള
അവസരവും ഇല്ലാതായി. ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ കോപാശ്ചൎയ്യങ്ങൾ
സമ്മിശ്രമായി പുറപ്പെടുവിച്ച ഒരു ശബ്ദവും അതോടുകൂടി ഒരു

വെടിയും കേട്ടു. ഇത്രയുംനടന്ന ക്ഷണത്തിൽ തന്നെ, സ്വല്പം മുമ്പായിട്ട് ഓടിച്ചുപോയ ഗംഗാറാമന്റെ കുതിര ഒന്നു വട്ടം തിരിഞ്ഞു് ആ ഭടനോടുകൂടി മറിഞ്ഞു നിലത്തുപതിച്ചു. ഇതു് അയാൾ വിചാരിച്ചിരിക്കാത്ത സംഭവമായിരുന്നതുകൊണ്ടു കുതിരയിൽനിന്നു ചാടുവാനൊ, വീഴ്ചയിൽനിന്ന് ഒഴിയുവാനൊ, തരംകിട്ടാതെ അയാളും വീണു; എന്നുതന്നെയല്ല, ഉരുക്കോടുകൂടി അയാളുടെ തല ഒരു കല്ലിലടിച്ചു മോഹാലസ്യമായി കിടന്നുപോകയും ചെയ്തു. ഇങ്ങിനെ വഴി മറച്ചുകിടന്ന കുതിരയേയും വിപത്തിൽ കുടുങ്ങിയ തന്റെ സ്നേഹിതനേയും കടന്നുപോകുന്നതു് ഉചിതമല്ലെന്നു വിചാരിച്ച്, ഗോപാൽറാം പെട്ടെന്നു കുതിരയെ നിൎത്തി, എന്തു കഥയെന്നറിയാതെ അന്ധാളിച്ചു ചുററും നോക്കിയപ്പോൾ, അടുത്തു ഒരു മലഞ്ചെരിവിൽ കൂടി ഓടിവരുന്ന സുന്ദരനായ ഒരു യുവാവിനെ ആ ഭടൻ കണ്ടു. ഉടനെ താര, ആൾ മനസ്സിലാക്കിയതുകൊണ്ടു്—"പുരുഷോത്തമാ" എന്നു വിളിച്ചു. ആ ഒരു വിളിയിൽ, എത്രത്തോളം, ആനന്ദം, കൃതജ്ഞത, പ്രേമം മുതലായ വികാരങ്ങൾ അന്തൎഭവിച്ചിരുന്നു എന്നു് കണക്കില്ല.

പുരുഷോത്തമൻ ഒരു തോക്കുമായിഓടിഎത്തുന്നതുകണ്ടിട്ട് ആ യുവാവിന്റെ വെടി ഏററാണു തന്റെ കൂട്ടുകാരന് ഒരം വിപത്തുപിണഞ്ഞതെന്നു മനസ്സിലാക്കുകയാൽ ഗോപാൽറാം താരയെമുറുകെപിടിച്ച് വാളൂരി എടുത്തു് പുരുഷോത്തമന്റെ മൂൎദ്ധാവിനെലക്ഷ്യമാക്കി വെട്ടി. ആ വെട്ട് ഏല്ക്കാതെ അയാൾ ഒഴിഞ്ഞും വെച്ച് അതിവേഗം ചാടി വാളും കയ്യും കൂട്ടിപിടിച്ചു വാളിനെ ആ ഭടന്റെ കയ്യിൽനിന്നും പറിച്ചെടുത്തുകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നിനക്കു ജീവനിൽ ആശയുണ്ടെങ്കിൽ ഉടൻ അഭയം പ്രാൎത്ഥിച്ചുകൊള്ളണം ! ഇല്ലെങ്കിൽ നിന്റെ ദുരാചാരത്തിനു നിന്റെ തല വാളിനുതന്നെ ഇരയാകും!"

"വേറൊരു പ്രകാരത്തിലും അഭയം 'പ്രാൎത്ഥിപ്പാൻ ഞാൻ വഴികാണുന്നില്ല—ഇതാ, ഒരം കന്യകയെ വിട്ടേയ്ക്കാം—ഇതല്ലെ മുഖ്യ ആവശ്യം?" എന്നുപറഞ്ഞു് ആ ഭടൻതന്റെ കുതിരപ്പുറത്തുനിന്നു താരയെ. താഴത്തിറക്കിവിട്ടു.

പുരു:—"ഇതും ആവശ്യംതന്നെ. എന്നാൽ നിന്നെ പോകുവാനനുവദിക്കുന്നതിനുമുമ്പ്, ആ കുതിരയെ എന്റെ തല്ക്കാല ആവശ്യത്തിനു വിട്ടുതരണം!"

പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം ആ ഭടൻ കുതിരയെ നടത്തിച്ച് ആ യുവാവിന്റെ അടുത്തുചെല്ലുന്നതു കണ്ടിട്ടു വീണ്ടും അയാൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ദ്ദൂരെ നിന്നില്ലെങ്കിൽ നിന്റെ ജീവനു രക്ഷയുണ്ടാകുമെന്നു വിചാരിക്കുന്നില്ല. നിന്റെ ചതിപ്രയോഗമൊന്നും എന്നോടെടുക്കണ്ട!"

"ഞാൻ ചതിക്കുമെന്നു സംശയിക്കണ്ട!—ഞാൻ ഒരു ഭീരുവല്ല. ധൈര്യവും പരാക്രമവും ഒരുവനിലുണ്ടെന്നു കണ്ടാൽ ഞാൻ അഭിനന്ദിക്കും!—എന്റെ കുതിര ഇതാ. ഇവൻ എനിക്കേറ്റവും പ്രിയമുള്ളവനാണ്. എന്റെ കുട്ടിക്കാലംമുതലേ ഇവനെ രക്ഷിച്ചുവന്നിട്ടുള്ളതു്. ഇവൻ എനിക്കു വളരെ ഉപകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇവന്റെ നേർക്ക് ദയയുണ്ടായിരിക്കണം." എന്നുപറഞ്ഞു കുതിരമേൽനിന്നിറങ്ങി ആ ഭടൻ അതിന്റെ കഴുത്തിൽ വാത്സല്യപൂർവ്വം കെട്ടിപ്പിടിച്ചു.

പുരു:—"താൻ ഈ കുതിരയെ ഇത്രത്തോളം സ്നേഹിക്കുന്നുവോ?-ആകട്ടെ, ഞാൻ ഈ കുതിരയെ തിരിച്ചുതരാം. നാളെ രാവിലെ പ്രതാപഗിരിയുടെ താഴ്വരയിലുള്ള വഴിയരികിൽ നില്ക്കുന്ന ഒരു വൃക്ഷത്തിൽ ഇതിനെ കെട്ടിയിരിക്കും. അവിടെവന്നു കൊണ്ടുപൊയ്ക്കൊള്ളണം."

"നാം ശത്രുക്കളാണെങ്കിലും ഈ ഉപകാരത്തിനു ഞാൻ നന്ദിയുള്ളവനായിരിക്കും." എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു ആ ഭടൻ അയാളുടെ കൂട്ടുകാരൻ മോഹാലസ്യമായി കിടന്ന സ്ഥലത്തേയ്ക്കു നടന്നു. ഉടനെ പുരുഷോത്തമൻ താരയോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"താരേ—വരൂ! നമുക്ക് ഇനി പ്രതാപഗിരിയിലേയ്ക്കു പോകാം. ഇവിടെനിന്നു കഴിയുന്നതും വേഗം പോയില്ലെങ്കിൽ ശത്രുബാധ ഇനിയും ഉണ്ടാവാനെളുപ്പമുണ്ട്."

താര:—"ഈ വലുതായ വിപത്തിൽനിന്നു പുരുഷോത്തമൻ എന്നെ രക്ഷിച്ചുവല്ലോ—ഞാൻ ആജീവനാന്തം കൃതജ്ഞതയുള്ളവളായിരിക്കും."

ഈ യുവതീയുവാക്കന്മാർ തമ്മിൽ കണ്ടിട്ട് ഒരു മാസത്തിന മേലായി. യാദൃച്ഛികമായി പുരുഷോത്തമൻ വനത്തിൽ നടപ്പാൻ ആ സമയത്തു പോകുവാനും, താരയെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോയ മണിപുരന്മാരുടെ ഉദ്ദേശനിർവഹണത്തിന വിഘ്നംവരുത്തുവാൻ പുരുഷോത്തമന് ഇടയാവാനുമുണ്ടായ കാരണം ദൈവകാരുണ്യമെന്ന കരുതി ഭക്തി മുഖത്തു സ്ഫുരിച്ചുകൊണ്ട് ആ യുവാവ് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"താരെ, സാധുവായ എന്നോട്ട കൃതജ്ഞത വേണ്ടാ. താര രക്ഷപ്പെട്ടത് ഈശ്വരകാരുണ്യംകൊണ്ടാണ്. അതുകൊണ്ട് ഈശ്വരങ്കൽ ഭക്തിയുള്ളവളായിരിക്ക. എന്നാൽ താരയെ സകലവിപത്തിൽനിന്നും ഈശ്വരൻ രക്ഷിക്കും".

താര:—"ആ ബോധം എനിക്ക നന്നേയുണ്ട്. എങ്കിലും പുരുഷോത്തമനെക്കൊണ്ടാണല്ലൊ ദൈവം എന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയത്. അതുകൊണ്ട പുരുഷോത്തമനോട്ടും ഞാൻ കടപ്പെട്ടവളല്ലെ?"

താരയുടെ വാക്കുകൾ പുരുഷോത്തമനെ പരമാനന്ദഭരിതനാക്കി. മനസ്സിൽ തിങ്ങിക്കവിഞ്ഞ പ്രേമവായ്പുകൊണ്ട്, താര സ്വല്പനിമിഷങ്ങൾക്ക മുമ്പു നേരിട്ട വിപത്തിനെപ്പോലും വിസ്മരിച്ചിട്ട, നിശ്ചലയായി ഭവിച്ചു. ഇങ്ങനെ ഇവർ ഇരുവരും, ഒന്നും പറയാൻ തോന്നാതെ പരസ്പരം നോക്കി നിന്നുപോയി. ഇതിനിടയിൽ അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന കാട് മെല്ലെ ഇളകിയ ശബ്ദം കേട്ടിട്ട് അവർ ആ വശത്തേയ്ക്ക തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ മുമ്പ് അവർ കാണ്മാനിടയായ ആ വൃദ്ധസ്ത്രീ ഇറങ്ങി അവരുടെ സമീപം വന്ന് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഇങ്ങിനെതന്നെ വരാനുള്ളതു്! സ്വഭാര്യയാവാൻ പോകുന്ന യുവതിയെ ദുർമ്മതികൾ അപഹരിച്ചു കൊണ്ടുപോകുമ്പോൾ അവളെ ത്രാണനം ചെയ്യുന്നത് ആ പുരുഷന്റെ കടമയാണ്".

ആ സ്ത്രീയുടെ അഭിനന്ദനം കേട്ടഉടൻ താര മറന്നുപോയ ഒരു പ്രധാനസംഗതിയെ ഓർമ്മിച്ചിട്ട് വേഗം പുരുഷോത്തമന്റെ അരികിൽചെന്ന് ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു:

ഠരം സ്ത്രീ നമ്മുടെ ക്ഷേമത്തെപ്പററി താൽപ്പര്യപ്പെടുന്നവളെങ്കിൽ കുറേ അകലെ ആ വഴിയിൽ അച്ഛനും ചന്ദ്രസേനനും മണിപുരന്മാരുമായി യുദ്ധംചെയ്യുന്നായിടത്തു വേഗംപോയി ഞാൻ രക്ഷപ്പെട്ടുവെന്ന് അവരോടു പറയണം. ഇല്ലെങ്കിൽ ഭാവിയായ വിപത്തുകൾ എന്തെല്ലാമുണ്ടാകുമെന്നറിവാൻ പാടില്ല. ഠരം ഭഗവാൻ രക്ഷിക്കട്ടെ."

താര, വ്യസനംകൊണ്ടു പലതും പറഞ്ഞുവെങ്കിലും ആ സ്ത്രീയുടെ ചെവിക്കു ശ്രവണശക്തി പോയിട്ടില്ലെന്ന് അവളുടെ മറുപടികൊണ്ടു സ്പഷ്ടമായി.

സ്ത്രീ:—"കുഞ്ഞേ, നീ വ്യസനിക്കണ്ടാ. നിൻെറ ആഗ്രഹം ഇപ്പോൾ നിവൃത്തിക്കാം!—നീ പറഞ്ഞ സ്ഥലം ഏതാണ്?"

താര:—"ഠരം വഴിയിൽക്കൂടി പടിഞ്ഞാറു നോക്കിപ്പോയാൽ ഒരു വലിയ വഴിയിൽ ഇറങ്ങും. അവിടെനിന്നു കുറേ തെക്കു മാറിയാണു യുദ്ധം നടക്കുന്നതു്. "താര രക്ഷപ്പെട്ടു" എന്ന് എല്ലാവരും കേൾക്കത്തക്കവിധം ഉറക്കെ പറയണം. നിങ്ങൾ ഈ ഉപകാരം ചെയ്യണം!"

സ്ത്രീ.—"സ്ഥലം മനസ്സിലായി!—ഞാൻ യാത്രപറയുന്നു!" എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് അവൾ കാട്ടിനുള്ളിലേയ്ക്കു ഓടിപ്പോയി.

ആ വൃദ്ധ പോയ ഉടൻതന്നെ താരയെ കുതിരയിൽകയററിയിരുത്തി കടിഞ്ഞാൺ പിടിച്ചുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ പ്രതാപഗിരിയിലേക്കു തിരിച്ചു. ആ യുവാവിൻെറ മര്യാദകൊണ്ടു താരയുമൊരുമിച്ചു കുതിരയിൽ കയറി പോകുവാൻ അയാൾ വിചാരിച്ചില്ല. താരയെ കൊണ്ടുപോകുംവഴിക്ക് ഒരാപത്തും വരാതെ സൂക്ഷിപ്പാൻ പുരുഷോത്തമൻ തോക്കുനിറച്ചു കയ്യിൽ വെച്ചിരുന്നു. ആ യുവാവു കൂടക്കൂടെ പിൻതിരിഞ്ഞു നോക്കുമ്പോഴൊക്കെ ഗോപാൽറാം അയാളുടെ കൂട്ടുകാരനെ മോഹാലസ്യത്തിൽനിന്ന് ഉണർത്തുവാൻ യത്നിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതു കണ്ടതല്ലാതെ ആ ഭടൻ ഇവരെ ഉപദ്രവിപ്പാൻ ഉദ്ദേശമുള്ളവിധം കണ്ടില്ല.

ആപൽഭയം അശേഷം നീങ്ങിയപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻെറനേക്കു താരയ്ക്കുണ്ടായിരുന്ന സ്നേഹാധിക്യംകൊണ്ട് അവർ തമ്മിൽകണ്ടു പിരിഞ്ഞതിൽപിന്നിട്ടുണ്ടായ കാര്യങ്ങൾ എല്ലാം

സവിസ്തരം ആ യുവതി അയാളോടു പറഞ്ഞു. താരയുടെ ആത്മാർത്ഥങ്ങളായ വിചാരങ്ങളും അവയ്ക്കനുസരണങ്ങളായ വാക്കുകളുംകൊണ്ടു, കാലതാമസം വന്നാലും ആ കന്യക തന്റേതായി വരുമെന്നു അന്നു പുരുഷോത്തമൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി. താൻ മഹാഭാഗ്യഹീനനെന്നായിരുന്നു അയാൾ വിചാരിച്ചതു്. തന്റെ കുലനിർണ്ണയം ഇല്ലെന്നുള്ള വലുതായ പ്രതിബന്ധംകൊണ്ടു് ആ യുവാവിന്റെ മനഃക്ലേശം അസാമാന്യമായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. എങ്കിലും ക്രമേണ ആ കളങ്കപരിഹാരത്തിനു സൌകര്യം കിട്ടുമെന്നു താരയുടെ വാക്കുകൾകൊണ്ടുറപ്പുവന്നപ്പോൾ, പുരുഷോത്തമന്റെ ഒരുമാസത്തിനുമുമ്പു മനസ്സിനുണ്ടായിരുന്ന ആഹ്ലാദം വീണ്ടും ഉണ്ടായി; വിളറിയിരുന്ന അയാളുടെ മുഖം ചുവന്നു; മങ്ങിയിരുന്ന നേത്രങ്ങൾക്കു ചൈതന്യം ഭവിച്ചു; വാക്കുകൾക്കു പുഷ്ടിയും ഔർജ്ജിത്യവും ഉണ്ടായി; എന്നുവേണ്ടാ കുറെമുമ്പു പുരുഷോത്തമനെകണ്ടിരുന്നവൻ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അയാളെ കാണാനിടയുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ അത്ഭുതപ്പെട്ടും.

പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ മനസ്സിൽ തിങ്ങിവന്ന വികാരങ്ങളെ പുറത്തുവിടാതെയും, അഭീഷ്ടങ്ങളെ സാവധാനത്തിൽ പറയുവാൻ യഥേഷ്ടം സമയം ദൈവകാരുണ്യം കൊണ്ടുണ്ടാകുമെന്നുറച്ചും, താരയെ കണ്ടെടുപ്പെടുത്തുവാനിടയായ സംഗതിയെപ്പററി അയാൾ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

"ഇന്നലെ അത്താഴംകഴിച്ചില്ല ഉറക്കവും ഉണ്ടായില്ലെന്നു തന്നെ പറയാം. ദേഹത്തിനാകപ്പാടെ ഒരു മൂഢം ക്ഷീണവും ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു്, തണുത്ത കാററു കുറേ ഏല്ക്കാമെന്നു കരുതി വളരെ രാവിലെ എണീററു നടന്നു. സൂര്യോദയമായപ്പോൾ, എന്നെ കുറച്ചുമുമ്പു കണ്ട സ്ഥലത്തു് ഞാൻ എത്തി. നല്ല വൃക്ഷച്ഛായ നോക്കിയിരുന്നു കുറേ കഴിഞ്ഞയുടൻ, അതിവേഗം ഓടിവരുന്ന ഒന്നിലധികം കുതിരകളുടെ കുളമ്പൊച്ച അകലെ കേട്ടു. അതു് എന്തെന്നറിയാതെ അന്ധാളിച്ചു് ഞാൻ ഈ തോക്കു വേഗം നിറച്ചു. അപ്പോഴേയ്ക്കു് അശ്വാരൂഢന്മാരായ രണ്ടുപേർ മുന്നും പുറകുമായി വരുന്നതു കണ്ടു. പുറകിൽ വന്നവന്റെ അ

ധീനത്തിൽ ഒരു സ്ത്രീയും കൂടിയുണ്ടെന്നു കുറെ അകലെ വെച്ചുതന്നെ ഞാൻ മനസ്സിലാക്കി. ആ സ്ത്രീ ആരെന്നറിവാൻ ഞാൻ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. അധികം വിസ്തരിക്കുന്നതെന്തിന്?—ആ സ്ത്രീ താരയാണെന്നറിഞ്ഞപ്പോൾ എനിക്കുണ്ടായ വ്യസനവും പരിഭ്രമവും പറഞ്ഞു ബോധപ്പെടുത്തുവാൻ പ്രയാസം. താരയെ വഹിച്ചിരുന്ന പുരുഷനേയോ കുതിരയേയോ വെടിവെച്ചു വീഴ്ത്തുവാനാണ് ഞാൻ ആദ്യം കരുതിയത്. അതുകൊണ്ട്, പക്ഷേ, വല്ല ആപത്തും താരയ്ക്കുപറ്റിയേയ്ക്കുമോ എന്നുഭയപ്പെട്ടിട്ട്, മുമ്പിൽ വന്നവന്റെ കുതിരയെ ലക്ഷ്യമാക്കി ഞാൻ വെടിവെച്ചു. വഴിക്കു വീതിയില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ട്, മുമ്പിൽ പോയ കുതിര വീണാൽ താരയെ വഹിച്ചിരുന്നവനു കടന്നുപോകുവാൻ തടസമുണ്ടാകുമെന്നൂഹിച്ചായിരുന്നു അപ്രകാരം ഞാൻ ചെയ്തത്. ഏതായാലും, ദൈവാധീനംകൊണ്ട്, താര, മഹാക്രൂരന്മാരായ മണിപ്പുരന്മാരുടെ കയ്യിൽ നിന്ന് രക്ഷപ്പെട്ടുവല്ലോ—അതു തന്നെ മഹാഭാഗ്യം!"

താര:—"ഞാൻ രക്ഷപ്പെട്ടു—ഇനി അച്ഛനും ചന്ദ്രസേനനും കൂടി രക്ഷപ്പെട്ടുവെന്നറിഞ്ഞാൽ ഞാൻ കൃതാർത്ഥയായി!"

പുരു:—"ദൈവം ഇതുവരെ അനുകൂലം ചെയ്തതോർക്കുമ്പോൾ മറ്റു വിധത്തിലും അനുകൂലം ചെയ്യുമെന്നുറയ്ക്കാവുന്നതാണ്."

താര:—"മനസ്സിനു അശേഷം സമാധാനം വരുന്നില്ല. എല്ലാം ഈശ്വരേച്ഛപോലെ ആകട്ടെ.

താര, കൊട്ടാരത്തിൽ എത്തുന്നതുവരെ അവളുടെ മനസ്സിൽ ദുഃഖകരങ്ങളായ വിചാരങ്ങൾ കടക്കാതിരിപ്പാൻ പുരുഷോത്തമൻ ഓരോ വർത്തമാനങ്ങൾ പറഞ്ഞ് അവളെ രസിപ്പിച്ചു. ആ വനത്തിലുള്ള മനോഹരങ്ങളായ സ്ഥലങ്ങളേയും അവയെപ്പറ്റി തനിക്കറിയാവുന്നിടത്തോളമുള്ള ചരിത്രങ്ങളേയും അവൻ പറഞ്ഞുകേൾപ്പിച്ചു. പിന്നീട്, ദില്ലിരാജധാനിയിലെ വിശേഷങ്ങൾ, ചക്രവർത്തിയുടെ രാജ്യഭരണത്തിലുള്ള കുറ്റങ്ങൾ, പ്രജകളുടെ ആധുനികാവസ്ഥ, രാജപ്രതിപുരുഷന്മാരുടെ അനീതികൾ, അവയെപ്പറ്റി വിനോദങ്ങളായ ചില കഥകൾ, എന്നിങ്ങിനെ പുരുഷോത്തമൻ ഓരോന്നു പറഞ്ഞ് താരയുടെ മനസ്സിനെ അന്യകാര്യങ്ങളിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചു

ഇങ്ങിനെ പുരുഷോത്തമൻ വർത്തമാനങ്ങൾകൊണ്ടു താരയെ രസിപ്പിച്ച ആ അവസരത്തിൽ എല്ലാ വിഷയങ്ങളെക്കാൾ ഉപരിയായി മനസ്സിനെ തപിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരു കാൎയ്യം അയാൾക്കു തന്നോടു പറവാനുണ്ടായിരുന്നുവെന്ന് ആ യുവതി അറിയാതിരുന്നില്ല. എന്നാൽ പുരുഷോത്തമന്റെ മഹാമനസ്കതയെപ്പററി ബോദ്ധ്യമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു, തന്നെ ഒരു അത്യാപത്തിൽനിന്നു രക്ഷിച്ചതിനു പ്രതിഫലമായി പ്രേമാസ്പദങ്ങളായ വാഗ്ദാനങ്ങളെ ആവശ്യപ്പെടാതിരിക്കയാണെന്ന് ആ യുവതി മനസ്സിലാക്കി.

ഈ വിധം സംഭാഷണംചെയ്തു് അവർ പരസ്പരം സന്തോഷിച്ചും ഓരോന്നു വിചാരിച്ചു പരമാനന്ദചിത്തരായും ഏകദേശം രണ്ടുനാഴിക കഴിഞ്ഞതു തീരെ അറിഞ്ഞില്ല. ഒടുവിൽ പ്രതാപഗിരിയുടെ ചുവട്ടിൽ എത്തിയപ്പോൾ മാത്രമേ ഇനി തമ്മിൽ പിരിയാനുള്ള സമയം അടുത്തു എന്ന് അവർ ഓൎമ്മിച്ചുള്ളു. രസകരമായ സംഭാഷണാവസാനം വന്നു എന്നുകണ്ടിട്ടു്, അവർ ഇരുവരും മനസ്താപപ്പെടുകയാണു ചെയ്തതു്. പുരുഷോത്തമൻ, കുതിരയെപ്പിടിച്ചു നടത്തിക്കുന്നതിനിടയ്ക്കു താരയുടെ മുഖത്തു് ഇച്ഛാഭംഗംകൊണ്ടുണ്ടായ പാരവശ്യത്തോടെ, നോക്കി. ആ നോട്ടത്തിന്റെ അൎത്ഥം താര മനസ്സിലാക്കിട്ടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

“പുരുഷോത്തമനു വളരെ മനസ്താപമുണ്ടെന്ന് എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. ചന്ദ്രസേനനും അച്ഛനും എന്നെ പലേ പ്രകാരത്തിൽ നിൎബ്ബന്ധിക്കുന്നുണ്ടു്. ആ പ്രഭുവിന് അവർ വാഗ്ദാനവും ചെയ്തുകഴിഞ്ഞുപോലും. ഇതൊക്കെ ആയാലും, എന്റെ മനസ്സോടുകൂടി എന്നെക്കൊണ്ടു് അവർ ഒന്നും നടത്തിക്കയില്ല. എനിക്ക് ഒരു കാൎയ്യം അറിയാം; ദൈവം നമ്മെ വ്യസനിപ്പിക്കയില്ല. ഇതു പുരുഷോത്തമൻ ഉറപ്പായി വിശ്വസിക്കു.”

പുരു:—“എനിക്കും അങ്ങിനെ തോന്നുന്നുണ്ടു്. ദൈവത്തെ ആശ്രയിക്കുന്നവൎക്കു ദൈവം അഭയംകൊടുക്കും.”

“ദൈവം നമ്മെ സഹായിക്കട്ടെ!” എന്ന് ആ യുവതി ഭക്തിപൂൎവ്വം പറഞ്ഞു

അപ്പോഴേയ്ക്കു് അവർ ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ എത്തി. അവിടെ വിശ്വനാഥൻ തുടങ്ങിയുള്ളവരെല്ലാം താരയുടെ വരവിനെ

കാത്തു നില്ക്കയായിരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ കുതിരയെ നടത്തി
ച്ചു പ്രഭുക്കന്മാർ നിന്നിരുന്നയിടത്തു കൊണ്ടുചെന്നു, ഭടന്മാരിൽ
ഒരുവൻെറ കയ്യിൽ കടിഞ്ഞാൺ കൊടുത്തുംവെച്ചു്, അയാളുടെ
രക്ഷാകർത്താവായ വിശ്രാന്തനെ താണു തൊഴുതു പിൻവാങ്ങി, കൊ
ട്ടാരത്തിൻെറ വേറൊരു വശത്തുകൂടി കടന്നു, തൻെറ സ്വസ്ഥാന
ത്തിലേയ്ക്കു പോകയുംചെയ്തു.

യുദ്ധത്തിൽ അപകടം ഒന്നും പററാതെ വിശ്രാന്തനും ചന്ദ്ര
സേനനും താരയെ കാണ്മാൻ ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ നിന്നിരുന്നു
കണ്ടമാത്രയിൽ, ആ യുവതിക്കുണ്ടായ സന്തോഷം അവർണ്ണനീയ
മായിരുന്നു.

മകൾക്കു നേരിട്ട വിപത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെട്ടു് ഉടനെ തി
രിച്ചു കിട്ടിയ സന്തോഷം കൊണ്ടു് താരയെ ഗാഢാശ്ലേഷം ചെയ്ത
ശേഷം, വിശ്രാന്തൻ ആ യുവതിയോടു നടന്ന സംഭവങ്ങളെപ്പററി
ചോദിച്ചു.

തന്നെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോയതുമുതൽ രക്ഷപ്പെട്ടതു
വരെയുള്ള സകല വിവരവും താര സവിസ്തരം അവിടെയുണ്ടായി
രുന്നവരോടു പറഞ്ഞു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ജയസിംഹൻ മൌ
നം ദീക്ഷിച്ചു നിന്നതല്ലാതെ ഒന്നും പറകയുണ്ടായില്ല. എന്നാൽ
പുരുഷോത്തമൻെറ പരാക്രമത്തെപ്പററി താര വർണ്ണിച്ചപ്പോൾ
ആ പ്രഭുവിൻെറ മുഖത്തു് കോപവും അസൂയയും സ്ഫുരിച്ചു.

താര പറഞ്ഞതെല്ലാം കേട്ടിട്ടു് ചന്ദ്രസേനൻ, പുരുഷോത്ത
മനെപ്പററി ഹാസ്യമായിട്ടായിരുന്നു പറഞ്ഞതു്. ഇതു് താരയ്ക്കു
അശേഷം രസിച്ചില്ലെന്നുള്ളതു് ആ യുവതി ചന്ദ്രസേനനോടു പ
റഞ്ഞ മറുപടി കൊണ്ടു വിശദപ്പെടുത്തി.

താരയുടെ കുണ്ഠിതത്തോടുകൂടിയ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു് വിശ്രാ
ന്തൻ ഇങ്ങിനെ തടുത്തു പറഞ്ഞു:—

"മകളെ നീ പരിഭവിക്കണ്ടാ. ചന്ദ്രസേനൻെറ ആലോച
നക്കുറവിനെപ്പററി നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടെ? ഈ വിധം പറയരു
തെന്നു് അവനോടു് ഞാൻ പലപ്പോഴും ഉപദേശിച്ചിട്ടുണ്ടു്.
അതൊന്നും അവനോടു ഫലിക്കുന്നില്ല.—താരെ, നീ ബുദ്ധിയുള്ള
കുട്ടിയാണു്; നീ പറഞ്ഞവിധംകൊണ്ടു് അവൻ ഇനിമേലെങ്കി
ലും ഓർമ്മിച്ചു വർത്തമാനം പറയട്ടെ."

ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞതു തെററാണെന്നു തന്നത്താൻ സമ്മതിച്ചിടത്തോളം വ്യക്തമപ്പെടത്തക്കവിധത്തിൽ, ആ യുവാവു് പുറകിൽ കയ്യുംകെട്ടിക്കൊണ്ടു് അവിടെ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടന്നു.

പതിനഞ്ചാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ച സംഭവങ്ങൾ നടന്നിട്ടു് ഒന്നരമാസം കഴിഞ്ഞു. പ്രതാപഗിരിയിൽ പറയത്തക്കതായ വിശേഷങ്ങൾ ഒന്നും ഉണ്ടായില്ല. പുരുഷോത്തമന്റെ സ്ഥിതിക്കു് ഒരു ഭേദഗതിയും കണ്ടില്ല. ആ യുവാവിനു് ആവശ്യമുള്ള ജോലി നടത്തുവാനും മററും ലക്ഷ്മണനെത്തന്നെ ചുമതലപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. താരയെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയ ദിവസം പുരുഷോത്തമൻ ആ യുവതിയെ കണ്ടതല്ലാതെ പിന്നീടു് അവർ തമ്മിൽ കാണ്മാൻ തരപ്പെട്ടതുമില്ല.

താരയ്ക്കു പററിയ ആപത്തിനെ വിചാരിച്ചിട്ടോ, അല്ല, പുരുഷോത്തമനെ കാണ്മാൻ സാവകാശം കൊടുക്കരുതെന്നു കരുതിയോ, ആ സാധ്വിയെ മിക്കവാറും ഒരു തടവുകാരിയെപ്പോലെ അവളുടെ മുറിവിട്ടിറങ്ങുവാനനുവദിച്ചില്ല. അഥവാ ആ യുവതി പുറത്തു നടക്കാൻ പോകയെങ്കിൽ അപ്പോൾ വിശാലനോ, ജയസിംഹനോ, ഒരുമിച്ചുണ്ടായിരിക്കും. ഈവിധമുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യക്കുറവു് താരയ്ക്കു ദുസ്സഹമായിത്തീർന്നു; വീണ്ടും ദുഃഖം വർദ്ധിക്കയാൽ ദേഹം ക്ഷീണിച്ചുതുടങ്ങി. ആ യുവതിയുടെ കവിൾത്തടങ്ങൾ രക്തശൂന്യങ്ങളായി ഭവിച്ചു.

താരയുടെ വിവാഹസംബന്ധമായ വിഷയത്തിൽ വിശാലൻ മുതൽപേർ ഉറപ്പു ചെയ്തുപോയതുകൊണ്ടു് ഒന്നുകൊണ്ടും അതിൽ നിന്നു് അവർ പിൻവലിക്കയുണ്ടാവില്ലെന്നുള്ള മട്ടിലായി. അവർ ആ കന്യകയുടെ അന്തർഗ്ഗതം അറിവാൻ വിചാരിച്ചതുപോലുമില്ല.

താരയെ കാണുന്തോറും ജയസിംഹനു പ്രേമം വർദ്ധിച്ചുവന്നു. സംഭാഷണംകൊണ്ടു രസിപ്പിക്കാമെന്നു കരുതി ആ പ്രഭു ചില

പ്പോൾ വല്ല കാൎയ്യത്തെപ്പററി സംസാരിക്കുന്നതിനിടയിൽ താരയോട് അഭിപ്രായം ചോദിക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. താര, ഒന്നും മറുപടി പറയാതെ അധോമുഖിയായിരുന്നു ദീൎഘനിശ്വാസം ചെയ്തു സമയം കഴിച്ചുകൂട്ടും. എന്നാൽ ഈ മൌനവും ഭാവഭേദവും കണ്ടിട്ടും ജയസിംഹൻെറ അനുരാഗത്തിനൊ ആ യുവതിയുടെ പ്രീതി സമ്പാദിപ്പാനുള്ള ശ്രമത്തിനൊ, കുറവുണ്ടായില്ല.

നവരാത്രിമഹോത്സവമാരംഭിച്ചു. ആ ദിവസങ്ങളെ, സാധാരണ, ഉത്തരദേശികൾ വിവാഹത്തിനും, മററു ശുഭകൎമ്മങ്ങൾക്കും, കൊള്ളിക്കാറു പതിവുണ്ടായിരുന്നു. അതനുസരിച്ചു താരയുടെ വിവാഹമുഹൂൎത്തവും നിശ്ചയിച്ചു. അന്നു മുതൽ വിവാഹാവസാനം വരെ വരുന്ന അതിഥികൾക്കു ഭക്ഷണം കൊടുപ്പാനും, കൊട്ടാരം അലങ്കരിപ്പാനും, ഓരോ ഏൎപ്പാടുകൾ വേണ്ടതുപോലെ ചെയ്തു. മഹാനവമിക്കു മൂന്നുദിവസത്തിനു മുമ്പു മുതൽ ക്ഷണിച്ചിട്ടുള്ള പ്രഭുക്കന്മാരുടേയും, ഇടപ്രഭുക്കന്മാരുടേയും മററും വരവു തുടങ്ങി. വിവാഹത്തിൻെറ തലേദിവസമായപ്പോഴയ്ക്കു ബന്ധുമിത്രജനങ്ങൾ എല്ലാവരും വന്നു കഴിഞ്ഞു. ഇവരിൽ, ചാവ്ണസിംഹൻ, ഭഗവന്തസേനൻ മുതലായി ചിലർ ഒരുമിച്ച് ഗായകന്മാർ, വിനോദക്കാർ, ഇന്ദ്രജാലക്കാർ, ഇങ്ങിനെ പലതരം വിദ്വാന്മാർ വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

മഹാനവമിദിനം പുലൎന്നു. അതിഥികൾക്കു മൃഷ്ടാന്നഭോജനത്തിനു വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ കലവറപ്പുരയിലും പാചകശാലയിലും സമൃദ്ധിയായി കണ്ടു. പട്ടാംബര തോരണാദികളെ കൊണ്ടു ആ കൊട്ടാരത്തിൽ മിക്കഭാഗവും ഭംഗിയായി അലങ്കരിച്ചിരുന്നു.

അവിടെ ഇങ്ങിനെ വിവാഹോത്സവകോലാഹലം നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിടയിൽ കൊട്ടാരത്തിൻെറ പിറകുഭാഗത്ത് ഒരു ചെറിയ പുരമുറിയിൽ പുരുഷോത്തമൻ ചിന്താക്രാന്തനായി തനിച്ചിരിക്കയായിരുന്നു. രാവിലത്തെ ഭക്ഷണവും കൊണ്ടു ലക്ഷ്മണൻ അവിടെ കടന്നുചെന്നു. ആ ഭൃത്യൻ തൻെറ സമീപം വന്നതിനെയാകട്ടെ, രാവിലത്തെ ഭക്ഷണത്തിനു വൈകിയതിനെയാകട്ടെ അശേഷം അറിയാതെ മനോരാജ്യത്തിൽ കടന്നുകൂടി സ്വപ്നാവസ്ഥയിലിരുന്ന പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടിട്ടു, ലക്ഷ്മണൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അവിടത്തേയ്ക്കുമാത്രം ഇന്നത്തെ സുദിനം ദുൎദ്ദിനമായിരിക്കുന്നോ? കൊട്ടാരത്തിലെങ്ങും ബഹു കോലാഹലമായി വിവാഹോത്സവം കൊണ്ടാടുന്നു. ഇവിടത്തെ സ്ഥിതിയോ?—കാമികളുടെ മനസ്സിനു മന്ദത ഭവിക്കത്തക്കവണ്ണം, ബുദ്ധിക്ഷയവും, വിഷാദവും, ദീൎഘനിശ്വാസങ്ങളുംകൊണ്ടു്, നിശ്ചേഷ്ടനായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു! യജമാനനെ—ഇതെന്തുകഷ്ടം!"

പത്മ:—"ഈ പുരമുറിവിട്ടു് ഇറങ്ങീട്ടു് എനിക്കൊരാവശ്യവുമില്ല. ഇവിടെയിരുന്നു വേണ്ട കാൎയ്യങ്ങളെപ്പറ്റി നിൎബ്ബാധമായിട്ടു് ആലോചിക്കുന്നതു് ഉത്തമമെന്നു കരുതുന്നു. അഥവാ ഉത്സാഹത്തിൽ ഞാനും ചേരാമെന്നുവെച്ചാൽ, അതിൽ എന്തു രസമാണുള്ളതു്?—എന്റെ ആഗ്രഹം സാധിപ്പാൻ വഴിയൊന്നും കാണുന്നില്ല. ദൈവം എനിക്കനുകൂലമാണെന്നാണു് ഉറച്ചിരുന്നതു്. ഇപ്പോൾ പ്രതികൂലമാണെന്നു വിചാരിപ്പാനെ തരം കാണുന്നുള്ളു—ലക്ഷ്മണാ, ജീവധാരണവും ദുസ്സഹമായിട്ടാണു് പ്രകാശിച്ചിരിക്കുന്നതു്!"

ലക്ഷ്മ:—അത്ര അധൈൎയ്യപ്പെടാറായോ?—കുടിക്കാൻ, പാത്രത്തിൽ ജലമെടുത്താൽ അതു ചുണ്ടത്തു തൊടിക്കുന്നതിനുമുമ്പ്, തട്ടിമറിഞ്ഞു് കളഞ്ഞുപോകുവാൻ എത്രാളുപ്പമാണു്?—ജയസിംഹൻപ്രഭുവിനു വിവാഹം നിശ്ചയിച്ചിട്ടു നാൾ കുറെ കഴിഞ്ഞില്ലേ?—ഒടുവിൽ ഇപ്പോൾ ഇരുപത്തഞ്ചു നാഴിക കഴിഞ്ഞാൽ വിവാഹമുഹൂൎത്തവുമായി എന്നിരിക്കുന്നു!—ഈ സമയത്തിനുള്ളിൽ വിഘ്നമെന്തും വന്നേക്കാം—ദൈവേച്ഛ ആൎക്കറിയാം?—"

പത്മ:—"ഇനിയും ആഗ്രഹംവെച്ചു വളൎത്തണമെന്നാണോ പറയുന്നതു്?—നന്നായി!—ഏതായാലും ദൈവേച്ഛപോലെ വരട്ടെ—"

ലക്ഷ്മ:—"യജമാനനെ!—ഈ മുറിക്കകത്തുള്ള കാറ്റേറ്റു് എന്റെ ഉത്സാഹവും പോയി!—പുറത്തുള്ളവരും വേറൊരു പ്രകാരത്തിൽ ഉത്സാഹം കുറഞ്ഞാണു് ഇരിക്കുന്നതു്—നമ്മുടെ പഴയകഥ ഓരോരുത്തർ പറഞ്ഞുപറഞ്ഞു് ഇപ്പോൾ ഇവിടെയുള്ളവരിൽ ഒരുവനെങ്കിലും മനസ്സിൽ കല

ക്കമില്ലാത്തവനില്ല!— ആകപ്പാടെ അവരുടെ ഉത്സാഹം "ദുഃഖക്കാരന്റെ ചിരിപോലെ"തന്നെ."

പുരു:—"അമാനുഷികമായ വല്ല സംഭവവും ഉണ്ടായേയ്ക്കുമെന്നാണൊ ഭയപ്പെടുന്നത്?"

ഈ ചോദ്യം കേട്ടിട്ട ലക്ഷ്മണൻ ഭയംകൊണ്ടു ചുററും നോക്കി. എന്നിട്ട് ഇങ്ങിനെ രഹസ്യമായി പറഞ്ഞു:—

"ഇന്നു മഹാനവമി അല്ലേ?—അവർ ഇന്നു രാത്രിയിലാണു പ്രത്യക്ഷമാകുന്നത്!"

പുരു:—"നാം എല്ലാവരും ഇവിടെ താമസിപ്പാൻ വന്നയിടയ്ക്കു കാട്ടിൽ വെച്ച് ഒരു വൃദ്ധ, ചന്ദ്രസേനനോടും എന്നോടും, ഈ കാൎയ്യത്തെപ്പററി പറഞ്ഞു. പിന്നീട്, വേറെയും ചിലർ പറഞ്ഞുകേട്ടു. ലക്ഷ്മണാ ഇവിടെ വന്നിട്ടുള്ള കൂട്ടരിലും നിന്നെപ്പോലെ ഭീരുക്കളുണ്ടോ?"

ലക്ഷ്മ:—"കൊള്ളാം!—ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലേ?—അത്യുത്സാഹം നടിക്കുന്നവരേയുള്ളു!—എന്നാൽ ആ ഉത്സാഹം വാസ്തവമാണൊ?–അതാണു സംശയം! എന്തെന്നാൽ, ആ കിഴവൻ റസ്റ്റിരാമൻപോലും വളരെ പ്രസരിപ്പു കാട്ടുന്നുണ്ട്. അയാളുടെ അധീനത്തിലുള്ള ശേവുകക്കാരരെ സ്വസ്ഥരായി കൂടിയിരുന്നു വൎത്തമാനം പറയാൻ സമ്മതിക്കുന്നില്ല—ഇല്ലാത്ത ജോലികളൊക്കെ അയാൾ അവൎക്ക് ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്നു!—എന്തിനാണ് അങ്ങിനെ അയാൾ ചെയ്യുന്നത്?—അയാളെപ്പററി വിശേഷിച്ചു പറയണ്ടാ—ജയസിംഹൻ പ്രഭു മുതലായവൎക്കും, അതിഥികൾക്കും മനസ്സിനു സ്വാസ്ഥ്യമുണ്ടെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. ഇന്നു രാവിലെമുതൽ അവർ ഒരു സ്ഥലത്തും ഇരിക്കയോ വൎത്തമാനം പറകയോ ചെയ്യാതെ ചിലർ കോട്ടയുടെ മുകളിൽ കയറുകയും, വേറെ ചിലർ കാട്ടിനു സമീപംവരെ പോയിട്ടു തിരിച്ചുവരുകയും; ഇനിയും ചിലർ, അകാരണമായി സന്തോഷംനടിച്ചു വൃഥാ ചിരിക്കുകയും; എന്നുവേണ്ടാ ഇങ്ങിനെ അവിടെ വിസ്മിതത്മയമായിട്ടാണു കാണുന്നത്. ഇതാ ഇപ്പോൾ എല്ലാവരും രാവിലത്തെ ഭക്ഷണത്തിന് ഇരിക്ക

ന്നാണ്. അവിടെ നിന്നൊരുവൻ നോക്കിയാൽ ആ കൂട്ടർ കാണിക്കുന്ന ചാപല്യങ്ങളെന്തെല്ലാമെന്നറിയാം. ചുരുക്കത്തിൽ ൰ ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടിയെങ്കിൽ ജയിച്ചു എന്ന മട്ടിലാണ് എല്ലാവരും!—ഞാനും അപ്രകാരംതന്നെ!"

പുരു:—"ഒരു താൎക്കികനെപ്പോലെ, നീ അനുമാനങ്ങളെ കൂട്ടിച്ചേൎത്തു യഥാൎത്ഥത്തെ നിൎണ്ണയിച്ചുവല്ലൊ?—അവരുടെഭാവംകൊണ്ടു് അന്തരംഗം ഗ്രഹിച്ച ബുദ്ധിചാതുൎയ്യം ശ്ലാഘനീയംതന്നെ!—ആകട്ടെ നീ ഇതെല്ലാം പറഞ്ഞകൂട്ടത്തിൽ താരയെപ്പററി ഒന്നും പറയാഞ്ഞതെന്താ?"

ലക്ഷ്മി:—"ക്ഷണിച്ചുവന്നവർ ആഹാരം കഴിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ കൊച്ചമ്മ അവിടെ മറഞ്ഞുനില്ക്കുന്നതുകണ്ടു. കൊച്ചമ്മയുടെ കഥ ആലോചിച്ചാൽ കഷ്ടംതന്നെ! ഒരു യന്ത്രപ്പാവപോലെ—നില്ക്കാൻ പറഞ്ഞാൽ നില്ക്കും—പോകാൻപറഞ്ഞാൽ പോകും!-ഇങ്ങിനെയാണു കാണുന്നതു്."

പുരു:—"ലക്ഷ്മീ—ഇന്നത്തെ മഹാനവമി പൂജസമയം ഞാൻ താരയുടെ ശ്രേയസ്സിനായ്ക്കൊണ്ടു പ്രത്യേകം പ്രാൎത്ഥിക്കുമെന്നു ചെന്നു പറയണം."

"ഇതാ-ഇപ്പോൾ തന്നെ പറയാം." എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് അവൻപോയി.

സൂൎയ്യൻ അസ്തമിച്ചു. മണി ഏഴുകഴിഞ്ഞു. നവരാത്രിപൂജസംബന്ധിച്ചു വിശിഷ്ടന്മാരായ ബ്രാഹ്മണരുടെ വേദഘോഷവും ഹോമധൂമവും ക്ഷേത്രപ്പുരയുടെ ചുററുംനിറഞ്ഞു. ചിത്രത്തിലുള്ള ഭദ്രദീപങ്ങൾ ഭംഗിയായി നിരത്തിവെച്ചിരുന്നതിന്റെ പ്രകാശവും, നേത്രാനന്ദകരമാകുംവിധം തൂക്കിയിരുന്ന പുഷ്പമാലകളുടെ സൌരഭ്യത്തോടു് ഇടകലൎന്നതായിരുന്ന മററു വാസനദ്രവ്യങ്ങളുടെ ലളിതസുഗന്ധവുംകൊണ്ടു, നാസ്തികന്മാൎക്കുപോലും ഭക്തിരസം ജനിപ്പിക്കത്തക്കതായിരുന്നു. പ്രസന്നപൂജയും ദീപാരാധനയും കഴിഞ്ഞു. എല്ലാവരും പ്രസാദം സ്വീകരിച്ചു. അതിഥികൾ പ്രധാന തളത്തിൽ ആസന്നന്മാരായി. അവരുടെ ഭക്ഷണത്തിനു വേണ്ട വിഭവങ്ങൾ വഹിച്ചുംകൊണ്ടു ഭൃത്യന്മാർ

ഭക്ഷണശാലയിലേയ്ക്കു് ഓട്ടംതുടങ്ങി. വിശ്വനാഥൻ തുടങ്ങിയുള്ള പ്രഭുക്കന്മാരും, മററു് അതിഥികളും, ഭക്ഷണശാലയിലേയ്ക്കു പോകുന്നതിനുമുമ്പു വിവാഹസംബന്ധമായുള്ള ഒരു ചെറിയ ചടങ്ങിനു പ്രധാന തളത്തിൽ വട്ടംകൂട്ടി. അവിടെ ഒരു വശത്തു രാമദാസൻ മുതലായ ഗായകന്മാർ ഇരുന്നു. വയോധികനായ രാമദാസൻെറ മുഖത്തു് അസാധാരണമായ ഭാവഭേദം സ്ഫുരിച്ചിരുന്നതു മററുള്ള ഗായകന്മാൎക്കും ഗോചരമായിഭവിച്ചു. ആ സമയം,രാമദാസനു് എതിരായി പാടുവാനൊ, വീണ മുതലായ വാദ്യങ്ങൾ വായിപ്പാനൊ, അവരിൽ ഒരുവനും കഴിഞ്ഞില്ല.

മണി ഏഴരയ്ക്കുമേലായി. എല്ലാവരും മാംഗല്യപ്രാൎത്ഥനയ്ക്കു് ആരംഭിച്ചു. ആ കാലങ്ങളിൽ വിവാഹമുഹൂൎത്തത്തിനുമുമ്പു ബന്ധുക്കളും അതിഥികളുംകൂടിയിരുന്നു മാംഗല്യപ്രാൎത്ഥന കഴിക്ക പതിവുണ്ടായിരുന്നു. ഇതു മംഗലസൂത്രധാരണത്തിൻെറ പ്രാരംഭവിധിയിൽ ഒന്നാണു്. ആ പതിവനുസരിച്ചു് ആചാൎയ്യർ, സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങൾ, പുഷ്പം, മുതലായവ ഒരു തട്ടത്തിൽവെച്ചു കൊണ്ടുവന്നു. ഇതു കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ മംഗലസൂത്രപൂജയായി. അതിൻെറ അവസാനത്തിലാണു മാംഗല്യധാരണ മാടിയന്തിരം. ആചാൎയ്യർ, താൻ കൊണ്ടുവന്ന തട്ടത്തെ പങ്ക്തിയായിട്ടിരുന്ന ബന്ധുമിത്രങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽവെച്ചിട്ടു്, അതിൽനിന്നു് എല്ലാവരുടേയും കയ്യിൽ കുറേശ്ശെപുഷ്പം എടുത്തുകൊടുത്തു. പിന്നെ അദ്ദേഹം വടക്കോട്ടുമുഖമായി തട്ടത്തിൻെറമുമ്പിലിരുന്നു കണ്ണുമച്ചു്, ഇഷ്ടദേവതാവാഹനത്തിനുള്ള ആദ്യക്ഷരം ഉച്ചരിച്ചു. അപ്പോൾ മുമ്പോദ്ധ്യായത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ചെറിയ മുറിയുടെ കതക പെട്ടെന്നു തുറന്ന ശബ്ദംകേട്ടു് എല്ലാവരും ആ വശത്തെയ്ക്കുനോക്കി. ഉടനെ ഓരോരുത്തരുടേയുംകയ്യിലുണ്ടായിരുന്ന പുഷ്പത്തെ തന്നെത്താനറിയാതെ താഴത്തിട്ടുംവെച്ചു്, അവർ ഭയംകൊണ്ടുസ്തംഭിച്ചു ശിലാപ്രതിമകൾപോലെ ഇരുന്നുപോയി. ഭയരസം പുറപ്പെടുവിപ്പാൻ അറിഞ്ഞുകൂടാത്ത ചിത്രമെഴുത്തുകാരനൊ ശില്പികൾക്കൊ നല്ല പാഠമാകത്തക്കനിലയിൽ അവർ സ്ഥിതിചെയ്തു.

പതിനാറാം അദ്ധ്യായം.

ആചാൎയ്യർ മാംഗല്യപ്രാൎത്ഥനയ്ക്കു തട്ടവുമായി വന്നപ്പോൾ, രാമദാസൻ വിശ്രമിക്കാനായിട്ട് അയാളുടെ കൂട്ടുകാരുടെ അനുവാദപ്രകാരം ആ പ്രധാന തളത്തിൽനിന്നു പുറത്തുപോയി. ആ ഗായകൻ, അതിഥികളുടെ ഭയാധിക്യംകൊണ്ടുള്ള പാരവശ്യം കാണ്മാൻ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അവിടെ സന്നിഹിതരായിരുന്നവരെ എല്ലാം നിശ്ചേഷ്ടകാഷ്ഠതുല്യന്മാരാക്കിയതു നോക്കുമ്പോൾ മനുഷ്യഹൃദയത്തിന്റെ യഥാൎത്ഥാവസ്ഥ അറിവാൻ കഴിയും. എത്രയോ മഹാധീരന്മാർ വെടിയുണ്ടയെ തൃണപ്രായമാക്കി കരുതി തോക്കുകളുടെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും പിശാച് എന്നു കേട്ടാൽ ഭയംകൊണ്ടു വിറച്ചുപോകുന്നു.

മാംഗല്യപ്രാൎത്ഥന തുടങ്ങിയപ്പോൾ മുറിതുറന്ന് ആവിൎഭവിച്ചതു് ആപാദചൂഡം ശുഭ്രമായ വസ്ത്രംകൊണ്ടു മൂടിയ ദീൎഘകായനായ ഒരു പുരുഷനും, സൎവ്വാംഗഭൂഷിതയായ ഒരു സ്ത്രീയുമായിരുന്നു. അവർ ഇരുവരും മുഖപടങ്ങൾകൊണ്ടു മുഖം മറച്ചിരുന്നു. അവർ, സാവധാനത്തിൽ ആ പൂമുറിയിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങി നിന്നു. അവരുടെ നിശ്ചലമായ നിലകൊണ്ടും, ഭൂസ്പൎശമില്ലെന്നു തോന്നത്തക്കവിധമുള്ള ഗതികൊണ്ടും അവിടെ ഇരുന്നവൎക്കെല്ലാം ആ പുരുഷനും സ്ത്രീയും, ഇഹലോകവാസികളല്ലെന്നു നിശ്ചയംവന്നു. ആ മൂടുപടങ്ങളാൽ മറയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ആ സ്വരൂപങ്ങളുടെ മുഖങ്ങൾ, അംഗസൗഷ്ഠവംകൊണ്ടു ഗാംഭീൎയ്യസൌന്ദൎയ്യങ്ങളോടുകൂടിയവയായിരിക്കുമെന്നനുമാനിക്കാമെങ്കിലും, അവയെ തുറന്നു കാണിക്കാതിരുന്നെങ്കിൽ മതി എന്നായിരുന്നു എല്ലാവരുടെയും പ്രാൎത്ഥന.

ആ സ്വരൂപങ്ങൾ മുറിയുടെ പുറത്തിറങ്ങി നിന്നതുകണ്ടിട്ട്, പ്രേക്ഷകന്മാർ എല്ലാവരും ഭയാധിക്യത്താൽ നിലവിളിച്ചുപോകുമായിരുന്നു. എന്നാൽ അവൎക്കു ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കുവാനോ, ഇരുന്നായിടത്തുനിന്ന് അനങ്ങുവാനോ കഴിയാതെ, ആകൎഷണശക്തികൊണ്ടെന്നപോലെ ആ സ്വരൂപങ്ങളിൽ തന്നെ ദൃഷ്ടികളെ ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു സ്തബ്ധരായി ഇരുന്നുപോയി.

വിശ്രാന്തൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ എത്തി അധികം നാൾക ഴിയുന്നതിനു മുമ്പ്, ഈ സ്വപ്നങ്ങളെ നേരെകാണ്മാനിടയായതു കൊണ്ട്, അന്നു കണ്ട സ്വപ്നങ്ങൾതന്നെയാണ് ഇവർ എന്നു വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ സ്ത്രീയുടെ വേഷത്തിനുമാത്രം വ്യത്യാസം ഉള്ളതായി തോന്നി. ആദ്യം കണ്ടപ്പോൾ ആ സ്ത്രീരൂപം വെളുത്തവസ്ത്രവും ഇപ്പോൾ ചുവന്ന വസ്ത്രവുമായിരുന്നു ധരിച്ചിരുന്നതു്.

ഈ സ്വപ്നങ്ങളെ കണ്ടിട്ടു താര ഭയപ്പെട്ടില്ലെങ്കിലും, അത്യുത്കുതപ്പെട്ടു. ആ യുവതിക്കു പുരുഷന്മാരെക്കാൾ തുല്യം ധൈര്യം ഉണ്ടായി എന്നു വരുന്നതു് അതിശയോക്തിയെന്നു തോന്നിയേക്കാം. അങ്ങിനെ ആയിരുന്നില്ല. നമ്മുടെ കഥാനായിക അനുഭവിച്ചുവന്ന മനഃക്ലേശത്തിനെക്കാൾ കൂടുതലൊന്നും വരാനില്ലെന്നുള്ള നിശ്ചയം കൊണ്ടു തൽക്കാലം ധൈര്യമെന്നു വിചാരിക്കാവുന്ന നിശ്ചലതയെ പ്രകടിപ്പിച്ചു എന്നേയുള്ളൂ. ഇതിനു നേരെ വിപരീതമായിരുന്നു ചന്ദ്രസേനന്റെയവസ്ഥ. ബീജപുരിയിൽ നിന്നു പുറപ്പെടുന്നതിനു മുമ്പു ജയസിംഹൻ പ്രതാപഗിരിയെപ്പററി വിശ്രാന്തനോടു പറഞ്ഞ വിവരം അദ്ദേഹം ചന്ദ്രസേനനോടു പറഞ്ഞപ്പോൾ, ധീരന്മാരായുള്ളവർക്ക് ഒന്നിനേയും ഭയപ്പെടുവാനില്ലന്നും മററുമായിരുന്നു ആ യുവാവു വീരവാദം പറഞ്ഞതു്. എന്നാൽ, അതു പരീക്ഷിപ്പാനുള്ള അവസരം ഇതായിരുന്നു. ധൈര്യാവലംബനം ആവശ്യപ്പെട്ട ആ സമയത്തു് ചന്ദ്രസേനനുണ്ടായതു് അതിരില്ലാത്ത ഭയവും പരിഭ്രമവും മാത്രമായിരുന്നു. അവിടെയുണ്ടായിരുന്നവരിൽ ഒന്നുരണ്ടാളുകൾ ഒഴികെ ആരും തന്നെ ഈ യുവാവിനോളം മതിമറന്നുള്ള ഭീരുത്വം കാണിച്ചില്ല.

ചന്ദ്രസേനനെ നാം കേവലം ഭീരുവെന്നു പറയുന്നതിൽ സ്വല്പം വല്ലായ്മ തോന്നുന്നു. ഭീതി വേറൊരാളിൽ കൂടുതൽ കണ്ടെങ്കിൽ,അയാളിലും ഭേദം മറേറയാൾ എന്നു സമാധാനപ്പെടാമല്ലോ. ജയസിംഹന്റെ കഥ വിചാരിച്ചാൽ മററുള്ളവരുടെ ഭയം എല്ലാം നിസ്സാരമായിരുന്നുവെന്നേ പറയാനുള്ളൂ. കാന്തം ഇരുമ്പിനെ ആകർഷിക്കുമ്പോലെ ആ രണ്ടു സ്വപ്നങ്ങളിലും

പതിഞ്ഞു വശമായ അദ്ദേഹത്തിൻെറ നേത്രങ്ങളെ ഇളക്കുവാൻ കഴിയാതെ കണ്ണുകൾ തുറിച്ചും, ചുണ്ടിൻെറ ഇരുവശങ്ങളിലും വലികൾ വീണ അവ കീഴ്പ്പൊട്ടുമന്നും,മുഖം വിളറിയും, കൈകളെ നീട്ടി ഇരുഭാഗത്തും ഇരുന്നവരുടെ വസ്ത്രങ്ങളിൽ മുറുകെപ്പിടിച്ചും, പുറകിൽ ഇരുന്ന ഒരുവൻെറ മേൽ ചാരിക്കിടന്നു.–ആ പ്രഭുവിൻെറ അപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതി കാണേണ്ടതായിരുന്നു.

വിശ്വന്തനും റസ്സിരാമനും തമ്മിലുണ്ടായ സംഭാഷണം കൊണ്ട്, ജയസിംഹന് അദ്ദേഹത്തിൻെറ മരിച്ചുപോയ സഹോദരനോടുണ്ടായിരുന്ന സ്നേഹം കൊണ്ടാണ് അദ്ദേഹം പ്രതാപഗിരിയിൽ വരാറില്ലാത്തതു് എന്ന് നാം അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ. ആ വൃദ്ധൻ വിശ്വന്തനോടു പറഞ്ഞതു വാസ്തവമായിരുന്നാൽ, ജയസിംഹൻ ഭയംകൊണ്ട് ഇത്രത്തോളം പരവശനാകുമോ?—സംശയം തന്നെ!—അദ്ദേഹത്തിൻെറ ജ്യേഷ്ഠൻെറയും ജ്യേഷ്ഠപത്നിയുടേയും ആത്മാക്കൾ പൈശാചരൂപംധരിച്ച് അലഞ്ഞുനടക്കാൻ ഇടയായതോൎത്തു് അദ്ദേഹം ദുഃഖിക്കയല്ലാതെ ഇങ്ങിനെ ഭയപ്പെടാൻ കാരണമില്ല.

ദേവതകളുടെ ആവിർഭാവവും, അവർ മുറിയുടെ പുറത്തു കടന്നതും കണ്ടിട്ട്,പക്ഷെ, അവർ നേരെ വന്നേക്കുമെന്നു വിചാരിച്ച്, ജയസിംഹൻ എണീററു് ഓടുവാൻ ശ്രമിച്ചു. എന്നാൽ ഭയംകൊണ്ട് അവയവങ്ങൾക്കുണ്ടായിരുന്ന ശക്തി ക്ഷയിക്കയാൽ അദ്ദേഹം,പിരണ്ടുവീണു. അവിടെനിന്ന് ഒരുപ്രകാരത്തിൽ ഉരുണ്ട് ആ തളത്തിൻെറ ഒരു കോണിൽ ചെന്നു പററിയതോടുകൂടി, അദ്ദേഹം, മോഹാലസ്യമാകുന്ന സുഷുപ്ത്യവസ്ഥയിൽ പെട്ടു, ലോകവ്യാപാരങ്ങളെ അശേഷം വിസ്മരിച്ചു. മററവിടെയിരുന്നവർ ജയസിംഹൻെറ താൽക്കാലികസ്ഥിതിയിൽ എത്തിയില്ലെങ്കിലും അവർ പ്രതിമകളെപ്പോലെ ഇരുന്നുപോയതേയുള്ളു. ഇങ്ങിനെ ഭയംകൊണ്ട് ഓരോരുത്തരും കുഴങ്ങിയിരുന്നതിനിടയിൽ, ആ സ്വരൂപങ്ങൾ രണ്ടും അവരുടെ മുഖങ്ങളിൽ നിന്നു മൂടുപടങ്ങളെ മാററി. ഇവരിൽ പുരുഷൻ ലക്ഷണസംയുക്തനും, യൌവനം ക്ഷയോന്മുഖമായിരുന്നുവെങ്കിലും പ്രത്യംഗസൌഷ്ഠവത്തിനൊത്ത സൌന്ദൎയ്യത്തിനു കുറവില്ലാത്തവനും; അതുപോലെ ആ സ്ത്രീ

യൌവനക്കൊഴുപ്പ് കഴിഞ്ഞവളെങ്കിലും, പ്രൌഢയും സൌന്ദൎയ്യസമ്പൂൎണ്ണയും ആയിരുന്നുവെന്നു തോന്നി.

ആ സ്വരൂപങ്ങളുടെ മുഖച്ഛായകൾകൊണ്ട്, അവിടെയുണ്ടായിരുന്നവരിൽ സാമാന്യം പ്രായംകൂടിയ ആളുകൾക്ക്, അവർ പരേതരായ പ്രതാപസിംഹനും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാൎയ്യയും തന്നേ എന്നു തീൎച്ചയായി മനസ്സിലായി. മരിച്ചവർ ദൃശ്യരൂപികളായി അടുത്തുവരുന്നതു മനുഷ്യഹൃദയത്തിനു ഭയജനകമാകയാൽ, ആ സ്വരൂപങ്ങൾ പൂരമുറിയുടെ പുറത്തു കടന്നയുടനെ, അവിടെ ഇരുന്നവരിൽ മിക്കവരും ഓടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ആചാൎയ്യരും, ഇഷ്ടദേവതാവാഹനത്തിന്നായുള്ള കൃത്യത്തെ വിസ്മരിച്ചുംവെച്ച്, പ്രാണരക്ഷയ്ക്കു മററുള്ളവർ വഴികാട്ടിയവിധം, അനുധാവനംചെയ്തു. ഇങ്ങിനെ അവിടെ നടന്ന മാംഗല്യപ്രാൎത്ഥനയ്ക്കു മുടക്കംവന്നു എന്നുള്ളിടത്തോളം ആ സ്വരൂപങ്ങൾക്കു തോന്നിയതുകൊണ്ടോ, അല്ലാ, മഹാനവമിയുത്സവം പ്രത്യക്ഷമാകുക എന്നുള്ള പതിവിനെ നിറവേററിയതുകൊണ്ടോ, അവർ പിന്നീട് അവിടെ നില്ക്കാതെ തിരിഞ്ഞു, ഗംഭീരമായും സാവധാനത്തിലും നടന്നു, പൂരമുറിയിൽ കടന്നിട്ടു വാതിൽ അടച്ചു. ദേവതകൾ അപ്രത്യക്ഷരായി എന്നറിഞ്ഞപ്പോൾ എല്ലാവരെയും ബാധിച്ചിരുന്ന ഭയം ഏറെക്കുറെ വിട്ടുമാറി. ഭൎത്താക്കന്മാർ ഭാൎയ്യമാരേ തിരയുകയും, കുട്ടികൾ തങ്ങളുടെ മാതാപിതാക്കന്മാരെ നോക്കി നടക്കുകയും, പ്രായംകൂടിയവർ താടിക്കുകയ്യും കൊടുത്ത് അധോമുഖന്മാരായിട്ടിരുന്നു ഗൌരവമായി ആലോചിക്കുകയും, ചെറുപ്പക്കാരായവർ ഓടിനടന്നു കുശലങ്ങൾ ചോദിക്കയും, ചെയ്യുന്നതു കണ്ടാൽ, ഒരു വലുതായ ആപത്തിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെട്ടാലുണ്ടാകാവുന്ന മനസ്സമാധാനം അവൎക്കു സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന പ്രകാരം തോന്നും.

ഒരു കുഴപ്പത്തിനിടയിൽ വിശ്വന്തൻ മുതലായതിൽപ്പിന്നെ ജയസിംഹനെ മോഹാലസ്യത്തിൽ നിന്നുണൎത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു. എന്നിട്ട് ഒരു കണക്കിൽ അദ്ദേഹം ഉണൎന്നു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ എങ്ങിനെ ററിരുന്നുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"ഞാൻ ഇവിടെ എങ്ങിനെവന്നു?—എന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെയും മററും രൂപങ്ങൾ കണ്ടിട്ട് എനിക്കുണ്ടായ ദുഃഖത്തിന് അതിരില്ല. ഹാ—എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനും ജ്യേഷ്ഠത്തിയും യഥാൎത്ഥത്തിൽ മനുഷ്യശരീരികളായിരുന്നെങ്കിൽ എനിക്ക് എന്തു സന്തോഷമുണ്ടായിരുന്നേനെ?—അതു കട്ടെ, ഇവിടെ എന്തൊക്കെയുണ്ടായി?"

വിശ:—"ആ സത്വരൂപങ്ങളെ കണ്ടിട്ട് എല്ലാവരും ഭയംകൊണ്ട് ഓടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ആ സ്ഥലത്ത് ആരെങ്കിലും ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നു പറയണമെങ്കിൽ അതു താര മാത്രമായിരുന്നു."

ജയ:—"കണ്ടോ?—അതു ജ്യേഷ്ഠന്റെ മായാവൈഭവമാണ്. നാം പുരുഷന്മാരാകയാൽ നമ്മെ ഭയപ്പെടുത്തി. താര, യുവതിയാണു—വിശേഷിച്ചു, ഞാൻ താരയെ വിവാഹംചെയ്വാനും പോകുന്നു—അതുകൊണ്ട് അവിടന്ന് താരയെ മാത്രം ഭയപ്പെടുത്തില്ല!—ഹാ ആശ്ചൎയ്യം!"

വിശപന്തൻ, ആ അഭിപ്രായത്തിനു മറുപടി ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല.

ആകപ്പാടെ, ഒരു കുഴപ്പത്തിനിടയിൽ വിവാഹമുഹൂൎത്തത്തിനു വിഘ്നം ഭവിക്കയാൽ ഇനി വേറൊരു മുഹൂൎത്തം നിശ്ചയിച്ചിട്ടു വിവാഹം നടത്തേണ്ടതാണെന്ന് ആചാൎയ്യനും അതിനെ സമ്മതിച്ചു വിശപന്തനും അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

മുഹൂൎത്തം തെററിയാലും, ആ മുഹൂൎത്തത്തെ സങ്കല്പിച്ചു ക്രിയകൾ തുടങ്ങിപ്പോയതുകൊണ്ടു വിവാഹം ചെയ്യുന്നതിനു ബാധകമില്ലെന്നായിരുന്നു ജയസിംഹന്റെ സിദ്ധാന്തം. വിശപന്തനും ബന്ധുമിത്രങ്ങളും ഭിന്നാഭിപ്രായക്കാരായിരുന്നതുകൊണ്ട്, ഇച്ഛാഭംഗത്തോടെ "എന്നാൽ അങ്ങിനെയാകട്ടെ" എന്ന് ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞു.

പാതിരാ കഴിഞ്ഞു. അവിടെയുള്ളവരെല്ലാം ഉറങ്ങിത്തുടങ്ങി. ഈ അവസരം നോക്കി ലക്ഷ്മണൻ പുരുഷോത്തമന്റെ മുറിയിൽ എത്തി, ഉണ്ടായ വിശേഷങ്ങളെപ്പററി അവൻ ആ യുവാവിനെ ധരിപ്പിച്ചു

പുരു:—"ലക്ഷ്മണാ—നീ പറഞ്ഞ അഭിപ്രായം ശരിയായല്ലോ."

ലക്ഷ്മ:—"അതെ—അവിടുത്തേയ്ക്കു ദൈവാധീനമുണ്ട്. അതുകൊണ്ടാണ് ഈ മുഹൂൎത്തം തെററിയത്. ആകട്ടെ, ഇനിയെന്തു?"

പുരു:—"ഇനിമേൽ എന്തെല്ലാം സംഭവിക്കുമെന്നു ഞാൻ എങ്ങിനെ പറയും? എല്ലാം ഈശ്വരേച്ഛപോലെയാകട്ടെ എന്നേ വയ്ക്കുന്നുള്ളു. നീ ഒരുപകാരം ചെയ്യണം."

ലക്ഷ്മ:—"അവിടുന്നു പറയുന്നതാമസമേയുള്ളു."

പുരു:—"നീ നാളെ രംഭാബായിയെ കണ്ട്, മററെന്നാൾ വെളുപ്പിന് കാട്ടിനു സമീപമുള്ള വഴിയിൽ താര വരണമെന്നു ഞാനപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു പറയണം."

"അങ്ങിനെ ചെയ്യാം." എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് ലക്ഷ്മണൻ പോയി.

പതിനേഴാം അദ്ധ്യായം.

അരുണോദയമായി. ഹിമാശ്ലേഷം ചെയ്തുവന്ന കാററിനു തണുപ്പു സ്വല്പം കുറഞ്ഞു. ദിക്കുകളും മൂടൽമഞ്ഞുകൊണ്ടു മറഞ്ഞിരുന്നതു ക്രമേണ മാറിത്തുടങ്ങി. പുല്ലുകളിലും ഇലകളിലും ഭൂമിയോടു ചേൎന്നുകിടന്ന ചിലന്തിവലകളിലും തടഞ്ഞുനിന്ന ഹിമകണങ്ങൾ, മഞ്ഞവെയിലേല്ക്കുമ്പോൾ നവരത്നങ്ങൾ പോലെ ശോഭായമാനങ്ങളായി. ആ സമയത്ത്, താര രംഭാബായിയുമൊരുമിച്ച്, കൊട്ടാരത്തിലുള്ളവർ അറിയാതെ, കോട്ടയുടെ പിൻഭാഗത്തുള്ള വാതിലിൽക്കൂടി പുറത്തു കടന്ന്, സാവധാനത്തിൽ കാട്ടിനു സമീപം ചെന്നപ്പോൾ അകലെ, ഇവരുടെ വരവിനെ നോക്കി നിന്നിരുന്ന പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടു. ആ യുവാവ് അവരുടെ അരികിൽ ഓടിയെത്തി, ആനന്ദപരവശനായിട്ട്, ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"എന്റെ താരയെ കാണാതെ ഇത്രനാളും ഞാൻ വിഷമിച്ചുകൂട്ടി. രംഭാബായിക്കു എന്റെ നേൎക്കു ദയതോന്നിയല്ലോ ഭാഗ്യം തന്നെ—നിങ്ങളോടു ഞാൻ കൃതജ്ഞനായിരിക്കും."

"എന്റെ കുഞ്ഞിനെ നിങ്ങളെ ഏല്പിച്ചിട്ടു ഞാൻ മാറി

നിന്നാൽ കുറെ കൂടി കൃതജ്ഞനായിരിക്കും.—അല്ലേ ?" എന്നു ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് ആ പരിചാരിക പറഞ്ഞശേഷം അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന വഴിയിൽകൂടി തിരിഞ്ഞു്, രംഭ്യബായി മുമ്പിലും, പുറകിൽ സ്വല്പം മാറി താരയും പുരുഷോത്തമനും നടന്നുതുടങ്ങി. ഒരം യുവതീയുവാക്കന്മാർ ഇരുവർക്കും സന്ദർശനമാത്രയിൽ ഉണ്ടായ പരമാനന്ദംകൊണ്ടു് ഒന്നും പറയാൻ കഴിയാതെ കുറെ നടന്നതിൽ പിന്നെ പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"താരയെ കാണണമെന്നാഗ്രഹിച്ചതു് എന്തിനായിട്ടാണെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞേക്കാം."

താര:—"മനസ്സിലായി!—ജയസിംഹന്റെ വിവാഹനിശ്ചയത്തിന്നു ഒരം സന്ദർഭത്തിൽ വിഘ്നം ഭവിച്ചു; അദ്ദേഹം വേറൊരു അവസരംനോക്കി ഇനിയും വിവാഹത്തിന്നു് ഒരുമ്പെട്ടും; അതുകൊണ്ടു എന്റെ നില എന്തെന്നറിയണം—ഇതല്ലേ?

പുരു:—"അതേ."

താര:—"ഞാൻ എന്താണു പറയേണ്ടതു്? എന്റെ മനസ്സു പുരുഷോത്തമൻ അറിയാത്തതോ?—അച്ഛനും ചന്ദ്രസേനനും അവർ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ള പ്രകാരം തന്നെ നടത്തണമെന്നു മുറുകെപിടിക്കുന്നു. ഏതായാലും ഇന്നലെ രാത്രി മുഹൂർത്തം തെറ്റി—അതൊരു ദൈവാധീനംതന്നെ. വിവാഹ നിശ്ചയത്തിനു വിഘ്നംഭവിച്ചതുകൊണ്ടു പക്ഷേ അച്ഛൻ ഒരം നിശ്ചയത്തിൽ നിന്നു പിൻവലിച്ചേയ്ക്കാനിടയുണ്ടെങ്കിലും, ആ നിർദ്ദയനായ പ്രഭു അശേഷം പിൻമാറുകയില്ല."

പുരു:—"മനസ്സാക്ഷി ചതിക്കയില്ല. ജയസിംഹന്റെ ശ്രമം ഫലിക്കയില്ലെന്നു മുമ്പുതന്നെ എനിക്കു് ഊഹം ജനിക്കയുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്.—ദൈവം നമ്മെ സഹായിക്കും!"

പരിതാപഭരിതനായും, തനിക്കു നേരിട്ട അവമാനംകൊണ്ടു ഭഗ്നോത്സാഹനായും, ഇരുന്ന പുരുഷോത്തമൻ സധൈര്യം അങ്ങിനെ പറഞ്ഞപ്പോൾ, ആത്മവിശ്വാസംകൊണ്ടു് അയാളുടെ മുഖം പ്രസന്നമായിക്കണ്ടു. ഇതു താരയുടെ മനസ്സിനെയും തണുപ്പിച്ചു.

താര.—"പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ സന്തോഷമായും സമാധാനമായും പറയുന്നതുകേട്ടിട്ട് എന്റെ മനസ്സിന് ഉറപ്പുതോന്നുന്നു. അത്ര തീൎച്ചയായി പറവാൻ പുരുഷോത്തമനു തോന്നിയതെന്താ?"

പുരു:—"എന്റെ ഈ സ്ഥിതിയിൽനിന്നു ഗുണപ്രദമായ മാററം വരുമെന്ന് ഒരു ബോധം മനസ്സിലുദിക്കുന്നു. അതു സംബന്ധിച്ച ചില സ്വപ്നങ്ങളും, ശുഭശകുനങ്ങളും, എനിക്കുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അവ മിത്ഥ്യകളെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. ഈശ്വരകാരുണ്യമില്ലാതെ അങ്ങിനെ ഉണ്ടാകയില്ലെന്നാണ് എന്റെ നിശ്ചയം."

താര:—"സ്വപ്നം എന്തായിരുന്നു, കേൾക്കട്ടെ."

സ്വപ്നവൃത്താന്തങ്ങൾ താരയോടു പറഞ്ഞശേഷം പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ താരയെ കേൾപ്പിച്ചതു വാസ്തവ സംഭവങ്ങളല്ലൊ അല്ലയോ എന്നു തീൎച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനുമുമ്പ്, ആ വിധം അനുഭവസാദ്ധ്യമെന്നു വരാവുന്ന സ്വപ്നങ്ങൾകൊണ്ടു, മനസ്സിനു സമാധാനവും ധൈൎയ്യവും ഉണ്ടാകുന്നു എന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഭാവി, ഗുണകരമായിട്ടിരിക്കുമെന്ന് ഉറപ്പുംവരുന്നു."

താര:—"സ്വപ്നവൃത്താന്തം കേട്ടിട്ടു വാസ്തവത്തിൽ ഞാൻ അത്ഭുതപ്പെടുന്നു. എന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം പുരുഷോത്തമൻ കണ്ടതു യഥാൎത്ഥംതന്നെ!—ഇതിനെപ്പററി ആലോചിക്കുന്തോറും രോമാഞ്ചം ഉണ്ടാകുന്നു. ദൈവത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യം പറഞ്ഞാലൊടുങ്ങുമോ?—പുരുഷോത്തമൻ സ്വപ്നംകണ്ട അന്നു രാത്രിയിൽ വല്യമ്മ എന്നോടു വളരെ സമാധാനം പറകയുണ്ടായി."

പുരു:—"ഇതിരിക്കട്ടെ—താരയുടെ അച്ഛനും ചന്ദ്രസേനനും വിവാഹവിഷയത്തിൽ താരയെ ക്രമത്തിലധികം നിൎബ്ബന്ധിക്കുന്നസ്ഥിതിക്കു, താരയും ഉൾപ്പെട്ടുപോയെങ്കിൽ പിന്നെ നമ്മുടെ ആഗ്രഹമെല്ലാം നിഷ്ഫലമാകുമല്ലൊ?"

താര:—"ഞാനെന്തുവേണ്ടൂ?—അച്ഛൻ ഇനിയെങ്കിലും എന്റെ മനസ്സു ചോദിപ്പാൻ ഭാവമുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ എന്തു മറുപടി പറയുമെന്നു പുരുഷോത്തമന് അറിയാമെന്നുള്ളതാണ്. അങ്ങിനെ ചെയ്യാതെ കഴിഞ്ഞ മുഹൂർത്തത്തിന് അച്ഛൻ, തന്റെ ആജ്ഞയ്ക്കുമാത്രം ഞാനുൾപ്പെട്ടു നടക്കണമെന്നുള്ള നിർബ്ബന്ധം കാണിച്ചതുപോലെ, ഇനിമേലും തുടങ്ങുന്നപക്ഷം ഞാൻ നിഷേധിക്കയില്ല. ഞാൻ സ്വതന്ത്രമില്ലാത്തവളെന്നു വന്നേയ്ക്കും!"

പുരു:—"വിവാഹവിഷയത്തിൽ താരയുടെ മനസ്സു പ്രധാനമായി അറിയേണ്ട കടമ അവർക്കുണ്ടായിരുന്നു. അങ്ങിനെ അവർ ചെയ്തില്ല. അതുകൊണ്ട് ആജ്ഞാലംഘനംകൂടാതെ ഒരം നിർബ്ബന്ധത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടാൻ വഴിയുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ഇതു താര ചെയ്കയില്ലെന്നു തീച്ചപ്പെടുത്തുന്നതായാൽ, പിന്നെ ഞാനിവിടെ താമസിച്ച് ഒരം വ്യസനം അനുഭവിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. അതുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ തന്നെ യാത്രപറഞ്ഞേയ്ക്കാമെന്നാണു ഞാൻ കരുതുന്നത്."

"എന്താ പുരുഷോത്തമാ—അങ്ങിനെ ചെയ്യപ്പെടാതിരിക്ക!" എന്നിത്രയും ഉറപ്പായി പറഞ്ഞുവെങ്കിലും പുരുഷോത്തമന്റെ വേർപാട് ഓർത്ത് ആ യുവതി ദുഃഖപാരവശ്യംകൊണ്ടു പൊട്ടിക്കരഞ്ഞുപോയി. ഒരു പ്രകാരത്തിൽ തന്നത്താൻ സമാശ്വസിച്ചിട്ട് അവൾ വീണ്ടും ഇങ്ങിനേപറഞ്ഞു."

"പുരുഷോത്തമൻ കുറേ മുമ്പു പറഞ്ഞതും ഇപ്പോൾ പറയുന്നതും തമ്മിൽ വളരെ വ്യത്യാസം ഉണ്ട്. ഒരം ചാപല്യംവരാനെന്താ? പുരുഷോത്തമനു ഭാവികാലം ശ്രേയസ്കരമെന്നു നിശ്ചയമുണ്ടെങ്കിൽ ഇങ്ങിനെ പറയാനിടയില്ല. അഥവാ പുരുഷോത്തമന്റെ ശ്രേയസ്സു മുഴുവൻ എന്നിൽ സമപ്പിച്ചിരിക്കയാണെന്നു ഞാൻ അതിലോകിച്ചാൽ, അതിന്റെ പരിണാമം എങ്ങിനെയെന്നു കണ്ടാലേ അറിഞ്ഞുകൂടു."

പുരു:—"എന്റെ ശ്രേയസ്സിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാൻ താര കൂടിയില്ലെങ്കിൽ ആ ശ്രേയസ്സിനെ ഞാൻ തള്ളിക്കളകയേ ഉള്ളു.

താരയെക്കൂടാതെ എൻെറ ശ്രദ്ധ ഒന്നിലും ഗാഢമായി പതിയുമെന്ന തോന്നുന്നില്ല. നേരെ മറിച്ച്, ഇപ്പോൾ താര എനിക്ക് ആശവരത്തക്കവിധം വാഗ്ദാനം ചെയ്യുയാണെങ്കിൽ, ക്ലിഷ്ടസാദ്ധ്യമായ ഏതൊരു കാര്യമായിരുന്നാലും ഞാൻ ജയിക്കും! അതുകൊണ്ട്, താര എനിക്ക വാഗ്ദാനം ചെയ്യണമെന്നാണ് എൻെറ അപേക്ഷ."

താര:—"എൻെറ വാഗ്ദാനംകൂടാതെ, എൻെറ യഥാൎത്ഥവിചാരം പുരുഷോത്തമന് അറിയാമല്ലൊ? ഇങ്ങിനെ പുരുഷോത്തമൻ പറയുന്നതു് എന്നെ പരീക്ഷിപ്പാൻ വേണ്ടി ആയിരിക്കാമെന്നാണ തോന്നുന്നതു്!-- ആകട്ടെ, എൻെറ വാഗ്ദാനം കിട്ടാഞ്ഞതുകൊണ്ട പുരുഷോത്തമൻ ശ്രേയോന്മുഖമായ കാര്യങ്ങളിൽ യത്നം ചെയ്യാതിരുന്നുവെന്ന വരാൻ പാടില്ല.—ഞാൻ ഇപ്പോഴും ഇനിമേലും പുരുഷോത്തമൻെറ സ്വന്തം തന്നെ!"

ഈ മറുപടി കേട്ടപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ ആനന്ദവിവശനായി താരയെ ആലിംഗനം ചെയ്തുകൊണ്ട ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

താരെ, ഞാൻ കൃതാൎത്ഥനായി!—എൻെറ പരമാനന്ദത്തെ പറഞ്ഞറിയിപ്പാൻ പ്രയാസം!"

ഇത്രയും പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞയുടൻ, കാട്ടിൻെറ വേറൊരുവശത്തു നിന്ന്—"സൎവ്വശക്തനായ ജഗദീശ്വരൻെറ കാരുണ്യപൂരം നിങ്ങൾ ഇരുവരിലും വൎഷിക്കുമാറാകട്ടെ—" എന്നു് ഭക്തിരസപ്രധാനങ്ങളായ ആശിസ്സുകൾ പുറപ്പെട്ടതു്കേട്ടപ്പോൾ അവർ ഞെട്ടി ആ വശത്തെയ്ക്കു തിരിഞ്ഞു നോക്കി. കുറച്ചിട്ടത്തു്, ഒരു പാറയിൽ ചാരി, നീണ്ട ഒരു വടി ഊന്നിപ്പിടിച്ചുംകൊണ്ടു്, ആ വൃദ്ധ നില്ക്കുന്നതു കണ്ടു. സംഭാഷണത്തിനു വിഘ്നം വന്നപ്പോൾ ഇവർ രംഗബായി എവിടെ എന്നന്വേഷിച്ചു. താരയും പുരുഷോത്തമനും നിൎവ്വിഘ്നമായി അവൎക്ക പരസ്പരം പറയാനുള്ളതു പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ എന്ന കരുതി ആ പരിചാരിക മുമ്പിൽ നടന്ന പോയതായി അറിഞ്ഞു.

ആ വൃദ്ധയുടെ ആശിസ്സുകേട്ട്, പുരുഷോത്തമൻ അവരുടെ അടുത്തുചെന്നു സവിനയം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഈ യുവതിയോടും എന്നോടും നിങ്ങൾക്ക് ഇത്ര ദയതോന്നിയതു് എന്താ?—നിങ്ങൾ ഇതിന്നു മുമ്പും ഞങ്ങളോടു കരുണയോടുകൂടി സംസാരിച്ചുവല്ലൊ?—ഇന്നാൾ ഈ യുവതിക്കു നിങ്ങൾ ഒരു വല്യസഹായവും ചെയ്തു. എന്നാൽ ഈ കൃത്യങ്ങൾക്കു നിങ്ങളുടെ താൽക്കാലികങ്ങളായ ആവശ്യങ്ങൾ നിവ്വഹിക്കുന്നതിന്നുവേണ്ടി ഞാൻ ഏതാണ്ടു തരുന്നതിനെ ദയവോടെ സ്വീകരിക്കണം"

"ഹാ—കൊള്ളാം !—സമ്മാനമൊ?" എന്നു് ഹാസ്യഭാവത്തോടെ ആ സ്ത്രീ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, തിരിഞ്ഞുനിന്നു, പുരുഷോത്തമനോടു വീണ്ടും ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

"നന്മചെയ്താൽ ഈ ലോകത്തു പ്രതിഫലം കൊടുക്കാറുണ്ടൊ?—സാധാരണ തിന്മയല്ലെ കൊടുക്കാറുള്ളതു്?—കുഞ്ഞെ—നീ ദുരുദ്ദേശം കൂടാതെ എനിക്കു സമ്മാനം തരാമെന്നുവെച്ചതുകൊണ്ടു പരിഭവമില്ല. എനിക്കു നിന്റെ സമ്മാനം ആവശ്യമില്ല. ധനത്തെ ഞാൻ തൊടുകപോലും ചെയ്യയില്ല. അതിരിക്കട്ടെ—നവരാത്രിനാൾ കൊട്ടാരത്തിൽ ചില ഭയങ്കരമായ കാഴ്ച കണ്ടുവെന്നുകേട്ടു. വാസ്തവം തന്നെയൊ?—"

പുരു: "അതെ ഇക്കാര്യത്തെപ്പററി നിങ്ങൾ തന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു് ഓക്കുന്നില്ലെ? അവിടെ ആ വിശേഷമുണ്ടായപ്പോൾ ഞാനില്ലായിരുന്നു."

"അതേയൊ?—പുരുഷോത്തമൻ എന്നൊരു യുവാവിനെപ്പററി ചിലർ ശ്ലാഘിച്ചു പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുണ്ടു്. അതു് ആരാണു്?" എന്നു പറഞ്ഞു് ആ വൃദ്ധ പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തു് സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി.

പുരു:—"എന്റെപേർ പുരുഷോത്തമൻ എന്നാണു്. പ്രത്യേകിച്ചു ചോദിക്കാൻ കാരണമെന്താ?"

സ്ത്രീ:—"നിന്റെ ക്ഷേമത്തെപ്പററി എനിക്കു പ്രത്യേക താൽപര്യം ഉള്ളതുകൊണ്ടു തന്നെ."

പുരു:—"എന്നെ നിങ്ങൾ ആകപ്പാടെ രണ്ടോ മൂന്നോ പ്രാവശ്യം കണ്ടിട്ടെയുള്ളു. അതിനിടയ്ക്ക് എൻെറ നേക്ക് ഒരു പ്രത്യേക താൽപ്പര്യത്തിനു വഴി എന്താ? വൃഥാ പറഞ്ഞു എന്നേയുള്ളു--അല്ലേ?"

"അങ്ങിനെ വിചാരിക്കണ്ടാ! നിന്നെ കണ്ടതുമുതൽ എനിക്ക് ഒരു വലിയവാത്സല്യം നിൻെറ നേക്ക് തോന്നുന്നു." എന്നു പറഞ്ഞിട്ട്, പുരുഷോത്തമനെ കുറച്ചു നേരം സൂക്ഷിച്ചുനോക്കികൊണ്ടു നിന്നതിൽ പിന്നെ ആ സ്ത്രീ ഇങ്ങിനെ തുടൎന്നുപറഞ്ഞു:—

"കുട്ടികളെ! നിങ്ങൾ ഇരുവരും സകല സൌഭാഗ്യങ്ങളോടു കൂടി സുഖമായി വാഴുവാൻ ഈശ്വരൻ പ്രസാദിക്കട്ടെ!" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം ആ സ്ത്രീ തിരിഞ്ഞു, കാട്ടിനുള്ളിലേക്കു പോയി.

"പുരുഷോത്തമാ ആ സ്ത്രീയുടെ ബുദ്ധിക്കു സ്വല്പം അസ്ഥിരതയുണ്ടോ?" എന്നിത്രയും ആ യുവതി പറഞ്ഞവസാനിപ്പിക്കും മുമ്പ്, ക്രോധാതുരത രസങ്ങൾ ഇടകലൎന്നുള്ള ഒരു ശബ്ദം ആ യുവതീയുവാക്കന്മാർ കേട്ടിട്ട് പരിഭ്രമത്തോടെ ആ സ്ഥലത്തേക്കു നോക്കിയപ്പോൾ ചന്ദ്രസേനൻ അവരുടെ നേൎക്കു വേഗം നടന്നു വരുന്നതു കണ്ടു.

ചന്ദ്രസേനൻെറ നേത്രങ്ങളിൽ കോപാഗ്നി ഉജ്ജ്വലിച്ചിരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ കൂസൽ കൂടാതെ ശാന്തമായും ഗൌരവഭാവത്തോടും നിന്നിരുന്നു.

"താരേ!" എന്നു കോപാന്ധനായി ഉറക്കെവിളിച്ചുകൊണ്ട് അടുക്കുന്ന ചന്ദ്രസേനനെക്കണ്ടു ഭയപ്പെട്ടിട്ട്, ഇനി അയാൾ എന്തു പ്രവൎത്തിക്കുമെന്ന് അറിയാതെ താര പരവശയായി ഭവിച്ചു. ചന്ദ്രസേനൻ കോപംകൊണ്ടു മതിമറന്നു തൻെറ സഹോദരിയോട് ഇങ്ങിനേ പറഞ്ഞു:—

"നീ നിൻെറ കുടുംബത്തിൻെറയും നിൻെറയും സ്ഥിതിയെ മറന്ന് ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാൻ തുനിഞ്ഞുവോ? ഒരു നിസ്സാരനായ ഇവൻെറ വാക്കുകേട്ടു, ലജ്ജയും മാനവും ഇല്ലാതായോ? ഇവനെ നീ അറിയില്ല!-ഇവനെ പ്രസവിച്ചു കഴിഞ്ഞയുടൻ ഇവൻെറ

അമ്മ ഇവനെ വഴിയിലിട്ടേച്ചു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. എന്നിട്ട് അച്ഛനാണ് ഇവനെ എടുത്തു വളൎത്തിയത്. ഇവൻ വെറും ഇരപ്പാളിയല്ലെ?—ഈ സ്ഥിതികളെ മറന്നും അച്ഛന്റെ ആജ്ഞയെലംഘിച്ചും നീ ഇങ്ങിനെ തുനിയുന്നതു വിചാരിക്കുന്തോറും ധവലൽപുര രാജവംശത്തിന്റെ പേരിനെ കെടുക്കുവാൻ നീ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു എന്നേ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നുള്ളു."

പുരുഷോത്തമനെക്കുറിച്ചു നിന്ദ്യമായ ഈ സംസാരം കേട്ടിട്ടുണ്ടായ സന്താപംകൊണ്ടു താര കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. ആ വാക്കുകൾ ക്രമത്തിലധികം മനസ്സിനെ വേദനപ്പെടുത്തുകയാൽ പുരുഷോത്തമനുണ്ടായ തീക്ഷ്ണകോപംകൊണ്ട് ആ യുവാവു തന്റെ അരവാറിൽ തൂക്കിയിട്ടിരുന്ന വാൾ ഊരി എടുപ്പാൻ ഖഡ്ഗമുഷ്ടിയിൽ കൈവെച്ചു. എന്നാൽ ആ നിമിഷംതന്നെ കൈ എടുത്തിട്ട് അയാൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ചന്ദ്രസേനാ—മനസ്സിനെ ഉല്ലസിപ്പിക്കാത്തതു വാക്കുകൾ പറയരുതു്! ചന്ദ്രസേനൻ എന്തുപറഞ്ഞാലും എന്നെ അവിവേകിയാക്കി തീൎക്കയില്ല. ഞാൻ എന്നെ മറന്ന് ഒന്നും പ്രവൎത്തിക്കയില്ല!"

ചന്ദ്ര:—"എന്നുവെച്ചാൽ, തന്നെത്താൻ മറന്ന് എന്നോടു ശണ്ഠകൂടുകയില്ലെന്നാണൊ പറഞ്ഞതു്?—നന്നായി! ഞാൻ എന്റെ സമന്മാരായുള്ളവരോട് എതിരിടും! വഴിയിൽ അലഞ്ഞുതിരിയുന്ന എച്ചിൽനക്കികളോടു ശണ്ഠകൂടുകയില്ല. അതറിയാമൊ?"

താര:—"അയ്യൊ, ചന്ദ്രസേനാ ഇതെന്തുവാക്കുകളാണ്? ഇന്നാൾ വരെ സഹോദരനെപ്പോലെ സ്നേഹിച്ചുപോന്ന ഈ പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തുനോക്കി ഈ വിധം പറയാൻ തോന്നിയൊ? ഹാ, കഷ്ടം!"

"എന്ത്! എന്റെ മുമ്പിൽ വെച്ചും അവനുവേണ്ടി തൎക്കസ്ഥം പിടിക്കാറായൊ?" എന്ന് കോപവിവശനായി ഭൂമിയിൽ ഉറക്കെ ചവിട്ടിക്കൊണ്ടു ചോദിച്ചതിനോടുകൂടി, രംഭബായി അകലെ നിന്നു വരുന്നതു കണ്ടിട്ട്, ചന്ദ്രസേനൻ ആ പരിചാരികയെ വേഗം വരുവാൻ ഉറക്കെ വിളിച്ചു. ചന്ദ്രസേനൻ വിളിച്ചു

വിധവും, അയാളുടെ നിലയും, കുറെ അകലെ വെച്ച് രഘു
ബായി കണ്ടിട്ട എന്തൊ തകരാറു പിണഞ്ഞുവെന്ന് അവൾ മന
സ്സിലാക്കി. മാതാവിൻെറ നിലയിൽ താരയുടെ ശൈശവം മു
തൽ അവളെ വളൎത്തിയവളായതുകൊണ്ട്, രഘുബായി അടുത്ത്
എത്തിയ ഉടൻ താര തൻെറ മുഖത്തെ ആ പരിചാരികയുടെ ഭു
ജത്തിൽ ഒളിച്ചുവിങ്ങിക്കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. ഈ പാരവശ്യം കണ്ടി
ട്ടുണ്ടായ മനസ്താപവും താരയോടുള്ള വാത്സല്യവും കൊണ്ട്, ര
ഘുബായി ചന്ദ്രസേനൻെറ കോപാവേശത്തെ അശേഷം വകവ
യ്ക്കാതെ താരയെ തൻെറ മാറോടു ചേൎത്തണച്ചുപിടിച്ചുംകൊണ്ട്
ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"എൻെറ കുഞ്ഞിനെ വ്യസനിപ്പിച്ചതാര്? ഇങ്ങിനെ
വ്യസനിപ്പാൻ കാരണമെന്ത്? എൻെറ ഓമന കരയാതിരിക്കു."
എന്നിത്രയും പറഞ്ഞതിനോടുകൂടി രഘുബായിയും കരഞ്ഞുപോ
യി.

ഇവരുടെ വ്യസനം കണ്ടിട്ട, കൂടുതൽ ഒന്നും കയൎത്തുപറ
യാതെ ചന്ദ്രസേനൻ രഘുബായിയോട് "ആകട്ടെ നിങ്ങൾ താ
രയെ കൊട്ടാരത്തിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുവിൻ!" എന്നാ
ജ്ഞാപിച്ചു.

ആ രണ്ടു യുവാക്കന്മാരേയും അവരുടെ അപ്പോഴത്തെസ്ഥി
തിയിൽ തനിച്ചു കാട്ടിൽ വിട്ടേച്ചു പോകുന്നതു് അപൽക്കരമാ
യേക്കുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടിട്ട്, താര തൻെറ സഹോദരനോടും ഒരുമി
ച്ചു പോരണമെന്നു നിർബന്ധിച്ചു. ആ അപേക്ഷയുടെ ഫല
മായി പണ്ടത്തേതിലും അധികം ദേഷ്യത്തോടെ "പോകാനല്ലേ
പറഞ്ഞതു്?—ഇയാളോടു എനിക്കു കുറെക്കൂടി സംസാരിക്കാനു
ണ്ട്. ഞാൻ പിന്നാലെ എത്തിക്കൊള്ളാം" എന്നു ചന്ദ്രസേ
നൻ പറഞ്ഞു.

ഈ വിധമുള്ള കോപവാക്കുകൾ അനുസരിച്ചു നടക്കാതിരു
ന്നാൽ പക്ഷെ കൂടുതൽ വിപത്തിനിടയായേക്കുമെന്നു കരുതി
താര അവിടെ നിന്നു പോയേക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചിട്ട് പുരുഷോ
ത്തമൻെറ മുഖത്തു നോക്കി. ആ നോട്ടത്തിൽ, എത്രയൊക്കെ
ദേഷ്യത്തിനു കാരണമുണ്ടാകിലാലും, ഒരിക്കലും ശണ്ഠകൂടുവാൻ

ഇടകൊടുക്കരുതെന്നു യാചിച്ചു പറയുന്നതിനെക്കാൾ കൂടുതൽ അൎത്ഥം അന്തൎഭവിച്ചിരുന്നു. ഇതു കണ്ടിട്ടു് പുരുഷോത്തമൻ താരയുടെ ഭയം കളവാൻ വേണ്ടി.

"താരയ്ക്കു് അശേഷം സംശയം വേണ്ട. എന്റെ രക്ഷകൎത്താവിന്റെ വംശത്തിലുള്ള എല്ലാവരോടും ഞാൻ സ്നേഹമുള്ളവനായിരിക്കും! വിശേഷിച്ചു താരയുടെ സഹോദരനെ സംബന്ധിച്ചു പ്രത്യേകം പറയണമെന്നുണ്ടോ.?" എന്നു പറഞ്ഞു.

ഇതിനു മറുപടിയായി അശ്രു നിറഞ്ഞൊഴുകുന്ന താരയുടെ നയനങ്ങളെ പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തു കൃതജ്ഞതയോടെ പതിപ്പിച്ചിട്ടു്, അവൾ വേഗം തിരിഞ്ഞു് രേലുബായിയൊരുമിച്ചു കൊട്ടാരത്തിലേക്കു പോയി.

ഈ സംഭവം കഴിഞ്ഞു രണ്ടു മണിക്കൂറു കഴിയുന്നതിനുള്ളിൽ പുരുഷോത്തമൻ പ്രതാപഗിരി കോട്ടയിൽ ഗോപുരദ്വാരം സൂക്ഷിപ്പുകാരനോടു് "ചന്ദ്രസേനൻ വന്നുവോ?" എന്നു ബദ്ധപ്പെട്ടു ചോദിച്ചു.

"കൊച്ചെജമാനൻ മടങ്ങി വന്നില്ല" എന്നു കാവൽക്കാരൻ പറഞ്ഞു. ഉടൻ പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖഭാവം ഒന്നു പകൎന്നു. അതു കണ്ടിട്ടു്, "എന്താ യജമാനനെ അവിടുത്തേക്കു സുഖമില്ലയോ? മുഖത്തിനു വല്ലാത്ത വിളൎച്ചയും ക്ഷീണവും കാണുന്നല്ലോ?" എന്നു അവൻ ചോദിച്ചു.

പുരു:—"ഒന്നുമില്ല. കാട്ടിൽ വെച്ചു് എന്തോ തരക്കേടു പററീട്ടുണ്ടു്. ചന്ദ്രസേനൻ വന്നില്ലെന്നാണോ പറഞ്ഞതു്?—നിശ്ചയം തന്നെയോ?"

കാവൽ:—"കൊച്ചെജമാനൻ ഇതുവരെ വന്നില്ല—തീൎച്ചതന്നെ. കൊച്ചമ്മ നേരത്തെ എത്തി."

എന്നിത്രയും ഭടൻ പറഞ്ഞിട്ടു് അവൻ പുരുഷോത്തമന്റെ വസ്ത്രത്തിൽ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി.

ഭടൻ:—"ഇതു് എന്തുകൊണ്ടാണു്?-യജമാനന്റെ വസ്ത്രത്തിലും കയ്യിലും രക്തം പിരണ്ടിരിക്കുന്നു! ഇതാ ഉത്തരീയത്തിലും രക്തത്തുള്ളികൾ ധാരാളം കാണുന്നുണ്ടു്! യജമാനന്റെ വാളുറമാത്രമേയുള്ളു.

അതിൽ വാളില്ല!—ഇതെല്ലാം എന്തുകൊണ്ടാകുന്നു പറയണേ—പൊന്നെജമാനനെ! ദൈവത്തെ ഓൎത്തുപറയണേ!—”

പുരുഷോത്തമന്റെ ബുദ്ധി ആകപ്പാടെ കലങ്ങിയിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ ഭടന്റെ പരിഭ്രമത്തോടുകൂടിയുള്ള ചോദ്യങ്ങളെ കേൾക്കപോലും ചെയ്യാതെ അവിടെനിന്നു വേഗം പോയി.

“ഇദ്ദേഹത്തിന് എന്തു് ആപത്തു പിണഞ്ഞോ?”—എന്നു തന്നത്താൻ പുലമ്പിക്കൊണ്ടു് ആ ഭടൻ, പുരുഷോത്തമൻ കടന്നുപോകുന്നതു നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു. അവൻ ചിന്താപരവശനായി അങ്ങിനെ നിന്നതിന്നിടയിൽ വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരിൽ ഒരുവൻ മുറിഞ്ഞുപോയ ഒരു വാളിന്റെ പിടിയുംകൊണ്ടു് അവിടെ വന്നു് ആ ഭടന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു.

“എടോ-ഇതാ കണ്ടോ ഒരു വാളിന്റെപിടി! ഇതു് ആ നദിക്കരയിൽ കിടന്നുകിട്ടി. അവിടെ ഒട്ടേറെ രക്തവും കെട്ടിക്കിടപ്പുണ്ടു്. ആ സ്ഥലത്തു കുറെമുമ്പു വലിയ കലശൽ നടന്നപ്രകാരം മണലിൽ കാലടികളും ധാരാളം കാണുന്നുണ്ടു്. ഇതെന്തു കഥയാണെന്നറിയാതെ അന്ധാളിച്ചു ഞാൻഇങ്ങോട്ടു് ഓടി വന്നതാണു്. നമ്മുടെ വലിയ യജമാനനെ കണ്ടു് ഇതെല്ലാം പറയണമല്ലൊ?” എന്നിങ്ങിനെ വനം സൂക്ഷിപ്പുകാരൻപറഞ്ഞ ശബ്ദംകേട്ടുകൊണ്ടു ജയസിംഹനും വിശ്വപതനും അവിടേയ്ക്കു ചെല്ലുകയായിരുന്നു.

“ചന്ദ്രസേനൻയജമാനൻ ഇവിടെ ഇതുവരെ വന്നില്ല.—ദൈവമെ ആപത്തു വല്ലതും പററിയൊ എന്തൊ?” എന്നു ചോദിച്ചിട്ടു് ആ ഭടൻ വനം സൂക്ഷിപ്പുകാരൻ കൊണ്ടുവന്ന വാളിന്റെ പിടിയെ വാങ്ങി സൂക്ഷിച്ചു് അതിന്റെ എല്ലാവശവും നോക്കി.

“ഈ പിടി പുരുഷോത്തമൻ യജമാനന്റെ വാളിന്റേതുതന്നെ! അയ്യോ—എനിക്കു വല്ലാത്ത സംശയങ്ങൾ തോന്നിപ്പോകുന്നു!” ആ ഭടൻ ഈ വിധം പറഞ്ഞതും വിശ്വപതൻ അവിടെ ചെന്നതും ഒരുമിച്ചായിരുന്നു.

വിശ്വ: എന്താ പറഞ്ഞതു്? ആപത്തു് എന്നും വാളിന്റെപിടി

എന്നും മററും ഉറക്കെ നിങ്ങൾ തമ്മിൽ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടു ഞങ്ങൾ വന്നതാണ്. കാൎയ്യം എന്തു്?"

"വാളിന്റെ പിടിയെന്നു പറഞ്ഞതു് ഇതാ, ഇതുതന്നെ." എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് ആ ഭടൻ അതിനെ വിശപന്തന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു; പിന്നെ അവനും വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരനും അറിയാവുന്നടത്തോളം വിവരങ്ങൾ ആ പ്രഭുക്കന്മാരെ ധരിപ്പിച്ചു. വിശപന്തനു തോന്നിയ ബലമായ സംശയത്താൽ അദ്ദേഹം തന്റെ മാറത്തു കൈകളെ ചേൎത്തു പിടിച്ചുകൊണ്ടു് — "അയ്യോ — ഞാൻ എങ്ങിനെ സഹിക്കും, എന്റെ മകനെ കൊന്നു! ദൈവമേ, എന്നെ ചതിച്ചോ !–" എന്നു് ക്ലേശപാരവശ്യത്തോടെ ഉറക്കേ പറഞ്ഞുപോയി.

പതിനെട്ടാം അദ്ധ്യായം.

ചന്ദ്രസേനനെ കാണ്മാനില്ലെന്നും, ആ യുവാവു് അന്നരാവിലെ പുരുഷോത്തമനുമായി കാട്ടിൽവെച്ചു വഴക്കുകൂടിയെന്നും, കൊട്ടാരത്തിലുള്ളവരെല്ലാം അറിഞ്ഞതിനോടുകൂടി, പുരുഷോത്തമന്റെ വാളിന്റെ പിടിയും കണ്ടുകിട്ടിയപ്പോൾ, ചന്ദ്രസേനനെ കാണാതെ ആയ കാരണവും എല്ലാവരും ഊഹിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഉടനെ "പുരുഷോത്തമൻ എവിടെ ! പുരുഷോത്തമൻ എവിടെ!" എന്നുള്ള ശബ്ദം കൊട്ടാരത്തിൽ സൎവ്വത്ര കേട്ടു. ആ യുവാവിനെ തിരക്കി അവിടെ ആൾസഞ്ചാരം ഇല്ലാതെ ഒഴിഞ്ഞുകിടപ്പുള്ള എല്ലാപ്പുരമുറികളിലും അന്വേഷിച്ചു് ആളുകൾ പാഞ്ഞോടി. പുരുഷോത്തമനെ അവിടെ എങ്ങും കാണാഴികയാൽ പക്ഷെ, അയാൾ പുറത്തു പോയ്ക്കളഞ്ഞിരിക്കാമെന്നു ശങ്കിച്ചു ഗോപുരവാതിൽ സൂക്ഷിപ്പുകാരനോടു് ഓരോരുത്തരും ബദ്ധപ്പെട്ടു ചെന്നു ചോദിച്ചു്, അവൻ, "ഇല്ല" "ഇല്ല" എന്നു പറഞ്ഞു മുഷിഞ്ഞു. എന്നാൽ ഇങ്ങിനെ ബദ്ധപ്പെട്ടു ഓടിനടന്നവരിൽ ഒരുവനെങ്കിലും ആ യുവാവിന്റെ മുറിയിൽപോയി നോക്കണമെന്നു വിചാരമുണ്ടായില്ല. ചന്ദ്രസേനനെ കാ

ണമാനില്ലെന്നായപ്പോൾ, എല്ലാവരുടേയും പൂർണ്ണവിശ്വാസം, പുരുഷോത്തമൻ ആ യുവാവിനെ കൊന്നു എന്നായിരുന്നു. കുററം ചെയ്താൽ പിന്നെ ഒളിച്ചുനടക്കുകയേയുള്ളു എന്ന പതിവിനെ ആസ്പദമാക്കി പുരുഷോത്തമൻ അയാളുടെ മുറിയിലിരിക്കുമെന്നാരും വിചാരിച്ചില്ല.

ഇങ്ങിനെ കൊട്ടാരത്തിലുള്ളവരെല്ലാം പരിഭ്രമംകൊണ്ടു കുഴങ്ങിയിരുന്നതിനിടയിൽ വിശ്വന്തൻ, തന്റെ ഹൃദയത്തിലടക്കുവാൻ പാടില്ലാത്ത വ്യാകുലഭാരത്താൽ പരവശനായി ചന്ദ്രസേനനെപ്പററി കൂടുതൽ വിവരം പക്ഷെ കിട്ടിയെങ്കിലൊ എന്നു വിചാരിച്ച് വീണ്ടും കാവൽക്കാരന്റെ സമീപം ചെന്നു ചോദിച്ചു:—

"താരയും രഘുബായിയും രാവിലെ കാട്ടിൽ നടപ്പാൻപോയിരുന്നു എന്നു നീ പറഞ്ഞില്ലെ?

കാവൽ:—"ഉവ്വ്"

വിശ്വ:— "അവർ ഒരുമിച്ചു പുരുഷോത്തമനും ഉണ്ടായിരുന്നൊ?"

കാവൽ:—"അറിവാൻ പാടില്ല. എന്നാൽ, പുരുഷോത്തമൻ യജമാൻ മടങ്ങിവന്നയുടൻ കൊച്ചമ്മയും രഘുബായിയും വന്നോ എന്നു എന്നോടു ചോദിച്ചു."

ആ കാവൽക്കാരനോടു കൂടുതൽ വിവരങ്ങൾ ചോദിപ്പാനിടകൊടുക്കാതെ, ജയസിംഹൻ വന്നു വിശ്വന്തന്റെ കൈക്കു പിടിച്ച് പുറമേക്കു മാററിക്കൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ രഹസ്യമായി പറഞ്ഞു:—

"ഇതൊരു ഗൌരവമായ സംഗതിയാണ്. ഇതിനെപ്പററി അന്വേഷണം നടത്തുവാനുള്ള ക്രമം ഇങ്ങിനെയല്ല. നമ്മുടെ അന്വേഷണം, തെളിവു പൂർത്തിയായി ശേഖരിക്കുന്നതിനു സഹായമാകത്തക്കവിധത്തിലായിരിക്കണം. അവിടുത്തെ വ്യസനം കൊണ്ടു വല്ലതുമൊക്കെ ചോദിച്ച് ആ ഭടന്റെ മനസ്സിനെ ചലിപ്പിച്ചാൽ കുഴപ്പത്തിലാകും. ആപത്തുവന്നതിനെ സഹിക്കയല്ലെനിവൃത്തിയുള്ളു?"

വിശ്വ:—"ചന്ദ്രസേനൻ എവിടെ പോയെന്നറിയണ്ടേ? എന്റെ മകന്റെ കഥ മനസ്സിലാക്കാൻ മാർഗ്ഗം വേറെയുണ്ടോ?"

വ്യസനാധിക്യം കൊണ്ടു ചപലബുദ്ധിയായി ഭവിച്ച ആ പ്രഭുവിന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട്, ഇനി ഇദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ട് ഈ വിഷയത്തിൽ പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നത് അബദ്ധമായേക്കുമെന്നു വിചാരിച്ച്, ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"തൽക്കാലം, അവിടുന്ന്, അന്വേഷണം നടത്തേണ്ടഭാരം എന്നിൽ ചുമത്തുകതന്നെ. അവിടുന്നു കൂടിയിരുന്ന്, വല്ല ഭാഗവും എനിക്കു തെററുകയോ, ആവശ്യമില്ലെന്നു കരുതി ഞാൻ വിട്ടുകളകയോ ചെയ്താൽ അതിനെപ്പററി എന്നോടു പറഞ്ഞു ശരിപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളാമല്ലോ."

വിശ്വ:—"എനിക്ക് അതുകൊണ്ട് അഹിതമില്ല."

ഈ അനുവാദം കിട്ടിയ ഉടൻ ജയസിംഹൻ കാവൽക്കാരനേയും വനം സൂക്ഷിപ്പുകാരനേയും പ്രധാന തളത്തിൽ പോയി നില്പാൻ ആജ്ഞാപിച്ചശേഷം ഒരു ഭൃത്യനെ വിളിച്ചു രംഭാബായിയെയും അവിടെ വേഗം കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാൻ ചട്ടം കെട്ടി അയച്ചു. രംഭാബായിയെ വിളിക്കാൻ പോയവൻ താരയുടെ മുറിക്കു സമീപം കോലായിൽ ആ പരിചാരിക വിചാരമഗ്നയായി നില്ക്കുന്നതുകണ്ടിട്ട് അവളോടു കല്പനയുടെവിവരം തെരിയപ്പെടുത്തി. വനത്തിൽവെച്ചു താരയുംപുരുഷോത്തമനും ഒരുമിച്ചു നിന്നിരുന്നതു ചന്ദ്രസേനൻകണ്ട് കലശൽ കൂട്ടിയസ്ഥിതിക്ക്, വിശ്വനാഥനും ആ വിവരം അറിയുമെന്നും, അതിനെക്കുറിച്ചു തന്നോട് അദ്ദേഹം നിശ്ചയമായി ചോദിക്കുമെന്നും,ആപരിചാരിക തീർച്ചപ്പെടുത്തിയിരുന്നതുകൊണ്ട് ആ ഭൃത്യൻ തെരിയപ്പെടുത്തിയ കല്പനപ്രകാരം പ്രഭുവിന്റെ സന്നിധാനത്തിൽ പോകുവാൻ ആരംഭിച്ചതിനോടുകൂടി സമാധാനം പറയേണ്ടവിധവുംഅവൾ കണ്ടുവെച്ചു. നമ്മുടെ യുവതീയുവാക്കന്മാർക്കു പററിയ അപകടം കഴിയുന്നതും ലഘൂപ്പെടുത്തണമെന്ന് ഉദ്ദേശിച്ചു രംഭാബായി പ്രധാനതളത്തിന്റെവാതുക്കൽ ചെന്നപ്പോൾ അവിടെ വിശ്വനാഥൻപ്രഭുവും,ജയസിംഹനും അതിഥികളായ ഏതാനും പ്രഭുക്കന്മാരും കൂടിയിരുന്നു ഗൌരവമായി

സംസാരിക്കുന്നതുകണ്ടിട്ട് അവരം തളത്തിനുള്ളിൽ കടക്കാതെ കതകിന്റെ പിൻവശത്തു മറഞ്ഞുനിന്നു.

രഘുബായി നില്ക്കുന്നതുകണ്ട ഉടൻ വിശ്വനാഥൻ, വ്യസനം ഹേതുവാൽ തൊണ്ടവിറച്ചുംകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"രഘുബായി! ഇവിടെവാ!—അമ്മയില്ലാത്ത എന്റെ മകളെ നിന്നെ ഭരമേല്പിച്ചിട്ടു വളരെ കാലമായി. അതു മുതൽ ഇക്കാലപൎയ്യന്തം നിന്നെ വിശ്വസിച്ചതുകൊണ്ടു പശ്ചാത്താപപ്പെടുവാനിടയായിട്ടില്ല. ഞാൻ ഇപ്പോൾ ചോദിക്കുന്നതിനു സത്യമായ മറുപടി പറയണം. ഈ കാൎയ്യത്തിൽ നീ വല്ല വീഴ്ചയും ചെയ്തുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ നിന്നെ കുററപ്പെടുത്തുകയില്ല. പുരുഷോത്തമൻ ഇന്നുകാലത്തു കാട്ടിൽ വെച്ച്, താരയെ കണ്ടുവോ?—ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനു വിപരീതമായി നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും തനിച്ചു കാട്ടിൽപോകാൻ കാരണമെന്തു്?"

രഘു:—"സത്യം അറിയിക്കാം. അവിടുത്തെ കല്പനയെ ഞങ്ങൾ നിഷേധിക്കയില്ലെന്നറിയാമല്ലോ. താരയ്ക്കു് ഇന്നലെ ഉറക്കം ശരിയായിട്ടില്ലായിരുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ലാ താരയുടെ ദേഹസ്ഥിതിയും വല്ലാതെയാണിരിക്കുന്നതു്. ഇന്നു രാവിലെ താരയുണൎന്നയുടൻ തലവേദനയുണ്ടെന്നും തണുത്ത കാററുകൊണ്ടാൽ കൊള്ളാമെന്നും പറഞ്ഞു. മഞ്ഞു കുറവായിരുന്നതുകൊണ്ട്, താരയുടെ ആഗ്രഹം സാധിപ്പിക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. കല്പന നിഷേധം ചെയ്കയാണെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു വിസമ്മതത്തോടുകൂടിയാണു നടപ്പാനിറങ്ങിയതു്. ഏതായാലും, താരയെ രസിപ്പിക്കുന്നതിനു നല്ല ചില കഥകളും പറഞ്ഞു് സ്വല്പം അകലെ ചെന്നു. അങ്ങിനെ ചെയ്തതു മനഃപൂൎവ്വമായിരുന്നില്ല: എങ്കിലും കല്പനയെ നിഷേധിച്ചതു വീഴ്ചതന്നെ!"

ജയ:—"ആ സമാധാനത്തെപ്പററി പിന്നീടാലോചിക്കാം. പുരുഷോത്തമൻ നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരെയും എവിടെവെച്ചാണു കണ്ടതു്?"

രഘു:—"ഇവിടെനിന്നു് ഒരു വിളിപ്പാടു ദൂരെ ഞങ്ങൾ പോയി. അവിടെ സ്വല്പനേരം നിന്നു. എന്നിട്ടു, ഞങ്ങൾ മടങ്ങിവരുംവഴി പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടു."

ജയ:—"പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടിട്ടു നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും അയാളോടു സംസാരിച്ചോ?"

രാഘ്യ:—"പുരുഷോത്തമൻ ക്ഷീണിച്ചിരുന്നതു കണ്ടിട്ട് എന്താ ദേഹസുഖമില്ലേ?-എന്നു ഞാൻ ചോദിച്ചു. അതിന് അത്ഥമില്ലാത്ത ഓരോ സമാധാനങ്ങളും പറഞ്ഞ് അയാൾ സ്വല്പനേരം അവിടെ നിന്നു."

ജയ:—"നിങ്ങൾ തമ്മിൽ വത്തമാനം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നില്ക്കുമ്പോൾ ചന്ദ്രസേനൻ അവിടെ വന്നുവോ?"

രാഘ്യ:—"വന്നു."

ഈ മറുപടി കേട്ടയുടൻ "കണ്ടോ, കായ്യം തെളിയുന്ന് അത്ഥം തോന്നത്തക്കവിധം ജയസിംഹൻ, പ്രഭുക്കളെ നോക്കി.

ജയ:—"പിന്നെ അവിടെ എന്തുണ്ടായി? വാസ്തവം പറയൂ."

രാഘ്യ:—"അറിയിക്കാം—എന്നാൽ അതു് അവിടുത്തേയ്ക്കു രസിക്കുമോ എന്നറിഞ്ഞില്ല." എന്നു വിശ്വാസൻ പ്രഭുവിനോടു പറഞ്ഞു.

ജയ:—"രസവും നിരസവും ആലോചിക്കണ്ടാ. നിനക്കറിയാവുന്നിടത്തോളം വാസ്തവം പറകയാണു വേണ്ടതു്."

രാഘ്യ:—"ചന്ദ്രസേനൻ വളരെ ദേഷ്യത്തോടുകൂടിയാണു വന്നതു്. പുരുഷോത്തമനെ ചന്ദ്രസേനൻ ചീത്തപറഞ്ഞു. ഈ ശകാരങ്ങൾക്കു പുരുഷോത്തമൻ ഒന്നും മറുപടി പറഞ്ഞില്ല."

ജയ:—"എന്തു്?—അവന്റെ മുഖത്തു് ഒരു ഭാവഭേദവും കണ്ടില്ലേ? ഓമ്മിച്ചു പറയണം!"

രാഘ്യ:—"പുരുഷോത്തമൻ, ഒന്നും പറയാതെ നിന്നിരുന്നു"

ജയ:—"നിലയ്ക്കു വ്യത്യാസം ഉണ്ടായോ?"

രാഘ്യ:—"ശകാരം ദുസ്സഹമായി തോന്നിയ അവസരത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻ വാളിന്റെ പിടിയിൽ മുറുകെ പിടിച്ചു. വാൾ ഊരിയെടുത്തില്ല"

("നമ്മുടെ സംശയത്തെ ബലപ്പെടുത്തുന്നു" എന്ന നാട്യത്തോടെ)

ജയ:—"പുരുഷോത്തമനു ദേഷ്യം തോന്നിയപ്പോഴല്ലേ വാളിൻെറ പിടിയിൽ പിടിച്ചതു്?"

രംഭ:—"ചന്ദ്രസേനൻ വന്നതുമുതൽ പുരുഷോത്തമനെ ശകാരിക്കയായിരുന്നു. ശകാരംതുക്കും സഹിക്കത്തക്കതായിരുന്നില്ല. ആ ശകാരത്തിൻെറ ഇടയിൽ എപ്പോഴാണ് അധികം ദേഷ്യം തോന്നിയതെന്ന് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. പുരുഷോത്തമൻ ആ ശകാരമല്ലേ വാളിൻെറ പിടിയിൽ പിടിച്ചു. ഇതേ ഞാൻ കണ്ടുള്ളു"

"പുരുഷോത്തമനും ചന്ദ്രസേനനും നിങ്ങളൊരുമിച്ച് ഇങ്ങോട്ടയ്ക്കു പോന്നുവോ?"

രംഭ:—"ഇല്ല. ചന്ദ്രസേനനോടു ഞങ്ങൾ വളരെ നിർബ്ബന്ധമായി പറഞ്ഞിട്ടും വന്നില്ല! പുരുഷോത്തമനോട് എന്തോ പറയാനുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞു ചന്ദ്രസേനൻ അവിടെനിന്നു". ഇത്രയും രംഭബായി പറഞ്ഞപ്പോഴേക്ക് "ഇനി സംശയിക്കാനെന്തുള്ളു" എന്നമട്ടിൽ ഒരു ചെറു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി.

"കാട്ടിൽ ആ യുവാക്കൾ ഇരുവരും ആയുധപാണികളായി നിന്നിരുന്നു എന്ന് രംഭബായിപറയുന്നു. അവർ തമ്മിൽ ശത്രുത്വമുണ്ടെന്നു മുൻനടന്ന സംഗതികൾകൊണ്ട് തീർച്ചപ്പെടുത്താം. ഈ സ്ഥിതിക്കു ചുററുമുള്ള ഇതരകാര്യങ്ങളെ ഒരുമിച്ചുചേർത്തു നോക്കിയാൽ സ്വാഭാവികമായി നമുക്ക് ഊഹിക്കാവുന്നതു് എന്തെന്നു ഇനി പ്രത്യേകം പറയണമോ?" എന്നു ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞശേഷം അദ്ദേഹം, തൻെറ ബുദ്ധിസാമർത്ഥ്യത്തെ പ്രകടിപ്പിച്ചു, തെളിയാത്ത കാര്യത്തെ തെളിയിച്ചുകഴിഞ്ഞു എന്ന് അവിടെ ഇരുന്നവരെ എല്ലാം മനസ്സിലാക്കുവാനെന്നപോലെ ഒന്നു ഞെളിഞ്ഞിരുന്നിട്ട്, എല്ലാവരേയും നോക്കി സ്വയം പ്രസാദിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

രംഭബായിയുടെവാക്കുകൾകൊണ്ടു വിശ്വന്തൻതൻെറപുത്രവിയോഗത്തെപ്പററിയുണ്ടായിരുന്നസംശയം നീങ്ങുകയാൽ, അദ്ദേഹം വ്യസനാധിക്യംകൊണ്ടു സ്തബ്ധനായിത്തന്നെപോയി. ഒടുവിൽ ഏറെക്കുറെ സംസാരിക്കാമെന്നായി. ഉടൻ

വിശാ:—"രാധാബായി! എന്റെ മകളെ ധരിപ്പിക്കുവാൻ വ്യസനകരമായ ഒരു വൎത്തമാനമുണ്ട്. ചന്ദ്രസേനനെ കാണ്മാനില്ല. കാട്ടിൽ ചന്ദ്രസേനനും പുരുഷോത്തമനും നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തു കാൽ ചുവടുകളും, വളരെ രക്തവും കാണുന്നുണ്ട്. അതുകൊണ്ടു, ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നു എന്നാണു തോന്നുന്നതു്. കൊന്നതു പുരുഷോത്തമൻ—".

ഇത്രയും കേട്ടപ്പോഴേക്കു രാധാബായിക്കുണ്ടായ കഠിന താപത്താൽ "അയ്യൊ! ചന്ദ്രസേനനെകൊന്നൊ!– അയ്യൊ! അതു പുരുഷോത്തമനെന്നൊ പറഞ്ഞതു്? അങ്ങിനെ ഒരിക്കലും ഉണ്ടാവില്ല! നിശ്ചയം തന്നെ!— നിങ്ങളുടെ സംശയംകൊണ്ടു തോന്നിപ്പോയതാണ്! ചന്ദ്രസേനൻ മരിച്ചിട്ടില്ല! വൃഥാ സംശയിച്ചു സാധുക്കളെ ദ്രോഹിക്കരുതു്!" എന്നിങ്ങിനെ ഗൽഗദത്തോടു പറഞ്ഞു് അവളും പൊട്ടിക്കരഞ്ഞു.

വിശാ.—"നീ ഇവിടെ നില്ക്കു രാധാബായി; പുരുഷോത്തമനെ വരുത്തി അവനോടും ചോദിക്കണമെന്ന് വിചാരിക്കുന്നു.

രാധ:—"പ്രഭൊ! പുരുഷോത്തമൻ കൊലചെയ്തുവെന്നു വിചാരിച്ചു് ആ ബാലനെ ഉപദ്രവിക്കരുതു്! പുരുഷോത്തമന്റെ ബാല്യംമുതൽ അവനെ എനിക്കറിയാം. ഒരിക്കലെങ്കിലും അവിവേകം അവൻ പ്രവൎത്തിച്ചതായിട്ടു ഞാനറിഞ്ഞിട്ടില്ല. അവിടേക്ക് പുരുഷോത്തമനെ അറിയാനുള്ള സൌകൎയ്യം, എന്നോളം ഇല്ല. പ്രഭൊ– അധൎമ്മം പ്രവൎത്തിക്കരുതെ."

രാധാബായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നിന്നതിനിടയിൽ വിശാഖൻ പുരുഷോത്തമനെ വരുവാൻ ഒരു ഭൃത്യനെ പറഞ്ഞയച്ചു. പുരുഷോത്തമൻ അയാളുടെ മുറിയിൽ തന്നെയുണ്ടെന്ന് ആ ഭൃത്യൻ എങ്ങിനേയൊ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നതുകൊണ്ടു അവൻ വേഗം അവിടെ ചെന്നു വിവരം തെരിയപ്പെടുത്തി. പുരുഷോത്തമൻ വിശാഖന്റെ കല്പന അറിഞ്ഞ ഉടൻതന്നെ പ്രഭുക്കന്മാരുടെ മുമ്പിൽ വന്നു നിന്നു.

തന്റെ മേൽ സംശയം തോന്നുവാനിടയാക്കുന്നതായ

രക്തം പുരണ്ട വസ്ത്രങ്ങൾ മാററി വേറെ വസ്ത്രം പുരുഷോത്തമൻ ധരിച്ചിരുന്നു. വിചാരാധിക്യം കൊണ്ടു ആ യുവാവിന്റെ കണ്ണുകൾ അസ്വസ്ഥങ്ങളായും, മുഖം വിളറിയും, ഇരുന്നുവെങ്കിലും; നിഷ്കാപട്യം, മഹാമനസ്കത, ധൈര്യം മുതലായ ഗുണങ്ങൾ സ്ഫുരിക്കുന്നതായ അയാളുടെ മുഖഭാവത്തേയും, നിലയേയും കണ്ടിട്ടു് അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നവരിൽ ജയസിംഹനെ ഒഴികെ മററാരും അയാളെ പാതകി എന്നുവിചാരിപ്പാൻ ധൈര്യപ്പെട്ടില്ല. പുരുഷോത്തമൻ ആ സഭയിൽ ചെന്നപ്പോൾ രഘുബായി നില്ക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു്, താൻ രാവിലെ താരയെ വനത്തിൽവെച്ചു കണ്ടതിനെപ്പററി ചോദിപ്പാൻ ആ സ്ത്രീയെ വരുത്തിനിർത്തിയിരിക്കയാണെന്നു വിചാരിച്ചു് അയാളുടെ മുഖം പെട്ടെന്നു് ചുവക്കുകയും, അടുത്തനിമിഷം പണ്ടേതിലും ക്രൂരതലായി വിളറുകയും ചെയ്തു. ഒടുവിൽ പ്രസ്താവിച്ച സന്ദേഹം പുരുഷോത്തമനുണ്ടായെങ്കിലും "ധൈര്യാവലംബനം ചെയ്ക" എന്നു തുറന്നുപറയുംവണ്ണമുള്ള രഘുബായിയുടെ ഒരു നോട്ടംകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമനുണ്ടായ അസ്വാസ്ഥ്യം ഒട്ടേറെ മാറി.

പുരുഷോത്തമൻ പ്രധാന തളത്തിൽ പ്രവേശിച്ച ഉടൻ പ്രത്യേകിച്ചു വിശ്വന്തനേയും, പിന്നെ അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന പ്രഭുക്കന്മാരേയും വന്ദിച്ചു സ്വസ്ഥനായി തലതാഴ്ത്തിനിന്നു.

പുരുഷോത്തമനെ നേരെകണ്ടപ്പോൾ ആ യുവാവിന്റെ മേൽ, തെളിവുകൾകൊണ്ടു കൊലക്കററം ചുമത്തിയിരിക്കുന്നു. എന്നു് അയാളോടു പറവാൻ വിശ്വന്തനു ധൈര്യംവരാതെ പൂർണ്ണാശ്രുനേത്രനായി അദ്ദേഹം മൌനം ദീക്ഷിച്ചിരുന്നതേയുള്ളു.

ജയസിംഹൻ പ്രഥമദർശനം മുതൽ പുരുഷോത്തമനോടു സ്പർദ്ധിഷ്ണുവായിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ യുവാവിനെ കണ്ടു വിശ്വന്തൻ പതറുന്നുണ്ടെന്നു് അദ്ദേഹം മനസ്സിലാക്കി — ഉടനെ

ജയ:—"പുരുഷോത്തമൻ ഇന്നു രാവിലേ കാട്ടിൽ പോയിരുന്നപ്പോൾ ചന്ദ്രസേനനേ അവിടേവെച്ചുകാണുകയുണ്ടായോ?"

പുരു:—"കണ്ടു"

ജയ:—"നിങ്ങൾ തമ്മിൽ വല്ല കാരണവശാലും വാക്കുതർക്കത്തിനിടയായോ?"

"ഞാനൊന്നും പറഞ്ഞില്ലാ. എന്നെ ചന്ദ്രസേനൻ വളരെ ശകാരിച്ചിട്ട്—" എന്നിത്രയും ആ യുവാവു് പറഞ്ഞപ്പോൾ അയാൾ കളവുപറഞ്ഞു് ഒഴിയാൻഭാവിക്കയാണെന്നു വിചാരിച്ചു് വിശ്വന്തൻ തടുത്തുപറഞ്ഞു:—

"നിൻെറ ശൈശവം മുതൽ എൻെറ പുത്രനെപ്പോലെ വാത്സല്യമായി നിന്നെ വളത്തിയതിനു നീ തന്ന പ്രതിഫലം ഇതാണൊ? വാസ്തവം പറകയാണു നന്നു്! ഹാ, പുരുഷോത്തമാ! നീ എന്തുചെയ്തു?"

വിശ്വന്തൻ ഇങ്ങിനെ വ്യസനിച്ചും, ഗൌരവമായും പറഞ്ഞതിനെ കേട്ടിട്ട് ആ യുവാവു് നടുങ്ങി, വിയൎത്തു, വിറച്ചു് ഒരംവിധം അദ്ദേഹം പറവാനുണ്ടായ കാരണം അറിയാഞ്ഞു കുഴങ്ങി. ഒടുവിൽ അയാൾ മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു വിശ്വന്തനോട്:—

"അവിടത്തേക്കു് ഇത്ര വ്യസനം ഉണ്ടായിട്ടു ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ല! എന്നോട് അവിടന്നു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു് എന്തുകൊണ്ടെന്നു പറഞ്ഞാൽ കൊള്ളാമായിരുന്നു എന്നു ചോദിച്ചു.

വിശ്വ:—ചന്ദ്രസേനനെ കാണ്മാനില്ല. അവൻ എവിടെ എന്നു നിനക്കറിയാമൊ?

പുരു:—"ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ കണ്ടുപിരിഞ്ഞതു്—"

ഇത്രയും പറഞ്ഞവിധംകൊണ്ടു് അയാൾ, ഒന്നും അറിഞ്ഞുകൂടെന്നൊ മറ്റൊ കളവുപറവാൻ തുടങ്ങുകയാണെന്നു കരുതി വിശ്വന്തൻ അക്ഷമനായിട്ടു വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ തടുത്തു പറഞ്ഞു:-

"കഷ്ടമെ!—നീ ചെയ്തുകൊടുമ്പാതകത്തിനു പുറമെ കളവും പറവാൻ തുനിയുന്നൊ? നീ ചിതറിയ രക്തം നിൻെറ നീചകൃത്യത്തെ വിളിച്ചു പറയുന്നു!"

ഈ വാക്കുകൾ പുരുഷോത്തമനെ നന്നെ ക്ഷീണിപ്പിച്ചു. ആ യുവാവിനു നില്പാൻപോലും ശക്തിയില്ലാതായി. പ്രളുക്കന്മാരുടെ മുൻഭാഗത്തു് ഇട്ടിരുന്ന മേശമേൽ ചാരിനിന്നു. എന്നിട്ടു വിശ്വന്തൻ തെറ്റിദ്ധരിച്ചതിനെപ്പററി ഒന്നുകൂടി പറയാമെന്നുദ്ദേശിച്ചു് അയാൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുമെന്ന് അവിടുന്ന് വിചാരിച്ചോ?"

ഇത്രയും പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിക്കുന്നതിനു മുമ്പു ജയസിംഹൻ:—

"എടാ—നിന്റെ രക്ഷാകർത്താവായ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ സന്നിധാനത്തിൽ നീ നില്ക്കയാണ്!—ദൈവം കഴിഞ്ഞാൽ നിനക്കു വലുതായുള്ളത് ഇദ്ദേഹമല്ലേ?— നിന്റെ ഇഹലോകവാസം പര്യവസാനമാകുന്നതിനു മുമ്പു നീ പ്രവർത്തിച്ച പാതകത്തെപ്പറ്റി വാസ്തവം പറയണം!"

അന്യനായ ഒരാൾ ഇപ്രകാരം തന്നെ നിസ്സാരനാക്കി പറഞ്ഞതു കേട്ടപ്പോൾ പുരുഷോത്തമന് സ്വാഭാവികമായുണ്ടായിരുന്ന അഭിമാനവും ശൌര്യവും ഹൃദയത്തിൽ താണുകിടന്നതു പെട്ടെന്നിളകി മുഖത്തു പ്രകാശിച്ചു. തനിക്കുണ്ടായ കോപത്തെ ഒന്നടക്കിക്കൊണ്ട് ആ യുവാവ്:—

"ഞാൻ പാതകം ചെയ്തു എന്നു പറഞ്ഞവനാര്?—എന്തു പാതകമാണു ഞാൻ ചെയ്തത്?"

ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടുണ്ടായ കോപംകൊണ്ടു മതിമറന്നു ഇത്രയും പറഞ്ഞതിൽ പിന്നെ, ശാന്തസ്വരത്തിൽ ആ യുവാവു് ഇങ്ങിനെ തുടർന്നു പറഞ്ഞു:—

"ചന്ദ്രസേനനു ഒരു അപായവും പെട്ടിരിക്കയില്ല. അയാൾ കാട്ടിൽ ചുറ്റിനടക്കയായിരിക്കണം. ഇപ്പോൾ മടങ്ങി എത്തും. അതിനിടയ്ക്കു, ചന്ദ്രസേനനെ ഞാൻ കൊന്നു എന്നു പറഞ്ഞുണ്ടാക്കിത്തീർത്തിട്ട് ഒരു പ്രയോജനവുമില്ല—ഇപ്പോൾ ഇവിടെ കൂടിയിരിക്കുന്ന മഹാന്മാരായ നിങ്ങൾ, ഞാൻ ചെയ്യാത്ത കൃത്യം ഞാൻ ചെയ്തതായി പറയുന്നതു ധർമ്മമോ?—ഉടനെ ചന്ദ്രസേനൻ മടങ്ങി എത്തുകയാണെങ്കിൽ എന്നെ വൃഥാ സംശയിച്ചതിനെപ്പറ്റി നിങ്ങൾ പശ്ചാത്താപപ്പെടുകയില്ലേ?"

ജയസിംഹന്റെ പ്രഭാവത്തെയും മറ്റും മറന്ന് അദ്ദേഹത്തോടു പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞവിധം കേട്ടിട്ടു വിശ്വനു ദ്വേഷം തോന്നിയതോടുകൂടി പുരുഷോത്തമൻ രണ്ടാമതു പറഞ്ഞ സമാധാനവും കേട്ടപ്പോൾ പുത്രശോകാർത്തനായ അദ്ദേഹം തന്റെ വ്യാകുലാവസ്ഥയെ മറന്നിട്ട്,

"എടാ-നോക്ക്! നിനക്കു വിരോധമായി തെളിവുകളും വാചാസാക്ഷ്യങ്ങളും ഉള്ളപ്പോൾ, നീ ഇങ്ങിനെ പറയാൻ തുനിഞ്ഞതു് ആശ്ചര്യംതന്നെ! നിൻെറ ഉപായവും അധിക പ്രസംഗവും കണ്ടിട്ട് എൻെറ മകൻെറ ഓർമ്മ വിട്ടു സാമാന്യത്തിലധികം ദേഷ്യം ഉണ്ടാകുന്നു."

ഇങ്ങിനെ വിശപന്തൻ പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞ ഉടൻ വേറൊരു വനംകാവൽക്കാരൻ നനഞ്ഞ ഒരു ഉത്തരീയവും തൊപ്പിയും കൊണ്ടു് അവിടെ ഓടിവന്നു് പറഞ്ഞു:

"ഇതുകൾ രണ്ടും ഒരു മുൾച്ചെടിയിൽ തടഞ്ഞു് ആററിൽ കിടന്നിരുന്നു ഇവയെ കണ്ടമാത്രയിൽ ആരുടേതെന്നു ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടായിരുന്നു ഇവിടേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോന്നതു്."

വിശപന്തൻ പരിഭ്രമിച്ചു, ചാടി എണീററു് ആ തൊപ്പിയും ഉത്തരീയവും വാങ്ങി നോക്കീട്ട്, അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായ ദുഃഖപാരവശ്യത്താൽ-"അയ്യോ-ഇതു ചന്ദ്രസേനൻെറ ഉത്തരീയമാണു്. തൊപ്പിയും അതേ" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം, ആ സാധുപ്രഭു നില്പാൻ കഴിയാതെ തളന്നു കസേരയിൽതന്നെ തിരിച്ചു വീണു. എന്നിട്ടു, ഹൃദയം തകൎന്നുപോകുംവിധമുള്ള മനോവേദനയോടെ, പറഞ്ഞു:--

"എൻെറ-മകനേ--കൊന്നു-നീ-ആ-ആററിലിട്ടു!- ഇനി-ഇല്ലെന്നു-പറയുമോ?—ദ്രോഹി!"

പ്രാണവേദനയോടെ പറയുന്ന ആ പ്രഭുവിൻെറ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു, നമ്മുടെ നിർഭാഗ്യവാനായ കഥാനായകൻ പ്രവഹിച്ചൊഴുകുന്ന കണ്ണുനീരോടുകൂടി ഉറക്കെനിലവിളിച്ചുകരഞ്ഞുംകൊണ്ടു:—

"ഹാ-ചന്ദ്രസേനാ-ചന്ദ്രസേനനേ എൻെറ സഹോദരനെപ്പോലെ ഞാൻ സ്നേഹിച്ചുവല്ലോ?-ചന്ദ്രസേനനു് ഈവിധത്തിലോ അവസാനം?-ദൈവമേ—ഹാ ഹരിനാ! ഇതിനിടയാക്കിയോ?-"

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞു; പിന്നീട് ഒന്നും പറയാൻ ശക്തനായില്ല. ദേഹം തളൎന്നു; താഴത്തു വീഴുമെന്നു തോന്നുകയാൽ മേശയോടു ചേൎന്നുനിന്നു് അതിൽ മുറുകെ പിടിച്ചു; എന്തോ പറയാൻതുടങ്ങി; എന്നാൽ വാക്കുകൾ പുറത്തുവന്നില്ല. അയാളുടെ മുമ്പിലിരുന്ന

വരും ആ തളവും എല്ലാം വട്ടം തിരിയുന്നതുപോലെ തോന്നി ചെവികൾക്കു മുഴക്കമുണ്ടായി. കാഴ്ചയ്ക്കു മന്ദതഭവിച്ചു. തൊണ്ടവിറച്ച് എന്തൊ അസ്പഷ്ടമായി പറഞ്ഞതിനോടു കൂടി മോഹാലസ്യമായി ആ യുവാവു നിലത്തു പതിക്കയുംചെയ്തു.

* * * * * * *

* * * * * *

ഭാഗ്യഹീനനായ പുരുഷോത്തമൻ മോഹാലസ്യത്തിൽ നിന്നുണൎന്നു നോക്കിയപ്പോൾ സാന്ദ്രമായ ഇരുട്ടിൽ താൻ മഗ്നനായിരിക്കുന്നു എന്നു തോന്നുകയാൽ കണ്ണടച്ചിരിക്കുന്നൊ തുറന്നിരിക്കുന്നോ എന്നറിവാൻ പാടില്ലാതെ പലപ്രാവശ്യം കണ്ണു ചിമ്മിനോക്കി. കഴിഞ്ഞ ഓരോ സംഗതികളെക്കുറിച്ച് ആലോചിച്ചൊടുവിൽ തനിക്കു നേരിട്ടിരിക്കുന്ന അത്യാപത്തിനെപ്പററി ഓൎമ്മിച്ചപ്പോൾ അയാൾക്കുണ്ടായ കഠിനതാപം കൊണ്ടു ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ കൈകളെ നീട്ടി. ആവികൊണ്ടു നനവുപററി, കാലപ്പഴക്കത്താൽ പൂപ്പുപിടിച്ചിട്ടുള്ള കൽച്ചുവരിലാണു അയാൾ സ്പൎശിച്ചതു്. ശുദ്ധവായു കടക്കുവാൻ പഴുതില്ലാതെ ദുൎഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടിയ ആ സ്ഥലം വിസ്താരം കുറഞ്ഞതാണെന്നറിഞ്ഞു. തന്റെ അവയവങ്ങളെ സ്വേച്ഛമായി അനക്കുവാൻ പാടില്ലാത്ത വിധത്തിൽ കാഠിന്യവും ഘനവുമുള്ള സാധനം കൊണ്ടു ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു മനസ്സിലായി. കൈകൾകൊണ്ടു സ്പൎശിക്കാവുന്നിടത്തോളം അവയവങ്ങളെ പരിശോധിച്ചപ്പോൾ, കൈകളിലും കാലുകളിലും, പോരാഞ്ഞിട്ടു അരയിലും ഘനമുള്ള ശൃംഖലകൊണ്ടു പൂട്ടിയിട്ടിരിക്കയാണെന്നറിഞ്ഞു.

പത്തൊൻപതാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ വിവരിച്ച സംഗതികളെപ്പററി സവിസ്തരം താരകേട്ടപ്പോൾ ആ യുവതിക്കുണ്ടായ ദുഃഖം അന്യരുടെ മനസ്സിനെപ്പോലും ദ്രവിപ്പിക്കത്തക്കതായിരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ മോഹാലസ്യമായി വീണതുവരെ സംക്ഷേപമായി പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞ

പ്പോൾ, ദുസ്സഹമായ വ്യസനത്താൽ ഹൃദയംഭേദിക്കുമാറ് താര പൊട്ടിക്കരഞ്ഞുകൊണ്ട് രഘുബായിയുടെ മാറത്തു പതിച്ചു. ത ന്നാത്താൻ ആശ്വാസപ്പെട്ടും, ഇടക്കിടെ ഉള്ളിൽ തള്ളിക്കേറിയ ദുഃഖത്താൽ നിലവിട്ടു കരഞ്ഞും, ഓരോന്നു പുലമ്പിയും, ആ കന്യക സമയംകഴിച്ചുകൂട്ടിയവിധം ഈശ്വരനെ അറിഞ്ഞുകൂട. ഈവിധം ഒട്ടുവളരെ നേരം കഴിഞ്ഞതിൽ പിന്നെ, ഒരു കണക്കിൽ മന സ്സിനു സമാധാനം വന്നപ്പോൾ താര ആ പരിചാരികയോട്:—

"നിങ്ങൾ പറഞ്ഞില്ലേ പുരുഷോത്തമൻ നിരപരാധിയാ ണെന്ന്?—അത് എന്നെ സമാധാനപ്പെടുത്തുവാൻ പറഞ്ഞതാ ണൊ? ഇനിയെങ്കിലും യഥാർത്ഥം പറയരുതൊ?"

രഘു:—"എന്റെ തങ്കമെ—ഞാൻ പറഞ്ഞതു് എന്റെപൂർണ്ണ മായ വിശ്വാസം കൊണ്ടാണ്. താരയെപ്പററി വല്ലോരും ദു ഷ്യം പറഞ്ഞാൽ, പക്ഷെ, ഞാൻ, അതു വിശ്വസിച്ചുവെ ന്നു വരാം.— അതുപോലും ഇല്ല പുരുഷോത്തമനെപ്പററി പറഞ്ഞാൽ. ഹാ—എന്തൊരാളാണ്? ആ മുഖത്തു നോ ക്കിയാൽ ആർക്കെങ്കിലും ദുരഭിപ്രായം തോന്നുമോ ?—സത്യം രൂപീകരിച്ചുവന്നപോലെയല്ലയൊ ഇരുന്നതു്?—ഇങ്ങിനെ യുള്ള ഒരാളെയാണ് അവർക്ക് കൊലക്കുററം ചുമത്താൻ കണ്ടതു്!—അന്യായം! ചന്ദ്രസേനനു് അപകടം വല്ലതും പിണഞ്ഞുവെന്നു വന്നാലും പുരുഷോത്തമനെ സംശയിക്കു ന്നതു കഷ്ടം തന്നെ!"

താര:"—അതെ! പുരുഷോത്തമൻ നിരപരാധിയാണെന്നു ഞാൻ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിക്കുന്നു!— അച്ഛൻ ആദ്യം ചോദിച്ച പ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതു ചന്ദ്രസേനൻ എവി ടെപോയെന്നു ഒരറിവുമില്ലെന്നല്ലെ? ഇതു വ്യർത്ഥമായി പു രുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതായിരിക്കയില്ല ! സർവസാക്ഷി യായിരിക്കുന്ന ദൈവം ആ കഠിനകൃത്യത്തെ വെളിപ്പെടു ത്തും! അയ്യൊ, ചന്ദ്രസേനനെ ഞാൻ ഇനിയെന്നുകാ ണുന്നു? എന്നോടു പറഞ്ഞ അവസാനവാക്ക് കോപി ച്ചായിരുന്നല്ലൊ? — ഇങ്ങിനെ വരാൻ ദൈവം ഇടയാക്കി

യല്ലൊ?—എന്നെ ചന്ദ്രസേനൻ നോക്കിയതുപോലുംകോപിച്ചായിരുന്നല്ലൊ—കഷ്ടം! ഞാൻ ഭാഗ്യഹീനതന്നെ! എന്റെ ഈ വ്യസനം എന്നു ശമിക്കും?"

ഈ വിധം വ്യസനാക്രാന്തയായ ആ യുവതി, അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങി വിങ്ങിയിരുന്ന ദുഃഖം സഹിപ്പാൻ ശക്തയാകാതെ, ഭുജങ്ങളിലും മാറത്തും ചിതറി വീണുകിടന്ന നീണ്ടിരുണ്ടു ചുരുണ്ടുള്ള കേശഭാരത്താൽ ഗാത്രശോഭ മിക്കവാറും അസ്പഷ്ടമായും, നിശ്ചലയായും ഇരുന്നാളുകണ്ടാൽ ആരുടെ ഹൃദയമാണ് സ്വയം വികസിച്ച്, ഈശ്വരദത്തമായ അനുകമ്പാമൃതം വർഷിക്കാത്തതു് ?

ഈ സ്ഥിതിയിൽ താര ഇരുന്നസമയത്തു തന്റെ പുത്രിയുടെ ദുഃഖം സമാശ്വസിപ്പിക്കുവാൻ വിശ്വന്തൻ അവിടെ ചെന്നു. പുത്രശോകത്താൽ പരവശനായി ഭവിച്ച ആ പ്രഭുവിനു തന്റെ പുത്രിയുടെ നേക്കു താൽക്കാലികമായുണ്ടായ കോപം നിലനില്ക്കുന്നതെങ്ങിനെ?

സന്ധ്യകഴിഞ്ഞു. താരയിരുന്ന മുറിയുടെ ഒരു കോണിൽ വിളക്കു കത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. തണുപ്പാക്രമിക്കാതിരിപ്പാൻ കനൽക്കട്ടകൾ ഒരു പാത്രത്തിലാക്കി താരയുടെ മുമ്പിൽവെച്ചിരുന്നു. ഇതിന്നഭിമുഖമായി, ദുഃഖാധിക്യത്താൽ നിശ്ചലയായും ദുസ്സഹമായി ഭവിച്ച പരിതാപത്തെ ഉച്ഛ്വാസങ്ങൾ സമർപ്പിച്ചും, ഇരുന്ന തന്റെ പുത്രിയെ വിശ്വന്തൻ കണ്ടു. സഹോദരൻ നാമാവശേഷനായി എന്നുള്ള വിചാരം കൊണ്ടു് ഒരു പ്രകാരത്തിലും; പ്രേമഭാജനമായ പുരുഷോത്തമനു നേരിട്ട വിപത്തിനെയും അവമാനത്തേയും ഓർത്തു വേറൊരു പ്രകാരത്തിലും; ആ യുവതിയുടെ ഹൃദയം ശിഥിലമായി ഭവിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ഒന്നുകൊണ്ടും സമാധാനപ്പെടാൻ വഴികാണാതെയും, തന്റെ ഭാവികാലാവസ്ഥ ഏതുവിധം കലാശിക്കാനാണു ദൈവം ഇടയാക്കുന്നതെന്നറിയാതെ വിവശയായും, മതിമറന്നും ഇരുന്ന താരയെ അദ്ദേഹം നോക്കി നിന്നുപോയി. കനലിൽ നിന്നു ഉത്ഭൂതമായ ചുവന്ന പ്രകാശം ആ കന്യകയുടെ ഫാലദേശത്തും അതിനു സമീപം ചിതറിക്കിടന്ന തലമുടിയിലും ദേഹത്തിന്റെ ഒരുദേശത്തും, നിഷ്പ്രാണങ്ങ

ളെ വിശദപ്പെടുത്തത്തക്കവിധം, തട്ടിയിരുന്നതു കണ്ടാൽ മനോധർമ്മം മുഴുവനും പ്രയോഗിച്ച് എഴുതിത്തീർത്ത ഒരു രമണീയമായ ചിത്രമൊ എന്നു തോന്നും.

ലേശം വ്യസനം ബാധിക്കാനിടകൊടുക്കാതെയും, വളരെ ലാളിച്ചും, എന്നാൽ സന്മാർഗ്ഗത്തിലും, വളർത്തിയ തന്റെ പുത്രിയെ ആ സ്ഥിതിയിൽ വിശപന്തൻ കണ്ടക്ഷണത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ എല്ലാ മുൻ നിശ്ചയങ്ങൾക്കും ഒരു ഇളക്കംതട്ടി. ഇങ്ങിനെ താരയുടെ ദുഃഖം കണ്ടിട്ട് ആർദ്രചിത്തനായ വിശപന്തൻ തന്റെ കാൽശബ്ദം കേൾപ്പിക്കാതെ അവളുടെ സമീപം ചെന്നു നിന്നതു കണ്ടിട്ട്, രഘുബായി പരിഭ്രമിച്ചെണീക്കാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ പ്രഭു കൈകൊണ്ട് അവളെ അനങ്ങാതെ ഇരിപ്പാനാജ്ഞാപിച്ചു. ദുഃഖപാരവശ്യത്താൽ നിശ്ചേഷ്ടയായിട്ടിരുന്ന തന്റെ പുത്രി താൻസമീപം നില്ക്കുന്നു എന്ന് അറിയാതിരുന്നതു കണ്ട് ഇങ്ങിനെ അദ്ദേഹം ആലോചിച്ചു.

"കഷ്ടം! ഇവളെ ഞാൻ ഇത്ര ദുഃഖിപ്പിച്ചോ?— ഈ ദുഃഖം കാണ്മാൻ ഞാൻ ശക്തനാകുന്നില്ല! എത്ര ലാളിച്ചുവളർത്തിയ കുഞ്ഞാണ് ഇവൾ?— ഇത്ര ചെറുപ്പത്തിൽ മനസ്സുഴിപ്പാനിടകൊടുക്കുന്നതു മഹാപാപമാണ്! എന്തുതന്നെ ആയാലും ഇവളെ ഇങ്ങിനെ ഞാൻ ദുഃഖിപ്പിക്കയില്ല!" എന്നിങ്ങിനെ അദ്ദേഹം മനസ്സുകൊണ്ടു തീർച്ചപ്പെടുത്തി താര ഇരുന്ന രത്നക്കമ്പളത്തിൽ കൂടിയിരുന്ന് ആ യുവതിയുടെ മുഖത്തും ഭുജങ്ങളിലും മററും ചിതറിക്കിടന്ന തലമുടിയെ മാററീട്ട്, മൃദുവായി പുറത്തു തലോടിക്കൊണ്ടു, പറഞ്ഞു:—

"മകളേ നീ എല്ലാംകൊണ്ടും വ്യസനിച്ചു ശരീരത്തെ ക്ഷയിപ്പിക്കുന്നു—ഞാനും നിന്നെ കുറേയേറെ മനസ്താപപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ട്. ആകട്ടെ-നിന്റെ മനസ്സിനു വിപരീതമായി ഒരു കാര്യത്തിലും നിന്നെ ഞാൻ ഇനിമേൽ നിർബ്ബന്ധിക്കയില്ല!"

തന്റെ സമീപം ഒരാൾ വന്ന് ഇരുന്നു എന്ന് അറിഞ്ഞ ഉടൻ ആ യുവതി അസാമാന്യമായി ഞെട്ടി തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ പിതാവിനെ കാണുകയാൽ തന്റെ മനസ്സിൽ തിങ്ങിനി

ന്നിരുന്ന വ്യസനത്തിനു കുറച്ചൊരു ശമനം വന്നതുപോലെ അവൾക്കു തോന്നി. പിന്നീട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാഗ്ദാനംകൂടി കേട്ടപ്പോൾ ദുഃഖഭാരംകൊണ്ടു് അമൎന്നുകിടന്ന ഹൃദയത്തിനു ലാഘവം കൊടുപ്പാനായിട്ടെന്നപോലെ വിശ്രാന്തന്റെ തോളിൽ മുഖത്തെ ഒളിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ താപാഗ്നിയെ ശമിപ്പിക്കാനൊ എന്നു തോന്നുമാറു, താര അശ്രുധാരകൊണ്ടു് അഭിഷേകം ചെയ്തു. ആരുടെയും ഹൃദയത്തെ ദ്രവിപ്പിക്കത്തക്കതായ ഒരു കാഴ്ചകണ്ടപ്പോൾ രാഘുബായിയും കരഞ്ഞുപോയി.

താരയുടെ ദുഃഖം കുറെ ശമിച്ചു എന്നു കണ്ടപ്പോൾ വിശ്രാന്തൻ:—

"ചന്ദ്രസേനനെ കാണ്മാനില്ല. പക്ഷേ അവൻ മരിച്ചു എന്നു വരുകയാണെങ്കിൽ എനിക്കു് ഒരു പുത്രനും, നിനക്കു് ഒരു സഹോദരനും ഇല്ലാതായി!— അങ്ങിനേ വന്നെങ്കിൽ അതു ദൈവേച്ഛയാണു. ദൈവം വരുത്തുന്നതെല്ലാം അനുഭവിക്കയെ നിവൃത്തിയുള്ളു. അതുകൊണ്ടു നമ്മുടെ ഈ വ്യസനത്തെ ഈശ്വരങ്കൽ സമൎപ്പണംചെയ്തു സമാശ്വസിക്കാം."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു താര മറുപടിയൊന്നും പറയാതെ ഒരു ദീൎഘനിശ്വാസത്തോടെ തന്റെ അച്ഛന്റെ മുഖത്തു നോക്കി. അതു പുരുഷോത്തമനെപ്പററി വല്ലതും പറയുന്നോ എന്നു് അറിവാനായിരുന്നു. വിശ്രാന്തൻ, മനഃപൂൎവമമയൊ വ്യസനത്തിനിടയിൽ ആ വിഷയം ഓൎമ്മിക്കാഞ്ഞിട്ടൊ, പുരുഷോത്തമനെപ്പററി ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. ആ വൃദ്ധ ഇതരവൎത്തമാനങ്ങൾ പറഞ്ഞു തന്റെ പുത്രിയുടെ ശോകത്തെ സമാശ്വസിപ്പിച്ചുംകൊണ്ടു രണ്ടു മണിക്കൂർനേരം അവിടെ ഇരുന്നിട്ടു് ഒടുവിൽ തന്റെ മുറിയിലേയ്ക്കു് അദ്ദേഹം തിരിച്ചു.

വൃദ്ധ തന്റെ മുറിയുടെ വാതിൽ തുറക്കുവാൻ ഭാവിച്ചു ഉടനെ, അതിനടുത്തുണ്ടായിരുന്ന അങ്കിപ്പുരയിൽ എന്തോ വീണതുപോലെ ഒരു ശബ്ദം കേട്ടിട്ടു് ഒന്നു ഞെട്ടി. അദ്ദേഹം പ്രകൃത്യാ ധീരനായിരുന്നതുകൊണ്ടു, ശബ്ദം കേട്ടതു് എന്തെന്നറിയേണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചിട്ടു്, വേഗം ആ മുറിയിൽചെന്നു. അവിടെ

മുമ്പു വെറും ഭിത്തിയെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്ന സ്ഥലത്തു ചെറുതായൊരു വാതിൽ തുറന്നു കിടക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു വിശ്രാന്തൻ അത്ഭുതംകൊണ്ടുണ്ടായ കുഴപ്പത്തിൽനിന്നു ബുദ്ധി സമഗതിയെ പ്രാപിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ആ വാതിലിൽനിന്നു നമ്മുടെ വയോധികനായ ഗായകൻ രാമദാസൻ ഇറങ്ങി വന്നതുകണ്ടു. ഇതെല്ലാം ഒരു നിമിഷനേരംകൊണ്ടു നടന്നതുകൊണ്ട്, ആ ഗായകനെ വിശ്രാന്തൻ കാണാതെയിരിപ്പാൻ തരമില്ലാതായി. അങ്ങിനെ ദുഷ്ഘടാവസ്ഥയിൽ അകപ്പെട്ട ആ വയോധികൻ വിഷണ്ണനായും വിശ്രാന്തൻ ഇതെല്ലാം കണ്ടിട്ട് അത്യാശ്ചര്യപ്പെട്ടും പരസ്പരം നോക്കിനിന്നിട്ട് ഒടുവിൽ ആ പ്രഭു രാമദാസനോട്:—

"ഇതെന്തു കഥയാണ്?—ഇന്ദ്രജാലമൊ? ഇതിലേ കൂടി എവിടേക്കു പോകാനുള്ള വഴിയാണ്? ഒരുത്തക്കും അറിവാൻ പാടില്ലാത്ത ഈ വഴി നിങ്ങൾക്ക് എങ്ങിനെ മനസ്സിലായി? ഞാൻ ഈ സ്ഥലം പലപ്പോഴും കണ്ടിട്ടുണ്ട്. ഇവിടെ ഇങ്ങിനെ ഒരു വഴി ഉണ്ടെന്നു സംശയം പോലും എനിക്കുണ്ടായിട്ടില്ല! ഈ സമയത്തു നിങ്ങൾ ഇവിടെ വരുവാൻ കാരണം എന്തു?—വാസ്തവം പറയണം!"

വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ നേരിട്ട ആ പരുങ്ങലിൽ നിന്നു നിവൃത്തനാകുവാൻ ഗായകന്ന് ഒട്ടേറെ ശ്രമം വേണ്ടിവന്നു. എന്നാൽ ആ കുഴപ്പത്തിനിടയിൽ ഗായകന്റെ മുഖത്തു ഭീരുതയൊ വ്യാകുലതയൊ കണ്ടില്ല. വിശ്രാന്തന്റെ ഹൃദയം തുരന്നു നോക്കുമ്പോലെയിരുന്ന നോട്ടവും, ഗാംഭീര്യവും രാമദാസന്റെ വയസ്സിനും സ്ഥിതിക്കും അടുത്തതല്ലാത്ത സ്ഥൈര്യവും കണ്ടിട്ട് വിശ്രാന്തൻ കുഴങ്ങി. രാമദാസൻ, വിശ്രാന്തന്റെ ചോദ്യങ്ങൾക്കു മറുപടി ഒന്നുംപറയാതെ ആ പ്രഭുവിന്റെ കൈക്കുപിടിച്ചുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അങ്ങ് മഹാമനസ്കനാണ്. അതു് എനിക്കു നന്നെ അറിയാം. എന്നോടു ചോദിച്ചതിനു മറുപടി വഴിയെപറയാം. ആദ്യമായി എന്റെ കാലദോഷത്തെപ്പറ്റി പറയട്ടെ. ഇപ്പോൾ അങ്ങ് എന്നെ ഇവിടെ വെച്ചു കാണ്മാനിടയായതു് എനിക്കു നേരിട്ട പല ദുഷ്ഘടങ്ങളിൽ ഒന്നാണ്. ഇനി അങ്ങെ ഒളിച്ചു

ട്ടാവശ്യമില്ല—വരിക!— നാം ഇവിടെ നിന്ന വൎത്തമാനം പറയു ന്നതു്, പക്ഷെ, കൂട്ടതൽ അപകടത്തിന കാരണമായേക്കും.'' എ ന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ടു്, രാമദാസൻ ആ പ്രഭുവിനെ അവിടെകണ്ട ചെറിയ വാതിലിൽകൂടി അകത്തേക്ക കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി കത കു് അടച്ചു. ആ ഗായകൻ അവിടെ വെച്ചിരുന്ന രണ്ടു മരക്കഷ ണങ്ങൾ തമ്മിലുരച്ചു് വേഗം തീയുണ്ടാക്കി ഒരു വിളക്ക കത്തി ച്ചെടുത്തുംകൊണ്ടു മുമ്പിലും, വിശപന്തൻ പിന്നിലും, ഒരു ചെറിയ വീതികുറഞ്ഞ വഴിയിൽ കൂടി നടന്നു് അല്പം ദൂരെ ചെന്നപ്പോൾ അവിടെ ഭിത്തികൊണ്ടു വഴിയടഞ്ഞു കണ്ടു. ഗായകൻ ഉടൻ ഭിത്തിയിൽ ഒരു സ്ഥലത്തു കൈകൊണ്ടു് അമൎത്തി. അവിടെയും, അങ്കിപ്പുരയിൽ കണ്ടവിധം, ഒരു ചെറിയ വാതിൽ, ശബ്ദം കൂ ടാതെ തുറന്നതുകണ്ടിട്ടു വിശപന്തൻ അത്ഭുതപ്പെട്ടു. എന്നിട്ടു് അവർ വളരെ വിസ്താരം കുറഞ്ഞ ഒരു ഇടനാഴിയിൽ കൂടി നടന്നു ചെന്നപ്പോൾ കൽപ്പടികൾ കീഴ്പോട്ടു കെട്ടിയിറക്കിയിരിക്കുന്ന തുകണ്ടു. ഇതിൽ കൂടി, അവർ ഇറങ്ങി ഒട്ടേറെ കല്പടികൾ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, കല്ലു് വൃത്തിയായി കൊത്തിച്ചേൎത്തു പടുത്തിട്ടുള്ള ഒരു ചെറിയ തളത്തിൽ എത്തി.

ആ ഗായകൻ അങ്കിപ്പുരിയിലെ ഭിത്തിയിൽ കണ്ട വാ തിൽ കടന്നുവന്നതു മുതൽ, വിശപന്തൻ, ആ വയോധികന്റെ ഭാവപ്പകൎച്ചയേയും നിലയേയും പററി, അപാരഗോചരമായ ചി ല സംശയത്തോടും, അത്ഭുതത്തോടും, പൎയ്യാലോചിക്കയായിരു ന്നു. അതിനാൽ അദ്ദേഹം ആ ഗൂഢമാൎഗ്ഗത്തിൽ കൂടി പോ യതിനിടക്കു് രാമദാസനോടു ഒന്നും, ചോദിച്ചില്ല! പ്രഭു ആ തളത്തിൽ ഇറങ്ങിയ ഉടൻ സുഗന്ധവായുവിന്റെ സഞ്ചാരം കൊണ്ടു് ആനന്ദവിവശനായിട്ടു്, രാമദാസനോടു് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

''എന്റെ മകൻ മരിച്ചു എന്നു കേട്ടിട്ടു് അത്യന്ത സന്താ പത്തിൽ മുഴുകിയിരിക്കുന്ന എന്നെ പാതാളരഹസ്യങ്ങൾ അറി യിക്കാൻ കൊണ്ടുപോകയാണൊ?— ഇവിടന്നും ഇനി എങ്ങോട്ടു യ്ക്കാണു യാത്രു?''

ആ പ്രഭു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു തന്നെ സംശയിച്ചോ, അവർ ഇറങ്ങിവന്ന വഴികളുടെ ഗോപ്യാവസ്ഥ കണ്ടു് ഭയന്നിട്ടോ ആണെന്നു രാമദാസൻ വിചാരിച്ചിട്ടു്:—

"അങ്ങയുടെ മനസ്സിന്റെ നിൎണ്ണയം ഞാൻ വരുത്തീട്ടുള്ളതുകൊണ്ടാണു് അങ്ങയെ വിശ്വസിക്കുന്ന വിഷയത്തിൽ എനിക്കു സംശയം തോന്നാതിരുന്നതു്. അങ്ങു പ്രതാപഗിരിയിലെ രഹസ്യങ്ങളിൽ ഒന്നു്, അറിവാനിടയായിപ്പോയതുകൊണ്ടു്, ഇനി മററുള്ളവയും അവിടത്തെ അറിയിക്കുന്നതു് ശുഭപ്രദമായി വരുമെന്നു കരുതി അവിടത്തെ ഇങ്ങോട്ടേക്കു ഞാൻ കൂട്ടികൊണ്ടു പോന്നതാണു്. ഈ പ്രാകാരത്തെ സംബന്ധിച്ചുള്ള രഹസ്യങ്ങൾ മാളവ രാജ്യാധിപസ്ഥാനാൎഹന്മാരായി തീരുന്ന അനന്തരാവകാശികൾക്കു മാത്രമെ അറിഞ്ഞുകൂടു. അങ്ങിനെയുള്ള രഹസ്യത്തെയാണു ഇപ്പോൾ ഞാൻ അവിടത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുവാൻ തുടങ്ങുന്നതു്?—ദൈവേച്ഛ അങ്ങിനെ വന്നുകൂടി—അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ അവിടന്നു കണ്ടതു് ഇനിമേൽ കാണ്മാനും കേൾപ്പാനും തുടങ്ങുന്നതുമായ രഹസ്യങ്ങളെ ഭദ്രമായി സൂക്ഷിച്ചു വെപ്പാൻ തക്കതായ വിശാലഹൃദയം അവിടത്തേക്കുണ്ടെന്നു് എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. ഇനി ഈ വിഷയത്തിൽ അശേഷം സംശയം എനിക്കില്ല."

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം രാമദാസൻ, അവിടെ കൃഷ്ണശിലകൊണ്ടു മിനുസമായി പണിചെയ്തിട്ടിരുന്ന ഒരു പീഠത്തിന്മേൽ ആ പ്രഭുവിനെ ഇരിപ്പാൻ പറഞ്ഞിട്ടു് അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു ചെറിയ കതകു തുറന്നു് അകത്തുകടന്നു. ആ തുറന്ന വാതിലിൽ കൂടി നോക്കിയപ്പോൾ, വിളക്കിന്റെ പ്രകാശംകൊണ്ടു് ആ സ്ഥലം വിസ്താരമുള്ള ഒരു മുറിയാണെന്നു വിശ്വന്നു തോന്നി. അവിടെ മദ്ധ്യഭാഗത്തു ഒരു വിളക്കു കത്തിച്ചുവെച്ചിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഇവിടത്തോളം വന്ന വഴിയും തളങ്ങളും എല്ലാം വളരെ സ്വച്ഛതയുള്ളവയെന്നു വിചാരിച്ചതിനോടൊരുമിച്ചു് അദ്ദേഹത്തെ ഇവിടയ്ക്കു് കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്ന രാമദാസനെപ്പററിയും ഇപ്രകാരം ആലോചിച്ചു:— "ഈ ഗായകൻ, ഗായകനല്ല!—ആ തൊഴിൽകൊണ്ടു കാലക്ഷേപം ചെയ്യുന്ന

ഒരുവന് ഈ വിധം പ്രകൃതിസിദ്ധമായ ഗാംഭീൎയ്യവും, വാഗ്ധാടിയും വരുവാൻ പ്രയാസം! മരിച്ചുപോയെന്നു വിചാരിച്ചിരിക്കുന്ന പ്രതാപസിംഹനാണൊ ഈ ഗായകൻ എന്നു സന്ദേഹപ്പെടുവാൻ വഴിയും കാണുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തെ ഭാൎയ്യാസഹിതം, പൈശാചവേഷത്തിൽ സ്വപ്നത്തിലെന്നപോലെ, ഞാൻ കാണുകയും ചെയ്തുവല്ലൊ?— പക്ഷെ, ഞാൻ കണ്ടതു ദുർദ്ദേവതകളല്ലെന്നു വരുമൊ?— അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ലക്ഷണങ്ങൾ മാറിക്കാണണമല്ലൊ?'' എന്നിങ്ങിനെ ഓരോന്നു ആലോചിച്ചു, അവയൊന്നും യുക്ത്യനുസരണമായിട്ടിരിക്കാത്തതുകൊണ്ടു നിഷേധിച്ചും, വിശ്രാന്തൻ കുഴങ്ങിയിരിക്കുമ്പോൾ ഒരാൾ വന്ന് അദ്ദേഹത്തെ അകത്തേക്കു ചെല്ലുവാൻ ക്ഷണിച്ചു. അദ്ദേഹം ഇരുന്ന തളത്തിൽ നിന്നും അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന വലിയ തളത്തിൽ കടന്ന് ഒരു വശത്തു കണ്ട വാതിലിൽ കൂടി വേറൊരു വിശാലമായതളത്തിൽ ചെന്നു ഉടനെ ക്ഷണിക്കാൻ ചെന്നായാൾ സ്വല്പം മാറിനിന്ന് വണക്കത്തോടെ കുനിഞ്ഞു അവന്റെ രണ്ടു കൈകളേയും നീട്ടി "അകത്തേക്കു കടന്നുപോകാം'' എന്നു അൎത്ഥമാകുംവിധം വഴികാണിച്ചു. വിശ്രാന്തൻ ആ ഭൃത്യൻ നിന്നിരുന്നതിനടുത്തുള്ള ഭിത്തിയുടെ ഒരു വളവു തിരിഞ്ഞു ചെന്നപ്പോൾ അവിടെനിന്ന് ഗംഭീരനും സുഭഗനുമായ ഒരാൾ വന്നു നിന്നു അദ്ദേഹത്തെ എതിരേററു കൊണ്ടുപോയി ഒരു സിംഹാസനത്തിന്മേൽ ഇരുത്തി, ആയാളും സവിനയം അടുത്തൊരു പീഠത്തിൽ ഇരുന്നു. അവിടെ സാമാനങ്ങൾ അധികമൊന്നും ഇല്ലായിരുന്നു ഉള്ളവ സ്വച്ഛങ്ങളായിരുന്നു. ശുദ്ധവായുസഞ്ചാരം അവിടെ എങ്ങും യഥേഷ്ടം ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു, താൻ താമസിച്ചിരുന്ന കൊട്ടാരത്തിന്റെ നിരപ്പിൽ നിന്ന് ഒട്ടേറെ താഴെ ഇരിക്കയാണെന്നൊ സ്ഥലത്തിന്റെ സ്വച്ഛതകൊണ്ടും മററു അസൌകൎയ്യമുണ്ടെന്നൊ വിശ്രാന്തന് തോന്നിയില്ല.

വിശ്രാന്തനെ സൽക്കരിച്ച മഹാന് ഏറക്കുറെ അമ്പതുവയസ്സു പ്രായമിരിക്കും. എന്നാൽ വാൎദ്ധക്യക്കുറവൊ ശരീരത്തിനു ജരയോ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ആകൃതി, ഭാവം, ഗതി

സംഭാഷണം, ഇവയിലൊക്കെ സൌന്ദൎയ്യം, ഗാംഭീൎയ്യം, ഔന്നത്യം, ബുദ്ധിശക്തി, എന്നീ ഗുണങ്ങൾ സ്ഫുരിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നു.

വിശപന്തൻ സൽക്കാരം സ്വീകരിച്ചു സിംഹാസനത്തിന്മേൽ ഇരുന്നുകഴിഞ്ഞശേഷം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ ബാധിച്ചതായ പലേപ്രകാരത്തിലുള്ള വിചാരങ്ങളുടെ ഫലമായി തന്റെ അടുത്തിരുന്ന ആളിനേയും ആ സ്ഥലത്തെയും ചുററിനോക്കി. ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു് അപമൎയ്യാദയെന്നു് അറിയാമായിരുന്നിട്ടും അദ്ദേഹം ആശ്ചൎയ്യംകൊണ്ടു മതിമറന്നു നോക്കിപ്പോയെന്നേ പറയേണ്ടു. അദ്ദേഹം മനസ്സിനെ ഒരുവിധം സമാധാനപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു്:—

"എന്നെ ഇവിടെക്കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്ന വയസ്സൻ രാമദാസൻ എവിടെ?—ഇതിനു മുമ്പു നാം തമ്മിൽ കണ്ടിട്ടില്ലെങ്കിലും നിങ്ങൾ വെറും അപരിചിതനെന്നു തോന്നുന്നില്ല. നിങ്ങൾ ആരായിരിക്കാമെന്നു ഞാൻ ഊഹിക്കുന്നുവെങ്കിലും, ദയ ഉണ്ടായി എന്റെ സംശയനിവൃത്തി വരുത്തിത്തരണം"

ഈ ചോദ്യത്തിനു മറുപടിയായി മറേറയാൾ:—

"ആ വയോധികൻ രാമദാസൻ ഞാൻതന്നെ! എന്റെ സ്ഥിതിഭേദംകൊണ്ടു് ആ വേഷത്തിൽ എന്നെ അറിയേണ്ടിവന്നു—എന്റെ പേരു പ്രതാപസിംഹൻ എന്നാണു്"

വിശപ:—"ഞാൻ ഊഹിച്ചു എന്നു പറഞ്ഞതു തെററില്ല. എന്നാൽ, മാളവരാജ്യാധിപനായ പ്രതാപസിംഹൻ വളരെ മുമ്പു മരിച്ചുപോയി എന്നാണു പൊതുജനബോദ്ധ്യം. ആ പുരുഷരത്നം മരിച്ചില്ലെങ്കിലും മരണതുല്യമായ വേഷപ്രച്ഛന്നതകൊണ്ടു ബന്ധുമിത്രങ്ങൾപോലും ഈ യഥാൎത്ഥാവസ്ഥ അറിയാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടിയതോൎക്കുമ്പോൾ അത്യാശ്ചൎയ്യമായിരിക്കുന്നു"

എന്നു പറഞ്ഞു്, ആ മഹാനുഭാവനെ നേരെ കാണ്മാനിടയായതുകൊണ്ടു വിശപന്തനുണ്ടായ സന്തോഷാശ്ചൎയ്യപ്രവാഹത്തിന്റെ കൂലങ്കഷത്വത്താൽ അടക്കാൻ ചെന്നു് അദ്ദേഹം.

"അവിടത്തെപ്പററി ഞാൻ പലരും പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. എന്നോടു് അങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളവരിൽ ഒരുവനെങ്കിലും അവി

ടത്തെ ഗുണാതിശയങ്ങളെപ്പററി വൎണ്ണിച്ചു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതല്ലാതെ വിപരീതാഭിപ്രായം പറഞ്ഞിട്ടില്ല. അതിലും വിശേഷിച്ച് അവിടത്തെ അനുജൻ കഥകളെല്ലാം എന്നെ ധരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആയവസരത്തിൽ ജയസിംഹൻെറ വ്യസനം കണ്ടിട്ട്, ഞാനും ഏററവും സഹതപിച്ചു. ഇപ്പോൾ അവിടത്തെ നേരെ കാണ്മാൻ എനിക്ക ഭാഗ്യമുണ്ടായതുകൊണ്ടുള്ള സന്തോഷത്തോടുകൂടി ആശ്ചൎയ്യവും തോന്നിപ്പോകുന്നത് അവിടത്തെ ഈ വേഷപ്രച്ഛന്നതയെ ഓൎത്താണ്. അവിടത്തേയും പത്നിയേയും മോഷ്ടാക്കൾ എതിൎത്ത് അപായപ്പെടുത്തുവാൻ യത്നിച്ചതിൽ നിന്ന രക്ഷപ്പെട്ടിട്ടും അവിടന്ന വേഷച്ഛന്നനായി ഇത്ര കാലം നടന്നുവല്ലൊ?—കഷ്ടം തന്നെ!"

പ്രതാ:—"അതെ—അങ്ങിനെ തോന്നിപ്പോകും! സ്വന്ത സഹോദരനേയും മറച്ചു ഞാൻ വേഷച്ഛന്നനായി നടന്നത് ഓൎത്തിട്ടായിരിക്കാം അങ്ങിനെ പറഞ്ഞത്."

വിശ്വ:—"അതെ!—നേരെ അതു പറഞ്ഞില്ല എന്നേയുള്ളു."

വിശ്വനാഥൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ട് ഒരു ദീൎഘനിശ്വാസം ചെയ്തശേഷം പ്രതാപസിംഹൻ:—

"ഹാ-കഷ്ടം! ഞാനിങ്ങിനെ വേഷച്ഛന്നനായി ഇത്ര വളരെക്കാലം നടപ്പാനുള്ള കാരണങ്ങൾ വളരെയുണ്ട്. എങ്കിലും അങ്ങു സമഷ്ടിയായി അവയെപ്പററി അറിഞ്ഞിരിപ്പാനുള്ളതുകൊണ്ട് ഏതാനും മുഖ്യസംഗതികളെ ധരിപ്പിക്കാം — അച്ഛനു പുത്രന്മാരായി ഞങ്ങൾ രണ്ടാളെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അനുജൻജയസിംഹനും എനിക്കും തമ്മിൽ അഞ്ചുവയസ്സിനു വ്യത്യാസമുണ്ട്. അയാൾ ചെറുപ്പത്തിൽ തന്നെ കുബുദ്ധിയും ദുഷ്ടനുമായിരുന്നതിനാൽ അച്ഛൻ അയാളെ ദില്ലിയിലേക്കയച്ചു. അവിടെയും അയാൾ ചക്രവൎത്തിയുടേയും കൊട്ടാരത്തിലുള്ള പ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടേയും അപ്രീതിക്കു പാത്രമായി ഭവിച്ചു. ഇങ്ങിനെ കുറെക്കാലം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അച്ഛനു ചരമകാലം ആസന്നമായിരിക്കുന്നു എന്നു കണ്ടിട്ട് അനുജനെ ദില്ലിയിൽനിന്നു വരുത്തി. പിന്നെ മൂപ്പനുസരിച്ചു സ്ഥാനമാനങ്ങളും രാജ്യവും ധനത്തിൽ

പകുതിയും എനിക്കും; ശിഷ്ടം ധനവും എന്റെ ദേശവഴികളും അനുജനും; അച്ഛൻ ഭാഗിച്ചുതന്നു. ഇതുകഴിഞ്ഞു രണ്ടാഴ്ചക്കകം അച്ഛൻ മരിച്ചു. അതു സംബന്ധിച്ചുള്ള അടിയന്തിരങ്ങൾ നടത്തിയതിനുശേഷം ഞങ്ങൾ ബീജപുരിയിൽ പോയിതാമസിച്ചു. അവിടെ വെച്ചായിരുന്നു ഉദയപുരീശനായ രണകേശസിംഹന്റെ പുത്രി രാധാബായിയെ ഞാൻ വിവാഹം ചെയ്തതു. വിവാഹാനന്തരം ഞാനും ഭാര്യയും ഇവിടെയ്ക്കു പോന്നു. അനുജൻ ദില്ലിയിലെയ്ക്കും പോയി. ഇങ്ങിനെ രണ്ടുസംവത്സരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ രാധാബായിക്കു ഗർഭചിഹ്നങ്ങൾ കണ്ടുതുടങ്ങി. പ്രസവകാലം അടുത്തപ്പോൾ രണ്ടു വൈദ്യന്മാരെയും ശിശുവിനെ നോക്കുവാൻ അയൽവാസിനിയായ ഒരു സ്ത്രീയെയും വരുത്തി. അവളും പൂർണ്ണഗർഭിണിയായിരുന്നു എന്നു് അവൾ ഇവിടെ എത്തി രണ്ടാഴ്ചകഴിഞ്ഞയുടൻ പ്രസവിച്ചപ്പോൾ മാത്രമേ അറിഞ്ഞുള്ളു. ഒരു പ്രസവം കഴിഞ്ഞു് അധികം താമസിക്കാതെ തേജോമയനായ ഒരു ബാലനെ രാധാബായിയും പ്രസവിച്ചു.'' ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു, കഴിഞ്ഞ സംഭവങ്ങളെപ്പറ്റി ഓൎമ്മിച്ചതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകളിൽ നിറഞ്ഞൊഴുകിയ അശ്രുധാരയെ വസ്ത്രാഗ്രംകൊണ്ടു തുടച്ചിട്ടു് ഒരു ദീൎഘനിശ്വാസത്തോടു കൂടി വീണ്ടും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

ആ ബാലനെ — അയ്യോ ഞാൻ എങ്ങിനെ പറയേണ്ടു — ആ ബാലനെപ്പറ്റി വിചാരിക്കുന്തോറും എന്റെ വ്യസനത്തിന്നു കുറവുവരുന്നില്ല. ആ ബാലനെ പ്രസവിച്ചു രണ്ടുമാസം കഴിഞ്ഞ ഉടൻ ഒരുനാൾ ഞങ്ങൾക്കു് ഒരു ബന്ധുവിന്റെ ക്ഷണപത്രം കിട്ടി. ഞങ്ങൾക്കു പോകുവാൻ മനസ്സില്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും ഒടുവിൽ പോകതന്നെ എന്നു് ഉറച്ചു.—''വിധിവിഹിതം ബുദ്ധിരനുസരതി'' എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു വ്യൎത്ഥമാകയില്ല — ഞങ്ങൾ യാത്രയ്ക്കു വട്ടംകൂട്ടി. കുഞ്ഞിനെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളണമെന്നു റസ്സിയായോടു ചട്ടംകെട്ടീട്ടു് ഏതാനും ഭടന്മാരോടുകൂടി ഞങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടു. എന്തിനധികം പറയുന്നു—ഞങ്ങൾ അവിടെ എത്തി സൽക്കാരം സ്വീകരിച്ചു കഴിഞ്ഞ ഉടൻ, ഇവിടെ നിന്നു വേ

റൊരു ഭൂതൻ വന്നു, കുട്ടിക്കു സന്നി പിടിപെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നു ഞങ്ങളോടു പറഞ്ഞു. ഇതിൽ പരം പരിഭ്രമമുണ്ടാകത്തക്ക വൎത്തമാനം വേറെന്തുള്ളു? വേഗം രണ്ടു കുതിരകളെക്കൊണ്ടു വരുവാൻ പറഞ്ഞു; ഭടന്മാരെ പുറകിൽ എത്തിക്കൊള്ളുവാൻ ചട്ടം കെട്ടി. ഞങ്ങളുടെ കുതിരകൾ വേഗമേറിയവ ആയിരുന്നതുകൊണ്ട്, ഭടന്മാരെക്കാൾ വളരെ മുമ്പിൽ ഞങ്ങൾ കാട്ടിൽ ആ സ്തംഭം കെട്ടീട്ടുള്ള സ്ഥലത്തെത്തി. ആ നിമിഷത്തിൽ എന്റെ കുതിര ഒരു വെടികൊണ്ടുവീണു. ഉടനെ മുഖം, കറുത്ത തുണി കൊണ്ടു മറച്ചുകെട്ടിയവരായ അഞ്ചാളുകൾ കാട്ടിനിടയിൽ നിന്നു ഞങ്ങളുടെ നേരെക്ക് അടുത്തു. കുതിര വീണതിനോടുകൂടി എന്റെ ഒരു കാൽ കുതിരയുടെ താഴെ അകപ്പെട്ടുപോയതിനെ വലിച്ചെടുക്കുന്നതിനു മുമ്പ് എന്റെ പുറത്തു വളരെ മുറിവുകൾ ഏല്പി ച്ചു. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ ഞാൻ ജീവനോടെ ഇരിപ്പാൻ ഇടയാക്കിയതു് എന്റെ ഉടുപ്പിനുള്ളിൽ യാദൃച്ഛികമായി ഇട്ടിരുന്ന ഇരുമ്പു കവചമായിരുന്നു. ഞാൻ ഒരു കണക്കിൽ എണീററുനിന്നു് എന്റെ മുമ്പിൽ നിന്നിരുന്ന ഘാതകനെ യമലോകത്തേക്കു തള്ളിവിട്ടു. ഉടൻ തന്നെ എന്റെ പിൻവശത്തു രാധാബായി നിലവിളിച്ചതു കേട്ട്, ഞാൻ തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ ആ സാധ്വി വേറൊരു ഘാതകന്റെ വെട്ടേററു കുതിരയിൽ നിന്നു മറിഞ്ഞുവീണതു കണ്ടു് അവിടെ ഒരു ചാട്ടത്തിനു ഞാനും എത്തി. അത്രത്തോളമെ എനിക്കു ഓൎമ്മയുള്ളു. പിന്നെ ഞാൻ ഉണൎന്നുനോക്കിയതു രാധാബായിയുടെ മുഖത്തായിരുന്നു. ഹാ— ആ സമയം എന്റെ മനസ്സിനുണ്ടായ ആശ്വാസവും ആനന്ദവും കൊണ്ട് എന്റെ സുഖക്കേടു പകുതിയും ഭേദമായി. ഞാൻ ഉണൎന്നു എന്നു കണ്ടപ്പോൾ രാധാബായി "എന്താ വേദനയ്ക്കു ഭേദമുണ്ടോ" എന്നു ചോദിച്ചു. ഈ ചോദ്യത്തിനു മറുപടി പറയാതെ—"നമ്മെ കൊല്ലുവാൻവന്നവരെവിടെ?" എന്നായിരുന്നു എന്റെ ചോദ്യം. ഇതുകേട്ടിട്ട് ആനന്ദാശ്രു തൂകിക്കൊണ്ടു രാധാബായി പറഞ്ഞു:—"പ്രാണനാഥാ!—ആ സംഭവം നടന്നിട്ടു നാൾ വളരെ കഴിഞ്ഞു. അവിടത്തെക്കൂടെ ഞാനും മരിപ്പാൻ സന്നദ്ധയായിരിക്കയായിരുന്നു. മുറിവുകളുടെ സ്വഭാവംകൊണ്ടു, വൈദ്യനും അ

ത്ര നിശ്ചയമുണ്ടായിരുന്നില്ലെന്ന് അയാളുടെ വാക്കിൽനിന്നും ഞാൻ മനസ്സിലാക്കി. ദൈവം എനിക്കു മംഗല്യഹാനി വരുത്തിയില്ലല്ലോ—അതുമതി. ഇനി ഭയപ്പെടാനില്ല. അവിടത്തെ ജീവനെ രക്ഷിച്ചതു് ഒരു ലാടനാണു്. അയാൾ ഇപ്പോൾ ഇവിടെയില്ല. ഒരൌഷധം കൊണ്ടുവരുവാൻ പോയിരിക്കയാണു്. നമ്മുടെ താമസം പ്രതാപഗിരിയിൽനിന്നും നാലഞ്ചുനാഴികയകലെ പർവ്വതങ്ങളുടെ ഇടയിലാണു്. ഈ ഭവനം ഒരു ഇടയന്റെതാണു്. ഇവിടത്തെ ഇടയനും വേറൊരിടയനും കൂടിയായിരുന്നു നമ്മെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയതു്. നാം മരിച്ചു എന്നു വിചാരിച്ചു് ആ നീചന്മാർ നമ്മുടെ ദേഹത്തിൽ കിടന്ന ആഭരണങ്ങളെ പറിച്ചെടുത്തുംകൊണ്ടു പോയ സമയംതന്നെ ഇടയന്മാർ ഒരു പററം ആടുകളെ മേച്ചുകൊണ്ടു് അവിടെ ചെന്നു. നമ്മെ കൊല്ലാൻ വന്ന കൂട്ടരിൽ ചിലരെ അവർ കാണുകയുംചെയ്തു. ഈ ഇടയന്മാർ രണ്ടുപേരിൽ ഓരോരുത്തർ ഓരോ ദിവസം പോയി ആടുമേച്ചും കൂലിവേലചെയ്തും കിട്ടിയ ആദായം നമ്മുടെ ദിനചര്യയ്ക്കു് ഉപയോഗപ്പെടുത്തുന്നു. നമ്മെ ചികിത്സിക്കുന്നതിനു സമർത്ഥനായ ഒരു ലാടനേയും അവർ കൊണ്ടുവന്നു മുറയ്ക്കു ചികിത്സയും ചെയ്യിക്കുന്നുണ്ടു്. എന്റെ സുഖക്കേടു് എട്ടാംദിവസം ഭേദമായി. അവിടുന്നു നാല്പതാംദിവസമായ ഇന്നേദിവസം കണ്ണുതുറന്നു"—ഈ വർത്തമാനം കേട്ടിട്ടു് എനിക്കുണ്ടായ ആശ്ചര്യത്തോടുകൂടി—"നമ്മുടെ കുട്ടിയോ?—എനിക്കു് അവനെ ലാളിച്ചു മതിയായില്ല—അവനെ ഒന്നു കാണിക്കണെ"—എന്നിങ്ങിനെ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കൊള്ളാത്ത ആശയോടെ ഞാൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടു രാധാബായി തൊണ്ട വിറയലോടുകൂടി—"പിന്നീടു പറയാം—കുട്ടിയുണ്ടു്" എന്നുമാത്രം പറഞ്ഞു. അതിന്റെശേഷം ഭാഗ്യവശാൽ ഞാൻ ഒന്നും അങ്ങോട്ടു ചോദിപ്പാൻ തുടങ്ങിയില്ല. അങ്ങിനെ കുറെ നാൾ കഴിഞ്ഞിട്ടു് എന്റെ ദേഹത്തിനു ആരോഗ്യം തോന്നിത്തുടങ്ങിയതു കണ്ടപ്പോൾ എന്റെ പഴയ ആശ വീണ്ടും ഉണ്ടായിട്ടു "കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കു പോകയല്ലെ നമ്മൾ?" എന്നു ഞാൻ ഒരു ദിവസം രാധാബായിയോടു ചോദിച്ചു. ഇതു കേട്ടിട്ടു രാധാബായി കണ്ണുനീർ വാർത്തുകൊണ്ടു്:—"ന

മ്മുടെ കൊട്ടാരവും ധനവും നാടും എല്ലാം പോയി. നമ്മുടെ നിത്യവൃത്തിക്കുപോലും ഒന്നും ഇല്ലെന്നുള്ള മട്ടിലായിട്ടിരിക്കയാണ്. ഇതെല്ലാം സഹിക്കാം—നമ്മുടെ കുട്ടി സന്നിപിടിപെട്ടു മരിച്ചുപോയെന്നു കേട്ടു. നമ്മെകൊന്നു എന്നു കേട്ടയുടൻതന്നെ റസ്സിയാ അവളുടെ കുട്ടിയെ എടുത്തുകൊണ്ടു പൊയ്ക്കളഞ്ഞുപോലും. —ഈ വിപത്തുകൾക്കെല്ലാത്തിനും പുറമേ നമ്മെ ശത്രുക്കൾ എതിൎത്ത് അപായപ്പെടുത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചതിനും മുമ്പ്, അവിടത്തെ ജീവനോടുകൂടിയോ കൊന്നിട്ടോ കൊണ്ടു ചെല്ലുന്നവൎക്കു രണ്ടായിരം മോഹർ ഇനാം കൊടുക്കാമെന്നു ചക്രവൎത്തി ഒരു വിളംബരം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തീട്ടുമുണ്ട്" എന്നായിരുന്നു പറഞ്ഞത്. ഇത്രയും കേട്ട ക്ഷണത്തിൽ വ്യസനാധിക്യത്താൽ ദേഹത്തിന് ഒരു ചൂടു തോന്നി—പിന്നീടു ഞാൻ ഒന്നും അറിഞ്ഞില്ല. മോഹാലസ്യത്തിൽ നിന്നുണൎന്നിട്ടുണ്ടായ പരിതാപം പറഞ്ഞറിയിപ്പാൻ പ്രയാസം. അധികവ്യസനവും എന്റെ പുത്രന്റെ മരണത്തെപ്പററി കേട്ടതുകൊണ്ടായിരുന്നു. മനസ്സിനെ ഒരു പ്രകാരത്തിൽ സമാധാനപ്പെടുത്തിയതിൽ പിന്നീടു, കൊട്ടാരവും ധനവുമെല്ലാം ആരുടെ അധീനത്തിലായെന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ ജയസിംഹനാണു കൈവശപ്പെടുത്തിയതു് എന്നറിഞ്ഞിട്ട് എനിക്ക് അത്ഭുതവും വ്യസനവും തോന്നി. വിളംബരവും, ജയസിംഹന്റെ ഉത്സാഹത്തിന്മേൽ ചക്രവൎത്തിയുടെ മന്ത്രിമാർ ഏഷണികൂട്ടിയതുകൊണ്ടുണ്ടായതാണെന്ന്, അന്വേഷണംകൊണ്ടു ക്രമേണ ഞാൻ അറിഞ്ഞു.

"പൂൎവികന്മാർ അത്യാപൽകാലങ്ങളിൽ ഉപകാരപ്പെടത്തക്കവണ്ണം ഉണ്ടാക്കീട്ടുള്ള ഈ സ്ഥലത്തു ദ്രവ്യം യഥേഷ്ടം ശേഖരിച്ചു വെച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ട്, ഇപ്പോൾ ഞങ്ങളുടെ കാലക്ഷേപം പരാശ്രയംകൂടാതെ നടക്കുന്നു. ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ച ഇടയന്മാൎക്കു വളരെ ധനം ഞാൻ കൊടുത്തതുകൂടാതെ അവരിൽ ഒരുവനെ ഭൃത്യനായും നിയമിച്ചു. അവനാണ് അവിടത്തെ ഇവിടെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നതു്."

ഈ കഥ കേട്ടിട്ടു വിശാന്തൻ ചിന്താഗ്രസ്തനായി സ്വല്പനേരം ഇരുന്നശേഷം:—

"പ്രഭൊ—അവിടുത്തെ അനുജൻ ഇങ്ങിനെ ചതിപ്രയോഗംചെയ്യുന്ന ഒരാളാണെന്നു ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഈ കഥ കേട്ടിട്ട് അത്ഭുതം തോന്നുന്നു. ജയസിംഹന് അവിടുത്തെ അച്ഛൻ വേണ്ട ധനം കൊടുത്തിട്ടുണ്ടല്ലൊ. പിന്നെ അവിടുത്തെ നേക്ക് ഈ ദ്രോഹം പ്രവൎത്തിപ്പാനൊരു സംഗതിയെന്നു തോന്നുന്നില്ല."

പ്രതാ:—"മനുഷ്യൎക്ക് അത്യാഗ്രഹം എന്ന ബാധ കൂടിയെങ്കിൽ അവർ ഏതു ഹീനകൃത്യം ചെയ്യാനാണു മടിക്കാത്തതു്?—സ്വന്തമെന്നോ അന്യമെന്നോ അവൎക്ക വകതിരിവുണ്ടാകുമോ?—എല്ലാ മഹാപാതകകൎമ്മത്തേയും ആരാഞ്ഞുനോക്കിയാൽ സ്വാൎത്ഥപരത എന്ന ധൂമിക അതുകളെ ആച്ഛാദനം ചെയ്തിരിക്കുന്നതായി നമുക്കറിയാറാകും. ജയസിംഹന്റെ സ്വഭാവത്തെപ്പറ്റി ആദ്യം തന്നെ ഞാൻ സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ—ആയാൾ കുബുദ്ധിയാണ്!—നേരെ പറയണമെങ്കിൽ എന്റെ മരണകല്പനയുംകൊണ്ടു ഡില്ലിയിൽ നിന്നു വന്നതു ജയസിംഹനായിരുന്നു എന്നാണ് എനിക്കുകിട്ടിയ അറിവ്. ഒരു ചെറിയ യുക്തി പറയാം. എന്റെമേൽ വൃഥാ ആരോപിച്ച കുററം രാജദ്രോഹമാണ്. ഈ കുററത്തിന് എന്റെ സ്ഥാനമാനങ്ങളും രാജ്യവും ധനവും എല്ലാം സൎക്കാരിൽ ചേൎപ്പാനുള്ളതാണ് അങ്ങിനെ ചെയ്യാതെ അവയെ ജയസിംഹനെ ഏല്പിച്ചതു് ആയാൾ പ്രയോഗിച്ച തന്ത്രംകൊണ്ടല്ലെ?—ആലോചിച്ചു നോക്കുക."

വിജ:—"ശരിയാണ്!—ജയസിംഹൻ ഇത്ര ചണ്ഡാലനോ?—അയാളുടെ വൎത്തമാനം കേട്ടാൽ ആൎക്കും ആയാൾ ഗുണവാനാണെന്നു തോന്നിപ്പോകും.—അതിരിക്കട്ടെ, അവിടുന്നു ജയസിംഹന്റെയും അയാളുടെ ഭടന്മാരുടെയും ദൃഷ്ടിയിൽ പെടാതെ ഇവിടെ വരുന്നതും പോകുന്നതും എങ്ങിനെ?—"

പ്രതാ:—"ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലെ?—പൂൎവികന്മാർ നന്നെ ആലോചിച്ചു പണിയിച്ചിട്ടുള്ള സ്ഥലമാണിതു്. ഇവിടെ വരുന്നതിന്നു നാം വന്നവഴി മാത്രമല്ല. കാട്ടിൽ നിന്നു വരാനും മാ

ഗ്ഗമുണ്ട്. ശുദ്ധവായുസഞ്ചാരത്തിന് ഈ പർവ്വതത്തിന്റെ ചരിവുകളിൽ അനേക ദ്വാരങ്ങൾ ഇട്ടിട്ടുണ്ട്."

വിശ:—"ഈ സ്ഥലത്തെ ആദ്യം നിർമ്മിച്ച അവിടത്തെ പൂർവ്വികൻ മഹാബുദ്ധിമാൻ തന്നെ!—പണ്ടുള്ളവരുടെ ബുദ്ധിവികാസം പോലെ നമ്മുടെ കാലത്തുള്ളവർക്കില്ല. ഇനി ഉണ്ടാകുമൊ എന്നു സംശയവുമാണ്."

പ്രതാ:—"അങ്ങിനെ വിചാരിക്കേണ്ട. ഒരു കാലത്തുണ്ടായിരുന്നില്ലേ? അതുപോലെ പിന്നേയും വരാമെന്നുള്ളതാണ്. എന്നാൽ എല്ലാക്കാലത്തും ഉണ്ടാകയില്ല. വളരെ അപൂർവ്വമായിട്ടെ അങ്ങിനെയുള്ള ജീവികൾ ഭൂലോകജാതന്മാരാകയുള്ളു."

വിശ:—"ആകട്ടെ, അവിടന്നു ജയസിംഹനെ ഭയംകൊണ്ട് ഇവിടെ വരാതാകിരുന്നതോർത്താൽ ആശ്ചര്യം തോന്നിപ്പോകുന്നു."

പ്രതാ:—"അതെ, അങ്ങിനെ തോന്നാം. വാസ്തവത്തിൽ, അതു ഭയപ്പെടാനൊന്നുമില്ല. ആ ജയസിംഹന്റെ ഹീനകൃത്യം അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ സദാ കുടികൊള്ളുന്നു. അതുകൊണ്ട് അയാളുടെ മനസ്സാക്ഷി അയാളെ ഭീരുവാക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്. ഭീരുത്വം നിഴലിനെ കണ്ടും ഭയപ്പെടും!"

വിശ:—"അവിടത്തെ സമയോചിതമായ സഹായം ആജീവനാന്തം നിലനില്ക്കുമായിരുന്ന വ്യസനത്തിൽ നിന്ന് എന്നെ രക്ഷിച്ചു. എന്റെ മകൾ താരയുടെ മനസ്സിനു വിപരീതമായി അവളെ ഞാൻ ജയസിംഹനു കൊടുപ്പാൻ തുടങ്ങുകയായിരുന്നു."

പ്രതാ:—"ഞാൻ എല്ലാ രഹസ്യങ്ങളും അറിയാതിരുന്നില്ല. ഈ വിവാഹസംബന്ധമായ ഏർപ്പാടിനെ വിഘ്നപ്പെടുത്തുവാൻ വേറെപ്രകാരത്തിൽ ശ്രമിച്ചു. അതു ഫലിക്കായ്കയാൽ ഒടുവിൽ ആ വിദ്യ എടുത്തതായിരുന്നു—എന്നാൽ, അവിടന്ന് അശേഷം ആലോചിക്കാതെ ഈ വിവാഹനിശ്ചയ

പ്രകാരം സൽഗ്ഗുണ സമ്പൂർണ്ണയായ അവിടത്തെ മകളെ ബലിയായിട്ടു് അർപ്പിക്കുവാൻ ഭാവിച്ചുവല്ലൊ? മനുഷ്യന്റെ ജീവിതകാലം മുഴുവൻ സംബന്ധിക്കുന്ന ഒരു പ്രധാനകാര്യ മല്ലെ വിവാഹം?—അതിനെ ഇത്ര നിസ്സാരമായി വിചാരിച്ചതു് എത്ര കഷ്ടമാണു്?"

വിശാ:—"വിവാഹസംബന്ധമായി ഞാൻ ധൃതിപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു താരയുടെ ബുദ്ധികെട്ട ചില ചാപല്യങ്ങൾ കണ്ടതുകൊണ്ടാണു്.

പ്രതാ:—"ചാപല്യങ്ങൾ കണ്ടുവെങ്കിൽ അവയെ ശമിപ്പിക്കേണ്ടുന്നമാർഗ്ഗം ഇങ്ങിനെയല്ല—താരയ്ക്കു പുരുഷോത്തമന്റെ നേർക്കു ബഹു സ്നേഹമാണെന്നു് അവിടുന്നറിഞ്ഞതുകൊണ്ടായിരിക്കാം ജയസിംഹനെക്കൊണ്ടു വിവാഹം ചെയ്യിപ്പിച്ചേക്കാമെന്നു നിശ്ചയപ്പെടുത്തിയതു്. ഒരു നോക്കുകയാണെങ്കിൽ താരയ്ക്കു യോഗ്യനായ പുരുഷൻ ആ പുരുഷോത്തമൻതന്നെ!—എന്നാൽ ആ യുവാവിന്റെ വംശനിർണ്ണയം അവിടത്തെയ്ക്കു ഇല്ലാത്തതുകൊണ്ടായിരിക്കാം ഇങ്ങിനെ ശഠിച്ചതു്."

വിശാ:—"അതേ! ആ പുരുഷോത്തമനെ ഞാൻ എടുത്തുവളർത്തി. അതിന്നൊരു പ്രതിഫലം അവനൊരുങ്ങിയതു് ഈ വിധമായിരുന്നു. അതു് എന്തൊരു ദ്രോഹവിചാരമായിരുന്നു?—എനിക്കു് അവനെ നന്നെ മുഷിഞ്ഞു. എന്നിട്ടു് അവനെ ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽനിന്നു മാറ്റി നിർത്തി. ഇതിലേയ്ക്കു് അവൻ ചെയ്ത പ്രതിക്രിയ എന്റെ മകനെ കൊല്ലുകയായിരുന്നു."

പ്രതാ:—"വരട്ടെ, വരട്ടെ! അത്ര നിശ്ചയമായി പറയാറായില്ല!—അവിടത്തെ ബുദ്ധി ചലിച്ചിരിക്കുന്ന സമയമാകയാൽ അങ്ങിനെ പറഞ്ഞുപോകയാണു്. അവനെ കണ്ടിട്ട ദുഷ്കൃത്യം ചെയ്വാൻ സന്നദ്ധനാകുന്നവനാണെന്നു് എനിക്കു അശേഷം തോന്നുന്നില്ല. അവനെ കാണുമ്പോൾ എന്റെ മനസ്സു് അലിയുന്നു—പ്രഭൊ, അവന്റെ മേൽ അവിടുന്നു വൃഥാ കൊലക്കുറ്റം ചുമത്തുവാനിടകൊടുക്കരുതു്. നന്നായാലോചിച്ചും തെളിവു ശേഖരിച്ചും അവന്റെ സമാധാ

നം കേട്ടും തീൎച്ചപ്പെടുത്തണം.—അവൻ നിരാശ്രയനാണെ—"

വിശ:—"സമാധാനം പറയാൻ അവന്നു വേണ്ട സമയം കൊടുക്കാം.—ആകട്ടെ, അവിടുത്തെ ഭാൎയ്യ രാധാബായിക്കു സുഖമല്ലെ?"

പ്രതാ:—"സുഖക്കേടു വിശേഷിച്ചൊന്നുമില്ല. എങ്കിലും പുത്രശോകം തീരാത്തതായിരിക്കുന്നു. ഈ കാലമൊക്കെ ആയിട്ടും അതിന്നു പഴക്കം വന്നിട്ടില്ല. ഞാൻ ഇങ്ങിനെ പ്രഭുക്കന്മാരേയും മററും പാട്ടുപാടി രസിപ്പിച്ചു കൂട്ടുകാരായി അലഞ്ഞുനടക്കാറായല്ലൊ എന്നും ആലോചിച്ചു വ്യസനമുണ്ട്—പോകട്ടെ, ദൈവം വിധിച്ചിടത്തോളം കാലം ഇങ്ങിനെ നടക്കട്ടെ."

വിശ.—"ഈ വിധം അധികം നാൾ കഴിച്ചുകൂട്ടണമെന്നില്ലെന്നാണ് എന്റെ പക്ഷം. കാലാവസ്ഥയെപ്പററി ഞാൻ പ്രത്യേകം പറയണമെന്നില്ലല്ലൊ?—അവിടുത്തേക്കു സ്ഥാനഭ്രംശം വന്നാലും ഇഷ്ടംപോലെ എല്ലായിടത്തും നടന്നു വൎത്തമാനങ്ങൾ അറിയാമല്ലൊ. അത്രയെങ്കിലും സ്വാതന്ത്ര്യം കിട്ടിയതു വലിയ കാൎയ്യം തന്നെ. എന്റെ അറിവിൽ പെട്ടിടത്തോളം, പഞ്ചാബികൾ, സിക്കുകാർ, മഹാരാഷ്ട്രന്മാർ, നമ്മുടെ പക്ഷക്കാരായ രജപുത്രന്മാർ തുടങ്ങിയുള്ള ജനങ്ങളുടെ ഹൃദയം ചാരക്കൂമ്പലിന്നകത്തുള്ള കനലുപോലെ നീറിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഏതെങ്കിലും ഒരു കാരണം മതി ജ്വലിച്ചു പൊങ്ങുവാൻ. ഇനി അവിടുത്തേക്കു ഈ അജ്ഞാതവാസം നിൎത്താറായി. അവിടുത്തെ ഞാൻ കണ്ടറിഞ്ഞിട്ടില്ലെങ്കിലും കേട്ടറിവു നന്നായുണ്ട്. ഗുണവാന്മാൎക്കു ഈശ്വരൻ അവസാനത്തിൽ ഗുണമേ വരുത്തുകയുള്ളു. നമുക്കു സംസാരിപ്പാൻ ഇനി ധാരാളം സൌകൎയ്യം ദിവസംപ്രതി കിട്ടുമല്ലൊ?—നേരം കുറെ ഏറെ ആയി. അവിടുത്തെ ഉറക്കത്തിന്നു വിഘ്നം വരുന്നുണ്ട്."

പ്രതാ:—"എന്നാൽ പോകാം—ഗായകനായിട്ട്, അവിടുന്ന് എന്നെ ഇനിയും കാണും. ആവശ്യാവസരങ്ങളിൽ കൂടുതൽ

പരിചയം നടിച്ചുപോകരുതു്. എന്നോടു സംസാരിപ്പാൻ ഇടവന്നുവെങ്കിൽ അവിടുന്നു് എന്നെ കേവലം ഗായകന്റെ നിലയിൽവിചാരിച്ചുവേണം പെരുമാറുവാൻ. അവിടത്തെയടുക്കൽ ഇതെല്ലാം പ്രത്യേകം പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല. എങ്കിലും കാലാവസ്ഥ ഓൎത്തുള്ള മുൻകരുതൽകൊണ്ടാണു പറയുന്നതു്."

എന്നു പറഞ്ഞു് അദ്ദേഹം വിശപന്തനോടുകൂടി ആ മുറിക്കു പുറത്തു വന്ന ഉടൻ അവിടെ ഇടയനായ ആ ഭൃത്യൻ വിളക്കുമായി നിന്നിരുന്നു. അവർ എല്ലാവരും കൊട്ടാരത്തിൽ പ്രവേശിക്കാനുള്ള വാതിൽ സമീപിച്ചപ്പോൾ പ്രഭുക്കന്മാർ ഇരുവരും ഗാഢാശ്ലേഷം ചെയ്തിട്ടു്, പിരിയുന്നതിനുമുമ്പു പ്രതാപസിംഹൻ:—

"ഭാഗ്യദോഷാബാധി പലവിധമായ ദുഃഖം അനുഭവിക്കുന്ന ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അവിടുത്തെ കാണ്മാൻ വരാഞ്ഞതാണു്".

വിശപന്തൻ:—"എനിക്കറിയാം. ഇനി സന്തോഷകാലം ഉണ്ടാകുമല്ലൊ.—അപ്പോൾ കാണാം." എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് അങ്കിപ്പുരയുടെ വാതിലിൽക്കൂടി തന്റെ മുറിയിലേയ്ക്കുപോയി.

ഇരുപതാം അദ്ധ്യായം.

പാതിരായായി. ഭയങ്കരമായ കൊടുങ്കാററു പുറപ്പെട്ടു. ഇടതിങ്ങിയ കാർമേഘങ്ങൾകൊണ്ടു് ആകാശം മറഞ്ഞു. ലോഹമെന്നു തക്കി ആകാശത്തിൽനിന്നു വെണ്മയമായി പാതിരി ഒഴികുന്ന ഭോഗ്യം ശോഭനിപ്പാകംവിധത്തിൽ മിന്നൽ ദീപ്തമായും, കണ്ണുകൾ ചിമ്മിപ്പോകുംവണ്ണവും, മഷിക്കൂട്ടുപോലെയുള്ള ഇരുട്ടിൽ ഇടയ്ക്കിടെ പ്രകാശിച്ചു. മിന്നലിന്റെ കാന്തിയേറുന്ന വക്രഗതിയിൽ ലോകമെല്ലാം ഒരു നിമിഷനേരത്തേയ്ക്കു പകൽപോലെയാകുകയും, അടുത്ത നിമിഷം സകല പദാർത്ഥങ്ങളും പണ്ടത്തിലും അധികം അന്ധകാരത്തിൽ മഗ്നങ്ങളാകുകയും ചെയ്തു. ഇവയെ തുടർന്നുള്ള പ്രചണ്ഡമേഘനിർഘോഷങ്ങൾകൊണ്ടു ലോ

കം ശിഥിലങ്ങളാകുന്നുവൊ എന്നു തോന്നി. മിന്നൽ പ്രകാശിക്കാതേയും, ഇടി മുഴങ്ങാതേയും ഉള്ള മദ്ധ്യേമാത്രകളിൽ ആ രാത്രിയിലെനിശ്ശബ്ദതയ്ക്കു ഭയങ്കരമായും, അഞ്ചിപ്പോകുന്നതുമായ ചില നിലവിളികളാൽ വിഘ്നംഭവിച്ചു. തരുക്കൂട്ടങ്ങളുടെ ലതാപരിവേഷ്ടിതങ്ങളായ ശാഖകളിൽ കാറ്റേററുണ്ടായ ഹൂങ്കാരനാദം പൈശാചികമെന്നപോലെ ഇരുന്നു. ഉന്നതങ്ങളായ വൃക്ഷങ്ങളുടെ കൊമ്പുകൾ ഞെരിയുന്നതും അവയുടെ പോടുകളിൽ കാററു ചീറിക്കടക്കുന്നതുംകൊണ്ടുണ്ടായശബ്ദപൂരം പ്രാണവേദനയോടെ കൈകാലുകൾ അടിച്ചു മനുഷ്യർ നിലവിളിക്കുംപോലെ കേട്ടു. ഇടിനാദം കേട്ടും മിന്നൽകണ്ടും ഭയപ്പെട്ടു കാട്ടുമൃഗങ്ങൾ അങ്ങുമിങ്ങും പാഞ്ഞോടുന്ന ഒച്ചകേട്ടാൽ ദുർദ്ദേവതാസമൂഹം ക്രീഡിക്കുകയാണ് ഉത്സാഹത്തോടെ കൂത്താടുന്നുവോ എന്നു സംശയിക്കും. ഈ ഘോരനിനാദങ്ങളുടെ ഇടയ്ക്കു ചിലപ്പോൾ മൂങ്ങയുടെ മൂളൽ കേൾക്കാം. അതു ദൂരെ എവിടെയോ കൊലപാതകംചെയ്യുന്നവന്റെ കയ്യിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ കഴിയാതെ മരണഭീതിയോടുകൂടിയ ഒരുവന്റെ അവസാനത്തെ ഞരക്കമൊ ആണോ എന്നു തോന്നിപ്പോകും.

പാറക്കൂട്ടങ്ങളുടെ ഇടകളിലും, അത്യുന്നതങ്ങളായ പർവതശിഖരങ്ങളുടെ വിടവുകളിലും, മലഞ്ചെരിവുകളിലും, ഉയരമുള്ള മലയിടുക്കുകളിലുംകൂടി ഗംഭീരാരവത്തോടെ ഒഴുകി ഒരുമിച്ചുചേർന്ന മഴവെള്ളം, അതിന്റെ ഉഗ്രവേഗത്തോടുകൂടിയ ഗതിയെ നിരോധം ചെയ്യു കല്ലുകളുടെ തടസ്ഥംകൊണ്ടു തിളച്ചും പതഞ്ഞും, അവിടെ നിന്നു ചീറി വെളിയിൽ ചാടി കീഴ്പോട്ടേയ്ക്കു പാറകളിൽ പതിച്ച് ഇടവിടാതെ ഉണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടിരുന്ന ഇടിനാദംപോലെയുള്ള ശബ്ദപൂരവും ജലകണസമൂഹങ്ങളും കാടെങ്ങും പരന്നു. പ്രകൃതിയുടെ കോപാഗ്നിയാകുന്ന മിന്നൽ ഈ ഭയങ്കരമായ കാഴ്ചയെ ഇടയ്ക്കിടെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു.

ഈ രാത്രിയിലെ ഭയങ്കരാവസ്ഥയെ തൃണീകരിച്ച് ഒരു മനുഷ്യരൂപം പ്രാണഭയരഹിതമായി ആ വനപ്രദേശങ്ങളിൽ സഞ്ചരിക്കയായിരുന്നു. പാറക്കൂട്ടങ്ങളും, പകൽപോലും അടുത്തുചെല്ലുവാൻ ഭയംതോന്നുന്ന ഉന്നതങ്ങളായ മലഞ്ചെരിവുകളും, രണ്ടു

പൎവ്വതശിഖരങ്ങളെ സംബന്ധപ്പെടുത്തുന്നതും അവയുടെ ഇരുവശങ്ങളിൽ അത്യഗാധങ്ങളായ കുഴികളോടുകൂടിയവയും, കാലടി കഷ്ടിച്ചു വെച്ചുപോകുവാൻമാത്രം വീതിയുള്ളവയുമായ മലമുരുത്തുകളും; ഒരടി തെററിവെച്ചാൽ വലിച്ചുകൊണ്ടുപോയി പിണ്ഡാകാരമാക്കി താഴ്‌വരയിൽ തള്ളത്തക്കതായ മലയുറവുകളും; എന്നുവേണ്ടാ അത്യാപൽകരങ്ങളും ദുൎഗ്ഗമങ്ങളുമായുള്ള സ്ഥലങ്ങളും ആ സ്വരൂപത്തിനു മാൎഗ്ഗനിരോധങ്ങളായി ഭവിച്ചില്ല. വിശേഷിച്ച് ഈ കണ്ടരൂപം ഒരു സ്ത്രീരൂപമായിരുന്നു. ഇവൾ ഒന്നുകിൽ മഹാധീരയൊ അല്ലെങ്കിൽ ഭ്രാന്തിയോ ആയിരിക്കണം. അല്ലാതെ ആ പൎവ്വതത്തിലുള്ള വിവിധങ്ങളായ ആപത്തുകളെ അലക്ഷ്യമാക്കി ഈ അസമയത്തു സഞ്ചരിപ്പാൻ തുനിയുകയില്ല. അവൾ തന്റെ ജീൎണ്ണവസ്ത്രത്തെ ദേഹത്തോടുചേൎത്തു മുറുകെ പിടിച്ചിരുന്നു. ഇതു് അവളുടെ സ്വഭാവഗതിയിൽ ഒന്നൊന്നല്ലാതെ ശീതവായു ഏല്ക്കുന്നതിൽ നിന്നു, ശുഷ്കിച്ചിരുന്ന അവളുടെ ദേഹത്തെ, രക്ഷിക്കണമെന്നുള്ള ആവശ്യത്തെ പ്രമാണിച്ചല്ലായിരുന്നു.

പാറകളിൽ വെള്ളം അടിച്ചുപൊങ്ങുന്ന വെളുത്ത പതപോലും കാണ്മാൻ വഹ്യാതെയിരുന്ന ആ കൂരിരുട്ടിൽ ആ സ്ത്രീയുടെ കണ്ണുകൾക്ക്, കുററിക്കാടുകളിൽ ചുരുളിട്ടുകിടക്കുന്ന പാമ്പിനെപ്പോലെയൊ, ആ വനങ്ങളിൽ ഇരതേടിപ്പതുങ്ങിക്കിടക്കുന്ന വ്യാഘ്രത്തെപ്പോലെയൊ ഈ ദുൎഘടപ്രദേശങ്ങളെ കാണ്മാൻ കഴിഞ്ഞു എന്നു വന്നതു് ആശ്ചൎയ്യം തന്നെ.

ആകാശമെല്ലാം ചെന്തീപ്രളയമെന്നു തോന്നിപ്പോകുംവിധം പെട്ടെന്നൊരു മിന്നൽ നിമിഷനേരം പ്രകാശിച്ചു. അപ്പോൾ ആ സ്ത്രീയുടെ ആപൽകരമായ നിലയെ കാണാമായിരുന്നു. ഇരുവശത്തേക്കും വിണ്ടുപൊളിഞ്ഞു മാറിനില്ക്കുന്ന ഒരു വലുതായ പാറയുടെ മദ്ധ്യേ കാലടിവയ്പാൻ മാത്രം വഴിയുള്ള സ്ഥലത്തുകൂടി അവൾ പോകയായിരുന്നു. അന്ധകാരംകൊണ്ടു് ഒന്നും കാണ്മാൻ പാടില്ലാതിരുന്ന ആ സമയത്തു പിന്നെയും ഒരു മിന്നലുണ്ടായി. അപ്പോൾ അവൾ ഒരു അരുവിയുടെ മേൽ ചാഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന പാറയിൽകൂടി നിൎഭയം നടക്കുന്നതു കാണാം. ചുവടു് തെററിവെ

ച്ചാൽ ഉണ്ടാകാവുന്ന ഭയങ്കരാവസ്ഥയെ അവൾ വിചാരിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ അവിടെത്തന്നെ സ്തംഭിച്ചുനിന്നുപോകുമായിരുന്നു. അങ്ങിനെ ചെയ്യാതെ ചുണ്ടുകളെ മുറുകെ അമർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു മലയുടെ താഴ്വരയിലുള്ള വനപ്രദേശങ്ങളിലേക്കു അവൾ നടന്നു.

ഇപ്രകാരം കൊടുങ്കാററും, മിന്നലും, ഇടിയും, മഴയുംകൊണ്ടു് ആ വനപ്രദേശത്തെ കലക്കി കല്പാന്തകാലം ആക്രമിക്കുംപോലെ തോന്നിപ്പിച്ച രൂക്ഷയായ പ്രകൃതിദേവതയുടെ നടനവേളയിൽ സഞ്ചരിപ്പാൻ തുനിഞ്ഞ ആ സ്ത്രീക്കു് ഒരു പ്രത്യേക ഉദ്ദേശമുണ്ടായിരുന്നിരിക്കണം.

ഈ ഉദ്ദേശസിദ്ധിക്കായി മലയുടെ താഴ്വരയിലുള്ള കൊടുങ്കാട്ടിനെ ലക്ഷ്യമാക്കിക്കൊണ്ടു മേൽ വിവരിച്ച ദുർഘടങ്ങളും ദുർഗ്ഗമങ്ങളുമായ പ്രദേശങ്ങളിൽക്കൂടി ആ സ്ത്രീ ദൃഢതരം കാലടികൾ വെച്ചു നടന്നു. രാത്രികാലം വലിയ അടവികളിൽ പല കാരണത്താലും ഓരോവിധ ഭയങ്കരശബ്ദങ്ങൾ കേട്ടേയ്ക്കാം. അവയിലൊന്നിലും അവളുടെ ശ്രദ്ധ പതിയാതെ പർവ്വതാഗ്രത്തിൽവെച്ചു പ്രകടിപ്പിച്ച നിശ്ചലധൈര്യത്തോടുകൂടി ആ വനപ്രദേശത്തു ചെന്നുനിന്നുംകൊണ്ടു് അവൾ തന്നത്താൻ ഇങ്ങിനെ പുലമ്പി:—

“ഇരുട്ടിൽ വഴിതെററിയിരിക്കാം — ഇവിടെ എങ്ങാണ്ടാണെന്നു തോന്നുന്നു”.

ഇതിനിടയിൽ ഒരു മിന്നലുണ്ടായ ഉടൻ അവൾക്കഭിമുഖമായി കുറെ അകലെ വെളുത്ത നിറത്തിൽ സ്തംഭാകൃതിയിൽ ഒന്നു കണ്ടുവെന്നു തോന്നീട്ടു് അവൾ വീണ്ടും—“ഹാ!—വഴി തെററീല്ല!—” എന്നുറക്കെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ആ സ്ഥലത്തെയ്ക്കു പോയി. അതു മുമ്പൊരദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ള സ്തംഭം തന്നെ എന്നു് ഓർക്കുന്നുണ്ടല്ലോ? അവിടെ എത്തി അതിവർഷംകൊണ്ടു ജലം പ്രവഹിക്കുന്ന തറയിൽ ആ സ്ത്രീ ഇരുന്നു.

കൊടുങ്കാററും മഴയും അവയുടെ ശക്തിമുഴുവൻ പ്രകടിപ്പിച്ചു. ഇടിനാദംകൊണ്ടു് ആ വനം കലുങ്ങി. ഇങ്ങിനെ പ്രകൃതിയുടെ കഠോരചേഷ്ടകൾ ആ സ്ത്രീയുടെ ചുററും പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടി

ആന്ന സന്ദൎഭത്തിൽ അവിടെ വേറൊരുവൻ വന്നത് അവൾ കണ്ടു. ആയാൾ സ്തംഭത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തു ചെന്നു നമസ്കരിച്ചു.

അവിടെ അങ്ങിനെ ചെയ്യു ആളിനെ, മുമ്പൊരവസരത്തിൽ, ആ സ്ഥലത്തുവെച്ച് ആ സ്ത്രീ കാണ്മാനിടയായപ്പോൾ അവൾക്ക് ആരെന്നു മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതുപോലെ ഇപ്പോഴും ഇച്ഛാഭംഗം വന്നേക്കുമെന്നു വിചാരിച്ച് അവൾ ആ മനുഷ്യന്റെ അടുത്തുചെന്നു നോക്കി. അയാൾ അപ്പോൾ തല കുനിഞ്ഞു നില്ക്കുകയായിരുന്നു. വേറൊരാൾ അടുത്തുണ്ടെന്ന് അയാൾ അറിഞ്ഞപ്രകാരം തോന്നീല്ല. എന്നിട്ട് ആ സ്ത്രീ അയാളുടെ ഭുജത്തിൽ പിടിച്ചുറക്കെ കുലുക്കിക്കൊണ്ട് ചോദിച്ചു:—

"കൊടിയ പാതകം ചെയ്തു മഹാപാപം പിടിപെട്ട നീ ഇവിടെ വരാൻ കാരണമെന്ത്?"

ആ മനുഷ്യന്റെ ദേഹത്തു ആ സ്ത്രീ മുറുകെ പിടിച്ചു കുലുക്കിയതിനോടുകൂടി, അയാൾ ഉറക്കത്തിൽനിന്നു ഞെട്ടിയുണരുന്നതുപോലെ ഉണൎന്നു. എന്നിട്ട്, മദ്യപാനിയായ ഒരുവൻ നിലത്തുവീഴാതെ തന്റെ നിലയെ ഉറപ്പിക്കുന്നതിനു ചെയ്യുന്ന ശ്രമം ഏതുവിധമോ, അതുപോലെ ആ മനുഷ്യനും താഴെ വീഴാതെയിരിപ്പാൻ വളരെ ശ്രമപ്പെട്ടു. ഒടുവിൽ ഒരു കണക്കിൽ അയാൾ നേരെ നിന്നുകൊണ്ട് ചുറ്റും നോക്കി. പ്രളയകാലം അടുക്കുന്നുവോ എന്നു സംശയിക്കത്തക്കവിധം ധാരമുറിയാതെ, കാറ്റിന്റെ ഗതിയെ അവലംബിച്ച് ഊക്കോടുകൂടി വീഴുന്ന മഴയും, അണ്ഡകടാഹങ്ങൾ തമ്മിൽ കൂട്ടിമുട്ടി ശിഥിലങ്ങളാകുന്നതുപോലെ പ്രഘോഷിതങ്ങളായി കേൾക്കാറായിരുന്ന ഇടിനാദവും, കണ്ണുകളെ തപിപ്പിക്കുന്ന മിന്നലും ഇവ എല്ലാത്തിനേക്കാൾ ഭയങ്കരമായ കൂരിരുട്ടുംകൊണ്ട് ആ മനുഷ്യനുണ്ടായ ഭീതിയാൽ വിറച്ചുകൊണ്ടു അയാൾ:—

"അതാരാണ് സംസാരിച്ചത്?—അയ്യോ, എന്നെ ഇവിടെ എന്തിനു കൊണ്ടുവന്നു?—എന്നെ രക്ഷിക്കണെ!"

സ്ത്രീ:—"നിന്റെ പാപശക്തിയാണ് നിന്നെ ഇവിടെ ഇപ്പോൾ വരാൻ കാരണമാക്കിയത്!"

മനുഷ്യൻ:—"ഞാൻ ഒന്നും ചെയ്തിട്ടില്ല !—എന്നെ ഈ ഇരുട്ടത്തും മഴയിലും ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നതു് എന്തിനു്?—രക്ഷിക്കണെ !—ഞാൻ വയസ്സനാണെ !—എന്നെ കൊല്ലരുതെ!"

സ്ത്രീ:—"ഇരുട്ടത്തും മഴയത്തും വന്നതു നീ തന്നെയാണു്. നീ ചെയ്ത പാപകൃത്യങ്ങൾക്കു് ഈ അനുഭവം മാത്രമല്ല—അതെല്ലാം അനുഭവിച്ചല്ലാതെ നീ മരിക്കയില്ലാ—നിന്നെ ശിക്ഷിക്കാനും രക്ഷിക്കാനും മനുഷ്യനാൽ സാദ്ധ്യമല്ല."

മനുഷ്യൻ:—"എന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്നതു ദേവതയാണു്. മായാപ്രയോഗം കൊണ്ടു സ്ത്രീരൂപത്തിൽ വന്നു് എന്നോടു സംസാരിക്കയാണു് !" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് അയാൾ തിരിഞ്ഞു് ഓടുവാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ ആ സ്ത്രീ അയാളുടെ കയ്യിൽ മുറുകെ പിടിച്ചു നിർത്തിക്കൊണ്ടു:—

"എടാ നീ മഹാപാപിയാണു്!—എന്നെ നീ കണ്ടിട്ടു് അങ്ങിനെ വിചാരിച്ചതു കുററമല്ല. നിന്നെപ്പോലെ മാംസാസ്ഥികൾ കൊണ്ടു സൃഷ്ടിച്ചിട്ടുള്ള ദേഹമാണു് എന്റേതും !—" എന്നിത്രയും ആ സ്ത്രീ പറഞ്ഞതിനിടയ്ക്കു് ഒരു പ്രേതമൊ പിശാചൊ വന്നു കൈയ്ക്കു പിടിച്ചാലുണ്ടാകാവുന്നതുപോലുള്ള ഭയത്താൽ ആ മനുഷ്യൻ വിറച്ചു നിലവിളിക്കാൻ ഭാവിച്ചു. എന്നാൽ ശബ്ദം വെളിക്കുവന്നില്ല. എന്നിട്ടു കുറച്ചു വർത്തമാനം പറയാറായപ്പോൾ അയാൾ ചോദിച്ചു:—"നീ മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിലുള്ളവളാണെങ്കിൽ പേരെന്താണു്?"

സ്ത്രീ:—"എന്റെ പേർ ഇപ്പോൾ ഞാൻ പറയുന്നില്ല. എന്നെ അറിവാനുള്ള അവസരം നിനക്കുണ്ടാകും !—നിന്നെയും നിന്റെ കൃത്യങ്ങളെയും പററി എനിക്കറിയാം." എന്നു പറഞ്ഞു് ആ മനുഷ്യന്റെ ചെവിയിൽ അവൾ എന്തൊ മന്ത്രിച്ചു.

ഇതു കേട്ടിട്ടു്, ഭയംകൊണ്ടു് അയാൾക്കു ഒരക്ഷരവും മറുപടി പറയാൻ നാക്കു പൊങ്ങാതെ നിന്നു. അപ്പോൾ ആകാശവും ഭൂമിയും ഒരുപോലെ പ്രഭ ചിതറുന്ന ഒരു മിന്നലും, അതോടൊന്നിച്ചു്, ഭയങ്കരമായ ഒരു ഇടിയും ഉണ്ടായി. ഇത്രയും കഴിഞ്ഞപ്പോഴയ്ക്കു് ആ മനുഷ്യൻ തന്റെ രണ്ടു കൈകളെ ഉയർത്തിക്കൊ

ണ്ട്—"ദൈവമേ—അങ്ങയുടെ കോപം എന്നെ ചുഴന്നു പിടിക്കുന്നു! എന്റെ മുമ്പിൽ ഇതാ കാലൻ നില്ക്കുന്നു!" എന്നുറക്കെ നിലവിളിച്ചുകൊണ്ട് അവിടെനിന്ന് ഓടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

തന്റെ മുമ്പിൽനിന്ന് ആ മനുഷ്യൻ പോയ ഉടൻ ആ സ്ത്രീ അത്യുച്ചത്തിൽ അമാനുഷികമെന്നു തോന്നിപ്പോകുംവിധം ഒന്നു ചിരിച്ചിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"നീ ചെയ്ത പാതകത്തിൻ ഫലം നീ അനുഭവിച്ചുതന്നെ തീരും".

ഇരുപത്തിഒന്നാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ള രൂക്ഷയായ പ്രകൃതിയുടെ കഠോരചേഷ്ടിതങ്ങളെ അശേഷം വകവെയ്ക്കാതെ അർദ്ധരാത്രിയിൽ വനത്തിൽക്കൂടെ സഞ്ചരിപ്പാൻ തുനിഞ്ഞ ആ സ്ത്രീയുടെ ഹൃദയം ഏതു നിലയെ പ്രാപിച്ചതാണെന്ന് ആലോചിച്ചറിവാൻ പ്രയാസം! അവൾ തന്റെ മനസ്സിനെ മറ്റുവിഷയങ്ങളിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കാതെയും, അവളുടെ ചുറ്റും പ്രകൃതിയുടെ ഘോരനടനം കണ്ടിട്ടു ചലിക്കാതെയും ഗാഢമായി ആലോചിച്ചുകൊണ്ടുനിന്നിരുന്നപ്പോൾ, ദൂരെനിന്ന് അതിവേഗം ഓടിവന്ന കുതിരക്കുളമ്പിന്റെ ശബ്ദം കേട്ടിട്ട് ആശ്ചര്യത്തോടെ ചുറ്റും നോക്കി. അപ്പോഴേയ്ക്കു കുതിര പാഞ്ഞോടി ആ സ്ത്രീ നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തിന്നു നേരെ എത്തി. അന്ധകാരംകൊണ്ട് ഒന്നും കാണ്മാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെങ്കിലും ആ കുതിരപ്പുറത്തിരുന്നയാൾ നിഷ്ഠുരതരമായും കോപംകൊണ്ടു പല്ലുകടിച്ചും ഉറക്കെ—"ഹായി! ഇവ ചെയിത്താൻപിടിച്ച മൃഗം!" എന്നു പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ അവൾ കേട്ടു. കുതിര അവിടെനിന്നും അതിവേഗം കടന്നു സ്വല്പം അകലെ ചെന്നപ്പോൾ എന്തിലോ കൂട്ടിമുട്ടി പിരണ്ടു വീഴുന്ന ശബ്ദം കേട്ടതിനോടുകൂടി കുതിരക്കുളമ്പിന്റെ ഒച്ചയും കേൾക്കാതായി. "ആ ജന്തു വീണു എന്നാണു തോന്നുന്നതു്—ഇരുട്ടത്തു പാറയിലോ വൃക്ഷത്തിലോ അടിച്ചു പക്ഷേ കുതിരയും ആളും—" എന്നിത്രയും ആ സ്ത്രീ പുലമ്പിയതിനിടയ്ക്കു കാട്ടിനുള്ളിൽനിന്ന്

ഒരു ദീനസ്വരം പുറപ്പെട്ടതു കേട്ടു. ഇതുകൊണ്ടു കതിരപ്പുറത്തിരുന്നയാൾക്കു് അപായം നേരിട്ടിരിക്കണമെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തികൊണ്ടു് അവൾ വേഗം ശബ്ദം പുറപ്പെട്ട സ്ഥലത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി നടന്നു. ഉടനെ ഒരു മിന്നൽ പ്രകാശിക്കയാൽ അവൾക്കു സംഗതിയെല്ലാം ഗ്രഹിപ്പാനിടയായി. വഴിവക്കിൽ ദീർഘകായനായ ഒരു യോദ്ധാവു് അനക്കമില്ലാതെ കിടക്കുന്നതു കണ്ടു. ദീനസ്വരം കേട്ടവിധവും, അയാളുടെ കിടപ്പിന്റെ സ്ഥിതിയുംകൊണ്ടു പക്ഷെ മൃതി ഭവിച്ചിരിക്കാമെന്നു ശങ്കിച്ചുനിന്നപ്പോൾ അയാൾ ഒരു ദീർഘനിശ്വാസത്തോടുകൂടി "അയ്യോ" എന്നൊരു ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചു. ഇതും കേട്ടപ്പോൾ ആ യോദ്ധാവു മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നറിഞ്ഞിട്ടു് ആ ദുരവസ്ഥയിൽ നിന്നു് അയാളെ രക്ഷിപ്പാനുള്ള മാർഗ്ഗം എന്തെന്നു് അവൾ ആലോചിച്ചുതുടങ്ങി. ഉടനെ സകലത്തേയും പകൽ എന്നപോലെ കാണത്തക്കവിധം ഒരു മിന്നൽ കേമമായി പ്രകാശിച്ചതുകൊണ്ടു് അവിടെ വീണുകിടന്നയാൾ മണിപുരാധീശന്മാരിൽ ജ്യേഷ്ഠസഹോദരനായ ഭീംജിയാണെന്നു് അവൾക്കു മനസ്സിലായി. സാധാരണ ഈ കൂട്ടർ സഞ്ചാരത്തിനിറങ്ങുമ്പോൾ മദ്യവും കൈവശമായിരിക്കുമെന്നു കേൾപ്പാനിടയായിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു് അവൾ ആ യോദ്ധാവിന്റെ ഉടുപ്പിൽ സ്പർശിച്ചുനോക്കി. അവൾ സംശയിച്ച പ്രകാരംതന്നെ അയാളുടെ മേൽ ഉടുപ്പിനോടുചേർന്നു് ഒരു വാറിൽ തൂക്കിയിട്ടിരുന്ന തുകൽക്കുപ്പി കണ്ടിട്ടു് അതിനെ എടുത്തു് അവൾ കുലുക്കിനോക്കി. ആവശ്യത്തിലധികം മദ്യം അതിലുണ്ടെന്നു അവൾ അറിഞ്ഞിട്ടു് ഒട്ടും മടിക്കാതെ ഭീംജിയുടെ വാപൊളിച്ചു കുറേ മദ്യം ഒഴിച്ചുകൊടുത്തു. ഇതു് അയാളുടെ ഉള്ളിൽ ചെന്നു കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ബോധം ഉണ്ടായിത്തുടങ്ങി. സംസാരിക്കാമെന്നുള്ളിടത്തോളം ശക്തി വന്ന ഉടൻ ആദ്യമായി കതിരയുടെ നേർക്കു് അയാൾക്കുണ്ടായ ദ്വേഷ്യത്തെയാണു പ്രകടിപ്പിച്ചതു്. എന്നിട്ടു് അയാൾ കിടന്നിടത്തുനിന്നു പ്രയാസപ്പെട്ടു എണീററു് ഒരു പാറയിൽ ചാരിയിരുന്നുകൊണ്ടു് ചോദിച്ചു:—

"എനിക്കു് ഇത്ര ദയയോടെ മദ്യം തന്നു് എന്റെ ജീവരക്ഷ ചെയ്തു നിങ്ങൾ ആരാണു്. ഈ ചേററിലും വെള്ളത്തിലും നിസ്സ

ഹായനായി ഞാൻ കിടന്നപ്പോയെങ്കിൽ എന്റെ കഥ എന്തായിരുന്നേനെ?—നിങ്ങളെ കണ്ടിട്ടു് ഒരുസ്ത്രീയെന്നാണു തോന്നുന്നതു്. ജീവജാലങ്ങൾ പുറത്തിറങ്ങാത്ത ഈ മഴയിലും ഇരുട്ടത്തും നിങ്ങൾ ഇവിടെ വന്നതെന്തിന്?''

സ്ത്രീ:—''ഞാൻ ഈ കാട്ടിൽക്കൂടി വഴിനടക്കയായിരുന്നു. അപ്പോൾ ഈ അപകടം പററിയതു കണ്ടു് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതാണു്.''

ഭീം:—''നിങ്ങൾ ആരാണു്?''

സ്ത്രീ:—''എന്നെ അറിവാനിടയുണ്ടു്. ഇന്നാൾ പ്രതാപഗിരിയിലുള്ളവരും നിങ്ങളുമായി യുദ്ധം നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ ഒരു യുവതി രക്ഷപ്പെട്ടു എന്നു ഞാൻവന്നു പറഞ്ഞതോർക്കുന്നുണ്ടോ?''

ഭീം:—''നല്ലപോലെ!—ഹാ, നിങ്ങളുടെ ആകൃതി മിന്നലിന്റെ പ്രകാശംകൊണ്ടു കണ്ടിട്ടു, ഞാൻ അങ്ങിനെ സംശയിച്ചു. ഇപ്പോൾ ഇത്ര കഠിനമായി വർഷിക്കുന്ന സമയം നിങ്ങൾക്കു പുറത്തിറങ്ങി സഞ്ചരിക്കാമെന്നു തോന്നിയതു നിങ്ങളുടെ വല്ല ഉദ്ദേശ സാദ്ധ്യത്തിനായിരിക്കണം—അല്ലേ?''

സ്ത്രീ:—''ഇതു് എന്നെമാത്രം സംബന്ധിക്കുന്ന ചോദ്യമല്ല. ഈ വിധം അങ്ങോട്ടും ചോദിക്കാൻ എനിക്കു് അവകാശമുണ്ടു്.''

ഭീം:—''അതേയോ?—എന്നാൽ പറയാം! ഈ കൊടുങ്കാററും മഴയും തുടങ്ങുന്നതിനുമുമ്പു് ഒരു സ്നേഹിതനെ കാണ്മാൻ ഞാൻ പുറപ്പെട്ടു. കുറേദൂരം വന്നപ്പോഴായിരുന്നു മഴയാരംഭിച്ചതു്. ഭയങ്കരമായ യുദ്ധത്തിൽ പിൻതിരിയാതെ നിന്നു പോർചെയ്യുന്ന എനിക്കു് ഈ ഇടിയും മഴയും വലിയ കാര്യമല്ല. മിക്കവാറും അവ എന്നെ ബാധിക്കാറുമില്ല. എന്റെ കുതിരപററിച്ച ചതികൊണ്ടാണു് എനിക്കു് ഈ വിപത്തു നേരിട്ടതു്. അതു വളരെ ഇണക്കമുള്ള ജന്തുവാണു്. ഞാൻ പുറത്തുള്ളപ്പോൾ വലിയ തോക്കിലെ വെടി

ക്ക് എതിരേ പോകുവാൻ അത്ര മടിക്കയില്ല. എങ്ങിനെ യൊ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഇടിയുടെ ശബ്ദം കേട്ടിട്ട വിരണ്ടോ ടിക്കളെഞ്ഞു. ഞാൻ അതിനെ പലപ്രകാരത്തിൽ സമാധാനപ്പെടുത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ഫലിച്ചില്ല.''

സ്ത്രീ:—''എന്നെപ്പററി ഇങ്ങിനെയൊന്നും എനിക്ക പറയാനില്ല. ഞാൻസ്നേഹിക്കുന്നവരൊ എന്നെ സ്നേഹമുള്ളവരൊ ആരും തന്നെ ഈ ലോകത്ത് എനിക്കില്ല. എന്റെ യാത്രയ്ക്ക് ഒരു സ്ഥലവും പ്രത്യേകിച്ചു കുറിപ്പാനും എനിക്കില്ല. നടക്കണമെന്ന തോന്നിയാൽ നടക്കും. എന്നാൽ അങ്ങിനെ എനിക്ക് ഈ സന്ദർഭത്തിൽ തോന്നിയതിന്റെ ഫലം നിങ്ങൾക്ക് അനുഭവപ്പെട്ടല്ലൊ? അഥവാ, തോന്നീല്ലെന്നിരിക്കട്ടെ–ഈ ഉപകാരം എന്നിൽനിന്ന നിങ്ങൾക്ക ലഭിക്കുവാൻ ഇടയാകുമോ?—ഞാൻ വല്ല ഉപകാരവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അതിനെപ്പററി കൃതജ്ഞത തോന്നീല്ലെങ്കിലും പരിഹസിച്ചു പറയാതിരുന്നാൽമതി. ഇതാണ വലിയ പ്രത്യുപകാരം!—

മീം:—''നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു ന്യായം തന്നെ. ഞാൻ വാസ്തവത്തിൽ നിങ്ങളെപ്പററി തെററിദ്ധരിച്ചുപോയി. എന്റെ ഈ അപരാധത്തെ ക്ഷമിക്കണം. നിങ്ങൾ എനിക്ക ചെയ്തിട്ടുള്ള ഉപകാരത്തിന് പ്രത്യുപകാരം ചെയ്വാൻ തക്ക അവസരം വരുമ്പോൾ—മണിപുരാധീശന്മാരുടെ നേർക്ക സാധാരണജനങ്ങൾക്ക് അത്ര തൃപ്തിയില്ലാതിരുന്നാലും, അവർ കൃതഘ്നന്മാരല്ലെന്ന കാട്ടിത്തരാം.—ആകട്ടെ താമസിപ്പാൻ നിങ്ങൾക്ക സ്ഥലമില്ലന്നല്ലെ പറഞ്ഞത്?—പോകാം! എന്റെ കൊട്ടാരത്തിൽ ആജീവനാന്തം നിങ്ങൾ താമസിച്ചുകൊള്ളുവിൻ!''

അപരിഷ്കൃതന്മാരും കുബുദ്ധികളും ആയിരുന്നാലും അവർ സംസാരിക്കുന്ന വിധംകൊണ്ട് അവരുടെ നേർക്ക ആർക്കും വിശ്വാസം തോന്നിപ്പോകാറുണ്ട്. ഈ വിഷയത്തിൽ, മീംജീ പരക്ഷടമായി ആ സ്ത്രീയോട പറഞ്ഞതായിരുന്നാലും അയാൾ നിസ്സ

സമ്പ്രദായവും അയാളുടെ ശബ്ദകാഠിന്യവും കൊണ്ട്, അവർ ധീംജീ ക്ഷണിച്ച പ്രകാരം സ്വീകരിപ്പാൻ ആദ്യം വിചാരിച്ചു. എന്നാൽതന്റെ മനസ്സിനേയും ദേഹത്തേയും ക്രമത്തിലധികം പ്രകൃതിക്കെതിരായി ക്ലേശിപ്പിച്ചിരുന്നതു് ക്രമേണ അവയുടെസ്വഭാവസ്ഥിതിയെ പ്രാപിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയതുകൊണ്ടു ക്ഷീണവും ബുദ്ധിക്ഷയവും തന്നെ ആക്രമിച്ചുതുടങ്ങുന്നു എന്നു കണ്ടിട്ട്, ധീംജീയുടെ അപേക്ഷയെ നിഷേധിക്കണമെന്നു തോന്നിയതിനെ ഉടൻ ഭേദപ്പെടുത്തി അവൾ പറഞ്ഞു:—

"എനിക്കു വല്ലിടത്തും ഒന്നു കിടന്നാൽ കൊള്ളായിരുന്നു. ക്ഷീണവും കലശലായിട്ടുണ്ട്. ഒരടിപോലും വെപ്പാൻ ശക്തിയില്ല. നിങ്ങളുടെ കൊട്ടാരമൊ വളരെ ദൂരെയുമാണ്!—ഞാൻ എന്തുവേണ്ടു?—ഈ മരങ്ങളിൽ ഒന്നിന്റെ ചുവട്ടിൽ കിടക്കട്ടെ!—"

ധീം:—"എന്റെ ജീവഹാനിക്ക് എളുപ്പമായിരുന്ന കാലത്തു് എന്നെ കാട്ടുമൃഗങ്ങൾക്ക് ഇരയാകുവാൻ വിട്ടിട്ടുപോയൊ നിങ്ങൾ?—ഇല്ലല്ലോ? അതുപോലെ ഭയങ്കരമായ ഈ രാത്രിയിൽ നിങ്ങളെ നിസ്സഹായയാക്കി ഇവിടെ വിട്ടേച്ചുപോകുവാൻ ഞാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നില്ല. മഴ ഇനിയും മാറീട്ടില്ല. തറയെങ്ങും ഉപ്പന്മയമായിരിക്കുന്നു. എന്റെ കുതിരയെ കണ്ടുകിട്ടിയെങ്കിൽ അതിലൊ, അല്ലാത്തപക്ഷം എന്റെ ചുമലിൽ വഹിച്ചൊ നിങ്ങളെ കൊണ്ടുപോകാം."

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം ധീംജീ തന്റെ അരവാറിൽ തൂക്കിയിട്ടിരുന്ന ഒരു കൊമ്പെടുത്തു കാടെങ്ങും കേൾക്കുമാറുച്ചത്തിൽ ഒരു കാഹളധ്വനി മുഴക്കി. അതിന്റെ പ്രതിദ്ധ്വനി അവസാനിക്കും മുമ്പ്, ദൂരെ നിന്ന് ഓടിവരുന്ന കുതിരക്കുളമ്പിന്റെ ഒച്ച കേട്ടിട്ട് അതു തന്റെ കുതിരയുടെതായിരിക്കുമെന്നു കരുതി അയാൾ അതിന്റെ പേർ പറഞ്ഞു് ഉറക്കെ വിളിച്ചു. കുതിര വേഗം ധീംജീയുടെ സമീപം ഓടി എത്തിയപ്പോൾ അതിന്റെ കഴുത്തിലും ഭുജങ്ങളിലും തട്ടിത്തലോടിക്കൊണ്ട് അയാൾ:—"എന്റെ, നീ വളരെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ട്. നീ എന്നെ താഴത്തു തള്ളിയിട്ടു് ഉപേക്ഷിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചില്ലല്ലൊ?— നിന്റെ ദൌഷ്ട്യംകൊ

ഞാൻ വീഴാനിടയായെങ്കിലും മാപ്പു തന്നിരിക്കുന്നു.'' എന്നിങ്ങി ൻ കുതിരയോടു പറഞ്ഞതിനുശേഷം സ്ത്രീയോടു പറഞ്ഞു:—

''നിങ്ങൾക്ക് എന്റെ പുറകിൽ ഇരിക്കരുതോ? എന്നെ മുറുകെപിടിച്ചുകൊള്ളണം. ഇരുട്ടുകൊണ്ടു ഭയപ്പെടാനില്ല. നമുക്ക് അതിവേഗത്തിൽ പോകാം.''

ഈ സംഭാഷണംകഴിഞ്ഞു സ്വല്പ നിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ, രണ്ടാൾ പുറത്തുണ്ടെന്നുള്ളതിനെ വകവയ്ക്കാതെ ആ കുതിര വേഗത്തിൽ ഓടിപ്പോയി.

* * * * * *

* * * * *

രാത്രി മണി രണ്ടുകഴിഞ്ഞു. കൊടുങ്കാററും മഴയും കലശൽ കൂട്ടി. ഇതും മററു കാരണങ്ങളുംകൊണ്ടു വിശ്രാന്തമന്ന നിദ്രയുണ്ടായില്ല. അദ്ദേഹം തന്റെ പുത്രിയെ സമാശ്വസിപ്പിച്ചിട്ടു മടങ്ങി വന്നപ്പോൾ യാദൃച്ഛികമായി രാമദാസനെ കണ്ടതും, ആ ഗായകൻ ഒളിച്ചു കൊട്ടാരത്തിന്റെ അധോഭാഗങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചതും, ഗായകന്റെ യഥാർത്ഥാവസ്ഥ അറിഞ്ഞതും, ആ ഗായകൻ കഥകൾ പറഞ്ഞതും, എല്ലാം ആലോചിച്ചിട്ട്, ഹൃദയത്തെ കൊടുങ്കാററിൽ അകപ്പെട്ട കപ്പലെന്നപോലെ, വികാരങ്ങളാകുന്ന തിരമാലകളിൽ ഇട്ടുരുട്ടി സ്വൈരമോ നിലയോ ഇല്ലാതെ കുഴക്കി. ചന്ദ്രസേനനെ കൊലചെയ്തു എന്ന് അദ്ദേഹം തീർച്ചയായി വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ ആ യുവാവിനെകൊന്നതു പുരുഷോത്തമനായിരിക്കുമെന്നു സംശയിച്ചുവെങ്കിലും അങ്ങിനെ ബലമായി ഉറയ്ക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സാക്ഷി അനുവദിച്ചില്ല. താൻ എത്രയോ ലാളിച്ചുവളർത്തിയ പുത്രിയെ ബലാൽ ഒരുവനു വിവാഹംചെയ്തുകൊടുപ്പാൻ ശ്രമിച്ചതിൽവെച്ച് ആ യുവതിക്ക് അപാരദുഃഖത്തിനിടയാക്കിയതുകൊണ്ടു, പശ്ചാത്താപം അദ്ദേഹത്തിന്റെഹൃദയത്തെവേദനപ്പെടുത്തി. തന്റെ പുത്രിയുടെ ഭർത്താവായിരിക്കുവാൻ യോഗ്യനായപുരുഷനെന്നു താൻ കുറേ മുമ്പുവരെ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചിരുന്നയാൾ മഹാ പാതകനാണെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ വ്യസനവും അത്ഭുതവും ലജ്ജയുംകൊണ്ടു ധൈര്യം മുഴുത്തു. ഈ വിധങ്ങളായ വികാരങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ത

രയെ മേലാൽ ഒരിക്കലും ഒരു കാൎയ്യസംബന്ധമായും നിർബ്ബന്ധി
ക്കയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം ശപഥംചെയ്കയുംചെയ്തു. ഈ സന്ദൎഭ
ത്തിലായിരുന്നു പ്രകൃതിയുടെ ഘോരമായ ഭാവപ്പകൎച്ചയുണ്ടായത്.
ക്രൂരിരുളും, അത്യുഗ്രാരവത്തോടുകൂടിയ ഇടിയും, കണ്ണുകൾ മഞ്ചി
പ്പോകത്തക്ക മിന്നലും, പ്രളയകാലം സമീപിക്കുംപോലെ തോന്നി
യ കൊടുങ്കാററിന്റെ ഗർജ്ജിതവുംകൊണ്ടു കൊട്ടാരം ഇളകി വിറ
ച്ചു. വിശ്വന്തൻ ഘോരശബ്ദങ്ങൾ കേട്ടു നിശ്ചേഷ്ടനായിട്ടിരു
ന്നു. ദുഃഖകരങ്ങളായ വിചാരങ്ങളുടെ ആധിക്യത്താൽ മനസ്സി
ന്നു ദുസ്സഹമായ ഘനം തോന്നിച്ചു. ആ മുറിയിൽ താൻ ഏക
നായിട്ടിരിക്കയാണെന്നു വിചാരിച്ചു നടുക്കം ഉണ്ടായി. ഇടയ്ക്കി
ടെ, അഗ്നിപൎവ്വതത്തിൽനിന്നു ചെന്തീ പ്രവഹിച്ചു പെട്ടെന്ന്
അണയുംപോലെ മിന്നൽകൊണ്ടു ലോകമെല്ലാം ഒരു നിമിഷനേ
രം പ്രകാശിച്ചും, അടുത്തനിമിഷം അവ അന്ധകാരത്തിൽ ലയി
ച്ചും കണ്ടു. ചിലപ്പോൾ പാമ്പിനെപ്പോലെ വക്രഗതിയിൽ
പാഞ്ഞും, ചിലപ്പോൾ പല ശാഖകളായി തിരിഞ്ഞു ഭൂമിയിലേ
യ്ക്കു് ആഗ്നേയാസ്ത്രങ്ങൾപോലെ പതിച്ചും, ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരു
ന്ന മിന്നൽകൊണ്ടു ലോകം ദഹിക്കുമെന്നു തോന്നി. ഇങ്ങിനെ
പ്രകൃതിയുടെ ഘോരനടനംകണ്ടു ഭയപ്പെട്ടു്, വിശ്വന്തൻ എങ്ങി
നെയെന്നറിയാതെ നിദ്രയെ പ്രാപിച്ചു.

ഇരുപത്തിരണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ കണ്ട സംഭവങ്ങളെപ്പററി അടു
ത്തദിവസം പുലൎച്ചയോടുകൂടി പ്രതാപഗിരി കൊട്ടാരത്തിലുണ്ടാ
യിരുന്നവരെല്ലാവരും എഴുന്നേററ് ഓരോ സംഘങ്ങളായി കൂട്ടം
കൂടിയിരുന്ന് അവരവൎക്കു തോന്നിയപോലെ ഓരോ കഥകൾ പ
രസ്പരം പറഞ്ഞു. അവയിൽ ദുൎദ്ദേവതകളുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്തെ
സൂചിപ്പിക്കത്തക്കതായ ചില പൊടിക്കൈകൾ പ്രയോഗിക്കാൻ
ഓരോരുത്തൎക്കുമുണ്ടായിരുന്നു.

മദ്ധ്യാഹ്നത്തിനു മുമ്പായി അവിടെയുണ്ടായ

രുന്ന അതിഥികൾ മിക്കവരും യാത്രപറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞു. ആ കൂട്ടരുടെ ശേഖരത്തിൽ, രാമദാസനും അയാളോടൊരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്ന മൂന്നു ഗായകന്മാരും യാത്രചോദിപ്പാൻ പ്രധാന തളത്തിൽ ചെന്നു. അവിടെ വിശ്വന്തനും ജയസിംഹനും ഇരിക്കയായിരുന്നു.

വിശ്വ:—"രാമദാസൻയാത്രചോദിപ്പാൻ വന്നതാണ്-അല്ലേ?-"

രാമ:—"മഹാനുഭാവന്മാരായ പ്രഭുക്കന്മാരുടെ സന്നിധാനത്തിൽ ഞങ്ങൾക്കറിയാവുന്നിടത്തോളം വിദ്യകൾ കാണിപ്പാൻ ദൈവം ഇടതന്നില്ല. അവിടത്തേയ്ക്കു വലുതായ ദുഃഖം ഉണ്ടായിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു ഇനി ഞങ്ങൾ വേറൊരവസരത്തിൽ വരാമെന്നാണു കരുതുന്നതു്. വിടകൊൾവാൻ കല്പനയുണ്ടാകണം!"

വിശ്വ:—"എന്റെ മകന്റെ കാൎയ്യത്തെപ്പററി മനസ്താപം വളരെയുണ്ടു്. ദൈവകൃപയെന്നല്ലാതെ മററൊന്നും പറയാൻ കാണുന്നില്ല—നിങ്ങൾ വന്നിട്ടു് അധികം ദിവസം ആയില്ലല്ലോ. എന്റെ മകനെ കാണാതായ കാൎയ്യത്തെപ്പററി വേണ്ട വിചാരണ നടത്തുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അതിന്റെ പൎയ്യവസാനം അറിഞ്ഞിട്ടുപോകണം."

"കല്പനപോലെ." എന്നു പറഞ്ഞു സമ്മതിച്ചു രാമദാസനും കൂട്ടരും അവരുടെ മുറിയിലേക്കു പോയി.

പ്രഭുക്കന്മാർ ഗമിച്ചായ ഉടൻ, വിശ്വന്തൻ, തനിക്കു കേൾപ്പാനിടയായ കഥയേയും തന്റെ ശപഥത്തേയും ഓൎത്തു് ജയസിംഹനോടു പറഞ്ഞു:—

"ഒരു മുഖ്യസംഗതിയെപ്പററി നിങ്ങളോടു പറയാനുണ്ടു്. അങ്ങിനെ ഞാൻ പറയുന്നതുകൊണ്ടു പരിഭവം തോന്നരുതു്.

ഇതുകേട്ടു ജയസിംഹൻ പരിഭ്രമത്തോടെ—" പറയാമല്ലോ—ഒന്നുകൊണ്ടും പരിഭവമില്ല!" എന്നു പറഞ്ഞെങ്കിലും വിശ്വന്തൻ എന്തു പറയാനാണു ഭാവമെന്നറിവാൻ ആഗ്രഹിച്ചു് അക്ഷമനായി നിന്നു.

വിശ:—"നിങ്ങൾ ഇരിക്കണം—പറയാം. എന്റെ മകളുടെ വിവാഹനിശ്ചയത്തെപ്പററിയാണ പറവാനുള്ളത്. ഒരം നിശ്ചയം കഴിഞ്ഞതിൽപിന്നീട താരയ്ക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള പരിതാപം കണ്ടു് എന്റെ മനസ്സ് ഉരുകുന്നു."

ജയ:—"അതുകൊണ്ടു് അവിടുന്നു് എന്താണ നിശ്ചയിക്കുന്നതു്."

വിശ:—"എനിക്കു് ഒരു മകൻ ഉണ്ടായിരുന്നു—അവനും പോയി! ഇനി മകൾ ഒന്നുള്ളവളേയും ദുഃഖിപ്പിച്ചു വൃഥാ കൊല്ലുവാൻ മനസ്സുവരുന്നില്ല."

ജയ:—ഇതുകൊണ്ടു ഞാൻ അർത്ഥമാക്കേണ്ടതു് ഈ വിവാഹനിശ്ചയത്തിൽ നിന്നു, ഞാൻ പിൻവലിക്കണമെന്നാണു്—അല്ലേ?"

വിശ:—"ഈ കാൎയ്യത്തിൽ ആലോചനാക്കുറവും ധൃതിയും ക്രമത്തിലധികം ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നു ഞാൻ നല്ലോണം സമ്മതിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. നന്നെ ആലോചിക്കാതെ ചെയ്ത പ്രവൃത്തിയുടെ ഫലം ഞാൻ അനുഭവിക്കുന്നു.—എന്നോടു പരിഭവിക്കരുതു്—ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു വാഗ്ദാനം ചെയ്തുപോയി... ഇനി നിങ്ങളുടെ ദയ, ഉദാരമനസ്സ് ഇതുകളോടാണു്, എന്നെ ഈ കെട്ടുപാട്ടിൽനിന്നു മോചനംചെയ്യാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതു്."

ജയ:—"ഏതൽകാലാവസ്ഥയെപ്പററി അങ്ങു് അല്പംപോലും ആലോചിക്കുന്നില്ല. വിവാഹം നിശ്ചയം ചെയ്തിട്ടാണല്ലൊ അവിടുന്നു് എനിക്കു് എഴുതിയയച്ചതു്.—ഈ വൎത്തമാനം എന്റെ ബന്ധുമിത്രങ്ങളും അയൽനിവാസികളും അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ഇതിനെല്ലാത്തിന്നും പുറമെ മുഹൂൎത്തവും നിശ്ചയിച്ചു. യാദൃച്ഛികമായി ആ മുഹൂൎത്തപ്രകാരം വിവാഹം നടന്നില്ല എന്നേയുള്ളു. എന്റെ ഭാൎയ്യയാവാൻപോകുന്ന കന്യകയ്ക്കു ദേശാചാരപ്രകാരം വസ്ത്രാഭരണങ്ങളും കൊണ്ടു ബീജപുരിയിൽനിന്നു് ആൾ വന്നതും അവിടുന്നു കണ്ടില്ലേ? മംഗല്യധാരണം കഴിഞ്ഞില്ലെന്നല്ലാതെ മററുള്ള വിവാഹച്ചടങ്ങുകൾ എല്ലാം നിവൎത്തിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഇനിയൊരു മുഹൂൎത്തം നിശ്ചയിക്കണമെന്നല്ലാതെ വേറൊന്നും ഇതിനെ സംബന്ധിച്ച ചെയ്യേണ്ടതായിട്ടില്ല. ഇങ്ങിനെ ഇരിക്കെ ഈ നിശ്ചയത്തെ ഭേദപ്പെടുത്തണമെന്ന വിചാരിക്കുന്നത് എനിക്ക വലുതായ അവമാനമാണ്!"

വിശ:—"എന്നാൽ ഞാൻ ഒന്ന പറയുന്നതു കേൾക്കണം. മുഹൂൎത്തം ഇപ്പോൾ വേറെ നിശ്ചയിപ്പാൻ തരപ്പെടാത്ത നിലയിലാണല്ലോ ഇരിപ്പ്. അതുകൊണ്ട് ഈ ദുഃഖകാലം കഴിയുന്നതുവരെ ക്ഷമിച്ചാൽ താരയുടെ മനസ്സ് ക്രമേണ വശത്താമെന്ന തോന്നുന്നു."

ജയ:—"അവിടുന്ന തന്നെയാണ വിവാഹം നിശ്ചയിച്ചത്. അവിടുന്ന തന്നെയാണ് ഇപ്പോൾ അതിനെ ഭേദപ്പെടുത്താൻ പറയുന്നത്!-ഇത് ലോകാചാരത്തിന് അടുത്തതാണൊ?-"

വിശ:—"എന്റെ മകളുടെ കഠിനതാപം കണ്ടിട്ട ഞാൻ പറഞ്ഞതല്ലാതെ എന്റെ അഭിപ്രായമല്ല. ഇതിന്റെ പ്രാരംഭത്തിൽ അവളുടെ അഭിപ്രായം കൂടി അറിയേണ്ടതായിരുന്നു. അങ്ങിനെ ചെയ്യാതിരുന്ന വീഴ്ചയ്ക്ക് ഈ ധൎമ്മസങ്കടം ഞാനനുഭവിക്കുന്നു. ഈ വിവാഹനിശ്ചയത്തിൽ താരയശേഷം അനുസരിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങളൊ പിൻമാറുന്ന നിലയിലും ഇരിക്കുന്നില്ല.—ഞെരുക്കത്തോടെ ഞാനൊരു വിഷമത്തിലകപ്പെട്ടത്."

വിശപന്റെ വാക്കുകൾക്ക മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ കുറച്ചു നേരം ഇരുന്നിട്ട ജയസിംഹൻ:—

"അവിടത്തേയ്ക്ക പലവിധമായ അസ്വാസ്ഥ്യം മനസ്സിനുള്ള ഈ സമയത്ത് എന്നെക്കൊണ്ടും വ്യാകുലത ഉണ്ടാകേണ്ട. ആകട്ടെ,—അവിടത്തേക്ക വേണ്ടി രണ്ടു മാസത്തേക്ക് ഈ വിവാഹം മാററിവെയ്ക്കാം. അല്ലാതെ ഇതിൽ നിന്ന ഞാൻ പിൻമാറുകയില്ല!" എന്ന സിദ്ധാന്തിച്ചു.

വിശ:—"ചന്ദ്രസേനന്റെ കാൎയ്യം സംബന്ധിച്ച താരയ്ക്കും എനിക്കും നേരിട്ടിട്ടുള്ള ഈ അപാരദുഃഖംകൊണ്ട് ഒരു വത്സരം കഴിയുന്നതു ഒരുവിധ അടിയന്തിരവും ഞങ്ങൾക്ക ഉത്സ

വാൻ പാടില്ല. എന്നുതന്നെയല്ല പുരുഷോത്തമൻെറ കഥയോൎക്കുമ്പോൾ ഞങ്ങളുടെ ഹൃദയം തകൎന്നുപോകുന്നു. അവനെ ഞാൻ എൻെറ കുട്ടിയെപ്പോലെ ലാളിച്ചുവളൎത്തി. ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നതു് അവൻ എന്നാണു് ഇപ്പോൾ നാം ഊഹിക്കുന്നതു്. വാസ്തവം ഇനി എങ്ങിനെ എല്ലാം കലാശിക്കുമെന്നു് അതു സംബന്ധമായുണ്ടാകുന്ന വിചാരണയുടെ അവസാനത്തിലെ അറിഞ്ഞുകൂടു. നമ്മുടെ ഊഹം സ്ഥിരപ്പെടുവാനാണു സംഗതിയെങ്കിൽ ഇതിൽപരം വ്യസനം മനസ്സിനെ ബാധിക്കാനുണ്ടോ?—ഇതെല്ലാം ആലോചിച്ചാണു വിവാഹം ഒരു സംവത്സരം കഴിഞ്ഞാവാമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞതു്."

"കൊലചെയ്താലുള്ള ശിക്ഷ തൂക്കിലിട്ടു കൊല്ലുകയാണു്. അങ്ങിനെ ഒരു ശിക്ഷ പുരുഷോത്തമനു സിദ്ധിക്കുന്നതിൽ വെച്ചു വ്യസനിക്കാനെന്തുള്ളു?—" എന്നു പറഞ്ഞു് ജയസിംഹൻ ജന്നലിൽക്കൂടി പുറത്തേയ്ക്കു നോക്കിയതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിൻെറ മുഖഭാവം കാണ്മാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

വിശ:—"അവൻ, അഥവാ, നിൎദ്ദോഷി ആയിരുന്നാലോ?—അവൻ കൊലചെയ്തുവെന്നു നാം ഇപ്പോൾ ഊഹിക്കുന്നു. ഈ ഊഹം തെററിപ്പോയെന്നു വന്നുകൂടരുതോ?—ഒരു നീതിന്യായ കോടതിയിൽ ശരിയായ വിചാരണനടന്നു തെളിവിൻെറ സ്വഭാവംനോക്കി ഉണ്ടായിട്ടുള്ള വിധികൾ അബദ്ധമായി പരിണമിച്ചതു നമ്മുടെ അറിവിൽ അനേകമില്ലേ?—"

വിശപന്തൻെറ വാക്കുകൾകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിൻെറ ആലോചനയുടെ ഗതി ജയസിംഹനു മനസ്സിലാകയാൽ അതിനെപ്പററി ചിന്തിച്ചുംകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം ആ ജന്നലിൽക്കൂടെ പുറത്തേയ്ക്കുനോക്കി സ്വല്പനേരം നിന്നശേഷം തിരിഞ്ഞു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അവിടത്തെയ്ക്കോ അവിടത്തെ പുത്രിയ്ക്കോ പുരുഷോത്തമനെ ശിക്ഷിക്കുന്ന വിഷയത്തിൽ മനസ്താപമുണ്ടാകാതിരിപ്പാനു

എളുപ്പവഴിയുണ്ടു്. അവൻ ഇതുവരെ സക്കാർ അധീനത്തിലാ
യിട്ടില്ല. അവനെ നമ്മുടെ കാരാഗൃഹത്തിലല്ലെ ഇട്ടിരിക്കുന്നതു്?
—അകാരണമായി സംശയിച്ചതാണെന്നു പറഞ്ഞു് അവനെ
വിട്ടയപ്പാൻ യാതൊരു തടസ്ഥവുമില്ല. അതുമല്ലെങ്കിൽ അവൻ
വല്ലവഴിക്കും ഒളിച്ചോടിപ്പോകുവാൻ നമുക്കു് അനുവദിക്കാം! ഇ
തിൽ ഏതെങ്കിലും ഒന്നുചെയ്താൽ ഒരു തരക്കേടുമില്ലെന്നാണു്
എന്റെ അഭിപ്രായം."

വിശ്വ:—"മനസ്സാക്ഷിക്കു വിപരീതമായി പ്രവൎത്തിപ്പാൻ ഞാൻ
ഒരുങ്ങുന്നില്ല. പുരുഷോത്തമൻ നിൎദ്ദോഷിയാണെങ്കിൽ അ
തു തെളിയിപ്പാൻ അവനു വേണ്ട സാവകാശം കൊടു
ക്കാം. അവൻ കൊലക്കുററം ചെയ്തുവെന്നു തെളിയുന്നു
പക്ഷം അവന്റെ കൃത്യത്തിനു തക്ക ശിക്ഷ അവൻ അനു
ഭവിക്കയേ നിവൃത്തിയുള്ളു" ഇന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ടു്, ത
നിക്കു ന്യായമായ പന്ഥാവിൽനിന്നു തെററി നടപ്പാൻ മ
നസ്സില്ലെന്നുറപ്പുവരുത്തുവാനെന്നപോലെ മേശമേൽ അ
ടിച്ചുകൊണ്ടു:—

"എന്റെ പുത്രിയുടെ ജീവൻ സന്ദിഗ്ദ്ധത്തിലിരുന്നാൽപോ
ലും ആ വിലയേറിയ ജീവനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഒരു അനീ
തി ചെയ്യണമെന്നുവന്നാൽ, ആ ജീവനെ ഞാൻ ഉപേക്ഷിക്ക
യേയുള്ളു. ബിജാപുരിയിലേയ്ക്കു പുരുഷോത്തമന്റെ സംഗതിക
ളെ എല്ലാം വിവരിച്ചു്, എഴുത്തുംകൊടുത്തു് ഒരാളെ അയയ്ക്കണം.
ഇക്കാൎയ്യം ഇങ്ങിനെ നടക്കട്ടെ. താരയെ സംബന്ധിച്ചു ഞാൻ
പറഞ്ഞതിനെപ്പററി നിങ്ങളും എന്തു പറയുന്നു എന്നറിവാൻ
ആഗ്രഹമുണ്ടു്."

ജയ:—"നാം തമ്മിലുള്ള സ്നേഹത്തിനു ഭംഗംവരാതെ ഒരു വഴി
ആലോചിച്ചു തീൎച്ചപ്പെടുത്താം. ഈ കാൎയ്യത്തെപ്പററി താ
രയോടുതന്നെ ചോദിച്ചു തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയാൽ കൊള്ളാം.
താരയ്ക്കു വിസമ്മതമെങ്കിൽ ഞാൻ പിൻവലിച്ചേയ്ക്കാം. അ
ല്ലായെങ്കിൽ അതിലേയ്ക്കു വേണ്ട മാൎഗ്ഗം ഞാൻ പറയാം."

വിശ്വ:—"അങ്ങിനെ ആവാം."

ഏതുവിധവും ജയസിംഹൻെറ വിവാഹകാൎയ്യത്തിൽ, ആ പ്രഭുവിനു വിരോധം തോന്നിക്കാതെ, വിഘ്നം വരുത്തേണ്ടതാവശ്യമെന്നു കരുതിയും, താരയുടെ മനസ്സ് അദ്ദേഹത്തിനറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടും, ആവിധം വിശ്വന്തൻ സമ്മതിച്ചതായിരുന്നു. പ്രഭുക്കന്മാർ ഇരുവരും ഉൾത്തിരക്കു കൂടാതെ സംഭാഷണം അവസാനിപ്പിച്ചശേഷം വിശ്വന്തൻ തൻെറ പുത്രിയെ വിവരം തെരിപ്പെടുത്തുവാൻ പോയി. താര അപ്പോൾ തൻെറ മനസ്സിൽ ബാധിച്ചിരുന്ന വിചാരാധിക്യം കൊണ്ടു സാവധാനത്തിൽ സ്വന്തമുറിയിൽ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു. തൻെറ പിതാവു വരുന്നതുകണ്ടിട്ട്, വേഗം ഒരു കസേര നീക്കിയിട്ടു താര മാറിനിന്നു. വിശ്വന്തൻ, താൻ കഴിഞ്ഞരാത്രിയിൽ അറിവാനിടയായ അത്ഭുതകരങ്ങളായ സംഗതികളെപ്പററി ഒന്നും പറയാതെ താരയോട്:—

"ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ, ഇനിമേൽ നിന്നെ ഒരു കാൎയ്യം സംബന്ധിച്ചും നിൎബ്ബന്ധിക്കയില്ലെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞുവല്ലൊ. ഇപ്പോഴും ഞാൻ അതിനെ ആവൎത്തിച്ചു പറയുന്നു. നമ്മുടെ ദുഃഖത്തിനിടയിൽ ജയസിംഹനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി അയക്കേണ്ടചുമതലയും ഞാൻ വരുത്തിവെച്ചു.—എന്തുചെയ്യാം—ജയസിംഹൻ വിവാഹത്തെ സംബന്ധിച്ചു നിന്നോടു നേരിട്ടു ചോദിക്കണമത്രെ. നീ വിസമ്മതിക്കുന്നതായാൽ, പിന്നീടു വിവാഹനിശ്ചയത്തിൽ നിന്നു പിൻവലിച്ചേക്കാമെന്നാണ് അയാൾ പറഞ്ഞത്. നിൻെറ മനസ്സ് എങ്ങിനെയെന്നു നേരെ പറയരുതോ?"

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ തൻെറ അച്ഛൻെറ നിഷ്കാപട്യംകൊണ്ടുണ്ടായ ദുൎഘടത്തെപ്പററി ആലോചിക്കയാൽ അശ്രുനിറഞ്ഞ കണ്ണുകളോടുകൂടി ആ യുവതി:—

"എൻെറ മറുപടി എന്തായിരിക്കുമെന്ന് അച്ഛന് അറിയാമല്ലൊ?"

വിശ്വ:—"അതും ഞാൻ ജയസിംഹനോടു പറയാതിരുന്നില്ല. നീതന്നെ പറഞ്ഞു കേൾക്കണമെന്നാണു ജയസിംഹൻ താല്പൎയ്യപ്പെടുന്നത്. അങ്ങിനെ ചെയ്താലെന്താ?"

എന്നു പറഞ്ഞു പുത്രിയുമൊരുമിച്ചു വിശ്വന്തൻ, ജയസിംഹനിരുന്ന മുറിയിൽ ചെന്നു. ആ യുവതിക്കു സ്വാതന്ത്ര്യമായി തന്റെ വിചാരത്തെ പറവാൻ സൌകൎയ്യം കൊടുക്കണമെന്നു കരുതി അദ്ദേഹം ആ മുറിയുടെ അടുത്തുള്ള കോലായിൽ ഇറങ്ങി. അവിടെനിന്നു് അദ്ദേഹം കൊട്ടാരത്തിന്റെ മുററത്തു കുറേ ചുററിനടന്നു. അങ്ങിനെ ചെന്നു അദ്ദേഹം കോട്ടയുടെ മുകളിൽ കയറിനിന്നു. കാററു വളരെ മന്ദമായി അടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഇതിനേയും കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിലെ കൊടുങ്കാററിനേയും സാദൃശ്യപ്പെടുത്തിനോക്കി വിസ്മയിച്ചു. ആകാശമെങ്ങും ചിതറിക്കിടന്ന കാർമേഘശകലങ്ങളുടെ ഗതി കണ്ടിട്ടു വീണ്ടും കൊടുങ്കാററും മഴയും ഉണ്ടായേയ്ക്കുമെന്നു് അദ്ദേഹം സംശയിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചപ്പോൾ പ്രതാപസിംഹനുമായുണ്ടായ സംഭാഷണത്തെപ്പററി അദ്ദേഹം ഓൎമ്മിച്ചു. ജയസിംഹന്റെനേക്കു് അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്ന സ്നേഹം അശേഷം ഇല്ലാതായി എന്നുതന്നെയല്ലാ ജയസിംഹന്റെ സഹവാസം മേലാൽ ഉണ്ടാകരുതെന്നുള്ള നിശ്ചയവുംകൂടി അദ്ദേഹം വരുത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ജയസിംഹനു വിവാഹനിശ്ചയത്തെ ഉറപ്പിക്കണമെന്നുള്ള ശാഠ്യം കണ്ടപ്പോൾ പ്രതാപസിംഹൻ പറഞ്ഞ കഥയെ നേരെപറഞ്ഞു വിവാഹനിശ്ചയത്തിൽനിന്നു വേർപെടുത്തിയേക്കാമെന്നു വിശ്വന്തൻ വിചാരിക്കാതിരുന്നില്ല. എന്നാൽ പ്രതാപസിംഹൻ നിഷ്കൎഷിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു ജയസിംഹനുമായുണ്ടായ സംഭാഷണത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചരിത്രം താൻ മനസ്സിലാക്കീട്ടുണ്ടെന്നു വിശ്വന്തൻ നടിക്കപോലും ചെയ്തില്ല. ജയസിംഹൻ താരയെക്കണ്ടു ചോദിക്കണമെന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശങ്ങളും ആശയും എല്ലാം അതോടുകൂടി നശിക്കുമെന്നു വിശ്വന്തൻ വിശ്വസിച്ചു. ഇപ്രകാരം പലേ കാൎയ്യങ്ങളേയും ചന്ദ്രസേനനെ കാണാതായതിനേയും പററി ഗാഢമായി ആലോചിച്ചു് ഒരു മണിക്കൂറോളം ആ കോട്ടയുടെ മുകളിൽ ഇരുന്നശേഷം തിരിയെ കൊട്ടാരത്തിൽ ചെന്നു. താരയും ജയസിംഹനുമായുള്ള സംഭാഷണത്തിന്റെ ഫലം എന്തായിരിക്കുമെന്നു് അദ്ദേഹം തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. എന്നാൽ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചു

ഉടൻ ജയസിംഹൻെറ ഭാവംകൊണ്ടു അദ്ദേഹം കണ്ടതു അദ്ദേഹത്തിൻെറ വിശ്വാസത്തിനു വിപരീതമായിട്ടായിരുന്നു. മന്ദഹാസവും, ജയിച്ചു എന്നുള്ള നാട്യവുംകൊണ്ടു ജയസിംഹൻെറ മുഖം പ്രസന്നമായിരുന്നു. നേരെമറിച്ചു താരയുടേ മുഖം വ്യസനാധിക്യത്താൽ വിളറിയിരുന്നു.

വിശ്വനാഥനെ കണ്ട ഉടൻ ജയസിംഹൻ അദ്ദേഹത്തിൻെറ അടുത്തുചെന്നു്:—"അവിടത്തെപ്രിയപുത്രി ഞാൻപറഞ്ഞ ഗുണദോഷങ്ങളെകേട്ടു് ഒരുവിധം സമ്മതിച്ചു എന്നുതന്നെപറയാം."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടായ അത്യാശ്ചര്യത്തോടെ താരയുടെ മുഖത്തുനോക്കിക്കൊണ്ടു വിശ്വനാഥൻ സ്വല്പനേരം പകച്ചു നിന്നുപോയി. വാസ്തവം അറിവാൻവേണ്ടി താരയോടു് അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു:—

"താരതന്നെ, പറഞ്ഞാലല്ലാതെ ഇക്കാൎയ്യത്തിൽ എനിക്കു വിശ്വാസം തോന്നുകയില്ല!"

ഈവിധം അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടോ കേൾക്കാഞ്ഞിട്ടോ താര മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ മൌനമായി നില്ക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു്, ജയസിംഹൻ താരയോടു്:—

"താരയുടെ അച്ഛൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടില്ലേ?—എന്നോടു പറഞ്ഞതു് അദ്ദേഹത്തിനോടും പറയു."

ഇത്രയും കേട്ടപ്പോൾ ഉറക്കത്തിൽനിന്നെന്നപോലെ താര ഞെട്ടിത്തിരിഞ്ഞുനോക്കി. അടുത്തു തൻെറ അച്ഛൻ നില്ക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു അവൾ:—

"ഞാൻ കേട്ടു. എല്ലാം മനസ്സിലായി. ചെയ്യേണ്ട കടമ എന്തെന്നു് എനിക്കറിയാം!—വിവാഹനിശ്ചയത്തിൽ ഞാൻ ഉൾപ്പെട്ടു!—ഇത്രയും പോരെ?"

തൻെറ പുത്രി പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ടു വിശ്വനാഥൻ സാമാന്യത്തിലധികം കുഴങ്ങി. ഈ സ്ഥിതിയിൽ എന്തു പറയേണ്ടതെന്നറിയാതെ കുറെ നേരത്തേക്കു് ഒന്നും മിണ്ടാതെ നിന്നശേഷം അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു:—

"താരെ—ഈ വിവാഹനിശ്ചയത്തിൽ നിന്റെ പൂർണ്ണമനസ്സുണ്ടെന്നു സമ്മതിച്ചു എന്നാണോ ഞാൻ അർത്ഥമാക്കേണ്ടതു്"

ഈ ചോദ്യത്തിന് ഉടൻ മറുപടി പറയാൻ താര ശക്തയാകാതെ വിശാലന്റെ ഭുജത്തിൽ പിടിച്ചുകൊണ്ടു ചാരി നിന്നു. ഒന്നുരണ്ടു പ്രാവശ്യം എന്തോ പറയാൻ താര ഭാവിച്ചു. അപ്പോഴൊക്കെ പറയേണ്ടെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ അതിനെ മറച്ചു. ഈ വിധം കുറെ കഴിഞ്ഞശേഷം ഒടുവിൽ തന്റെ പിതാവിനോടായിട്ടു്, അവൾ പറഞ്ഞു:—

"വിവാഹമോ—അതു് ഇത്രത്തോളം ആയില്ലേ?—ഇനി പൂർത്തിയാകട്ടെ!"

താരയുടെ ഈ മറുപടികൊണ്ടു വിശാലന്തൻ വലിയ പരുങ്ങലിലായി. ജയസിംഹന്റെ മുമ്പിൽവെച്ചു് ഇപ്രകാരം താര പറഞ്ഞതു മറിച്ചു് അർത്ഥമാക്കാൻ പാടില്ലാതെ തീൎന്നു. എന്നാൽ പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ താരയുടെ വാക്കുകൾ ഉറപ്പോടും മനഃപൂർവ്വമായും പറഞ്ഞവയല്ലെന്നും ഗ്രഹിച്ചു. അഥവാ ഇപ്രകാരമായിരുന്നാലും താര സമ്മതിച്ചു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിനു വിവാഹവിഷയത്തിൽ തടസ്ഥമൊന്നും പറയാൻ പാടില്ലാത്ത നിലയിലായി ഭവിച്ചു. ഇങ്ങിനെ അസ്വാസ്ഥനായിട്ടു്, വിശാലൻ നിന്ന സമയം താര "ഞാൻ പോകട്ടെ" എന്നു പറഞ്ഞു തളത്തിന്റെ പുറത്തിറങ്ങി. അവിടെ രംഭാബായിയെ കണ്ടിട്ടു് അവളോടുകൂടി താര തന്റെ മുറിയിൽ എത്തിയ ക്ഷണത്തിൽ തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിയിരുന്ന ദുഃഖത്തെ അശ്രുധാരകളായും രോദനങ്ങളായും നിർഗ്ഗമിപ്പിച്ചു.

ഇരുപത്തിമൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

പ്രതാപഗിരിപ്രാകാരത്തിൽനിന്നു വടക്കുമാറി പത്തുനാഴികയകലെ പ്രാകാരാവൃതമായും, ഉന്നതമായും, ഭയങ്കരമായുമുള്ള ഒരു കെട്ടിടമുണ്ടായിരുന്നു. ഇതു കെട്ടിയിരുന്നതു വളരെ പ്രാചാ

ക്കമുള്ള ഒരു പാറപ്പുറത്താണ്. അതുകൊണ്ടു മററു കോട്ടകൾ
ക്കുള്ളതുപോലെ കിടങ്ങുകളൊ പാലങ്ങളൊ ഇതിന്നാവശ്യപ്പെട്ടി
രുന്നില്ല. ആ കോട്ടയിൽ ഗതാഗതത്തിനുള്ള വഴി അതിന്റെ
പുറാഭാഗത്തുകൂടി മാത്രമെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അതു ചരിവായു
ള്ള പാറയെവെട്ടിത്താഴ്ത്തി രണ്ടുപേൎക്ക തോളോടുതോൾ ചേൎന്നു
പോകുവാൻ തക്കവണ്ണം വീതിയിലായിരുന്നു. ആ പ്രാകാരത്തിന്നു
ചുററും ഏകദേശം ഇരുന്നൂറടി വിസ്താരത്തിൽ സമനിരപ്പായി കി
ടന്ന സ്ഥലത്തു കതിരകളെയോ മററു നാല്ക്കാലികളെയോ അഴി
ച്ചുവിട്ടിരിക്കുമ്പോൾ അവ അവിടെനിന്നു വീണുപോകാതി
രിപ്പാനും, ഇരുട്ടിൽ മനുഷ്യൎക്ക് അപകടം പിണയാതിരിപ്പാനും
വേണ്ടി ബലമായുള്ള മരവഴികൾ ചുററും അടിച്ചുറപ്പുവരുത്തിയി
രുന്നു.

ആ പാറപ്പുറത്തുനിന്നു നോക്കിയാൽ കാണാവുന്ന നേത്രാ
മൃതങ്ങളായ കാഴ്ചകൾ ഒരു പ്രകൃതിശാസ്ത്രജ്ഞനോ ചിത്രമെഴു
ത്തുകാരനോ കണ്ടു രസിക്കത്തക്കവയായിരുന്നു. എന്നാൽ ആ
പ്രാകാരം കെട്ടിയിരുന്ന പാറയുടെ ഔന്നത്യവും, കാലപ്പഴക്ക
ത്താൽ പ്രാകാരഭിത്തികൾക്ക് ഉണ്ടായിട്ടുള്ള പുകഞ്ഞ നിറ
വും ആകപ്പാടെ കണ്ടാൽ പ്രതിപക്ഷക്കാൎക്കുപോലും ഭയത്തെ
ജനിപ്പിക്കാതിരിക്കയില്ല. ആ കോട്ടയുടെ അന്തൎഭാഗം [illegible]
[illegible]വും, ഭയാനകവും ആയിരുന്നു. അതിലെ ജനാലകൾ, സാ
ധാരണ കോട്ടകളിൽ ഭടന്മാൎക്ക നിന്നു ലക്ഷ്യംനോക്കി വെടി
വെപ്പാൻ പുറവശത്തു വിസ്താരംകുറച്ചും അകത്തു വിസ്താരം കൂട്ടി
യും ഉണ്ടാക്കുന്ന ദ്വാരങ്ങൾപോലെ ഇരുന്നിരുന്നു. അവിടെയു
ള്ള മുറികൾ തടവുകാരെ ഇട്ടു വലയ്ക്കാൻ നിൎമ്മിച്ചിട്ടുള്ളവയാ
ണെന്നു തോന്നും. പ്രഭുക്കന്മാൎക്ക് അധിവസിപ്പാനോ രാജതുല്യ
ന്മാരായ അതിഥികളെ സല്ക്കരിപ്പാനോ തക്കവിധത്തിൽ വി
ശാലതയും വൃത്തിയുമുള്ള ഒരു മുറിയോ തളമോ അവിടെയില്ലാ
യിരുന്നു. എല്ലാ മുറികളിലും, വേട്ടയ്ക്കും യുദ്ധത്തിന്നും വേണ്ട
സാമഗ്രികൾ, കൊടിക്കൂറകൾ, കലമാൻകൊമ്പുകൾ, പന്നിത്തേററ
കൾ, കാട്ടുമൃഗങ്ങളുടെ ചൎമ്മങ്ങൾ മുതലായവയെക്കൊണ്ടു നിറ
ച്ചിരുന്നു. മരസ്സാമാനങ്ങൾ തീരെ മിനുസംവരുത്താതെ ചെ

ത്തിക്കറതീര്‍ത്ത ഘനത്ത തടികള്‍കൊണ്ടു പണിതിട്ടുള്ളവയായിരുന്നു. പട്ടുമേക്കട്ടിക്കു പകരം ആകാശത്തെയും മൃദുലമായ മെത്തയ്ക്കു പകരം കടുത്ത തറയെയും ഹൃദയപൂര്‍വ്വം കൈക്കൊള്ളുന്ന ഉഗ്രന്മാരായ യോദ്ധാക്കള്‍ക്കു രസികത്വമുള്ളവയില്‍ ഇച്ഛയുണ്ടാകുമോ ?

നാം കണ്ട കെട്ടിടത്തിന്‍റെ അവസ്ഥ ഇപ്രകാരമായിരുന്നു.

അവിടെ ഒരു ചെറിയ മുറിയില്‍ ഭീംജീ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്ന സ്ത്രീ ഇരിക്കയായിരുന്നു. ആ മുറിയുടെ ജന്നല്‍വഴി നോക്കിയാല്‍ ദൂരെയുള്ള വനങ്ങളും പര്‍വ്വതപങ്ക്തികളുടെ നിമ്നോന്നതങ്ങളും, വളരെദൂരെ അസ്പഷ്ടമായി പ്രതാപഗിരി കോട്ടയുടെ വെളുത്ത ഭിത്തികളും കാണാമായിരുന്നു. ആ സ്ത്രീ ഏഴരനേരറ് അവിടെ സ്വല്പനേരം ചുററിനടന്നിട്ട്, ജന്നലിനു സമീപം ചെന്നു മനോഹരമായ ആ കാഴ്ചയെ കണ്ട് ആനന്ദിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുമ്പോള്‍ കഴിഞ്ഞ രാത്രിയില്‍നടന്ന സംഭവങ്ങളെപ്പററി ആലോചിച്ചു. സ്വല്പദിവസങ്ങള്‍ക്കു മുമ്പും അതില്‍പിന്നീടും അവള്‍ കാണ്മാനിടയായ ആ യുവതിയെയും യുവാവിനെയും ഓര്‍മ്മിച്ചു. അവരുടേനേര്‍ക്ക് ഒരു പ്രത്യേകതാല്‍പ്പര്യം തനിക്കുള്ളപ്രകാരം ആ സ്ത്രീക്കുതന്നെ തോന്നി. ഉടനെ അവള്‍ പ്രതാപഗിരിയുടെ ചൊവ്വിനു നോക്കിക്കൊണ്ടു വിചാരമഗ്നയായി നിന്നശേഷം, കഴിഞ്ഞരാത്രിയില്‍ അവള്‍ വനത്തില്‍വെച്ചു കണ്ട ആളിനെപ്പററി ചിന്തിച്ചു. ഈവിധം ഓരോന്നു വിചാരിച്ചും, അതിനെപ്പററി ഓരോ അഭിപ്രായം മനസ്സില്‍ കരുതിയും അവള്‍ അവിടെ നിന്നിട്ട് ഒരു നെടുവീര്‍പ്പോടുകൂടി തിരിഞ്ഞു നിലത്തുകിടന്ന പായില്‍ ചെന്നിരുന്നു.

കഴിഞ്ഞ ഒരദ്ധ്യായത്തില്‍ വിവരിച്ച ഭയങ്കരമായ രാത്രികഴിഞ്ഞു പുലര്‍ന്നുതുടങ്ങിയതിനോടുകൂടി ക്രമേണ ആകാശം തെളിഞ്ഞും, കാററു മന്ദമായും, സൂര്യകിരണങ്ങള്‍ സാന്ദ്രമായി പ്രകാശിച്ചും വരുന്നതുകണ്ടിട്ട് ആ സ്ത്രീയുടെ മനസ്സിനു സ്വാസ്ഥ്യവും സുഖവും തോന്നി. ഈ സ്ഥിതിയിലായിരുന്നു അവള്‍ പായില്‍ പോയിരുന്നത്. അല്പംകഴിഞ്ഞു എന്തോ ഒരു പ്രധാനകാര്യം

ഓൎമ്മവന്നതുകൊണ്ടു അവൾ ഇരുന്നയിടത്തുനിന്നും ഒന്നിളകി വീണ്ടും ഇരുന്നു.

"ഞാൻ ഇവിടെ വരാനിടയായതു ദൈവേച്ഛയാലായിരിക്കണം." എന്നു അവൾക്കു തോന്നിയതിനോടുകൂടി അവളുടെ വിചാരങ്ങൾക്കാകപ്പാടെ ഒരു മാററം വന്നു.

"അതെ—അപ്രകാരമായിരിക്കണം!—വിചാരിക്കുന്തോറും അത്ഭുതം തോന്നുന്നു. കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിൽ ഞാൻ അനുഭവിപ്പാനിടയായ കഷ്ടതകളാൽ ഈ മൂൎഖന്റെ സൽക്കാരം സ്വീകരിക്കേണ്ടിവന്നു. എന്നാൽ ഒരു നിമിഷം പോലും ഒരു സ്ഥലത്തും അനാവശ്യമായി താമസിപ്പാൻ മനസ്സുവരാത്ത എനിക്കു നേരം പുലൎന്നിട്ടും പോകുവാൻ തോന്നാത്തതെന്തു്?—പക്ഷെ, മനസ്സാക്ഷി, അവാങ്ഗോചരമായ പ്രേരണയാൽ—"നീ ഈ സ്ഥലങ്ങളൊക്കെ നോക്കീട്ടുപോ" എന്നു് എന്നോടു ശാസിച്ചു പറയുന്നതുപോലെ എനിക്കു തോന്നുന്നതുകൊണ്ടായിരിക്കാം.— ആകട്ടെ!—അതിമന്നാം ചെയ്യുന്നതെന്നെ!—മുഷ്കന്മാരായ ഈ കൂട്ടരുടെ അപ്രീതി സമ്പാദിക്കുന്നതു തൽക്കാലം ആപൽക്കരമായി വന്നേക്കാം. അതുകൊണ്ടു തന്ത്രം പ്രയോഗിച്ചു സാധിക്കണം!" എന്നിപ്രകാരം ആലോചിച്ചു് ഉറച്ചു ഉടൻ ആ സ്ത്രീ എണീററു തന്റെ ജീൎണ്ണവസ്ത്രംകൊണ്ടു ദേഹമെല്ലാം ആച്ഛാദനം ചെയ്തിട്ടു്, സ്വന്തവടിയും കരസ്ഥമാക്കി, അവൾ ഇരുന്ന മുറിയിൽനിന്നു കെട്ടിയിറക്കിയിട്ടുള്ള കല്പടികളിൽകൂടി ഇറങ്ങി കുറെ താഴെ ചെന്നപ്പോൾ ഇരുട്ടുകൊണ്ടു് ഒന്നും കാണ്മാൻ വയ്യാതായിരുന്നു. എന്നാൽ ഭീംജി, തന്നെ, കഴിഞ്ഞരാത്രിയിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നതു് ഈ വഴിയിൽകൂടിയായിരുന്നു എന്നു് അവൾക്കറിയാമായിരുന്നു. എന്നിട്ടു് അവൾ ആ കല്പടികളിൽകൂടി, കുരുടൻ വടികൊണ്ടു വഴി തടവി പോകുംവണ്ണം സാവധാനത്തിൽ ഇറങ്ങി ചെന്നപ്പോൾ വലത്തുഭാഗത്തു് ഒരു വഴി തിരിഞ്ഞുപോയതിന്നു് അഭിമുഖമായി ഘനമുള്ള കതകോടുകൂടിയ ഒരു വാതിൽ തുറന്നുകിടന്നതു കണ്ടു. ഈ രണ്ടുവഴികളിൽ ഏതിനെ തുടൎന്നു പോകണമെന്നു നിശ്ചയമില്ലാതെ അവൾ സംശയിച്ചു കുറച്ചൊന്നു നിന്നു. മണിപ്പു

രാധീശന്മാർ ഗോപ്യമായി വെച്ചിരിക്കുന്ന മുറികളിൽ കടക്കുന്നതു അപമര്യാദയാണു്; അഥവാ കടക്കുന്നതു ആരെങ്കിലും കണ്ടാൽ പോരായ്മയായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്യും. എന്നിപ്രകാരം ആലോചിച്ചിട്ടു്, സന്ദേഹംകൊണ്ടു തന്റെ മുമ്പിൽ കണ്ട രണ്ടു വഴികളിൽ ഒന്നിനെയും തുടൎന്നുപോകുവാൻ ധൈൎയ്യം തോന്നാതെ അവൾ നില്ക്കുമ്പോൾ, കതകു തുറന്നു കിടന്നിടത്തുകൂടിയുള്ള വഴിയിൽ നിന്നു ചുവട്ടിൽ എവിടെയൊ ശൃംഖലകിലുങ്ങിയ ശബ്ദം വന്നതുകേട്ടു. ആ ശബ്ദം എവിടെനിന്നു പുറപ്പെട്ടുവെന്നു് ഒരു വിവരവും അവൾക്കുണ്ടായില്ല. എന്നാൽ അതിനെപ്പററി പൂൎണ്ണമായ അറിവു കിട്ടണമെന്നും എന്തുവന്നാലും അതിലേയ്ക്കു താൻ ശ്രമിക്കണമെന്നും അവൾ ഉറച്ചു. തുറന്നു കിടന്ന കതകിന്റെ സമീപം ചെന്നു് അവൾ ചെവികൊടുത്തു. ഉടനെ കോപാവേശത്തോടെ ഉറക്കെ പറഞ്ഞ ചില വാക്കുകൾ അസ്പഷ്ടമായി കേട്ടു. ആദ്യം ശൃംഖല കിലുങ്ങിയ ശബ്ദവും, പിന്നെ കോപിച്ചു പറഞ്ഞതും, കേട്ടിട്ടു് അവൾ ആ വാതിലിൽകൂടി അകത്തേയ്ക്കു നോക്കി. അവിടെ ഇരുട്ടുകൊണ്ടു് അടുത്തുള്ള ഒരു കല്പടി മാത്രം കഷ്ടിച്ചു കാണാമായിരുന്നു. ആ കല്പടികളിൽകൂടി ഇറങ്ങുകയൊ, അല്ല, അവിടെ നില്ക്കുകയൊ വേണ്ടതു്, എന്നു അവൾ സംശയിച്ചു. അപ്പോഴേയ്ക്കു് ആ പടികളുടെ ചുവട്ടിൽനിന്നു് ആരോ കയറിവന്ന ഉറച്ച കാൽശബ്ദം കേട്ടു ആ സ്ത്രീ വീണ്ടും ചെവികൊടുത്തപ്പോൾ ഒരു വാതിൽ അടച്ചുപൂട്ടുന്നതും, താക്കോൽക്കൂട്ടം കിലുങ്ങുന്നതും കേട്ടു. ഇനി അവിടെ നില്ക്കുന്നതു യുക്തമല്ലെന്നു കരുതി അവൾ വേഗം തന്റെ മുറിയിലേയ്ക്കു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ഇത്രയും കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം അവളുടെ ആലോചന ശൃംഖല കിലുങ്ങിയതു് എന്തെന്നറിയണമെന്നുള്ള ഏകവിഷയത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു.—“ഈ ക്രൂരർ ഇവിടെ തടവുകാരേയും ഇട്ടിട്ടുണ്ടോ? ഇവർ ന്യായമായി കാലക്ഷേപം ചെയ്യുന്നവരല്ലെന്നു് തനിക്കു് അറിയാമെങ്കിലും, സഹജീവികളെ ഈവിധം ഉപദ്രവിക്കുവാൻകൂടി തുനിയുന്നവരാണെന്നു കണ്ടിട്ടു്, എനിക്കു ഭയം തോന്നുന്നു. ആ ഭാഗ്യഹീനന്മാരായ തടവുകാരെ ഈ ക്രൂരന്മാരുടെ ദുരുദ്ദേശസാദ്ധ്യത്തിനുവേണ്ടി ഇവിടെ ഇട്ടു

ബുദ്ധിമുട്ടിക്കയായിരിക്കണം. ഇവർ പരിചിതന്മാരാണെങ്കിലും അല്ലെങ്കിലും ഞാൻ ആ സാധുക്കളെ രക്ഷിപ്പാൻ വഴിയുണ്ടാകക്കതന്നെ ചെയ്യും!"

എന്നിങ്ങനെ തന്നത്താൻ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ആ സ്ത്രീ വീണ്ടും എഴുന്നേററു, മുമ്പുകണ്ട വാതുക്കൽചെന്നു. അതു് അപ്പോൾ അടച്ചു പൂട്ടിയിരുന്നു. അവൾ ആ കതകിന്റെ വിടവുകളിൽ ചെവികൊടുത്തു ശ്രദ്ധിച്ചു. വായുസഞ്ചാരംകൊണ്ടുള്ള മുഴക്കമല്ലാതെ മറെറാന്നും കേൾപ്പാനില്ലായിരുന്നു. അതിനാൽ അവിടെനിന്നും തിരിഞ്ഞു്, അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന മറേറ വഴിയിൽ കൂടി കോട്ടയുടെ പ്രധാന വാതുക്കൽചെന്നു. അവിടെ മണിപുര ഭടന്മാർ ഓരോ സംഘമായി അങ്ങുമിങ്ങും കൂടിയിരുന്നു നേരം പോക്കുകളും കഥകളും പറഞ്ഞു രസിച്ചിരിക്കയായിരുന്നു. ആ സ്ത്രീ ചെല്ലുന്നതുകണ്ടിട്ടു ഗോപാൽറാം പറഞ്ഞു:—

"അല്ലാ—മൂത്തമ്മയോ?—വരിൻ! ഇവിടെ സ്ത്രീവർഗ്ഗത്തിൽ ഒരുത്തരും വരുന്നതല്ല! നിങ്ങളെങ്കിലും വന്നല്ലോ?"

ആ ഭടൻ അങ്ങിനെ പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ടു് അവന്റെ കൂട്ടുകാരനായ ഗംഗാറാം ബദ്ധപ്പെട്ടു് പറുകെ:—

"എടോ-മതിമതി!—നിർത്തു. ഇവരെ കണ്ടിട്ടു ഭയം തോന്നുന്നു. താൻ വല്ല അസംബന്ധവും പറഞ്ഞിട്ടു, തനിക്കും മററുള്ളവർക്കും വിനയുണ്ടാക്കി വയ്ക്കരുതേ?" എന്നുപറഞ്ഞു ഗോപാൽറാമന്റെ ചെവിയിൽ മന്ത്രിച്ചു:—

"ആ കണ്ണുകൾ കണ്ടാലെങ്കിലും അറിയണ്ടെ? തീപോലെ ഇരിക്കുന്നു! ഗ്രഹപ്പിഴയ്ക്കാണു്, ഇവരെ മൂത്ത യജമാൻ എവിടുന്നോ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നതു്."

"ഹേയി!—നേരമ്പോക്കല്ലെ ഞാൻ പറഞ്ഞതു്?—ഇതിനും അവർ കോപിക്കുമോ?—" എന്നിത്രയും ഗോപാൽറാം പറഞ്ഞവസാനിപ്പിക്കുംമുമ്പു് ആ സ്ത്രീ ഭടന്മാരുടെസമീപം എത്തി. ഉടനെ—

ഗോപാ:—"നിങ്ങളെ എവിടെവെച്ചോ ഞാൻ കണ്ടതായി ഓക്കുന്നുണ്ടു്—ഓ! മനസ്സിലായി. പുരുഷോത്തമൻ ഗംഗാറാമനെ താഴത്തിട്ടപ്പോൾ-അവിടെവെച്ചാണു്-അല്ലെ?"

ഒരു ഭടൻ:—"ഏടോ—ആ പുരുഷോത്തമനെ ഇപ്പോൾ തടവിൽ പാർപ്പിച്ചിരിക്കയെല്ലെ?—വിശാന്തൻ പ്രഭുവിൻെറ മകനെ അയാൾ കൊന്നുവത്രെ."

സ്ത്രീ:—ആരെയാണുതടവിൽപാർപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു്?- കേൾക്കട്ടെ.

ഗംഗ:—"പറയാം". —(വർത്തമാനവിഷയം മാററുവാനായി കൂട്ടുകാരനോടു)—"എടൊ വിഡ്ഢിത്തമൊന്നും എഴുന്നള്ളിക്കാതിരിക്കു! —തൻെറ കുതിരയെ പുരുഷോത്തമൻ കൊന്നു. എൻെറ കുതിരയെ തിരിച്ചുതന്നു. അയാൾ നല്ല കൂട്ടത്തിലാണു്"

സ്ത്രീ:—"ഹേയി! പറയാൻ സമ്മതിക്കുന്നില്ലല്ലൊ. നിങ്ങളുടെ കുതിരകൾ ചത്താലും ജീവിച്ചാലും എനിക്കെന്താ?—ഇപ്പോൾ കേട്ടവർത്തമാനം എന്നെ മനസ്താപപ്പെടുത്തുന്നു. അവനെ ഞാൻ പലപ്പോഴും കണ്ടിട്ടുണ്ടു്.—മഹാ സുന്ദരപുരുഷൻ!—വളരെ ബാല്യം! നല്ല വിവേകി! ബഹുബുദ്ധിശാലി! അവനാണൊ വിശാന്തൻെറ മകനെ കൊന്നു എന്നുപറയുന്നതു്? അങ്ങിനെ അവൻ ഒരിക്കലും ചെയ്യിരിക്കയില്ല! ആകട്ടെ അവൻ കൊന്നു എന്നു പറയാൻ അവർക്കു തെളിവുണ്ടൊ?"

ഗംഗ:—"ഉണ്ടുപോലും."

സ്ത്രീ:—"ഈ പുരുഷോത്തമനും വിശാന്തനുമായുള്ള സംബന്ധമെന്താണു്?"

ഗംഗ:—"വിശാന്തൻപ്രഭു പുരുഷോത്തമനെ എടുത്തുവളർത്തി. ആവിധമുള്ള ചാർച്ചയെയുള്ളു."

"പുരുഷോത്തമനെ എടുത്തുവളർത്തിയോ?" എന്നു ചിന്താഗ്രസ്തയായും മുഖത്തുസ്ഫുരിച്ച ക്ലേശപാരവശ്യത്തോടും ആ സ്ത്രീപറഞ്ഞു. ഇതു പുറമെ നിന്നവർ കണ്ടുവെന്നറിഞ്ഞിട്ടു, വേഗം ധൈര്യാവലംബനംചെയ്തു വീണ്ടും അവൾ ചോദിച്ചു:—

"ആ യുവാവിനെ വിശാന്തൻ എടുത്തുവളർത്തിയെന്നു ഞാൻ ഇതിനുമുമ്പു കേട്ടിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു, ഞാൻ വിസ്മയിച്ചുപോയി. ആകട്ടെ നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു പൂർത്തിയാക്കുവിൻ. ആ കുട്ടിയെ എടുത്തുവളർത്തിയോ?"

ഗംഗ:—"ആ കഥ വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിന്റെ കൂടെയുള്ളവരാരോടു ചോദിച്ചാലും പറയും. അവരിൽ ചിലർ പറഞ്ഞാണ ഞാനറിഞ്ഞതു്. ആ പുരുഷോത്തമൻ കൈക്കുഞ്ഞായിരുന്നപ്പോൾ ആരോ ബീജപുരിയിൽ വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിന്റെ കൊട്ടാരവാതുക്കൽ ഇട്ടേച്ചു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ആ കുട്ടിയുടെ സൌന്ദൎയ്യവും അതിന്റെ നിസ്സഹായാവസ്ഥയും കണ്ടിട്ടു് ആ പ്രഭുവിന്റെ ഭാൎയ്യ എടുത്തു വളരെ സൂക്ഷിച്ചു വളൎത്തിയത്രേ."

ഈ ഒടുവിൽ പറഞ്ഞ ഭാഗം ആ സ്ത്രീ കേട്ടയുടൻ അവൾ തന്നെത്താൻ മതിമറന്നെന്നപോലെ ഗംഗാറാമനെ നിശ്ചലയായി നോക്കിനിന്നിട്ടു് "ബീജപുരിയിൽ വിശ്വന്തന്റെ കൊട്ടാര—" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞുതീൎന്നപ്പോഴേക്ക ശേഷം പറവാൻ ശക്തയാകാതെ അവളുടെ തലയ്ക്കു മന്ദതഭവിച്ചിട്ടോ, അല്ല, അവളുടെ വിചാരങ്ങളെ ക്രമപ്പെടുത്തി പറവാനുള്ള ശക്തിയില്ലാതായിട്ടോ അവളുടെ രണ്ടു കൈകളേയും തലയിൽ വെച്ചു മുഖത്തെ സ്വല്പം ഉയൎത്തി അസ്ഥിരമായി നോക്കിക്കൊണ്ടു് ഒന്നുരണ്ടു ചുവടു പുറകോട്ടു പകച്ചുവെച്ചുപോയി.

ആ സ്ത്രീയുടെ അപ്പോഴത്തെ നില കണ്ടിട്ടു് അവൾ പക്ഷെ താഴത്തുവീഴുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടു ഗോപാൽറാം അവളെ പിടിക്കാൻ കൈനീട്ടിക്കൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"മൂത്തമ്മെ—നിങ്ങൾക്ക സുഖമില്ലെ?"

സ്ത്രീ:—"സാരമില്ല! ഇങ്ങിനെ ചിലപ്പോൾ ഉണ്ടാകാറുണ്ടു്.—ഹൃദയത്തിൽ ഒരു വേദന—അതു് വേഗം മാറും.—ഇതാ കുറഞ്ഞുവരുന്നു. ഇനി കഥ പറയൂ. കേൾക്കാം."

ഗംഗാ:—"എനിക്ക് അയാളെപ്പററി അറിയാവുന്നിടത്തോളം പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു."

സ്ത്രീ:—"ഇത്രയുമൊക്കെ പറയാനറിയാമെങ്കിൽ ആ കാൎയ്യത്തെപ്പററി എല്ലാം അറിയാം—എന്താ പറയാൻ മടി?"

ഗംഗാ:—"ഇതൊക്കെ നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞിട്ടാവശ്യമെന്തു്?"

തന്റെ കൂട്ടുകാരൻ ശഠിച്ചു പറയുന്നതിനെ കേട്ടിട്ടു്, ഗോപാൽറാം തടുത്തു രഹസ്യമായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അങ്ങിനെ പറയാതിരിക്കു!—അവരെ ദേഷ്യപ്പെടുത്തരുത്! അവർ ഒരുദ്ദേശവുമില്ലാതെ ചോദിക്കയാണ്. തനിക്കറിയാവുന്നതു പറഞ്ഞേക്കു. അതുകൊണ്ടു തനിക്കെന്തു ചേതം?"

"എന്നാൽ, തനിക്കുപറയരുതോ?—എനിക്കു കഴികയില്ല. നാക്കു കഴയ്ക്കുന്നു —" എന്നു ഗംഗാറാം പറഞ്ഞു് അയാൾ വേറൊരുഭാഗത്തേക്കു നടന്നുപോയി.

ഗോപ:—"മുത്തമ്മേ, ഞാൻ പറയാം. പുരുഷോത്തമന്റെ നേൎക്കു വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിനും മററും ദ്വേഷത്തിനു കാരണം ആ യുവായും താരയുമായുള്ള സ്നേഹമാണ്—സാധാരണ സ്നേഹമല്ല. ഇതുകൊണ്ടു പ്രഭുവിനു പുരുഷോത്തമന്റെ നേൎക്കു വളരെ കുണ്ഠിതം തോന്നി. പുരുഷോത്തമന്റെ കുടുംബം ഏതെന്നോ അയാളുടെ കുലം ഏതെന്നോ ആൎക്കറിയാം?"

സ്ത്രീ:—"പുരുഷോത്തമനെ ആ ക്രൂരർ എവിടെയാണു തടവിലിട്ടിരിക്കുന്നതു്?"

ഗോപ:—"പ്രതാപഗിരിയിൽതന്നെ." (സ്വല്പം സ്വരം താഴ്ത്തി) "മുത്തമ്മ പോകുന്നതിനു മുമ്പു ഞങ്ങൾക്കു ക്ഷേമമുണ്ടാകാൻ അനുഗ്രഹിക്കണെ!"

ആ ഭടന്റെ അപേക്ഷയെ ശ്രദ്ധിക്കാതെ ആ സ്ത്രീ വിചാരമഗ്നയായി നിന്നു. പിന്നെ അവൾ പാറയുടെ അററത്തു് അഴിയടിച്ചിട്ടുള്ളതിനോടു ചേൎന്നു നിന്നുകൊണ്ടു പ്രതാപഗിരിയിലേക്കു നോക്കി. അവിടെ അങ്ങിനെ നിന്നു സ്വല്പം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഒരു ദീൎഘനിശ്വാസത്തോടെ തിരിഞ്ഞു് അവൾ കോട്ടയുടെ മറുവശത്തേക്കു പോയി. അവളുടെ മുഖത്തു സ്ഥായിയായി സ്ഫുരിച്ചിരുന്ന രൌദ്രരസം അപ്പോൾ കാണപ്പെട്ടില്ല. മനസ്സിൽ ബാധിച്ച വ്യസനം കൊണ്ടു നമ്രമുഖിയായും ഇന്നിടത്തേക്ക് എന്നൊരു സങ്കല്പമില്ലാതെയും അവൾ നടന്ന് ആ കോട്ടയുടെ വളവു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവിടെ അടുത്തൊരു മുറിയിൽ ചിലർ സംസാരിച്ചതുകേട്ടിട്ടു് അവൾ ചെവികൊടുത്തു.

ഒരുവൻ:—"നമ്മുടെ യജമാനന്മാൎക്കു മാംസംകൂടാതെ കഴിഞ്ഞ

മില്ലെന്നറിഞ്ഞുകൂടയോ?—പിന്നെന്താണ് ഈ അമാന്തം കാണിപ്പാൻ?"

മറെറവൻ:—"അങ്ങുന്നേ, ഇന്നാൾ കൊണ്ടുവന്ന പന്നിയുടെ മാംസം ഞാൻ ഉണക്കുന്നു. നല്ലപോലെ ഉണങ്ങീല്ല. ഉണങ്ങാതെ ആ മാംസം പാകംചെയ്താൽ രുചിക്കയില്ല. അത്ര മുററിയ പന്നിയായിരുന്നു. പച്ചയ്ക്കാണെങ്കിൽ തരക്കേടില്ല."

ഒരുവൻ:—"പച്ചമാംസം ഇല്ലെന്നിൽ തെല്ലൊപ്പുട്ടത്തെളിയിരുന്നു. ഇനി നിന്നെ തല്ലിക്കൊല്ലുമല്ലോ?"

മറെറവൻ:—"ഈ ഉണങ്ങാത്ത മാംസം പാകം ചെയ്യാമായിരുന്നു. അതെങ്ങിനേ—അങ്ങുന്നു കണ്ടില്ലേ? ആ പന്നിയുടെ കഴുത്തിൽ കുത്തിയിറക്കിയ വാളുകൂടി മുറിഞ്ഞുപോയിരിക്കുന്നു. അത്ര മുററിയമാംസം ഉണങ്ങാതെത്തു പാകംചെയ്താൽ യജമാനന്മാർ ദേഷ്യപ്പെട്ടും."

ഒരു:—"സാധാരണ ഈ തരം മൃഗങ്ങളെ വാളുകൊണ്ടു വെട്ടിയോ കുത്തിയോ കൊല്ലുവാനെളുപ്പമല്ല. ആ പന്നിയെ കൊന്നവൻെറ കയ്യൂക്കുകൊണ്ടു വാളിൻപിടിയോളം കടന്നു. അതുകൊണ്ടാണു വാൾമുറിഞ്ഞുപോയതു. മാംസം മുററിപ്പോയെന്നു കാണിപ്പാൻ ഇതൊരു ദൃഷ്ടാന്തമല്ല.—വേഗം ആ പന്നിമാംസമെങ്കിലും പാകംചെയ്യണം.—ആ പന്നിയുടെ കഴുത്തിൽ തറച്ചിരുന്ന വാൾമുറി എവിടേ?

ഒരു:—"ഞാൻ സൂക്ഷിച്ചുവെച്ചിട്ടുണ്ട്."

എന്നുപറഞ്ഞ് അവൻ അതിനെ എടുത്തുകൊടുത്തു. ആ വാൾമുറി നോക്കിക്കൊണ്ടു മറെറയാൾ പറഞ്ഞു:—

"വിശേഷതരമായി തീർത്തിട്ടുള്ള ഒരായുധമാണിതു്. ഇതിൻെറ ഗുണം നോക്കിയാൽ ഇങ്ങിനേ ഒടിഞ്ഞുപോകത്തക്കതല്ല. എന്നാൽ ആ യുവാവിൻെറ ആയുധാഭ്യാസനൈപുണ്യംകൊണ്ടു് ആ ഘോരമൃഗത്തെ കൊല്ലുവാൻ സാധിച്ചുവെങ്കിലും അയാൾക്ക വാളിനെ തിരിച്ചെടുപ്പാൻ സാധിക്കാത്തതു് ആശ്ചര്യം തന്നെ. അന്ന് ഇതിനെ സൂക്ഷിച്ചുവയ്ക്കാൻ പറഞ്ഞതു പക്ഷേ

വല്ലതിനും ഉപയോഗപ്പെട്ടേക്കാമെന്ന കരുതിയായിരുന്നു. ഹേയി—ഇതൊന്നിനും കൊള്ളുകയില്ല."

എന്ന പറഞ്ഞു ആ ഖഡ്ഗഖണ്ഡത്തെ പുറത്തേയ്ക്ക് എറിഞ്ഞിട്ട് അയാൾ പോയി.

മുൻ പ്രസ്താവിച്ച സംഭാഷണം ശ്രദ്ധിച്ച കേട്ടനിന്നിരുന്ന ആ സ്ത്രീ ഖഡ്ഗഖണ്ഡത്തേയും കരസ്ഥമാക്കിക്കൊണ്ട് ആരും കാണാതെ തിരിച്ചുപോയി. കുറേമുമ്പു ഭടന്മാർ പറഞ്ഞുകേൾപ്പാനിടയായതും, ശൃംഖല കിലുങ്ങിയ ശബ്ദം കേട്ടതും, ആ ഖഡ്ഗഖണ്ഡവും എല്ലാം പക്ഷേ സംബന്ധപ്പെട്ട സംഗതികളായി വന്നേയ്ക്കാമെന്ന് അവൾക്കുതോന്നി. ഇവയെല്ലാം പുരുഷോത്തമൻെറമേൽ ചുമത്തിട്ടുള്ള കൊലക്കുററത്തിന് എതിരായ തെളിവുകളാണെന്നും അവൾ തീച്ചപ്പെടുത്തി. ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചു കോട്ടയുടെ പുരോഭാഗത്തു അവൾ ചെന്നപ്പോൾ ഭിംജി ഇറങ്ങിവന്നു ഗോപാൽറാമനെ വിളിച്ച് ആ ഭടൻെറ കയ്യിൽ ഒരു താക്കോൽക്കൂട്ടം കൊടുത്തു ഇങ്ങിനേ പറഞ്ഞു:—

"ഈ താക്കോൽക്കൂട്ടത്തെ നിന്നെ ഏല്പിക്കുന്നു. മുറയ്ക്ക് അതാതുസമയം അവിടെചെന്ന് ആഹാരമോ വെള്ളമോകക്കെ കൊടുക്കണം—കേട്ടോ?"

ഇത്രയും ആ ഭടനോടു പറഞ്ഞിട്ടുതിരിഞ്ഞപ്പോൾ ആ സ്ത്രീ നില്ക്കുന്നതു കണ്ട് ഭിംജി ഗോപാൽറാമനെ അടുത്തുവിളിച്ച് എന്തോ അവൻെറ ചെവിയിൽ മന്ത്രിച്ചു. പിന്നെ അവളുടെ സമീപം ചെന്ന്:—

"ഇവിടെ നിന്നുനോക്കിയാൽ കാണാവുന്ന കാഴ്ചകളെ കണ്ടുവൊ?"

സ്ത്രീ:—"കണ്ടു."

ഭിം:—"നിങ്ങൾക്ക് എന്തുതോന്നി.?"

സ്ത്രീ:—"ഇവിടെ നിന്നുനോക്കിയാൽ കണ്ണിലെത്തുന്ന സ്ഥലം മുഴുവൻ നിങ്ങളുടേതായിരുന്നാൽ ഈ രാജ്യത്തേക്കു നിങ്ങൾ ഒരു വലിയ പ്രഭുവായിരിക്കുമെന്ന തോന്നി."

ഭിം:—"നല്ല വിചാരം!—ഹാ-ദൈവമെ! ഈ വിചാരം ഫലവ

ത്താകുവാൻ ശ്രമിച്ചെങ്കിൽ എന്തു് എന്നു തോന്നുന്നു. ഈ
കോട്ടയുടെ പുറവുമുള്ള പ്രഭുക്കന്മാരുടേയും, നാട്ടുകാരുടേയും,
നേരെ യുദ്ധമാരംഭിച്ചു് അവരുടെ സ്ഥാവരജംഗമങ്ങളെ പി
ടിച്ചടക്കിയെടുത്തു കൊള്ളാമെന്നു് ഒരാശയുണ്ടാകുന്നു. ഇതി
ലേക്കു ഞാനും എന്റെ അനുജനും യുദ്ധസന്നാഹത്തോടു
കൂടി പുറപ്പെടുമ്പോൾ ആദ്യമായി ഞങ്ങൾ കുറിക്കുന്ന സ്ഥ
ലം ഏതാണെന്നറിയാമോ?—അതാ—അതായിരിക്കും !”
എന്നു പ്രതാപഗിരിയെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു.

ഭീംജി പറഞ്ഞതിനെ കേട്ടുംകൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന ഭടന്മാർ
അവരുടെ നേതാവിന്റെ വാക്കുകൾ പ്രകാരം ചെയ്വാൻ അവ
രും സന്നദ്ധരാണെന്നു വ്യക്തപ്പെടത്തക്കവിധം ആർപ്പുവിളിച്ചു.

ആ പ്രഭുവിന്റെ നിലയും ഭാവവും കണ്ടിട്ടു്, പക്ഷെ അ
യാൾ അങ്ങിനെ ചെയ്വാൻ തുനിയുന്നവനാണെന്നു് ആ സ്ത്രീക്കു
തോന്നിപ്പോയി. ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു്, ഭീംജി പറ
ഞ്ഞതിനു മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ അവൾ കോട്ടയുടെ അക
ത്തേക്കു കടന്നുപോയി.

ഭീംജി ഗോപാൽറാമനെ താഴെക്കൊൾക്കൂട്ടം എഴുന്നെള്ളിച്ചതുകണ്ട
പ്പോൾ അവൾക്കു ആ കോട്ടയിൽനിന്നു കഴിയുന്നത്ര വേഗം പോ
കണമെന്നുണ്ടായിരുന്ന വിചാരം ഭേദപ്പെട്ടു. ആ സ്ത്രീ തന്റെ
മുറിയിൽ ചെന്നു ഖഡ്ഗബന്ധത്തെ പായുടെ ചുവട്ടിൽ ഒളിച്ചു
വെച്ചിട്ടു് അവൾ കേൾപ്പാനിടയായ ഓരോ കാര്യങ്ങളെയുംപ
റ്റി ഗാഢമായി ആലോചിപ്പാൻ തുടങ്ങി.

ഇരുപത്തിനാലാം അദ്ധ്യായം.

പ്രതാപഗിരിയിലെ സ്ഥിതി എന്തെന്നു നോക്കുകതന്നെ.
അന്ധകാരം ദിക്കെല്ലാം വ്യാപിച്ച ആ. സമയത്തു പുരുഷോ
ത്തമൻ കാരാഗൃഹത്തിനുള്ളിൽ തന്റെ കൈകളെ ശൃംഖലയോ
ടുകൂടി മാറിൽ ചേർത്തു പിടിച്ചുകൊണ്ടു് അധോമുഖനായിട്ടിരുന്നു,

കഴിഞ്ഞ ആറേഴദിവസങ്ങൾക്കിടയിൽ തനിക്കു സംഭവിച്ചവിപത്തുകളെക്കുറിച്ച ദീൎഘമായി ആലോചിക്കയായിരുന്നു. ആ അറയുടെ ഒരു കോണിൽ ഉണങ്ങിയ പുല്ലു കൂട്ടിയിരുന്നു. ഒരു ചെറിയ പീഠത്തിൽ അയാൾ തൊട്ടകപോലുംചെയ്യാത്ത രണ്ടുറൊട്ടിക്കഷണങ്ങളും ഒരു പാത്രം ശുദ്ധജലവും വെച്ചിരുന്നു. വിളക്കു കത്തിച്ചു വെച്ചിരുന്നതിന്റെ പ്രകാശം പുരുഷോത്തമന്റെ ക്ഷീണിച്ച വിളറിയിരുന്ന മുഖത്തും മാറത്തും തട്ടി കാണപ്പെട്ടു.

ആ കാരാഗൃഹത്തിന്റെ ഘനമുള്ള വാതിൽ അടച്ചുപൂട്ടിയിരുന്നു. അതിന്നഭിമുഖമായി കട്ടതായും കാലപ്പഴക്കത്താൽ കറുത്തുമിരുന്ന ഭിത്തിയിൽ ഒരു ചെറിയ ജനൽ ഉണ്ടായിരുന്നു ഇതിൽ ബലമുള്ള ഇരുമ്പഴികൾ അടുത്തുചേൎത്തു തറച്ച് ഉറപ്പിച്ചിരുന്നു.

ആ കാരാഗൃഹത്തിന്റെ ഉറപ്പും, ഭേദിച്ചു വെളിക്കുചാടി രക്ഷപ്പെടുവാൻ പാടില്ലാത്തവിധം അടച്ചു സൂക്ഷിച്ചിട്ടുള്ള സ്ഥിതിയുംകൊണ്ടു അവിടെനിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ ശ്രമിച്ചാൽക്കൂടേയും പുരുഷോത്തമന് അതു സാദ്ധ്യമായി വരികയില്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ അങ്ങിനെ ആ യുവാവിന്നു ചിന്തയുമുണ്ടായില്ല.

പാതിരാ കഴിഞ്ഞയുടൻ കാരാഗൃഹത്തിലേയ്ക്ക് ഇറങ്ങുവാനുള്ള കല്പടികളിൽ കാൽ പതിയുന്ന ശബ്ദം പുരുഷോത്തമൻ കേട്ടു. ആ ശബ്ദംകൊണ്ടു കാരാഗൃഹത്തിനടുത്ത് ആരോവരുന്ന വിധത്തിലാണ് ആ യുവാവിന്നു തോന്നിയത്. അസമയത്തു അവിടെ വരുവാൻ തുനിഞ്ഞ ആളാരായിരിക്കാമെന്ന് ആലോചിച്ച് ആ കല്ലറയുടെ വാതിലിലേയ്ക്കടുക്കുന്ന കാൽ ശബ്ദത്തെ ശ്രദ്ധിച്ചു കേട്ടുകൊണ്ട് അയാൾ ഇരിക്കുന്നതിനിടയിൽ, വാതിലിൽ താക്കോലിട്ടു തിരിക്കുന്ന ശബ്ദവും അതോടുകൂടി കതകുതള്ളിത്തുറക്കുന്നതുംകേട്ടു. കതകുതുറന്നിട്ടും അവിടെവന്നയാൾ കല്ലറയ്ക്കകത്തു പ്രവേശിക്കാതെ പുറത്തുതന്നെ കുറച്ചുനേരം നിന്നു. അകത്തു കടപ്പാൻ ഇത്ര അധൈൎയ്യപ്പെടുന്ന ആൾ ആരായിരിക്കാമെന്നായി പുരുഷോത്തമന്റെ ആലോചന. ഇങ്ങിനെഇരിക്കുമ്പോൾ തുറന്നുകിടന്ന കതകിന്റെ മറവിൽനിന്നു ജയസിംഹൻ സാവധാനത്തിൽ പുരുഷോത്തമന്റെ മുമ്പിൽ ചെന്നുനിന്നു. ഈ പ്രവേശം

പുരുഷോത്തമനെ വിസ്മയിപ്പിച്ചു. ഇതിനുമുമ്പു, ജയസിംഹൻ പുരുഷോത്തമനോടു സംഭാഷണം ചെയ്യാനിച്ഛിക്കാതിരുന്നതുകൊണ്ട് ഈ അസമയത്ത് അദ്ദേഹം അവിടെ ചെന്നതും, കാരാഗൃഹത്തിനുള്ളിൽ കടക്കാതെ സംശയിച്ചു പുറത്തു നിന്നതും, ആ യുവാവിനു പലേ പ്രകാരത്തിലുള്ള ആലോചനയ്ക്ക് ഇടയാക്കിത്തീർത്തു. ആ പ്രഭുവാകട്ടെ, ധൈര്യമായി വർത്തമാനം പറവാൻ തുനിയാതെ കുറെ ഏറെ പരുങ്ങലും സന്ദേഹവും കൊണ്ടു വിഷമിക്കുന്നു എന്നു തോന്നിച്ചു. ഇതെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന പുരുഷോത്തമന് ആ പ്രഭു അവിടെ ചെന്നതു സദുദ്ദേശത്തോടുകൂടിയല്ലെന്നു മനസ്സിലായി. ജയസിംഹൻ കാരാഗൃഹത്തിനകത്തു കടന്നിട്ടു, പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തു നോക്കുവാൻ ധൈര്യമില്ലാതെയും, അദ്ദേഹം അവിടെ ചെന്നത് എന്തിനെന്നു നേരെ പറയാതെയും, സ്വല്പനേരം നിന്നിട്ടു, പെട്ടെന്നു തല ഉയർത്തി പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ട് പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ വന്ന ഉദ്ദേശം മനസ്സിലാകാതെ അന്ധാളിത്തമുണ്ട്—അല്ലേ?—അതു നേരെ പറഞ്ഞേയ്ക്കാം."

പുരു:—"കാട്ടിൽവെച്ചു നടന്നതെന്തെല്ലാമെന്നു ചോദിപ്പാൻ വന്നിരിക്കയാണെങ്കിൽ അവിടുന്നു വാസ്തവം അറിഞ്ഞു നിരപരാധിയായ എന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ വന്നിരിക്കയാണെന്നു കരുതുന്നു — അവിടത്തെ ദൈവം അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ!"

ജയ:—"അതിനെപ്പററി ചോദിക്കാനും താൻ മറുപടി പറയുന്നതു കേൾപ്പാനും എനിക്കു സമയമില്ല. താൻ ഇപ്പോൾ ഒരു വലിയ കുടുക്കിലകപ്പെട്ടിരിക്കയാണല്ലൊ? ഇതിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാനാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ അതു് ഈ രാത്രിയിൽ നിർവ്വഹിക്കാം. ഇതിലേക്കു തനിക്കു വേണ്ടു സഹായം ചെയ്യാൻ തയ്യാറായിട്ടു ഞാൻ വന്നതാണ്. അല്ലാതെ തന്റെ സത്യവാങ്മൂലം വാങ്ങാനല്ല. ഏതുവിധത്തിലും തന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തണമെന്ന് എന്നോട് ഒരാൾ നിർബ്ബന്ധിച്ചു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്! — എന്താ, പറയൂ! — ഞാൻ പറയുന്നതുപോലെ കേൾപ്പാൻ തയ്യാറാണൊ? —"

ഈ വാക്കുകൾ കൊണ്ടു ജയസിംഹന്റെ ഉദ്ദേശവും അതി

ലേക്ക് അദ്ദേഹത്തെ പ്രേരിപ്പിച്ച വിവരവും പുരുഷോത്തമന്റെ മന
സ്സിലായി. ആ യുവാവിന്റെ മുഖം ചുവന്നു. ജയസിംഹനാക
ട്ടെ, താൻ പറഞ്ഞതിനെ കേട്ടിട്ട് ആ യുവാവിന് എന്തഭിപ്രായമെ
ന്നറിവാൻ അയാളുടെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നു.
പുരുഷോത്തമന്റെ ഭാവപ്പകർച്ച കണ്ടയുടൻ ആയാളുടെ അന്ത
രംഗം അറികയാൽ അതിനു പ്രതിവിധി മുൻകൂട്ടി കരുതിയിരുന്ന
ആ പ്രഭു പറഞ്ഞു:—

"എന്നെ നിർബ്ബന്ധിച്ചയാൾ താരയാണ്."

പുരു:—"ഞാൻ നിരപരാധിയാണെന്നു താരയ്ക്കറിയാം!"

ജയ:—"താരയ്ക്കു വിപരീതാഭിപ്രായം ഉണ്ടെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞി
ല്ല. എന്നാൽ താരയ്ക്കു, തന്നെ സംബന്ധിച്ചുള്ള താൽപര്യം
കൊണ്ട്, തന്നെ ഈ വിപത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുത്തണ
മെന്ന് ആഗ്രഹമുണ്ട്. അതിനാൽ ഞാൻ വന്നു പ
റഞ്ഞാലും പക്ഷെ അവിശ്വസിച്ചേക്കുമെന്നു കരുതി ഒരെ
ഴുത്തും താര തന്നയച്ചിട്ടുണ്ട്. അതു കണ്ടാലെങ്കിലും യഥാ
ർത്ഥാവസ്ഥ തനിക്കു മനസ്സിലാകുമല്ലോ?"

"താര എഴുത്തും തന്നയച്ചിട്ടുണ്ടോ?—കാണട്ടെ?" എന്ന്
അക്ഷമനായി പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ആ യുവാവു വേഗം എഴുത്തുവാ
ങ്ങി വായിച്ചു. അതു് ഇപ്രകാരമായിരുന്നു:—

പ്രതാപഗിരി.

പുരുഷോത്തമന്,

"ചില കാരണവശാൽ നാം തമ്മിലുള്ള സ്നേഹബന്ധത്തി
നു ഭംഗം ഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. നമ്മുടെ ദൈവം അനുകൂലമായിരിക്കു
ന്നില്ല. ദൈവേച്ഛയ്ക്കനുസരണമായിരിപ്പാനാണു ഞാൻ ഉദ്ദേ
ശിക്കുന്നതു്. എന്റെ ക്ഷേമത്തെപ്പറ്റി ആകാംക്ഷയോടിരിക്കു
ന്ന അച്ഛനോടു കൃതഘ്നത കാണിപ്പാൻ ഇനി ഞാൻ ഒരുങ്ങു
ന്നില്ല.

മാളവാധീശനായ ഇദ്ദേഹം എന്നെ വിവാഹം ചെയ്യുന്നതു്
എല്ലാപ്രകാരത്തിലും എനിക്കു പൂർണ്ണസമ്മതം തന്നെ. എന്നാൽ
നിങ്ങൾ ആപത്തിൽ കുടുങ്ങിയിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള ബോധത്തോ

ട്ടുകൂടി വിവാഹത്തിനു വേണ്ട ഏൎപ്പാടുകൾ ചെയ്യാൻ എനിക്കു മനസ്സുവരുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു്, ഇദ്ദേഹം പറയുന്നപ്രകാരം നിങ്ങൾ പ്രവൎത്തിച്ചു് കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ രക്ഷപ്പെട്ടുവെന്നു കേൾപ്പാൻ ഞാൻ കാത്തിരിക്കുന്നു.

"എന്നു്, താര."

ഈ എഴുത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നതു് ഒരു നോക്കിൽ പുരുഷോത്തമൻ മനസ്സിലാക്കി. ആ യുവാവിന്റെ തലയ്ക്കു ചുട്ടുപിടിച്ചതുപോലെ തോന്നി. ദേഹമാസകലം വിയൎത്തു ക്ഷീണിച്ചു. ഒരു വിനാഴികകൊണ്ടു, തന്നെ ഭഗ്നാശയനാക്കിത്തീൎത്ത ആ എഴുത്തിനെ പുരുഷോത്തമൻ ഒന്നുകൂടി ശ്രദ്ധിച്ചു വായിച്ചുനോക്കി. അതു താരതന്നെ എഴുതിയതായിരുന്നു എന്നുള്ളതു നിസ്സംശയമായി തോന്നി. എന്നിട്ടു കഠിനതാപത്താൽ പരവശനായിത്തീൎന്ന യുവാവു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഹാ—ദൈവമേ—അങ്ങും ഇത്ര കഠിനനായോ?—ഞാൻ മനസാ വാചാ കൎമ്മണാ അറിയാത്ത ഒരു കൃത്യം ഞാൻ ചെയ്തതായി പറഞ്ഞു് എന്നെ അനങ്ങുവാൻപോലും സമ്മതിക്കാതെ ചങ്ങലയിട്ടു പൂട്ടി ഈ ഇരുട്ടറയിലിട്ടിരിക്കുന്നു. എന്റെ ജീവിതത്തിലുള്ള ആശയെ ആകപ്പാടെ ഇല്ലാതാക്കിയ ഈ എഴുത്തു താരയും അയച്ചിരിക്കുന്നു.—അയ്യോ—പ്രഭോ—താരയെ ഒന്നു കണ്ടു പറഞ്ഞിട്ടു ഞാൻ വല്ലവഴിക്കും പൊയ്ക്കൊള്ളാം. അവിടന്നു് അത്രയുമൊരു ദയ ചെയ്യണേ."

ജയ:—"എന്താണു്? ഇനിയും സംശയം തീൎന്നില്ലേ?—ഞാൻ സഹായിക്കാനാണു് ഇപ്പോൾ വന്നതു്. അതു് എഴുത്തുകൊണ്ടു് അൎത്ഥമാകുന്നില്ലേ?—പുരുഷോത്തമാ മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി ആലോചിച്ചു പറയൂ."

പുരു.—"സമാധാനപ്പെടുത്തുകയോ?—എനിക്കു താരയെ കാണണം!—ഒരു നിമിഷനേരം കണ്ടാൽ മതി. അതിനു കൃപയുണ്ടാകണേ!"

ജയ:—"ഇപ്പോൾ അതിനു നിവൃത്തിയില്ല!—തനിക്കു പിച്ചുണ്ടോ?—കൊള്ളാം! കൊലക്കുറ്റത്തിനു കാരാഗൃഹത്തിലിട്ടു

പൂട്ടിയിരിക്കുന്നവനെ കാണ്മാൻ താരവന്നു എന്നു വിശ്വ
ന്നൻ അറിഞ്ഞാൽ അദ്ദേഹത്തിനു രസിക്കുമോ?"

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടായ കോപത്തോടെ പുരുഷോ
ത്തമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

കൊലക്കുററം ചുമത്തിക്കഴിഞ്ഞോ? എങ്ങിനെയാണു ചുമ
ത്തിയതു്? മുൻകൂട്ടി തീച്ച്പ്പെടുത്തുന്ന ചട്ടം അവിടത്തേയ്ക്കുണ്ടാ
യിരിക്കാം. വിചാരണയോ തെളിവോ ഒന്നും കൂടാതെ ഞാൻ
കൊലചെയ്തുവെന്നു വൃഥാ പറഞ്ഞുണ്ടാക്കി എന്നെ ഈവിധം
അവമാനപ്പെടുത്തുന്നതു വിഹിതമൊ?"

ജയ:—"സമാധാനപ്പെട്ട—കയക്കുന്നതു പിന്നീടാകാം. ഇവിടെ
ഞാൻ വന്നതു വഴക്കുപറഞ്ഞു പിരിയാനല്ല. തനിക്കു ക
ഴിയുന്നത്ര നന്മചെയ്യണമെന്നാണു് എൻേറയും താരയുടേ
യും ആഗ്രഹം. ഞങ്ങളുടെ ഈ ഉദ്ദേശം സാധിക്കാനിട
തരാതെ വൃഥാ സംസാരിച്ച സമയം കളയുന്നു! ഞാൻ ഇ
വിടെ വന്നിട്ടു നേരം ഏറെ ആയി.—മനസ്സോടിൽ ഞാൻ
പറഞ്ഞതുപോലെ കേൾക്കണം. ഇല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ
പോകട്ടെ."

അയാൾ പറഞ്ഞതെല്ലാം കേട്ടിട്ടുണ്ടായ അവമാനവും ഇ
ച്ഛാഭംഗവും, വ്യസനവുംകൊണ്ടു, പുരുഷോത്തമൻ തൻെറ ക
യ്യിൽ വെച്ചിരുന്ന എഴുത്തിനെ ദീനഭാവത്തോടെ നോക്കി ഇ
ങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അവിടത്തേയ്ക്കു് എന്താണു പറവാനുള്ളതു്? എൻെറ
ഹൃദയവിധിക്കു ദുഃഖത്തിനും അതിരില്ല. പിന്നെ ഞാൻ എന്തു
ചെയ്താലെന്തു്? ജീവിതത്തിലുള്ള ആശ എനിക്കുണ്ടായിരുന്നതു്
ഒന്നിനെ മാത്രം ഉദ്ദേശിച്ചായിരുന്നു. അതിനു ചുവടെ നാശം
വന്നാൽ പിന്നീടു ജീവനോടുള്ള ആസക്തി നിലനില്ക്കുമൊ?—"

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ചശേഷം വ്യസനാക്രാന്തനാ
യും അധോമുഖനായും നിന്നിരുന്ന പുരുഷോത്തമനോടു ജയസിം
ഹൻ:—

"താൻ താരയെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ താരയുടെ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിക്കണം! തനിക്ക നേരിട്ടിട്ടുള്ള വിപത്തിൽ നിന്ന രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ വേണ്ട ഏൎപ്പാടുകൾ ചെയ്യുവാനാണ് ഇവിടേക്ക പോന്നത്. താര ഇതുവരെ ഉറങ്ങുകയുണ്ടായില്ല. ഞാൻ മടങ്ങിയെത്തി വിവരം തെൎയ്യപ്പെടുത്തിയശേഷമെ താര ഉറങ്ങുവാൻ പോകയുള്ളു. തന്നെ, ഞാൻ കാരാഗൃഹത്തിൽ നിന്ന വെളിക്ക വിട്ടയക്കാം. താൻ കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ ഈ രാജ്യത്തിന്റെ അതിൎത്തിക്ക പുറത്തു പോയ്ക്കൊള്ളണം. തന്റെ ജീവനെ രക്ഷിപ്പാൻ ഇതൊരു മാൎഗ്ഗമെയുള്ളു.

ജയസിംഹന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട്, ജ്വലിച്ച കോപത്തോടെ പുരുഷോത്തമൻ:—

"എന്താണ്!—ഞാൻ ഒളിച്ചോടിപ്പോകണമെന്നൊ ഉപദേശിക്കുന്നത്?—ഞാൻ അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നതു ഞാൻ എന്നല്ലാതെ അൎത്ഥമാകുമോ? വൃഥാ, ഞാൻ ചെയ്യാത്ത കുററത്തെ, ഞാൻ എന്റെ പ്രവൃത്തികൊണ്ട്, എന്റെ മേൽ ചുമത്തുവാൻ ഇടയാക്കുമെന്നൊ വിചാരിക്കുന്നത്?—അതൊരിക്കലും ഉണ്ടാവില്ല! ഞാൻ ഇവിടത്തന്നെ താമസിക്കും! എന്നെ വിസ്തരിക്കട്ടെ! എന്നിട്ട് എനിക്ക വിരോധമായി തീരുമാനിച്ചാലും വേണ്ടില്ല!—ഒളിച്ചോടിപ്പോയിട്ട് എന്നെന്നേക്കും നിലനില്ക്കത്തക്കതായ അവമാനത്തിന്നും അപവാദത്തിന്നും പാത്രീഭവിപ്പാൻ ഞാൻ തയ്യാറല്ല!"

ജയ:—"ഇഷ്ടംപോലെ ചെയ്യണം. ആ എഴുത്തിനെ തന്റെ കയ്യിൽ വെച്ച കശക്കിക്കളഞ്ഞതുപോലെ താരയുടെ അഭിലാഷത്തേയും താൻ നശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന ഞാൻ പോയി പറഞ്ഞേക്കാം."

"അങ്ങിനെ പറയരുത്!" എന്ന് പരിതാപത്തോടു കൂടി ആ യുവാവു പറഞ്ഞു.

പുരുഷോത്തമന്റെ, അന്തരംഗം ജയസിംഹന മനസ്സിലായതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം വീണ്ടും ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.

"തന്റെ മേൽ ജനിച്ചിട്ടുള്ള സംശയം വാസ്തവമൊ അവാ

സ്ഥവമോ ആയിരിക്കട്ടെ—ഏതായാലും താരയ്ക്കു മനസ്സുഖം വരണമെങ്കിൽ താൻ ഈ വിപത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെട്ടുവെന്നു കേൾക്കണം!—താരയുടെ സ്ഥിതിയോൎക്കുക. താൻ ഈകുടുക്കിൽ പിണഞ്ഞതു മുതൽ ഊണുമുറക്കവുമില്ലാതെ അവൾ ദുഃഖിക്കുന്നതു കണ്ടാൽ എത്ര കഠിനഹൃദയനും ദയ തോന്നിപ്പോകും. താരയുടെ ഈ ദുഃഖത്തിന്റെ നിവൃത്തിക്കുവഴിനോക്കിയാണു ഞാൻ പുറപ്പെട്ടതു്. ഇതു താരയുടെ എഴുത്തുകൊണ്ടു് അൎത്ഥമാക്കാം. ഇനി ഞാൻ ചെന്നു താനിക്കു രക്ഷപ്പെടുവാൻ മനസ്സില്ലെന്നു സിദ്ധാന്തിക്കുന്ന വിവരം പറയുകയാണെങ്കിൽ വ്യസനാധിക്യം കൊണ്ടു താര ഒന്നുകിൽ മരിക്കും!—അല്ലെങ്കിൽ താരയ്ക്കു ഭ്രാന്തുപിടിക്കും!"

"കാൎയ്യങ്ങൾ ഇപ്രകാരമെല്ലാമായോ?—ദൈവമെ!—"എന്നുജയസിംഹന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടുണ്ടായ പാരവശ്യാതിരേകത്താൽ കൈകളെ നെഞ്ചത്തു ചേൎത്തുപിടിച്ചുകൊണ്ടു് പുരുഷോത്തമൻ നിന്നു.

"അതെ!—താരയുടെ പ്രഹേമാവസ്ഥ ഇങ്ങിനെതന്നെ—അതുകൊണ്ടാണു ഞാൻതന്നെ വന്നു് ഈ വിവരം തന്നോടു പറയാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചതു്." എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ വശഗതനാകുന്നു എന്നുകണ്ടിട്ടു്, ആ പ്രബലസാമൎത്ഥ്യത്തോടെ ആ സന്ദൎഭത്തെ കളയാതെ, കഴിയുന്നതും തന്റെ ഇഷ്ടസാദ്ധ്യത്തിനു വേണ്ടി അതിനെ ഉപയോഗിക്കണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടു ജയസിംഹൻ തുടൎന്നു പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമന്റെ അഭിപ്രായം ശരിതന്നെ—എങ്കിലും താരയെക്കരുതി, ആവിധം പ്രവൎത്തിക്കരുതു്!—ഞാൻ പറയുന്നതു സമാധാനബുദ്ധിയോടു കൂടി കേൾക്കുക!—അന്ധാളിക്കേണ്ട. പറയുന്നതു കേട്ടിട്ടു് അതിന്റെ ഗുണദോഷങ്ങളെ വിഭാഗിച്ചുനോക്കുക!—താൻ നിരപരാധിയെന്നുതന്നെ ഇരിക്കട്ടെ. തന്നെ സംബന്ധിച്ച, ചുററുമുള്ള വിപരീതങ്ങളായ തെളിവുകളെപ്പററി ഒരുവൻ ആലോചിച്ചാൽ എന്തൂഹിക്കുമെന്നു പ്രത്യേകം പറയണമൊ?—അപ്പോൾ,താൻ നിരപരാധി ആയാലും അല്ലെങ്കിലും ഫലം ദോഷമായിട്ടേ വരുന്നുള്ളൂ. എന്നുതന്നെയല്ല, തന്റെ മേ

ലുള്ള കുററത്തെപ്പററി ക്രമമായ വിചാരണ നടത്തി ഒരു നീതിന്യായക്കോടതി തനിക്കു വിപരീതമായി വിധി പ്രസ്താവിച്ചുപോയെങ്കിൽ പിന്നീട് ആ വിധിപ്രകാരമുള്ള കഠിനശിക്ഷയിൽനിന്നു തന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ ആക്കെങ്കിലും സാധിക്കുമൊ?—ഇല്ല. എല്ലാംകൊണ്ടും തനിക്കു നേരിട്ടിട്ടുള്ള വിപത്തിൻെറ പര്യവസാനം അവമാനകരമായ മരണമാണ്.—അയ്യൊ കഷ്ടം!—പുരുഷോത്തമാ—എന്തു പറയേണ്ടു ?—തൻെറ നേക്കു താരയ്ക്കുണ്ടായിരുന്ന അപാരസ്നേഹത്തെ, ആ യുവതി തൻെറ അച്ഛനെ ഭയപ്പെട്ടു ത്യജിച്ചു. അങ്ങിനെ ആയിരുന്നാലും, തന്നെ കൊല്ലുവാൻ വിധിച്ചാൽ താര സഹിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ആ നിമിഷം ഞാൻ മുമ്പു പറഞ്ഞപ്രകാരം താരയ്ക്കും പററും—അതിനു സന്ദേഹമില്ല! അതുകൊണ്ട്, താര ആലോചനകൂടാതെ തന്നോട് അപേക്ഷിച്ചതാണെന്നു വിചാരിച്ചുപോകരുത്. താൻ താരയുടെ വാക്കിനെ വിശ്വസിക്കുമെന്നും അതുപോലെ താൻ നടക്കുമെന്നും ആ പാവം കരുതീട്ടുണ്ട്."

ജയസിംഹൻെറ വാക്കുകൾ കേട്ടു, വ്യസനാക്രാന്തനായി ഉൽപ്പലദൃഷ്ടികളോടും, കൈകളെ ഉയത്തി തൊഴുതുപിടിച്ചുകൊണ്ടും ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻ:—

"ദൈവമേ—ഞാൻ നിർദ്ദോഷിയാണ്!—അതു നിന്തിരുവടിക്കേ അറിഞ്ഞുകൂടൂ—ഇതാ ഇപ്പോൾ ഇവിടെനിന്ന് ഓടിപ്പോകണമെന്നു വന്നിരിക്കുന്നു. താരയുടെ ജീവനെ രക്ഷിപ്പാൻവേണ്ടി ഞാൻ അങ്ങിനേ ചെയ്യാമെന്നും സമ്മതിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ട് എനിക്കുണ്ടാകാവുന്ന അവമാനത്തിൽനിന്ന്, ദൈവമേ, എന്നെ രക്ഷിക്കേണമേ! സഹോദരനെപ്പോലെ ഒരുമിച്ചു കളിച്ചുവളൎന്നവനെ കൊന്ന മഹാപാപിയാണിവൻ എന്നു ലോകർ എന്നെ ചൂണ്ടിപ്പുഴിക്കുന്നസമയം നിന്തിരുവടിയല്ലാതെ വേറൊരാശ്രയവും എനിക്കില്ലേ !—" എന്നീവിധം വിഷാദിച്ചുചൊല്ലി ജയസിംഹൻെറ കൈയ്ക്കുപിടിച്ച് "പ്രഭോ! പോകാം,—അഭിമാനമെന്നുള്ളതു ഞാൻ കളഞ്ഞിരിക്കുന്നു!"

ഇപ്രകാരം പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടപ്പോൾ ജയ

സിംഹനു, തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു വലിയഭാരം നീങ്ങിയതുപോലെ തോന്നി. ഉടനെ, അദ്ദേഹം-'പുറപ്പെടാം' എന്നു പറഞ്ഞു.

ഈ സംവാദം കഴിഞ്ഞു് അധികം താമസിക്കാതെ ജയസിംഹനും പുരുഷോത്തമനും കാരാഗ്രഹത്തിന്റെ മുൻഭാഗത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു ചെറിയ ഇടനാഴിയിലെത്തി. അവിടെ റസ്റ്റിരാമനും രണ്ടു ഭടന്മാരും വെളിച്ചവും കൊണ്ടു ഹാജരുണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ യജമാനനെ കണ്ട ഉടൻ റസ്റ്റിരാമൻ വിളക്കുവാങ്ങി കാററുകൊണ്ടു് അണഞ്ഞുപോകാതെ ഒരു കൈകൊണ്ടു മറച്ചുപിടിച്ചുകൊണ്ടു മുമ്പിലും, അവരുടെ പുറകിൽ ഉറക്കത്തിൽ നടക്കുന്നതുപോലെ പുരുഷോത്തമനും, തൊട്ടടുത്തു മററുള്ളവരും, ഗുഹപോലെയുള്ള ആ വഴിയിൽക്കൂടി നടന്നു് ഒരു വാതിലിനു സമീപം ചെന്നു. റസ്റ്റിരാമൻ, വിളക്കണെച്ചിട്ടു കതകു തുറന്നു. എല്ലാവരും വളരെ വിസ്താരമുള്ള ഒരു തളത്തിൽ എത്തി. വിചാരാധിക്യംകൊണ്ടു ക്രമത്തിലധികം ചൂടുപിടിച്ചിരുന്ന പുരുഷോത്തമന്റെ ശിരസ്സിലും, നെററിത്തടത്തിലും, തണുത്ത കാററുകൊണ്ടപ്പോൾ ബുദ്ധിക്കു ചൈതന്യം ഭവിച്ചു. അപ്പോൾ തന്നോടുകൂടിയുള്ളവർ ആരെല്ലാമെന്നു് ആ യുവാവിനു് അറിയാറായി. ആ തളത്തിൽനിന്നു മുററത്തിറങ്ങിയപ്പോൾ കൊലപാതകം ചെയ്തവനെപ്പോലെ താൻ ഒളിച്ചോടിപ്പോകുവാൻ തുനിയേണ്ടതു് ഇവിടെവെച്ചാണല്ലോ എന്നു് അയാൾ ആലോചിച്ചു. ആ വിചാരത്തോടുകൂടി പുരുഷോത്തമന്റെ ഹൃദയഭേദനം ചെയ്തു പുറപ്പെട്ട, ദീർഘനിശ്വാസവും രോദനവും കൂടിച്ചേർന്ന ഒരു ശബ്ദം എല്ലാവരും കേട്ടു. ജയസിംഹന്റെ വാക്കുകൾകൊണ്ടുതന്നെ അയാൾ വലുതായ ആപത്തിൽ ചാടിപ്പാൻ തുടങ്ങുകയാണെന്നു് ആ യുവാവു സംശയിച്ചുവെങ്കിലും താരയുടെ എഴുത്തു് ആ സന്ദേഹത്തെ ഇല്ലാതാക്കി. മുൻപ്രസ്താവിച്ച ആളുകളും പുരുഷോത്തമനും അവിടെനിന്നു താഴ്‌വരയിലേയ്ക്കു് ഇറങ്ങിത്തുടങ്ങി.

ചന്ദ്രിക നിഷ്കളങ്കമായും, കാർമേഘശകലങ്ങളൊന്നുംകൂടാതെ ആകാശം നക്ഷത്രാവലികൊണ്ടു നിബിഡമായും, ഇരുന്നു. പുരുഷോത്തമന്റെയും മററും മാർഗ്ഗം പാറക്കൂട്ടങ്ങളുടെ ഇടയിൽ

കൂടി ആയിരുന്നിട്ടും, നിഷ്പ്രയാസേന വഴികണ്ടുനടപ്പാൻ പ്രകാശമുണ്ടായിരുന്നു. അവർ ഒടുവിൽ താഴ്‌വരയിൽ എത്തിയപ്പോൾ അവിടെ വൃക്ഷങ്ങളുടെ ചുവട്ടിൽ മൂന്നു കുതിരകളെ കെട്ടിനിൎത്തിയിരുന്നതുകണ്ടു. ഉടനെ സ്നേഹം കൊണ്ടെന്നപോലെ പുരുഷോത്തമന്റെ കൈയ്ക്കു പിടിച്ചുകൊണ്ടു ജയസിംഹൻ:—

"കുതിരകൾ ഇതാ നില്ക്കുന്നു. യാത്രക്കു തയ്യാറാകാം. രാത്രിയല്ലെ?—പുരുഷോത്തമന്റെ കൂടെ തുണയായിട്ടുരണ്ടു ഭടന്മാർ പോരട്ടെ"

ആ യുവാവു, തിരിച്ചുവിട്ട യന്ത്രത്തെപ്പോലെ സ്വശക്തിയില്ലാതെ ജയസിംഹന്റെ കപടപ്രവൃത്തിയാൽ പ്രചോദിതനായി തീൎന്നതുകൊണ്ട്, ആ പ്രഭു പറഞ്ഞപ്രകാരം വേഗം കുതിരപ്പുറത്തു കയറി യാത്രക്കാരംഭിച്ചു. അതുകണ്ടു ജയസിംഹൻ ആ യുവാവിന്റെ കയ്യിൽ ഒരു സഞ്ചി നിറച്ച് സ്വൎണ്ണനാണയം സമൎപ്പിക്കുവാനായി നീട്ടിക്കൊണ്ട്:—

"ഇതാ-ഈ ദ്രവ്യം കൊണ്ട്, ദക്ഷിണരാജ്യങ്ങളിൽ എവിടെ എങ്കിലും താൻ പൊയ്ക്കൊള്ളൂ."

പുരു.—"പ്രഭൊ! ഇതെനിക്കാവശ്യമില്ല! ഇപ്പോൾ ഞാൻ പ്രവൎത്തിക്കുന്നതു താരയ്ക്കു വേണ്ടിയാണ്. ഇതിനു പ്രതിഫലം ഞാൻ വാങ്ങുകയില്ല. ഈ കൊട്ടാരത്തിൽ നിന്നും ഞാൻ ഒളിച്ചോടിപ്പോകുന്നതുകൊണ്ട് എനിക്കു സിദ്ധിക്കുന്നതു മാനഹാനിയും കീൎത്തിദോഷവുമാണ്. ഇവയില്ലാതാകുവാൻ, ലോകത്തുള്ള കനകം അശേഷം വാരി എന്നെ അഭിഷേകം ചെയ്താലും, സാധിക്കയില്ല!— എന്തുചെയ്യാം.— ഒരാളെ കരുതി മാത്രം ഞാൻ എല്ലാം സഹിക്കാമെന്നുറയ്ക്കുന്നു. എന്നാൽ അവിടുന്ന് ഒരുപകാരം ചെയ്താൽ കൊള്ളാം. അവിടത്തെ ഒരു വാൾ എനിക്കു തരണം. അന്യരാജ്യങ്ങളിൽ എവിടെയെങ്കിലും പോയി എനിക്കു വേണ്ട ഗുണങ്ങളുണ്ടാക്കിത്തരുവാൻ അതു് ഉപകാരമായി ഭവിക്കട്ടെ"

ഈ അപേക്ഷ സ്വീകരിപ്പാൻ ജയസിംഹൻ വളരെ സംശയിച്ചു. എന്നാൽ യുവാവിന്റെ മുഖത്തു കോപരസം സ്ഫുരിച്ചു

കണ്ടുതുടങ്ങിയപ്പോൾ ആ പ്രഭു വേഗം തന്റെ അരയിൽ പൂട്ടിയിട്ടിരുന്ന വാളോടുകൂടിയുള്ള അരപ്പട്ട അഴിച്ചു അയാളെ ഏല്പിച്ചു.

"അവിടത്തെ ഔദാര്യത്തിനു ഞാൻ ഹൃദയപൂർവ്വം കൃതജ്ഞനായിരിക്കുന്നു." എന്നു പറഞ്ഞു് ആ യുവാവു അതിനെ തന്റെ അരയിൽ പൂട്ടിയിട്ടു.

ഇതിനിടയ്ക്കു കൂടെയുണ്ടായിരുന്ന രണ്ടു ഭടന്മാരും കുതിരകളിൽകയറി യാത്രക്കു സന്നദ്ധരായി. ഇതു കണ്ടു, ജയസിംഹൻ അവരെ ഒന്നുനോക്കി. ആ നോക്കു ആജ്ഞാസ്മാരകമായിരുന്നു. ഇതു പുരുഷോത്തമൻ കണ്ടിരുന്നുവെങ്കിൽ ജയസിംഹന്റെയും തന്നോടുകൂടി പുറപ്പെടുവാനൊരുമ്പെടുന്ന ഭൃത്യരുടേയും അന്തരംഗം ഗ്രഹിപ്പാൻ കഴിയുമായിരുന്നു.

"എന്താ-ഇനി യാത്രയല്ലേ?—നിങ്ങളുടെയാത്ര സുഖകരമായിവരട്ടെ!" എന്നാശംസിച്ചിട്ട് ജയസിംഹൻ പുരുഷോത്തമന്റെ കൈക്കു മാർദ്ദവമായി പിടിച്ചു.

പുരു:—"എന്നാൽ ഞാൻ യാത്രപറയുന്നു" (താഴ്ന്നസ്വരത്തിൽ വീണ്ടും)

"ഞാൻ അവിടത്തെയടുക്കൽ പറഞ്ഞതും, ഞാനിപ്പോൾ താരയ്ക്കുവേണ്ടി ചെയ്യുന്നതും, താരയെ ധരിപ്പിക്കണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു. അവിടുന്നു താരയുടെ ഭർത്താവായിഭവിച്ചു സകല സൌഭാഗ്യങ്ങളും അനുഭവിക്കുമാറു ഈശ്വരൻപ്രസാദിക്കട്ടെ!"

പുരുഷോത്തമൻ, തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കടന്നുകൂടിയപോലെ വികാരങ്ങളുടെ തിരക്കുകൊണ്ടു പിന്നെ ഒന്നും പറവാൻ ശക്തനാകാതെ തീർന്നതും, അയാളുടെ കണ്ണുകളിൽനിന്നു കണ്ണുനീർ കവിഞ്ഞൊഴികിയതും, മററുള്ളവർ കാണാതെ ഒളിയ്ക്കാൻ വേണ്ടി അയാൾ വേഗം കുതിരയെതിരിച്ചു ഓടിച്ചുപോയി.

ഇരുപത്തഞ്ചാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ വിവരിച്ച സംഗതികൾ പ്രതാപഗിരിയിൽ നടന്നസമയത്തു മണിപുർന്മാരുടെ പ്രാകാരത്തിൽ എന്തെല്ലാം നടന്നു എന്നു നമുക്കു നോക്കാം.

ആ രാത്രിയിൽ മണിപുരാധീശന്മാർ ഇരുവരും അത്താഴത്തിനിരിക്കുംമുമ്പ് അവരുടെ ഭൃത്യന്മാരെ, അവർ ഊണുകഴിപ്പാനിരുന്ന മുറിയിൽനിന്നു പോകുവാനാജ്ഞാപിച്ചു എന്നിട്ട് അവർതന്നെ അടുത്തുവെച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്ന ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ ആവശ്യംപോലെ വിളമ്പുകയും ആഹാരം വേണ്ടുവോളം കഴിക്കുകയും, ലഹരിപദാർത്ഥങ്ങളെ തട്ടിവിടുകയും ചെയ്തു. അവിടെ അടുത്തുകത്തിച്ചുവെച്ചിരുന്ന വിളക്കിന്റെ മന്ദമായ പ്രകാശംകൊണ്ട് ആ ഭീഷണരൂപികളായ ഭ്രാതാക്കളുടെ മുഖം അതീവ ഭയങ്കരങ്ങളായിഭവിച്ചു.

ആ സഹോദരന്മാർ ഇരുവരുടേയും വസ്ത്രാലങ്കാരങ്ങൾകൊണ്ട് അവർ എവിടെയൊ പോകുവാൻ തയ്യാറായിരിക്കുന്നു എന്നു തോന്നും. അവരുടെ നെടിയവാളുകൾ ഉറകളോടുകൂടി അടുത്തു വെച്ചിരുന്നു. പതിവിനു വിരോധമായി ഭൃത്യരെ അകററി നിർത്തുന്നതു് ആ ഭ്രാതാക്കൾക്ക് മുഖ്യസംഗതികളെപ്പററി ആലോചിപ്പാനുള്ള ഒപ്പാരം മാത്രമായിരുന്നു.

താന്ത്യാജീ:—"ജ്യേഷ്ഠൻ പറഞ്ഞതു വാസ്തവംതന്നെ. നമ്മുടെ അവസ്ഥയ്ക്കൊത്തതായി ഒരു സ്ത്രീയെ എങ്കിലുംതെരിഞ്ഞെടുപ്പാൻ നമുക്കു കഴിയാതെ പോയതു കഷ്ടംതന്നെ. വിവാഹംചെയ്യാതെ എത്രകാലം നാം ഇങ്ങിനെ കഴിച്ചുകൂട്ടും? നമുക്ക് അൻപതും നാല്പത്തഞ്ചും വീതം വയസ്സായിട്ടും ഇതുവരെ ഒരു സന്താനം ഇല്ലാതിരിക്കുന്നതു് ഓർക്കുമ്പോൾ എനിക്കു വളരെ വ്യസനം തോന്നുന്നു."

ഭീംജീ:—"എനിക്കും അതു തോന്നാതിരുന്നിട്ടില്ല. ഈ നാട്ടിലുള്ള പ്രഭുക്കന്മാരെക്കാൾ തുലോം ആഭിജാത്യവും സ്ഥാനവലുപ്പവും ഉള്ള നമ്മുടെ കുടുംബം അഭിവൃദ്ധിയിൽ വരേണ്ടതു

സന്താനംകൊണ്ടല്ലയൊ? നാം യോദ്ധാക്കളാണ്; ഈ സ്ഥിതിക്ക നമ്മുടെ ജീവിതാവസ്ഥ സദാകാലം അപായത്തിലാണെന്ന വേണം കരുതുവാൻ. ആകട്ടെ, ഇന്നാറം നാം വിശ്വന്തനേയുംമററും എതിൎത്തു യുദ്ധംചെയ്യുമ്പോറം ശത്രുപക്ഷക്കാൎക്ക കീഴടങ്ങി നാം മരിച്ചുവെങ്കിൽ—ഹാ! അതാലോചിപ്പാൻപോലും പാടില്ല!—നമ്മുടെ പിൻഗാമിയായിരിപ്പാൻ ആരുമില്ലല്ലൊ. അങ്ങിനെ ആയാൽ നമ്മുടെ ധനവുംവസ്തുക്കളും എല്ലാം അറങ്ങ്സീബ്ബിനല്ലെ ചെല്ലു"

താന്ത്യ:—"ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതി അപകടത്തിൽ തന്നെ. നമ്മുടെകുടുംബം എത്രയോ ശതവൎഷകാലമായി ബഹുമാനത്തോടെനിലനിന്നിരിക്കുന്നു. ഭാവികാലത്തെസംബന്ധിച്ചാണ് എനിക്ക പരിതാപമുള്ളതു്. എന്നാൽ ഒരു പിൻവാഴ്ചക്കാരനുണ്ടായാൽ നമ്മുടെ വംശം നിലനിൽത്താമെന്ന വെച്ചാൽ—ഛെ!—എങ്ങിനെ അതു്?—പ്രയാസം!"

ഭീംജി:—"അയൽക്കാരായ പ്രഭുക്കന്മാരിൽ ഒരുത്തൻപോലും നമുക്ക് ഒരു സ്ത്രീയെ വിവാഹം ചെയ്യുതരാമെന്ന ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. മററു കുടിയാന്മാരുടെ കഥയോ പറയേണ്ടതില്ല. ഈ കൂട്ടരെല്ലാം മണിപുരാധീശന്മാരെന്ന കേറംക്കുമ്പോറം വെടികൊണ്ട മാനിനേപ്പോലെ ആയിത്തീരുന്നു."

താന്ത്യ:—"നമ്മുടെ പേർ കേറംക്കുമ്പോറം എല്ലാവരും നടുങ്ങുന്നതുതന്നെയാണ് എനിക്കാനന്ദം! ഞാൻ—ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന കാലം മുഴവൻ ഇങ്ങിനെയിരുന്നാൽ മതിയെന്നാണ് എന്റെ ആഗ്രഹം." എന്നിത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴെക്ക് അയാളുടെ മുഖത്തു സ്വാഭാവികമായി സ്ഫുരിച്ചുകാണാമായിരുന്ന ഒരൌഗ്രത ദ്വിഗുണീഭവിച്ചു കണ്ടു. എന്നിട്ട്, മദാന്ധനായി വീണ്ടും:—

"നമ്മെ ഭയപ്പെട്ട് അവർ സ്ത്രീകളെ തരുവാൻ മടിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ ആവശ്യംപോലെ തെരിഞ്ഞെടുപ്പാൻ സ്വാതന്ത്ര്യം നമുക്കില്ലെന്നു വരുമോ? നാം ഇതിനെപ്പററി പലപ്പോഴും

ആലോചിക്കാറുണ്ടു്. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ അപ്രകാരം ചെയ്യതന്നെ!—താരയെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം നമ്മുടെ ശ്രമം ഫലവത്തായിവന്നെങ്കിൽ അതൊരു വലുതായ ജയപ്രാപ്തിയാണ്. ഈ കാലപൎയ്യന്തം നാം വിവാഹം ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നുള്ള ഒരു ന്യൂനതയല്ലാതെ മററു കാൎയ്യങ്ങളിൽ നമുക്കെന്താണു കുറവുള്ളതു്?—ഐശ്വൎയ്യപരാക്രമങ്ങൾ നോക്കിയാൽ നമ്മോടു് എതിരാരുമില്ല! കുടുംബമാഹാത്മ്യം കൊണ്ടു നമ്മോടൊപ്പം വേറൊരുവനേയും സമം കൂട്ടാനില്ല! നമ്മെ, അഥവാ, ആരെങ്കിലും ബുദ്ധിഹീനതകൊണ്ടു്, അധിക്ഷേപിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ഇപ്പോൾ കാണുന്നില്ല, അതുപോലെ പ്രതിക്രിയയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്" എന്നു് അയാൾ കീഴ്പോട്ടു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു വീണ്ടും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

"അയല്പക്കാരുടെ നാല്പ്പാമാളികകളിൽ നമ്മുടെ കണ്ണു പതിഞ്ഞെങ്കിൽ അവ നമ്മുടെ അധീനത്തിൽ വന്നു എന്നുള്ളതും തീൎച്ചതന്നെ. അന്യപ്രഭുക്കന്മാരുടെ സമ്പൽസമൃദ്ധികണ്ടു നമുക്കു് അസൂയ ജനിച്ചുവെങ്കിൽ അവരെ പോരിൽ പരാജിതരാക്കി അവരുടെ ദ്രവ്യമശേഷം നമ്മുടെ ഭണ്ഡാഗാരത്തിൽ നിക്ഷേപിച്ചിട്ടുമുണ്ടു്. ഇങ്ങിനെ കീൎത്തിയെ നിലനിൎത്തി, നമ്മുടെ ആഗ്രഹങ്ങളെ നിറവേററി സകലരേയും ഭയാക്രാന്തരാക്കി ജയലക്ഷ്മിയെ വശഗതയാക്കിത്തീൎത്തിട്ടുള്ള ഈ നമുക്കു് ഒരു സ്ത്രീയെ കിട്ടില്ലെന്നു വരുന്നതു് അവമാനകരംതന്നെ."

ഭീ:—"ഒരു സാധാരണ കുടിയാനവന്റെ കുടുംബത്തിൽ നിന്നു ഒരു സ്ത്രീയെ വിവാഹം ചെയ്യണമെന്നു വിചാരിച്ചാൽ അതു നിഷ്പ്രയാസേന സാധിക്കാമായിരുന്നു. നമുക്കു് അതു പാടില്ലല്ലോ. നാം നമ്മുടെ ഉൽകൃഷ്ടവംശത്തെ ഓൎക്കണം. വിവാഹം ചെയ്യണമെങ്കിൽ നമ്മോടു സമന്മാരായുള്ളവരുടെ കുടുംബങ്ങളിൽനിന്നു സ്ത്രീകളെ തെരിഞ്ഞെടുക്കണം."

താന്ത്യ:—"ആവിധം സാധിക്കാൻ പ്രയാസമെന്നല്ലെ വന്നിരിക്കുന്നതു്?—അവർ നമ്മുടെ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിക്കയില്ലല്ലോ? അതുകൊണ്ടു്, ബലംപ്രയോഗിച്ചു നമ്മുടെ ഉദ്ദേശം സാധിക്കണമെന്നാണു ഞാൻ നിശ്ചയിക്കുന്നതു്."

ഭീം:—"അതേ! അപ്രകാരംതന്നെ ചെയ്യണം! ഇനിയാം നാം ആ താരയെ കൊണ്ടുപോരുവാൻ ഉത്സാഹിച്ചില്ലേ?"

താന്ത്യാ:—"ഹാ-ജ്യേഷ്ഠാ. അതൊരു അത്ഭുതകരമായ പ്രവൃത്തിയായിരുന്നു. ആ പിച്ചപിടിച്ചവൻ—പുരുഷോത്തമൻ, ഇടയ്ക്കു ചാടി വന്നിട്ടില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ അവൾ ഇപ്പോൾ ഇവിടെ ഇരിക്കുമായിരുന്നു. അവളുമായി അങ്ങിനെ നാം പരിചയപ്പെടാനിടയായതു നമ്മുടെ, ആ പാരമ്പര്യഗുണം കൊണ്ടാണ്. നമ്മുടെ അമ്മ, അമ്മുമ്മ, ഇവരെ, അച്ഛനാകട്ടെ മുത്തച്ഛനാകട്ടെ ആദ്യം പരിചയപ്പെടാനിടയായിട്ടുള്ളതു് കുതിരപ്പുറത്തുവെച്ചാണ്. അതനുസരിച്ച ജ്യേഷ്ഠൻ താരയുമായിട്ടുണ്ടായ പരിചയം കുതിരപ്പുറത്തുവെച്ചായിരുന്നതുകൊണ്ടു് അവളെ ജ്യേഷ്ഠൻതന്നെ വിവാഹം ചെയ്യണം.

ഭീം:—"അങ്ങിനെയല്ല! താരഇവിടെവന്നിട്ട്, അവളുടെ ഇഷ്ടപ്രകാരം നാംരണ്ടിലൊരാളെ അവൾ സ്വീകരിച്ചുകൊള്ളട്ടെ!"

താന്ത്യാ:—"ഛേയി!-അതുശരിയല്ല. ജ്യേഷ്ഠന്റെ തന്ത്രവും ധൈര്യവുംകൊണ്ടല്ലേ താരയെ തരത്തിൽപിടികൂടി കുതിരയിൽ എടുത്തുവെച്ചു പ്രതാപഗിരിയിൽനിന്നു കൊണ്ടുഗമിച്ചതു്? അതുകൊണ്ടു താര, ജ്യേഷ്ഠന്റെ സ്വത്താകയേയുള്ളൂ. ഇനിയൊരിക്കൽ അവൾ നമ്മുടെ അധീനത്തിലായാൽ എനിക്ക് അവളിലുള്ള അവകാശം ജ്യേഷ്ഠനുവേണ്ടി വെച്ചൊഴിഞ്ഞേക്കാം. താര ജ്യേഷ്ഠന്റെ ഭാര്യ ആയിരിക്കുന്നതു കാണ്മാൻ ഞാൻ കൊതിക്കുന്നു.

ഭീം:—"അനുജനോടു ഞാൻ തർക്കിക്കുന്നില്ല. ഏതെങ്കിലും ഒന്നു നിശ്ചയിച്ചാൽ അനുജൻ അതിൽ മുക്കടമുഷ്ടിപിടിക്കും.— എന്നാൽ, ഞാൻ ഒന്നു പറയുന്നു—താര എന്റെഭാര്യ ആയാൽ ഞാൻ കൃതാർത്ഥനായി."

താന്ത്യാ:—"നമ്മുടെ അനുഗ്രഹപ്രവൃത്തിക്ക് ഇതൊരു നല്ല തരമാണ്! അവളുടെ സഹോദരൻ നമ്മുടെ മാര്‍ഗ്ഗവിരോധം ഇനി

വരുത്തുകയില്ല. പുരുഷോത്തമൻ കൊലക്കുററത്തിന്മേൽ തടവിൽ കിടക്കുകയുമാണല്ലൊ."

ഭീം:—"ജയസിംഹൻ അവിടെയുണ്ടല്ലൊ? അയാൾ താരയെ വിവാഹംചെയ്യണമെന്നു തപസ്സിരിക്കയാണ്. അതുകൊണ്ട് അയാളെ മറയ്ക്കുവാൻ പ്രയാസമായേയ്ക്കും."

ഇതുകേട്ടു താന്ത്യാജി ചൊടിച്ചു എഴുന്നേററുനിന്നുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"താരയെ കൊണ്ടുവന്നു ജ്യേഷ്ഠനു തന്നല്ലാതെ ഞാൻ ഇനി അടങ്ങുകയില്ല."

ഭീം:—ഞാൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതുകൊണ്ട്, എന്നെ ഭീരുവാണെന്ന് അനുജൻ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കും. പ്രതാപഗിരിയിൽ പാതിരായ്ക്കു ചെന്ന് അകത്തുകടപ്പാൻ തരംകിട്ടിയെങ്കിൽ ലോകമെല്ലാം എതിർത്താലും ഞാൻ താരയെ കൊണ്ടുവരും."

താന്ത്യ:—"ശൌര്യപരാക്രമനിധിയല്ലെ ജ്യേഷ്ഠൻ!—പ്രതാപഗിരിയിൽ കടപ്പാൻ വഴിയുണ്ട്. ആ കോട്ടയുടെ പിൻവശത്തുകൂടി താഴ്വരയിലേയ്ക്കു ഒരു വഴിയുള്ളതു് അറിയാമല്ലൊ? അതിൽകൂടി പോയാൽ കാവൽക്കാർ കാണാതെ അകത്തു കടക്കാം. ആ ഒരു മാർഗ്ഗമെയുള്ളൂ."

ഭീം:—"ശരിയാണ് അനുജാ!—ഞാൻ മുമ്പൊരിക്കൽ ആ വഴി കണ്ടിട്ടുണ്ട്. ആ വശത്തുള്ള കതകു തുറപ്പാൻ ഒരു് ഇരുമ്പുപാര മതി. അവിടെ കടന്ന് കാവൽക്കാരനെ പെട്ടെന്നു പിടികൂടി കൊല്ലുവാൻ തുടങ്ങുമ്പോൾ അവൻ ജീവരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി വാസ്തവമെല്ലാം പറയും. താരയുടെ കിടപ്പുസ്ഥലവും കാട്ടിത്തരും!—പിന്നത്തെ കഥ ആലോചിച്ചുകൊള്ളൂ."

താന്ത്യ:—"പരിശ്രമംകൊണ്ട് എല്ലാ ദുർഘടങ്ങളേയും ജയിക്കാം. ഒരു കാര്യവും മണിപുരാധീശന്മാർക്ക് പ്രയാസമെന്നു വന്നുകൂടാ. എത്രത്തോളം അതു അസാദ്ധ്യമെന്നു വരുന്നുവൊ അത്രത്തോളം അതു നേടാൻ ഉത്സാഹമാണു

ഉണ്ടാകേണ്ടതു്!—ഞാനിതാ പുറപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. ജ്യേഷ്ഠ്നു മനസ്സുണ്ടെങ്കിൽ വരണം!—അങ്ങിനെ—എഴുന്നേല്ക്കണം!—നമ്മോടൊരുമിച്ചുവരാൻ പന്ത്രണ്ടു ഭടന്മാർ മതി. ഗംഗാറാം, ആ പ്രദേശങ്ങൾ പരിചയമുള്ളവനാണു്. അവനും പോരട്ടെ. എന്നാൽ പുറപ്പെടാം!—ഇതൊരത്ഭുതമാണു്!"

ഭീം:—അങ്ങിനെയാകട്ടെ.വിചാരിച്ചിട്ടു് അത്ഭുതംതോന്നുന്നു. ഇന്നു രാവിലെ ഇവിടെ ഞാൻകൊണ്ടുവന്നസ്ത്രീയോടു്, ഞാൻ അയൽവാസികളായ പ്രഭുക്കന്മാരുടെ നേൎക്കു യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെടുമ്പോൾ ആദ്യമായി പ്രതാപഗിരിയെ കീഴടക്കുമെന്നു വൃഥാ പറകയുണ്ടായി. അതു് ഇപ്പോൾ ഇത്രക്ഷണത്തിൽ സംഭവിക്കാറായല്ലൊ?"

താന്ത്യ:—"ജ്യേഷ്ഠാ—ആ സ്ത്രീയുടെ ഭാവം കണ്ടിട്ടു് എനിക്കു് രസിക്കുന്നില്ല. ജ്യേഷ്ഠനു് അവൾ വലുതായ ഉപകാരം ചെയ്തിട്ടില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ, ഇപ്പോൾ അവൾ ഇവിടെ ഇരിക്കയില്ലായിരുന്നു. ഏതായാലും അവൾ നാളെ പോകുമെന്നല്ലെ പറഞ്ഞതു്?"

ഭീം:—"അവളെ രസിക്കാത്തതു് എന്തു്?—അവൾക്കു വല്ല ദേവതോപാസനം കൊണ്ടുള്ള സിദ്ധിയോ ത്രികാലജ്ഞാനമോ ഉണ്ടെന്നു് അനുജനു തോന്നീട്ടുണ്ടോ?"

താന്ത്യ:—"ഛെ-അതുകൊണ്ടൊന്നുമല്ല—ആ വക ഭയവും എനിക്കില്ല."

എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, മുഷ്കന്മാരായ ഭ്രാതാക്കൾ ഇരുവരും യാത്രയ്ക്കു വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ കൂട്ടി. ഗംഗാറാമനെ പന്ത്രണ്ടു ഭടന്മാരെ തെരിഞ്ഞെടുപ്പാൻ ആജ്ഞാപിക്കയും അവൎക്കു നല്ല ആയുധങ്ങൾ എടുത്തു കൊടുക്കയും ചെയ്തു.

ഇരുപത്താറാം അദ്ധ്യായം.

ജയസിംഹൻ അയച്ച രണ്ടു ഭടന്മാരും പുരുഷോത്തമനും ആ പൎവ്വതപാൎശ്വം തുടൎന്നു കുതിരകളെ ഓടിച്ചുപോയി എന്നു പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ചതേയുള്ളല്ലോ? പിന്നത്തെ കഥ എന്തെന്നുനോക്കുകതന്നെ.

പുരുഷോത്തമൻ, തനിക്കുണ്ടായ വ്യഥയെ സഹിപ്പാനും, തന്റെ ബുദ്ധിയെ നിലനിൎത്തി കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി പൎയ്യാലോചിപ്പാനും ശക്തനാകാതെ, തന്നെ ആക്രമിച്ചടുക്കുന്ന ദുഃഖവിചാരങ്ങൾ ബാധിക്കാതിരിപ്പാനെന്നപോലെ, കുതിരയെ വേഗത്തിൽ ഓടിച്ചുതുടങ്ങി. താൻ താരയ്ക്കുവേണ്ടി ഇപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതു മാനഹാനിക്കുള്ള വഴിയെ തെളിക്കയാണെന്നും, തന്മൂലം ദുഷ്കീൎത്തിക്കു പാത്രമായി ഭവിക്കുമെന്നും, ആ യുവാവു് അറിയാതിരുന്നില്ല. എങ്കിലും പ്രേമത്തെ കരുതി, സ്വഗുണപ്രദങ്ങളായ കാൎയ്യങ്ങളെ, അയാൾ വിസ്മരിച്ചു. ലോകത്തിൽ മാനമായി കാലക്ഷേപം കഴിപ്പാനുള്ള വഴി ഇല്ലാതായി ഭവിച്ചുവെന്നു പുരുഷോത്തമനു തോന്നി. അയാൾ ഇപ്രകാരം പ്രവൎത്തിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ദോഷമൊന്നും പററാനില്ലെന്നു വിചാരിപ്പാൻ വല്ല മാൎഗ്ഗവുമുണ്ടായിരുന്നാൽ അപ്രകാരമെങ്കിലും മനസ്സിനു് ഒരു സുഖം വരുത്താമായിരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ ആലോചിച്ചിട്ടു് ഒരു വിധത്തിലും സമാധാനം കിട്ടാതെ തന്റെ ജന്മം നിഷ്ഫലമായി എന്നു് അയാൾ വിചാരിച്ചു. ദുഃഖനിവൃത്തിക്കും വഴിയൊന്നും കണ്ടില്ല. താരയെ ഇനി കാണ്മാൻ സംഗതിയാകയില്ലെന്നുതന്നെ ആ യുവാവു കരുതി. ചുരുക്കത്തിൽ താരയുടെ കയ്യൊപ്പോടുകൂടിയ ആ എഴുത്തു പുരുഷോത്തമന്റെ ജീവിതത്തെ വ്യൎത്ഥമാക്കിത്തീൎത്തു.

പുരുഷോത്തമന്റെ കൂടെയുണ്ടായിരുന്ന രണ്ടു ഭടന്മാരും വളരെ പുറകിലായി. വായുവേഗത്തെ ജയിക്കുന്ന ആ യുവാവിന്റെ കുതിരയോടൊപ്പം മററു രണ്ടു കുതിരകൾക്കും നില്പാൻ സാധിച്ചില്ല. വഴിനിരപ്പില്ലായ്കയും ഇടയ്ക്കിടെ പാറകളോടുകൂടിയും കണ്ടതിനാൽ ഭടന്മാർ അവരുടെ കുതിരകളെ ഓടി

പ്പാൻ നന്നെ ഭയപ്പെട്ടു. എന്നിട്ടും അവരുടെ യജമാനന്റെ കല്പനയെ ഓൎത്തു, കഴിയുന്നത്ര വേഗത്തിൽ അവർ കുതിരകളെ പായിച്ചുവിട്ടു. ഇങ്ങിനെ നാലോ അഞ്ചോ നാഴിക പോയപ്പോൾ കാട്ടിന്റെ അവസാനത്തിൽ എത്തി.

പ്രതാപഗിരിയിൽ നിന്നു ദക്ഷിണരാജ്യങ്ങളിലേക്കു പോകേണ്ടവഴി മണിപുരന്മാരുടെ പ്രാകാരം കെട്ടീട്ടുള്ള മലയുടെ താഴ്വാരത്തിൽക്കൂടി ആയിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് അവിടെയ്ക്കുള്ള നേർവഴിയിൽ ഇറങ്ങുവാനായി പുരുഷോത്തമൻ കുതിരയെ ഒരു വളവുതിരിച്ചു വിട്ടു. ഉടനെ തനിക്കഭിമുഖമായി വന്ന ഏതാനും അശ്വാരൂഢന്മാരായ യോദ്ധാക്കളുടെ ഇടയിൽ ചെന്നു കേറിയതിൽപിന്നീടേ കുതിരയെ നിൎത്തുവാൻ അയാൾക്കു കഴിഞ്ഞുള്ളു. അപ്പോഴെക്കു പുരുഷോത്തമന്റെ കൂടെ വന്ന രണ്ടു ഭടന്മാരും എത്തി. ഇവരുടെ കുതിരകളുടെ വേഗവും കുളമ്പൊച്ചയുംകൊണ്ടു ഇതരശബ്ദങ്ങളൊന്നും കേൾപ്പാൻ പാടില്ലായിരുന്നു. ഇവർ തങ്ങളുടെ നേക്കു വഴിതിങ്ങി വന്ന അശ്വാരൂഢന്മാരെ കണ്ടിട്ട് അവരുടേയും തങ്ങളുടേയും കുതിരകൾ കൂട്ടിമുട്ടാതിരിപ്പാൻ ഒട്ടേറെ ശ്രമം ചെയ്യേണ്ടിവന്നു. ഇരുഭാഗക്കാരും വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ തമ്മിൽ സംഘടിച്ചപ്പോഴേയ്ക്കു ചന്ദ്രികകൊണ്ടു ചിലരൊക്കെ പരസ്പരം ആൾ മനസ്സിലാക്കി.

പുരുഷോത്തമനൊരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്ന ഭടന്മാർ മറേറസംഘക്കാരെ കണ്ടഉടൻ "മണിപുരാധീശന്മാരും കൂട്ടരുമാണിതു്" എന്നു് ഉറക്കെപറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ടുംകൊണ്ടു് പുരുഷോത്തമൻ നേരേനോക്കി. ഉടനെ ഗംഗാരാമനെ അടുത്തു കണ്ടപ്പോൾ "ഹാ— ഈ നീചനല്ലേ ഇന്നാൾ താരയെ കൊണ്ടുപോകുവാൻ തുനിഞ്ഞതു്" എന്നു അയാൾ പറഞ്ഞുപോയി.

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട് ആശ്ചര്യത്തോടെ ഗംഗാരാം— "അല്ലാ—കാരാഗൃഹത്തിൽ കിടക്കുന്നു എന്നു നാം വിചാരിച്ചിരുന്ന പുരുഷോത്തമൻ ഇതാ!" എന്നു മററുള്ളവർ കേൾക്കത്തക്കവിധം ഉച്ചത്തിൽ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു.

തന്നെ മററ സംഘക്കാർ അറിഞ്ഞുവെന്ന പുരുഷോത്തമൻ മനസ്സിലാക്കിയതുകൊണ്ട് അയാറം അയാളുടെ കുതിരയെ മണിപുരയോദ്ധാക്കളുടെ ഇടയിൽ നിന്ന പുറകോട്ട മാററുവാൻ തുടങ്ങി. ഇതു കണ്ടിട്ട്, ഭീംജി ഒട്ടം മടിക്കാതെ തൻെറ കുതിരയെ മുമ്പോട്ട ചാടിച്ചു പുരുഷോത്തമൻെറ സമീപം എത്തി, ആ യുവാവിൻെറ കൈകൾ മുറുകെപ്പിടിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

“എൻെറ ഭടന്മാരുടെ കയ്യിൽനിന്ന താരയെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയതു നീയല്ലേ?—അതുകൊണ്ടു നാം തമ്മിൽ ഇങ്ങിനെ പിരിഞ്ഞാൽ പോരാ.”

ഇതു കേട്ടിട്ട് ഈഷൽ കലുഷവുംകൂടാതെ പുരുഷോത്തമൻ–“തൻെറ ഭടന്മാരുടെ കയ്യിൽനിന്ന് ആ യുവതിയെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയത് ആശ്ചര്യമല്ല ഗർവിഷ്ഠനായ തൻെറ അധീനത്തിൽ താരയെ കണ്ടിരുന്നാലും ഞാൻ അപ്രകാരംതന്നെ ചെയ്യുമെന്നേ!” എന്നിങ്ങിനെ മറുപടിപറഞ്ഞതും ഭീംജിയുടെ പിടിത്തത്തിൽ നിന്ന് ആ യുവാവു തൻെറ കൈവലിച്ചെടുത്തുകൊണ്ടു കുതിരയെ പുറകോട്ട ചാടിച്ചുനിർത്തിയതും ഒരുമിച്ചു കഴിഞ്ഞു.

“നീ ഒരു ബാലനായിരുന്നിട്ടും എന്നോടിങ്ങിനെ നിന്ദ പറവാൻതുനിഞ്ഞോ?” എന്ന കോപാന്ധനായി ഭീംജി പറഞ്ഞുകൊണ്ട് കുതിരയെ പുരുഷോത്തമൻെറനേക്ക ചാടിച്ചു. ഭീംജി ഇങ്ങിനെ വല്ലതും പ്രവൎത്തിക്കുമെന്ന മുൻകൂട്ടി കരുതി നിന്നിരുന്ന ആ യുവാവു തൻെറ കുതിരയെ അതിശീഘ്രം ഒരു വശത്തേയ്ക്കു മാററിനിറുത്തി, വാറം ഊരി എടുത്തുകൊണ്ടു സധൈര്യം പറഞ്ഞു:—

“ഇനി എൻെറ ദേഹത്തു തൊടുവാൻ താൻ യത്നിക്കുന്നതായാൽ തൻെറ ആ തടിച്ച ദേഹം പൊടിയിലുരുളുവാൻ ഇടയാകുമെന്ന് ഓൎത്തുകൊള്ളണം!”

ഭീം:—“മീശ മുളയ്ക്കാത്ത ഇവൻ, ഒരു വലിയ യോദ്ധാവിനെപ്പോലെ വീരവാദം പറയാറായോ?— എടാ—നീ ആ വാറം തിരിച്ചുറയിലിടണം!—അതാണു മൎയ്യാദ! അല്ലെങ്കിൽ ഇവ

വിധം നീ വേറെ ആരോടും കാണിക്കാതിരിപ്പാൻ തക്ക പാഠം പഠിപ്പിച്ചുവിടുന്നുണ്ടു !"

"അൎത്ഥമില്ലാത്ത ഈ വാക്കുകൾ കൊണ്ടു് ഒരു പ്രയോജനവുമില്ല. യാദൃച്ഛികമായി നാം തമ്മിൽ കൂട്ടിമുട്ടുവാനിടയായതിനെപ്പററി ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നു. അന്നു താരയോടു താൻ ചെയ്ത അപനയത്തിനു പ്രതിക്രിയ ഇന്നു ഞാൻ ചെയ്യുന്നുണ്ടു്." എന്നു പറഞ്ഞു് ആ യുവാവു തന്റെ വാളിന്റെ നിരപ്പുവശംകൊണ്ടു ഭീംജീയുടെ ചെകിടടച്ചു ഒരടി കൊടുത്തു്.

ഭയങ്കരനായ ആ പ്രഭു തനിക്കു വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ കിട്ടിയ അടിയുടെ വേദനകൊണ്ടു കോപാന്ധനായി പെട്ടെന്നു അയാളുടെ നെടിയ വാളിനെ ഊരി എടുത്തുകൊണ്ടു, കാലനെപ്പോലെ പുരുഷോത്തമന്റെ നേൎക്കു എത്തി.

"മാറിൻ ഭടന്മാരെ! — മാറിൻ! — എല്ലാവരും ഒരു വശത്തു നില്പിൻ! — ജ്യേഷ്ഠനും പുരുഷോത്തമനും തമ്മിൽ ഏററു യുദ്ധം ചെയ്യട്ടെ!" എന്നു താന്ത്യാജീ, ഭടന്മാർ ചുഴന്നടുക്കുന്നതുകണ്ടിട്ടു്, ആജ്ഞാപിച്ചു.

ഈ കല്പനപ്രകാരം ധീരന്മാരായ മണിപുരന്മാർ പിൻമാറി നില്ക്കുന്നതുകണ്ടു്, പുരുഷോത്തമന്റെ ഒരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്ന രണ്ടുപേരും മാറി നിന്നു.

പോരിന്നു് ഒരുമ്പെട്ട ഇരുവൎക്കും വെട്ടുകളെ തടുപ്പാനും, ഒഴിപ്പാനും, ലാക്കുനോക്കി കുതിരയെ ചാടിപ്പാനും, നല്ല ചന്ദ്രികയുണ്ടായിരുന്നതു ദൈവാധീനം തന്നെ.

വ്യസനാധിക്യത്താൽ പുരുഷോത്തമന്റെ ഹൃദയം എത്ര മാത്രം തപിച്ചിരുന്നു എന്നു് ഇതിനുമുമ്പു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ. പ്രകൃത്യാ ശൌൎയ്യപരാക്രമങ്ങളിൽ അദ്വിതീയനായിരുന്ന ആ യുവാവു അയാൾക്കു നേരിട്ട കഷ്ടതകളെ ഓൎത്തിട്ടു്, പ്രാണനെ തൃണംപോലെ വിചാരിച്ചു യുദ്ധത്തിനാരംഭിച്ചപ്പോൾ, അയാളുടെ ഓരോ കൃത്യവും, അടവും, ആകെ ആശ്ചൎയ്യം തോന്നത്തക്കതായി ഭവിച്ചു. എന്നു തന്നെയല്ല, തന്റെ പ്രേമനിധിയായ താരയെ അപഹരിച്ചു കൊണ്ടുപോകുവാൻ ഒരുമ്പെട്ട ആ

ദ്രോഹിയെ യുദ്ധത്തിൽ തോല്പിച്ചു തക്ക ശിക്ഷ കൊടുക്കുകയൊ അല്ലെങ്കിൽ പോരിൽ താൻ മരിക്കുകയൊ ചെയ്യുന്നതുചിതമായിരിക്കുമെന്ന് അയാൾ ഒരു നിമിഷത്തിനിടയിൽ വിചാരിച്ചുറച്ചു. ആ യുവാവു കാരാഗ്രഹത്തിൽനിന്ന് ഇറങ്ങിയ ഉടനെ യുദ്ധത്തിനൊരുമ്പെട്ടുവെങ്കിലും സഹജമായ ധൈൎയ്യത്തിന്റെ ഫലമായി, അയാൾക്കു സാമാന്യമായിട്ടുണ്ടായിരുന്ന ദേഹശക്തിക്കു ശതഗുണം ഊക്കേറുവാനും, യുദ്ധപാടവത്തെ പ്രബലപ്പെടുത്തുവാനും, ആയുധപ്രയോഗത്തിൽ അനന്യസാധാരണമായ ചതുരതയെ പ്രകടിപ്പിക്കുവാനും ഇടയായതേയുള്ളു.

പുരുഷോത്തമനെ എളുപ്പത്തിൽ പരാജിതനാക്കാമെന്നായിരുന്നു ഭീംജീ വിചാരിച്ചത്. "ബാലനായ ഇവനോടു പൊരുവാൻ ജ്യേഷ്ഠൻ തുടങ്ങിയല്ലൊ." എന്നൊരു ഹാസ്യഭാവത്തോടെ താന്ത്യാജിയും നോക്കിനിന്നു. എന്നാൽ അവരുടെ വിചാരം ചുവടോടെ തെറ്റിപ്പോയെന്നു, രണ്ടോ മൂന്നോ പ്രാവശ്യം വെട്ടുകയും വെട്ടുകളെ തടുക്കുകയും ചെയ്തുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ, അവൎക്കു മനസ്സിലായി.

ഉഗ്രംപശ്യനായഭീംജീയുടെഖഡ്ഗപ്രയോഗങ്ങളെപുരുഷോത്തമൻ അലക്ഷ്യമായി തടുത്തു. യുദ്ധത്തിന്റെ പ്രാരംഭത്തിൽ ആ യുവാവു് എതിൎപ്പാൻ ഉദ്ദേശിക്കാതെ എതിരാളിയുടെ യുദ്ധസാമൎത്ഥ്യം എത്രോളമുണ്ടെന്നും, അയാളുടെ പോക്കെന്താണെന്നും,അറിവാൻ തടുത്തുകൊണ്ടിരുന്നതേയുള്ളു. ഈ സമ്പ്രദായം കണ്ടും, ആ യുവാവു ഭീംജീയുടെ വെട്ടുകളേയും അയാളുടെ കുതിരയുടെ പാച്ചിലിനേയും ബഹു സാമൎത്ഥ്യത്തോടു തടുത്തും, ഒഴിഞ്ഞും, പൊരുത വിധത്തെ ശ്രദ്ധിച്ചും അവിടെ നിന്നിരുന്നവർ സന്തോഷിച്ചു. തന്റെ വിദ്യകളൊന്നും പററുന്നില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ നിമിഷംപ്രതി ആ പ്രഭുവിനു കോപവും ഇച്ഛാഭംഗവും വൎദ്ധിച്ചുവന്നു. ഇതൊരു തരമാണെന്നു നിശ്ചയിച്ചു പുരുഷോത്തമൻ എതിൎപ്പാൻ തുടങ്ങി. പരസ്പരം ദേഹത്തു വെട്ടേല്പിക്കാൻ ചെയ്ത ശ്രമത്തിൽ ഖഡ്ഗങ്ങളിൽ ചന്ദ്രിക പ്രതിഫലിച്ചു മിന്നൽപ്പിണർപോലെ പ്രകാശിച്ചു. കുതിരകളെ തമ്മിൽ കൂട്ടിമുട്ടിച്ച് ഒന്നിനെ വീഴ്ത്തുവാനും അതോടുകൂടി വീഴുന്ന

വന്റെകഥ കഴിപ്പാനും അവർ ശ്രമിച്ചു. ഈ അപകടത്തെ ഇരുവരും ചതുരതയോടുകൂടി സൂക്ഷിച്ചു തടുത്തു. കുതിരകളെ വട്ടം ചാടിച്ചു തലയ്ക്കു ലാക്കാക്കി വെട്ടിയും, ആ വെട്ടിനെ തടുത്ത തക്കത്തിൽ, വാറം കടകംതിരിച്ചു കഴുത്തിനെ ലക്ഷ്യമാക്കി വീശിയും, കുതിരകളെ അവരുടെ ആയുധങ്ങളുടെ ഗതിവേഗത്തിനൊത്ത വിധം മുമ്പോട്ടും പിമ്പോട്ടും ചാടിച്ചും, എന്നുവേണ്ട അവർ ഇരുവരും കഴിയുന്നത്ര ശ്രമിച്ചു ചെയ്ത യുദ്ധംകൊണ്ട് ഇതുവരെ ഒരാളുടെ ദേഹത്ത് ഒരു പോറൽപോലും വരുത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഇതു ഭീംജിക്കു ദുസ്സഹമായിഭവിച്ചു. ആ യുദ്ധാഭ്യാസത്തിൽ ഭീംജിക്ക് എതിർ ആരുമില്ലെന്നായിരുന്നു അയാളുടെ അനുജന്റെയും മററു ഭടന്മാരുടെയും ബോദ്ധ്യമെന്ന് അയാൾക്കറിയാമായിരുന്നു. ഈ അവസരത്തിൽ തനിക്കതുല്യനായി "ഒരു ബാലൻ" പൊരുതു തന്റെ പേരിനു കളങ്കം വരുത്തുന്നു എന്നു തോന്നിയപ്പോൾ ഭീംജീ കോപാന്ധനായിത്തീർന്നു. അയാൾ കുതിരപ്പുറത്ത് ഉറച്ചിരുന്നു തന്റെ നെടിയ വാളിനെ മുറുകെ പിടിച്ചു. എന്നിട്ട് ആ ഭയങ്കരൻ തന്റെ കുതിരയെ പായിച്ചു പുരുഷോത്തമന്റെ അടുത്ത് എത്തിയതും, ആ യുവാവിന്റെ ഭുജത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി വെട്ടിയതും, ഒന്നിച്ചായിരുന്നു. എന്നാൽ അയാളുടെ വെട്ടേപ്പാൻ തരം കൊടുക്കാതെ മിന്നൽപോലെ വേഗത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻ കുതിരയെ ചാടിച്ചകലത്തുകൊണ്ടു ഭീംജിയുടെ വെട്ടു കാററിൽ ചീറുന്നതു കേട്ടു. വാളിന്റെ ഘനവും വെട്ടിയ ഊക്കുംകൊണ്ടു ഭീംജിക്ക് ആ വാളിനെ തിരിച്ചെടുക്കാൻ ഒരു നിമിഷനേരം വേണ്ടിവന്നു. ഈ തരം കിട്ടിയതു പുരുഷോത്തമൻ വൃഥാ കളഞ്ഞില്ല. പെട്ടെന്ന് ആ യുവാവു തന്റെ കുതിരയെ ഒരു വശത്തുകൂടി ചാടിച്ചുവിട്ടിട്ടു, ഭീംജിയുടെ ഇടത്തേ ഭുജത്തിൽ വെട്ടി. ആ വെട്ട് ഏററതുകൊണ്ടുണ്ടായ വേദനയോടും ദേഷ്യത്തോടും ആ മണിപുരവീരൻ തന്റെ വാളിനെ മുറുകെ പിടിച്ചുയർത്തി അങ്കവടിയിൽ ചവിട്ടി ഉദ്ധതനായി നിന്നുകൊണ്ടു തന്റെയും കുതിരയുടെയും ശക്തി ഒരുമിച്ചു പ്രയോഗിപ്പാൻ കരുതിക്കൂട്ടി പുരുഷോത്തമന്റെ നേരെ പാഞ്ഞടുത്തു. ഭീംജിയുടെ സകല ചലനങ്ങളും ശ്രദ്ധിച്ചുനോക്കി നിന്ന യുദ്ധം

ചെയ്ത പുരുഷോത്തമനോട് ആ തന്ത്രം ഫലിച്ചില്ലെന്നു തന്നെ യല്ല ഭീംജീയുടെ മാൎഗ്ഗത്തിൽനിന്നു പെട്ടെന്നുകുതിരയെ ചാടിച്ചു നിൎത്തിക്കൊണ്ടു സമ്പ്രദായത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻ കൊടുത്ത ഒരു വെട്ടോടുകൂടി, ഉയൎത്തിപ്പിടിച്ചിരുന്ന വാളിനെ ഭീംജീയുടെ കയ്യിൽനിന്നു തെറിപ്പിച്ചുകളകയും ചെയ്തു. ഇത്രയും കഴിച്ചിട്ട് ഇനി എന്തുചെയ്യാൻ പോകുന്നുവെന്ന് ഊഹിപ്പാൻപോലും ഇടകൊടുക്കാതെ ആ യുവാവ് അതിവേഗത്തിൽ തന്റെ വാളിനെ മാറിപ്പിടിച്ചു ഭീംജീയുടെ മൂൎദ്ധാവിൽ ഖഡ്ഗമുഷ്ടികൊണ്ട് ഊക്കോടുകൂടി പ്രഹരിച്ചു. താഡനം ഏറ്റ ഉടൻതന്നെ, ഭീംജീ മോഹാലസ്യമായി കുതിരയിൽനിന്നു നിലത്തു പതിച്ചു. ആ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം ഇങ്ങിനെ അവസാനിച്ചപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ എല്ലാവരും കേൾക്കുംവിധം ഉറക്കെ:—

"ഈയാളുടെ ജീവൻ ഞാൻ കളയുന്നില്ല. ഈയാൾ താരയോടു ചെയ്ത അപമൎയ്യാദയ്ക്ക് ഈ ശിക്ഷ മതിയാകും എന്നു പറഞ്ഞു!"

ഭീംജീ വീഴുന്നതുകണ്ടു പരിഭ്രമിച്ചു നിന്നിരുന്ന താന്ത്യാജീയും ഭടന്മാരും പുരുഷോത്തമന്റെ നേരെ അടുത്തു. ഇതു കണ്ട് പുരുഷോത്തമൻ:—

"ധൎമ്മയുദ്ധം ചെയ്യുകയെന്നുള്ളതു നിങ്ങളുടെ കൂട്ടർ അറിഞ്ഞുകൂടെന്നു എനിക്കറിയാം! —എന്നാൽ വരിൻ!"

ചുഴന്നടുക്കുന്ന യോദ്ധാക്കളുടെ കൂട്ടത്തിൽ നിന്നു കുതിരയെ ചാടിച്ച് ഓരോ ലക്ഷ്യം നോക്കി വെട്ടിയും വെട്ടുകൾ വരുന്നതിനെ തടുത്തും ആ യുവാവ് ഒരു നിമിഷംകൊണ്ടു ഭടന്മാരുടെ ഇടയിൽ കൂടി ഒരു വഴി തെളിച്ചുണ്ടാക്കി പുറത്തു ചാടി. ഇതിനിടയ്ക്കു പ്രതിപക്ഷത്തിൽ രണ്ടു ഭടന്മാർ മുറിവേററു വീണു. വേറൊരുവന്റെ കൈ, വാളോടുകൂടി അററു നിലത്തുവീണു. ഇങ്ങിനെ വഴിയുണ്ടാക്കിയതിൽ കൂടി ആയിരുന്നു പുരുഷോത്തമൻ പുറത്തു കടന്നതു്. ആ യുവാവിന്റെ പരാക്രമം കണ്ടു താന്ത്യാജീ ആശ്ചൎയ്യപ്പെട്ടുവെങ്കിലും അയാളുടെ സഹോദരനു നേരിട്ട തോൽവിയെ ഓൎത്തു കുപിതനായി തന്റെ കുതിരയെ ചാടിച്ച് പുരുഷോത്തമന്റെ പിൻഭാഗത്തു എത്തി. അയാളെ ജീവനോടെയക്കാതെ

നുള്ള നിശ്ചയത്തോടുകൂടെ താന്ത്യാജീ ആ യുവാവിൻെറ മൂർദ്ധാവിനെ ലക്ഷ്യമാക്കി വെട്ടി. നമ്മുടെ കഥാനായകൻെറ കഥ അവസാനിച്ചു എന്നുതന്നെ തോന്നിപ്പോയി. എന്നാൽ തൻെറ പുറകിൽ കുതിര ചാടിവീണശബ്ദം കേട്ടതിനോടുകൂടി പുരുഷോത്തമൻ കുതിരയെ അതിവേഗം ഒരുവശത്തേക്ക് ചാടിച്ചുംകൊണ്ടു് വെട്ടുകൊള്ളുവാൻ തരപ്പെടാതെ താന്ത്യാജീ ഭഗ്നാശയനായിട്ടു്:—

"വിവേകഹീനനായ ബാലാ! നിൻെറ അഹമ്മതിയുടെ ഫലമാണിതു്!—ഒന്നു തെററുകയുള്ളു!" എന്നു പറഞ്ഞവസാനിപ്പിക്കുന്നതിനു മുമ്പു് വീണ്ടും അയാൾ വാൾ ഓങ്ങിവെട്ടി. ചീറിവന്ന വെട്ടിനെ പുരുഷോത്തമൻ തടുത്തുംവെച്ചു് വാൾ ഉയർത്തിവീശി വെട്ടുകയും പെട്ടെന്നതുമാററി താന്ത്യാജീയുടെ വലത്തു ഭുജത്തിൽ വാളിനെ കുത്തിയിറക്കുകയും ചെയ്തു. ഈ ഖഡ്ഗപ്രയോഗ ചാതുര്യംകൊണ്ടു് താന്ത്യാജീ നിരായുധനായി.

പുരുഷോത്തമനോടു കൂടിവന്ന ഭടന്മാർ ഇരുവരും ഇതുവരെ സ്വസ്ഥരായി നില്ക്കുകയായിരുന്നു. ഇവർ ഭീരുക്കളല്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും ജയസിംഹൻെറ ആജ്ഞാനുസരണം പുരുഷോത്തമനെ ആപത്തിൽ കുടുക്കുവാൻ വന്നവരായിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ യുവാവു് ഏകനായി നിന്നു പോർചെയ്തു മരിച്ചെങ്കിൽ സൊല്ലതീർന്നു എന്നു കരുതി, സഹായിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടില്ല. ഒടുവിൽ പുരുഷോത്തമൻെറ ശൌര്യപരാക്രമം കണ്ടു് ആശ്ചര്യത്തോടെ ആ രണ്ടു ഭടന്മാരും ആ യുവാവിനെ സഹായിപ്പാൻ അടുത്തു. ഉടനേ മറുപക്ഷക്കാററിൽ രണ്ടുപേരെ അവർ വീഴ്ത്തി. പിന്നെ ഇവർ മൂന്നുപേരും ചേർന്നു് എതിർഭാഗക്കാരോടേററു യുദ്ധംചെയ്തു. തദനന്തരം പുരുഷോത്തമൻെറ സഹായികളായ രണ്ടു ഭടന്മാരും മൃത്യുവശഗതരായി. ഇതു കണ്ടിട്ടു്, ഇനി അവിടെ നില്ക്കുന്നതു് ആപൽക്കരമായിരിക്കുമെന്നു കരുതി കരബലപ്രയോഗത്താൽ പ്രതിപക്ഷക്കാരുടെ ഇടയിൽകൂടി ഒരു വഴിയുണ്ടാക്കി പുരുഷോത്തമനും കുതിരയും മിന്നൽപോലെ യുദ്ധക്കളത്തിൽനിന്നു മറഞ്ഞു.

ഇതു കണ്ടു്, പുരുഷോത്തമനെ പിൻതുടരുവാൻ തുടങ്ങിയ

ഗംഗാറാമനോടും മററു വിചാരോടും—"അരുതു്! പിൻതുടന്നി ട്ടാവശ്യമില്ല! അവൻ ശൂരനായ യുവാവാണു്!" എന്നു പറഞ്ഞു, താന്ത്യാജീ വിലക്കി. എന്നിട്ടു് എല്ലാവരുംകൂടി ഭീംജീയെ ഒ ഹാലസ്യത്തിൽ നിന്നു് ഉണത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു.

ഈ കഥ ഇങ്ങിനെയിരിക്കട്ടെ. പുരുഷോത്തമൻ ആ യുദ്ധ കളത്തിൽനിന്നു് എവിടേയ്ക്കു പോയെന്നു നോക്കാം. ആയാളു ടെ കുതിരയ്ക്കു യുദ്ധത്തിനിടയിൽ വാൾമുനകൊണ്ടു പരുക്കുകൾ പ റ്റുകയാൽ അതുവിരണ്ടു കാട്ടിലുള്ള ഒരു ഒററയടിപ്പാതനി- ഓടിക്കളഞ്ഞു—ആ ത്വരിതഗതിയിൽ കുറേദൂരം ര തന്നെ പിൻതുടന്നു് ആരും വരുന്നില്ലെന്നു് ആ യുവാവ് കൊണ്ടു കുതിരയുടെ വേഗം കുറയ്ക്കുവാൻ അയാൾ നന്നെ ശ്രമിച്ചു. എന്നാൽ ഫലിച്ചില്ല. ഈവിധം കുറേ ഏറെവഴി പോയപ്പോൾ കുതിര തന്നാത്താൻ വേഗം കുറച്ചുതുടങ്ങി. പുരുഷോത്തമൻ കടിഞാൺ പിടിച്ചു സാവധാനത്തിൽ നിത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു എ ന്നാൽ ആ യുവാവു വിചാരിച്ചസ്ഥലത്തുനിന്നും വളരെ അകലെ ത്തിയശേഷമേ കുതിര നിന്നുള്ളു. പുരുഷോത്തമനു സ്ഥലനിണ്ണയ മില്ലാതെ താൻ ഇതിനു മുമ്പു കണ്ടു കുറിച്ചിട്ടുള്ള വല്ല അടയാള ങ്ങളുമുള്ള പ്രദേശമാണോ എന്നു് അവിടെ ചുററുംനടന്നുനോക്കി. ഉടനെ താൻ ആ ദിക്കിൽ പലപ്പോഴും പക്ഷികളെ വെടി വെ പ്പാൻ വന്നിട്ടുള്ളതായും, അവിടം പ്രതാപഗിരിക്കടുത്താണെന്നും അയാൾക്കു് ഓമ്മയുണ്ടായി. ഇങ്ങിനെ യാദൃച്ഛികമായി പ്രതാ പഗിരിക്കടുത്താണു പുരുഷോത്തമനു വീണ്ടും വരാനിടയായതു്. അയാളോടൊരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്ന രണ്ടു ഭടന്മാരും യുദ്ധത്തിൽമരി ച്ചു. താൻ തനിച്ചു്, നിസ്സഹായനായി വനമദ്ധ്യത്തിൽ ഇരിക്ക യാണെന്നു വിചാരിച്ചു യുവാവു് അസ്വസ്ഥനായി. അതുമിക്ക വാറും സ്വല്പം മുമ്പു കഴിഞ്ഞ മണിപുരന്മാരുടെ അക്രമപ്രവൃത്തി ഓത്തിട്ടായിരുന്നു. നേരവും പാതിരാ കഴിഞ്ഞിരിക്കണമെന്നു് അ യാൾ ആലോചിച്ചു. മണിപുരന്മാരോടു് എതിത്തു യുദ്ധംചെയ്തും കാരാഗ്രഹത്തിൽ കിടന്നു വലഞ്ഞും, ദേഹത്തെ ബാധിച്ച ക്ഷീ ണംകൊണ്ടു വല്ലിടത്തും സ്വാതന്ത്ര്യമായി കിടന്നുറങ്ങണമെന്നു് ഒരാശ പുരുഷോത്തമനുണ്ടായി. അതിലേയ്ക്കു പ്രതാപഗിരിയിൽ

തന്നെ മടങ്ങുകയല്ലാതെ ഗത്യന്തരമില്ലെന്നു അയാൾ നിശ്ചയിച്ചു. കാരാഗൃഹത്തിൽ വെച്ചു ജയസിംഹൻ തന്നോട് ഒളിച്ചോടിപ്പോ കുവാൻ നിർബന്ധിച്ച വിഷയത്തിൽ ആ പ്രഭുവിനു ദുരുദ്ദേശമു ണ്ടായിരിക്കാമെന്നു സംശയിച്ചു. തനിക്കു ദുഷ്കീർത്തി വരുത്തു ന്നതിനു വിധം താര, പരതന്ത്രയായി എഴുതിഅയച്ചതായിരിക്കാമെ ന്നല്ലാതെ, സ്വാഭിപ്രായംകൊണ്ടു ആയിരിക്കയില്ലെന്ന് അയാൾ വിശ്വസിച്ചു. അതിനാൽ താൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ ചെന്നു ... സിംഹൻ, തന്നെ വീണ്ടും ഒളിച്ചോടിപ്പോകുവാൻ ... ന്നതായാൽ ഉൾപ്പെടുന്നതല്ലെന്നും തീർച്ചപ്പെടുത്തി. ... മനസ്സിനെ ഒരുവിധം ഉറപ്പുവരുത്തിക്കൊണ്ട് അ യാൾ കുതിരയിൽ കയറി വേഗം ഓടിച്ചുവിട്ടു. പുരുഷോത്ത മൻ പ്രതാപഗിരിക്കോട്ടയുടെ മുൻഭാഗത്ത് എത്തിയപ്പോൾ കൊ ട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ നിന്ന് ആളുകളുടെ കൂട്ടനിലവിളിയും, അതി നിടയിൽക്കൂടി ആയുധങ്ങൾ കൂട്ടിമുട്ടുന്ന ശബ്ദവും, കേമമായി പൊ ങ്ങിയതു കേട്ടിട്ടു പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി കുതിരയിൽനിന്നു ഇറങ്ങി ഗോപുരദ്വാരത്തിലേയ്ക്കു പാഞ്ഞടുത്തു. അവിടെ വാതിൽ അ ടച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു കോട്ടയുടെ പിൻഭാഗത്തുണ്ടായിരുന്ന അഴി വാതിലിലേയ്ക്ക് ഓടിച്ചെന്നു. ഉടനെ, മണിപുരാധീശനായ ഭീംജീ മോഹാലസ്യമായി കിടന്ന ഒരു സ്ത്രീയെ വഹിച്ചുകൊണ്ട് ആ വാ തിലിൽക്കൂടി പുറത്തേക്കു ചാടിയിറങ്ങിയത് ആ യുവാവു കണ്ടു. ചന്ദ്രികയുടെ ധാവള്യത്താൽ ആ സ്ത്രീയുടെ മുഖം ദൃശ്യമായി ഭവി ച്ചപ്പോൾ അസാമാന്യമായ ക്ലേശത്തോടെ— "അയ്യോ—ദ്രോഹി. താരയേയൊ?" എന്നൊക്കെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ ഭീംജീയുടെ നേർക്കു ഖഡ്ഗപാണിയായി അടുത്തു.

ഇരുപത്തിയേഴാം അദ്ധ്യായം.

തന്റെ മാർഗ്ഗനിരോധംചെയ്ത ദീർഘകായനായ ആൾ പു രുഷോത്തമനാണെന്നു ഭീംജീ അറിഞ്ഞയുടൻ കോപാവേശത്തോ ടെ പല്ലുകടിച്ചുകൊണ്ട്—"നിന്നെ ഇനി ഞാൻ വിടുകയില്ല!—

ഒരിക്കൽ തെററിക്കയേയുള്ളു!'' എന്നിപ്രകാരം ചീറി പറഞ്ഞ
തിനോടുകൂടി പുരുഷോത്തമൻെറ ശിരസ്സിനെ ലക്ഷ്യമാക്കി അ
യാൾ ആഞ്ഞു വെട്ടി. ഈ വെട്ടിനെ നിഷ്പ്രയാസം തട്ടിക്ക
ഞ്ഞിട്ട്, പുരുഷോത്തമൻ അയാളുടെ തോളിൽ കഠിനമായി മു
റിവേൾപ്പിച്ച് അയാളെ വീഴ്ത്തി. ഇതിനിടയിൽ താന്ത്യാജീയും
ഏതാനും ഭടന്മാരും കൊട്ടാരത്തിൽനിന്ന് ഇറങ്ങിവന്നയുടൻ
ഒരു നോക്കിൽ അവർ അവിടെ നടന്നതെല്ലാം മനസ്സിലാക്കീട്ടു
ഭീംജീയുടേയും പുരുഷോത്തമൻെറയും മദ്ധ്യേ ചാടിക്കടന്ന് എ
ല്ലാവരും ഒരുമിച്ചു പുരുഷോത്തമനെ ചുഴന്നെതിർത്തു
വസരത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻ പ്രകടിപ്പിച്ച യുദ്ധവൈ
പരാക്രമവും, അവർണ്ണനീയമെന്നേ പറയേണ്ടു. ആ യുവാവു ...
വളഞ്ഞുനിന്ന യോദ്ധാക്കളുടെ ഇടയിൽനിന്നു ഖഡ്ഗപ്രയോഗം
കൊണ്ട് ഒരു വഴിയുണ്ടാക്കി വേഗം പ്രാകാരഭിത്തിയോടു ചേ
ർന്നുനിന്നു പൊരുതുതുടങ്ങി. മൂന്നു വശങ്ങളിലും തന്നെ സംഹ
രിപ്പാനടുത്തവരുടെ വെട്ടുകളെ എല്ലാം മിന്നൽപിണർപോലെ
ബഹുവേഗം വീശി വാളുകൊണ്ടു തടുക്കുകയും, തിരിച്ചു തരംനോ
ക്കി വെട്ടുകയുംചെയ്തു. ആ യുവാവിൻെറ വെട്ടുകൾ ഒന്നും നിഷ്ഫ
ലങ്ങളായില്ല. ആദ്യത്തേതിൽ ഗംഗാറാമനെ യമപുരിക്കയച്ചു.
രണ്ടാമത്തേതിൽ വേറൊരു ഭടനെ താഴത്തിട്ടു. മൂന്നാമത്തേതു
കൊണ്ട് ഒരുവനു കഠിനമായി മുറിവേല്പിച്ച് അവൻപോർ മതി
യാക്കി. പിന്നെയടുത്തു കണ്ടതു താന്ത്യാജീയെ ആയിരുന്നു. കു
റെമുമ്പു കാട്ടിൽവെച്ചു നടന്ന യുദ്ധത്തിൽ അയാൾക്കു വലത്തു
കൈ അസ്വാധീനമായി ഭവിക്കയാൽ ഇടത്തുകൈകൊണ്ടായി
രുന്നു അയാളുടെഖഡ്ഗപ്രയോഗം. അയാളെ അലക്ഷ്യമായി
തള്ളീട്ടു പുരുഷോത്തമൻ വേഗം ഭിംജീ വീണുകിടന്ന സ്ഥലത്തു
ചെന്നു. ആ പ്രഭു മോഹാലസ്യമായി കിടന്നിരുന്നിട്ടും താരയെ
അയാൾ മുറുകെ പിടിച്ചിരിക്കുന്നതായി കണ്ടയുടൻ ആ പിടിത്ത
ത്തിൽനിന്നു വിടുവിച്ചു അവളെ അയാൾ എടുത്തു. യുദ്ധത്തിനി
ടയിൽ തൻെറ പ്രിയതമയ്ക്കു വല്ല വിപത്തും നേരിട്ടിരി
ക്കുമോ എന്നായിരുന്നു പുരുഷോത്തമനുണ്ടായ ഭയം. അങ്ങിനെ
ഒന്നും പററീട്ടില്ലെന്നു പരിശോധനകൊണ്ടു മനസ്സിലായപ്പോൾ

അയാളുടെ മനസ്സിന്നു വളരെ സമാധാനമുണ്ടായി. ഇത്രയുമൊക്കെ കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു താര മോഹാലസ്യത്തിൽനിന്നുണൎന്നു. തന്നെ ഉറക്കത്തിൽ പിടിച്ചെടുത്തുകൊണ്ടു പോകുവാൻ ഘാതകന്മാർ ചെയ്ത ശ്രമംമാത്രം ഓൎമ്മിച്ചതുകൊണ്ടുണ്ടായ ഭയം താരയെ ബാധിക്കയും അവൾ ഉറക്കെ നിലവിളിക്കയുംചെയ്തു. പിന്നെ തന്റെ നിസ്സഹായാവസ്ഥയിൽ ആരെങ്കിലും തന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ വരുന്നുണ്ടോ എന്നു് എല്ലാ വശങ്ങളിലും നോക്കിയ കൂട്ടത്തിൽ തന്നെ വഹിച്ചിരുന്ന ആളിന്റെ മുഖം കാണുവാനും ഉടൻ ആൾ ന്നും ഇടയായി. അപ്പോൾ താരയ്ക്കുണ്ടായ ആശ്ചര്യവും ...ം പറഞ്ഞു ബോധിപ്പിക്കുവാൻ പ്രയാസം! പരസ്പരം [illegible]ക്കു് ഒരു വാക്കുപോലും പറവാൻ സാവകാശം ഉണ്ടായില്ല. എന്നാൽ അവരുടെ നോട്ടത്തിലും ഭാവത്തിലും രക്ഷിപ്പാനിടയായതിനാലും രക്ഷപ്പെട്ടതിനാലും കൃതജ്ഞതാഹ്ലാദസമ്മിശ്രങ്ങളായ വികാരങ്ങൾ അന്തൎഭവിച്ചിരുന്നു.

പ്രാകാരത്തിന്റെ പുറവശത്തു ഇത്രയും നടന്നു കഴിഞ്ഞയുടൻ മറുവശത്തുനിന്നു് രണ്ടു സംഘം ഭടന്മാർ അവിടെ എത്തി. അവർ വിചാരിച്ചിരിക്കാതെയുള്ള ആ കാഴ്ചകണ്ടിട്ടു് പകച്ചു നോക്കി നിന്നുപോയി.

കടുത്തായുള്ള വെട്ടേറ്റു രക്തത്തിൽ മുങ്ങിയും പ്രയാസപ്പെട്ടു ശ്വാസോച്ഛ്വാസംചെയ്തും ഒരു പാറപ്പുറത്തു ഭീംജിയും, അടുത്തു് അങ്ങുമിങ്ങുമായി മരിച്ചും മുറിവേറ്റും ആറോ ഏഴോ മണിപുരഭടന്മാരും, വീണുകിടന്നിരുന്നതും; അവിടെ നിന്നു കുറച്ചു ദൂരം നില്പാൻപോലും ശക്തിയില്ലാതെ ക്ഷീണിച്ചും നിരായുധനായും ഒരു പാറയിൽ ചാരി താന്ത്യാജി നിന്നിരുന്നതും; അവർ കണ്ടു. കോപിച്ച ഭടന്മാർ ക്രുദ്ധിച്ചു് പുരുഷോത്തമന്റെ നേൎക്കു് ഓടിവരുന്നതുകണ്ടു്, താര അതിയായ ഭയത്തോടെ, അവളുടെ മുഖം പുരുഷോത്തമന്റെ തോളിൽ മറച്ചു്:—"ഇനി ഇവിടെ നില്ക്കരുതു്!—പുരുഷോത്തമാ പോകണം! ഞാൻനടന്നു വരാം" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു്, ആ യുവതി താഴത്തിറങ്ങി. പുരുഷോത്തമനാകട്ടെ, രക്തം ഒലിക്കുന്ന തന്റെ വാളിനെ ഭൂമിയിലേക്കു ചരിച്ചുപിടിച്ചുകൊണ്ടു് കൂസൽകൂടാതെ നിന്നു.

മണിപുരഭടന്മാൎക്കുണ്ടായ പരുങ്ങൽ സ്വല്പനിമിഷങ്ങൾക്കുണ്ടായിരുന്നതെയുള്ളു. അവരുടെ നേതാക്കന്മാൎക്കു നേരിട്ട തോൽവി കണ്ടിട്ടുണ്ടായ ബദ്ധരോഷത്തോടെ അതിന്നു കാരണഭൂതനായി ഭവിച്ചവനെ ഹതനാക്കണമെന്നു നിശ്ചയിച്ച് അവർ ക്രുദ്ധിച്ച വ്യാഘ്രങ്ങളെപ്പോലെ പുരുഷോത്തമന്റെ നേൎക്കു പാഞ്ഞടുത്തു.

താരയുടെയും പുരുഷോത്തമന്റെയും മുമ്പിൽ വളരെ ഖഡ്ഗങ്ങൾ വിദ്യുല്ലതകൾ പോലെ പൊങ്ങി പ്രകാശിച്ചതു കണ്ടും, ഘോരാരവം കേട്ടും ഭയന്നിട്ടു, താര പരവശയായി. ആ കന്യകയെ വേഗം പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ പുറകിൽ നിൎത്തി അയാളുടെ നേരെവന്ന വെട്ടുകളെ എല്ലാം തടുത്തു. എന്നാൽ ഈ യുദ്ധത്തിൽ അയാൾക്കു മുമ്പു് ഉതകിയ ദൈവാധീനം ഉണ്ടായില്ല. വെട്ടുകളെ തടുത്തുനിന്നപ്പോൾ ഒരു വെട്ടു തടുത്തതോടുകൂടി ആ യുവാവിന്റെ വാൾ രണ്ടായി മുറിഞ്ഞുപോകയും അടുത്ത നിമിഷം ഒരു വെട്ടേററു താരയുടെ കാൽചുവട്ടിൽ അയാൾ പതിക്കയും ചെയ്തു. ഒരു ഇന്ദ്രജാലക്കാരന്റെ മാന്ത്രികക്കോലുകൊണ്ടു ദൃശ്യങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ മറയ്ക്കുന്നതുപോലെ പുരുഷോത്തമന്റെ നേത്രങ്ങളിൽനിന്നു ലോകം മറഞ്ഞു.

* * * * * *

* * * * *

പുരുഷോത്തമൻ മോഹാലസ്യത്തിൽ നിന്നുണൎന്നപ്പോൾ താൻ ഒരു മുറിയിൽ മൃദുലമായ ശയ്യയിന്മേൽ കിടക്കുന്നതായി കണ്ടു. മേൽകെട്ടി മുതലായതു് അയാൾക്കു ഇതിന്നുമുമ്പു കണ്ടു പരിചയമുള്ളപ്രകാരം തോന്നി. ആ മുറിയും അയാൾക്കു അപരിചിതമായിരുന്നില്ല. എന്നാൽ സ്ഥലനിൎണ്ണയം വരുത്തുവാനും കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ആലോചിപ്പാനും ബുദ്ധിക്കു ഉറപ്പുവരായ്കയാൽ എല്ലാംകുഴപ്പമായിത്തീൎന്നു. അയാൾ കണ്ണടച്ചു് ആലോചന ഒന്നിങ്കൽ നിലനിൎത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ഉടനെ മുമ്പുനടന്ന കാൎയ്യങ്ങൾ ഓരോന്നായി ഓൎമ്മയിൽവന്നു തുടങ്ങി. സാവധാനത്തിൽ തല ഉയൎത്തി പുറവും നോക്കി. ആ മുറി താൻ ഉപയോഗിച്ചുവന്നതാണെന്നും സാമാനങ്ങൾ തന്റേതെന്നും മനസ്സിലായി.

ഇത്രയും നിശ്ചയം വരുത്തിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കട്ടിലിൻെറ തലയ്ക്കൽ ഒരു അനക്കം ഉണ്ടായതായി തോന്നി അയാൾ തല തിരിച്ചു നോക്കി. അവിടെ രഘുബായി വളരെ ആർദ്രതയോടെ തന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതുകണ്ടു.—പുരുഷോത്തമൻ ഒന്നും പറഞ്ഞില്ലെങ്കിലും ആ യുവാവിൻെറ മുഖത്തു സ്ഫുരിച്ച സന്തോഷഭാവം കണ്ട് രഘുബായി വേഗം, അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ജനാലിൻെറ സമീപംചെന്ന് ആരോടൊ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

“ഹേ!—നമ്മുടെ പുരുഷോത്തമൻ ഉണർന്നു ചുററും നോക്കി! ആളും തിരിച്ചറിയാറായി!—സാധു ജീവിച്ചല്ലൊ? ദൈവം രക്ഷിക്കട്ടെ!”

രഘുബായി ആ സന്തോഷവർത്തമാനം പറഞ്ഞതു രാമദാസനോടായിരുന്നു. രാമദാസനാകട്ടെ, അതു കേട്ടു, രോഗിയുടെ ആവശ്യങ്ങൾ അറിഞ്ഞ ഒരു വൈദ്യനെപ്പോലെ:—

“ഉറക്കെ സംസാരിക്കാതിരിക്കു!” എന്നു പറഞ്ഞു കട്ടിലിൻെറ ഒരു വശത്തുകൂടി ശബ്ദം ഉണ്ടാക്കാതെ ചെന്നു പുരുഷോത്തമനെ നോക്കി. പിന്നെ അയാൾ രഘുബായിയെ ദൂരെ വിളിച്ചു പതുക്കെ പറഞ്ഞു:—

“ഈശ്വരൻ നമ്മെ സഹായിച്ചു. രണ്ടുദിവസമായിട്ടു നാം നിരന്തരംചെയ്ത ശ്രമം നിഷ്ഫലമാകാഞ്ഞതു ദൈവാധീനംതന്നെ. ആ യുവാവ് ഇനി ജീവിക്കും. വെട്ടേററ ഞരമ്പുകൾക്ക് ഉണ്ടായിരുന്ന ക്ഷോഭം ശമിച്ചിരിക്കുന്നു.”

രഘു:—“അങ്ങെയ്ക്കു സംഗീതശാസ്ത്രത്തിലുള്ള നൈപുണ്യം പോലെ വൈദ്യവിധിയിലും പാണ്ഡിത്യം ഉണ്ടായതു ആശ്ചര്യം തന്നെ. ഈ സമയം അങ്ങ് ഇവിടെ വന്നുചേർന്നതു് ഈശ്വരാധീനം തന്നെ—പുരുഷോത്തമൻെറ തലയ്ക്കുകൊണ്ട ആ വെട്ട്!—അയ്യോ—എനിക്കു തലതിരിച്ചിൽ പിടിച്ചു പോയി!—ഞാൻ വിചാരിച്ചു.—”

രാമ:—“ആ വെട്ടു വാളിൻെറ മാടുതിരിച്ചുള്ള വെട്ടായിരിക്കണം. മൂർച്ചയുള്ള വശം കൊണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ വല്ലാത്ത അപകടത്തിൽ അവസാനിക്കുമായിരുന്നു!”

അവർ ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴെക്ക് ക്ഷീണംകൊണ്ട് അസ്പഷ്ടാക്ഷരങ്ങളായി—"താരയ്ക്കു സുഖം തന്നെയല്ലെ?" എന്നു പുരുഷോത്തമൻ ചോദിച്ചതു കേട്ട് രഘുബായിയും രാമദാസനും വേഗം കട്ടിലിന്റെ സമീപം ചെന്നു. ആ യുവാവിന്റെ മുഖഭാവംകൊണ്ട് അയാൾ ചോദിച്ചതിനു മറുപടി അറിയണമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടെന്നറിഞ്ഞ് രഘുബായി വാത്സല്യപൂർവം പുരുഷോത്തമന്റെ ഹസ്തങ്ങളെ എടുത്തു മൃദുവായിതലോടിക്കൊണ്ട് പറഞ്ഞു:—

"താര സുഖമായിരിക്കുന്നു. ആ കുഞ്ഞിനെ പുരുഷോത്തമൻ രക്ഷിച്ചു. താര ഉറങ്ങിക്കിടക്കുമ്പോൾ മണിപുരന്മാർ മുറിക്കകത്തു കടന്ന് അവളെ കയ്യിൽ കോരി എടുത്തുകൊണ്ടു പോയതു ഞാൻ കാണ്മാനിടയായി. ഭയംകൊണ്ട് എനിക്ക് ഒന്നും അറിവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. എങ്കിലും ഞാൻ ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചു. അർദ്ധരാത്രിയിൽ, എല്ലാവരും ഉറങ്ങുമ്പോൾ, എളുപ്പത്തിൽ നിലവിളി കേൾക്കുമോ? ഭടന്മാരിൽ ചിലരൊക്കെ ഉണർന്ന് ഓടി എത്തി. അതിനു മുമ്പു താരയെ എടുത്തുകൊണ്ടു ഭീംജി പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ഉടനെ കൊട്ടാരത്തിന്റെ പിൻഭാഗത്തു യുദ്ധകോലാഹലം കേട്ടപ്പോൾ മനസ്സിനു കുറച്ചൊരു സമാധാനം ഉണ്ടായി. ഇതൊക്കെ നടന്നപ്പോഴും ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതു പുരുഷോത്തമൻ കാരാഗൃഹത്തിൽ കിടക്കുകയാണെന്നായിരുന്നു. ദൈവസഹായംകൊണ്ട് അങ്ങിനെയല്ലല്ലൊ ഉണ്ടായതു്. നമ്മുടെ താരയെ രക്ഷിപ്പാൻ ഈ കൈകളല്ലെ ഉണ്ടായുള്ളു? പുരുഷോത്തമന്റെ പരാക്രമം കണ്ടിട്ടു നമ്മുടെ ഭടന്മാരും ധൈര്യമായി നിന്നു യുദ്ധംചെയ്തുപോലും. അല്ലെങ്കിൽ മണിപുരഭടന്മാരോട് അവർ, കിടനില്ക്കയില്ലായിരുന്നു. ആ സമയം ഈ രാമദാസന്റെ കൂടെയുണ്ടായിരുന്ന ഒരാൾ മണിപുരന്മാരുടെ നേരെ കടന്നുചെയ്ത പോരിൽ ആ ഭടന്മാർ ജീവനുംകൊണ്ട് ഓടിപ്പിഴച്ചുവത്രെ. നമ്മുടെ കൂട്ടർ ഒരബദ്ധംചെയ്തു—അവർ മണിപുരന്മാരെ വിട്ടയച്ചുകളഞ്ഞു."

രാമ:—"അബദ്ധമല്ല ചെയ്തതു്!—പുരുഷോത്തമൻ മുറിവേററു മോഹാലസ്യമായി കിടക്കുന്നു. താരയും അവിടെ നിസ്സഹാ

യയായി നില്ക്കുന്നു. ആ സ്ഥിതിക്കു നമ്മുടെ ഭടന്മാർ ഇവ
രെ രക്ഷിക്കുമോ? അല്ല മണിപുരന്മാരെ പിൻതുടരുമൊ?"

രഘു:—"പുരുഷോത്തമൻ വീണ ഉടൻ അങ്ങേടെ കൂട്ടരിൽ ഒ
രാറം വന്നു മണിപുരന്മാരെ എതിർത്തു് ആരാണു്? അത്ര
ശൌര്യപരാക്രമം കാണിപ്പാൻ ശക്തനായ ആറം സാമാ
ന്യനല്ലല്ലൊ?"

രാമ:—"നമ്മുടെ വശത്തു ഭടന്മാർ അധികം ഇല്ലായിരുന്നു— ക
സന്ദർഭം വലിയ അപകടത്തിലായിരുന്നുതാനം!—ഇ ലൊ
ങ്ങളിട്ടു് എന്റെ ശിഷ്യരിൽ ഒരുവൻ മണിപുരന്മാരോടു
എതിർത്തു."

രഘു:—"അങ്ങിനെ പറഞ്ഞാൽ ഞാൻ സമ്മതിക്കയില്ല ശത്രു
ന്മാരും ആയുധപാണികളുമായ അധികം ആളുകളോടു
ഒരുവൻ ഏററു യുദ്ധംചെയ്തു് അവരെ ഓടിക്കണെമന്നു
ണ്ടെങ്കിൽ അയാറം അസാമാന്യനായ യോദ്ധാവായിരിക്ക
ണം.—എന്താണു്? ആ ഗായകന്റെ വരവോടുകൂടി മണി
പുരന്മാർ ഭയപ്പെട്ടു് ഓടിക്കളഞ്ഞതല്ലേ."

ഈ സംഭാഷണം കേട്ടുകൊണ്ടു കിടന്നിരുന്ന പുരുഷോ
മൻ സാവധാനത്തിൽ:—

"പാറംമുറിഞ്ഞ ഉടൻ ആ ഗായകൻ എന്റെ അടുത്തു വേ
ഗത്തിൽ എത്തി. അതു ഞാൻകണ്ടു. അദ്ദേഹം ആരായിരുന്നാലും
ഞാൻ ജീവനോടുകൂടിയിരിപ്പാൻ ഇടയാക്കിയതു് അദ്ദേഹമാണു്."

ഇതിനു മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ രാമദാസൻ ഇരുന്നതു ക
ണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞു.—

"ആ ഗായകനെ എനിക്കു കാണണം! അവിടുന്നു എനി
ക്കു വേണ്ടി അത്രയും സഹായിക്കണം!"

രാമ:—"അങ്ങിനെ ആവാം—പുരുഷോത്തമന്റെ സുഖക്കേടു മാ
റട്ടെ—അധികം വർത്തമാനം പറയേണ്ടാ-ഞരമ്പുകറം ഇള
കിയാൽ ജ്വരം വന്നേക്കും

രഘു:—"കഴിഞ്ഞ സംഭവങ്ങളെപ്പററി കേറംപ്പാൻ പുരുഷോ
മനു വളരെ ആഗ്രഹമുണ്ടു്. അതു സാധിപ്പിക്കുന്നതുകൊ

ങ്ങളുടെ ഔഷധത്തെക്കാറം ഇരട്ടിഫലമുണ്ടാകുമെന്നു് എന്റെ അഭിപ്രായം."

രാഘുബായി പറഞ്ഞതു ശരിയാണെന്നു പുരുഷോത്തമൻ ഭാവം കൊണ്ടു മനസ്സിലായിട്ടു രാമദാസൻ:—

"പുരുഷോത്തമൻ അറിവാനാഗ്രഹിക്കുന്നതു് എന്താണു എന്നു സാർദ്ധചിത്തനായി ചോദിച്ചു.

രാമ:—"എന്റെ രക്ഷിതാവു് ആ കഥയെല്ലാം കേട്ടോ?"

—"ഉടനേ അറിഞ്ഞു. ആയുഷ്കം അവസാനിച്ചതിൽ പിന്നെത്തുയിരുന്ന വിശപന്തൻപ്രഭു വന്നു. നടന്നതുപോലെ എല്ലാം താര അദ്ദേഹത്തോടു പറഞ്ഞു."

പുരു:—"മണിപുരന്മാർ ഇവിടെ കടന്നതെങ്ങിനെ?"

രാമ:—"ഞാൻ അറിഞ്ഞിടത്തോളം പറയാം. ആരും അറിയാതെ മണിപുരന്മാർ കോട്ടയ്ക്കകത്തു കടന്നിട്ടു, കാവൽക്കാരായി നിന്ന രണ്ടുഭടന്മാരെ പെട്ടെന്നു പിടിക്കൂടി അവർ നിലവിളിക്കാതെയിരിപ്പാൻ വേണ്ട കരുതലുകൾ ചെയ്തു. പിന്നെ കൊട്ടാരത്തിലെ വാതിൽ ബലപ്രയോഗേണ തുറന്നു. എന്നിട്ടു് അവർ ഭടന്മാരെ കൊല്ലുമെന്നു ഭയപ്പെടുത്തി താരയുടെമുറി കാണിച്ചുകൊടുപ്പാൻ നിർബന്ധിച്ചു. പ്രാണഭയത്താൽ ഭടന്മാർ അപ്രകാരം ചെയ്തു. ഇതു ക്ഷണനേരംകൊണ്ടു കഴിച്ചു. ഇതു സംബന്ധിച്ചു് എനിക്കു് ഇത്രയേ അറിയാവൂ."

രാഘു: "ഞാൻ ഒരായിരം സംവത്സരം ജീവിച്ചിരുന്നാലും ഞാനന്നത്തെ സംഭവം എന്നും എന്റെ മനസ്സിലുണ്ടായിട്ടിരിക്കും. അർദ്ധരാത്രിയിൽ ഞങ്ങളുടെ മുറിക്കു സമീപമായി പതിഞ്ഞ കാൽ പെരുമാററവും അടക്കിച്ച താണസ്വരത്തിലായിരുന്നാലും അലച്ചുദ്ധതിയായി പറഞ്ഞ വാക്കുകളും കേട്ടു് ഞാൻ അന്ധാളിച്ചു ചെവികൊടുത്തു. ശബ്ദം താരക്കിലിന്റെ അടുത്താണെന്നു് അറിഞ്ഞു. ഉടനെ ഞെട്ടി മിച്ചു, ഞാൻ താരയുടെ അടുത്തു ഓടിച്ചെന്നു.

ന്നുപറയേണ്ടു?—അവിടെ, ഇതുട്ടായിരുന്നാലും, ഞാൻ ക ണ്ടതു് ഓൎക്കുമ്പോൾ ഇപ്പോഴും തലതിരിയുന്നു. ആ സാധു വായ കുഞ്ഞിന്റെ മുമ്പിൽ കാലന്മാരെപോലെ ഭീംജീയും യും താന്ത്യാജീയും, നിന്നിരുന്നു. താരയോ—ഭയംകൊണ്ടു് അനങ്ങുവാൻപോലും ശക്തിയില്ലാതെ അവരുടെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു കിടന്നുപോയി. ഞാൻ അവരോടു പുറ ത്തുപോകുവാൻ പറഞ്ഞു. അവർ കേൾക്കുന്നില്ലെന്നുക ണ്ടപ്പോൾ അവരോടു നല്ലവാക്കു പറഞ്ഞു.—ഇതിലൊ ന്നും അനുസരിക്കാതെ താരയെ പിടിച്ചെട്ടുക്കാൻ ശ്രമിച്ച ഉടനെ താരയും ഞാനും ഉറക്കേനിലവിളിച്ചു. ആ ക്ഷണ ത്തിൽ ഗംഗാറാം എന്നൊരു ഭടൻ—മണിപുരന്മാർ അ നെ അങ്ങിനേയാണു വിളിച്ചതു്—എന്റെ തലയ്ക്കു് ഒരടി തന്നു. എനിക്കു് അത്രയേ ഓൎമ്മയുള്ളു."

...:—"അവന് അങ്ങിനെ ചെയ്യാമോ?—ഇനി അവൻ ആരേയും ഉപദ്രവിക്കയില്ല! യുദ്ധത്തിൽ ആദ്യമായി വീണതു് അവ നാണു്."

...:—"അങ്ങിനെ വരാനെ വഴിയുള്ളല്ലോ.—എന്തു്?—നിസ്സ ഹായകളായ സ്ത്രീകളെ ഉപദ്രവിപ്പാൻ തുടങ്ങിയാൽ അ ...നെയുള്ളവരെ ഒരുവം വിട്ടേയ്ക്കുമോ?—ഞാൻ ഏതെ ...ലും മോഹാലസ്യത്തിൽനിന്നുണൎന്നു നോക്കിയപ്പോൾ താരയെ കണ്ടില്ല. അപ്പോഴുണ്ടായ ദുഃഖത്തോടു കൂടി ഞാൻ ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചു. അതുകേട്ടു കൊട്ടാരത്തിലുള്ള ...ർ ഉണൎന്നു കണ്ണിൽ കണ്ട ആയുധങ്ങളും എടുത്തുകൊ ണ്ടു് എന്തെന്നറിയാതെ അങ്ങുമിങ്ങും പാഞ്ഞോടി. ഇ ...രിൽ ... കൊട്ടാരത്തിന്റെ പുറകിലും എത്തി. ഇ ...ങ്ങിനെ ഭടന്മാർ കണ്ടെത്തി സഹായിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നതി മുമ്പു് അവിടെ നാടകം അവസാനിച്ചു. ഈ കഴപ്പ ...ല്ലാം തീൎന്നശേഷമാണു പ്രഭുക്കൾ വന്നതു്. അവർ ക ...ു താര നടന്നും, പുരുഷോത്തമനെ ഭടന്മാർ താങ്ങി ത്തുകൊണ്ടും, വന്നതിനെ ആയിരുന്നു" എന്നിത്രയും പരിചാരിക പറഞ്ഞിട്ടു കനിഞ്ഞു രഹസ്യമായി:—

"പുരുഷോത്തമന്റെ ദേഹസ്ഥിതിയെപ്പററി കേട്ടിട്ട വളരെ വ്യസനിച്ചിരിക്കയാണ്. പുരുഷോത്തമൻ ഉണൎന്നു സാരിക്കുന്നു എന്നു കേൾക്കുമ്പോൾ വളരെ സന്തോഷിക്കും

താരയെപ്പററി പറഞ്ഞ ഈ സന്തോഷവാൎത്ത പുരുഷോത്തമനെ ആനന്ദചിത്തനാക്കി.

"വിശപന്തൻ പ്രഭു എന്തു പറഞ്ഞു?"

രഘു:—"താരയെ ഒരു അത്യാപത്തിൽ നിന്നു പുരുഷോത്ത രക്ഷപ്പെടുത്തിയെന്നു താരയുടെ അച്ഛൻ തന്നെ കണ്ടറിയുമ്പോൾ പുരുഷോത്തമ ി അദ്ദേഹത്തിന് എന്തു തോന്നുമെന്നു പ്രത്യേകം പറയാനുണ്ടോ?—പുരുഷോത്തമാ—താര, സകല വൃത്താന്തവും പ്രഭുവിനോട് ടെവെച്ചു ഞ്ഞു. അപ്പോഴത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ണ്ടായ ഭാവപ്പകൎച്ച കാണേണ്ടതായിരുന്നു. ത്തിൽകുളിച്ചു പുരുഷോത്തമൻ കൊട്ടാരത്തിനകത്തു കട്ടിലിൽ മോഹാലസ്യമായി കിടക്കുന്നു. താര, താ അച്ഛന്റെ ഭുജത്തിൽ പിടിച്ചിരുന്നിട്ടും വിറച്ചുകൊണ്ടു കട്ടിലിനടുത്തു നില്ക്കുന്നു. ജയസിംഹൻ ഈ പരിതാപമായ കാഴ്ചയെ കുലുക്കമില്ലാതെ നോക്കികൊണ്ടു അകലെ ഒരു കസേരയിൽ ചാരിനില്ക്കുന്നു. ഭട മ്മുടെ ഈ രാമദാസനും ഞാനും ഒക്കെ ചുററും നി ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ വിശപന്തൻപ്രഭു അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടാ നസ്താപത്തെ സഹിപ്പാൻ കഴിയാതെ "ഇവനെ വളരെ വാത്സല്യമാ ളൂതി. ഈ ദുരിതങ്ങ ന്നു പററിയതെല്ലാം മാനം അതുകൊണ്ടു നം ദൈവം ഇടവരുത്തുന്നല്ലോ?—ഇത്ര ശൂരനായ എന്റെ ചന്ദ്രസേനനെ കൊല്ലുമൊ?" എന്ന അദ്ദേഹം പറഞ്ഞിട്ട് പുരുഷോത്തമൻ കാരാഗൃ നിന്നു പുറത്തുവന്ന് ഈ ഉപകാരം ചെയ്തിരിക്കയ ങ്ങിനെ എന്ന് ആശ്ചൎയ്യപ്പെട്ടു. ഒടുവിൽ പുരുഷോ ചികിത്സിക്കേണ്ട ക്രമത്തെപ്പററിയും മററും രാമ യി ആലോചിച്ചു നിശ്ചയിച്ചശേഷം അദ്ദേ

പുരുഷോത്തമൻ കാരാഗൃഹത്തിൽ നിന്നു പുറത്തു[illegible] വിവരം എനിക്കറിയാമായിരുന്നു. എങ്കിലും ഞാനൊ[illegible] പറഞ്ഞില്ല."

രഘുബായി പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ചവിധം കൊണ്ടു[illegible] [illegible]ത്തമൻ തനിക്കു നേരിട്ടിട്ടുള്ള ഇതരവിപത്തുകളെ ഓൎമ്മി[illegible] യായി. ആകാശം നിൎമ്മലമായിരിക്കുമ്പോൾ കാർമേഘ[illegible] [illegible]കൊണ്ടു സൂൎയ്യപ്രകാശം ഇല്ലാതാകുന്നതുപോലെ [illegible]ഷോത്തമന്റെ മുഖം പരിതാ[illegible]കരങ്ങളായ ആലോചനക[illegible] അപ്ര[illegible]സന്നമായി ഭവിച്ചു [illegible] ആ പരിചാരിക കണ്ടു [illegible] സാന്ത്വനവാക്കുകൾകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമനെ [illegible]പ്പിക്കുവാൻ തുനിഞ്ഞില്ല.

ചന്ദ്രസേനനെ കാണ്മാനില്ലാതാകയാൽ [illegible] [illegible]പ്പററി ഒരറിവും ആൎക്കും ഇല്ല. ഒരു [illegible] [illegible] അയാളെ കൊന്നു എന്നായിരുന്നു. അതിലേയ്ക്കു [illegible] [illegible] പിടിച്ചിട്ടു[illegible] [illegible]ഷോത്തമനേയുമാണ്. ആ സം[illegible] [illegible] ഒരുവിധത്തിലും ഭേദഗതി ഉണ്ടായിട്ടില്ലതാനും. [illegible] ഇരിക്കെ പുരുഷോത്തമനോടു സമാധാനം പറവാ[illegible] [illegible] നിപ്രകാരം ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു രഘുബായി പു[illegible] [illegible]ന്റെ മുഖത്തു നോക്കിയപ്പോൾ അയാളുടെ [illegible] [illegible]യും ദുഃഖം മാറിയും കണ്ടു. ഈ ഭാവഭേ[illegible] [illegible]രുഷോത്തമൻ [illegible]തിരുന്നില്ല. പ്രത്യക്ഷത്തിൽ ഇ[illegible] [illegible]ന ഭാവപ്പകൎച്ചകൾ [illegible] അദ്ദേഹം രഘുബായിയെ [illegible] വിളിച്ചു രഹസ്യമായി:— [illegible] സാധുവിന് [illegible] ചാപലയുടെ കഴപ്പുമുള്ള പ്ര[illegible] [illegible]ന്നേടത്തു. [illegible] [illegible] വന്നേച്ചാൽ പിച്ചുപറഞ്ഞു [illegible] അതുകൊണ്ട് [illegible] വേണ്ട പ്രതിവിധി ചെയ്യേണ്ടി[illegible] [illegible]" എന്നു [illegible]

[illegible]ഞ്ഞു.

[illegible]ങ്ങിനെ അഭിപ്രായപ്പെട്ടതു കേട്ടപ്പോ[illegible] [illegible]ത്തമനാകട്ടെ, തന്റെ നിരപരാധത്വംതാൻ അ[illegible] [illegible]ൽ സത്യം വെളിപ്പെടുമെന്നുള്ള നിശ്ചയം കൊണ്ടു [illegible] സമാശ്വസിപ്പിക്കയാൻ ആ ഭാവ[illegible] ഉണ്ടായത്[illegible]

യിരുന്നു. ഈ സൂക്ഷ്മാവസ്ഥ മനസ്സിലാകാതെ ജ്വരത്തെ തട്ടു
പ്പാനും ബുദ്ധി ഉറയ്ക്കുന്നതിന്നും രാമദാസൻ ഒരൌഷധം വേ
ഗം തയ്യാർചെയ്തു കൊണ്ടുവന്നു പുരുഷോത്തമനെ കൊടുത്തു.
അതു സേവിച്ചുകഴിഞ്ഞ ഉടനെ ഉറക്കംവരുന്നു എന്നു തോന്നി
ആ യുവാവു ഗാഢനിദ്രയെ പ്രാപിക്കയുംചെയ്തു.

ഇരുപത്തെട്ടാം അദ്ധ്യായം.

മുമ്പൊരദ്ധ്യായത്തിൽ മണിപുരാധീശന്മാർ രാത്രിയിൽ അ
ടെ പ്രാകാരത്തിൽ നിന്ന് ഏതാനും ഭടന്മാരോടുകൂടി അ
ശ്രദ്ധന്മാരാ[illegible]പുറപ്പെട്ടു എന്നു പ്രസ്താവിച്ചുവല്ലൊ. ആ
ട്ടയുടെ മുൻവശത്തുള്ള വഴിയിൽകൂടി അവർ പോയതു് ആ
അവളുടെ മുറിയിലുള്ള ജനലിൽകൂടി നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കു
ായിരുന്നു.

ആ വൃദ്ധ അവിടെ താമസിക്കാമെന്നുദ്ദേശിച്ചതു് ആ കോട്ട
ച്ചുവട്ടിലേയ്ക്കു പോകുവാനുള്ള വഴിയിൽ അവർ നി[illegible]
മ്പോൾ കേൾപ്പാനിടയായ ശൃംഖലയുടെ ശബ്ദം ഏതാണെന്നറി
വാനും അങ്ങിനെ ശബ്ദം പുറപ്പെട്ട സ്ഥലം പരിശോധിക്കുന്ന
തിന്നും വേണ്ടിയായിരുന്നു എന്നു മുമ്പിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ.
ഭീംജി ഗോപാൽറാമനെ വിളിച്ചു താക്കോൽക്കൂട്ടം ഏൽപ്പിച്ച
തു് അവർ കണ്ടു. ഉടൻതന്നെ ആ പ്രഭു കൊടുത്ത കല്പനയുടെ
സ്വഭാവവും മിക്കവാറും മനസ്സിലാക്കി. പിന്നെ, ആ കോട്ട
യുടെ ചുവട്ടിൽ ഗോപ്യമായി വല്ല ഇരുട്ടറയിലും ഒന്നിലധികം
തടവുകാരെ പൂട്ടിയിട്ടു ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നുണ്ടെന്നും കഴിയുമെങ്കിൽ
നല്ല സന്ദർഭംനോക്കി അതു കണ്ടുപിടിക്കണമെന്നും അവർ നിശ്ച
യിച്ചു. അതുകൊണ്ടു് അവർ, ആ രാത്രിയിൽ നിദ്രയുമുപേക്ഷിച്ചു,
കോണിപ്പടിയിലും തളത്തിലും ഇരുട്ടറയിലേയ്ക്കു പോകുവാനുള്ള
ഇടുക്കുവഴിയിലും ആരും നടക്കുന്നുണ്ടോ എന്നു ശ്രദ്ധിച്ചു. അങ്ങ
നെ ഒട്ടുനേരം കാത്തിരുന്നിട്ടും ഒരു ശബ്ദവുംകേട്ടില്ല.

മണിപുരന്മാരുടെ അഭാവം തന്റെ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യത്തിന്ന തക്ക അവസരമെന്ന് ആ സ്ത്രീ കരുതി. ഗോപാൽറാമിനെ തന്ത്രംകൊണ്ടു തന്റെ വശംവദനാക്കാമെന്ന അവൾക്ക തോന്നി. ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചുറച്ചുകൊണ്ടു എണീററ്, അവൾ ഇരുന്ന മുറിയുടെ വാതിലിൽ ചെന്നുനിന്നു. ഉടനെ കല്ലറയുംക്ക പോകാനുള്ള ഇടക്കവഴിയിൽ ആരോ പോകുന്ന കാൽശബ്ദവും പിന്നീട് അധികം താമസിക്കാതെ ഒരു പൂട്ടു തുറക്കുന്നതും കേട്ടു. താൻ ഉദ്ദേശിച്ച ആളാണ് അതു് എന്നു ആ സ്ത്രീ തീച്ചപ്പെടുത്തികൊണ്ടു വേഗം മുറിയിൽ നിന്നു കല്പടികളിൽ കൂടി ഇറങ്ങി കല്ലറയിലേയുംക്ക തിരിഞ്ഞുപോകാനുള്ള സ്ഥലത്തുചെന്നു നിന്നു നോക്കിയപ്പോൾ കയ്യിൽ ഒരു വിളക്കമായി ഒരാൾ കല്പടികളിൽ കൂടി കീഴ്പോട്ട് ഇറങ്ങിപ്പോകുന്നതു കണ്ടു. ഒട്ടും മടിക്കാതെ ആ സ്ത്രീയും അയാളെ പിൻതുടന്നു. അയാൾ തന്റെ പുറകിൽ കാൽപെരുമാററം കേട്ടിട്ടു തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ നമ്മുടെ സ്ത്രീയെ കണ്ടിട്ട് ഭയത്തോടെ അയാൾ—"അല്ലാ—മൂത്തമ്മയൊ?—നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ അനങ്ങാതെ എന്റെ പുറകിൽകൂടി വന്നതെന്തിന്?" എന്നു ചോദിച്ചു.

ഗോപാൽറാം ഭയപ്പെട്ടു് അങ്ങിനെ പറഞ്ഞതായിരുന്നു എന്ന് ആ സ്ത്രീക്ക മനസ്സിലാകയാൽ അതൊരുനല്ല തരമാണെന്നു വിചാരിച്ചുകൊണ്ട് അവൾ ആ ഭടന്റെ മുഖത്തു നിശ്ചലയായി സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ട്:—

"ഈ അസമയത്തു നീ ഇവിടെ എന്തു ചെയ്യുയാണ്?"

ഗോപ:—"എന്റെ യജമാനന്റെ കല്പന നടത്തുകയാണ്. നിങ്ങൾ സുഖമായിഉറങ്ങാതെഇങ്ങോട്ടുപുറപ്പെട്ടതെന്തിന്?"

സ്ത്രീ:—"ഉറങ്ങാതെ ഞാൻ ഇവിടെവന്നതൊ?—പറയാം!—സാധുക്കളെ ഈ ഗുഹകളിലിട്ടു ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുമ്പോൾ ഞാനുറങ്ങുന്നതെങ്ങിനെ?" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് അവൾ തന്റെ നേത്രങ്ങളെ ഒന്നുകൂടി ദൃഢമായി ഗോപാൽറാമന്റെ മുഖത്തു പതിപ്പിച്ചു.

എത്രയും രഹസ്യമായ ഈ കാൎയ്യം ആ സ്ത്രീ അറിവാൻ

മാൎഗ്ഗം എന്തെന്നറിയാതെയും പക്ഷെ ആ സ്ത്രീയുടെ അപൂൎവ്വ സിദ്ധികൊണ്ട് അറിഞ്ഞതായിരിക്കുമെന്നു സംശയിച്ചും ആ ഭടൻ:—

"നിങ്ങൾ അങ്ങിനെ പറഞ്ഞതെന്തു്? ഇവിടെ ആരുമില്ലല്ലൊ." എന്നു പറഞ്ഞു.

സ്ത്രീ:—"എനിക്കറിയാൻ പാടില്ലാത്തതു് ഒന്നുമില്ല. നീ തെററിദ്ധരിച്ച് എന്നെ മറച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല!—നിങ്ങൾ എല്ലാവരും കൂടി ആ ദുരിതം ചെയ്യുന്നതെന്തിന്?—അവിടെ —ആ ഇരുട്ടറയിൽ കിടക്കുന്നവൻ ഒരു സഹജീവിയല്ലെ? എനിക്ക് ആ സാധുവിന്റെ താപം ശമിപ്പിച്ച്, അവന്റെ മരണഭയം കളയണമെന്നേ താല്പൎയ്യമുള്ളൂ."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു ഭയംകൊണ്ടു തൊണ്ട വിറയലോടുകൂടി ആ ഭടൻ:—

"മുത്തമ്മെ!—നിങ്ങൾക്ക് അവിടെ പോകാൻ പാടില്ല."

സ്ത്രീ.—"എന്തു്?—എന്റെ ആഗ്രഹത്തെ നീ തടുക്കാറായൊ?—നിനക്കു ദോഷകാലം അടുത്തു!—അവിടെയ്ക്കു് വഴികാണിക്ക്!—അതാണു് നല്ലതു്!"

ഗോപ:—"അയ്യൊ!—മുത്തമ്മെ!—ഞാനെന്തുവേണ്ടു?—അതൊരിക്കലും ചെയ്യാൻ പാടില്ല!"

സ്ത്രീ:—"എടാ!—എന്നാൽ നിനക്കു വരാൻ പോകുന്ന ആപത്തു നീ അനുഭവിച്ചാലെ അറിയൂ!—എനിക്ക് അതു് എന്താണെന്നും അറിയാം!—ഹാ—ഭയങ്കരം!"

ആ ഭടൻ മഹാ അജ്ഞാനിയും അപരിഷ്കൃതനുമായിരുന്നതുകൊണ്ടു്, ആ സ്ത്രീ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടു അവൻ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"എനിക്ക് ഇനി കാലം നല്ലതൊ ചീത്തയൊ എന്നു പറയുവിൻ."

സ്ത്രീ:—"ഞാൻ പറയുന്നപ്രകാരം നീ ചെയ്യുകയാണെങ്കിൽ ഈ വരുന്ന ആഴ്ചമുതൽ നിനക്കു മേൽക്കുമേൽ അഭിവൃദ്ധിയും ദീ

ഘായുസ്സും ഉണ്ടാകും.—അല്ല, എനിക്കു പ്രതികൂലം ചെ
യ്യുന്നുവെങ്കിൽ ഏഴുദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ നീ മരിക്കും!"

ഗോപാ:—"അയ്യോ—ദൈവമെ!—എന്നെ രക്ഷിക്കണെ!—
നിങ്ങൾ പറയുംപ്രകാരം കേൾക്കാം. എല്ലാസ്ഥലവും കാ
ണിക്കാം.—പക്ഷെ എന്റെയജമാനന്മാർ ഇക്കാൎയ്യം അറി
ഞ്ഞെങ്കിൽ എന്നെ കൊല്ലും!—അവരുടെ ആജ്ഞാലംഘ
നംവരുത്തിയ ഒരുവൻ ജീവനോടെ ഒരു വിനാഴികപോ
ലുംഇരിക്കയില്ല!"

ഗോപാൽറാമന്റെ വാക്കുകൾകൊണ്ടു വളരെ രഹസ്യമാ
യി മന്ത്രിപുരന്മാർ വെച്ചിട്ടുള്ള ഒരു കാൎയ്യമുണ്ട് അതെന്നറിയു
കയാൽ ആ സ്ത്രീക്ക് ആ രഹസ്യം അറിയണമെന്ന് ആഗ്രഹം
വൎദ്ധിച്ചു.

സ്ത്രീ:—"എടാ! ഞാൻ നിന്നെ രക്ഷിക്കും! മനുഷ്യർ ആരും എ
ന്റെ ആജ്ഞയെ നിഷേധിക്കുന്നതല്ല!"

ഗോപ:—"ആ നിശ്ചയം നിങ്ങൾ എനിക്കു വരുത്തിത്തരണം
—എന്നാൽ എന്റെ യജമാനന്മാരുടെ ആജ്ഞയെ ഞാൻ
ലംഘിക്കാം."

"എന്റെ ശക്തിയെ നീ അറിയണൊ?" എന്നു പറ
ഞ്ഞു് അവളുടെ കണ്ണുകളെ ഒന്നു ജ്വലിപ്പിച്ച് ആ സ്ത്രീഭടന്റെ
മുഖത്തു നോക്കി. അതു കണ്ടിട്ട് അവൻ ഭയത്തോടെ:—

"വേണ്ടാ—വേണ്ടാ—മൂത്തമ്മ പറയുന്നതു കേൾക്കാം."

ഈ സംവാദം കഴിഞ്ഞശേഷം ഗോപാൽറാം വേറൊരു
തടസ്ഥവും പറയാതെ അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു കതകു തുറന്ന്
ആ സ്ത്രീയെ അകത്തു കടപ്പാൻ പറഞ്ഞു. എന്നിട്ടു വിളക്കു
പൊക്കിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു ഭടൻ മുമ്പിലും സ്ത്രീ പിന്നിലുമായി
ഇറങ്ങി കല്പടികളിൽ കൂടി ഒട്ടുവളരെ താഴെ ചെന്നപ്പോഴേ
യ്ക്കു് അഗാധമായ ഗുഹയ്ക്കകത്തുനിന്നു വരുന്നതുപോലെ പ്രതി
ധ്വനിയിട്ടു ചില ശബ്ദങ്ങൾ അസ്പഷ്ടങ്ങളായി കേട്ടുതുടങ്ങി. അ
വയോടിടകലൎന്നു ശൃംഖലയുടെ കിലുക്കവും ചിലപ്പോൾ കേൾ
ക്കാമായിരുന്നു. അവർ ഇറങ്ങിയ കല്പടികളുടെ ചുവട്ടിൽ നിന്നു

വായു യഥേഷ്ടം കടന്നുവന്നതുകൊണ്ടു വിളക്കു അണഞ്ഞുപോകാ
തെയിരിപ്പാൻ ആ ഭടൻ അതിനെ മറച്ചു പിടിച്ചു. ഇത്ര സ്ഥ
ലച്ചുരുക്കമുള്ള ആ ഇടുക്കുവഴി സമഭൂമിയിൽനിന്ന് ഏററവും താ
ഴ്ന്നിരുന്നിട്ടും അവിടെ ശുദ്ധവായു കടപ്പാൻ മാൎഗ്ഗം എങ്ങിനെ ഉ
ണ്ടായി എന്ന് അവർ വിസ്മയിച്ചു. ആ ഭടനോടു ചോദിച്ചു
സംശയനിവൃത്തി വരുത്താമെന്നുവെച്ചാൽ അവൻ തന്നെ
നിസ്സാരയെന്നു വിചാരിച്ചെങ്കിലൊ എന്നു കരുതി അതിനും അ
വർ ഭാവിച്ചില്ല. ഇങ്ങിനെ ഏകദേശം നൂറിൽ പരം പടികൾ
ഇറങ്ങിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവിടെ സമനിരപ്പായും രണ്ടുപേൎക്കു ക
ഷ്ടിച്ചു പോകത്തക്ക വീതിയിലും പാറ വെട്ടിത്തുരന്നുണ്ടാക്കീട്ടുള്ള
ദീൎഘമായ ഒരു വഴിയും അതിന്റെ അററത്തു നിലാവു് അകത്തു
പ്രകാശിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ ചെറിയ ദ്വാരവും കണ്ടു. ആ സ്ഥ
ലത്തിന്റെ കിടപ്പ് ഇങ്ങിനെ മനസ്സിലായപ്പോൾ, ആ കോട്ടയു
ടെ ചുററുമുള്ള പാറയുടെ തൂക്കായ വശത്താണ് ആ വഴി അവ
സാനിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നും ശുദ്ധവായു കടന്നു വന്നതു ദൂരെ കണ്ട
ദ്വാരത്തിൽ കൂടി ആയിരുന്നു എന്നും അവർ അറിഞ്ഞു. അ
വർ ഇറങ്ങിച്ചെന്നു നിന്ന സ്ഥലത്തിനഭിമുഖമായി പാറ
കുഴിച്ചെടുത്തു്, ദുഷ്ടമൃഗങ്ങളെ ഇടുവാനുള്ള കൂടിന്റെ
ആകൃതിയിൽ രണ്ടറകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവയിൽ ഒ
ന്നിൽ കിടന്ന തടവുകാരന്റെ രോദനമായിരുന്നു ആ സ്ത്രീ മുമ്പു
കേൾപ്പാനിടയായതു്. ആ തടവുകാരനെ അരയിലും കാലി
ലും ശൃംഖലകൊണ്ടു കെട്ടി പൂട്ടിയിരുന്നു. ഇതിനു പുറമേ ക
യ്യിൽ കയ്യാമവും വെച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. തടവുകാരനെ ഭദ്രമാ
യി സൂക്ഷിച്ചീടണമെന്നു മണിപുരന്മാർ വിചാരിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ
ആ കല്ലറയിലിട്ടു പൂട്ടിയാൽ മാത്രം മതിയാകും. അങ്ങിനേ ചെ
യ്യാതെ ആ നിൎദ്ദയന്മാർ അവനെ കയ്യാമവും ശൃംഖലയും
കൊണ്ടു ദേഹോപദ്രവം ചെയ്തതു് ഒരു പ്രത്യേക പകകൂടി തീ
ൎക്കാനാണെന്നു സ്പഷ്ടമാകും. തടവുകാരനെ ആ സ്ത്രീ കണ്ടപ്പോൾ
അയാൾ വയ്ക്കോലിന്റെ പുറത്തു അധോമുഖനായി കിടക്കുക
യായിരുന്നു. അടുത്തു കാൽ പെരുമാററം കേട്ടിട്ടും അയാൾ ത
ലപൊക്കി നോക്കിയില്ല. അതു് അവിടെ ചെല്ലുന്നവർ തന്റെ

ഉപദ്രവികളല്ലാതെ അനുക്രമികളല്ലെന്നുള്ള ബോധംകൊണ്ടാ യിരിക്കണം. അയാറം ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചു കരഞ്ഞുകൊണ്ടി രുന്നതു് ആരോവന്നു എന്നറിഞ്ഞിട്ടു്, അഭിമാനംകൊണ്ടു നിത്തി വെച്ചു.

തടവുകാരൻ കിടന്നിരുന്ന അറയുടെ സമീപം ഗോപാൽ റാം ചെന്നു് അവൻെറ മടിസ്സഞ്ചിയിൽ നിന്നു് ഒരു റൊട്ടിയെടു ത്തു് അഴികളുടെ ഇടയിൽക്കൂടി അകത്തിട്ടിട്ടു് ഇങ്ങിനെ പറ ഞ്ഞു:—

"എടാ!—റൊട്ടിഇന്നാ!—വേണമെങ്കിൽ തിന്നോ!"

അനന്തരം ആ ഭടൻ ഇടുക്കുവഴിയുടെ അററത്തു, ചന്ദ്രിക തട്ടിയ സ്ഥലത്തിനടുത്തു ചെന്നു വിളക്കിനെ ഒരു കോണിൽ വെ ച്ചിട്ടു് ഒരു പന്തു കയറെടുത്തു, പാത്രത്തിൽ കെട്ടി കിണറുപോ ലെ തോന്നിയ പാറയുടെ വിടവിൽക്കൂടി കീഴ്പ്പോട്ടേയ്ക്കു് ഇട്ടു. ഇതു കണ്ടു് ആ സ്ത്രീ—"ഇതൊരു കിണറാണു്-അല്ലേ?" എന്നു ചോദിച്ചു.

ഗോപ:—"ഈ പർവതത്തിൻെറ ചുവട്ടിലുള്ള തടാകത്തിലാണു് ഈ വിടവു് അവസാനിക്കുന്നതു്. ആ തടാകം മലയുറവു കൊണ്ടുണ്ടായതാണു്. എത്ര വേനൽകാലത്തും അതിലേ വെള്ളം വററുകയില്ല. ഇവിടെനിന്നു നൂററി അമ്പതടി താഴെയാണു് ആ തടാകം. യുദ്ധകാലങ്ങളിൽ വെള്ളത്തി നു ദാരിദ്ര്യം വരാതിരിപ്പാനും വളരെക്കാലം എതിത്തു നി ല്പാനും വേണ്ടി പണിതിട്ടുള്ളവയാണു് ഇതെല്ലാം. ഇതിനു താഴെയും വഴിയും അറകളുമുണ്ടു്."

സ്ത്രീ:—"എല്ലാം എനിക്കു മനസ്സിലായി. ഇത്ര അഗാധമായ ഈ കുഴിയുടെ വക്കത്തു് അഴിയടിച്ചിരിപ്പാനുള്ളതാണു. സാ ധാരണ ആളുകൾ നോക്കിയാൽ അവക്കു തലചുററും. എ നിക്കു സാരമില്ല!"

ഇതിനു ഗോപാൽറാം മറുപടി പറവാൻ തുടങ്ങുന്നതിനു മുമ്പു ശൃംഖലയുടെ കിലുക്കം കൊണ്ടു തടവുകാരൻ എണീററു എ ന്നു തോന്നിയതിനാൽ ആ സ്ത്രീ അറയിലേയ്ക്കു നോക്കി. അ പ്പോൾ ആ തടവുകാരൻ—"അതാരാണു് അവിടെ സംസാരി

ച്ചതു്?—ആ ശബ്ദം ഞാൻ മുമ്പു കേട്ടിട്ടുള്ളതുപോലെ തോന്നുന്നുണ്ടു്'' എന്നു പറഞ്ഞു.

സ്ത്രീ ആ ശബ്ദംകൊണ്ടു തടവുകാരൻ അപരിചിതനല്ലെന്നു വിചാരിച്ചു് വിളക്കമായി വേഗം ചെന്നു നോക്കി. അവരുടെ ക്കണ്ടായ വ്യാകുലാശ്ചര്യങ്ങളാൽ അവൾ—''ദൈവകാര്യം ഇങ്ങിനെയോ—ഹാ കഷ്ടം!'' എന്നു പറഞ്ഞു പിന്നെ, ആ സമയം അവളുടെ പരിഭ്രമംകൊണ്ടോ വിനാലൊ വിളക്ക് അണഞ്ഞുപോകയും ചെയ്തു.

ഇരുപത്തൊൻപതാം അദ്ധ്യായം.

ആ സ്ത്രീയെ ആദ്യം ഗോപാൽറാം കണ്ടപ്പോൾ അവൻ ഭയപ്പെട്ടതു് അവൾ ആഭിചാരിണിയാണെന്നോ ദുർദ്ദേവതോപാസനക്കാരത്തിയെന്നോ വിചാരിച്ചായിരുന്നു. എന്നാൽ അവളുടെ വാക്കുകൾകൊണ്ടു് ഏറക്കുറെ ഗോപാൽറാമനു സംശയം ജനിച്ചിരുന്നു. ആ സ്ത്രീ പ്രാകാരത്തിൽവെച്ചു തന്നോടും ഗംഗാറാമനോടും പുരുഷോത്തമന്റെ കഥ ചോദിച്ചവിധവും, അപ്പോൾ അവളുടെ മുഖത്തു കണ്ട ഭാവഭേദവും, ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അവൾ കല്ലറയിൽ കടപ്പാൻ തുനിഞ്ഞതും, എല്ലാം കൂട്ടിച്ചേർത്തു നോക്കിയതിൽ അവൾക്കു ദുരുദ്ദേശമുണ്ടെന്നു് അവൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി. ഈ വിചാരങ്ങൾ വിളക്കണഞ്ഞ ക്ഷണത്തിൽ ആ ഭടന്റെ ഉള്ളിൽ കടന്നുകൂടുകയാൽ അവൻ വെള്ളം കോരുവാനെടുത്ത പാത്രത്തെ കയറോടുകൂടി കിണററിൽ ഇട്ടേച്ചു വേഗം ആ സ്ത്രീയുടെ അരികിൽ ചെന്നു് അവളുടെ കൈകൾ മുറുകെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

''നോക്ക്! എന്നെ നീ ചതിച്ചെങ്കിൽ നിന്നെ ഞാൻ!—''

''ചതിയോ?—എടാ!—ഒരു അടിമയായ നീ, എന്നോടു ഇങ്ങിനെ പറയാറായോ?'' ഇത്രയും പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞയുടൻ ആ സ്ത്രീടെ കണ്ണുകൾ, കോപാഗ്നി ഉജ്ജ്വലിക്കയാൽ ഇരുട്ടിൽ പോലും പ്രകാശിച്ചുകണ്ടുവെന്നു് ആ ഭടനു തോന്നി.

ഗോപ:—“നീ പാതാളലോകത്തു നിന്നു വന്ന പിശാചിയായിരു
    ന്നാലും എനിക്കു ഭയമില്ല!—നിന്റെ ചതിപ്രയോഗവും
    കൊണ്ടു് ഇവിടെ എന്തിനു വന്നു?”

ഗോപാൽറാം ഭയപ്പെടാതെയും ക്രുസൽക്കൂടാതേയും പറ
റാം ചെ കട്ടിട്ടു ഇനി ഇവനെ കുപിതനാക്കിയാൽ ആപത്താ
ത്തു് അന്നു വിചാരിച്ചു് ആ സ്ത്രീ ശാന്തസ്വരത്തിൽ ഇങ്ങിനെ
ഞ്ഞു:—

“കാര്യം അറിയാതെ നീ ശഠിക്കുന്നതെന്തിന്? ക്ഷമയോ
ടെ ഞാൻ പറയുന്നതിനെ കേൾക്കു്.”

ഗോപ:—“നാം തമ്മിൽ തർക്കിക്കാനൊന്നുമില്ല. എങ്ങിനെയോ
    തൽക്കാലം എന്റെ ബുദ്ധിക്കു് ഒരു അന്ധാളിത്തം പററി;
    അതുകൊണ്ടാണു നിന്നെ ഇവിടെ കടത്തിവിട്ടതു്. നി
    ന്റെ ഉദ്ദേശമെല്ലാം ഇപ്പോഴത്രെ എനിക്കു മനസ്സിലായു
    ള്ളു.—കൊള്ളാം ഇതാണൊ നിന്റെ കയ്യിലുള്ള വിദ്യ”

ചെര!—അസംബന്ധം പറയാതെ കുറെ ക്ഷമിച്ചു നിന്നു
കേൾക്കു്! തലയ്ക്കു വെളിവില്ലാത്തവരെപ്പോലെ പുലമ്പാതെയിരി
ക്കു്!—ചില വലിയ സംഗതികളെപ്പററി നിന്നോടു പറവാനുണ്ടു്.
ഇവയെ മററു മനുഷ്യരോടു പറഞ്ഞുകൂടുന്നതല്ല” എന്നു പറഞ്ഞു
അവനെ അറയുടെ സമീപത്തുനിന്നു കുറെ അകലെ പിടിച്ചുകൊ
ണ്ടുപോയി നിറുത്തിയശേഷം വീണ്ടും അവൾ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

“കുറെമുമ്പു നീ എന്നോടു ചോദിച്ചില്ലെ നിന്റെ സുഖദുഃഖ
ങ്ങളെപ്പററി അറിയണമെന്നു്?—ആകട്ടെ ഇപ്പോൾ പറയാം!—
ദരിദ്രനായിട്ടല്ലെ ഒരു യജമാനനെ ആശ്രയിച്ചു നിനക്കു ദിനചര്യ
കഴിച്ചുകൂട്ടേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നതു്? ആകട്ടെ, നിനക്കു ദ്രവ്യപുഷ്ടി ഉ
ണ്ടായിരുന്നാൽ വേറൊരാളെ കീഴ്‌വണങ്ങി നടപ്പാനിടയാകു
മൊ?—ഇല്ല!—ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞപ്രകാരം നിന്റെ സ്ഥിതിക്കു
ഒരു മാററം വിച്ചാൽ, പിന്നെ നിന്റെ യജമാനൻ നീ തന്നെ
ആകുമല്ലൊ?—ഞാൻ പറയാൻ പോകുന്നതു്—പക്ഷെ നിനക്കു
വിശ്വാസയോഗ്യമായി വരില്ലായിരിക്കാം. എന്റെ ഈ പ്രാകൃ
തവേഷം കണ്ടു് എന്നെ ഭ്രാന്തിയെന്നു വിചാരിക്കാനും മതി. നീ

എന്നാൽ പിച്ചുപറകയല്ലെന്ന് എന്റെ വാക്കുകൾ കൊണ്ടു നിനക്കറിയരുതൊ?—ഹാ—എനിക്ക് ഒരു ഉപകാരം നീ ചെയ്യുങ്കിൽ, നിന്നെ ഞാൻ, ഒരു പ്രഭുവാക്കി തീക്കും!—ആ ശക്തി എനിക്കുണ്ട്!—നീ ഉപകാരം ചെയ്യേണ്ടതായി വളരെ ഒന്നുമില്ല. ഞാൻ പറയുന്നതുപോലെ നീ കേൾക്കുമെങ്കിൽ നിനക്കു സ്വൎണ്ണാഭിഷേകം ചെയ്യും!—എന്നു തന്നെയൊ?—സൌന്ദൎയ്യവതിയായ ഒരു യുവതിയേയും നിനക്കു ഞാൻ തരുന്നുണ്ട്. അവളിൽ നിന്നു, നിനക്കു വേണ്ട ധനവും കിട്ടും!"

ആ സ്ത്രീ ഇത്രയും പറഞ്ഞവിധവും, അവളുടെ ഭാവവും കണ്ടു ഗോപാൽറാം ഒന്നിളകി. അവൾ പറഞ്ഞതെല്ലാം ആലോചിച്ച് ആനന്ദചിത്തനായിട്ട് അവൻ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞ[illegible]ണ്ടു മാത്രം ആയൊ? ഈ പറഞ്ഞതെല്ലാം എപ്പോഴാണ [illegible]കാൻ പോകുന്നതു?"

സ്ത്രീ:—"ഇന്നു മുതൽ ഇരുപത്തൊന്നു ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ നിന്റെ ഭാഗ്യോദയലക്ഷണങ്ങൾ കണ്ടുതുടങ്ങും. ഒടുവിൽ നീ ഒരു പ്രഭുവായി തീരും. എന്നാൽ സൌഭാഗ്യപരിപൂൎണ്ണത സിദ്ധിക്കുന്നതു നിനക്കു സന്താനങ്ങൾ ഉണ്ടായതിനുശേഷമായിരിക്കും. യുദ്ധക്കളത്തിൽ ശത്രുപക്ഷക്കാൎക്ക് നീ ഒരു കാലനായി ഭവിക്കും!—നിന്റെ യശസ്സ് എല്ലായിടത്തും പരക്കും! നിന്റെ സമന്മാരായിട്ടുള്ളവർ നിന്റെ പ്രാഭവം കണ്ട് അസൂയപ്പെടും! ഇങ്ങിനെ സന്താനസമ്പൽസമൃദ്ധിയോടെ നിനക്കു ബഹുകാലം വാഴാം!"

ധൃതിയായും, താണസ്വരത്തിലും, ഗോപാൽറാമന്റെ ചെവിയിൽ ഇത്രയും ആ സ്ത്രീ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടുണ്ടായ സന്തോഷം കൊണ്ട് അവൻ ദ്വേഷത്തെമറന്നു; വരാൻപോകുന്ന സൌഭാഗ്യദശയെ ഓൎത്ത് ആനന്ദിച്ചു; ഒടുവിൽ പരമാഹ്ലാദചിത്തനായിമതിമറന്നു:—

"ഹാ-ദൈവമേ—ഇപ്പോൾ ഞാൻ കേട്ടതുപോലെ എല്ലാം കിട്ടില്ലെങ്കിലും അതിൽ പകുതി ആയാലും മതി.—എന്റെ ജന്മസാഫല്യം വരുമായിരുന്നു."

ആ സ്ത്രീ പറഞ്ഞവയെപ്പററി പര്യാലോചിപ്പാൻ അവൻ സമയം കൊടുക്കാതെ അവഠ വീണ്ടും:—

"എൻെറ വാക്ക വൃഥാ പോകുമെന്ന വിചാരിക്കണ്ടാ! അപ്രകാരമെല്ലാം വരുത്തുവാൻ എനിക്കുകഴിയും!— പരീക്ഷകാണിക്കട്ടെ?" എന്ന ചോദിച്ചു. ഉടനെ ഭടൻ ബദ്ധാഞ്ജലിയോടെ നിന്നുകൊണ്ട്"—വേണ്ട! നിങ്ങഠക്ക ഞാൻ ഒരുപകാരം ചെയ്യേണ്ടത്ത് എന്താണ്?"

"ഹേ! സാരമില്ല!—വളരെ നിസ്സാരം! ഞാൻ നിനക്ക വരുത്തിത്തരുന്ന ഗുണങ്ങളെ ആലോചിച്ചാൽ നിന്നോടാവശ്യപ്പെടുന്നതു നിസ്സാരമായിരിക്കും. ഇവിടെ നില്ക്കണ്ട, നാം സംസാരിക്കുന്നതു പക്ഷേ, അവൻ കേട്ടേയ്ക്കും." എന്നുപറഞ്ഞു് ആ സ്ത്രീ അവനെ അവിടെയുള്ള കിണററിനടുത്തു കൊണ്ടുപോയി നിത്തി. അവിടെ ചന്ദ്രികയുടെ പ്ര[illegible]ഷം തട്ടുന്ന സ്ഥലമായിരുന്നതുകൊണ്ട് അവക്കിരുവക്കും മുഖം പരസ്പരം കാണാമായിരുന്നു.

സ്ത്രീ:—"നിനക്ക ശ്രേയസ്കരമായ മാഗ്ഗം കാണിച്ചുതരാം."

ഗോപ:—"എന്നാൽ ആ ജീവനാന്തം ഉപകാരസ്മരണയുണ്ടായിരിക്കും!—ഞാൻ സ്വല്പംമുമ്പു നിങ്ങളോടു നിന്ദയായി പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു പരിഭവമുണ്ടാകരുത്—നിങ്ങഠക്ക വേണ്ടി സ്വല്പം തെററുകഠ വല്ലതും പ്രവത്തിക്കേണ്ടി വന്നാലും ഞാൻ യജമാനന്മാരോടു പറഞ്ഞു നിന്നുകൊള്ളാം. അവരെപ്പോലെ ഞാനും പ്രഭുവായിത്തീരുന്നപക്ഷം അവരുടെ അടിമയായിരിക്കുന്ന എനിക്ക് അവരുടെ സ്നേഹിതനായിരിക്കാമല്ലോ?"

സ്ത്രീ:—"അതേ!—അവരെക്കാഠ സമ്പന്നനായും മാന്യനായും ഇരിക്കാം. അതുതന്നെയല്ലാ—സൌന്ദര്യക്കാതലായ ഒരു യുവതിയേയും വിവാഹംചെയ്തു സന്താനങ്ങളോടുക്കൂടി സുഖിച്ചിരിക്കയും ചെയ്യാം."

ഗോ:—"മുത്തമ്മേ—നിങ്ങഠ സ്വഗ്ഗവാതിൽ തുറന്ന് എന്നെ കാണിക്കുന്നു—ഹാ! ഈ സുഖാനുഭോഗങ്ങഠക്ക ഞാൻ പാത്രീഭവിക്കുമോ? —നിങ്ങഠക്കെന്തുപകാരമാണു ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടതു്?—

സ്ത്രീ:—"നിന്റെ അരവാറിൽ കിടക്കുന്ന താക്കോൽക്കൂട്ടം."

എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് ആ ഭടനെ സ്ത്രീ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി.

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ അവനു ചില സംശയങ്ങൾ വീണ്ടും ജനിച്ചു.—"ഈ താക്കോൽക്കൂട്ടമോ?—അതു നിങ്ങൾക്കെന്തിന്?—ആ തടവുകാരനെ തുറന്നു വിടാനാണ്, അല്ലേ?"

സ്ത്രീ:—"ഛെ!—ഛെ! പാറയുടെ ഉള്ളിൽവെച്ചു നടത്തുന്ന ഒരു ക്രിയയാണു ഞാനിപ്പോൾ ചെയ്യാൻ തുടങ്ങുന്നതു്. അതിലേയ്ക്കു പല പൂട്ടിൽ ചേരുന്ന താക്കോൽ വേണം. അതിന്റെ താൽപര്യം—നിന്റെ ഭാഗ്യദശയെ, അതു എത്ര ദുഷ്പ്രാപമായിരുന്നാലും, സുലഭമാക്കി തീർക്കാൻ സങ്കല്പപൂർവം ആവാഹിക്കണം. വ്യക്തമായി പറയണമെങ്കിൽ എത്ര ഗോപ്യമായി വെച്ചിട്ടുള്ള ധനമായിരുന്നാലും നിന്റെ ഭാഗ്യദശകൊണ്ടു നിനക്ക് അധീനമാകണം എന്നാണ് ഈ ക്രിയയുടെ ഉദ്ദേശം. മൂർച്ചയുള്ള ഇരുമ്പുകൊണ്ടുള്ള സാധനമായാൽ ക്രിയാഫലം വിപരീതമാണ്. എന്തെന്നാൽ അതുകൊണ്ടുള്ള ഉപയോഗത്തെ സംബന്ധിച്ചിരിക്കയേയുള്ളൂ സങ്കല്പഫലവും—മനസ്സിലായോ?"

"അതിനാണോ?—എന്നാൽ ഇതാ—" എന്നു പറഞ്ഞു താക്കോൽക്കൂട്ടത്തെ ഭടൻ സ്ത്രീയുടെ കയ്യിൽ ഇട്ടുകൊടുത്തു. ആ മാത്രയിൽതന്നെ അവൾ തന്റെ ശക്തി മുഴുവൻ പ്രയോഗിച്ചു ഗോപാൽറാമനെ കിണററിനകത്തേയ്ക്കു പിടിച്ചു തള്ളിയിടുകയും ചെയ്തു. ആ ഭടൻ മരണഭീതിയോടുള്ള ഒരു നിലവിളിയോടുകൂടി തലകീഴായി വീണതു കേട്ട് അവൾ കിണററിൽ നോക്കിയപ്പോൾ എല്ലാം കൂരിരുട്ടിൽ മഗ്നമായി കണ്ടു. പിന്നെ ആ സ്ത്രീ:—

"ഞാൻ ചെയ്ത കൃത്യം കഠോരം!—ആ സാധുവിനെ രക്ഷിപ്പാൻ ഇതല്ലാതെ വേറെ മാർഗ്ഗം ഇല്ല—ഞാൻ ഇതിനുമുമ്പു ചെയ്തുപോയിട്ടുള്ള പാപങ്ങളോടു് ഇതിനേയും ചേർത്തു് എല്ലാറ്റിനെയും, ദൈവമെ, ക്ഷമിച്ചു ഭദ്രയാക്കണെ—" എന്നൊരു

പ്രാത്ഥന കഴിച്ചശേഷം അവൾക്ക സ്വാഭാവികമായുള്ള മന സ്സുക്തിയെ വീണ്ടും അവലംബിച്ചുകൊണ്ട്, വേഗം കാരാഗൃഹ ത്തിന്റെ അഴിവാതുക്കൽ ചെന്നു. അതിന്റെ പൂട്ട് അന്വേഷി ച്ചു തുറപ്പാനുള്ള ശ്രമത്തിൽ താക്കോൽക്കൂട്ടം കിലുങ്ങിയതു കേ ട്ട്, തടവുകാരൻ ചോദിച്ചു.

"അവിടെ എന്തു നടന്നു?—പറയിൻ! ഉരുട്ടിപ്പിടിത്തം ഉ ണ്ടായതുപോലെ കാൽശബ്ദങ്ങളും ഒടുവിൽ ഒരു നിലവിളിയും ഞാൻ കേട്ടുവല്ലൊ."

സ്ത്രീ:—"മിണ്ടാതിരിക്ക! നിങ്ങളെ ഇവിടെനിന്നു രക്ഷിപ്പാൻ തുട ങ്ങുകയാണ്. അവിടെ എന്തുനടന്നു എന്ന് ഊഹിക്ക രുതെ?—കഷ്ടം! ഞാൻ ഒരു ഹീനകൃത്യമാണു ചെയ്തതു്. നിങ്ങളെ രക്ഷിപ്പാൻവേണ്ടി ചെയ്തുപോയി."

തടവുകാരൻ:—"ഈവിധമുള്ള സന്ദർഭങ്ങളിൽ അങ്ങിനെയൊ ക്കെ ചെയ്യുന്നതിന് നിവൃത്തിയുള്ളൂ. ഇതു് ഒരു ഹീനകൃത്യമെ ന്നു വിചാരിക്കരുതു്"

സ്ത്രീ:—"നമുക്ക് ഇവിടെനിന്നു രക്ഷപ്പെടാൻ നോക്കാം."

ഈ ചെറിയ സംഭാഷണത്തിനിടയിൽ ആ സ്ത്രീ ഓരോ താക്കോലും പൂട്ടിലിട്ടു പരിശോധിച്ചു ഒടുവിൽ കാരാഗൃഹത്തി ന്റെ കതകു തുറന്നു. എന്നിട്ട് അവൾ അറയ്ക്കുള്ളിൽ കടന്നു തടവുകാരനോട് ചോദിച്ചു:—

"നിങ്ങളുടെ കാലിലും അരയിലും ബന്ധിച്ചിട്ടുള്ള ശൃംഖല പൂട്ടിയിട്ടിരിക്കുന്നതു് ഈ ഭിത്തിയിലല്ലെ?"

തടവു:—"അതെ—അതിലെ താക്കോലും ഈ കൂട്ടത്തിലുണ്ട്."

"ഞാനും അങ്ങിനെ സംശയിച്ചു." എന്നു പറഞ്ഞു് ആ സ്ത്രീ വളരെ പ്രയാസപ്പെട്ടു ഭിത്തിയിലെ ബന്ധനം വിടുത്തി. അ ടുത്ത നിമിഷം തടവുകാരന്റെ കയ്യിലും അരയിലും ബന്ധിച്ചി രുന്ന ശൃംഖലയേയും മാററി ദൂരെ ഇട്ടു."

തടവു:—"മൂത്തമ്മെ—നിങ്ങൾ ഇത്രയും സാധിച്ചു. ഇനി നി ങ്ങൾ ഇവിടെ നിന്ന് പുറത്തു കടപ്പാനുള്ള വഴിയും നിശ്ച യിച്ചിട്ടുണ്ടോ?"

സ്ത്രീ:—"ഉണ്ട്!—അതാ-അവിടെ കാണുന്ന കിണററിൽ ക്രൂടി യാണ്. ഭയപ്പെട്ടാൽ നിവൃത്തിയില്ല. അതൊരു വഴിയെ യുള്ളു."

തടവു:—"അയ്യൊ നിങ്ങൾ എന്താപത്താണു വരുത്തുവാൻ പോകുന്നതു്?"

സ്ത്രീ:—"ഒരു ഭീരുവിനെപ്പോലെ പറവാൻ തോന്നിയല്ലോ! ഞാൻ ഒരു സ്ത്രീയല്ലെ?—ഞാൻ നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ധൈൎയ്യത്തോടു എത്ര വിപത്തുകളെ എതിരിട്ടു. അതുപോലെ കിണററിൽ ക്രൂടിയുള്ള വഴി എനിക്കുപോലും നിസ്സാരമെന്നു തോന്നുന്നു."

തടവു:—"ആ കിണററിൽ ക്രൂടി പാതാളത്തിലേക്കു പോകുവാനല്ലെ വഴിയുള്ളതു്?"

തടവുകാറൻെറഭയവും സംശയവും കണ്ടിട്ടു കോപത്തോടെ,—

സ്ത്രീ:—"വഴിയെപ്പററി തക്കനിവൃത്തി വരുത്തിയിട്ടു പോകുവാൻ സാവകാശമില്ല. ഞാൻ പറയുമ്പോലെ ചെയ്യുമെങ്കിൽ അപ്രകാരം ചെയ്യണം. അല്ലെങ്കിൽ ആ കാൎയ്യവും അറിയണം."

തടവു:—"ഞാൻ ചോദിച്ചതു കിണററിൽ ക്രൂടി പോകുന്നതു് എങ്ങിനെ എന്നാണ്—നിങ്ങൾ വൃഥാ ദേഷ്യപ്പെടാതെ ആ മാൎഗ്ഗമൊന്നു പറഞ്ഞുതരുവിൻ!"

സ്ത്രീ:—"എന്നെ വളരെ സംശയിക്കുന്നു. എൻെറ ജീവനെ തൃണം പോലെ കരുതി നിങ്ങളെ രക്ഷിപ്പാൻ ചെയ്ത സാഹസത്തിനു ശരിയായ പ്രതിഫലം തന്നെ ഇതു്!—ഹേയി നിങ്ങൾ തലച്ചോറില്ലാത്തവനാണ്! ഒരു സ്ത്രീ പ്രവൎത്തിക്കുന്നതിനെ കണ്ടെങ്കിലും പിൻതുടരുവാൻ പാടില്ലയൊ?'

"അതിപ്പോൾ കാണാമല്ലൊ?" എന്നു പറഞ്ഞു് ആ വഴിയുടെ അരികിൽ ചെന്ന് അന്ധകാരമയവും അത്യഗാധവുമായ അതിൻെറ അന്തൎഭാഗത്തേക്കു നോക്കി ഭയന്നുവെങ്കിലും അതു പുറത്തു പറയാതെ—"എന്നാൽ ഇറങ്ങുവിൻ, പിന്നാലെ ഞാനും വരാം" എന്നു് അയാൾ പറഞ്ഞു:—

സ്ത്രീ:—"ആദ്യം ഇറങ്ങാം എന്നു പറയാൻ നിങ്ങൾക്കു തോന്നീല്ലല്ലൊ?—ഭീരുവാണു നിങ്ങൾ! ഞാൻ ആദ്യം ഇറങ്ങീട്ടു പിന്നെ നിങ്ങൾ വന്നില്ലെങ്കിൽ എന്റെ ശ്രമം നിഷ്ഫലമാകും. നിങ്ങൾതന്നെ ആദ്യം ഇറങ്ങണം."

തടവു:—"ശരിയായുള്ള മാർഗ്ഗമുള്ളപ്പോൾ ഈ ദുർഘടത്തിൽക്കൂടി പോകുന്നതെന്തിന്?"

സ്ത്രീ:—"ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലേ?—ഹേ ഭീരു!—ശരിയായുള്ള മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടി എങ്ങിനെ പോകും!—അവിടെ ഭടന്മാരില്ലെന്നാണൊ വിചാരം?—ഛെ! നിങ്ങൾ സ്ത്രീകളെക്കാൾ കേവലം!—ഇറങ്ങു!"

"നിങ്ങൾ പറയുമ്പോലെ ചെയ്യാം" എന്നു പറഞ്ഞു് ആ തടവുകാരൻ ധൈര്യാവലംബനം ചെയ്തിട്ടു വെള്ളംകോരുവാൻ പാത്രം കെട്ടിയിട്ടിരുന്ന വടത്തിൽക്കൂടി തൂങ്ങിയിറങ്ങിത്തുടങ്ങി. അയാൾ സ്ത്രീയുടെ കണ്ണിൽനിന്നു മറഞ്ഞു കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവൾ പിടിച്ചിരുന്ന വടം ക്രമമായി ഒന്നിളകിയതു കണ്ടു. പിന്നീട്ടു വടത്തിലുണ്ടായിരുന്ന വലിവു് ഇല്ലാതായതു തടവുകാരൻ സമഭൂമിയിൽ എത്തി എന്നുള്ള ലക്ഷണമാണെന്നു കരുതി ആ സ്ത്രീയും കിണററിന്റെ അധോഭാഗത്തേയ്ക്കു് ഇറങ്ങിത്തുടങ്ങി. ഇവർ ഏറക്കുറെ അമ്പതടിയോളം ചെല്ലുംമുമ്പു് ഒരു പാറപ്പുറത്തു കാൽതടഞ്ഞു് അവിടെ സ്വല്പം വിശ്രമിച്ചുനിന്നു. തദനന്തരം ആ സ്ത്രീയുടെ കൈകളെ ബലമായി ഒരാൾ പിടിച്ചു വലിച്ചിഴച്ചു നിർത്തിക്കൊണ്ടു കഠിനകോപത്തോടെ:—

"ദ്രോഹി!—നീ ചെയ്ത ചതിവിന് എന്റെ കയ്യിൽതന്നെ പിന്നെയും നിന്നെ കിട്ടി!" എന്നു പറഞ്ഞു. ശബ്ദം കേട്ട ഉടൻതന്നെ, ആൾ ഗോപാലറാം ആണെന്നു് ആ സ്ത്രീക്കു മനസ്സിലായി. ഈഷൽ പോലും കൂടാതെ ആ ഭടൻ അവളുടെ കൈകളേയും വസ്ത്രത്തേയും തലമുടിയേയും എല്ലാം കൂടി ചേർത്തുപിടിച്ചു വലിച്ചിഴച്ചു, കുറെ അകലെ, മുകളിൽ കണ്ട മാതിരിയിൽ ഒരു അറയുടെ മുമ്പിൽ കൊണ്ടുചെന്നു് ഒരു പാറപ്പുറത്തു തള്ളിവീഴ്ത്തി, അവളുടെ കയ്യും കാലും ബലമുള്ള കയറുകൊണ്ടു വരിഞ്ഞുമുറുക്കി കെട്ടിയിട്ടു. അവൾ കിടന്നിരുന്നതിന്നു സമീപം വെറൊരുവശത്തു

നിന്ന രോദനം കേട്ടിട്ട് അതു താൻ രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ ശ്രമിച്ച തടവുകാരൻേറതാണെന്ന് അവൾ മനസ്സിലാക്കി.

ഗോപാൽറാമൻേറ ദേഷ്യം മുഴുവൻ വൃദ്ധയുടെ നേക്ക തീർത്തിട്ട് അവൻ കല്പടികളിൽക്കൂടി കയറി പോയി. ആ ഭടൻ അധികം അകലെ ആയി എന്നറിഞ്ഞപ്പോൾ അവൾ തൻേറ കൂട്ടുകാരനായ തടവുകാരനോട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു

"ഹേ—നിങ്ങൾ എവിടെയാണ്?"

തടവു:—"അധികം ദൂരെയല്ല. എൻേറ കയ്യും കാലും മുറുകെ കെട്ടിയിട്ടിരിക്കയാണ്. എന്നെ—ആ ചണ്ഡാളൻ പിടിച്ചു താഴെ തള്ളിയിട്ടപ്പോൾ കല്ലിൽ എൻേറ തല അടിച്ചു വളരെ വേദന എടുക്കുന്നു."

സ്ത്രീ:—"എൻേറയും കഥ അപ്രകാരമൊക്കെ തന്നെ!—എന്നാൽ, എന്നെ ആ മഹാപാപി വളരെ ഹേമിച്ചു. എനിക്ക് അനങ്ങുവാൻ പാടില്ല."

തടവു:—"ആകട്ടെ, നമുക്ക്, ഇവിടെനിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ മാർഗ്ഗമുണ്ടോ? ഇല്ലെങ്കിൽ നാം ഇത്രയൊക്കെ പ്രയാസപ്പെട്ടിട്ട് ഒരു ഫലവുമില്ലാതാകുമല്ലോ? ആകപ്പാടെ നിങ്ങൾചെയ്ത സഹായംകൊണ്ടു കൂടുതൽ ആപത്താണല്ലോ വരുത്തിവെച്ചത്."

സ്ത്രീ:—"നിങ്ങൾ കൃതഘ്നനാണു! മനുഷ്യരാരും നിങ്ങളെ സഹായിക്കയില്ല! നിങ്ങളെ സഹായിപ്പാൻ ശ്രമിച്ചതുകൊണ്ടു എനിക്കാണു വിപത്തു പററിയതു്. അതു് നിങ്ങൾ ഓക്കുന്നില്ല!'

തടവു:—"നിങ്ങൾ സഹായിച്ചതുകൊണ്ടാണ് എനിക്ക് ഇങ്ങിനെ പററിയതു്!" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് തടവുകാരൻ ദുഃഖം സഹിപ്പാൻ വഹ്യാത്ത കുട്ടികളെപ്പോലെ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. കഷ്ടപ്പാടുകൾ കൊണ്ടും, ആഹാരവും നിദ്രയും ഇല്ലായ്കയും, വ്യസനാധിക്യത്താലും, അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്ന ധൈര്യം എല്ലാം നശിച്ചു വെറും കുട്ടിയെപ്പോലെ അയാൾ ആയിതീൎന്നു.

തടവുകാരനെ വ്യസനാക്രാന്തനായി കണ്ടിട്ട് ആ സ്ത്രീ പി

ന്നെ ഒന്നും പറയാതെ സംഭാഷണംനിൎത്തി. ഒരു മണിക്കൂറു
വരെ കഴിഞ്ഞയുടനെ കല്പടികളിൽക്കൂടി ഇറങ്ങിവരുന്ന കാൽ ശ
ബ്ദംകേട്ടുതുടങ്ങി. അധികം താമസംകൂടാതെ കയ്യിൽ ഒരു വിള
ക്കു പിടിച്ചുകൊണ്ടു ഗോപാൽറാം വന്നു. തടവുകാർ കിടന്ന
സ്ഥലവും അതിനു മുകളിലുള്ളതും കാഴ്ചയിൽ മിക്കവാറും ഒരു
പോലെ ഇരുന്നു. കല്പറകളുടെ കൂടുതൽ കുറവുമാത്രംകൊണ്ടു
ള്ള വ്യത്യാസമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. ഈ സ്ഥലത്തു നാലു് അറ
കളുണ്ടായിരുന്നു. ഗോപാൽറാം മടങ്ങിവന്ന ഉടൻ ആ സ്ത്രീ
യോടു് പറഞ്ഞു:—

"എടീ ദുഷ്ടേ! നീ മുകളിലുള്ള കല്പറകളുടെ താക്കോൽ കള
ഞ്ഞാലും ഈ അറകളുടെ താക്കോൽ ഇതാ—നീ ചെയ്ത ചതിയു
ടെ ഫലം നീ തന്നെ അനുഭവിക്കും!—നീ എന്നെ കൊല്ലുവാന
ല്ലെ ഈ കിണററിൽ പിടിച്ചു തള്ളിയതു്? എന്റെ ആയുസ്സി
ന്റെ ബലം കൊണ്ടു് അതിൽ കിടന്ന വടത്തിൽ പിടികിട്ടി. ഇ
ല്ലായിരുന്നെങ്കിൽ എന്റെ യജമാനന്മാരോടു ഞാൻ ചെയ്ത ദ്രോ
ഹത്തിനു തക്കശിക്ഷയായി തീൎന്നേനെ. ഈശ്വരമതം അപ്രകാ
രമായിരുന്നില്ല. ഏതായാലും അവർ വരട്ടെ. ഉണ്ടായപോ
ലെ എല്ലാം അവരോടു പറഞ്ഞു എന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ പ്രാൎത്ഥി
ക്കാം."

ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു ഗോപാൽറാം തടവുകാരെ ഓരോ അ
റയിൽ വലിച്ചിട്ടു പൂട്ടി. ഇതിനിടയിൽ ആ തടവുകാരൻ ഉറക്കെ
കരഞ്ഞു. ആ സ്ത്രീയാകട്ടെ, ഭടൻ പറഞ്ഞതൊന്നിനും മറു
പടി പറയാതെ മൌനമായി കിടന്നു. അവളുടെ സഹനശ
ക്തി കണ്ടിട്ടുണ്ടായ കോപത്തോടെ ഗോപാൽറാം "ബഹു സാ
മൎത്ഥ്യത്തോടെ എന്നെ ചതിച്ചതിനു നിനക്കു ശരിയായ സമ്മാ
നം തരാതെ വിടുകയില്ല. നിന്റെ കഴുത്തിലേക്കു ബലമുള്ള ഒരു
ന്തൽകയറും, കിളരമുള്ള രണ്ടു തൂണുകളും കെട്ടിയുള്ള ഒരു ഉഴയും
ഇത്രയുമാണു് നിനക്കു തരുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു്.—വ്യസ
നിക്കേണ്ട. നാളെ രാവിലെയാകട്ടെ." എന്നു പറഞ്ഞു കോ
പത്തോടെ തിരിഞ്ഞു കയറിപ്പോയി.

മുപ്പതാം അദ്ധ്യായം.

മണിപുരാധീശന്മാർ പ്രതാപഗിരിയിൽ പ്രവേശിച്ച് അക്രമം പ്രവൃത്തിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടു ദിവസം രണ്ടായി. അവർ വീണ്ടും അവിടെ കടക്കാതിരിപ്പാൻവേണ്ട ചട്ടവട്ടങ്ങൾ വിശ്വന്തൻ ചെയ്തു. അധികം ആളുകളെ ഭടന്മാരായി നിയമിച്ചു. അവരെ രാവും പകലും യുദ്ധസന്നദ്ധന്മാരായിട്ടിരിക്കാനാജ്ഞാപിച്ചു. നൂതനമായി എടുത്ത ഭടന്മാരെ യുദ്ധപരിശീലനം ചെയ്യിക്കാൻ രാമദാസന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരം ഗായകന്മാരിൽ ഒരാളെ നിയോഗിച്ചു.

മണിപുരന്മാരെ തടവുകാരായി പിടിപ്പാൻ കഴിയാഞ്ഞതുകൊണ്ടു വിശ്വന്തനും ജയസിംഹനും മനക്ലേശമായല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു പരിതപിച്ചു. മണിപുരന്മാരുടെ നിഷ്ഠുരതരമായ പ്രവൃത്തിയെ ഓർത്ത് ഉടൻ തന്നെ കഴിയുന്നിടത്തോളം സൈന്യശേഖരം ചെയ്ത് അവരോടുയുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെടേണമെന്ന് വിശ്വന്തൻ ക്രോധപൂർവ്വം തീർച്ചയാക്കി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബന്ധുമിത്രങ്ങൾ ഈ തീർച്ചയുടെ അനൗചിത്യത്തെപ്പററി അദ്ദേഹത്തോട് പറഞ്ഞകൂട്ടത്തിൽ മണിപുരന്മാരുടെ പ്രാകാരം ദുഷ്പ്രാപമാണെന്നു പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിയപ്പോൾ വിശ്വന്തൻ ശാന്തനായി.

പുരുഷോത്തമൻ കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറത്തു പോയി മണിപുരന്മാരുമായി ചെയ്ത യുദ്ധത്തെപ്പററി ജയസിംഹൻ വിശ്വന്തനോടു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമൻ ഏതുവിധത്തിലോ കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറത്തുചാടി ഒളിച്ചോടിപ്പോകുവാൻ തുടങ്ങി. അവൻ അങ്ങിനെ കോട്ടയുടെ പിൻവശത്തു ചെന്നപ്പോൾ മണിപുരന്മാർ താരയേയും വഹിച്ചുകൊണ്ട് അവിടെ ചെന്നതു കണ്ടിരിക്കാം. ഓടിയെത്തിയ നമ്മുടെ ഭടന്മാരുടെ കൂടെ ചേർന്നു പുരുഷോത്തമൻ, മണിപുരന്മാരോടു യുദ്ധംചെയ്തു. അപ്പോഴായിരിക്കണം അവനു മുറിവേററതു്. മണിപുരന്മാരോടെതിരിട്ടു യുദ്ധംചെയ്ത് അവരെ തോല്പിക്കുവാൻ അവനേകനു സാധിക്കുമോ? അത്ര കരുത്ത്

അവനുണ്ടോ?—നാം കേട്ടതു് അവനുവേണ്ടി പറഞ്ഞുണ്ടാക്കിയ കെട്ടുകഥയാണ്.

പുരുഷോത്തമനെപ്പററി ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടു വിശ്വനാഥനു കുണ്ഠിതം തോന്നിയെങ്കിലും, ആ യുവാവിൻെറമേൽ ആരോപിച്ചിട്ടുള്ള കുററത്തിൻെറ ഗൌരവമോർത്തു് അദ്ദേഹം മറുപടി ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. വിശ്വനാഥൻ, താരാപഹരണത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സകല വൃത്താന്തവും താരതന്നെ പറഞ്ഞറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതു കൂടാതെ, രാമദാസനും ലക്ഷ്മീബായിയും വേണ്ടപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്നു ധരിപ്പിച്ചിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു ജയസിംഹൻെറ വാക്കു ദ്വേഷകലുഷമാണെന്നു തോന്നി.

പുരുഷോത്തമൻെറ സുഖക്കേടിനെപ്പററി കൂടക്കൂടെ വിശ്വനാഥൻ അന്വേഷിച്ചറിയാറുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ താൻ തന്നെ പോയി നോക്കി ആ യുവാവിൻെറ ദേഹസ്ഥിതി ഏതുവിധം ഇരിക്കുന്നു എന്നറിയണമെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു് ആഗ്രഹമുണ്ടാകാതിരുന്നില്ല. കൊലപാതകത്തെപ്പററി വിചാരണ നടത്തുവാൻ ഒരു ന്യായാധിപനെ അയച്ചുതരണമെന്നു ബീജപ്പൂരിയിലെ രാജപുരുഷന്മാർ ഡില്ലി രാജധാനിക്കു എഴുതി അയച്ചിട്ടുള്ള ആ സന്ദർഭത്തിൽ പുരുഷോത്തമനെ കാണ്മാൻ പോകുന്നതിനു് അദ്ദേഹത്തിൻെറ മനസ്സു് അനുവദിച്ചില്ല. പുരുഷോത്തമൻ താരയെ രക്ഷിച്ചതിലേയ്ക്കു് ഒരു അനുമോദനവാക്കുപോലും പറവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം ലക്ഷ്മീബായിയോടു ആ യുവാവിനെ ഭദ്രമായി സൂക്ഷിപ്പാൻ ചട്ടം കെട്ടി അയച്ചു.

മന്ദിപുരന്മാരുമായിട്ടുണ്ടായ യുദ്ധം കഴിഞ്ഞു രണ്ടുദിവസമായെന്നു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഈ രണ്ടു ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ രാമദാസൻെറ ചികിത്സയും ലക്ഷ്മീബായിയുടെ ശുശ്രൂഷയും കൊണ്ടു പുരുഷോത്തമനു് അപായം നേരിടാതെ കഴിഞ്ഞു. രണ്ടാം ദിവസം വൈകുന്നേരം രാമദാസൻ അവിടെയില്ലാതിരുന്നതരം നോക്കി ലക്ഷ്മീബായി പുരുഷോത്തമൻെറ അടുക്കലേക്കു ചെന്നു.

രഘു:—"ഒരു മണിക്കൂറിനുള്ളിൽ ജയസിംഹൻപ്രഭു പുരുഷോത്തമനെ കാണ്മാൻ വരുമെന്നു കേട്ടു."

പുരു:—"എന്നെ കാണ്മാൻ വന്നിട്ടാവശ്യം എന്തു്? അയാൾ താരയുടെ എഴുത്തു എങ്ങിനെയൊ വാങ്ങി എനിക്കു കൊണ്ടുവന്നു തന്നു. പിന്നീട്ടു് എന്നെ ഒളിച്ചോടി പോകുവാൻ നിർബ്ബന്ധിച്ചു. താരയുടെ എഴുത്തിലെ താൽപ്പൎയ്യവും അങ്ങിനേ ആയിരുന്നു. ആ എഴുത്തു താര മനഃപൂർവ്വം എഴുതിയതാണെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല. എന്തെങ്കിലും വളരെ തൎക്കം കഴിച്ചിട്ടു ഞാൻ പോകാമെന്നു സമ്മതിച്ചു. ആ പ്രഭുവാണു് എന്നെ പുറത്തുവിട്ടതു്. ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം വരുന്നതും എന്നെ നിർബ്ബന്ധിക്കാനായിരിക്കും. ഇതിനുമുമ്പു് എന്നോടു് ഇതു പറയാതിരുന്നതെന്ത ?"

രഘു:—"സന്ദൎഭമറിയാതെ പറഞ്ഞാൽ തരക്കേടുണ്ടു കാലത്തിനടുത്ത കോലം എന്നു കേട്ടിട്ടില്ലേ?—പുരുഷോത്തമാ—ഇവിടെ വന്നതു് എല്ലാപ്രകാരത്തിലും ദോഷംതന്നെ. എന്നെപ്പോലെയുള്ളവൎക്കു തരംകണ്ടു നിന്നില്ലെങ്കിൽ കാലക്ഷേപം ചെയ്യാൻപ്രയാസം!—പ്രഭു വന്നു പറയുന്നതിനെ വിശ്വസിച്ചു പുരുഷോത്തമൻ അബദ്ധത്തിലൊന്നും ചാടരുതു്!"

പുരു.—"ആ പ്രഭു മൎയ്യാദയില്ലാത്തവനാണു്! അദ്ദേഹവുമായി വൎത്തമാനം പറയുന്നതിനു് എനിക്കു് അശേഷം താൽപ്പൎയ്യം ഇല്ല ആകട്ടെ, ഇവിടെ ഇപ്പോൾ വരുന്നതെന്തിനു് എന്നറിയാമോ?"

രഘു:—"പുരുഷോത്തമൻ തിരിയെവന്നതു് എന്തിനെന്നു ചോദിപ്പാനായിരിക്കാം."

പുരു:—'അതിനാണെങ്കിൽ ദൈവേച്ഛകൊണ്ടാണെന്നു മാത്രമേ എനിക്കു പറവാനുള്ളു. എന്നോടുകൂടി തുണയായിപ്പോരുവാൻ രണ്ടു ഭടന്മാരേയും അദ്ദേഹം അയച്ചു. ഞങ്ങൾ പോകുംവഴിക്കു വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ മണിപുരന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഞങ്ങൾ അകപ്പെട്ടു. അവർ ഇവിടേയ്ക്കാ

യിട്ടു വന്നതായിരുന്നു എന്നു പിന്നീടു നടന്ന സംഭവംകൊണ്ടു മനസ്സിലായി. ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ, വഴിക്കുവെച്ചു കൂട്ടിമുട്ടിയപ്പോൾ, യുദ്ധം ഉണ്ടായി. ആ യുദ്ധത്തിൽ ഭീംജിയെ വെട്ടി കുതിരയിൽനിന്നു ഞാൻ താഴത്തിട്ടു. എന്റെ കൂടെയുണ്ടായിരുന്നവർ രണ്ടുപേരും പോരിൽ മരിച്ചു. താന്ത്യാജീയും അതിനിടയ്ക്കു് എന്നോടേററു. ഇനി അയാളുടെ വലത്തു കൈകൊണ്ടു് ഇയ്യിടെ ഒന്നും ചെയ്യുകയില്ല. ഒടുവിൽ, എന്റെ കുതിരയ്ക്കു സ്വല്പം മുറിവേററതുകൊണ്ടോ മറേറാ അതു വിരണ്ടോടി ഇങ്ങോട്ടയ്ക്കാണു വന്നതു്. ഇവിടെ ഞാൻ എത്തിയ ഉടൻ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട കൂട്ടനിലവിളികേട്ടു പരിഭ്രമിച്ചു കോട്ടയുടെ പുറകുവശത്തുകൂടി അകത്തുകടപ്പാൻ ഓടിച്ചെന്നപ്പോൾ താരയെ എടുത്തുകൊണ്ടു ഭീംജി വരുന്നതു കണ്ടു. പിന്നെ ഉണ്ടായതെല്ലാം നിങ്ങൾ അറിഞ്ഞിരിക്കുമല്ലോ?"

രഘു:—"അന്നു കാട്ടിൽവെച്ചും നിങ്ങൾ തമ്മിൽ യുദ്ധമുണ്ടായ വിവരം ഇവിടെ ആക്കും അറിഞ്ഞുകൂട. എന്നാൽ ജയസിംഹന്റെ ഭടന്മാരിൽ രണ്ടുപേർ കഠിനമായ മുറിവേററു കാട്ടിൽ മരിച്ചുകിടക്കുന്ന വിവരം ഇവിടെ ആരോ വന്നു പറഞ്ഞിട്ടു ജയസിംഹനും മററും പോയി നോക്കി എന്നു കേട്ടു."

പുരു:—"ആകട്ടെ, എന്റെ കുതിര വിരണ്ടോടിയതുകൊണ്ടു ഞാൻ തിരിയെ ഇവിടെ എത്തിയതും, ആ മൂർഖന്മാർ താരയെ കൊണ്ടുപോകാതെ തടുത്തു യുദ്ധംചെയ്തു് അവരുടെ ദുർമ്മോഹസാദ്ധ്യത്തിനു തടസ്ഥം വരുത്തിയതും, ഈശ്വരേച്ഛയെന്നല്ലാതെ വേറെ എന്തു സമാധാനമാണു് എനിക്കു പറവാനുള്ളതു്?"

ഈ സംഭാഷണം കഴിഞ്ഞിട്ടു രഘുബായി അവിടെനിന്നു് ഇറങ്ങി പുറത്തു് ഒരു കസേരയിൽ ചെന്നിരുന്നു. "ആ സാധു യുവാവു്, എന്തു നിഷ്കളങ്കൻ! ഇയാളുടെ നേർക്കു് ആ ജയസിംഹനു് ഒരു മനഃപൂർവമായ ദ്വേഷം ഉള്ളതുപോലെ തോന്നുന്നു. താര

യെ വിവാഹം ചെയ്യണമെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനു താൽപര്യമുണ്ടെങ്കിൽ അങ്ങിനെ ചെയ്യട്ടെ—അദ്ദേഹം ഈ പാവത്തിനെ വൃഥാ ഉപദ്രവിക്കുന്നതെന്തിന്?—ഓ! ഇതൊന്നുമല്ല വലിയ ഗ്രഹപ്പിഴ—ചന്ദ്രസേനൻെറ കാര്യമാണു നിവൃത്തിയില്ലാതെ തീൎന്നിരിക്കുന്നതു്. ഇനി വിസ്താരവും വഴക്കുമെല്ലാം കഴിഞ്ഞിട്ടു, പുരുഷോത്തമൻെറ തലയ്ക്കു കുററം ഉരുട്ടിക്കേററിപ്പോയെങ്കിൽ അയാളുടെ കഥ കഴിഞ്ഞു. ഇരട്ട ഗ്രഹപ്പിഴയെന്നു പറയുന്നതു് ഇതുതന്നെ!"

ഇങ്ങിനെ ആ പരിചാരിക ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ അറ്റം ഇരുന്ന തളത്തിൻെറ ഒരു വശത്തുണ്ടായിരുന്ന വാതിൽ സാവധാനത്തിൽ തുറന്നു, ജയസിംഹൻ ചെന്നു് രംഭാബായിയെ വിളിച്ചു്:—

"നിങ്ങൾ ഇവിടെ നില്ക്കണ്ട! ഞാൻ പോകുന്നതുവരെ പുറത്തു പോയി നില്ക്കണം. ഞാനിവിടെയുള്ളപ്പോൾ ആരെയും ഇവിടെ വരാനും സമ്മതിക്കരുതു്." എന്നു ചട്ടം കെട്ടി.

ആ പരിചാരികയ്ക്കു ജയസിംഹനെക്കുറിച്ചു് അശേഷം നല്ല അഭിപ്രായം ഇല്ലായിരുന്നു. അദ്ദേഹം സ്ഥാനവലുപ്പമുള്ള ഒരാളായിരുന്നതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിൻെറ കല്പനയെ ധിക്കരിക്കാതെ ആദരവോടുംബഹുമാനത്തോടും—"അങ്ങിനെചെയ്യാം" എന്നു പറഞ്ഞു് അവൾ പുറത്തുപോയി നിന്നു. ജയസിംഹനാകട്ടെ, പുരുഷോത്തമൻ കിടന്ന കട്ടിലിൻെറ അരികിൽ ചെന്നിരുന്നു്,—"എന്താ—പുരുഷോത്തമാ—" എന്നു് ഒരു അധികാരസ്വരത്തിലും, ആ യുവാവു തൻെറ ആശ്രിതനെന്ന മട്ടിലും, അലക്ഷ്യമായി വിളിച്ചിട്ടു്, ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"താൻ താരയെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയതു സാമത്ഥ്യമായി. അതിനു, താരയുടേയും താരയുടെ അച്ഛൻേറയും, എൻേറയും പ്രത്യേകവന്ദനം പറവാനാണു ഞാൻ ഇപ്പോൾ വന്നതു്. അതിനോടുകൂടി ഒരു പ്രധാനകാര്യം ചോദിച്ചറിയേണ്ടതായുമുണ്ടു്.—പുരുഷോത്തമനു സംസാരിപ്പാൻ ശക്തിയുണ്ടോ?—ഏതായാലും ചോദിക്കുന്നതിനു് ഉത്തരം പറഞ്ഞേ മതിയാവൂ!—മിനിഞ്ഞാന്നു് ഈ

രാജ്യത്തിന്റെ അതിൎത്തി കടന്നു പോകുന്നമെന്നു പറഞ്ഞയച്ചിട്ടു്, പിന്നെന്താണു് മടങ്ങിവരാൻ? അതുകൊണ്ടു്, താൻ കൂടുതൽ കുററം ചെയ്തതായിട്ടുവന്നുവല്ലൊ?"

മണിപുരന്മാരുമായുണ്ടായ യുദ്ധത്തെ സംബന്ധിച്ചു് അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതായിരിക്കുമെന്നു വിചാരിച്ചു പുരുഷോത്തമൻ:—

"സ്വയംരക്ഷയ്ക്കു് എനിക്കവകാശമില്ലെ?—" എന്നു മറുപടി പറഞ്ഞു.

ജയ:—"എന്തു പറഞ്ഞു?—ഞാൻ അയച്ച രണ്ടു ഭടന്മാരും തന്നെ എതിൎക്കയാണൊ ചെയ്തതു്?—അങ്ങിനെ അവർ ചെയ്തിരിക്കയില്ല. അവരോടു താൻ പോരിനൊരുങ്ങിയിരിക്കണം. എന്നിട്ടു ഇപ്പോഴും സ്വയംരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി അവരെ കൊന്നുവെന്നാണൊ പറയുന്നതു്?"

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു പരിഭ്രമിച്ചും, പെട്ടെന്നുണ്ടായ കോപത്തെ അടക്കിയും, പുരുഷോത്തമൻ:—

"പ്രഭൊ അങ്ങു പറഞ്ഞതു മനസ്സിലായില്ല. വ്യക്തമായി പറഞ്ഞാൽ കൊള്ളാം."

ജയ:—"അത്ഭുതം! തനിക്കു ഭാവരസം പുറപ്പെടുവിപ്പാൻ ഇത്ര സാമൎത്ഥ്യമുണ്ടൊ?—എന്താണു്?—എന്റെ ഭടന്മാരെക്കൊന്നതു താനല്ല എന്നാണൊ ഇതിനാൽ അൎത്ഥമാക്കേണ്ടതു്?—ആ ഭടന്മാരെ കൊന്നിട്ടു് അവരുടെ ദേഹത്തെ കാട്ടിൽ വലിച്ചു തള്ളിയിരുന്നു. വനം സൂക്ഷിപ്പുകാർ അതു കണ്ടു് ഇവിടെ വന്നു പറഞ്ഞു. അവർ തന്നോടൊരുമിച്ചു വന്നവരാണെന്നും താനാണു് അവരെ കൊന്നതെന്നും ഞാൻ അവരോടും ഇതുവരെ പറഞ്ഞില്ല. എന്നാൽ ഈ കാൎയ്യത്തിൽ തനിക്കു് ഒരു അറിവുമില്ലെന്നു പറഞ്ഞു് ഒഴിയാനാണു ഭാവമെങ്കിൽ ഞാൻ, തന്നെ സഹായിക്കുമെന്നു വിചാരിച്ചുപോകേണ്ട—താൻ മുമ്പും ഒരു ക്രൂരകൃത്യം ചെയ്തിട്ടുള്ളതായി സംശയിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അതിനെ ഉറപ്പിക്കുവാൻ ഇതു കൂടുതൽ തെളിവായിത്തീരുമെന്നു് ഓൎമ്മയുണ്ടായിരിക്കണം!"

ജയസിംഹൻ കോപംനടിച്ചു ധൃതിയിൽ പറഞ്ഞ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു, പരുങ്ങലും ബുദ്ധിക്ഷയവും കൊണ്ടു പരവശനായി ഭവിച്ച പുരുഷോത്തമൻ, ആ പ്രശ്ന പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ചപ്പോഴെയ്ക്കു് ഏകദേശം മറുപടിപറയാമെന്നുള്ള സ്ഥിതിയിലായി.

"എന്നോടുകൂടി പോന്ന ഭടന്മാർ യുദ്ധത്തിലാണു മരിച്ചതു്. വഴിക്കുവെച്ചു മണിപുരന്മാരും അവരുടെ ഭടന്മാരും ഞങ്ങളെ തടുത്തു നിൎത്തി. അവർ ഞങ്ങളെ ഉപദ്രവിക്കുമെന്നു കണ്ടപ്പോൾ ഞങ്ങൾ യുദ്ധത്തിനൊരുമ്പെട്ടു. ഞാൻ ഭീംജിയെ പരാജിതനാക്കി. താന്ത്യാജിയേയും ആയുധം ഉപയോഗിക്കാൻ പാടില്ലാത്തവിധം ആക്കിത്തീൎത്തു. എന്നോടു കൂടിയുണ്ടായിരുന്ന ഭടന്മാർ മണിപുരഭടന്മാരോടു യുദ്ധംചെയ്തു മരിച്ചു. ഇതു കണ്ടിട്ടു് അവരുടെ ഇടയിൽനിന്നു ഞാൻ പുറത്തു ചാടുവാൻവേണ്ടി എന്റെ മുമ്പിൽ കണ്ട ഭടന്മാരെ വെട്ടി താഴത്തിട്ടതിനിടയ്ക്കു് എന്റെ കുതിരയ്ക്കു മുറിവേററിട്ടുണ്ടായ വേദനകൊണ്ടു വിരണ്ടു് അതു് ഇങ്ങോട്ടേയ്ക്കു് ഓടിക്കളഞ്ഞു. ഞാൻ കുതിരയെ നിറുത്തുവാൻ വളരെ ശ്രമിച്ചിട്ടും ഫലിച്ചില്ല. ഇങ്ങിനെ ആയിരുന്നു ഞാൻ ഇവിടെ വരാനിടയായതു്. ഞാൻ വഴി ചുററി വന്നതുകൊണ്ടു മണിപുരന്മാർ ഇവിടെ പ്രവൎത്തിച്ച അക്രമത്തെ തടുത്തു് അവരോടു രണ്ടാമതും യുദ്ധംചെയ്യാനിടയായി. കുതിര നേരെ ഇങ്ങോട്ടേയ്ക്കു വന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാൻ ആദ്യം എത്തുമായിരുന്നു. ദൈവേച്ഛ അങ്ങിനെ ആയിരുന്നില്ല."

പുരുഷോത്തമന്റെ നിൎവ്യാജമായ വാക്കും ഭാവവും കൊണ്ടു് എത്ര കുബുദ്ധിയും ആ യുവാവിനെ അവിശ്വസിക്കുകയില്ലായിരുന്നു. ജയസിംഹനും, അങ്ങിനെ തോന്നിയിരുന്നാലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യത്തിനുവേണ്ടി പുരുഷോത്തമനെപ്പററി ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ദുരഭിപ്രായംജനിപ്പിച്ചു് ആ യുവാവിന്റെ മേൽ ആരോപിക്കുന്ന കുററങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചു് ആരും അദ്ദേഹത്തെ പഴിച്ചു പറയാതാക്കണമെന്നുകരുതി തന്ത്രം പ്രയോഗിച്ചു് ആ യുവാവിനെ ഓടിക്കണമെന്നാണു നിശ്ചയിച്ചതു്. ഈ വിധമുള്ള ആലോചനയോടുകൂടി പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതി

നെ ശ്രദ്ധിച്ചില്ലെന്നുള്ള നാട്യത്തിൽ ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞു:—

"താൻ സമർത്ഥൻ തന്നെ! താൻ പോയപ്പോൾ, സമയം നോക്കി മണിപുരന്മാർ വന്നല്ലൊ?—എന്നോടാണൊ ഈ ഉപായം കൊണ്ടുവരുന്നത്? മണിപുരന്മാർ തന്നെ കാട്ടിൽ വെച്ച് എതിർത്തപ്പോൾ എൻെറ ഭടന്മാർ മരിച്ചുപോയെന്നും തനിക്ക് ഒരു പോറൽ പോലും പററാതെ ആ യുദ്ധത്തിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെട്ടുവെന്നും പറഞ്ഞാൽ വിശ്വസിക്കുന്ന ബുദ്ധിഹീനന്മാർ ഉണ്ടായിരിക്കുമൊ?"

ഇതു കേട്ട് പുരുഷോത്തമനു സാമാന്യത്തിലധികം ദേഷ്യം ഉണ്ടായി. എങ്കിലും ക്ഷമയോടെ അയാൾ.

"അവിടുന്ന് എങ്ങിനെ വിചാരിച്ചാലും ബാധകമില്ല. ഞാൻ പറഞ്ഞതു് സത്യമാണ്."

ജയ:—"ശരി! താൻ പറഞ്ഞതു സത്യമെന്നു തന്നെ വിചാരിക്കാം!—ആകട്ടെ താൻ സത്യം പറയുന്ന ശേഖരത്തിലുള്ളവനായിരുന്നാൽ എന്നോടു പറഞ്ഞുപിരിഞ്ഞതുവിധം ചെയ്യാതെ നേരെ മറിച്ചു പ്രവത്തിച്ചതു് എന്താണ്?—താരയ്ക്കുവേണ്ടി എന്തും ചെയ്യാൻ തയ്യാറുണ്ടെന്നല്ലെ താൻ പറഞ്ഞതു്? ആ നിശ്ചയമൊക്കെ എവിടെ പോയി?"

പുരു:—"മണിപുരന്മാർ എന്നെ തടുത്തു യുദ്ധം ചെയ്കയുംകൂടാതെ എന്നോടുകൂടിയുണ്ടായിരുന്നവരെ കൊല്ലുകയും ചെയ്തു. ഞാൻ ഏകനായി ഈ സന്ദർഭത്തിൽ പോകുന്നതായാൽ വ്യഥാ ആപത്തിനെ വരുത്തിവയ്ക്കുയാണെന്നു കരുതി പോയില്ല."

ഇതു്, വാദത്തിനുവേണ്ടി പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതായിരുന്നു. ഈ സമാധാനം കേട്ട ജയസിംഹൻ:—

"തനിച്ചു പോകുവാനുള്ള മടികൊണ്ടായിരിക്കണം സഹായികളെ കൊന്നതു്-അല്ലേ?"

പുരു:—"അങ്ങു ചോദിച്ചതിനു ഞാൻ വസ്തുതം പറഞ്ഞു. എന്നാൽ ഞാൻ പറഞ്ഞതിനെ അവിശ്വസിച്ച് ഇങ്ങിനേമുള്ള വാക്കു പറയുന്നതു ശരിയല്ല! ഞാൻ കാറംചെയ്തിട്ടു

ണ്ടെന്നു വിചാരിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അതിലേയ്ക്കുവേണ്ട പ്രതിവിധി നോക്കിക്കൊള്ളുക. ഞാൻ അങ്ങേടെ അധീനത്തിൽ ഇരിക്കയാണല്ലൊ. ഇനി ഇക്കാൎയ്യത്തെപ്പററി ചോദിക്കുന്നതായാൽ ഞാൻ മറുപടിപറവാൻ തയ്യാറില്ല."

ജയ:—"പനിപ്പിച്ചു തനിക്ക് ഇതുവരെ വിട്ടിട്ടില്ലെന്നാണു തോന്നുന്നതു്. ആ വൃദ്ധൻ ഗായകനും അങ്ങിനെയാണു പറഞ്ഞതു്."

പുരുഷോത്തമൻ ഇതിനു മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ മൌനം ദീക്ഷിച്ചിരുന്നതു കണ്ടിട്ട് പറഞ്ഞു:—

ജയ:—"ആകട്ടെ തനിക്കു സ്വബുദ്ധിയുണ്ടെങ്കിൽ താൻ ഇപ്പോൾ ഇവിടെനിന്നു തിരിച്ചു, കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ ഈ രാജ്യത്തിനു പുറത്തു പോകും.—എന്താ—തയ്യാറുണ്ടോ?"

പുരു:—"എന്തു്?—വീണ്ടും ആ തന്ത്രവും കൊണ്ടാണൊ പുറപ്പാടു്?—ഇനി ആ കാൎയ്യം എന്നോടു പറയേണ്ടാ! ഞാൻ ഇവിടെ താമസിച്ചിട്ടു വരുന്ന വിപത്തെല്ലാം സഹിച്ചുകൊള്ളാം."

തന്റെ പ്രഥമോദ്ദേശം സാധിക്കാൻ പ്രയാസമാണെന്നു്, ആ യുവാവിന്റെ ആലോചനയുടെ മാററം കണ്ടപ്പോൾ, മനസ്സിലായിട്ടു ജയസിംഹൻ വളരെ ഇച്ഛാഭംഗത്തോടും കോപത്തോടും പറഞ്ഞു:—

"താൻ ഇവിടെ താമസിച്ചാലും ഇല്ലെങ്കിലും എനിക്കൊന്നുമില്ല. താരയുടെ അപേക്ഷപ്രകാരം ഞാൻ പറഞ്ഞതായിരുന്നു. താരയ്ക്കു താൻ ഇവിടെ താമസിക്കുന്നതുകൊണ്ടു, മനസ്സിനു സുഖമില്ലാതാകുന്നു. എന്നുവെച്ചു ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നതിലേയ്ക്കു തന്നെ ശിക്ഷിക്കാതെ വിടാൻ പാടുണ്ടോ? ആ സംഗതി പക്ഷെ തെററിയെങ്കിലും എന്റെ രണ്ടു ഭടന്മാരെ താൻ കൊന്നതിനു ഞാൻ തന്നെ വൃഥാ വിട്ടേയ്ക്കുമെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടാ. തന്റെ നിശ്ചയത്തിൽനിന്നിളക്കുവാൻ എനിക്കു കഴിയുമൊ എന്നു പരീക്ഷിക്കട്ടെ!"

പുരു:—"താരയ്ക്കു് എന്തഭിപ്രായമുണ്ടോ അതു താരയ്ക്കുതന്നെ എന്നോടു പറയാം. അങ്ങു മദ്ധ്യസ്ഥനായിരിക്കണമെന്നില്ല."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ കോപാക്രാന്തനായിട്ടു് ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ വിവാഹം ചെയ്യാൻ പോകുന്ന സ്ത്രീയാണൊ തന്നോടു വന്നു പറയണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നതു? താൻ മര്യാദകെട്ടവനാണൊ?"

പുരു:—"അങ്ങു പറയുന്നതെല്ലാം കേൾക്കയെ നിവൃത്തിയുള്ളു—എന്തുചെയ്യാം. ഇവിടെ വന്നു് അനീതിയായി എന്നെ ഉപദ്രവിക്കുന്നതു ശരിയല്ല! മര്യാദയുണ്ടെങ്കിൽ വേഗം പോകയാണു് ഉത്തമം!"

ജയ:—"എന്റെ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ വെച്ചു് അന്യൻ—നിസ്സാരനായ കേവലം ഒരു ബാലൻ, ഇങ്ങിനെ എന്നോടു് ധിക്കാരം പറയാറായൊ?"

പുരു:—"ഈ മുറി എന്റെ ഉപയോഗത്തിനു തന്നിട്ടുള്ളതാണു്. ഇതിൽ ഞാൻ താമസിക്കുന്ന കാലം അത്രയും എന്റെ അധീനത്തിൽ അതിരിക്കും! അത്രത്തോളംകാലം ഈ മുറി എന്റേതെന്നു വേണം വിചാരിപ്പാൻ. ഇതു് ഒരു മഹാമനസ്കൻ കേട്ടെങ്കിൽ സമ്മതിക്കുന്നതാണു്."

ജയ:—"ഞാൻ മുമ്പു തന്നോടു പറഞ്ഞതു് ഒരിക്കൽ കൂടി പറയുന്നു. അതിനെ കേൾക്ക." എന്നു മുറിവേററു് സുഖക്കേടുകൊണ്ടു ദേഹബലമില്ലാതെ കിടക്കുന്ന പുരുഷോത്തമനോടു് ആ ധൃഷ്ട പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.—"ഞാൻ പറയുന്നതിനെ കേൾക്ക!—ചന്ദ്രസേനന്റെ സംഗതിയെപ്പററി തനിക്കു നേരിടാവുന്ന ആപത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ താൻ വല്ല സ്ഥലത്തും ഒളിച്ചോടിപ്പോകണമെന്നു തന്നോടു താരയാണപേക്ഷിക്കുന്നതു്. അതിൻപ്രകാരം താൻ ചെയ്യാതിരുന്നാൽ താരയ്ക്കു മനസ്താപത്തിനു് ഇടയാകും. ഇന്നു രാത്രി തന്നെ തൻ ഇവിടെ നിന്നു പോകണമെന്നാണു പറ

യുന്നതു്. ഇതിനു വിപരീതം പ്രവൎത്തിപ്പാനാണു ഭാവമെ
ങ്കിൽ ഇന്നു മുതൽ എന്നെ തന്റെ പരമശത്രുവായി വിചാ
രിച്ചുകൊള്ളണം! തന്നെ സംബന്ധിച്ചുള്ള സകല കാൎയ്യ
ങ്ങളിലും ഞാൻ പ്രവേശിച്ചു, തനിക്കുനാശം വരുത്തുവാൻ
സന്നദ്ധനാകും. തന്നെ ഞാൻ പിന്തുടൎന്നു തന്റെ എല്ലാ
യത്നങ്ങളേയും നിഷ്ഫലമാക്കും! താൻ ചെയ്ത കൊലപാത
കത്തിനു പുറമെ എന്റെ രണ്ടു ഭടന്മാരെ കൊന്നതും താ
നാണെന്നു സമ്മതിച്ചു പറഞ്ഞപ്രകാരം എല്ലാവരോടും
ഞാൻ പറയും!"

പുരുഷോത്തമൻ ഇതു കേട്ടു്, അയാൾ കിടന്നിടത്തുനിന്നു
എണീറ്റിരുന്നുകൊണ്ടു് ആ ഭയാധീനനായ പ്രഭുവിനോടു്:—

ഹാ, കഠിനാ!—അങ്ങു രാക്ഷസനൊ?—മനുഷ്യനായിരു
ന്നാൽ ഇത്ര ഹൃദയകാഠിന്യം വരാൻ പ്രയാസം!

ജയ:—"അസഭ്യവാക്കു് ഉപയോഗിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. ഞാൻ പ
റയുന്നപ്രകാരം കേൾപ്പാൻ താൻ തയ്യാറില്ലെങ്കിൽ കഠിന
നായും രാക്ഷസനായും തീരും ഞാൻ!"

പുരു:—"അങ്ങിനെ ആയിക്കൊള്ളട്ടെ. അങ്ങു പറയുന്നതെല്ലാം
കളവെന്നു ഞാൻ തെളിയിക്കും!"

ജയ:—"ഞാൻ പറയുന്നതു കളവെന്നാക്കുവാനൊ?—അതു ത
ന്നാൽ സാദ്ധ്യമല്ല!—താൻ പറയുന്നതിനെയൊ ഞാൻ പ
റയുന്നതിനേയൊ ജനങ്ങൾ വിശ്വസിക്കുന്നതു്?—യുക്തി
യുക്തമായിട്ടാലോചിക്കു. ഇതരാവസ്ഥകളാൽ ചന്ദ്രസേ
നന്റെ സംഗതിക്കു തെളിവു് എത്ര ബലമായിരിക്കുന്നു എ
ന്നു് ഓൎത്തുനോക്കു! മിനിഞ്ഞാന്നു രാത്രിയിൽ താൻ പര
സഹായം കൂടാതെ കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറത്തുചാടി
പോയെന്നു് ഇവിടെഉള്ളവൎക്കെല്ലാം അറിയാം. താൻ ഒളി
ച്ചോടിപ്പോയതു കണ്ടിട്ടു് എന്റെ രണ്ടു ഭടന്മാർ തന്നെ
പിൻതുടൎന്നുവന്നതായും താൻ അവരെ എതിൎത്തു കൊ
ന്നതായും ഞാൻ പറഞ്ഞാൽ ആരെങ്കിലും അവിശ്വസി

ക്ഷമോ?—താൻ ഒളിച്ചോടി പോയെന്നു തെളിയിക്കാൻ ആളുകളുമുണ്ടു്. ഈ തെളിവുകൾ ഉള്ളപ്പോൾ തനിക്കു രക്ഷപ്പെട്ടുകൊള്ളാമെന്നു തന്നെത്താൻ വിചാരിച്ചു സമാധാനപ്പെടുന്നതു് എത്ര അബദ്ധമാണു്?"

പുരു:—"നിരപരാധിയായ ഒരുവനെ അങ്ങു മനഃപൂർവ്വം നശിപ്പിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയാൽ, അതുപോലെ സാധിക്കുന്നതിനു സർവ്വസാക്ഷിയായിരിക്കുന്ന ഒരാളുടെ അനുകൂലംകൂടി ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നുള്ള കഥ മറന്നുപോയതായിരിക്കും."

ജയ:—"എന്നാലും, ഞാൻ പറയുന്നതു കേൾപ്പാൻ തയ്യാറില്ലെന്നാണു്—അല്ലേ?"

പുരു:—"അതെ."

"അതു ഞാൻ കാണിച്ചുതരാം!" എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞു് ജയസിംഹൻ മുറിയിൽനിന്നു പുറത്തു വന്ന ഉടൻ രാഖുബായിയെ കണ്ടു്, ആ പരിചാരിക കേൾപ്പാൻവേണ്ടി തന്നെത്താൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഹാ—ദൈവമെ, ഇത്ര ബാല്യാവസ്ഥയിൽ ഇവൻ ഈ മാതിരിയിലുള്ള ഹീനകൃത്യങ്ങൾ ചെയ്വാൻ തുടങ്ങിയല്ലൊ."

ആ പ്രഭു പറഞ്ഞ വാക്കുകളിൽ ഏതാനംഭാഗം രാഖുബായി കേട്ടു് അന്ധാളിത്തത്തോടെ, "പ്രഭോ! അവിടെ എന്തുണ്ടായി?—ഞാൻ ഇതു ചോദിച്ചതിനു ക്ഷമായാചനം ചെയ്യുന്നു."

ഇതു കേട്ടിട്ടു് അദ്ദേഹം പുരുഷോത്തമൻെറ മുറിയിലേയ്ക്കു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനേ പറഞ്ഞു:—

"ആ ചണ്ഡാലൻ ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നതുകൂടാതെ എൻെറ രണ്ടു ഭൃത്യരേയും കൊന്നുവത്രേ—അവനെക്കൊണ്ടു് എല്ലാം പറയിച്ചു."

"പുരുഷോത്തമൻ ഒരിക്കലും പറഞ്ഞിരിക്കയില്ല. അവിടന്നു വൃഥാ പറകയാണു്!" എന്നു പെട്ടെന്നുണ്ടായ ഈർഷ്യയോടെ രാഖുബായി പറഞ്ഞു.

ജയ:—"അവൻ നിങ്ങളോടെല്ലാം പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിയതു വേറെ പ്രകാരത്തിലായിരിക്കാം!"

രഘു:—"അവിടുന്നു പറഞ്ഞതുപോലെ പുരുഷോത്തമൻതന്നെ പറഞ്ഞെങ്കിലല്ലാതെ എനിക്കു വിശ്വാസം തോന്നുകയില്ല. അവിടന്നു ആ സാധുയുവാവിനെ ഉപദ്രവിക്കരുതു്. അയാളെ എനിക്കു ബാല്യംമുതല്ക്കു് അറിയാം."

രഘുബായി വിപരീതാഭിപ്രായം പറഞ്ഞതുകൊണ്ടുണ്ടായ കോപത്തോടെ തന്നത്താൻ മറന്നു് ജയസിംഹൻ:—

"നീ—ഒരു ദാസി!—എന്നോടു് അതിരുവിട്ടു പറയാറായൊ?—ഛെ, എന്റെ മുമ്പിൽ നിന്നു്!—ഈ വിധം നിസ്സാരമായി എന്നെക്കുറിച്ചു നീ ആരോടെങ്കിലും പറഞ്ഞപ്രകാരം കേൾപ്പാനിടയായെങ്കിൽ എന്തുചെയ്യുമെന്നു നോക്കിക്കൊ. നീ പുരുഷോത്തമനെ ശുശ്രൂഷിച്ചതു മതി. വേറെ ആളിനെ ആക്കി നടത്തിക്കൊള്ളാം.—പൊയ്ക്കോ അപ്പുറത്തു്!"-എന്നു പറഞ്ഞു് രഘുബായിയെ ആട്ടിക്കളഞ്ഞു.

ആ പ്രഭുവിന്റെ വാക്കുകൾക്കു ശരിയായമറുപ-
ഒന്നുരണ്ടു പ്രാവശ്യം അവൾ ഒരുമ്പെട്ടു. എന്നാൻ
ണം അതു വേണ്ടെന്നുവെച്ചതു് അവളുടെ പ്രാണതുല്യയായ താരയെ വേർപിരിഞ്ഞുപോകുവാനിടയാകയെങ്കിലൊ എന്നു ഭയപ്പെട്ടിട്ടായിരുന്നു. രഘുബായി താരയുടെ മുറിയിലേക്കു് പോയതു കണ്ടിട്ടു, ജയസിംഹൻ അവിടെ നിന്നു പുറത്തുവന്നു പുരുഷോത്തമന്റെ മുറിയുടെസമീപമുള്ള കോലായിൽ തനിച്ചുനിന്നു് ഇനി എന്താണു് അടുത്തുപ്രവൎത്തിക്കേണ്ടതു് എന്നാലോചിച്ചു.

പുരുഷോത്തമനെ, അദ്ദേഹം, തന്റെവലയിൽഅകപ്പെടുത്തികുടുക്കാമെന്നു് ഉദ്ദേശിച്ചിരുന്നതു് ആകപ്പാടെതെറ്റിയെന്നു കണ്ടിട്ടു് ഇനിഒരുനൂതനവഴി കണ്ടുപിടിക്കണമെന്നും, അത്തു് വിൽ ആ യുവാവിനെ നാമാവശേഷനാക്കത്തക്കതായിരിക്കണമെന്നും തീർച്ചപ്പെടുത്തി.

ഇപ്രകാരം പ്രയോഗിക്കേണ്ടപോരുകൾ ഓരോന്നിനേയും മ- നസ്സുകൊണ്ടുനിശ്ചയിച്ചുഉറപ്പുവരുത്തുന്നതിനടയിൽ റസ്ഥിരാമൻ

വരുന്നതുകണ്ട് അദ്ദേഹം വേഗം ആവയോധികനെ വിളിച്ച് ഇങ്ങിനേ ചട്ടംകെട്ടി.

"എടോ—താൻപോയി നമ്മുടെ ഭടന്മാരിൽ ഒരുവനെ ഇവിടെവന്ന് ഈ വാതിൽ കാത്തുനില്ക്കുവാൻ ചട്ടംകെട്ടു. ഈ മുറിക്കുള്ളിൽ എന്റെ അനുവാദംകൂടാതെ ആരേയും കടത്തിവിട്ടുപോകരുത്. ആവശ്യമുള്ളപക്ഷം ആ ഗായകൻ രാമദാസനെ മാത്രം കടത്തിവിടുന്നതുകൊണ്ടു വിരോധമില്ല. എന്നാൽ അയാളെ മരുന്നുകൊടുപ്പാൻ മാത്രമല്ലാതെ വേറെ സമയങ്ങളിൽ അവിടെ പോകുവാനനുവദിച്ചു പോകരുത്—താനും ഇക്കാര്യത്തിൽ ജാഗ്രതയായിരിക്കണം!"

റസ്റ്റിരാമൻ, അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതെല്ലാം മനസ്സിലായി എന്നൊരു നാട്യത്തിൽ "കല്പനപോലെ" എന്നു പറഞ്ഞു പോയി.

അഞ്ചു നിമിഷത്തിനകത്തു പുരുഷോത്തമന്റെ മുറിയു സൂക്ഷിപ്പാൻ ഒരു ഭടൻവന്നു നില്പായി. ജയസിംഹ ട്ടുകാരം പുരുഷോത്തമന് ഉടൻ മനസ്സിലായില്ല. എ ദാസൻ രാത്രിയിൽ സേവിപ്പാനുള്ള മരുന്നുംകൊണ്ടു ചെന്നപ്പോൾ ഒരു ഭടൻ അദ്ദേഹം ഒരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്നതു കൊണ്ടും രഘുബായിയെ കാണ്മാനില്ലാതിരുന്നതിനാലും താനൊ ഒരു തടവുകാരന്റെ നിലയിൽ വെച്ചിരിക്കയാണെന്ന് ആ യുവാവിനു പൂർണ്ണബോധം വന്നു.

റസ്റ്റിരാമനോടു പുരുഷോത്തമനെ തടവിൽ വെപ്പാൻ ള്ള ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്യണമെന്ന് ആജ്ഞാപിച്ചിട്ടു, ജയസിം വിശ്വന്തന്റെ അടുക്കൽചെന്നു പീഠിക ഒന്നുംകൂടാതെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പ്രഭോ!—കുറച്ചുമുമ്പു പുരുഷോത്തമനു എന്നെ കാണണമെന്ന് ഒരാൾ വന്നു പറഞ്ഞു. അവന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം പോയി കാര്യമെന്തെന്നറിയേണ്ടതു വിഹിതമാണെന്നു കരുതി ഞാൻ അവിടെ ചെന്നു. എന്നെ കണ്ട ഉടൻ അവൻ എന്റെ കാക്കൽ വീണു നമസ്കരിച്ച്, "രക്ഷിക്കണെ! രക്ഷിക്കണെ!" എന്ന് പ്രാർത്ഥിച്ചു!— ഹര! അവനെപ്പററി ഞാൻ ഇങ്ങിനെ

വിചാരിച്ചില്ല— അവൻ അല്ലേൻ!— എന്നെ നമസ്കരിച്ച ഉടനെ, അവൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള കൃത്യത്തെ സമ്മതിക്കുന്നോ—അല്ല, വീണ്ടും നിഷേധിക്കുന്നോ എന്നറിവാനാഗ്രഹിച്ച്— "നീ വാസ്തവം എന്നോട് പറയുകയാണെങ്കിൽ ഞാൻ ആവുന്നതും സഹായിക്കാം" എന്നു പറഞ്ഞു. ഉടനെ, അവൻ ചെയ്ത കൊലകളെല്ലാം ഓരോന്നായി ഏററു പറഞ്ഞു. നാം സംശയിച്ച പ്രകാരം, കാട്ടിൽ കിടന്ന ഭടന്മാരുടെ പ്രേതങ്ങളുടെ വിവരവും അവൻ സമ്മതിച്ചു പറഞ്ഞു. പുരുഷോത്തമൻ എങ്ങിനെയോ തടവുചാടി കളിച്ചോടിപ്പോയതു ഗസ്തിരാമൻ അറിഞ്ഞിട്ട് അതു രണ്ടു ഭടന്മാരെയും അയാൾ പിന്നാലെ അയച്ചു. ഭടന്മാർ അവനെ കണ്ടെത്തി തിരിച്ചു കൊണ്ടുവരുവാൻ ശ്രമിച്ചപ്പോൾ അവൻ അവരെ കൊന്നുവത്രെ. ഈ കൃത്യം നടത്തിയതിൽപിന്നെ പശ്ചാത്താപപ്പെട്ട് അവൻ ഇവിടേയ്ക്കു വന്നതാണുപോലും. ഇപ്പോൾ അവന്റെ ആലോചന യിമുഖേന താരയോട് പറഞ്ഞ് അവിടത്തെ ന ച്ചുകൊള്ളാമെന്നാണ്. ഇത് അവന്റെ വഞ്ച ഗ്രഹിച്ചു. ഈവിധം അവന്റെ രക്ഷയ്ക്കു വഴി ള്ളാമെന്ന് ഒരു ദുർമ്മോഹം അവനുള്ളതുകൊണ്ട്, പുരുഷോത്തമനെ ശുശ്രൂഷിക്കുന്നതിനു ഭംഗ്യമായി പോകരുതെന്നു വിധിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവിടത്തെ അനുവാദം കിട്ടുമെന്ന വിശ്വാസ ണ് അങ്ങിനെ ഞാൻ പറഞ്ഞത്. പുരുഷോത്തമനെ സൂക്ഷിപ്പാനും അവനാവശ്യമുള്ളതു കൊടുപ്പാനും ഒരു ഭടനെ നിയ ച്ചുകഴിഞ്ഞു."

ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം വിശ്വനാഥൻ സാവധാനമായി കേട്ടതല്ലാതെ മറുപടിയൊന്നും പറഞ്ഞില്ല. ജയസിംഹന്റെ കൃതികൾ കണ്ടിട്ട്, അദ്ദേഹം അത്യാശ്ചര്യനായിത്തീന്നില്ലെങ്കിലും പുരുഷോത്തമൻ ചെയ്തതായി വിചാരിച്ചിട്ടുള്ള ദിനകരവധത്തെ സംബന്ധിച്ച്, വിചാരണനടത്തുവാനുള്ള സമയം അടുത്തിരിക്കുന്നതു കൊണ്ട്, ഭിന്നാഭിപ്രായം പറയാഞ്ഞതാണ്

ജയസിംഹന്റെ കളികളൊക്കെ മുഴുവനും അറിയുമെ

സ്സിലായിട്ടുണ്ടെന്ന് ആ പ്രഭുവിനെ ധരിപ്പിക്കാതെയിരിപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ലന്നുവന്ന ആസന്ദൎഭത്തിലും, പ്രതാപസിംഹൻനിഷ്കൎഷിച്ചിരുന്നപ്രകാരം വിശ്രാന്തൻ തന്റെ വിചാരങ്ങളെ മറച്ചുവെച്ചതെയുള്ളു. ജയസിംഹനാകട്ടെ, തനിക്ക് അൎഹതയില്ലാത്ത കാൎയ്യങ്ങളിൽ സ്വാതന്ത്ര്യപരതയോടെ പ്രവേശിച്ച്, വിശ്രാന്തന്റെ മനസ്സിന്നു സമാധാനമില്ലാതെയാക്കുന്നതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്നു നിൎദ്ദാക്ഷിണ്യമായി അവയെ തടുക്കാമായിരുന്നു. എന്നാൽ പല കാരണങ്ങളെയോൎത്തു ന്യായമായ ഒരു പന്ഥാവിനെ തുടൎന്നു പ്രവൎത്തിപ്പാൻ അദ്ദേഹം വിമുഖനായി ഭവിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ചിന്താക്രാന്തനായിതീൎന്ന വിശ്രാന്തൻ, തന്റെ ഹൃദയഭേദനം ചെയ്ത ഒന്നുരണ്ടു പ്രധാനസംഗതികളെപ്പററി ഇപ്രകാരം ചിന്തിച്ചു:—

"...ാ — പുരുഷോത്തമാ — നീ തന്നെ ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നു ...ന്നാണല്ലൊ തെളിഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്.— എന്നാൽ പുറമെയുള്ള ...റിവുകൾ കൊണ്ടു മാത്രം നിന്നെ സംശയിപ്പാൻ എ...ാക്ഷി അനുവദിക്കുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു നിന്റെ ...ട്ടു കുററം ചുമത്തിയതല്ലയൊ എന്നുംതോന്നി...ു ജയസിംഹന്റെ ഓരോ കൃത്യവും അയാളുടെ ...ൃദയ... വെളിവാക്കുന്നുണ്ട്. ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നു ...പരാന്തനാക്കി പുരുഷോത്തമനെ കുടുക്കിയതു ജയസിം...ന്റെ ചേഷ്ടകളിൽ ഒന്നല്ലയൊ എന്നുകൂടി സംശയിക്കേ...ിരിക്കുന്നു. പ്രതാപസിംഹൻ പറഞ്ഞ കഥകൊണ്ട് ഈ ...സിംഹൻ നീചകൃത്യങ്ങൾ ചെയ്വാൻ തുനിയുന്നവനെന്ന് അറി...ഞ്ഞതാണ്.— എന്നാൽ എന്റെ കാലദോഷത്താൽ ഞാൻ ...വിചാരിച്ചാൽ ശരിപ്പെടുത്തുവാൻ കഴിയാത്ത വിധത്തിലായിരിക്കു...ന്റെ ...ങ്ങളുടെ ഗതി. ഇനി ഇവയുടെ പരിണാമം എന്തെന്ന് ...ട്ടുകൂടി അറിഞ്ഞിട്ടാവാം മററു കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ചി...ൻ."

ഇപ്രകാരം ദയാലുവായ ആ പ്രഭു ഓരോന്ന് ആലോചിച്ചു ...് നമ്രമുഖനായിട്ടിരുന്നതുകണ്ടിട്ട്,

...:—"അവിടുന്ന് എന്താ ആലോചിക്കുന്നതു്? ഞാൻ ചെയ്തതു ...ങ്ങളില്ലായിരുന്നു എന്നുണ്ടൊ?"

വിശപ:—"ചന്ദ്രസേനന്റെ സംഗതിയെപ്പററി എഴുതി അയച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ. ന്യായാധിപൻ ഇരുവരുടെ പക്ഷക്കാരനാണെന്നു തോന്നുന്നതു്. വിസ്താരം ആരംഭിക്കുന്നതിനു മുമ്പു പുരുഷോത്തമന്റെ സുഖക്കേടു മാറിയില്ലെങ്കിൽ അവനു് അവന്റെ ഭാഗം തെളിവുകൊടുപ്പാൻ പ്രയാസപ്പെടുമല്ലൊ. അവനെ നിസ്സഹായനാക്കി തീർക്കുവാൻ നാം മനഃപൂർവ്വം ശ്രമിച്ചു എന്നു വരുന്നതു അധർമ്മമാണു്!"

വിശപന്തൻ പറഞ്ഞവിധംകൊണ്ടു, പുരുഷോത്തമനെ ഉപദ്രവിക്കുന്നതു ശരിയല്ലെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നീട്ടുള്ളപ്രകാരം ജയസിംഹനു മനസ്സിലായി. എങ്കിലും തനിക്കു പുരുഷോത്തമന്റെ നേർക്കുണ്ടായിരുന്ന വിരോധംകൊണ്ടു കഴിയുന്നതും ആ യുവാവിനെ ഉപദ്രവിക്കണമെന്നുതന്നെ ഉറച്ചിട്ടു് ജയസിംഹൻ അതിനു വേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്തു.

പുരുഷോത്തമന്റെ മുറിയിൽ ആരെയും കടത്തിവിടാതെയിരിപ്പാൻ വേണ്ട നിഷ്കർഷ ചെയ്തുതുടങ്ങീട്ടു പത്തുദിവസത്തിനു മേലായി. ഗായകൻ രാമദാസന്റെ ചികിത്സപോലും നിർത്തിവെച്ചു. പുരുഷോത്തമനു സുഖക്കേടു മിക്കവാറും ഭേദമായെങ്കിലും ക്ഷീണം മാറിയിരുന്നില്ല. ആ യുവാവിനെ ചികിത്സിക്കുന്നതിലും അയാളുടെ മററു ദിനചര്യകളിലും വളരെ ഉപേക്ഷ ജയസിംഹന്റെ നിർബ്ബന്ധംകൊണ്ടു കാണിക്കുന്നുണ്ടെന്നു വിശപന്തൻ അറിഞ്ഞുവെങ്കിലും, വിസ്താരം സമീപിച്ചിരിക്കുന്ന ആ അവസരത്തിൽ ജയസിംഹനോടു വിരോധം ഭാവിക്കരുതെന്നു കരുതി അദ്ദേഹം മനസ്താപത്തോടെ ക്ഷമയെ അവലംബിച്ചു.

മുപ്പത്തൊന്നാം അദ്ധ്യായം.

ബീജപുരിയിൽനിന്നു രാജപുരുഷന്റെ മറുപടിയുംകൊണ്ടു ആൾവന്നു. മറുപടിയിൽ ഒരു ന്യായാധിപനെ അയച്ചിട്ടുള്ളതായും പ്രതാപഗിരിയിൽവെച്ചു വിസ്താരംനടത്തി വിധിപ്രസ്താ

വിക്കുവാനും, വിധി നടത്തുവാനും, അധികാരപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്ന
തായും; വിസ്താരസംബന്ധമായ നടപടികൾക്ക് അടുത്ത സ്ഥ
ലം താലൂക്കുദാരെ വരുത്തിക്കൊള്ളണമെന്നും, ആ വിവരത്തിനു
താലൂക്കുദാക്ക് ഉത്തരവയച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും; പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു.

ഈ മറുപടി കിട്ടിയഉടൻ വിസ്താരത്തിനുവേണ്ട ഒരുക്ക
ങ്ങൾ ജയസിംഹൻതന്നെ ചെയ്തുതുടങ്ങി. അവിടെ പ്രധാന
തളത്തിന്റെ മദ്ധ്യഭാഗത്തു ന്യായാധിപനിരിപ്പാനുള്ള മണ്ഡപം,
കസേര, കുററക്കാരനെ നിറുത്തുവാനുള്ള കൂട്ട, സാക്ഷികൾക്കു
നില്പാൻ സ്ഥലം, എന്നീവിധം ഒരു കോർട്ടിലേയ്ക്കാവശ്യമുള്ള
വയെല്ലാം അത്യന്തം ശ്രദ്ധയോടെ ഉണ്ടാക്കിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ താ
ലൂക്കുദാക്ക് ആളയച്ചു.

ഈ താലൂക്കുദാർ, തന്റെ മേലധികാരികളുടെ പ്രീതി സ
മ്പാദിപ്പാനുള്ള തന്ത്രംകൊണ്ടും, അവരുടെ ദാസ്യവൃത്തിപോലും
ചെയ്തും, വളരെ താഴ്ന്നനിലയിൽനിന്നു ആ സ്ഥാനത്തിൽ വന്ന
വനായിരുന്നു. അയാൾക്കു ദ്രവ്യപുഷ്ടിയുണ്ടായിരുന്നിട്ടും ഉൽ
കൃഷ്ടകുടുംബത്തിലുള്ളവരുമായി സഹവാസം ചെയ്വാൻ അയാ
ളെ അവർ അനുവദിച്ചിരുന്നില്ല. എന്നാൽ അയാളുടെ ദുർമ്മോ
ഹംകൊണ്ടു, തന്നിൽ ഉപരിയായുള്ളവരുടെ ഇടയിൽ സ്വാത
ന്ത്ര്യമായി സഞ്ചരിക്കണമെന്നുണ്ടായിരുന്ന അയാളുടെ അത്യാ
ശനിമിത്തം, അവരുടെ ഒരു പുഞ്ചിരിയോ, അനുമോദനവാക്കൊ,
കുറഞ്ഞതു് ഒരു തലകുലുക്കോ, ഇവയിൽ ഏതെങ്കിലും ഒന്നു, സി
ദ്ധിപ്പാൻ കാത്തിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു, പ്രതാപവാനായ ജയ
സിംഹന്റെ ക്ഷണപത്രം കിട്ടിയഉടൻ ആ താലൂക്കുദാർ സന്തോ
ഷത്തോടെ പ്രതാപഗിരിയിലേയ്ക്കു പരിവാരസമേതം തിരിച്ചു.

താലൂക്കുദാരും ഭടന്മാരും പ്രതാപഗിരിയിൽ എത്തിയ
ഉടൻ ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ ചെന്നു ജയസിംഹൻ അവരെ എതി
രേററു. തന്റെ വിചാരിപ്പുകാരനെ വിളിച്ചു, ഭടന്മാക്കു വേണ്ട
തെല്ലാം കൊടുപ്പാൻ ചട്ടംകെട്ടി അയച്ചിട്ടു, താൻതന്നെ താലൂ
ക്കുദാരെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി സവിനയം സൽക്കരിച്ചിരുത്തി.
പിന്നെ അവർ ഇരുവരും ദേശാവസ്ഥയെപ്പററി സംഭാഷണം
നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നതിനിടയിൽ

താലൂക്ക്ദാർ:—"വിസ്തരിപ്പാൻപോകുന്ന കേസിൻെറ സ്വഭാവം അറിഞ്ഞാൽ കൊള്ളാമായിരുന്നു. ന്യായാധിപനു കേസിൻെറ ഒരു ചുരുക്കം വിസ്താരത്തിനുമുമ്പ് എഴുതിക്കൊടുക്കുന്ന പതിവുണ്ട്."

"അതെ—അങ്ങിനെയുണ്ടല്ലോ" എന്നു പറഞ്ഞു ജയസിംഹൻ കേസിനെപ്പററി എല്ലാം സവിസ്തരം പറഞ്ഞുകേൾപ്പിച്ചു. ആ കൂട്ടത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻെറ മേലുള്ള സംശയത്തെ ബലപ്പെടുത്താവുന്നിടത്തോളം ബലപ്പെടുത്തി.

"ശരി!—ഇനി എളുപ്പമല്ലെ? കുഴപ്പം കുറെ ഏറെയുണ്ടാവുമെന്നാണു ഞാൻ വിചാരിച്ചത്. അതു പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കുന്ന വിധത്തിലാണിരിക്കുന്നതു. അവിടുന്ന് അനുക്രമമായി പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് അശേഷം കുഴപ്പം ഉണ്ടായില്ല.—ഇനി ഞാൻ നോക്കിക്കൊള്ളാം." എന്നുപറഞ്ഞു താലൂക്ക്ദാർ കടലാസെടുത്തു തൻെറ മുമ്പിൽ വെച്ചിട്ട്, തൂവൽ മഷിയിൽ മുക്കി ഒരാലോചനയോടുകൂടി നാസാഗ്രം മർദ്ദിച്ചുകൊണ്ടു ചോദിച്ചു—

"ഇനി ഒന്നുകൂടി അറിവാനുണ്ട്. ഈ കേസിലേയ്ക്കുള്ള സാക്ഷികൾക്കു പട്ടിക തയ്യാറാക്കി വെച്ചിട്ടുണ്ടൊ?"

ജയ:—"ഓഹോ!—തയാറുണ്ട്! അവർ, ചന്ദ്രസേനനെ കാണാതായദിവസം ഇവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നവരാണ്. അവരുടെ പേരു വിവരപ്പട്ടിക ഇതാ—"

താലൂ:—"ഞാൻ നോക്കീട്ടാവശ്യമില്ല. ഈ കാൎയ്യത്തിൽ അവിടുന്നു പ്രവൎത്തിക്കുന്നതെല്ലാം ശരിയായിരിക്കും. ചട്ടങ്ങളും മറ്റും അവിടത്തെപ്പോലെ എനിക്കില്ലെന്നുതന്നെ പറയാം."

ജയ:—"അങ്ങിനെ പറയണ്ടാ— താലൂക്ക്ദാരെപ്പററി ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. ചക്രവൎത്തിക്കു നിങ്ങളേപ്പോലെയുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ഉണ്ടായിരുന്നാൽ ഒരു ദോഷവും രാജ്യഭരണസംബന്ധമായി ഉണ്ടാകയില്ല. നിങ്ങളെ കാണണമെന്നു ഞാൻ പലപ്പോഴും ആഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഏതായാലും ഇപ്പോൾ അതു സാധിച്ചല്ലോ—വളരെ സന്തോഷമായി!

താലൂക്‌ദാർ ഇവിടെതാമസിക്കുന്ന കാലംമുഴുവൻ ഈ കൊട്ടാരത്തിൽ, സ്വന്ത ഭവനംപോലെ വിചാരിച്ചു, സ്വാതന്ത്ര്യമായി പെരുമാറിക്കൊള്ളാം. ഈ സാക്ഷിപ്പട്ടികയിൽ കാണുന്ന പേരുകാൎക്ക സമൻസയയ്ക്കാൻ താമസിക്കേണ്ട. —എന്നാൽ നമുക്ക്, ഇനി വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിനെ കാണുകയല്ലേ? അദ്ദേഹം താലൂക്‌ദാരെ കണ്ടിട്ടില്ലെങ്കിലും നിശ്ചയമായി കേട്ടിരിക്കും!—അതുകൊണ്ടു മുൻകൂട്ടി അദ്ദേഹത്തെ ധരിപ്പിക്കണമെന്നില്ല—പോകാം."

ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടുണ്ടായ നിലവിട്ടുള്ള സന്തോഷംകൊണ്ടു താലൂക്‌ദാർ :—

"അവിടുന്നു വളരെ ദയാലു! വളരെ വിനീതൻ!—മഹാത്മാക്കളായാൽ ഇങ്ങിനെ സൽഗുണപരിപൂൎണ്ണതയുള്ളവരായിട്ടിരിക്കണം!"

ഇതു കേട്ട ഉടനെ ജയസിംഹൻ എന്തോ മറന്നുപോയതു പെട്ടെന്നു ഓൎമ്മിച്ചതുപോലെ നടിച്ചുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഈ കേസിലെ സാക്ഷികൾ മിക്കവരും ഇവിടെയുണ്ടു. ഒന്നു ഗോപുരം കാവൽക്കാരൻ; അടുത്തതു രണ്ടുവനം സൂക്ഷിപ്പുകാർ; പിന്നെ എന്റെ വിചാരിപ്പുകാരൻ; പിന്നെ വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിന്റെ പരിചാരിക; ഇവരെല്ലാമാണു. സാക്ഷികളായിത്രപേരെയും വിസ്തരിച്ചാൽ മതിയാകും!—കേസിലെ സ്വഭാവത്തിനു ഇവരെക്കൊണ്ടു വേണ്ട തെളിവു കിട്ടുമെന്നാണു എന്റെ അഭിപ്രായം."

താലൂക്:—"അപ്രകാരമാവാം."

ജയ:—"ഈ സാക്ഷികൾ ഇവിടെയുള്ളവരാകകൊണ്ടു ഇവൎക്ക പ്രത്യേകം സമൻസ് ആവശ്യമുണ്ടോ?—വേറെയുള്ളവരാണെങ്കിൽ സമൻസുപ്രകാരം ഹാജരാകാതെ വിചാരണമാററിവയ്ക്കാനും മററും ഇടയായേക്കും."

താലൂക്:—"അവിടുന്നു ബുദ്ധിമാനല്ലേ? അവിടുത്തെ ആലോചനായുക്ത്യനുസരണമാകാനെ പാടുള്ളല്ലോ?"

ജയ:—"എനിക്കു പട്ടാപരിജ്ഞാനം കുറയും. വിശേഷിച്ച് ശിക്ഷാനിയമപ്രകാരം ഈ കേസിനെ സംബന്ധിച്ച് ചെയ്യേണ്ട മുൻ നടപടികൾ എന്റെ പരിചയക്കുറവിനാൽ പിശകിപ്പോയെന്നു വരാം. എന്നാൽ നിയമങ്ങളിൽ നിങ്ങൾക്കുള്ള നൈപുണ്യം പ്രസിദ്ധമാണല്ലൊ? വേണ്ടതെല്ലാം നിങ്ങൾ തന്നെ നടത്തിക്കൊള്ളണം."

താലൂക്:—"കൊള്ളാം.—അവിടത്തേക്കാണൊ പരിചയക്കുറവ്? ബുദ്ധിമാന്മാർക്കുണ്ടൊ കുഴപ്പം നേരിടുന്നു?—എന്നാൽ ഈ വക കേസുകളെ സംബന്ധിച്ച് നടപടി നിശ്ചയം എനിക്കു നന്നെയുണ്ട്. അവിടുന്ന് അതു മനസ്സിലാക്കി എന്നെപ്പറ്റി അങ്ങിനെ അഭിപ്രായപ്പെട്ടതുകൊണ്ടു ഞാൻ കൃതാർത്ഥനായി!"

ജയ:—"അല്ലേ, സ്നേഹിതാ! നിങ്ങളെപ്പോലെ സമർത്ഥനും സരസനുമായ ഒരാളെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ലെന്നുതന്നെ പറയാം."

ഇപ്രകാരം മുഖസ്തുതികൊണ്ടു താലൂക്ദാരെ സംപ്രീതനാക്കി, ജയസിംഹൻ തന്റെ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യത്തിനു വേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾ സ്വേച്ഛാനുസരണം നടത്തിത്തുടങ്ങി. തന്റെ ഇഷ്ടപ്രകാരം മൊഴികൊടുപ്പാനുള്ളവരെ വരുത്തി അവർ പറയേണ്ട സംഗതികളെ പറഞ്ഞുകൊടുക്കുകയും അവർക്ക് തെറ്റിപ്പോകുന്ന ഭാഗങ്ങളെ അദ്ദേഹം തിരുത്തിക്കൊടുക്കുകയുംചെയ്തു.

അവിടെ ഈവിധം ഒരുക്കങ്ങളും മുൻകരുതലുകളുംകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമനെ കുടുക്കിലാക്കുവാൻ തയ്യാർ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞതിന്റെ അടുത്തദിവസം വയ്യിട്ട്, ബീജപുരിയിൽനിന്നു ന്യായാധിപനും ഗുമസ്താക്കളും മറവു പരിവാരങ്ങളും ഒടന്മാരും പ്രതാപഗിരിയിൽ എത്തി. അവരെ സൽക്കരിപ്പാൻ വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ മുൻകൂട്ടി ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ വിശപാന്തൻപ്രളചക്രവർത്തിയുടെ അപ്രീതി സമ്പാദിപ്പാനും, തന്മൂലം രാജ്യഭ്രഷ്ടനാവാനും, ഇടയായതുകൊണ്ടു ന്യായാധിപനൊ അദ്ദേഹമൊരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്നവരൊ, സൽക്കാരത്തെ പരസ്യമായി സ്വീകരിച്ചില്ല.

ന്യായാധിപൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ എത്തിയ വിവരം കാവൽക്കാർ പുരുഷോത്തമനോട് പറഞ്ഞു. താൻ നിരപരാധിയാണെന്നുള്ള വിശ്വാസംകൊണ്ട് ഇതു കേട്ടപ്പോൾ അയാളുടെ ഹൃദയം ചലിച്ചില്ല.

കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ആ ഭടൻ രണ്ടാമതും പുരുഷോത്തമൻെറ അടുക്കൽ ചെന്നു സാക്ഷിപ്പട്ടികയുടെ ഒരു പ്രതി അയാളുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു്. "കല്പനപ്രകാരം ഇതു കൊണ്ടുതന്നതാണ്. അടുത്തദിവസം വിസ്താരം ആരംഭിക്കും." എന്നു പറഞ്ഞു:—

"എനിക്കു തെളിവുകൊടുപ്പാൻ പ്രത്യേകമായൊന്നുമില്ല. വാചാസാക്ഷ്യം മിക്കവാറും എനിക്കു വിപരീതമായിരിക്കയേയുള്ളൂ" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ട് ആ ഭടനെ അയച്ചശേഷം ആ യുവാവു തനിക്ക് അടുത്തദിവസം പറവാനുള്ള ഭാഗങ്ങളെ പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം ഓൎമ്മിച്ചുവെച്ചു. ഇങ്ങിനെ രണ്ടുമൂന്നു മണിക്കൂറുകഴിഞ്ഞു് ഏകദേശം അൎദ്ധരാത്രി സമീപിച്ചപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻെറ മുറിയുടെ കതകു തുറന്ന് ഒരാൾ "യജമാനനെ—യജമാനനെ" എന്നു പതുക്കെ വിളിച്ചു. ശബ്ദപരിചയംകൊണ്ട് അങ്ങിനെവിളിച്ചയാൾ ആരെന്നു മനസ്സിലാകയാൽ—"അതാരാണ്—ലക്ഷ്മണനല്ലേ?" എന്നു ചോദിച്ച്, പുരുഷോത്തമൻ തന്നെ സ്നേഹപൂൎവ്വം ശുശ്രൂഷിച്ച ആ ഭൃത്യനെ കണ്ടിട്ടു സന്തോഷത്തോടെ, കതകിനു സമീപം ചെന്നു.

പുരു—:"നിന്നെ കണ്ടിട്ട് എത്രനാളായി.—അല്ലാ—ഇതെന്താ ലക്ഷ്മണാ നീ ഭടൻെറ വേഷത്തിൽ നില്ക്കുന്നതു്?"

ലക്ഷ്മ:—"ഇപ്പോൾ ഈ വാതിൽ സൂക്ഷിക്കുന്നതു ഞാനാണ്. പാതിരാമുതൽ മൂന്നു മണിക്കൂറു നേരത്തേയ്ക്ക് ഇവിടെ പാറാവുനില്ക്കുന്ന ശിപായിയെ ഞാൻ സൽക്കരിച്ച് ഒട്ടേറെ മദ്യംകൊടുത്തു. അവൻ കുടിച്ചു തല പൊക്കാൻ പാടില്ലാതെ കിടക്കയാണ്. അവനു സ്വല്പം ബോധമുണ്ടായിരുന്നപ്പോൾ അവനു പകരം ഇവിടെ കാത്തുനില്ക്കണമെന്നു എന്നോടു പറഞ്ഞു് അവൻെറ ഉടുപ്പും ആയുധങ്ങ

ളും എന്നെ ഏല്പിച്ചിരിക്കയാണ്. ഇത്രയും സാധിക്കാൻ വളരെ പ്രയാസം വേണ്ടിവന്നു.''

പുരു:—''അങ്ങിനേയോ?—ഈ പ്രവൃത്തികൊണ്ടു നിനക്ക് ഒരു പ്രത്യേക ഉദ്ദേശമുണ്ടായിരിക്കണമെന്ന് തോന്നുന്നു. അതു ജയസിംഹൻെറ നിർബ്ബന്ധംപോലെയുള്ളതാണെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തോടു പറഞ്ഞപ്രകാരം തന്നെ നിന്നോടും പറയേണ്ടിവരും.''

ലക്ഷ്മ:—''അദ്ദേഹം അവിടത്തെ ഏന്തു കാൎയ്യത്തെസംബന്ധിച്ചാണു നിർബ്ബന്ധിച്ചതു്?''

പുരു:—ഞാൻ ഇവിടെനിന്ന് ഒളിച്ചോടിപ്പോകണം! അത്രേവേണ്ടു അദ്ദേഹത്തിന്!—അതു ചെയ്കയില്ലെന്നു ഞാനും!''

ലക്ഷ്മ:—''അതു ചെയ്വാൻ ഞാൻ പറകയില്ല. യജമാൻ നിർദ്ദോഷിയാണെന്ന് എനിക്കറിയാം!—അവിടത്തെ ഈശ്വരൻ സഹായിക്കും!—ബാല്യമ്പായിയും ഞാനുംകൂടി ആലോചിച്ചാണ് ആ ശിപായിക്കു മദ്യം കൊടുത്തതു്.''

പുരു:—''നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ഈ ശ്രമം ചെയ്തതു് എന്തിനെന്ന് ഇതുവരെയും പറഞ്ഞില്ലല്ലോ? കേൾപ്പാൻ വൈകുന്നു!''

''അറിയിക്കാം.'' എന്നുപറഞ്ഞു് ലക്ഷ്മണൻ, പുറവും നോക്കി ആരുമില്ലെന്നറിഞ്ഞു ഇങ്ങിനേ പറഞ്ഞു:—

''അവിടന്നൊരുമിച്ച കളിച്ചുവളൎന്നവരിൽ ഒരാൾ ഈ കൊട്ടാരത്തിലുണ്ടു്. അവിടത്തേയ്ക്കു നേരിട്ടിട്ടുള്ള വിപത്തിനേ ഓൎത്തു ദുഃഖിച്ചു് ഇനി അവിടത്തെ ഏതുവിധവും കണ്ടെങ്കിലേ മതിയാവു എന്നു സിദ്ധാന്തിക്കുന്നു.''

ലക്ഷ്മണൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടപ്പോൾ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിക്കവിഞ്ഞ സ്നേഹവികാരാധിക്യത്തോടെ:—

പുരു:—''എൻെറ താരയെപ്പറ്റിയാണു നീ പറയാൻ പോകുന്നതെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലായി—പക്ഷെ താരതന്നെ ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ടായിരിക്കാം!—''

ലക്ഷ്മ:—''മിണ്ടരുതേ!—ആരോ വരുന്നു.''

ഇതു കേട്ട ഉടൻ പുരുഷോത്തമൻ കതകടച്ചു. ലക്ഷ്മണൻ ബഹു ജാഗ്രതയോടെ കാത്തുനില്ക്കുന്നു എന്ന മട്ടിൽ ഉൗർജ്ജിതമായി അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും നടന്നു. ആ ഭൃത്യൻകേട്ട കാൽശബ്ദം അടുത്തു എന്നറിഞ്ഞിട്ട് അതാരായിരിക്കാമെന്നറിവാൻ അവൻ മുമ്പോട്ടു ചെന്നപ്പോൾ രഘുബായി മറവിൽനിന്നു വിളക്കിന്റെ നേരെവന്നു, പുരുഷോത്തമനെ വിളിക്കണമെന്ന് അത്ഥമാക്കിത്തക്കവിധം ആംഗ്യം കാണിച്ചു. ഇതുകണ്ട്, അവൻ പുരുഷോത്തമനെ വിളിച്ചു "രഘുബായി വന്നു" എന്നുമാത്രം പറഞ്ഞു. പുരുഷോത്തമൻ വന്നതു ആ പരിചാരിക കണ്ടപ്പോൾ "വരുവാൻ" കൈകാട്ടീട്ട് അവൾ പ്രധാന തളത്തിന്റെ ഉള്ളിലേയ്ക്കുപോയി.

മുപ്പത്തിരണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

പ്രധാന തളത്തിൽ ഒരു വിളക്കു കത്തിച്ചു വെച്ചിരുന്നതിന്റെ പ്രകാശം എത്താതിരുന്ന സ്ഥലങ്ങൾ ഇരുട്ടിൽ മഗ്നങ്ങളായിക്കണ്ടു. പുരുഷോത്തമൻ സാവധാനത്തിൽ നടന്ന്, ഇരുട്ടും വെളിച്ചവും തമ്മിൽ സമ്മേളനംചെയ്തും,അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന തൂണുകൾ അസ്പഷ്ടങ്ങളായും,കാണാമായിരുന്ന സ്ഥലത്ത് എത്തിയപ്പോൾ, അവിടെ ഒരു തൂണിന്റെ പുറകിൽ ഒരു സ്ത്രീരൂപത്തെ കണ്ടു. ആ രൂപം എത്ര അസ്പഷ്ടമായിരുന്നാലും പുരുഷോത്തമനു പിശകിപ്പോകത്തക്കതല്ലാത്തതായിരുന്നതുകൊണ്ട് അയാൾ സസംഭ്രമം—"താരയോ?" എന്നു പതുക്കെ ചോദിച്ചിട്ട് ആ യുവതിയുടെ അടുത്ത് ഓടി എത്തി. താരയുടെ കൈകളെ അയാളുടെ കരതലത്തിൽ ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നതല്ലാതെ അയാൾ ഒരക്ഷരംപോലും പറവാൻ ശക്തനായില്ല. താരയാകട്ടെ, അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിവിങ്ങിയിരുന്ന അളവററ ദുഃഖത്താൽ സ്തബ്ധയായി നിന്നുപോയി.

അവർ ഇരുവരും ആ സ്ഥിതിയിൽ പരസ്പരം താപാന്തതാപങ്ങളെ പറയുന്നതിലും കൂടുതലായി അവരുടെ അന്തരംഗങ്ങളെ

അന്യോന്യം അറിയിച്ചുകൊണ്ട് കുറെ നേരം നിന്നശേഷം പുരുഷോത്തമൻ സാവധാനത്തിൽ:—

"താരെ—എന്റെ മേൽ അന്യായമായ ഒരു കൊലക്കുററം ചുമത്തിയിരിക്കുന്ന വിവരം മഞ്ജുബായി പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ."

ഇതു കേട്ട മനം അലിഞ്ഞും അപാരദുഃഖത്തോടും ആ യുവതി തന്റെ കണ്ണുകളിൽനിന്നു പൊഴിയുന്ന അശ്രുകണങ്ങളെ തുടച്ചിട്ട് ഒരു ദീർഘനിശ്വാസത്തോടെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:-

"കേട്ടു!—എല്ലാം കേട്ടു!—പുരുഷോത്തമൻ ആ വിധം ചെയ്യാനൊരുമ്പെടുന്നവനല്ലെന്ന് എനിക്കറിയാം. അച്ഛനും ആ നിശ്ചയം വരാതെപോയതു് ആശ്ചര്യംതന്നെ! ഏതായാലും ഈ ശാപത്തിന്നിമിത്തം വന്നുചേരുന്ന ദുരിതങ്ങളാണ് ഇപ്പോൾ നാം അനുഭവിക്കുന്നതെല്ലാം. നാളെ വിസ്താരം തുടങ്ങുമല്ലോ? ദൈവമല്ലെ സർവസാക്ഷി! പുരുഷോത്തമന്റെ നിരപരാധത്വം ദൈവം വെളിപ്പെടുത്തട്ടെ!"

ഇത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ നിശ്ചലമായിക്കിടക്കുന്ന പുഷ്കരണിയിലെ ജലത്തിനു പവനാഗമത്താൽ ഇളക്കംതട്ടുന്നതുപോലെ,താര തന്റെ ഹൃദയത്തെ അതിന്റെ വഴിക്കു വിടാതെ നിർത്തിവെച്ചിരുന്നതു് ഈ അവസരത്തിൽ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ട്, അസാമാന്യമായ വേഗത്തിൽ ശ്വാസോച്ഛ്വാസം ചെയ്തും, നിലയില്ലാത്ത ദുഃഖത്തിൽ മഗ്നയായിട്ടു ഹൃദയം പൊട്ടിപ്പോകുംവിധം ഏങ്ങിക്കരഞ്ഞും, വലഞ്ഞു.

ഈ ദുഃഖത്തെ സമാശ്വസിപ്പിക്കുവാൻ ശക്തനാകാതെ,

പുരു:—"താര ഈവിധം അപാരദുഃഖം അനുഭവിക്കുന്നതു കാണ്മാൻ ദൈവം ഇടയാക്കിയല്ലൊ!— താര ഇങ്ങിനെ വ്യസനിച്ചിട്ട് ഒരു ഫലവുമില്ല. കാലം പിഴച്ചിരുന്നാൽ ആരാൽ എന്തുചെയ്യാൻ കഴിയും?—താര ഇനി ധൈര്യമായിരിക്കണം!"

താര:—"പുരുഷോത്തമാ, ഞാനെന്തുവിചാരിച്ചാണു സമാധാനപ്പെടേണ്ടതു്?—എനിക്ക് ഇനി സഹായത്തിന് ആരാണുള്ളതു്? അച്ഛനു വയസ്സായി. സഹോദരൻ കൊല്ലപ്പെട്ടായി

രുന്നതു മരിച്ചു. എന്റെ പ്രാണനെക്കാൾ അധികം ഞാൻ സ്നേഹിച്ചുപോയ പുരുഷോത്തമനേയും എനിക്കു കിട്ടാതെയാകുന്നു. ഇതെല്ലാത്തിനും പുറമെ പുരുഷോത്തമനോടു ഞാനൊരപരാധം ചെയ്തുപോയതും എനിക്കു കൂടുതൽ ദുഃഖത്തിനു കാരണമായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. അഹല്യബായിയോടു ഞാൻ എല്ലാം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.—പക്ഷെ, പുരുഷോത്തമനോട് അവക്ക് അതു പറയാൻ തരപ്പെട്ടില്ല.—കഷ്ടം!—വിവാഹ സംബന്ധമായി ഞാൻ സമ്മതിച്ചു പറഞ്ഞുപോയി. ഇനി ആ കാൎയ്യത്തെപ്പററി പറയുന്നതു് ഉണങ്ങിത്തുടങ്ങിയവ്രണത്തെ ചുരണ്ടി വീണ്ടും പുണ്ണാക്കുന്നതു പോലെയാണ്. അയ്യോ! അതിനെപ്പററി വിചാരിപ്പാൻ പോലും ശക്തയാകുന്നില്ല. അതു് ഓൎമ്മിക്കുമ്പോൾ എന്റെ ഹൃദയത്തെ ചുട്ടുപഴുപ്പിച്ചു ഇരുമ്പുകോൽ കൊണ്ടു പിളക്കുന്നതുപോലെ തോന്നുന്നു. സ്വാഭാവികാവസ്ഥയിൽപോലും ദുസ്സഹമെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്ന ആ കഠിനതാപം—പുരുഷോത്തമന്റെ സുഖക്കേടുസമയത്തുണ്ടാകരുതെന്നു വിചാരിച്ചാണു അഹല്യബായി പറയാതിരുന്നതു്. എന്നാൽ, പുരുഷോത്തമനോട് എല്ലാം പറഞ്ഞു ക്ഷമായാചനം ചെയ്വാനാണു ഞാൻ വന്നതു്”

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ട്, പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തു, താര വ്യസനത്തോടെ നോക്കിനിന്നു.

ആ യുവാവാകട്ടെ, വ്യസനാക്രാന്തനായും, താര എന്താണു പറവാൻ പോകുന്നതെന്നറിയാതെ കുഴങ്ങിയും, താരയുടെ വാക്കുകൾ ഓരോന്നിനേയും കേൾക്കുവാൻ ശ്രദ്ധാലുവായും നില്ക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട്, താര പറഞ്ഞു:—

“സഹോദരനെ കാണാതായിട്ടു പുരുഷോത്തമനെ കാരാഗൃഹത്തിലിട്ടു പൂട്ടി. അതിനടുത്ത ദിവസം അച്ഛൻ വന്നു വിവാഹത്തെ സംബന്ധിച്ചു ഞാൻതന്നെ ഒരു തീൎച്ചവാക്കു ജയസിംഹനോടു പറയണമെന്നു താല്പൎയ്യപ്പെട്ടു. അച്ഛൻ അപ്പോൾ പറഞ്ഞതു് ഒട്ടും നിൎബ്ബന്ധിച്ചല്ലായിരുന്നു. യഥാൎത്ഥമായ എന്റെ അഭിപ്രായം നിൎഭയം പറയണമെന്നു കൂടി

അച്ഛൻ പറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ടിട്ട്, എന്റെ തീച്ചു എ
പറഞ്ഞു തീൎത്തേയ്ക്കാമെന്നു കരുതി അച്ഛനോടുമി
ജയസിംഹന്റെ മുറിയിൽ പോയി. ഉടനെ അച്ഛ
നില്ക്കാതെ പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ജയസിംഹൻ എന്നോടു
പ്പാനാരംഭിച്ചതു, പുരുഷോത്തമനെപ്പററി ആയിരുന്നു. അദ്ദേ
ഹം, കൊലക്കുററത്തെ പുരുഷോത്തമന്റെ മേൽ സ്ഥാപിക്കാ
നുള്ള തെളിവുകളെപ്പററി കാരണസഹിതം, പറഞ്ഞു. പുരു
ഷോത്തമൻ ഒരിക്കലും അങ്ങിനെ ഒരു കഠിനകൃത്യം ചെയ്യിരിക്ക
യില്ലെന്നു് എനിക്കു തീൎച്ചയായ അഭിപ്രായം ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും,
അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതു കേട്ടപ്പോൾ, പുരുഷോത്തമനെ ബലമായി
സംശയിക്കത്തക്കവിധം തോന്നി. അദ്ദേഹം ഇത്രയും പറഞ്ഞ
ശേഷം പുരുഷോത്തമനെ ഈ ദുർഘടാവസ്ഥയിൽ നിന്നു രക്ഷ
പ്പെടുത്തുവാനുള്ള മാൎഗ്ഗം പറഞ്ഞു. അത്യാപത്തിൽനിന്നു പു
രുഷോത്തമനെ ഏതുപ്രകാരത്തിലും, രക്ഷപ്പെടുത്തേണ്ടതാവശ്യം
തന്നെ എന്നു് എനിക്കു തോന്നീട്ടു് അതിലേയ്ക്കു ഞാൻ വളരെ
താൽപൎയ്യപ്പെട്ടു് അപേക്ഷിച്ചു. എന്റെ വ്യസനവും പുരുഷോ
ത്തമനെ രക്ഷപ്പെടുത്തണമെന്നുള്ള എന്റെ ആഗ്രഹവും കണ്ടിട്ടു്
അദ്ദേഹം എന്നെ വിവാഹംചെയ്യുന്ന വിഷയത്തിൽ വിസമ്മതം
ഞാൻ പറകയില്ലെന്നു സത്യംചെയ്യുന്നപക്ഷം പുരുഷോത്തമ
നെ രക്ഷിക്കാമെന്നു പറഞ്ഞു. ആ പ്രഭു ചെയ്യാമെന്നു പറ
ഞ്ഞ ഉപകാരത്തിനു പ്രതിഫലം എന്നോടാവശ്യപ്പെട്ടതു ഇപ്ര
കാരമായിരുന്നു. ഇതിനു മറുപടി പറവാൻ ശക്തയാകാതെ വി
ഷണ്ണയായി ഞാൻ നില്ക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു്, ആ കഠിനൻ- അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ അപേക്ഷയെ നിഷേധിക്കുന്നതായാൽ പുരുഷോത്തമന്റെ
ജീവഹാനി വരുത്തുമെന്നു് ഉറപ്പായി പറഞ്ഞു. ഈ നിശ്ചയം കേ
ട്ടപ്പോഴേയ്ക്കു്,—ദൈവമേ ഞാനെന്തുപറയട്ടെ—പുരുഷോത്തമ
നെ കൊല്ലുവാൻ വിടുന്നതിൽ ഭേദം ആ പ്രഭുവിന്റെ ഭാൎയ്യയാ
യേക്കാമെന്നുറച്ചുവെങ്കിലും ഞാനിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"അങ്ങു്
എന്നെ നിർബ്ബന്ധിച്ചു വിവാഹംചെയ്യാൻ ഒരുമ്പെടുന്നു. എ
ന്റെ സഹോദരൻ മരിച്ചിട്ടു് അധികംനാൾ ആയിട്ടില്ല. പുരു

ൻ എന്നോടുകൂടി കളിച്ചുവളൎന്നയാളാണ്. അങ്ങിനെ ിൻെറ അത്യാപൽക്കാലംകൊണ്ടും മനസ്സിന് അശേ ില്ല. ഇപ്രകാരം എല്ലാവിധത്തിലും വളരെ ദുഃഖം ംഭവിക്കുന്ന ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ എന്നോട് ഇങ്ങിനെ നിൎബ്ബന്ധിക്കുന്നതു ധൎമ്മമാണോ? ഒരു സ്ത്രീയുടെ മനസ്സിനു വിപരീതമായി ചെയ്യുന്ന വിവാഹം മംഗളപ്രദമായിരിക്കുമൊ?—അങ്ങെയ്ക്കു ഭയമില്ലയൊ?" എൻെറ ഈ വാക്കുകൾകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഉദ്ദേശത്തിനു തടസ്ഥം വരുമെന്നു കണ്ടിട്ടു്, ആ നിൎദ്ദയൻ വീണ്ടും മുമ്പു പറഞ്ഞതു് ആവൎത്തിച്ചുപറഞ്ഞു. പിന്നെ, പുരുഷോത്തമനെ അവമാനകരമായ മരണശിക്ഷയിൽ ഉൾപ്പെടുത്താതെ രക്ഷിപ്പാൻ ഈ ഒരു വഴിയേയുള്ളു എന്നു കണ്ടു്, ഞാൻ വിവാഹത്തിനു സമ്മതിച്ചു സത്യംചെയ്തു കൊടുത്തു. അതിൻെറ ശേഷം പുരുഷോത്തമനെ ഒളിച്ചോടിപ്പോകുവാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതിനാധാരമായി ഒരു എഴുത്തു് എന്നോടു വാങ്ങി."

പുരു:—"ആ എഴുത്തു് ഞാൻ കണ്ടക്ഷണത്തിൽ ലോകത്തു് ജീവിച്ചിരിക്കാനുള്ള ആശ എനിക്ക് ഇല്ലാതായി."

പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ടുണ്ടായ വിചാരഭേദത്താൽ കാൎയ്യം മുഴുവൻ പറയാതെ വന്നേക്കുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടു് തട്ടുതശേഷം :—

താര:—"ഞാൻ സത്യം ചെയ്തു്, എഴുത്തുംകൊടുത്തു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അച്ഛൻ വന്നു. അച്ഛനെ നേരെ കണ്ടു ഉടൻ എനിക്കുണ്ടായ അപാരദുഃഖത്തെ തടുപ്പാൻ ഞാൻ വളരെ പ്രയാസപ്പെട്ടു. എൻെറ മനസ്സിൽ തിങ്ങിനിന്ന വ്യസനത്തെ ഉറക്കെ ഒരു നിലവിളിയോടുകൂടി കളയാമെന്നു തോന്നിപ്പോയി. പുരുഷോത്തമനെ രക്ഷിക്കണമെന്നുള്ള എൻെറ ഏക ഉദ്ദേശം കൊണ്ടും, എന്നെ ബലിയായി അൎപ്പിച്ചെങ്കിലും പുരുഷോത്തമനു നേരിട്ടിട്ടുള്ള വിപത്തു് ഒഴിക്കണമെന്നാഗ്രഹിച്ചും, എൻെറദുഃഖത്തെ പുറത്തുവിടാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടി. അച്ഛൻ ഈ സംഗതികൾ ഒന്നും അറിയാതെ എൻെറ നിശ്ചയം എന്താണെന്നു ചോദിച്ചു. വിവാ

ഹത്തിന ഞാൻ സമ്മതിച്ചിരിക്കുന്നതായിട്ട പറഞ്ഞപ്പോഠം വിസ്മയിച്ച് അച്ഛൻ എന്നെ നോക്കി. ഞാൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ട് ആദ്യം അച്ഛൻ വിശ്വസിച്ചില്ല. ഇങ്ങിനെയൊക്കെയാണ് അബദ്ധം നേരിട്ടിരിക്കുന്നത്—പുരുഷോത്തമാ—ഞാൻ ചെയ്തുപോയ അപരാധം ഈ സത്യം ചെയ്തതാണ്! ഞാൻ യാതൊരു ദുർവിചാരത്തോടുകൂടിയും അങ്ങിനെ ചെയ്തതല്ല. എങ്കിലും ഞാൻ ചെയ്ത വലുതായ വീഴ്ചയെ ക്ഷമിക്കണം.—ഇനി നാളെ നടക്കാൻപോകുന്ന ഭാഗ്യപരീക്ഷയിൽ അധൈര്യപ്പെട്ടിട്ട്, പുരുഷോത്തമൻെറ നിരപരാധതയെ വെളിപ്പെടുത്താതെയിരുന്നുവെങ്കിൽ വലുതായ അവമാനം നേരിടുമെന്ന് ഓർമ്മിക്കണം! പുരുഷോത്തമൻെറ മനസ്സിനെ ഇതഃവിഷയങ്ങളിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ച ബുദ്ധിക്ക് ഉന്മേഷക്കുറവുണ്ടാകരുത്—ദൈവം സഹായിക്കട്ടെ.''

പുരു:—''എന്നെക്കുറിച്ച തോന്നിയ ഈ ആർദ്രതയ്ക്കു ഞാൻ ആജീവനാന്തം കൃതജ്ഞനായിരിക്കും! എന്തൊക്കെ പ്രതിബന്ധങ്ങഠം നേരിട്ടാലും നമ്മുടെ സ്നേഹത്തിന ഭംഗംവരില്ലെന്നാണ് എൻെറ വിശ്വാസം!—എങ്കിലും,—താരെ—ഞാൻ ഒന്ന ചോദിക്കട്ടെ. എന്നെ സ്വാത്മപരനെന്ന കരുതരുതു. നാളത്തെ വിചാരണയിൽ എനിക്കനുകൂലമായി തീർച്ചയുണ്ടാകുന്നതായാൽ എന്നെ, താര, ഏതുനിലയിൽ വിചാരിക്കുമെന്ന് അറിവാൻ വളരെ ആഗ്രഹമുണ്ട്. ശത്രുക്കഠം മനഃപൂർവ്വം എൻെറമേൽ കുററമാരോപിച്ച് അപ്രകാരം വിധിയുണ്ടായേച്ചാൽ പിന്നെ എനിക്ക് ഇഹലോകവാസാവസാനവും വന്ന എന്നുതന്നെനിശ്ചയിക്കാമല്ലോ. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ മററു ചിന്തകഠംക്ക് എനിക്ക് അവകാശവുമുണ്ടായിരിക്കയില്ല!—എന്താ പറയൂ! വിധി എനിക്കനുകൂലമാണെങ്കിൽ എന്നേയും ഈ ലോകത്തേയും ബന്ധിപ്പിക്കത്തക്കതായ വല്ല ആശയും ഞാൻ വയ്ക്കണമോ?

താര:—''ഹാ, കഷ്ടം! പുരുഷോത്തമാ—ഞാൻ എന്തു മറുപടിയാണ പറയേണ്ടതു്? പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞവിധ

ആശപ്പെടുവാൻ വഴികാണുന്നില്ല. എന്റെ സ്ഥിതി ഇങ്ങിനേ ആയല്ലോ? പുരുഷോത്തമനെ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു രക്ഷിപ്പാൻവേണ്ടി ജയസിംഹന്റെ ഭാൎയ്യ ആകാമെന്നു ഞാൻ സത്യംചെയ്തു പോയല്ലോ—ആ സത്യപ്രകാരം പുരുഷോത്തമനെ കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്നു അദ്ദേഹം പുറത്തയയ്ക്കുകയുംചെയ്തുവല്ലോ. എന്നാൽ പുരുഷോത്തമൻ ഉടൻ മടങ്ങിവന്നതു സത്യഭംഗം വരത്തക്കതായിരിക്കുന്നില്ല!—ഞാൻ ജയസിംഹനു കടമപ്പെട്ടവളായിരിക്കുന്നതേയുള്ളു."

പുരു:—"ദൈവേച്ഛ അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ എന്റെ ആഗ്രഹംകൊണ്ടു് എന്തുഫലം? ദൈവഗതിയെ തടുപ്പാൻ മനുഷ്യനു കഴിയുമോ?—ഞാൻ പലതും വിചാരിച്ചു സന്തോഷിച്ചു. അതെല്ലാം ഈ നിമിഷം ഇല്ലാതായി. എനിക്കു വിപരീതമായി തീൎച്ചയുണ്ടാകുന്നെങ്കിൽ അത്രയും നന്നായി!—അല്ല, കുററത്തിൽനിന്നു വിടുതൽചെയ്യുകയാണെങ്കിൽ ഞാൻ സന്ന്യസിക്കയോ, അന്യരാജ്യങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചു കാലക്ഷേപം ചെയ്യുകയോ ചെയ്യാം."

പുരുഷോത്തമന്റെ മനസ്സിൽ കൊള്ളാതെ പൊങ്ങിക്കവിഞ്ഞ ദുഃഖംകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനേ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിക്കുന്നതിനു മുമ്പ് അകലെനിന്ന് ആരോ വരുന്ന കാലൊച്ചകേട്ടു. ഉടൻ അവർ രണ്ടുപേരും അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന തോരണദ്വാരത്തിൽ മറഞ്ഞുനിന്നു. അവർ കേട്ട കാലൊച്ച പുരുഷന്റേതായിരുന്നു എന്നു അവൎക്കു തോന്നി. എന്നാൽ ഇരുട്ടുകൊണ്ടു് ആളിന്റെ രൂപം കാണ്മാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. പുരുഷോത്തമൻ മുമ്പൊരു അവസരത്തിൽ പിൻതുടൎന്നുപോയ ആളിന്റെ കാലൊച്ചപോലെ ഇരുന്നതുകൊണ്ടു്, പക്ഷേ, ആ മഹാപാപം പിടികൂടിയവനാണ് ഇവനും എന്നു പുരുഷോത്തമൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തി. അവിടെക്കൂടി നടന്നുവന്നയാൾ പുരുഷോത്തമനും താരയും നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തിനു സമീപത്തുകൂടെ കടന്നുപോയ ഉടൻ—"ഇനിയും ഇവിടെ താമസിച്ചു നില്ക്കേണ്ട" എന്നു പറഞ്ഞു. പുരുഷോത്തമൻ വേഗം താരയുടെ കൈകളെ പിടിച്ചു ലഘുവായി അമൎത്തിക്കൊണ്ടു:—

“നാം ഇനിമേൽ കാണുന്നതു് എപ്പോഴാണൊ? എല്ലാം ദൈവേച്ഛപോലെയാവട്ടെ.” എന്നു പറഞ്ഞു് ഇരുവരും പിരിഞ്ഞുപോയി.

മുപ്പത്തിമൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

കൊലപാതകക്കേസു വിസ്തരിപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന ദിവസം പുലൎന്നു. രാവിലെ തന്നെ വിസ്താരം നടത്തുവാൻ തയ്യാർ ചെയ്തിരുന്ന സ്ഥലത്തിൽ വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തു. ന്യായാധിപന്റെ കസേരയുടെ പിറകിൽ ചക്രവൎത്തിയുടെ ഒരു കൊടിക്കൂറ സ്ഥാപിച്ചിരുന്നു. വിസ്താരസമയം ഗുമസ്താക്കൾക്കു് ഇരുന്നു് എഴുതുവാൻ വേണ്ട സാമഗ്രികൾ നിരത്തിവെച്ചു. ഈ വിധം ചില്ലറ ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ വിസ്താരം തുടങ്ങാറായി. സാക്ഷികളുടെ പേർ വിളിച്ചു നിരന്നുനില്പാൻ ഗുമസ്തൻ ചട്ടം കെട്ടി. ന്യായാധിപൻ, വിശ്രാന്തൻ, ജയസിംഹൻ, തുടങ്ങിയുള്ളവർ വന്നു് അവരവൎക്കു് ഇട്ടിരുന്ന ആസനങ്ങളിൽ ഇരുന്നു.

ജയസിംഹൻ തന്റെ മനസ്സിൽ വ്യാപിച്ചിരുന്ന വികാരത്തെ പുറത്തു കാണിക്കാതെ ഗൌരവം നടിച്ചു. വിശ്രാന്തൻ,പലെ വിധത്തിലുള്ള ദുഃഖങ്ങളുടെ തിരക്കുകൊണ്ടു്, മനസ്സു കലങ്ങിയും, അസ്വാസ്ഥ്യം മുഴുത്തും ഇരുന്നു. എന്നാൽ ഇവർ ഇരുവരുടേയും ഹൃദയപരിശോധന ചെയ്യുന്നതായാൽ ഒരാൾ പുരുഷോത്തമനെ ഏതുവിധമെങ്കിലും നശിപ്പിച്ചു, തന്റെ പരമോദ്ദേശനിവൃത്തി വരുത്തണമെന്നുള്ള നിശ്ചയത്തോടും, മറ്റെയാൾ പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ മകനെ കൊന്നു എന്നു തെളിവുകൾകൊണ്ടു ബലമായി സംശയിച്ചിരുന്നുവെങ്കിലും ആ യുവാവു് അങ്ങിനെ പ്രവൎത്തിക്കയില്ലെന്നു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സാക്ഷിക്കുണ്ടായ ബോധത്താൽ ആ വിസ്താരം, പക്ഷേ മഹാപാതകങ്ങളിൽ ഒന്നായി തീരുകയില്ലയോ എന്നുള്ള ഭയത്തോടുകൂടിയും, ഇരിക്കുകയായിരുന്നു എന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെടും.

ന്യായാധിപൻ കേസുസംബന്ധമായി ചില ചോദ്യങ്ങൾ

താലൂക്ക്ദാരോടു ചോദിച്ചു. ഈ കേസു സംബന്ധിച്ചു വേണ്ട വിവരങ്ങൾ, ഒരദ്ധ്യാപകൻ ശിഷ്യനെ എന്നപോലെ, ജയസിംഹൻ താലൂക്ക്ദാരെ പഠിപ്പിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു, ഒന്നും തെററാതെ അയാൾ മറുപടി പറഞ്ഞു.

വിസ്താരം തുടങ്ങുന്നതിനുമുമ്പ്, ആ കാലത്തെ നടപ്പനുസരിച്ചു, കൊലക്കേസു വിസ്തരിപ്പാനും വിധി കല്പിക്കുവാനും ന്യായാധിപനെ അധികാരപ്പെടുത്തി അയച്ചിട്ടുള്ള ചക്രവർത്തിയുടെ കല്പനയെ ഒരു ഗുമസ്തൻ ഉറക്കെ വായിച്ചു. അതിൽ തടവിൽ പാർപ്പിച്ചിരുന്ന ഒരു യുവാവിൻെറമേൽ ആരോപിച്ചിട്ടുള്ള കൊലക്കുററം സംബന്ധിച്ച് അന്വേഷണം നടത്തി ഒരു അവസാന തീർച്ച ചെയ്യണമെന്നും, പരാതിക്കാരനായ വിശ്വന്ധൻപ്രഭുവിൻെറനേക്കു ചക്രവർത്തിക്കു തോന്നീട്ടുള്ള അതൃപ്തികൊണ്ടു ആ പ്രഭു ബീജപുരിയിൽവന്നു ബോധിപ്പിച്ചു സങ്കടനിവൃത്തി വരുത്തുവാൻ അപ്രാപ്തനായി തീരുകയാൽ പ്രതാപഗിരിയിൽവെച്ചു വിസ്താരം നടത്തപ്പെടുമെന്നും പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു. ആ കല്പന വായിച്ചു തീർന്ന ഉടൻ താലൂക്ക്ദാർ കേസിൻെറ സ്വഭാവത്തെപ്പററി എഴുതി ന്യായാധിപനു കൊടുത്ത പത്രികയുടെ ഒരു പ്രതി അയാളുടെ കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്നതു് എടുത്തു് ഉറക്കെ വായിച്ചു. ഈ ചടങ്ങുകൾ കഴിച്ചശേഷം ന്യായാധിപൻ പ്രതിയെ വരുത്തുവാനാജ്ഞാപിച്ചു. താലൂക്ക്ദാർ ഭടന്മാർസഹിതം പോയി പുരുഷോത്തമനെ അവരുടെ നടുവിൽ നിർത്തികൊണ്ടുവന്നു. ന്യായാധിപൻ ആ യുവാവിനെ പ്രതിയുടെ കൂട്ടിൽകയറി നില്പാനാജ്ഞാപിച്ചു.

ഈശ്വരേച്ഛയാ താൻ അത്യാപത്തിൽ കുടുങ്ങുവാനിടയായതുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമനു മനസ്താപമുണ്ടായിരുന്നതല്ലാതെ ഭയം ലേശംപോലും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ആ യുവാവിനു മുറിവേററതുനിമിത്തം ഉണ്ടായ സുഖക്കേടു ഭേദപ്പെട്ടുവരുന്നസമയമായിരുന്നതിനാലും, താൻ ആലോചിക്കപോലും ചെയ്യാത്ത ഒരു കുററത്തെ ചെയ്തതായി പറയാൻ സന്നദ്ധരായി വന്നു നില്ക്കുന്നവരെ കണ്ടതുകൊണ്ടുള്ള അസ്വാസ്ഥ്യംകൊണ്ടും, അയാളുടെ മുഖം വിളറിയിരുന്നു. എന്നാൽ പുരുഷോത്തമൻെറ

നിൎദ്ദോഷത്വംകൊണ്ടുള്ള ധൈൎയ്യം അയാളുടെ നേത്രങ്ങളിൽ സ്ഫുരിച്ചും എല്ലാ അപവാദത്തിനേയും തുച്ഛമായി കരുതുന്ന എന്നുള്ള ഭാവം അയാളുടെ ലക്ഷണസംയുക്തമായ അധരത്തിന്റെ മുറുക്കംകൊണ്ടു പ്രകാശിച്ചും ഇരുന്നു. ഈ ഭാവരസങ്ങളിൽ അലക്ഷ്യമൊ അഹങ്കാരമൊ ലേശംപോലും ദൃശ്യമായിരുന്നില്ല. പുരുഷോത്തമൻ പ്രതിയുടെ കൂട്ടിൽ കയറിനില്ക്കുന്നതു കണ്ടപ്പോൾ വിശ്വന്തന്റെ കണ്ണുകളിൽ കണ്ണുനീർ നിറഞ്ഞു കവിഞ്ഞൊഴുകി. ഇവൻ ആ കഠിനകൃത്യം ചെയ്തിരുന്നാൽ പ്രത്യക്ഷത്തിൽ ഈ നിഷ്കല്മഷത്വം പ്രകാശിച്ചുകാണ്മാനിടയുണ്ടൊ?—ഇവൻ നിൎദ്ദോഷിയായിരിക്കുമൊ?— ഇല്ല!— അങ്ങിനെ വരില്ല!— എന്നാൽ, എന്റെ മനസ്സാക്ഷി എന്നെ ചപലനാക്കുന്നതെന്തു?” എന്നി[illegible] പ്രകാരമുള്ള വിചാരങ്ങളാൽ വിശ്വന്തന്റെ മുഖത്തുണ്ടായ [illegible] ഭാവപ്പകൎച്ച ജയസിംഹൻ കണ്ടിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

“നോക്കുക! അവൻ സമൎത്ഥനാണ്! അവന്റെ [illegible]യും ഭാവവും കണ്ടാൽ അവൻ കുററം ചെയ്യുവാനാണെന്ന് ആരെ[illegible]ങ്കിലും വിചാരിക്കുമൊ?”

വിശ്വന്തന്റെ ശ്രദ്ധ വേറെ കാൎയ്യങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടൊ, അല്ല, മനഃപൂൎവ്വമായി ജയസിംഹന്റെ അഭിപ്രായത്തെ നിഷേധിച്ചിട്ടൊ അദ്ദേഹം മറുപടി ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. താല്പൎയ്യത്തോടും പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടിട്ട് അയാളുടെ അഭിപ്രായത്തെ ഒളിച്ചുവെപ്പാൻ മനസ്സുവരാതെ ജയസിംഹനോടു:-

“ഈ യുവാവിന്റെ മേൽ പൂൎത്തിയായ തെളിവില്ലായിരുന്നെങ്കിൽ ഇവന്റെ ഭാവംകൊണ്ട് ഇവൻ നിൎദ്ദോഷിയാണെന്നു തീൎച്ചയായി വിചാരിച്ചുപോകുമായിരുന്നു” എന്നു പറഞ്ഞു.

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട്, ചിന്താഗ്രസ്തനായിട്ടിരുന്ന വിശ്വന്തൻ:—

“നിങ്ങൾ ഇന്നാൾ എന്നോടു പറഞ്ഞതു് അച്ഛൻ കുററമെല്ലാം നിങ്ങളോടു സമ്മതിച്ചു പറഞ്ഞു എന്നല്ലെ?— അച്ഛനെ കണ്ടിട്ട് അച്ഛൻ അങ്ങിനെ കുററം ഏററു പറഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നു തോന്നുന്നു. കാഴ്ചയിൽ അവനെപ്പററി തോന്നുന്ന അഭിപ്രായ

പ്രകാരം കാൎയ്യത്തിലും ഇരുന്നാൽ, ദൈവമെ ഈ പാതകത്തെ എങ്ങിനെ പരിഹരിക്കും?"

ജയ:—"വൃഥാ അന്ധാളിക്കരുതു്! മനഃകാഠിന്യം തുലോം കൂടുന്ന വകയാണു് അവൻ! അന്നു് അവൻ എന്നോടു പറഞ്ഞ സമയം പശ്ചാത്താപവും സുഖക്കേടുകൊണ്ടുണ്ടായിരുന്ന ക്ഷീണവും കൊണ്ടു് പരവശനായിരുന്നു. സത്യം പറഞ്ഞാൽ ഞാൻ വല്ല രക്ഷയും അവനു ചെയ്യുകില്ലൊ എന്നു കരുതി ആയിരിക്കണം അപ്പോൾ ആ വിധം പറഞ്ഞതു്."

ഇതിനു വിശപന്തൻ ഒരഭിപ്രായവും പറയാതെ മൌനം ദീക്ഷിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിനു മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തുവാൻ കഴിയാതെ, ഒരിക്കൽ, തെളിവുകളുടെ സ്ഥിതിയാലോചിച്ചിട്ടു്, ഷോത്തമനെ വിസ്തരിച്ചു ന്യായമായ തീൎച്ചചെയ്യുന്നതു യു ന്നു കരുതിയും, മറെറാരിക്കൽ, പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖ പ്രകാശിച്ചുകാണാമായിരുന്ന നിരപരാധതയെ കണ്ടിട്ടു, പ ഭ്രമപ്പെട്ടും, ആ പ്രഭുവിന്നു് അസാമാന്യമായ പരുങ്ങൽ ണ്ടായി. ജയസിംഹൻ, പുരുഷോത്തമനെപ്പററി പറഞ്ഞതും ആ യുവാവിനെ കണ്ടപ്പോൾ അയാളുടെ മുഖഭാവവും നിലയും കൊണ്ടു തോന്നിയതും ആകപ്പാടെ വിശപന്തൻ ആലോചിച്ചു:—

"ഏതൊരു കാൎയ്യവും താന്താൻ കണ്ടു് അതിനെപ്പററി ഒരഭിപ്രായം മനസ്സിലുറയ്ക്കാതെ അന്യന്റെ വാക്കുകേട്ടു് അതിൻപ്രകാരം വിചാരിക്കുകയൊ പ്രവൎത്തിക്കുകയൊ ചെയ്യുന്നതുപോലെ അബദ്ധം വേറൊന്നുമില്ല! ഈ തെററിനെ പരിഹരിപ്പാൻ ഒരു വഴിയും ഇല്ലാതായല്ലൊ—ദൈവമെ."

പുരുഷോത്തമന്റെ ഗാംഭീൎയ്യവും ധൈൎയ്യവും കണ്ടിട്ടു്, ജയസിംഹൻ ഒഴികെ മററു് അവിടെ കൂടിയിരുന്ന എല്ലാ ജനങ്ങൾക്കും ആ യുവാവിന്റെ നേക്കു ബഹുമാനവും ആൎദ്രതയും തോന്നി.

ഇങ്ങിനെ ഓരോരുത്തൎക്കും ഓരോപ്രകാരത്തിൽ മനശ്ചേഷ്ടകൾ ഉണ്ടായതിനിടയ്ക്കു്, സൎക്കാർഭാഗം വ്യവഹരിപ്പാൻ ന്യായാധിപനോടുകൂടി വന്നിരുന്ന വക്കീൽ എഴുന്നേററു് ഇപ്രകാരം ബോധിപ്പിച്ചു:—

"കൊലക്കുററത്തിന്മേൽ ഈ സന്നിധാനത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ള യുവാവു സാധാരണ ഒരു തടവുകാരൻെറ നിലയിൽ പോലും ഇരിക്കുന്നവനായി തോന്നുന്നില്ല."

"വക്കീൽ ബോധിപ്പിച്ചതു മനസ്സിലായി. ഈ തടവുകാരനെ മുറപോലെ കൈവിലങ്ങുവെച്ചു് ഈ കോടതിമുമ്പാകെ ഹാജരാക്കുവാനുള്ളതായിരുന്നു. അപ്രകാരം ഞാൻ ചെയ്യാതിരുന്നതു വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിൻെറ പ്രത്യേക അപേക്ഷകൊണ്ടാണു്."

ന്യായാധിപൻ:—"ശരി!—വിസ്താരം ആരംഭിക്കട്ടെ." എന്നു ഉത്തരവുകൊടുത്തു.

വിശ്വന്തൻെറ അപേക്ഷപ്രകാരം തന്നെ കൈവിലങ്ങു വയ്ക്കാതിരുന്നതാണെന്നറിഞ്ഞിട്ടു്, പുരുഷോത്തമൻ വളരെ നന്ദിയോടും വണക്കത്തോടും ആ പ്രഭുവിനെ നോക്കി. അപ്പോഴേയ്ക്കു് സക്കാർ വക്കീൽ കേസിൻെറ സ്വഭാവത്തെപ്പററി പ്രസംഗിക്കുവാൻ ആരംഭിച്ചു:—

"ഈ കേസിനെപ്പററി ബോധിപ്പിക്കുന്നതിനു മുമ്പു്, കേസിലെ പ്രതിയുടെ പൂർവചരിത്രം കോടതിയെ മനസ്സിലാക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ സമക്ഷത്തിൽ നില്ക്കുന്ന പുരുഷോത്തമൻ എന്ന പേർ വിളിക്കുന്ന പ്രതി, അയാളുടെ ശൈശവം മുതൽ വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിൻെറ കുടുംബത്തിലാണു വളൎന്നതു്. അയാളുടെ മാതാപിതാക്കന്മാർ ആരാണെന്നു് ആൎക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാ. ഈ യുവാവിനെ പ്രസവിച്ചു രണ്ടോ മൂന്നോ ആഴ്ചവട്ടം കഴിയുന്നതിനു മുമ്പു്, യാദൃച്ഛികമായോ, അല്ല, വല്ലവരും മനഃപൂർവമായോ, ആ ശിശുവിനെ, ബീജപുരിയിൽ വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിൻെറ കൊട്ടാരവാതുക്കൽ ഉപേക്ഷിച്ചുപൊയ്ക്കളഞ്ഞു. മഹാമനസ്കനായ ആ പ്രഭു, പ്രതിയെ അദ്ദേഹത്തിൻെറ കുടുംബത്തിലുള്ള കുട്ടികളോടൊപ്പം വാത്സല്യമായും പക്ഷഭേദം കൂടാതെയും വളൎത്തി. ഏതാനും മാസങ്ങൾക്കു മുമ്പു്, വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിനു ബീജപുരിവിട്ടു പോകുവാനിടയായി എന്നുള്ള സംഗതി എല്ലാവൎക്കും അറിയാവുന്നതാണല്ലോ.—ആ സന്ദൎഭത്തിൽ ജയസിംഹൻപ്രഭു അദ്ദേഹത്തിൻെറ വകയായ ഈ

പ്രതാപഗിരികോട്ടയേയും കൊട്ടാരത്തേയും വിശ്വന്തൻപ്രഭുവി ൻെറ ഉപയോഗത്തിന്ന വിട്ടുകൊടുത്തതുകൊണ്ട് ഇവിടെ അദ്ദേഹവും, അദ്ദേഹത്തിൻെറ സീമന്തപുത്രൻ ചന്ദ്രസേനനും, മകൾ താരയും, പ്രതിമുതൽ പേരും വന്നു. ഇവർ ഇവിടെവന്നു കുറേകഴിഞ്ഞപ്പോൾ പ്രതി താരയോട് മര്യാദയെ ലംഘിച്ചു സംഭാഷണം ചെയ്യുവെന്നു വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിനറിവുകിട്ടി. ഈ പ്രതി തൻെറ രക്ഷാകത്താവിൻെറ പുത്രിയോട് ഇങ്ങിനേ പെരുമാറിയതു കൃതഘ്നതയും അപമര്യാദയും ആയിരുന്നതുകൊണ്ടും ഉൽകൃഷ്ടവംശജയായ താരയ്ക്കു പ്രതിയുടെമേൽ പ്രേമംഉണ്ടായേയ്ക്കുമെന്നു വിചാരിച്ചും പ്രതി അയാളുടെ മുറിയിൽ താമസിച്ചു കൊള്ളണമെന്നും പതിവുപോലെ ആ കുടുംബത്തിൽ സ്വാതന്ത്ര്യമായി പെരുമാറിപ്പോകരുതെന്നും വിശ്വന്തൻപ്രഭു ആജ്ഞാപിച്ചു. ആ സ്ഥിതിയിൽ ഒരാഴ്ച കഴിഞ്ഞ ഉടൻ താരയുടെ പാണിഗ്രഹണാൎത്ഥം ജയസിംഹൻപ്രഭു വന്നു. ആയിടയ്ക്ക് ഒരു ദിവസം മണിപുരാധീശന്മാരും സംഘവുംവന്നു, താരയെ ബലാൽകാരമായി കൊണ്ടുപോകുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ആ അപകടത്തിൽനിന്നു താരയെ രക്ഷിച്ചതു പ്രതിയായിരുന്നു. ഈ കൃത്യം താരയ്ക്കു പ്രതിയുടെനേൎക്ക് അനുരാഗം തോന്നുവാൻ കാരണമായിഭവിച്ചു. ഇതിൽ പിന്നെ, പ്രതിയും താരയും തമ്മിൽകണ്ടു സംസാരിപ്പാൻ അവസരം ഉണ്ടായിട്ടില്ല."

സൎക്കാർവക്കീൽ ഇത്രയും ബോധിപ്പിച്ചുശേഷം സ്വല്പം വിശ്രമിച്ചിട്ട് അയാളുടെ കൈവശമുണ്ടായിരുന്ന കുറിപ്പുനോക്കി വീണ്ടും പ്രസംഗംതുടങ്ങി.

"ഇനി ബോധിപ്പിക്കുവാൻ പോകുന്നതു പ്രസ്താവകസിന്ധുപ്പുററിയാകുന്നു. കഴിഞ്ഞ നവരാത്രിമഹോത്സവദിവസത്തിനടുത്തനാൾ പ്രഭാതത്തിൽ താര തൻെറ പരിചാരിക രംഭാബായിസമേതം നടപ്പാൻപോയി. അവർ കാട്ടിന്നുസമീപം എത്തിയപ്പോൾ യാദൃച്ഛികമായി ഈ പ്രതിയെ കാണ്മാനിടയായി. ആ സമയത്തുതന്നെ വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിൻെറ പുത്രൻ ചന്ദ്രസേനനും അവിടെ ചെന്നു. അപ്പോൾ പ്രതിയും താരയും

തമ്മിൽ സംഭാഷണംചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട്, പ്രതിയെ ചന്ദ്രസേനൻ അധിക്ഷേപിച്ചു. എന്നാൽ ഈ വിഷയത്തെപ്പററി രംഗബായി പറഞ്ഞതു, ചന്ദ്രസേനൻ, പുരുഷോത്തമനെ ശകാരിച്ചു എന്നും, പുരുഷോത്തമൻ മറുപടിപറയാതെ ക്ഷമിച്ചു നിന്നതേയുള്ളു എന്നും, ഒരിക്കൽമാത്രം പ്രതി അയാളുടെ ഖഡ്ഗമുഷ്ടിയിൽ പിടിച്ചതു കണ്ടു എന്നും ആകുന്നു. ഈ ഒടുവിൽപറഞ്ഞ ഭാഗം പ്രതിയും സമ്മതിക്കുന്നുണ്ട്. താര തൻെറ സഹോദരനോടു കോപം അടക്കണമെന്നും തന്നോടൊരുമിച്ചു കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കു പോരണമെന്നും പറഞ്ഞു. താരയുടെ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിക്കാതെ ആ യുവതിയേയും രംഗബായിയേയും കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കു പോകുവാൻ ചന്ദ്രസേനൻ നിർബ്ബന്ധിച്ചു. ഇത്രയും നടന്നു രണ്ടുമണിക്കൂറു കഴിഞ്ഞശേഷം പ്രതി കൊട്ടാരത്തിൽചെന്നു ഗോപുരം കാവൽക്കാരനോടു ചന്ദ്രസേനൻ വന്നുവോ എന്നു ചോദിച്ചതായും, ആ കാവൽക്കാരൻ വന്നില്ലെന്നു മറുപടി പറഞ്ഞതു കേട്ടപ്പോൾ പ്രതിയുടെ മുഖഭാവം വല്ലാതെ മാറിയതു് അവൻ കണ്ടപ്രകാരവും, തെളിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ആ കാവൽക്കാരൻ ഈ കേസിലെ ഒരു സാക്ഷിയാണ്. ഈ സാക്ഷി പ്രതിയുടെ ഉടുപ്പിലും കയ്യിലും രക്തം പിരണ്ടിരുന്നു എന്നു പറയുന്നുണ്ട്. അതു കൂടാതെ പ്രതിയുടെ വൈവർണ്ണ്യം കണ്ട്, ആ സാക്ഷി പ്രതിയോടു കാരണം ചോദിച്ചതിൽ, പ്രതി മറുപടി ഒന്നും പറഞ്ഞില്ലത്രെ. ഈ സാക്ഷിതന്നെ പ്രതിയുടെ വാൾ,ഉറയിലില്ലായിരുന്നു എന്നും പറയുന്നുണ്ടു. പ്രതി കൊട്ടാരത്തിൽ വന്നു കുറേ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഒരു വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരൻ ഇതിനടുത്തുള്ള നദീതീരത്തിൽനിന്നും കണ്ടെടുത്ത ഒരു ഖഡ്ഗമുഷ്ടി കൊണ്ടുവരുകയും അതു പ്രതിയുടെ വകയാണെന്ന് എല്ലാവരും സമ്മതിക്കയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ആ ഖഡ്ഗമുഷ്ടി കിടന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തു വലുതായ കലഹം നടന്ന വിധം കാൽച്ചുവടുകളും ഒട്ടേറെ രക്തംകെട്ടിയുറഞ്ഞു കിടന്നതും ആ സാക്ഷി കണ്ടതായി പറയുന്നു. ഈ കേസിലെ സാക്ഷികളായ വിശ്വനാഥൻ പ്രഭുവും ജയസിംഹൻ പ്രഭുവും ആ സ്ഥലപരിശോധനയ്ക്കു പോയിരുന്നു. അവരും പ്രതിയെ സംശയി

ക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നുണ്ട്. ഇപ്രകാരം മുൻപ്രസ്താവിച്ച തെളിവുകൾ എല്ലാം കൂട്ടിച്ചേർത്തു നോക്കിയാൽ ചന്ദ്രസേനനു നേരിട്ട വിപത്തിന്റെ സ്വഭാവം ഊഹിക്കാവുന്നതാണ്. ഈ ഊഹത്തെ സ്ഥാപിക്കുവാൻ വേറൊരു സംഗതി നടന്നതും ബോധിപ്പിക്കട്ടെ. ആ സമയത്തു പ്രതിയെ വരുത്തി ചോദിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ നദിയിൽകിടന്നു കിട്ടിയ ചന്ദ്രസേനന്റെ തൊപ്പിയും ഉത്തരീയവും വേറൊരു വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരൻ കൊണ്ടുവന്നു. ഈ സാധനങ്ങളെ കണ്ടപ്പോൾ പ്രതി നിലവിളിച്ചു കൊണ്ടു മോഹാലസ്യമായി നിലത്തുവീണു."

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ തടുത്തു പറഞ്ഞു:—

"അതെ ഞാൻ മോഹാലസ്യമായി വീണു. അതു ചന്ദ്രസേനൻ നദിയിൽവീണു മരിച്ചുപോയല്ലൊ എന്നു വിചാരിച്ചുണ്ടായ കഠിനതാപം സഹിയാഞ്ഞായിരുന്നു. ഞാൻ ഉണൎന്നു നോക്കിയപ്പോൾ എന്നെ ഒരിരുട്ടറയിൽ ഇട്ടു പൂട്ടിയിരുന്നതായിട്ടാണു കണ്ടതു്. അതിൽപിന്നെ ആരും എന്നോടു ചന്ദ്രസേനനെപ്പററി ഒന്നും ചോദിച്ചിട്ടില്ല. എന്നു തന്നെയല്ല—"

ഇത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു ന്യായാധിപൻ ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു:—

"നില്ക്കൂ! തന്റെ ഭാഗം വാദം കേൾപ്പാൻ സാവകാശം തരാം. വാദിഭാഗം കഴിയട്ടെ."

സൎക്കാർവക്കീൽ:—"പ്രതിയെ തടവിൽ പാൎപ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞ രണ്ടാംദിവസം രാത്രിയിൽ പ്രതി തടവുചാടിപ്പോയെന്നു ജയസിംഹൻപ്രഭുവിന്റെ വിചാരിപ്പുകാരൻ റസ്സിരാമൻ അറിഞ്ഞിട്ടു, രണ്ടു് അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഭടന്മാരെ പിന്നാലെ അയച്ചു. ഓടിപ്പോയവന്റേയും പിൻതുടൎന്നവരുടേയും കഥ ഉടൻ അറിഞ്ഞില്ലെങ്കിലും അധികം താമസിയാതെ വെളിപ്പെട്ടു. പ്രതി ഒളിച്ചുപോയി രണ്ടു മണിക്കൂറു കഴിയുന്നതിനുമുമ്പു്, കൊട്ടാരത്തിൽ മടങ്ങിവന്നു. ആ സമയത്തു മണിപുരാധീശന്മാർ രണ്ടാമനും ആരും

കാണാതെ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ച്, താരയെ അപഹരിച്ചു കൊണ്ടുപോകയായിരുന്നു. പ്രതി സധൈര്യം കുമതികളായ പ്രഭുക്കന്മാരുടെ അക്രമപ്രവൃത്തിയെ നിരോധിച്ച് അവരോടേററു യുദ്ധംചെയ്തു താരയെ രക്ഷിച്ചു. പ്രതി ആയവസരത്തിൽ പ്രകടിപ്പിച്ച നിരുപമമായ ശൌര്യപരാക്രമം സ്തുത്യർഹമാണെന്നുള്ളതിനു തർക്കമില്ല. ആ യുദ്ധത്തിൽ പ്രതിക്കു തലയിൽ കഠിനമായ മുറിവുപററി കുറെ ദിവസങ്ങളായി ചികിത്സയിലിരിക്കുയാണ്. ഇതുകൊണ്ടാണു പ്രതിയെ കാരാഗൃഹത്തിലിടാതെ അയാളുടെ മുറിയിൽ തന്നെ കിടപ്പാനനുവദിച്ചതു്. ഈ യുദ്ധം കഴിഞ്ഞ രണ്ടാംദിവസം പ്രതിയെ പിൻതുടന്നുപോയ രണ്ടു ഭടന്മാരുടെയും പ്രേതങ്ങൾ കാട്ടിൽ കിടന്നിരുന്നതുകണ്ടു് വനം സൂക്ഷിപ്പുകാർ ഇവിടെ വന്നു പറഞ്ഞു. ആ പ്രേതങ്ങൾ വിചാരിപ്പുകാരൻ അയച്ച ഭടന്മാരുടേതായിരുന്നു എന്ന് ആ വിചാരിപ്പുകാരൻ സത്യം ചെയ്യുന്നു. ആ പ്രേതങ്ങളുടെ ദേഹത്തു മരണം ഭവിക്കത്തക്കവിധം മൂർച്ചയുള്ള ആയുധം കൊണ്ടുള്ള വെട്ടുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. പ്രതിയെ പിൻതുടൎന്നു പോയ രണ്ടു ഭടന്മാർ മരിക്കയും പ്രതി മടങ്ങി കൊട്ടാരത്തിൽ വരുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ഊഹിക്കേണ്ടതു്, പ്രതി ഭടന്മാരെ എതിൎത്തു യുദ്ധം ചെയ്തു് അവരെ കൊന്നതിൽ പിന്നെ പശ്ചാത്താപം പിടിപെട്ടു് അന്നാൾ ആദ്യം നിശ്ചയിച്ചപ്രകാരം പൊയ്ക്കളയാതെ തിരിച്ചുവന്നതല്ലയോ എന്നാകുന്നു. ഈ ഊഹത്തെ സ്ഥിരീകരിക്കുവാൻ സത്യവാങ്മൂലത്തോളം വിശ്വാസയോഗ്യമായ ഒരു സമ്മതമൊഴി പ്രതി ജയസിംഹൻ പ്രഭുവിന്റെ അടുക്കൽ കൊടുത്തുകാണുന്നു. ഇതിനെ സംബന്ധിച്ച് ലോകസമ്മതനും മാന്യനുമായ ജയസിംഹൻപ്രഭുതന്നെ കോടതിക്ക് ബോദ്ധ്യം വരുത്തുന്നതാകുന്നു.''

ഈ ഒടുവിൽ പറഞ്ഞഭാഗം സൎക്കാർ വക്കീൽ പറഞ്ഞ വ

സാന്നിപ്പിക്കുന്നതിനു മുമ്പ് പുരുഷോത്തമൻ കോപാഗ്നിനേത്രങ്ങളിൽ ഉജ്വലിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ തടുത്തുപറഞ്ഞു:—

"ഇപ്പോൾ ബോധിപ്പിച്ച സംഗതി ഞാൻ സ്വപ്നേപി അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതല്ല. ഇത്ര അസത്യം പറഞ്ഞു ഇദ്ദേഹത്തെ മനസ്സിലാക്കിയതു് ആശ്ചര്യംതന്നെ. ദൈവത്തെമറന്ന് ഈ വിധം പറഞ്ഞുണ്ടാക്കുകയാണ്."

താല്പ:—"എന്തെടോ, യുവാവെ! കോടതിയിൽ നിന്നും തന്നോട് ഉത്തരവായതു് ഓർക്കുന്നില്ലയോ? ഇങ്ങിനെ വരുതി നിഷേധം ചെയ്യുന്നതായാൽ തനിക്കു കോടതിയിൽനിന്നു തക്ക ശിക്ഷ കല്പിക്കുവാനിടയാകും!"

ന്യായാ:—"കോടതിയെ അസഹ്യപ്പെടുത്തരുതു്! പ്രതിക്കു സമയം തരാം."

ഇതുകേട്ടിട്ട്, പുരുഷോത്തമൻ പിന്നെ ഒന്നും പറഞ്ഞില്ലെങ്കിലും മിസ്റ്റർ പൂർവ്വമഠം പറഞ്ഞ അസത്യം കേട്ടിട്ടുണ്ടായ കോപം കൊണ്ട് അയാൾ തന്റെ ചുണ്ടുകളിൽ രക്തം പൊടിക്കുമാറു മുറുകെ കടിച്ചു. ആ യുവാവിന്റെ കോപഭാവം കണ്ടപ്പോൾ ജയസിംഹൻ (രഹസ്യമായി) "ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലെ അവൻ മഹാ അസത്താണെന്ന്? ഇനി പ്രതിഭാഗം വാദം തുടങ്ങുമ്പോൾ അവൻ എന്തെല്ലാം അനാവശ്യങ്ങൾ പറയുമെന്നു കേട്ടുകൊള്ളുക!—നിങ്ങളെ അവനു കുറെ ഭയമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു."

താല്പ:—(രഹസ്യമായി) "അവിടുന്ന് അതിനെപ്പറ്റി ആലോചിപ്പാനൊന്നുമില്ല! കാര്യഭാഗമല്ലാതെ അകാര്യമായി ഒരക്ഷരവും പറവാൻ ഞാൻ സമ്മതിക്കയില്ല!"

ഈ ചെറിയസംവാദം നടന്നതിനിടയിൽ സർക്കാർവക്കീൽ അയാളുടെ കൈവശമുണ്ടായിരുന്ന കുറിപ്പുനോക്കീട്ടു സ്വല്പം ആലോചിച്ചതിന്നുശേഷം വീണ്ടും പ്രസംഗം തുടങ്ങി.

"ഇതിനുമുമ്പു ഞാൻബോധിപ്പിച്ചതു് ഈ പ്രതി, അയാൾ ചെയ്ത കുററങ്ങൾ എല്ലാം ജയസിംഹൻപ്രഭുവിനോടു സമ്മതിച്ചു പറഞ്ഞു എന്നായിരുന്നു. ജയസിംഹൻപ്രഭുവിനെ കാണണമെന്നു താൽപര്യപ്പെട്ടു പറഞ്ഞയച്ചതു വിചാരിപ്പുകാരൻ

റഡ്ഡിരാമൻമുഖേനയായിരുന്നു. ആ വൃദ്ധനും ഇതിൽ ഒരു സാക്ഷിയാണ്. എന്നാൽ, ഈ വിഷയത്തിൽ കോടതിയുടെ ശ്രദ്ധയിൽ കൊണ്ടുവരേണ്ടതു് ഈ പ്രതിയുടെ ബുദ്ധിക്കുണ്ടായ മാററത്തെപ്പററിയാകുന്നു. അതായതു പ്രതി ഒളിച്ചോടിപ്പോയപ്പോൾ പിന്തുടൎന്ന ഭടന്മാരെ കൊന്നതിൽപിന്നെ, അയാൾക്കുണ്ടായ പശ്ചാത്താപംകൊണ്ടു ജയസിംഹൻപ്രഭൃതികളുടെയടുക്കൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള സത്യത്തെ, കോടതിമുമ്പാകെ മറയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങിയതാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു ഹൃദയകാഠിന്യം പ്രതിക്കു സ്വതസ്സിദ്ധമാണെന്നും ഈ പ്രതി, നിൎദ്ദയം എന്തും പ്രവൎത്തിക്കത്തക്കവനാണെന്നും വെളിപ്പെടുന്നുണ്ട്. ഇതെല്ലാം ആലോചിച്ച്, പ്രതി, ഭടന്മാരെ കൊന്നതു്, അഥവാ, സ്വയംരക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടിയാണെന്നു കോടതി അഭിപ്രായപ്പെട്ടാലും പ്രതി ചെയ്തിട്ടുള്ള പ്രഥമകുററത്തെപ്പററി തെളിവുശേഖരിപ്പാനുത്തരവുണ്ടാകണമെന്ന് അപേക്ഷിക്കുന്നു.

ഇങ്ങിനെ കേസിന്റെ സ്വഭാവത്തെപ്പററി സൎക്കാർവക്കീൽ പ്രസംഗിച്ചുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ ന്യായാധിപൻ സാക്ഷികൾ ഓരോരുത്തരുടേയും മൊഴി വാങ്ങുവാനാരംഭിച്ചു. ആദ്യം ഗോപുരംകാവൽക്കാരനെ വിസ്തരിച്ചു. അനന്തരം, വനംസൂക്ഷിപ്പുകാർ രണ്ടുപേരെയും വിസ്തരിച്ചു. ഇവർ നടന്നതുപോലെ എല്ലാം സത്യംപറഞ്ഞു. അതിൽപിന്നെ ഖഡ്ഗമുഷ്ടി കാണിച്ച് അതു പ്രതിയുടേതാണെന്നു മാത്രം സമ്മതിപ്പിച്ചു മൊഴി വാങ്ങി. അതിനുശേഷം നദിയിൽകിടന്നു കിട്ടിയ തൊപ്പിയും ഉത്തരീയവും ഹാജരാക്കി അവ ചന്ദ്രസേനനെ കാണാതായ ദിവസം ആ യുവാവ് ഉപയോഗിച്ചിരുന്നവയായിരുന്നു എന്നു സ്ഥാപിക്കാനാവശ്യപ്പെട്ട തെളിവു ശേഖരിച്ചു. അതിൽപിന്നീട് ഇടപ്രഭുക്കന്മാരായ ചിലരെ വിസ്തരിച്ചു. അവരും അറിയാവുന്നേടത്തോളം സംഗതികളെപ്പററി മൊഴികൊടുത്തു. ഈവക വിസ്താരങ്ങൾ കഴിച്ചിട്ട്, പ്രതി കുററം സമ്മതിച്ച ഭാഗം തെളിയിക്കാൻവേണ്ടി ആദ്യം റഡ്ഡിരാമനെ വിളിച്ചു. അയാൾ വന്നപ്പോൾ വനംസൂക്ഷിപ്പുകാർ ശേവുകക്കാർ മുതലായവർ മന്ദഹാസം ചെയ്തുപോയി. ആ വയോധികന്റെ ആകൃതിയും നടയും

കൊണ്ടു, കളവുപറവാൻ അയാൾ കച്ചകെട്ടി പുറപ്പെട്ടിരിക്കയാണെന്ന് അവൾക്ക് തോന്നിപ്പോയി. ആ വിചാരിപ്പുകാരന്റെ മൊഴിയിൽ, പ്രതി തടവുചാടിപ്പോയതു് അയാൾ യാദൃച്ഛികമായി അറിവാനിടയായതായും ആ കോട്ടയുടെ പിൻവശത്തുള്ള വാതിൽ തുറന്നിരുന്നതുകൊണ്ടു്, പ്രതി ആ വഴിയിൽ കൂടി പോയിരിക്കണമെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടു്, രണ്ടു ഭടന്മാരെ പിൻതുടൎന്നു പോകുവാൻ അയാൾ അയച്ചതായും പ്രസ്താവിച്ചു. പിന്നെ, ഭടന്മാരുടെ മൃതശരീരങ്ങൾ കാട്ടിൽ കിടന്ന വിവരം അറിഞ്ഞിട്ടു ആ സംഗതിയേപ്പററി പ്രതിയോടു ചോദിപ്പാൻ അയാളുടെ മുറിയിൽ ചെന്നപ്പോൾ അയാൾ ജയസിംഹനെ കാണണമെന്നു താല്പൎയ്യപ്പെട്ടതായി ആ വൃദ്ധൻ ബോധിപ്പിച്ചു.

റഗ്ഡിരാമൻ ഇങ്ങിനേ ബോധിപ്പിച്ച കൊടിയ കളവു കേട്ടപ്പോൾ പുരുഷോത്തമന്റെ നേത്രങ്ങൾ കോപം കൊണ്ടു ദീപ്തങ്ങളായി ഭവിച്ചു.

സാക്ഷികൾ ഓരോരുത്തരെ വിസ്തരിക്കുന്നതിനെ കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്ന വിശപന്തന്റെ മനസ്സിൽ പല ആലോചനകൾ കടന്നുകൂടി. അദ്ദേഹം പ്രതാപഗിരിയിൽ വന്നു് അധികംനാൾ കഴിയുന്നതിനുമുമ്പു റഗ്ഡിരാമനുമായുണ്ടായ സംഭാഷണത്തെപ്പററി ഓൎമ്മിച്ചു. അവിടെ ഇരുപത്തിമൂന്നു സംവത്സരങ്ങൾക്കുമുമ്പു നടന്ന സംഭവങ്ങളെപ്പററി ആ വയോധികൻ പറഞ്ഞ കഥയെയും ആ സംഗതിയെപ്പററി പ്രതാപസിംഹൻ പറഞ്ഞതിനേയും സാദൃശ്യപ്പെടുത്തി. പ്രതാപസിംഹന്റെ പൂൎവ്വചരിത്രത്തെപ്പററിയും പൎയ്യാലോചിച്ചു. ഇതെല്ലാം കൂട്ടിയിണക്കി നോക്കിട്ടു് ഒന്നും തീൎച്ചപ്പെടുത്തുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന് ഇതുവരെ സാധിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനേ ആലോചിച്ചപ്പോൾ പുരുഷോത്തമന്റെ കല്മഷരഹിതമായ നിലയും, നേരേമറിച്ചു, ജയസിംഹൻ അദ്ദേഹത്തെ ധരിപ്പിച്ച ആ യുവാവിന്റെ കറാസമ്മതവും തമ്മിൽ വളരെ വ്യത്യാസമുണ്ടായിരുന്നു എന്നു തോന്നി. ഇത്രയും വിചാരിച്ചതിനോടുകൂടി ഇപ്പോൾ നടക്കുന്ന വിസ്താരത്തിൽ വലുതായ അനീതിയും അസത്യവും അധൎമ്മവും കലൎന്നു പോയിട്ടുണ്ടെന്നുതന്നെ അദ്ദേഹം ഉറച്ചു. എന്നാൽ തന്റെ

മകന്റെ നിര്ബ്ബന്ധത്തെപ്പററിയുള്ള സംശയമാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആലോചനകൾക്ക തടസ്ഥമായിത്തീൎന്നതു്. എങ്കിലും പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖഭാവം അദ്ദേഹത്തെ വ്യാകുലനാക്കുകയും ആ യുവാവിന്റെ മേൽ ആരോപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള കൊലക്കററം കൃത്രിമമെന്നു സംശയിപ്പാൻ കാരണമായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്തു.

ന്യായാധിപൻ സാക്ഷിമൊഴികളെല്ലാം കേട്ടുകഴിഞ്ഞതിൽ പിന്നെ ആ മൊഴികളെ ബലപ്പെടുത്തുവാൻ വേണ്ടി ജയസിംഹന്റെ സത്യവാങ്മൂലം ആവശ്യപ്പെട്ടു. ആ പ്രബല പുരുഷൻ കലക്കംകൂടാതെയും ഭാവപ്പകൎച്ച്ച ലേശം തോന്നിക്കാതെയും തന്റെ വിചാരിപ്പുകാരൻ പറഞ്ഞ മൊഴിയെ പ്രത്യേകിച്ചു താങ്ങിയും മററു സാക്ഷികളുടെ മൊഴികളോടു യോജിച്ചും സത്യംചെയ്തു. നിൎമ്മലമനസ്സനായ ഒരുവൻ തന്റെ വിചാരങ്ങളെ പറയുമ്പോൾ കേൾക്കുന്നവൎക്ക വിശ്വാസയോഗ്യമെന്ന് ഏതുവിധം തോന്നിപ്പോകുമോ ആ വിധം ജയസിംഹന്റെ മൊഴികേട്ടിട്ട് എല്ലാവൎക്കും തോന്നിപ്പോയി. ആ സമയങ്ങളിൽ പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തു കോപാഗ്നി ഉജ്ജ്വലിച്ചു കണ്ടതല്ലാതെ ആ യുവാവു് ഒന്നും പറവാൻ തുനിഞ്ഞില്ല.

മുപ്പത്തിനാലാം അദ്ധ്യായം.

വാദിഭാഗം വിസ്താരമെല്ലാം കഴിഞ്ഞ ഉടൻ പ്രതിഭാഗം പറയേണ്ട സമാധാനങ്ങളെപ്പററി ബോധിപ്പിക്കുവാൻ പുരുഷോത്തമൻ ആരംഭിച്ചു:—

ബഹുമാനപ്പെട്ട ന്യായാധിപ!" എന്നു സവിനയം കോടതിയെ സംബോധനചെയ്തിട്ട് തന്റെ രക്ഷകൎത്താവിനെ ആദരപൂൎവ്വം നോക്കി.

"എന്റെ മേൽ ആരോപിച്ചിട്ടുള്ള കുററത്തെ സംബന്ധിച്ചു് എതിർവാദം ചെയ്വാൻ വാക്‌പാടവം എനിക്കില്ല. നടന്ന സംഗതികളെ യഥാൎത്ഥമായി ബോധിപ്പിക്കാമെന്നല്ലാതെ

അവയെ ക്രമപ്പെടുത്തി പറഞ്ഞു ഫലിപ്പിക്കുവാൻ പരിചയക്കുറവ് എനിക്കു നന്നെയുണ്ട്. സാക്ഷികളെക്കൊണ്ട് എന്റെ നിർദ്ദോഷത്വത്തെ തെളിയിക്കാമെന്നു വെച്ചാൽ സ്വാധീനക്കുറവുകൊണ്ട് അതു് അസാദ്ധ്യമായും തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ഈ അസൌകൎയ്യം എനിക്കുള്ളപ്പോൾ നിരപരാധിയായ എന്റെ വാദം എത്രത്തോളം ഫലവത്താകുമെന്ന് എനിക്കു സംശയമുണ്ട്. ഒരാൾക്ക് ഏതെങ്കിലും ഒരു സംഗതിയുടെ സാരം ഗ്രഹിപ്പാൻ താൽക്കാലികമായി ഇതരകാരണങ്ങളാൽ വല്ല കുഴപ്പവും നേരിട്ടുവെങ്കിൽ അതിനെ സമാധാനത്തോടെ ഉടക്കുവീണ നൂൽ ശരിപ്പെടുത്തി എടുക്കുമ്പോലെ, കാൎയ്യാകാൎയ്യവിവേചനം ചെയ്തു സാരം ഗ്രഹിപ്പാൻ ശ്രമിക്കേണ്ടതു വിഹിതവും ധൎമ്മവും ആയിരിക്കും. അങ്ങിനെ ചെയ്യാതെ പെട്ടെന്നു തോന്നുന്ന അഭിപ്രായം തന്നെ ശരിയെന്നു മക്കടമുഷ്ടിപിടിക്കുന്ന പക്ഷം അയാൾ ശരിയെന്നു കരുതുന്നതു തെററായും, തെററു ചിലപ്പോൾ ശരിയായും വരുന്നതാനെളുപ്പമുണ്ട്. ഇപ്പോൾ കോടതിസമക്ഷം വിസ്തരിക്കപ്പെട്ട സാക്ഷികളുടെ മൊഴികളെപ്പററി ചിന്തിച്ചാൽ ഒരു ഭാഗം അവർ കണ്ടതിനെ മാത്രം സത്യമായും, മറേറതു് എന്റെ മേൽ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ള കുററത്തെ പ്രബലപ്പെടുത്തുവാൻ വേണ്ടി കളവായും, മൊഴികൊടുത്തിരിക്കയാണെന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെടും. ഇവയുടെ സത്യാസത്യങ്ങളെപ്പററി സൂക്ഷ്മമായി ആലോചിക്കാതിരുന്നാൽ എന്റെ മേൽ ആരോപിച്ചിട്ടുള്ള കുററത്തിനു എനിക്കു പ്രതികൂലവും, ഗൌരവവുമായ തെളിവുണ്ടെന്ന് ഊഹിച്ചുപോകും. സാക്ഷികളിൽ ഒടുവിൽ മൊഴികൊടുത്തവർ രണ്ടുപേരും — അതായതു ജയസിംഹനും, രഘുരാമനും പറഞ്ഞതെല്ലാം ആദ്യന്തം കളവാണ്. അവർ മനസ്സാക്ഷിക്കു വിപരീതമായും ന്യായത്തെ ധിക്കരിച്ചും ബോധിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്."

പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞുതുടങ്ങുന്നവിധം കണ്ടിട്ട് അയാൾ ആക്ഷേപകരമായ വാക്കുപയോഗിക്കുമെന്നു സംശയിച്ച് ന്യായാധിപൻ ഇങ്ങിനെ തടുത്തു പറഞ്ഞു:—

"നാം ഇതിനനുവദിക്കുന്നില്ല! തെളിവു സംബന്ധമായി

പ്രതിക്ക് ഏതെങ്കിലും പറവാനുണ്ടെങ്കിൽ പറയുകയല്ലാതെ ആ
രേയും ധൃണ്ഡിപ്പറഞ്ഞു് ആക്ഷേപിക്കുവാൻ പാടില്ല.!"

പുത്ര:—"കോടതിയിലെ നിബന്ധനകൾക്കു വിപരീതമായി പറ
യേണ്ടിവന്നതിനെപ്പററി വ്യസനിക്കുന്നു. എന്നെ അധി
ക്ഷേപിച്ചും, ന്യായരഹിതമായും, തെളിവു നിർമ്മിച്ചുണ്ടാ
ക്കി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനെ പുറത്തു പറയേണ്ട കടമ പ്രതി
യായ എനിക്കുണ്ടെന്നു കോടതി ദയാപൂർവ്വം ആലോചിക്കു
ണം. ഞാൻ മനഃപൂർവ്വം ആരേയും ആക്ഷേപിക്കയില്ലെ
ന്നു മഹാനായ വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിനോടു ചോദിച്ചാൽ പ
റയും. എന്റെ ശൈശവാവസ്ഥയിൽ എന്നെ കണ്ടെ
ടുത്തു വളർത്തി എന്നു സർക്കാർവക്കീൽ ബോധിപ്പിച്ചു. അ
ത്തു ശരിതന്നെ ഞാൻ ഇത്രയും പ്രാപ്തിആയതു വിശ്വ
ന്തൻ പ്രഭുവിന്റെ കാരുണ്യംകൊണ്ടുതന്നെ. അദ്ദേഹം
എനിക്ക് അച്ഛനിലും ഉപരിയാണ്. എന്റെ ദേഹമെ
അദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്നമാണ്. എനിക്കുടുപ്പാൻ വസ്ത്രം
അദ്ദേഹത്തിന്റേതല്ലാതെ വേറെ ഇല്ല. എന്നെ സംര
ക്ഷിച്ചു പഠിപ്പിച്ചതും ഗുണദോഷങ്ങളെ തിരിച്ചറിയാറാ
ക്കിയതും അദ്ദേഹംതന്നെ. ആ കൃപാനിധിയായ ആ
മഹാനുഭാവന്റെ ദയകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുട്ടിക
ളിൽ ഒന്നിനെപ്പോലെ എന്നെയും വളർത്തി. എന്റെ
മേൽ അന്യായമായി ചുമത്തീട്ടുള്ള കുററം വിസ്താരാവസാ
നം ഞാൻ ചെയ്തതായി തെളിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നു കോടതി
അഭിപ്രായപ്പെട്ടേക്കാമെങ്കിലും, ഞാൻ വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവി
നോടു് ഒരുവിധത്തിലും കൃതഘ്നത കാണിച്ചിട്ടില്ലെന്നു സ
ത്യംചെയ്തു പറയുന്നു. എനിക്ക് എന്റെ രക്ഷാകർത്താ
വിന്റെനേക്കുള്ള ഭക്തിവിശ്വാസംപോലെ ഒരു പുത്രനു
തന്റെ പിതാവിന്റെനേക്ക് ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല. അ
ദ്ദേഹത്തിനു വേണ്ടി ജീവനെപ്പോലും ത്യജിപ്പാൻ ഞാൻ
സന്നദ്ധനാണ്! ചന്ദ്രസേനനെ ഒരു വിപത്തിൽനിന്നു ര
ക്ഷിപ്പാൻ എന്റെ ദേഹത്തെ ബലിയായി അർപ്പിക്കണ
മെന്നു് എന്റെ രക്ഷാകർത്താവു പറയുന്നതായാൽ—ഹ,

എത്ര സന്തോഷത്തോടുകൂടി അതു ഞാൻ ചെയ്യും?—ചന്ദ്രസേനനെ എന്റെ സഹോദരനെപ്പോലെ ഞാൻ സ്നേഹിച്ചു. ചന്ദ്രസേനൻ മററുള്ളവരോടു ഗർവിഷ്ഠനായിരുന്നാലും എന്നോട് ഒരു ഭ്രാതാവിന്റേയും, സ്നേഹിതന്റേയും നിലയിൽ പെരുമാറിയിട്ടേയുള്ളു. ഇങ്ങിനെ ഞങ്ങൾ പരസ്പരം ഐകമത്യമായിട്ടിരുന്നിട്ടുള്ളതല്ലാതെ തമ്മിൽ കലഹിച്ചിട്ടുള്ളതായി ഓൎക്കുന്നില്ല. ബാല്യകാലത്തെ സ്ഥിതി ഓൎത്താൽ—അയ്യോ—ഇന്നലെ കഴിഞ്ഞതുപോലെതോന്നുന്നു—ഞങ്ങൾ വിശ്വനാഥപ്രഭുവിന്റെ നന്ദാവനത്തിൽ കളിച്ചുനടന്നിരുന്നു. അതിൽപിന്നീടു ഞങ്ങൾ, ഒരു സംവത്സരത്തിനുമുമ്പുവരെ, സഹപാഠികളായിരുന്നു. ഇങ്ങിനെ എല്ലാപ്രകാരത്തിലും ഞങ്ങൾ ഒന്നിച്ചു വളരുവാനിടയായതുകൊണ്ടും ചന്ദ്രസേനന് എന്നോടുണ്ടായിരുന്ന സ്നേഹത്തെ ഓൎത്തും ഞാൻ പിതാവിനു കടമപ്പെട്ടിട്ടുള്ളിടത്തോളം പുത്രനും കടമപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ചന്ദ്രസേനനെ കാണാതായ നാൾമുതൽ ഞാൻ വ്യസനിച്ച് എന്റെ ദിനചൎയ്യകളിൽ വിമുഖനായിത്തീൎന്നു. എന്റെ ഈ കണ്ണുകളിൽനിന്നൊഴുകിയ കണ്ണുനീരിനു കണക്കില്ല. അങ്ങിനെയുള്ള എന്നെയാണു ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നവൻ എന്നുപറഞ്ഞുണ്ടാക്കി തീൎത്തിരിക്കുന്നതു്. ഇങ്ങിനെ എനിക്കു വരണമെന്നു ദൈവകല്പിതമുണ്ടായിരിക്കാം—ഇനി താരയെപ്പററി സ്വല്പം പ്രസ്താവിക്കാനുണ്ടു. താരയുടെ കുട്ടിക്കാലങ്ങളിൽ ഒരു സഹോദരിയെപ്പോലെ ഞാൻ താരയെ സ്നേഹിച്ചു. താര പ്രാപ്തിയായിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ ആ സ്നേഹത്തിന് ഒരുവിധം മാററംഭവിച്ചു ഇതു് എന്റെ കുററമല്ല. പ്രകൃതിയുടെ ഗതിയിൽ പെട്ടുകിടക്കുന്ന ജീവജാലങ്ങൾക്കു വരാവുന്ന ഈ വീഴ്ച ഞങ്ങൾ ഇരുവൎക്കും എങ്ങിനെ എന്നറിയാതെ ഉണ്ടായി. എന്നാൽ ഈ വിഷയത്തിൽ ഞാൻ അനുകൂലമായിരുന്നില്ലാ എന്നു പശ്ചാത്താപപ്പെടുന്നു.''

ഇത്രയും പറഞ്ഞു പുരുഷോത്തമൻ കുറച്ചുനേരം വിശ്രമിച്ചു.

അവിടെയുണ്ടായിരുന്നവർ, ആ യുവാവു് ഇനി പറവാൻ പോകുന്നതു് എന്തെന്നറിവാനാഗ്രഹിച്ചു നിശ്ശബ്ദരായി നിന്നു. താൻ വളരെ വാത്സല്യത്തോടെ വളർത്തിയ ആ യുവാവു പറഞ്ഞ നിഷ്കളങ്കമായ വാക്കുകളെ കേട്ടിട്ടു വിശ്വനാഥൻ താടിക്കു കയ്യുംകൊടുത്തു വ്യസനാക്രാന്തനായി കുനിഞ്ഞിരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ കുറെ ആലോചിച്ചിട്ടു വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"എനിക്കു പല സംഗതികളും ഈ സന്നിധിയിൽ ബോധിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ടു്. എന്നാൽ അവയിൽ ഒന്നാമതു ഈ കേസിനെ സംബന്ധിച്ചവയല്ലാത്തതുകൊണ്ടു പ്രധാനമായവയെ ബോധിപ്പിക്കാം. എന്റെ രക്ഷാകർത്താവിന്റെ കുടുംബത്തിൽ സഹവാസം ചെയ്വാൻ എന്നെ അനുവദിക്കാതെ ആയതിൽപിന്നീടു, ഞാൻ എന്റെ മുറിയിൽതന്നെ താമസിച്ചു. ഇതു് എനിക്കു ഏററവും ദുസ്സഹമായിത്തീർന്നു. അതുകൊണ്ടു് അന്യരാജ്യസഞ്ചാരം ചെയ്യാമെന്നു ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചപ്പോൾ ഞാൻ എന്റെ രക്ഷാകർത്താവിന്റെ കല്പനാനിഷേധം ചെയ്യുകയെന്നു ... നാതാകകൊണ്ടു് ആ വിചാരത്തിനെ കളഞ്ഞു. അതിനുശേഷമായിരുന്നു ഭണിപുത്രന്മാർ താരയെ കൊണ്ടുപോകുവാൻ ശ്രമിച്ചതു്."

"ഇനി ബോധിപ്പിക്കുവാനുള്ളതു്, താരയും, രഘുബായിയും കാട്ടിൽ നടപ്പാൻ പോയിരുന്നപ്പോൾ ഞാൻ അവരെ കണ്ടതിനെപ്പററിയാകുന്നു. സർക്കാർ വക്കീൽ ബോധിപ്പിച്ചതിൽ എന്നെ ചന്ദ്രസേനൻ ശകാരിച്ച ഭാഗവും ഞാൻ ഖഡ്ഗമുഷ്ടിയിൽ പിടിച്ചു എന്നു പ്രസ്താവിച്ചതും, ഞാൻ സമ്മതിക്കുന്നു. അങ്ങിനെ ഞാൻ പിടിച്ചുപോയതു ചന്ദ്രസേനന്റെ ശകാരം കേട്ടിട്ടുണ്ടായ ദുസ്സഹമായ കോപം കൊണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ ഒരു നിമിഷമാത്രമെ അങ്ങിനെ തോന്നിയുള്ളൂ. ചന്ദ്രസേനന്റെ നേക്കു ശാശ്വതമായ ദ്വേഷം തോന്നുവാൻ എന്റെ മനസ്സാക്ഷി അനുവദിക്കുന്നതല്ല. ചന്ദ്രസേനൻ താരയോടും രഘുബായിയോടും കൊട്ടാരത്തിലേക്കു പോകുവാൻ നിർബ്ബന്ധിച്ചു. അവർ പോയ ഉടൻ ഞാൻ നദീതീരത്തിലേക്കു നടന്നുതുടങ്ങി. ചന്ദ്രസേനൻ എന്റെ പുറകിൽ കൂടി ശകാരിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു. ഭ്രാതാക്കളെ

പ്പോലെ അനുവൎത്തിച്ച ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ ഈ വിധം കലഹം നേരിട്ടതിനെപ്പററിയും, എന്റെ രക്ഷാകൎത്താവിന് എന്റെ നേൎക്കു തോന്നുവാനിടയായ ദ്വേഷത്തെക്കുറിച്ചും ആലോചിച്ചു വ്യാകുലചിത്തനായി ഞാൻ നടന്നുപോയതല്ലാതെ ചന്ദ്രസേനനോടു ഒരു വാക്കുപോലും ഞാൻ പറകയുണ്ടായില്ല. ഇങ്ങിനെ ഞാൻ മുമ്പിലും, പുറകിൽ ചന്ദ്രസേനനും നടന്നു നദീതീരത്തു് അധികം കാടു പിടിച്ചുകിടന്ന സ്ഥലത്തു ചെന്നപ്പോൾ അതിനുള്ളിൽ നിന്നു വലുതായ ഒരു കാട്ടുപന്നി ഞങ്ങളുടെനേരെ പാഞ്ഞുവന്നു. ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും വാൾ ഊരി വീശി പന്നിയെ ഞങ്ങളുടെ അടുത്തു വരുവാൻ സമ്മതിക്കാതെ നിൎത്തി. എന്നാൽ ആ ക്രൂരജന്തു കൂസൽകൂടാതെ ഞങ്ങളുടെ വളരെ സമീപം വന്നതുകൊണ്ടു് ഞങ്ങൾക്കു പിൻതിരിവാനൊ തരം നോക്കി വല്ല വൃക്ഷത്തിൽ കയറി രക്ഷപ്പെടുവാനൊ ഇടകിട്ടാതെ പന്നിയെ തടുത്തുകൊണ്ടുകൊണ്ടു നടന്നു. ആ ദുഷ്ടജന്തുവിനു മുറിവേല്ക്കുന്തോറും ക്രൌൎയ്യവും കോപവും വൎദ്ധിച്ചുവന്നതു കണ്ടിട്ടോ, പന്നിത്തേററകൊണ്ടു മുറിവേററിട്ടോ ചന്ദ്രസേനൻ പിൻതിരിഞ്ഞു് ഓടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ഞാൻ തനിച്ചായപ്പോൾ പന്നി മുമ്പോട്ടു പാഞ്ഞുകേറിത്തുടങ്ങി. ഒരു അവസരത്തിൽ ആ മൃഗം എന്നെ കൊന്നുപോകുമായിരുന്നു. കാൽ തെററി ഞാൻ ചേററിൽ വീണു. ആ തരം കണ്ടു് ആ ഭയങ്കരജന്തു അതിന്റെ തേററയും കാണിച്ചുകൊണ്ടു് എന്റെ അടുക്കലേക്കു ഓടിവന്നു. ഈശ്വരാധീനം കൊണ്ടു് എത്രയും വേഗം ഞാൻ പിരണ്ടെണീററു ലാക്കുനോക്കി അതിന്റെ കണ്ഠത്തിൽ എന്റെ വാളിന്റെ പിടിയോളം കുത്തിയിറക്കി. ആ സമയത്തായിരുന്നു എന്റെ വാൾ പിടിക്കടുത്തുവെച്ചു മുറിഞ്ഞുപോയതു്. വല്ല പ്രകാരവും ആ പന്നിയെ വീഴ്ത്തിയതിന്നുശേഷം ചന്ദ്രസേനനു മുറിവൊ മററൊ ഉണ്ടായൊ എന്നറിവാൻ വേണ്ടി അയാളെ അന്വേഷിച്ചു് ആ കാട്ടിൽ ഒട്ടേറെ നടന്നു. ചന്ദ്രസേനനെ കാണാതെ ഇച്ഛാഭംഗത്തോടെ പന്നി കിടന്ന സ്ഥലത്തു തിരിയെ ഞാൻ ചെന്നു നോക്കിയപ്പോൾ അവിടെ പന്നിയെ കാണ്മാനില്ലായിരുന്നു എന്നു തന്നെയല്ല അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഏതാനും ആളുകൾ വന്ന ലക്ഷ്യ

ങ്ങളും അവിടെ കണ്ടു. രക്തം കെട്ടിക്കിടന്നതു പന്നികിടന്ന സ്ഥലത്തായിരുന്നു. എന്റെ വാളിന്റെ പിടി ഞാനെടുത്തില്ല. പന്നിയെ കാണാതായതിന്റെ കാരണം അവിടെ കണ്ട ലക്ഷ്യങ്ങൾകൊണ്ടു മനസ്സിലായി. എന്നാൽ ചന്ദ്രസേനന്റെ സ്ഥിതിയെപ്പററി ഏതാണ്ട് അസ്വാസ്ഥ്യകരമായ ഭ്രമോദയം എനിക്കുണ്ടായതുകൊണ്ട്, ഞാൻ വേഗം കൊട്ടാരത്തിൽ വന്നു ഗോപുരം കാവൽക്കാരനോടു ചന്ദ്രസേനൻ മടങ്ങി വന്നുവോ എന്നു ചോദിച്ചു. ആ കാവൽക്കാരൻ എന്നെ പരിഭ്രമാവസ്ഥയിലും സ്വഭാവഗതിയിൽ പിഴച്ചും കണ്ടതു മുൻ പ്രസ്താവിച്ച കാരണങ്ങളാലാണെന്നല്ലാതെ മററു പ്രകാരത്തിലാണെന്നു തെററിദ്ധരിക്കാവുന്നതല്ല. ഞാൻ കൊട്ടാരത്തിൽ വന്നു കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ വിശ്വന്തൻപ്രഭുവും ഏതാനും മാന്യന്മാരും കൂടിയിരുന്ന ഈ തളത്തിൽ എന്നെ വരുത്തി, ചന്ദ്രസേനനെ കാണ്മാനില്ലെന്നും ആരോ ആ യുവാവിനെ കൊലചെയ്തുവെന്നും തെളിവുകൾകൊണ്ട് ആ കൃത്യം ഞാൻ ചെയ്തതായിട്ടു സംശയിക്കുന്നുവെന്നും പ്രസ്താവിച്ചു. എന്നിട്ട്, ഞാനിപ്പോൾ കോടതിസമക്ഷം ബോധിപ്പിച്ച കാര്യങ്ങളെ എല്ലാം അവരോടു പറവാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ ഒരു വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരൻ ചന്ദ്രസേനന്റെ തൊപ്പിയും ഉത്തരീയവും നദിയിൽ കിടന്നു കിട്ടിയതായി പറഞ്ഞു് ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നു. അവ ചന്ദ്രസേനന്റേതായിരുന്നുവെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ എനിക്കുണ്ടായ വ്യസനാധിക്യത്താൽ ഞാൻ മോഹാലസ്യമായി വീണു. ഞാനുണർന്നു നോക്കിയപ്പോൾ ശുദ്ധവായു സഞ്ചാരമില്ലാത്ത ഒരു ഇരുട്ടറയിൽ ഞാൻ കിടക്കുന്നതായി കണ്ടു. എന്റെ കയ്യിലും അരയിലും കാലുകളിലും ചങ്ങലകൊണ്ടു പൂട്ടിയിരുന്നു. അവിടെ എനിക്കു ഭക്ഷണം കൊണ്ടുവന്നു തരാറുണ്ടായിരുന്നതു റസ്റ്റിരാമനായിരുന്നു. അയാളോടു് ഈ പരമാർത്ഥങ്ങളെല്ലാം പറഞ്ഞുകേൾപ്പിച്ചിട്ടു് ഇതെല്ലാം വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിനേയും ധരിപ്പിക്കണമെന്നു യാചിച്ചു. അതിൽപിന്നീടു് ഈ കോട്ടയുടെ പുറകുവശത്തുവെച്ചുണ്ടായ യുദ്ധത്തിൽ മുറിവേററു ഞാൻ കിടന്ന അവസരത്തിൽ രഘുബായിയോടു് എല്ലാ വൃത്താന്തങ്ങളും

പറഞ്ഞു. അവർ ആ വിവരം താരമുഖേന പ്രഭുവിനെ അറിയി
പ്പാൻ ശ്രമിച്ചു. താര അദ്ദേഹത്തിന്റെയടുക്കൽ പറയാൻ
ആരംഭിച്ചപ്പോൾ, എന്റെ നാമധേയം കേട്ടിട്ടാവശ്യമില്ലെന്നു
പറഞ്ഞതുകൊണ്ട്, താര പിന്നീടൊന്നും പറയാൻ തുനിഞ്ഞി
ല്ല. രഘുബായിയാണ് എന്നോട് ഇക്കാൎയ്യം പറഞ്ഞതു്. അ
ന്നു വൈകുന്നേരംമുതൽ എന്റെ മുറിയുടെ വാതിൽ സൂക്ഷി
പ്പാൻ ഭടന്മാരെ നിയോഗിച്ചു. എന്നെ ചികിത്സിച്ച വയോ
ധികൻ രാമദാസനും രഘുബായിയും വരാതെയായി. ഭടന്മാ
രോട് എന്റെ പരമാൎത്ഥം പറയാമെന്നുവെച്ചാൽ ആരും എ
ന്നോടു സംസാരിക്കപോലും ചെയ്കയില്ല. ഇപ്രകാരമാണ് എ
ന്നെ സംബന്ധിച്ചുള്ള കാൎയ്യങ്ങൾ പുറത്തറിവാനിടയാകാതെ
പോയതു്."

"തടവുചാടിപ്പോയെന്ന് ഒരപവാദം കൂടി എന്നെപ്പററി
പറഞ്ഞുണ്ടാക്കീട്ടുണ്ട്. ഞാൻ അങ്ങിനെ മനഃപൂൎവ്വം ചെയ്തിട്ടി
ല്ല. എന്നെ നിർബ്ബന്ധിച്ചു കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്നു പോകുവാൻ
പറഞ്ഞതും അതിന്റെ കതകു തുറന്നുതന്നതും ജയസിംഹൻ
പ്രഭുവാണ് അതിനെപ്പററി പൂൎത്തിയായ തെളിവുള്ളതിനെ
പരസ്യമാക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. എങ്കിലും അദ്ദേഹമാണ്
എന്നെ പ്രേരിപ്പിച്ചതെന്നു ഞാൻ സത്യംചെയ്യുന്നു. അദ്ദേഹം
എന്നോട് അന്യരാജ്യങ്ങളിൽ എവിടെയെങ്കിലും പോകണമെ
ന്നു പറഞ്ഞിട്ട് എന്റെ കൂടെ ഇവിടെനിന്നു രണ്ടു ഭടന്മാരെയും
അയച്ചു. ഞങ്ങൾ യാത്രതിരിച്ചു കാട്ടിന്റെ അവസാനത്തിലെ
ത്തിയപ്പോൾ മണിപുരാധീശന്മാരും ഭടന്മാരും വന്നു ഞങ്ങളെ
തടുത്തു് ഉപദ്രവിപ്പാൻ തുടങ്ങി. ഞങ്ങൾക്ക് അപായം നേരി
ടുമെന്നു കണ്ടപ്പോൾ ഞങ്ങൾ യുദ്ധത്തിനൊരുങ്ങി. ആ യുദ്ധ
ത്തിൽ ഞാൻ മണിപുരാധീശന്മാരായ രണ്ടു ഭ്രാതാക്കളെയും തോ
ല്പിച്ചു് ആയുധം ഉപയോഗിക്കാൻ പാടില്ലാതാക്കി. ഇതുകണ്ടിട്ട്
അവരുടെ ഭടന്മാർ ഞങ്ങളെ ചുഴന്നടുത്തു. ഈ സന്ദൎഭത്തിൽഎ
ന്റെ കൂടിയുണ്ടായിരുന്ന ഭടന്മാർ രണ്ടുപേരും പോരിൽ മരിച്ചു.
ഞാൻ മണിപുരന്മാരുടെ ഇടയിൽനിന്നു പുറത്തു ചാടുവാൻ

ചെയ്ത യുദ്ധത്തിൽ എന്റെ കുതിരയ്ക്കു മുറിവേററിട്ട് എന്നെയും കൊണ്ടു തിരിയെ ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ അതു വിരണ്ട് ഓടിക്കളഞ്ഞു. ഞാൻ കാട്ടിൽ വഴിചുററി ഇവിടെ എത്തിയതിനിടയ്ക്കു മണിപുരന്മാർ എളുപ്പവഴിയിൽക്കൂടി ഇവിടെ വന്നു വളരെ അക്രമങ്ങൾ പ്രവൎത്തിച്ചു. എന്നാൽ അവർ ഉദ്ദേശിച്ചതുപോലെ സാധിക്കാതെ വീണ്ടും എന്നോടു പോർചെയ്തു പരാജിതരായി ഓടിപ്പോകേണ്ടി വന്നു. പിന്നെ നടന്ന കഥ മുഴുവൻ കോടതിക്കറിയാവുന്നതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറയണമെന്നില്ല. ഞാൻ ചികിത്സയിലിരിക്കുമ്പോൾ ജയസിംഹൻപ്രഭുവിനെ കാണണമെന്നു റസ്സിരാമനോട് അപേക്ഷിച്ചുവെന്നും അതനുസരിച്ചു ജയസിംഹൻപ്രഭു വന്ന് എന്റെ കുററസമ്മതം വാങ്ങിയെന്നും, റസ്സിരാമനും അയാളുടെ യജമാനനും മൊഴികൊടുത്തിട്ടുള്ളതു് അവരുടെ മനസ്സാക്ഷിക്കു വിപരീതമായിട്ടാണ്. ഇത്രയെ എനിക്കു പറവാനുള്ളു. കോടതിയിൽനിന്നു ദയവായി ആലോചിച്ചു മനസ്സാക്ഷിക്കു യോജിച്ചും സൂക്ഷ്മം ഗ്രഹിച്ചും വിധിക്കണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു.''

പുരുഷോത്തമന്റെ വാദം അവസാനിച്ചപ്പോൾ ജയസിംഹൻ എന്തോ പറയാനായി എണീററു. ഉടനെ വിശപന്തൻപ്രഭു അദ്ദേഹത്തിന്റെ കയ്യുപിടിച്ച് ഇരുത്തിക്കൊണ്ടു് രഹസ്യമായിട്ട്:—

''ഈ സംഗതിയെപ്പററി ഇനി ഒന്നും പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല. ഒരുവിധത്തിൽ ഈ കേസ്സു് അവസാനിച്ചെങ്കിൽ മതിയായിരുന്നു. ഇതു് എനിക്കു ദുസ്സഹമായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു.''

ജയ:—''ഞാൻ പറഞ്ഞതൊ, അല്ല, അവൻ പറഞ്ഞതൊ അവിടത്തെയ്ക്കു വാസ്തവമെന്നു തോന്നിയിരിക്കുന്നതു്?''

വിശ:—''എനിക്ക് ഇതിനെപ്പററി ഒരു അഭിപ്രായവും പറയാനില്ല. എന്റെ മകനെ കാണ്മാനില്ല!—അവനെ കൊലചെയ്തു എന്നാണു തെളിവുകൾകൊണ്ടു കാണുന്നതു്. അങ്ങിനെ ചെയ്തതു പുരുഷോത്തമനാണെന്നു സംശയിച്ചു,

ഇതാ വിസ്താരവും കഴിഞ്ഞു. ഇനി ഈശ്വരേച്ഛ എങ്ങിനെയോ അങ്ങിനെയാകട്ടെ.''

ഈ പ്രഭുക്കന്മാർ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതിനിടയിൽ ന്യായാധിപൻ എഴുന്നേററു് അദ്ദേഹത്തിനൊഴിച്ചിട്ടിരുന്ന മുറിയിലെയ്ക്കു പോയി. പിന്നെ അധികം താമസിക്കാതെ ഒരു തുണ്ടുകടലാസിൽ ഒരു കുറിപ്പു താലൂക്ദാർക്കു ന്യായാധിപൻ അയച്ചു താലൂക്ദാർ അതിനെ വായിച്ചുശേഷം അവിടെ കൂടിയിരുന്നവർ കേൾക്കുംവിധം ഉറക്കെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

''ന്യായാധിപൻ അവർകൾ ഇന്നു വയ്യിട്ടു വിധി പ്രസ്താവിക്കുന്നതായിരിക്കും. എല്ലാവരും ആ സമയം ഇവിടെ ഉണ്ടായിരിക്കണം. ഭടന്മാരും ഹാജരായിരിക്കണം.''

മുൻകൂട്ടിയുള്ള ഈ ഏർപ്പാടുകൾകൊണ്ടു വിധിയുടെ സ്വഭാവം ഏതുവിധമായിരിക്കുമെന്നു് അവിടെയുണ്ടായിരുന്നവർക്കെല്ലാം മനസ്സിലായി. ഒരു ഭാഗത്തെയ്ക്കു തെളിവുകളും മറുഭാഗത്തെയ്ക്കു ആ തെളിവുകളെ തട്ടുവാൻ ശക്തിക്കുറവും ഇരിക്കുമ്പോൾ, അവസാനത്തിച്ചു ഏതുഭാഗത്തെയ്ക്കായിരിക്കുമെന്നു് ഊഹിക്കാവുന്നതാണല്ലോ. എങ്കിലും പുരുഷോത്തമന്റെ എതിർവാദം കേട്ടപ്പോൾ ന്യായാധിപൻപോലും അതിനെ വിശ്വസിക്കാതിരുന്നില്ലെന്നു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാവംകൊണ്ടു മനസ്സിലാക്കാമായിരുന്നു. പിന്നെ അവിടെക്കൂടിയിരുന്നവരുടെ കഥ പറയാനുണ്ടോ?

വിധി പ്രസ്താവിക്കാനുള്ള സമയം അടുത്തു. ഭടന്മാർ പ്രതിയെ കൊണ്ടുവന്നു. വിശ്വനാഥൻ ജയസിംഹൻ മുതലായവരും മററു ചില ഇടപ്രഭുക്കന്മാരും സന്നിഹിതരായി. വിധി പ്രസ്താവിക്കുമെന്നു കേട്ടിട്ടു് അയൽദിക്കുകളിൽ നിന്നു് അനേകം ജനങ്ങൾ വന്നുകൂടി. ന്യായാധിപന്റെ നിശ്ചയപ്രകാരം വിധി പ്രസ്താവിക്കേണ്ട സമയം ആയപ്പോൾ അദ്ദേഹം തന്റെ മുറിയിൽ നിന്നു സാവധാനമായും ഗൌരവത്തോടും വന്നു കസേരയിൽ ഇരുന്നു. ഒരു തൂവൽ വീണാൽപോലും കേൾക്കത്തക്കവിധം നിശ്ശബ്ദത വ്യാപ്തമായി. ന്യായാധിപൻ ഇരുന്നിട്ടു സ്വല്പനേരം ഈശ്വരധ്യാനം ചെയ്തശേഷം അദ്ദേഹം തന്റെ അടുത്തുവെച്ചിട്ടുണ്ടാ

യിരുന്ന ഒരു കടലാസുകെട്ടെടുത്തു. ഇതായിരുന്നു പുരുഷോത്തമന്റെ ഇഹലോകവാസാവധി നിർണ്ണയിച്ചു വെച്ചിരുന്ന വിധി. ഈ കെട്ടിൽ നിന്ന് അദ്ദേഹം പതുക്കെ ഏഴോ എട്ടോ നീലക്കടലാസു ചേർത്തു കുത്തിക്കെട്ടിയിരുന്നതിനെ എടുത്തു. അവിടെ ഇരുന്നവരുടെ ശ്രദ്ധയ്ക്കു കേന്ദ്രസ്ഥാനമായി ഭവിച്ച ആ കടലാസു കൂട്ടത്തിൽ എല്ലാവരുടെയും ദൃഷ്ടി പതിഞ്ഞു. ന്യായാധിപൻ പ്രാരംഭമായി തെളിവുകളെ സംബന്ധിച്ചു് പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ളതിനെ വായിച്ചു. അതിനുശേഷം ഓരോ തെളിവിനേയും ക്രമപ്പെടുത്തി പ്രസ്താവിച്ചിട്ട് അതിൽ നിന്നു സിദ്ധിക്കാവുന്ന ഊഹാർത്ഥത്തെ വിശദപ്പെടുത്തി. ഇത്രയുമെല്ലാം വായിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ട് ഒടുവിൽ അദ്ദേഹത്തിനു വിധിമാത്രം പറയാനെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ഏതായാലും സദസ്യർ അക്ഷമന്മാരാകുന്നു എന്നു കണ്ടിട്ട് അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം വായിച്ചുതുടങ്ങി:—

“മുൻപ്രസ്താവിച്ച തെളിവുകളുടെ സ്ഥിതിക്കു സാധാരണ ചില കേസുകളിലുള്ള കുഴപ്പങ്ങൾ പോലെ ഊഹാപോഹങ്ങൾകൊണ്ടു യുക്തിക്കൊത്തപോലെ വിധി പ്രസ്താവിക്കത്തക്കതായിട്ടിരിക്കുന്നില്ല. അങ്ങിനെ ആയിരുന്നാൽ കൊള്ളായിരുന്നു എന്നാണ് എനിക്കു തോന്നിപ്പോകുന്നത്. പ്രസ്താവകേസിൽ ഓരോ തെളിവും നേരെ കൃത്യത്തെ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കയാണു ചെയ്യുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു പ്രതിയെ വിട്ടയപ്പാൻ ഒരു പഴുതും ഇല്ലെന്നു വ്യസനത്തോടെ പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. പ്രതിയുടെ മേൽ ചുമത്തിയിരിക്കുന്ന കൊലക്കുറ്റത്തിന് അയാളെ ഇന്നു മുതൽ മൂന്നാം ദിവസം അർദ്ധരാത്രിയിൽ ചന്ദ്രസേനനെ കൊലചെയ്തതായി തെളിഞ്ഞിട്ടുള്ള സ്ഥലത്തുവെച്ചു് തൂക്കിലിട്ടു ജീവഹാനി വരുത്തുവാൻ നാം ഇതിനാൽ വിധി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.”

ഇങ്ങിനെ വിധി വായിച്ചു കഴിഞ്ഞ ഉടൻ ന്യായാധിപൻ പുരുഷോത്തമനോട് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“തന്നോടു കുറച്ചൊന്നു പറവാനുണ്ട്. തന്റെ ഇഹലോകവാസം പര്യവസിതമാക്കുവാൻ ഇടവരുത്തിയതു കർമ്മഗതിയാണ്. ഈശ്വരമതം അങ്ങിനെയാകകൊണ്ട് അതിലേക്കു സന്നദ്ധനായിട്ടിരിക്കയാണു പുരുഷത്വം. എന്നാൽ താൻ ചെയ്തുപോ

യിട്ടുള്ള പാപങ്ങളിൽ നിന്ന് വിമുക്തനാകുവാൻ ഗുരു മുഖേ
ന ജ്ഞാനോപദേശം വാങ്ങി ഈ മൂന്നുദിവസമെങ്കിലും പ്രപ
ഞ്ചാവസ്ഥകളിൽ നിന്നു തന്റെ മനസ്സിനെ വേർപെടുത്തി ഈ
ശ്വരസ്മരണയോടുകൂടിയിരിക്കണം. ഞാൻ ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞ
പ്രകാരം ചെയ്വാൻ മനസ്സുള്ളപക്ഷം അതിലേക്കു വേണ്ട ഏർപ്പാ
ടു ചെയ്തുതരാം. കാലസ്വരൂപനായ ജഗദീശൻ തന്റെ ആത്മാ
വിന്നു മുക്തി തരട്ടെ!"

കേസുവിസ്താരവും വിധിയും കഴിഞ്ഞു. താലൂക്ക്ദാരുടെ
ഭടന്മാർ പുരുഷോത്തമനെ ഒരു ഇരുട്ടറയിലിട്ടു പൂട്ടി. വിശ്വ
നാഥന്റെ കഥ ആകപ്പാടെ വലിയ കുഴപ്പത്തിലായി. തന്റെ മ
കന്റെ നിര്യാണാനന്തരം മുൻപിൻ നോക്കാതെ പുരുഷോത്തമ
നെ സംശയിച്ചു പിടിച്ചു. എന്നിട്ട് സംഗതികളുടെ കിടപ്പു മ
നസ്സിലായി തുടങ്ങിയപ്പോൾ വലുതായ ഒരു അനീതി പ്രവർത്തി
പ്പാൻ താൻ അനുകൂലമായി തീരുകയല്ലയോ എന്നു വിചാരിച്ചു
പരിതപിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിനു ജയസിംഹന്റെ വലയിൽ നിന്നു
ഒഴിഞ്ഞുനില്പാൻ ചില പ്രതിബന്ധങ്ങളാൽ പാടില്ലാതെയും തീ
ന്നു. ആ വലയെ ഖണ്ഡിച്ചു മാററാമെന്നു വെച്ചാൽ താൻ പ്ര
താപസിംഹനു കൊടുത്ത വാക്ക് ആ ഉദ്യമത്തിനു തടസ്ഥമായി ഭ
വിച്ചു. ഈ വിധം അദ്ദേഹം അപകടത്തിൽ അറിഞ്ഞുകൊ
ണ്ടു് അകപ്പെട്ടു് അത്യന്തദുഃഖം അനുഭവിച്ചു.

മുപ്പത്തിഅഞ്ചാം അദ്ധ്യായം.

പുരുഷോത്തമന്റെ വിസ്താരം കഴിഞ്ഞിട്ടു രണ്ടുദിവസമായി.
നേരം ഉച്ചതിരിഞ്ഞു. മണിപുരന്മാരായ ഭ്രാതാക്കൾ ഇരുവരും
അവരുടേയും മററു അയൽവാസികളുടേയും കാര്യങ്ങളെപ്പററി
സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു് അവരുടെ പ്രാകാരത്തിനുള്ളിൽ ഇരിക്കു
കയായിരുന്നു. രണ്ടാഴ്ചവട്ടങ്ങൾക്കുമുമ്പു പുരുഷോത്തമനുമായി
ഉണ്ടായ യുദ്ധത്തിൽ ഭീംജീക്കു ഭുജത്തിലും താന്ത്യാജിക്കു വലത്തു

കൈയ്യും വെട്ടേററതുകൊണ്ടുണ്ടായ സുഖക്കേട് ഇപ്പോഴും ഭേദമായിരുന്നില്ല. ഭീംജീക്കു ഭുജത്തിൽ വെച്ചുകെട്ടും കോപ്പും ഉണ്ടായിരുന്നു. താന്ത്യാജീയുടെ മുറിവിൽനിന്നു രക്തം സ്രവിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഈവിധം അവക്കു നേരിട്ട സുഖക്കേടുകൊണ്ടും മദ്യപാനം ചെയ്കതിനാലും അവരുടെ നേത്രങ്ങൾ ജ്വരപീഡിതന്മാരുടേതുപോലെ ജ്വലിച്ചിരുന്നു.

സ്വാഭാവികമായി അവർ സഞ്ചാരപ്രിയന്മാരിരുന്നതിനാൽ മുറിവേററു കിടപ്പായതുമുതൽ സമയം അശേഷം പോകാതെ മുഷിഞ്ഞുവശമായി. അവരുടെ ഭൃത്യന്മാരിൽ രണ്ടുപേരോട് അടുപ്പവും സ്നേഹവുമുണ്ടായിരുന്നു. അവരുടേനേക്കുപോലും വ്യാഘ്രങ്ങളെപ്പോലെ ചീറിയും ഉറുമിയും ഇരുന്നതല്ലാതെ സാധാരണ മനുഷ്യരെപ്പോലെ അനുവർത്തിക്കയുണ്ടായില്ല. മിക്കവാറും അവരുടെ അപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതി, കാട്ടിൽനിന്നു പിടിച്ചു മനുഷ്യരെ ഉപദ്രവിക്കാത്തവിധത്തിൽ പഴക്കിയ, ക്രൂരമൃഗങ്ങളിലൊട്ടും താണതായിരുന്നില്ല. കിടക്കവിട്ട സ്വല്പം എഴുന്നേററു നടപ്പാറായ പ്രസ്താവസമയത്തു ഭൃത്യന്മാർ ഒട്ടടുത്തുചെന്നുതുടങ്ങി. ഇതൊരു തക്കസമയമെന്നു കരുതി ഗോപാലരാമൻ, തനിക്കു കുറെദിവസങ്ങൾക്കുമുമ്പു നേരിട്ട അപകടത്തെപ്പററി പറവാനായിട്ട് ആ പ്രഭുക്കന്മാരുടെ മുമ്പിൽചെന്നു നിന്നു. എന്നാൽ അവരുടെ സ്വഭാവത്തിന് അധികം ഭേദഗതി വന്നിട്ടില്ലെന്നു കണ്ടിട്ട് ആ ഭൃത്യൻ കടന്നൊന്നും പറവാൻ തുനിഞ്ഞില്ല.

കൊലക്കററം പുരുഷോത്തമന്റെ മേൽ ചുമത്തി ഉണ്ടായ വിധിയെപ്പററി ചാരന്മാർമുഖേന മണിപുരന്മാർ കേട്ടപ്പോൾ, തങ്ങളെ രണ്ടുപ്രാവശ്യം തോല്പിച്ചു താരയെരക്ഷിച്ച ആ യുവാവിനു നേരിട്ട ആപത്ത് അവക്ക് അനല്പമായ ആനന്ദത്തെ ഉണ്ടാക്കി.

കൊലക്കററത്തെ സംബന്ധിച്ചു നടന്ന വിസ്താരത്തെപ്പററിയും മററുമായിരുന്നു അവർ സംഭാഷണം ചെയ്തതു്.

താന്ത്യാ:—"നാം ആലോചിച്ചതു്, എന്താ-നന്നല്ലേ?"

ഭീം:—"എനിക്കു വളരെ രസിച്ചു. ഞാൻ ഇതിനെപ്പററി പല

പ്പോഴും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ? യഥാർത്ഥത്തിൽ ആ യുവതിയുടെ കറുത്ത ചുരുണ്ടുള്ള തലമുടിയും പ്രത്യംഗസൌന്ദര്യവും, ആ മനോഹരരൂപവും കണ്ടിട്ട് അവളുടെ നേരെ എനിക്ക് അളവററ അനുരാഗം വർദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആദ്യം അവളെ പകൽ പ്രതാപഗിരിയുടെ മുൻവശത്തു വെച്ചും, പിന്നീട് ഇന്നാൾ നല്ല ചന്ദ്രികയിൽ അവളെ എടുത്തുകൊണ്ടു കൊട്ടാരത്തിന്റെ മുററത്ത് ഇറങ്ങിയപ്പോഴും, അല്ലാതെ അവളെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ല. എന്നാൽ ആ രണ്ടു പ്രാവശ്യവും അവളുടെ മുഖം ശോകഭയരസങ്ങൾ കലൎന്നു ശോഭിച്ചതു് അനുജനും കണ്ടിരിപ്പാനിടയുണ്ട്. പിന്നെന്താസംശയം വരാൻ?"

താന്ത്യാ:—"ഞാൻ, പക്ഷെ കഠിനഹൃദയനായിട്ടായിരിക്കാം — ആ യുവതിയെ കണ്ടിട്ട് എനിക്ക്, ഒന്നുംതോന്നുന്നില്ല ഈ വിഷയത്തെപ്പററി നാം പലപ്പോഴും വാദിച്ചു തീർച്ചപ്പെടുത്തിട്ടുണ്ടല്ലൊ.—ഇപ്പോഴും ഞാൻ ആവൎത്തിച്ചു പറയുന്നതു കേൾക്കണം. അവൾ ജ്യേഷ്ഠന്റെ ഭാൎയ്യയാവാൻ യോഗ്യയാണ്. അങ്ങിനെ ആയിക്കാണ്മാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. ആ യുവതിയെ വിവാഹംചെയ്താൻ നമ്മെപ്പററി ജനങ്ങൾക്കുള്ള അഭിപ്രായത്തിനു മാററംവരും. കഴിഞ്ഞ കാലങ്ങളിൽ നമ്മുടെ പ്രവൃത്തികൊണ്ടു ജനങ്ങൾക്കു അതൃപ്തിയില്ലാതെ ഇരിക്കയാണ്. അതുകൊണ്ടു ജ്യേഷ്ഠൻ താരയെ വിവാഹം ചെയ്താൽ പിന്നീട് എനിക്കും നല്ല കുടുംബത്തിൽനിന്ന് ഒരു സ്ത്രീയെ തെരിഞ്ഞെടുക്കാം."

ഭീംജീ:—"ശരിയാണു! താരയെ തട്ടിയെടുക്കാനുള്ള വഴി നാം ആലോചിച്ചുവെച്ചപ്രകാരം തന്നെ ചെയ്യണം!"

താന്ത്യാ:—"നിശ്ചയമായിട്ട്!—ഈ അവസരം വിട്ടുകളയരുതല്ലൊ!"

ഭീം:—"എന്നാൽ ദിവസം അധികമില്ല, നാളെ രാത്രിയിലാണു പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കിലിടുവാൻ പോകുന്നതു്. ആ സംഗതി ഓൎമ്മയുണ്ടായിരിക്കണം."

ഇങ്ങിനെ അവർ സംഭാഷണംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു ഭൃത്യൻ അവരുടെ മുമ്പിൽ ചെന്നു. അവനെ കണ്ടയുടൻ

താന്ത്യാജീ വളരെ താല്പൎയ്യത്തോടെ—"എന്താ രാമാ, കൂടുതൽ വിവരം വല്ലതും നീ അറിഞ്ഞുവൊ?"—എന്നു ചോദിച്ചു.

രാമൻ:—"ഒരു മുഖ്യസംഗതി അറിഞ്ഞു. ഞാൻ പ്രതാപഗിരിയുടെ സമീപം നില്ക്കുകയായിരുന്നു. അവിടെ എന്റെ പരിചയക്കാരനായ ഒരു വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരൻ വന്നു. ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ വൎത്തമാനം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നില്ക്കുമ്പോൾ ജയസിംഹന്റെ ദൌഷ്ട്യത്തെപ്പററി അവൻ പറഞ്ഞു. പുരുഷോത്തമന്റെ കേസ്സ് വിസ്തരിച്ച സമയം ജയസിംഹൻ ഒരു മൊഴികൊടുത്തുവത്രെ. അതിനെപ്പററി പറയാനാണു ഞാൻ ഓടിവന്നതു്. പുരുഷോത്തമൻ കൊലചെയ്തതായി ജയസിംഹനോടു് ഏററു പറഞ്ഞു എന്നു് അദ്ദേഹം മൊഴികൊടുത്തിട്ടുണ്ടു്.

ഈ വിവരം കേട്ടപ്പോൾ സഹോദരന്മാർ ഇരുവരും പരസ്പരം നോക്കി എന്നിട്ടു്, താന്ത്യാജീ വീണ്ടും ആ ഭൃത്യനോടു ചോദിച്ചു:—

"പുരുഷോത്തമന്റെ കൂടെ അന്നു വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്ന രണ്ടു ഭടന്മാരെപ്പററിയും വിസ്താരസമയം എന്തോ പറഞ്ഞതായി കേട്ടുവല്ലൊ? ആ കാൎയ്യത്തെപ്പററി വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരൻ പറഞ്ഞുവൊ?"

രാമൻ:—"ചന്ദ്രസേനനെ മാത്രമല്ലാ ആ ഭടന്മാരേയും കൊന്നതു പുരുഷോത്തമനാണെന്നു സമ്മതിച്ചു പറഞ്ഞപ്രകാരമായിരുന്നു അദ്ദേഹം മൊഴികൊടുത്തതു്. എന്നിട്ടു് ന്യായാധിപൻ ആ മൊഴിയെ മാത്രം വിശ്വസിച്ചാണെപോലും പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കാൻ വിധിച്ചതു്."

ഭീം:—"ആകട്ടെ, നിന്നോടു പറഞ്ഞ ആ വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരൻ വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്നതു പുരുഷോത്തമൻ കൊലചെയ്തു എന്നാണോ?"

രാമൻ:—"അല്ല—പുരുഷോത്തമൻ നിരപരാധി എന്നാണു്."

ഭീംജീ:—"അങ്ങിനെ എന്താണു തോന്നുവാൻ എന്നു ചോദിച്ചില്ലേ?"

രാമൻ:—"ചോദിച്ചു. ജയസിംഹൻെറയും ആ കിഴവൻെറയുംമൊഴികൾ ഒരുപോലെ ഇരുന്നതുകൊണ്ട് അവൻ പറഞ്ഞൊത്തുംകൊണ്ട കള്ളവായി മൊഴികൊടുത്തതാണുപോലും. എന്നു തന്നെയല്ല ആ പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടിട്ട് അയാൾ കററം ചെയ്യുവനെന്നു തോന്നീല്ലപോലും."

താന്ത്യ:—"പിന്നെ എങ്ങിനെയാണ് അവനെ തൂക്കുവാൻ ഒരു ന്യായാധിപൻ വിധികല്പിച്ചതു്?"

രാമൻ:—"സത്യമറിഞ്ഞാണൊ വിധിയെല്ലാം?—കാര്യം ഒരു പ്രകാരത്തിലിരിക്കും, വിധി മറെറാരുപ്രകാരത്തിലിരിക്കും.—ഇങ്ങിനെയാണുപോലും ജനങ്ങളുടേയും ബോദ്ധ്യം."

താന്ത്യ:—"വർത്തമാനം പറഞ്ഞ കൂട്ടത്തിൽ നീ കൂടുതൽ വിവരമൊന്നും ആ വനം സൂക്ഷിപ്പുകാരനോടു പറഞ്ഞില്ലല്ലൊ?"

രാമൻ:—"അയ്യോ—ഞാനൊ?—എനിക്കു കഴുത്തിലല്ലെതല?"

താന്ത്യ:—"റസ്ലിരാമൻ, ആ വനം സൂക്ഷിപ്പുകാരൻെറ ഒരു മേൽ ഉദ്യോഗസ്ഥനാണ്. അങ്ങിനെ ഇരിക്കെ അവൻ റസ്ലിരാമനെ അവിശ്വസിക്കുമോ?

രാമൻ:—"അതിനെപ്പററി പറയാൻ വിട്ടുപോയി. ആ വൃദ്ധൻ വളരെ കാലമായി അർദ്ധരാത്രിയിൽ കാട്ടിൽ ആ സ്തംഭംകെട്ടിയിരിക്കുന്നതിൻെറ മുമ്പിൽ വന്നു നമസ്കരിച്ചു കിടന്നേച്ചു പോകുമത്രെ. അതുകൊണ്ട് അയാൾ ഒരു സ്വസ്ഥചിത്തനല്ലെന്നാണ് ആ വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരനും മററുള്ളവരും വെച്ചിരിക്കുന്നതു്."

താന്ത്യ:—"ഉള്ളതൊ?—ഇതൊരു നൂതനവത്തമാനംതന്നെ!"

രാമൻ:—"ആ വൃദ്ധനെ വനംസൂക്ഷിപ്പുകാരൻ ഒന്നു രണ്ടു പ്രാവശ്യം അവിടെവെച്ചു കണ്ട് അയാളെ പിടിച്ചുനിത്തി ചോദിച്ചപ്പോൾ ഉറക്കത്തിൽനിന്നുണന്നപോലെ നടുങ്ങിയുണന്നു നിലവിളിച്ചുകൊണ്ട് ഓടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞുപോലും."

താന്ത്യ:—"പിന്നൊന്നും അവൻ പറഞ്ഞില്ലേ?"

രാമൻ:—"ഇപ്പോഴും അയാൾ കാട്ടിൽ വരാറുണ്ട്"

ഭീം:—"വിധി നടത്തുന്നതു് നാളെ രാത്രിയാണല്ലൊ?—ആ കാൎയ്യത്തെപ്പററി എന്തു പറഞ്ഞു?"

രാമൻ:—"വിധി നടത്തുന്നതു താലൂക്ക്ദാരുടെ ചുമതലയിൽ വിട്ടിരിക്കയാണു്. എത്രയും ഭയങ്കരമാകുംവണ്ണം ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തിരിക്കണമെന്നാണു് ചട്ടം കെട്ടീട്ടുള്ളതു്. പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കിലിടുവാൻ പോകുന്ന വിവരം ഇരുപത്തുനാഴിക ചുററുമുള്ള ദിക്കുകളിൽ അറിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. അതുകൊണ്ടു നാളെ വലിയ കൂട്ടമുണ്ടായിരിക്കും."

ഭീം:—"നീ അവനെപ്പററി അധികമൊന്നും പറയാതിരിക്കു. അവനെ തൂക്കിലിടുന്നതിനെപ്പററി ആരും വ്യസനിക്കാതിരിക്കട്ടെ!—അവന്റെ ജഡത്തിനെ ആരും സ്വീകരിക്കാനില്ലാതെ പോകട്ടെ!—എന്നാലെ എനിക്കു തൃപ്തിയുള്ളൂ. അവൻ തന്ത്രത്തിൽ ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരെയും മുറിവേല്പിച്ചു. അവൻ ഇന്ദ്രജാലം പഠിച്ചവനാണു്. നമ്മുടെ ഭടന്മാരിലും നാലഞ്ചുപേർ അവന്റെ വെട്ടുകൊണ്ടുവീണു. ഇത്രയുമൊക്കെ ചെയ്തവനു് ഇതു പററിയാൽ മതിയൊ?"

രാമൻ:—"യജമാനനെ!—അവൻ മഹാദ്രോഹിതന്നെ!—എന്നാൽ ജനങ്ങൾ ഒന്നൊഴിയാതെ അവനെ സ്നേഹിക്കുന്നു. വേറൊരു കാൎയ്യം കൂടി പറയാൻ വിട്ടുപോയി. അവിടെനിന്നു താരയെന്ന യുവതിയെ പാൎവ്വണസിംഹൻപ്രഭുവിന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോയിരിക്കയാണു്. ഈ സമയത്തു പ്രതാപഗിരിയിൽ താമസിച്ചു് അധികം വ്യസനിപ്പാൻ കാരണമാകേണ്ടയെന്നു വിചാരിച്ചാണു് അങ്ങിനെ ചെയ്തതു്. വിശാന്തൻപ്രഭുവും പോയിരുന്നു."

ഈ വിവരങ്ങൾ അറിഞ്ഞശേഷം താന്ത്യാജീ തന്റെ സഹോദരനോടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ഇവനോടു ചോദിച്ചതുമതി നമ്മുടെ നിശ്ചയത്തെ ഇനി ഭേദപ്പെടുത്തേണ്ടതായുണ്ടു്."

ഇതു കേട്ടിട്ടു, ഭീംജീ ഭൃത്യനെ പോകുവാൻ പറഞ്ഞു.

ഭീം:—"ഭേദപ്പെടുത്തേണ്ടതു് എന്താണു?—നമ്മുടെ ആദ്യത്തെ നിശ്ചയം ഇനി മാററേണ്ടതുതന്നെയല്ലൊ?"

താന്ത്യ:—"ആ കാര്യത്തെപ്പററി പിന്നീടാലോചിക്കാം.—ജയസിംഹൻ ഇപ്പോഴും നമ്മുടെ ചൊല്പ്പടിയിലാകും! അങ്ങിനെ ആ പ്രബലനെ വശത്തിയാൽ നാം പറയുംപ്രകാരമെല്ലാം അയാളും ചെയ്യുകയെ നിവൃത്തിയുള്ളു. അതിന് ആദ്യമായി നാം ചെയ്യാനുള്ളത് ആ വിചാരിപ്പുകാരനെ കൊണ്ടുവന്ന് അയാളെത്തന്നെ നമ്മുടെ ദൂതനാക്കണം."

ജീം:—"ശരി!—നല്ല ആലോചന!—അങ്ങിനെതന്നെ അനുജാ!—ഇന്ന രാത്രിയിലും പതിവുപോലെ ആ വൃദ്ധൻ കാട്ടിൽ വന്നെങ്കിൽ—"

താന്ത്യ:—അതൊന്നു പരീക്ഷിക്കതന്നെ-തരംകിട്ടിയെങ്കിൽ അങ്ങിനെയാകട്ടെ. ഇല്ലെങ്കിൽ വേറെവഴിയുണ്ട്."

ജീം:—"എന്നാൽ ആളുകളെ അയയ്ക്കാം."

അവർ ഈ വിധം നിശ്ചയിച്ചു കുറേ കഴിഞ്ഞശേഷം രാമനും ആറു ഭടന്മാരും അശ്വാരൂഢന്മാരായി പുറപ്പെട്ടു.

മുപ്പത്തിയാറാം അദ്ധ്യായം

സമയം പാതിരാകഴിഞ്ഞു. ഹിമശീതളമായ കാററു മന്ദം മന്ദം വീശുന്നു. ചന്ദ്രികയുടെ ധാവള്യംകൊണ്ടു പ്രതാപഗിരിയും അതിനു ചുററുമുള്ള കാടുകളും പാർശ്വഭാഗങ്ങളിൽ നിന്നുയന്ന് ആകാശപരിസരത്തിൽ പുകഞ്ഞുകാണുന്നു. ചന്ദ്രികയുടെ നൈർമ്മല്യം പോരാഞ്ഞിട്ടോ എന്നു തോന്നുമാറു പ്രകൃതി, വനത്തിലെ തരുവൃന്ദത്തിന്റെ ലളിതപല്ലവജാലങ്ങളാകുന്ന അരിപ്പിൽ കൂടി ചന്ദ്രികയെ അരിച്ചു ഭൂമിയിൽ പതിപ്പിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, നിഴൽപ്രദേശങ്ങളേയും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം സാന്ദ്രമായി ചന്ദ്രിക പ്രകാശിക്കയാൽ കാട്ടിലുള്ള ഊടുവഴികളും പാറക്കൂട്ടങ്ങളും കടന്ന് അർദ്ധരാത്രികഴിഞ്ഞപ്പോഴം മണിപുരകിങ്കരന്മാരായ രാമനും ഭടന്മാരും പ്രതാപഗിരിയുടെ സമീപം എത്തി അവരുടെ ഉദ്ദേശനിർവ്വഹണത്തിനു ചതിരക

ളെ കഴിയുന്നതും സാവധാനത്തിൽ നടത്തിച്ച് അവർ ചുററും നോക്കുന്നു. ഇടയ്ക്കിടെ അവർ കുതിരകളെ നിൎത്തി ചെവികൊടുക്കുന്നു. പിന്നെ ഇച്ഛാഭംഗത്തോടെ കുതിരകളെ വീണ്ടും നടത്തുന്നു. കാററുകൊണ്ടു പ്രചലിതങ്ങളായ വൃക്ഷശാഖകളുടെ നിഴൽ [illegible] കണ്ടിട്ട് ആരോ വരുന്നു എന്നു ശങ്കിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ, നമ്മുടെ കഥയിൽ പല ഘട്ടങ്ങളിലും പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ള സ്തംഭത്തിന്റെ കുറെ സമീപം ചെന്ന്, രാമൻ കുതി
നിന്നിറങ്ങി കാട്ടിനിടയിൽ കൂടി പതുങ്ങി സ്തംഭത്തിനടുത്തു—ചെന്നു നോക്കുന്നു. അവിടെ അവൻ ആരെയും കാണുന്നില്ല: പി
കൊണ്ട് അവന്റെ കൂട്ടുകാരുടെ അടുക്കൽ ചെന്ന് എല്ലാവരും നേർവഴിയിൽ കൂടി കുതിരകളെ നടത്തിച്ചുവിടുന്നു. അവർ ഉദ്ദേശിച്ചുവന്ന ആളിനെ കാണ്മാൻ കഴിയുമൊ ഇല്ലയൊ എന്ന് അവൎക്കു സംശയം തുടങ്ങി. ഏതായാലും ആ സ്ഥലത്തിനു പുറവും കുറെ നേരം കൂടി നിന്നിട്ടു പോകാമെന്നു കരുതി പുതനായിട്ടു കാടുതെളിച്ചുണ്ടാക്കീട്ടുള്ള ഒരു വെട്ടുവഴിയിൽ അവർ തിരിച്ചു. അത് അടുത്തദിവസം വിധിനടത്തുന്നതു സംബന്ധിച്ചു നിൎത്തീട്ടുള്ള കഴുകുമരത്തിലേയ്ക്കു പോകുവാനുള്ള വഴിയായിരുന്നു. അവർ അതിൽകൂടി ചെന്നപ്പോൾ അകലെ ചന്ദ്രനെ മറച്ചു രണ്ടു തൂണുകളും അതുകളുടെ ഉപരിഭാഗത്തു നെടുതായിട്ട് ഒരു ഉഴയും അവർ കണ്ടു. എന്നാൽ ആ പുതിയ വഴിയിൽനിന്ന്, വെട്ടിയിട്ടിരുന്ന മരങ്ങളെ മാററീട്ടില്ലായിരുന്നതുകൊണ്ട്, കുതിരകളെ നയിക്കുവാൻ പ്രയാസമെന്നു തോന്നി അവർ തിരിച്ചു പോകുവാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ ഭടന്മാരിൽ ഒരുവൻ കഴുകുമരത്തിനു സമീപം ഒരാൾ നടക്കുന്നതുപോലെ കണ്ടു. വിജനപ്രദേശവും അസമയവും ആയിരുന്നതുകൊണ്ടു പരിശോധനയ്ക്കായി അവിടെ ചെ
നോക്കുവാൻ ആൎക്കും ധൈൎയ്യമുണ്ടായില്ലെങ്കിലും ഈ കാൎയ്യ[illegible]
ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നതു രാമനായിരുന്നതുകൊണ്ട് അയാൾ വേഗം കുതിരയിൽനിന്നിറങ്ങി ഭയപ്പെടാത്തവരായ രണ്ടു ഭടന്മാരോടുകൂടി മരങ്ങളുടെ ഇടയിൽ പതുങ്ങിപ്പതുങ്ങി കഴുകുമരത്തിനടുത്തെത്തി. അവർ കണ്ട ആൾ അവിടെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു കിടക്കുകയായിരുന്നു. രാമൻ ഒരനക്കവും ഉണ്ടാക്കാതെ ആ

ആളിൻെറ അടുത്തു ചെന്നു നോക്കീട്ട് അവൻെറകൂടെയുണ്ടായി
രുന്ന രണ്ടു ഭടന്മാരോട് "ഇയ്യാൾ തന്നെ!—സംശയമില്ല!—
ഇതാ നോക്കു, ആ നരച്ച തലമുടി കണ്ടില്ലെ? എന്നു രഹസ്യ
മായി പറഞ്ഞു.

താൽക്കാലികമായിട്ടുണ്ടായ സംശയങ്ങൾ നീങ്ങിയതുകൊ
ടന്മാർ അവിടെ നമസ്കരിച്ചു കിടന്ന ആളിൻെറ ചുററും
നിന്നു. രാമൻ അയാളെ വിളിച്ചു. എത്ര വിളിച്ചിട്ടും
ഛൻ അനങ്ങാതെ കിടന്നതേയുള്ളു. ഈ സ്ഥിതിയിൽ
നരം അയാൾ കിടന്നശേഷം സാവധാനത്തിൽ എഴുന്നേ
ററിരുന്നു. അയാളുടെ മുഖം വിളറി പ്രേതതുല്യമായും നേത്ര
ങ്ങൾ തുറിച്ചു ചൈതന്യശൂന്യങ്ങളായും ദേഹം അചേതനവസ്തു
പോലെ സ്വശക്തിയില്ലാതേയും കണ്ടു. ആ വൃദ്ധൻെറ ഇരു
പ്പുകണ്ടിട്ട്, ഭടന്മാരിൽ ഒരുവൻ [illegible]പ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"എടോ!—ഇയ്യാൾ ഉറങ്ങുകയാണ്! കണ്ണുകൾ തുറന്നു
നാലും ഉറങ്ങുകതന്നെ. ആ ശ്വാസംവിടുന്ന സമ്പ്രദായം ക
ണ്ടില്ലെ? സ്വപ്നംകണ്ടിട്ട് ഉറക്കത്തിൽ എണീററു നടക്കുന്നവ
നാണ് ഇയ്യാൾ!"

ഇതുകേട്ടിട്ടു മററുള്ളവരും ആ അഭിപ്രായം ശരിയാണെ
ന്നു സമ്മതിച്ചു. ആ വയോധികൻെറ അപ്പോഴത്തെ അവ
സ്ഥ കാണുന്നവർക്ക് ആകപ്പാടെ ഭയജനകമായിരുന്നതിനാൽ
രാമൻ വേഗം അയാളുടെ ചുമലിൽ പിടിച്ചു കുലുക്കിക്കൊണ്ട്
"എണീക്കു!-എണീക്കു!" എന്നുറക്കെവിളിച്ചുപറഞ്ഞു. ഇങ്ങിനെ
അയാളുടെചെവിക്കുസമീപം ശബ്ദം കേൾപ്പിച്ചു ഉടനെ അയാൾ
വിറയ്ക്കുന്നതുകണ്ടു. അയാളുടെ നേത്രങ്ങൾക്കു ചലനമുണ്ടാ
എന്നിട്ട് അയാൾ പാരവശ്യത്തോടെ ചുററും നോക്കി.
യാൾ എവിടെ ഇരിക്കുന്നു എന്നും അയാളുടെ ചുററും നില്ക്കു
ന്നവർ അപരിചിതന്മാരാണെന്നും അറിയാറായപ്പോൾ അയാൾ
പെട്ടെന്നു ചാടി എണീററ്, തൻെറ പുറഭാഗത്തുള്ള കഴുക
മരത്തേയും അവിടെ കൂടിനിന്നിരുന്ന ഭടന്മാരേയും കണ്ടിട്ടു, ഭ
യാക്രാന്തനായി കൈകളെ ഉയർത്തിക്കൊണ്ട് ഒരു വലുതായ

നിലവിളിയോടുകൂടി നിലത്തുപതിച്ചു. ഇതു കണ്ടുനിന്നിരുന്ന ഭടന്മാർ യോദ്ധാക്കളും ശൂരന്മാരുമായിരുന്നിട്ടും നന്നെ ഭയപ്പെട്ടു! അവരുടെ ഞരമ്പുകളിൽകൂടി ഓടുന്ന രക്തം ഉറഞ്ഞുപോയതുപോലെ അവൎക്കു തോന്നി. വൃക്ഷച്ഛായകളിലും കുററിക്കാടുകളുടെ മറവുകളിലും പിശാചങ്ങൾ നില്ക്കുന്നുണ്ടെന്നു അവർ വിചാരിച്ചു. വൃക്ഷശാഖകളിൽ തടവിവന്ന കാററിൻെറ ര അവരുടെ അടുത്തു് ആരോ നിന്നു ശ്വാസോച്ഛ്വാസം ചെ ളുപോലെ അവർ കേട്ടു. ഹിമാശ്ലേഷം ചെയ്തു വ ല്ലുമ്പോൾ അദൃശ്യങ്ങളായ തണുത്ത കൈകൾകൊണ്ടു രുടെ പുറത്തു് ആരോ തലോടുന്നുണ്ടെന്നു വിചാരിച്ചു്, ഭയംകൊണ്ടു് അവിടെനിന്നു് ഓടിപ്പോകാൻ നിശ്ചയി പ്പോൾ അവരുടെ യജമാനൻെറ കല്പനയേയും അ വിട്ടേച്ചുപോയാൽ അവൎക്കുണ്ടാകാവുന്ന ആപത്തിനെ രിച്ചു മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു നിന്നു. റസ്സിരാമൻ ഉറക്കത്തിൽ നടന്നുവന്നതാണെന്നു കണ്ടുപിടിച്ചു ഭടൻ:—

“ഇതെന്താടൊ?—വിശേഷ ജ്ഞാനമില്ലാത്ത മൃഗങ്ങളെപ്പോലെ നില്ക്കുന്നതു്?—ഇതു കണ്ടു ഭയപ്പെടുന്ന നിങ്ങൾ പുരുഷന്മാരല്ല!” എന്നു പറഞ്ഞു.

ഈ ശാസനം കേട്ടഉടൻ രാമനും വേറെ ചിലരുംകൂടി റസ്സിരാമനെ എടുത്തു്, ഒരു കുതിരപ്പുറത്തുവെച്ചുതാങ്ങിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു എല്ലാവരുംകൂടി മണിപുരന്മാരുടെ പ്രാകാരത്തിലേയ്ക്കുതിരിച്ചു

പുലരാൻ നാലഞ്ചുനാഴികയുണ്ടായിരുന്നപ്പോൾ ഭൃത്യരിൽ ഒരുവൻ ചെന്നു ഭീംജീയോടും താന്ത്യാജീയോടും, രാമനും കൂട്ടരു അവർ പോയ കാൎയ്യവും സാധിച്ചുമടങ്ങി എത്തിയെന്നു തെരിപ്പെടുത്തി. ഉടനെ അവർ റസ്സിരാമനെ കാണ്മാൻ പുറപ്പെട്ടു. റസ്സിരാമൻ മോഹാലസ്യമായി വീണതിനോടുകൂടി ക്ഷീണംകൊണ്ടു് ഉറങ്ങിപ്പോകയാൽ വഴിയാത്ര ചെയ്തതു് അശേഷം അറിഞ്ഞില്ലെന്നു് അയാളുടെ വാക്കുകൾകൊണ്ടു മനസ്സിലായി. മണിപുരന്മാർ ചെന്നപ്പോൾ റസ്സിരാമൻ ഒരു കസേരയിൽ അധോമുഖനായിട്ടു് ഇരിക്കയായിരുന്നു. അതിബലവാന്മാരായ മണി

പുരാധീശന്മാരുടെ ഉരക്കോട്ടക്കുടിയുള്ള പാദക്ഷേപത്തിൽനിന്നു ണ്ടായ ധ്വനി ആ വയോധികൻ കേട്ടപ്പോൾ—"ആശാരിമാരും കൂലിക്കാരും ഇവിടെ എന്തിനുവന്നു?—നിങ്ങളെ ഏല്പിച്ച ജോലി തീൎത്തിട്ടല്ലാതെ ഞാൻ കൂലി തരികയുണ്ടാവില്ല!—ജയസിംഹൻപ്രഭു ഇപ്പോൾവരും!—നിങ്ങടെ ജോലി വേഗം നടത്തു "പിന്നെ—പിന്നെ—പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കിലിടുവാൻ ായി!" എന്നു ചില വാക്കുകൾ അസ്പഷ്ടങ്ങളായി പുലമ്പി. ീംജീ ഇതു കേട്ടിട്ടു് ഉറക്കെ ചിരിച്ചതു് ആ വൃദ്ധൻെറ ചെ കൂടം അടിക്കുന്നതുപോലെ, കേൾപ്പാനിടയായതുകൊണ്ടു സ്വപ്നാവസ്ഥയിൽനിന്നു ജാഗ്രദവസ്ഥയിൽ വന്നു. ച്ചു് അയാൾ ഭടന്മാരെ കണ്ടതു് ഓൎമ്മിച്ചു. അതി കഴമരത്തിൻെറ ചുവട്ടിൽ അയാൾ നിന്നിരുന്നതാ ന്നു. ആ രാത്രിയിൽ അയാൾക്കുണ്ടായ ഓരോ അ പ്പററിയും സാവധാനത്തിൽ ആലോചിച്ചു് അയാൾ തൻെറ മനസ്സിനെ ആവരണം ചെയ്തിരുന്ന നിദ്രയാകുന്ന തിരശ്ശീലയെ മാററിയപ്പോൾ, ഭീംജീയെയും താന്ത്യാജീയെയും നേരേ കണ്ടു. എന്നിട്ടും രഘുരാമൻ വിചാരിച്ചതു് അവർ പ്രതാപഗിരിക്കോട്ടയ്ക്കുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചു് അക്രമങ്ങൾ പ്രവൎത്തിപ്പാൻ തുടങ്ങുകയാണെന്നായിരുന്നു. ഈ വിവരം അവിടെയുള്ള ഭടന്മാർ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നു കരുതി അയാൾക്കുണ്ടായ ഭയത്തെ പുറത്തുകാണിക്കാതെ പതുക്കെ എണീററുനിന്നു—"പ്രഭുക്കന്മാർ ഇവിടെ ഇരിക്കാമല്ലോ—ഞാൻ കുറേ അധികം ഉറങ്ങിപ്പോയി. അവിടത്തേയ്ക്കു് ആഹാരം വല്ലതും തയ്യാറാക്കുവാൻ ചട്ടംകെട്ടി വേഗം വരാമായ്ക്കാം." എന്നു പറഞ്ഞു് ആ മുറിയിൽനിന്നു അയാൾ ഇറങ്ങിപ്പോകുവാൻഭാവിച്ചു.

ഭീംജീ അയാളെ വേഗം തടുത്തുനിൎത്തിക്കൊണ്ടു് പറഞ്ഞു:—

"താൻ ഞങ്ങൾക്കുവെണ്ടി ബുദ്ധിമുട്ടണമെന്നില്ല ഇവിടെ ഞങ്ങൾ പറഞ്ഞാൽ കേൾപ്പാൻ ആളുകളുണ്ടു്. താൻ പറഞ്ഞാൽ കേൾക്കുമൊ എന്നു സംശയമാണു്.—താൻ ഇവിടെ നില്ക്കൂ. തന്നോടു ചില കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ചോദിപ്പാനുണ്ടു്."

റഡ്ഡിരാമൻ കുഴങ്ങി.—പ്രതാപഗിരിയിൽ അയാൾ പറഞ്ഞാൽ കേൾപ്പാൻ ആളില്ലെന്നാണു ആ പ്രഭു പറഞ്ഞതു്. പ്രതാപഗിരിയിലുള്ളവരെ എല്ലാം പരാജിതരാക്കി ഓടിച്ചുകളഞ്ഞുവോ? ആ കോട്ടയും കൊട്ടാരവും മണിപുരന്മാർ കൈവശപ്പെടുത്തിയോ?— എന്നാലോചിച്ചു് ആ വൃദ്ധൻ ഭയപ്പെട്ടു. എന്നായാലും സൂക്ഷ്മം ഗ്രഹിക്കണമെന്നുറച്ചുകൊണ്ടു് അയാൾ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“അവിടത്തേക്കു് എന്നോടു ചോദിപ്പാൻ എന്തുള്ളൂ?—ജയസിംഹൻപ്രഭുവിനെ വഞ്ചിപ്പാൻ ഞാൻ പോയി പറയാം! വിശാന്തൻപ്രഭു ഇവിടെ ഇല്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മകളെ വേറൊരുസ്ഥലത്തുകൊണ്ടാക്കുവാൻ പോയിരിക്കയാണു്.”

താന്ത്യാജീ, റഡ്ഡിരാമൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം കേട്ടിട്ടു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുപോയി.

ഭീം:—“ഛെ! ചിലച്ചു പറയാതെ നില്ക്കൂ അവിടെ!—താൻ എന്റെ കോട്ടയ്ക്കുള്ളിൽ നില്ക്കുകയാണു്. മണിപുരാധീശന്മാരുടെ പ്രാകാരത്തെപ്പറ്റി താൻ കേട്ടിട്ടില്ലേ?”

ഈ വാസ്തവം കേട്ടപ്പോൾ റഡ്ഡിരാമൻ ഭയംകൊണ്ടു്, വിറച്ചു വിയർത്തു്; തൊണ്ടയിടറി; എന്തോ പുലമ്പിക്കൊണ്ടു്, നില്പാൻ ശക്തനാകാതെ അവിടെ ഇരുന്നു.

“സാധുവായ എന്നോടു്, ഇങ്ങിനെ എന്തിനു പ്രവർത്തിച്ചു? ഞാൻ ഒന്നിനും ശക്തനല്ലല്ലോ? അവിടത്തെ അടുക്കൽ മത്സരിപ്പാൻ ഞാൻ പ്രാപ്തനല്ല. അങ്ങിനെയിരിക്കെ എന്നെ ഇവിടെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നതു് എന്തിനാണു്? ഈ വയസ്സനായ എന്നെ വൃഥാ കഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നതു ധർമ്മമാണോ?”

എന്നിങ്ങിനെ വളരെ യാചിച്ചും പാരവശ്യം മുഴുത്തും റഡ്ഡിരാമൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ടു് അതു കേൾക്കപോലും ചെയ്തതായി നടിക്കാതെ ഭീംജി വേഗം രാമനെ വിളിച്ചു് ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു:—

“നീ പോയി രണ്ടു കുതിരകളെ തയ്യാർ ചെയ്തുനിർത്തിക്കൊള്ളണം. ഉറങ്ങിക്കളയരുതു്! നിന്നെ ഉടനെ ആവശ്യപ്പെ

ട്ടം — നില്ക്കു്!—ഗോപാൽറാമനോട്ട് ആ താക്കോൽക്കൂട്ടവും കൊണ്ടു് ഇവിടെ വരാൻ പറ!—അവൻ പുറത്തു കോലായിൽ നില്ക്കട്ടെ.”

“കല്പനപോലെ” എന്നു പറഞ്ഞു് ആ ഭൃത്യൻ പോയി.

മണിപുരന്മാർ ഇരുവരും കസേരകളിൽ ഇരുന്നു.

ഭീം:—“എടോ, താൻ അവിടെ താഴെ ഇരിക്കു. തന്നെ ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നതു് എന്തിനാണെന്നറിയാതെ ഭയപ്പെടുന്നുണ്ടു—അല്ലേ?—പറയാം, കേൾക്കു! വിശ്വനാഥൻ പ്രഭുവിന്റെ മകൾ താരയെ ഏതുവിധമെങ്കിലും ഞാൻ വിവാഹം ചെയ്യുന്നുണ്ടെന്നു് ഒരു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തുപോയി. താൻ അതിനുവേണ്ട സഹായം ചെയ്യണമെന്നു പറവാനാണു തന്നെ ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നതു—എന്താ, സഹായിക്കാമോ?”

റസ്സി:—“ഞാൻ ആ വിഷയത്തിൽ എന്തു സഹായം ചെയ്വാനാണു്?” ഏത്രയും പ്രാഭവമുള്ള നിങ്ങൾക്കു എന്തു സഹായം ചെയ്വാൻ എനിക്കു കഴിയും? ഞാൻ—ജയസിംഹൻ പ്രഭുവിന്റെ ഒരു ഭൃത്യനാണു്. അദ്ദേഹം താരയെ വിവാഹം ചെയ്വാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കയാണെന്നു് എനിക്കറിയാം. ആ നിശ്ചയത്തിൽനിന്നു എന്റെ യജമാനനെ പിൻവലിപ്പിക്കുവാൻ കേവലം ഭൃത്യനായ ഞാൻ ശക്തനാകുമോ?”

ഭീം:—“ജയസിംഹന്റെ നിശ്ചയത്തെപ്പറ്റി ഞങ്ങൾക്കു് അറിവില്ലാതെയല്ല പറഞ്ഞതു്. താൻ പറയുന്നതുപോലെ തന്റെ യജമാനൻ കേൾക്കുമെന്നാണു ഞങ്ങൾ കേട്ടിട്ടുള്ളതു്. അതുകൊണ്ടു ഞങ്ങൾ പറയുന്ന ചില കാര്യങ്ങൾ ജയസിംഹനെ ധരിപ്പിച്ചു മറുപടി അറിയിക്കണം—കേട്ടോ?”

റസ്സി:—“കേട്ടു. എന്നാൽ കാര്യം മനസ്സിലായില്ല. വ്യക്തപ്പെടുത്തി പറയണമെന്നപേക്ഷ.”

ആ ഭയങ്കരന്മാരായ മണിപുരന്മാർ നിർബ്ബന്ധംകൊണ്ടു സാധിക്കാൻ തക്കതായ ഏതോ തന്ത്രം കണ്ടുവെച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു മനസ്സിലായതുകൊണ്ടു ആ വൃദ്ധൻ വളരെ പരിഭ്രമിച്ചു.

ഭീ:—"ഞങ്ങളുടെ കഴിഞ്ഞ രണ്ടു കൃത്യങ്ങൾകൊണ്ടു താരയെ ഞങ്ങളിൽ ഒരാൾ ഏതുവിധവും വിവാഹംചെയ്യണമെന്നു ഉറച്ചിരിക്കയാണെന്നറിയാമല്ലൊ? ആ ശ്രമങ്ങൾ ഫലിക്കാത്തതുകൊണ്ട് ഇനി തന്ത്രംകൊണ്ടു സാധിക്കാമോ എന്നു നോക്കുകയാണ്. അതിലേയ്ക്കു നല്ല സന്ദർഭവും നേരിട്ടിട്ടുണ്ടു്. മിനിഞ്ഞാന്നു നടന്ന വിസ്താരത്തിൽ താൻ സത്യംചെയ്തു കൊടുത്ത മൊഴി എന്തായിരുന്നു?—അതിനനുസരണമായിട്ടായിരുന്നില്ലെ തന്റെ യജമാനന്റേതും?—ആകട്ടെ, നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും കള്ളസത്യം ചെയ്തു എന്നു ഞാൻ തെളിവുകൊടുത്തെങ്കിൽ—"

ആ പ്രഭു ഇത്രയുംപറഞ്ഞവസാനിപ്പിക്കുംമുമ്പ്, റസ്തിരാമൻ ഭയംകൊണ്ടു വിളറി വശമായ മുഖത്തോടെ തട്ടത്തുപറഞ്ഞു:—

"യജമാനൻ ഇങ്ങിനെ ഉത്തരവാകരുതെ—കഴിഞ്ഞകാര്യങ്ങളെ ഓർത്ത് എന്റെ യജമാനന്റെ നേർക്കു ദ്വേഷമുണ്ടാകരുതെ—ഞാൻ ഒന്നുകൊണ്ടും അവിടത്തെ വിരോധപ്പെടുത്തീട്ടില്ലല്ലൊ?—ഒരു സിംഹം പുഴുവിനെ കൊല്ലുവാൻ ശ്രമിച്ചുവെന്നു വരാമൊ?"

ഭീ:—"എടൊ—താൻ എത്ര മര്യാദയോടെ വര്‍ത്തമാനം പറയുന്നു?—തന്റെ പ്രവൃത്തിയേക്കാൾ വാക്കു തുലോം നന്നാണെന്നു കേട്ടറിവുണ്ട്.—ഇതിരിക്കട്ടെ—തന്റേയും തന്റെ യജമാനന്റേയും ജീവരക്ഷ ചെയ്യുന്നതിനും, നിങ്ങളെ ശിക്ഷിപ്പിക്കുന്നതിനും ഞാൻ ശക്തനാണെന്നു തനിക്ക് എന്താണ്ട് ഒരു ഊഹം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും കള്ളസത്യംചെയ്തുവെന്നു തെളിയിക്കുന്നപക്ഷം നിങ്ങളുടെ അവസ്ഥ എന്തായിരിക്കും?—ആലോചിച്ചു നോക്കൂ!—പുരുഷോത്തമന്റെ മേൽ ആരോപിച്ചിട്ടുള്ള കൊലക്കുററം അവനിൽനിന്നു നീങ്ങും. ന്യായാധിപൻ ആവർത്തിച്ചു ഒരു കേസ്‌വിസ്താരം നടത്തും. അതു നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും കള്ളസത്യംചെയ്തു നിരപരാധിയായ ഒരുവനെ കൊല്ലുവാൻ വേണ്ട കളവായ തെളിവുകൾ

നിർമ്മിച്ചുണ്ടാക്കിയെന്നുള്ള സംഗതിയെപ്പററി ആയിരിക്കം വിസ്താരാവസാനത്തിൽ എന്നും നിലനില്ക്കത്തക്കതായ അവമാനവും ജീവപൎയ്യന്തം തടവും സിദ്ധിക്കും!''

റസ്റ്റി:—''പൊന്നെജമാനെ—ഞാൻ പാവമാണെ—ഈ വയസ്സുകാലത്തു് എന്നെ കഷ്ടപ്പെടുത്തരുതെ—എന്നെ വൃഥാ ഭയപ്പെടുത്തീട്ടാവശ്യമുണ്ടൊ?''

താന്ത്യാ:—''ജ്യേഷ്ഠൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം വൃഥാ പറഞ്ഞു എന്നാണു താൻ വിചാരിക്കുന്നതു്—അല്ലെ?—തന്റെ സംശയം തീൎത്തേക്കാം—വരൂ!''

ഉടനെ ഭ്രാതാക്കൾ ഇരുവരും അവർ ഇരുന്ന മുറിയുടെ പുറത്തിറങ്ങി നിന്നുകൊണ്ടു തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ ആ വൃദ്ധൻ അയാൾ ഇരുന്നയിടത്തുനിന്നു എണീററിട്ടില്ലെന്നു കണ്ടു ഭീംജീ അയാളുടെ അരികിൽ ചെന്നു്—''എന്താ താൻ ഇരിക്കുന്നതു്?—ഭയപ്പെടേണ്ടാ—വരൂ!'' എന്നു പറഞ്ഞു് അയാളുടെ കൈക്കുപിടിച്ചു്, നടത്തിച്ചു—എന്നു പറവാൻ പാടില്ല—വലിച്ചിഴച്ചുകൊണ്ടു് ആ മുറിയുടെ പുറത്തു വന്നു. അപ്പോൾ തന്നെ ഗോപാൽറാമനെ വിളിച്ചു വഴികാണിപ്പാനാജ്ഞാപിച്ചു. ഇതിനുമുമ്പൊരദ്ധ്യായത്തിൽ ഗോപാൽറാമൻ പിണഞ്ഞ അബദ്ധത്തെപ്പററി മുൻകൂട്ടി മണിപുരാധീശന്മാരെ തെൎയ്യപ്പെടുത്തുവാൻ തക്ക അവസരം നോക്കി ദിവസം കഴിക്കുകയായിരുന്നു എന്നു പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നുവല്ലൊ. ഇപ്പോഴും സത്യമെല്ലാം പറയാൻ ഭയംകൊണ്ടു അവൻ തുനിഞ്ഞില്ല. മണിപുരന്മാരുടെ ആജ്ഞാനുസരണം ഗോപാൽറാം വിളക്കുംകൊണ്ടു നടക്കാൻ മടിച്ചതുകൊണ്ടു്

താന്ത്യാ:—''എന്താണു്!—നിനക്കു നടക്കാൻ പാടില്ലെ? പറഞ്ഞതുപോലെ ചെയ്യാതെ നില്ക്കുന്നതെന്തു്?''

ഗോപ.—''പ്രഭോ! എന്റെ ജീവനും ദേഹവും യജമാന്മാരുടേതാണു്. എന്നെ ഏല്പിച്ചിരുന്ന ജോലി ഞാൻ ശരിയായി നോക്കിയതിന്നിടയിൽ എനിക്കു് ഒരു അബദ്ധം പററാൻ ഭാവിച്ചു. അതിനെപ്പററി എല്ലാം പിന്നെ ബോധിപ്പിക്കാം. ഇപ്പോൾ നാം പോകേണ്ടതു ചുവട്ടിലുള്ള

അറയിലേയ്ക്കാണ്. അയാളോടുകൂടി മറേറസ്ത്രീയേയും വേറൊരറയിലിട്ടിട്ടുണ്ട്. അതു് അവളുടെ ദുരഭ്യേശത്തിന്റെ ഫലമാണ്. അതിനെപ്പററിയും ബോധിപ്പിക്കാം."

ഭീം:—"പിന്നെ ചോദിക്കാം!—നീ ആ അറയിലേക്കു വഴി കാണിക്ക്!"

മണിപുരന്മാരുടെ സ്വഭാവത്തെപ്പററി ആലോചിച്ചാൽ ഈവിധം വലുതായ വീഴ്ചയ്ക്കു് ഉടനടി കഠിനശിക്ഷ കൊടുക്കുന്നതായിരുന്നു പതിവു്. ഈ വിഷയത്തിൽ തന്റെ യജമാനൻ ശാന്തമായി അരുളിച്ചെയ്ത കല്പനകേട്ടിട്ടു, താൻ രക്ഷപ്പെട്ടുവെന്നുള്ള സന്തോഷത്തോടെ ഗോപാൽറാം വിളക്കുമായി മുമ്പിൽകല്പടികളിൽകൂടി കീഴ്പോട്ടു് ഇറങ്ങിത്തുടങ്ങി. റസ്റ്റിരാമനെമുമ്പിൽ തള്ളിവിട്ടുകൊണ്ടു, മണിപുരന്മാരും ഇറങ്ങി. ആ വൃദ്ധന്റ് അപ്പോഴുണ്ടായ പ്രാണഭീതിയെപ്പററി വർണ്ണിപ്പാൻ പ്രയാസമാകുന്നു. തുക്കായും, ചുററിയും, വെട്ടിയുണ്ടാക്കിയിരുന്ന കല്പടികളിൽകൂടിഇറങ്ങി ഒട്ടേറെപോയിട്ടും പടികൾ അവസാനിക്കുന്നില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾതന്നെ പാതാളഗഹ്വരങ്ങളിൽ കൊണ്ടുചെന്നു ബലികൊടുപ്പാനൊ, അല്ല, വല്ലഇരുട്ടറയിലുംപൂട്ടിയിടുവാനോനിശ്ചയിച്ചായിരിക്കും, തന്നെ ചതിച്ചു പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ളതെന്നു വിചാരിച്ചുറസ്റ്റിരാമന്ഉറക്കെനിലവിളിക്കണമെന്നു തന്നറിയാതെ തോന്നിപ്പോയി. അടുത്തനിമിഷംഅവർ, തന്നെമനഃപൂർവ്വംഉപദ്രവിപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്നാൽ വിവാഹസംബന്ധമായി മാദ്ധ്യസ്ഥ്യം നില്പാൻ പറകയില്ലായിരുന്നു എന്നു വിചാരിച്ചു അയാൾ സമാധാനപ്പെട്ടു. ഇങ്ങിനെ ഭയപ്പെട്ടും ഓരോന്നാലോചിച്ചുസമാധാനപ്പെട്ടും ഒട്ടുവളരെ കല്പടികൾ ഇറങ്ങിഅയാൾഒടുവിൽ സമനിരപ്പുള്ള ഒരു തളത്തിൽ എത്തി. അപ്പോൾ ഗോപാൽറാമനോടു്—"ആ വിളക്കു് ഇവിടെ കൊണ്ടുവാ" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു ഭീംജീ വിളക്കു വാങ്ങി ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു് "എടോ റസ്റ്റിരാമാ—താൻ ഇവിടെ നോക്കു!" എന്നു പറഞ്ഞു.

വിളക്കിന്റെ പ്രകാശംകൊണ്ടു കല്ലറയിൽ ഒരററത്തു്

അഴിഞ്ഞു ചിതറിക്കിടന്ന തലമുടിയോടും ജ്വലിച്ച നേത്രങ്ങളോടും നിന്നിരുന്ന വൃദ്ധയെ കണ്ടു. റസ്റ്റിരാമൻ താനറിയാതെ ഭയാശ്ചര്യങ്ങൾ ഒന്നുചേൎന്ന ഒരു ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ട് ആ സ്ത്രീയേനോക്കി.

റസ്റ്റിരാമന്റെ നില കണ്ടിട്ട്—"താൻ ഈ സ്ത്രീയെ അറിയുമോ" എന്നു ഭീംജി ചോദിച്ചു.

ഈ ചോദ്യം കേട്ട ഉടൻ ഗുഹപോലേയുള്ള ആ സ്ഥലത്തു പ്രതിദ്ധ്വനിയിട്ട കേൾക്കമാറുച്ചത്തിൽ ആ സ്ത്രീ ഹ—ഹാ—എന്നൊരു ചിരിയോടുക്രുടി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"അയാൾ എന്നെ അറിവാനിടയില്ല!—ഞാൻ അയാളെ അറിയും! ഇന്നാൾ ആ കൊടുങ്കാററും മഴയുമുണ്ടായിരുന്ന രാത്രിയിൽ കാട്ടിനുള്ളിൽ ആ സ്തംഭത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ വെച്ച് അയാളെ ഞാനുണൎത്തി.

താന്ത്യ:—"ബുദ്ധിക്കു സ്ഥിരമില്ലാത്ത ഇവളോടു വൎത്തമാനം പറയുന്നതെന്തിന്? നേരം പോയി! പുലരുന്നതിനു മുമ്പിൽ ഈ കിഴവനെ പ്രതാപഗിരിയിൽ അയയ്ക്കണ്ടേ?"

"അതെ!" എന്നു പറഞ്ഞു് ഭീംജി അടുത്തു വേറൊരു അറയുടെ മുമ്പിൽ ചെന്നു വിളക്കുയൎത്തിപ്പിടിച്ചു.

അവിടെ മഹാപ്രാകൃതനായി, കീറിയും മലിനമായുമുള്ള വസ്ത്രങ്ങളാൽ ശുഷ്കിച്ച ദേഹത്തെ മറച്ചുകൊണ്ട് ഒരാൾ കുനിഞ്ഞിരുന്നിരുന്നു.

വിളക്കിന്റെ പ്രകാശം കണ്ടതുകൊണ്ടും ആരോ സംസാരിക്കുന്നതു കേൾക്കയാലും അയാൾ തലപൊക്കി നോക്കി. ഉടനെ അയാൾ റസ്റ്റിരാമനെ കണ്ടിട്ട് അത്യാശയോടെ—"അയ്യോ എന്നെ രക്ഷിക്കണേ" എന്ന് അപേക്ഷിച്ചു.

ഈ വിധം ദീനസ്വരം പുറപ്പെടുവിച്ച ആൾ ആരായിരുന്നു എന്നു പരിശോധിച്ച്, മനസ്സിലായ ഉടൻ ആ വയോധികൻ അപാരഭയത്തോടും പ്രാണവേദനയോടും ഉറക്കേ—"ഹാ-ദൈവമേ—അയ്യ്—" എന്നിത്രയും നിലവിളിച്ചുപറഞ്ഞു. ശേഷം

പറവാൻ ശക്തനാകാതെ അയാൾ മോഹാലസ്യമായി നിലത്തു വീണു.

* * * * * *
* * * * *

ഈ സംഭവം കഴിഞ്ഞു് അരമണിക്കൂറിനുള്ളിൽ മണിപുരന്മാരുടെ പ്രാകാരത്തിൽനിന്നു രാമനും റഡ്ഢിരാമനും അശ്വാരൂഢന്മാരായി യാത്ര തിരിച്ചു. നിഷ്കളങ്കമായി പ്രകാശിച്ച ചന്ദ്രികകൊണ്ടു് ആ വൃദ്ധന്റെ മുഖം കാണാമായിരുന്നു. ആ ഒരു രാത്രിയിലുണ്ടായ മനോവേദനയുടെ കാഠിന്യംകൊണ്ടു് അയാളുടെ വയസ്സിൽ ഒരു പത്തു സംവത്സരത്തെ വാർദ്ധക്യംകൂടി ചേർന്നതുപോലെ കണ്ടു. വ്യസനഭാരം കൊണ്ടു കുതിരയുടെ കടിഞ്ഞാൺ പിടിക്കാതെ കുതിരപ്പുറത്തു് അയാൾ കുനിഞ്ഞിരിക്കയായിരുന്നു.

ആ വൃദ്ധൻ കുതിരയെ ഓടിപ്പാൻ ഭാവമില്ലെന്നു കണ്ടു് രാമൻ തന്റെ കുതിരയെ ഇളക്കിവിട്ടുകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു:—"ഹേ—നേരം പുലരാറായി—വേഗം വരു!" ഈ വാക്കുകൾ റഡ്ഢിരാമൻ കേട്ടിട്ടോ, അല്ല, രാമന്റെ കുതിര ഓടുന്നതു കണ്ടിട്ടു മറേറക്കുതിരയും ഓടിത്തുടങ്ങിയതു കൊണ്ടോ—കുതിരകൾ വേഗത്തിൽ പോയി. ഇവർ പ്രതാപഗിരിയുടെ സമീപമുള്ള വഴിയുടെ ഒരു വളവു തിരിഞ്ഞു. ഉടൻ ആ വൃദ്ധനോടു് രാമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമൻ ഒളിച്ചോടിപ്പോയപ്പോൾ പിൻതുടർന്ന രണ്ടു ഭടന്മാരെ അയാൾ കൊന്നു എന്നു താനും തന്റെ യജമാനും കളവുപറഞ്ഞില്ലേ?—എടോ കിഴവാ, നോക്കു!—ഇതാ ഇവിടെവെച്ചാണു പുരുഷോത്തമനേയും ആ രണ്ടു ഭടന്മാരേയും ഞങ്ങൾ എതിർത്തതു്. രണ്ടു ഭടന്മാരിൽ ഒരുവനെ ഞാനാണു കൊന്നതു്. യുദ്ധംകഴിഞ്ഞിട്ടു് ആ രണ്ടുപേരുടേയും പ്രേതങ്ങളെ വലിച്ചു കാട്ടിലിട്ടതും ഞാൻതന്നെ."

റഡ്ഢിരാമൻ ഇതിനു മറുപടിയൊന്നും പറഞ്ഞില്ല. പിന്നെ ഇവർ പിരിയേണ്ട ദിക്കിൽ ചെന്നപ്പോൾ, രാമൻ—"ഇ

നി അങ്ങോട്ടു് ഞാൻ വരുന്നില്ല. ഇവിടം വരെ വരാനാണു യജമാൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു്!" എന്നു പറഞ്ഞു.

ഇതിന് എന്തു മറുപടി പറയുന്നു എന്നു് ഓൎമ്മിക്കാതെ— "അതെ—അതെ—" എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, തന്റെ കുതിരയുടെ കടിഞാൺ രാമന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തുംവെച്ചു്, റസ്ഥിരാമൻ കുതിരയിൽ നിന്നിറങ്ങി പ്രതാപഗിരിയിലേക്കു പോയി.

മുപ്പത്തേഴാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ രണ്ടു് അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ പ്രസ്താവിച്ച സംഭവങ്ങൾ നടന്നതിന്റെ അടുത്ത ദിവസം രാവിലെ മാളവാധീശൻ, എണീറ്റു മുഖപ്രക്ഷാളനാദികൾ ചെയ്തു്, തന്റെ മുറിയിൽ രാവിലത്തെ ഭക്ഷണം കൊണ്ടുവരുവാൻ ആജ്ഞാപിച്ചിട്ടു്, ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. ഇദ്ദേഹത്തിനു രാത്രിയിൽ ഉറക്കം ശരിയായിട്ടുണ്ടായില്ല. പ്രതാപഗിരിയിൽ അദ്ദേഹം വന്നതിൽ പിന്നെ ഒരുദിവസമെങ്കിലും സുഖമായി നിദ്രചെയ്തുവെന്നു പറവാൻ പാടില്ല. പ്രത്യേകിച്ചു കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിലെ അസുഖം കൊണ്ടു മനസ്സിനും ദേഹത്തിനും അദ്ദേഹത്തിനു ഒരുപോലെ അസ്വാസ്ഥ്യം ബാധിച്ചു. രാവിലെ, മഞ്ഞുകൊണ്ടു് എല്ലാവരും തണുപ്പകററുന്ന വസ്ത്രങ്ങൾ പുതച്ചിരുന്നു. മാളവാധീശനാകട്ടെ, ദേഹം ഉഷ്ണിച്ചിട്ടു്, തണുത്ത കാററേല്പാൻ താൽപര്യത്തോടെ ജനാലിനു സമീപം ചെന്നുനിന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു് നാവിൽ ജലമയമില്ലാതിരുന്നതിനാൽ കുറെ ശുദ്ധജലം എടുത്തു കുടിച്ചു. പിന്നെ, മേശയുടെ ഒരു കോണിൽ ചെന്നിരുന്നു് ആ ഉന്നതപ്രദേശത്തുനിന്നു നോക്കിയാൽ കാണാവുന്ന മനോഹരമായ കാഴ്ചയെ മഞ്ഞുമൂടലിനാൽ അപ്രത്യക്ഷമാക്കി തീൎത്തതിനെ അശ്രദ്ധയോടെ നോക്കികൊണ്ടു് അദ്ദേഹം മനോരാജ്യത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു.

"ഇതെന്തൊരു കഥയാണു്?—എനിക്കു് ഇങ്ങിനെ വൈഷമ്യമുണ്ടാവാൻ ഒരു കാരണവും ഇല്ലല്ലൊ?—നാളെ വല്ലപ്രകാര

വും നേരംപുലരന്നെങ്കിലൊ?—ഇന്ന് അൎദ്ധരാത്രി കഴിഞ്ഞാൽ പി
ന്നെ പുരുഷോത്തമന്റെ തടസ്ഥം ഉണ്ടാവില്ല!—ഹ! ആ വി
സ്താരത്തിൽ എന്റെ പോരു ശരിയായിപ്പററി!—ഞാൻ വിചാ
രിച്ച കടവിൽ അടുക്കയുംചെയ്തു!—അവൻ മരിച്ചാൽ അവന്റെ
ദുഷ്കൃത്യത്തിന്റെ ഫലമെന്നു കരുതി താര സമാധാനപ്പെടാൻ
മതി. പിന്നെ അവനെപ്പററിയുള്ള ഓൎമ്മ ഇല്ലാതാവാനെ അ
വൾ ശ്രമിക്കയുള്ളൂ—അങ്ങിനെ അവൾ മറന്നാലല്ലാതെ എ
ന്റെ തന്ത്രം ഫലിക്കുകയില്ല—പിന്നെയല്ലെ എന്റെ ഭാഗ്യോദ
യം!—താരയ്ക്കു എന്റെനേക്കു ക്രമേണ പ്രേമം വൎദ്ധിച്ചിട്ട് എ
ന്നെ കാണുമ്പോൾ ആ ഓമനമുഖം പുഞ്ചിരിക്കുളൎനിലാവു കൊ
ണ്ടു പ്രശോഭിതമാകുന്നതു കാണേണ്ടതല്ലെ?—അവളെ വശംവദ
യാക്കുവാൻ ഞാൻ ചെയ്ത ഭഗീരഥപ്രയത്നത്തിന്റെ ഫലം എ
നിക്ക് ആ പുഞ്ചിരിമതി. ഇതു് എനിക്കു കിട്ടുമെന്ന് ഇപ്പോൾ
ഉറപ്പായി തോന്നുന്നതുപോലെ രണ്ടു ദിവസത്തിനുമുമ്പു തോന്നി
ല്ല. എതിർവാദത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞ പന്നിയുടെ
കഥ ന്യായാധിപൻ വിശ്വസിച്ചുപോയതായിരുന്നു. എന്നു മാ
ത്രമല്ല, ധൎമ്മയുദ്ധത്തിൽ ചന്ദ്രസേനൻ മരിച്ചതാണെന്ന് അഭി
പ്രായപ്പെട്ടെങ്കിലും അതരക്കേടായേനെ. ദൈവാധീനം കൊണ്ടു
അതിനൊന്നിനും ഇടയാകാതെ, ഞാൻ വിചാരിച്ചതുപോലെ
എല്ലാം സാധിച്ചതു നോക്കുമ്പോൾ താരയെ ലഭിക്കുന്ന കാൎയ്യവും
പ്രയാസമല്ലെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ ഇരി
ക്കെ മനസ്സിനു സന്തോഷമുണ്ടാവാനുള്ളതിനു പകരം ഈ അകാ
രണമായ ഭയം ജനിക്കുവാനും തന്നിമിത്തം അസ്വസ്ഥനാവാനും
ഹേതു എന്തുള്ളു. കഴിഞ്ഞകാലങ്ങളിൽ ഞാൻ പ്രവൎത്തിച്ചിട്ടു
ള്ളതിലെല്ലാം ജയം നേടിട്ടേയുള്ളൂ. പിന്നെ ഈ വിഷയത്തിൽ
സംശയം തോന്നുവാൻ ഒന്നുമില്ല! പാൎവ്വണസിംഹന്റെ ഭവന
ത്തിലേയ്ക്കു താരയെകൊണ്ടു പോയപ്പോൾ വിശ്വന്തൻ എന്നോ
ടു സാധാരണ മൎയ്യാദപോലും കാണിച്ചില്ല!—പക്ഷേ എന്റെ
രഹസ്യങ്ങൾ ആ വിദ്വാൻ അറിഞ്ഞുവെന്നു വരുമോ?—ഛേ! അ
തിനു തരമില്ല!—പിന്നെ ഈ വിധം നിമിഷം പ്രതി വൎദ്ധിച്ചുവരു
ന്ന ആപൽസൂചകങ്ങളായ വിചാരങ്ങൾ എന്തുകൊണ്ടാണ്?—
അതു കളവാൻ മാൎഗ്ഗമൊന്നും കാണുന്നില്ലല്ലോ.[22]

ഇങ്ങിനെ വിചാരമഗ്നനായിത്തീൎന്നതിനാൽ മതിമറന്നു ജയസിംഹൻ ഇരുന്നപ്പോൾ താലൂക്ക്ദാർ അവിടെ ചെന്നു. പ്രഭു താലൂക്ക്ദാരെ കണ്ട ഉടൻ—"എന്തെല്ലാമായി?" എന്നുചോദിച്ചു.

താലൂ:—"ഇന്നാലെ ഞാനെല്ലാം ധരിപ്പിച്ചുവല്ലോ. വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. ആചാൎയ്യന്മാരെ വരുത്തുവാൻ പുനാക്കു ആളയച്ചിട്ടുണ്ട്."

താലൂക്ക്ദാർ ഇത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കു ലക്ഷ്മണൻ അവിടെ ചെന്നു പ്രഭുവിന്റെ ചെവിയിൽ രഹസ്യമായി എന്തോ പറഞ്ഞു.

ഇതു കേട്ടിട്ട് ഒരു ഞെട്ടലോടുകൂടി അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"കാരണമെന്താ?—നിന്നോട് എപ്പോൾ പറഞ്ഞു?"

ലക്ഷ്മ:—"ഇപ്പോൾ! ഒരു നിമിഷംപോലും ആയില്ല!"

പ്രഭു:—"നീ പോയിട്ട്, ഞാൻ ഉടനെ വരും എന്നു പറ."

ലക്ഷ്മണൻ വണക്കത്തോടും താഴ്മയായുമുള്ള ഒരു ഭാവത്തോടെ പിൻമാറി പോയി.

വിശ്രാന്തൻ അവിടെ ഇല്ലായിരുന്നതുകൊണ്ട്, ലക്ഷ്മണനു പ്രത്യേകജോലിയൊന്നും ഇല്ലാതെ റഘുറാമന്റെ മുറിയുടെ സമീപം ചെന്നിരിക്കയായിരുന്നു. റഘുറാമൻ, തന്റെ മുറിയിൽ രാവിലെ എത്തിയശേഷം അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്ന കഠിനതാപവും ആപൽഭയവുംകൊണ്ടു ക്ഷീണിച്ചു പരവശനായി ഭവിച്ചു എന്നു മാത്രമല്ല, അയാളുടെ കിടക്കവിട്ട് അനങ്ങുവാൻപോലും കഴിയാതെയുമായി. എന്നാൽ ആ വൃദ്ധൻ അറിവാനിടയായ പ്രധാനസംഗതികളെപ്പററി ജയസിംഹന് എത്രയും ക്ഷണത്തിൽ അറിവുകൊടുക്കേണ്ടതു് ആവശ്യമാണെന്നു കരുതി അയാൾ ആ കിടപ്പിൽ കിടന്നുംകൊണ്ട്—"പുറത്താരെങ്കിലുമുണ്ടെങ്കിൽ ഒന്നിവിടെ വരണെ" എന്ന് ദീനസ്വരത്തിൽ വിളിച്ചു പറഞ്ഞു. ഈ ശബ്ദം കേട്ടുകൊണ്ടു് ആ വൃദ്ധന്റെ അരുകിൽ ചെന്നതു ലക്ഷ്മണനായിരുന്നു. ഉടനെ പ്രഭുവിനോടു വിവരം

തെരിയപ്പെടുത്തുവാൻ അവനെ അയാൾ പറഞ്ഞയച്ചു. റഡ്ഢിരാമന്റെ അപ്പോഴത്തെ ദേഹസ്ഥിതിയും, അയാൾ ലക്ഷ്മണനോടു പറഞ്ഞവിധവും അവൻ ജയസിംഹനെ കണ്ടു പറഞ്ഞപ്പോൾ ആ പ്രഭുവിന്നുണ്ടായ ഭാവപകൎച്ചയും കണ്ടിട്ടു്, പ്രഭുവിന്നും റഡ്ഢിരാമന്നും തമ്മിൽ ഏതോ പ്രധാനകാൎയ്യത്തെപ്പററി ആലോചിപ്പാനുണ്ടെന്നു് അവൻ വിചാരിച്ചു.

പുരുഷോത്തമനെ കൊലക്കുററത്തിന്മേൽ തടവിൽ പാൎപ്പിച്ചതുടങ്ങിയതുമുതൽ ജയസിംഹന്റെയും റഡ്ഢിരാമന്റെയും കൂടിയാലോചനകൾ കണ്ടിട്ടും വിസ്താരസമയം അവർ കൊടുത്ത മൊഴികളുടെ സ്വഭാവംകൊണ്ടും അവൎക്കു പുരുഷോത്തമന്റെ നേൎക്കു് അശേഷം അനുകമ്പയില്ലെന്നു ലക്ഷ്മണൻ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. വീണ്ടും ജയസിംഹനു താരയെ വിവാഹം ചെയ്യണമെന്നുള്ള അത്യാശനിമിത്തം പുരുഷോത്തമനോടു് വലുതായ സ്പൎദ്ധയുണ്ടെന്നും അവൻ അറിയാതിരുന്നില്ല. അവിടെ അപ്പോൾ നടക്കുന്ന നാടകം പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കിലിടുന്നതിനോടുകൂടി അവസാനിക്കുമൊ എന്നുള്ള സംശയത്തോടെ അവൻ ആ കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ആവൎത്തിച്ചാവൎത്തിച്ചു് ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഇങ്ങിനെയുള്ള വിചാരങ്ങൾ മനസ്സിൽ കടികൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ സംശയനിവൃത്തിക്കു വല്ലതും തരമുണ്ടോ എന്നു നോക്കുന്നതു മനുഷ്യസ്വഭാവമാണല്ലോ? റഡ്ഢിരാമൻ അയാളുടെ യജമാനനെ കാണുമ്പോൾ പറയാൻ പോകുന്നകാൎയ്യം എന്താണെന്നറിയണമെന്നു് ലക്ഷ്മണൻ ആഗ്രഹിച്ചു. അതു് എങ്ങിനെ സാധിക്കാമെന്നായി പിന്നത്തെ ആലോചന. റഡ്ഢിരാമൻ കിടക്കുന്ന സ്ഥലത്തെപ്പററി ആലോചിച്ചുനോക്കി. അതിന്നുശേഷം അവൻ ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു—"ജയസിംഹൻപ്രഭു ഇപ്പോൾ വരും. ഏതായാലും ഇക്കാൎയ്യത്തിൽ ഞാൻ ഒരു സൂത്രം ഒപ്പിച്ചില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ ആഗ്രഹിച്ചതു സാധിപ്പാൻ പ്രയാസമാകും!"

ഇപ്രകാരം വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു് അവൻ റഡ്ഢിരാമന്റെ കട്ടിലിന്നു സമീപം ചെന്നു നിന്നു.

റഡ്ഡി:—"നീ അദ്ദേഹത്തിനോടു പറഞ്ഞുവോ?"

ലക്ഷ്മ:—പറഞ്ഞു. പ്രഭു ഇപ്പോൾ വരും. ഇനി ഞാൻ വല്ലതും ചെയ്യേണ്ടതായുണ്ടോ?"

റഡ്ഡി:—"ഒന്നുമില്ല. നീ പൊയ്ക്കോ—പ്രഭു വരുമ്പോൾ ഇവിടെ ആരും നില്ക്കണ്ട—"

ലക്ഷ്മണൻ ആ വൃദ്ധൻെറ മുമ്പിൽനിന്നു തിരിച്ചു മുറിയുടെ പുറത്തിറങ്ങുന്നു എന്ന ഭാവത്തിൽ കതകിനു സമീപം വന്നു വാതിൽഅടച്ചുംവെച്ചു, ശ്വാസം വിടുന്നതുപോലും കേൾപ്പിക്കാതെ സമ്പ്രദായത്തിൽ റഡ്ഡിരാമൻ കിടന്ന കട്ടിലിൻെറ ചുവട്ടിൽ കടന്നു ഭിത്തിയോടു ചേർന്നുകിടന്നു. ആ മുറിയുടെ വാതിൽ റഡ്ഡിരാമൻെറ തലയുടെ ചൊവ്വിനു പിൻഭാഗത്തായിരുന്നു. അതിനാൽ ആ ഭൃത്യൻ പുറത്തു പോയിട്ടു വാതിൽ അടച്ചതായിരുന്നു എന്നു റഡ്ഡിരാമൻ വിശ്വസിച്ചു.

മുപ്പത്തിഎട്ടാം അദ്ധ്യായം.

ലക്ഷ്മണൻ കട്ടിലിൻെറ ചുവട്ടിൽ പാററിക്കഴിഞ്ഞ ഉടൻ ജയസിംഹൻ, ആ മുറിയുടെ കതകുതുറന്ന്, അകത്തുവന്നു. തൻെറ ആശ്രിതനായ റഡ്ഡിരാമൻെറ മുഖം വിഷാദംകൊണ്ടും ക്ഷീണംകൊണ്ടും വാടിയും അയാളുടെ വാർദ്ധക്യം ദ്വിഗുണീഭവിച്ചതുപോലെയും കണ്ടിട്ടു വളരെ പരിഭ്രമത്തോടെ അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"എന്താടോ തനിക്ക്?—തൻെറ പരവശത കണ്ടിട്ടു ഭയം തോന്നുന്നല്ലോ?—കാര്യമെന്താ?—പറയൂ!"

ആ ചോദ്യംകേട്ടിട്ടു, റഡ്ഡിരാമൻ ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കാൻപോലും ശക്തനാകാതെ ശ്രമപ്പെട്ടും വിറയലോടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അവിടന്ന് ആ വാതിൽ അടച്ചില്ലെങ്കിൽ അടച്ചു കുററിയിടണം!"

ജയസിംഹൻ കാൎയ്യം എന്തെന്നറിവാനുള്ള ബദ്ധപ്പാടുകൊണ്ടു്—"അതെല്ലാം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെടോ—താൻ പറയു!" എന്നു ധൃതിയിൽപറഞ്ഞു.

റഷീ:—"പ്രഭോ!—നമുക്കു നല്ല കാലമല്ല!— എന്തെല്ലാം നേരിടാൻ പോകുന്നു എന്നു് അറിവാൻ പാടില്ല!—എന്നാൽ അതു പരിഹരിക്കുവാൻ മാൎഗ്ഗവുമുണ്ടു്."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടായ ഭയം ദുസ്സഹമായി ഭവിക്കുകയാൽ വിറച്ചുംകൊണ്ടു ജയസിംഹൻ:—

"എന്തു്? അപകടത്തോ?—എന്തിനെപ്പററിയാണു്?"

റഷീ:—"പുരുഷോത്തമന്റെ കാൎയ്യത്തെപ്പററി!"

ജയ:—"ഇതാണോ താൻ വലിയ കാൎയ്യംപോലെ പറയുന്നതു്? ഞാൻ നന്നെ അന്ധാളിച്ചു. ഇക്കാൎയ്യത്തെപ്പററി തനിക്കു ക്രമത്തിലധികം ക്ഷീണവും വ്യസനവും ഉണ്ടായതെന്താ?–താൻ രാത്രിയിൽ ഉറങ്ങുവാൻ പോയതുവരെ ഈ പരവശതയില്ലായിരുന്നു. നേരം പുലൎന്നപ്പോൾ തന്റെ സ്ഥിതി പിഴച്ചുകാണുന്നു. എന്താ സ്വപ്നംകണ്ടോ?— എന്താടൊ കിഴവാ?"

റഷീ:—"അതു് എനിക്കു പറയാൻകൂടി ഭയമാകുന്നു. വിചാരിക്കുമ്പോൾ ഞെട്ടി വിറയ്ക്കുന്നു.—ഞാൻ ഉറക്കത്തിൽ നടക്കാറുണ്ടു്."

ഇത്രയും കേട്ടപ്പോൾ ജയസിംഹൻ ഇരുന്നായിടത്തുനിന്നു ചാടി എണീററു, പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി:—

"ഗ്രഹപ്പിഴയ്ക്കു് എന്തോ ഏടാകൂടം വരുത്തിവെച്ചു എന്നു തോന്നുന്നു."

റഷീ:—"എന്റേ അറിവോടുകൂടി ഞാൻ ഒന്നും ചെയ്തിട്ടില്ല. ഞാൻ ഈ ഒരു അവസരത്തിൽ മാത്രമല്ല;—ഇതിനു മുമ്പും പതിവായി ഉറക്കത്തിൽ നടക്കാറുണ്ടെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ചിലപ്പോൾ വഴിക്കുവെച്ചും, കാട്ടിനുള്ളിൽവെച്ചും, വല്യതയ മഴയുള്ളപ്പോഴും, ഞാനുണൎന്നു വിഷമിച്ചിട്ടുണ്ടു്."

ജയ:—"മതി—മതി!—നിൎത്തു കഥ!"

റസ്റ്റി:—"ഞാൻ പറയട്ടെ— എനിക്കു പററിയ വിപത്തു്!"

ജയ:—"ഇതെന്തൊരു കിഴട്ടുക്രന്താണു്?—താൻ കാൎയ്യമൊന്നും പറയാതെ, അതുമിതും പറയുന്നതേയുള്ളൂ. ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതു താൻ ധൈൎയ്യമുള്ളവനെന്നായിരുന്നു."

റസ്റ്റി:—"എന്തൊക്കെ പറഞ്ഞാലും ഉറക്കത്തിൽ നിൎഭാഗ്യവശാൽ എനിക്കു പററിയ വിപത്തിനെ അവിടത്തെ തെരിയപ്പെട്ടുത്തേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. വിപത്തു് എന്നു പറഞ്ഞതു്, നാം രണ്ടാളേയും സംബന്ധിക്കുന്നതാണുതാനും!"

ജയ:—എന്നേയും സംബന്ധിക്കുന്നതോ?—പുരുഷോത്തമൻ രക്ഷപ്പെട്ടുമെന്നൊ?—"

റസ്റ്റി:—അതും കണ്ടിടത്തോളം വരാൻ പാടില്ലെന്നില്ല. ആ കാൎയ്യത്തെ സംബന്ധിച്ചാണു് എനിക്കു് അധികവും ഭയം!"

ഈ വാക്കുകൾകൊണ്ടു, ജയസിംഹൻ ഒരുവിധത്തിലും ആലോചിച്ചിട്ടു സാരം ഗ്രഹിപ്പാൻ കഴിയാതേയും, വാസ്തവാവസ്ഥ ആ വൃദ്ധൻ പറയുന്നില്ലല്ലൊ എന്നു വിചാരിച്ചുണ്ടായ പരിഭ്രമത്തോടും, അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"തനിക്കു സുഖക്കേടാണെന്നു കേട്ടതുകൊണ്ടു ഞാൻ വന്നു. തനിക്കെന്തോ പറവാനുണ്ടെന്നു കണ്ടിട്ടാണു ഞാൻ ഇത്രയും നേരം ഇവിടെ ഇരുന്നതു്. കേട്ടിടത്തോളം തനിക്കു് ഒന്നും പറവാനില്ലെന്നു തോന്നുന്നു. ഞാൻ പോകട്ടെ."

താന്താങ്ങളുടെ മനസ്സാക്ഷിക്കു വിപരീതമായി ചെയ്യുന്ന ഓരോ പാപകൎമ്മത്തിന്റേയും ഓൎമ്മയില്ലാതാകുവാൻ വിശേഷജ്ഞാനത്തോടുകൂടിയ മനുഷ്യൎക്കു സാധിക്കുമൊ? പല ദുഷ്കൃത്യങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുള്ളവയിൽ മഹാപാതകങ്ങളായുള്ളവ മനസ്സിൽ സദാപി കുടികൊള്ളും. മനുഷ്യജീവിതത്തിൽ മനസ്സാക്ഷിയെ മലിനപ്പെടുത്തിയാൽ ഉണ്ടാകുന്ന ആ അതീതവസ്തുവിന്റെ നിരന്തരമായ ശാസനപോലെ ഹൃദയത്തെ തപിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടു്, ലോകത്തു വേറൊരു ദുഃഖവും ഇല്ല. ഈ ദുഃഖം അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നജയസിംഹൻപറഞ്ഞ ആ വാക്കുകളിൽനിന്നു്നേരെമറിച്ചു്

അത്ഥമാക്കുവാനേ ഉള്ളു. റസ്സിരാമന്റെ ദുഷ്കമ്മങ്ങൾ പങ്കു കൊണ്ടവനായ ആ പ്രഭു തന്റെ ഭൃത്യൻ പറഞ്ഞ വിപത്തിന്റെ ഏതാണ്ടൊരുരൂപം ഗ്രഹിച്ചുവെങ്കിലും അതു വ്യക്തമായി അറിയണമെന്നുള്ള താൽപര്യത്തോടുകൂടി വീണ്ടും:—

"തന്റെ പീറിക നിത്തു. തനിക്കു പറവാനുള്ളതു നേരെ പറയു."

റസ്സി:—"എന്റെ സംഭ്രമം കൊണ്ട് അങ്ങിനെ പറഞ്ഞുപോയതാണ്. ഞാൻ എല്ലാം പറയാം. കേൾക്കുക! ഇന്നലേയും രാത്രിയിൽ പതിവുപോലെ ഞാൻ ഉറക്കത്തിൽ നടന്ന് കാട്ടിൽപോയി. ഞാൻ കിടപ്പാൻ പോകുന്നതിനു മുമ്പു കതകുകൾ അടച്ചുപൂട്ടി താക്കോൽക്കൂട്ടത്തെ കാവൽക്കാറന്റെ കയ്യിലേല്പ്പിക്കും. അവൻ അതു് എവിടെ സൂക്ഷിച്ചുവെച്ചിരുന്നാലും ഉറക്കത്തിൽ ഞാൻ എണീററു നടന്നുതുടങ്ങുമ്പോൾ അതിനെ കരസ്ഥമാക്കും."

ആ വൃദ്ധന്റെ വത്തമാനം കേട്ട് അക്ഷമനായിട്ട്:—

ജയ:—"ഇതെല്ലാം പിന്നീടൊരവസരത്തിൽ പറയാം! ഇനിയെങ്കിലും ആ ആപത്തു് എന്തെന്നു പറഞ്ഞാൽ കൊള്ളാം."

റസ്സി:—"ഇടയ്ക്കു, അങ്ങിനെ പറഞ്ഞുപോയി!—കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിലെ സംഭവമോത്തിട്ടു വളരെ ബുദ്ധിക്ഷയമുണ്ട്. ചിലപ്പോൾ എന്റെ വിചാരങ്ങൾക്കു കുഴപ്പവും വന്നുപോകുന്നു. ഇന്നലെ രാത്രിയിലും കാട്ടിൽ ഞാൻ പോയി എന്നല്ലെപറഞ്ഞതു്?"

ജയ:—"അതേ!— അതേ!—പറയു"

റ:—"ഞാൻ ഇന്നലേ പോയതു്— പോയതു്,—അവനെ— ആ പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കിലിടുവാൻ നിത്തീട്ടുള്ള കഴുമരത്തിന്റെ ചുവട്ടിലെയ്ക്കായിരുന്നു അവിടെവെച്ചു, ഞാനുണന്നു നോക്കിയപ്പോൾ എന്റെ ചുററും മണിപുരഭടന്മാർ നില്ക്കുന്നതുകണ്ടു. അവരോടുകൂടെ പോരണമെന്ന് അവർ എന്നോടു നിർബ്ബന്ധിച്ചു. പിന്നത്തെ കഥയൊന്നും പറയാനില്ല. ഞാൻ ബോധംവീണു നോക്കിയതു മണിപുരന്മാരുടെ മുഖത്തായിരുന്നു."

ജയ:—"എവിടെ?—മണിപുരന്മാരുടെ അടുക്കൽതന്നെ കൊണ്ടുപോയൊ?—ആ നീചന്മാൎക്കുതന്നെ കൊണ്ടുപോയിട്ടു കാൎയ്യംഎന്തു്?"

റ:—"എല്ലാം ഒരുമിച്ചു പറവാൻ ഞാൻ ശക്തനല്ല. ഞാനന്നപ്പോൾ മണിപുരാധീശന്മാരെ കണ്ടു. ഇവിടെ നടന്ന വിസ്താരത്തെപ്പററി എല്ലാം സവിസ്തരം അവർ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എന്നോട് അവർ അനുക്രമമായി പറഞ്ഞു. ആ കൂട്ടത്തിൽ അവിടുന്നും ഞാനും കൊടുത്തമൊഴിയെപ്പററിയും പ്രസ്താവിച്ചു. ഈ മൊഴികളാണ് ഇപ്പോൾ വലിയ തരക്കേടായി തീൎന്നിരിക്കുന്നതു്. ഞാൻ പറഞ്ഞതും അവിടുന്നു പറഞ്ഞതും ഒക്കെ കളവെന്നു തെളിയിക്കാൻ അവൎക്കു കഴിയും!"

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ജയസിംഹന്റെ തലയ്ക്കു ചുട്ടുപിടിച്ചു. ഭയംകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം—"അയ്യോ—റസ്ടിറാമാ!—" എന്നു് ഉറക്കെ വിളിച്ചുപോയി.

റസ്ടി:—"മുഴുവനും പറയട്ടെ—ആ രാക്ഷസക്കൂട്ടം എന്നെ അവരുടെ കോട്ടയുടെ ചുവട്ടിലുള്ള അറകളിൽ കൊണ്ടുപോയി. അവിടെ അവർ തടവിൽ പാൎപ്പിച്ചിട്ടുള്ള രണ്ടാളുകളെ എന്നെ കാണിച്ചു. ഒന്നു് ഇവിടങ്ങളിൽ അലഞ്ഞു നടക്കുന്ന ആ വൃദ്ധൻ. മറേറതു ചന്ദ്രസേനൻ!"

ഇത്രയും ആ വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞു തീൎന്നതോടുകൂടി ജയസിംഹൻ ചാടി എണീററു്, തിരിയെ അദ്ദേഹം ഇരുന്ന കസേരയിൽ പരവശനായി വീണു. നെഞ്ചത്തു കൈവെച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു വാക്കുപോലും പറവാൻ ശക്തനാകാതെ റസ്ടിറാമന്റെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു് അദ്ദേഹം ഇരുന്നുപോയി.

അല്പനേരം കഴിഞ്ഞതിനശേഷം—

ജയ—"താൻ പറഞ്ഞതു വിശ്വസിക്കുന്നതെങ്ങിനെ?—താൻ ഉറക്കത്തിൽ നടക്കുന്നവനാകകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞതു തന്റെ സ്വപ്നമല്ലെന്നു വിചാരിക്കുന്നതെങ്ങിനെ?"

റ:—"അങ്ങിനെയല്ല! ഞാൻ കണ്ടതു് അറിയിക്കുകയായിരുന്നു. ഞാൻ പറയുന്നതു മുഴുവൻ കേൾക്കുമ്പോൾ അവിടുത്തേയ്ക്കു ബോദ്ധ്യംവരും."

ജയ:—"താൻ അവിടെ ഒരു സ്ത്രീ തടവിൽ കിടക്കുന്നതു കണ്ടുവെന്നു പറഞ്ഞില്ലേ.—അവളെ അറിയുമൊ?"

ററ—:"എനിക്കറിഞ്ഞുകൂട. ഇന്നാൾ കൊടുങ്കാററും മഴയും ഉണ്ടായിരുന്നന്നു രാത്രിയിൽ ഞാൻ കാട്ടിൽവെച്ച് ഉണൎന്നു. ആ വലിയ വൎഷത്തിനിടയിൽ ഭയങ്കരമായ ഒരു മിന്നൽ പ്രകാശം ഉണ്ടായി. അപ്പോൾ അവിടെവെച്ച് അവളെ ഞാൻ കണ്ടു. അപ്പോഴെ, മേൽ ആപത്തുതന്നെ എന്ന് എനിക്കു തോന്നിപ്പോയി."

ജയ:—"ശരിയാണു. ഞാൻ ഇവിടെ വന്ന ദിവസം കുതിരയിൽനിന്നു വീണു. അപ്പോൾ കണ്ടു അവളെ—അതിരിക്കട്ടെ, മറെറസംഗതി?"

ററ:—"ഞാൻ ചുരുക്കത്തിൽ പറഞ്ഞേക്കാം. ഭീംജീ താരയെ വിവാഹംചെയ്യുമെന്നു പ്രതിജ്ഞചെയ്തിട്ടുണ്ടത്രെ. അതിന് അവിടന്നു വേണ്ട സഹായം ചെയ്യണംപോലും!"

ജയ:—"ദ്രോഹികളെ!—ആ കന്യകയെ എനിക്കു വിവാഹംചെയ്തുകൂടെന്നുതന്നെ—അല്ലേ?"

ററ.—"അവൎക്ക് അത്രെ ആവശ്യമുള്ളൂ.—അതിലേയ്ക്കു വിശേന്നൻ പ്രഭുവിന്റെ സമ്മതം വരുത്തികൊടുക്കണമെന്നും താൽപര്യമുണ്ട്—ഇതാണു മഹാദുൎഘടം! മറെറതു് ഏതു പ്രകാരവും ആകട്ടെ എന്നു വെയ്ക്കാം."

ജയ:—"അതിനു ഞാനസമ്മതപ്പെട്ടില്ലെങ്കിൽ?" (എന്നു തൊണ്ടവരണ്ട് അലറിയ ശബ്ദത്തിൽ ചോദിച്ചു.)

ററ:—"അങ്ങു കള്ളസത്യം ചെയ്തതിന് അങ്ങെയ്ക്ക് എന്നും നിലനില്ക്കത്തക്കതായ അപമാനം വരുത്തിവയ്ക്കും!—വിവാഹകാൎയ്യത്തെപ്പററി അവർ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളപ്രകാരം നടപ്പാൻ മനസ്സുണ്ടൊ ഇല്ലയോ എന്ന് ഇന്നു സന്ധ്യയ്ക്കുമുമ്പ് അവരെ തെരിയപ്പെടുത്തണമെന്നാണു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു്."

ജയ:—"രഘുരാമാ—ഇതെന്തൊരു കഷ്ടമാണ്?—ഞാൻ വിചാരിച്ചാൽ സാധിക്കാത്തതും സാധിക്കണമെന്നു അവർ പറയുന്നതല്ലൊ?"

റബ്ഗി:—"മണിപുരന്മാർ അതൊന്നും അറിവാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നില്ല! അവരുടെ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യം മാത്രമാണ പ്രധാനമാക്കി വെച്ചിരിക്കുന്നതു്. അവിടുന്ന് എങ്ങിനെ ചെയ്താലും കൊള്ളാം."

ജയ:—"ഞാൻ വിചാരിച്ചിട്ട് ഒരു വഴിയും കാണുന്നില്ല!—ഇതു വിഷമത്തിലാണ് കലാശിക്കാൻ പോകുന്നതു്."

റബ്ഗി:—"ഒരു വിഷമവും ഇല്ല. അനുവാദമുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ വഴി പറയാം."

ജയ:—"താൻ എനിക്കുവേണ്ടിപ്പറയുന്നതിന് അനുവാദമെന്തിനെടൊ—പറയു!—പറയു!—"

റബ്ഗി:—"വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിന്റെ സമ്മതപ്രകാരമൊ, അല്ലാതെയൊ, ഇന്നു മുതൽ ഇരുപത്തിയൊന്നുദിവസത്തിനകം താരയെ ഭീംജീക്ക് വിവാഹം ചെയ്തുകൊടുക്കാമെന്ന പ്രസ്താവിച്ച് ഒരു എഴുത്തെഴുതി ഒപ്പിട്ടയയ്ക്കണം."

ജയ:—"അവർ പറയുന്നപ്രകാരം ചെയ്തില്ലെങ്കിൽ ഉണ്ടാകുന്ന വിപത്തിനെപ്പററി താൻ പറഞ്ഞു.—എന്നാൽ, ഇനി അവർ ആവശ്യപ്പെട്ടതുപോലെ ഞാൻ സാധിച്ചുകൊടുത്താൽ അവൻ ചെയ്യുന്ന പ്രത്യുപകാരം എന്തെന്നു പറഞ്ഞില്ലല്ലൊ."

റബ്ഗി.—"ഇന്നു രാത്രിയിൽ പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കിലിടും. മണിപുരന്മാരുടെ അധീനത്തിൽ തടവുകാരായിട്ടിരിക്കുന്ന രണ്ടുപേരും മരിക്കും!—അതുപോരെ?"

ജയ:—"മതി. അവരുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരം ചെയ്യാം."

റ:—"അവിടുന്ന്, എന്നാൽ, ആ ഉടമ്പടി ഞാൻ പറഞ്ഞവിധം എഴുതിഅയയ്ക്കണം—പിന്നെ മററുള്ള കാര്യങ്ങളെപ്പററിയല്ലെ?—ഈ ഇരുപത്തിയൊന്നു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ എന്തെല്ലാം സംഭവങ്ങൾ വരുന്നൊ?—അതു് അപ്പോൾ കണ്ടതുപോലെ നോക്കിക്കൊള്ളാം."

ജയ:—"അതു് ഒരു യുക്തിതന്നെ! നമ്മുടെ രക്ഷയ്ക്കു് ഇപ്പോൾ അവർ പറയുന്നതു സ്വീകരിക്കാം. പിന്നത്തേടം

ഇപ്പോൾ ആലോചിക്കണ്ട. സകലതും പോയാലും കള്ള
സത്യം ചെയ്തു ശിക്ഷയിലകപ്പെട്ടു എന്നു വരുത്തിക്കൂട.—
ആ ദ്രോഹികൾ! നീചന്മാർ! ഈ പണി പററിക്കുമെന്ന്
ആരു വിചാരിച്ചു?—ദൈവമെ ആ സൌന്ദര്യവതിയായ
താരയെ രാക്ഷസന്മാർ കൊണ്ടുപോകണമല്ലൊ?—കഷ്ടം!—
സ്വയരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി അങ്ങിനെ ചെയ്യേണ്ടിയിരിക്കുന്നു
ല്ലൊ!—ആകട്ടെ, ഉടമ്പടി എഴുതിയാൽ, അതു കൊണ്ടു
പോകാനാരാണ്?—തനിക്കു ദേഹസുഖമില്ല—"

ര:—"അയ്യൊ!—എനിക്കനങ്ങുവാൻ കൂടി പാടില്ല! അവരുടെ,
ഒരാൾ വൈകുന്നേരം ഇവിടെ വരും."

"എന്നാൽ ഏറെ നന്നായി." എന്നുപറഞ്ഞു ജയസിംഹൻ
പോകയുംചെയ്തു. അല്പം കഴിഞ്ഞു ലക്ഷ്മണൻ ഒളിച്ചിരുന്ന
സ്ഥലത്തുനിന്നു രഘുരാമൻ കാണാതെ പുറത്തുചെന്നു നിന്നു.

മുപ്പത്തിയൊൻപതാം അദ്ധ്യായം.

അത്ഭുതം, ഭയം, ആശ, സന്തോഷം മുതലായ വികാരങ്ങളു
ടെ സമ്മേളനം കൊണ്ടു ലക്ഷ്മണന്റെ ഹൃദയം ഡോലായമാന
മായി ഭവിച്ചു. എന്തു പ്രവൃത്തിക്കേണ്ടു എന്നറിയാതെ അവൻ
കുഴങ്ങി. രഘുരാമന്റെ മുറിയുടെ പുറത്തുവന്നതിൽ പിന്നെ,
അവനുണ്ടായ നൂതനവിചാരങ്ങൾ അവനെ ഒന്നും ചെയ്വാൻ
പ്രാപ്തനാക്കീല്ലെന്നുതന്നെയല്ല, അവന്നു നിന്നേടത്തുനിന്ന് ഇള
കുവാൻ പോലും സാദ്ധ്യമായില്ല. പുരുഷോത്തമൻ നിരപരാധി
യെന്ന് ഇപ്പോഴത്രെ നിസ്സംശയമായി അവന്നു അറിയാറായുള്ളൂ.
പുരുഷോത്തമനെ ചുഴന്നു പിടിച്ചിട്ടുള്ള അത്യാപത്തിൽ നിന്ന്
ആ യുവാവിനെ രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചാൽ പക്ഷെ സാധി
ച്ചേക്കാമെന്നും, അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതിന് വളരെ ദുർഘടങ്ങ
ളെ ജയിക്കേണ്ടിവരുമെന്നും, ശ്രമത്തിനിടയിൽ, തന്റെ ജീ
വഹാനിപോലും വന്നേക്കാമെന്നും അവൻ വിചാരിച്ചു. ഇങ്ങി

നെ ആ ഭൃത്യൻ കേൾപ്പാനിടയായരഹസ്യവൎത്തമാനത്തിൻെറഫലമായിപലെ ആക്ഷേപസമാധാനങ്ങൾ ആവൻ അവിടെനിന്നു, സ്വല്പനിമിഷങ്ങൾക്കിടയിൽ, ആലോചിച്ചെങ്കിലും ഒടുവിൽ എന്താപത്തുനേരിട്ടാലും പുരുഷോത്തമനെ എല്ലാവിധവും രക്ഷപ്പെട്ടുത്തണമെന്നുറച്ചുകൊണ്ട് അതിനെസംബന്ധിച്ചു നിൎബ്ബാധമായി പൎയ്യാലോചനചെയ്യാൻ ഒരു വിജനസ്ഥലം നോക്കിനടന്നു.

ആ വൎത്തമാനം താലൂക് ദാരോട് പറഞ്ഞാൽ അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഉദ്യോഗാവസ്ഥയിൽ വല്ല പരിഹാരവും ചെയ്യത്തക്കതായിട്ടിരുന്നെങ്കിലൊ എന്നു ലക്ഷ്മണൻ ആലോചിച്ചു. പക്ഷെ, ആ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ അതിനെ അവിശ്വസിക്കാനാണു ഭാവമെങ്കിൽ കാൎയ്യം ആകപ്പാടെ കുഴപ്പത്തിലാകുമെന്നും, ഈ ഗൌരവമായ വൎത്തമാനം അവൻ കേട്ടതുകൊണ്ട് ഒരു ഫലവും ഉണ്ടാകയില്ലെന്നുംവിചാരിച്ചു. വിശ്വന്തൻഅവിടെഉണ്ടായിരുന്നാൽ ആകാൎയ്യം അദ്ദേഹത്തെധരിപ്പിച്ചുവേണ്ടമാൎഗ്ഗംആലോചിച്ചുചെയ്യാമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തെകാണുവാൻപാൎവ്വണസിംഹൻെറകൊട്ടാരത്തിൽ പോകാമെന്നുവെച്ചാൽ സമയം അശേഷം ഇല്ലതാനും. ഈ വിധം ഓരോന്നു വിചാരിച്ചും, ഒന്നിനേയും സ്വീകരിപ്പാൻ മനസ്സുവരാതേയും സംഭ്രാന്തചിത്തനായി അവൻ നിന്നതിനിടയിൽ അവനു രാമദാസനെപ്പററി ഓൎമ്മയുണ്ടായി. ആ ഗായകനോട് ഈ വൎത്തമാനം പറഞ്ഞിട്ടു എന്തഭിപ്രായം അദ്ദേഹം പറയുന്നു എന്നറിവാൻ അവൻ ആഗ്രഹിച്ചു. ഇങ്ങിനേ ആലോചിച്ചുറച്ചു അവൻ രാമദാസനെ അന്വേഷിച്ചുനടന്നു. ഒടുവിൽ ആ കോട്ടയുടെ പുറകുവശത്ത് അവൻ ചെന്നപ്പോൾ അവിടെ അദ്ദേഹം വിചാരമഗ്നനായിട്ടു ഒരു കല്ലിൻെറ പുറത്ത് ഇരിക്കുന്നതു കണ്ടു. ലക്ഷ്മണൻ വേഗം അദ്ദേഹത്തിൻെറ അടുക്കൽ ചെന്ന് അവന് അറിയാവുന്നിടത്തോളം എല്ലാം ധരിപ്പിച്ചു.

ലക്ഷ്മണൻ പറഞ്ഞതു സശ്രദ്ധംകേട്ടും കൊണ്ടു നിന്നതല്ലാതെ രാമദാസൻ ഒന്നും മറുപടി പറഞ്ഞില്ല. എന്നാൽ ആ ഭൃത്യൻെറ നിൎമ്മായമായവാക്കും, പുരുഷോത്തമനെ രക്ഷിക്കണമെന്നുള്ള അവൻെറ സിദ്ധാന്തവും കണ്ടിട്ട് അദ്ദേഹത്തിനു വിശ്വാസം ജനിച്ചു.

രാമദാസൻ:—"സർവാന്തര്യാമിയായ ജഗദീശൻ പ്രസാദിക്കട്ടെ! —നിർദ്ദോഷികളായവൎക്ക് എപ്പോഴായാലും ദുഃഖംവരാനെ പാടുള്ളൂ."

ലക്ഷ്മ:—"അവിടുന്ന വല്ല മാൎഗ്ഗവും ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ടോ—ഉണ്ടെങ്കിൽ എന്നോടു പറയണെ—ഞാൻ എന്റെ ജീവനെ ഉപേക്ഷിച്ചാലും പുരുഷോത്തമൻയജമാനനെ രക്ഷിപ്പാൻ ശ്രമിക്കും!"

രാമദാസൻ:—"വിശ്വന്തൻപ്രഭു എപ്പോൾ വരും?"

ലക്ഷ്മ:—"ഇന്ന രാത്രിയിൽ വരും—അത്രേയുള്ളൂ."

രാമ:—അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ നമുക്ക് ഒട്ടും താമസിപ്പാൻ പാടില്ല. വിശ്വന്തന്റെ അഭിപ്രായംകൂടി അറിയാമെന്നുവെച്ചാൽ അതിന്ന സൗകൎയ്യവുമില്ലല്ലൊ—നാം ഇക്കാൎയ്യം സംബന്ധിച്ച ചെയ്യേണ്ടതെല്ലാം സമയംകളയാതെ ഇപ്പോൾതന്നെ ചെയ്വാൻ തുടങ്ങണം!—ഇനി അന്യസഹായത്തെപ്പററി ചിന്തിക്കേണ്ട!"

ലക്ഷ്മ:—"അവിടുന്ന് എന്താലോചിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്ന എന്നോടു പറഞ്ഞാൽ കൊള്ളാമായിരുന്നു."

രാമ:—"ഞാൻ വൃദ്ധനാണ്—നീ യുവാവാണ്. നാം ഇരുവരും കൂടിയാണ് ഈ കൊലക്കുററം സംബന്ധിച്ചുള്ള തെളിവിന്റെ സൂക്ഷ്മാവസ്ഥയറിഞ്ഞു്, പുരുഷോത്തമന്റെ നിരപരാധത്വം വെളിപ്പെടുത്തി, ആ യുവാവിനെ കഴുവിന്നിരയാകുവാൻ വിടാതെ, രക്ഷപ്പെടുത്തണമെന്ന വിചാരിക്കുന്നതു്. നമ്മുടെ ശ്രമം ഫലവത്തായാൽ ലോകർ നമ്മെ ശ്ലാഘിക്കും!—വയസ്സനായ എന്റെ ജീവിതകാലത്തിൽ ആത്മസുഖം വരുത്തുവാൻ ഇതും ഒന്നായി ഭവിക്കും. നീ ലോകത്തെ അറിവാൻ പോകുന്നതേയുള്ളൂ. നമ്മുടെ ശ്രമത്തിന്റെ ഫലം നീ ആജീവനാന്തം അനുഭവിക്കും!—പുരുഷോത്തമൻ മഹാമനസ്കനാണ്. ആ യുവാവിനെ രക്ഷിക്കുന്നതിന്ന സിംഹത്തിന്റെ ഗുഹയിൽ പോകണമെന്ന വന്നാലും അതു ചെയ്വാൻ തുനിയണമെന്ന തോന്നുന്നു."

ലക്ഷ്മ:—"ഹാ!—അവിടുന്ന് എന്തോ ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ട്!—അതുകൊണ്ടാണ് ഇങ്ങിനെ അവിടുന്നു പറഞ്ഞതു്!—എന്താപത്തു് ഈ ശ്രമത്തിൽ നേരിടുവാനുണ്ടെങ്കിലും സന്തോഷപൂർവ്വം സഹിച്ചു പ്രയത്നിപ്പാൻ അവിടത്തെ കൂടെ ഞാനും പോരാം!"

രാമദാസൻ ചിന്താക്രാന്തനായി കുറച്ചുകൂടി അവിടെ നിന്നിട്ടു, പെട്ടെന്നു തിരിഞ്ഞു് ലക്ഷ്മണനോടു്, "ഗോപുരവാതുക്കൽ പോയി നില്ക്കു്. ഞാൻ ഇതാ വന്നുകഴിഞ്ഞു" എന്നു പറഞ്ഞു.

ആ ഗായകൻ പോയി, ഒട്ടും താമസിക്കാതെ മടങ്ങിവന്നു. ലക്ഷ്മണൻ ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ നില്ക്കുകയായിരുന്നു. അദ്ദേഹം, ലക്ഷ്മണനുപയോഗിപ്പാൻ ഗായകന്റെ ഒരു കുപ്പായവും തലക്കെട്ടും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സിത്താറും ഒരു പന്തു ബലമുള്ള നൂൽക്കയറും എടുത്തു, ലക്ഷ്മണന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു. ഇവർ രണ്ടുപേരും കാട്ടിലേയ്ക്കു വൃഥാ നടപ്പാൻ പോകുന്ന മട്ടിൽ നടന്നുതുടങ്ങി. ഇങ്ങിനെ അവർ ഏഴ നാഴികയോളം പോയപ്പോൾ രാമദാസൻ തന്റെ കയ്യിലുണ്ടായിരുന്ന ഉടുപ്പും തലപ്പാവും ലക്ഷ്മണനു കൊടുത്തിട്ടു പറഞ്ഞു:—

"നീ ഈ ഉടുപ്പിടണം. തലപ്പാവും ഞാൻ കെട്ടീട്ടുള്ള സമ്പ്രദായത്തിൽ കെട്ടണം. എന്റെ ഈ വേഷത്തോടു യോജിച്ചിരുന്നില്ലെങ്കിൽ സംശയത്തിനിടയാകും. ആരു ചോദിച്ചാലും നീ എന്റെ പൌത്രനാണെന്നുവേണം പറവാൻ. ഞാനും അപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊള്ളാം."

ഈ മുൻകുതലുകൾ രാമദാസൻ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിയതിനിടയ്ക്കു ലക്ഷ്മണൻ ഗായകന്റെ ഉടുപ്പിട്ടു തലപ്പാവും കെട്ടി തയാറായി. ആ 'ഭൃത്യന്റെ' വേഷപ്പകർച്ചയും പ്രസരിപ്പും കണ്ടിട്ടു്, സന്തോഷത്തോടെ,

രാമ:—"നിനക്കു് ആ വേഷം നന്നേ ചേരുന്നു. തന്മയത്വവും കൌശലവുമുണ്ട്—നീ—ഇനി, ഈ സിത്താർ കയ്യിലെടുത്തോ—ഞാൻ വയസ്സനല്ലേ?—വളരെ ദൂരം ചുമക്കുവാൻ പ്രയാസം."

ലക്ഷ്മ:—"എന്റെ മനോരാജ്യം കൊണ്ടു ഞാൻ എന്നെ മറന്നു നടക്കുകയായിരുന്നു. ഈ കാര്യം ഞാൻ അശേഷം മറന്നു പോയി— അവിടുന്നു ക്ഷമിക്കണം!"

ലക്ഷ്മണൻ വേഗം സിത്താർ വാങ്ങിച്ചു. ഇരുവരും മണിപുരന്മാരുടെ പ്രാകാരത്തിലേക്കുള്ള വഴിയിൽ കൂടി നടന്നു. ഇവരുടെ യാത്രയ്ക്കിടയിൽ, മേൽ പ്രവർത്തിക്കേണ്ട കാര്യങ്ങളെപ്പറ്റിയും, ലക്ഷ്മണൻ കേൾപ്പാനിടയായ വർത്തമാനത്തിൽ നിന്നു മണിപുരന്മാരുടെ പ്രാകാരത്തിനെയും, അവിടത്തെ സ്ഥലത്തിന്റെ കിടപ്പിനെയും കുറിച്ചും, അവൻ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളിടത്തോളം വിവരങ്ങളെ ഓരോന്നായി പറഞ്ഞു സംവാദം ചെയ്തു. ഈ കൂട്ടത്തിൽ സംശയനിവൃത്തിക്കു വേണ്ടി:—

രാമ:—"ചന്ദ്രസേനനെ എവിടെ ഇട്ടിരിക്കുന്നു എന്നു് അയാൾ പറഞ്ഞുവോ?"

ലക്ഷ്മ:—"ഞാൻ ശ്രദ്ധിച്ചു കേട്ടു. ആ വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞതു്, അവിടെ ഒരു പഴേ ദേവാരപ്പുരയുണ്ടത്രേ. അതിന്റെ പുറകുവശത്തു ചുവരിനു എതിരെയുള്ള വാതിലിന്റെ ഒരുവശത്തു മാറി കൈകൊണ്ടു് ആണിപോലെ ഒന്നിനെ അമർത്തിയയുടൻ വാതിൽ തുറന്നുപോലും. അതിൽ കൂടി കീഴ്പോട്ടേക്കു കെട്ടിയിറക്കിയിട്ടുള്ള പടിയിൽ കൂടിയാണത്രെ റഡ്ഢിരാമനെ മണിപുരന്മാർ കൊണ്ടുപോയതു്. കാരാഗൃഹവും അതിനടുത്തു് എങ്ങാണ്ടോ ആണെന്നാണു പറഞ്ഞതു്"

രാമ:—"ശരി! ദേവാരപ്പുരയുണ്ടെങ്കിൽ അതിന്റെ വാതിൽ കിഴക്കു ദർശനമായിട്ടിരിപ്പാനെ പാടുള്ളു. അതുകൊണ്ടു് അതിനു പടിഞ്ഞാറുവശത്തുകൂടി പടിഞ്ഞാറുഭാഗം മലയുടെ ചരിവിൽ നോക്കിയാൽ കാറ്റും വെളിച്ചവും കടപ്പാനുള്ള ദ്വാരം കാണേണ്ടതാണ്. അങ്ങിനെ ആ ദ്വാരം ഉണ്ടെന്നല്ലെ റഡ്ഢിരാമൻ പറഞ്ഞതു്?—നാം പോകുംവഴിക്കുതന്നെ അതു പരിശോധിച്ചുകളയാം!"

ഇവവിധം സംഭാഷണംചെയ്തുകൊണ്ടു് അവർ രണ്ടുമൂന്നു

മണിക്കൂറിനുള്ളിൽ മണിപുരന്മാരുടെ പ്രാകാരത്തിന്റെ പടി ഞ്ഞാറുഭാഗത്തു എത്തി, ആ പൎവ്വതപാൎശ്വങ്ങളിൽ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. റസ്ഥിരാമൻ പറഞ്ഞപ്രകാരമായിരുന്നാൽ ആ ചരിവിൽ ദ്വാരം കാണേണ്ടതാണ്. അതിനെ കണ്ടുപിടിക്കാനായിരുന്നു അവരുടെ ശ്രമം. ഇങ്ങിനെപരിശോധിച്ചു വരവെ, ആ താഴ്വരയിൽനിന്നു വളൎന്നുപോയിട്ടുള്ള ചില പാറകളുടെ നിമ്നോന്നതങ്ങളായ ശിഖരങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കൂടി ഒരു വിടവും, അതിനെത്തുടൎന്നു മേല്പോട്ടു നോക്കിയപ്പോൾ ഏകദേശം അമ്പതടി പൊക്കത്തിൽ വേറൊരു വിടവും കണ്ടു. അവർ ആ പൊഴിനു താഴെ പൎവ്വതപാദത്തിൽ നോക്കിയപ്പോൾ പാറയുടെ ഉള്ളിൽനിന്നു സ്ഫടികശിഷ്ടികലൎന്നുള്ള ധിമ്മലജലം, ഒരാൾക്കു കഷ്ടിച്ചുകുത്തു കടക്കാവുന്നിടത്തോളം വിസ്താരമുള്ള ഒരു വിടവിൽ കൂടി ഒഴുകി വന്നതു കണ്ടു. അവർ എന്നിട്ടു ആ വഴിയിൽകൂടി കടന്നു പൎവ്വതത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ ചെന്നു മുകളിലേക്കു നോക്കി. ഉടനെ പാറ തുരന്നു ഉണ്ടാക്കീട്ടുള്ള വൃത്താകാരമായ ഒരു കിണർ അവർ കണ്ടു.—അതിൽ കൂടി മേല്പോട്ടു നോക്കിയപ്പോൾ ഇരുട്ടുകൊണ്ടു ഒന്നും കാണ്മാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

രാമ:—"പണ്ടുള്ളവർ ഈ പ്രകാരം കെട്ടിയപ്പോൾ യുദ്ധത്തിൽ പരാജിതന്മാരായി തീരുന്നകാലം സൈന്യങ്ങൾക്കു രക്ഷപ്പെടുവാനും ജലദാരിദ്ര്യം കൂടാതെയിരിപ്പാനും ഈ വഴി തീൎത്തിട്ടുള്ളതാണ്."

ലക്ഷ്മ:—"കോട്ടയെ ചുററിവളഞ്ഞു യുദ്ധത്തിനു സന്നദ്ധരാകുന്ന സംഘക്കാൎക്കു ഈ വഴി കാണ്മാൻ കഴിയാതെ വരുമൊ?"

രാമ:—"മറുഭാഗക്കാൎക്കു ഗോപുരത്തിലായിരിക്കും ലക്ഷ്യം. അല്ലെങ്കിൽ കോട്ട മതിലിൽ ആയിരിക്കും. അല്ലാതെ ഇവിടെയൊക്കെ നോക്കുവാൻ തരപ്പെടുകയില്ല. എന്നുതന്നെയല്ല, എതിർപക്ഷക്കാൎക്കു ഇത്ര സമീപം വരാൻ സാധിക്കയുമില്ല. ഈ പൎവ്വതാഗ്രത്തുനിന്നു വലുതായ പാറകളും തിളയ്ക്കുന്ന എണ്ണയും, ഉരുക്കി വെള്ളംപോലെ ആക്കിയ ഈയവും കനലുപോലെ പഴുപ്പിച്ച ലോഹകഷണങ്ങളും

മററും കീഴ്പോട്ടയ്ക്കു് എറിയും—ഇതെല്ലാം നാമിപ്പോഠം
ആലോചിക്കുന്നതെന്തിന് ?—ഈ കാണുന്ന കിണർ മുക
ളിൽ പാറയുടെ ഉള്ളിലുള്ള വഴികളോടു സംബന്ധപ്പെട്ട
താണെന്നുള്ളതിനു തക്കമില്ല. ഇങ്ങിനെയുള്ള അസൌ
കൎയ്യങ്ങളെ ജയിപ്പാനുള്ള സാധനവും എന്റെ കൈവശം
ഉണ്ടു്." "നമുക്കു്, ഇനി, കോട്ടയിലേക്കു പോകാം—നീ
എന്റെ പൌത്രനെന്നുവേണം പറയാൻ!—ഓൎമ്മയുണ്ടാ
യിരിക്കണം!"

ലക്ഷ്മ:—"നല്ലപോലെ ഓൎമ്മയുണ്ടു്."

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു്, ലക്ഷ്മണൻ പാറകളുടെ ഇടകളിൽക്കൂടി
കടന്നുപോകാൻ രാമദാസനെ സഹായിച്ചു.

അവർ ഇരുവരും ഗോപുരം കാവൽകാരന്റെ സമീപം
ചെന്നു. അവിടെ ആ സമയത്തു നിന്നിരുന്ന ഏതാനുംഭടന്മാർ
മൎയ്യാദയോടെ അവരെ സൽക്കരിച്ചു് ഇരുത്തി. ആ കാലങ്ങ
ളിൽ കവികഠംക്കും സംഗീതവിദ്വാന്മാൎക്കും പൂജ്യത കൂടുതൽ ഉ
ണ്ടായിരുന്നു.

ഒരു ഭടൻ:—"ഷകൾട്ടാടെ—നമ്മുടെയജമാനന്മാൎക്കു നേരംപോകാ
തെ ഇരിക്കയല്ലെ ?-ഇവർ വന്നതുസന്തോഷമായിരിക്കും."

വേറൊരു ഭടൻ:—"മൂത്ത യജമാനൻ ലഹരിപിടിച്ചു് പമ്പിരി
കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോഠം നമ്മുടെ സംഗീതം എത്ര ആനന്ദ
ത്തോടെ കേഠംക്കും!—പിന്നെ വിദ്വാന്മാർ പാടുന്നതാ
യാൽ ചോദിക്കണമൊ ?"

ഒരു ഭടൻ:—"ഇവർ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു പോയി പറയൂ—"

നാല്പതാം അദ്ധ്യായം

രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും മണിപുരമന്ദിരത്തിൽ എത്തിയ
പ്പോഠം നേരം ഉച്ചതിരിഞ്ഞു. മണിപുരാധീശന്മാർ താരയെ
കൈവശപ്പെടുത്തുവാൻ അവർ പ്രയോഗിച്ച തന്ത്രത്തെപ്പററി

സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു. അവൎക്ക് മുറിവേ
റ്റതുകൊണ്ടുണ്ടായ സുഖക്കേടുനിമിത്തം കുറെനാളായിട്ട് അവ
രുടെ പ്രാകാരത്തിൽനിന്നു പുറത്തുപോയി സഞ്ചരിപ്പാൻ പാടി
ല്ലാതെ തീൎന്നതുകൊണ്ട് അസ്വാസ്ഥ്യവും, കോപവും വൎദ്ധിച്ചിരു
ന്നു. അവർ ആവശ്യപ്പെട്ട ഉടമ്പടി ജയസിംഹൻ എഴുതി അയ
ക്കുമൊ ഇല്ലയൊ എന്നു സന്ദേഹപ്പെടാതിരുന്നുമില്ല. ഇങ്ങിനെ
ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോഴായിരുന്നു ഗോപാൽറാം ചെന്നു
ഗായകന്മാർ വന്നിട്ടുള്ള വിവരം അവരോടു പറഞ്ഞതു്. ഉട
നെ അവരുടെ ഇടനേരത്തെ ഭക്ഷണവും മദ്യവും കൊണ്ടുവരുവാ
നാജ്ഞാപിച്ചയച്ചതിനോടുകൂടി ഗായകന്മാരേയും വരുവാൻ
അനുവാദം കൊടുത്തു. ഗായകന്മാരെ കണ്ടപ്പോൾ മണിപുരാ
ധീശന്മാർ അവരെ ഇരിക്കാൻ പറഞ്ഞിട്ട്, വിശ്രമിപ്പാൻപോ
ലും ഇട കൊടുക്കാതെ ഏതാനും നല്ല പാട്ടുകൾ പാടുവാൻ ആ
ജ്ഞാപിച്ചു. രാമദാസൻ ആ അവസരത്തെ കഴിയുന്നതു ഉപ
യോഗിക്കണമെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി വഴിനടന്നിട്ടുള്ള ക്ഷീ
ണത്തെ വകവെക്കാതെ സിത്താർ എടുത്തു ശ്രുതി ശരിപ്പെടുത്തി,
ഒരു ഞ്യഗാ വായിച്ചതിൽപിന്നെ മഹാരാഷ്ട്രഭാഷയിലും ഹിന്ദു
സ്ഥാനിയിലും കൎണ്ണപീയൂഷങ്ങളായ പാട്ടുകൾ സിത്താറിൽ വാ
യിച്ച് അതോടുചേൎന്നു പാടി. ഈ പാട്ടുകൾ അതിശൂരന്മാരും
ദുരാചാരനിധികളുമായ ആ രണ്ടു ഭ്രാതാക്കളേയും ആനന്ദവിവ
ശരാക്കിത്തീൎത്തു.

ഭീം:—"നിങ്ങളുടെ പാട്ടു കേട്ടിട്ടും കേട്ടിട്ടും മതിയാകുന്നില്ല. ഇ
ങ്ങിനെ എന്റെ മനസ്സിനെ ആകൎഷിക്കത്തക്കവിധം ആ
രും പാടികേട്ടിട്ടില്ല. നിങ്ങൾ പാടിക്കൊണ്ടിരുന്ന
പ്പോൾ എന്റെ ദേഹപീഡയെ ഞാൻ അശേഷം വിസ്മ
രിച്ചുപോയി."

താന്ത്യ:—"ഹ—ജ്യേഷ്ഠാ—ഇതു മഹാവിദ്വാനായ ഇദ്ദേഹത്തെ
നാം യഥായോഗ്യം സമ്മാനിച്ചയക്കണം. ഇദ്ദേഹം ഇവി
ടെകുറെനാൾ താമസിക്കട്ടെ." (രാമദാസനോട്)

"ഈ യുവാവ് ഏതാണ്?"

രാമ:—"എന്റെ പൌത്രനാണ്?"

ഇവരെ രണ്ടാഴ്ച താമസിപ്പിച്ചിട്ടയക്കാം—"എന്താ? " എന്ന ഭീംജി പറഞ്ഞിട്ട് അയാളുടെ അനുജനെ നോക്കി. ആ നോക്കിൽ ഒരാശയം അന്തർലീനമായിരുന്നു. പിന്നെ രാമദാസനോട്:-

ഭീം:—"നിങ്ങൾക്ക ശൃംഗാര രസപ്രധാനങ്ങളായ പാട്ടുകൾ തോന്നുമെങ്കിൽ കേട്ടാൽ കൊള്ളാം."

"കല്പന" എന്ന പറഞ്ഞിട്ട് അതിരസരമ്യങ്ങളും വിരഹതാപഭരിതങ്ങളും, മനസ്സിനെ ദ്രവിപ്പിക്കത്തക്കവയുമായുള്ള രണ്ടു പാട്ടുകൾ കൂടി രാമദാസൻ പാടി.

രാമദാസന്റെ ഗാനവൈശിഷ്ട്യം കണ്ടു വിസ്മയിച്ച മണിപുരാധീശന്മാർ ഗായകന്മാരോടു രണ്ടാഴ്ച അവിടെ താമസിക്കണമെന്നപേക്ഷിച്ചു.

രാമ:—"അവിടത്തെ കല്പനകൊണ്ട്, ഇവിടെ വിവാഹമൊ മററു വല്ല അടിയന്തിരമൊ അധികതാമസം കൂടാതെ ഉണ്ടാകുമെന്ന് തോന്നുന്നു. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഞങ്ങൾ സന്തോഷത്തോടുകൂടി താമസിക്കാം."

ഭീം:—"വിവാഹോത്സവം ഇവിടെ താമസിക്കാതെ നടന്നേക്കാം. പക്ഷെ ഇരുപത്തിയൊന്നു ദിവസത്തിനകമായിരിക്കും" (അയാൾ തന്റെ അനുജനോടു):—

"എന്താ അനുജാ—കാലാവധി ഏകദേശം ഞാൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം ആയിരിക്കയില്ലെ?"

താന്ത്യ:—"എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനല്ലെ?—പിന്നെങ്ങാ തെററുന്നു?—അതിനെപ്പററി ഇനി ഒന്നും പറയേണ്ട." എന്ന്, സൂക്ഷിച്ചു വേണം മേൽകാര്യങ്ങളെപ്പററി പറയുവാൻ എന്നുള്ള നോക്കോടുകൂടി താന്ത്യാജീ പറഞ്ഞു.

രാമ:—"മഹാപ്രഭോ!—ഞാൻ ഇവിടെ താമസിക്കണമെങ്കിൽ അവിടത്തെ ദയ ഉണ്ടായി ഒരു അനുവാദം തരണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു. ഞാൻ ഒരു വ്രതാനുഷ്ഠാനക്കാരനാണ്. ഇവിടെയുള്ള തേവാരപ്പുരയിലിരുന്നു ഈശ്വരഭജനം ചെയ്വാൻ കല്പനതരണം."

ദീ:—പൂർവികന്മാർ ഒരു തേവാരപ്പുരകെട്ടിയുണ്ടാക്കി അതിൽ ശിവപ്രതിഷ്ഠയും കഴിച്ചു. ഒരു തലമുറ പൂജനടന്നതായി കേട്ടിട്ടുണ്ടു. പിന്നീടൊക്കെ ഇപ്പോൾ ഉള്ളതുപോലെതന്നെ. ഏതായാലും അവിടെ പോയിരുന്നു ഈശ്വരഭജനം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു വിരോധമില്ല.''

രാമ:—''അവിടത്തെ കാരുണ്യംകൊണ്ടു എന്റെ വ്രതാനുഷ്ഠാനം നിർവിഘ്നംനടത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞു.''

താന്ത്യ:—''ഇവിടെ നിങ്ങൾ താമസിക്കുന്നകാലം സുഖമായിരിപ്പാൻ വേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്യാം. നിങ്ങൾക്കു ആവശ്യംപോലെ പുറത്തുപോകുവാനും ഇവിടെ വരുവാനും ആരും തടസ്ഥംപറകയില്ല.''

രാമ!—',കാരുണ്യനിധികളായ പ്രഭുക്കന്മാരെ! അവിടത്തെ ദയകൊണ്ടു ദിനചര്യ കഴിച്ചുപോകേണ്ടവരാണു ഞങ്ങൾ. അവിടത്തെ ഇഷ്ടപ്രകാരം നടന്നുകൊള്ളാം. വഴിയാത്രകൊണ്ടു ക്ഷീണം നന്നെയുണ്ടു.''

ഗായകന്മാർ എണീററു. ഇവർക്കു ഇരിപ്പാൻ തേവാരപ്പുരയുടെ സമീപം ഒരു മുറി ഒഴിച്ചുകൊടുപ്പാനാജ്ഞാപിച്ചിട്ടു അവരെ അങ്ങോട്ടുപോകുവാൻ പ്രഭുക്കന്മാർ അനുവദിച്ചു.

മണി അഞ്ചുകഴിഞ്ഞു. മകരമാസാവസാനമായതുകൊണ്ടു ഇരുട്ടു നേരത്തെ ആക്രമിച്ചുതുടങ്ങി. മദ്ധ്യാഹ്നസമയത്തുപോലും ആ പ്രാകാരത്തിനുള്ളിൽ സൂര്യപ്രകാശം കടക്കാതിരുന്നതുകൊണ്ടു, സന്ധ്യാഗമനത്തോടുകൂടി ഇരുട്ടു്, അവിടെ എങ്ങും അധികപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

ഗായകന്മാർക്കു അവരുടെ മുറിയിൽ പോകുവാൻ ഒരു വിളക്കുംകൊടുത്തു് ഒരു ഭൃത്യനെ താന്ത്യാജി അയച്ചു. ഗായകന്മാർ തനിച്ചായപ്പോൾ ലക്ഷ്മണനെ അടുത്തുവിളിച്ചു്,

രാമ:—(രഹസ്യമായി);—''നമ്മുടെ ശ്രമം ഇത്രത്തോളം ഫലിച്ചുവല്ലോ? ഇനി നമ്മുടെ ഉദ്ദേശം സാധിക്കാമെന്നു തോന്നുന്നു. നീ പ്രതാപഗിരിയിൽ വെച്ചു പറഞ്ഞപ്പോൾ

ഞാൻ വിശ്വസിച്ചില്ല.—കുറ്റിതം തോന്നുണ്ട—വാസ്തവത്തിൽ ആരു കേട്ടാലും അവിശ്വസിക്കും!—എങ്കിലും നീ അങ്ങിനെ കഥയില്ലാതെ പറയുന്നവനല്ലന്നുള്ള ബോധംകൊണ്ടാണു മനഃപൂർവ്വം യത്നിക്കാൻ ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചത്.—നീ കേട്ടില്ലേ? റസ്റ്റീരാമൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം തന്നെ ഇവരും പറഞ്ഞുവല്ലൊ."

ലക്ഷ്മ:—"അതെ! ഇരുപത്തിരണ്ടാംദിവസത്തെ കാലാവധി ഇവരുടെ ക്ലിപ്തസമയമാണ്—ഹ! നമുക്കു വേണ്ടപ്രകാരം ചെയ്യാൻ ആ വാതിലിനു സമീപം വന്നുവല്ലൊ.—അവിടത്തെ ബുദ്ധിസാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടാണ് അതു സാധിച്ചത്—ഇനി മറ്റേക്കാര്യവും സാധിച്ചുവെങ്കിൽ—ദൈവമെ-നാം കൃതാർത്ഥന്മാരായി—നമ്മെ സൽക്കരിച്ചിരുത്തിയ മുറി കണ്ടില്ലെ—ജ്യേഷ്ഠാഭഗവതി കുടികൊണ്ടിരിക്കുമ്പോലെ തോന്നുന്നു"

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ട് ലക്ഷ്മണൻ അവിടെ കീറിപ്പറിഞ്ഞു കിടന്ന ഒരു കിടക്കയെ തൂക്കിയെടുത്തു. അപ്പോൾ അതിൻെറ ചുവട്ടിൽ എന്തോ കിടന്നതു കണ്ടിട്ട, രാമദാസൻ "നില്ക്കു ലക്ഷ്മണാ—അതെന്താണെന്നു നോക്കട്ടെ' എന്നു പറഞ്ഞു.

അവിടെ കിടന്നതു പിടി മുറിഞ്ഞുപോയ ഒരു വാളായിരുന്നു. ഇതു കണ്ട ഉടൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ വിസ്താരസമയത്തു ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നു എന്നു തെളിയിക്കാൻ ഹാജരാക്കിയ ഖഡ്ഗമുഷ്ടിയുടെ സംഗതി ഓർത്തിട്ട്, രാമദാസൻ ലക്ഷ്മണനെ നോക്കി. ലക്ഷ്മണൻ ആ ഖഡ്ഗഖണ്ഡത്തെ വാങ്ങി സംശയനിവൃത്തിക്കായിട്ട്, വിളക്കിൻെറയടുക്കൽ കൊണ്ടുചെന്നു പരിശോധിച്ചു.

ലക്ഷ്മ:—"ഞാൻ സംശയിച്ചതുപോലെ തന്നെ!—ഈ വാൾ ഏതെന്നു നല്ലപോലെ അറിയാം! ദിവസംപ്രതി കണ്ടു പരിചയമുള്ള സാധനമായതുകൊണ്ടു എനിക്കു നിശ്ചയമുണ്ട്. ഈ വാൾ സൂരത്തുപട്ടണത്തിൽ പ്രസിദ്ധനായ ഒരു കൊ

ല്ലൻ പണിതു വിശപന്തൻ പ്രഭുവിന്ന് അയച്ചുകൊടുത്തതാണ്. ആ കൊല്ലന്റെ പേർ ഇതാ!"

രാമ:—"പേർ അതുതന്നെയോ?—നിശ്ചയമുണ്ടൊ?"

ലക്ഷ്മ:—"എന്നെ എനിക്കു നിശ്ചയമുള്ളതുപോലെ ഇതും എനിക്കറിയാം. ഇതു പുരുഷോത്തമൻ യജമാനന്റെതാണെന്നുള്ളതിന്ന് എന്റെ ജീവനെ വേണമെങ്കിലും ജാമ്യം വെക്കാം."

രാമ:—"അത്ര നിശ്ചയമാണെങ്കിൽ ദൈവം, നമുക്ക് ഓരോ തെളിവുകളെ കാണിച്ചുതരുകയാണ്.—ഇതു് ഒരു ശുഭലക്ഷണമെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു."

ലക്ഷ്മ:—നമ്മുടെ ഭാഗ്യംതന്നെ.

"നിർദ്ദോഷി ആയ അനുഗ്രഹത്തെ രക്ഷിപ്പാനും എന്റെ അന്നദാതാവിന്റെ മകനെ കാരാഗൃഹത്തിൽ നിന്നുകൊണ്ടുപോകുവാനും ഞാനും കൂടി ഒരുമ്പെട്ടു നോക്കുമ്പോൾ എനിക്കു ദൈവാനുകൂലം ഉണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു."

ഈ സംഭാഷണത്തിനുശേഷം അവർ നന്നെ ഇരുട്ടുന്നതുവരെ ക്ഷമിച്ചു. ഇനി എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്ന് ആലോചിച്ചു തുടങ്ങിയപ്പോൾ ഒരു ഭൃത്യൻ വന്ന് അവരെ ഭക്ഷണത്തിനു ക്ഷണിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. അവിടെയുള്ള പ്രധാന തളത്തിൽ മണിപുരാധീശന്മാർ ഭക്ഷണത്തിനിരിക്കുകയായിരുന്നു. ഗായകന്മാർ പ്രഭുക്കന്മാരെ വണങ്ങിനിന്നു.

ഭീം:—"ഭക്ഷണത്തിനായിട്ട് അവിടെ ഇരിക്കാമല്ലൊ?—നിങ്ങൾ ലഹരിപദാൎത്ഥം ഉപയോഗിക്കുമെങ്കിൽ വേണ്ടതു തരാം."

രാമ:—"ഞാൻ എന്റെ ബാല്യംമുതൽ വൈദികവൃത്തി പരിശീലിച്ചതുകൊണ്ടു് ആ വകയിൽ അഭിരുചി ഉണ്ടായിട്ടില്ല. വേറെ നല്ല പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഉള്ളപ്പോൾ ഇതൊന്നും വേണമെന്നു തോന്നുന്നില്ല."

ഭീം:—"ശരി! ഞങ്ങൾ യോദ്ധാക്കളാണ്. ഞങ്ങൾ ലഹരി വൎജ്ജ്യമാക്കി വെച്ചിട്ടില്ല."

ഈവിധം ഓരോ വിഷയങ്ങളെപ്പററി സംഭാഷണം ചെയ്തുയും, പ്രഭുക്കന്മാർ, മാംസം ഗോതമ്പു മുതലായവകൊണ്ടു പാകം ചെയ്തിട്ടുള്ള ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ യഥേഷ്ടം കഴിക്കുകയും മദ്യം ഇടയ്ക്കിടെ കുടിക്കുകയും ചെയ്തു. ആഹാരം കഴിഞ്ഞ ഉടൻ ഉന്മത്തന്മാരായ ആ ഭ്രാതാക്കൾ ഇരുവരും ഗായകരോടു പാടുവാനാജ്ഞാപിച്ചു. രാമദാസൻ വേഗം സിത്താർ ശ്രുതികൂട്ടി ദ്രുതഗതിയിൽ ഒരു പാട്ടു വായിച്ചുകൊണ്ടു പാടി. രാജാ പ്രതാപസിംഹൻ എന്നു പണ്ടൊരു മഹായോദ്ധാവുണ്ടായിരുന്നു. ആദ്ദേഹത്തിന്റെ യുദ്ധവൈദഗ്ദ്ധ്യത്തെയും പരാക്രമത്തെയും പററിയുണ്ടാക്കിയ ഒരു പാട്ടായിരുന്നു അതു്. ആ രാജാവിന്റെ ശൌര്യപരാക്രമങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചു ചില ഘട്ടങ്ങളിൽ ഈ ഭ്രാതാക്കൾ അവരുടെ മേൽമീശ മുറുക്കുകയും ഭയങ്കരമാകുംവിധം കണ്ണുരുട്ടുകയും ചെയ്തു. ഈവിധം അവർ സംഗീതംകേട്ടു രസിച്ചിരുന്ന മദ്ധ്യേ അവരുടെ ഭൃത്യനായ രാമൻ ബദ്ധപ്പെട്ടു വന്നുനിന്നതുകണ്ടിട്ടു് സസംഭ്രമം ഭീംജി "എന്തെടാ!" എന്നു ചോദിച്ചു.

തന്റെയജമാനന്മാരെ ആ സമയം അക്ഷമന്മാരാക്കുന്നതു് ആപൽക്കരമാണെന്നു വിചാരിച്ചു് രാമൻ മുദ്രവെച്ചിരുന്ന ഒരു ലെക്കോട്ടു് അവരുടെമുമ്പിൽ വെച്ചേച്ചു പിൻമാറിനിന്നു. ഭീംജി ആ എഴുത്തുപൊട്ടിച്ചു വായിച്ചിട്ടു് "വളരെ സന്തോഷമായി" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു രാമനെയും പിന്നീടു ഗായകന്മാരേയും നോക്കി.

ആ എഴുത്തു് ഏതു സംഗതിയെ സംബന്ധിച്ചായിരുന്നുവെന്നും അതു് ആരു് അയച്ചതായിരുന്നുവെന്നും രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും മനസ്സിലായതുകൊണ്ടു് അവർ പരസ്പരം നോക്കി. ആ നോട്ടത്തിന്—"ഇതു കണ്ടോ—നാം പറഞ്ഞഉടമ്പടി വന്നു കഴിഞ്ഞു" എന്നു് അർത്ഥമാക്കാം.

ആ എഴുത്തിനെ തന്റെ അനുജനെയും കാണിച്ചു് അതിനെപ്പററിയാലോചിപ്പാൻ വേണ്ടി ആ പ്രഭുക്കന്മാരും, ആ അവസരം നോക്കി ഗായകന്മാരും, അവരവരുടെമുറിയിലേക്കുപോയി.

ലക്ഷ്മ:—"കോൾവല്ലാതെ കേറി മുറുകുന്നല്ലോ?"

രാമ:—"അതെ;—ആ ദ്രോഹി!—അവൻ മനുഷ്യനാണോ?—

ഉടമ്പടി എഴുതി അയപ്പാൻ തോന്നിയ അവൻെറ മന
സ്സു വിശേഷപ്പെട്ടതുതന്നെ. ആ ദുഷ്ടൻെറ ശ്രമം ഇനി
താരയെ തട്ടിച്ചു ഭീംജീക്കു കൊടുപ്പാനായിരിക്കും!"

ലക്ഷ്മ:—"ഞാൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം ഓരോന്നായി വാസ്തവമാണെന്നു
ബോദ്ധ്യംവന്നു തുടങ്ങുന്നില്ലയോ? ഇതെല്ലാം ആലോ
ചിച്ചാൽ നിരപരാധിയായ ആ സാധുവിന്നു നേരിട്ട കഷ്ട
ത ആരേയും തപിപ്പിക്കും. ഹാ!—ദൈവേച്ഛ നോക്കണേ?
തന്ത്രംകൊണ്ടും കളവുകൊണ്ടും ചതികൊണ്ടും തന്നിഷ്ട
സാദ്ധ്യത്തിന്നു വേണ്ടി ശ്രമിക്കുന്ന ജയസിംഹൻപ്രഭൃ മുത
ലായവരുടെ കൊട്ടും പാതകഗ്രസ്തങ്ങളായ കൃത്രിമത്തുടലി
ൻെറ ഓരോ കണ്ണികളേയും പുറത്താക്കുന്നതു കണ്ടോ?"

രാ:—"ആ ഉടമ്പടിയെ കൈക്കലാക്കണം!"

ലക്ഷ്മ:—"അതു് ആ ക്രൂരന്മാരുടെ കൈവശംവെച്ചുകൂടാ. വല്ല
പ്രകാരവും തട്ടിയെടുത്താൽ പിന്നെ ആ നീചകർമ്മംചെ
യ്യാൻ തുനിഞ്ഞ ജയസിംഹൻപ്രഭൃവിനോടു തക്കതായ പ്ര
തിക്രിയ ചെയ്യാമായിരുന്നു."

രാമ:—"നാം ഇപ്പോൾ ആലോചിക്കുന്നതു അധർമ്മമായ കാൎയ്യ
മാണു്. എങ്കിലും ഇതു് ഒരിക്കലും അധർമ്മമായി വരില്ല.
നാം ഇവിടെനിന്നു പോകുന്നതിനുമുമ്പു് ആ ഉടമ്പടിയെ
കൈവശമാക്കണം. എൻെറ യത്നങ്ങൾ രണ്ടുദ്ദേശത്തോ
ടുകൂടിയാണു. ഒരു പുരുഷോത്തമൻെറ സൽഗ്ഗുണങ്ങൾ
കണ്ടിട്ടു് ആ യുവാവിൻെറനേൎക്കു തോന്നീട്ടുള്ള വാത്സല്യം
കൊണ്ടു് അവനെ രക്ഷിക്കണമെന്നും, മറേറതു ജയസിംഹ
നോടു് എനിക്കു വലുതായൊരു പകതീൎക്കാനുള്ളതുകൊ
ണ്ടു് അയാളെ ഒരു നീതിന്യായ കോടതിമുഖേന മൎയ്യാദ
പഠിപ്പിക്കണമെന്നുമാണു്—ഇത്ര ദ്വേഷം എനിക്കുണ്ടാ
വാൻ കാരണം ഈശ്വരസഹായം ഉണ്ടെങ്കിൽ അധികകാ
ലതാമസംകൂടാതെ നീ അറിയാറാകും."

ലക്ഷ്മ:—ഞാൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ വെച്ചു പറഞ്ഞതു് ഓൎക്കു
ന്നോ?—എനിക്കു ചില സംശയങ്ങൾ തോന്നിയതുകൊ
ണ്ടാണു്."

രാമ:—"അതേയൊ? —(പുഞ്ചിരിതൂകിക്കൊണ്ടു) ആകട്ടെ—നാം വന്ന കാൎയ്യം നോക്കാം !—സമയം പോകുന്നല്ലൊ."

ലക്ഷ്മ:—"ആ എഴുത്തു കൈവശപ്പെടുത്തുന്നതു് എങ്ങിനെ?"

രാമ:—"നോക്കട്ടെ,—ഒരുപായമുണ്ടു്. അതു സാധിച്ചെങ്കിൽ ദൈവാധീനമായി."

ലക്ഷ്മ:—"അതു് എന്നോടും പറയുമൊ?"

രാമ:—"സ്വല്പം മുമ്പു ഞാൻ സിത്താർ വായിച്ചു പാടിയപ്പോൾ ആ ഭ്രാതാക്കൾ ഇരുവരുടെയും പ്രകൃതം മാറിക്കണ്ടൊ?"

ലക്ഷ്മ:—"എനിക്കുപോലും അതുണ്ടായി"

രാമ:—"ആശക്തി പ്രയോഗിച്ചാണു നമ്മുടെ ഉദ്ദേശങ്ങൾ സാധിക്കാൻ പോകുന്നതു്. മനസ്സിനു് ആഹ്ലാദമൊ ഉന്മേഷമൊ ഉണ്ടാകുവാൻ സംഗീതത്തിനു ശക്തിയുണ്ടെങ്കിൽ മനോവൃത്തികളെ ജയിപ്പാനും കഴിയുമെന്നു സ്ഥാപിക്കാം. അവരുടെ മനസ്സിനെ ഒന്നു നന്നെ ക്രമേണ ഇളക്കീട്ടു് ഉടൻ ശാന്താവസ്ഥയെ പ്രാപിപ്പിക്കുമ്പോൾ അവർ ഉറങ്ങും."

ലക്ഷ്മ:—"അവിടുന്നു പറയുംപ്രകാരം സാധിച്ചെങ്കിലൊ—ഈശ്വരാ !"

രാമ:—"എന്നാൽ ശ്രമിക്കതന്നെ !—പിന്നെത്തേതെല്ലാം ഈശ്വരകാരുണ്യംപോലെയാകട്ടെ !"

എന്നുപറഞ്ഞു് രാമദാസൻ സിത്താർ എടുത്തുകൊണ്ടു് ലക്ഷ്മണനോടുകൂടി ആ പ്രഭുക്കന്മാർ ഇരുന്ന മുറിയുടെ അടുത്തുചെന്നു സിത്താറിന്റെ തന്ത്രികളെ ധ്വനിപ്പിച്ചു. ആ നാദംകേട്ട ഉടൻ പ്രഭുക്കന്മാർ മുറിയുടെ വാതുക്കൽവന്നു ഗായകന്മാരെ അകത്തേക്കു ക്ഷണിച്ചു. രാമദാസന്റെ തന്ത്രം ഫലിച്ചുവെങ്കിലും അവിടെ മനഃപൂൎവ്വം പോയതായിരുന്നു എന്നു സംശയം തോന്നാതിരിപ്പാൻ അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"മഹാപ്രഭുക്കന്മാരെ !—അവിടുന്നു് ഇപ്പോൾ ഈ മുറിയിലുണ്ടായിരിക്കുമെന്നുള്ള അറിവില്ലാതെ ഈ വഴിയിൽകൂടി ഞങ്ങൾ കടന്നുവരുവാനിടയായി. ഞങ്ങൾ ഭടന്മാരുടെ അപേക്ഷ

പ്രകാരം അങ്ങോട്ടു പോകുകയായിരുന്നു. അവിടത്തേയ്ക്കു് ഉപദ്രവമുണ്ടായോ എന്നു് ഭയമുണ്ടു്.”

താന്ത്യ:—“ഹേയി!—ഒന്നുമില്ല—നിങ്ങളെ വിളിപ്പാൻ ആളയക്കണമെന്നു വിചാരിച്ചതേയുള്ളൂ.”

ഭീം:—“എനിക്കു് ഒരു മംഗലവർത്തമാനം കിട്ടി. അതുകൊണ്ടു ഞങ്ങൾ സന്തുഷ്ടന്മാരായിരിക്കയാണു്. ഈ അവസരത്തിൽ നിങ്ങളുടെ ഗാനം കേൾപ്പാനാഗ്രഹമുണ്ടു്.”

നാല്പത്തിഒന്നാം അദ്ധ്യായം.

രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും ആ മുറിക്കകത്തു കടന്ന ഉടൻ കണ്ടതു, കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ച ലക്കോട്ടും അതിൽ അടക്കം ചെയ്തിരുന്ന കടലാസുമായിരുന്നു. അതു വായിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടും ലക്കോട്ടിൽ ഇടാതെ മേശപ്പുറത്തു ഇട്ടിരുന്നതുകൊണ്ടു്, രാമദാസൻ ആ എഴുത്തിൽ ജയസിംഹന്റെ കയ്യൊപ്പും മുദ്രയും കണ്ടു. മണിപുരാധീശന്മാരുടെ മുഖത്തു സ്ഫുരിച്ച സന്തോഷത്തിന്റെ കാരണവും ആ എഴുത്തുതന്നെ എന്നു നിശ്ചയംവന്നു.

ആ മുറിയുടെ ഒരു കോണിൽ ചെറൊരു മേശ വെച്ചിരുന്നതിൽ മദ്യം നിറച്ചുള്ള കുപ്പികൾ വെച്ചിരുന്നു. മുറിയുടെ മദ്ധ്യഭാഗത്തു രണ്ടു വലിയ കസേരകൾ ഇട്ടിരുന്നതിൽ ഭീംജീയും താന്ത്യാജീയും ചാരിക്കിടന്നു! ഗായകന്മാരെ അടുത്തു് ഒരു പഴയ രത്നകമ്പളത്തിൽ ഇരിപ്പാനാജ്ഞാപിച്ചു. രാമദാസൻ മുൻകൂട്ടി നിശ്ചയിച്ചിരുന്നപ്രകാരം യോദ്ധാക്കളുടെ ശൌര്യപരാക്രമങ്ങളെ വർണ്ണിക്കുന്നതും മനസ്സിനു് ഇളക്കം കൊടുക്കത്തക്കവണ്ണം കവിതാചാതുര്യമുള്ളതുമായ ഒരു പാട്ടു പാടി. സിത്താറിന്റെ നാദധ്വനിയും അതിന്റെ ശ്രുതിക്കൊത്തതായ ഗാനമാധുര്യവും, യുദ്ധംനടക്കുന്നുവോ എന്നു തോന്നുമാറു മനസ്സിനെ ആകർഷിക്കുന്ന അർത്ഥപുഷ്ടിയുംകൊണ്ടു മണിപുരന്മാരുടെ മനസ്സിൽ അതിയായ വികാരങ്ങൾ ബാധിച്ചു. ആ പാട്ടിന്റെ ചിലചില

ട്ടത്തിൽ ഭീംജീ യുദ്ധത്തിന്ന സന്നദ്ധനായിട്ടെന്നപോലെ ചാടി എണിററു, താന്ത്യാജീ കൈകളെ നീട്ടി ഞെരിച്ചും,ഓരോ ഗോഷ്ടികൾ കാണിച്ചുംപോയി. തന്റെ ഗാനവൈശിഷ്ട്യംകൊണ്ടു മണിപുരന്മാൎക്ക് അടക്കാൻ പാടില്ലാത്തമനശ്ചേഷ്ടകൾ ഉണ്ടായി എന്നു കണ്ടിട്ടു, രാമദാസൻ സന്തുഷ്ടനായി ഭവിച്ചു. ധീരന്മാരായ ആ പ്രഭുക്കന്മാർ പ്രകൃത്യാ ദാരുണശീലന്മാരായതുകൊണ്ടു രാമദാസന്റെ ഗാനത്തിൽ അവർ ലയിച്ച് ആ വിധം മൃഗസ്വഭാവത്തെ പ്രദൎശിപ്പിച്ചു എന്നാൽ അവൎക്കുണ്ടായിരുന്ന സുഖക്കേടുകൊണ്ടു ദേഹത്തിന്ന ക്ഷീണംബാധിച്ചിരിക്കയാൽ ആ സന്ദൎഭത്തിൽ ഉണ്ടായവികാരാധിക്യത്തിന്ന ദീൎഘതചംഭവിക്കാതെ, അതു ക്ഷയോന്മുഖമായിത്തുടങ്ങി. ആ മാററം രാമദാസന്റെ തന്ത്രത്തിന് എത്രയും അനുകൂലമായി കണ്ടിട്ടു, അദ്ദേഹം അതിമധുരവും, ചേതസ്സമാകൎഷകവും ലളിതവുമായ രാഗത്തിൽ ഒരു പാട്ടുപാടി.

കൎണ്ണാമൃതമായ ആ ഗാനം കേട്ടപ്പോൾ മണിപുരാധീശന്മാരുടെ മനശ്ചേഷ്ടിതങ്ങൾ ക്രമേണ കുറഞ്ഞുവരുന്നു എന്ന് അവരുടെ ഭാവപ്പകൎച്ചകൊണ്ടു രാമദാസനു മനസ്സിലായി. ജ്വലിച്ചിരുന്ന അവരുടെ നേത്രങ്ങൾ മയങ്ങിത്തുടങ്ങി. അവരെ ഇത്ര നിരുപദ്രവികളോ എന്നു തോന്നുമാറാക്കിയതു ദുഷ്ടജന്തുക്കളെ പഴക്കുന്നവിധത്തിലായിരുന്നു എന്നു പറയാം. തീക്ഷ്ണവിഷമുള്ള സൎപ്പംപോലും മധുരമായ ഗാനം കേൾക്കുമ്പോൾ സ്വല്പനേരത്തേയ്ക്കു നിരുപദ്രവിയായി തീരുന്നുണ്ടു. ഹൃദയകാഠിന്യത്തെ ദ്രവിപ്പിച്ചു ശാന്താവസ്ഥയിൽ കൊണ്ടുവരത്തക്കവിധമുള്ള ഗാനം കുറേനേരം പാടിക്കഴിഞ്ഞിട്ട് അദ്ദേഹം പാട്ടു സാവധാനത്തിൽ നിൎത്തി. എന്നിട്ടുക്ഷീണിച്ചുറങ്ങുന്ന ആ പ്രഭുക്കന്മാരെ നോക്കിക്കൊണ്ട്, രാമദാസൻ ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു:—

"ഇവർ നല്ല ഉറക്കമാണ്. ആരും ഇവരെ ഉപദ്രവിച്ചില്ലെങ്കിൽ ഈ സ്ഥിതിയിൽ രാത്രിമുഴുവൻ ഉറങ്ങും."

ലക്ഷ്മി:—"എന്നാൽ ഇനി താമസിക്കേണ്ട."

അവിടെ മേശമേൽ കിടന്ന ഉടമ്പടിഎടുത്തു രാമദാസൻ

തന്റെ ഉടുപ്പിനുള്ളിൽ സൂക്ഷിച്ചുവെച്ചു. എന്നിട്ട് അവിടെ നിന്നു കാൽശബ്ദം കേൾക്കാതെ അവർ ആ മുറിയുടെ പുറത്തിറങ്ങി തേവാരപ്പുരയുടെ പുറകിൽ കാരാഗ്രഹത്തിലേയ്ക്കു് ഇറങ്ങുവാനുള്ള വാതിലിന്റെ പുരോഭാഗത്തു ചെന്നു. ആ കതകു തുറക്കേണ്ടതു് ഒരു സൂത്രം അമർത്തീട്ടാണെന്നല്ലാതെ ആ സൂത്രം ഏതുഭാഗത്താണെന്നും അതിന്റെ ആകൃതി എന്താണെന്നും അവർക്കറിവാൻ പാടില്ലായിരുന്നു. ആ കതകിലുണ്ടായിരുന്ന ആണികളെ എല്ലാം പരിശോധിച്ചു. അതുകൊണ്ടൊന്നും കതകു തുറന്നില്ല. അവർ ചെയ്ത ശ്രമം ഫലിക്കാതെയായപ്പോൾ സംഭ്രമവും അധികപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. ആ സൂത്രം കണ്ടുപിടിക്കാൻ ഇത്ര പ്രയാസമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു് അവർ ആദ്യം കരുതിയിരുന്നില്ല. ആ കാലങ്ങളിൽ മിക്ക പ്രധാനകെട്ടിടങ്ങളിലും ചില മുറികൾ തുറക്കുന്നതിനും പൂട്ടുന്നതിനും സൂത്രങ്ങളും യന്ത്രങ്ങളും ഉപയോഗിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു് ഇതു് ഒരു ശ്രമസാദ്ധ്യമായി രാമദാസൻ വിചാരിച്ചില്ല. സംഭ്രമം അധികമായി. അവർ ഇനി ആപത്തിൽ കുടുങ്ങി വശമാകുമൊ എന്നു ഭയപ്പെട്ടു. പിന്നെയും ധൈര്യം അവലംബിച്ചുകൊണ്ടു കതകിന്റെ സുഷിരങ്ങളേയും ഓരോ ആണികളേയും പ്രത്യേകിച്ചു് പരിശോധിച്ചു ഇങ്ങിനെ സ്വല്പനേരം കഴിഞ്ഞു. എന്നിട്ടും സൂത്രം കണ്ടുപിടിച്ചില്ല. ലക്ഷ്മണന്റെ മനസ്താപം വർദ്ധിച്ചുതുടങ്ങി. മനസ്സിന് എളുപ്പത്തിൽ കുലുക്കമുണ്ടാകാത്ത രാമദാസൻ പോലും "ഇനി എന്തുവേണ്ടു" എന്നു പറഞ്ഞുപോയി, എങ്കിലും, അധൈര്യപ്പെടുകയൊ ശ്രമക്കുറവു വരുത്തുകയൊ ചെയ്യാതെ രാമദാസൻ കതകു തുറപ്പാനുള്ള സൂത്രം കണ്ടുപിടിക്കുവാൻ പലവിധത്തിലും വഴി നോക്കി. ഇങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞു കുറെക്കൂടി നേരം! അവർക്ക് അധികവും വ്യസനം പുരുഷോത്തമനെ വിചാരിച്ചായിരുന്നു. പുരുഷോത്തമന്റെ കഥ, ഒരു നാലുമണിക്കൂറുകൂടി കഴിഞ്ഞാൽ, കഴിഞ്ഞു എന്നു് അവർക്കു നന്നേ ഓർമ്മയുണ്ടായിരുന്നു. ആ വിപത്തിൽ നിന്നു പുരുഷോത്തമനെ രക്ഷിപ്പാൻ അവർക്കു കഴിയാതെയാകുമൊ എന്നായിരുന്നു അവർ ഭയപ്പെട്ടതു്.

ഈ വിധം സംഭ്രാന്തചിത്തന്മാരായി അവർ പരസ്പരം നോ

ക്കി. മണിപുരാധീശന്മാരുടെ മുറിയിൽ നിന്ന് ആ ഉടമ്പടി എടുത്തതുകൊണ്ട് അസാമാന്യമായ പത്രങ്ങളോടുകൂടി രാമദാസൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"ലക്ഷ്മണാ—നാം വിചാരിച്ചിരുന്നതുപോലെ കതകുതുറപ്പാൻ എളുപ്പമല്ല. ആ ഉടമ്പടി ഞാൻ എടുക്കുകയുംചെയ്തു. അതിനെഎടുക്കാതിരുന്നുവെങ്കിൽ അവർഉണൎന്നാലുംഭയപ്പെടാനൊന്നുമില്ല. ഉണൎന്നു നോക്കുമ്പോൾ ആ പ്രമാണം മേശമേൽ കാണാതെയിരുന്നാൽ അവർ ആദ്യമായി പിടികൂടുന്നതു നമ്മെയാണ്.—പിന്നത്തെ കഥയാലോചിക്കതന്നെ!—ആ പ്രമാണംഎടുക്കേണ്ടിയിരുന്നില്ലായിരുന്നു."

ഇതിനു മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ ലക്ഷ്മണൻ സന്താപവിവശനായി രാമദാസന്റെ മുഖത്തു നോക്കി. എന്നിട്ട് ആ സൂത്രംകണ്ടുപിടിക്കാൻ അവർ വീണ്ടും ശ്രമിച്ചു. അവരുടെ ആ സ്ഥിതി അത്യാപൽക്കരമായിരുന്നു. നിമിഷംപ്രതി ഭയം വൎദ്ധിച്ചുതുടങ്ങി. ദൂരെ കാൽപെരുമാററം കേട്ടതുപോലെതോന്നി. അവർപിടിച്ചിരുന്ന ദീപത്തിന്റെ ചലനത്താൽ അവരുടെ നിഴൽ ഇളകുന്നതു കണ്ടിട്ടു വേറെ ആളുകൾ വരുന്നു എന്നു വിചാരിച്ച് ഞെട്ടിത്തിരിഞ്ഞുനോക്കി. ഇങ്ങിനെ അളവററ ഭയംകൊണ്ടു വിവശന്മാരായി ഭവിച്ച രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും പരസ്പരം നോക്കിനിന്നിട്ടു വീണ്ടും സൂത്രത്തെ അന്വേഷിച്ചുതുടങ്ങി.

ഈ ശ്രമത്തിന്റെ ജയാപജയത്തിൽ തന്റെ എന്നല്ല, രാമദാസന്റേയും പുരുഷോത്തമന്റേയും ജീവൻ ഇരിക്കുന്നു എന്നുള്ള വിചാരം ലക്ഷ്മണന്റെ കണ്ണുകൾക്കു തെളിവുകൊടുത്തു. ഇപ്രകാരം അവർ കതകിന്റെ എല്ലാ ഭാഗങ്ങളും പരിശോധിച്ചു കൂട്ടത്തിൽ, അതിന്റെ മദ്ധ്യഭാഗത്ത് ഒരു വലിയ നാണയത്തോളം വൃത്തത്തിൽ അവ്യക്തമായി ഒരു രേഖകണ്ടു. ലക്ഷ്മണൻ കതകിന്റെ ഇതരഭാഗങ്ങളിൽ അമൎത്തിയതുപോലെ ഇതിലും പെരുവിരൽകൊണ്ടു ബലമായി ഒന്നമൎത്തി. ഉടനെ 'ടിക്' എന്നു വില്ലു മാറിയ ശബ്ദത്തോടുകൂടി വളരെ ഘനമായി പണിതിരുന്ന ആ കതകു തുറന്നതു കണ്ടിട്ടു, സന്തോഷത്തോ

ടെ, ഒട്ടും മടിക്കാതെ, അവരുടെമുമ്പിൽ കണ്ട കല്പടികളിൽക്കൂ
ടി വിളക്കുമായി ഇറങ്ങിത്തുടങ്ങി. അവർ ഒട്ടുവളരെ താഴെ ചെ
ന്നപ്പോൾ ഒരു സമതലം കണ്ടു. അതിന്നെതിരെ ഉണ്ടായിരു
ന്ന ഒരു അറയിൽനിന്നു പരിചയമുള്ള ശബ്ദത്തിൽ ഒരാൾ ഇവ
രുടെ പേർപറഞ്ഞു വിളിച്ചതുകേട്ടിട്ട് അവർ അറയുടെ അരി
കിൽചെന്നു.—കഷ്ടം! ഇരുമ്പഴികൾ ഇട്ടുറപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഗുഹ
പോലെയുള്ള ആ അറയ്ക്കുള്ളിൽ മെലിഞ്ഞു, വസ്ത്രവും ഉടുപ്പും
കീറി, വളരെ അഴുക്കും പിരണ്ടു, കണ്ടാൽ ആരും തിരിച്ചറിവാൻ
പാടില്ലാത്തവിധം പ്രാകൃതനായ ഒരു പുരുഷനേയും; അടുത്തു വേ
റൊരറയിൽ വികൃതയായ ഒരു വൃദ്ധയേയും; കണ്ടപ്പോൾ രാമ
ദാസൻ വിളക്കിനെ അടുത്തുപിടിച്ചു വളരെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി.
തടവുകാരിൽ പുരുഷനെ അവർക്കു മനസ്സിലായി. സ്ത്രീയേയും
അറിഞ്ഞു. തടവുകാർ രാമദാസനേയും ലക്ഷ്മണനേയും കണ്ടി
ട്ടുണ്ടായ സന്തോഷത്തോടെ മതിമറന്ന്, അവരോടു തെരുതെരെ
ചോദ്യങ്ങൾ തുടങ്ങി. ഇവയ്ക്കൊന്നിനും മറുപടിപറയാതെ വേ
റൊരു സ്ഥലത്തു നടക്കാൻപോകുന്ന വ്യസനകരമായ സംഭവ
ത്തെയും, അതിന്റെ കാരണത്തേയും, ഈ സന്ദർഭത്തിൽ തനി
ക്കും എന്നല്ലാ എല്ലാവർക്കും നേരിട്ടേയ്ക്കാവുന്ന അത്യാപത്തിനേ
യുംപററി ചുരുക്കത്തിൽ രാമദാസൻ പറഞ്ഞിട്ട് അദ്ദേഹം തട
വുകാരോട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"ഈ ഇരുമ്പഴികളെ വലിച്ചുകററുകയോ രാകി മുറിക്കുക
യോ നന്ന്?"

തടവുകാരൻ:—"രാകി മുറിക്കണം—അല്ലാതെ നിവൃത്തിയില്ല!"

അരം ഇതാ" എന്നു പറഞ്ഞ് രാമദാസൻ തന്റെ ഉടുപ്പി
നുള്ളിൽ നിന്നു മൂന്നരം എടുത്ത് ഒന്നു തടവുകാരനും ഒന്നു ലക്ഷ്മ
ണനും കൊടുത്തിട്ട് മറേറതിനെ താനും എടുത്തു. ഇതു് ആ
വൃദ്ധ കണ്ടിട്ട് ഇങ്ങിനേപറഞ്ഞു:—

"എനിക്കും ഒരു അരം തരുവിൻ! രക്ഷപ്പെടുവാൻ നിങ്ങ
ളോടൊപ്പം വേലചെയ്യുന്നതിന് എനിക്കും അറിയാമെന്നു ഞാൻ
കാണിച്ചുതരാം."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടയുടൻ വേറൊരു അരം എടുത്ത് അദ്ദേഹം സ്ത്രീക്കും കൊടുത്തു. തടവുകാരനും ലക്ഷ്മണനും ഒരറയുടേയും രാമദാസനും വൃദ്ധയും മറെറാരറയുടേയും അഴികളെ രാകി മുറിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. ആ ഇരുമ്പഴികൾ സമഭൂമിയിൽ നിന്നു താണ സ്ഥലത്തുഇട്ടിരുന്നതുകൊണ്ടും, കാലപ്പഴക്കത്താലും, തുരുമ്പു പിടിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു് അഴികളുടെ ഇരുഭാഗത്തുനിന്നും രാകിയ അരങ്ങൾ തമ്മിൽ എളുപ്പത്തിൽ കൂട്ടിമുട്ടി. സ്ത്രീയെ ഇട്ടിരുന്ന അറയുടെ അഴിയായിരുന്നു ആദ്യം മുറിഞ്ഞതു്. ഉടനെ ആ അഴിയെ വലിച്ചു മാററി സ്ത്രീ പുറത്തുവന്നു. അതുകഴിഞ്ഞു് അടുത്തനിമിഷം മറേറ തടവുകാരനും ഇറങ്ങി.

രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും അവർ ഉദ്ദേശിച്ചതുപോലെ തടവുകാററെ രക്ഷിപ്പാനുള്ള ശ്രമം ഇതുത്തോളം സാധിച്ചു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഇനി ശേഷമുള്ള ഭാഗം നിഷ്പ്രയാസം സാധിക്കാമെന്നു അവക്കു തോന്നി. ലക്ഷ്മണൻ രാമദാസന്റെ അടുക്കൽ നിന്നു് നൂൽകയർ വാങ്ങിച്ചു് അതിന്റെ ഒരററം അഴികളിൽ ബന്ധിച്ചിട്ടു് മറെറ അററം കിണററിന്റെ അകത്തിട്ടു. ഈ കിണററിനു ആകപ്പാടെ നൂററിയമ്പതടി താഴ്ചയുണ്ടെന്നു മുമ്പൊരദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഇപ്പോൾ തടവുകാർ കിടന്നഅറയുടെ മുകൾഭാഗത്തു അമ്പതടി പൊക്കത്തിലാണ് ആദ്യത്തെ കല്ലറ. അവിടെ നിന്നു തടവുകാർ രക്ഷപ്പെടുവാൻ ശ്രമിച്ചിട്ടു് ഈ അറയിൽ വെച്ചാണല്ലോ അവരെ പിടികൂടിയതു്. അതുകൊണ്ടു് ഇനി കിണററിന്റെ താഴ്ചയെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം നൂറടിയുണ്ടെന്നു നമ്മുടെ വൃദ്ധ മററുള്ളവരോടു പറഞ്ഞു. ഈ താഴ്ച കണ്ടിട്ടു് അവരുടെ അപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിക്കു ഇറങ്ങുവാൻ അസാദ്ധ്യമെന്നു വിചാരിക്കാതെ ഓരോരുത്തരായി നൂൽ കയറിൽ പിടിച്ചു് തൂങ്ങിയിറങ്ങിത്തുടങ്ങി. അവർ പാറ മുഴച്ചിരുന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽ ചവിട്ടി വിശ്രമിച്ചും, വാനരങ്ങളെപ്പോലെ നൂൽ കയറിൽ പിടിച്ചു തൂങ്ങിയിറങ്ങിയും, കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ കുറെ താഴെ എത്തിയപ്പോൾ മലയുടെ ചുവട്ടിൽ കൂടി പ്രവഹിച്ചു് ഒഴുകിയ ശുദ്ധജലത്തിൽ ചന്ദ്രിക പ്രതിഫലിച്ച പ്രകാശം

കണ്ടു. കുറെക്കൂടി കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കിണററിൽ സാന്ദ്രമായി ബാധിച്ചിരുന്ന ഇരുട്ടിനു കുറവു കണ്ടുതുടങ്ങി. എന്നിട്ട്, ഒരു പത്തു നിമിഷം കൂടി കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ലക്ഷ്മണൻ താഴത്തു ചാടിജലത്തിൻെറ താഴ്ച നോക്കീട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"മുട്ടോളം താഴ്ചയേയുള്ളു. ചെറ് അശേഷം ഇല്ല." ഇതു കേട്ടതിനോടുകൂടി ഓരോരുത്തരായിട്ട് ജലത്തിൽ ചാടിനിന്നു. എന്നിട്ട് അവർ കഴിയുന്നത്ര വേഗത്തിൽ പാറകളുടെ ഇടയിൽ ഒളിച്ചും, കുനിഞ്ഞുനടന്ന് മറവുകളിൽ ഓടി എത്തിയും, പ്രാകാരത്തിൽ നിന്നു നോക്കിയാൽ കാണാതെയാകുന്ന സ്ഥലം വരെ പോയശേഷം അവിടെ നിന്ന് എത്രയും വേഗത്തിൽ കാട്ടിലേക്കുള്ള വഴിയിൽ എത്തി.

രാമദാസൻെറ ഗാനവിശേഷത്താൽ ഗാഢനിദ്രയെ പ്രാപിച്ചിരുന്ന മണിപുരാധീശന്മാർ ഒട്ടേറെനേരം കൂടി ആ സ്ഥിതിയിൽ കിടക്കുമായിരുന്നേനെ. എന്നാൽ അതിനിടയായില്ല. അവരുടെ ഭൃത്യവർഗ്ഗത്തിൽ വിശ്വസ്ഥരായ ഗോപാൽറാമനും, രാമനും, എന്ത് അസൌകര്യമായിരുന്നാലും രാത്രിയിൽ മണി പത്തു കഴിഞ്ഞാൽ ഉടനെ മണിപുരാധീശന്മാരെ കാണണമെന്നു കൊടുത്തിരുന്ന പ്രത്യേക കല്പനപ്രകാരം ആ ഭൃത്യർ വന്നു നോക്കിയപ്പോൾ തങ്ങളുടെ യജമാനന്മാർ നിദ്ര ചെയ്യുന്നതായി കണ്ടു, ചില ശബ്ദങ്ങൾ പുറപ്പെടുവിച്ചു അവരെ ഉണർത്തി. അവർ നേത്രങ്ങൾ തുറന്നിട്ടും നിദ്രാധിക്യത്താൽ രണ്ടു കൈകൾ കൊണ്ടു മുഖം തിരുമി ഞെളിഞ്ഞു പിരിഞ്ഞു കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഭീംജീ ആദ്യമായി ഗായകന്മാരുടെ സാമർത്ഥ്യത്തെപ്പററി ഒട്ടേറെ ശ്ലാഘിച്ചു പറഞ്ഞതുകൂടാതെ അയാളുടെ സുഖമായ നിദ്രയ്ക്കു ഭംഗം വരുത്തിയതിനെപ്പററി മനസ്താപപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

അതുകേട്ടപ്പോൾ മുറിക്കുള്ളിൽ കടന്നു ചെന്നതിനെപ്പററി അവർ കോപിച്ചേക്കുമെന്നു കരുതി ഗോപാൽറാം സവിനയം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പ്രതാപഗിരിയിൽ നിന്നു രാമൻവന്നഉടൻയജമാനന്മാരെ ഉണർത്തണമെന്നു കൊടുത്ത കല്പനപ്രകാരം ഞങ്ങൾ വന്നതാണ്."

ഭീംജി:—"അതെ!—ശരിതന്നെ!—നമുക്ക് ഇന്നരാത്രിയിൽ ചി
ല കാൎയ്യങ്ങൾ നിവൎത്തിക്കേണ്ടതുണ്ട്."

താന്ത്യ:—"ജയസിംഹൻ നമ്മുടെ അപേക്ഷപ്രകാരം ഉടമ്പടി
അയച്ചുതന്നു. ഇനി നാം പറയുന്നപ്രകാരമെല്ലാം അ
യാൾ കേൾക്കും. അതുകൊണ്ട് അയാളുടെ അപേക്ഷയേ
യും നാം സാധിച്ചുകൊടുക്കേണ്ടതാണല്ലോ?"

ഭീം:—"അങ്ങിനെതന്നെ!—ഞാൻ അനുവദിച്ചിരിക്കുന്നു!"

താന്ത്യ:—"എന്നാൽ നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും പോയി കാരാഗൃഹ
ത്തിൽ കിടക്കുന്നവന്റെ കാൎയ്യം പട്ടംകെട്ടിക്കൊള്ളുവിൻ!"
എന്നു ഭൃത്യന്മാരോടു പറഞ്ഞു.

ഗോപ:—"ആ വൃദ്ധയും അവിടെ ഉണ്ട്. അവളെ വിട്ടയയ്ക്കാൻ
പാടില്ല!—അവൾ എന്നെ ചതിച്ചു കൊല്ലുവാൻ ഭാവിച്ച
വളാണ്. അവളോട് എനിക്ക് ഒരു പകതീൎക്കാനുണ്ട്."

താന്ത്യ:—"അവളെ മറ്റേവൻ കിടന്ന അറയുടെ അടുത്താണ
ല്ലോ ഇട്ടിരുന്നത്?—അവൻ എല്ലാം ആ സ്ത്രീയോടു പറ
ഞ്ഞിരിക്കും!—ഒന്നുകിൽ അവളെ ജീവപൎയ്യന്തം തടവിൽ
പാൎപ്പിക്കണം!—അല്ലെങ്കിൽ അവളെയും—ഒടുവിൽ പറ
ഞ്ഞതാണു കൊള്ളാവുന്നത്."

എന്നുപറഞ്ഞു താന്ത്യാ മേൽമീശയെ മുറുക്കിക്കൊണ്ടു പൈ
ശാചികമായ ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി ഭൃത്യന്മാരെ പോകുവാനാ
ജ്ഞാപിച്ചു. ഉടൻ തന്നെ അവരെ തിരിച്ചു വിളിച്ച് ഇങ്ങിനേ
പറഞ്ഞു:—

"കോട്ടയുടെ പടിഞ്ഞാറുവശത്തുള്ള തളക്കല്ലിളക്കി പ്രേത
ങ്ങളെ ആ കുഴിയിലിട്ടു ഭദ്രമായി അടച്ചേയ്ക്കണം."

തങ്ങളുടെ യജമാനന്മാരുടെ കല്പനപ്രകാരം കൊലപാതകം
ചെയ്വാൻ സന്നദ്ധന്മാരായി ആ രണ്ടു ഭൃത്യരും പോയി.

മണിപുരാധീശന്മാർ, അവരുടെ അതിമോഹംനിമിത്തം
ജയസിംഹനുമായി ചെയ്ത ഉടമ്പടിയെപ്പറ്റി സംഭാഷണംചെ
യ്തിട്ട് അതിനെ ഒന്നുകൂടി വായിച്ചുനോക്കുവാൻ ഭീംജീ മേശയി
ന്മേലേയ്ക്കു കൈനീട്ടി. അവിടെ ഉടമ്പടികണ്ടില്ല. അയാൾ ഉടൻ

പരിഭ്രമത്തോടെ ചാടിഎണീററു തൻെറ ഉടുപ്പിനുള്ളിലും, കസേരയിലും, കിടക്കകളുടെ ഇടയിലും, എന്നുവേണ്ട ആ മുറിയിൽ എല്ലായിടവും പരിശോധന കഴിച്ചിട്ട് ഒടുവിൽ വിഷണ്ണനായി തൻെറ അനുജനോട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

നമ്മുടെ ഉടമ്പടി എവിടെ?—ഞാൻ മേശപ്പുറത്തു വെച്ചതായിട്ടാണ് എൻെറ ഓർമ്മ. എങ്കിലും ഞാൻ എല്ലായിടവും നോക്കി—അതെവിടെ?"

താന്ത്യ:—"ജ്യേഷ്ഠൻ അതിനെ ഉടുപ്പിനുള്ളിലല്ലേ വെച്ചതു്?"

"ഛെ! ഞാൻ ഇതാ, ഇവിടെയാണു വെച്ചതു്" എന്നു മേശയിൽ ആ ഉടമ്പടി വെച്ചസ്ഥലത്തു തൊട്ടു കാണിച്ചുകൊണ്ടു ഭീംജീ പറഞ്ഞു.

താന്ത്യാ:—നാം രണ്ടുപേരും ഇവിടെ കിടന്ന് ഉറങ്ങുകയായിരുന്നല്ലൊ-ആ സമയം ആരെങ്കിലും ഇവിടെവന്നിരിക്കുമൊ?"

ഭീം:—"ഹേയി!—അത്ര ധൈര്യത്തോടെ വരുവാൻ ഇവിടെ ആരുണ്ട്?—ആകട്ടെ, അനുജൻ എടുത്തോ?"

താന്ത്യ:—"ഞാൻ എടുത്തിരുന്നാൽ ഇത്രയൊക്കെ ജ്യേഷ്ഠനെ വിഷമിപ്പിക്കുമൊ?"

"എന്നാൽ നമ്മെ ചതിച്ചു!" എന്നു ഭീംജീ പറഞ്ഞയുടൻ അയാളുടെ മുഖം കോപംകൊണ്ടു ഭയങ്കരമായി കണ്ടു.

തൻെറ സഹോദരൻ "ചതിച്ചു" എന്നു പറഞ്ഞതു കേട്ടപ്പോൾ താന്ത്യജീക്കും ഉണ്ടായ സംശയത്തോടെ—"ആ ഗായകന്മാർ എവിടെ" എന്ന് ഉദ്ധതനായി നിന്നുകൊണ്ടു ചോദിച്ചു. ഇത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞയുടൻ ആ ഭയങ്കരന്മാരായ സഹോദരന്മാർ പ്രധാനതളത്തിൻെറ പുരോഭാഗത്തുള്ള കോലായിൽക്കൂടി കടന്നു തേവാരപ്പുരയുടെ സമീപം ചെന്നപ്പോൾ ഗോപാൽറാമനും, രാമനും പരിഭ്രമിച്ചു വിഷണ്ണന്മാരായി ഓടിവന്നതു കണ്ടിട്ട് ഗായകന്മാർ പക്ഷെ ഒളിച്ചോടിപ്പോയിരിക്കാമെന്ന് ഊഹിച്ചുകൊണ്ടു, താന്ത്യാജീ കുതിരകളെ തയ്യാർചെയ്യാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു്.

ഗോ:—"കാരാഗൃഹത്തിൽ തടവുകാർ ആരെയും കാണ്മാനില്ല."

ഭീം:—"ഗായകന്മാരെ കണ്ടോ?"

താന്ത്യ:—"എന്തിനാണു വൃഥാ സമയം കളയുന്നതു്?—ആ ഗായകന്മാർ തടവുകാറരേയും കൊണ്ടു ഒളിച്ചോടിപ്പോയിരിക്കയാണ്!—വേഗം പിൻതുടൎന്നു പിടിക്കാൻ നോക്കാം."

"കുതിരകളെ തയ്യാർചെയ്യട്ടെ!" എന്നു പറഞ്ഞു മണിപുരാധീശന്മാർ അവൎക്കുണ്ടായിരുന്ന സുഖക്കേടിനേയും ക്ഷീണത്തേയും വകവയ്ക്കാത്ത അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഭടന്മാർസമേതം കോട്ടയിൽനിന്നു് അതിവേഗം പുറപ്പെട്ടു. സമഭൂമിയിൽ അവർ എത്തിയ ഉടൻ നാലു സംഘങ്ങളായി പിരിഞ്ഞു് ഓരോ വശത്തേയ്ക്കും അന്വേഷിച്ച വണ്ണം കുതിരകളെ ഓടിച്ചുപോയി.

നാല്പത്തിരണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കിക്കൊല്ലുവാൻ വിധിച്ചയുടനെ ചാണ്ഡന്മാരെ വരുത്തുന്നതിനു പുനായിലേക്കു താലൂക്ദാർ ആളയച്ചിരുന്നു. ആ ചാണ്ഡന്മാർ വിധിനടത്തുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന ദിവസം സന്ധ്യയോടുകൂടി പ്രതാപഗിരിയിൽ എത്തി. അവരെ സൽക്കരിച്ചു സ്നാനഭോജനാദികൾ കഴിപ്പിച്ചശേഷം ആ ചാണ്ഡന്മാരിൽ പ്രധാനിയായ കല്ലുകർ ശാസ്ത്രികൾ പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടു് അയാൾക്കു ആത്മോപദേശം ചെയ്യുന്നതായി കാരാഗൃഹത്തിൽ പോയി. വിധി പ്രസ്താവിച്ച ദിവസം മുതൽ പുരുഷോത്തമനെ അവിടെയുള്ള കല്ലറയിൽ ഇട്ടിരിക്കയായിരുന്നു. പക്ഷേ ആ യുവാവിനു രക്ഷപ്പെടണമെന്നു് ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നാലും, അതു് സാദ്ധ്യമാകാത്ത വിധത്തിലായിരുന്നു അയാളെ സൂക്ഷിച്ചിരുന്നതു്. എന്നാൽ പുരുഷോത്തമനാകട്ടെ, ആ കാരാഗൃഹത്തിന്റെ വാതിൽ തുറന്നു് ഒരാൾ വന്നു് ഒളിച്ചോടി പൊയ്ക്കൊള്ളുവാൻ പറഞ്ഞാൽപോലും അതു ചെയ്യാൻ ഒരുക്കമുള്ളവനായിരുന്നില്ല. തന്നെ കഴുവിലിട്ടു തൂക്കിക്കൊല്ലണമെന്നാണു ശിരോലിഖിതമെങ്കിൽ അപ്രകാരം വരട്ടെ എന്നു് ആ യുവാവു് ഉറച്ചു. നിരപരാധിയായ

തന്നെ കുമതികളുടെ കൃത്രിമത്തിൽ അകപ്പെടുത്തി കൊല്ലുന്നതിന്ന സംഗതിയാകുന്നതു് ഈശ്വരേച്ഛയാണെങ്കിൽ അതിന്ന വിപരീതമായി താൻ യത്നിച്ചതുകൊണ്ടു് ഒരു ഫലവും ഉണ്ടാവില്ലെന്ന അയാൾ വിശ്വസിച്ചു. ഈ വിധമായ ആലോചനകൾകൊണ്ടു ആ യുവാവു തന്റെ മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തിയെങ്കിലും അതിൽ കൂടി സന്താപം ഇടകലൎന്നിരുന്നു. അയാൾക്കു വയസ്സ് ഇരുപത്തിമൂന്നു് ആയതെയുള്ളു. ബുദ്ധിശക്തി, കായബലം ഇതുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു ലോകത്തു നല്ല ഒരു നിലയെ പ്രാപിക്കാമെന്നു് അയാൾ ആഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. വേറെയും പല ആശകൾ അയാൾ മനസ്സിൽ രൂപീകരിച്ചുവെച്ചിരുന്നതു് അനുഭവിപ്പാൻ തരം വരാതെ തീരുന്നു. ഈ അവസ്ഥകളിൽ പെ ന്ന ഒരുവന്ന് മനസ്താപം ഉണ്ടാകുന്നതു് അത്ഭുതമല്ല.

ഇപ്രകാരം പുരുഷോത്തമൻ വ്യസനാധിക്യത്താൽ മനം ഉരുകിയും അടുത്ത നിമിഷം സകലവും ഈശ്വരങ്കൽ സമ ംചെയ്തു സമാധാനപ്പെട്ടും സമയം കഴിച്ചുകൂട്ടി. ഒടുവിൽ കൊലക്കളത്തിലേക്കു പോകുവാനുള്ള കാലം സമീപിച്ചതു കണ്ടിട്ടു, തന്റെ ജന്മാന്തരപാപകൎമ്മത്തിന്റെ ഫലം ഈവിധം തനിക്കു അപമൃത്യു ഭവിക്കണമെന്നായിരിക്കാം എന്നു് അയാൾ ഉറച്ചു. നിൎദ്ദോഷിയും ത്രികരണങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഒരു ദ്രോഹവും ചെയ്തിട്ടില്ലാത്തവനുമായ തനിക്ക് ഇങ്ങിനെ അകാലമരണം ഭവിപ്പാനിടയുണ്ടോ എന്നു് അയാൾ സംശയിക്കയും ചെയ്തു. ഉടനെ തന്റെ പ്രാണതുല്യയായ താരയേയും, ആ യുവതിയെ വിവാഹംചെയ്തു താൻ എത്രകാലം ഭൂമിയിൽ സുഖിച്ചു വാഴേണ്ടവനായിരുന്നു എന്നുള്ളതിനേയും, അയാൾക്കു നേരിടുവാൻ പോകുന്ന വിപത്തിനെയും, അതിലേക്കു മുഖ്യകാരണഭൂതനായ ജയസിംഹനേയും, പററി വിചാരിച്ചപ്പോൾ പുരുഷോത്തമന്റെ ഹൃദയം വിവിധവികാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു കലുഷമായിത്തീൎന്നു. അത്യന്തസന്താപവിവശനായ ആ യുവാവിന്ന തന്റെ ഏതൽകാലാവസ്ഥയെ ഓൎത്തിട്ടു് ഒന്നുകൊണ്ടും മനസ്സിനെ സമാധാനമാക്കുവാൻ കഴിയാതെ കഴങ്ങിയിരുന്ന ആ സന്ദൎഭത്തിലായിരുന്നു കല്പകർ കാരാഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ചതു്. അപ്പോൾ മണി

പത്തുകഴിഞ്ഞു. പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കിക്കൊല്ലുവാൻ വിധിച്ച സമയത്തിന് ഇനി രണ്ടു മണിക്കൂറുനേരമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ആ യുവാവിന്റെ മുഖം രക്തശൂന്യമായിരുന്നു. അതു ഭയംകൊണ്ടായിരുന്നില്ല. താൻ കൃത്രിമവലയിൽ കുടുങ്ങി അന്യായമായി അകാലമരണം പ്രാപിക്കുവാൻ പോകുന്നുവല്ലോ എന്ന് ആലോചിച്ചതിനാലത്രെ. തന്റെ പ്രാണരക്ഷയ്ക്കു് ഒരു വഴിയും കാണാതെ മുട്ടിത്തിരിഞ്ഞിരുന്ന ആ സമയത്തുപോലും തന്റെ പുരുഷത്വത്തെ ത്യജിപ്പാനൊ ലജ്ജാവഹമായ ഒരു വാക്കുപറവാനൊ പുരുഷോത്തമൻ തയ്യാറുള്ളവനായിരുന്നില്ല.

കല്ലുകർ കാരാഗൃഹത്തിനകത്തു കടന്ന ഉടൻ അവിടെ ഒരു രാമായണമൊ ഭാഗവതമൊ മറ്റൊ വെച്ചിട്ടുണ്ടോ എന്നു ചുററും നോക്കി. ആ കാലത്തെ നടപ്പനുസരിച്ച തൂക്കിലിടുവാൻ പോകുന്ന ആളിന് ആത്മോപദേശം ചെയ്യാൻ മാത്രം അദ്ദേഹം വന്നവനായിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ കുററക്കാരനെ നോക്കുകയൊ അയാളുമായി പരിചയപ്പെടുവാനാഗ്രഹിക്കയൊ ചെയ്യാതെ താൻ വന്നകാര്യം നിറവേററി പോകണമെന്നു വിചാരിച്ചതേയുള്ളു. തൂക്കാൻ വിധിച്ചാൽ കുററക്കാരനു വായിപ്പാൻ ഈശ്വരവിഷയമായ ഗ്രന്ഥങ്ങളെ കൊടുക്കാറു പതിവുള്ളതുപോലെ ഇവിടെയും ഉണ്ടായിരിക്കുമെന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹം കരുതിയതു്. എന്നാൽ ആ വിധമായ കരുണ നമ്മുടെ കഥാനായകന്റെ നേക്കു കാണിച്ചതായി തോന്നാതിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ ചാര്യൻ ആർദ്രതയോടെ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"ഉണ്ണീ നീ മരിപ്പാൻ തയ്യാറാണോ?"

"അതെ" എന്നു പുരുഷോത്തമൻ സവിനയം പറഞ്ഞു.

കല്ലുകർ ഒരു ചെറിയ പീഠത്തിൽ ഇരുന്നു പുരുഷോത്തമനെ അടുത്തുവിളിച്ചു.

"നിന്റെ പാപവിമോചനാർത്ഥം ആത്മോപദേശം ചെയ്യാൻ ഞാൻ വന്നതാണ്" എന്നു പറഞ്ഞതിന്നു.

പുരു.—"ആത്മോപദേശം ഏതു സ്ഥിതിയിലുള്ളവർക്കും ആവശ്യമാണു്. ഞാൻ മഹാപാപങ്ങൾ ഒന്നും എന്റെ വയസ്സിനിടയിൽ ചെയ്തിട്ടില്ല."

കല്പകർ:—"എന്താണ്?—ഒരു നീതിന്യായക്കോടതിയിൽനിന്ന ഒരു വിധികല്പിച്ചതിൻപ്രകാരം നിന്നെ തൂക്കിക്കൊല്ലുവാൻ പോകുന്നു. ആ ന്യായാധിപൻ, അപ്പോൾ, തെററായി വിധി പ്രസ്താവിച്ചു എന്നാണോ പറയുന്നത്?"

പു:ഷ—"അവിടത്തെ വയസ്സും സ്ഥിതിയും കൊണ്ട് എനിക്ക വളരെ ഭക്തിയും വിശ്വാസവും ഉണ്ടാകുന്നു. ഞാൻ വിധിയെ ആക്ഷേപിച്ചു പറയുവാൻ തുനിയുന്നില്ല. എങ്കിലും വാസ്തവത്തിൽ ഞാൻ നിരപരാധിയാണ്. വിധി അങ്ങിനെ ഉണ്ടായതു് എന്തുകൊണ്ടാണെന്നറിഞ്ഞുകൂടാ!"

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട് പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിയശേഷം അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഉണ്ണീ നീ ഒരു സത്യവാനെന്നു തോന്നുന്നു. നിന്റെ വാക്കുകളും നിഷ്കപടങ്ങളാണെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു. കഠിനകൃത്യം ചെയ്തിട്ട് ഈ ധൈര്യം പുറപ്പെടുവിപ്പാൻ തക്ക ലോകപരിചയം നിനക്കുണ്ടായിട്ടില്ല. എങ്കിലും അടിസ്ഥാനം കൂടാതെ ഒരു വിധിയുണ്ടാവാൻ പാടില്ലെന്നു കരുതി ചില സംശയങ്ങൾ വെറും ഛായപോലെ മനസ്സിൽ ഉദിക്കുന്നുണ്ട്. അതിനാൽ എന്റെ ഉണ്ണീ, നീ നിന്റെ ഹൃദയത്തെ സ്പർശിച്ചുകൊണ്ടു പറയണം! വല്ല കള്ളവും അവിടെ ഒളിച്ചുകിടപ്പുണ്ടോ എന്നു നോക്കണം! പിന്നീടുവേണം അങ്ങിനെ തീർച്ചപ്പെടുത്തി പറവാൻ!—ദൈവം സർവ്വസാക്ഷിയാണ്. അവിടത്തെ സന്നിധിയിൽ എല്ലാം പരസ്യമാണ്! മനുഷ്യനേ ഒളിച്ചുവെപ്പുള്ളു—മണിപത്തു കഴിഞ്ഞു. ഒരു മണിക്കൂറുനേരം ഞാൻ ഇവിടെ ഇരിക്കും. പിന്നീടുള്ള സമയം ഈശ്വരാരാധനയായും, നിന്നെ കാണ്മാൻ വരുന്നവരോടു സമാധാനം പറയുന്നതായും, നിന്റെ യാത്രയ്ക്കുള്ള ഒരുക്കങ്ങളായും കഴിഞ്ഞിട്ട് പന്ത്രണ്ടുമണിക്കു മുമ്പ് ഇവിടെ നിന്നു കൊലക്കളത്തിലേക്ക് എല്ലാവരും തിരിക്കും. സമയം ആകപ്പാടെ ഇത്രേയുള്ളു. ഇതിനു മുമ്പും സർക്കാർ ആവശ്യപ്രകാരം ചിലയാളുകൾക്ക്, ഇങ്ങിനെയുള്ള സന്ദർഭങ്ങളിൽ, ആത്മോപദേശം ഞാൻ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അപ്പോഴൊക്കെ എന്റെ ഹൃദയം ഇതുപോലെ ചലിക്കയുണ്ടായിട്ടില്ല."

പുരു:—അവിടുന്ന് എന്റെ വാക്കുകളെ അവിശ്വസിക്കുന്നു. എന്നാൽ. ഞാൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം യഥാൎത്ഥമാണ്. എന്റെ മനസ്സാക്ഷിക്കു വിപരീതമായി ഒരക്ഷരംപോലും ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ല. അവിടത്തേയും എന്റെ ആയുസ്സ് എങ്ങിനെ പരിണമിക്കുന്നു എന്നും അത് എപ്പോഴാണെന്നും അറിയാമല്ലൊ.—അതുകൊണ്ടു വീണ്ടും ഞാൻ ധരിപ്പിക്കുന്നു.'' എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ട് ആ യുവാവു വ്യസനത്തോടെ കല്ലുകരുടെ മുഖത്തു നോക്കി.

പുരുഷോത്തമൻ പറവാൻ തുടങ്ങിയതു മുഴുവൻ പറയാതെ നിന്നതു കണ്ടപ്പോൾ ആ യുവാവു തന്റെ കുററത്തെപ്പററി സമ്മതിച്ചു പറവാനാരംഭിച്ചതായിരുന്നു എന്നു ശങ്കിച്ചു കല്ലുകർ അയാളുടെ സമീപം ചെന്നു മുഖത്തു കരുണയോടെ നോക്കിക്കൊണ്ട്,

ഞാൻ നിന്റെ ആത്മശുദ്ധി വരുത്തട്ടെ എന്നൊളിച്ചിട്ടു ഫലമെന്തുള്ളു?—നീ പറവാൻ തുടങ്ങിയതു പൂൎത്തിയാക്കു'' എന്നു പറഞ്ഞു രാമായണമൊ മററൊ ആ കല്ലറയിലുണ്ടോ എന്നന്വേഷിച്ചു. ഇദ്ദേഹം അവിടെയെങ്ങും ചുററിനോക്കിയതുകണ്ട്,

പുരുഷോ:—"അവിടുന്ന് ഇവിടെ വന്നതിൽപിന്നെ എന്തോ അന്വേഷിക്കുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. അവിടത്തേയ്ക്കു എന്താണാവശ്യമെന്നറിഞ്ഞാൽ എന്നാൽ കഴിയുന്നതാണെങ്കിൽ നിവൃത്തിക്കാം.''

കല്ലു:—ഞാൻ നോക്കിയതു രാമായണമൊ, ഭാഗവതമൊ ഇവിടെയുണ്ടോ എന്നാണ്.''

പുരു:—"എന്നെ ഈ നിസ്സഹായാവസ്ഥയിൽ കൊണ്ടുവരുവാൻ യത്നിച്ചവൎക്ക് ആ ദയ ഉണ്ടാകയില്ല''

"എന്നാൽ ഇതാ'' എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് അദ്ദേഹം തന്റെ കഴുത്തിൽനിന്ന് ഒരു ഗൌരീശങ്കരം രുദ്രാക്ഷത്തെ എടുത്തു പുരുഷോത്തമന്റെ കയ്യിൽ സമൎപ്പിച്ചു.

അതിനെ ഭക്തിപൂൎവ്വം വാങ്ങി നേത്രങ്ങളിൽ അണച്ചിട്ട്,

പുരു:—"ദൈവസന്നിധിയിൽനിന്നു നിഷ്കപടമായി ഞാൻ പറയുന്നു എന്നാണു വിചാരിക്കുന്നതു്. എന്നു തന്നെയല്ല, അവിടത്തെ കണ്ടിട്ടു കരുണ മൂർത്തിമത്തായി എന്റെ മുമ്പിൽ വന്നു നില്ക്കുന്നതുപോലെ തോന്നുന്നു.—ഇപ്പോൾ ഞാൻ അനുഭവിക്കാൻ പോകുന്നതും മുമ്പു് അനുഭവിച്ചതുമായ സങ്കടങ്ങൾ ഈ കൊട്ടാരത്തിലുള്ളവരിൽ ചിലൎക്ക് എന്റെനേൎക്കു തോന്നീട്ടുള്ള വിരോധത്തിന്റെ ഫലങ്ങളാണു്. അല്ലാതെ ഞാൻ കുററം ചെയ്തിട്ടു് ഈ ശിക്ഷയ്ക്കു പാത്രീഭവിച്ചതല്ല! ഞാൻ നിർദ്ദോഷിയാണെന്നു് ഈശ്വരനെ അറിഞ്ഞുകൂട."

ഈ വാക്കുകൾ കല്ലുകരുടെ സംശയനിവൃത്തി വരുത്തി. പുരുഷോത്തമന്റെ നിഷ്കാപട്യംകണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിനു ദയയും വളരെ വാത്സല്യവും തോന്നുകയാൽ ആ യുവാവിന്റെ ഹസ്തങ്ങളെ പിടിച്ചു് അദ്ദേഹം മാർദ്ദവമായി അമർത്തിക്കൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഉണ്ണീ—നീ നിരപരാധിതന്നെ.—എന്നിട്ടും ദൈവകല്പിതം ഇപ്രകാരമാണല്ലൊ.—കാലദോഷം!—കാലദോഷം!—കുഞ്ഞേ എനിക്കു വളരെ വ്യസനം തോന്നുന്നു. ഈ ദുരിതം കാണ്മാൻ എനിക്കിടയായല്ലൊ. നിന്റെ ജീവനെ രക്ഷിപ്പാൻ വഴിയൊന്നും കാണുന്നുമില്ലല്ലൊ—ഇവിടെ ഇരിക്കു്—നമുക്കു് ഇരുന്നു വർത്തമാനം പറയാം." എന്നു പറഞ്ഞു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുത്തു പുരുഷോത്തമനെ പിടിച്ചിരുത്തി.

കല്ലുകരെ കണ്ടപ്പോൾതന്നെ പുരുഷോത്തമനു വളരെ ബഹുമാനവും ഭക്തിയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേൎക്കു തോന്നി. താൻ പറഞ്ഞതു പൂൎണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചു എന്നും തന്നോടു വിരോധികൾ ചെയ്തിട്ടുള്ള കഠിനകൃത്യങ്ങളെപ്പററി സഹതപിക്കുന്നു എന്നും അറിഞ്ഞപ്പോൾ അയാൾ തന്റെ ശൈശവംമുതൽ തന്റെമേൽ കൊലക്കുററം ചുമത്തിയതുവരെയുണ്ടായ സകലവൃത്താന്തങ്ങളും കല്ലുകരോടു പറഞ്ഞു. കല്ലുകരാകട്ടെ ആ യുവാവിന്റെ ചരിത്രം കേട്ടുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിശുദ്ധഹൃദയത്തിൽ കൊള്ളാത്ത പരിതാപത്തോടെ ഇനി തത്വബോധ

ത്താൽ എങ്കിലും ആ സാധു യുവാവിന്ന മനസ്സമാധാനം വരു
ത്താമെന്ന കരുതി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ എന്തു പറയേണ്ടു, പുരുഷോത്തമാ—മനുഷ്യജീവി
തത്തിന്റെ നശ്വരാവസ്ഥയെ ദൈവം പല പ്രകാരത്തിലും
നമുക്ക കാണിച്ചുതരുന്നു. ഒരു വചനം, (അതു് എല്ലാ സ്ഥിതിയി
ലുള്ളവരേയും സംബന്ധിക്കും.) അടുത്ത നിമിഷത്തെ അവസ്ഥ
യെപ്പററി അറിവാൻ പാടില്ല. ഗുണമാകട്ടെ ദോഷമാകട്ടെ മു
ന്നറിവുകൂടാതെ ഉണ്ടാകുന്നു. അവയെ നമുക്ക ദൈവത്തിന്റെ
കളികളെന്നു പറയാം. ഉണ്ണീ—നീ നിന്റെ ഈ സ്വല്പവയ
സ്സിനുള്ളിൽ ഒരു ദ്രോഹവും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നാണു പറയുന്നതു്.
പിന്നെന്താ ഈ അനുഭവം ഉണ്ടാകാൻ എന്നു ശങ്കിച്ചുപോകും.
ഇതിന്നു സമാധാനം നിന്റെ ജന്മാന്തരത്തിലെ കർമ്മഫലങ്ങളാ
ണെന്നേ പറവാനുള്ളു. ജീവന്മാർ, അവരുടെ കഴിഞ്ഞ ഓരോ
ജന്മങ്ങളിലെയും കർമ്മങ്ങൾ ചേർന്നുള്ള സഞ്ചിതത്തിന്റെ ഗുരു
ലഘുത്വങ്ങൾപോലെ ഫലം അനുഭവിച്ചേ നിവൃത്തിയുള്ളു. നി
നക്ക നേരിട്ടിട്ടുള്ള ഈ അനുഭവവും ആ വിധം വന്നുചേർന്ന പ്രാ
രബ്ധമാണെന്നു വിചാരിച്ചു സമാധാനപ്പെടണം. യഥാർത്ഥംപോ
ലെതോന്നുന്ന മിത്ഥ്യയായ ജഗത്തും നാമരൂപമായ പ്രപഞ്ചവും
ശാശ്വതങ്ങളെന്നു കരുതി അവയിൽ പ്രതിപത്തിയുണ്ടാകുന്ന
തു മൌഢ്യമാണു്. കഫരക്തമലമൂത്രാദികൾകൊണ്ടു് അടയ്ക്ക
പ്പെട്ടിട്ടുള്ള ദുർഗ്ഗന്ധമയമായ നമ്മുടെ ശരീരം വെറും മൺപാ
ത്രംപോലെ തെററി വീണുവെങ്കിൽ ഉടഞ്ഞു മണ്ണോടു ചേർന്നു
പോകത്തക്കതായിട്ടിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു്, ഉണ്ണീ, നിന്റെ
വ്യാമോഹങ്ങളെല്ലാം കളഞ്ഞു് അനശ്വരവും സച്ചിദാനന്ദവു
മായി നിന്നിൽതന്നെ വിളങ്ങുന്ന ബ്രഹ്മത്തെ നീ അറിഞ്ഞു സ
മാധാനപ്പെടണം!"

എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു് അവസാനിപ്പിച്ചശേഷം ആ ചാ
ര്യർ പുരുഷോത്തമനെ ഗാഢാശ്ലേഷം ചെയ്തു് അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടു്
അവിടെനിന്നു പോയി. അദ്ദേഹം പ്രധാന തളത്തിന്റെ പു
രോഭാഗത്തുള്ള കോലായിൽക്കൂടി പുരുഷോത്തമന്റെ കഥവിചാ
രിച്ചു മനസ്താപപ്പെട്ടുകൊണ്ടു കുറച്ചുദൂരം പോയപ്പോൾ, അദ്ദേ

ഹത്തിനാഭിമുഖമായി കോലായുടെ അററത്തുനിന്ന് ഒരാൾ വന്ന
തുകണ്ടു. കല്ലുകരുടെ കയ്യിലുണ്ടായിരുന്ന വിളക്കിന്റെ പ്രകാ
ശം തട്ടാത്ത സ്ഥലത്തുകൂടി ആയാൾ വന്നതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹ
ത്തിന്ന് അയാളുടെരൂപം കാണ്മാൻകഴിഞ്ഞില്ല. കല്ലുകർ പര
മഭക്തനായിരുന്നിട്ടും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ ഉശ്ശങ്കബാധി
ച്ചു. നിഴൽ പാററിക്കൊണ്ട അവ്യക്തമായ ആ രൂപത്തിന്റെ
കാലടികൾ ഭൂമിയിൽ ഉറയ്ക്കാതെ ദ്രുതഗതിയിൽവെച്ച് ആടി
അലഞ്ഞുവന്നതുകൊണ്ട മദ്യപാനി ആയിരിക്കാമെന്ന സംശയി
ച്ചു. എങ്കിലും ആ സ്ഥലത്തിന്റെ സ്ഥിതികണ്ടിട്ട, പക്ഷെ അ
തു മനുഷ്യനല്ലെന്ന വരാമെന്നും വിചാരിച്ചു. ഇപ്രകാരം സംശ
യിച്ചിട്ട് അദ്ദേഹം കോലായിൽ ഒരു തൂണിന്റെ പുറകിൽ മാറി
നിന്നപ്പോഴെയ്ക്ക് ആയാൾ അടുത്തെത്തി. ആ പാദമസ്തകം
വസ്ത്രംകൊണ്ട മൂടിയിരുന്നതുകൊണ്ട് അയാളുടെ രൂപംകാണ്മാൻ
കഴിഞ്ഞില്ലെങ്കിലും ആകൃതികൊണ്ട ദേഹപുഷ്ടികുറഞ്ഞും ഉൾ
വളവോടുകൂടിയും ഉള്ളവനെന്ന് അറിഞ്ഞു. ആയാൾ മനുഷ്യ
നായിരുന്നാലും അല്ലെങ്കിലും കല്ലുകർ സംശയഗ്രസ്തനായി ഭവി
ക്കയാൽ അവിടെനിന്ന വല്ലപ്രകാരവും പൊയ്ക്കൊണ്ടാൽ മതി
യെന്നുള്ള മട്ടിലായി. പിന്നെ ഭയംകൊണ്ട കമ്പിതശരീരനായ
കല്ലുകർ ഒരു കണക്കിൽ അവിടെനിന്ന് ഓടിപ്പോകുംവഴി ഒരു
വാതിൽ സ്വല്പം തുറന്നിരുന്നതു കണ്ടപ്പോൾ അതിനെ തുറന്ന്
അകത്തുകയറി. അവിടെ ഏതാനും ഭടന്മാർ ആഹാരം കഴി
ക്കുകയായിരുന്നു. ജനങ്ങളുടെ സാമീപ്യംകൊണ്ട ഭയം നീങ്ങുക
യാൽ അദ്ദേഹം ശാന്തനായി നടന്ന ജയസിംഹന്റെ മുറിയിൽ
ചെന്നു. അപ്പോൾ അവിടെ വിശ്വന്തനും ഉണ്ടായിരുന്നു. പ്രഭു
ക്കന്മാർ ഇരുവരും കല്ലുകരുടെ മുഖത്തു സ്ഫുരിച്ചിരുന്ന അസ്വാ
സ്ഥ്യംകണ്ടപ്പോൾഏകകാലത്തിൽ— "എന്തുപററി?—"എന്ന
ചോദിച്ചു.

കല്ലു:—"കാരാഗൃഹത്തിൽ നിന്ന ഞാൻ വരുംവഴിക്ക് ആ കോ
ലായിൽ കൂടി ഒരാൾ വസ്ത്രംകൊണ്ട മൂടീട്ട്, സ്വബോധം
ഇല്ലാത്തവനെന്നപോലെ കാൽ ഇടറിനടന്ന് എന്റെ അ
രികിൽ കൂടി കടന്നുപോയി. അതു പിശാചൊ അല്ല മനു

ഷ്യനൊ എന്ന് എനിക്കു സംശയം തീൎന്നിട്ടില്ല. ആകൃതി കൊണ്ട് അയാൾ കൃശനും ഉൾവലുവോട്ടക്കുടിയവനും ആയിരുന്നു. ഞാൻ ഈ കൊട്ടാരത്തിനെപ്പററി ചില കഥകൾ കേട്ടിട്ടുള്ളതുകൊണ്ട് ആ രൂപത്തെ കണ്ടപ്പോൾ അന്ധാളിച്ചുപോയി.

ഈ വൎത്തമാനം കേട്ടിട്ട് വിശപന്തൻ അത്ഭുതപ്പെട്ടു. ജയസിംഹന്റെ സംഗതി മനസ്സിലായതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം മൌനം ദീക്ഷിച്ച് ചിന്താഗ്രസ്തനായിരുന്നതേയുള്ളു.

നാല്പത്തിമൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

കല്പകർ കാരാഗൃഹത്തിൽ നിന്നു പോയശേഷം പുരുഷോത്തമൻ ചിന്താക്രാന്തനായി ഒരു ചെറിയ ബെഞ്ചിന്മേൽ ചെന്നിരുന്നു. ആ യുവാവിനെ പരിതപിപ്പിച്ച വിചാരങ്ങളുടെ വിവിധഗതികളെപ്പററി നമുക്ക് ഊഹിക്കാവുന്നതാണ്. ഇങ്ങിനെ അയാൾ ഇരുന്നതിനിടയിൽ കാരാഗൃഹത്തിന്റെ കതക വീണ്ടും തുറക്കുന്ന ശബ്ദം കേട്ട് അയാൾ നിവൎന്നു നോക്കി. അപ്പോൾ വിശപന്തൻ അറയ്ക്കുള്ളിൽ കടന്നു വാതിൽ അടച്ചിട്ട് ആ സ്ഥലത്തിന്റെ എല്ലാവശങ്ങളിലും നോക്കുന്നതുകണ്ടു. അദ്ദേഹം അവിടെ വന്നതു പുരുഷോത്തമനെ കാണ്മാനും ആ യുവാവിന്റെ അവസാനദശയെ പ്രാപിക്കാനുള്ള സന്ദൎഭത്തിൽ സമാധാനമായി ഒരു വാക്കു പറഞ്ഞിട്ടു പോകുവാനുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ആ കാരാഗൃഹത്തിന്റെ സ്ഥിതിയും, പുരുഷോത്തമന്റെ മേൽ തോന്നിയസംശയത്തെത്തുടൎന്നുണ്ടായ വിധിയും, ആ യുവാവിന്റെ യൌവനാവസ്ഥയും, അയാളുടെ സൌന്ദൎയ്യവും എല്ലാംകൂടി ആലോചിച്ചപ്പോൾ വിശപന്തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കൊള്ളാത്ത വ്യസനം ഉണ്ടായതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം സ്തംഭിച്ചുനിന്നുപോയി. എന്നിട്ടുമനസ്സിന്നു ഒരുവിധംസമാധാനം വരുത്തിക്കൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"കഷ്ടം!—അവസാനത്തിൽ നാം തമ്മിൽ കണ്ടു യാത്രപറഞ്ഞു പിരിയാനുള്ള സ്ഥലം ഇതായല്ലൊ.—ഹാ! ദൈവേച്ഛ അങ്ങിനെ ആയിരിക്കാം!"

വിശ്വന്തൻ ഇത്രയും പറഞ്ഞുവെങ്കിലും ഇതിൽ കൂടുതലായ മനോവേദന അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്നു എന്നു മുഖംകൊണ്ടു മനസ്സിലായപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചിട്ട് ഇപ്രകാരം സവിനയം പറഞ്ഞു:—

"അവിടുന്ന് എന്റെ രക്ഷാകർത്താവാണ്. എന്റെ അച്ഛനെപ്പോലെ എന്നെ വാത്സല്യമായി വളർത്തി. എനിക്കു വേണ്ട വിദ്യാഭ്യാസവും അവിടുന്നു ചെയ്യിച്ചു. എനിക്കു സദുപദേശങ്ങൾ തന്നു നല്ല വഴി കാട്ടുവാൻ ഒരു സുഹൃത്തിനെപ്പോലെ ശ്രദ്ധയോടെ കാത്തു. ഇപ്രകാരം ചെയ്ത അവിടത്തേക്കു ഞാൻ മനസാ വാചാ കർമ്മണാ അപരാധവും ചെയ്യുന്നവനല്ല. അങ്ങിനെയിരിക്കെ എന്റെ കാലദോഷംകൊണ്ട് എനിക്ക് ഈ അപവാദം സിദ്ധിച്ചു. ശിക്ഷയെപ്പററി പരാതിയൊന്നും ഞാൻ അറിയിക്കുന്നില്ല. അവിടുന്ന് എന്റെ യഥാർത്ഥാവസ്ഥ അറിഞ്ഞിട്ടു ഞാൻ മരിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നാഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാണ്."

പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടപ്പോൾ വിശ്വന്തൻ സന്താപവിവശനായിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"പുരുഷോത്തമാ നിന്റെ മേൽ, കുററം ഉറപ്പിക്കത്തക്ക തെളിവുകൾ ഏകോപിച്ചിരുന്നാൽ സാധാരണ മനുഷ്യഹൃദയത്തിനു സംശയം തോന്നിപ്പോകുന്നതു അത്ഭുതമല്ല. നീ നിരപരാധിതന്നെ എന്നു വിചാരിക്കാം; എന്നാലും അതു പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ വെളിപ്പെടത്തക്ക ഇടകളൊന്നും പല കാരണങ്ങളാലും ഇല്ലെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് എനിക്കു തോന്നിയ ദുരഭിപ്രായം മനഃപൂർവ്വമാണെന്നു നീ വിചാരിക്കയില്ലല്ലൊ? ഇക്കാര്യത്തെപ്പററി പര്യാലോചിപ്പാൻ അശേഷം സമാധാനം ഇല്ലായിരുന്നു. ഞാൻ തനിച്ചിരിക്കുന്ന അവസരങ്ങളിൽ എന്റെ മകൻ മരിച്ച ദുഃഖം എന്നെ ക്രമത്തിലധികം പീഡിപ്പിക്കുന്നു എന്നുതന്നെയല്ല വിചാ

രമഗ്നയായി ഊണും ഉറക്കവുമില്ലാതെ പ്രാകൃതയായി ഭവിച്ച എ
ന്റെ മകളുടെ അവസ്ഥ ദുസ്സഹമായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. നിന്റെ
കഥയോ എന്റെ ഈ ദുഃഖത്തിന്റെ കാരണങ്ങളിൽ ഒന്നാണു്.
എന്റെ ഈ വയസ്സുകാലത്തു് ഉപകരിക്കുവാൻ താരയേയുള്ളു.
അവളും ഇങ്ങിനെ ആയാൽ എനിക്കു് ആശ്രയം ആരുള്ളൂ?—
ആകപ്പാടെ ആലോചിച്ചിട്ടു് എന്റെ ഹൃദയം പൊട്ടുന്നു! എ
ന്റെ ധൈൎയ്യവും തന്റേടവും എല്ലാം എന്നെ വിട്ടുമാറി!—ഹാ,
ദൈവഗതി 'നോക്കണെ!—പുരുഷോത്തമാ—നിനക്കു് ഈ വി
പത്തു നേരിടത്തക്കതൊ?”

വിശപന്തന്റെ വാക്കുകൾ കൊണ്ടു കൊലക്കുററം പുരുഷോ
ത്തമന്റെ മേൽ ചുമത്തീട്ടുള്ളതു് അനീതിയും അധൎമ്മവുമാണെ
ന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നീട്ടുണ്ടെന്നു് ആ യുവാവു് അൎത്ഥമാക്കി.
എന്നിട്ടു് അയാൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

“അവിടത്തേക്കു ഈ കാൎയ്യത്തെപ്പററി ഇപ്പോൾ എന്തു് അ
ഭിപ്രായമാണുള്ളതു?”

ഈ ചോദ്യത്തിനു് ഉടനെ മറുപടി പറവാൻ കഴിയാതെ
വിശപന്തൻ തന്റെ നെററിത്തടത്തെ കൈകൊണ്ടു് അമൎത്തി
കൊണ്ടു് സ്വല്പനേരം ഇരുന്നിട്ടു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“എന്തു മറുപടി ഞാൻ പറയണമെന്നു് എനിക്കറിഞ്ഞു
കൂട—അയ്യോ, പുരുഷോത്തമാ, നീ വാസ്തവത്തിൽ നിൎദ്ദോഷി
യാണെങ്കിൽ നിന്റെ ഈ ബാല്യാവസ്ഥയിൽ നിനക്കു നേരിടുന്ന
വിപത്തു് എത്രയോ കഷ്ടമാണു്!—നിന്നെ ഈ വിധം അന്യാ
യമായി കുടുക്കിലാക്കുവാൻ കാരണഭൂതന്മാരായിത്തീൎന്ന ഞാൻ തുട
ങ്ങിയുള്ളവൎക്കു് ഐഹികപാരത്രികങ്ങളിൽ ഗുണമുണ്ടാവില്ല!—
എന്നാൽ, നിനക്കു, വിപരീതങ്ങളായ തെളിവുകൾ ഉണ്ടായിരു
ന്നതിനു പുറമേ ജയസിംഹന്റെയും റസ്ഥിരാമന്റെയും മൊഴി
കൾകൊണ്ടു നിന്റെമേലുള്ള സംശയം ബലപ്പെട്ടു.—ജയസിം
ഹന്റെ വാക്കിനെ വിലവെയ്ക്കുമെന്നു നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടേ?”

പുരു:—“അദ്ദേഹം പ്രഭുവാണു്. അതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തി
ന്റെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിഷ്യന്റെയും വാക്കുകളെ

ആരും വിശ്വസിക്കും—എന്നാൽ, മനഃപൂർവ്വം കള്ളസ്സത്യം ചെയ്തു് ഒരു സഹജീവിയെ കൊല്ലുവാൻ കാരണമാക്കിയ ആ മഹാന്റെയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിഷ്യന്റെയും, ഹൃദയങ്ങൾ വജ്രതുല്യങ്ങൾതന്നെ!—അവർ രണ്ടുപേരും പറഞ്ഞതു് അസത്യമാണെന്നു സർവ്വസാക്ഷിയായ ഈശ്വരനറിയാം!—ഇങ്ങിനെ ഞാൻ പറയുന്നസന്ദർഭം കൂടി അവിടുന്നാലോചിക്കണം—എന്നെതൂക്കിക്കൊല്ലുവാൻവിധിച്ചു് കഴുമരവും നാട്ടിക്കഴിഞ്ഞു. ഇനികഷ്ടിച്ചു് ഒന്നോ രണ്ടോമണിക്കൂറുകൂടി ഞാൻ ജീവിച്ചിരുന്നേക്കാം—ഇതാഎന്റെ രക്ഷാകർത്താവു് എന്നോടു അവസാനയാത്രപറയുന്നതിനു് വരുകയുംചെയ്തു- എന്നെ പരലോകപ്രാപ്തനാക്കുവാൻ ഒരുക്കങ്ങൾ ഇതിൽ പരം വേറെന്തുള്ളു?—ഇത്രത്തോളം ആയിട്ടും ഇനിയും ഞാൻ കളവുപറവാൻ തുനിയുമെന്നു് അവിടുന്നു വിചാരിക്കരുതു്. കഴിക്കു കാൽനീട്ടിയിരിക്കുന്ന ഞാൻ സത്യം പറവാൻ ഭയപ്പെടുകയില്ല!—പ്രഭോ! ഞാൻ വീണ്ടും പറയുന്നു—ദൈവത്തെ ഓർത്തു് ഞാൻ പറഞ്ഞതു വിശ്വസിക്കണം!—ഞാൻ നിരപരാധിയാണെ—"

പുരുഷോത്തമന്റെ കളങ്കരഹിതങ്ങളായ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ വിശ്വന്തൻ തന്റെ പുത്രന്റെ നിർയ്യാണത്തെപ്പറ്റിയാണു് ആലോചിച്ചതു്. ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നതു് പുരുഷോത്തമനാണെന്നു ഉറപ്പിക്കുവാൻ വേണ്ട തെളിവുകൾ ബലമായിട്ടിരിക്കയും അവയെ നിഷേധിപ്പാൻ കുററക്കാരനായ പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞവ മാത്രമല്ലാതെ വേറെ വിശ്വാസയോഗ്യമായ ഒരു തെളിവും ഇല്ലാതെ വരുകയും ചെയ്കയാൽ വിശ്വന്തന്നു തീർച്ചയായ ഒരഭിപ്രായവും കൈക്കൊള്ളുവാൻ മനസ്സുവന്നില്ല. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ അഭിപ്രായത്തെ നേരെ പറഞ്ഞു് ആ യുവാവിന്റെ മനസ്സിനെ ഖേദനപ്പെടുത്തുന്നതു് ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അനുചിതമാണെന്നു കരുതി അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"വാസ്തവം എങ്ങിനെയിരുന്നാലും അനുഭവം കണ്ടിടത്തോളം നിനക്കും ഞങ്ങൾക്കുംവ്യസനകരമായിട്ടല്ലെകാര്യംപരിണമിച്ചി

രിക്കുന്നതു്?-ഈശ്വരേച്ഛ എങ്ങിനെയൊ അങ്ങിനെ വരാതെ പാടുള്ളു! മനുഷ്യനാൽ ഒന്നു വരുത്തുവാനൊ വന്നാൽ അതിനെനിക്കുവാനൊ സാദ്ധ്യമല്ല! വൃഥാ ഓരോന്നിന്നു് ഓരോ കാരണം പറയുന്നു—വാസ്തവം അറിഞ്ഞു പറകയാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. എല്ലാം ഒരിച്ഛയെ അനുഗമിച്ചു വരുന്നവയത്രെ!"

പുരു:—"അങ്ങിനെയാണു ഞാനും വിചാരിച്ചിട്ടുള്ളതു്. ഞാൻ നിർദ്ദോഷിയാണെന്നു മററു തെളിവുകൾകൊണ്ടു സ്ഥാപിക്കാൻ എനിക്കു പ്രയാസമാണു്, എങ്കിലും, അവിടത്തെ മനസ്സാക്ഷിക്കനുസരിച്ചു വിചാരിക്കാമല്ലൊ? ഏതായാലും, എനിക്കു മരണകാലമൊ, വളരെ അടുത്തിരിക്കുന്നു.—നിക്ക് ഒരു പ്രാർത്ഥനയുള്ളതു ഞാൻ നിർദ്ദോഷിയാ അവിടുന്നു ബോധിക്കണമെന്നാണു്."

"നീ നിർദ്ദോഷി ആയിരിക്കണമെന്നാണു് എം ഗ്രഹം. എന്നാൽ കാര്യകാരണങ്ങളുടെ ഗതി ആലോ ച്ചിട്ടു് ഒന്നും തീർച്ചപറവാൻ വഴികാണുന്നില്ല!" എന്നു പുരുഷോത്തമന്റെ മേലുണ്ടായ സംശയത്തിന്നു് ഒരു ഭേദഗതിയും വന്നിട്ടില്ലെന്നു് അർത്ഥമാകത്തക്കവിധത്തിൽ വിശ്വനാഥൻ പറഞ്ഞുപോയി.

തന്റെ രക്ഷാകർത്താവിന്റെ അഭിപ്രായം താൻ എന്തെല്ലാം പറഞ്ഞിട്ടും മാറുന്നില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ വളരെ വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"എന്റെ ശൈശവംമുതൽ അവിടുന്നാണു് എന്നെ വളർത്തിയതു്. എന്റെ സ്വഭാവത്തെപ്പററി അവിടത്തെപ്പോലെ വേറെ ആർക്കും അറിഞ്ഞുകൂട. ആ സ്ഥിതിക്കു ഞാൻ ചതിപ്രവർത്തിപ്പാൻ ഒരുങ്ങുന്നവനോ അല്ലയോ എന്നു് അവിടത്തേയ്ക്കു നിശ്ചയിപ്പാൻ പാടില്ലയോ?"

വിശ്വ:—"അങ്ങിനെ നിശ്ചയിപ്പാൻ കഴിയുമായിരുന്നു. താരയെ സംബന്ധിച്ചു ഞാൻ അന്നു കേൾപ്പാനിടയായ കഥയോടുകൂടി നിന്റെ സ്വഭാവം എനിക്കു പിടികിട്ടാതെ ആയി."

പുരു:- —"എന്റെ ബാല്യാവസ്ഥകൊണ്ടും, ആലോചനക്കുറവു
കൊണ്ടും, ഞാൻ താതനോടു ആ വിധം വൎത്തമാനം പറ
ഞ്ഞുപോയി. ആ ഏകവിഷയത്തെ ഓൎത്തു് എന്നെ അ
വിശ്വസിക്കരുതു്!"

വിശ്വ:—"ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ നിന്നോടു കഴിഞ്ഞ തെററുക
ളെപ്പററി ഞാൻ പറയാനുള്ളതല്ലാ.—പറഞ്ഞുപോയ
തിനെപ്പററി പശ്ചാത്താപപ്പെടുന്നു. നീ വല്ല തെററു
ചെയ്തിരുന്നാലും ഹൃദയപൂൎവ്വം ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു പ
റവാൻ ഞാൻ വന്നതാണു്."

:—അവിടത്തെ പുത്രനെ കാണ്മാനില്ലാതെ ആയതു് എ
ന്റെ അവിവേകമായ പ്രവൃത്തികൊണ്ടാണെന്നല്ലേ സം
ന്നതു്?—അതിനെ സംബന്ധിച്ചു് എന്നെ വിസ്ത
കയും, എന്നെ കൊല്ലുവാൻ വിധിക്കയും ചെയ്തുവ
ല്ലോ.—എന്നാൽ അവിടത്തെ എങ്കിലും എന്റെ നിര
പരാധതയെ ധരിപ്പിച്ചിട്ടു മരിക്കുന്നതു് എന്റെ മനസ്സി
നു് എത്ര സമാധാനമായിരിക്കും."

തന്റെ പുത്രന്റെ സംഗതി കേട്ടപ്പോൾ വിശ്വന്തനു മന
സ്സിൽ അടക്കാൻ പാടില്ലാത്തതായ ദുഃഖപാരവശ്യം മുഴുത്തിട്ടു്,
അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ തന്നത്താൻ പുലമ്പിപ്പോയി.

"അയ്യോ—ചന്ദ്രസേനാ, നീ നാമാവശേഷനായല്ലോ—
വയസ്സുകാലത്തു് എനിക്കു് ആശ്രയം ആരുമില്ല!—ദൈവമെ!
ഈ ദുഃഖത്തെ സഹിപ്പാൻ ഞാൻ ശക്തനല്ല"

ഇങ്ങിനെ വിശ്വന്തൻ വ്യസനിച്ചു പറഞ്ഞതു പുരുഷോ
ത്തമൻ കേട്ടിട്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തു നോക്കി. തന്നെ വ
ളരെ ലാളിച്ചും വാത്സല്യമായും സംരക്ഷിച്ച ആ വൃദ്ധന്റെ ക
വിൾത്തടങ്ങളിൽകൂടി അശ്രു പൊഴിയുന്നതു കണ്ടു് ആ യുവാ
വിനുണ്ടായ അളവററ വ്യസനത്തോടെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"അവിടത്തേക്കു് ഇത്ര ദുഃഖം ഉണ്ടാകുവാൻ ഞാനിടയാക്കി
യല്ലോ?—ഞാൻ ഒരു മഹാപാപിയാണു്!—അവിടന്നു എനി
ക്കു് ചെയ്തിട്ടുള്ള ഉപകാരത്തിനു പ്രതിഫലം ഈ വിധം അവിട

ത്തെ ദുഃഖിപ്പിക്കണമെന്നായിരിക്കാം ഈശ്വരകല്പിതം!—അയ്യോ, ഞാൻ നിമിത്തം അവിടന്നു ദുഃഖിപ്പാനിടവന്നുവല്ലോ?”

പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിക്കുന്നതിനു മുമ്പ് അയാളുടെ വാക്കുകളിൽ നിന്നു ദുരർത്ഥം വേണ്ടിടത്തോളം മനസ്സിലാക്കി പൊട്ടുന്നാറാവെ ഉണ്ടായ അപാരദുഃഖത്താൽ വിശ്വന്തൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

“ഹാ—ഹാ—നീ നിന്റെ കുററം സമ്മതിക്കുന്നു. ഇതുവരെ ആ കൃത്യത്തെ ഞാൻ സംശയത്തിൽ വെച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു ഇത്ര ദിവസവും ഞാൻ ജീവിച്ചിരുന്നു.—അയ്യോ! ഈ ദുഃഖം എനിക്കു സഹിക്കാൻ ശക്തിയില്ല!”

പുരുഷോത്തമൻ അപ്രകാരം വ്യസനം കൊണ്ടു പറഞ്ഞതു് എന്തിനെ സംബന്ധിച്ചായിരുന്നു എന്നോ—അതിന്റെ സാരമെന്തെന്നോ ആലോചിപ്പാൻ മനസ്സമാധാനം ഇല്ലാതെ, ആ പ്രഭു കലശലായി തെററിദ്ധരിച്ച ദുസ്സഹമായ ആധി മുഴക്കയാൽ വെട്ടിയിട്ട തടിപോലെ അദ്ദേഹം മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു മറിഞ്ഞുവീണു. ഇങ്ങിനെ സംഭവിക്കുമെന്നു കരുതാതിരുന്നതുകൊണ്ടു വിശ്വന്തന്റെ തല ചുവരിൽ അടിക്കാതെ സൂക്ഷിപ്പാൻ പുരുഷോത്തമനു കഴിഞ്ഞില്ല. വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിനു നേരിട്ട ഈ വിപത്തു കണ്ടു പരിഭ്രമത്തോടെ, പുരുഷോത്തമൻ കാരാഗൃഹത്തിന്റെ കതകു തുറന്നു സഹായത്തിനു ആളെ വിളിച്ചു. ഉടനെ പുറത്തു നിന്നിരുന്ന ഭടന്മാർ [illegible] മൂർഛിതനായി കിടന്ന പ്രഭുവിനെ എടുത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുറിയിലേക്കു കൊണ്ടുപോയി.

കാരാഗൃഹത്തിന്റെ കതകു വീണ്ടും അടച്ചുപൂട്ടി. പുരുഷോത്തമൻ തനിച്ചായി. വിശ്വന്തനെ കാണ്മാനോ ആ യുവാവിന്റെ വാസ്തവാവസ്ഥകളെ അദ്ദേഹത്തിനോടു പറവാനോ കഴിയുമെന്നു് അയാൾ വിചാരിച്ചില്ല. വിശ്വന്തൻ ദയയോടുകൂടി വന്നതാണെങ്കിലും യാദൃച്ഛികമായി, ആ പ്രഭു അതിയായ മനസ്താപത്തോടുകൂടി പിരിയാനാണു സംഗതിയായതു്. പുരുഷോത്തമനെ അധികവും വിഷണ്ണനാക്കിയതു താൻ വ്യസനാധിക്യംകൊണ്ടു പറഞ്ഞുപോയ വാക്കുകളെ ആ പ്രഭു തെററിദ്ധ

രിച്ചു താൻ കുററം ഏററപ്രകാരം സമ്മതിച്ചു എന്നു് അൎത്ഥമാക്കിയതായിരുന്നു. അദ്ദേഹം തെററായി മനസ്സിലാക്കിയതാണെന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുവാൻ തരം കിട്ടാതെപോയതു "കൂനിൻ പുറത്തു കുരു" എന്നപോലെ ദുസ്സഹമായ സങ്കടമായിത്തീൎന്നു. താൻ രക്ഷപ്പെടുമെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്ന കടവുകൾ എല്ലാം തെററി. താൻ നിരപരാധിയാണെന്നു തന്റെ രക്ഷാകൎത്താവിനെ ധരിപ്പിക്കാമെന്നു വിചാരിച്ചതും നിഷ്ഫലമായി. ഇതിൽ പരം ഹൃദയഭേദനം ചെയ്യത്തക്ക കാൎയ്യങ്ങൾ വേറെ എന്തുള്ളു?

കൊലക്കളത്തിലേയ്ക്കു പോകുവാനുള്ള സമയം അടുത്തു. പുരുഷോത്തമൻ, തന്റെ ആഗ്രഹങ്ങളൊന്നും സാധിക്കാതെ ആയിട്ടു്, ഇനി മൃത്യുവിനെ കൂസൽകൂടാതെ സന്ദൎശിക്കതന്നെ ഉത്തമമെന്നു തീൎച്ചപ്പെടുത്തി. താൻ ദൈവത്തെയും താരയേയും അവസാനത്തോളം മറക്കുന്നതല്ലെന്നുള്ള സന്ദേശത്തെ ആ യുവതിയോടു പറവാൻ വിശ്വസ്തനായ ഒരാളിനെ കിട്ടാതെ അയാൾ വ്യസനിച്ചു.

പുരുഷോത്തമൻ ഇപ്രകാരം പലവ്യസനകരങ്ങളായ ആലോചനകളുടെതിരക്കുകൊണ്ടു പാരവശ്യത്തോടെനിന്നിരുന്നതിന്നിടയിൽ കാരാഗൃഹത്തിന്റെ പുറത്തു വേദഘോഷം കേട്ടു. അതു തന്നെ തേവാരപ്പുരയിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുവാൻ ആചാൎയ്യന്മാർ വരികയാണെന്നു അയാളെ മനസ്സിലാക്കി. ഉടനേ തന്റെനേത്രങ്ങളിലും മുഖത്തും അശ്രു പ്രവഹിച്ചു നനഞ്ഞിരുന്നതു അന്യർ കാണരുതെന്നു കരുതി അതിനെ അയാൾ തുടച്ചു.

കല്പകരും വേറെ രണ്ടു ആചാൎയ്യന്മാരും പന്തക്കററികൾ എടുത്തിട്ടുള്ള ഏതാനും ഭടന്മാരും കാരാഗൃഹത്തിൽ വന്നു. പുരുഷോത്തമൻ അവർ ഒരുമിച്ചു തേവാരപ്പുരയിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. അവിടേ വിഗ്രഹം കാണത്തക്കവിധം ഇരുഭാഗത്തും ഓരോ വിളക്കു കത്തിച്ചുവെച്ചിരുന്നതുകൂടാതെ പുറത്തും വിളക്കുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. ആചാൎയ്യന്മാർ പൂജയ്ക്കു വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തു. തേവാരപ്പുരയുടെ പുറത്തുള്ള തളത്തിൽ ഭടന്മാർ രണ്ടു അണിയായി നിരന്നുനിന്നു. പുരുഷോത്തമനെ നന്നേ പരിചയമുള്ളവരായ അന്തേവാസികൾ പലരും അവിടെക്കൂടിയിരുന്നു

നാൽപത്തിനാലാം അദ്ധ്യായം.

പുരുഷോത്തമന്റെ മനസ്സിനെ ശിഥിലമാക്കുവാൻ പലേ കാരണങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും ആ യുവാവു തേവാരപ്പുരയുടെ പുരോഭാഗത്തു ചെന്നപ്പോൾ തന്റെ സകല പരിതാപങ്ങളേയും ഈശ്വരങ്കൽ സമർപ്പണംചെയ്തു "എല്ലാം ഈശ്വരേച്ഛപോലെ വരട്ടെ" എന്നുറച്ചു പ്രശാന്തചിത്തനായിതീൎന്നു.

വിശപ്പുനിമിത്തം മോഹാലസ്യത്തിൽനിന്ന് ഉണൎന്നുവെങ്കിലും ക്ലേശഭാരവശ്യം കൊണ്ടും, ക്ഷീണാധിക്യത്താലും, അദ്ദേഹത്തിനു കിടക്കയിൽനിന്ന് എണീററുനില്പാൻപോലും പാടില്ലായിരുന്നു. റസ്സിരാമൻ തന്റെ യജമാനനോടൊപ്പം പുരുഷോത്തമനെ നശിപ്പിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചവനായിരുന്നിട്ടും ആ വൃദ്ധൻ അവിടെ സന്നിഹിതനായിരുന്നില്ല. അന്യജനങ്ങൾ മിക്കവരും പുരുഷോത്തമനെ പരിചയമുള്ളവരായിരുന്നതുകൊണ്ടു അവർ ആ യുവാവിന്റെ സൽഗുണങ്ങളേയും അയാൾക്കു നേരിട്ട വിപത്തിനേയുംപററി പറഞ്ഞു പരിതപിച്ചു. തേവാരപ്പുരയുടെ ചുററും ജനങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ ഓരോ പ്രകാരത്തിൽ അവരവരുടെ മനശ്ചേഷ്ടകളെപ്പററി പ്രതിപാദിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നതിനിടയിൽ, അവിടെ അടുത്തുള്ള ഒരു മുറിയിൽനിന്നു ദീൎഘമായും, പ്രാണവേദനയോടും, അമാനുഷികമെന്നു തോന്നിപ്പോകും വിധത്തിലും, ഒരു നിലവിളി പുറപ്പെട്ടതു കേട്ടു. ആചാൎയ്യന്മാർ ഭയംകൊണ്ടു വേദഘോഷം നിൎത്തി. അവിടേ കൂടിയിരുന്ന ജനങ്ങൾ പരിഭ്രമിച്ചു ആ ഭയങ്കരശബ്ദം പുറപ്പെട്ടവഴിക്കു നോക്കിനിന്നു. ആപാദമസ്തകം ഏകവസ്ത്രംകൊണ്ടുമൂടി കൃശനായ ഒരാൾ വിഗ്രഹത്തിന്നഭിമുഖമായി ഓടിവരുന്നതുകണ്ടു. അയാളുടെ കണ്ണുകൾ തുറിച്ചും, അപമൃത്യു ബാധിച്ചതുപോലെ വികൃതങ്ങളായും, മുഖം നന്നേ വിളറിയും ഇരുന്നു. അയാൾ ഓടിവന്നവിധം കണ്ടാൽ അയാളെ കൊല്ലുവാൻ പിൻതുടൎന്ന് ആരോ കൂടെ എത്തുന്നുണ്ടോ എന്നുതോന്നും. ഇപ്രകാരം അയാൾ ഓടി തേവാരപ്പുരയുടെ അടുത്തായപ്പോൾ ആരോ അയാളെ കൊല്ലുവാൻ പിടികൂടി എന്നു തോന്നിപ്പിക്കു

മാറ് അയാഠം തിരിഞ്ഞു കൈകളെ മുമ്പോട്ടു നീട്ടിക്കൊണ്ടു്— "അയ്യോ! എന്നെക്കൊല്ലരുതു്!—ഞാൻ വൃദ്ധനാണെ—എന്നെ തൊടരുതു്!—അയ്യോ, എന്റെ കഴുത്തിൽ—!" എന്നു നിലവിളിച്ചു കവന്നു വീണു. ഈ ധൃതിക്രൂട്ടിയതു കണ്ടു, ജനങ്ങഠം പരിഭ്രമിച്ചു നിന്നതല്ലാതെ ഒരുവനെങ്കിലും ആ ഭ്രാന്തു കാണിച്ച ആളിനെ സഹായിപ്പാനൊ അയാഠം ആരെന്നറിവാനൊ ശ്രമിച്ചില്ല. എന്നാൽ അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നവരിൽ ഒരാഠംക്കു് ആ മനുഷ്യൻ ആരെന്നു് അറിവാൻ കഴിഞ്ഞു. പുരുഷോത്തമൻ ഭടന്മാരുടെ മദ്ധ്യേ തേവാരപ്പുരയിലേയ്ക്കു വരുന്നതിനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു കുറെ മാറി നിന്നിരുന്ന ജയസിംഹൻ തന്റെ വിചാരിപ്പുകാരൻ കാണിച്ച ഗോഷ്ടിക്കിടയിൽ, അയാഠം, പക്ഷെ വല്ല രഹസ്യത്തേയും പുറത്താക്കിയാൽ വിഷമത്തിലായേയ്ക്കുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടു്, ആഠംക്കൂട്ടത്തിൽ കടന്നു വേഗം റസ്സിരാമന്റെ അടുത്തുവന്നു് അയാളുടെ ഭുജത്തിൽ തട്ടിക്കൊണ്ടു്—"എടോ!—ഛെ! എണീക്കു അവിടന്നു്!—എന്തൊരു പിച്ചാണിതു്!—ആരവിടെ!—ഇയ്യാളെ ഇവിടെനിന്നു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകട്ടെ" എന്നു് ഉറക്കെ പറഞ്ഞു.

അവിടെ ഉണ്ടായ നിശ്ശബ്ദതയാൽ ജയസിംഹൻ കോപിച്ചുപറഞ്ഞ വാക്കുകളിൽ ചിലതു് ആ വയോധികൻ കേട്ടതുകൊണ്ടു് അയാഠം ഞെട്ടിയുണൎന്നു ചുററും നോക്കി. വളരെ ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ അയാഠം കിടക്കുകയായിരുന്നു എന്നു് അറിഞ്ഞ ഉടൻ ചാടി എണീററു് ഓടിപ്പൊയ്ക്കളയാൻ ഭാവിച്ചു. എന്നാൽ അയാഠംക്കു് ഒരടിപോലും വയ്പാൻ ശക്തിയില്ലാതെ തീരുകയാൽ അവിടെത്തന്നെ അയാഠം നിരാധാരനായി വീണു. ഭടന്മാരിൽ രണ്ടൊ മൂന്നൊ പേർ അയാളെ താങ്ങിയെടുത്തു് അയാളുടെ മുറിയിൽ കൊണ്ടുപോയി കിടത്തി.

ആ വയോധികനെ അവിടെനിന്നു മാററുന്നതുവരെ, ജയസിംഹനു വളരെ ഭയമുണ്ടായിരുന്നു. റസ്സിരാമന്റെ കഥ ഓൎത്തിട്ടുണ്ടായ അസ്വാസ്ഥ്യത്തെ പുറത്തു കാണിക്കാതെ അദ്ദേഹം താപ്പൂക്മാരെ അടുത്തു വിളിച്ചു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"എന്താ താമസം?—സമയമായല്ലൊ?—ഇനി പുറപ്പെടരുതൊ?"

"പ്രഭൊ" എന്നുമാത്രം പറഞ്ഞിട്ട്, താല്പൂക്ദാരുടെ ശ്രദ്ധ അപ്പോൾ അവിടെ കണ്ട കാഴ്ചയിൽ പതിഞ്ഞതുകൊണ്ടു്, മറുപടി പറയാതെ നിന്നുപോയി.

ജയസിംഹൻ വാസ്തവം അറിയാതെ സ്വല്പം കുപിതനായി വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"ഞാൻ പറഞ്ഞതു മനസ്സിലായില്ലെ?—കൊലക്കളത്തിലേക്കു പോകുവാൻ സമയമായില്ലയൊ എന്നാണു ഞാൻ ചോദിച്ചതു്.

താല്പൂക്:—"ഇവിടെ കൂടീട്ടുള്ള ജനങ്ങൾ അനുതാപവിവശന്മാരായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടക്ഷണത്തിൽ ജനങ്ങൾ തമ്മിൽ പറഞ്ഞ വാക്കുകളേയും അവരുടെ ഭാവപ്പകൎച്ചയേയും അവിടുന്നു ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. ഈ അവസരത്തിൽ നാം ആലോചനകൂടാതെ പ്രവൎത്തിക്കുന്നതുകൊണ്ടു പക്ഷെ ജനക്ഷോഭം ഉണ്ടായെങ്കിൽ തൽക്കാലം അതു നിരോധിപ്പാൻ വിഷമപ്പെടും. അവർ പുരുഷോത്തമനെ രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ തുനിയുകയില്ലയൊ എന്നാണു സംശയിക്കുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു നേരം താമസിച്ചാലും വേണ്ടില്ല!—നാം സൂക്ഷിച്ചുവേണം പ്രവൎത്തിപ്പാൻ." എന്നു രഹസ്യമായി പറഞ്ഞു.

ജയ:—"സൎക്കാരിനോട് എതിൎപ്പാൻ തുനിയുന്നവൎക്കു കിട്ടുന്ന അനുഭവം എന്തെന്നറിഞ്ഞുകൂടെ?"

താല്പൂ:—'അങ്ങിനെയല്ലൊ—ഇപ്പോൾ നമ്മുടെ ചക്രവൎത്തിയുടെ അധീനത്തിലുള്ള മിക്ക രാജ്യങ്ങളിലും ജനങ്ങളും അവരുടെ പ്രധാനികളും രഹസ്യമായി യുദ്ധത്തിന് ഒരുങ്ങുന്നുണ്ടെന്ന് ഒരു കിംവദന്തിയുണ്ട്. ഇവിടങ്ങളിലുള്ള മഹാരാഷ്ട്രന്മാരുടെ നിലപോലും പിഴച്ചാണു കാണുന്നതു്. സ്വല്പകാരണംകൊണ്ടു വലുതായ അപകടം നേരിട്ടേക്കും. അതിനാൽ നമ്മുടെ ആലോചനക്കുറവുകൊണ്ടു തരക്കേടുവന്നു എന്നു കേൾപ്പിക്കുന്നതു നന്നല്ല!"

ജയ:—"ശരിയാണ്! അറങ്ങ്സീബ്ബിന്റെ പ്രതാപം ക്ഷയോന്മുഖമായിരിക്കുന്നു. അതിന്റെ ലക്ഷണം ഇന്നാറം ബീജപ്പൂരിയിൽ വെച്ചും അതിനു മുമ്പു ഡൽഹിയിൽ വെച്ചും ഞാനറിയാനിടയായി—കാൎയ്യങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ എല്ലാം ഇരുന്നാലും ഈ വിധി നടത്തുന്നതിനു ഇവ പ്രതിബന്ധങ്ങളാകയില്ല—ഇവനെ കൊലക്കളത്തിലേക്കു വേഗം കൊണ്ടുപോകണം."

താലൂ:—"ക്ഷമിക്കണം!—ഞാൻ അതിന്റെ തരം പോലെ ചെയ്യാം!"

താലൂക്ക്ദാർ പറഞ്ഞതു കേട്ട് ജയസിംഹൻ മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ, "താൻ എന്തെങ്കിലും ചെയ്യു" എന്ന മട്ടിൽ ഒരു മൂളലോടുകൂടി തിരിഞ്ഞു റുസ്തുിരാമന്റെ മുറിയിലേയ്ക്കു പോയി. ആ വൃദ്ധൻ മോഹാലസ്യത്തിൽനിന്ന് ഉണൎന്നശേഷം മനസ്സിനും ദേഹത്തിനും ഒരുപോലെ ക്ഷീണംഭവിച്ചു കിടക്കുകയായിരുന്നു. അയാൾ ജയസിംഹനെ കണ്ടപ്പോൾ വളരെ പതുക്കെ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"ഞാൻ വല്ല അനാവശ്യവും പറഞ്ഞുപോയൊ?"

ജയ:—ഇല്ല—തനിക്കു വിളിച്ചുണൎത്തിയതു ഞാനായിരുന്നു. ഇതെന്തു കഷ്ടമാണെടൊ?—എല്ലാം ചതം എന്തു വിചാരിക്കും?—ആലോചിച്ചുനോക്ക!"

റ.—"ചെയ്യരുതാത്ത കൃത്യം ഞാൻ ചെയ്തതിനു ദൈവം എന്നെ ശിക്ഷിക്കയാണ്!—വരുന്നതെല്ലാം അനുഭവിക്കയല്ലെ പാടുള്ളു?"

റുസ്തുിരാമൻ ഇത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞ ഉടൻ ആ മുറിയിലേയ്ക്ക് ഒരു ഭൃത്യൻ ഓടിവന്ന്, "പുരുഷോത്തമനെ കൊലക്കളത്തിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുവാൻ തുടങ്ങുന്നു" എന്നു പറഞ്ഞു. ഉടനെ പാതകം പ്രവൎത്തിച്ചാൽ സ്വാഭാവികമായിട്ടുണ്ടാകുന്ന സംഭ്രമത്തോടുകൂടി ജയസിംഹൻ ചാടി എണീററു് വരാന്തയിലേയ്ക്കു പോയി. എന്നാൽ അവിടെ ചെല്ലുവാൻ മനസ്സാക്ഷി അനുവദിക്കാഞ്ഞതുകൊണ്ട് അയാൾ സ്വല്പം അകലെ നിന്നു താലൂക്ക്ദാരെ ആംഗ്യംമൂലം വരുത്തി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.—

"നിങ്ങൾക്കു പുരുഷോത്തമന്റെ നേൎക്ക് വളരെ കരുണ തോന്നീട്ടുണ്ടെങ്കിൽ കോർട്ടുവിധിയെ ഗൌനിക്കണമെന്നില്ല—വൃഥാ വിട്ടേയ്ക്കണം!—ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതിൽഭേദം അതാണ്!"

താലൂ:—"അവിടന്ന് അങ്ങിനെ പറഞ്ഞതെന്താ?—കാരണം അറിഞ്ഞാൽ കൊള്ളാം."

ജയ:—"ഈവിധമുള്ള കുററക്കാരെ കൊലക്കളത്തിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുന്നതു് ഏതുവിധമോ ആ വിധം ഞാൻ ഇവിടെ കണ്ടില്ല!"

ഈ വാക്കുകൾ താലൂക്കുദാരെ ക്രമത്തിലധികം മുഷിപ്പിച്ചു. എന്നിട്ട് "എന്തൊരു നീചനാണ് ഇയ്യാൾ" എന്നുള്ള ഭാവത്തോടെ—"കയ്യിലും കാലിലും വിലങ്ങുവെച്ചില്ലാ—അതുകൊണ്ടായിരിക്കാം—അത് എന്റെ ഉപേക്ഷയല്ലാ—പുരുഷോത്തമന്റെനേൎക്ക് എനിക്കുള്ള ആൎദ്രതകൊണ്ടുമല്ലാ. വിശപന്തൻ പ്രഭു ന്യായാധിപനോടു പറഞ്ഞു് ഉത്തരവുവാങ്ങിയതനുസരിച്ചു ഞാൻ ചെയ്യാഞ്ഞതാണ്." എന്നു മറുപടി പറഞ്ഞു.

ജയ:—"ആ വയസ്സൻ!—ഭ്രാന്തൻ!" എന്നുശപിച്ചു ഒരു തൂണിൽ ചാരിനില്പായി.

എന്നാൽ ജയസിംഹൻ അങ്ങിനെ നിഷ്കൃഷ്ടിച്ചതുകൊണ്ടു താലൂക്കുദാൎക്കു ചില സംശയങ്ങൾക്കു കാരണമായി. അതു കുറേ ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പായിരുന്നുവെങ്കിൽ വ്യസനകരമായ ഈ സംഭവത്തെ തടുക്കാമായിരുന്നേനെ എന്ന് അയാൾക്കു തോന്നിയെങ്കിലും ആചാൎയ്യന്മാരോടും മററും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"കേൾപ്പിൻ ആചാൎയ്യന്മാരെ! നിങ്ങളുടെ ഓരോ ചടങ്ങുകൾകൊണ്ടു സമയം കളയുന്നതു കോർട്ടുവിധിക്കനുസരിച്ചിരിക്കുന്നില്ല—ഭടന്മാരെ! നിങ്ങൾ രണ്ട് അണിയായി നില്പിൻ. ഓരോവശത്തു് അമ്പതുപേർ വീതം നിരന്നിട്ടു ശേഷം വരുന്നവർ ആ അണിയുടെ മുമ്പും പിമ്പും സമമായിഭാഗിച്ച് ഒരു വരിയിൽ അഞ്ചുപേർ വീതം നിരന്നുനില്പിൻ."

ഈ ആജ്ഞ കേട്ടപ്പോൾ ആചാൎയ്യന്മാരും ഭടന്മാരും അവരവരുടെ സ്ഥാനങ്ങളിൽ നിന്നു. ജയസിംഹൻ ആ കൂട്ടത്തിൽ

ചേരാതെ തൂണിന്റെ പുറകിൽ മറഞ്ഞുനിന്ന് അയാൾക്ക നേത്രാനന്ദകരമായ ആ യാത്രയെ സംതൃപ്തിയോടുകൂടെ നോക്കുവാൻ തയ്യാറായി. ഇരുവശത്തും നിരന്നുനിന്ന ഭടന്മാരുടെ മദ്ധ്യേ ആചാര്യന്മാർ മുമ്പിലും, അവരുടെ പിൻഭാഗത്തു പുരുഷോത്തമനും, എല്ലാവർക്കും മുമ്പിലും പുറകിലും ഭടന്മാരും ചേൎന്നു കൊലക്കളത്തിലേയ്ക്കു യാത്ര തുടങ്ങിയപ്പോൾ ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചു:—

"ഹാവൂ!—എന്റെ യത്നം ഇത്രത്തോളം ഫലിച്ചുവല്ലോ—ആദ്രോഹിച്ചെറുക്കന്റെ തന്റേടവും നിന്ദയും കുറെ അധികമായിപ്പോയി!—അതിന്ന് അനുഭവിക്കട്ടെ:—ഇൗ എന്നോടാണോ ഇവന്റെ മത്സരം?"

അയാൾ ഇൗവിധം ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നപ്പോൾ അതിന്നു സമീപത്തുകൂടെ കടന്നുപോയ കല്ലുകർ വേറെ ഒരുവനോട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു കേൾപ്പാനിടയായി:—

കല്ലു:—"എനിക്ക് ഇൗ ദുരിതം കാണ്മാനിടയായതു് എന്നെ വളരെ തപിപ്പിക്കുന്നു. എനിക്കു കൊലക്കളത്തിലേയ്ക്കു പോകുവാൻ അശേഷം മനസ്സില്ല."

കല്ലുകർ തന്റെ വൈമനസ്യത്തെ വെളിവാക്കത്തക്ക വിധം പറഞ്ഞ ഇൗ വാക്കുകൾകൊണ്ട് അയാൾ പുരുഷോത്തമനെ രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ ശ്രമിക്കുമെന്നു ജയസിംഹൻ സംശയിച്ചു. പുരുഷോത്തമന് ഇനി ഒരുപ്രകാരത്തിലും രക്ഷയ്ക്കു വഴിയില്ലെന്നുള്ളിടത്തോളം കാര്യങ്ങൾ പരിണമിച്ചിരിക്കുന്ന ഇൗ സന്ദർഭത്തിൽ പക്ഷെ ഏതുവിധത്തിലെങ്കിലും ഒരു തടസ്ഥം ഭവിക്കുകയോ അല്ലെങ്കിൽ ന്യായാധിപൻ ആ വിധിയുടെ അനൌചിത്യത്തെ ഓർത്ത് അതു മാററുവാൻ നിശ്ചയിക്കുകയോ ചെയ്തിട്ട് അദ്ദേഹത്തിന് ഇച്ഛാഭംഗം വരുത്തിയെങ്കിലോ എന്നുള്ള ഭയം വിട്ടിരുന്നില്ല. പുരുഷോത്തമന്റെ ചുവട്ടടിയിൽ ഭൂമി പിളൎന്ന് അത്യഗാധമായ പടുകുഴിയിൽ അയാൾ വീഴാതെ രക്ഷപ്പെട്ടേയ്ക്കാമെന്നു സംശയിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചു ചപലനായിതീൎന്ന ജയസിംഹൻ കല്ലുകരുടെ സമീപം ചെന്ന് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അങ്ങു പറഞ്ഞതു ഞാൻ കേട്ടു—കൊലക്കളത്തിലേയ്ക്കു പോകുവാൻ മനസ്സില്ല—അല്ലേ?—വിധിനടത്തുവാനുള്ള സമയം അതിക്രമിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങു മററുള്ള ആചാൎയ്യന്മാരോടുചേൎന്നു വേഗം പോകുവാൻ പറയാതെ മാറിനിന്നതെന്താ?"

കല്ലു:—"വേഗം പോകുവാൻ പറയുന്നതിന് ആചാൎയ്യന്മാൎക്ക് അധികാരമില്ല. വേഗം നടന്നാൽ അവരും നടക്കും. എന്നോടു ശഠിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. മുമ്പു ജനങ്ങളുടെ തിരക്കു കണ്ടില്ലേ?—അവരെ ആട്ടിപ്പായിപ്പാൻ ഭടന്മാരോടു ആജ്ഞാപിക്കതന്നെ!"

കല്ലുകർ വേറൊരുവനോടു പറഞ്ഞതും ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം തന്നോടു നേരിട്ടുപറഞ്ഞ വിധവുംകൂടി ആലോചിച്ചപ്പോൾ ജയസിംഹനു താലൂക്കദാർ പറഞ്ഞ ജനക്ഷോഭത്തെപ്പററി സംശയംബാധിച്ചു. ആ ക്ഷോഭം ഇല്ലാതാക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നതിനു ആദ്യമായി കല്ലുകരുടെ അഭിപ്രായത്തെ മാററേണ്ടതാവശ്യമെന്നുകരുതി അയാൾ ഇങ്ങിനെ മറുപടി പറഞ്ഞു:—

"ചക്രവൎത്തിയുടെ കല്പനനടത്തുന്നു എന്നുവേണം വിചാരിപ്പാൻ! ന്യായാധിപൻ വിധികല്പിച്ചുവെങ്കിലും അതു ചക്രവൎത്തിയുടേതാണെന്നു ഓൎമ്മയില്ലാതെ ഇങ്ങിനെ നിസ്സാരമായി പറഞ്ഞതു നന്നായില്ല. കാൎയ്യാകാൎയ്യങ്ങളെ തിരിച്ചറിവാൻ പാടില്ലാതെ അസംബന്ധം പറയരുത്."

കല്ലു:—"നല്ല കല്പനതന്നെ!—ഇനി ഞാൻ പറയാം! മനുഷ്യരുണ്ടാക്കുന്ന നിയമങ്ങൾ സൎവ്വസാക്ഷിയായ ജഗന്നിയന്താവിന്റെ കല്പനയ്ക്കു എതിരാകയില്ല. ഈ സംഗതി അവിടന്നു പ്രത്യേകം ഓൎമ്മിക്കണം. ഞാൻ ഒരു ആചാൎയ്യനാണ്. എനിക്ക് നിങ്ങളുടെ നിയമത്തെപ്പററി ഒന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ. എങ്കിലും ദൈവത്തിന്റെ നിയമങ്ങളിൽ വെച്ച് പ്രധാനമായതു് "സത്യം" എന്ന് എനിക്കറിയാം. ആ ധൎമ്മം സ്വീകരിക്കാതെയിരിക്കുന്നവൎക്കുണ്ടാകുന്ന അധഃപതനം അനുഭവിച്ചാലെ അറിഞ്ഞുകൂടൂ."

കല്ലുകരുടെ വാക്കുകൾകൊണ്ടു, പുരുഷോത്തമനു നേരിട്ട

വിപത്തു താൻ കള്ളസ്സത്യം ചെയ്തുകൊടുത്തമൊഴികൊണ്ടാണെ
ന്ന് അദ്ദേഹം മനസ്സിലാക്കിയപ്രകാരം ജയസിംഹൻ വിചാരി
ച്ചിട്ട് ആ പ്രഭുവിൻെറ മനസ്സ ചലിച്ചു. എങ്കിലും അതു പുറ
ത്തു കാണിക്കാതെ താല്യൂക് ദാരുടെ അടുക്കൽ ചെന്ന്:—

"ഇവിടെക്കൂടീട്ടുള്ള ജനങ്ങളിൽ ഭൂരിപക്ഷവുംമൂഢന്മാരാണ്.
ആചാൎയ്യന്മാരുടെ അഭിപ്രായം അവർമനസ്സിലാക്കിയെങ്കിൽ പ
ക്ഷെ ക്ഷോഭത്തിനിടയായേക്കും. അതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ വേണ്ട
മുൻകരുതലുകൾ ചെയ്യണം" എന്നുപദേശിച്ചു.

താല്യൂ:—"അതെ, ആവശ്യം തന്നെ." എന്നു വിചാരമഗ്നനായി
പറഞ്ഞിട്ട്, അയാൾ കല്ലുകരോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നമ്മുടെ തടവുകാരൻ പക്ഷെ നിരപരാധിയാണെങ്കിലും
ഒരു നീതിന്യായക്കോടതിയിൽ നിന്നുണ്ടായ വിധിയെ തടു
പ്പാൻ നാം ശക്തരല്ല. എന്നാൽ ആ വിധിയെ നിരോധിപ്പാൻ
വേറൊരു അപാരശക്തിയുണ്ട്. ആ ശക്തി നമ്മുടെതടവുകാരനെ
രക്ഷിക്കട്ടെ. ഏതായാലും നമുക്കു നമ്മുടെ ജോലിനോക്കാം!"

കല്ലു:—"ശരിയാണ്!" എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് അദ്ദേഹം മററുള്ള
ആചാൎയ്യന്മാരോടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങൾ അസ്വസ്ഥരാകേണ്ട:—നടപ്പിൻ! ഈശ്വരമ
തം എന്തെന്നു നമുക്കു കാണാമല്ലൊ? ഈ യുവാവിൻെറ രക്ഷ
ക്കായി നമുക്ക് ഈശ്വരനോടു പ്രാൎത്ഥിക്കാം."

അവിടെ കൂടിയിരുന്ന ജനങ്ങളിൽ ഒരാൾ ഒഴികെ ശേഷ
മുള്ളവർ എല്ലാവരും പുരുഷോത്തമൻെറ വിപത്തിനെപ്പററി
സഹതപിക്കുന്നവരായിരുന്നതുകൊണ്ടു കൊലക്കളത്തിലേയ്ക്കുള്ള
യാത്ര വളരെ സാവധാനത്തിലായിരുന്നു. അകാരണമായി ചി
ലപ്പോൾ എല്ലാവരും അവിടവിടെ നില്ക്കുകയും, മുൻഭാഗത്ത്
ആൾത്തിരക്ക് അധികപ്പെടുകയാൽ ഭടന്മാരുടെ ഗതിക്കു തട
സ്ഥംവരുകയും, അങ്ങിനെയുള്ള അവസരങ്ങളിൽ പുരുഷോത്ത
മനെ വളഞ്ഞുനില്ക്കുന്ന ഭടന്മാരെ ലക്ഷ്യമാക്കാതെ ജനങ്ങൾ
ആ യുവാവിൻെറ അടുത്തുചെന്ന് അവരുടെ സഹതാപത്തെ
പ്രദൎശിപ്പിക്കുകയും, ചെയ്യുന്നതു ജയസിംഹനു ദുസ്സഹമായ സ്പൎദ്ധ
യുണ്ടാക്കി.

തൂക്കിലിടുവാനുള്ള സമയം അടുത്തു. അന്ധകാരം സാന്ദ്രമായിരുന്നു. ദീപയഷ്ടികളുടെ പ്രകാശം വ്യാപ്തമാകാതെ അതാതുദീപത്തിൽ ലയിച്ചിരുന്നതേയുള്ളു. അയൽ പ്രദേശങ്ങളിൽനിന്നു വന്നുചേർന്ന കാഴ്ചക്കാരുടെ ബാഹുല്യം കൊണ്ടുള്ള തിരക്കം അവരുടെ സഹതാപംകൊണ്ടുള്ള നിശ്ശബ്ദതയും പരിതാപകരങ്ങളായി ഭവിച്ചു. കൊലക്കളത്തിലേയ്ക്കുള്ള യാത്ര ഇങ്ങിനേ കാട്ടിനടുത്ത് എത്തിയപ്പോൾ പവനൻ തന്റെ സാന്നിദ്ധ്യത്തെ അറിയിപ്പാനെന്നപോലെ സാവധാനത്തിൽ വൃക്ഷങ്ങളിൽ തടവി സഞ്ചരിച്ചുതുടങ്ങി. അതു വ്യസനാക്രാന്തരായ മനുഷ്യർ ദീർഘനിശ്വാസം ചെയ്യുമ്പോലെ, വൃക്ഷശാഖകളിൽ അടിച്ചു ചിലപ്പോൾ തുടൎന്നും ചിലപ്പോൾ ഇടവിട്ടും, ഭേദംഭേദമായിരുന്നു. വനദേവതമാർപോലും പുരുഷോത്തമന്റെ അത്യാപത്തിനെപ്പററി പരിതപിക്കുന്നുവോ എന്നു തോന്നിപ്പോകും വിധത്തിൽ വനങ്ങളിൽനിന്നു ശബ്ദങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടതു ജനങ്ങളെ സന്താപവിവശരാക്കി.

താലൂക്ക് ദാരും ഭടന്മാരും പുരുഷോത്തമനേയുംകൊണ്ടു കഴുമരത്തിന്റെ സമീപം എത്തി. പുരുഷോത്തമൻ അധോമുഖനായി നടന്നു ചിലപ്പോൾ ജനങ്ങളെ അയാൾ നോക്കും. ആ നോട്ടത്തിൽ നിഷ്കാപട്യം പൂൎത്തിയായി സ്ഫുരിച്ചു കണ്ടതല്ലാതെ ദുഃഖമൊ പാരവശ്യമോ ഇല്ലായിരുന്നു—പുരുഷോത്തമന്റെ ക്രുസൽക്രുടാത്ത നടപ്പും നിശ്ചലഹൃദയത്തെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നതായ ഗാംഭീര്യഭാവവും കണ്ടിട്ടു ചിലർ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞുപോയി.

ഭടന്മാർ കഴുമരത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്ത് അൎദ്ധവൃത്താകാരമായി നിരന്നുനിന്നു. ഒരു വശം നദിയായിരുന്നതുകൊണ്ട് അവിടെ ഭടന്മാർ ആവശ്യപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. ആ അൎദ്ധവൃത്തത്തിനുള്ളിൽ പുരുഷോത്തമൻ നിന്നു. അയാളുടെ അടുത്തു വേറെ ഒരുവനുംകൂടിയുണ്ടായിരുന്നു. അവന്റെ മുഖം ഒരു കറുത്ത മുഖപടംകൊണ്ടു മൂടിയിരുന്നതുകൊണ്ട് ആരും അറിവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഇവൻ കഴുമരത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽചെന്ന് അവിടെ തയാറാക്കിവെച്ചിരുന്ന ഏണിയിൽക്കൂടി കയറി ഇഴയിൽ തൂൽക്കയ

റിട്ടു കെട്ടി കീഴ്പ്പോട്ട് ഇട്ടു; ആ കയറിന് പിടിച്ചു മൂന്നുനാലു പ്രാവശ്യം അയാൾ ബലമായി വലിച്ചുനോക്കി. ഈ ഒരുക്കങ്ങൾ കഴിച്ചുശേഷം പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കുമരത്തിന്റെ അടുത്തു കൊണ്ടുവരുവാൻ തുടങ്ങി ആ ഘാതകൻ അടുക്കൽ വരുന്നതു കണ്ടിട്ട്, താല്പൎയ്യമോട് ആ യുവാവ് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.—

"ഇവിടെ കൂടീട്ടുള്ള ജനങ്ങളോട് എനിക്കു കുറച്ചൊന്നു പറവാനുണ്ട്. ഞാൻ നിരപരാധിയല്ലെന്നിരുന്നാലും മരണകാലം സമീപിച്ചിരിക്കുന്ന എന്റെ ഒടുവിലത്തെ അപേക്ഷ സ്വീകരിച്ച് അഞ്ചുവിനാഴിക ഇടതരുന്നതു ധൎമ്മമായിരിക്കും. ഇത്രയും നേരം, എന്നെ കൊല്ലുവാൻ ചമഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഈ ധാൎമ്മികൻ എന്റെ ദേഹത്തു തൊടരുത്."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട ഉടൻ പുരുഷോത്തമനെ കൊല്ലുവാൻ സന്നദ്ധനായി നിന്നിരുന്ന ആ മൂർഖൻ സ്വല്പം പിൻമാറി. ആ പാതിരിമാർ സ്തോത്രം നിൎത്തി. ജനങ്ങൾ നിശ്ശബ്ദരായി. പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ നിരപരാധതയെപ്പററി പറവാനുള്ള പ്രാരംഭമായി ചെറുതായൊരു പീഠിക പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ചു. ഉടനെ ജനസമൂഹത്തിന്റെ പിൻഭാഗത്തുനിന്ന് ആൎപ്പുവിളിശബ്ദങ്ങൾ കേട്ടുതുടങ്ങി. ആ ശബ്ദം തിര പൊങ്ങി വരുന്നതുപോലെ അടുത്തടുത്തു കേൾപ്പാറായി. അത്ഭുതകരമായ ഏതോ ഒരു വൎത്തമാനം തുടരെത്തുടരെ പരക്കുന്നതുപോലെ ഒരു ജയഘോഷം പൊങ്ങി. അവിടെ കൂടിയിരുന്ന ജനതയ്ക്ക് ആകപ്പാടെ ഒരു ഇളക്കംഭവിച്ച് അവർ നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തു നിന്നും പുറകോട്ട് ഒന്നു മാറിയതു കണ്ട് ഓരോരുത്തരും തനിക്കു കിട്ടിയ വൎത്തമാനത്തെ ചെവിക്കു ചെവി മാററി ഒരു നിമിഷനേരം കൊണ്ട് അവിടെ എങ്ങും ആ സന്തോഷവൎത്തമാനം മാറെറാലിയിട്ടു കേൾക്കുമാറ് ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.— 'ദൈവകാരുണ്യം!—ദൈവകാരുണ്യം! പുരുഷോത്തമൻ രക്ഷപ്പെട്ടു!— ദൈവമെ നിന്തിരുവടിയുടെ മഹാത്മ്യം അവൎണ്ണനീയം!— ആ യുവാവു ദീൎഘായുഷ്മാനായി ഭവിക്കട്ടെ!—ദൈവം പുരുഷോത്തമന്

എല്ലാ സൌഭാഗ്യങ്ങളും കൊടുക്കട്ടെ!'' ഈ വിധമുള്ള ഘോഷ
ശബ്ദങ്ങൾ കൊണ്ടു കാടെങ്ങും മുഴങ്ങി.

ആ സുവിശേഷവാർത്തയെ എല്ലാവരും കേട്ടു കൊണ്ടാട
ത്തക്കപോലെ അതിശീഘ്രം കഴുമരത്തിന്റെ നേരെ വന്നവർ
ആരായിരുന്നു? വയോധികനായ ഒരു ഗായകനും ആ വേഷത്തിൽ
ഒരു യുവാവും ക്ഷീണിച്ചു ജീർണ്ണവസ്ത്രധാരിയായിട്ടുള്ള വേറെ ഒരു
യുവാവും ഇങ്ങിനെ മൂന്നുപേരെയാണ് അവിടെ കണ്ടതു്. ഇ
വരിൽഒടുവിൽപറഞ്ഞയാൾഇഹലോകവാസികളിൽഒരുവൻ ത
ന്നെയൊ?—അല്ല, മരിച്ചുപോയ ആൾ മനുഷ്യാകൃതിയിൽ ഭൂലോ
കത്തു വന്നതായിരുന്നുവൊ?—ചന്ദ്രസേനനെ കൊന്നു എന്നായി
രുന്നല്ലൊ വിചാരിച്ചിരുന്നതു?—ആ ചന്ദ്രസേനൻ തന്നെയൊ
ഈയാൾ?

അതെ!—ചന്ദ്രസേനൻ തന്നെ! മണിപുരന്മാരുടെ കാരാ
ഗൃഹത്തിൽ വളരെ നാളായി ബന്ധനത്തിൽ കിടന്നു അനുഭവി
ച്ച കഷ്ടപ്പാടുകൾ കൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ പ്രാകൃതനായി തീർന്നതാ
യിരുന്നു. ഒടുവിൽ പുരുഷോത്തമന്റെ പ്രാണരക്ഷചെയ്യാൻ,
ദൈവേച്ഛയാ ചന്ദ്രസേനനും, ആ യുവാവിനെ രക്ഷപ്പെടുത്തി
യ രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും വന്നതായിരുന്നു.

നാൽപ്പത്തിരണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

ചന്ദ്രസേനനും വൃദ്ധയും രക്ഷപ്പെട്ടു എന്നറിഞ്ഞയുടൻ മ
ണിപുരാധീശന്മാർ ഭടന്മാരോടുകൂടി അവരെ പിൻതുടൎന്നു എന്നു
മുമ്പ് ഒരദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചുവല്ലോ?

മണിപുരന്മാരുടെ നിർഭാഗ്യകാലം ആഗതമായതിനാലോ,
താരയുടെ സൌഭാഗ്യപരിപൂരണാവസരം സമീപിച്ചതുകൊ
ണ്ടൊ, പരദ്രോഹിയും സ്വാർത്ഥപരനുമായ ജയസിംഹന്റെ ഉ
ടമ്പടി കാണാതായി! ഇതു് ആ ഗായകന്മാർ തന്നെ എടുത്തി
രിക്കുമെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു, തടവുകാരെയും തടവുകാ
രെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയ ഗായകന്മാരെയും കണ്ടെത്തുന്ന സ്ഥലത്തു

വെച്ചു കൊല്ലുവാൻ സന്നദ്ധന്മാരായി ഭീംജീയും കൂട്ടരും പുറപ്പെട്ടതായിരുന്നു. ആ ഉടമ്പടി ഏതുപ്രകാരമെങ്കിലും കയ്ക്കലാക്കണമെന്നുള്ള അത്യാശനിമിത്തം സ്വയംരക്ഷയെപ്പോലും ചിന്തിക്കാതെ വെറും ഭ്രാന്തന്മാരെപ്പോലെ അവർ കുതിരകളെ ഇരുട്ടിൽ പായിച്ചുവിട്ട് അതിശീഘ്രം കാട്ടിന്റെ സമീപം എത്തി.

ഇതിന്നിടയ്ക്കു ചന്ദ്രസേനൻ മുതലായവർ അവരുടെ പ്രാണരക്ഷാർത്ഥം കഴിയുന്നത്ര വേഗം ഓടിക്കിതച്ചു കാട്ടിന്റെ അടുത്ത് എത്തിയപ്പോൾ, ആ കൂട്ടരിൽ പുറകിൽവന്ന ചന്ദ്രസേനൻ ഭീതിയോടെ—"അയ്യോ, ലക്ഷ്മണാ!—നമ്മെ പിൻതുടന്ന് അവർ വരുന്നു!—നിങ്ങൾ എന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയതുകൊണ്ട് ഒരു ഫലവും ഇല്ലാതെ പോകുമല്ലോ—അതാ കണ്ടോ, അവർ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു!—ഹാ, കഷ്ടം! എന്റെ അച്ഛനേയും താരയേയും ഒന്നുകൂടി കണ്ടിട്ടു മരിച്ചാൽ കൊള്ളാമായിരുന്നു! അതിന് ഈ മഹാപാപികൾ സമ്മതിക്കയില്ല!—ദൈവമേ!" എന്നു പ്രാണസങ്കടത്തോടെ നിലവിളിച്ചു.

ഇതിനിടയ്ക്ക് ഖുരധ്വനി അടുക്കുന്നതുകേട്ട രാമദാസൻ—"ഈ നേർവഴിയിൽ കൂടി പോകരുത്!—അവർ നമ്മെ കണ്ടെത്തിക്കൊല്ലും!—ഇതിലെ, ഈ ഒററയടിപ്പാതയിൽ കൂടി കടപ്പിൻ!—വേഗം!" എന്നു പറഞ്ഞു വഴി തിരിഞ്ഞു. മററുള്ളവരും അതു കണ്ടു പുറകെ ചെന്നു.

ആ സമയം അർദ്ധചന്ദ്രൻ പർവ്വതശിഖരത്തിൽ കൂടി എത്തിനോക്കിത്തുടങ്ങിയതിനാൽ മണിപുരഭടന്മാർക്കു കാട്ടിനടുത്തു ചില നിഴലാട്ടം കാണ്മാൻ കഴിഞ്ഞു. ഉടൻ അവർ ആ സ്ഥലത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി കുതിരകളെ അമ്പു പായുംവണ്ണം വിട്ടു. കാട്ടിനുള്ളിൽ ചിലർ മാറി ഒളിച്ചതു് അവർ കണ്ടു; ഉടനെ കുതിരകളെ നിർത്തി, ഖഡ്ഗപാണികളായി കാട്ടിൽ ഒളിച്ചവരുടെ പിൻപെ എത്തി. അപ്പോൾ രാമദാസനും വൃദ്ധയും മുമ്പിലും ചന്ദ്രസേനനും ലക്ഷ്മണനും പുറകിലും ഓടിപ്പോവുകയായിരുന്നു. ഖഡ്ഗപാണികളായി പാഞ്ഞെത്തുന്ന ഭടന്മാരെ അവർ കണ്ടു. മരണം സന്നിഹിതമായെന്ന് അവർ തീർച്ചപ്പെടുത്തി. ഇനി ഓടി രക്ഷപ്പെടുവാൻ മാർഗ്ഗമില്ലെന്നു കാൺകയാൽ അവർ

നിന്നു. അടുത്ത നിമിഷം നിഷ്ഠുരന്മാരായ മണിപുരകിങ്കരന്മാരുടെ വെട്ടേൽക്കുമെന്നു ഭയത്തോടെ അവർ കണ്ണടച്ചു. എന്നാൽ ഇപ്രകാരം മരിപ്പാൻ തയ്യാറായി നിന്നിരുന്ന ചന്ദ്രസേനനും കൂട്ടരും അവരുടെ പിൻഭാഗത്തു ത്വരിതഗതിയിൽ വന്ന കുതിരകളുടെ ഖുരധ്വനിയും അതോടൊരുമിച്ച് ആയുധങ്ങൾ തമ്മിൽ ബലമായി കൂട്ടിമുട്ടിയ ശബ്ദവും കേൾക്കാറായി. അവർ കണ്ണു തുറന്നു നോക്കിയപ്പോൾ മണിപുരഭടന്മാരിൽ ചിലർ മുറിവേററു വീണുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ നേരിട്ട ഈ സംഭവം കണ്ടു പരിഭ്രമത്തോടെ ഭീംജീയും താന്ത്യാജീയും തിരിഞ്ഞു നോക്കിയതിനിടയ്ക്ക് ഏതാനും മഹാരാഷ്ട്രന്മാർ അവരുടെനേക്കെടുത്തു യുദ്ധം തുടങ്ങി. മണിപുരന്മാരെ അവർ നിഷ്പ്രയാസം പരാജിതരാക്കി ആയുധം വെപ്പിച്ചു. ഇങ്ങനെ ശേഷിച്ച ഭടന്മാരേയും മണിപുരാധീശന്മാരേയും അനായാസേന തടവുകാരാക്കിയതുകണ്ട് അത്ഭുതപ്പെട്ടു നിന്നിരുന്ന ചന്ദ്രസേനൻ, മുതലായവരുടെ അടുത്തു് ഒരു യോദ്ധാവു വന്നു സവിനയം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

നിങ്ങളെ ഇനി ആരും ഉപദ്രവിക്കയില്ല.—ഈ സ്ഥലത്തിൽ പ്രതാപഗിരിക്കടുത്തു് ഒരു യുവാവിനു അത്യാപത്തു നേരിടുവാൻ പോകുന്നു. അതുകൊണ്ടു, എന്റെ ഒരു ചോദ്യത്തിനു മാത്രം മറുപടി പറഞ്ഞിട്ടു, വേഗം ആ നദീതീരത്തിലെത്തി ആ യുവാവിനെ രക്ഷിക്കണം—ഈ നില്ക്കുന്ന യുവാക്കളിൽ ചന്ദ്രസേനൻ ഉണ്ടോ?"

രാമ.—'ഉണ്ട്—ഇദ്ദേഹമാണ്. ഈ കാരുണ്യം പ്രദർശിപ്പിച്ചു ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചു ആരും ആരാണെന്നു പറഞ്ഞാൽ ഞങ്ങൾ ആജീവനാന്തം കൃതജ്ഞതയുള്ളവരായിരിക്കും."

യോദ്ധാവ്:—"ഈ വിഷയത്തിൽ കൃതജ്ഞനായിരിക്കേണ്ടവൻ ഞാനാണ്. എനിക്ക് അവിടത്തെ സഹായിപ്പാൻ ഇത്രയും തരം കിട്ടിയതുകൊണ്ടു ഞാൻ ഭാഗ്യവാനെന്നു കരുതുന്നു. ഇപ്പോൾ എന്റെ പേർ പറയുന്നില്ല. ഒരു മഹാരാഷ്ട്രനായകനാണ്." എന്നിത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു രാമദാസന്റെ മുഖത്തു സ്ഫുരിച്ചുകണ്ട കൃതജ്ഞതാത്ഭുതവി

കാരണങ്ങളെ നോക്കാതെ മഹാരാഷ്ട്രനായകൻ ഭടന്മാരിൽ മൂന്നുപേരുടെ കുതിരകളെ വേഗം കൊണ്ടുവരുവാനാജ്ഞാപിച്ചിട്ട്, രാമദാസനോടുംമററുമായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:-

"നിങ്ങൾ കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ കൊലക്കളത്തിൽ എത്തണം. അവിടെ പുരുഷോത്തമനെ ഇപ്പോൾ കൊണ്ടുവന്നിരിക്കും.—ഈ സ്ത്രീയെ ഞാൻ കൊണ്ടുവരാം. എനിക്കു സ്വല്പം കൂടി ഇവിടെ താമസിക്കേണ്ട കാൎയ്യമുണ്ടു. നിങ്ങളൊരുമിച്ചു പത്തു ഭടന്മാരെയും സഹായത്തിനായിട്ടയയ്ക്കുന്നു."

ഈ സംഭാഷണം കഴിഞ്ഞ ഉടൻ ചന്ദ്രസേനൻ തുടങ്ങിയുള്ളവരും ഭടന്മാരും അശ്വാരൂഢന്മാരായി വേഗത്തിൽ പോയി.

മണിപുരപ്രഭൃതികൾ പരാജിതരായ മനസ്താപത്തോടെ നില്ക്കുമ്പോൾ മഹാരാഷ്ട്രനായകൻ അവരുടെ അടുക്കൽചെന്ന് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.—

"നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും മണിപുരാധീശന്മാരാണെന്നു ഞാനറിഞ്ഞു. നിങ്ങളുടെ ക്രൂരകൃത്യങ്ങളെപ്പററിയും ഞാൻ പലപ്പോഴും കേട്ടിട്ടുണ്ട്. സമസൃഷ്ടന്നുള്ള വിചാരം ലേശവും ഇല്ലാതെ ങ്ങടെ അധീനത്തിൽ പെട്ട ഒരു യുവാവിൻെറ നേൎക്കു പ്രവ ത്തും ഞാനറിയാതിരുന്നിട്ടില്ല. ഇതിനെല്ലാററിനും പ്രതി ചെയ്യുകയെന്നുവെച്ചാൽ എനിക്കു ഈ നിമിഷം നടക്കുന്നത്. എന്നാൽ നിങ്ങളെപ്പോലെ മൃഗസ്വഭാവം എനിക്കില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അതിനു തുടങ്ങുന്നില്ല. നിങ്ങൾ കീഴടങ്ങിയതു നിങ്ങളുടെ ആയുസ്സിൻെറ ബലമെന്നേ വിചാരിക്കുന്നുള്ളൂ.—ആകട്ടെ, ഇതൊരു നല്ല പാഠമെന്നു കരുതി ഇനിയെങ്കിലും മനുഷ്യരോടു ദയയുള്ളവരായിട്ടിരിപ്പിൻ!—ഈശ്വരനെ മറന്നു നിങ്ങൾ ഒന്നും പ്രവൃത്തിക്കാതിരിപ്പിൻ!—ഞാൻ നിങ്ങളെ ഇപ്പോൾ വിട്ടയയ്ക്കുന്നു—പോകാം!"

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം, തൻെറ ഭടന്മാരെ മാറിനില്പാനാജ്ഞാപിച്ചിട്ട്, അദ്ദേഹം മണിപുരന്മാരുടെ മറുപടി കേൾപ്പാൻ നില്ക്കാതെ കൊലക്കളത്തിലേയ്ക്കുതന്നെ വേഗം തിരിച്ചു. വൃദ്ധയെ കൊണ്ടുപോകേണ്ടതിനെപ്പററിയും അദ്ദേഹം വേണ്ട ഏൎപ്പാടു ചെയ്യുവെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ.

ഇനി കഴുമരത്തിൻെറ ചുവട്ടിൽ എന്തുനടന്നു എന്നു നോക്കുകതന്നെ. അവിടെ പ്രാരംഭത്തിൽ വളരെ ദുഃഖകരമായി തുടങ്ങിയ ചടങ്ങുകൾ ഒടുവിൽ അത്യാനന്ദമായി പരിണമിച്ചതെങ്ങിനെയെന്നു കുറച്ചൊന്നു പറയട്ടെ. ചന്ദ്രസേനൻ വരുന്നു എന്നു് ആചാര്യന്മാർ കേട്ട ഉടൻ അവർണ്ണനീയമായ വിസ്മയംകൊണ്ടു അവർ പരവശരായി. ആ ദൈവികമായ സംഭവത്തെ അവർ തന്നെ വിശ്വസിക്കയാൽ അവരിൽ ഭക്തനായ കല്ലുകർ ഉറക്കെ ഈശ്വരസ്തോത്രം ആരംഭിച്ചു. ഉടനെ മററുള്ള ആചാര്യന്മാരും അദ്ദേഹത്തിനോടു ചേർന്നുപാടി. ഇത്രയും കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കാഴ്ചക്കാരിൽ ഏതാനുംപേർകൂടെ ചേർന്നു. എന്തിനേറെ പറയുന്നു, സ്വല്പനിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ പരമാഹ്ലാദഭരിതന്മാരായ ജനങ്ങൾ ഒട്ടുക്ക കാലടങ്ങും ഒരേററാലിയിട്ടു ഏകകണ്ഠമായുച്ചത്തിൽ പാടി. അത്ഭുതപൂർവ്വവും കർണ്ണാമൃതവുമായ ആ ഗാനം കേൾക്കേണ്ടതായിരുന്നു.

അതിനിടയ്ക്കു കഴുമരത്തിൻെറ ചുവട്ടിൽ നടന്ന കാഴ്ചയെപ്പററി വർണ്ണിപ്പാൻ പ്രയാസം. ചന്ദ്രസേനൻ ജനങ്ങൾ തിങ്ങിനിന്നതിൻെറ പിൻഭാഗത്തു് എത്തിയപ്പോൾ പുരുഷോത്തമനെ പ്രത്യക്ഷിച്ചു കണ്ടു. ആ യുവാവിനും തനിക്കും ഇത്രത്തോളം വലുതായ വിപത്തു നേരിട്ടതു തൻെറ ആലോചനക്കുറവുകൊണ്ടാണെന്നു ചന്ദ്രസേനൻ കാരാഗൃഹത്തിൽ വെച്ചു പുരുഷോത്തമൻെറ കഷ്ടാവസ്ഥയെപ്പററി കേട്ട ഉടനെയും അതിൽ പിന്നീടും ആവൎത്തിച്ചാവൎത്തിച്ചു വിചാരിച്ചു പശ്ചാത്തപിച്ചിരുന്നു. പുരുഷോത്തമനെ ആ നിലയിൽ കണ്ടപ്പോൾ ചന്ദ്രസേനനുണ്ടായ വാചാമഗോചരമായ സ്നേഹവും ആർദ്രതയും കൊണ്ടു് അയാൾ വേഗം കഴുമരത്തിൻെറ ചുവട്ടിൽച്ചെന്നു പുരുഷോത്തമൻെറ മാറോടണഞ്ഞു ഗാഢാശ്ലേഷം ചെയ്തു. ബാല്യം മുതൽ ഒരുമിച്ചു കളിച്ചുവളൎന്ന ആ രണ്ടു യുവാക്കളും സഹോദരങ്ങളെപ്പോലെ അവരവൎക്കു നേരിട്ട അത്യാപത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെട്ടതുകൊണ്ടുണ്ടായ പരമാനന്ദത്താൽ പരസ്പരം ഒരക്ഷരം പോലും പറവാൻ കഴിയാതെ കണ്ഠരുദ്ധന്മാരായി ആശ്ലേഷം ചെയ്ത നിലയിൽ തന്നെ നോക്കിനിന്നതേയുള്ളു. ഇതു കണ്ടിട്ടും ആനന്ദബാഷ്പം തൂകാത്തവർ

ആരും ഇല്ലായിരുന്നു. ആ സേഖരത്തിൽ ചേരാതെ ഒരുവൻ
മാത്രമെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അതു പുരുഷോത്തമനെ കൊല്ലു
വാൻ തയ്യാറായി വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്ന മൂർഖനായിരുന്നു. അ
ർ കുടുക്കിട്ട നൂൽകയറുമായി നിന്ന പുരുഷോത്തമൻ രക്ഷപ്പെട്ട
പ്പാരംഭത്താൽ ലജ്ജയോടുകൂടെ നിമിഷമാത്രം പോലും അവി
ടെ നില്ക്കാതെ പിൻവലിഞ്ഞു് ആൾ തിരക്കിൽകൂടി കടന്നു. അ
ങ്ങനെ പിന്നീട കാണ്മാൻ പോലും ഇല്ലാതായി.

കല്ലുകർ, പ്രതാപഗിരിയിൽ വെച്ച പുരുഷോത്തമനുമായി
ട്ടുണ്ടായ സംഭാഷണം കഴിഞ്ഞശേഷം, ആ യുവാവു നിരപരാ
ധിതന്നെ എന്നു് ഉറച്ചിരുന്നതിനു പുറമേ, പ്രത്യക്ഷത്തിൽ അ
തു തെളിവാകയും ചെയ്തപ്പോൾ, പുരുഷോത്തമനെ ബഹു വാ
ത്സല്യത്തോടുകൂടി ആശ്ലേഷംചെയ്തു. അപരിചിതനായ താലൂ
ക്കുദാർപോലും സന്തോഷംകൊണ്ടു മതിമറന്നു് ആ യുവാവിന്റെ
അടുക്കൽചെന്നു ക്ഷമായാചനംചെയ്തു. വിശ്വനാഥന്റെയും ജയ
സിംഹന്റെയും ഭടന്മാർ ഭൃത്യർ മുതലായവരും ആനന്ദമഗ്നരായി
ആ യുവാവിന്റെ ചുററുംകൂടി നിന്നു ബാഷ്പവർഷംചെയ്തു.

പുരുഷോത്തമൻ രക്ഷപ്പെട്ടു എന്നു കണ്ട ഉടനേ രാമദാ
സനും ലക്ഷ്മണനും വിശ്വനാഥനേ കാണ്മാൻ പ്രതാപഗിരിയിലേ
ക്കു മുൻകൂട്ടിപോയി.

കാഴ്ചക്കാരരായി അവിടേ കൂടിയിരുന്ന ജനങ്ങളുടെ സന്തോ
ഷം ഒട്ടു ശമിച്ചപ്പോൾ, ജയസിംഹൻ എന്നുള്ള നാമധേയവും
അതിനേ തുടൎന്നു കോപത്തോടെ ഉറക്കെപറഞ്ഞ ചില അധി
ക്ഷേപവാക്കുകളും ആ കൂട്ടത്തിൽ അങ്ങുമിങ്ങും കേട്ടുതുടങ്ങി.
കൊല്ലപ്പെട്ടതായി വിചാരിച്ചിരുന്ന ചന്ദ്രസേനൻ ജീവനോടു
കൂടിവന്നു പുരുഷോത്തമനെ ആലിംഗനംചെയ്തതു ജനങ്ങൾ
കണ്ടു. അതുകൊണ്ടു അവർ ഇരുവരും വൈരികളായിരുന്നി
ല്ലെന്നു ജനങ്ങൾക്കു ബോദ്ധ്യംവന്നു ജയസിംഹന്റെ വാചാ
സാക്ഷ്യം പുരുഷോത്തമനെ മനഃപൂർവം കൊല്ലുവാനായിരുന്നു
എന്നു് അവർ മനസ്സിലാക്കിയതുകൊണ്ടു്, കോപാന്ധന്മാരായി,
സമുദ്രം കൊടുങ്കാററുകൊണ്ടെന്നപോലെ, ഇളകിത്തുടങ്ങി. ഇതു
തൽക്ഷണം അടക്കിയില്ലെങ്കിൽ വരുന്നയ്ക്കാവുന്ന ആപത്തിനേ

ഓർത്തു ഭയപ്പെട്ടു താലൂക്ക്ദാർ നന്നെ ആലോചിച്ചിട്ടും ഒരു വഴിയും കാണാതെ കുഴങ്ങി. ഇപ്രകാരം വിചാരമഗ്നനായി നിന്നതിനിടയിൽ ഭാഗ്യവശാൽ അയാൾ പുരുഷോത്തമനോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

ഇന്നത്തെ രാത്രിയിലെ സംഭവങ്ങൾക്കു പ്രധാന പുരുഷൻ നിങ്ങളാണ്. ഈശ്വരേച്ഛയാ ഇപ്പോൾ കഴിഞ്ഞ നാടകം നിങ്ങൾക്ക് ഏററവും ഗുണപ്രദമായി അവസാനിച്ചു. ജയസിംഹൻ നിങ്ങളെ വളരെ ദ്രോഹിക്കയും കഷ്ടപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. എങ്കിലും മനുഷ്യരുടെ പ്രവൃത്തികളെല്ലാം ഈശ്വരേച്ഛയ്ക്കു കീഴ്പെട്ട് ഇരിക്കുകയേയുള്ളു. ഇപ്പോൾ വേറൊരു നാടകത്തിനു ജനങ്ങൾ വഴിതേടുന്നതു നിങ്ങൾ അറിഞ്ഞില്ലെന്നു തോന്നുന്നു.—ഇതാ—കണ്ടോ? ജനങ്ങൾ പുറപ്പെടുന്നതു് എന്തിനായിട്ടാണെന്നു മനസ്സിലായോ?—നിങ്ങളെ ഇത്രത്തോളം ഉപദ്രവിച്ച ജയസിംഹന്റെ അടുക്കലേയ്ക്കാണ്!—അദ്ദേഹം എവിടെ എന്നു അവർ അന്വേഷണം തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. സ്വല്പം കൂടി കഴിഞ്ഞാൽ പ്രതാപഗിരിയിലേയ്ക്കു അവർ പുറപ്പെടും; പിന്നീട്, നാം ശ്രമിച്ചാൽ ഒന്നും ഫലിക്കയില്ല!—എന്നു തന്നെയല്ല ജയസിംഹനെ അവർ കണ്ടെത്തിയാൽ ഉണ്ടാകുന്ന വിപത്തും നമുക്ക് ഊഹിക്കാവുന്നതാണ്. ഇപ്പോൾ ജനങ്ങളുടെ ശ്രദ്ധ നിങ്ങളിൽ പതിഞ്ഞിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾക്ക് അവരെ സമാധാനപ്പെടുത്തുവാൻ എളുപ്പമുണ്ട്. ലഹളയുണ്ടാക്കിത്തീക്കാതിരിപ്പാൻ അവരോടു നിങ്ങൾ രണ്ടു വാക്കു പറയണമെന്ന് അപേക്ഷിക്കുന്നു.”

താലൂക്ക്ദാർ പറഞ്ഞതുകേട്ടു കല്പകരും അപ്രകാരം തന്നെ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. പുരുഷോത്തമൻ ആ ജനസമൂഹത്തിന്റെ നിലയെ ഒരു നോക്കിൽ അറിഞ്ഞു കുറേ മുമ്പോട്ടു നടന്നുചെന്ന് എല്ലാവരും കേൾക്കുമാറ് ഉറക്കെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“മഹാജനങ്ങളെ!— ഞാൻ പറയുന്നതു ദയയോടെ കേൾപ്പിൻ!” പ്രഗല്ഭമാകുംവണ്ണം ആ യുവാവു പറഞ്ഞ വാക്കു

കളെ കേട്ടഉടൻ അവിടെ ചുററും നില്പുണ്ടായിരുന്ന ഏതാനും പ്രധാനികൾ മററുമുള്ളവരോടു നിശ്ശബ്ദമായി നില്പാൻ ചട്ടംകെട്ടി. അവർ മററ് അടുത്തുള്ളവരോടും അവർ അവരുടെ ചുററുമുള്ളവരോടും ഇങ്ങിനെ കണ്ണാകണ്ണികയായ ശാസനം പരന്ന് ഒരു വിനാഴികകൊണ്ട് അവിടെ ഒരു സൂചി വീണാൽ കേൾക്കത്തക്കവിധം നിശ്ശബ്ദമായി. എന്നിട്ട് പുരുഷോത്തമൻ വീണ്ടും പറഞ്ഞു തുടങ്ങി:—

"മഹാജനങ്ങളെ! നിസ്സഹായനായ എന്നിൽ നിങ്ങൾക്കു തോന്നീട്ടുള്ള അനുകമ്പയ്ക്കു ഞാൻ ഏററവും കൃതജ്ഞനായിരിക്കുന്നു. എനിക്കു നേരിട്ട വിപത്തിനെപ്പററി നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ സഹതപിച്ചതിനു ജഗദീശൻ നിങ്ങൾക്കു ശ്രേയസ്സരുളട്ടെ!— ജയസിംഹൻ എന്നോടു ചെയ്ത ദ്രോഹത്തെ സംബന്ധിച്ചു പരാതി ബോധിപ്പിക്കുവാനും ഒരു നീതിന്യായ കോടതിയിൽ നിന്നും അദ്ദേഹത്തിനു തക്കശിക്ഷ കൊടുപ്പിക്കുവാനും ശ്രമിപ്പാൻ ഞാൻ ഒരുക്കമുണ്ട്. അതുകൊണ്ട് ഈ അവസരത്തിൽ നിങ്ങളുടെ ആർദ്രതയാൽ ദീർഘാലോചനകൂടാതെ വല്ല അവിവേകവും നിങ്ങൾ പ്രവർത്തിച്ചുപോയെങ്കിൽ എൻെറ ശ്രമത്തിനു വല്യതായ വിഘ്നം നേരിടും. ജയസിംഹനോടു പ്രതിക്രിയ ഞാൻതന്നെ ചെയ്യാൻ നിങ്ങൾ അനുവാദംതന്നു നിങ്ങളുടെ പ്രഥമോദ്ദേശത്തിൽനിന്ന് എല്ലാവരും പിൻവലിക്കണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു."

പുരുഷോത്തമൻെറ അപേക്ഷ കേട്ടപ്പോൾ ജനങ്ങൾ— "അപ്രകാരം തന്നെ!—" "ശരിതന്നെ!"—"ഞങ്ങൾ പോകുന്നു!" എന്നിങ്ങിനെ സന്തോഷത്തോടുകൂടെ പറഞ്ഞിട്ട്, എല്ലാവരും പോകുവാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ, അവരിൽ പ്രമാണികൾ ഏതാനും ആളുകൾ വന്ന്, ആ കഴുമരത്തിനെ നശിപ്പിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടുപോയാൽ കൊള്ളാമെന്ന്, താലൂക്ക്ദാരോട് പ്രാർത്ഥിച്ചു. താലൂക്ക്ദാർ തൻെറ ഭടന്മാരെ വിളിച്ച് കഴുമരത്തിനെ ചുവടോടെ പിഴുതു താഴത്തിടുവിക്കയും ചെയ്തു. അതിൻെറ ശേഷം കെട്ടിനിന്ന ജലം കരയുടഞ്ഞു നാലുവശത്തും പ്രവഹിക്കുംവണ്ണം ഓരോ ദിക്കിൽ നിന്നു വന്നവർ യാത്രതിരിച്ചു.

"ഇനി എന്തുചെയ്യാനാണ്?" എന്നായി പുരുഷോത്തമ

ന്റെ ആലോചന. ചന്ദ്രസേനനെ കണ്ടമാത്രയിൽ പുരുഷോത്തമനെ തടവിൽ നിന്നും മോചനം ചെയ്യിക്കുന്ന എന്നും അയാളുടെ മാർഗ്ഗനിരോധം ആരും ചെയ്കയില്ലെന്നും താലൂക്ക്ദാർ പ്രസ്താവിച്ചു. ഇനി ജയസിംഹന്റെ വകയായ പ്രതാപഗിരിയിൽ പുരുഷോത്തമൻ പോകയില്ലെന്നുള്ളതു നിർവിവാദമാണ്. എന്നാൽ ആ സമയം താൻ താമസിച്ചിരുന്ന സ്ഥലത്തു പോകാമെന്നുവെച്ചാൽ അതു് അപമര്യാദയാണെന്നു കരുതി അതിലേക്കു ഒരുങ്ങിയില്ലതാനും. ഇങ്ങിനെ പല ആലോചനകളാൽ ആ യുവാവു കുഴങ്ങി നില്ക്കും മദ്ധ്യേ, താലൂക്ക്ദാർ, അയാളുടെ അന്തരംഗം ഏതാണ്ടു ഗ്രഹിച്ചിട്ട്, തന്നോടൊരുമിച്ചു പോരുവാൻ ക്ഷണിച്ചു. പുരുഷോത്തമൻ അപ്രകാരം ചെയ്യാൻ തുടങ്ങുന്നതിനു മുമ്പു കല്ലുകർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു —

"ഞാനും എന്റെക്കൂടെയുള്ളവരും പ്രതാപഗിരിയിൽ ഇനിമേൽ ഒരിക്കലും പോകുന്നതല്ല. എത്ര അസമയമായിരുന്നാലും ഞങ്ങൾ ഇപ്പോൾ തന്നെ പുറപ്പെടുന്നു. നിങ്ങളും കൂടി പോരണമെന്നാണ് എന്റെ അപേക്ഷ."

വാത്സല്യപൂർവം പറഞ്ഞ ആ വാക്കുകൾ കേട്ട ഉടനെ പുരുഷോത്തമൻ ഒട്ടും മടിക്കാതെ "എന്നാൽ അങ്ങിനെയാകട്ടെ" എന്നു സമ്മതിച്ചു.

ഇവിടെ നടന്ന സംഭവങ്ങൾകൊണ്ടു ചന്ദ്രസേനനുണ്ടായിരുന്ന ക്ഷീണം അയാൾ മറന്നിരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ ഇനി എന്തു ചെയ്യാനാണു തുടങ്ങുന്നതെന്നറിവാൻ അയാൾ ശ്രദ്ധവെച്ചു നിന്നു. പുരുഷോത്തമൻ പണ്ടത്തെപ്പോലെ വിശ്വനാഥന്റെ കുടുംബത്തിൽ ചെന്നു താമസിക്കയെന്നുള്ളതു് ഉണ്ടാവില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ ചന്ദ്രസേനൻ പരിതാപത്തോടെ

"പുരുഷോത്തമൻ എവിടേയ്ക്കാണു പോകുവാൻ തുടങ്ങുന്നതു്?—ഞാൻ ചെയ്തുപോയ അപരാധത്തിനു തക്ക ശിക്ഷ എനിക്കു കിട്ടി. അതിനെ വിചാരിച്ചെങ്കിലും പുരുഷോത്തമൻ ക്ഷമിക്കണം. ഞാൻ കാരാഗൃഹത്തിൽ കിടന്നു് ഇതിൽപരം നര

കിക്കനില്ല!—അത് എനെറ കണ്ടാൽ അറിയാം. അതെങ്കിലും വിചാരിച്ച് എൻെറ നേൎക്ക് ദയ തോന്നേണ്ടതല്ലേ?—പുരുഷോത്തമ—നാം സഹോദരന്മാരെപ്പോലെ വളൎന്നവരല്ലയൊ?—പുരുഷോത്തമൻ ഞങ്ങളെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞു പോകരുത്!—അച്ഛനെ കാണാതെ പോകരുതെന്നാണ് എൻെറ അപേക്ഷ."

പുരു:—"ഞാൻ കൃതഘ്നനല്ല!—എനിക്കു തോന്നിയതുപോലെ ഞാൻ ഒന്നും ചെയ്യുയില്ല. ചന്ദ്രസേനന് എന്നോട്ട് അതൃപ്തി തോന്നീട്ടുണ്ടായിരുന്നാൽ അതു സ്വാഭാവികമായി സംഭവിച്ചേക്കാവുന്നതാണെന്ന് എനിക്കറിയാം. അതുകൊണ്ട് ആ കാൎയ്യത്തെപ്പററി എനിക്കു പരിഭവമില്ല. എനിക്കു നേരിട്ട കഷ്ടതകൾക്ക് എൻെറ രക്ഷാകൎത്താവ് ഉത്തരവാദിയല്ല. അതുകൊണ്ട് ആ വിഷയത്തെപ്പററിയും എനിക്കു കിഞ്ചിതം തോന്നാനില്ല. എന്നാൽ ആ പ്രതാപഗിരികൊട്ടാരത്തിൽ വരുന്നതിന് എൻെറ മനസ്സാക്ഷി അനുവദിക്കാത്തതുകൊണ്ടു ഞാൻ വേറെ വല്ലയിടത്തും പോയി താമസിച്ചു ദേഹത്തിനു സുഖം വരുത്തിയ ശേഷം ആ ചണ്ഡാലൻെറ മേൽ വ്യവഹാരപ്പെടുന്നതിനു ബീജപുരിയിലേയ്ക്കു പോകും. ഇങ്ങിനെയാണു ഞാൻ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നത്. എൻെറ സഹോദരനെപ്പോലെയുള്ള ചന്ദ്രസേനൻെറ നേൎക്ക് എനിക്കു ജീവനുള്ളകാലം വരെ പരിഭവമൊ സ്നേഹക്കുറവൊ ഉണ്ടാകയില്ല. ചന്ദ്രസേനൻ സ്നേഹപൂൎവ്വം അനുവദിക്കണം. എൻെറ രക്ഷാകൎത്താവിനോടും ഈ വിവരങ്ങളെല്ലാം പറയുമല്ലോ?"

ചന്ദ്ര:—"പുരുഷോത്തമൻ ഈ വിഷയത്തിൽ സിദ്ധാന്തിക്കയാണെന്നു പറവാൻ പാടില്ല. എന്നാൽ എനിക്ക് ഒരു അപേക്ഷയുണ്ട്. പുരുഷോത്തമൻ ഇദ്ദേഹത്തിൻെറ മഠത്തിൽ എത്തിയാൽ അവിടെനിന്നു പോകുന്നത് അച്ഛനെ കണ്ടിട്ടല്ലാതെ പാടില്ല. അങ്ങിനെ ചെയ്യാമെന്ന് എനിക്കു വാഗ്ദാനം ചെയ്യണം."

പുരു:—"ഞാൻ പൊയ്യുപറകയോ?—എൻെറ രക്ഷാകൎത്താവി

ന്റെ അനുമതി വാങ്ങിക്കൊണ്ടല്ലാതെ ഒരിടത്തും പോക
ന്നതല്ല!"

ഈ സംഭാഷണം ഇപ്രകാരം അവസാനിച്ചശേഷം കല്യ
കർ, പുരുഷോത്തമൻ മുതലായവർ ഉടൻതന്നെ യാത്രപുറ
പ്പെട്ടു.

നാല്പത്തിനാലാം അദ്ധ്യായം.

ചന്ദ്രസേനൻ മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നും ആ യുവാവിന്റെ ആഗ
മനംകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ രക്ഷപ്പെട്ടുവെന്നുമുള്ള സുഖവി
ശേഷവാൎത്തയെ വിശ്വനാഥനോടു പറവാൻ രാമദാസനും ലക്ഷ്മ
ണനും പ്രതാപഗിരിയിൽ ചെന്നു. ആ പ്രഭു ദുഃഖംകൊണ്ടു് അ
സാമാന്യമായി ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിയിൽ പരമാനന്ദകര
മായ ആ വൎത്തമാനത്തെ പെട്ടെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനോടു പറ
വാൻ അവർ ഭയപ്പെട്ടു. എങ്കിലും യുക്തിപൂൎവ്വമായും സാവധാന
ത്തിലും ആ സന്തോഷവാൎത്തയെ വിശ്വനാഥനോടു പറഞ്ഞപ്പോൾ
അദ്ദേഹം കിടക്കയിൽനിന്നു ചാടി എണീററു ചന്ദ്രസേനനേയും
പുരുഷോത്തമനേയും കാണ്മാനുള്ള ധൃതികൊണ്ടു ഗോപുരദ്വാര
ത്തിലേയ്ക്കു ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ ഓടിപ്പോകുവാൻ ഭാവിച്ചു. അ
ദ്ദേഹത്തിന്റെ അപ്പോഴത്തെ ദേഹസ്ഥിതിക്കു് അങ്ങിനെ ചെയ്യ
രുതെന്നു രാമദാസൻ തടസ്ഥംപറകയാൽ അദ്ദേഹം അവിടെ
ഇരിക്കാമെന്നു് ഒരുവിധം സമ്മതിക്കയും ചെയ്തു.

ജയസിംഹന്റെ ഭൃത്യവൎഗ്ഗത്തിൽ ചിലർ കൊലക്കളത്തിൽ
ചന്ദ്രസേനന്റെ ആഗമനമുണ്ടായതിനെപ്പററി അറിവുകൊടുക്കു
വാൻ മുൻകൂട്ടി ഓടിവന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഈ വൎത്തമാനം
കേട്ടപ്പോൾ തന്റെ ശിരസ്സിനുള്ളിൽ അഗ്നി ജ്വലിച്ചതുപോ
ലെ കഠിനമതിയായ ആ പ്രഭുവിന്നു തോന്നി. ചെവികളിൽ കൂ
ടെ തുരുത്തിവെച്ചു് ഊതുംവണ്ണം ശബ്ദംകേട്ടു. നേത്രങ്ങൾക്കു
കാഴ്ചകുറഞ്ഞു ദേഹംസ്തംഭിച്ചുവിയൎത്തു. ഇപ്രകാരം പാരവശ്യം മൂ
ഴത്തിട്ടു് അയാൾ പകച്ചിരുന്നുപോയി.

പുരുഷോത്തമനെ കൊലക്കളത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോയവരുടെ പുറകിൽ കൂടി ഗോപുരദ്വാരംവരെ പോയിട്ടു ജയസിംഹൻ മടങ്ങി വരുംവഴി, അയാളുടെ സകല ദുഷ്പ്രവൃത്തികൾക്കും സഹായി ആയിരുന്ന റസ്റ്റിരാമന്റെ മുറിയിൽ ചെന്നു്, ആ വൃദ്ധനുമായി വളരെ നേരം സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ മേലാൽ തന്റെ ഇച്ഛാമാൎഗ്ഗം നിരോധം ചെയ്യാതെയാക്കിയതിനെപ്പററി അയാൾ വാക്കുകൊണ്ടു ജയഭേരി മുഴക്കി. റസ്റ്റിരാമൻ സന്തോഷംകൊണ്ടു കൈകൊട്ടി ആൎത്തു. ഈ ആഹ്ലാദം ഹാൎദ്ദമായിട്ടായിരുന്നില്ല; എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ പുരുഷോത്തമന്റെ പ്രാണാവസാനമായതു് അറിയുന്നതുവരെ ദുഷ്ടബുദ്ധികളായ അവരുടെ മനസ്സു ചലിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരുന്നു. വീണ്ടും അവർ രഹസ്യമായി ചിലതു സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അതിന്റെ അവസാനത്തിൽ ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ പ്രശ്നം ചെയ്തു:—

"തനിക്കു് അങ്ങിനെ തോന്നിയതു് അത്ഭുതം തന്നെ!—ആ കുട്ടിയും മരിച്ചു എന്നല്ലെ താൻ അന്നു പറഞ്ഞതു്?—അതു വാസ്തവമായിരിക്കും—അവർ നമ്മെ ചതിച്ചുവെന്നു വരുമൊ?

റസ്റ്റി:—"എന്റേയും സംശയം അതു തന്നെ. പുരുഷോത്തമൻ എല്ലാപ്രകാരത്തിലും അവിടത്തെ ശത്രുതന്നെ. അന്നു് ആ വലിയ മഴയത്തു് അവളെ ഞാൻ കണ്ടതുമുതൽ ചില സംശയങ്ങൾ തോന്നുവാനിടയായി. അതിൽ പിന്നെ പുരുഷോത്തമനെ കാണുമ്പോഴൊക്കെ അയാളുടെ ഭാൎയ്യയെ ഓൎത്തു ഞാൻ സന്ദേഹപ്പെടാറുണ്ടു്."

വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടു വൎദ്ധിച്ചുവശമായ വിചാരംകൊണ്ടു ജയസിംഹൻ ചാടി എണീററു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഛെ!—കളയുവെടൊ!—ഈ വൎത്തമാനം എനിക്കു കേൾക്കണ്ടാ!—ഇനി ഇതെല്ലാം ആലോചിച്ചു മനസ്സിനു സ്വൈരമില്ലാതാക്കുന്നതെന്തിനു്?—നോക്കു! മണി ഇപ്പോൾ ഒന്നു കഴിഞ്ഞിരിക്കും—പുരുഷോത്തമനെപ്പററി ഇനിയും ഭയപ്പെടണൊ?—താൻ പറഞ്ഞ പ്രകാരം തന്നെ ആയിരുന്നാലും മുമ്പു മരിച്ചിട്ടുള്ളവരോടു് അവനും ചെന്നു ചേരട്ടെ!"

റഡ്ഡി:—"ഫേയി!—അങ്ങിനെ തീർച്ചപ്പെടുത്താൻ വരട്ടെ! ആ കഥ കഴിച്ചു നമ്മുടെ ആളുകൾ വന്നതിൽ പിന്നെ സന്തോഷിച്ചാൽ മതി."

"താൻ ഇത്ര ഭീരുവൊ?" എന്നു ജയസിംഹൻ മനസ്സിനു വിപരീതമായും ധൈര്യംനടിച്ചും പറഞ്ഞു.

റ:—"ഞാൻ വെയ്യപോയ കഠിനകൃത്യങ്ങളെപ്പററി എപ്പോഴും ഓൎമ്മിക്കുന്നു. ആ ഓൎമ്മ എന്നെ ഭീരുവാക്കിത്തീൎത്തു. ഒരു കുട്ടിക്കുപോലും എന്നെ ഭയപ്പെടുത്തുവാൻ കഴിയും."

ജയ:—"മിണ്ടാതിരിക്കു. ഇനി വല്ലവരും തന്നെ ഭയപ്പെടുത്തിപ്പോയിച്ചാൽ നമ്മുടെ—"

റ:—"അയ്യോ!—അതോ—എന്റെ ജീവൻപോയാലും പറയുമൊ?"

ജയ:—"തന്നെ അവിശ്വസിച്ചിട്ടു പറയുന്നതല്ല."

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോഴായിരുന്നു ഒരു ഭൃത്യൻ കൊച്ചിക്കുളത്തിൽ നിന്നു് ഓടിവന്നു പുരുഷോത്തമൻ രക്ഷപ്പെട്ടതായും എല്ലാവരും കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കു മടങ്ങി വരുന്നതായും പറഞ്ഞതു്. റഡ്ഡിരാമൻ ആ വൎത്തമാനം കേട്ട ഉടൻ അയാളുടെ കിടക്കയിൽ മറിഞ്ഞുവീണു. ജയസിംഹൻ സ്തംഭിച്ചു വിയൎത്തു് ആ ഭൃത്യന്റെ മുഖത്തുതന്നെ പരവശനായി നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പിന്നെ എന്തോ ആലോചനയോടുകൂടെ ജയസിംഹൻ ചാടി എണീററു ദുഷ്ടമൃഗത്തെപ്പോലെ രൌദ്രതയോടെ അവന്റെ നേരെ പാഞ്ഞെടുത്തു്—

"എടാ ദ്രോഹി! എടാ ചണ്ഡാളാ—ഇപ്പോഴാണോ എന്നെ ചതിപ്പാൻ നീ തുടങ്ങുന്നതു്? താലൂക്ക്ദാർ അവനെ കൊണ്ടുപോയതു വൃഥാ വിട്ടയപ്പാനാണോ?" എന്നു ശാസിച്ചു.

ജയസിംഹന്റെ കോപം കണ്ടിട്ടു് ഒട്ടും കൂസൽകൂടാതെ ആ ഭൃത്യൻ പരമാൎത്ഥമെല്ലാം അദ്ദേഹത്തോടു് ആവൎത്തിച്ചു പറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ടു വിശ്വസിച്ചു് അദ്ദേഹം തനിക്കു നേരിടുവാൻ പോകുന്ന ദുഃഖങ്ങളെപ്പററി ആലോചിച്ചു, ഒടുവിൽ അവയെ സധൈര്യം എതിൎക്കാമെന്നുറച്ചു ഭൃത്യൻ കാൎയ്യം മനസ്സിലാക്കി

പറഞ്ഞതായിരുന്നുവെങ്കിൽ തനിക്കു ലോകത്തുള്ള നില ഉറപ്പില്ലാതായി എന്നുതന്നെ അദ്ദേഹം വിശ്വസിച്ചു. പുരുഷോത്തമനെ നശിപ്പിക്കുവാൻ താൻ ഇട്ട കുടുക്കു തന്റെ കഴുത്തിൽ പതിച്ചു എന്ന് ആ പ്രഭുവിനു തോന്നി. നവമായും ഭയങ്കരമായുമുള്ള വിപത്തുകൾ അദ്ദേഹത്തെ ചുഴന്നടുക്കുന്നതായി ഭയപ്പെട്ടു. ഇങ്ങിനെയുള്ള ആലോചനകളോടുകൂടി ഭൃത്യനെ പോകുവാനാജ്ഞാപിച്ചിട്ടു, റസ്കിരാമനോട് അദ്ദേഹം ഗൌരവത്തോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"എടോ—ചുക്കിണി ഉരുട്ടിക്കഴിഞ്ഞു. ഇനി ജയമോ അപജയമോ വരുന്നതു് എന്നാണു നോക്കേണ്ടതു്. മിക്കവാറും അപജയം വരാനേ തരമുള്ളു. അതിനാൽ ഒന്നുകൊണ്ടും കുലുങ്ങാതെ എതിർത്തു നില്ക്കണം. കീഴ്വണങ്ങാതെ സങ്കടങ്ങളെ അനുഭവിക്കുന്നതാണു പുരുഷത്വം. വിശ്വന്തൻ ഈ നിമിഷം മുതൽ നമ്മുടെ പരമശത്രുവാണ്. അദ്ദേഹം നിയമപ്രകാരം വേണ്ട പരിഹാരം ചെയ്യാൻ തുടങ്ങും. കള്ളസ്സത്യം ചെയ്തതിനും താരയെ ദ്രോഹിപ്പാൻ ശ്രമിച്ചതിനും മണിപുരന്മാരെ സാക്ഷികളായി വിളിച്ചിട്ട് അവർ ആ ഉടമ്പടിയെ തെളിവിനു ഹാജരാക്കുകയാണെങ്കിൽ ദുർഘടമായിത്താനും!—ഗ്രഹപ്പിഴ നോക്കു—അതു വരുമ്പോൾ പല വഴികളിൽ കൂടിയാണു വരവ്. എന്തെങ്കിലും ഇനി ചക്രവർത്തിയുടെ കല്പനയേയോ നിയമങ്ങളേയോ അനുസരിക്കുവാൻ ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടില്ല—നമ്മുടെ കോട്ട ബലമുള്ളതാണല്ലൊ?—പിന്നെ എന്തിനാണു ഭയപ്പെടുന്നതു്? നമ്മുടെ കുടിയാനവന്മാരിൽ പ്രധാനികൾക്കു് ഇപ്പോൾത്തന്നെ ആളയയ്ക്കണം. അവർ യുദ്ധത്തിന് ഒരുങ്ങിക്കൊള്ളട്ടെ!"

ഇപ്രകാരം റസ്കിരാമനും ജയസിംഹനും ഗാഢാലോചന ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കട്ടെ; ആ കൊട്ടാരത്തിൽ വേറെ ഒരു ഭാഗത്തേയ്ക്കു പോകാം. ചന്ദ്രസേനന്റെ വരവും നോക്കി അക്ഷമനായി വിശ്വന്തൻ കാത്തിരിക്കുകയായിരുന്നു. അദ്ദേഹം മകൻ മരിച്ചില്ലെന്ന് അറിഞ്ഞ ഉടൻ എല്ലാ വിവരവും കാണിച്ചു് താരയ്ക്കു് എഴുത്തയച്ചു. സ്വല്പം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ചന്ദ്രസേനൻ കൊട്ടാരത്തിൽ എത്തി എന്ന് ഒരു ഭൃത്യൻവന്ന് അദ്ദേഹത്തെ

തെരിയപ്പെടുത്തി. ചന്ദ്രസേനനാകട്ടെ തന്റെ അച്ഛനെ കാണണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹംനിമിത്തം വേഗം വിശ്വപാലന്റെ മുമ്പിൽ വന്നു നമസ്കരിച്ചു. വയോധികനായ ആ പ്രഭുവിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കൊള്ളാത്ത പരമാനന്ദത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹം ചന്ദ്രസേനനെ തന്റെ മാറോടുചേർത്ത് ആശ്ലേഷം ചെയ്തു ബാഷ്പവർഷംകൊണ്ട് ആ യുവാവിനെ കുളിപ്പിച്ചു. വിശ്വപാലന്റെ പരമാനന്ദ പാരമ്യംകൊണ്ട് ഒരക്ഷരം പറവാൻ ശക്തനാകാതെ അദ്ദേഹം മതിമറന്നു മകനെ ആവർത്തിച്ചാവർത്തിച്ച് ആലിംഗനം ചെയ്തും ആനന്ദബാഷ്പം തൂകിയും സമയം പോയതു അറിഞ്ഞില്ല. ഇങ്ങിനെ കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിനു ഗൽഗ്ഗദാക്ഷരങ്ങളായി ചില വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുവിക്കാമെന്നു തോന്നിത്തുടങ്ങി. തന്റെ പിതാവിന്റെ അന്തരംഗം അറിഞ്ഞിട്ടു, ചന്ദ്രസേനൻ തനിക്കു നേരിട്ട സങ്കടങ്ങളെപ്പറ്റി പറഞ്ഞു:—

"എന്നെ കാണാതെ ആയദിവസം രാവിലെ ആണല്ലോ താരയെ ഞാൻ കാട്ടിൽവെച്ചു കണ്ടതു്?—പുരുഷോത്തമനേയും അവിടെ കണ്ടപ്പോൾ, എനിക്കു വളരെ ദുശ്ശങ്കകൾ തോന്നുവാനിടയായി. അതിനുമുമ്പിൽ തന്നെ പുരുഷോത്തമന്റെ നേർക്ക് എനിക്കുണ്ടായിരുന്ന ദുസ്സംശയം, ആയവസരത്തിൽ നിർഭാഗ്യവശാൽ, വർദ്ധിച്ചിട്ടു്, ഞാൻ പുരുഷോത്തമനെ ഒട്ടേറെ ശകാരിച്ചു പോയി. അതിനൊരു മറുപടിയും പറയാതെ ക്ഷമയോടുകൂടി പുരുഷോത്തമൻ നടന്നു. ഞാനുംപിൻതുടന്നു. ഇങ്ങിനെ ഞങ്ങൾ പോകുമ്പോൾ ഒരു ഉഗ്രൻ കാട്ടുപന്നി എന്റെ നേരെ പാഞ്ഞുവന്നു. ഉടനെ പുരുഷോത്തമൻ വാളൂരി പന്നിയെ തടുത്തു. ഞാനും പുരുഷോത്തമനും നന്നെ ശ്രമിച്ചു് ആ മൃഗത്തിനു് അടുത്തുവരുവാൻ ഇടകൊടുത്തില്ല. എങ്കിലും ഞങ്ങളെ കൊല്ലുവാൻ രണ്ടു പ്രാവശ്യം ആ ഭയങ്കരജന്തു പാഞ്ഞുകയറി വളരെ അടുത്തു. അപ്പോഴൊക്കെ പുരുഷോത്തമൻ ധൈര്യത്തോടെ മുമ്പിട്ടുനിന്നു് അതിനെ വെട്ടി പുറകോട്ടോടിച്ചു. അതു വീണ്ടും തിരിഞ്ഞു ഞങ്ങളുടെ നേർക്ക് പാഞ്ഞുകേറുവാൻ തരംനോക്കി നിന്നതിനിടയിൽ ഞാൻ അവിടെ

നിന്ന് ഓടിപ്പോയ്ക്കളഞ്ഞു. ഞാൻ കുറെ ദൂരം പോയപ്പോൾ ക്ഷീണംകൊണ്ട് ഒരു മരത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ കിടന്നു വിശ്രമിച്ചു ക്ഷീണം തീൎന്നപ്പോൾ പുരുഷോത്തമനെ തനിച്ചു വിട്ടേച്ച് ഓടിപ്പോന്നതു നീചത്വവും, ഭീരുത്വവുമാണെന്ന് തോന്നുകയാൽ പശ്ചാത്താപത്തോടെ അതിന്റെ കഥ അറിവാൻ ഞാൻ തിര്യെ പോയി. അവിടെ ചെന്നു നോക്കിയപ്പോൾ പന്നിയുടെ കഴുത്തിൽ വാൾപ്പിടിയോളം കുത്തിയിറക്കി അതു ചത്തുകിടക്കുന്നതും വാളിന്റെ പിടി മുറിഞ്ഞു വീണിരിക്കുന്നതും കണ്ടു. പുരുഷോത്തമനെ അവിടെയൊക്കെ അന്വേഷിച്ചിട്ടും കാണാതെ ഞാൻ വിഷമിച്ചു നിന്നിരുന്നപ്പോൾ മണിപുരന്മാരും ആറു ഒടന്മാരും അവിടെ വന്നു. യാദൃച്ഛികമായി അവർ എന്നെ കണ്ടു ഉടൻ എന്തോ തമ്മിൽ ആലോചിച്ചിട്ട് എന്റെ നേരെ വന്നു. അവരുടെ വരവുകണ്ടിട്ട്, ഞാൻ സ്വയംരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി വാളൂരി എടുത്തു. പരാക്രമികളായ അത്രയും ആളുകളോടു ഞാൻ ഏകൻ എതിൎപ്പാൻ സാധിക്കുമോ?—എളുപ്പത്തിൽ ഞാൻ പരാജിതനായി. പിന്നെ അവർ എന്നെ ബന്ധിച്ച് ഒരു കുതിരപ്പുറത്തു വെച്ച് അവരുടെ കോട്ടയിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോയി. എന്നെ എത്രത്തോളം ഗോപ്യമായിട്ടു തടവിൽ ഇട്ടിരുന്നു എന്നുള്ളതു നമ്മുടെ ലക്ഷ്മണനും ഈ മഹാമനസ്കനായ രാമദാസനും അറിയാം. അവരുടെ കോട്ടയുടെ ചുവട്ടിൽ ആൎക്കും അറിവാൻ പാടില്ലാത്തവിധം പാറ തുരന്നുണ്ടാക്കിയ ഗുഹപോലെയുള്ള അറകളുണ്ട്. അവയിൽ ഒന്നിലായിരുന്നു എന്നെ ഇട്ടിരുന്നതു്. എനിക്കു നേരിട്ട വിപത്തിനെപ്പറ്റി അച്ഛനെ അറിവുതരുവാൻ ഒരു കഴിവും ഇല്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ ഞാൻ വ്യസനംകൊണ്ടു പരവശനായി. ഇങ്ങിനെ കുറേദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ നാം കാണാറുള്ള ആ വൃദ്ധ എങ്ങിനെയോ അറയ്ക്കുള്ളിൽ അതിലെ സൂക്ഷിപ്പുകാരനോടുകൂടി വന്നു. ആ സൂക്ഷിപ്പുകാരനെ ആ സ്ത്രീ തന്ത്രത്തിൽ അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന കിണററിൽ പിടിച്ചു തള്ളി. അവൻ വെള്ളംകോരുവാനിട്ടിരുന്ന വടത്തിൽകൂടി ഞങ്ങൾ കീഴ്പ്പോട്ടിറങ്ങിച്ചെന്നപ്പോൾ ആ ഒടൻ തന്നെ, ഞങ്ങളെ വീണ്ടും പിടിച്ചു അവിടെ ഓരോ അറയിൽ ഇട്ടു. ആ കിണറു

കോട്ടയുടെ ചുവട്ടിൽ ഒരു മലയുറവുള്ളതുവരെ എത്തിട്ടുണ്ടായി
രുന്നതുകൊണ്ട് ആ വഴിയിൽക്കൂടിയായിരുന്നു ഈ രാമദാസനും
ലക്ഷ്മണനും എന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയത്.

രാമ.—"നിർദ്ദയന്മാരായ ആ രാക്ഷസപ്പരിഷകൾക്കു മനുഷ്യ
രെ ഉപദ്രവിപ്പാൻ എന്തെല്ലാം ഉണ്ടാക്കുവാൻ കഴിയുമൊ
അതെല്ലാം അവർ അവിടെ കരുതീട്ടുണ്ട്—അവരുടെ പ്ര
തിപ്രയോഗംകൊണ്ട് എത്ര സാധുജനങ്ങൾക്കാണു വിപ
ത്തു പിണഞ്ഞിട്ടുള്ളത്?—മഹാപാപികൾ!"

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടഉടൻ വിശപന്തൻ നിവർന്നുനോക്കി. മകനെ കണ്ടതുകൊണ്ടുണ്ടായ പരമാനന്ദത്തിനിടയിൽ അദ്ദേഹം ലോകത്തെ നിശ്ശേഷം വിസ്മരിച്ചിരുന്നു. ഈ സ്ഥിതിയിലാണു രാമദാസൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടതു്. രാമദാസനും തന്റെ ശ്രമം എല്ലാവിധത്തിലും ഫലവത്തായതുകൊണ്ട് ഉണ്ടായ സന്തോഷാതിരേകത്താൽ അങ്ങിനെ ആലോചനകൂടാതെ പറഞ്ഞുപോയതായിരുന്നു. വിശപന്തന്റെ ബുദ്ധിക്ക് ആ സമയം എത്രത്തോളം ചാപല്യം ഭവിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു എന്നു രാമദാസൻ ഓർമ്മിച്ചില്ല. വിശപന്തൻ രാമദാസനെ കണ്ടഉടൻ അദ്ദേഹം തന്റെ മകനെ രക്ഷിച്ച ആളാണല്ലൊ എന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പ്രഭോ! അവിടത്തേയ്ക്കു ഞാൻ ആജീവനാന്തം കടമപ്പെട്ടവനായി ഭവിച്ചു. അവിടത്തെ അനന്യസാധാരണമായ ജീവകാരുണ്യം കൊണ്ട് എന്റെ മകനെ അവിടുന്നു പുനർജ്ജീവിപ്പിച്ചല്ലൊ?— എന്നു തന്നെയോ, അവിടുന്ന് ആ നിസ്സഹായനായ പുരുഷോത്തമനെ രക്ഷിച്ചതു് എന്റെ മകനെ രക്ഷിച്ചതുപോലെതന്നെ ആനന്ദത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നു."

വിശപന്തന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട, രാമദാസൻ പരുങ്ങലിലായി!—അദ്ദേഹം ബുദ്ധിമാനായിരുന്നതുകൊണ്ട്, ആ സന്ദർഭത്തിൽ വിശപന്തനോട്ട മററു വർത്തമാനം പറവാൻ തുടങ്ങിയതിനെപ്പററി തന്നത്താൻ പഴിച്ചു പറഞ്ഞതേയുള്ളു.

വിശപന്തൻ പറഞ്ഞവിധംകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ

ബുദ്ധിക്കു ചൈതന്യക്കുറവു ഭവിച്ചു എന്നു ഭയപ്പെട്ടിട്ടു ചന്ദ്രസേനൻ:—

"അച്ഛാ ഇദ്ദേഹം രാമദാസനാണ്. അച്ഛൻ ഓർക്കാതെ വേറെ ആരോ ആണെന്നു തെററിദ്ധരിച്ചുവെന്നു തോന്നുന്നു. ഇദ്ദേഹം പ്രഭു അല്ലെങ്കിലും മഹാമനസ്കനായ ഇദ്ദേഹത്തിൻെറ ബുദ്ധിക്കു പ്രാഭവം ഒട്ടും കുറവില്ല" എന്നു പറഞ്ഞു.

ലക്ഷ്മണനു മുമ്പിൽതന്നെ രാമദാസനെപ്പററി ചില സംശയങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു വിശന്തൻെറ വാക്കുകളിൽ നിന്നു രാമദാസൻെറ യഥാർത്ഥാവസ്ഥ അറിയാമായിരുന്നു് അദ്ദേഹം ഓർക്കാതെ പറഞ്ഞു പോയതാണെന്ന് അവൻ തീരുമാനിച്ചു.

ചന്ദ്രസേനൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടഉടൻ വിശന്തൻ വളരെ കുഴങ്ങി എന്നുമാത്രമല്ല അദ്ദേഹം വലുതായ ഒരു അപരാധം പ്രവർത്തിച്ചുപോയെന്നു ഭയപ്പെടുകയും ചെയ്തു. ഉറക്കത്തിൽ നിന്ന് ഉണർന്നതുപോലെ അദ്ദേഹം കട്ടിലിൽ നേരെ ഇരുന്നിട്ട് ആ മുറിയിൽ ആരെല്ലാം നില്ക്കുന്നുണ്ടെന്നു ചുററും നോക്കി.

വിശ:—"ചന്ദ്രസേനാ—എൻെറ മനസ്സ് ആകപ്പാടെ കലങ്ങിയിരിക്കയാണ്. നിന്നെ എനിക്കു തിരിയെ കിട്ടിയെന്നുള്ള സന്തോഷംമാത്രം പ്രധാനമായിട്ടറിയാം. മററു കാര്യങ്ങളെല്ലാം കുഴപ്പത്തിലാണ്.—അതിരിക്കട്ടെ, പുരുഷോത്തമനെ ഞാൻ ദ്രോഹിച്ചുപോയി!—അതുകൊണ്ടായിരിക്കാം അവൻ ഇവിടെ വരാത്തതു്?—എന്നോട് അവൻ മുഷിഞ്ഞോ?—ലക്ഷ്മണൻ എവിടെ?"

ചന്ദ്ര:—"പുരുഷോത്തമൻ കല്ല്യകരുടെ മഠത്തിലേയ്ക്കു പോയിരിക്കയാണ്. ജയസിംഹൻ ചെയ്ത ദ്രോഹത്തിന് അയാളുടെമേൽ വ്യവഹാരത്തിനു ഭാവമുണ്ട്. അച്ഛനോടു ചോദിക്കാതെ ഇവിടംവിട്ടു പോകയില്ലെന്നാണു പറഞ്ഞതു്."

വിശ:—"ജയസിംഹൻ ചെയ്ത ദ്രോഹത്തിന് ആ വിധം പരിഹാരം നേടേണ്ടതാവശ്യം തന്നെ. നാം നാളെരാവിലേ പാർത്ഥസിംഹൻെറ കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കു പുറപ്പെടണം.

അവിടെ ഒരാഴ്ച താമസിച്ചിട്ട, പുരുഷോത്തമനെ കാണ്മാൻപോകാം—ലക്ഷ്മണൻ എവിടെ?"

രാമ:—"ലക്ഷ്മണാ—നീ കട്ടിലിന്റെ പുറകിൽ മറഞ്ഞുനില്ക്കുന്നതെന്തിനാ—അദ്ദേഹം അന്വേഷിക്കുന്നതു കേട്ടില്ലെ? —നേരെ വരികതന്നെ!"

ലക്ഷ്മണൻ തന്റെ യജമാനന്റെ അനുമോദനവാക്കുകേൾപ്പാനാഗ്രഹിച്ചില്ല. അവന്റെ ജീവനെപ്പോലും തൃണപ്രായമായി കരുതി ചന്ദ്രസേനനെ രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ ചെയ്ത ശ്രമവും അതുകൊണ്ടു നിരപരാധിയായ പുരുഷോത്തമൻ വിമുക്തനാവാനിടയായതും ഏറ്റവും അ യുവാവിനു സഹജങ്ങളായ പരതാപാനുകമ്പ, നന്ദി, സ്നേഹം എന്നീ ഗുണങ്ങൾകൊണ്ടു മാത്രമായിരുന്നു. വിശ്വനാഥൻ ലക്ഷ്മണനെപ്പററി ചോദിച്ചതു കേട്ട ഉടൻ അവൻ സവിനയം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ വന്നു നിന്നു.

വിശ്വ:—'ലക്ഷ്മണാ നീ ചെയ്ത ഉപകാരത്തിന് ഇനിമേൽ നിന്നെ ഒരു ഭൃത്യന്റെ നിലയിൽ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. ചന്ദ്രസേനന് ഒരു ഭ്രാതാവിനെ കൂടി ലഭിച്ചുവെന്നാണു ഞാൻ കരുതുന്നത്. തൽക്കാലം ചന്ദ്രസേനൻ എങ്ങിനെയൊ അതുപോലെ നീയും എന്നോടുകൂടി താമസിച്ചുകൊള്ളണം. എനിക്കു നല്ലകാലം വരുമ്പോൾ നിന്നെ സംബന്ധിച്ചുവേണ്ടവ്യവസ്ഥ ഞാൻചെയ്യും. (രാമദാസനോടു)

'നിങ്ങൾ ഉപജീവനാൎത്ഥം ഓരോ സ്ഥലങ്ങളിൽ സഞ്ചരിക്കയാണല്ലൊ ചെയ്യുന്നതു—ഇനിമേൽ അപ്രകാരം ചെയ്യണമെന്നില്ല. എന്റെ സൎവ്വസ്വവും നിങ്ങളുടേതു് എന്നു വിചാരിച്ചു സ്വാതന്ത്ര്യമായി എന്നോടൊരുമിച്ചു താമസിച്ചുകൊള്ളാം-എന്താ-അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു വിരോധമുണ്ടോ?"

രാമദാസന്റേയും ലക്ഷ്മണന്റേയും പ്രവൃത്തിക്കു വിശ്വനാഥൻ നന്ദി പറഞ്ഞു് അവസാനിപ്പിക്കുമെന്നല്ലാതെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃതജ്ഞത ഇപ്രകാരം രൂപീകരിക്കുമെന്നു് അവർ അശേഷം വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല; അതുകൊണ്ടു്, ലക്ഷ്മണൻ ആനന്ദ

പാരവശ്യത്താലും, രാമദാസൻ പാലേ കാര്യം ആലോചിച്ചു തീ ച്ചുപറവാൻ സന്ദേഹിച്ചും, മൌനം ദീക്ഷിച്ചു.

രാമദാസൻ വിശ്വനാഥന്റെ പ്രശ്നത്തിന്ന മറുപടി പറയാതെ കഴിപ്പാൻ വത്തമാനവിഷയത്തെ തന്ത്രത്തിൽ മാററി, ലക്ഷ്മണൻ റസ്ഥിരാമന്റെ മുറിയിൽ വെച്ചു കേട്ട രഹസ്യവത്തമാനം മുതൽ ചന്ദ്രസേനനേയും കൊണ്ടു കൊലക്കളത്തിൽ എത്തിയതുവരെയുള്ള സകല വത്തമാനവും, പറഞ്ഞുകേൾപ്പിച്ചു. മഹിപുരന്മാർ പിൻതുടന്നപ്പോൾ അവരെ പരാജിതരാക്കിയ മഹാരാഷ്ട്രനായകൻ ആരായിരിക്കാം എന്നായി പിന്നീടുള്ള സംഭാഷണം. ആ കാലത്തു മഹാരാഷ്ട്രനായകൻ എന്നു പറവാൻ പലരും ഉണ്ടായിരുന്നു. അവരിൽ എല്ലാവരെക്കാൾ ഗാംഭീര്യശൌയ്യങ്ങളിലും യുദ്ധപാടവത്തിലും ഉപരിസ്ഥാനം വഹിക്കുന്ന ആ മഹാൻ ആരായിരിക്കാമെന്ന് വളരെ ആലോചിച്ചിട്ടും ഊഹിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അവർ ഓരോരുത്തരും പല നേതാക്കന്മാരുടെ പേർ പറഞ്ഞു. അവർക്കാക്കും ഇത്ര മഹാമനസ്കതയും സമയോചിതമായി പ്രവൎത്തിപ്പാനുള്ള ചതുരതയും ഉള്ളതായി തോന്നിയില്ല. ഇങ്ങിനെ ആരേയും സ്ഥിരപ്പെടുത്താതെ ഇരുന്ന സമയം ശിവാജിയായേക്കാമെന്ന രാമദാസൻ പറഞ്ഞു.

വിശ്വ:—"ആ മഹാനുഭാവൻ ഇതെല്ലാം ചെയ്യാൻ സമത്ഥനായ ആളാണ്. അദ്ദേഹം അന്ന് ഔറംഗ്സീബ്ബിന്റെ കയ്യിൽനിന്ന രക്ഷപ്പെട്ടുപോയതിൽ പിന്നെ അദ്ദേഹത്തെ കൊന്നോ ജീവനോടുകൂടിയോ കൊണ്ടുവരുന്നവക്ക ബിരുതുകളും വളരെ സമ്മാനങ്ങളും കൊടുക്കുന്നതാണെന്ന വിളംബരം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരിക്കയാണ്. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അദ്ദേഹം പുറത്തിറങ്ങി സഞ്ചരിക്കയില്ല. അദ്ദേഹം സഞ്ചരിപ്പാൻ ഒരുങ്ങുന്നതു യുദ്ധസന്നദ്ധനായിട്ടായിരിക്കും. ഈ അവസരത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൈന്യങ്ങൾ ശേഖരപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടോ എന്ന സംശയംതന്നെ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അശ്വാരസൈന്യത്തിലുള്ള ഭടന്മാർ അന്യരാജ്യങ്ങളിൽ ഓരോ സംഘമായി പിരിഞ്ഞു പോയിരിക്കയാണ്.

അതുകൊണ്ടു മണിപുരന്മാരോട് എതിൎത്തു പോർചെയ്തു നിങ്ങളെ രക്ഷിച്ചതു ശിവാജിയായിരിപ്പാനിടയില്ല"

ലക്ഷ്മ:—"മണിപുരന്മാരെ ജയിച്ചുകഴിഞ്ഞ ഉടൻ അദ്ദേഹം ഞങ്ങളുടെ അടുത്തു വന്നു വേഗം കൊലക്കളത്തിൽ എത്തിയിരുന്നില്ലെങ്കിൽ പുരുഷോത്തമൻയജമാനനു നേരിട്ടേക്കാവുന്ന വിപത്തിനെപ്പററി പറഞ്ഞു. ആ സമയം ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ നല്ലപോലെ നോക്കി. പൊക്കം പുരുഷോത്തമൻയജമാനനോളം ഉണ്ട്. മൂക്കിനു സ്വല്പം നീളവും ഒരു ചെറിയ വളവും ഉണ്ട്. മുഖം നീണ്ടതാണ്. അദ്ദേഹത്തിൻെറ കണ്ണുകൾക്കുള്ള പ്രകാശവും പ്രസരിപ്പുംപോലെ വേറെ ആൎക്കും ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ല. ഉണ്ടെങ്കിൽ പുരുഷോത്തമൻ യജമാനനേ ഉള്ളു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ മുഖത്തിൽ സൌന്ദൎയ്യമല്ല കണ്ടതു്—ഗാംഭീൎയ്യവും ശൌൎയ്യവുമാണ്. അങ്ങിനെയുള്ള ഒരു പുരുഷനെ കാണ്മാൻ പ്രയാസമാണ്. ആ ധൃതിയിൽ നിങ്ങൾ ആരും നോക്കിയിരിക്കയില്ല. ഇനിമേൽ അദ്ദേഹത്തെ എവിടെവെച്ചു കണ്ടാലും എനിക്കു തിരിച്ചറിയാം."

രാമ:—"പകൽ കണ്ടാൽ ഞാൻ അറിയുമെന്ന് ആ യോദ്ധാവു പറഞ്ഞു. അദ്ദേഹം ശിവാജിയാണെങ്കിലും അല്ലെങ്കിലും ഞാൻ അറിയുന്ന ആളാണെന്നുള്ളിടത്തോളം അദ്ദേഹത്തിൻെറ വാക്കുകൊണ്ടു ഗ്രഹിച്ചു.—അതിരിക്കട്ടെ അവിടന്ന് ഈ വാൾമുറി നോക്കുകതന്നെ. കണ്ടതുകൊണ്ടു പ്രയോജനം വിശേഷിച്ചൊന്നുമില്ല—എങ്കിലും മണിപുരന്മാരുടെ കോട്ടയിൽനിന്നു കിട്ടിയതായതുകൊണ്ട് അവിടത്തെ കാണിക്കുകയാണ്."

അതു കേട്ടിട്ടു, ചന്ദ്രസേനൻ അടുത്തുചെന്നു നോക്കി. വിശപന്തനൊക്കാൾ തൻെറ സഹചാരിയും സുഹൃത്തുമായ പുരുഷോത്തമൻെറ വക സാമാനങ്ങളെ അറിവാൻ ചന്ദ്രസേനനു സൌകൎയ്യമുണ്ടായിരുന്നതു കൊണ്ടു് ആ യുവാവ് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഇതു ബീജപുരിയിൽവെച്ചു പുരുഷോത്തമന് സുൽത്താൻ

സമ്മാനിച്ച വാളാണ്. പുരുഷോത്തമൻ അന്ന കാട്ടിൽ വന്ന പ്പോറം ഇതിനെ ആയിരുന്നു കൊണ്ടുവന്നതു്. ഈ വാളാണു് ആ പന്നിയുടെ കഴുത്തിൽ തറച്ചിരുന്നതു. ഹാ-വാസ്തവം അറിയാതെ മനുഷ്യൎക്ക നേരിടുന്ന വിപത്തു് ഇങ്ങിനെയെല്ലാമാണല്ലൊ?—ദൈവാധീനംകൊണ്ടു ഞാനും പുരുഷോത്തമനും രക്ഷപ്പെട്ടു. അതിന്മേയും ഹേതുഭൂതന്മാർ ഇവർ രണ്ടുപേരും ആയി."

വിശ:—"മകനേ—നീ രക്ഷപ്പെട്ടതുകൊണ്ടു മാത്രമല്ല പുരുഷോത്തമൻ രക്ഷപ്പെട്ടതുകൊണ്ടും കൂടിയാണ ഞാൻ ജീവിച്ചതു്. ഈ രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും എന്നേയും രക്ഷിച്ചു എന്നുവേണം പറവാൻ."

ചന്ദ്ര:—"ഇവർ രണ്ടുപേരും അവരുടെ ജീവനെ തുച്ഛമായി കരുതി എന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ ചെയ്ത സാഹസം ഓൎത്താൽ ഞാൻ അവൎക്ക് എന്തു പ്രത്യുപകാരമാണ ചെയ്യേണ്ടതെന്നറിയുന്നില്ല!—എനിക്ക എന്റെ അച്ഛനോടു് എത്ര ഭക്തിയും സ്നേഹവും ഉണ്ടോ അത്രയും ഭക്തിയും സ്നേഹവും ഇദ്ദേഹത്തിനോടും ഉണ്ടായിരിക്കും. ലക്ഷ്മണനെ എന്റെ സഹോദരനെപ്പോലെയും ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതാണ്."

ഹൃദയംഗമമായുള്ള ചന്ദ്രസേനന്റെ വാക്കുകറംക്ക രാമദാസൻ മറുപടിയൊന്നും പറയാതെ, താരയെ എല്ലാവിധവും കൈവശപ്പെടുത്തിക്കൊടുക്കാമെന്നു ജയസിംഹൻ മണിപുരന്മാൎക്ക എഴുതി അയച്ച ഉടമ്പടിയെപ്പററിപ്പറഞ്ഞു.—ഇതിനെ വിശപന്തനും ചന്ദ്രസേനനും അത്ര വിശ്വസിച്ചില്ലെന്നുഅവരുടെ വാക്കുകറം കൊണ്ടു സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തി. കേരാവിയെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി രാമദാസൻ പറഞ്ഞതാണെന്നായിരുന്നു അവർ വിചാരിച്ചതു്. സാധാരണമായി മനുഷ്യഹൃദയത്തിന്ന സംശയം തോന്നിപ്പോകുന്ന സംഭവമായതുകൊണ്ടു് അവർ പറഞ്ഞ സമാധാനങ്ങളെപ്പററി പരിഭവിക്കാതെ രാമദാസൻ തന്റെ കൈവശം വെച്ചിരുന്ന ആ ഉടമ്പടിയെ കാണിച്ചാൽ വിശ്വസിക്കുമൊ എന്നു ചോദിച്ചു. ഇത്രയും കേട്ടപ്പോറം കാൎയ്യം വാസ്തവമാണെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടു് വിശപന്തൻ താൻ അവിടെ താമസിക്കുന്നു എന്നുള്ളതിനെ വിസ്മരിച്ചു്—"എടാ-ചണ്ഡാള ! ഇത്ര ദ്രോഹം ചെയ്വാൻ

മനസ്സുവന്നൊ !—എടാ മഹാപാപി !" എന്നു ജയസിംഹനെ ഭർത്സിച്ചു.

"എന്റെ സഹോദരനെപ്പോലെ വിചാരിച്ചു് അനാവൎത്തിച്ചുപോന്ന ഒരാളായിരുന്നു പുരുഷോത്തമൻ. അങ്ങിനെയുള്ള ആളിനെ വിവേകശൂന്യനായ ഞാൻ അപഹസിച്ചു. ഗ്രഹപ്പിഴകൊണ്ടു് ഓരോന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നതിനു നാം ആരും ഉത്തരവാദികളല്ല. എന്നെ കാരാഗൃഹത്തിൽ നിന്നു രക്ഷിച്ച ഇവർ രണ്ടുപേരും കാൎയ്യങ്ങളുടെ യഥാൎത്ഥാവസ്ഥകളെപ്പറ്റി ഏതാണ്ടൊരു രൂപം എന്നെ മനസ്സിലാക്കീട്ടുണ്ടു്.—കഷ്ടം ! എന്നെ കാണാതെ ആയ ഉടൻ, ആരു കേട്ടാലും വാസ്തവമാണെന്നു തോന്നത്തക്കവിധം ഓരോ കൃത്രിമങ്ങൾ ജയസിംഹൻ പറഞ്ഞുണ്ടാക്കിയെന്നു മാത്രമല്ല അതുകളെ ബലപ്പെടുത്തുവാൻ കള്ളസ്സത്യവുംചെയ്തു. അതുകൊണ്ടു അയാൾക്കു എന്തു ഫലം സിദ്ധിച്ചു?—ദോഷകൃത്യങ്ങൾക്കു ദൈവം ഒരിക്കലും അനുകൂലിയല്ല!—ഹാ ദൈവമെ സാധ്വിയായ താരയെ അച്ഛനും ഞാനുംകൂടി പരമദുഷ്ടനായ ആ പ്രഭുവിനു കൊടുത്തിരുന്നെങ്കിൽ ഞങ്ങളുടെ ജന്മം നിഷ്ഫലമായിപ്പോകുമായിരുന്നല്ലൊ!" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം ചന്ദ്രസേനൻ അയാളെ ബന്ധനത്തിൽ ഇട്ടിരുന്ന കാലത്തു് അനുഭവിച്ച സങ്കടങ്ങളേയും ദുരിതങ്ങളേയും പറ്റി സംക്ഷേപമായി പറഞ്ഞുകേൾപ്പിച്ചു. ഇങ്ങിനെ അവർ ഓരോരുത്തരും അനുഭവിച്ചതിനേയും പ്രവൎത്തിച്ചതിനേയും പരസ്പരം പറഞ്ഞും, പ്രത്യേകിച്ചു ചന്ദ്രസേനനും പുരുഷോത്തമനും കേട്ടു വിചാരണയെപ്പറ്റി അപഹസിച്ചും, ഇവരെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയ രാമദാസനേയും ലക്ഷ്മണനേയും ശ്ലാഘിച്ചും, ജയസിംഹന്റെ ദുൎമ്മോഹസാദ്ധ്യത്തിനു വേണ്ടി ആ പ്രഭു ഉണ്ടാക്കിത്തീൎത്ത കൃത്രിമങ്ങളെപ്പറ്റി ഹസിച്ചും, ഒട്ടുനേരം ഇരുന്നു. ഒടുവിൽ ജയസിംഹൻ മണിപുരത്തേക്കയച്ച ഉടമ്പടിയെപ്പറ്റി സൂചിപ്പിച്ചതു വാസ്തവമാണെന്നു കാണിപ്പാൻ രാമദാസൻ തന്റെ ഉടുപ്പിനുള്ളിൽനിന്നു് അതിനെ എടുത്തു വിശാന്തന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു. വിശാന്തൻ ഉടമ്പടി വായിച്ചുകഴി

ഞ്ഞതുപ്പോലെ സ്തംഭിച്ചിരുന്നുപോയി. അദ്ദേഹം കയ്യിൽവെച്ചിരുന്ന ഉടമ്പടി തന്നത്താൻ നിലത്തുവീണു. ആ സ്ഥിതിയിൽ മതിമറന്നു കുറേനേരം ഇരുന്നു. പിന്നെ,

വിശാ:—"എനിക്കു നേരിട്ടിട്ടുള്ള ദുഷ്കാലത്തിന് ഇങ്ങിനെയെല്ലാം വരേണ്ടതായിരിക്കാം. എങ്കിലും ദൈവം എന്നെ കൈവിടാതെ എല്ലാ വിപത്തുകളിൽനിന്നും എന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തുന്നു. ഇതൊക്കെ ദൈവത്തിന്റെ കളിയെന്നല്ലാതെ ഞാൻ എന്തുപറയേണ്ടു?"

ചന്ദ്ര:—"നമ്മുടെ വർത്തമാനത്തിനിടയിൽ ഒരു കാര്യം പറവാൻ വിട്ടുപോയി. പുരുഷോത്തമൻ തനിച്ചാണു പോയിരിക്കുന്നത്. പുരുഷോത്തമനു മാറുവാൻ വസ്ത്രംപോലും കൊണ്ടുപോയിട്ടില്ലെന്നറിയാമല്ലോ?—നാം പോകുമ്പോൾ കൂടി കൊണ്ടുപോകാമെന്നു വിചാരിച്ചാൽ വളരെ താമസിച്ചുപോകും. അതുകൊണ്ടു വെളുപ്പിനു ലക്ഷ്മണൻ പുരുഷോത്തമന്റെ വസ്ത്രങ്ങളും ഉടുപ്പുമുതലായവയും എല്ലാം എടുപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പോകട്ടെ—എന്താ ലക്ഷ്മണാ?"

ലക്ഷ്മ:—"കല്പനപോലെ."

വിശാ:—"അവന് അത്ര സന്തോഷമായിരിക്കും—അവന്റെ മുഖത്തുള്ള പ്രസന്നത കണ്ടില്ലേ?—എന്നാൽ അങ്ങിനെതന്നെ!" രാമദാസനോട്:—

"ഈ ഉടമ്പടി അവിടെത്തന്നെ ഇരിക്കട്ടെ. ഇതിനെ ഉപയോഗപ്പെടുത്തേണ്ട സമയംവരും. പുരുഷോത്തമൻ വ്യവഹാരത്തിനു പുറപ്പെടുകയാണല്ലോ? ഇതു പ്രധാന തെളിവുകളിൽ ഒന്നായിരിക്കും." (എന്നു പറഞ്ഞു ഉടമ്പടിയെ തിരിച്ചു രാമദാസനെ ഏല്പിച്ചു).

രാമ:—"വ്യവഹാരപ്പെടേണ്ടതാവശ്യം തന്നെ. ആ കാര്യത്തെപ്പറ്റി ആലോചിപ്പാനും മറ്റുമായി ഞാനും നാളെ പുരുഷോത്തമനെ കാണ്മാൻ പോകുന്നുണ്ട്."

നാല്പത്തിമൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ച സംഭവങ്ങൾ വിശപന്തന്റെ സകല പീഡകളും വിട്ടൊഴിഞ്ഞു മാറാനുള്ള സിദ്ധൌഷധങ്ങളായി തീൎന്നു. തന്റെ മകനെ കാണ്മാനിടയായതിനാലുണ്ടായ ആനന്ദവും; നിൎദ്ദോഷിയും പുത്രസമാനനുമായ പുരുഷോത്തമന്റെ മേൽ കൊലക്കുററം ആരോപിക്കുവാൻ താൻ ഇടകൊടുത്തതുകൊണ്ടുള്ള പശ്ചാത്താപവും; യമപുരിയിൽ ചെന്നു യമകിങ്കരന്മാരുമായി പടവെട്ടി ഒരു ജീവനെ വീണ്ടുകൊണ്ടുവന്നതുപോലെ ചന്ദ്രസേനനെ മണിപുരന്മാരുടെ കാരാഗൃഹത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടുവന്ന പ്രതാപസിംഹന്റെയും ലക്ഷ്മണന്റേയും നേൎക്കു് തനിക്കുണ്ടായ അളവററ കൃതജ്ഞതയും; തന്നേയും തന്റെ പുത്രിയേയും പുത്രനേയും ദ്രോഹിച്ച ജയസിംഹന്റെ നേൎക്കു ജ്വലിക്കുന്ന ക്രോധവും; ഈവണ്ണം ഇപ്രകാരമുള്ള പല വികാരങ്ങളോടുകൂടിയ ഓരോ വിചാരം കൊണ്ടു വിശപന്തൻ ആ രാത്രി ശിവരാത്രിയായി കഴിച്ചു. ചന്ദ്രസേനനെ രക്ഷിച്ചതിനു പുരുഷോത്തമനായ പ്രതാപസിംഹനോടു തന്റെ നന്ദിവാക്കുകൾ പറവാൻ വിശപന്തൻ പല ആവൎത്തി വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ മുമ്പൊരു ഘട്ടത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ള വാഗ്ദാനത്തെ മാത്രം കരുതി ശുദ്ധനായ ആ പ്രഭു അതിൽ നിന്നു വിരമിച്ചു.

ഇപ്രകാരം ആ രാത്രി മുഴുവൻ വിശപന്തൻ പല വിചാരങ്ങൾ കൊണ്ടു കഴിച്ചുകൂട്ടി. പിറേറദിവസം നേരം പുലൎന്ന ഉടൻ രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും ചന്ദ്രസേനനും വിശപന്തന്റെ മുറിയിൽ ചെന്നു. അദ്ദേഹം രാമദാസനെ കണ്ട ഉടൻ ഏററവും ബഹുമാനപുരസ്സരം തന്റെ ഇരുകൈകളേയും നീട്ടി ആലിംഗനം ചെയ്വാൻ തുടങ്ങുമ്പോലെ നിന്നതുകണ്ടിട്ടു്, സസംഭ്രമം രാമദാസൻ വിശപന്തന്റെ സമീപം ചെന്നു് "അല്ലേ എന്നെ ചതിക്കാൻ തുടങ്ങുന്നോ" എന്നൎത്ഥമാകുംവിധത്തിലുള്ള ഭാവത്തിൽ നിന്നു. ഇതുകണ്ടു് വിശപന്തൻ പെട്ടെന്നു താൻ ചെയ്തുപോയ വീഴ്ചയെ അറിഞ്ഞു പശ്ചാത്താപത്തോടു എന്നപോലെ ഒന്നുരണ്ടു് അടി പിൻമാറിനിന്നിട്ടു് ചന്ദ്രസേനനോട്.—

"മകനെ!—എന്റെ അട്ടക്കൽവാ—നിന്നെ രക്ഷിച്ച ഈ രാമദാസനോടും ലക്ഷ്മണനോടും ഞാൻ ഏതുവിധം എന്റെ കൃതജ്ഞതയെ കാണിക്കേണ്ടു എന്ന് എനിക്ക ഒരു രൂപവുമില്ല. എന്നാൽ ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ ഇവരോട്ട് അങ്ങിനെ പറഞ്ഞതിൽപിന്നെ മനസ്സിന്ന വലുതായ ഒരു ഭാരം നീങ്ങിയതുപോലെ തോന്നുന്നു. ചന്ദ്രസേനാ നിനക്കും എനിക്കും ഓരോ സഹോദരൻ കൂടെ ലഭിച്ചു. ഇനി ഇവർ സ്വസ്വാതന്ത്ര്യമായി നമ്മുടെ കുടുംബത്തിലെ അംഗങ്ങളെപ്പോലെ പെരുമാറുന്നതു കാണ്മാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു."

ഈ വാക്കുകൾ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതു കേട്ട സന്തോഷചിത്തരായ രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും അവരവരുടെ ഓർമ്മയിൽ അദ്ദേഹത്തെ ധരിപ്പിക്കാതെ വിട്ടുപോയിട്ടുള്ള കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിലെ സംഭവങ്ങളെപ്പററി സംഭാഷണം തുടന്നു. ലക്ഷ്മണൻ റസ്സിരാമന്റെ കട്ടിലിന്റെ ചുവട്ടിൽ പതുങ്ങിക്കിടന്നു കേട്ട വത്തമാനം സവിസ്തരം വിശപന്തനെ കേൾപ്പിച്ചു. ജയസിംഹൻ മണിപുരന്മാരുമായി ചെയ്ത ഉടമ്പടിയിലെ താൽപര്യപ്രകാരം ചന്ദ്രസേനനേയും വൃദ്ധയേയും അവർ കൊലചെയ്യുമായിരുന്നു എന്ന് വിശപന്തൻ മനസ്സിലാക്കി. എന്നുതന്നെയല്ല അതിലെ വാചകംകൊണ്ടു ജയസിംഹന്റെ രണ്ടു ഭടന്മാരേയും പുരുഷോത്തമൻ കൊന്നു എന്നു ആ പ്രചള പറഞ്ഞതും കളവായിരുന്നു എന്നു സ്പഷ്ടമായി. ഈ വിവരങ്ങൾ അറിഞ്ഞപ്പോളുണ്ടായ കോപവും വ്യസനവും കൊണ്ടു തൊണ്ടവിറയലോടുകൂടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

വിശ:—"ആ ജയസിംഹന്റെ കൃത്യങ്ങൾ കേട്ടിടത്തോളം വിശേഷംതന്നെ! മനുഷ്യബുദ്ധിക്ക് ഇതിൽപരം നീചത്വം ഭവിക്കാമോ?—മകനെ നീ മരിച്ചു എന്നു കേട്ടുഉടൻ പുരുഷോത്തമനെ കഴുമരത്തിന് ഇരയാക്കണമെന്ന് അയാൾ തീച്ചയാക്കി—കഷ്ടം! അയാളുടെ വാസ്തവാവസ്ഥയറിയാതെ ഞാനും അതിനു സഹായി ആയിത്തീന്നു. പുരുഷോത്തമൻ ജീവിച്ചിരുന്നാൽ അയാളുടെ ചില ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യങ്ങൾക്കു വിഘ്നം നേരിടുമെന്നു വിചാരിച്ചായിരുന്നു ആ

മുൻകരുതലുകൾ ചെയ്തത്. നീ മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നും മണിപുരന്മാരുടെ കാരാഗൃഹത്തിൽ കിടക്കുകയാണെന്നും അറിഞ്ഞപ്പോൾ അയാളുടെ പോരെല്ലാം പുറത്തായേയ്ക്കുമെന്നു ഭയപ്പെട്ട്—ആ മഹാപാപി! താരയെ, നീചന്മാരായ മണിപുരന്മാർക്കു തള്ളിവിട്ടേയ്ക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു—എന്നു തന്നെയല്ല നിന്നേയും കൊല്ലുവാൻ അയാൾ ഏർപ്പാടു ചെയ്തുവല്ലോ?—നിന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ തുനിഞ്ഞതുകൊണ്ട് ആ പാവപ്പെട്ട സ്ത്രീയേയും അവർ കൊല്ലുമായിരുന്നു—അയ്യോ, വിചാരിക്കുന്തോറും മനഞ്ഞു പൊട്ടുന്നു!—രാമദാസാ—ലക്ഷ്മണാ–"ഗൽഗ്ഗദംകൊണ്ടു ശേഷം പറവാൻ കഴിയാതെ ആ വൃദ്ധ കുഴങ്ങി.

ചന്ദ്ര:—"എന്റെ കോപം ശമിക്കണമെങ്കിൽ ആ കൊടുംപാപിയെ ഈ വാളിന്റെ രുചി അറിയിക്കണം!"

വിശ:—"ഛെ!—ആ നീചന്റെ നേക്കോ ഇതു?—കള്ളസ്സത്യവുംചെയ്ത്, കൊലപാതകംചെയ്വാൻ തുനിഞ്ഞു നടക്കുന്ന ആ ചണ്ഡാലന്റെ നേക്കാ ഈ കോപം—ഏററവും നിസ്സാരന്മാരായുള്ളവരോടു പോർ ചെയ്യുന്നതു നമ്മുടെ സ്ഥിതിക്ക് ഉചിതമായി വരില്ല"

കപോലങ്ങളും നേത്രങ്ങളും കോപംകൊണ്ടു താമ്രവർണ്ണങ്ങളായും ഒടുവിൽ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ച വാക്കുകളാൽ കാണാമായിരുന്ന പുച്ഛരസം സ്ഫുരിച്ചുമിരുന്ന തന്റെ പിതാവിന്റെ മുഖത്തു നോക്കീട്ട്, ഇനി അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിശ്ചയത്തെ ഇളക്കുവാൻ ശ്രമിക്കേണ്ട എന്നു വിചാരിച്ചു ചന്ദ്രസേനൻ മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ നിന്നു.

വിശ:—"എനിക്കു ബിജപുരിയിൽ വരുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലല്ലോ—ചന്ദ്രസേനാ—നിന്റെ ദേഹസ്ഥിതിക്കു കുറേനാൾ സമാധാനത്തോടെ ഒരു സ്ഥലത്തു താമസിച്ചു വിശ്രമിക്കണം. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ നിശ്ചയിക്കുന്നതു പാവ്ണസിംഹന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്ക് ഉടൻ പുറപ്പെടണമെന്നാണ്. പുരുഷോത്തമൻ ബീജപുരിയില്ലാ പിന്നീടാവു

ശ്യപ്പെട്ടെങ്കിൽ ദില്ലിയിലും പോകേണ്ടിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് അവനു സഹായമായി രാമദാസൻ കൂടി പോയാൽകൊള്ളാമെന്നു് അപേക്ഷയുണ്ടു്."

ചന്ദ്ര.—"അദ്ദേഹം മാത്രമല്ല—ലക്ഷ്മണനേയും കൂടി പോകുവാൻ അനുവദിക്കണമെന്നു പുരുഷോത്തമൻ താൽപൎയ്യപ്പെടുന്നു."

വിശ്വ:—"അതിനെന്തുവിരോധം?—അങ്ങിനെയാകട്ടെ. നീ പാൎവ്വതസിംഹന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കു് ഇപ്പോൾതന്നെ പുറപ്പെടണം.—താര അവിടെയുണ്ടു്. ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ തന്നെ ഞാൻ അവിടെ ആളയച്ചുകഴിഞ്ഞു. താര നിന്നെ കാണ്മാൻ ധൃതിക്കൂട്ടുകയായിരിക്കും. എന്റെ മുൻനിശ്ചയത്തെ ഭേദപ്പെടുത്തി ഞാൻ പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടിട്ടു നേരെ അവിടേയ്ക്കു വന്നേക്കാമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. അവന്റെ നേരെ ഞാൻ വലുതായ അപരാധം ചെയ്തുപോയി — സാധുക്കുട്ടി— അവനോടു ക്ഷമായാചനം ചെയ്യണം."

ലക്ഷ്മ:—"ഇതു പുരുഷോത്തമൻ യജമാനനെ സംബന്ധിച്ചു വേണമെന്നില്ല. ഇവിടെ നിന്നും അദ്ദേഹത്തിനു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള സഹായങ്ങളെപ്പററി കൃതജ്ഞതയോടെ ഇരിക്കുന്നയാളാണു്. ഈ കുഴപ്പങ്ങളും അദ്ദേഹത്തിനു പററിയ വിപത്തും അവിടത്തെ മനഃപൂൎവ്വമല്ലെന്നു അദ്ദേഹത്തിനു ബോദ്ധ്യമുണ്ടു്."

വിശ്വ:—"എങ്കിലും—ഞാൻ അവനെ കുററക്കാരനെന്നു് ഒരു നിമിഷംപോലും വിചാരിച്ചുകൂടാത്തതായിരുന്നു. അങ്ങിനെ ചെയ്യാതെ അവനെ ദ്രോഹിച്ചുപോയ വീഴ്ചയ്ക്കു ശരിയായ പരിഹാരം ചെയ്വാൻ ദൈവം എന്നെ സഹായിക്കട്ടെ!—ഇനി താമസിക്കേണ്ട—ഈ പ്രതാപഗിരിയിൽ നിന്നു പുറപ്പെടാം!

കൊലപാതകത്തെപ്പററി വിചാരണ നടത്തുന്നതിനു ബീജപുരിയിൽനിന്നു വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്ന ന്യായാധിപനും കൂട്ടരും അന്നു് അരുണോദയത്തിനു മുമ്പുതന്നെ ജയസിംഹനോടു യാത്രപോലും പറയാതെ പോയി.

ഈ സംഭാഷണം കഴിഞ്ഞ് ഒരു മണിക്കൂറു കഴിയുന്നതിനു മുമ്പു വിശപന്തൻ, രാമദാസൻ, ചന്ദ്രസേനൻ ലക്ഷ്മണൻ മുതലായവരും പരിവാരവും മുൻപ് അവർ നിശ്ചയിച്ചപ്രകാരം യാത്ര പുറപ്പെട്ടു.

ഇങ്ങിനെ പ്രതാപഗിരിയിൽ അന്യരായിട്ടുണ്ടായിരുന്നവരുടെ യാത്രത്തിരക്കു കഴിഞ്ഞ് ആരും അവിടെ ഇല്ലെന്ന് അറിഞ്ഞ ഉടൻ ജയസിംഹൻ തന്റെ കയ്യസ്ഥനായ റസ്റ്റിരാമന്റെ മുറിയിലേക്കു പോയി. ആ പ്രച്ഛന്ന വരും വഴിക്കു കോലായിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭടന്മാർ ചിലർ നില്പുണ്ടായിരുന്നു. അവർ തങ്ങളുടെ യജമാനന്റെ മുഖം കണ്ടപ്പോൾ, ഒരു രാത്രികൊണ്ട് അദ്ദേഹം വയോധികനായി ഭവിച്ചപ്രകാരം അവൎക്കു തോന്നി—അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തു വലികൾ ഭീഷണങ്ങളായും പതിഞ്ഞും ഇരുന്നതു കാണാമായിരുന്നു. എന്തുവന്നാലും കുലുക്കമില്ലെന്നു തോന്നത്തക്കതായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുരികങ്ങളുടെ മുറുക്കം ഒട്ടൊന്നു അയഞ്ഞ് ആ വിചാരത്തെ വിശദപ്പെടുത്തിയെങ്കിലും, അത്യന്തതയും ധൈര്യവും ഉള്ള കണ്ണിന്റെ അഗ്രത്തു നില്ക്കുന്ന ഒരുവന്, കാൽചുവട്ടിലെ മണ്ണിളകി കാലടികൾ ഉറയ്ക്കാതെ അധോഭാഗത്തേയ്ക്കു വീഴാൻ തുടങ്ങുന്ന ആ അവസരത്തിൽ, ഇനി ധൈര്യാവലംബനം കൊണ്ട് ഒരു പ്രയോജനവും ഇല്ലെന്നാകുമ്പോൾ എന്തു ഭാവഭേദം ഉണ്ടാകുമോ, അതു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തു സ്ഥായിയായി സ്ഥിതിച്ചിരുന്നു.

വിശപന്തൻ മുതലായവർ പ്രതാപഗിരിയിൽനിന്നു കുറേ അകലെ ചെന്നപ്പോൾ ചന്ദ്രസേനൻ, പരിവാരത്തിൽ ഒന്നുപാതിയിൽ അധികം ആളുകളോടുകൂടി പാർത്ഥസിംഹന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കുള്ള വഴിയിലേയ്ക്കും; വിശപന്തൻ, രാമദാസൻ, ലക്ഷ്മണൻ പ്രഭൃതികൾ പുനായ്ക്കുസമീപം കല്ലുകരുടെ മഠത്തിലേയ്ക്കും തിരിച്ചു. വിശപന്തനും മററും നിശ്ചിത സ്ഥലത്തു് എത്തുവാൻ ഏകദേശം രണ്ടുദിവസത്തെ വഴിയാത്ര വേണ്ടിവന്നു. ഒരു ദിവസം മദ്ധ്യാഹ്നത്തിലായിരുന്നു അവർ എത്തിയതു്. അപ്പോൾ അവിടെ, ബ്രഹ്മവിത്തായ ആ മഹാബ്രാഹ്മണൻ, ബ്രഹ്മത്തിനും, അതിൽനിന്നുണ്ടായ ത്രിഗുണങ്ങൾക്കും, മൂലപ്രകൃതിക്കും തമ്മിലുള്ള സംബന്ധത്തെയും അവയുടെ പിരിവുകളെയും അറി

ൻെറ കാരണങ്ങളേയും വിശദമായി പ്രതിപാദിച്ച്, പുരുഷോത്തമനെയും മററു ചിലരേയും, മനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു.

വിശപന്തൻ അവിടെ എത്തിയ ഉടൻ പുരുഷോത്തമനെ ആ മഠത്തിൽ പ്രത്യേകം ഒരു തളത്തിൽവെച്ചു സന്ദശിച്ചു ആ പ്രഭു പുരുഷോത്തമനെ വാത്സല്യപൂർവ്വം ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ട് അദ്ദേഹത്തിൻെറ മനസ്സിൽ തിങ്ങിയിരുന്ന പശ്ചാത്താപത്താൽ പൂർണ്ണാശ്രുനേത്രനായി സംഗൽഗ്ഗദം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമാ—നിന്നെ ഞാൻ അന്യായമായി സംശയിച്ചു; ദയ ലേശംകൂടാതെ ദ്രോഹിച്ചു; നീ സത്യംപറഞ്ഞതെല്ലാം ഞാൻ അവിശ്വസിച്ചു; എല്ലാത്തിനും പുറമേ നിന്നെ കൊല്ലുവാൻ ഞാൻ അയയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. ഞാൻചെയ്ത ഈ അപരാധങ്ങളെ നീ ക്ഷമിക്കുമോ?— എൻെറ കുട്ടിയെപ്പോലെ ഞാൻ നിന്നെ വളർത്തി. എന്നിട്ടു നിന്നോടു ഞാൻ അങ്ങിനെ കഠിനം പ്രവർത്തിച്ചുപോയി—എല്ലാം ക്ഷമിക്കണേ—"

ഒരു പിതാവിനെക്കാൾ ഉപരിയായ വാത്സല്യത്തോടെ തന്നെ വളർത്തിയ ആ പ്രഭുവിൻെറ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടായ പരിതാപത്തോടും, നിർവ്യാജമായ പശ്ചാത്താപം കണ്ടിട്ടു മനസ്സലിഞ്ഞതോടും പുരുഷോത്തമൻ വേഗം ഇങ്ങിനെ തടുത്തുപറഞ്ഞു:—

"അരുതു! അരുതു!—എൻെറ രക്ഷാകർത്താവേ!—എൻെറ അന്നദാതാവേ!—അങ്ങിനെ പറയരുതു്! എൻെറ ശൈശവം മുതൽ ഇതുപര്യന്തം അവിടത്തെ ദയകൊണ്ടു് എനിക്കു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള അനവധി ഗുണങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ഞാൻ നമസ്കരിക്കട്ടെ.—ഹാ, കഷ്ടം! ക്ഷമായാചനം ചെയ്യേണ്ടവൻ ഞാനാണ്! ആ വിവേകം കൊണ്ടു "തലമറന്നു് എണ്ണതേയ്ക്കുവാൻ" തുനിഞ്ഞവൻ ഞാനല്ലയോ?" എന്നിപ്രകാരം പറഞ്ഞിട്ടു, വിശപന്തനെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ച്, എണീററു നമ്രമുഖനായി നിന്ന പുരുഷോത്തമൻെറ ഭുജത്തിൽ തലോടിക്കൊണ്ടു വിശപന്തൻ:—

"ആ വിഷയത്തെപ്പററി ഞാൻ ഇപ്പോൾ തന്നെ പറഞ്ഞേക്കാം." എന്നു പറഞ്ഞു ചെറുപുഞ്ചിരിയോടുകൂടി അയാളുടെ മുഖത്തു ഗൂഢമായി നോക്കി. ആ നോട്ടത്തിൽ വളരെ അൎത്ഥം അന്തൎഭവിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻെറ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിക്കവിഞ്ഞ പരമാനന്ദഭാരം ആ യുവാവിനെവലച്ചു. ആ പ്രഭു ഇനി എന്തു പറയാനാണു ഭാവമെന്നറിവാൻ കൊതിച്ച് അയാൾ ശ്രദ്ധിച്ചു.

വിശ:—"നിന്നെ ഞാൻ കഠിനമായി ദ്രോഹിച്ചതിനു പരിഹാരമായിട്ടു ചിലതു ഞാൻ ചെയ്യുന്നമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു —പുരുഷോത്തമാ, നീ വളരെ ബാല്യമായിരുന്നപ്പോൾ മുതൽ നിൻെറ ഓരോ വിചാരങ്ങളും പ്രവൎത്തികളും താഴ്ന്നതരം ശിശുക്കളെപ്പോലെ അല്ലായിരുന്നു. ആ കാലങ്ങളിൽ പോലും നീ ഏതോ മഹാമനസ്കനും ഉന്നതപദവിയിലുള്ളവനുമായ ഒരാളുടെകുട്ടിയായിരിക്കണമെന്നു തന്നെ എനിക്കു തോന്നീട്ടുണ്ട്. നിനക്കു നേരിട്ട അത്യാപത്തിൽ നിന്നു നീ രക്ഷപ്പെട്ടതു് ഓൎക്കുമ്പോൾ സൎവാന്തൎയ്യാമിയായ സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപൻെറ കടാക്ഷം നിന്നിൽ ഉണ്ടെന്ന് എനിക്കു സധൈൎയ്യം പറയാം. അതുകൊണ്ട്, നിൻെറ ഈ കായികമായുള്ള ദുരിതങ്ങളുടെ അവസാനം വന്നിട്ട് ചിരകാലം നീ സമ്പൽസമൃദ്ധിയോടും സൽകീൎത്തിയോടും വാഴുന്നതു കണ്ടിട്ടേ ഞാൻ മരിക്കയുള്ളു എന്ന് എനിക്കു തോന്നുന്നുണ്ട്."

വിശ്വനാഥൻെറ ഹാൎദ്ദങ്ങളായ വാക്കുകൾ കേട്ടു പുരുഷോത്തമൻ ഭക്തിയോടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അവിടത്തെ അനുഗ്രഹംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന നന്മയേ എനിക്കുള്ളു. അതിലേക്ക് ഈശ്വരൻ പ്രസാദിക്കട്ടെ—ഏതു സ്ഥിതിയിൽ ഞാൻ ജനിച്ചവനായിരുന്നാലും അതിനെ ഞാൻ അറിയാറാകുമെന്ന് എൻെറ മനസ്സാക്ഷി അറിവു തരുന്നുണ്ട്."

വിശ:—"നിശ്ചയം! നീ ഒരു ഉൽകൃഷ്ടകുടുംബത്തിലുള്ളവനായിരിക്കണം. ദൈവം നിന്നെ രക്ഷിച്ചതു താഴ്ന്നനിലയിൽ

തള്ളിവിടുന്നതിനായിട്ടല്ലാ!—നിന്നെ ലോകത്തിലുള്ളവർ അറിയുകയും, നിൻെറ സൽകീൎത്തി എങ്ങും പരക്കുകയും, നിൻെറ സൽഗ്ഗുണങ്ങളെപ്പററി ജനങ്ങൾ കൊണ്ടാടുകയും ചെയ്യുന്നതു കണ്ടാനന്ദിപ്പാൻ എനിക്ക് ഈശ്വരൻ പ്രസാദിക്കും. ഏററവും ഗൌരവമായ കാൎയ്യങ്ങൾ നിന്നെക്കൊണ്ടു നിൎവ്വഹിക്കേണ്ടതായി ജഗദീശ്വരൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം—അതു കൊണ്ടു, പുരുഷോത്തമാ—നീ വേഗം ബീജപുരിയിലും, ദില്ലിരാജധാനിയിലും, പോയി നിനക്കു നേരിട്ട കഷ്ടതകൾക്കു കാരണഭൂതനായ ജയസിംഹൻെറമേൽ അന്ന്യായം കൊടുത്തു സങ്കടനിവൃത്തി വരുത്തണം. പിന്നീടു, സൈന്ന്യത്തിൽ ഒരുദ്യോഗംസമ്പാദിപ്പാൻ ശ്രമിക്കാം. തൽക്കാലം യാത്രസംബന്ധിച്ചും മററും ആവശ്യമുള്ള ധനം ഞാൻ തരാം. ജയസിംഹൻെറ കൃത്രിമങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചു തെളിവുകൊടുപ്പാനും വഴിക്കു സഹായാൎത്ഥമായും രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും നിന്നോടുകൂടി വരുന്നുണ്ട്. ദില്ലിയിൽ പോനാൽ നിൻെറ എന്നതന്നെയല്ലാ എൻേറയും കാൎയ്യങ്ങൾ നിവൎത്തിച്ചശേഷം ദൈവം നിനക്ക് ഏതു മാൎഗ്ഗം കാണിച്ചുതരുന്നുവോ അതിനെ തുടൎന്നു കൃതാൎത്ഥത വരുത്തിക്കൊള്ളണം. അങ്ങിനെ ഒരു നല്ലപേരു ലഭിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടു, പിന്നെയും നിൻെറ മനസ്സു താരയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ എവിടെ താമസിക്കുന്നുവോ അവിടെ നീ വന്നു താരയുടെ പാണിഗ്രഹണം ചെയ്യുന്നതിനു ഞാൻ ഹൃദയപൂൎവ്വം അനുവദിച്ചിരിക്കുന്നു.''

ഈ സംഭാഷണത്തിൻെറ ആരംഭത്തിൽ തന്നെ വിശ്വന്തൻെറ ഉദ്ദേശത്തെ സംബന്ധിച്ചു ചില സംശയങ്ങൾ പുരുഷോത്തമനുതോന്നിയതുകൊണ്ട് അതു് എന്തെന്നറിയണമെന്നാഗ്രഹത്തോടെ ആ യുവാവു നിന്നതിന്നിടയിൽ അദ്ദേഹം ഒടുവിൽ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ചു വാക്കുകൾ കേട്ടു് ഉണ്ടായ അത്ത്യാനന്ദാവെവശ്യത്താൽ അയാൾ വേഗം വിശ്വന്തൻെറ പാദങ്ങളിൽ വീണു നമസ്കരിച്ചു. 'എന്നിട്ടു്, സവിനയം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"രക്ഷാകർത്താവെ ! ഞാൻ വളരെ കാലമായി അവിടത്തെ വാക്കുകൾ കേട്ട ഞാൻ കൃതാർത്ഥനായി — എന്നു തന്നെയല്ലാ ലോകത്തു് ഒരു നല്ല നിലയെ പ്രാപിപ്പാൻ വേണ്ട മാർഗ്ഗത്തെ തുടരുന്നതിന് അവിടത്തെ ആ വാക്കുകൾ എന്നെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കയും ചെയ്യും."

വിശ:—"നീ ഈ അവസരത്തിൽ താരയെ കാണണമെന്നില്ല. ഈ കഴിഞ്ഞ പലെ വ്യസനകരങ്ങളായ സംഭവങ്ങളാൽ അവൾ പരവശയായിട്ടിരിക്കയാണ്. ഞാൻ താരയോട വേണ്ടതുപോലെ പറഞ്ഞുകൊള്ളാം."

പുരു:—"അവിടത്തെ അഭിപ്രായപ്രകാരമെ ഞാൻ നടക്കുകയുള്ളൂ. ഇന്നു തന്നെ ഞാൻ പുറപ്പെടാം."

ഈ പ്രകാരം കുറച്ചുനേരം കൂടി ഓരോ കാര്യങ്ങളെപ്പററി പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. എന്നിട്ട്, വിശചന്ദ്രൻ സ്നാനാശനാദി കഴിച്ചു, തിരിച്ചു യാത്ര പുറപ്പെടുന്നതിന മുൻപ്, പുരുഷോത്തമനെ ഗാഢാശ്ലേഷം ചെയ്തു്, രാമദാസൻ, കല്ലുകർ ലക്ഷ്മണൻ മുതൽപേരോട്ട് യാത്രപറഞ്ഞശേഷം, അദ്ദേഹം പാർവ്വനസിംഹന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേക്ക തിരിക്കയും ചെയ്തു.

നാല്പത്തിഎട്ടാം അദ്ധ്യായം

റസ്സിരാമന്റെ മുറിയിൽ ജയസിംഹൻ പോയതായി മുമ്പ് പ്രസ്താവിച്ചുവല്ലൊ. അതു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പോരുകൾ പുവടെ തെററിപ്പോയതിനെപ്പററി ആ വൃദ്ധനുമായിട്ട് ആലോചിപ്പാനായിരുന്നു. അവർ ഇരുപേരും വളരെ നേരം ആലോചന നടത്തി. അവർ കള്ളസ്സത്യം ചെയ്തതിനാൽ ന്യായാനുസരണം ശിക്ഷാർഹന്മാരാണെന്ന് അവർക്ക് അറിയാമായിരുന്നു. കൊലക്കാരത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെട്ട പുരുഷോത്തമൻ ഒരു നീതിന്യായക്കോടതി മുഖേന സങ്കടനിവൃത്തി വരുത്തുവാൻ യത്നിക്കുമെന്നു അവർ വിശ്വസിച്ചു. അങ്ങിനെ സംഭവിക്കുന്നതായാൽ, നിയ

മത്തേയും, വേണ്ടിവന്നാൽ ചക്രവൎത്തിയുടെ ആജ്ഞയേയും, നിരോധിപ്പാൻ എന്തുപായമുണ്ടെന്നായിരുന്ന അവരുടെ ആകപ്പാടെയുള്ള ആലോചനയുടെ ഗതി. ഈ വിധം സംഭാഷണം നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നതിനിടയിൽ അവിടെ മണിപുരന്മാരുടെ ഭടൻ ഗോപാൽറാം വന്ന ജയസിംഹനോടു രഹസ്യമായി ചില കാൎയ്യങ്ങൾ പറവാനുണ്ടെന്ന പ്രഭുവിനെ അറിയപ്പെടുത്തി.

ചന്ദ്രസേനനും വൃദ്ധയും കാരാഗൃഹത്തിൽ നിന്ന രക്ഷപ്പെട്ടതും അതിന്നായി രണ്ടുപേർ വേഷപ്രച്ഛന്നന്മാരായി ചെന്ന ജയസിംഹൻ അയച്ചിരുന്ന ഉടമ്പടി കരസ്ഥമാക്കികൊണ്ട പൊയ്ക്കളഞ്ഞതും എല്ലാം ആ ഭടൻ ജയസിംഹനോടു പറഞ്ഞു.—തനിക്ക് ഏററവും ശത്രുക്കളായി തീൎന്നവരുടെ കൈവശം തൻെറ പേരിനും തനിക്കും നാശം ഭവിക്കത്തക്കതായ ആ പ്രമാണം കിട്ടിപ്പോയതുകൊണ്ട ജയസിംഹൻ വളരെ ഭയപ്പെട്ടു. എന്നാൽ അതു സ്വല്പനേരത്തേക്കെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. "മൂക്കിനു മേലായാൽ വെള്ളം മൂവാളൊ നാലാളൊ" എന്ന ചൊല്ലുപോലെ, ജയസിംഹൻ അവമാനത്തെപ്പററി ഗൌനിക്കാതെ ദേഹരക്ഷയെ മാത്രം പ്രധാനമായിഗണിച്ചുകൊണ്ട്, ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു —

"ഛെ!— ആ ഉടമ്പടികൊണ്ടു പോയാൽ അവൎക്ക് എന്നോടു എന്തുചെയ്വാൻ കഴിയും? ആ എളിയൻ പുരുഷോത്തമൻ എൻെറമേൽ വ്യവഹാരപ്പെട്ടു വെന്നിരിക്കട്ടെ, ഒരു കോടതിയുടെ വിധിയെ സംബന്ധിച്ച് എനിക്ക് അശേഷം കുലുക്കമില്ല—അറങ്ങ്സീബ്ബ് തന്നെ വന്നാലും എന്നോട് ഒന്നും പറവുകയില്ല—പിന്നെയാണൊ തൃണതുല്യന്മാരായ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ?"

ഗോപ:—"എൻെറ യജമാനന്മാരും ഇപ്രകാരംതന്നെയാണു പറഞ്ഞത്. ഞാൻ ഇപ്പോൾ വന്നതു ചന്ദ്രസേനനും മററും രക്ഷപ്പെട്ട വൎത്തമാനം പറയാൻ മാത്രമായിട്ടല്ലാ. ഇനിമേൽ ശത്രുപക്ഷക്കാററെ എതിൎക്കുന്നതിനും തടുക്കുന്നതിനും പ്രതാപഗിരിയിലും ഞങ്ങളുടെ പ്രാകാരത്തിലുമുള്ള ഭടന്മാർ ഏകോപിച്ചു പുറപ്പെടുന്നതിന്ന വേണ്ട ചില ആലോചനകൾ ചെയ്വാൻ എൻെറ യജമാനന്മാർക്ക് അവിട

ത്തെ കാണണമെന്ന താൽപൎയ്യമുണ്ടെന്നു പറവാനും കൂടിയാണ്."

ഇഷ്ടസിദ്ധ്യൎത്ഥം എത്ര ഹീനകൎമ്മമായിരുന്നാലും അതു ചെയ്യാൻ തുനിയുന്നവനായിരുന്നതുകൊണ്ടു, ജയസിംഹൻ, തനിക്കു സ്വതസ്സിദ്ധമായ ഡംഭവും, അഹമ്മതിയും തൽക്കാലത്തേയ്ക്കു വിസ്മരിച്ചിട്ടു, മോഷ്ടാക്കൾ എന്നും നീചന്മാർ എന്നും പ്രസിദ്ധിസമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള മണിപുരന്മാരോടുകൂടി യോജിച്ച് ആ ഏകവിഷയത്തെ സംബന്ധിച്ച പ്രവൎത്തിക്കാമെന്നു ഉറച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങനെപറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ സമ്മതിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു പോയി പറയൂ."

ഗോപ:—"പ്രഭൊ — യജമാനന്മാർ അവിടെ തെരിയപ്പെടുത്തുവാൻ പറഞ്ഞയച്ചിട്ടുള്ളതു, അവിടന്നു സമ്മതിക്കുന്നപക്ഷം, ഈ രണ്ടു കോട്ടകളുടേയും മദ്ധ്യസ്ഥലത്തുവെച്ച് ഇന്നു അസ്തമിച്ച ഉടൻ തമ്മിൽ സന്ദൎശിക്കണമെന്നാണ്."

ജയ:—"അങ്ങിനെയാകട്ടെ" എന്നുപറഞ്ഞു ആ ഭടനെഅയച്ചു".

പകൽ മുഴുവൻ സകല ചരാചരങ്ങളേയും തന്റെ തീക്ഷ്ണകിരണങ്ങൾകൊണ്ടു തപിപ്പിച്ചിട്ട്, സൂൎയ്യൻ പശ്ചിമപൎവ്വതങ്ങളുടെ മറവുത്തു മറഞ്ഞു. ധൂമത്തേക്കാൾ രണ്ടോ മൂന്നോ മടങ്ങ് അധികരിച്ച കറുപ്പുവൎണ്ണത്തോടുകൂടിയ ഇരുൾ, പൎവ്വതനിതംബങ്ങളിൽ വ്യാപിച്ചു. പശ്ചിമസമുദ്രത്തിൽനിന്നു നീണ്ടു കിളൎന്ന കാർമേഘസമൂഹങ്ങളിൽ വൃദ്ധാൎക്കന്റെ രശ്മി പതിക്കുകയാൽ അവ തങ്കവൎണ്ണത്തോടും രക്തവൎണ്ണത്തോടും ശോഭിച്ചു. ഇങ്ങിനെ സൂൎയ്യാസ്തമയം കഴിഞ്ഞ ഉടൻ പ്രതാപഗിരിയിൽനിന്നു തിരിഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ട അൻപത്ത് അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഭടന്മാരോടുകൂടി ജയസിംഹൻ പുറപ്പെട്ടു. ഇവർ പകുതിവഴിയിൽ ചെന്നപ്പോൾ മണിപുരന്മാരെ സന്ദൎശിച്ചു. രണ്ടു സംഘക്കാരും കുതിരകളിൽനിന്നിറങ്ങി. പ്രധാനികൾ തമ്മിൽ വേണ്ടും കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതിനിടയിൽ, യുദ്ധംസംബന്ധിച്ച ചേരുന്ന ഐക്യകക്ഷികൾ ചെയ്യുന്ന സത്യത്തിനു ആകാലത്തെ നടപ്പനുസരിച്ചു, അഗ്നിയെ സാക്ഷി നിറുത്താറു

ള്ളതുകൊണ്ടു, ഭടന്മാർ വനത്തിൽ കടന്നു ഉണങ്ങിയ വൃക്ഷശാഖകളും വിറകും കരിയിലകളും യഥേഷ്ടം ശേഖരിച്ചു കൊണ്ടുവന്നു അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ചെറിയ ഒരു മൈതാനത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ കൂട്ടി.

രാത്രിയായി. ചന്ദ്രികയോ നക്ഷത്രങ്ങളോ ഇല്ലാതെ ഇരുട്ടു എങ്ങും വ്യാപിച്ചുവന്ന ആ സമയത്തു കുറച്ചകലെ വിറകു കൂട്ടിയിരുന്നതു ഒരു സത്വം നില്ക്കുന്നതുപോലെ കാണാമായിരുന്നു. ആ സ്ഥലത്തേയ്ക്കു എല്ലാവരും പോയി. ഇരുഭാഗത്തിലുമുള്ള ഭടന്മാർ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്ന നെയ്യ്, തേൻ, നാളികേരം മുതലായവയെ വിറകിന്മേൽ അപ്പിച്ചു. അതിൽ തീ കത്തിച്ചു ഉടനെ സ്നേഹദ്രവ്യങ്ങളുടെ സഹായംകൊണ്ടു, അതുക്ഷണത്തിൽ ജാജ്വല്യമാനമായിത്തീൎന്നതുകൊണ്ടു ആ വനപ്രദേശവും, അവിടെ കൂടിനിന്നിരുന്നവരുടെ ആകൃതികളും വേഷങ്ങളും, ആകപ്പാടെ ഭയങ്കരമായി പ്രകാശിച്ചു.

ഗംഭീരമായി ഉയൎന്നു കത്തിയ പാവകന്റെ മുമ്പിൽ ആദ്യമായി ജയസിംഹൻ ചെന്നുനിന്നു വാളൂരി എടുത്തുകൊണ്ടു അഗ്നിക്കു മൂന്നു പ്രദക്ഷിണംവെച്ചു, പശ്ചിമാഭിമുഖനായി നിന്ന ശേഷം എല്ലാവരും കേൾക്കുംവിധം ഉറക്കെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"ജയസിംഹൻ എന്നു നാമധേയമുള്ള മാളവാധീശനായ ഞാൻ ഈ സംഘത്തിൽ ഇപ്പോൾ സത്യംചെയ്യുന്നവരെല്ലാവരും ചേൎന്നു ഇനി ഒരു നിശ്ചയം ചെയ്യുന്നതുവരെ എന്റെ സൈന്യാത്മദേഹാദികൾകൊണ്ടു ഈ നില്ക്കുന്ന മണിപുരാധീശന്മാരായ ഭീംജീയേയും താന്ത്യാജീയേയും സഹായിക്കും എന്നു അഗ്നിയുടേയും ഇവിടെക്കൂടി നില്ക്കുന്നവരുടേയും സന്നിധിയിൽ സത്യംചെയ്യുന്നു!—ഈശ്വരൻ സാക്ഷി!"

ഈ വാക്കുകളെ അനുകരിച്ചു മണിപുരാധീശന്മാരും പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം സത്യം ചെയ്തു കഴിഞ്ഞയുടനെ ഇരുപക്ഷത്തിലുമുണ്ടായിരുന്ന ഭടന്മാർ ഖഡ്ഗപാണികളായി നിന്നുകൊണ്ടു "ഈ സത്യത്തിൽ ഞങ്ങളും ഉൾപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു" എന്നു ഉറക്കെ

പറഞ്ഞ ഘോഷശബ്ദം വനത്തിൽ മാറെറാലിയിട്ടുകേട്ടു. ആ സമയത്തു തന്നെ ജയസിംഹൻേറയും മണിപുരന്മാരുടേയും പ്രാകാരങ്ങളുടെ ഉപരിഭാഗത്തു് അഗ്നി പ്രകാശിച്ച കത്തിയതു് എല്ലാവരും കണ്ടു. ഇതിന്, ആ കാലാവസ്ഥ അനുസരിച്ച ദൂരസ്ഥലങ്ങളിൽ താമസിക്കുന്ന അമാത്യ സംഘത്തിൽ ചേൎന്നവരെ വേഗം വന്നു ചേരുവാൻ പ്രത്യേകകല്പന അയക്കുന്നതിലും കൂടുതൽ ഫലം ഉണ്ടായിരുന്നു.

സത്യം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു്. ജയസിംഹൻ തുടങ്ങിയുള്ള പ്രഭുക്കന്മാർ യുദ്ധത്തിന് ഒരുമ്പെടുവാൻ ചില കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി മുൻകൂട്ടി നിശ്ചയിക്കേണ്ടതായിട്ടുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു്, അവയെ സംബന്ധിച്ചു് പ്രതിപാദിക്കുകയായിരുന്നു. വിറകിൽ നെയ്യും മററും ധാരാളം ഒഴിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു് അഗ്നി കടന്നു പിടിച്ചു ജ്വലിച്ചുതുടങ്ങി. പാവകജിഹ്വകളിൽ കാറെററു ചീറികൊണ്ടു മേല്പോട്ടു ചുഴന്നു പൊങ്ങിയും, സൎവ്വും ഭക്ഷിപ്പാൻ കൊതിയോടെ നിന്നു തുള്ളുന്ന ഭീഷണസത്വത്തെപ്പോലെ കാററിന്റെ ചലനത്തെ അവലംബിച്ചു്, ജ്വാലകതിച്ചുയൎന്നും, കത്തിക്കാളുന്ന ദഹനന്റെ ചൂടു സഹിക്കവെയ്യാതെ എല്ലാവരും മാറിനില്പാനായി തിരിഞ്ഞതിനിടയിൽ കുറെ അകലെ അഗ്നിയുടെ പ്രകാശവും ഇരുട്ടും സമ്മേളനം ചെയ്ത സ്ഥലത്തു് ഒരു സ്ത്രീരൂപം കാട്ടിനുള്ളിൽ മറഞ്ഞു നില്ക്കുന്നതു ജയസിംഹൻ കണ്ടു. ആ രൂപത്തെ മുൻപു് ഒരു അവസരത്തിൽ അവിടെ വെച്ചു് അദ്ദേഹം കണ്ടിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിനു ആളാരാം മനസ്സിലാകുവാനിടയായി. തന്റെ പേർ ഉറക്കെ വിളിച്ചുപറഞ്ഞുകൊണ്ടു് അന്നു് ഓടിപ്പോയവൾ ആരെന്നു് ഇപ്പോൾ തന്നെ അറിയേണ്ടതാണെന്നു കരുതി— "നിന്നെക്കൊണ്ടു തന്നെ ഞാൻ പറയിക്കുന്നുണ്ടു്!" എന്നു ചീറി അതിവേഗത്തിൽ ഇരുട്ടിൽ ഓടിപ്പോയി. ആ പ്രഭു വരുന്നതുകണ്ടിട്ടു്— "ആ വരുന്നവനാണൊ ജയസിംഹൻ !—ഇവനാണൊ ജയസിംഹൻ !—ഇവൻ മാളവദേശത്തെ പ്രഭുവോ!" എന്നിപ്രകാരം ഉച്ചൈസ്തരം പൊങ്ങിയ, സ്ത്രീശരീരമായിരുന്നാലും, അലച്ചയോടും, അമാനുഷികമെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നതായ നാദത്തോടും പല ഉരു വിളിച്ചുപറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ആ രൂപം കാ

ട്ടിനുള്ളിലേക്ക പോയിമറഞ്ഞു. അങ്ങിനെ കേട്ട ശബ്ദം ക്രമേണ ദൂരതകൊണ്ട് അസ്പഷ്ടമായി ഭവിച്ചപ്പോൾ അത്ഭുതഭയരസങ്ങളോടുകൂടി ഭീംജീ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അതാ!— ആ കേൾക്കുന്ന ശബ്ദം എനിക്ക നല്ലപോലെ അറിയാം. ആ വല്ലാത്ത സ്ത്രീയുടേതാണു!"

താന്ത്യ:— ആ ജന്തു കോട്ടയിൽ വന്നപ്പോൾ ഞാൻ പറഞ്ഞതല്ലൊ.—അതുപോലെ ചെയ്തിരുന്നുവെങ്കിൽ അവൾ ഇപ്പോൾ ഇങ്ങിനെ നിലവിളിക്കൂട്ടാനിടവരുമോ?—ഏതായാലും ജയസിംഹൻപ്രഭു പിൻതുടൎന്നു പോയിട്ടുണ്ടല്ലോ—പക്ഷെ—"

ഗോപാ:—"ആ സ്ത്രീയുടെ മേൽക്ക് അദ്ദേഹത്തിനും വളരെ ദ്വേഷ്യമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു.—എനിക്കും അപ്രകാരം തന്നെ. അവളെ കൊന്നാലും പാപമുണ്ടാകയില്ല. കുറുക്കന്റെ ജീവനാണു്."

പിന്നീട് ആ കാൎയ്യത്തെപ്പറ്റി ആരും സംസാരിച്ചില്ല. എന്നാൽ ജയസിംഹന്റെ ധൈൎയ്യവും ഉത്സാഹവും മറന്നിട്ട് ഒരു ഭ്രാന്തിയെ പിൻതുടൎന്ന് ഓടിയതിനെപ്പറ്റി ആശ്ചൎയ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ട് അവർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വരവിനെ നോക്കി കാത്തുനിന്നു. ഒരു പത്തുനിമിഷം കഴിയുന്നതിനു മുമ്പ് ജയസിംഹൻ തിരിച്ചു വരുന്നതു കണ്ടു. അദ്ദേഹം തീയുടെ പ്രകാശം തട്ടിയസ്ഥലത്തു എത്തിയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖം വിളറിയിരുന്നതിനെ കണ്ടിട്ടു, ഭീംജീ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"പ്രഭോ—എന്താ—വല്ല അപകടവും പിണഞ്ഞുവോ?"

ജയ:—"ഇല്ല!—ഒന്നുമില്ല!" എന്നു വാസ്തവം മറച്ചും അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായ അസ്വാസ്ഥ്യത്തിന്റെ കാരണത്തെ ഒളിച്ചും പറഞ്ഞു."

താന്ത്യ:—"അവൾ— ആ ഭ്രാന്തി എവിടെ?"

ജയ.—"അതെ—അവളോ—അവൾ തെറ്റിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.—പോകട്ടെ പിശാച്!—എന്താ ഇനി പോകരുതെ?—നാം ഇവിടെ കൂടിയ കാൎയ്യം നിൎവ്വഹിച്ചുവല്ലോ.—അതാ

കണ്ടോ?—നമ്മുടെ കോട്ടകളുടെ മുകളിൽ കാണുന്ന ചിഹ്നങ്ങൾ നമ്മുടെ നിശ്ചയത്തെ ഉറപ്പു വരുത്തുന്നു.—നമ്മുടെ പൂർവികന്മാർ തമ്മിൽ ശത്രുക്കളായിരുന്നു. നമ്മുടെ കാലത്തു നേരമ്പോക്കായി, ഐകമത്യമായി, പൊതുവിലുള്ള ഗുണത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു നമ്മുടെ സർവസ്വവും അർപ്പിച്ചതു് ഓർക്കുമ്പോൾ അത്ഭുതം തോന്നുന്നു. മേലാൽ ഇപ്രകാരം ഇരിക്കുവാൻ ഈശ്വരൻ പ്രസാദിക്കട്ടെ!"

ഇങ്ങിനെ കുശലങ്ങൾ പരസ്പരം പറഞ്ഞതശേഷം ഒരു സംഘം പ്രതാപഗിരിയിലേയ്ക്കും വേറൊന്നു മണിപുരമന്ദിരത്തിലേയ്ക്കും തിരിച്ചു.

ജയസിംഹൻ കൊട്ടാരത്തിൽ എത്തിയ ഉടൻ റസ്സിരാമൻെറ മുറിയിലേയ്ക്കു പോയി. ആ വൃദ്ധൻ അപ്പോൾ കട്ടിലിൽ എണീററിരിക്കുകയായിരുന്നു. ധൃതിയായി ചെന്ന തൻെറ യജമാനൻെറ മുഖഭാവം കണ്ടിട്ടു സംഭ്രമത്തോടെ അയാൾ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"യജമാൻ ഇത്ര വല്ലാതിരിക്കുന്നതെന്താ?"

ജയ:—"എടോ—ആപത്തു നമ്മെ ചുഴന്നടക്കുന്നതു പോലെ തോന്നുന്നു. മിക്കവാറും നമുക്ക് ഏററവും ബലക്ഷയമുള്ള ഭാഗത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കിയാണു അതിൻെറ വരവ്!"

ഈ വാക്കുകൾകൊണ്ടു് അയാൾ ശരിയായി കാര്യം ഊഹിച്ചിട്ടു് അതിയായ ഭയത്തോടെ ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു:—

"അയ്യോ—അങ്ങിനെയോ?—എനിക്കും അതിനെപ്പററി ഒരു ഭൂതോദയം ഉണ്ടാകാതിരുന്നില്ല—ഇപ്പോൾ അവിടത്തേയ്ക്കു ഇങ്ങിനേ തോന്നുവാൻ കാരണം എന്താ?"

ജയ:—"ചുരുക്കത്തിൽ പറഞ്ഞേയ്ക്കാം. ആ ഭ്രാന്തിയെ അന്നു ഞാൻ കണ്ടില്ലേ?—അവൾ ഇപ്പോഴും ഇവിടെ ഈ കാട്ടിൽ വന്നിട്ടുണ്ടു്."

റസ്സി:—"ഉണ്ടോ?—അവർക്കു നമ്മെപ്പററി എന്തൊക്കെ

അറിയാമെന്ന തോന്നുന്നു. അവിടത്തെയ്ക്കും അങ്ങിനേ തോന്നിയതുകൊണ്ടാണോ ഭയപ്പെട്ടതു്?"

ജയ:—"അതേ!—അന്നു താൻ കണ്ട സ്ഥലത്തിനു സമീപം അവളെ ഞാൻ ഇപ്പോൾ കണ്ടു. ഉടനേ ഭീംജീയും മററാളുകളും നില്പുണ്ടായിരുന്നതിനെ മറന്നു ഞാൻ അവളെ കൊല്ലണമെന്നുദ്ദേശിച്ച് അവളുടെ അടുക്കൽ ഓടിഎത്തി. അവൾ കാട്ടിനുള്ളിൽ മാറിപ്പോയ്ക്കളഞ്ഞുവെങ്കിലും അവളെ പിൻതുടൎന്നു പിടിച്ചുനിൎത്തിക്കൊണ്ട്—"എന്നെ അധിക്ഷേപിച്ചു നിലവിളച്ചതു് എന്തിനാണെ"ന്നു ചോദിച്ചു. ഞാൻ കോപത്തോടെ ചോദിച്ചതു കേട്ടിട്ടും ലേശം പോലും കലുങ്ങാതെ—"തനിക്കു കേൾക്കണമെങ്കിൽ പറയാം—" എന്നു പറഞ്ഞിട്ട്, അവളുടെ പേർമാത്രം എന്നോടു പറഞ്ഞു. എടോ-രഘുരാമാ ഞാൻ അതു കേട്ട ക്ഷണത്തിൽ ഞെട്ടി രണ്ടുമൂന്നടി പിൻമാറിപ്പോയി. ആ നിമിഷത്തിൽ അവൾ ഇരുട്ടിൽ മറഞ്ഞു പോയ്ക്കളയുകയും ചെയ്തു."

രഘു:—"അവൾ പറഞ്ഞ പേർ എന്തായിരുന്നു?" എന്നു വിറ ഉയരങ്ങൾ കൊണ്ടു ഭയത്തോടെ ചോദിച്ചു.

ജയസിംഹൻ ഇരുന്ന ആ മുറിയുടെ കതകു് അടച്ചിരുന്നിട്ടുപോലും അവിടെ വേറെ ആരെങ്കിലും ഉണ്ടോ എന്നറിവാൻ ചുററും നോക്കിയതിൽ പിന്നെ രഘുരാമന്റെ അടുത്തുചെന്നു രഹസ്യമായി അവളുടെ പേർ പറഞ്ഞു. അതു കേട്ട ഉടനെ ഉണ്ടായ ഭയത്താൽ കണ്ണുകളെ തുറിപ്പിച്ചു ജയസിംഹന്റെ മുഖത്തു തന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ട് മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ ഇരുന്നിട്ട്, ആ വൃദ്ധൻ കിടക്കയിൽ മറിഞ്ഞുവീണു. ഇങ്ങിനെ കുറെ നേരം നിശ്ചേഷ്ടനായി കിടന്നശേഷം അയാൾ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ അപ്രകാരം സംശയിച്ചു. എനിക്ക് അന്നത്തെ രാത്രിയിൽ പിന്നീട് അവളെപ്പററി വളരെ സംശയം തന്നെ!—ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതു് അവൾ വളരെ മുമ്പു മരിച്ചുപോയെന്നായിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് എനിക്ക് അവളെ അറിവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല."

ജയ:—"ഇനി എന്താണു പറവാൻ പോകുന്നതെന്ന് ഊഹിക്കരുതോ?"

ഇങ്ങിനെ ജയസിംഹന്റെ മനസ്സിൽ തിങ്ങിയ കഠിനതാപം കൊണ്ടു പറഞ്ഞു. പിന്നീടു ആ വിഷയത്തെപ്പററി പറവാൻ ഇച്ഛിക്കാതെ വളരെ നേരം വിചാരമഗ്നനായി അവിടെ ഇരുന്നു. എങ്കിലും തന്നത്താൻ എന്തൊ നിശ്ചയിച്ചുറപ്പിട്ട്, വേഗം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുറിയിൽ പോയി നിദ്രയ്ക്കു വട്ടം കൂട്ടി. ഉറക്കം അശേഷം ഉണ്ടായില്ല. അപ്രകാരം തന്നെ ആയിരുന്നു റഘുനാഥന്റെയും കഥ.

പ്രഭാതത്തോടുകൂടി ജയസിംഹന്റെ ഉഴവന്മാരും ഭടന്മാരും യുദ്ധസന്നദ്ധന്മാരായി പ്രതാപഗിരിയിൽ എത്തിത്തുടങ്ങി.

നാല്പത്തിമൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ച സംഭവങ്ങൾ നടന്നിട്ട് ഏകദേശം ഒരുമാസമായി. രാമദാസൻ, പുരുഷോത്തമൻ, ലക്ഷ്മണൻ ഇവർ ബിജപുരിയിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നു. കാരാഗൃഹവാസത്താൽ പുരുഷോത്തമനുണ്ടായിരുന്ന ക്ഷീണവും മററു പീഡകളും പശ്ചിമപർവ്വതത്തിൽ തടവി വന്ന ശുദ്ധവായു ഏററിട്ടും ചികിത്സകൊണ്ടും നിശ്ശേഷം മാറിയെന്നു തന്നെയല്ല പൂർണ്ണയൌവനത്തിന്റെ പ്രധാന ചിഹ്നമായ രക്തവർണ്ണം ആ യുവാവിന്റെ കപോലങ്ങളിലും കണ്ഠപ്രദേശത്തും മുൻപിലുണ്ടായിരുന്നതുപോലെ കണ്ടുതുടങ്ങി.

ഇവർക്ക് വേണമെങ്കിൽ വിശ്വനാഥന്റെ വകയായിട്ടു ബിജപുരിയിലുള്ള കൊട്ടാരത്തിൽ താമസിക്കാമായിരുന്നു. ആഡംബരത്തിൽ ആകാംക്ഷയില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ട് അവർ പുരുഷോത്തമന്റെ പരിചിതനായ തുരംജാറാം എന്നൊരു കൃഷിക്കാരന്റെ ഭവനത്തിൽ താമസിച്ചതേയുള്ളു. ഈയാൾ തന്റെ ഭാര്യ മരിച്ചതിൽപിന്നെ ഏകപുത്രീസമേതം സ്വഭവനത്തിന്റെ

ഒരു ഭാഗത്തു താമസിക്കുകയും മററുഭാഗങ്ങൾ ആവശ്യപ്പെടുന്ന വൎക്കു താമസിപ്പാൻ വിട്ടിരിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു. ഈ വിവരം പുരുഷോത്തമന്ന് അറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടു് അവിടെ ചെന്നു ഒരു നല്ല മുറി ഒഴിപ്പിച്ചു വാങ്ങി. ഇംജാറാം തന്റെ മകൾ സരസ്വതിയെ വിളിച്ചു വേഗം അവൎക്കു ഭക്ഷണംകൊടുപ്പാൻ ഏൎപ്പാടുചെയ്തു. ആ യുവതി ഗുണവതിയും ഭക്ഷണസാധനങ്ങൾ രുചികരമായി പാകംചെയ്യുന്നതിൽ നിപുണയും ആയിരുന്നതുകൊണ്ടു് അതിഥിസൽക്കാരത്തിനു യഥോചിതങ്ങളായ പദാൎത്ഥങ്ങളെ പാകംചെയ്തു് ഒരു അരമണിക്കൂറിനുള്ളിൽ എല്ലാവൎക്കും ഭക്ഷണംകൊടുത്തു.

സരസ്വതിക്കു പതിനാറു വയസ്സു പ്രായമുണ്ടായിരുന്നു. ആകൃതി രമണീയമായിരുന്നാലും താരയെപ്പോലെ ദിവ്യസൌന്ദൎയ്യവതിയായിരുന്നില്ല. രൂപഭേദംകൊണ്ടു് ഓരോവിധം സൌന്ദൎയ്യം യുവതികളിൽ വരാവുന്നതാണ്. ആ വിഷയത്തിൽ സരസ്വതിയുടേതു് ഒരു വക ആകൎഷണത്തോടുകൂടിയ സൌന്ദൎയ്യമായിരുന്നു. താരയിൽ ബഹുമാനം ഭക്തി, ഭയ, സ്നേഹം, മുതലായ മനോവികാരങ്ങൾ ജനിപ്പിക്കത്തക്ക മനോഹരത്വമാണുണ്ടായിരുന്നതു്. ഇതു പ്രധാനമായി നേത്രങ്ങളുടെ ചലനവ്യത്യാസങ്ങളാൽ തോന്നിപ്പിക്കുന്നതാണ്. ഒന്നിനു ദൃഢതരമായ നോട്ടം; മറേറതിനു ശാന്തമായ ഗൌരവം; ഒന്നിനു മാധുൎയ്യമായ കുസൃതി, മറേറതിനു മഹാമനസ്കതയോടുകൂടിയ നൈൎമ്മല്യം; ഒന്നിനു തീക്ഷ്ണബുദ്ധി, മറേറതിന് ഔദാൎയ്യവിവേകാദി സൽഗുണങ്ങൾ, ഇങ്ങിനെയുള്ള വ്യത്യാസങ്ങളായിരുന്നു സരസ്വതിയുടെയുംതാരയുടെയുംസൌന്ദൎയ്യങ്ങൾക്കുണ്ടായിരുന്നതു്. എന്നാൽ സരസ്വതി ഈ വിധം തോന്നിപ്പിക്കുന്നതക്ക രൂപലാവണ്യമുള്ളവളായിരുന്നാലും അവൾ നിൎമ്മലയും സുശീലയുമായിരുന്നു.

ഈ യുവതി ആദരവോടുകൂടി കൊടുത്ത ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ ഭുജിച്ചു് സംതൃപ്തന്മാരായ ആ മൂന്നു അതിഥികൾക്കും അവളെപ്പററി ഓരോവിധം വിചാരമാണുണ്ടായതു്. ഒരാൾക്ക് ഒരു സഹോദരിയുടെ നേൎക്ക് എന്നപോലെ കരുണയും മറെറാരാൾക്ക് സ്വപുത്രിയുടെ നേൎക്കെന്നപോലെ വാത്സല്യവും വേറൊരാൾ

ക്ക് അതിയായ പ്രേമവും ഇങ്ങിനെത്രിവിധംവികാരങ്ങളായിരുന്നു ആ അതിഥികളുടെ മനസ്സിൽ ഉത്ഭവിച്ചത്. പുരുഷോത്തമനും ലക്ഷ്മണനും ബീജപുരിയിൽ വിശ്രാന്തനോടുകൂടി താമസം തുടങ്ങിയ കാലം മുതൽ ആ യുവതിയേയും അവളുടെ ശൈശവം മുതൽ കണ്ടു പരിചയമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് ആ യുവാക്കളോട് നേരെനിന്നു വർത്തമാനം പറയുന്നതിൽ വൈമുഖ്യമില്ലാതിരുന്നിട്ടും അവളുടെ പ്രായം കൊണ്ടു അവളുടെ പിതാവും അതിഥികളും കൂടിയിരുന്നു വർത്തമാനം പറയുന്ന സ്ഥലത്തു നേരെ ചെന്നു നില്പാൻ ലജ്ജ ബാധിക്കയാൽ അവിടെ അടുത്തൊരു വാതലിൽ മറഞ്ഞു നിന്നു.

ദൂരദേശങ്ങളിൽ നടക്കുന്ന കാര്യങ്ങൾ എളുപ്പത്തിൽ എല്ലായിടങ്ങളിലും അറിവാൻ തക്ക സൌകര്യം ആ കാലത്തു ഇല്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ട് പ്രതാപഗിരിയിലെ സംഭവങ്ങളെപ്പററി ഒട്ടതാണ്ടൊക്കെ എന്നല്ലാതെ പൂർത്തിയായി ബീജപുരിയിൽ അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ആഹാരം കഴിഞ്ഞിട്ട് എല്ലാവരും കൂടിയിരുന്നു വർത്തമാനം തുടങ്ങിയപ്പോൾ തുരംജാറാം പ്രതാപഗിരിയിലെ കാര്യങ്ങളെപ്പററി അറിവാൻ ആഗ്രഹിച്ചു. ഇതു കേട്ടുകൊണ്ട് കതകിൻെറ പുറകിൽ നിന്നിരുന്ന സരസ്വതി ഒന്നു മുൻപോട്ടു നീങ്ങിനിന്നു.

താരയെപ്പററിയുള്ളത് ഒഴികെ ശേഷം നടന്നതെല്ലാം ചുരുക്കമായും വ്യക്തമായും പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞു കേൾപ്പിച്ചു. എന്നിട്ട് പുരുഷോത്തമനെ അത്യാപത്തിൽ നിന്ന് രക്ഷിപ്പാൻ വേണ്ടി രാമദാസനും ലക്ഷ്മണനും ചെയ്ത അതിസാഹസത്തെപ്പററി പറഞ്ഞപ്പോൾ ആനന്ദാത്ഭുതരസങ്ങളോടുകൂടി സരസ്വതി തനിക്ക് അഭിമുഖനായി നിന്നിരുന്ന ലക്ഷ്മണൻെറ മുഖത്ത് നോക്കി. ആ നോട്ടം അവൻെറ ഹൃദയാന്തർഭാഗങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചതുപോലെ അവന് തോന്നിപ്പോയി.

പ്രതാപഗിരിയിലെ വിശേഷങ്ങളെപ്പററി പറഞ്ഞു നേരം പോയത് അറിയാതെ പത്തു നാഴിക ഇരുട്ടിയപ്പോൾ അടിയന്തിരമായ ഒരു സംഗതി സരസ്വതി ഓർത്തിട്ട്—"അച്ഛാ—അച്ഛാ! ഇവിടെ ഒന്നു വരണം!" എന്നു പറഞ്ഞതുകേട്ടുകൊണ്ട് തുരംജാറാം വേഗം ചെന്നു. എന്നിട്ട് ആ യുവതി എന്തോ രഹസ്യമായി അയാളോടു പറഞ്ഞു.

തുറം:—"ഹ! മകളെ-ആ കായ്യം മറന്നുപോയല്ലൊ?—ഞാൻ ഇപ്പോഠം തന്നെ പോകാം." എന്നു പറഞ്ഞു് അയാഠം പുരുഷോത്തമനോടും മററുമായി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—"ഞാൻ ഇന്നു രാവിലെ ചെയ്ത വാഗ്ദത്തത്തെപ്പററി എൻെറ മകഠം എന്നെ ഓമ്മപ്പെടുത്തുകയായിരുന്നു. അവഠം എന്നോടു അതു് പറഞ്ഞിട്ടില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽകായ്യംവലിയ തരക്കേടിലായേനെ. സിന്ധുരാജാവായ സയ്യാജിറാവു ഈയ്യിടെ ബീജപുരിയിൽ താമസിക്കുകയാണ്. വേറെയും പ്രഭുക്കന്മാർ അദ്ദേഹം ഒരുമിച്ചുണ്ട്. സയ്യാജിറാവുവിൻെറ വിലയേറിയ വാഠംപ്പിടിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന രത്നങ്ങഠം ഇളകിയതിനെ ശരിപ്പെടുത്തിച്ചുകൊണ്ടു ചെല്ലണമെന്ന് അദ്ദേഹം എന്നെ വിളിച്ചു ഏല്പിച്ചു. ഇതു രണ്ടു ദിവസത്തിനുമുമ്പായിരുന്നു. ഇന്നു രാത്രി പത്തു മണിക്കകം അതു എത്തിക്കണമെന്നു എന്നെ വിളിച്ചു് ഇന്നു രാവിലെ കല്പിച്ചു അപ്രകാരമാവാം എന്നു് ഞാൻ പറകയും ചെയ്തു. എനിക്കു ഒട്ടും താമസിക്കാൻ പാടില്ല—ഞാൻ പോകട്ടെ!"

രാമ:—"പോകണമെന്നുണ്ടായിരുന്നാൽ നേരത്തെ ആകാമായിരുന്നു. വിലയേറിയ സാധനവുംകൊണ്ട് ബീജപുരിയിൽ ഈ അസമയത്തു സഞ്ചരിക്കുന്നതു ശരിയല്ല. കുറേകാലത്തിനുമുമ്പു് ഞാൻ ഇവിടെ വന്നു കണ്ടിട്ടുണ്ട്. അതിലും വളരെ മാററം ഇപ്പോഠം ഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. കാരണം വിശേഷിച്ചു പറയണമെന്നുണ്ടോ?—നിങ്ങഠംക്കു് അതറിവാൻ പാടില്ലെ!"

സര:—"ശരിയാണു് അപ്പാ—ഇദ്ദേഹം പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണു്! ആ രാജാവിനോടു ഒഴികഴിവുകഠം വല്ലതും പറയണം—നാളെ രാവിലെ കൊണ്ടുപോയി കൊടുക്കാം—അതു മതി അപ്പാ."

തുറം:—"അദ്ദേഹത്തിൻെറ സ്വഭാവം നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. വളരെ കുണ്ഠിതക്കാരനും മുൻകോപിയുമാണു്—അയ്യോ ഞാൻ ഇപ്പോഠം തന്നെ കൊണ്ടുപോയി കൊടുക്കും." ഇത്രയും

പറഞ്ഞിട്ടു അയാൾ ശബ്ദം ഒന്നുതാഴ്ത്തി വീണ്ടും ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—"ചിലരൊക്കെ ഇന്നും ഇന്നലെയും വന്നുചേൎന്നിട്ടുണ്ടു്. എല്ലാംകൊണ്ടും പക്ഷെ ആയുധം ആവശ്യപ്പെട്ടേക്കാനും മതി."

തന്റെ പിതാവിന്റെ നിശ്ചയം കേട്ടിട്ടു കണ്ണുനീർ വാൎത്തുകൊണ്ടു് സരസ്വതി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

"ആ രാജാവിന്റെ കോപത്തെ ഭയപ്പെട്ടു് അച്ഛൻ വല്ല വിപത്തിലും അകപ്പെട്ടെങ്കിലോ? എന്നാൽ തുണയ്ക്കു് ഒരാളെക്കൂടി കൊണ്ടുപോകയല്ലേ ഉത്തമം?"

തുരം:—"എന്റെ കുഞ്ഞേ നീ വൃഥാ ഭയപ്പെടാതിരിക്ക്! ഇതാ—കട്ടിത്തുണികൊണ്ടു പൊതിഞ്ഞുകെട്ടീട്ടുണ്ടു്. ഞങ്ങളുടെ പ്രകാശം പുറത്തു കാണുമോ?"

സര:—"എന്നാലും ആപത്തുണ്ടെന്നറിഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഒരുവനും ഒരു കാൎയ്യത്തിലും പ്രവേശിക്കാറില്ല. ഈ അസമയത്തു അച്ഛനല്ലാതെ വേറെ ആരും പുറത്തിറങ്ങുകയില്ല."

പുരു:—"സരസ്വതിക്കു വളരെ ഭയമുണ്ടു്. ഞാൻകൂടി പോരാം."

ലക്ഷ്മ:—"ഞാനും!"

ഇവർ രണ്ടുപേരും തുരംജാറാമിനെ സഹായിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടതുകൊണ്ടു സരസ്വതി നന്ദിപൂൎവ്വം അവരെ നോക്കി.

തുരം:—"തുണയ്ക്കു ആദ്യം വരാമെന്നു പറഞ്ഞതു് പുരുഷോത്തമനല്ലേ?—അതുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ മതി. ലക്ഷ്മണൻ എല്ലാവരേക്കാളും ചെറുപ്പമാണല്ലൊ?—വേണ്ട!—എന്നു മാത്രമല്ലാ ഇന്നാൾ ഒരു വിളംബരം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ടു്. അതിൻപ്രകാരം രണ്ടിൽ കൂടുതൽ ആളുകളെ വഴിക്കുവെച്ചു കണ്ടാൽ ഉടൻ പിടിച്ചു തടവിൽ പാൎപ്പിക്കും."

ഇതു കേട്ടു ഇച്ഛാഭംഗത്തോടെ ലക്ഷ്മണൻ നില്ക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു് "ഇങ്ങിനെയാണു കാലവിശേഷം" എന്നു പറയുന്നതിലും വ്യക്തമാകും വിധം സരസ്വതി ലക്ഷ്മണനെ നോക്കി.

ഈ സംവാദം കഴിഞ്ഞു അധികം താമസിക്കാതെ തുരംജാ

റാമനും പുരുഷോത്തമനും സിന്ധുരാജ്യാധിപന്റെ വാസസ്ഥല ത്തേയ്ക്കു തിരിച്ചു.

ഔറംഗ്സിബ്ബ് ചക്രവൎത്തിയുടെ ആധിപത്യത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ട രാജ്യങ്ങളിൽ മിക്ക പ്രധാനപട്ടണങ്ങളിലും ചക്രവൎത്തിയുടെ ഉപയോഗത്തിന്നായി ഒന്നും രണ്ടും കൊട്ടാരങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. അങ്ങിനെ ബീജപുരിയിലുണ്ടായിരുന്നതു സിന്ധുരാജാവു താമസിച്ചിരുന്നതിനടുത്തായിരുന്നു. ആ കൊട്ടാരം വളരെ മനോഹരമായി കെട്ടിയിരുന്നതായിട്ടും ചക്രവൎത്തിയുടെ പ്രത്യേകകല്പനപ്രകാരം രാജപ്രതിപുരുഷന്റെ താമസവും ഭണ്ഡാഗാരം വെച്ചുസൂക്ഷിക്കുന്നതും അവിടെ ആയിരുന്നു.

തുൾജാറാമനും പുരുഷോത്തമനും സിന്ധുരാജാവിന്റെ കൊട്ടാരവാതുക്കൽ എത്തിയഉടനെ തുൾജാറാം "ഞാനിതാവന്നുകഴിഞ്ഞു" എന്നുപറഞ്ഞു ആ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽകടന്നു. തനിക്കഭിമുഖമായി ആകാശത്തോളം ഉയൎന്നു കാണാമായിരുന്ന സൌധങ്ങളുടെ വെണ്മ കൊണ്ടു് അവയിൽ നക്ഷത്രങ്ങളുടെ പ്രകാശം തട്ടിയഭാഗങ്ങൾ അസ്പഷ്ടങ്ങളായും മററു വശങ്ങൾ ഇരുട്ടിൽ മഗ്നങ്ങളായും ഇരുന്നതിനെ പുരുഷോത്തമൻ നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുമ്പോൾ ആ കൊട്ടാരത്തിനകത്തു ഭടന്മാർ പന്തക്കററികളുംകൊണ്ടു അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും ഓടുന്നതു കണ്ടു. എന്നിട്ടു് അടുത്തനിമിഷം സൌധങ്ങളിൽ എല്ലാവശങ്ങളിലും കൂടി ഓടിക്കയറിയ കാൽശബ്ദംകേട്ടു. ഈവുദ്ധതിഅവിടെകണ്ടതുകൊണ്ടു് എന്തോ അസാധാരണമായ കുഴപ്പം നേരിട്ടിട്ടുണ്ടെന്നു പുരുഷോത്തമനുതോന്നിയക്ഷണത്തിൽ ആ കൊട്ടാരത്തിന്റെ വാതിലുകളിൽ പുരുഷോത്തമൻ നിന്നിരുന്നതിനു കിട്ടു് അടുത്തുണ്ടായിരുന്നതു തുറന്നു ദീൎഘകായനായ ഒരാൾ ബദ്ധപ്പെട്ടിറങ്ങി "അവർ കണ്ടുപോയെങ്കിൽ ആപത്തുതന്നെ!—ഇവിടെ നില്ക്കാൻ പറഞ്ഞ ദ്രോഹിയെ കാണുന്നുമില്ല!" എന്നിത്രയും കോപം കൊണ്ടും ഭയം കൊണ്ടും പറഞ്ഞതിനോടുകൂടി ഇരുട്ടിൽ മറഞ്ഞു പുരുഷോത്തമൻ നിന്നതു കണ്ടിട്ടു് വേഗം പുരുഷോത്തമന്റെ അടുത്തു അയാൾ വന്നു്— "താൻ ആരാണു്?" എന്നു ധൃതിയോടെ ചോദിച്ചു.

പുരു:—"എന്റെ പേർ പുരുഷോത്തമൻ എന്നാണ്"

മറെറയാൾ:—"ഛെ! തന്റെ പേർ എനിക്കറിയേണ്ട! ഭവനപ്പേർ എന്താ?"

പുരു:—"ഭവനം സ്വന്തമായി എനിക്കില്ല. എന്റെ രക്ഷാകർത്താവു ധവലത്പുരാധീശനായ വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവാണ്"

മറെറയാൾ:—"അതേയോ?-ഞങ്ങളുടെ സംഘത്തിലെ ത അദ്ദേഹമാണ്-ഇതാ, ഇതു വാങ്ങിക്ക! അതിവേ ഓടണം!—നേരേ കിഴക്കനോക്കിപ്പോയിട്ട് ഇവിടെ കാൽ നാഴിക ചെല്ലുമ്പോൾ ഇടത്തുവശത്തു ഒരു വഴി യും—ആവഴിയിൽ ചെന്നിട്ടു"എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേ —"അതാ അവർ വരുന്നു!-പൊയ്ക്കോളൂ!—പൊയ്ക്കോളൂ!" എന്നിങ്ങിനെ ധൃതിയായി പറഞ്ഞതിനിടയിൽ അനേകം ഭടന്മാർകൊട്ടാരത്തിന്റെപുറത്തുകടക്കുന്നതുകണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ അവിടെനിന്നു അമ്പു പായുംവണ്ണം ഓടിപ്പോയി. അയാളുമായി അങ്ങിനെ സംഭാഷണം ചെയ്ത ആൾ ഭടന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചേൎന്നു അവരോടു "ഇതിലെ! ഇതിലെ!" എന്നുറക്കെ പറയുന്നതും ആ യുവാവു കേട്ടു.

ആ കുഴപ്പം അവിടെ കണ്ടതിൽ നിന്നും തന്നോടും, പിന്നീടുഭടന്മാരോടും, അയാൾ പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ കൊണ്ടും പുരുഷോത്തമൻ അൎത്ഥമാക്കിയതു രാജ്യകാൎയ്യസംബന്ധമായി ഗൌരവമായ ഒരു തന്ത്രം പ്രയോഗിപ്പാനുള്ള ഒരുക്കമാണെന്നായിരുന്നു. ഈ ആലോചന മനസ്സിൽ കടന്നു വശമായതുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ മറെറാന്നും ചിന്തിക്കാതെ ഓടി, കുറേദൂരം ചെന്നപ്പോൾ തന്നെ ഭരമേല്പിച്ച സാധനത്തെപ്പററി അയാൾ ഓൎമ്മിച്ചു. അതു സാമാന്യം വലുപ്പമുള്ളതാണെങ്കിലും, ഘനക്കുറവുള്ള ഒരു ഭാണ്ഡമായിരുന്നു. ഇതിനെ ആൎക്കു കൊടുക്കണമെന്നോ എവിടെ കൊണ്ടുപോകണമെന്നോ ഒരു വിവരവുമില്ലാതെ കൊട്ടാരവാതുക്കൽ വെച്ചു ഭാണ്ഡമേല്പിച്ചു ആൾ തന്നോടു ഓടുവാൻ പറഞ്ഞ പ്രകാരം താൻ ഒരു നിശ്ചയവുമില്ലാതെ ഓടുകയാണെല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചപ്പോൾ മനസ്സാക്ഷി അയാളെ പീഡിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി.

അമ്പതാം അദ്ധ്യായം.

അന്ധകാരത്താൽ മൂടപ്പെട്ട ആ പെരുവഴിയിൽ പുരുഷോ
ത്തമൻ പെട്ടെന്നു നിന്നു. ചക്രവൎത്തിയുടെ കൊട്ടാരത്തിൽനിന്നു
ാൾ ഇറങ്ങിവന്നതു് ആരായിരുന്നു എന്നും, യാദൃച്ഛികമായി പു
ഷാത്തമനെ ഏല്പിച്ച ഭാണ്ഡം എന്തിനായിട്ടെന്നും, അതി
ഹിച്ചുകൊണ്ടു് ആ യുവാവു് ഇത്രദൂരം ഓടിയതു് എവിടെ
വാനായിരുന്നു എന്നും, ഒന്നുംതന്നെ പുരുഷോത്തമനു് മ
ലായില്ല. വിശപന്തൻ എന്ന നാമധേയം അയാൾ ഉച്ചരി
ച്ചുകൊണ്ടുമാത്രമായിരുന്നു ആ യുവാവിനെ ഇത്രത്തോളം പ്ര
വൎത്തിപ്പാൻ കാരണമാക്കിയതു്. എന്നാൽ താൻ ഇങ്ങിനെ ചെ
യ്യുതു് അദ്ദേഹം മുഖദാവിൽ പറഞ്ഞിട്ടല്ലായിരുന്നതുകൊണ്ടു്,
പക്ഷെ, തന്റെ പ്രവൃത്തി അദ്ദേഹത്തിനു് രസകരമായി ഭവിക്കു
മോ എന്നു് അയാൾ സംശയിച്ചു. അഥവാ, ഇതൊന്നുംതന്നെ
വിശപന്തൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നും, ഈ വിഷയത്തിൽ അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ അനുമതിയില്ലെന്നും, വരുമെങ്കിൽ പിന്നത്തെ തന്റെ അ
വസ്ഥ എന്തായിരിക്കുമെന്നു് വിചാരിച്ചു ഭയപ്പെട്ടു. ഈ ഭാണ്ഡം
തന്നെ ഏല്പിച്ചതാരായിരിക്കാം?— അയാൾ പറഞ്ഞതു് വി
ശപന്തൻ പ്രമുഖ ആ സംഘത്തിലെ തലവനാണെന്നല്ലെ? എന്നി
ങ്ങനെ ഓരോ വിചാരം തുടസ്തുടസ്, ആകാശത്തിൽക്കൂടി പ
ക്ഷികൾ പറക്കുമ്പോൾ അവയുടെ നിഴൽ ഭൂമിയിൽ കണ്ടു മറയു
ന്നതുപോലെ, പുരുഷോത്തമന്റെ മനസ്സിൽ കടന്നു മറഞ്ഞു.
ഈ കാൎയ്യത്തെപ്പററി എന്തൊക്കെ ആലോചിച്ചിട്ടും ഒരു തുമ്പും
ഉണ്ടായില്ലതാനും. എന്നാൽ ഗൌരവമായുള്ള ഒരു കൃത്രിമം വ
ല്ലതും വശമായിട്ടുണ്ടെന്നും അതിന്റെ കുടുക്കിൽ താനും ഉൾപ്പെ
ട്ടുവെന്നും പുരുഷോത്തമൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തി. ഇനി എന്താണു്
ചെയ്യേണ്ടതു് എന്നായി ആ യുവാവിന്റെ വിചാരം. ആ ഭാ
ണ്ഡത്തെ തിരിയെക്കൊണ്ടുപോയി കൊട്ടാരത്തിനു സമീപം ഇട്ടാൽ
എന്തെന്നു കരുതി. വിശപന്തൻ തലവനായി ഭവിച്ച സംഘ
ക്കാർ ചെയ്യുന്ന പ്രവൃത്തിയാണെല്ലൊ ഇതു് എന്നുവിചാരിച്ചിട്ടു്
അങ്ങിനെ ചെയ്വാൻ മനസ്സും വന്നില്ല. ഏകദേശം ഒരു മാസ

ത്തിനു മുൻപ് കല്ലുകരുടെ മഠത്തിൽവെച്ച് വിശ്വന്തനെ ആ യുവാവ് കണ്ടുപിരിഞ്ഞതിൽപിന്നീട് അദ്ദേഹത്തിന് നേരിട്ട കഷ്ടതകളെപ്പററി സഹതപിക്കുന്ന ബന്ധുജനങ്ങൾ ഒന്നുചേൎന്ന് അദ്ദേഹത്തെ സഹായിപ്പാൻ ഒരുമ്പെടുകയായിരിക്കാമെന്ന് പുരുഷോത്തമൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തി.

ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചുവെച്ചതിനോടുകൂടി കൊട്ടാരത്തിലേക്ക് മടങ്ങിച്ചെന്നു ഭാണ്ഡത്തെ ഇട്ടേച്ചുപോരണമെന്ന് ആലോചിച്ചതിനെ ഭേദപ്പെടുത്തി; എന്നിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ മുമ്പോട്ട് ഓടിത്തുടങ്ങി. കൊട്ടാരത്തിന്റെ പുറംഭാഗത്തുവെച്ച് ദീൎഘകായനായ ആൾ പറഞ്ഞപ്രകാരം വഴികളിൽകൂടി തിരിഞ്ഞുചെന്നഉടൻ അവിടെ ഇരുട്ടിൽ നിന്ന് "അതാ വരുന്നുവല്ലോ!" എന്നു ആരോ പറഞ്ഞതു് പുരുഷോത്തമൻ കേട്ടു. അടുത്ത നിമിഷംതന്നെ ഒരാൾ മുമ്പോട്ടു വന്ന് ഏതു സംഘം എന്ന് പുരുഷോത്തമനോടു ചോദിച്ചു. ഈ ചോദ്യത്തിന് ആ യുവാവ് സാവേഗം "വിശ്വന്തന്റേത്" എന്നുമറുപടിപറഞ്ഞു. ഇതുകേട്ട ഉടൻ ഇരുട്ടിൽനിന്ന് മററു ചിലർ വന്നു അവരിൽ ഒരാൾ പുരുഷോത്തമന്റെ കയ്യിൽനിന്ന് ഭാണ്ഡം വാങ്ങിച്ചു. എന്നിട്ടു എല്ലാവരുംകൂടി സ്വല്പം അകലെ നില്പുണ്ടായിരുന്ന കുതിരകളുടെ അടുക്കൽ ചെന്ന് ഒരു കുതിരയുടെ കടിഞ്ഞാൺ പുരുഷോത്തമന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു "കേറുവേഗം!" എന്നുമാത്രം പറഞ്ഞിട്ട് എല്ലാവരും അശ്വാരൂഢന്മാരായി ബഹുവേഗത്തിൽ ആ സ്ഥലത്തുനിന്ന് പോയി.

അവർ ബീജപുരിയുടെ അതിൎത്തി കടന്നു. പൂൎവ്വദിശയിൽ കാൎമേഘശകലങ്ങളുടെ ഇടയിൽകൂടി അൎദ്ധചന്ദ്രൻ ഉദിച്ചുയൎന്ന ഉടൻ പുരുഷോത്തമന് തന്റെകൂടിയുണ്ടായിരുന്നവർ ആരെല്ലാമായിരുന്നു എന്ന് അറിയാറായി. ആ സംഘത്തിൽ മിക്കവരും ബീജപുരിയിൽ വിശ്വന്തൻ താമസിച്ചിരുന്ന കാലങ്ങളിൽ അദ്ദേഹത്തെ കാണ്മാൻ വന്നിട്ടുള്ളവരായിരുന്നതുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമന് അവരെ അറിയാമായിരുന്നു. സിന്ധുരാജാവും വേറെ ചിലരും മാത്രമെ അയാൾക്ക് അപരിചിതന്മാരായിരുന്നുള്ളു. ഇവരിൽ വിശേഷിച്ചു തന്റെ പക്കലുണ്ടായിരുന്ന ഭാണ്ഡം വാങ്ങിവെച്ചിരുന്നയാളിനെ പുരുഷോത്തമൻ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. അ

ദ്ദേഹത്തിന്റെ ആകൃതിയെപ്പററി പുരുഷോത്തമനു നന്നെ കേട്ട
റിവുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം ശിവാജി എന്ന മഹാരാഷ്ട്ര
നായകനാണെന്നു തീൎച്ചയായി വിശ്വസിച്ചു. മണിപുരന്മാരുടെ
പ്രാകാരത്തിൽനിന്നു തന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ ചന്ദ്രസേനനും രാമദാ
സനും ലക്ഷ്മണനും വരുംവഴിക്ക് അവരെ മണിപുരന്മാരുടെ വാ
ളിനിരയാക്കാതെ രക്ഷിച്ചതു ശിവാജി ആയിരുന്നു എന്നൊരു ഊ
ഹം പുരുഷോത്തമനും മററുള്ളവൎക്കും ഉണ്ടായിരുന്നു. അങ്ങിനെ
ആയിരുന്നുവെങ്കിൽ അദ്ദേഹം ആ അവസരത്തിൽ അവിടെ എ
ത്തി വലുതായ ആ ഉപകാരം ചെയ്യാനും പിന്നീട് ഇപ്പോൾ പ്ര
സ്താവിച്ച വിഷയത്തിൽ ഒരു പ്രധാന പംങ്കു കൊള്ളുവാനും സന്ന
ദ്ധനായതിനെ ഓൎത്ത് പുരുഷോത്തമൻ ആശ്ചൎയ്യപ്പെട്ടു. ആ വി
ശിഷ്ടനായ പുരുഷനെ നോക്കിയും ഓരോന്നു വിചാരിച്ചും ആ യു
വാവ് അതിവേഗം പോയതിനിടയിൽ ചന്ദ്രികയുടെ പ്രകാശം
കൊണ്ടു ശിവാജിയുടെ കൈവശം ഇരുന്ന ആ ഭാണ്ഡത്തിനെ
അയാൾക്കു നല്ലപോലെ കാണ്മാനിടയായി. ഇരുണ്ടനീലവൎണ്ണ
ത്തിലുള്ള കട്ടിയായ പട്ടുതുണി ചുരുട്ടി കെട്ടിയിരുന്നതിൽക്കൂടെ ഘ
നമായും തങ്കത്തകിടുപോലെ പ്രകാശമായും ഇരുന്ന ഒരു ചന്ദ്രക്ക
ല തുന്നൽപണി ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നതിന്റെ ഏതാനും ഭാഗം
പുറത്തുകണ്ടു. അതു മുസൽമാന്മാരുടെ കൊടിയടയാളമാണെന്നും
ആ തുണി പക്ഷെ ചക്രവൎത്തിയുടെ കൊടിക്കൂറ ആയിരിക്കാമെ
ന്നും പുരുഷോത്തമൻ നിശ്ചയിച്ചു.

മഹമ്മദീയർ, കൊറാൻ; കൊടിക്കൂറ; ഇവയ്ക്കെല്ലാം സാ
ന്നിദ്ധ്യം വെച്ചിട്ടുണ്ട് അതിലും വിശേഷിച്ച് ഔറങ്ങ്സിബ്ബിന്റെ
കൊടിക്കൂറയ്ക്കു, ചക്രവൎത്തിയുടേത് എന്ന നിലയിൽ, പ്രത്യേക
മാഹാത്മ്യമുണ്ടെന്നു പറയണമോ? ഹിന്തുസ്ഥാനമഹാരാജ്യനിവാ
സികളായ എല്ലാ മഹമ്മദീയരേയും പോരിനു വിളിച്ച ഫലം ആ
കൊടിക്കൂറ കൊണ്ടുപോന്നതിനാൽ സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു പുരു
ഷോത്തമൻ കരുതി. ഇത്രയും ആലോചനകൊണ്ടു താനും ഉൾ
പ്പെട്ടു ചെയ്തുപോയ പ്രവൃത്തിയുടെ ഗൌരവവും അതുകൊണ്ടു
പൊതുവെ ഉണ്ടായേക്കാവുന്ന കുഴപ്പവും മനസ്സിലായപ്പോൾ പു
രുഷോത്തമൻ നന്നേ മനസ്താപപ്പെട്ടു. പുരുഷോത്തമൻ വിശാ

ലമനസ്സനും ബുദ്ധിമാനും ആയിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ പ്രവൃത്തിക്കു തക്കപോലെയുള്ള ഒരുക്കം ഇപ്പുറത്തില്ലാതെ ഇരിക്കുന്ന ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഇങ്ങിനെ ചെയ്തതുകൊണ്ടു് ഉണ്ടാകുന്നതായ വിപത്തു നിരുപദ്രവികളായ സാധുജനങ്ങൾക്കു പററിയേക്കുമെന്നു വിചാരിച്ചു ഭയപ്പെട്ടു. രജപുത്രന്മാരായും മഹാരാഷ്ട്രന്മാരായുമുള്ള ആ സംഘത്തിലെ രാജതുല്യന്മാരായ പ്രഭുക്കന്മാരുടെ ഏറുകോപിച്ചുള്ള കൃത്യം മുൻകരുതലോടുകൂടിയോ അല്ലാതെയോ എന്നും അഥവാ മുൻകരുതൽ ഉണ്ടായിരുന്നാൽ വിശ്വന്തനും അറിഞ്ഞിരിപ്പാനുള്ളതല്ലയോ എന്നും ആലോചിച്ചു. എന്നാൽ ശിവാജി കൂടി ഉൾപ്പെട്ടിരിക്കകൊണ്ടു മഹാതന്ത്രജ്ഞനും, ബുദ്ധിമാനും, ശൂരനുമായ ആ പുരുഷകേസരി അബദ്ധത്തിൽ കുടുങ്ങുന്നവനല്ലെന്നു കരുതി വീണ്ടും സമാധാനപ്പെട്ടു. എന്നാൽ തന്റെ രക്ഷാകർത്താവു ശത്രുവിനോടു നേരെ പൊരുതു കൊടിതാഴ്ത്തിക്കുന്നതല്ലാതെ ഈ വിധം, മോഷ്ടാക്കളെപ്പോലെ അർദ്ധരാത്രിയിൽ ഇങ്ങിനെ ഹീനകൃത്യം ചെയ്യാൻ സഹായിയായിനില്ക്കയില്ലെന്നു് ആ യുവാവു ബലമായിഉറച്ചു. ഇപ്രകാരം പുരുഷോത്തമൻ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു പോയപ്പോൾ കുതിരകൾ ഒരു കുന്നിന്മേലേക്കുള്ള വഴിയിൽകൂടി പ്രയാസപ്പെട്ടു കയറുന്നതുകണ്ടിട്ടു് എല്ലാവരും അവയെ സാവധാനത്തിൽ നടത്തിവിട്ടു. ആ സമയം പുരുഷോത്തമൻ കേൾപ്പാനിടയായ സംഭാഷണംകൊണ്ടു് അന്നു രാത്രിയിൽ നടന്ന കൃത്യത്തെപ്പററി അയാൾ കൂടുതൽ വിവരം അറിഞ്ഞു.

ജ്യോതിപുരാധീശനായ വീരരാജൻ:—"ശിവാജി സാഹിബ്! നമ്മുടെ ശ്രമം ഇത്രത്തോളം ജയപ്രാപ്തിയുള്ളതായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. അവിടത്തെ കൈവശമുള്ള കൊടിക്കൂറമേലാൽ ചക്രവർത്തി ഉപയോഗിക്കയില്ല! ആ കൊടിക്കൂറ അവരുടെ കൈവശത്തിൽനിന്നു പോകുന്നതു ചക്രവർത്തിയുടെ പ്രതാപം ക്ഷയോന്മുഖമായി ഭവിച്ചു എന്നുള്ളതിനു് ഒരു ലക്ഷ്യവുമാണു്—അല്ലേ?"

ശിവാജി.—"അവിടത്തെ അഭിപ്രായം ശരിയല്ല—കാരണം പറയാം. യുദ്ധകാലങ്ങളിൽ ചക്രവർത്തിയുടെ കല്പനപ്രകാരം ഈ കൊടിക്കൂറ ഉയർത്തുമ്പോൾ എല്ലാ മുഹമ്മദീയരും അ

തിന്റെ ചുവട്ടിൽ വന്നുചേരണമെന്നാണ് മതസിദ്ധാന്തം. എന്നാൽ ഈ അവസരത്തിൽ നമ്മുടെ പ്രവൃത്തി, ഏറക്കുറെ കടന്നൽക്കൂട്ടിൽ കല്ലെടുത്തു് എറിഞ്ഞതുപോലെയാണ്. കൊടിക്കൂറ പോയതുകൊണ്ടു് അധൈര്യപ്പെടുന്നതിനു പകരം മഹമ്മദീയർ നമ്മെ പിൻതുടരുകയാണു് ഉണ്ടാകുന്നതു്. നമ്മുടെ പൂർവികന്മാർ, പണ്ടു യുദ്ധത്തിൽ പരാജിതരായപ്പോൾ അവരുടെ കൊടിക്കൂറകളെ ആ കാലങ്ങളിലെ ചക്രവർത്തികൾ അപഹരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അവ ഇപ്പോൾ ദില്ലിയിലും ബീജാപുരിയിലും വെച്ചു സൂക്ഷിച്ചിരിക്കയാണ്. ഇവിടെനിന്നും നമ്മുടെ കൊടിക്കൂറകളെമാത്രം നാം കരസ്ഥമാക്കിയിരുന്നാൽ മതിയായിരുന്നു. എന്നാൽ നാം ചെയ്തുപോയ അവിവേകത്തെപ്പററി ആലോചിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല.—ഇതിങ്ങിനെ ഇരിക്കട്ടെ. യശ്വന്തൻ പ്രഭുവിനെ തലവനാക്കി നാം വെച്ചിരിക്കയാണല്ലൊ?—അദ്ദേഹം ഈ കൃത്യത്തെപ്പററി കേൾക്കുമ്പോൾ അഭിനന്ദിക്കുമോ?—വാസ്തവമായ അഭിപ്രായം പറയണം!"

ഈ ചോദ്യത്തിനു വീരരാജൻ ഉടൻ മറുപടി പറയാതെ കുറച്ചൊന്നാലോചിച്ചിട്ടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"യഥാർത്ഥമായ എന്റെ അഭിപ്രായം പറയാം. ഈ കൃത്യത്തെ യശ്വന്തൻ അഭിനന്ദിക്കയില്ല. അഥവാ ജീവപര്യന്തം തന്റെ നാട്ടിൽ വസിപ്പാൻ പാടില്ലാതെ അലഞ്ഞുനടപ്പാനാണു സംഗതിവന്നതു്, എങ്കിലും ഈവിധം ചെയ്തു സ്വാതന്ത്ര്യം നേടാൻ അദ്ദേഹം ഒരുങ്ങുകയില്ല."

ശിവാജി.—"ഈ നിശ്ചയം അവിടത്തേയ്ക്കുള്ളപ്പോൾ ഇങ്ങിനെ തന്ത്രം പ്രയോഗിപ്പാൻ നിഷ്കർഷിച്ചതെന്തിന്?"

ഈ മുട്ടുചോദ്യം കേട്ടിട്ടു വീരരാജൻ ചൊടിച്ചുകൊണ്ടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു;—

"അവിടത്തെപ്പോലെ ഉൽകൃഷ്ട കുടുംബസ്ഥന്മാർ ഈ സംഘത്തിൽ ചേർന്നിട്ടുണ്ടു് അവർ എല്ലാവരും, ധനം, ജനസ്വാ

ധീനം, ധൈയ്യം, മുതലായവകൊണ്ടു പ്രതാപവാന്മാരാണ്. ഇവരിൽ ഭൂരിപക്ഷവും ചക്രവൎത്തിയുടെ കൊടിക്കീഴെ കൊണ്ടുപോകണമെന്നു നിബ്ബന്ധിക്കുകയും അതുകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന കഴപ്പത്തെ തടുപ്പാൻ തയ്യാറുള്ളവരെന്നു പറകയുംചെയ്യുകയാൽ ഈ വിഷയത്തിൽ വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിൻെറ അഭിപ്രായം എന്തായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടും, ഞാനും അതിൽ ഉൾപ്പെട്ടതാണ്. വിശ്വന്തൻ ബുദ്ധിമാനാണു—സംശയമില്ല. നമ്മുടെ യോഗത്തിൽ അങ്ങിനെ ഒരാൾ ആവശ്യവുംതന്നെ. എന്നാൽ അദ്ദേഹം ഇനിമേൽ വരാൻപോകുന്നതേയുള്ളു. വന്നശേഷം ഈ സംഘത്തിലെ അഭിപ്രായങ്ങളെ നിഷേധിക്കയോ—വല്ലതായ ആലോചനകൾകൊണ്ടു തടസ്ഥം ഭവിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്താൽ അപ്പോൾ നോക്കിക്കൊള്ളാം—എന്താ ഗുലാബ്സിങ്—അങ്ങിനെയല്ലേ?"

ഈ ഗുലാബ്സിങ് ഉദയപുരിരാജവംശ്യനായ ഒരു പ്രഭുവാണ്. ഇദ്ദേഹം വലിയ യോദ്ധാവും ജനസ്വാധീനമുള്ളവനുമായിരുന്നു.

ഗുലാബ്:—"ശരിയാണ്!—വിശ്വന്തൻ ബുദ്ധിമാൻ തന്നെ. അദ്ദേഹം നിരപരാധിയായിരിക്കെ ഈ വിപത്തു് അദ്ദേഹത്തിനു നേരിട്ടതിനെപ്പററി സഹതപിച്ചാണല്ലോ നാം ഈ യോഗം ചേന്നതു്. എന്തായാലും നാം ആദ്യമായി ഇങ്ങിനെ പ്രവൎത്തിച്ചു. ഇനി ജയമോ തോൽവിയോ എന്നു ക്രമേണ അറിയാറാകും."

ഈ അഭിപ്രായം കേട്ടിട്ടു മൽഹാരിറാവു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഇദ്ദേഹം ഗൂജറാത്തിദേശാധിപനാണു്.

"ഈ തക്കത്തിനു ഇപ്പോൾ കാരണം എന്താ? ഈ തന്ത്രത്തെപ്പററി ആലോചിച്ചു തീച്ചപ്പെടുത്തിയതു നാലു ദിവസത്തിനു മുമ്പായിരുന്നു. അതുവരെ ആക്കും ഭിന്നാഭിപ്രായം ഇല്ലായിരുന്നു. അതിൻപ്രകാരം നാം ചെയ്യുകയും ചെയ്തു. എന്നിട്ടു ഇപ്പോൾ ശിവാജി സാഹിബ്ബിനു സംശയം തോന്നിത്തുടങ്ങിയിരിക്കാം—"

ശിവാജി:—"നാം എല്ലാവരും ഐകമത്യമായിട്ടിരുന്നു നമ്മുടെ ഏകച്ഛത്രസാമ്രാജ്യത്തിന്നുവേണ്ട ശ്രമംചെയ്യണം എന്നാൽ ഒന്നുകൊണ്ടും ഭയപ്പെടാനില്ല. നാം തലവനായിട്ടൊരാളെ തിരിഞ്ഞെടുത്താൽ നമ്മുടെ അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി തലവൻ യോജിച്ചില്ലെന്നുവിചാരിച്ചു ആയാളോടു കയക്കുവാനോ വിരോധം തോന്നുവാനോ പാടില്ല. അങ്ങിനെ തലവൻ നമ്മോടു യോജിക്കണമെന്നു നിർബ്ബന്ധമുള്ള പക്ഷം ആ വിധം മേലധ്യക്ഷത ഒരുവനിൽ സമർപ്പിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ലല്ലൊ?—അതുകൊണ്ടു നമ്മുടെ തലവന്റെ അഭിപ്രായത്തെ കൈക്കൊണ്ടുതന്നെ നടക്കണമെന്നാണു എന്റെ പക്ഷം. ആ വിഷയത്തെപ്പററി ഇപ്പോൾതന്നെ നിങ്ങളുടെ നിശ്ചയത്തെ ഞാനറിയാം—ആകട്ടെ ഈ കൊടിക്കൂറ വിശ്വനാഥൻ തിരികെ കൊടുപ്പാൻ നിർബ്ബന്ധിച്ചുവെങ്കിൽ നാം എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്?"

മൻ.—"അദ്ദേഹം അങ്ങിനെ പറഞ്ഞുവെങ്കിൽ—ഇത്ര സന്ദേഹമെന്താ?—വിശ്വനാഥൻ നമ്മുടെ തലവനല്ല! നമ്മുടെ കൃത്യത്തെപ്പററി നിന്ദ്യമായോ ഹാസ്യമായോ അദ്ദേഹം പറയുന്നുവെങ്കിൽ, നാം അദ്ദേഹത്തിന്നു ഒരു നല്ലപാഠം പഠിപ്പിക്കണം. യാവനൊരുത്തൻ സ്നേഹിതനല്ലയോ അവൻ വിരോധിയെന്നു അർത്ഥമാകണം."

വീര:—"അവിടുന്നു പറഞ്ഞതു ശരിയാണു. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഞാൻതന്നെ ഒന്നാമനായി വിശ്വനാഥനെ ശത്രുപക്ഷത്തിൽ ചേർക്കും."

ശി:—"ഇതൊക്കെ എന്തുകഠിനവാക്കുകളാണു? നാം പലരേശക്കാരല്ലേ?—നാം നമ്മുടെ രാജ്യത്തിന്നു ചെയ്യേണ്ട കടമയെ നമ്മെ മനസ്സിലാക്കി ആദ്യമായി ഈ സംഘം ഏർപ്പെടുത്തുവാൻ കാരണഭൂതനായ വിശ്വനാഥനെപ്പററിയാണോ നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ പറയേണ്ടതു?—അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബുദ്ധി, ശക്തി, ധനം, ഇവകൾ നമ്മുടെ ജയപ്രാപ്തിക്കുപയുക്തങ്ങളായിട്ടിരിക്കുമ്പോൾ ഈ വിധം പറയുന്നതു അനുചിതമല്ലയോ?"

ഗുലാബ്:—"അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ഉററസ്നേഹിതനല്ലെന്നു ഞങ്ങൾ പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു അൎത്ഥമാകയില്ല.—വീരരാജൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടില്ലേ?—പക്ഷെ അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ഈ കൃത്യത്തെ നിഷേധിച്ചെങ്കിൽ—"

ശിവാ:—"അദ്ദേഹം അങ്ങിനെ ചെയ്യുകയില്ലെന്നു വിചാരിക്കതന്നെ!—നേരെ മറിച്ചു വിചാരിച്ചാലും അദ്ദേഹവുമായി വിരോധം കൂടാതെ കഴിപ്പാനുള്ള മാൎഗ്ഗം അപ്പോൾ ആലോചിക്കതന്നെ!—നമ്മിലും ഉപരിയായ ബുദ്ധിസാമൎത്ഥ്യമുള്ളവനും ലോകസമ്മതനുമായ ഒരാളിനെ നമുക്കു നീക്കികളവാൻ പാടില്ല."

അഭിപ്രായം ഒന്നും പറയാതെ ആ സംഘത്തിലുള്ള ഒരാൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ശിവാജിസാഹിബ് ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞ അഭിപ്രായം ദീൎഘാലോചനയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഇതിരിക്കട്ടെ, ഇനി സിന്ധുരാജന്റെ അഭിപ്രായം കൂടി അറിയണം."

ഈ നാമധേയം കേട്ടപ്പോൾ ആ കൂട്ടത്തിലുണ്ടായിരുന്നവർ—"സയ്യാജിറാവു! സയ്യാജിറാവു!" എന്നൊക്കെ പറഞ്ഞതു പുരുഷോത്തമൻ കേട്ടു. അതിനോടുകൂടി എല്ലാവരും കുതിരകളെ നിൎത്തി പുരുഷോത്തമന്റെ ചുറ്റും വന്നു നിന്നിട്ടു, അവരിൽ പ്രധാനികൾ ചിലർ "നിങ്ങൾ ആരാണ്? സയ്യാജിറാവുവിന്റെ ആളല്ലേ? അദ്ദേഹം എവിടെ?—എന്താണു ഞങ്ങളോടുകൂടി വന്നു ചേരാൻ താമസം? നിങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ എവിടെവെച്ചു വിട്ടുപിരിഞ്ഞു?" എന്നിവിധം പലരും ആ യുവാവിനോടു ചോദ്യം തുടങ്ങി.

പുരു:—"സിന്ധുരാജനെ അറിയുകയില്ല. ഞാൻ കൊണ്ടുവന്ന ഭാണ്ഡം എന്റെ കൈവശം കിട്ടിയതു യാദൃച്ഛികമായിട്ടാണു. ആ ഭാണ്ഡം എന്റെ കൈവശം ഏല്പിച്ചയാൾ—"
എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു ആൾ അറിവാൻ പാടില്ലാതെ നിൎത്തി.

വീര:—"കുറേ കിളുന്തു ഒത്ത ദേഹത്തോടുകൂടിയ ആൾ?"

പുരു:—"അതെ!—അങ്ങിനെ ഒരാളായിരുന്നു. ഇരുട്ടിൽ അത്രയൊക്കേ അറിഞ്ഞുള്ളു."

പലരും:—"അത്ഭുതമാണു സയ്യാജിറാവു."

വീര:—"നിങ്ങളുടേ കയ്യിൽ ഇതു കിട്ടുവാനിടവന്നതു എങ്ങിനെ?'

ഗുലാ:—"ഈയാൾ വന്നതു കണ്ടപ്പോൾ ഞാൻ വിചാരിച്ചതു സയ്യാജിറാവു എന്നായിരുന്നു. ഞാൻ ഉടനെ സയ്യാജിറാവുവിൻെറ കുതിരനിന്നിരുന്നയിടത്തു കൊണ്ടുചെന്നു അതിൻെറ കടിഞാൺ ഇയ്യാളുടെ കയ്യിലിട്ടുകൊടുത്തു."

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ആ സംഘത്തിൽനിന്നു "ഇയാൾ ആര്? —ഈ യുവാവു എവിടെനിന്നു ?" എന്നു ചോദ്യങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടു.

ഒരുവൻ:—"എന്തോ ഇതിൽ പിശകുനടന്നിട്ടുണ്ട് ."

വീര:—"താൻ ആരാണ് ?—സയ്യാജിറാവു് എവിടെപ്പോയ് ?—അറിയാമോ?"

ഈ കൂട്ടരുടെ അഹങ്കാരത്തോടുകൂടിയുള്ള ചോദ്യങ്ങൾ കേട്ടു പുരുഷോത്തമനുണ്ടായ കോപത്തെ അടക്കിക്കൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ സാവധാനത്തിൽ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ വേറൊരാളുമായി ഒരു കാര്യത്തെ സംബന്ധിച്ചു കൊട്ടാരത്തിൻെറ മുൻവശത്തു പോയി. അവിടെനിന്ന് എൻെറ കൂടെയുണ്ടായിരുന്നയാൾ സിന്ധുരാജാവിൻെറ വാസസ്ഥലത്തേയ്ക്കുപോയി. ഞാൻ കൊട്ടാരത്തിൻെറ മുൻവശത്തു നിന്നു. ഉടനേ നിങ്ങൾ പറഞ്ഞ പ്രകാരമുള്ള ഒരാൾ കൊട്ടാരത്തിൻെറ കതകുതുറന്നു എൻെറ അടുക്കൽ വന്നു ആ ഭാണ്ഡം എൻെറ കയ്യിൽ ഇട്ടിട്ട് എന്നോട് കിഴക്കോട്ടുള്ള വഴിയിൽകൂടി ഓടിപ്പോകുവാൻ പറഞ്ഞു. നിങ്ങളേ കണ്ടെത്തിയ സ്ഥലം വരെയുള്ള വഴിമാത്രമേ എന്നോടു ആ ആളിന്നു പറവാൻ സാധിച്ചുള്ളു."

വീര:—"ശരി!—എനിക്കു മനസ്സിലായി!—സയ്യാജി അവിടെ സമയോചിതമായി പ്രവൃത്തിച്ചു. അതുകൊണ്ട് വേറെ തകരാറ് ഒന്നും ഉണ്ടായില്ല. ആ കൂട്ടരെ സയ്യാജി കളിപ്പിക്കയാണ് ചെയ്തതു്. ഇതു് പുറത്താകുന്നതിന്നു മുമ്പ് അദ്ദേഹം അവിടെ നിന്ന് കടന്നിരിക്കും."

ഒരുവൻ:—"അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ അദ്ദേഹം ഉടൻ വന്നു ചേരണം—ആകട്ടെ ഈ യുവാവ് ആരാണെന്നറിഞ്ഞില്ലല്ലോ?"

ചന്ദ്രികയ്ക്കു് അധികം പ്രകാശം ഇല്ലായിരുന്നിട്ടും പുരുഷോത്തമൻെറ മുഖത്തു് ചിലരൊക്കെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി.

ശിവ.—"ഈ യുവാവിനെ ഞാൻ ഇതിനു മുൻപ് കണ്ടിട്ടുണ്ട്. എവിടെ വെച്ചായിരുന്നു എന്നു് ഓക്കുന്നില്ല."

വീര:—"ഞാനും കണ്ടിട്ടുണ്ട്."

മൽ:—"അല്ലാ—ഇതു് വിശ്വനാഥൻെറ ദത്തുപുത്രനല്ലേ?—യാദൃച്ഛികമായിട്ടായിരുന്നെങ്കിലും ഇവൻ അവിടെ ചെന്നതു് അത്ഭുതം തന്നെ."

ഗുലാബ്ബ്:—"ഞങ്ങൾ പറഞ്ഞതെല്ലാം ഇവൻ കേട്ടുവല്ലോ?" എന്നു പറഞ്ഞു് പുരുഷോത്തമൻെറ സമീപം ചെന്നു കോപത്തോടെ തുടന്നു പറഞ്ഞു:—

എടാ—നീ ഒളിച്ചു് ഞങ്ങളുടെ കൂടെ വന്നതു് വത്തമാനം എന്തെല്ലാമെന്നറിവാനായിരുന്നു—അല്ലേ?

പുരു:—"ഒളിച്ചു വരുന്നതു് മയ്യാദയും വകതിരുവുമില്ലാത്ത താൻ ചെയ്യുന്ന പ്രവൃത്തിയാണ്!—എന്നെ സംബന്ധിക്കയില്ല!" എന്നു പറഞ്ഞതിനോടുകൂടി മിന്നൽപോലെ വേഗത്തിൽ വാൾ ഉറരി എടുത്തുകൊണ്ടു് കുതിരയെ മുമ്പോട്ടു നടത്തിച്ചു.

ഗുലാബ്ബ്:—"എടാ! നീ എന്നോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ട് വൃഥാ പോകാമെന്നൊ?" എന്നു പറഞ്ഞു് വാളിൻെറ പിടിയിൽ കൈ വെച്ചയുടൻ ശിവാജി വേഗം അവർ രണ്ടുപേരുടേയും ഇടയിൽ ചെന്നു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അരുതരുതു്!—ഇതെന്തു ഭ്രാന്താണ്:—നീ ശൂരനായ യുവാവാണ്—വാൾ തിരിച്ചു് ഉറയിലിടു.-ഒളിച്ചു വത്തമാനം കേൾപ്പാൻ വരത്തക്കവൻ നീയല്ല. ഗുലാബ്ബ്സിങ്ങ് വൃഥാ പറഞ്ഞ വാക്കുകളെപ്പററി കണ്ടിതം തോന്നരുതു്. ഗുലാബ്ബ്സിങ്ങ് അങ്ങിനെ പറഞ്ഞില്ലെന്നു് വിചാരിക്കണം."

ഗുലാബ്ള്:—"ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലെന്ന വെയ്ക്കാം—എന്നാൽ ഇ വിടെ അവൻ കേട്ട വൎത്തമാനം പുറത്തു പറകയില്ലെന്ന് വാഗ്ദത്തം ചെയ്യണം." എന്നിത്രയും പറഞ്ഞു നിൎത്തുന്ന തിന്ന മുൻപ് അകലെ നിന്ന് അതിവേഗം വന്ന കുതിര കളമ്പിൻെറ ശബ്ദം കേട്ടിട്ട് ചിലർ—"നമ്മെ പിൻതുട ൎന്ന് ആളുകൾ വരുന്നുണ്ട്." എന്ന് പരിഭ്രമത്തോടെ പ റഞ്ഞു.

ശിവ:—"പരിഭ്രമം കൊണ്ട് അങ്ങിനെ തോന്നും! ഇപ്പോൾ ഒരു കുതിര വരുന്ന പ്രകാരം തോന്നുന്നതേയുള്ളു. അത് സ യ്യാജിറാവുസാഹിബ്ബ് ആയേക്കാനും മതി."

ഇത് പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞയുടൻ അശ്വാരൂഢനായ ഒരാൾ ചന്ദ്രികയിൽ, വേഗം വരുന്നതു കണ്ടു. അടുത്ത നിമിഷം സയ്യാ ജിറാവു അവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ എത്തി—"സ്നേഹിതന്മാരേ—ഇ വിടെ നില്ക്കുന്നതു് അത്യാപത്താണ്! കുതിരകളെ കഴിയുന്നത്ര വേഗത്തിൽ ഇളക്കി വിടുവിൻ!—നമ്മുടെ സൈന്യത്തെ കണ്ടെ ത്തുവാൻ ശ്രമിപ്പിൻ!" എന്നിപ്രകാരം പറഞ്ഞിട്ട് മിന്നൽപോ ലെ അദ്ദേഹം കുതിരയെ പായിച്ചുവിട്ടു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ പി മ്പെ മററുള്ളവരും എത്തി. ഗംഭീരമായുള്ള ഖുരധ്വനികൾ കൊ ണ്ട് ആ പ്രദേശം കലുങ്ങി. സയ്യാജിറാവ് ൟ സന്ദൎഭത്തിൽ ആ സംഘത്തിലെ നേതാവായിത്തീൎന്നു. ഇവരുടെ ഗതി നിമ്നോ ന്നതവും കാടായുമുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ കൂടിയായിരുന്നു.

പുരുഷോത്തമൻ ആ കൂട്ടത്തിൽ അപ്പോഴും ചേൎന്നു പോക കയായിരുന്നു. ആ യുവാവിന് അവരുടെ ഇടയിൽ നിന്ന് പൊ യ്ക്കളയാമായിരുന്നു. എന്നാൽ വിശ്വന്തനെ സംബന്ധിച്ച് ആ കൂട്ടരുടെ അഭിപ്രായം അറിഞ്ഞിടത്തോളം അവർ പക്ഷെ അദ്ദേഹത്തിൻെറ ശത്രുക്കളായിത്തീരുവാനിടവരുമെന്ന ഭയപ്പെ ട്ടും വല്ല അഭിപ്രായഭേദം കൊണ്ട് അപ്രകാരം വരുവാനാണ് ഭാ വമെങ്കിൽ ആ വിവരം മുൻകൂട്ടി വിശ്വന്തനെ തെരിയപ്പെടുത്തി ശത്രുത്വം ഉണ്ടാകാതെ സൂക്ഷിപ്പാനും മാത്രമായിരുന്നു ആ സം ഘത്തെ അയാൾ വിട്ടു പിരിയാതിരുന്നതു്.

അമ്പത്തിഒന്നാം അദ്ധ്യായം.

ഇവർ കുതിരകളെ ഓടിച്ച് ഒട്ടു വളരെ നാഴിക പോയി. കുതിരകൾ എല്ലാം ക്ഷീണിച്ച് അവയുടെ ദേഹമശേഷം നരപൊതിഞ്ഞു. എന്നിട്ട് അവയെ വിശ്രമിപ്പിക്കുവാൻ വേണ്ടി സാവധാനം നയിപ്പിച്ചു. മുഗൾ ഭടന്മാർ പിൻതുടരുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നീല്ല. ഉടൻ, സയ്യാജി ഉത്സാഹത്തോടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

ആരംഭത്തിൽ ഈ തന്ത്രം പററുമെന്നു തോന്നീല്ല. അതു് ഫലവത്തായതു് ശുഭലക്ഷണംതന്നെ."

വീര:—കൊടിക്കൂറ കരസ്ഥമാക്കിയതു് അവിടെയുള്ളവർ അറിഞ്ഞുവൊ?—ഇല്ലെങ്കിൽ ഭടന്മാർ പിൻതുടരുവാൻ ഇടയില്ലല്ലൊ?—

സയ്യാ:—"പറയാം—കൊട്ടാരത്തിൽ കടന്നതു് പ്രയാസമുള്ള കാര്യമല്ല. നാം ഉദ്ദേശിച്ച പ്രകാരം സാധിക്കുന്നതിന് വേണ്ട മുന്നറിവു കിട്ടുന്നതിനായിരുന്നു എന്റെ ശ്രമം. കൊട്ടാരം വിചാരിപ്പുകാരിൽ ഒരുവന് ഞാൻ വളരെ ധനം കൊടുത്തു് സ്വാധീനപ്പെടുത്തി കൊടിക്കൂറകൾ സൂക്ഷിച്ച മുറിയുടെ താക്കോൽ വാങ്ങി. ഞാൻ പറഞ്ഞിരുന്നതുപോലെ ഈ രാത്രിയിൽ ഭടന്മാൎക്കു് കറുപ്പും കഞ്ചാവും കൊടുത്തതുകൊണ്ടു അവർ ഉറങ്ങി. ശേഷംപേർ സ്വഭവനങ്ങളിൽ ആഹാരം കഴിപ്പാൻ പോയി. ഈ തരം നോക്കി ഞാൻ മുറി തുറന്നു. അവിടെ കൊടിക്കൂറകൾ അസംഖ്യം തൂക്കിയിട്ടിരുന്നതിൽ നിന്നു് നമ്മുടെ ആവശ്യപ്രകാരമുള്ളവയെ തെരിഞ്ഞെടുത്തു ഭാണ്ഡം കെട്ടിക്കൊണ്ടു് ഞാൻ പുറത്തുകടന്നു. ഉടനെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരിൽ ആരോ ആ മുറിയുടെ വാതിൽ തുറന്നു കിടന്നതു കണ്ടിട്ടു് ധൃതികൂട്ടി. ഞാൻ ഭാണ്ഡവും കൊണ്ടു പതുങ്ങി കൊട്ടാരത്തിന്റെ ഒററത്തുള്ള കതകു തുറന്നു നോക്കിയപ്പോൾ ഭടന്മാർ പന്തക്കുററികളുമായി പാഞ്ഞോടുന്നതു കണ്ടിട്ടു് പരിഭ്രമത്തോടെ ഭാണ്ഡത്തെ അവർ കാണാതെ കൊടുത്തയപ്പാൻ ആഗ്രഹിച്ചു. ദൈവഗത്യാ ഈ യുവാവിനെ അവിടെ കണ്ടിട്ടു് അവനോടു

വിവരം ചോദിച്ചു. അവൻ വിശ്വന്തൻെറ ശേഖരത്തിലു
ള്ളവനെന്നു പറഞ്ഞതിനെ മാത്രം വിശ്വസിച്ചുകൊണ്ടു
ഭാണ്ഡത്തെ അവനെ ഏല്പിച്ചിട്ടു് ഏതാണ്ടു ചില ചൊ
ല്ലൊക്കെ പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു ഭടന്മാർ കൊട്ടാര
ത്തിൻെറ പുറത്തു വന്നതു കണ്ടു. ഇനി കോലം മാറി വീ
ഴുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടു് ഞാൻ വേഗം ഭടന്മാരുടെ ഇടയിൽ ചെ
ന്നു് അവരെ വഴി തെററിച്ചു.—ശിവാജിസാഹിബ്ബ്! എനി
ക്കുതന്നെ ആശ്ചര്യം തോന്നുന്നു.! അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന
പാറാൺ ഭടന്മാരിൽ ഒരുവനെങ്കിലും എന്നെ സംശയിക്ക
യുണ്ടായില്ല. അവിടത്തെ പേർ ചിലർ പറയുന്നതു
കേട്ടു.”

വിശ:—“നമ്മെ സംശയിച്ചിട്ടില്ലെന്നാണൊ അവിടന്നു് കരുതു
ന്നതു്?”

സയ്യു:—“അതെ!—കാരണം പറയാം. നാം ആണെങ്കിൽ വി
ശ്വന്തൻ പ്രഭുവിനോടു് ആലോചിക്കാതെ ചെയ്കയില്ലെന്നു
അവർക്കറിയാം. വിശ്വന്തനാകട്ടെ, ഈ വക കൃത്യങ്ങൾ
ചെയ്വാൻ ഒരുങ്ങുന്നവനല്ലെന്നും അവർക്കു് ബോദ്ധ്യമുണ്ടു്.
അങ്ങിനെയിരിക്കെ നമ്മെ സംശയിക്കുമൊ?”

ഗുലാബ്ബ്:—“ഒടുവിൽ അവിടുന്നു് ആ കൂട്ടത്തിൽ നിന്നു തെററി
യതു് എങ്ങിനെ?”

സയ്യു:—“കൊട്ടാരത്തിൻെറ പടിഞ്ഞാറെ ഭാഗത്തുള്ള ഇടവഴി
യിൽ കൂടി രണ്ടു ഭാഗങ്ങളായി ഭടന്മാരെ തിരിച്ചു വിട്ടു. അ
തു ചെയ്തു ഉടൻ ഞാൻ എൻെറ താമസസ്ഥലത്തു ചെന്നു
ഈ കുതിരയിൽ കയറി നിങ്ങളെ തിരക്കി പുറപ്പെട്ടു.”

മൽ:—“നാം ഒരുമിച്ചു ചേരണമെന്നു നിശ്ചയിച്ച സ്ഥലത്തു് അ
വിടത്തേക്കുപയോഗിപ്പാൻ നിർത്തിയിരുന്ന കുതിരയാണു്
ആ ഭാണ്ഡം കൊണ്ടു വന്ന യുവാവു് ഉപയോഗിക്കുന്നതു്.”

സയ്യു:—“ഞാൻ അതു മുൻകൂട്ടി കരുതാതിരുന്നില്ല.—സ്നേഹിത
ന്മാരെ! ഈ യുവാവു് വലുതായ ഉപകാരമാണു് നമുക്കു
ചെയ്തതു്. അയാളും ആ ദുർഘടാവസ്ഥക്കിടയിൽ ഞാൻ

പറഞ്ഞ പ്രകാരം കാൎയ്യം നിവ്വഹിച്ചുവല്ലൊ.—ഞാൻ ആ യു
വാവിന്റെ നേൎക്ക കൃതജ്ഞതയുള്ളവനായിരിക്കും.—ആ ക
ട്ടെ, ഇനി നമുക്ക വേഗം പോകണം.—കുതിരകളെ വിട്ട
വിൻ! നമ്മുടെ സൈന്യവിഭാഗം ധവലത്പുരിക്കടുത്തുള്ള
കാട്ടിലാണെന്നറിയാമല്ലൊ? നേരം പുലരുന്നതിന്ന മുമ്പു
അവിടെ എത്തണം!

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിട്ടു സയ്യാജിറാവു തന്റെ കുതിരയെ
ഓടിച്ചുവിട്ടു. മററുള്ളവരും അദ്ദേഹത്തെ അനുഗമിച്ചു. ഇവർ
അൎദ്ധരാത്രി കഴിഞ്ഞ ഉടൻ ധവലത്പുരിക്കും ബീജപുരിക്കും മ
ദ്ധ്യെ രത്നഗിരി എന്ന സ്ഥലത്തു എത്തി. ഇവിടെ വെച്ചായിരു
ന്നു പണ്ടു മഹാരാഷ്ട്രന്മാരുടെ പ്രാഭവം നിശ്ശേഷം നശിപ്പിക്കപ്പെ
ട്ടതായ ഒരു യുദ്ധം അറങ്സീബിന്റെ പിതാവു നടത്തിയിരുന്ന
ആ യുദ്ധത്തിൽ മഹാരാഷ്ട്രനായകന്മാരിൽ വളരെപേർ വീര
സ്വൎഗ്ഗം പ്രാപിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ചരിത്രസംബന്ധമായ ഖ്യാതി കൂ
ച്ചിട്ടുള്ള ആ നഗരത്തിലെ അധിപൻ തന്റെ സുഹൃത്തുക്കളായ പ്ര
ഭുക്കന്മാരെ ആദരപൂൎവം സൽക്കരിച്ചു!

ദൂരയാത്രകൊണ്ടു അവരുടെ കുതിരകൾ ക്ഷീണിച്ചുപോക
യാൽ അവയെ മാററി വേറെ ബലവേഗങ്ങളുള്ള കുതിരകളെ
രത്നഗിരിയിലെ പ്രഭു അവൎക്ക കൊടുത്തു. മഹാരാഷ്ട്രന്മാരേയും അ
വരോടു കിടനില്ക്കത്തക്കവരായ അനേകം വൎഗ്ഗക്കാരേയും പോ
രിൽ പരാജിതരാക്കി അവരുടെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തേയും നശിപ്പിച്ചു
അവരെ ഒട്ടുക്ക് ഏകച്ഛത്രത്തിൻ കീഴിലാക്കി വളരെക്കാലമായി
ഭരിച്ചുവന്ന മുഗൾ വംശജന്മാരുടെ ആധിപത്യത്തിന്ന് അടിസ്ഥാ
നങ്ങളായ യുദ്ധങ്ങളിൽ ഒന്നായ രത്നഗിരിയിലെ യുദ്ധഭൂമിയെ
അവർ കടന്നപ്പോൾ ആ പ്രഭുക്കന്മാർ ഓരോരുത്തരും ക്രോധവി
വശന്മാരായി തീൎന്നു. അവരുടെ അപ്പോഴത്തെ വിചാരങ്ങൾക്ക
ഏററവും യോജിപ്പുള്ളതായ ഒരു ഘോരാടവിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ
കൂടിയായിരുന്നു അവരുടെ യാത്ര.

പാറകൾ ഇടചേൎന്നു വളരെ കടുത്ത വഴിയുടെ ഇരുവശ
ങ്ങളിൽ നിന്നിരുന്ന അത്യുന്നതങ്ങളായ വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇടക

ളിലുള്ള വള്ളിക്കുടിലുകളിൽ സുഖസഞ്ചാരം ചെയ്തു കാട്ടുമൃഗങ്ങൾ ഖുരധ്വനികൊണ്ടുണ്ടായ ഗംഭീരാരവം കേട്ട് ഭയപ്പെട്ട് അവയുടെ ഗൃഹങ്ങളാകുന്ന ഗഹ്വരങ്ങളിൽ ഓടിയെത്തി കോപത്തോടെ തിരിഞ്ഞുനിന്നു ഗർജ്ജിച്ച വിവിധങ്ങളായ ഭീഷണനാദങ്ങളും കറുത്തീയംപോലുള്ള ആകാശത്തിന്റെ വർണ്ണത്തെ നേർമ്മപ്പെടുത്തുവാൻ ശക്തിപോരാത്ത ചന്ദ്രികയും, കുതിരകളുടെ ത്വരിതഗതിയും, അവയിൽകയറിയിരുന്ന യോദ്ധാക്കളുടെ വിചാരങ്ങളും ഭയങ്കരങ്ങളായിരുന്നു എന്നുതന്നെയല്ല അവയുടെ ഗുണങ്ങൾക്കു തമ്മിൽ ചേർച്ചയുള്ളവയുമായിരുന്നു.

നേരം വെളുപ്പാൻ അഞ്ചോ ആറോ നാഴികയുണ്ടായിരുന്ന
…പ്പോൾ ഒട്ടകലെ ആകാശത്തോടു സമീപമെന്നു തോന്നും വിധം,
…മായ ചന്ദ്രികയുടെ പ്രകാശത്താൽ, വളരെ അസ്പഷ്ടങ്ങളായി
…ാലും, ഗോപുരങ്ങളും സൌധങ്ങളും കണ്ടുതുടങ്ങി. ആ സ്ഥ
…ങ്ങൾ എത്തണമെന്ന് ഉദ്ദേശിച്ച പട്ടണമാണെന്ന് യോ
…ാക്കൾക്ക് മനസ്സിലായി. അപ്പോൾ പോയതു പാറക്കൂട്ടങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കൂടിയുള്ള വീതികുറഞ്ഞ വഴിയെ തുടന്നായിരുന്നതിനാൽ ഈരണ്ടുപേരായി കുതിരകളെ നടത്തിച്ചുകൊണ്ടുപോയി. ഇങ്ങിനെ പോയതിൽ യാദൃച്ഛികമായി ശിവാജിയുടെ ഒപ്പം പോകുവാൻ ഇടയായതു പുരുഷോത്തമനായിരുന്നു. ആ യുവാവിനെ അടുത്തു കണ്ടപ്പോൾ:—

ശിവാജി:—"പുരുഷോത്തമൻ എന്നെ അറിയുമൊ?"

പുരു:—"അവിടത്തെപ്പററി ഞാൻ വളരെ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. എന്നു തന്നെയല്ല അവിടത്തെ നോക്കു ഞാൻ ആജീവനാന്തം കൃതജ്ഞനായിട്ടിരിക്കുന്നവനും കൂടിയാണ്.

ശിവ:—"മനസ്സിലായി—പ്രതാപഗിരിയിലെ കഥയെപ്പററി സൂചിപ്പിക്കയായിരിക്കാം. അതിൽ എന്നേക്കൂടി സംബന്ധിപ്പിക്കുന്നതെന്തിന്?"

പുരു:—"അവിടുന്നു ചന്ദ്രസേനനേയും വയസ്സൻ രാമദാസനേയും വേറൊരു യുവാവിനേയും കാട്ടിൽ വെച്ച് മണിപുരന്മാർ കൊല്ലാതെ രക്ഷിക്കകൊണ്ടാണ് ഇപ്പോൾ ഞാൻ ജീവി

ച്ചിരിക്കുന്നതു്. ആ മഹാപാപി ജയസിംഹൻെറ കൃത്രിമം ഓൎത്തിട്ടു സഹിക്കുന്നില്ല.

ശിവ:—"ഏതാണ്ടൊക്കെ ഞാനും കേൾപ്പാനിടയായിട്ടുണ്ടു്. വിശേഷിച്ചു്, പ്രതാപഗിരിയിൽ വെച്ചു പുരുഷോത്തമൻ ചില അവസരത്തിൽ പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള പരാക്രമങ്ങൾ വിസ്മയിക്കത്തക്കവ തന്നെ. ഈ രാത്രിയിൽ പോലും പുരുഷോത്തമൻ ശൌൎയ്യവിവേകങ്ങളെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അവയേയും ഞാൻ ശ്രദ്ധിക്കാതിരുന്നില്ല."

പുരു:—"അവിടത്തേയ്ക്കു് എന്നെപ്പററി ഈ അഭിപ്രായമുള്ളതു് എൻെറ ഭാഗ്യംതന്നെ."

ശിവ:—"ആ അഭിപ്രായം എനിക്കു മാത്രമല്ല—ആൎക്കും തോന്നിപ്പോകും!" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് അദ്ദേഹം കുതിരയെ ഒന്നു കൂടി പുരുഷോത്തമൻെറ സമീപം ചേൎത്തുകൊണ്ടു്:—

"ആകട്ടെ—പുരുഷോത്തമാ—ഇന്നത്തെ നമ്മുടെ ഈ കൃത്യത്തെപ്പററി വിശ്വന്തൻ എന്തു പറയുമെന്നാണു് തോന്നുന്നതു്?"

പുരു:—"യഥാൎത്ഥം പറഞ്ഞാൽ പക്ഷെ അവിടത്തേയ്ക്കു രസിക്കയില്ല!"

ശിവ:—"നിൎഭയം പറയാം! വാസ്തവമായ അഭിപ്രായം കേൾപ്പാനാണു് ആവശ്യപ്പെടുന്നതു്."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു തൻെറ മനസ്സിൽ ചിലതൊക്കെ ആ കൃത്യത്തെപ്പററി ഉറച്ചിരുന്നതിനു പക്ഷെ അദ്ദേഹം അനുകൂലിയായിഭവിച്ചെങ്കിലൊ എന്നു വിചാരിച്ചു് സന്തോഷത്തോടെ പുരുഷോത്തമൻ:—

"ഈ സംഗതിയെപ്പററി വിശ്വന്തൻപ്രഭു അഭിനന്ദിക്കയുണ്ടാവില്ല! എന്തൊക്കെ ആയാലും ഈ കാൎയ്യത്തിൽ അദ്ദേഹം ചേരുമെന്നും തോന്നുന്നില്ല."

ശിവ:—"അദ്ദേഹത്തിൻെറ സ്വഭാവം എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം!—പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം ആകാനേ

മാൎഗ്ഗമല്ല—ഈ കൂട്ടർ അന്തു ധൃതിക്കാരാണ്! എന്റെ
അഭിപ്രായപ്രകാരം ഈ കൃത്യം ചെയ്യരുതല്ല. നേരെ പറ
കയാണെങ്കിൽ, എന്തൊക്കെ ആയാലും ക്രമമില്ലാത്ത
പ്രകൃതക്കാരനാണ ഞാൻ. എങ്കിലും ഒരാലോചനയും
കൂടാതെ പെട്ടെന്ന് ഒരു ദുൎഘടാവസ്ഥയിൽ എല്ലാരേയും
വലിച്ചിട്ടു കുഴക്കുന്നതിന്ന ഞാൻ തുടങ്ങുകയില്ല. വിശേ
ഷിച്ചും എനിക്കും ഈ വക ആലോചിപ്പാനും അതുപോ
ലെ നടത്തുവാനും പാടില്ലാഞ്ഞിട്ടല്ല. കാലാവസ്ഥയെ അ
നുസരിച്ചു നമ്മുടെ പ്രവൃത്തികളും, അവയ്ക്കു വേണ്ട മുൻ
കരുതലുകളും, ഇതാണെങ്കിൽ ഭയപ്പെടാനില്ലെന്നുള്ള പ
ക്ഷക്കാരനാണ ഞങ്ങൾ. ഇതിനെ സംബന്ധിച്ച് പല
പ്പോഴും തൎക്കം കഴിച്ചിട്ടുണ്ട്. മുഗൾവംശം ക്ഷയോന്മുഖ
മായി നിന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിലും നമ്മുടെ ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതി
ക്കു നാം അവരോടു എതിൎപ്പാറായിട്ടില്ല. സമുദ്രം കോപി
ച്ചുവന്നു അടിക്കുമ്പോൾ, ഗംഭീരങ്ങളായ തിരമാലക
ളെ അശേഷം വകവയ്ക്കാതെ അവയെ തള്ളി പുറകോട്ടു
പായിക്കുന്ന പാറകളെപ്പോലെ അസ്ഥിവാരം ബലമായി
ഉറപ്പിച്ചും ഒന്നിനാലും ഈ ഇടക്കാലങ്ങളിൽ നാശം ഭവി
ക്കാത്ത വിധത്തിലും ഇരിക്കുന്ന മുഗൾവംശത്തോട് എതി
ൎത്തുനിന്നു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിന്നു വട്ടംകൂട്ടിയത് ഇപ്പോഴത്തെ
നമ്മുടെ സ്ഥിതിക്കു സൎവ്വാബദ്ധമാണ്. നമുക്കു തക്കമാ
മെന്നല്ലാതെ എതിൎപ്പാൻ പാടില്ല. ഇങ്ങിനെ ഞാൻ നട
സ്ഥനം പറഞ്ഞതിനാൽ ഈ കൂട്ടർ എന്നെ ശകാരിക്കയും ചെ
യ്യുന്നു". അത്യുഗ്രതാപം കൊണ്ടു ഞാൻ പറഞ്ഞതി
നെ ധിക്കരിച്ച് ഇങ്ങിനെ പ്രവൎത്തിച്ച എന്റെ സ്നേഹി
തന്മാരായ ഇവൎക്ക് അതുകൊണ്ടു നേരിടുന്ന വിപത്ത് എ
ന്നോടും ചുററിപ്പിടിക്കുമെന്നു എനിക്കറിയാമെന്നുള്ളതി
നാൽ ഞാനും കൂടെ പോയെന്നേയുള്ളു."

പുരു:—"ഇതിന്നു എന്തുപശാന്തിയാണു ചെയ്യേണ്ടത്?—ഞാൻ
ആലോചിച്ചിട്ടു ഇതിലേക്കു ഒരുപാടാജ്ഞവനായ എന്റെ
രക്ഷാകൎത്താവിന്ന സ്വൈരമില്ലാതെതീരുമെന്നാണു തോന്നു

ന്നു്. അദ്ദേഹം ഈ സംഘത്തിൽ ചേൎന്നില്ലെങ്കിൽ അവിടത്തെ ഇഷ്ടാനുചരന്മാർ ഒഴികെ ശേഷമുള്ളവർ വിരോധികളായി ഭവിക്കും. എന്നാൽ വേറൊരു ദുൎഘടമുള്ളതു, അദ്ദേഹം ചേൎന്നാലും ഇല്ലെങ്കിലും ചക്രവൎത്തിക്കു അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേൎക്കുള്ള ശത്രുത്വം ഇനി ഇരട്ടിക്കും."

ശിവ:—"ശരിയാണ്!—ഇങ്ങിനെ ചെയ്യേണ്ടിയില്ലായിരുന്നു."

പുരു:—"ചെയ്തുപോയല്ലൊ? അതുകൊണ്ടു ഇനിമേൽ ദുൎഘടമുണ്ടാകാതിരിപ്പാൻ വല്ല മാൎഗ്ഗവും ഉണ്ടൊ?—അല്ല അതിനും കാലതാമസം വന്നുപോയെന്നു വരുമൊ?"

ശിവ:—"ഇതു അനേകം ആവൎത്തി എന്റെ മനസ്സിൽ തോന്നീട്ടുണ്ടു്. ആകട്ടെ പുരുഷോത്തമനു ഒരു തക്കയവസരം ഉണ്ടാക്കിതന്നാൽ—ഹെ! വേണ്ട! പക്ഷെ കൂടുതൽ വിപത്തു പിണഞ്ഞെങ്കിലൊ?

പുരു:—"അവിടന്നു പറയാൻ മടിക്കുന്നതു് എന്നെ അവിശ്വസിച്ചിട്ടായിരിക്കാമെന്നു തോന്നുന്നു. കുറേ മുമ്പു എന്നെപ്പറ്റി അവിടത്തേയ്ക്കു നല്ല അഭിപ്രായമുണ്ടെന്നാണല്ലൊ പറഞ്ഞതു്?"

ശിവ:—"പുരുഷോത്തമ—ഈ രാത്രിയിൽ നടന്ന കൃത്യം കൊണ്ടു ആൎക്കും ഉപദ്രവമൊന്നും വരാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടിയെങ്കിലൊ? —എന്നാൽ ഞാൻ കൃതാൎത്ഥനായി! എന്റെ അശ്വസൈന്യം പുനായ്ക്കു സമീപം ഭുവനേശ്വരഘട്ടത്തിൽ താമസിക്കുന്നു. ഞാൻ മാത്രമെ ഇവിടെ വന്നിട്ടുള്ളു. നമ്മുടെ മറ്റു കൂട്ടരും അവരുടെ ചെറിയ സൈന്യവും ഈ കൃത്യത്തിനനുകൂലികളാകയാൽ ഇതിലേക്ക് ഒരു പ്രതിവിധി ചെയ്വാൻ നാം രണ്ടാളും മാത്രമേയുള്ളു."

പുരു:—"അവിടന്നു എന്താണെന്നു ഊഹിച്ചിട്ടുണ്ടു്! അവിടത്തേയ്ക്കു് ഈ കൊടിക്കൂറയെ തിരികെ കൊണ്ടുപോയി കൊട്ടാരത്തിൽ ഇടണമെന്നു താൽപൎയ്യമുണ്ടെന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്."

ശിവ:—"അപ്രകാരം തന്നെ!"

പുരു.—വാസ്തവം പറയണമെങ്കിൽ ഞാൻ ഈ സംഘത്തെ തുടൎന്നുവന്നതും ആ ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണ്.

ശിവ:—"എന്നാൽ അതിലേക്കു മടിക്കേണ്ട—പ്രഭാതമായാൽ കാൎയ്യമെല്ലാം ഭേദിക്കും—"

പുരു.—"ഇനിയും ഏഴുനാഴിക വെളുപ്പുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. ഇതിന്നിടയ്ക്കു വളരെ വഴിപോകേണ്ടതുണ്ട്."

ശിവ:—"നാം നിശ്ചയിച്ചതുപോലെ എല്ലാം സാധിച്ചുവെന്നിരുന്നാലും വഴിയാത്രകൊണ്ടു ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ തിരിച്ചു ബീജപുരിയിലേക്കു ഉടനെ പോകുവാൻ കഴിയുമൊ?"

പുരു:—"അവിടത്തെപ്പററിയുള്ള കഥ യഥേഷ്ടം കേട്ടിട്ടുണ്ട്. മനുഷ്യരാൽ സാദ്ധ്യമല്ലാത്ത പ്രവൃത്തികൾ അവിടന്നു ചെയ്തിട്ടുള്ളതോൎക്കുമ്പോൾ അല്പനായ എനിക്കും അതുപോലെ ശ്രമിക്കാമെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു."

ശിവ:—"പുരുഷോത്തമൻ മനക്കരുത്തു കുറവുള്ള ശേഖരത്തിലല്ലാത്തതുകൊണ്ട് ഞാൻ അധൈൎയ്യപ്പെടുന്നില്ല."

ഇങ്ങിനെ ശിവാജി മററുള്ളവർ കേൾക്കാതെ പുരുഷോത്തമനുമായി സംഭാഷണം ചെയ്തു ധവലത്പുരിയുടെ പ്രാകാരത്തിനോട് അടുത്തപ്പോൾ അവർ മററുള്ളവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചെന്നുചേൎന്നു.

ഈ പ്രാകാരം മുഗൾചക്രവൎത്തികളുടെ ആധീനത്തിൽ ആയതിൽ പിന്നെയും, പട്ടണത്തെ ഭരിപ്പാൻ രാജപുത്രവംശ്യനായ രഞ്ജിതസിംഹൻ എന്ന ഒരു പ്രഭുവിനെ ആയിരുന്നു നിയമിച്ചിരുന്നത്. വിശ്വന്തൻ പ്രഭു ആ പട്ടണത്തിൻേറയും, ചുററുമുള്ള രാജ്യത്തിൻേറയും അധിപൻേറ അനന്തരാവകാശിയായിരുന്നതുകൊണ്ടു അദ്ദേഹത്തെ ആ രാജ്യംഭരിപ്പാൻ നിയമിച്ചിരുന്നില്ല. രഞ്ജിതസിംഹൻെറ പൂൎവ്വന്മാർ മുഗൾരാജാക്കന്മാരെ സഹായിച്ചതുകൊണ്ട് ഷാജിഹാൻെറ കാലം മുതൽ രഞ്ജിതസിംഹൻെറ പിതാവും, അദ്ദേഹത്തിൻെറ മരണാനന്തരം രഞ്ജിതസിംഹനും ധവലത്പുരം പരിപാലിച്ചുവന്നു. ഇടക്കാലങ്ങളിൽ രാജപ്രതിപുരുഷന്മാരായ പഠാൺ ഇടപ്രഭുക്കന്മാരുടെ അപമൎയ്യാദകൊ

ണ്ടു രഞ്ജിതസിംഹൻ മുഗൾ ചക്രവൎത്തിയുടെ പ്രാഭവം കുറയ്ക്കണമെന്നു മനഃപൂൎവ്വം ആഗ്രഹിച്ചവരിൽ ഏകനായിതീൎന്നു. രഞ്ജിതസിംഹന്റെ അന്തരംഗം വിശ്വസ്തനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂട്ടുകാൎക്കും അറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടു വീരരാജൻ, ശിവാജി തുടങ്ങിയുള്ളവർ കൊടിക്കൂറയും കൊണ്ട് എതിൎത്തു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ ഏററവും സൌകൎയ്യമുള്ള ഈ പ്രാകാരത്തിൽ വന്നതായിരുന്നു. ശിവാജി മുതലായ തലവന്മാർ അവിടെ എത്തിയ വിവരം രഞ്ജിതസിംഹൻ അറിഞ്ഞിട്ട് പരിഭ്രമത്തോടെ വന്ന് ഈ അസമയത്ത് ഇങ്ങിനെ എല്ലാവരും ഒരുമിച്ചു വരുവാനുണ്ടായ കാരണത്തെപ്പററി ചോദിച്ചപ്പോൾ ശിവാജി ഇപ്രകാരംപറഞ്ഞു:—

"നമ്മുടെ ജനസമുദായാവസ്ഥയ്ക്ക് ഇന്നുമുതൽ ഗുണകരമായ ഭേദഗതി വരുത്തുവാനുദ്ദേശിച്ച് ആദ്യമായി ഈ രാത്രിയിൽ ഞങ്ങൾ ചെയ്ത ഒരു കൃത്യത്തിന്റെ ഫലമാണ് ഇത്." എന്നു പറഞ്ഞിട്ട് അദ്ദേഹം ഭാണ്ഡത്തെ രഞ്ജിതസിംഹന്റെ മുമ്പിൽ വെച്ചു.

രഞ്ജിതസിംഹൻ വേഗം ഭാണ്ഡം അഴിച്ചുനോക്കി. തങ്കപ്പാളികൾകൊണ്ടും, കസവുകൊണ്ടും, വിശേഷമായ പണികൾ ചെയ്തിട്ടുള്ള പട്ടു തുണികളെ ഓരോന്നായിട്ട് എടുത്തുനോക്കി. അദ്ദേഹം ഒരുവിധം മന്ദബുദ്ധിയായിരുന്നതുകൊണ്ട് ആദ്യം എടുത്ത തുണികളെപ്പററി ശ്രദ്ധിക്കയുണ്ടായില്ല. ഇതെല്ലാം കഴിഞ്ഞു് ഒടുവിൽ ഘനംകൂടിയും വലുപ്പമുള്ളതായുമുള്ള ഒരു പട്ടുതുണിയെ എടുത്തു പതുക്കെ നിവൎത്തി. അതിൽ തങ്കംപോലെ പ്രകാശമുള്ള കസവുകൊണ്ടു തുന്നൽപണി ചെയ്തിട്ടുള്ള ചന്ദ്രക്കലയും ഹിന്ദുസ്ഥാനി അക്ഷരങ്ങളും കണ്ടു. ഉടനെ രഞ്ജിതസിംഹന്റെ കയ്യിൽനിന്ന് ആ കൊടിക്കൂറ താഴെവീണു. എന്നിട്ട് ആ പ്രഭു അമ്പരന്നു ചുററും ഇരുന്നവരുടെ മുഖത്തു നോക്കി.

സൂൎയ്യ:—"ഇത്ര പരിഭ്രമിക്കാനൊന്നുമില്ല. ഈ കൃത്യം ചെയ്തതു ഞങ്ങളാണ്. ഞങ്ങളും അങ്ങെപ്പോലെ തന്നെ മനുഷ്യവൎഗ്ഗത്തിൽ ചേൎന്നവരാണ്! ഞങ്ങൾ അതു ചെയ്തതു് ആ

ലോചിക്കാതെ ആയിരുന്നില്ല. വളരെ കാലമായിട്ടു നമ്മുടെ ജനസമുദായം അധോഗതിയെ പ്രാപിച്ചു കിടക്കുന്നല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു നമ്മുടെ കൈവിട്ടുപോയ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ വീണ്ടെടുപ്പാൻ ആദ്യമായിട്ടു തുടങ്ങിയ ശ്രമം ഇങ്ങിനെയാണ്. അങ്ങേയ്ക്കു ഈ അന്ധാളിത്തം ഉണ്ടാകുന്നതു ജന സമുദായത്തിന്റെ പ്രഥമാവസ്ഥ കണ്ടിട്ട് അനുതാപമില്ലാഞ്ഞിട്ടോ അല്ലെങ്കിൽ ഞങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തി അനുചിതമെന്നു കരുതിയിട്ടോ ആയിരിക്കാമെന്നാണു ഞങ്ങൾക്കു തോന്നുന്നതു്!"

രഞ്ജി:—"വൃഥാ അതുമിതും ശങ്കിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. ഈ പ്രവൃത്തിക്ക് എത്രത്തോളം മുൻകരുതൽ വേണമെന്ന് അറിവാൻ പാടില്ലാത്തവരല്ലല്ലൊ നിങ്ങൾ—മഹാ ബുദ്ധിമാന്മാരായ നിങ്ങൾക്ക് അബദ്ധം പററിയതെന്തെന്നുള്ള അന്ധാളിത്തമേ എനിക്കുള്ളൂ. ഈ കോട്ട ഉറപ്പുണ്ടെന്നു വിചാരിച്ചാണു നിങ്ങൾ വന്നതു്—ഇരിക്കട്ടെ—നാളെ, മുഗൾസൈന്യം ഈ കോട്ട വളഞ്ഞു യുദ്ധമാരംഭിക്കുമ്പോൾ നിങ്ങളും ഞാനും, കവിഞ്ഞാൽ നൂറോളം ഭടന്മാരും കൂടി അവരെ എതിർക്കാമെന്നാണോ വിചാരിക്കുന്നതു്? നിങ്ങൾ എനിക്കു മുൻകൂട്ടി അറിവു തന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ വല്ലവിധത്തിലും ഒരു ചെറിയ സൈന്യം ശേഖരിക്കാമായിരുന്നു. അപ്രകാരവും ഇടതരാതെ ഞാൻ സ്വാർത്ഥപരനാണെന്നുള്ളവിധം പറയുന്നതു വിഹിതമാണൊ?—ശിവാജി സാഹിബ്! അവിടത്തേയ്ക്കും ഈ അബദ്ധം പററിയതെന്താ?—"

ശിവ:—"ഇതിന്റെ പ്രാരംഭത്തിൽ തന്നെ ഞാൻ പറയേണ്ടതെല്ലാം പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. നമ്മുടെ കൂട്ടർ എന്നെ ഇനി പറയാനൊന്നും വെച്ചിട്ടില്ല! അവർ സദുപദേശം കേൾപ്പാൻ തയ്യാറില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ അവക്കു തോന്നിയതു് ചെയ്യട്ടെ എന്നു ഞാനും കരുതി. ഇതുകൊണ്ടു് അവർ അപകടത്തിൽ പെടാതെ നോക്കേണ്ട കടമ എനിക്കുള്ളതുകൊണ്ടു് ഞാനും കൂടി പോന്നു."

"ഇനികഴിഞ്ഞതിനെപ്പററി ചിന്തിക്കേണ്ട എന്നു പറഞ്ഞു രഞ്ജിതസിംഹൻ വേഗം തിരിഞ്ഞു് "ആരവിടെ?" എന്നുറക്കെ ചോദിച്ചു. ഉടൻ പുറത്തുനിന്നു് "ഹുക്കും"(ഉത്തരവു്) എന്നു വിളികേട്ടുകൊണ്ടു് ഭടന്മാരുടെ മേൽ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ പ്രഭുക്കന്മാർ ഇരുന്ന തളത്തിൽ ഓടിച്ചെന്നു.

രഞ്ജി:—"ഇവിടെയുള്ള ഭടന്മാരിൽ ഉപയോഗപ്പെടുത്താമെന്നുള്ളിടത്തോളം ഭടന്മാരെ അയച്ചു്, ഇതിനടുത്തു എല്ലാപ്രദേശങ്ങളിലും, പതിനാറു വയസ്സിനു മേൽ അമ്പതു വയസ്സു വരെ കായബലമുള്ളവരായ ജനങ്ങളും അവരുടെ ആയുധങ്ങളോടുകൂടി നാളെ രാവിലെ ഏഴു മണിക്കകം ഇവിടെ ഹാജരാകണമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം തെരിയപ്പെടുത്തണം."

(ഉദ്യോഗസ്ഥൻ):—"ഹുക്കും" എന്നു പറഞ്ഞു് പോയി.

അൻപത്തിരണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

പ്രഭാതത്തിനു നാലോ അഞ്ചോ നാഴികയുണ്ടായിരുന്നു. കട്ടിയായുള്ള കാർമേഘത്തിൽ ചന്ദ്രൻ ഒളിക്കയാൽ ദേശവെളിച്ചം മാത്രമെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ധവലത്പുരത്തിലെ പ്രാകാരവാതിലുമ്മൽ ഒരു ഭടൻ ആയുധപാണിയായി അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ആ പ്രാകാരത്തിൽ രണ്ടുപേർ ഒഴികെ ശേഷമുള്ളവർ നിദ്രയെ പ്രാപിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അതിൽ ഒരാൾ തന്റെ കിടക്കയിൽനിന്നു് എണീററു മറേറയാളുടെ സമീപം ചെന്ന ഉടൻ ആയാൾ—"ആതാര്,—പുരുഷോത്തമനൊ?" എന്നു പതുക്കെ ചോദിച്ചു.

പുരുഷോത്തമൻ കിടക്കയോടു തല ചേർത്തു് ഇങ്ങിനെ രഹസ്യമായി പറഞ്ഞു:—

"നേരം പോകുന്നു! പുറപ്പെടാം" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു ശിവാജി കിടക്കയിൽ എണീററിരുന്നുകൊണ്ടു "നമ്മുടെ നിശ്ചയ

പ്രകാരം സാധിക്കുന്നതിന്നു തടസ്ഥങ്ങൾ ഉണ്ടാകുമോ?" എന്നു ചോദിച്ചു.

പുരു:—"ഒരുകാൎയ്യം നിൎവ്വഹിക്കണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചുറച്ചാൽ മനസ്സിൽ സംശയം ബാധിക്കരുതു്!—സംശയിച്ചുവെങ്കിൽ പിന്നെ ശ്രമിക്കണമെന്നില്ല. അവിടുന്നു് അതിധീരനും പരാക്രമിയുമാണല്ലോ?—അവിടുത്തെ ശ്രമലോപം കൊണ്ടു ദുഃഖം പററിയാൽ അതു പരക്കെ ബാധിക്കും—ഞാനാണെങ്കിൽ ഒന്നും വരാനില്ല!—അതുകൊണ്ടു് ഈ നിമിഷം ഞാൻ പുറപ്പെടാം. അവിടുന്നു് അനുവദിക്കണം!"

ശി.—"പുരുഷോത്തമ, നിന്നെ ഞാനറിയുന്തോറും നിന്റെ ഓരോ വിചാരവും വിസ്മയനീയമായിരിക്കുന്നു. നിന്റെ ധൈൎയ്യം എന്റെ സന്ദേഹത്തെ ഇല്ലാതാക്കി. ഞാൻ പറഞ്ഞതിനെ ഓൎത്തു് എനിക്കു ലജ്ജതോന്നുന്നു—ആകട്ടെ, ഞാനും പോരാം! ധീരനായ പുരുഷോത്തമനെത്തനിച്ചു് ഈ കാൎയ്യത്തിൽ ചുമതലപ്പെടുത്തുന്നതു് അധൎമ്മമാണു്. നമ്മുടെ യാത്രയ്ക്കു കുതിരകൾ വേണം; അതിനെന്തുപായം?"

പുരു.—"അവിടുന്നു ചന്ദ്രക്കലയുള്ള ആ കൊടിക്കൂറ മാത്രം എടുത്തു കൊണ്ടു ഗോപുരവാതിലിന്നു സമീപം നില്ക്കുക. ഞാൻ പോയി കുതിരകളെയുംകൊണ്ടു വന്നേയ്ക്കാം."

ശിവ:—"അവയുടെ കുളമ്പിന്റെ ശബ്ദം കേട്ടാൽ നമ്മുടെ യാത്രയ്ക്കു തടസ്ഥം നേരിടും."

പുരു.—"ഇവിടെ ഗോപുരം രക്ഷിപ്പാൻ നില്ക്കുന്നവനെ ഒഴിച്ചു ശേഷം പത്തോ പന്ത്രണ്ടോ ഭടന്മാരുള്ളവർ ഉറങ്ങുകയായിരിക്കും. ഇനി കുതിരകളെപ്പററി പറയാം. ഈ മുററത്തിന്റെ തെക്കേ അററത്തുള്ള മതിൽക്കെട്ടിനകത്താണു അതുകളെ കെട്ടിയിരിക്കുന്നതു്. നല്ലതായി രണ്ടു കുതിരകളെ കോപ്പിട്ടു മുറുക്കി കുളമ്പുശബ്ദം കേൾക്കാതെ കട്ടിയുള്ള തുണി മടക്കി കുളമ്പുകളിൽവെച്ചു പൊതിഞ്ഞു തയ്യാർചെയ്തു കൊണ്ടുവരാം."

ശിവ:—"നല്ല ഉപായം!—അങ്ങിനെതന്നെ."

പുരു:—"കാവൽനില്ക്കുന്ന ഭടൻ തടസ്ഥം ചെയ്യുയാണെങ്കിൽ അവനെ പെട്ടെന്ന പിടികൂടി ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കാതെയാക്കി കെട്ടിയിട്ടുംവെച്ചു പോകണം."

ശിവ:—"ശരി:—ഞാൻ കൊടിക്കൂറയും കൊണ്ടുവരാം."

ഈ സംഭാഷണംകഴിഞ്ഞു് അധികം താമസിക്കാതെ ഗോപുരദ്വാരത്തിനടുത്തു മതിലോടു ചേൎന്നുനിന്നിരുന്ന ശിവാജിയുടെ അടുക്കൽകൂടി അശ്വാരൂഢനായ ഒരാളും വേറൊരു കുതിരയെ നടത്തിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നതു കണ്ടിട്ടു് അദ്ദേഹം പതുക്കെ ഒരു ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചതു പുരുഷോത്തമൻ കേട്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അരികിൽചെന്നു രഹസ്യമായി:—

"ഇതാ—ഈ കുതിരയിലാകട്ടെ—വേഗം!—അകത്തു ചിലർ ഉണൎന്നു എന്നു തോന്നുന്നു" എന്നു പറഞ്ഞു.

ഇത്രയും പറഞ്ഞുതീരുന്നതിനു മുമ്പു ശിവാജി ഒരു ശ്വാസത്തിൽ കുതിരപ്പുറത്തു ചാടിയിരുന്നുകഴിഞ്ഞു. ഇവർ രണ്ടുപേരും കുളമ്പുശബ്ദം കേൾക്കാതെ കുതിരകളെ നടത്തിച്ചു. ഗോപുരം കാവൽക്കാരന്റെ എതിരെ ചെന്നപ്പോൾ അയാൾ അവരെ അസാമാന്യാകൃതികളോടുകൂടിയ രണ്ടു സത്വങ്ങളാണെന്നു് വിചാരിച്ചു്. ഭയംകൊണ്ടു "അയ്യോ" എന്നൊരു നിലവിളിയോടുകൂടി മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു നിലത്തുവീണു. ഇതു കണ്ടു് ഒരു ഞൊടിക്കിടയിൽ അവർ വാതിൽ കടന്നു് കുതിരകളെ അതിവേഗം ഓടിച്ചു തുടങ്ങി. ഇവർ ധവലത്പുരിയിൽ നിന്നു് വളരെ നാഴികദൂരം പോയി. കുതിരകൾ ഒരടിവെച്ചാൽ വീഴുമെന്നുള്ള മട്ടിൽ ക്ഷീണിച്ചു. അവർ അതു കണ്ടു് അവയെ പതുക്കെ നടത്തിച്ചു. ഇങ്ങിനെ രത്നഗിരി കടന്നു് അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന പൊററക്കാട്ടിൽ എത്തിയപ്പോൾ കിഴക്കു പ്രകാശം കണ്ടുതുടങ്ങി. അവരുടെ ഗതികണ്ടു് ചിരിക്കുന്നുവൊ എന്നു തോന്നുമാറു ചിലപക്ഷികൾ ചിലച്ചതു കേട്ടു. അങ്ങിനെ ആ പൊററപ്പുറത്തുനിന്നു് താഴ്‌വരയിലേക്കുള്ള വഴിയിൽകൂടി കുതിരകളെ നടത്തി ആ രണ്ടു വീരപുരുഷന്മാരും ഒരു വളവു തിരിഞ്ഞപ്പോൾ ഏതാനും മുഗൾഭടന്മാരുടെ മുമ്പിൽ അവർ ആകപ്പെടുവാനിടയായി. നേരം പുലരുവാൻ

കുറേക്കൂടിതാമസം ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു ഭടന്മാക്ക് ആരും തിരിച്ചറിവാനിടയായില്ല. എങ്കിലും അവരിൽ പ്രധാനി ശിവാജിയുടെയും പുരുഷോത്തമന്റെയും അടുക്കൽചെന്നു "നിങ്ങൾ ആരാണ്?—എവിടെപ്പോകുന്നു?" എന്നു ചോദിച്ചു. ഉടൻ ശിവാജിയുടെ മുമ്പിൽ കെട്ടിവെച്ചിരുന്ന ചെറിയ ഭാണ്ഡത്തെ കണ്ടു അതു് ധനമായിരിക്കാമെന്നു സംശയിച്ചുകൊണ്ടു് -"ആ ഭാണ്ഡം എന്താണ്" എന്നു വീണ്ടും അയാൾ ചോദിച്ചു.

വിചാരിച്ചിരിക്കാത്തതായ വിപത്തു നേരിട്ടപ്പോൾ ധീരന്മാരായ ആ രണ്ടുപേരെയും കഠിനമായ വ്യസനവും, ഉദ്ദേശം നിൎവ്വഹിക്കാതെ അവമാനം വന്നേച്ചെങ്കിലോ എന്നുള്ള ഭയവും ബാധിക്കയാൽ ശിവാജി സാവധാനത്തിൽ ഇങ്ങിനെ മറുപടിപറഞ്ഞു:—

"ഞങ്ങൾ ധവളത്പുരിയിൽനിന്നു വരുന്നു. പുനായ്ക്കാണു പോകുന്നതു്. വഴിയാത്രക്കാരുടെ കൈവശം ഭാണ്ഡമിരിക്കുന്നതു് എന്താണെന്നു ചോദിക്കാറുണ്ടോ?-ഇതു് എന്റെ ഉടുപ്പു മുതലായ ചില്ലറ സാമാനങ്ങളാണ്."

"തന്റെ സാമാനം എന്തായിരുന്നാലും ഒന്നു നോക്കുന്നതുകൊണ്ടു വിഷമമില്ലല്ലോ?" എന്നു പറഞ്ഞു പ്രധാനി വേഗം കുതിരയുടെ അടുക്കൽ ചെല്ലുന്നതു കണ്ടു് ശിവാജി പുരുഷോത്തമനോടു പതുക്കെ "തരക്കേടാണു സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളണം" എന്നു പറഞ്ഞതും അദ്ദേഹം വാൾ ഊരി അതിന്റെ മാട്ടുവശം തിരിച്ചു, ആ പ്രധാനിയുടെ ശിരസ്സിൽ അടിച്ചതും ഏകകാലത്തായിക്കഴിച്ചു. ഖഡ്ഗപതനത്താൽ പ്രധാനി മൂൎച്ഛിതനായി വീണതുകണ്ടു ഭടന്മാർ ക്രുദ്ധരായി ആൎത്തുവിളിച്ചുകൊണ്ടു ശിവാജിയുടെനേരെ പാഞ്ഞടുത്തു. ദൂരയാത്രയാൽ ക്ഷീണിച്ചിരുന്നാലും യുദ്ധകോലാഹലംകണ്ടു പരിശീലിച്ചിട്ടുള്ള കുതിരകളായിരുന്നതിനാൽ അതുകൾ മുമ്പോട്ടു ചാടിത്തുടങ്ങി. ഭടന്മാർ ആ രണ്ടു യോദ്ധാക്കളേയും വളഞ്ഞു പൊരുതു മിന്നൽപിണർപോലെ വേഗത്തിൽ ചുററി വീശിയ ശിവാജിയുടെ വാളിന്റെ ചീററംകേട്ടും പുരുഷോത്തമൻ ശിവാജിയെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു വേണ്ടി പ്രകടിപ്പിച്ച യുദ്ധവൈദഗ്ദ്ധ്യം കണ്ടും ഭയപ്പെട്ടു ഭടന്മാർ സ്വല്പനേരത്തെ

യ്ക്കു് അടുക്കാൻ പാടില്ലാതെ മാറിനിന്നുപോയി. ഇതൊരു തരമാണെന്നൂഹിച്ച് ആ രണ്ടു യോദ്ധാക്കളും കുതിരകളെ മുൻപോട്ട് ഓടിച്ചതിനിടയ്ക്കു പിൻവശത്തു നിന്നിരുന്ന ഭടന്മാരിൽ ഒരുവൻ ശിവാജിയുടെ കുതിരയെ കഠിനമായി മുറിവേല്പിച്ചു വീഴ്ത്തി. പുരുഷോത്തമന്റെ കുതിരക്കും വെട്ടേററതുകൊണ്ട് അതു പ്രാണവേദനയോടെ അസാധാരണമായ വേഗത്തിൽ ആ യുവാവിനേയുംകൊണ്ട് ഓടിക്കളഞ്ഞു കുതിരയുടെ ഗതി നേർവഴിവിട്ടു കാടുകളിലും പാറക്കൂട്ടങ്ങളുടെ ഇടകളിലും മററുപോലെ അത്യാപൽക്കരങ്ങളായ പ്രദേശങ്ങളിലുംകൂടെ ആയിരുന്നതുകൊണ്ടു ജീവനാശം ഭവിക്കുന്നതു് എപ്പോഴെന്നറിയാതെ പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ മനസ്സിനെ ഈശ്വരങ്കൽ സമർപ്പിച്ചു നിശ്ചേഷ്ടനായിട്ട് ഇരുന്നു. ആ കുതിരയാകട്ടെ അതിന്റെ ഗതിക്ക് എതിരായുണ്ടായിരുന്ന പാറകളേയും കുററിക്കാടുകളേയും അഗാധങ്ങളായ ചാലുകളേയും കടന്ന് അതിവേഗത്തിൽ പൊയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ അതുവരെ കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്ന ഖുരധ്വനിയും കാററിന്റെ മുഴക്കവും പെട്ടെന്നു പുരുഷോത്തമനു് കേൾപ്പാൻ പാടില്ലാതായി. അതു് എന്തുകൊണ്ടാണെന്നു് അയാൾ ഓർക്കുന്നതിനിടയിൽ കുതിര ഏതോ കാഠിന്യമേറിയ സാധനത്തിൽ കൂട്ടിമുട്ടിയതും അയാൾ കുതിരയിൽനിന്നു് ഉളകിത്തെറിച്ചതും ഒന്നിച്ചു കഴിഞ്ഞു.

ശിവാജിയുടെ കഥ എന്തായി എന്നു നോക്കാം. തന്റെ കുതിര മുറിവേററുവീണ ഉടൻ അതിന്റെ ഇടയിൽ അകപ്പെടാതെ ചാടി നിന്നിട്ടു, ഭാരതയുദ്ധത്തിൽ അഭിമന്യുവിനെപ്പോലെ ശിവാജി, തന്നെ വളഞ്ഞെതിർത്ത അനേകം യുദ്ധവീരന്മാർക്ക് എതിരായി നിന്നു യുദ്ധം ചെയ്തു. ഭടന്മാർ പലരും വീണു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ യുദ്ധനൈപുണ്യം കൊണ്ടു ഭടന്മാരുടെ വെട്ടുകൾ ശിവാജിയുടെ വാളിൽ കൊള്ളുകയല്ലാതെ ദേഹത്തോടടുക്കുന്നില്ല. അങ്ങിനെ കരബലം കൊണ്ടും യുദ്ധസാമർത്ഥ്യം കൊണ്ടും ഭടന്മാർക്കടുപ്പാൻ പാടില്ലാതായപ്പോൾ ഒരു ഭടൻ ചതിയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലിൽ മുറിവേല്പിച്ചു. അതുകൊണ്ടുണ്ടായ വേദനയെ തുച്ഛമായി കരുതി മുൻപോട്ടാഞ്ഞു വാൾ വീശിക്കൊണ്ട്

പെട്ടെന്നതിരിഞ്ഞു് അദ്ദേഹത്തിൻെറ കാലിൽവെട്ടിയഭടനെവെട്ടി നിലത്തിട്ടു. ഇത്രയും തരം ഭടന്മാൎക്കു അടുപ്പാൻ കിട്ടിയഉടൻഅവർ അദ്ദേഹത്തെ പൊതിഞ്ഞുവളഞ്ഞു് നിരായുധനാക്കി. കുതിര വീണഉടൻതന്നെഭാണ്ഡത്തെ ഒരുഭടൻ കരസ്ഥമാക്കി. യുദ്ധാവസാനംആയപ്പോഴേയ്ക്കുനേരവുംപുലൎന്നു എന്നിട്ട്ഭാണ്ഡംഎന്തായിരുന്നു എന്നു അവർപരിശോധിച്ചു. ശിവാജിധവലത്പുരിയിൽനിന്നു മുഗൾകൊടിക്കൂറമാത്രം കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ളായിരുന്നതുകൊണ്ടു് അതും രണ്ടുപേരിൽ ജീവനോടു ഒരുത്തനേയും കിട്ടിയ ഹേതുവാലുള്ളായ സന്തോഷം കൊണ്ടു എട്ടൊ പത്തൊ ഭടന്മാർ മരിച്ചും അതിൽ ഇരട്ടി മുറിവേററും കിടന്നതിനെ ശേഷിച്ച ഭടന്മാർ വിസ്മരിച്ചു. ഇത്ര പ്രധാനമായ സംഗതിയിൽ തങ്ങൾക്കു കിട്ടിയജയപ്രാപ്തികൊണ്ടു് അതിലുൾപ്പെട്ട എല്ലാഭടന്മാരും ചക്രവൎത്തിയുടെ അനുമോദനത്തിനു പാത്രീഭവിക്കുമെന്നും അതുകൊണ്ടു അവരുടെ ശ്രേയസ്സിനു കാരണമാകുമെന്നും വിചാരിക്കയാൽ ആനന്ദമഗ്നരായി തീൎന്നു. യുദ്ധത്തിൻെറ പ്രാരംഭത്തിൽ ശിവാജിയുടെ താഡനം ഏററു പതിച്ച പ്രധാനിപോലും വേദനയെ മറന്നു് ആ കൊടിക്കൂറ അദ്ദേഹത്തിൻെറ കൈവശം കിട്ടിയ വിവരത്തെപ്പററിയും മററും പല ചോദ്യങ്ങൾ ചെയ്തു. അദ്ദേഹമാകട്ടെ, കാലിൽ മുറിവേററതുകൊണ്ടും ബന്ധനത്തിൽ അകപ്പെട്ടുപോയതിനാലും മനസ്സിനു സ്വൈരമില്ലാതെ മൌനം ദീക്ഷിച്ചിരുന്നതെയുള്ളൂ. ആ മഹാപുരുഷനെപ്പററി ഭടന്മാർ കേട്ടറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതല്ലാതെ മുഖപരിചയം ഇല്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ടു അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഗംഭീരഭാവവും, സിംഹനോട്ടങ്ങളും, വിശാലമാവിടവും, ദീൎഘങ്ങളും ഉരുക്കളുള്ളവയുമായ ബാഹുക്കളും, അംഗസൌഷ്ഠവവും, താമ്രവൎണ്ണവും കണ്ടിട്ടു് അവരുടെ കൈവശം കിട്ടിയ ആൾ ഒരു അസാധാരണ പുരുഷനാണെന്നു മാത്രമെ അവർ കരുതിയിരുന്നുള്ളു.

അദ്ദേഹം പുരുഷോത്തമനക്രമിച്ചു അശ്രദ്ധയായി യാത്രചെയ്തതുകൊണ്ടു നേരിട്ട അബദ്ധത്തെപ്പററി പശ്ചാത്തപിച്ചു. പുരുഷോത്തമനേയും കൊണ്ടു കുതിര വിരണ്ടോടിയതാണെന്നു അദ്ദേഹത്തിനറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ യുവാവിനു എന്താപ

ത്തു് നേരിട്ടിരിക്കുമെന്നറിയാഞ്ഞു വ്യസനിച്ചു. തനിക്കു് ഈ ഭട
ന്മാരിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ മാൎഗ്ഗം കാണാതെ പരവശനായി.
ഇപ്രകാരം പരിതാപപരീതനായ ശിവാജി തന്റെ സുഖദുഃഖങ്ങ
ളെ എല്ലാം തന്റെ പരദേവതയായ പരാശക്തിയിങ്കൽ സമൎപ്പി
ച്ചിട്ടു ധൈൎയ്യാവലംബനം ചെയ്തുനിന്നു.

പോരിൽ മരിച്ച ഭടന്മാരെ സംസ്കാരം ചെയ്വാനും മുറിവേ
റ്റവരെ ധവലത്പുരിയിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുന്നതിനും ഏതാ
നും ഭടന്മാരെ നിയോഗിച്ചിട്ടു പ്രധാനി ശേഷം ഭടന്മാരെ അണി
യായി നിരത്തി അവരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ശിവാജിയേയും നിൎത്തി
ബീജപുരിയിലേയ്ക്കു യാത്രപുറപ്പെട്ടു.

അമ്പത്തിമൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ച സംഭവങ്ങൾ നടന്നു
ഒരാഴ്ചയ്ക്കു മേലായി. രത്നഗിരിയിൽനിന്നു് ഏഴുനാഴിക തെക്കു
മാറി താടകവനം എന്നകാട്ടിൽ ഒരു കുടിലിനുള്ളിൽ ഉണങ്ങിയ
പുല്ലുകൊണ്ടുള്ള ശയ്യയിന്മേൽ ഒരു യുവാവു നിശ്ചേഷ്ടനായി
കിടക്കുകയായിരുന്നു. അയാളുടെ മുഖത്തു ശ്രദ്ധയോടും സ്നേഹ
ത്തോടും പ്രാകൃതയായ ഒരു വൃദ്ധ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ടിരു
ന്നു. ചിലപ്പോൾ ആ സ്ത്രീയുടെ ശുഷ്കപ്രായങ്ങളായ കൈക
ളെ രോഗിയുടെ കപോലങ്ങളിലും മാറത്തും വെച്ചിട്ടു—"ഹാവൂ
—ദൈവമേ!—ജ്വരത്തിനു വളരെ കുറവുണ്ടു്! ഇനി സാധു മരി
രിക്കയില്ല!—ജഗദീശ, നിരാശ്രയരായവൎക്കു നീയേ ശരണം!"
എന്നും മറ്റും തന്നത്താൻ പുലമ്പി. ആ സ്ത്രീ ക്രടക്കുടെ കിട
ക്കയുടെ അരുകിൽ വെച്ചിരുന്ന പാത്രത്തിൽനിന്നു ഔഷധം
എടുത്തു് ആ യുവാവിന്റെ മൂൎദ്ധാവിലും നെററിയിലും തേച്ചു.
ഇങ്ങിനെ ഇരുന്നപ്പോൾ രോഗിക്കു് അയാളുടെ മുഖത്തു് എന്തോ
വീണു എന്നു തോന്നി, കൈ ഉയൎത്തി മുഖം തുടച്ചു. അതു് ആ
വൃദ്ധകണ്ടു് അവളുടെ ജരഭവിച്ചുള്ള മുഖത്തു പ്രകാശിച്ചുകാണാമാ
യിരുന്ന ആനന്ദത്തോടെ വേഗം അയാളുടെ ഹസ്തങ്ങളെ പിടിച്ചു

മൃദുവായി തലോടി. ഉടൻ രോഗി കണ്ണുകൾ പ്രയാസപ്പെട്ടു പകുതി തുറന്നു ചുററും നോക്കി. അടുക്കൽ ഒരാൾ ഇരിക്കുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നുകയാൽ "വെള്ളം" എന്നു പതുക്കെ പറഞ്ഞു. വൃദ്ധ അതു കേട്ടപ്പോഴേയ്ക്കുണ്ടായ സന്തോഷത്താൽ ബദ്ധപ്പെട്ട് ആ വൃദ്ധ മരുന്നുകൾ ഇട്ടു തിളപ്പിച്ചു തയ്യാർചെയ്തിട്ടിരുന്ന വെള്ളം കൊണ്ടുവന്നു കൊടുത്തു. വെള്ളം കുടിച്ചു സ്വല്പനേരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അയാളുടെ നേത്രങ്ങൾക്കു സ്വാഭാവികമായിട്ടുണ്ടായിരുന്ന തെളിവു വന്നു. ആ രോഗിയാകട്ടെ, വൃദ്ധയുടെ മുഖത്തുതന്നെ, ആളറിവാൻവേണ്ടി സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. ഒരു ചെറിയ പുഞ്ചിരിയോടെ ആ യുവാവു കിടക്കയിൽനിന്നു എഴുന്നേല്ക്കാൻ ഭാവിച്ചു. ഇതു കണ്ടു പരിഭ്രമത്തോടെ രോഗിയുടെ ഹസ്തങ്ങളെ പതുക്കെ പിടിച്ചുകൊണ്ട് ആ സ്ത്രീ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:–

"അരുത്! സാഹസംകൊണ്ട് ഇനിയും സുഖക്കേടു വരുത്തിവെയ്ക്കരുത്!—കുറേനാൾകൂടി മനസ്സിനും ദേഹത്തിനും സ്വസ്ഥത കൊടുത്തിട്ട്—എണീററു നടക്കാറായാൽ പിന്നെ തോന്നിയതുപോലെ ആവാം!—കുഞ്ഞേ! നിന്നെ രണ്ടുദിവസം മുമ്പു കണ്ടവർക്ക്, നിനക്ക് ഇങ്ങിനെ ആരും തിരിച്ചറിവാനിടയാകുമെന്നു തോന്നിയിരിക്കയില്ല—പുരുഷോത്തമാ നീ എന്നെ അറിഞ്ഞതുപോലെ നിന്നെ എനിക്കും അറിയാറായി—അതെ, നിന്റെ മുഖം എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം.—എന്തായാലും കുഞ്ഞേ നീ ജീവിച്ചല്ലോ?—അതു മതി."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു പുരുഷോത്തമനു തോന്നിയ കരുണ, സ്നേഹം, ബഹുമാനം മുതലായ വികാരങ്ങൾകൊണ്ടു സംസാരിപ്പാൻ ശ്രമമേ വേണ്ടിയിരുന്നിട്ടും പതുക്കെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അമ്മേ—നിങ്ങൾ ആരാണ്? എന്നെപ്പററി നിങ്ങൾക്കു ഒരു പ്രത്യേകതയുണ്ടെന്ന് ഇപ്പോൾ എന്നല്ല ഇതിനുമുമ്പു പല സന്ദർഭങ്ങളിലും ഞാനറിവാനിടയായിട്ടുണ്ട്. അങ്ങിനെ തോന്നുവാൻ ഞാൻ ഒരുപകാരവും നിങ്ങൾക്കു ചെയ്തിട്ടുള്ളതായി തോന്നുന്നില്ല. എങ്കിലും നിങ്ങളുടെ വാക്കും പ്രവൃത്തിയും മറ്റു

ലാളനം അനുഭവിച്ചിട്ടില്ലാത്ത എന്റെ മനസ്സിന്നു ചില അവസരങ്ങളിൽ ആനന്ദം തോന്നിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

വൃദ്ധ.—"കഴിഞ്ഞകാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ഇപ്പോൾ ഒന്നും പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല. എല്ലാം ഞാൻ ഇനിയൊരവസരത്തിങ്കൽ പറയാം. എനിക്കു കുറെ പറയേണ്ടതായുണ്ടു്.—അതുകൂടാതെ നീ ഈ അപകടത്തിൽ അകപ്പെടുവാൻ കാരണമെന്തു്?"

പുത്ര:—"അതു പറയണമെങ്കിൽ വളരെയുണ്ടു്. ഇന്നലെ വെളുപ്പാൻകാലത്തു ഞാൻ സവാരിചെയ്തു കുതിര ഒരു യുദ്ധത്തിനിടയിൽനിന്നു മുറിവേററിട്ടോ മററോ എന്നെയും കൊണ്ടു വിരണ്ടോടിക്കളഞ്ഞു. എന്നിട്ടു അതു് ഏതിലോ കൂട്ടിമുട്ടി. ഇത്രയെ എനിക്കറിയാവു."

വൃദ്ധ:—"ഇതുകൊണ്ടു, കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിൽ നീ എന്തവസ്ഥയിലായിരുന്നു എന്നു് ഇപ്പോഴത്രെ ഞാനറിയുന്നുള്ളു. ഇന്നലെ എന്നപോലെ തോന്നുന്നു നിനക്കു്—അല്ലേ? ഹാ—കഷ്ടം! നാം എത്രനാളും ആയി. ഞാൻ നിന്നെ കണ്ടതു് അന്നു രാവിലെ ആയിരുന്നു. കുതിര ചത്തുപോയി"

പുത്ര:—"ഞാൻ നിരാശ്രയനാണു്. പലവിധമായ ആപത്തുകളിൽ ഞാൻ അകപ്പെടുവാനിടയായ കാലങ്ങളിലെല്ലാം ദൈവം എന്നെ രക്ഷിച്ചു. ആ കൂട്ടത്തിൽ ഈ സന്ദൎഭത്തിലും നിങ്ങൾ ഇവിടെ വരുവാനും എന്നെ കാണ്മാനും ഇടവരുത്തിയതു് ഈശ്വരൻ തന്നെ!"

വൃ:—"സ്ഥിരതാമസമെന്നുവെയ്ക്കാൻ എനിക്കൊരു സ്ഥലവുമില്ല. അങ്ങിനെ, ആകാശം മേല്ക്കുരയും ഭൂമിശയ്യയുമായി കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന എനിക്കു പുരുഷോത്തമനെ നേരിട്ട ഈ അത്യാപൽക്കരമായ സന്ദൎഭത്തിൽ ഇവിടെ വന്നുചേരുവാനിടയാക്കിയതു ദൈവം തന്നെ!—സംശയമില്ല!—നാം തമ്മിൽ കണ്ടതു പ്രതാപഗിരിയുടെ സമീപമുള്ള കാട്ടിൽ വെച്ചായിരുന്നു. പിന്നെ ഞാൻ ഓരോ സ്ഥലങ്ങളിൽ നടന്നു, ഒടുവിൽ ചന്ദ്രസേനനെ രക്ഷിപ്പാൻ സന്നദ്ധയായി ആ നിവൃ

രന്മാരായ മണിപുരന്മാരുടെ കോട്ടയിൽ എത്തി. അതു പുരുഷോത്തമ—നിന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ വേണ്ടി തന്നെ ആയിരുന്നു എന്നു പറയാം. അങ്ങിനെ ശ്രമിപ്പാൻ എനിക്കിടയായതു യാദൃച്ഛികമായിട്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു അതു ദൈവേച്ഛയെന്നേ വയ്യാനുള്ളൂ. അന്നു ശിവാജി ഞങ്ങളുടെ ആയുധബലംകൊണ്ടു ഞങ്ങളെ രക്ഷിച്ചു. അതിൽ പിന്നെ ആ സ്ഥലങ്ങളിൽ പോകാറില്ല. ഇയ്യിടെ കുറെ നാളായിട്ട് ഇവിടങ്ങളിലാണ് എന്റെ സഞ്ചാരം. ഞാൻ വന്നതിന്റെ പിറേറദിവസം വെളുപ്പിനു ഞാൻ എണീററു പുറത്തുവന്നു നോക്കി—അതു വിചാരിക്കുമ്പോൾ എന്റെ ദേഹം തളരുന്നു.—ഞാൻ എന്തിനു പറയുന്നു?—നിന്റെ അപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതി എന്തായിരുന്നിരിക്കാമെന്നു തന്നത്താൻ ഊഹിച്ചുനോക്കുക!—അതിരിക്കട്ടെ, നിന്റെ സുഖക്കേടിന്റെ ഇടയിൽ നിന്റെ മനസ്സിനു ഒട്ടുറെ സ്വൈരമില്ലായ്മ ഉണ്ടെന്നു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കി.—എന്റെ സഹായംകൊണ്ടു വല്ലതും നിർവഹിപ്പാനുണ്ടെങ്കിൽ അതു വിട്ടു പറയണം.—ഞാൻ സാധിച്ചുതരാം.—ഈ നാടെല്ലാം ഞാൻ അലഞ്ഞുതിരിഞ്ഞതു് നിന്നെ അന്വേഷിച്ചായിരുന്നു.—എന്നു പറഞ്ഞാൽ പക്ഷെ—"

എന്നിത്രയും ആ വൃദ്ധ പറഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു, പുരുഷോത്തമന്റെ ആലോചനകൾക്ക് സൈ്ഥര്യം ഉണ്ടായി തുടങ്ങിയതുകൊണ്ടു—"എന്നെ അന്വേഷിച്ചോ?" എന്ന് ആ യുവാവു ചോദിച്ചു.

"അതേ—നിന്നെ അന്വേഷിച്ചുതന്നെ"—എന്നു വൃദ്ധ മുമ്പു പറഞ്ഞതിനെ ഒന്നുകൂടി ഉറപ്പിച്ചുപറഞ്ഞു.

പുരു:—"എന്റെ ജീവിതകാലത്തിനിടയിൽ—(ലോകം ഞാൻ അറിഞ്ഞുതുടങ്ങുന്നതേയുള്ളൂ എങ്കിലും) ഞാൻ പലപ്രകാരത്തിലുള്ള കഷ്ടാവസ്ഥകളിൽ കുടുങ്ങിയതുകൊണ്ടു മനുഷ്യരെപ്പററി എനിക്ക് അവിശ്വാസം തോന്നിപ്പോകുവാനാണ് ഇടയായതു. നാം തമ്മിലുള്ള പരിചയക്കുറവിനെ

പ്പററി ആലോചിച്ചിട്ട് എന്നെ അന്വേഷിച്ച നടപ്പാനു ള്ള പ്രത്യേക ആവശ്യം എന്തായിരുന്നു എന്നാണു സംശ യിച്ചത്."

വൃദ്ധ.—"അങ്ങിനെ തോന്നും!—വാസ്തവംതന്നെ!—ലോകത്തെ വിശ്വസിപ്പാൻ പാടില്ലാതെ വന്നുപോകുന്നു. മനുഷ്യർ തമ്മിൽ എത്ര രക്തസംബന്ധപ്പെട്ടവരായിരുന്നാലും, ചി ല വിഷയങ്ങളിൽ സ്വാർത്ഥപരതകൊണ്ടോ അന്ധവി ശ്വാസംകൊണ്ടോ ബുദ്ധി ചലിച്ച, അവരുടെ കടമയേ യും, ലോകത്തേയും, സ്നേഹത്തേയും മറന്നു വെറും വിശേ ഷജ്ഞാനമില്ലാത്ത മൃഗങ്ങളെപ്പോലെ പ്രവൎത്തിച്ചു പോ കുന്നു. ഇതും അത്ഭുതമല്ലെന്നാണു ഞാൻ പറയുന്നത്. ഈവിധം പാപകൎമ്മങ്ങളിൽ ആസക്തന്മാരായി ഭവിച്ച വർ ലോകത്തില്ലെങ്കിൽ നാം സൽകൎമ്മങ്ങളെ തിരിച്ചറിയു ന്നതെങ്ങിനെ? അതുകൊണ്ടു, കുഞ്ഞേ, നിനക്കു ലോകത്തെ പ്പററി അവിശ്വാസം തോന്നിയാലും പ്രപഞ്ചാവസ്ഥയ്ക്ക് ആ മാതിരിക്കാരും വേണമെന്നാണ് എൻെറ അഭിപ്രായം. നിൻെറ അവിശ്വാസംകൊണ്ടു നിന്നേയും നീ അവിശ്വ സിച്ചുവെന്നു വന്നുകൂട—എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, നിൻെറ ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതികൊണ്ട് നിനക്കു നിന്നെ അറിവാൻ പാടില്ലാതെയാണിരിക്കുന്നത്—കുഞ്ഞേ! എനിക്കു നിന്നെ അറിയാം!—ഇതു ഞാൻ കുറേ മുമ്പു പറഞ്ഞുവല്ലൊ?"

പുത്രി:—"വെറും നിരാശ്രയാവസ്ഥയിൽ ഇരിക്കുന്ന എന്നെ നി ങ്ങൾക്കറിയാമെന്നു പറഞ്ഞാൽ വിശ്വസിക്കുന്നതെങ്ങി നെ?—അമ്മേ—നിങ്ങൾക്കു എന്നെപ്പററി ഒരറിവുമില്ല ത്തതുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ നിങ്ങൾ പറയുകയാണ്. എനി ക്ക് എൻെറ അച്ഛനാരെന്നൊ, അമ്മ ആരെന്നൊ അ റിഞ്ഞുകൂട. ഞാൻ കൈക്കുഞ്ഞായിരുന്നപ്പോൾ എന്നെ വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിൻെറ കൊട്ടാരവാതിലിൽ ആരോ കൊ ണ്ടുപോയി ഇട്ടേച്ചു പൊയ്ക്കളഞ്ഞുപോലും. പിന്നെ വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിൻെറ ഭാൎയ്യ എടുത്ത് എന്നെ വളൎത്തി.

എനിക്ക് ആറുവയസ്സു പ്രായമായപ്പോൾ അവർ മരിച്ചു. അതിന്റെശേഷം വിശ്വന്തൻപ്രഭു എന്നെ ഇത്രത്തോളം വളർത്തി. ഇങ്ങിനെയാണ എന്റെ സ്ഥിതി.''

ഇത്രയും പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു വൃദ്ധയ്ക്കു ദുസ്സഹമായി ഭവിച്ച വ്യസനത്താൽ മാറത്തടിച്ചുംകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു:—

"നിന്റെ വാക്കുകൾ എന്റെ ഹൃദയത്തെ പിളൎക്കുന്നു. നിന്നെനിനക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടാ എന്ന് ഞാൻ ആവൎത്തിച്ചുപറയുന്നു!— എനിക്കു നിന്നെ അറിയാമെന്നു പറഞ്ഞതു നിന്നെപ്പറ്റിയുള്ള വിവരങ്ങൾ എനിക്കസ്പഷ്ടമായിട്ടറിയാമെന്നുള്ളതുകൊണ്ടാണ്''

പുരു:—"അങ്ങിനെ ആയിരുന്നാൽ ഈ പിറികയൊന്നും കൂടാതെ എന്നോട് എല്ലാം പറയാമായിരുന്നല്ലോ? എനിക്കു അറിവായതുമുതൽ ഞാൻ എന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാർ ആരാണെന്നറിവാൻ ആഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവനാണ് —എന്റെ അമ്മ— അതു മാത്രമെങ്കിലും എന്നോടു പറയണേ"

വൃദ്ധ:—"പറയണമെങ്കിൽ കുറെ അധികമുണ്ട്. കുഞ്ഞിനോടു ഞാൻ എല്ലാം പറയാം; നിന്റെ സുഖക്കേട് ഒന്നു ഭേദംവന്നുകൊള്ളട്ടെ—നിന്റെ ആശയെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുവാൻ ഈ സന്ദൎഭത്തിലിടകൊടുത്തതു് എന്റെ ആലോചനക്കുറവുകൊണ്ടാണ്.—കുഞ്ഞെ, നിന്റെ ആപത്തുനീങ്ങി നീ രക്ഷപ്പെട്ടു എന്നു കണ്ടപ്പോൾ സന്തോഷംകൊണ്ടു ഞാൻ മതിമറന്നുപോയി.—ആകട്ടെ, ഇത്രയും ഞാൻ പറഞ്ഞുപോയ സ്ഥിതിക്കു നിന്റെ മനസ്സിനു സമാധാനം ഉണ്ടാകുവാൻ വേണ്ടി നിന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാരെപ്പറ്റി മാത്രം പറയാം.—നീ രാജതുല്യനായ ഒരാളിന്റെ മകനാണ്. മാതാവും അതുപോലെ ഒരുമാന്യകുടുംബത്തിൽചേൎന്ന സ്ത്രീയാണ്. അവർ രണ്ടുപേരും ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇനി ശേഷം വിവരങ്ങൾ പിന്നെപ്പറയാം."

തന്റെ ജനനത്തെപ്പറ്റി കേട്ടിടത്തോളം സമാധാനവും, ആ വൃദ്ധ വാസ്തവം പറഞ്ഞതായിരുന്നുവെങ്കിൽ തന്റെ മാതാ

പിതാക്കന്മാരെ അധികം താമസിയാതെ കാണ്മാനിടവരുമെന്നു വിചാരിച്ചുണ്ടായ സന്തോഷവും, ഇനിമേൽ തനിക്കു നിൎഭയം ലോകരോടു സഹവസിപ്പാറായല്ലോ എന്നു കരുതി സ്ഥൈൎയ്യവും, ഇതിനുമുമ്പു തന്നേയും താരയേയും അടുപ്പിക്കാത്തവിധം ഉണ്ടായിരുന്ന പ്രതിബന്ധം നിശ്ശേഷം നീങ്ങിയെന്നു തോന്നുകയാലുണ്ടായ പരമാനന്ദവുംകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ സ്വല്പനേരം വിചാരമഗ്നനായി കിടന്നു. വീണ്ടും ചിലസംശയങ്ങൾ തോന്നുകയാൽ:—

പുരു:—"നിങ്ങൾ എന്നെ സംബന്ധിച്ചു പറഞ്ഞതുപോലെ എനിക്കു മാതാപിതാക്കന്മാരുണ്ടെങ്കിൽ ദൈവാധീനം തന്നെ. തൽകാലാവസ്ഥ പണ്ടത്തിലും വ്യത്യാസമില്ലല്ലോ —എല്ലാം ദൈവേച്ഛപോലെയാകട്ടെ.—നിങ്ങൾക്കു എന്നോടു തോന്നീട്ടുള്ള അളവററ കരുണയ്ക്കു എന്നാൽ എന്തു പ്രത്യുപകാരമാണ് ചെയ്യാൻ കഴിയുന്നതു്?"

വൃ:—"ഞാൻ പറഞ്ഞതു് അത്ര വിശ്വസിച്ചില്ലായിരിക്കാം!—ഒരു ഭ്രാന്തി എന്തോ പുലമ്പി എന്നാണു വിചാരിക്കുന്നതു്. ആ സംശയം വേണ്ട!-പുരുഷോത്തമ! ഞാൻ പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണ്! എന്റെ ബുദ്ധിക്കു മാലിന്യം ഭവിച്ചിട്ടില്ലെന്നു എന്റെ പ്രവൃത്തികൊണ്ടു അറിവാൻ പാടില്ലേ? —ഇതിരിക്കട്ടെ, നിന്റെ മുഖഭാവം കണ്ടിട്ടു വളരെ വിചാരം ബാധിച്ചിട്ടുള്ള പ്രകാരം തോന്നുന്നു. മാതാപിതാക്കന്മാരെപ്പററിയാണെങ്കിൽ അവരെ നിനക്കു താമസിയാതെ കാണ്മാൻ കഴിയുമെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു സമാധാനപ്പെടണം. —പിന്നെ വിശ്വന്റെ മകളെപ്പററി ആയിരിക്കാം.—എന്തിനു മുഖം തിരിക്കുന്നു?—ഈ കാൎയ്യത്തിൽ ലജ്ജ എന്തിനു?—നിന്ദ്യമല്ലാത്ത സ്നേഹമോ, ഒരു സുന്ദരിയോടുള്ള ഹാൎദ്ദമായ പ്രേമമോ ഒരിക്കലും ലജ്ജാവഹമല്ല—എന്റെ കുഞ്ഞു് അശേഷം സംശയിക്കേണ്ട!—ആ പെൺകുട്ടി നിന്റേതുതന്നെ!—അതിനു വേണമെങ്കിൽ ഒരു സത്യവും ചെയ്തുതരാം."

പുരു:—“നിങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹം കൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ തോന്നിപ്പോകുന്നതാണ്. എന്നോടു നിങ്ങൾക്കിത്ര സ്നേഹം തോന്നിയതിന്നു് എന്റെ ഈ സ്ഥിതിക്കു ഞാൻ എന്തു പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യേണ്ടു?”

വൃദ്ധ:—“പ്രത്യുപകാരമോ—നന്നായി!—ഞാൻ അതു് ഇച്ഛിക്കുന്നില്ല!—“സാധുഭ്രാന്തി” എന്നു പറയുന്നതിലും വ്യക്തമായി നീ എന്നെ നോക്കുന്നല്ലൊ?—ചില സമയത്തു് എന്നെ തപിപ്പിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളെപ്പററി കുറെ അധികം വിചാരിച്ചുപോകും.—അപ്പോൾ എന്നെ കാണുന്നവൎക്കു പക്ഷെ, ഭ്രാന്തിയെന്നു സംശയിപ്പാൻ ഇടയുണ്ടു്. ആ കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി സവിസ്തരം നിന്നോടു പറയുമ്പോൾ ഞാൻ ഭ്രാന്തിയോ അല്ലയോ എന്നു മനസ്സിലാക്കാം.”

വൃദ്ധയുടെ വാക്കുകൾകൊണ്ടു് ആ സ്ത്രീക്കു ഏതോ ഏകവിഷയത്തെപ്പററിബുദ്ധിക്കു ചാപല്യം നേരിട്ടിരിക്കാമെന്നു പുരുഷോത്തമൻ വിചാരിച്ചു. എന്നിരുന്നാലും അവരെ വിശ്വസിക്കാമെന്നുറച്ചുകൊണ്ടു് ആ യുവാവു ശിവാജിക്കു നേരിട്ട വിപത്തിനെപ്പററി എല്ലാം പറഞ്ഞു. എന്നിട്ടു ശിവാജിയുടെ സൈന്യത്തിൽ ചേൎന്ന ഭടന്മാരോടോ അല്ലെങ്കിൽ മിത്രജനങ്ങളോടോ അദ്ദേഹത്തിന്നു നേരിട്ട വിപത്തിനെപ്പററി പറയണമെന്നപേക്ഷിച്ചു.

വൃദ്ധ:—“നിനക്കുവേണ്ടി ഞാൻ ഇതെല്ലാം സാധിച്ചു് കഴിയുന്നത്ര വേഗം വരാം. എന്നാൽ ഞാൻ മടങ്ങി എത്തുവാൻ പക്ഷെ നാൾതാമസം വന്നേയ്ക്കാമെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു് ഈ സ്ഥലത്തു നിസ്സഹായനായി നീ താമസിപ്പാൻ പാടില്ല. കുറെ അകലെ ഈ കാട്ടിൽതന്നെ ഒരിടയൻ താമസിക്കുന്നുണ്ടു്. അവൻ വിശ്വസ്തനാണ്. നമുക്കു് അങ്ങോട്ടു പോകാം.”

അമ്പത്തിനാലാം അദ്ധ്യായം.

വൃദ്ധ പോയിട്ടു ദിവസം അഞ്ചോളമായി. പുരുഷോത്ത മൻ വൎത്തമാനങ്ങൾ അറിവാൻ അക്ഷമനായി കാത്തിരുന്നു. ആ യുവാവിന്നു ദിവസങ്ങൾ പോകുന്തോറും അസ്വാസ്ഥ്യം വൎദ്ധി ച്ചുതുടങ്ങി. ആട്ടിടയൻ ദിവസംപ്രതി വയ്യിട്ടു വരുമ്പോൾ അ വനോടു വിശേഷവൎത്തമാനങ്ങളെപ്പററി ചോദിക്കാറുണ്ടായി രുന്നു. ആടു കുഴിയിൽ വീണതിനെ എടുപ്പാൻ വേണ്ടിവന്ന ശ്ര മത്തേപ്പററിയൊ ആട്ടിൻപററത്തിൽ നിന്നു പിരിഞ്ഞുപോയ ആട്ടിനെ തിരിച്ചു കൊണ്ടുവന്ന തന്റെ പട്ടിയുടെ സാമൎത്ഥ്യത്തെ ക്കുറിച്ചൊ ആയിരുന്നു അവന്റെ വൎത്തമാനങ്ങൾ. രാജ്യാവ സ്ഥ തലകീഴായി മറിഞ്ഞാലും, ആരു് ഏതു രാജ്യം അപഹരി ച്ചാലും സ്വേച്ഛാനുസരണം വനങ്ങളിൽ തന്റെ ആടുകളെ നട ത്തി തീററിച്ചു നിൎവ്വിചാരമായി വൃക്ഷച്ഛായയിൽ ഇരുന്നു പാ ട്ടുപാടി ദിവസം കഴിക്കുന്ന ആട്ടിടയന്നു രാജ്യവൎത്തമാനം അറി യേണ്ട ആവശ്യമുണ്ടൊ? ഇങ്ങിനെ രണ്ടുദിവസങ്ങൾകൂടി കഴി ഞ്ഞപ്പോൾ ഒരു ദിവസം വൈകുന്നേരത്തു വൃദ്ധ ഓടിവിയൎത്തു ക്ഷീണിച്ചു പുരുഷോത്തമന്റെ മുമ്പിൽവന്നു വീണു. ആ യുവാ വു വൎത്തമാനങ്ങൾ അറിവാൻ വൈകിയിരിക്കയാണെന്നറിയാമായി രുന്നതുകൊണ്ടു് അവൾ കിതച്ചിട്ടു പ്രയാസത്തോടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

"ശിവാജിയെ ബീജപുരിയിൽ തടവിൽ പാൎപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അവിടത്തെ ന്യായാധിപന്മാർ കൊട്ടാരത്തിന്റെ മുൻവശത്തുള്ള മൈദാനത്തു വെച്ചു എല്ലാവരും കാണത്തക്കവിധം വാൾ കൊ ണ്ടു് അദ്ദേഹത്തെ വെട്ടിക്കൊല്ലണമെന്നു വിധി പ്രസ്താവിച്ചുപോ ലും. ഇതുകൊണ്ടു മഹാരാഷ്ട്രജനസമൂഹം എന്നല്ല ഇതരവൎഗ്ഗക്കാരും ഒന്നിളകിയിരിക്കുന്നു. ജ്യോതിപ്പുരിയിലെ വീരരാജൻ, സിന്ധുരാജൻ, മുതലായവർ അവരവരുടെ രാജ്യങ്ങളിലേക്ക ഓടിപ്പോയിരിക്കുന്നു. ശിവാജിയെ തരത്തിൽ പിടികിട്ടിയതുകൊണ്ടു മഹമ്മദീയൎക്ക അത്യു ത്സാഹം തന്നെ. ശിവാജിയെ ഇങ്ങിനെ വധിപ്പാൻ വിധികല്പിച്ചതു് ചില ഉദ്ദേശങ്ങളോടുകൂടിയാണു്. മഹാരാഷ്ട്രനായകന്മാരിൽ ചി

ത്തിമാനും യുദ്ധവീരനുമായ ശിവാജിയെ ഇങ്ങിനെ കൊന്നാൽ മ റവുള്ളവൎക്ക ഭയം ജനിക്കുമെന്നു ഒന്നു്; പിന്നെ ഇപ്പോൾ ഹിന്ദുമ താനുസാരികളായ പ്രജകളുടെ ഇടയിൽ ക്ഷോഭം വൎദ്ധിച്ചുവരുന്ന പ്രകാരം ചക്രവൎത്തിക്കറിയാമെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു് അവരെ ഭഗ്നോ ത്സാഹികളാക്കിത്തീൎത്തിട്ടു പാട്ടിലാക്കണമെന്നു വേറൊന്നു;—ഇ ങ്ങിനെയെല്ലാമാണത്രെ അവരുടെ വിചാരങ്ങൾ. ശിവാജിയു ടെ കൂടെയുണ്ടായിരുന്നയാൾ ആരായിരുന്നുവെന്നു അദ്ദേഹം പറ ഞ്ഞില്ല. അതുകൊണ്ടു് ആയാളെ അറിഞ്ഞു പറയുന്നവൎക്കു് ആ യിരം മോഹർ ഇനാം കൊടുക്കുന്നതാണെന്നു വിളംബരം പ്രസി ദ്ധം ചെയ്തിരിക്കുന്നു."

വൃദ്ധ പറഞ്ഞ വൎത്തമാനങ്ങൾ കേട്ടിട്ടു് ദുസ്സഹമായ കോ പം ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ശിവാജിയുടെ ദേഹത്തു ആ നീചന്മാർ തൊടുകയൊ? —ആ മഹാനുഭാവന്നു് അപമൃത്യുഭവിപ്പിക്കയോ?—ഒരിക്കലുംചെ യ്കയില്ല! അതിന്നു ശ്രമിച്ചവരെ ആരാണെന്നറിഞ്ഞു് അവരോടു പ കരംവീടാൻ ഈശ്വരൻ കടാക്ഷിക്കട്ടെ!"

വൃ:—"പുരുഷോത്തമ—കുഞ്ഞെ—നീ എന്തു ചെയ്യാനാണു ഭാ വം? നിന്റെ രക്ഷയ്ക്കു നീ വഴിനോക്കാതെ ചക്രവൎത്തി യോടു നേരിടുവാൻ തുടങ്ങിയാൽ ആപത്തു പിണയുമല്ലൊ? എന്തു ഭ്രാന്താണു് ആ വിചാരം?—ശിവാജി കേമനാണു സംശയമില്ല. അദ്ദേഹത്തെപ്പോലും ചക്രവൎത്തിയുടെ ആ ജ്ഞാപ്രകാരം ഇതാ കൊല്ലുവാൻ തുടങ്ങുന്നു. അങ്ങിനെ യുള്ള കാലമാണിതു്?—കുഞ്ഞെ, നീ നിന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ വഴിനോക്കിക്കോ."

പുരു:—"എന്റെ രക്ഷയെ സംബന്ധിച്ചുള്ള ഭയംകൊണ്ടാണു് നിങ്ങൾ അങ്ങിനെ പറയുന്നതു്—ക്ഷമിക്കുവിൻ, ധൃതി കൂട്ടാൻ വരട്ടെ!—വിശ്വനാഥൻപ്രഭുവിനെ പററി അവർ എന്തു വിചാരിക്കുന്നു എന്നു കേട്ടൊ?"

വൃ:—"ഒ—അതു പറഞ്ഞില്ലല്ലൊ? വിശ്വനാഥന്റെ സ്നേഹിതന്മാ രാണു ശിവാജി മുതൽപേരെന്നു് അവൎക്കുആദ്യമെ ഉള്ള വി ശ്വാസമാണു്. കൊടിക്കൂറകൊണ്ടുപോകുവാൻ ഉത്സാഹിച്ച

ക്രട്ടത്തിൽ അദ്ദേഹവും ഉണ്ടായിരുന്നുവെന്ന് ഒരു വൎത്ത മാനം അവിടങ്ങളിൽ അവർ പരത്തീട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം കഠിനമായ നടപടി നടത്തുവാൻ അവർ സംശയിക്കുന്നു. പക്ഷെ അവർ കരുതുന്നതു് ഓരോരുത്തരെ ആയിട്ടു തീൎക്കാമെന്നാണു പോലും."

പുര:—"അവർ അങ്ങിനെ വിചാരിക്കുമെന്നാണ് എന്റെയും അഭിപ്രായം—പിന്നെ?"

വൃ:—"ശിവാജിയുടെ സേനാനായകന്മാരിൽ ഏതാനും പേരും സൈന്യവും വേഷപ്രച്ഛന്നന്മാരായി ബീജപുരിയിൽ നടക്കുന്നുണ്ടു്. ശിവാജിയെ കൊല്ലുവാൻ പോകുന്ന ദിവസം, പക്ഷെ, ഒരു വലുതായ കലഹം നേരിട്ടേയ്ക്കുമെന്നാണു കേട്ടതു്. ഈ സംശയംകൊണ്ടു് ഒരു സൈന്യവിഭാഗത്തെ ബീജപുരിയിൽ, ചക്രവൎത്തിയുടെ ആജ്ഞാപ്രകാരം വരുത്തീട്ടുണ്ടു്. ഇതു് ഇങ്ങിനെ എല്ലാം നടക്കുന്നു. പിന്നെ നീയെന്തിനു കുഞ്ഞെ ശിവാജിയെ രക്ഷിപ്പാനുദ്ദേശിക്കുന്നതു്?—അതിലേയ്ക്കു വേറെ ആളുണ്ടല്ലൊ?—നീ ഒരു ബാലനാണ്. വൃഥാ ആപത്തിൽ ചാടുവാൻ വഴിതേടുന്നതു ശരിയല്ല. ഒരാപത്തുപററികഴിഞ്ഞു. നീ കണ്ണുതുറന്നിട്ടു ഒരാഴ്ചകഴിഞ്ഞതെയുള്ളു."

പുര:—"എന്താണ്?—ശിവാജിയെ കൊല്ലുവാൻ തള്ളിവിട്ടേച്ചു ഞാൻ സ്വസ്ഥനായിട്ടിരിക്കണം—അല്ലെ?—അതൊരു കാലവും ഞാൻ ചെയ്കയില്ല!—എന്നെക്കുറിച്ചു സ്നേഹമുണ്ടെങ്കിൽ ഇക്കാൎയ്യത്തിൽ നിങ്ങൾ നിൎബ്ബന്ധിക്കരുതു്. ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ ആ മഹാനുഭാവനെ കൊല്ലുവാൻ സമ്മതിക്കയില്ല. ധവലത്പുരിയിൽനിന്നു കൊടിക്കൂറയെ ബീജപുരിയിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകണമെന്നു നിൎബ്ബന്ധിച്ചവൻ ഞാനാണ്. അദ്ദേഹം എന്നോടുകൂടി സഹായത്തിനു വന്നതുകൊണ്ടാണ് ഈ വിപത്തു് അദ്ദേഹത്തിനു നേരിട്ടതു്. അതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തെ തനി

ച്ചു വിട്ടിട്ടു ഞാൻ സ്വസ്ഥനായിട്ടിരിക്കയെന്നുള്ളതു ഹീന കൃത്യമാണ്."

പുരുഷോത്തമന്റെ ഈ നിശ്ചയം കേട്ടു വ്യസനാക്രാന്തയായ വൃദ്ധ തൊണ്ട വിറച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നീ എന്തുചെയ്യാനാണ ഭാവം?—പുരുഷോത്തമ!—സ്വയംകൃതാനത്ഥം വരുത്തരുതെ. നീ ശൂരൻതന്നെ. എന്നാൽ ശൌര്യത്തിൽകൂടി ബുദ്ധിയും ഉപയോഗിച്ചെങ്കിലേ അതിന്ന മഹിമയുള്ളു. കുഞ്ഞേ നീ ജീവിച്ചിരിക്കേണ്ടതായുള്ള കാര്യങ്ങൾ പലതുമുണ്ട്."

ഇതു താരയെ സൂചിപ്പിച്ച് ആ സ്ത്രീ പറഞ്ഞതായിരുന്നുവെന്നു പുരുഷോത്തമൻ ഊഹിച്ചിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

"ആകട്ടെ, ശിവാജിയെ നിസ്സഹായനായി വിട്ടേച്ചു ഞാൻ പൊയ്ക്കളഞ്ഞു എന്നു താര കേട്ടാൽ എന്നെ ഹസിക്കയല്ലാതെ ശ്ലാഘിക്കുകയില്ല."

വൃദ്ധ:—"സിദ്ധാന്തി!—സിദ്ധാന്തി!—എന്തു പറഞ്ഞിട്ടുംകേൾക്കുന്നില്ല!—ആകട്ടെ നീ ഈ കാര്യത്തിൽ എന്തുചെയ്യാനാണ ഭാവം എന്ന് എന്നോടു പറഞ്ഞാൽ നിനക്ക് ആപത്തു പിണയാതിരിപ്പാൻ വേണ്ട മാർഗ്ഗം ഞാനും നോക്കാം."

പുരു:—"ആകട്ടെ, പറയാം. ശിവാജിയെ എപ്പോഴാണ കൊല്ലുവാൻ അവർ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളതു്?—"

വൃദ്ധ:—"മറ്റെന്നാൾ രാവിലെ ഏഴുമണിക്കാണപോലും."

"എന്നാൽ നാളെ രാത്രിയിൽ വേഷച്ഛന്നനായിട്ടു ഞാൻ അവിടെ പോകും." എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു വൃദ്ധയുടെ ചെവിയിൽ സ്വകാര്യമായി ആ യുവാവ് എന്തോ വത്തമാനം പറഞ്ഞു. അതിനിടയിൽ ആ സ്ത്രീ ഞെട്ടി ഒന്നുരണ്ടുപ്രാവശ്യം പുരുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തു നോക്കിപ്പോയി. പുരുഷോത്തമൻ വത്തമാനം അവസാനിപ്പിച്ചപ്പോൾ വൃദ്ധയൊരു ദീർഘനിശ്വാസം ചെയ്തു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"കുഞ്ഞേ ഇതെന്തുസാഹസമാണ നീ ചെയ്വാൻ തുടങ്ങുന്നതു്. സിംഹക്കൂട്ടിൽ തലയിടുവാൻ തുടങ്ങുന്നതുപോലെയാണ്

—ഇപ്പോൾ നിന്നെപ്പററി ആൎക്കും സംശയമില്ല. ഇനി നി ൻെറ ഈ പ്രവൃത്തിയിൽ അപജയം നേരിട്ടുപോയാൽ പിന്ന ത്തെ കഥ പ്രത്യേകം പറയണമെന്നുണ്ടോ?—നല്ല കുഞ്ഞു്—ജ ന്മം പാഴായിപ്പോകുമല്ലൊ!"

പുരു:—"ഞാൻ ഒരാളെ കുടുക്കിലാക്കി. ഇനി ആയാളെ രക്ഷി പ്പാൻ എന്നാൽ കഴിയുന്ന പ്രയത്നം ചെയ്യാതെ അടങ്ങുക യില്ല!—ഞാൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം നിങ്ങൾ സഹായിക്കാമെ ങ്കിൽ അങ്ങിനെ ചെയ്യണം. എന്നെ അധൈൎയ്യപ്പെടുത്ത ത്തക്ക വാക്കുകളൊന്നും പറയരുതു്. നമ്മുടെ കടമ നാം ചെയ്യുകയെന്നേയുള്ളു. പിന്നെ ദൈവേച്ഛപോലെ വരും"

വൃ:—"അങ്ങിനെയാകട്ടെ—എന്നാലും പുരുഷോത്തമാ നിന്നോ ട്ട് എനിക്കു പറയാനുള്ള സംഗതികളുടെ ഗൌരവം ആ ലോചിക്കുമ്പോൾ—എന്തിന്—ഞാനിപ്പോൾ ഒന്നും പറ യുന്നില്ല. നിനക്ക് എന്താപത്തുവന്നാലും ശിവാജിയെ ര ക്ഷിച്ചേ മതിയാവൂ എന്നു സിദ്ധാന്തിക്കുന്നതു് നിൻെറ വി ദ്യാവിശേഷമാണ്."

ഇപ്രകാരം വൃദ്ധ ഓരോന്നു പുലമ്പിക്കൊണ്ടിരുന്നതിനിട യിൽ ആട്ടിടയൻ വന്നതു കണ്ടിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ അവനെവി ളിച്ച് ഇങ്ങിനേ ചോദിച്ചു:—

"എടോ—താൻെറ ഉടുപ്പും തൊപ്പിയും ആ തലയിൽ കെ ട്ടും എനിക്കു തരുമോ? തനിക്കു വേറെ ഉണ്ടെങ്കിൽ അതു കിട്ടി യാലും മതി. അതിനുള്ള വിലയ്ക്കു പുറമേ തനിക്കു സമ്മാനവും തരാം—ഇതാ വാങ്ങിക്കൊള്ളു."

ആ ആട്ടിടയൻ അതിനു മുമ്പ് ഒരിക്കലും ധാരാളം സ്വൎണ്ണ നാണയങ്ങൾ കണ്ടിട്ടില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻെറ സമ്മാനം അവനെ ഏററവും വിസ്മയിപ്പിച്ചു. ആദ്യം ഉണ്ടായ സംഭ്രമത്തിൽ നിന്നു കുറേ ശാന്തനായപ്പോൾ അവൻ പുരുഷോ ത്തമൻെറ രണ്ടു കൈകളേയും ആദരവോടുകൂടി പിടിച്ചുകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനേപറഞ്ഞു:—

"യജമാനു തോന്നിയ ദയയ്ക്കു ദൈവം അവിടത്തേയ്ക്കു മേൽക്കുമേൽ ശ്രേയസ്സു തരട്ടെ!—ഈ ധനം ഇപ്പോൾ എനിക്കു വേണ്ടാ. എന്റെ സർവ്വവും അവിടത്തേയ്ക്കു് അധീനമെന്നു വിചാരിച്ചുകൊള്ളണം. ഇതിലേയ്ക്കു യാതൊരു പ്രതിഫലം എനിക്കു സ്വീകരിപ്പാൻ പാടില്ലാ." എന്നു പറഞ്ഞു് അവൻ ആ സമ്മാനത്തെ പുരുഷോത്തമന്റെ കയ്യിൽ തിരിച്ചിടുവാൻ ശ്രമിച്ചു.

പുരു:—"ഈ ധനത്തെ ഞാൻ സന്തോഷത്തോടുകൂടി തന്നതാണ്. താൻ ദരിദ്രനായിരുന്നിട്ടും എനിക്കു ബുദ്ധിമുട്ടു നേരിടരുതെന്നു കരുതി ധനത്തെ തിരിയെ തരണമെന്നു തോന്നിയതുപോലെ ഉയൎന്ന തരക്കാൎക്കു ഉണ്ടാവാൻ പ്രയാസം. താൻ ഒരു മഹാമനസ്കനാണ്—എന്റെ കൈവശം ധാരാളം ധനമുണ്ട്—ഇതാനോക്കൂ!" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് ആ യുവാവു തന്റെ ഉടുപ്പിനുള്ളിൽ നിന്നു രണ്ടു മടിശ്ശീലനിറച്ചു സ്വൎണ്ണനാണയങ്ങൾ ഇയന്നതിനെ എടുത്തു കാണിച്ചു. അതിന്നുശേഷം ആട്ടിടയൻ സമ്മാനത്തെ ആദരപൂൎവ്വം സ്വീകരിച്ചു. എന്നിട്ട് അവന്റെ നൂതനമായ ഉടുപ്പും തൊപ്പിയും തലയിൽ കെട്ടും മററും പുരുഷോത്തമനു കൊടുത്തു.

ആ രാത്രി കഴിഞ്ഞു് പിറെറന്നാൾ അസ്തമിച്ചു പുരുഷോത്തമനും വൃദ്ധയും ആട്ടിടയനോടു യാത്രപറഞ്ഞു് ബീജപുരിയിലേക്കു യാത്രതിരിച്ചു.

അമ്പത്തിഅഞ്ചാം അദ്ധ്യായം.

ബാലാക്കൻ തന്റെ സ്വൎണ്ണവൎണ്ണത്തോടുകൂടിയ രശ്മികളെക്കൊണ്ടു ബീജപുരിയിലെ കൊട്ടാരത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തുണ്ടായിരുന്ന മൈതാനത്തും അടുത്തുള്ള വീഥികളിലും അണിയായി നിരന്നു നിന്നിരുന്ന ഭടന്മാരുടെ ആയുധങ്ങളെ ഇടിമുഴക്കമില്ലാത്ത മിന്നൽപിണരുകൾ പോലെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു. പ്രഭാതത്തിനു

മുമ്പ് കോട്ടവാതിലുകൾ തുറന്നിട്ടിരുന്നതുകൊണ്ട് അവയിൽ കൂടി അനവധി ജനങ്ങൾ അത്ഭുതപൂർവ്വമായ കാഴ്ചകാണ്മാൻ വന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. കൊട്ടാരത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗത്തു ചക്രവർത്തിയുടെ ധ്വജത്തിൽ ബന്ധിച്ചിരുന്ന കൊടിക്കൂറ ഇളങ്കാററുകൊണ്ട് ചെറിയ തിരകൾ പോലെ ഇളകിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഏതാനും രാജപ്രതിപുരുഷന്മാർ ഈ കാഴ്ച കാണ്മാൻ വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അവർ കൊട്ടാരത്തിന്റെ രണ്ടാംനിലയിലുള്ള ജനലുകളിൽ കൂടി നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അവർ ഇരുന്നതിന്റെ ചുവട്ടിൽ ആയിരത്തിൽപരം ഭയങ്കരന്മാരായ അഫ്ഗാൺ ഭടന്മാർ നിരന്നു നില്പുണ്ടായിരുന്നു. ഈ സൈന്യവിഭാഗവും മററു മുഗൾ സൈന്യവും ശിവാജിയുടേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അശ്വസൈന്യത്തിന്റേയും കരരുചി അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളവരായിരുന്നതുകൊണ്ട് വെടിമരുന്നും തീയും പോലെ കാര്യം കലാശിക്കകയില്ലയോ എന്ന് അവർക്ക് സംശയമുണ്ടായിരുന്നു.

ജനങ്ങളുടെ തിരക്കുകൊണ്ട് ഉപദ്രവം നേരിടാതെ ഇരിപ്പാൻ മൈദാനത്തിന്റെ മദ്ധ്യഭാഗത്തു വിശാലമായി അഴി അടിച്ച് ഉറപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ നടുവിൽ നാലടി ഉയരത്തിൽ ഒരു തട്ടുപണിചെയ്തു് അതിൽ ഇരുപത്തുവണ്ണം അരക്കോൽ കിളരമുള്ള ഒരു മരക്കററിയും വെച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

ശിവാജിയെ കൊല്ലുവാൻ വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ഇപ്രകാരമെല്ലാമായിരുന്നു അവിടെ കണ്ടതു്. ബീജപുരിയിലെ രാജപ്രതിപുരുഷൻ ഒരു ഭടനെ അയച്ചു സമയമായി എന്നറിയപ്പെടുത്തിയ ഉടൻ കൊട്ടാരത്തിന്റെ ഒരററത്തുനിന്നും വാതിൽതുറന്ന് ഒരു വല്യ വാളുമായി ഒരുവനും ഏതാനും ഭടന്മാരും പുറത്തു വന്നു. ആ വാൾ ധരിച്ചിരുന്നവന്റെ കറുത്ത നിറവും, പ്രാകൃത വേഷവും, കറുത്തതുണികൊണ്ടുള്ള മുഖപടത്താൽ മുഖം മറച്ചിരുന്നതിന്റെ ഇരുവശങ്ങളിലും കവിൾത്തടങ്ങളെ കവിഞ്ഞു കാണാമായിരുന്ന മേൽമീശയും, ദീർഘകായവും, നീണ്ടുരുണ്ട് ഉറപ്പുള്ള കൈകൾകൊണ്ടു ഖഡ്ഗത്തിന്റെ മുഷ്ടിയിലും പൃഷ്ഠത്തിലും പിടിച്ചുകൊണ്ടു ആഞ്ഞുള്ള നടപ്പും ആകപ്പാടെ കണ്ടാൽ ആരും ഭയപ്പെടും. അയാളുടെ വരവുകണ്ടപ്പോൾ ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ

നിന്ന്—"ഈ കാലൻ എവിടുന്ന്?—മഹാപാപി!—മഹാപാപി! ഇവൾക്കു ഇവനെ എവിടുന്നു കിട്ടി?" എന്നീവിധം കോപരസപ്രധാനങ്ങളായ ശബ്ദം പൊങ്ങിയതു കേട്ടിട്ട് സേനാനായകന്മാരിൽ ചിലർ ചെന്ന് അതു നിർത്തി. ആ വാറം ധരിച്ചുകൊണ്ടുവന്നവൻ ജനങ്ങൾ പറഞ്ഞതിനെ കേട്ടുവെന്നുപോലും നടിക്കാതെ അയാൾ വന്നക്രമത്തിൽതന്നെ നടന്ന് ഈഷൽ കുലുക്കം കൂടാതെ അവിടേ കെട്ടിയിരുന്ന തട്ടിന്റെ മുകളിൽകയറി വാളിനെ ഊന്നിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ട് ശിവാജിയുടെ വരവിനേയും നോക്കി നില്പായി. ഇത്രയും കഴിഞ്ഞ ഉടൻ കൊട്ടാരത്തിന്റെ പ്രധാന വാതിൽ തുറന്ന് ശിവാജിയേയും കൊണ്ട് അമ്പതു ഖഡ്ഗപാണികളായ ഭടന്മാർ പുറത്തു വന്നതു കണ്ടു. കൊടിക്കൂറയും കൊണ്ടു പോകുംവഴി ഉണ്ടായ യുദ്ധത്തിൽ ശിവാജിയുടെ ഉടുപ്പും വസ്ത്രങ്ങളും കീറിപ്പോയെങ്കിലും അവ രാജത്വമുള്ളവർ ധരിക്കത്തക്കവ ആയിരുന്നു എന്നു തോന്നും. ശിവാജിയുടെ മുഖം വളരെ വിളറിയിരുന്നു. പോർക്കളത്തിൽ തന്റെ അശ്വസൈന്യസമേതം ജീവനെ തൃണതുല്യമായിക്കരുതി മുഗൾസൈന്യനിരയെ ഭേദിപ്പാൻ മനക്കരുത്തുള്ള ശിവാജിക്ക് ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അധൈര്യം ഉണ്ടായി എന്നു പറവാൻ പാടുണ്ടോ?

തന്റെ ജീവാവസാനം വരുത്തുന്നതിനുവേണ്ടി കെട്ടിയുണ്ടാക്കീട്ടുള്ള തട്ടിന്മേൽ ശിവാജി കയറിനിന്ന് ജനക്കൂട്ടത്തിൽനോക്കി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദൃഷ്ടിപതിഞ്ഞഭാഗങ്ങളിൽ ജനങ്ങൾ ഇളകി മുമ്പോട്ടുവലിയുന്നതു അദ്ദേഹത്തിനു കാണാമായിരുന്നു. പിന്നെ അദ്ദേഹം ചക്രവർത്തിയുടെ ഭടന്മാർ എത്രയുണ്ടെന്നുനോക്കി. അവരുടെ സംഖ്യ ഏറക്കുറെ പതിനായിരത്തോളം വരുമെന്നു തോന്നിയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സു മന്ദിച്ചു. ആദ്യത്തെ നോട്ടത്തിൽതന്നെ, തന്റെ സൈന്യത്തിലുള്ള അനേകംഭടന്മാർ വേഷപ്രച്ഛന്നന്മാരായി നിന്നതു കാണുകയാൽ അവരുടെ ഇടയിൽ താനും എത്തി, മുഗൾഭടന്മാരുടെ സംഖ്യ എത്ര കൂടുതലുണ്ടായിരുന്നാലും, അവരെ പെട്ടെന്നു എതിർത്ത് ഒരു നല്ല പാഠം പഠിപ്പിക്കാൻ തരംകിട്ടാതെപോകുന്നല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ച് ശിവാജി ക്ലേശിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ഓരോ വിചാരങ്ങൾ ഉണ്ടായെങ്കിലും

മുഖത്ത് അവയെ ഒന്നും പ്രദൎശിപ്പിക്കാതെ നാലുഭാഗത്തേയ്ക്കുമുള്ള ഗംഭീരതരങ്ങളായ ദൃഷ്ടിപാതങ്ങളെക്കൊണ്ടു ജനങ്ങളെവിസ്മയിപ്പിച്ചു. ശിവാജി തന്നെ കൊല്ലുവാൻ സന്നദ്ധനായി നില്ക്കുന്ന ഭീഷണരൂപൻ ആരെന്നറിവാൻ ആഗ്രഹത്തോടെ അവനോടു ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"എന്നെക്കൊല്ലുവാൻ തയ്യാറായി ഒരുവൻ വന്നിട്ടുണ്ടെന്ന് ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ ഞാൻ അറിഞ്ഞു. അതു പ്രതിഫലത്തെ മാത്രം ഉദ്ദേശിച്ചല്ലെന്നും, ഞാൻ ചെയ്ത ഏതോ കഠിനകൃത്യത്തിന് എന്നോട് ഒരു പകവീടാൻകൂടിയാണെന്നും കേട്ടു. അപ്രകാരമാണെങ്കിൽ താൻ ആരാണെന്നും, എന്നോടു തനിക്ക് ഇത്ര വിരോധം തോന്നുവാൻ ഞാൻ എന്തു ദ്രോഹം പ്രവൎത്തിച്ചുപോയിട്ടുണ്ടെന്നും എന്നോടു പറഞ്ഞാൽ മരിക്കാൻ പോകുന്ന എന്റെ മനസ്സിനു സമാധാനമുണ്ടായിരിക്കും. ഇങ്ങിനെ ഒരു പ്രതിക്രിയയ്ക്ക് ഞാൻ ഒരു ദ്രോഹവും ആരോടും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം!—അഥവാ അങ്ങിനെ ചെയ്തുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, താൻ ആരാണെന്ന് എന്നോടു പറഞ്ഞാൽ തന്നോടു ഞാൻ ക്ഷമായാചനം ചെയ്തേച്ച് മരിക്കാമെന്നു കരുതുന്നു."

തൊണ്ടവിറയലോ താഴ്മയോ കൂടാതെ പറഞ്ഞ ശിവാജിയുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട് ജനങ്ങൾക്കു ആ മഹാനെപ്പററി തോന്നിയ ബഹുമാനത്തിനു അതിരില്ലായിരുന്നു.

ആ ഘാതകൻ ശിവാജി പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ട് ഒരുവിധം കനത്ത ശബ്ദത്തിൽ ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

"അവിടത്തെ ആഗ്രഹപ്രകാരം ഞാൻ പറയാം. എല്ലാവരും കേൾക്കത്തക്കവിധം ഉറക്കെ പറയാമെന്നായിരുന്നു ഞാൻ ആദ്യം വിചാരിച്ചത്. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ അങ്ങിനെ വേണ്ടെന്നുകരുതുകയാൽ അവിടത്തെ അടുക്കൽ രഹസ്യമായി പറഞ്ഞേക്കാം."

എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം അവൻ ശിവാജിയുടെ അടുത്തുചെന്ന് എന്തോ മന്ത്രിച്ചു. അവൻ പറഞ്ഞുതുടങ്ങിയപ്പോൾ തന്നെ ശിവാജിയുടെ നിലയിൽ നിന്നു ഒന്നു ഞെട്ടിയതു് എല്ലാ

വരും കണ്ടു. ഇത്രയും കഴിഞ്ഞു് ഒരു നിമേഷത്തിനിടയിൽ സകലജനങ്ങളും അമ്പരന്നു നിന്നുപോകത്തക്ക ഒരു കാഴ്ചയാണ് അവിടെയുണ്ടായതു്. തന്നെ കൊല്ലുവാൻ വന്നവന്റെ കയ്യിലിരുന്ന വാളിനെ മിന്നൽ പോലെ വേഗത്തിൽ എടുത്തുകൊണ്ടു് ശിവാജിയും അദ്ദേഹത്തോടൊപ്പം തന്റെ അപരിഷ്കൃതമായ ഉടുപ്പിനുള്ളിൽനിന്ന് വലിച്ചെടുത്ത വാളുമായി കൊല്ലുവാൻ വന്നവനും ആ തട്ടിൽനിന്നും താഴത്തു ചാടി. കൊലക്കളത്തിനു ചുററും നിന്നിരുന്ന ഭടന്മാർ സംഭ്രാന്തചിത്തന്മാരായിട്ടു മരപ്പാവകളെപ്പോലെ നിന്നുപോയി. സംഹാരരുദ്രന്മാരെപ്പോലെ എതിരിടുന്നവരെ ഭസ്മീകരിക്കുമെന്നു തോന്നും വിധം വാളുമായി പാഞ്ഞടുക്കുന്ന സിംഹപരാക്രമികളായ ആ രണ്ടു യോദ്ധാക്കളുടേയും ഗതിയെ നിരോധിപ്പാൻ ഒരുവനും സാധിച്ചില്ല. ശിവാജിയുടെ ശിരശ്ഛേദം ചെയ്വാനനുള്ള നാട്യത്തിൽ വന്നയാളും ശിവാജിയും പ്രകടിപ്പിച്ച അമാനുഷികമായ ധൈര്യം കണ്ടു് ജനങ്ങൾ ജയഘോഷം മുഴക്കി. തങ്ങളുടെ അധിപൻ രക്ഷപ്പെട്ടു ജനങ്ങളുടെ നേക്ക് ഓടി എത്തുന്നതിനെ കണ്ടിട്ടു് ശിവാജിയുടെ ഭടന്മാർ അദ്ദേഹത്തേയും അദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിച്ച ആളിനേയും മുഗൾഭടന്മാർ ഉപദ്രവിക്കാതെയിരിപ്പാൻവേണ്ടി അഴികളുടെ ഉള്ളിൽ വേഗം കടന്നു് ആ വീരപുരുഷന്മാരെ വളഞ്ഞു. ഇവർ എല്ലാവരും ഒരു ഞൊടിക്കിടയിൽ അഴിക്കു പുറത്തു കടന്നു് ജനങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ കലർന്നതിൽ പിന്നീടായിരുന്നു രാജപ്രതിപുരുഷന്മാരും ഭടന്മാരും ആശ്ചര്യം കൊണ്ടു് അമ്പരന്നു വശമായനിലകളിൽ നിന്നുണർന്നതു്. ഈ കൃത്യങ്ങൾക്കിടയിൽ ജനങ്ങൾക്കു ആഹ്ലാദാശ്ചര്യപ്രദമാകുംവിധം വേറൊരു കാഴ്ചയുണ്ടായി. ശിവാജിയോടൊപ്പം അതിവേഗം പോയ ഭീഷണരൂപന്റെ ഗതി ജനങ്ങളുടെ തിരക്കിനിടയിൽ ക്രൂടിയായിരുന്നതുകൊണ്ടു് അയാളുടെ മുഖപടവും തൊപ്പിയും തലയിൽക്കെട്ടും ഒരുവശത്തെ മേൽമീശയും ഇളകിവീണു. ഇതു കണ്ടു് ജനങ്ങൾ കൈകൊട്ടി ആർത്തു് ഉറക്കെച്ചിരിച്ചുതുടങ്ങിയപ്പോൾ അയാൾ മററവശത്തെ മേൽമീശയേയും തുടച്ചുകളഞ്ഞു. ഇങ്ങിനെ മുഖത്തെ വികൃതമാക്കിയ കൃത്രിമശ്മശ്രുക്കളുടെ അഭാവംകൊണ്ടു് ജനങ്ങൾക്കു് അയാളുടെ രൂപത്തെ സൂക്ഷിച്ചു

നോക്കുവാനിടയായി. വണ്ടുപോലെ കറുത്ത് ചുരുണ്ടും, തലയോടുചേൎന്നുമുള്ള തലമുടിയും, വിസ്താരമുള്ള നെററിയും, മനോഹരങ്ങളായ പുരികങ്ങളും, കോപാഗ്നി ഉജ്വലിച്ച ദീൎഘനയനങ്ങളും, സൌന്ദൎയ്യമേറിയമൂക്കും, കറുത്തനിറം മാഞ്ഞുപോയഭാഗങ്ങളിൽ കാണാമായിരുന്ന ചെന്താഴമ്പൂപോലെയുള്ള നിറവും കണ്ടിട്ട് അപരിചിതന്മാരായവർ അന്ധാളിച്ചു. ആ തിരക്കിനിടയിൽ ചിലർ, മുഖപരിചയംകൊണ്ട് "ഇതു പുരുഷോത്തമനല്ലേ?" എന്ന് ഉറക്കെപ്പറഞ്ഞുപോയി. ഈ നാമധേയം കേട്ടമാത്രയിൽ മററു ജനങ്ങൾ "പുരുഷോത്തമൻ! പുരുഷോത്തമൻ!" എന്നു ഉറക്കെ പറഞ്ഞു. ഇങ്ങിനെ അവർ പറഞ്ഞതുകൊണ്ടുണ്ടായേക്കാവുന്ന ആപത്തിനെപ്പററി ജനങ്ങൾ വിചാരിച്ചുവോ?—എന്തായാലും ശിവാജിയേയും പുരുഷോത്തമനേയും പിടിക്കുവാൻ പിൻതുടൎന്നുവന്ന ഏതാനും ഭടന്മാർ പുരുഷോത്തമൻ എന്ന പേർ കേട്ട ഉടൻ അവർ ആ പേരിനെ അകലെ നില്പുണ്ടായിരുന്ന ഭടന്മാരോടു പറഞ്ഞു. ആ വിധം ശിവാജിയെ രക്ഷിപ്പാൻ വേണ്ടി വേഷച്ഛന്നനായിവന്നതു പുരുഷോത്തമനായിരുന്നു എന്ന് രാജപ്രതിപുരുഷന്മാർ അറിഞ്ഞു. ഇത്രയും കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു അവർ തങ്ങൾക്കുണ്ടായ സ്തബ്ധതയിൽനിന്നുണൎന്നിട്ട് അതിൽ ഒരാൾ ഭടന്മാർ കേൾക്കത്തക്കവിധം ഉറക്കെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഹേ, ഭീരുക്കളെ! നിങ്ങൾ എന്തുനോക്കി നില്ക്കുന്നു? നിങ്ങൾ ചക്രവൎത്തിയുടെ ഉപ്പും ചോറും തിന്നുന്നവരായിരുന്നാൽ ആ രണ്ടു രാജദ്രോഹികളെ നിങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടി വിട്ടയയ്ക്കുമായിരുന്നോ?—ഈ നിമിഷം ശിവാജിയേയും പുരുഷോത്തമനേയും പിടിച്ചുകൊണ്ടു വന്നില്ലെങ്കിൽ നിങ്ങളിൽ ചിലർ കഴുമരത്തിനിരയാകുമെന്നുള്ളതിന് സന്ദേഹമില്ല!"

പിന്നീടുണ്ടായ കുഴപ്പം അവൎണ്ണനീയമെന്നേ പറയേണ്ടു. സേനാധിപന്മാർ ഭടന്മാരോട് "പിൻതുടരുവിൻ!" എന്ന് ആജ്ഞാപിച്ചു. ഭടന്മാർജനസമൂഹത്തിന്റെ നേൎക്ക് പാഞ്ഞുകയറി. ജനങ്ങളാകട്ടെ ഭടന്മാരെ മുമ്പോട്ടുവിടാതെ എല്ലാവശങ്ങളിലും ഇടതിങ്ങി പാറപോലെ ഇളകാതെനിന്ന് ആൎത്തുവിളിച്ചു ജനങ്ങൾ പലവിധമായ ആയുധങ്ങളെ എടുത്ത് സ്വയംരക്ഷയ്ക്കു തയ്യാറായി.

ശിവാജി തന്റെ വേഷപ്രച്ഛന്നന്മാരായ ഭടന്മാരോട് ആ അവസരത്തിൽ പോരിനു ഒരുങ്ങാതെ എല്ലാവരും വേഗം ഭുവനേശ്വരഘട്ടത്തിൽ എത്തിക്കൊള്ളുവാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. എന്നിട്ട് അദ്ദേഹം പുരുഷോത്തമൻ ഒരുമിച്ച് കോട്ടവാതുക്കൽ എത്തി. അവിടെ നില്പുണ്ടായിരുന്ന ഭടന്മാർ കൊട്ടാരത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തു നടന്ന സംഭവങ്ങളെപ്പററി അറിവാനിടയാകാത്തതുകൊണ്ട് ആദ്യമായി കോട്ടവാതിലിൽ എത്തിയ രണ്ടുപേരേയും കാഴ്ചക്കാരുടെ ശേഖരത്തിൽ വകവെച്ചതുകൊണ്ട് അവക്കു കോട്ടയ്ക്കു പുറത്തു കടപ്പാൻ തടസ്ഥമുണ്ടായില്ല. അവർ അവിടെനിന്ന് എത്രയും വേഗത്തിൽ ഓടി സ്വല്പം ദൂരെച്ചെന്നപ്പോൾ കോപ്പിട്ടു തയ്യാർചെയ്തു നിത്തിയിരുന്ന രണ്ടു കുതിരകളേയും അവയുടെ സമീപം ഒരു വൃദ്ധയേയും കണ്ടു. ഉടനെ ആ യുവാവ് ശിവാജിയോട് ഒരു കുതിരയിൽ കയറുവാൻ പറഞ്ഞിട്ട് മറെറാന്നിൽ താനും കയറി, ആ വൃദ്ധയോട് "രത്നഗിരിയിൽ രണ്ടാഴ്ച കഴിഞ്ഞു കാണാം." എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞശേഷം, അവർ ഇരുവരും കാററിനെ ജയിക്കുന്ന വേഗത്തിൽ കുതിരകളെ ഓടിച്ച് ആ സ്ഥലത്തുനിന്നു മറഞ്ഞു. പുരുഷോത്തമനെ കാണുന്നതുവരെ ആ വൃദ്ധ അസാമാന്യമായ വ്യഥയോടെ ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. പിന്നെ വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടതുകൊണ്ട് ആ സ്ത്രീക്കുണ്ടായ ആനന്ദലഹരികൊണ്ട് മതിമറന്ന്, പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതും കുതിരയിൽ കയറി വേഗം ഓടിച്ചുപോയതും മറെറ, സ്വപ്നത്തിൽ കണ്ടതുപോലെ തോന്നിപ്പോയി.

ഇവിടെ ഇത്രയും നടന്നുകഴിഞ്ഞു. അതിനിടയ്ക്കു കോട്ടയ്ക്കകത്തെ കഥ വലിയ തകരാറിലായി. ജനങ്ങൾ ഭടന്മാരെ മുമ്പോട്ടയക്കാതെ നാട്ടത്തു നിത്തിയതുകൊണ്ട് അവക്കു ബലം പ്രയോഗിപ്പാൻ ധൈര്യം വന്നില്ല. സ്വയംരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ട ആയുധങ്ങളോ അവയെ ഉപയോഗിക്കുവാനുള്ള പരിചയമോ ഇല്ലാത്ത പുരുഷൻ പുരുഷനല്ലെന്നു ഹസിച്ചുപറയുന്ന കാലമായിരുന്നതുകൊണ്ട് ആ ജനസമൂഹത്തെ ആട്ടിപ്പായിപ്പാൻ ഭടന്മാർ വളരെ സംശയിച്ചു. എല്ലാ സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്നും കാഴ്ചകാണ്മാൻ അവിടെ ചെന്നുകൂടിയ ജനങ്ങൾ ലക്ഷത്തിൽ പരം ഉണ്ടായിരുന്നതിനാൽ അവരെ

കുപിതരാക്കിയാൽ എന്തെല്ലാം വിപത്തു പിണച്ചിട്ടാണ് അവർ പിൻമാറുന്നതെന്നു നിർണ്ണയിപ്പാൻ പാടില്ലായിരുന്നു. ഈ ദുർഘടാവസ്ഥ കണ്ടിട്ടു രാജപ്രതിപുരുഷന്മാരിൽ ഒരുവൻ അയാളുടെ ശൌൎയ്യപരാക്രമങ്ങളെ കാണിപ്പാനായി പുറപ്പെട്ടു. ലോകപരിചയമുള്ളവരുടെ ഗുണദോഷവാക്കുകളെ കേൾക്കാതെ അയാൾ തന്റെ കുതിരയിൽ കയറി ജനങ്ങളുടെ നേരെ പായിച്ചു. കോപാന്ധനായി വരുന്ന രാജപ്രതിപുരുഷനെ കണ്ടിട്ടും ജനങ്ങൾ വഴി കൊടുക്കാതിരുന്നതുകൊണ്ടു് അയാൾ നിശ്ശങ്കം ഒന്നുരണ്ടു പേരെ വെട്ടി താഴത്തു വീഴ്ത്തി. പിലരെ ഒക്കെ കഠിനമായി മുറിവേല്പിച്ചു. ഇത്രയും അവിവേകം പ്രവൎത്തിച്ചതു കൂടാതെ അയാളുടെ കുതിരയെ ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കൂടി ഓടിച്ചു കൂട്ടത്തെ രക്തം ചിതറിപ്പാനും അയാൾ ഒരുമ്പെട്ടതു കണ്ടിട്ടു്, ഒരുവൻ കുതിരയെ കഠാരികൊണ്ടു കുത്തി നിലത്തു പതിപ്പിച്ചു. അടുത്ത നിമിഷം വേറൊരുവൻ ആ രാജപ്രതിപുരുഷനെ കുതിരയുടെ ഇടയിൽനിന്നു വലിച്ചെടുത്തു താഴത്തിട്ടു് അയാളുടെ മേൽ കയറിനിന്നു നൃത്തം ചെയ്തു. ഇതു കഴിഞ്ഞിട്ടു വേറൊരുവൻ, പിന്നെ വേറൊരുവൻ ഇങ്ങിനെ പലരും നൃത്തം ചെയ്തു. പിന്നെ വെട്ടേറു മരിച്ചവരേയും മുറിവേറ്റവരേയും അവരുടെ ബന്ധുജനങ്ങൾ എടുത്തുകൊണ്ടു് അവരുടെ ഗൃഹങ്ങളിലേക്കു പോയി. ഈ സംഭവം കൊട്ടാരത്തിന്റെ മാളികയിൽ ഇരുന്ന രാജപ്രതിപുരുഷന്മാർ കണ്ടു ഭയപ്പെട്ടിരുന്നതല്ലാതെ ഭടന്മാരെ നയിപ്പിച്ചു ജനങ്ങളോടു യുദ്ധം ചെയ്വാൻ ആജ്ഞാപിച്ചില്ല. അഥവാ അങ്ങിനെ ചെയ്തിരുന്നാൽപോലും ജനങ്ങളെ ശിക്ഷിപ്പാൻ അസാദ്ധ്യമായിതീരുമായിരുന്നു. ഭടന്മാരുടെ സംഖ്യയെക്കാൾ ഇരുപതോളം കൂടുതലായ ജനസമൂഹത്തോടു ഭടന്മാർ എന്തു ചെയ്യാനാണ്?

അമ്പത്തിആറാം അദ്ധ്യായം.

ശിവാജിയെ കൊല്ലുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്നതിന്റെ തലേ ദിവസം രാത്രിയിൽ തുറംജാറാം, സരസ്വതി, രാമദാസൻ, ലക്ഷ്മണൻ, ഇവർ ഇത്രയുംപേർ ഇരുന്നു വർത്തമാനം പറയുകയായിരുന്നു. ദുഃഖം എല്ലാരേയും ബാധിച്ചിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു വർത്തമാനം ചുരുങ്ങി. എല്ലാരുടേയും ആലോചനയുടെ ഗതി ഏകവിഷയത്തിൽ കേന്ദ്രിക്കയാൽ അവരവരുടെ വിചാരങ്ങളെ പുറത്തു പറയുവാൻ മടിച്ചിട്ടു മൌനം ദീക്ഷിച്ച് ഇങ്ങിനെ കഴിച്ചുകൂട്ടി.

പുരുഷോത്തമനെ കാണാതായ കാരണം അവർക്ക് ഒരു പ്രകാരത്തിലും അറിവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. വ്യസനകരങ്ങളായ പല ആലോചനകൾ അവരുടെ മനസ്സിൽ കടന്നുകൂടി. പുരുഷോത്തമനെ അയാളുടെ ബാല്യംമുതൽ തുറംജാറാമനു പരിചയമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് ആ യുവാവിന്റെ സൌശീല്യാദി ഗുണങ്ങളെപ്പററി അയാൾ വർണ്ണിച്ചു. നമ്മുടെ വേഷച്ഛന്നനായ പ്രതാപസിംഹനു പുരുഷോത്തമനെ കാണാതായതു മുതൽ അസ്വാസ്ഥ്യം വർദ്ധിച്ചുവന്നു. അദ്ദേഹം ആ യുവാവിനെ തന്റെ പുത്രനെപ്പോലെ വിചാരിച്ചു സ്നേഹിച്ചു. പുരുഷോത്തമൻ ഒരു വലിയ വിപത്തിൽ നിന്നും രക്ഷപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് അയാളുടെ ശത്രുക്കൾ ആ യുവാവിനെ പിൻതുടൎന്നു വീണ്ടും വല്ല അപകടത്തിൽ അയാളെ കുടുക്കിയോ എന്നു സംശയിച്ചായിരുന്നു അദ്ദേഹം വ്യസനിച്ചതു്. ലക്ഷ്മണൻ, തന്റെ ഒരു സഹോദരനെ കാണാതായാലുള്ളതുപോലെ തപിച്ചു. സരസ്വതിയും ലക്ഷ്മണന്റെ നേക്കണ്ടായിരുന്ന പ്രേമത്താൽ അവളുടെ കാമുകന്റെ സ്നേഹപാത്രമായ പുരുഷോത്തമന്റെ വിയോഗത്തെപ്പററി അയാൾക്കുള്ള ദുഃഖം കണ്ടിട്ട് അവളും അതിൽ പങ്കുകൊണ്ടു. ഇങ്ങിനെ അവർ, പുരുഷോത്തമന്റെ നേക്കണ്ടായിരുന്ന ഓരോ വിധമായ സ്നേഹംകൊണ്ടു യുക്തിയുക്തങ്ങളായ വാദങ്ങളാൽ ഓരോ അഭിപ്രായം പുറപ്പെടുവിച്ചിട്ടും തൃപ്തിപ്പെടാഴികയാൽ ഒടുക്കം ഒന്നും പറയാതെ കുറേനേരം വിചാരമഗ്നരായി ഇരുന്നശേഷം തുറംജാറാം സാവധാനത്തിൽ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമൻ പിന്നെ എവിടെ പോയിരിക്കാം? വിചാരിച്ചിടത്തോളം അത്ഭുതം തോന്നുന്നു. എന്തൊക്കെ നിങ്ങൾ പറഞ്ഞാലും ഇന്നാൾ നടന്ന ആ ലഹളയ്ക്കിടയിൽ പുരുഷോത്തമനും അകപ്പെട്ടു എന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നത്."

ലക്ഷ്മി:—"ആ കൊടിക്കൂറ കൊണ്ടുപോകുവാൻ വന്നവർ ആരേയും അദ്ദേഹം അറിയുകയില്ല. അപരിചിതന്മാരുടെകൂട്ടി അദ്ദേഹവും ചേർന്നുവെന്നു വിചാരിക്കുന്നതു് അബദ്ധമെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം."

ത്തുൾ:—"അങ്ങിനെ വിചാരിക്കണ്ടാ. പക്ഷെ ഞാൻ പറഞ്ഞതു തെററിപ്പോയെന്നും വരാം. എങ്കിലും കാരണം പറവാൻ അതൊന്നുമാത്രമേയുള്ളു."

ലക്ഷ്മി:—"ആരോ കൊടിക്കൂറ കൊണ്ടുപോയെന്നുംപറഞ്ഞു് ആ കൊട്ടാരത്തിലെ പഠാൺ സർദാരന്മാർ ധൃതികൂട്ടി. നമ്മുടെ അദ്ദേഹം ആ കൃത്യത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ടു എന്നു് ഊഹിക്കുന്നതു് എങ്ങിനെ?"

ത്തുൾ:—"ഊഹിപ്പാൻ കാരണമുണ്ടു്. പറയാം. അന്നു രാത്രിയിൽ പുരുഷോത്തമനും ഞാനും കൊട്ടാരത്തിന്റെ മുൻവശത്തു ചെന്നപ്പോൾ പുരുഷോത്തമനെ അവിടെ നില്ക്കാൻ പറഞ്ഞിട്ടു ഞാൻ സയ്യാജിറാവു സാഹിബ്ബിന്റെ വാസസ്ഥലത്തേക്കു പോയി. അദ്ദേഹത്തിനെ അവിടെ കണ്ടില്ല. ആ വാളിനെ കാര്യസ്ഥനെ ഏല്പിച്ചു് ഉടൻ മടങ്ങി കൊട്ടാരത്തിന്റെ മുൻവശത്തു വന്നപ്പോൾ പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടില്ല. കൊട്ടാരത്തിനകത്തു ഭടന്മാർ പന്തക്കുററികളും കത്തിച്ചു് അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും ഓടുന്നതു കണ്ടു. എന്നിട്ടു പുരുഷോത്തമനെ അവിടെയെല്ലാം തിരക്കിയതിൽ പിന്നീടാണ് ഞാൻ ഇവിടെ വന്നതു്.—ആകട്ടെ, നാൾ എത്ര കഴിഞ്ഞു?—ആ സംഗതിയിൽ സംബന്ധപ്പെട്ടിട്ടില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ പുരുഷോത്തമൻ എത്രയോ ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പിൽ ഇവിടെ എത്തേണ്ടതായിരുന്നു."

സര:—"അച്ഛൻ പറഞ്ഞതുപോലെ ആയിരിക്കയില്ല. ഇദ്ദേഹം പറഞ്ഞപ്രകാരം തന്നെ ആയിരിക്കണം—".

ലക്ഷ്മ:—"ഏതുപ്രകാരം ആയാലും എൻെറ സഹോദരനേക്കാരം അധികം സ്നേഹിക്കുന്ന അദ്ദേഹത്തിന വല്ല വിപത്തും പിണഞ്ഞുപോയെന്നുവരികിൽ, പിന്നീട്, ആനന്ദം എന്നുള്ള അവസ്ഥ എൻെറ മരണപൎയ്യന്തം നാസ്തിയായി ഭവിക്കും!"

ലക്ഷ്മണൻെറ ഈ നിശ്ചയം കേട്ടിട്ട സരസ്വതി വളരെ പരവശയായി എന്ന് അവളുടെ മുഖഭാവംകൊണ്ടു കാണാമായിരുന്നു. രാമദാസൻ ഇവരുടെ തക്കങ്ങളും അഭിപ്രായങ്ങളും കേട്ടവെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിൻെറ ബുദ്ധിവൈഭവം കൊണ്ടു കാൎയ്യത്തിൻെറ യാഥാൎത്ഥ്യം ആലോചിച്ചറിഞ്ഞു, വ്യസനിച്ചു, മൌനം ദീക്ഷിച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു. ഒടുവിൽ ലക്ഷ്മണൻെറ വാക്കും സരസ്വതിയുടെ പാരവശ്യവും ഓൎത്തിട്ട് ഒരു ചെറുപുഞ്ചിരിയോടുകൂടി അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങരം വൃഥാ തൎക്കിക്കേണ്ട. പുരുഷോത്തമനെ കാണാതായതു മിക്കവാറും തുരംജാറാം പറഞ്ഞതുപോലെ ആയിരിക്കണം. നാളെ രാവിലെ ശിവാജിയെ കൊല്ലുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കയല്ലേ? അവിടെ നാം ചെല്ലുമ്പോരം പക്ഷെ നമ്മുടെ സംശയനിവൃത്തിയുണ്ടാകും—കഷ്ടം! ഈ ശിവാജിയെ രക്ഷിപ്പാൻ ഒരു പഴുതും കാണുന്നില്ലല്ലോ. അഥവാ ഉണ്ടായിരുന്നാൽ ഈ വൃദ്ധനായ ഞാൻ എന്തുചെയ്യും?—കാലം ആവിധം ആയല്ലോ."

ഈ സംഭാഷണം കഴിഞ്ഞിട്ട് അടുത്ത ദിവസം ഉഷസ്സിന കൊട്ടാരത്തിൻെറ മുൻവശത്തു രാമദാസൻ മുതൽപേർ എത്തി. അവിടെ നിരന്നുനിന്നിരുന്ന ഭടന്മാരുടെ സംഖ്യയും, കാലാവസ്ഥയും തമ്മിൽ ആലോചിച്ചിട്ട രാമദാസൻ കുണ്ഠിതാശയനായി ഭവിച്ചു. കുറെ കഴിഞ്ഞയുടൻ ശിവാജിയെ കൊല്ലുവാൻ വന്നവൻെറ വരവു കണ്ടു. അവനേയും അവൻെറ വാളിനേയും നോക്കീട്ട ശിവാജിയുടെ കഥ കഴിഞ്ഞു എന്നുതന്നെ അദ്ദേഹം തീൎച്ചപ്പെടുത്തി. തദനന്തരം ശിവാജിയെ ഭടന്മാർ കൊലക്കളത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നതും, എന്നിട്ടുകൊല്ലുവാൻ വന്നവനും ശിവാജിയും ഒരുമിച്ച്, അവിടെനിന്നും രക്ഷപെട്ടതുമെല്ലാംകണ്ടു വിസ്മയിച്ചുനിന്നിരുന്ന സമയം ശിവാജിയെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയതു പുരുഷോത്തമനായിരുന്നു എന്നു കേട്ടപ്പോരം അദ്ദേഹം അമ്പരന്നുപോയി. ആ

യുവാവു് അത്യന്ത ആപൽക്കരങ്ങളായ വിഷയങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചു് അനിർവ്വചനീയങ്ങളായ ദുർഘടാവസ്ഥകളിൽ അയാൾ അകപ്പെട്ടുന്നതു കാണുകയാൽ അദ്ദേഹം ദുഃഖിച്ചു.

ശിവാജിയും പുരുഷോത്തമനും കൊലക്കളത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെട്ട ദിവസം, രാത്രിയിൽ തുക്കാറാം, രാമദാസൻ തുടങ്ങിയുള്ളവർ കൂടി ഇരുന്നു് പുരുഷോത്തമനെപ്പററി ഓരോന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നതിനിടയിൽ പുറത്തു കതകിൽ ആരോ സാവധാനത്തിൽ തട്ടിയതു കേട്ടിട്ടു തുക്കാറാം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അതാ! ആരോ കതകിനു മുട്ടുന്നു. പുരുഷോത്തമനല്ലാ—പുരുഷോത്തമൻ ധൃതികൂട്ടി മുട്ടും."

സര:—"ഈയ്യിടെ അദ്ദേഹത്തിനെ അന്വേഷിച്ചു് ഒരുവൻ ഇവിടെ വരാറുണ്ടു്. അയാളാണെങ്കിൽ—"

തുക്കാ:—"എന്താ മകളെ—നീ പറഞ്ഞതു മുഴുവൻ പറയാത്തതു്?"

സര:—"അയാളെ കണ്ടിട്ടു വളരെ ഭയംതോന്നി. അതുകൊണ്ടു എനിക്കു തനിച്ചു പോയി കതകു തുറപ്പാൻ മടിയുണ്ടു്."

തുക്കാ:—"നീ ഭയപ്പെട്ടതുകൊണ്ടു് ആക്കും ഒന്നും തോന്നുകയില്ല.—കാലാവസ്ഥ വല്ലാത്തതാണു്."

ലക്ഷ്മ:—"ഞാൻ പോയി തുറക്കാം—ഇതാ കേട്ടോ—ധൃതിയായി മുട്ടുന്നു."

ഇത്രയും പറഞ്ഞിട്ടു ലക്ഷ്മണൻ വാതിൽ തുറപ്പാൻപോയി. അയാളുടെ പുറകിൽ സരസ്വതിയും പതുക്കെ നടന്നു. തുക്കാറാം ഇതു കാണാതിരുന്നില്ല. തന്റെ മകളുടെ അന്തഃകരണം അയാൾ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നതുകൊണ്ടു് പ്രേമത്താൽ തന്നറിയാതെ പ്രവൎത്തിച്ചുപോയതിനെ തടസ്ഥം ചെയ്വാൻ അയാൾ വിചാരിച്ചില്ല.

ലക്ഷ്മണൻ വേഗം വാതിൽതുറന്ന ഉടൻ വിളക്കിന്റെ പ്രകാശത്താൽ പുറത്തുനിന്നിരുന്ന ആൾ പുരുഷോത്തമനായിരുന്നു എന്നു കണ്ടു് സന്തോഷാത്ഭുത രസങ്ങൾ ഇടകലന്നുള്ള ഒരു ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ടു് ലക്ഷ്മണൻ പുരുഷോത്തമന്റെ ഹസ്തങ്ങളിൽ പതിച്ചു്—"ഹാ! അവിടത്തെ കൎമ്മമാൻ സംഗ

തിയായയല്ലൊ?'' എന്നു ലക്ഷ്മണൻ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിച്ചതിനെ തുടൎന്നു ഘനത്തും പല്ലുകളുടെ ഇടയിൽകൂടി ചീറിക്കൊണ്ടുമുള്ള ശബ്ദത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻെറ പുറകിൽ നിന്നു് ഒരാൾ—"ഇങ്ങിനെ ചാകുന്നതു കാണ്മാൻ!" എന്നു പറഞ്ഞതിനോടൊപ്പം വിളക്കിൻെറ പ്രകാശം കൊണ്ടു് അവർ രണ്ടുപേരുടേയും ശിരസ്സുകൾക്കുപരിഭാഗത്തു ഘനം കുറഞ്ഞു്, സ്വല്പം നീണ്ടു്, മിനുസമുള്ള ഒരായുധം മുറുകെ പിടിച്ചിട്ടുള്ള കൈ പൊങ്ങി ഊക്കോടുകൂടി കീഴ്പോട്ടേയ്ക്കു പതിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു് "അയ്യോ—അപ്പാ!'' എന്നു സരസ്വതി ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചു.

കണ്ണടച്ചു തുറക്കുന്ന നേരംകൊണ്ടു് ആയുധം ലക്ഷ്മണൻെറ കയ്യിൽ മുറിവേൽപ്പിച്ചിട്ടു പുരുഷോത്തമൻെറ തോളിൽ കൂടി ദേഹത്തിനുള്ളിൽ കടന്നു. ലക്ഷ്മണൻ വേദനകൊണ്ടു കയ്യെടുത്തു. ആ നിമിഷത്തിൽ മരണവേദന കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ഒരു ദീനസ്വരം പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ടു പുരുഷോത്തമൻ നിലത്തു വീഴുകയും ചെയ്തു. ഈ കുഴപ്പത്തിനിടയിൽ ലക്ഷ്മണൻെറ കയ്യിലിരുന്ന വിളക്കു തെറിച്ചുപോയതുകൊണ്ടു്, ഇരുട്ടിൽ ആ നിഷ്ഠുരകൃത്യം പ്രവൎത്തിച്ച ആളെ പിൻതുടരുവാൻ ശ്രമിക്കാതെ, സരസ്വതിയുടെ വിളികേട്ടിട്ടു് ഓടി എത്തിയരാമദാസൻ മുതൽപേർ പുരുഷോത്തമനെ താങ്ങി എടുത്തു് അകത്തു കൊണ്ടുപോയി, ആ യുവാവിനു പററിയ ആപത്തിനെ സംബന്ധിച്ചു വേണ്ട പരിഹാരങ്ങൾ ചെയ്യുകതേയുള്ളു. മനഃപൂൎവ്വമായ ദ്വേഷമാണു് ആ നീചപ്രവൃത്തിക്കു കാരണമെന്നു രാമദാസൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തി. എന്നാൽ അതാരായിരിക്കാമെന്നും എന്തുദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണെന്നുമായിരുന്നു പിന്നത്തെ ആലോചന. ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിനു കഥയെല്ലാം മനസ്സിലായി. പിന്നെ അദ്ദേഹം തന്നറിയാതെഇങ്ങിനെപുലമ്പിപ്പോയി:—"ഹാ-ദൈവമേ! ധനവും സ്ത്രീയും ലോകത്തു് എന്തു വിപത്തുകളെ ഉണ്ടാക്കുന്നു; എത്ര അടുത്ത ബന്ധുവായാലും ധനത്തേയോ സ്ത്രീയേയോ സംബന്ധിച്ച കാൎയ്യങ്ങളിൽ അവർ മൃഗതുല്യന്മാരാകുന്നു! നിൎദ്ദോഷിയായ ഈ സാധു യുവാവിനു് അതു സംബന്ധമായി ഇങ്ങിനെ വിപത്തു നേരിട്ടുവല്ലൊ?''

രാമദാസൻ ഇതിനിടയ്ക്കു പുരുഷോത്തമന്റെ മുറിവിനെ പരിശോധിക്കയായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ശസ്ത്രക്രിയയിലും ഔഷധ വിധിയിലും അനന്യസാധാരണമായ നൈപുണ്യം സിദ്ധിച്ച ഒരാളായിരുന്നു എന്ന് ഇതിനുമുമ്പു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിശോധനകൊണ്ട്, മുറിവു മരണംഭവിക്കത്തക്ക നിലയിലായിട്ടില്ലെന്നറിഞ്ഞിട്ട് ധൈര്യപ്പെട്ടു. മററുള്ളവർ പുരുഷോത്തമനെ കിടത്തിയിരുന്ന കട്ടിലിന്നു സമീപം നിന്നു പരിതപിച്ചു.

കഠാരിയുടെ വരവു പുരുഷോത്തമന്റെ ഇടത്തെ ഭുജത്തിന്നു താഴെ ലക്ഷ്യമാക്കിയായിരുന്നു. എന്നാൽ ഈശ്വരകാരുണ്യംകൊണ്ട് ആ കുത്തു ലക്ഷ്മണന്റെ കയ്യിൽ ഏററുകയാൽ കഠാരിയുടെ മുന ഒരുവശം തിരിഞ്ഞാണ് ആ യുവാവിന്റെ ദേഹത്തിന്നുള്ളിൽ കടപ്പാനിടയായതു്. മുറിവിനെ സംബന്ധിച്ച് ഇത്രയും വിവരങ്ങൾ ദുർഗ്ഗാറാംമുതൽപേർ അറിഞ്ഞപ്പോൾ അവരുടെ ദുഃഖത്തിന്നു കുറച്ചുണ്ടായി. പുരുഷോത്തമന്റെ മുറിവിൽ നിന്നു പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന രക്തത്തെ, രാമദാസന്റെ ശസ്ത്രക്രിയയിലുള്ള സാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടു നിർത്തി. ലക്ഷ്മണന്റെ മുറിവു നിസ്സാരമായിരുന്നതിനാൽ അതിനെ ദുർഗ്ഗാറാം ബന്ധിച്ചു.

പുരുഷോത്തമന്റെ മുറിവിനെ ബന്ധിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടും രാമദാസൻ, നിശ്ചേഷ്ടനായി കിടന്ന, ആ യുവാവിനെ സസൂക്ഷ്മം നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട് ദുർഗ്ഗാറാം ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

“പുരുഷോത്തമന്റെ മുറിവിനെപ്പററി അവിടുന്നു പറഞ്ഞതു് ഞങ്ങളെ സമാധാനപ്പെടുത്തുവാനായിരുന്നോ?—കണ്ടിടത്തോളം രക്തനാഡികൾ മുറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ?”

രാമ:—“മുറിവുഭയപ്പെടാനധികമൊന്നുമില്ല—എല്ലാം ദൈവകാരുണ്യംപോലെ ഇരിക്കും!—നാം കഴിയുന്നതും ശ്രമിച്ചു ചികിത്സിക്കാമെന്നെയുള്ളല്ലോ?—ഞാൻ നോക്കിയതു് അതിനെയല്ലായിരുന്നു—ഇതാ നോക്കു ദുർഗ്ഗാറാം—ഈ മറു കണ്ടോ?—ഇരുപത്തിമൂന്നു സംവത്സരങ്ങൾക്കു മുമ്പ് എനി

ക്ക് ഒരു പുത്രനുണ്ടായിരുന്നു. ആ കുട്ടി അതി കോമളനാ
യിരുന്നു. അവന്ന് ഇതേ വിധം നെഞ്ചിന്റെ വലത്തുവശത്ത്
ഒരു മറു ഉണ്ടായിരുന്നു. അവനെ പ്രസവിച്ച് ഒരു മാ
സം കഴിയുന്നതിന്നു മുമ്പ് എന്റെ വിരോധികളായ ചിലരു
ടെ കൃത്രിമത്തിന്മേൽ എന്നെയും എന്റെ ഭാൎയ്യയെയും വ
ലിയ ആപത്തിൽ കുടുക്കി എന്നതന്നെയല്ലാ ഞങ്ങളുടെ ഏ
കസന്താനമായ ആ കുട്ടിയെ കൊണ്ടുപോയ്ക്കളകയും ചെയ്തു.
മോഹാലസ്യമായിക്കിടക്കുന്ന ഈ സ്ഥിതിയിൽ പുരുഷോ
ത്തമനെ നോക്കീട്ട കാണാതായ എന്റെ കുട്ടിയുടെ ചില
ച്ഛായകൾ ഉണ്ടെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു. വാസ്തവം അങ്ങി
നെതന്നെയോ എന്ന് ഈശ്വരനെ അറിഞ്ഞുകൂട!—[illegible]
ജാഗ്രം, എന്റെ ഈ സംശയത്തെപ്പററി വെളിക്കാരോടും
പറയരുത്."

പുരുഷോത്തമന്ന, തന്റെ ശരീരാവസ്ഥയെപ്പററി അറിയു
ന്നതിന്നും തന്നെ ശുശ്രൂഷിച്ചവരെ തിരിച്ചറിയാറാകുന്നതിന്നും
ഒരാഴ്ച വേണ്ടിവന്നു. മുറിവിൽനിന്നു ഒട്ടേറെ രക്തം പ്രവഹി
ച്ചതുകൊണ്ട് പുരുഷോത്തമന്ന് ക്ഷീണം സാവധാനത്തിൽ മാറി
യതെയുള്ളു. വൎത്തമാനം പറവാൻ ചിലപ്പോൾ ആ യുവാവു
ശ്രമിക്കും. ആ അവസരങ്ങളിലെല്ലാം രാമദാസൻ അയാളെ
സ്വസ്ഥനായിക്കിടപ്പാൻ നിഷ്കൎഷിക്കും. ഔഷധപ്രയോഗംകൊ
ണ്ടും അശ്രാന്ത ശുശ്രൂഷകൊണ്ടും പുരുഷോത്തമനെ രക്ഷപ്പെടു
ത്തി. ഒടുവിൽ മുറിവ് ഉണങ്ങിത്തുടങ്ങിയതിനോടുകൂടി പുരുഷോ
ത്തമന്ന് ആരോഗ്യവൎദ്ധന ക്രമത്തിലധികം എളുപ്പത്തിൽ ഉണ്ടാ
യതു കണ്ടിട്ട് അതു ദുൎല്ലക്ഷണമാണെന്നു സംശയിച്ച് രാമദാസൻ
ഭയപ്പെട്ടു. എന്നാൽ അപ്രകാരമല്ലായിരുന്നു. സ്വാഭാവികമാ
യി ആ യുവാവു ദൃഢഗാത്രനും ശക്തനുമായിരുന്നതുകൊണ്ട് അ
യാളുടെ സുഖക്കേടു മാറിയ ഉടൻ ശരീരം അതിന്റെ യഥാസ്ഥി
തിയെ പ്രാപിപ്പാനുള്ള ഗതിയായിരുന്നു എന്നേയുള്ളു.

പുരുഷോത്തമന്റെ സുഖക്കേടിനിടയിൽ സരസ്വതി പ്രക
ടിപ്പിച്ച ക്ഷമ, ധൈൎയ്യം, വിവേകം, കരുണ, ശ്രദ്ധ മുതലായ

സ്ത്രീകൾക്കലങ്കാരങ്ങളായ സൽഗുണങ്ങളെ കണ്ടിട്ട് ലക്ഷ്മൻ തന്റെ അന്തഃകരണത്തിൽ അവൾ ഒരു സ്ത്രീരത്നം തന്നെ എന്നുറച്ചു.

അമ്പത്തിഏഴാം അദ്ധ്യായം.

ബീജപുരിയിൽ ചക്രവൎത്തിയുടെ കൊട്ടാരത്തിന്റെ മുൻവശത്തുവെച്ചു പുരുഷോത്തമൻ തുളജാരാമനെവിട്ടുപിരിഞ്ഞതിൽ പിന്നെ തനിക്കു നേരിട്ട വിപത്തുകളെപ്പററിയും മററും സവിസ്തരം രാമദാസൻ മുതൽപേരോട് അയാൾ പറഞ്ഞു. എന്നിട്ടു മേലാൽ ഈ വിധം അത്യാപൽക്കരങ്ങളായ കാൎയ്യങ്ങളിൽ പുരുഷോത്തമൻ പ്രവേശിക്കരുതെന്നു രാമദാസനും സരസ്വതിയും മാത്രം നിൎബ്ബന്ധമായി പറഞ്ഞു. രാമദാസൻ പറഞ്ഞതു് അദ്ദേഹത്തിന് ആ യുവാവിന്റെ നേൎക്കു തോന്നിയ പുത്രവാത്സല്യംകൊണ്ടും; സരസ്വതി, തന്റെ കാമുകനും, തന്മൂലം തനിക്കും സകല സൌഭാഗ്യങ്ങളും ഉണ്ടാക്കേണ്ടതു പുരുഷോത്തമൻ നിന്നാകയാൽ ആ യുവാവിന് ഒരാപത്തും നേരിടരുതെന്നുള്ള സ്വാൎത്ഥപരതയോടുകൂടിയ ആഗ്രഹംകൊണ്ടും ആയിരുന്നു. ഇങ്ങിനെ നിൎബ്ബന്ധവും സമാധാനവും പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ ഗുണവതിയായ ആ വൃദ്ധ ആരാണെന്നു സരസ്വതി ചോദിച്ചതിന്ന്,

പുരു:—“അവർ ആരെന്നു എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ—എന്നാൽ എന്തുകൊണ്ടോ അവൾക്കു എന്നോട് ഒരു പ്രത്യേകകരുണയും വാത്സല്യവും ഉണ്ടെന്നുള്ളതു്, അവരുടെ പ്രവൃത്തികൾകൊണ്ടു അറിയാറായി. ഇന്നാൾ ഇതുപോലെ പററിയ ആപത്തിൽ നിന്ന് അവർ വളരെ കരുണയോടുകൂടി എന്നെ ശുശ്രൂഷിച്ച് രക്ഷപ്പെടുത്തി. എന്നിട്ടു അവൾക്കു എന്തു പ്രത്യുപകാരം എനിക്കു ചെയ്വാൻ കഴിയുമെന്ന് ഞാൻ മനസ്താപത്തോടെ പറഞ്ഞപ്പോൾ അവർ പ്രത്യുപകാരം

ന്നും ഇച്ഛിക്കുന്നില്ലെന്നും എന്നെപ്പററിയുള്ള ചില വിവരം അവർ പറയാമെന്നും പറഞ്ഞു. ശിവാജിയും ഞാനും കൊലക്കളത്തിൽനിന്ന് ഓടിപ്പോരും വഴിക്ക് രണ്ടു നല്ല കുതിരകളെ അവർ തയ്യാർചെയ്തു നിർത്തിയിരുന്നു. അവയിൽ കയറിയായിരുന്നു ഞങ്ങൾ രക്ഷപ്പെട്ടതു്. ഞാൻഅവരോട് ആ സമയത്തു് രണ്ടാഴ്ചകഴിഞ്ഞു് രത്നഗിരിയിൽ വെച്ചു കാണാമെന്നു പറഞ്ഞിരുന്നതുകൊണ്ട് അവർ അവിടേപ്പോയി കാത്തിരിക്കുകയായിരിക്കും. ശിവാജിനേരെ ഭുവനേശ്വരഘട്ടത്തിൽ എത്തി സൈന്യശേഖരത്തോടുകൂടി ഈയിടെ രത്നഗിരിയിൽ വന്നേക്കും. അങ്ങിനെ അദ്ദേഹം ആ സ്ത്രീയേ കാണ്മാനിടയായാൽ ഞാൻ ചെല്ലുന്നതുവരെ അവരെ അവിടെ താമസിപ്പിക്കും.—അല്ലെങ്കിൽ പക്ഷെ ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ അവർ പുറപ്പെട്ടേയ്ക്കും. ഇപ്പോൾ മൂന്നാഴ്ചവട്ടങ്ങൾക്ക മേലായല്ലോ ഞാൻ അവരോടു യാത്രപറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞിട്ട്?— ആകട്ടെ, ഞാൻ സുഖക്കേടായി കിടന്നതിനിടയിൽ ഇവിടെ ഞാൻ പറഞ്ഞ വിധത്തിൽ ഉള്ള ഒരു വൃദ്ധ വന്ന് അന്വേഷിച്ചതായി ഓക്കുന്നുണ്ടോ?"

സരസ്വതി:—"ഇല്ല."

പുരുഷോത്തമൻ:—"അങ്ങിനെ ഇതുവരെ എന്നെ അന്വേഷിച്ചു വരാതെ ഇരിപ്പാനിടയില്ല!—പക്ഷെ അവക്കും വല്ല ആപത്തും നേരിട്ടുവെന്നു വരുമോ?"

രാമ:—"അന്ന് ഞാനും ലക്ഷ്മണനും, ചന്ദ്രസേനനേയും ആ വൃദ്ധയേയും രക്ഷപ്പെടുത്തിയപ്പോൾ ആ സ്ത്രീയേപ്പററി ഞാൻ വിചാരിച്ചതു് അവരുടെ ബുദ്ധിക്കു മന്ദതഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നായിരുന്നു."

പുരു:—"അവരുടെ ബുദ്ധിക്ക് മന്ദത ഭവിച്ചിട്ടില്ല.—തീച്ചതന്നെ എന്നാൽ ഏതോ ഒരു കാൎയ്യത്തിൽ വല്ലതായ ഇച്ഛാഭംഗമോ, പശ്ചാത്താപമോ ഉണ്ടായിട്ട് അവരെ തപിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. അതു് അവരെ കണ്ടാൽതന്നെ അറിയാം. എങ്ങിനെ ആയാലും അവക്ക് എന്നെക്കുറിച്ചുള്ള സ്നേഹത്തിന്

അതിരില്ല. എനിക്കു മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ ലാളന അനുഭവിച്ചു പരിചയമില്ല. എന്നാൽ അവരുടെ ശ്രദ്ധ യും എന്നെപ്പററിയുള്ള വാത്സല്യവും മനസ്സിനു വളരെ സുഖം ഉണ്ടാക്കുന്നുണ്ട്."

രാമ:—"പുരുഷോത്തമൻെറ മാതാപിതാക്കന്മാർ ചെറുപ്പത്തിൽ—?"

പുരു:—"അതിനെപ്പററി അറിവാൻ പാടില്ല. എന്നാൽ ആ വൃദ്ധ പറഞ്ഞതു് അവർ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നാണ്. എന്നെ എൻെറ ശൈശവകാലത്തു് ഈ പട്ടണത്തിലുള്ള വിശ്വന്തൻ പ്രഭുവിൻെറ കൊട്ടാരവാതുക്കൽ ആരൊ കൊണ്ടിട്ടേച്ചു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അന്നു മുതൽ അദ്ദേഹം എന്നെ വളർത്തി. ഈ തുറംജാറാമനും മററിതുപോലെ പഴമ പരിചയമുള്ളവർക്കും ഈ കഥ അറിയാം."

രാമ:—"പുരുഷോത്തമനു ഇപ്പോൾ ഇരുപത്തിനാലുകഴിഞ്ഞൊ?"

പുരു:—"ഇല്ല. ഇരുപത്തിമൂന്നായി."

ഇത്രയും കേട്ടപ്പോൾ രാമദാസൻ പുരുഷോത്തമൻെറ മുഖത്തു ഗാഢമായിട്ടായിരുന്നാലും വാത്സല്യപൂർവം നോക്കീട്ടു എന്തൊ പറവാനാരംഭിച്ചു. അടുത്ത നിമിഷം ആ വാക്കുകളെ പുറത്തു വിടാതെ അടക്കി, അദ്ദേഹം വിചാരമഗ്നനായി കുറെ ഇരുന്നശേഷം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമ, നിന്നെ ഈ ആപത്തുകളിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ നിൻെറ സുഹൃത്തുക്കളായ ഞങ്ങൾ വെറും പ്രവർത്തകന്മാരാണെന്നല്ലാതെ അവയിൽ നിന്നും നിന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തി ഇപ്പോൾനിനക്കു സുഖക്കേടൊന്നുമില്ലാതെയാക്കിയതു ദൈവമാണ്. അദ്ദേഹത്തെ നീ മറക്കരുതു്!"

പുരു:—"എല്ലാം ഈശ്വരേച്ഛകൊണ്ടുണ്ടാകുന്നതെന്നല്ലാതെ മററു പ്രകാരത്തിൽ ഞാൻ വിശ്വസിച്ചിട്ടില്ല." എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു മററു കാര്യങ്ങളെ ഓർക്കയാൽ:—

"ആകട്ടെ, ഞാൻ സുഖക്കേടായി കിടന്ന മൂന്നാഴ്ചകൾക്കി

ടയിൽ എന്തെല്ലാം കാൎയ്യങ്ങൾ നടന്നു എന്നറിവാനാഗ്രഹമുണ്ട്. ശിവാജിസാഹിബ്ബിനോടു ഞാൻ അടുത്ത ദിവസം വരുമെന്നു പറഞ്ഞിട്ടാണു പിരിഞ്ഞതു്. എന്നെ ഇത്രനാളായിട്ടു കാണാതെ ഇരിക്കുമ്പോൾ അദ്ദേഹം എന്തു വിചാരിക്കുമോ?—മനുഷ്യൻ വിചാരിക്കുന്നപ്രകാരമാണോ കാൎയ്യം നടക്കുന്നതു്? എന്നുപറഞ്ഞു.

ലക്ഷ്മ:—"ഇതിനിടയ്ക്കു നമ്മുടെ കാൎയ്യത്തെപ്പററിയൊന്നു ചോദിച്ചുകൊള്ളട്ടെ?—യജമാനൻ അവിടത്തെ സങ്കടനിവൃത്തിക്കാണല്ലോ ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു്? ഇനി ആ കാൎയ്യത്തെപ്പററി ഒന്നും ഇയ്യിടെ ചെയ്യാൻ തരം കാണുന്നില്ലല്ലോ—"

ഇതുകേട്ടിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ ഒരു ദീൎഘനിശ്വാസം ചെയ്തിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അതെ, ലക്ഷ്മണാ!—തരം കാണുന്നില്ല!—എൻെറ കാൎയ്യം പിന്നീടാകട്ടെ എന്നുവെയ്ക്കാം. നമ്മുടെ രക്ഷാകൎത്താവിനെ ദ്രോഹിച്ച ജയസിംഹനെ ശിക്ഷാൎഹനാക്കിത്തീൎക്കണമെന്നാണു ഞാനുദ്ദേശിക്കുന്നതു്. ഇപ്പോൾ ഞാൻ ശിക്ഷാൎഹനായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക് ആ കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ചിന്തിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. രാജ്യസംബന്ധമായിട്ടു ചില കുഴപ്പങ്ങൾ ഇനി ഉണ്ടാകാതിരിക്കയില്ല. അതിൻെറ അവസാനത്തിൽ കാൎയ്യങ്ങൾ എങ്ങിനെയെല്ലാം കലാശിക്കുന്നു എന്നു നോക്കീട്ടാവാം."

ഗുരു:—"പുരുഷോത്തമനെ കൊല്ലുവാൻ ശ്രമിച്ചവൻ ആരെന്ന് ഒരു ഊഹവും ഇല്ലെ?"

പുരു:—"ഞാൻ അവനെ കണ്ടില്ല" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു സരസ്വതിയോട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—"എന്നെ അന്വേഷിച്ച് ഇവിടെ ഒരാൾ നാലഞ്ചുപ്രാവശ്യം വന്നു എന്നു നീ പറഞ്ഞില്ലെ? അയളെ നീ നേരെ കണ്ടുവോ?"

സര:—"ഇല്ല. അയാൾ വന്നപ്പോഴൊക്കെ ഉത്തരീയംകൊണ്ടു മുഖം മുക്കാലും മറച്ചിരുന്നു. എന്നാലും അയാളുടെ കണ്ണുകളും ആകൃതിയും കണ്ടിട്ടു ഭയംതോന്നി."

രാമ:—"ജയസിംഹൻ, പുരുഷോത്തമൻെറ ശത്രുവാണ്. പുരു

ഷോത്തമൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ നിന്ന തിരിച്ച ഉടൻ പുറ കേ പുരുഷോത്തമനെ കൊല്ലുവാൻ അയാൾ ആളയച്ചിട്ടില്ലെന്ന് എന്താ നിശ്ചയം? ആ ജയസിംഹൻ ആവക പ്രവൃത്തിപ്പാൻ മടിക്കുന്നവനല്ലെന്ന് എനിക്കറിയാം."

പുരു:—"നാം വൃഥാ സംശയിച്ചിട്ട ഫലമൊന്നുമില്ല. അതുകൊണ്ട് അതിനെപ്പററി ആലോചിക്കണ്ടാ. ക്രമേണ നാം അറിവാനിടയാകും."

ഇങ്ങിനെ ഓരോ വൎത്തമാനങ്ങൾ പറഞ്ഞു കുറേ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ "ഇനി ഒന്നു കിടക്കട്ടെ" എന്നു പറഞ്ഞശേഷം തുൾജാറാമനോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഈയ്യിടെ നിങ്ങൾ പുറത്തു സഞ്ചരിച്ച് രാജ്യകാൎയ്യങ്ങൾ അറിയാറില്ലല്ലോ? എന്തെല്ലാമാണു വിശേഷങ്ങൾ എന്നറിഞ്ഞു വന്നാൽ കൊള്ളാമായിരുന്നു."

തുൾ:—"അങ്ങിനെയാകട്ടെ. പുരുഷോത്തമൻ കുറെ വിശ്രമിക്ക."

ഈ അവസരത്തിൽചുരുക്കമായിഅപ്പോഴത്തെരാജ്യാവസ്ഥയെപ്പററിപറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. രാജപ്രതിപുരുഷന്മാർ വിചാരിച്ചിരുന്നതുപോലെ ശിവാജിയെ കൊല്ലുവാൻഅവൎക്ക കഴിഞ്ഞില്ല. ബീജപുരിയിലെ രാജപ്രതിപുരുഷനെ ജനങ്ങൾ കൊന്നതിന്നു പകരം കാൎയ്യം വിചാരിച്ചു ആൾക്കു ജനങ്ങളുടെ നിലയെപ്പററി അശേഷം വിശ്വാസമില്ലാതെ ആ സമയം ബീജപുരിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന മുഗൾസൈന്യം മതിയാകയില്ലെന്നു കരുതി ദില്ലിയിൽനിന്നും ഒരു വലിയ സൈന്യം അയപ്പാൻ അദ്ദേഹം ആവശ്യപ്പെട്ടു. മഹാരാഷ്ട്ര നായകന്മാരിൽ പ്രധാനികൾ ധൃതിയായി സൈന്യശേഖരം ചെയ്യുന്നു എന്നു ചാരന്മാർ മുഖേന ബീജപുരിയിൽ അറിവുകിട്ടുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഈ അവസരത്തിൽ ശിവാജിയെ കൊല്ലുവാൻ തുടങ്ങിയതുകൊണ്ടു മഹാരാഷ്ട്ര ജനസമുദായത്തിന് ആകപ്പാടെ ഇളക്കം ഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും രാജപുരുഷൻ അറിയാതിരിക്കുന്നില്ല.

ഭയങ്കരമായ കൊടുങ്കാററുണ്ടാകുന്നതിന്നു മുമ്പു പ്രാരംഭസൂ

ചാകങ്ങൾ മേഖലയിൽ കാർമേഘം പരക്കുക, മാരുതൻ തന്റെ ഗംഭീരനടനത്തിനു വട്ടം കൂട്ടുവാനെന്നപോലെ നിശ്ചലനായി മറയുക ഇവകളായിരുന്നു. അതുപോലെ ഒരു മഹാരാജ്യനിവാസികൾ തങ്ങളുടെ ഭരണകൎത്താക്കന്മാൎക്കു്, നീതി, നിഷ്പക്ഷപാതത്വം, നയം മുതലായ സൽഗ്ഗുണങ്ങൾ ഇല്ലാതെ, അവർ നിൎദ്ദാക്ഷിണ്യം ജനങ്ങളുടെ കഴുത്തിൽ നുകം വയ്ക്കുന്നതിനു ഒരുമ്പെടുമ്പോൾ ജനക്ഷോഭമാകുന്ന കൊടുങ്കാററിളകി നാടെങ്ങും കീഴ്മേൽ മറിവാൻ പോകുന്നപ്രകാരമുള്ള ലക്ഷണങ്ങൾ കണ്ടു. പണ്ടു് ബേബർ അക്ബർ മുതലായ വിശിഷ്ടന്മാരായ ചക്രവൎത്തികളുടെ രാജ്യഭരണകാലങ്ങളിൽ പോലും ഉത്തരദേശ്യന്മാരായ രജപുത്രന്മാർ പഞ്ചാബികൾ മഹാരാഷ്ട്രന്മാർ തുടങ്ങിയുള്ളവർ ചില സന്ദൎഭങ്ങളിൽ പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള അനന്യസാധാരണങ്ങളായ ശൌൎയ്യപരാക്രമങ്ങളെ ഓൎക്കുമ്പോൾ അറങ്ങ്സിബ്ബിന്റെ നേൎക്കു് യുദ്ധത്തിനു അവർ ഒരുമ്പെട്ടതു് ആശ്ചൎയ്യമല്ല. അറങ്ങ്സിബ്ബ് പ്രകൃത്യാ ദുൎമ്മോഹിയും, ദുഷ്കൃത്യങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിനു മടിയില്ലാത്തവനും ആയിരുന്നതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്തരംഗം അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളവരായ പഠാൺപ്രഭുക്കന്മാർ അവരവരുടെ കീഴിലുള്ള പ്രജകളെ പല വിധത്തിൽ ഉപദ്രവിച്ചുവന്നതു ദുസ്സഹമായി തീരുകയും, അതുകൊണ്ടു് സ്വദേശ്യന്മാരും സ്ഥാനഭ്രംശം വന്നിട്ടുള്ളവരുമായ വിശ്വന്തനെപ്പോലെ ഉള്ള രാജതുല്യന്മാർ തങ്ങൾ തങ്ങൾക്കു് കഴിയുന്നിടത്തോളം സൈന്യം ശേഖരപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. ഈ വിധം ഇൻഡ്യാമഹാരാജ്യത്തിന്റെ ഉത്തരഭാഗം മുഴുവൻ പ്രസ്താവകാലത്തു യുദ്ധകാർമേഘങ്ങളാൽ ആവൃതം ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. അവ ക്രിയയിൽ വരുവാൻ ഒരു തഞ്ചം നോക്കി അവിടവിടെ സ്ഥിരങ്ങളായിരുന്നതേയുള്ളു. ഈ നിശ്ചലാവസ്ഥ ശാശ്വതമൊ അല്ലയൊ എന്നു നോക്കുകതന്നെ.

സയ്യാജി, വീരരാജൻ മുതലായവർ അവരവരുടെ സ്വദേശങ്ങളിലേക്കു ഓടിപ്പോയതു് സ്വസ്ഥരായി താമസിച്ചാലുള്ള ആപത്തിനെ ഓൎത്തായിരുന്നു. കൊടിക്കൂറയെ സംബന്ധിച്ചുള്ള കഥ കേൾക്കുമ്പോൾ അറങ്ങ് സിബ്ബ് സ്വദേശരാജാക്കന്മാരോടൊക്കു് പോരിനു തുടങ്ങുമെന്നു എല്ലാവരും തീൎച്ചപ്പെടുത്തി. ചക്രവൎത്തി

യുടെ കൊടിക്കൂറയും കൊണ്ടു ശിവാജിയും പുരുഷോത്തമനും പൊയ്ക്കളഞ്ഞതുകൊണ്ടു തൽക്കാലം ആ സംഘക്കാൎക്ക് കോപവും മനസ്താപവും തോന്നിയെങ്കിലും ശിവാജി സ്വയംരക്ഷയെ കരുതാതെ പൊതുവെയുള്ള ക്ഷേമത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് അങ്ങിനെ ചെയ്തതായിരുന്നു എന്നറിഞ്ഞപ്പോൾ അവർ വേഷപ്രച്ഛന്നന്മാരായി സൈന്യസമേതം ശിവാജിയെ രക്ഷിപ്പാൻ കൊലക്കളത്തിൽ വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. എന്നിട്ടു ശിവാജി രക്ഷപ്പെട്ട ഉടൻ കൂടുതൽ സൈന്യശേഖരത്തിനു അവർ സ്വരാജ്യങ്ങളിലേക്കു ആളെ അയച്ചിട്ട് എല്ലാവരും ഭുവനേശ്വരഘട്ടത്തിലേക്കു ശിവാജിയെ കാണ്മാൻ തിരിച്ചു.

ശിവാജി പുരുഷോത്തമനെ പിരിഞ്ഞതിന്റെ നാലാംദിവസം അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൈന്യത്തെ സന്ദൎശിച്ചു. അവരെ വേഷപ്രച്ഛന്നന്മാരായി പുനായ്ക്കുസമീപം താമസിപ്പാനാജ്ഞാപിച്ചു ശേഷം അദ്ദേഹം പാൎവ്വണസിംഹന്റെ മന്ദിരത്തിൽ പോയി വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിനെ കണ്ടു. ആ പ്രഭു ശിവാജി പറഞ്ഞ വിശേഷവൎത്തമാനങ്ങളെ കേട്ടിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

അവിടുന്ന് ഈശ്വരകാരുണ്യം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ഒരാളാണ്, ഈ മഹാരാഷ്ട്രദേശനിവാസികളുടെ ഭാഗ്യോദയകാലം സമീപിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അവിടുന്നുതന്നെ വേണ്ട മാൎഗ്ഗങ്ങളെ ആലോചിച്ചു പ്രവൎത്തിക്കണം. എല്ലാ പ്രകാരത്തിലും ഇനി യുദ്ധം കൊണ്ടല്ലാതെ നമുക്കു രക്ഷനേടുവാൻ വഴിയില്ലെന്നുള്ള ഘട്ടത്തിൽ രാജ്യാവസ്ഥ പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നു.

ശിവ:—"യുദ്ധതന്ത്രം പരിശീലിച്ചിട്ടുള്ളവരായും, യുക്തിപൂൎവ്വം അതു പ്രയോഗിച്ചു സൈന്യത്തിനു നാശംഭവിക്കാതെ കൂടുതൽ ജയം നേരിടുന്നതിനു തക്കവിധം സൈന്യത്തെ നയിപ്പിക്കുവാൻ ബുദ്ധിശക്തിയുള്ളവരായും, ഈ കൂട്ടത്തിൽ ആരുമില്ല. അതുകൊണ്ട് ആ ചുമതല അവിടുന്നുതന്നെ വഹിക്കണം."

വിശ്വ:—"അവിടുന്നായാൽ മതിയല്ലൊ."

ശിവ:—"അങ്ങിനെയല്ല ഞാൻ യുദ്ധക്കളത്തിലില്ലെങ്കിൽ സൈന്യങ്ങൾ കുഴപ്പത്തിലാകും. സൈന്യാധിപസ്ഥാനവും യു

ദ്ധതന്ത്രപ്രയോഗത്തിന്ന വേണ്ട ആലോചനയും കൂടി എ
ന്നാൽ സാധിക്കാൻ പ്രയാസമാണ്."

വിശ:—"ആകട്ടെ, അവിടത്തെയടുക്കൽ ഒരു വലിയ രഹസ്യം
പറയാം. ഇനി രഹസ്യമായി അതു വെച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല.
മാളവദേശാധിപൻ പ്രതാപസിംഹൻ മരിച്ചിട്ടില്ല. അ
ദ്ദേഹമാണ് എന്നേക്കാൾ ആ വിഷയത്തിൽ ഉതകുന്നതു്"

ശിവ:—"അദ്ദേഹം മരിച്ചിട്ടില്ലെന്ന് എനിക്കും അറിയാം. ഇ
ന്നാൾവരെ ഞാൻ വേഷപ്രച്ഛന്നനായി ഒളിച്ചുനടക്കുകയാ
യിരുന്നല്ലൊ?—ആ കാലങ്ങളിൽ ഞാൻ അദ്ദേഹമൊരു
മിച്ചുണ്ടായിരുന്നു.—അദ്ദേഹം നല്ല ഒരു സേനാനായകനാണു.
യുദ്ധതന്ത്രപ്രയോഗത്തിൽ നൈപുണ്യം ഉണ്ടോ എന്നു
സംശയമാണ്."

വിശ:—"അങ്ങിനെയല്ല—ബുദ്ധിശക്തി, പരിപാകത, രാജ്യ
ങ്ങളുടെ കിടപ്പിനെപ്പററിയുള്ള നിർണ്ണയം, ഇവകൾകൊ
ണ്ടു് അദ്ദേഹമാണ് ആ കാര്യത്തിൽ യോഗ്യൻ!"

ശിവ:—"അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരുംകൂടി യുദ്ധ
ത്തിലേയ്ക്കു വേണ്ട കാര്യങ്ങളെപ്പററി ആലോചിച്ചു നിശ്ച
യിക്കണം. പ്രതാപസിംഹനെ ഞാൻ വളരെ സ്ഥലങ്ങ
ളിൽ തിരക്കി. അദ്ദേഹം എവിടെയാണെന്ന് ഒരു വിവര
വും കിട്ടീല്ല.

വിശ:—"എന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം പുരുഷോത്തമൻ ഒരുമി
ച്ചു് അദ്ദേഹം ബീജപുരിയിലേയ്ക്കു പോയിരിക്കയാണ്."

ശിവ:—"അതെയൊ?—പുരുഷോത്തമൻ എന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തി
ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും രത്നഗിരിക്കു സമീപമുള്ള കാട്ടിൽ വ
ന്നു. അവിടെ വെച്ചു പുരുഷോത്തമൻ എന്നോടു പറ
ഞ്ഞതു ബീജപുരിയിൽ രാത്രിയിൽ ചെന്ന് അയാളുടെ കൂ
ടെയുള്ളവരെ സമാധാനപ്പെടുത്തീട്ടു പിറെറദിവസം തന്നെ
ഭുവനേശപർവ്വതത്തിലേക്കു തിരിക്കുമെന്നായിരുന്നു. പുരു
ഷോത്തമൻ വന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ പ്രതാപസിംഹനെ വരു
ത്തേണ്ട മാർഗ്ഗത്തെപ്പററി നമുക്കു ആലോചിക്കാം.

അറങ്ങ്സിബ്ബിന്റെ പകയോടുകൂടിയുള്ള വരവിനെ നിരോധിപ്പാൻ വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ഉടനടി ചെയ്യാതിരുന്നാൽ സ്വയംരക്ഷക്കെന്നു മാത്രമല്ല, ഹിന്ദുസ്ഥാനമഹാരാജ്യത്തിന്റെ ക്ഷേമത്തിനു വിഘ്നം ഭവിക്കുമെന്നു കരുതി ചക്രവർത്തിയുടെ ആജ്ഞയെ നിരാകരിച്ചു വിശ്വന്തൻ ശിവാജിസമേതം കൊങ്കണരാജ്യത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

അൻപത്തിഎട്ടാം അദ്ധ്യായം.

രാജ്യാവസ്ഥയെപ്പററി പറഞ്ഞുവല്ലൊ. ഇനി തുളജാറാമന്റെ അന്വേഷണത്തിൽ അയാൾ എന്തറിഞ്ഞു എന്നു നോക്കാം.

പുരുഷോത്തമനും മററും നിദ്രയെ പ്രാപിച്ചു. രാത്രി അസമയമായിട്ടും തന്റെ പിതാവു തിരിച്ചു വരാത്തതിനാൽ കതകിനു വിളിക്കുന്നൊ എന്നു ശ്രദ്ധിച്ചുകൊണ്ടു സരസ്വതി ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. അങ്ങിനെയിരുന്നപ്പോൾ കതകിനു മുട്ടിയ ശബ്ദം കേട്ടിട്ടു തന്റെ പിതാവാണെന്നു മനസ്സിലാക്കിയശേഷം സരസ്വതി കതകുതുറന്നു. തുളജാറാം കതകിൽ മുട്ടിയതും സരസ്വതി കതകു തുറന്നതും കേട്ടു പുരുഷോത്തമൻ വേഗം എണീററു വന്നു "എന്താ വിശേഷം?" എന്നു ചോദിച്ചതിനു തുളജാറാം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"മരിച്ചുപോയ രാജപ്രതിപുരുഷനു പകരം ആൾ വന്നുകഴിഞ്ഞു. വിശേഷങ്ങൾ അറിവാനും, വേണ്ട പ്രതിവിധികൾ ചെയ്യാനും, ദൂതന്മാരെ അങ്ങുമിങ്ങും അയച്ചിട്ടുണ്ടു്. രാജപ്രതിപുരുഷനും മററു സർദാരന്മാൎക്കും അന്നത്തെ കാൎയ്യത്തെപ്പററി ബലമായി സംശയിച്ചിരുന്നതു വിശ്വന്തൻപ്രഭുവിനെയാണ്. അദ്ദേഹത്തിനെ ഇവിടെ ഹാജരാകണമെന്നു വിവരം കാണിച്ച് ഒരു കല്പനയും കൊടുത്തയച്ചിരുന്ന സവാർ, അദ്ദേഹത്തിനെ അവിടെ കാണ്മാനില്ലെന്നും പറഞ്ഞു മടങ്ങി വന്നുപോലും. ശിവാജിയെ രക്ഷിച്ചതിനു പുരുഷോത്തമനെ തിരക്കി ഭടന്മാർ പോയിട്ടുണ്ടു്.

പുരുഷോത്തമൻ ഇവിടെ ഉണ്ടെന്നു് ആരും അറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്തു രക്ഷതന്നെ. ആ രാജപ്രതിപുരുഷനെ കൊന്നതിന്നു് ഇവിടെയും ഇതിനടുത്തുമുള്ള ജനങ്ങളോടു പക തീക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നുവത്രെ. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഇതിൽപരം അക്രമം വേറൊന്നുമില്ല.''

പുരു:—''ശിവാജിയെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയതിനോടുകൂടി ഞാൻ ആരാണെന്നു ജനങ്ങൾ അറിവാനിടയായി. ആ സന്ദർഭത്തിൽ അവർ എൻെറ പേർ പറഞ്ഞതു മഹാ മണ്ടത്തം ആയിപ്പോയി. ഞാൻ പ്രവർത്തിച്ച സംഗതികൾ എൻെറ രക്ഷാകർത്താവിന്നാപത്തു നേരിടുന്നതു കാലവിശേഷം കൊണ്ടാണു്. ഇപ്പോൾതന്നെ, വിശ്വസ്തൻപ്രഭുവിന്നു് ഒരെഴുത്തയക്കണം. ഇല്ലെങ്കിൽ ശിവാജിക്കു വെച്ചിരുന്നതു് അദ്ദേഹത്തിനു കിട്ടിയെന്നു വരും.''

ദുർ:—''ആകട്ടെ, എഴുത്തു് ആരു കൊണ്ടുപോകും?''

പുരു:—''ലക്ഷ്മണൻ കൊണ്ടുപോകും!—ഇല്ലെങ്കിൽ ഞാൻതന്നെ പോയാലെന്താ?—''

ദുർ:—''ഭ്രാന്ത്! മഹാഭ്രാന്ത്!—സുഖക്കേട് ഇനിയും ഭേദമായിട്ടില്ല. ക്ഷീണം നന്നേയുണ്ടു്. ഈ സമയത്താണൊ ഈ വക ആലോചന?'' എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു അയാൾ എന്തോ ഓർമ്മിച്ചതുപോലെ ഇരുന്നു് വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ തുടൎന്നുപറഞ്ഞു:—

''ഒരു കാര്യം പറവാൻ വിട്ടുപോയി. ആ എഴുത്തിനെപ്പററി പറഞ്ഞപ്പോൾ ഓർമ്മവന്നു. ഇപ്പോൾ ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു പോരുംവഴിക്കു് ഒരാളെ കണ്ടു.''

പുരു:—''ആ ആളെ ഞാൻ ഊഹിച്ചറിഞ്ഞുവെങ്കിലും ആരാണെന്നു പറയണം!''

ദുർ:—ജയസിംഹൻപ്രഭു !''

പുരു:—''ഞാനും ആയാളെത്തന്നെ ഉദ്ദേശിച്ചു. അദ്ദേഹം?—''

ദുർ:—''അദ്ദേഹം തലയിൽകൂടി ഉത്തരീയംകൊണ്ടു മൂടി മുഖം മറച്ചുകൊണ്ടു വേഗം നടക്കുകയായിരുന്നു. ആൾ ഞാൻ

മനസ്സിലാക്കിയതുകൊണ്ടു പുറകെ ഞാനും പോയി.—ഞാൻ പറഞ്ഞാൽ പക്ഷെ സത്യമെന്നു കരുതുകയില്ലായിരിക്കാം.—അദ്ദേഹം ചക്രവത്തിയുടെ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ കടന്നു."

പുരു:—"അവിടെ അദ്ദേഹം പോയതു വിശാന്തൻപ്രഭുവിനു വിരോധമായി വേണ്ട കൃത്രിമങ്ങൾ പിണയ്ക്കാനാണ്—സംശയം വേണ്ടാ? ഏതായാലും വിശാന്തൻപ്രഭുവിന് ഒരെഴുത്തയയ്ക്കണം!"

തുരം:—"വരട്ടെ!—ഞാൻ മുഴുവൻ പറയട്ടെ—ഞാൻ കൊട്ടാരത്തിന്റെ മുൻവശത്തു മറഞ്ഞുനിന്നു. ജയസിംഹൻ ഒരു നാഴികയോളം താമസിച്ചിട്ടാണ് അവിടെ നിന്നിറങ്ങിയതു്. അദ്ദേഹം കുറേ നടന്നുചെന്നപ്പോൾ വേറൊരാൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുത്തുചെന്നു. നൂതനമായി കണ്ടയാൾ ആരെന്നറിവാൻ ഞാനുംകൂടെ എത്തി. ഉടൻ ആ കൂട്ടർ അവിടെ അടുത്തു് ഒരു ഭവനത്തിന്റെ കതകു തുറന്ന് അകത്തുകടന്നിട്ടു കതകടച്ചു. ആ സ്ഥലം ആരും പാർപ്പില്ലാതെ കിടക്കുകയാണ്. വിലപ്പോൾ ആ ഭാസന്മാർ അവിടെ സംഘംചേരുന്നതു കണ്ടിട്ടുണ്ടു്."

പുരു:—"ഇതെല്ലാംകൊണ്ടു ജയസിംഹന്റെ കൃത്രിമം കലശലായി തുടങ്ങിട്ടുണ്ടെന്നു വ്യക്തമാകുന്നു. ഈ കാര്യം വിശാന്തൻപ്രഭുവിനെ തെര്യപ്പെടുത്തീട്ടില്ലെങ്കിൽ അദ്ദേഹം വല്ലാത്ത കുടുക്കിലകപ്പെടും."

എഴുത്തയയ്ക്കുന്ന വിഷയത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻ സിദ്ധാന്തിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു തുരംജാരം ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു.

"പുരുഷോത്തമൻ എഴുത്തയക്കേണ്ടതാവശ്യം തന്നെ. എങ്കിലും കാലവിശേഷംകൂടി നോക്കേണ്ടതുണ്ടു്. എഴുത്തയയ്ക്കുന്നതു് എത്രയും സൂക്ഷിച്ചു വേണം. എഴുത്തു വിരോധികളുടെ കൈവശം കിട്ടിപ്പോയെങ്കിൽ മഹാ ദുർഘടത്തിലാകയില്ലയൊ എന്നാലോചിക്കണം!"

പുരു:—"നാം നല്ലതുപ്രവത്തിക്കുന്നതെല്ലാം ശുഭകരമായിരിക്കു

മെന്നു വിചാരിക്കാം. മററൊക്കെ ദൈവേച്ഛപോലെ ഇരിക്കയുള്ളൂ.''

അൎദ്ധരാത്രിയിൽ ഉറക്കത്തിൽനിന്നു വിളിച്ചു വരുത്തി ലക്ഷ്മണനോടു വിവരമെല്ലാം പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞു. ലക്ഷ്മണൻ യാത്രയ്ക്കു തയ്യാറായി എങ്കിലും അവന്റെ മുഖം അപ്രസന്നമായി ഭവിച്ചു. സരസ്വതിയെ പിരിഞ്ഞു പോകേണ്ടിവരുന്നവെന്നുള്ള വിരഹതാപമായിരുന്നു ലക്ഷ്മണനു ദുസ്സഹമായി തീൎന്നതു. യാത്രയ്ക്കു വേണ്ട സാമാനങ്ങൾ എല്ലാം കെട്ടിമുറുക്കി ലക്ഷ്മണൻ എല്ലാരോടും യാത്രചോദിച്ചിട്ടു സരസ്വതിയെ അന്വേഷിച്ചപ്പോൾ അവൾ അടുക്കളയിൽ ധൃതിയായി വഴിക്ക് ആഹാരത്തിനാവശ്യമുള്ള പദാൎത്ഥങ്ങൾ പാകംചെയ്യുകയായിരുന്നു.

ലക്ഷ്മ:—"സരസ്വതി—ഞാൻ ഒരു യാത്രയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടിരിക്കയാണ്. വേഗം മടങ്ങി എത്തും—ഞാൻ—എന്നാൽ വരട്ടെ."

സര:—"കാൎയ്യമെല്ലാം ഞാനറിഞ്ഞു. അതുകൊണ്ടാണു വഴിക്കു ആഹാരത്തിനു ഇത്രയും തയ്യാർ ചെയ്വാൻ ഞാനിങ്ങോട്ടയ്ക്കു പോന്നതു്.

ലക്ഷ്മ:—"വൃഥാ ഉറക്കമൊഴിഞ്ഞു ബുദ്ധിമുട്ടിയല്ലൊ?—അതു വേണ്ടിയില്ലായിരുന്നു.—ഞാൻ ധൃതികൂട്ടി പൊയ്ക്കളഞ്ഞാൽ സരസ്വതി എന്നോടു മുഷിയുകയും ചെയ്യും."

സര:—"ഇപ്പോൾ തന്നേക്കാം—കാലമായിക്കഴിഞ്ഞു.—അശേഷം താമസിക്കണ്ട!—" എന്നു പറഞ്ഞു് ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ കെട്ടുന്ന ധൃതിയിൽ, കെട്ടുകളൊന്നും ശരിയാകാതെ കുഴങ്ങി. എന്നിട്ടു സരസ്വതി വസ്ത്രപുച്ഛംകൊണ്ടു കണ്ണുതുടയ്ക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു ലക്ഷ്മണൻ അവയെ വാങ്ങി കെട്ടി. അതിനിടയ്ക്കു ആ യുവാവു സരസ്വതിയുടെ മുഖത്തു നോക്കിയപ്പോൾ അവളുടെ കണ്ണുകളിൽ കണ്ണുനീർ നിറഞ്ഞു് വല്യ തുള്ളികളായി കവിൾത്തടങ്ങളിൽ കൂടി ഒലിക്കുന്നതായി കണ്ടു. അവളുടെ മാറത്തു പുതച്ചിരുന്ന ദാവണി അവൾ ധൃതിയായി ശ്വാസോച്ഛ്വാസം ചെയ്യുതുകൊണ്ടു്,

പ്രചലിതമായി ഭവിച്ചു. തൻെറ കാമുകൻെറ യാത്ര അസമയത്തായിരുന്നതുകൊണ്ടു അയാൾക്കു ആപത്തു നേരിട്ടേച്ചെങ്കിലൊ എന്നു ഭയന്നിട്ടു സരസ്വതി അവളുടെ കൈകളെക്കോൎത്തു മാറോടണച്ചുപിടിച്ചുകൊണ്ടു നമ്രമുഖിയായിനിന്നു. ഈ യുവതീയുവാക്കന്മാൎക്കു പരസ്പരാനുരാഗമുണ്ടെന്നുള്ളതിനെ തെളിയിപ്പാൻ വേറെന്തുലക്ഷ്യമാണു് വേണ്ടതു്?—പുരുഷോത്തമൻ മുതലായവർ ആ ഭവനത്തിൽ താമസം തുടങ്ങിയതുമുതൽ ആ സന്ദൎഭം വരെ സരസ്വതിക്കു ലക്ഷ്മണൻെറനേൎക്കു പ്രേമമുണ്ടെന്നുള്ള കഥ അവൾ ആ യുവാവിനെ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നില്ല. ലക്ഷ്മണനാകട്ടെ, ഈ സൂക്ഷ്മാവസ്ഥ ഗ്രഹിച്ചിട്ടു്, പരമാനന്ദം കൊണ്ടു മതിമറന്നു സരസ്വതിയുടെ രൂപലാവണ്യത്തേയും തൻെറ വേർപാടുകൊണ്ടു് വ്യസനാക്രാന്തയായി ഭവിച്ച ആ യുവതിയുടെ നിലയേയും നോക്കി ഇരുന്നുപോയി. ഇനി താമസിച്ചു അവിടെ ഇരിക്കുന്നതു തൻെറ യജമാനനു കുണ്ഠിതത്തിനു കാരണമായേക്കുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടു ലക്ഷ്മണൻ ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ എടുത്തുകൊണ്ടു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

"സരസ്വതി വ്യസനിക്കരുതു !—യജമാനനും മററും ഇവിടെ ഉള്ളതുകൊണ്ടു് ഞാൻ കഴിയുന്നത്ര വേഗം മടങ്ങിവരും.—എന്നാൽ—" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞശേഷം ഗൽഗ്ഗദം കൊണ്ടു മററു വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുവിപ്പാൻ ശക്തനാകാതെ അവൻ വേഗം യാത്രതിരിച്ചു.

പുരുഷോത്തമനും മററും ബീജപുരിയിൽ വന്നപ്പോൾ ഉപയോഗിച്ചു മൂന്നു കുതിരകളെ വിശ്വനാഥൻെറ ആശ്രിതനായ ഒരുവനെ ഏല്പിച്ചിരുന്നു. ലക്ഷ്മണൻ ആ ഭവനത്തിൽ ചെന്നു സൂക്ഷിപ്പുകാരനോടു ഒരു കുതിരയെ കോപ്പിട്ടുകൊണ്ടുവരുവാൻ പറഞ്ഞു.

സൂക്ഷിപ്പുകാരൻ:—"യജമാനൻഈഅസമയത്തു് തിരിച്ചാലോ?"

ലക്ഷ്മ:—"ചോദ്യങ്ങൾ പിന്നീടാവാം. കുതിരയെ കൊണ്ടുവരൂ. ഇന്നു് ഇരുപതുനാഴികയെങ്കിലും പോകണം."

സൂക്ഷി:—"മനസ്സിലായി! — വിശ്വനാഥൻപ്രഭുവിനെ കാണ്മാൻ പോകയാണൊ?—എങ്കിൽ ഈ ദേശവാസികൾ അദ്ദേഹത്തെ കാണ്മാൻ കൊതിച്ചിരിക്കയാണെന്നു പറയണൊ?"

ലക്ഷ്മ:—"തന്റെ ഉദ്ദേശം ഞാനറിഞ്ഞു. ആ കാൎയ്യത്തെപ്പററി ഇപ്പോൾ ഒന്നും പറയണ്ട. താൻ പോയി കുതിരയെ—" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്ക് അവൻ നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തിനടുത്തുണ്ടായിരുന്ന കൈതകിന്റെ മറവിൽനിന്നു ദീൎഘകായനായ ഒരാൾ കടന്നുപോയതു് ഇരുട്ടിൽ അവ്യക്തമായി കണ്ടു് ലക്ഷ്മണൻ—"അതാരവിടെ?" എന്നുറക്കെ ചോദിച്ചു. അതിന്റെ ശേഷം ഒരനക്കവും കാണാഴികയാൽ ആ യുവാവു് ഇങ്ങിനെ തുടൎന്നുപറഞ്ഞു:—

"ആരോ കൈതകിന്റെ പുറകിൽകൂടി കടന്നുപോയതു താൻ കണ്ടില്ലേ?—ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലെ അതുമിതും ഒന്നും പറയരുതെന്നു്?—കാലാവസ്ഥ അങ്ങിനെ ആയിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ ആരോ ഒളിച്ചുനിന്നിരുന്നു—ഇനി അതിനെപ്പററി പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല—കുതിര എവിടെ?"

സൂക്ഷി:—"എനിക്കു ഭയം തോന്നുന്നില്ല. ശിവാജിസാഹിബ്ബിനെ കൊല്ലുവാൻ തുടങ്ങിയ ദിവസം ആ പഠാൺ സർദാറിനെ കുതിരയിൽ നിന്നു വലിച്ചു താഴത്തിട്ടതു ഞാനായിരുന്നു."

ലക്ഷ്മ:—"മിണ്ടാതിരിക്കൂ! —അനാവശ്യമൊന്നും പറയരുതു്!—കുതിര എവിടെ?—ഞാൻതന്നെ പോയി കെട്ടിക്കൊള്ളാം—താൻ വൎത്തമാനംപറഞ്ഞു സമയം കളയുന്നു"

"എന്റെ തടസ്ഥം വേണ്ടാ." എന്നുസൂക്ഷിപ്പുകാരൻ പറഞ്ഞു് അയാൾ പോയി വേഗം കുതിരയെ കോപ്പിട്ടു കൊണ്ടുവന്നു; ഉടൻതന്നെ ലക്ഷ്മണൻ യാത്ര പുറപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

വീടുകളും ജനസഞ്ചാരവും കുറഞ്ഞിരുന്ന പ്രദേശങ്ങളിൽ കൂടിയായിരുന്നു ലക്ഷ്മണൻ പോയതു്. എങ്കിലും പട്ടണത്തിന്റെ അതിൎത്തി കഴിയുന്നതുവരെകുതിരയെഓടിക്കരുതെന്നു കരുതി ആ യുവാവു സാവധാനത്തിൽ പോകുകയായിരുന്നു. സര

സ്വപതി പ്രേമത്തോടെ ഭക്ഷണസാധനങ്ങൾ തയ്യാറാക്കി കൊടുത്തതും, അവളുടെ വിരഹതാപവും, അവൾ പറഞ്ഞ വാക്കുകളും എല്ലാം ആലോചിച്ചിട്ട തനിക്ക, ഭാവിയിൽ, ഉണ്ടാകാവുന്ന സൌഭാഗ്യദശയുടെ പരിപൂൎണ്ണതയെപ്പററി സങ്കല്പിച്ചുറച്ച പരമാനന്ദ ചിത്തനായി പട്ടണ അതിൎത്തി സമീപിച്ചപ്പോൾ വഴിയരികിൽ ഒരു വൃക്ഷത്തിൻെറ മറവിൽനിന്ന് ഒരുവൻ പെട്ടെന്ന ചാടി ലക്ഷ്മണനെ നിഷ്പ്രയാസം കുതിരയിൽനിന്ന പൊക്കിയെടുത്തു താഴത്തെറിഞ്ഞു. അങ്ങിനെ പ്രവൎത്തിച്ച ഘാതകൻെറ ഉദ്ദേശം ആ യുവാവിനെ കൊല്ലണമെന്നായിരുന്നു. ദൈവഗത്യാ അവൻ വീഴ്ന്ന സ്ഥലം മണൽ പ്രദേശമായിരുന്നതുകൊണ്ട മൂൎച്ഛിതനായി ഭവിച്ചതല്ലാതെ അവൻ മരിച്ചില്ല. ഘാതകൻ തൻെറ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യം വരുത്തിപ്പോയ്ക്കഴിഞ്ഞിട്ടു കുറെ ഏറെനേരംചെന്നപ്പോൾ ലക്ഷ്മണൻ സാവധാനത്തിൽ മോഹാലസ്യത്തിൽനിന്ന് ഉണൎന്നുതുടങ്ങി. തനിക്ക നേരിട്ട ഈ വിപത്തു തൻെറ കൈവശമുണ്ടായിരുന്ന എഴുത്തുകൊണ്ടാണെന്ന് ഓൎമ്മവന്ന ഉടൻ ആ യുവാവു തൻെറ അരവാറിൽ തുകൽസഞ്ചിയുണ്ടോ എന്ന പരിശോധിച്ചു. എന്നിട്ട് അവ രണ്ടും കാണ്മാനില്ലെന്ന അറിഞ്ഞപ്പോൾ, അയാൾക്ക വേറെകൊണ്ട് അനങ്ങുവാൻപോലും പാടില്ലാതിരുന്നിട്ടും, ആ എഴുത്തിനെ അപഹരിച്ചതുകൊണ്ടുണ്ടായേക്കാവുന്ന ആപത്തിനെ തടുപ്പാൻ വേണ്ടി അയാൾ കഴിയുന്നത്ര വേഗം തിരിയെ ബിജപുരിയിൽ പോയി.

അറുപതാം അദ്ധ്യായം.

ജയസിംഹൻ ബിജപുരിയിൽ വന്നിട്ടുണ്ടെന്ന തുൾജാറാം പുരുഷോത്തമനോട പറഞ്ഞതു യഥാൎത്ഥമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ചക്രവൎത്തിയുടെ കൊട്ടാരത്തിൽ പോയതു എന്തിനായിരുന്നു എന്ന നാം അറിയേണ്ടതാവശ്യമാകയാൽ അതിനെപ്പററി പ്രസ്താവിക്കട്ടെ.

ബീജപുരിയിൽ ജയസിംഹൻ വന്നതു വേഷപ്രച്ഛന്നനായിട്ടായിരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ ബീജപുരിയിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടിരിക്കയാണെന്നു ജയസിംഹൻ അറിഞ്ഞു. ഇനി തന്ത്രം കൊണ്ടോ, ദ്രവ്യം കൊണ്ടു രാജപ്രതിപുരുഷന്മാരെ വശംവദരാക്കിയോ, അതിന്നു തരപ്പെട്ടില്ലെങ്കിൽ ദുൎജ്ജനങ്ങളിൽ വെച്ചു അഗ്രേസരന്മാരുമായി സഖ്യം ചെയ്തു് അവർ മുഖേനയോ, പുരുഷോത്തമനെ കുടുക്കിലാക്കണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു് അദ്ദേഹം സന്നദ്ധനായി വന്നതായിരുന്നു. ശിവാജിയെ കൊല്ലുവാൻ നിശ്ചയിച്ച ദിവസം രാവിലെ അദ്ദേഹം ബീജപുരിയിൽ എത്തി. എന്നിട്ടു അന്നത്തെ സംഭവങ്ങൾ കൊണ്ടു വ്യവഹാരസംബന്ധമായി പുരുഷോത്തമനിൽ നിന്നു അദ്ദേഹത്തിന്നു ഉപദ്രവം ഉണ്ടാകയില്ലെന്നു തീൎച്ചപ്പെടുത്തി. പിന്നീടു അദ്ദേഹം ശ്രമിച്ചതു വിശ്വന്തനേയും പുരുഷോത്തമനേയും രാജദ്രോഹക്കുററത്തിൽ അകപ്പെടുത്തി അവരെ നശിപ്പിക്കുവാനായിരുന്നു. ഈ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യത്തിന്നുവേണ്ടി അദ്ദേഹം രാജപ്രതിപുരുഷനെ കാണ്മാൻ കൊട്ടാരത്തിൽ ചെന്നു.

പ്രതാപഗിരിയിൽവെച്ചു ജയസിംഹൻ പ്രവൎത്തിച്ച കൃതിമങ്ങളെപ്പററി രാജപ്രതിപുരുഷൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു ആ അവസരത്തിൽ ജയസിംഹൻ അവിടെ ചെന്നതു് ദുരുദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണെന്നു രാജപ്രതിപുരുഷന്മാർ കരുതി. അതു കൊണ്ടു് ആ പ്രഭുവിനെ രഹസ്യമായി സന്ദൎശിപ്പാൻ അനുവദിക്കാതെ അദ്ദേഹത്തെ സഭാമണ്ഡപത്തിൽ വരുവാൻ രാജപ്രതിപുരുഷൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. ജയസിംഹനെ നേരെ കണ്ടപ്പോൾ രാജപ്രതിപുരുഷൻ ഗൌരവത്തോടെ അദ്ദേഹത്തോടു മണ്ഡപത്തിന്റെ താഴെ ഒരു പീഠത്തിൽ ഇരിപ്പാൻ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു. ആ പ്രഭുവാകട്ടെ രാജപ്രതിപുരുഷന്റെ ഗൌരവഭാവത്തെ വകവെയ്ക്കാതെ താൻ അവിടെ ചെല്ലുവാൻ കാരണമായതിനെപ്പററി പറവാനാരംഭിച്ചു.

"ബഹുമാനപ്പെട്ട സന്നിധാനത്തിൽ ഞാൻ ഇങ്ങിനെ രഹസ്യമായി വന്നതു ഗൌരവമായ ചില കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി അവിടെ അറിയിപ്പാനുള്ളതുകൊണ്ടാണു്. ഞാൻ ഒരു സ്തുതിപാഠകനെപ്പോലെ അവിടത്തെ മഹിമാവിനെപ്പററി പുകഴ്ത്തുവാനുദ്ദേ

ശിക്കുന്നില്ല. അതിനുള്ള അവസരവും ഇതല്ലെന്ന് അറിയിച്ചു കൊള്ളുന്നു. ഈ മഹാരാജ്യത്തെ സംബന്ധിച്ച് എനിക്കുള്ള സ്നേഹംകൊണ്ട് ഇപ്പോഴുള്ള ശ്രേയസ്കരമായ രാജ്യഭരണം നില നില്ക്കണമെന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നവരിൽ ഒരുവനാണു ഞാൻ. ഇ തിൽനിന്നു ഭിന്നാഭിപ്രായക്കാർ ഉണ്ടെന്നു ഞാൻ പറയാതെ അറിയാമല്ലൊ. ഞാൻ ഒടുവിൽ പറഞ്ഞ കൂട്ടരുടെ ദുർമ്മോഹം കൊണ്ടു, ചില സ്ഥലങ്ങളിൽ, ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ക്ഷോഭം വർദ്ധിപ്പിച്ചിട്ട്, അവർ രാജ്യഭരണത്തിനു കുഴപ്പം ഉണ്ടാക്കുന്നുണ്ട്. അതുകൊണ്ട് ഏതൽകാലാവസ്ഥയെ സംബന്ധിച്ച് ആലോ ചിച്ചിടത്തോളം ഉടനെ ജനക്ഷോഭത്തെ അമർച്ചചെയ്യാൻ വേ ണ്ട മുൻകരുതലുകൾ ചെയ്തിട്ടില്ലെങ്കിൽ അവിടത്തെ രാജ്യഭര ണതന്ത്രത്തിനു കളങ്കം പറ്റുമെന്നു ഭയമുണ്ട്." ഇത്രയും പറ ഞ്ഞുകഴിഞ്ഞിട്ട് ആ പ്രഭു രാജപ്രതിപുരുഷന്റെ മറുപടി അറി വാൻ വേണ്ടി സ്വല്പം വിരമിച്ചു.

രാ-പ്ര-പു.—"പ്രഭോ! അങ്ങു പറഞ്ഞകാര്യങ്ങളെപ്പററി നാം അറിയാതിരിക്കുന്നില്ല. നാം അതുസംബന്ധിച്ചു വേണ്ട പ്രതിവിധികൾ ചെയ്യാൻ ഒരുക്കമുണ്ട്. അങ്ങു പറഞ്ഞ കാര്യങ്ങളിൽനിന്നു പുതുതായ വിവരങ്ങൾ അറിവാനൊന്നു മില്ലാ—ഇത്രേ പറവാനുള്ളോ?"

ജയ:—ഉത്തരദേശ്യന്മാരായ പ്രഭുക്കന്മാരെ അപേക്ഷിച്ചു ഞാൻ ഒട്ടും അപ്രധാനനല്ല. എന്റെ ഉഴവന്മാരായി അനേകം യോദ്ധാക്കളുണ്ട്. എന്റെവക രണ്ടുകോട്ടകളുള്ളവ ഉറ പ്പുള്ളവയും ദുഷ്പ്രാപങ്ങളുമാണ്. അങ്ങിനെയുള്ള എന്നെ ച ക്രവർത്തി അവർകളുടെ ഗുണകാംക്ഷിയും അവിടുത്തെ ആ ശ്രിതന്മാരിൽ ഏകനുമാണെന്നു സന്നിധാനത്തിൽ ബോ ധിക്കണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു. ഇന്നാൾ ഈ കൊട്ടാരത്തി ന്റെ മുൻവശത്തുവെച്ചു നടന്ന സംഭവത്തെപ്പററിയാണു ഞാൻ അവിടെ അറിയിപ്പാൻ പോകുന്നത്. ഈ വിഷ യത്തിൽ ചക്രവർത്തി അവർകൾക്കു വിപരീതമായും രാജാ ജ്ഞയെ ധിക്കരിച്ചും നിർദ്ദൂകം പ്രവർത്തിപ്പാൻ സന്നദ്ധനാ

യ യുവാവു വിശ്വന്തൻമുള്ള, അഗേഹത്തിൻെറ പുത്രനെപ്പോലെ വളർത്തിയ ഒരുവനാണ്. അവൻ ശിവാജിയെ രക്ഷിച്ചതു് അവൻെറ സ്വാഭിപ്രായപ്രകാരമാണെന്നു വിചാരിപ്പാൻ പാടില്ല. വിശ്വന്തൻ ശിവാജിയുടെ മിത്രമാണു്. അന്നിവിടെ നടന്നതിനെപ്പററി പര്യാലോചിച്ചു നോക്കിയാൽ വിശ്വന്തൻ യുക്തിപൂർവം വേണ്ട മുൻകരുതൽ ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു എന്നു വെളിപ്പെടുന്നതാണു്. ഇങ്ങിനെ രാജദ്രോഹത്തിന് ഒരുമ്പെട്ടിട്ടുള്ള വരെപ്പററ സന്നിധാനത്തിൽ ഗൌനിക്കാതെ അവൎക്ക സ്വേച്ഛാനുസരണം പ്രവൃത്തിപ്പാൻ ഇടകൊടുക്കുന്നതു് അവിടത്തേയും ന്യൂനതയാകയില്ലയൊ എന്നു സംശയമുണ്ടു്."

രാ-പ്ര പു:—"എൻെറ ന്യൂനതയെ പരിഹരിപ്പാൻ അങ്ങു ശ്രമിക്കണോ. ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞിടത്തോളം, രാജദ്രോഹികളുണ്ടെന്നും അവർ, ശിവാജി വിശ്വന്തൻ പുരുഷോത്തമൻ, ഇങ്ങിനെ മൂന്നുപേരാണെന്നും മനസ്സിലായി. ഇവരെ സംബന്ധിച്ചു് നടപടി നടത്തേണ്ടതാവശ്യംതന്നെ."

ജയ:—"ഇവരിൽ വിശ്വന്തൻ, പ്രതാപഗിരിക്ക സമീപം പാവ്ണസിംഹൻെറ കൊട്ടാരത്തിൽ താമസിക്കുന്നുണ്ടെന്നു് എനിക്കറിയാം. പുരുഷോത്തമൻ ഈ പട്ടണത്തിൽ ഇപ്പോൾ ഉണ്ടെന്നു കുറേ മുമ്പു് എനിക്ക അറിവുകിട്ടി. കല്പനയുണ്ടെങ്കിൽ താമസസ്ഥലം അറിഞ്ഞു ബോധിപ്പിക്കാം."

രാ-പ്ര-പു:—"അതെന്തിനാ?—അങ്ങെ അധികാരപ്പെടുത്തി അയയ്ക്കാം. വിശ്വന്തനേയും പുരുഷോത്തമനേയും പിടിച്ചു കൊണ്ടുവരാൻ വിഷമമുണ്ടോ?"

രാജപ്രതിപുരുഷനോടു് അപേക്ഷിച്ചു് ഏതുവിധവും അനുവാദം വാങ്ങിക്കാനാഗ്രഹിച്ചിരുന്ന ജയസിംഹന് ആ വാക്കുകൾകേട്ടിട്ടു "തേടിയവള്ളി കാലിൽ ചുററി" എന്നപോലെ അത്യുത്സാഹമുണ്ടായെങ്കിലും അതു പുറത്തുകാണിക്കാതെ അദ്ദേഹം മറുപടിപറഞ്ഞു:—

"സന്നിധാനത്തിൽ നിന്നു കല്പിക്കുന്നതുപോലെ ചെയ്യാൻ

ഞാൻ തയ്യാറുണ്ട്. എന്നാൽ കല്പനപ്രകാരം ഞാൻ മാത്രം പോയാൽ മതിയാകയില്ല. അവർ സംഘം ചേൎന്ന എന്നെ എതിൎക്കാൻ എളുപ്പമുണ്ട്. അതുകൊണ്ടു ഏതാനും ഭടന്മാരും എന്നോടുകൂടി പോരണമെന്ന കല്പനയുണ്ടാകണം."

രാ-പ്ര-പു:—"അങ്ങിനെ ആവാം. ആകട്ടെ, പുരുഷോത്തമൻ മുതലായവരെ ജീവനോടുകൂടി ഇവിടെ കൊണ്ടുവരാമൊ?"

ജയ:—"ബലം പ്രയോഗിക്കേണ്ടിവരുന്ന വിഷയത്തിൽ ജീവനെ സംബന്ധിച്ച എനിക്ക ഉറപ്പു പറയാൻ നിവൃത്തിയില്ല. കഴിയുന്നിടത്തോളം കല്പനപ്രകാരം ചെയ്യാൻ ശ്രമിക്കാം."

രാ-പ്ര-പു:—"സന്തോഷം! ആ രാജദ്രോഹികളെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുവരുവാൻ അങ്ങയെ അധികാരപ്പെടുത്തുന്നുണ്ട്."

ജയ:—"ഒന്നു കൂടി അറിയിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. എന്റെ വക പ്രതാപഗിരികോട്ടയിൽ നിന്നു സ്വല്പം അകലെ മണിപുരാധീശന്മാരുടെ ഒരു കോട്ടയുണ്ട്. അവിടെ ഇപ്പോൾ താമസിക്കുന്ന രണ്ടു സഹോദരന്മാർ യോദ്ധാക്കളും ജനസ്വാധീനമുള്ളവരുമാണ്. അവരുമായിട്ടു ഞാൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള സഖ്യപ്രകാരം ഞാൻ പ്രവേശിക്കുന്നകാൎയ്യങ്ങളിൽ അവരും പങ്കുകൊള്ളുന്നതാണ്.

രാ-പ്ര-പു:—"അവരെപ്പററി കേട്ടറിവുണ്ട്. അവർ ഏതുവിധക്കാരായിരുന്നാലും ചക്രവൎത്തിയോടു ഭക്തിപൂൎവ്വം പെരുമാറുന്നവരായിരുന്നാൽ അവർ അവിടത്തെ കാരുണ്യത്തിനു പാത്രീഭവിക്കും. ഇവിടെയും സമീപരാജ്യങ്ങളിലും ഉള്ള ജനക്ഷോഭത്തെപ്പററി കുറെ ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പു ചക്രവൎത്തിക്കു എഴുതി അയച്ചിട്ടുണ്ട്. പക്ഷെ ഒരു വല്യസൈന്യസമേതം ചക്രവൎത്തി തന്നെ എഴുന്നള്ളിയേക്കും. അങ്ങിനെ ആകുന്നെങ്കിൽ അവിടത്തെ രാജഭക്തിയെപ്പററി മുഖദാവിൽ തിരുമനസ്സറിയിപ്പാൻ തരം കിട്ടുമായിരുന്നു."

ജയ:—"വിശ്വനാഥനേയും പുരുഷോത്തമനേയും ഞങ്ങൾ തിരക്കി പിടിക്കുന്ന സമയം ശിവാജിയൊ അയാളെപ്പോലെയുള്ള മററാരെങ്കിലുമൊ ഞങ്ങളോടു നേരിട്ടാൽ കൊടുങ്കാററത്തു

കരിയിലയെന്നപോലെ അവരെ ഞങ്ങൾ പറപ്പിക്കും. എനിക്ക് ഒരപേക്ഷകൂടിയുണ്ട്. വിശ്വനാഥനെ പിടിച്ചു തടവിൽ പാർപ്പിച്ചുപോയാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രി താര നിരാശ്രയയായിത്തീരും. അതുകൊണ്ട് അവളുടെ അച്ഛന്റെ ധനം അവൾക്കു കൊടുക്കുകയും, അവളുടെ രക്ഷാകർത്തൃത്വം എന്നെ ഏല്പിക്കുകയും ചെയ്യണം. എന്റെ ഈ അപേക്ഷയേയും സന്നിധാനത്തിൽനിന്നു നിർവഹിച്ചു തരണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു.

ഈ അപേക്ഷ കേട്ട ഉടൻ രാജപ്രതിപുരുഷനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാരും പരസ്പരം നോക്കിപ്പോയി. ആ പ്രഭു പ്രതാപഗിരിയിൽവെച്ചു നടന്ന വിചാരണയിൽ പ്രയോഗിച്ച തന്ത്രവും കൃത്രിമങ്ങളും അവിടെ പോയിരുന്ന ന്യായാധിപൻ മുഖേന ഇവർ കേട്ടിരുന്നതുകൊണ്ടു ജയസിംഹന്റെ പ്രഥമോദ്ദേശനിർവഹണത്തിനുള്ള ആശ ഇപ്പോഴും അദ്ദേഹത്തെ വിട്ടിട്ടില്ലെന്നു ആ നോട്ടംകൊണ്ട് അർത്ഥമായി. എന്നിട്ടു രാജപ്രതിപുരുഷൻ ഉടനെ മറുപടി പറയാതെ സ്വല്പം ആലോചിച്ചിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"രാജദ്രോഹികളെ മാത്രം പിടിച്ചു തടവിൽ പാർപ്പിക്കാമെന്നല്ലാതെ അവരെ സംബന്ധിച്ചുള്ള ധനത്തേയോ ബന്ധുക്കളേയോ ഈ ഘട്ടത്തിൽ സർക്കാരിന്റെ അധീനത്തിൽ വയ്ക്കാൻ പാടില്ല."

ജയ:—"രാജപ്രതിപുരുഷനു എത്രത്തോളം അധികാരമുണ്ടെന്നു ഞാൻ അറിയാത്തവനല്ല. സന്നിധാനത്തിൽ നിന്നു ഒഴികഴിവു പറഞ്ഞു എന്നെ അയച്ചു കളയുന്നതു സങ്കടമാണ്! —ഞാൻ" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞിട്ടു ബാക്കി ഉറക്കെ പറയാൻ പാടില്ലെന്നുള്ള നാട്യത്തിൽ മണ്ഡപത്തിനു സമീപം ചെന്നു ആ പ്രഭു രാജപ്രതിപുരുഷനോടു രഹസ്യമായി സംഭാഷണം ചെയ്തു. അതിനിടയ്ക്കു രാജപ്രതിപുരുഷൻ "അപ്രകാരമാവാം" എന്നുറപ്പായി പറഞ്ഞതും കേട്ടു. ഈ വാഗ്ദത്തം കൊണ്ടു സന്തുഷ്ടചിത്തനായ ജയസിംഹൻ രാജപ്രതിപുരുഷനോടു യാത്ര പറഞ്ഞു കൊട്ടാരത്തിൽ

നിന്നിറങ്ങിയപ്പോൾഅവിടെ അദ്ദേഹത്തിൻെറ വരവിനെ നോക്കി കാത്തുനിന്നിരുന്ന ഒരാൾ കൂടി വന്നുചേൎന്നു. ഇങ്ങിനെ ഇവർപോകുമ്പോഴായിരുന്നു തുൎക്കിജാറാം കണ്ടിട്ടു ഇവരുടെ പിമ്പെ എത്തിയതു്. എന്നാൽ ജയസിംഹനോടൊരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്നആളിനെ അയാൾക്കറിവാൻ കഴിയുന്നതിനുമുമ്പു് അവർ ഇരുവരും ഒരു വാതിൽ തുറന്നു് അകത്തുകടന്നുപോയി എന്നു ഇതിനുമുമ്പു പ്രസ്താവിച്ചുവല്ലൊ.

അറുപതാം അദ്ധ്യായം.

ജയസിംഹനും അദ്ദേഹം ഒരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്ന ആളും വാതിലിനകത്തു പ്രവേശിച്ച ഉടൻ അതിനെ അടച്ചു സാക്ഷയിട്ടു. എന്നിട്ടു അവർ ഇരുട്ടുകൊണ്ടു് ഒന്നും കാണ്മാൻ പാടില്ലാതിരുന്ന ഒരു ഇടനാഴിയിൽ കൂടി പോയി ഒരു മുറിക്കുള്ളിൽ കടന്നു വിളക്കു കത്തിച്ചു. ആ മുറി ഒരിക്കൽ ഭംഗിയുള്ളതായിരുന്നിരിക്കണം. അതിൻെറ വിസ്താരം ഉയരം ചുവരുകളുടെ മൂലകളിലുള്ള പണികൾ ഇവ ആ കെട്ടിടത്തിൻെറ ഉടമസ്ഥനു ഒരു കാലത്തുണ്ടായിരുന്ന ധനപുഷ്ടിയെ തെളിയിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അവിടെ ഒടിഞ്ഞു ചിതൽ പിടിച്ചു കിടന്നിരുന്ന ഒരു മേശയും, ഒന്നോ രണ്ടോ മൂടില്ലാത്ത അഴുക്കു പററിയ കസേരകളും മാത്രമെ സാമാനങ്ങളുടെ ശേഖരത്തിൽ കിടപ്പുണ്ടായിരുന്നുള്ളു. തട്ടിൽനിന്നു കട്ടിയായുള്ള ചിലന്തിവലകൾ ധാരാളം അവിടവിടെ തൂങ്ങിക്കിടപ്പുണ്ടായിരുന്നു. ഭിത്തികളുടെ ചില ഭാഗങ്ങൾ കാലപ്പഴക്കത്താലും മഴവെള്ളം ഏററിട്ടും ഇടിഞ്ഞു കട്ടകളും കല്ലുകളും മുറിക്കുള്ളിൽ എങ്ങും ചിതറി കിടന്നിരുന്നു. നനവുകൊണ്ടു തറയിൽ നിന്നു പൊങ്ങിയ ആവി അവിടെ കൂടിക്കിടന്ന പൊടിയോടു ചേൎന്നിട്ടുഅതു് കട്ടിയായും പൂപ്പൽപിടിച്ചും കണ്ടു. ഇപ്രകാരം അശ്രീമയമായും ദുൎഗ്ഗന്ധം വ്യാപിച്ചുമിരുന്ന സ്ഥലത്തു രഹസ്യമായ ആലോചനയ്ക്കു വന്നു

ഷേന്ന ആ രണ്ടു പേരുടേയും സ്വഭാവവും അവരുടെ വിചാരവും ആ മുറിയുടെ സ്ഥിതിയോടു യോജിച്ചിരുന്നു.

അവിടെ വിളക്കുകത്തിച്ചു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഒരാൾ—"പ്രഭോ!—വിശേഷമെന്തെല്ലാം—പറയണം. പോയകാര്യം ജയിച്ചുവെന്നു തോന്നുന്നു."

ജയ:—"തൃപ്തികരമായി അവസാനിച്ചു." എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു മൂടില്ലാത്ത ഒരു കസേരയുടെ കയ്യിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു വീണ്ടും അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ തുടൎന്നുപറഞ്ഞു:—

"എന്നാൽ ആ നീചനെ വശംവദനാക്കുവാൻ അയാൾ ആവശ്യപ്പെട്ട പ്രതിഫലം, എന്റെ പത്തുകൊല്ലത്തെ ആദായം കൊണ്ടു മതിയാവില്ല."

ഭീംജീ:—"അതുകൊണ്ട് ഒന്നു പരുങ്ങലിലായി എന്നുതോന്നുന്നു."

ജയ:—"ഹേയി!—എന്തു നഷ്ടംവന്നാലും നാം ഉദ്ദേശിച്ച കാൎയ്യം സാധിക്കതന്നെ വേണം!—അയാൾ എന്നോടു തുക പറഞ്ഞപ്പോൾ ഞാൻ അന്ധാളിച്ചുവെങ്കിലും അതു പുറത്തു കാണിക്കാതെ ഞാൻ സമ്മതിച്ചാണു പിരിഞ്ഞത്."

"സന്തോഷമായി!—" എന്നു ഭീംജീ പറഞ്ഞിട്ടു രൌദ്രരസപ്രധാനമായ അയാളുടെ മുഖത്ത് ഒരു ചെറിയ മന്ദഹാസം മേൽമീശയുടെ ഇടയിൽക്കൂടി സ്ഫുരിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ തുടൎന്നു പറഞ്ഞു:—

"ആ തുരംജാറാം നമ്മെ പിൻതുടൎന്നുവല്ലോ—അയാൾക്കു നമ്മെ മനസ്സിലായിരിക്കുമോ?"

ജയ:—"ഇല്ല!—അങ്ങിനെ ഞാൻ സംശയിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇവിടെ വരുവാൻ ഞാൻ വിചാരിക്കയില്ല"

ഭീ:—"കൊട്ടാരത്തിന്റെ പുറത്തു നിങ്ങൾ വന്നു കുറേ നടന്നപ്പോഴല്ലെ ഞാൻ വന്നത്?—ആ സമയത്തു തുരംജാറാമനെ കണ്ടു. എനിക്കു തോന്നിയതു നിങ്ങളെ അയാൾക്കു മനസ്സിലായിട്ടു പിൻതുടൎന്നതായിരുന്നു എന്നാണ്. എന്നെ മനസ്സിലാകയിയിരിക്കയില്ലെന്നു തോന്നുന്നു.

ജയ:—ഞാൻ സംശയിച്ചതേയില്ല!—എന്റെ മുഖം ഉത്തരീയം

കൊണ്ടു മറച്ചിരുന്നു.—പിന്നെ ആരു് അറിയുന്നതെങ്ങിനെ? നിങ്ങളെ അയാൾ അറികയില്ലതാനും. അഥവാ അറിയാമെന്നിരുന്നാലും വേഷം മാറിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് എളുപ്പത്തിൽ മനസ്സിലാകയില്ല—എന്തിനു വൃഥാ ഭ്രമിക്കുന്നു?"

ഭീം:—"ശരിയാണ്—എങ്കിലും കഴിഞ്ഞ രണ്ടാഴ്ചയോളം തുൾജാറാമൻെറ ഭവനത്തിനു സമീപം ഞാൻ നില്ക്കുകയായിരുന്നല്ലൊ?—തുൾജാറാം പക്ഷെ എന്നെ ശ്രദ്ധിച്ചുനോക്കിയിരിപ്പാനിടയുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടു നിങ്ങളേയും എന്നേയും ഒരുമിച്ചു കണ്ടുപോയെങ്കിൽ അയാൾക്കു കാൎയ്യമെല്ലാം ഉടൻ മനസ്സിലാകുവാൻ വഴിയുണ്ടു്. ഇതാണു ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നതു്."

ജയ:—"ആരും മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിക്കാത്തവിധം നിങ്ങൾ നിന്നിരുന്നു എന്നല്ലെ കുറെ മുൻപു പറഞ്ഞതു്. പിന്നെന്തിനാണു ഭയപ്പെടുന്നതു്?"

ഭീം:—"ബീജപുരിയിൽ നാം വന്നതിൽപിന്നീടു നമ്മുടെ ഉദ്ദേശംപോലെ എല്ലാം സാധിച്ചുവരുന്നുണ്ടു്. എന്നാൽ ഈ കാൎയ്യത്തിൽ വല്ല വിഘ്നവും നേരിട്ടേയ്ക്കുമെങ്കിലോ എന്നുള്ള സംശയം എന്നെ ചപലനാക്കുന്നു."

ജയ:—"എല്ലാം സാധിച്ചു എന്നു പറയുന്നതിൽ ഞാൻ യോജിക്കുന്നില്ല. ആ പുരുഷോത്തമൻെറ കഥ ആലോചിക്കണം."

ഭീം:—"ലക്ഷ്മണൻ ഇടയ്ക്കു ചാടിക്കടന്നതായിരുന്നു തെററിച്ചതെല്ലാം. എൻെറ ലാക്കു് അവൻെറ കയ്യിൽ തട്ടിയതുകൊണ്ടു വിചാരിച്ചിടത്തോളം സാധിക്കാൻ കഴിയാതെ പോയി."

ജയ:—"അതു തെററിയെങ്കിൽ ഇനി ഒന്നുകൂടിയാവാം.—അല്ലെ?—ഏതായാലും അവനു വെച്ചിട്ടുള്ള വലയിൽ അവനെ കടുക്കുകതന്നെ വേണം! ശിവാജിയെ രക്ഷിച്ചതുകൊണ്ടു് അവനും അവൻെറ രക്ഷാകൎത്താവും രാജദ്രോഹികളായിത്തീൎന്നു. ഇനി അവർ രണ്ടുപേരേയും പിടിച്ചു രാജ

പ്രതിപുരുഷനെ ഏല്പിക്കണം; എന്നാൽ നമ്മുടെ ശ്രമം പൂർത്തിയായി എന്നു പറയാം. രാജപ്രതിപുരുഷൻെറ അഭിപ്രായത്തിൽ താരയെ സംബന്ധിച്ച് ഒന്നും ഉടൻ പ്രവർത്തിച്ചുകൂടെന്നാണ്. അതു സാരമില്ല. വിശ്വന്തനേയും പുരുഷോത്തമനേയും പിടികിട്ടിപ്പോയെങ്കിൽ മററ കാര്യം നിർബ്ബാധമായി സാധിക്കാമെന്നുള്ളതാണ്.—അവരെ പിടിക്കുവാൻ എന്നെ അധികാരപ്പെടുത്തിയ കല്പന ഇതാ—നോക്കണം"

ഭീംജീ ആ കല്പനയെ കണ്ടിട്ടു സന്തോഷത്തോടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഈ തന്ത്രം അവരെ ചുററിപ്പാൻ വളരെ ഉപയോഗമുള്ളതു തന്നെ!—ആകട്ടെ, ആ ദ്രോഹി പുരുഷോത്തമനും മരിച്ചു", വിശ്വന്തനേയും അയാളുടെ മകനേയും അവരുടെ പൂർവികന്മാരെ സന്ദർശിപ്പാൻ യാത്രയും അയച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടു്, പിന്നീടുള്ള കാര്യം നമുക്കു സ്വച്ഛാനുസരണം നിവർത്തിക്കാമെന്നു വരുമ്പോൾ താരയെ ഉടൻ എന്നെ ഏല്പിക്കണം !—പിന്നീടാകാമെന്നു വിചാരിക്കരുതു്!" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞതിനോടുകൂടി ഭീംജിയുടെ നെററിത്തടത്തിൽ ഞരമ്പുകൾ വീർത്തു. മേൽമീശ വിറച്ചു. കണ്ണുകൾ ചുവന്നു ഇറിച്ചു വശമായി. കൈകൾ തമ്മിൽ ചേർത്തു ഞെരിച്ചു. ഇരുന്നു വർത്തമാനം പറഞ്ഞയാൾ എണീററു ഉലാതനായി നിന്നു. ഇങ്ങിനെ ഭീംജീയുടെ ഭയങ്കരമായ സാക്ഷാൽ രൂപത്തെ കാണിച്ചുകൊണ്ടു് അയാൾ തുടന്നു പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങൾ, അഥവാ, വല്ലഒഴികഴിവും പറഞ്ഞു് നിങ്ങളുടെ വാക്കിനു വിപരീതം പ്രവർത്തിപ്പാനാണു ഭാവമെങ്കിൽ പിന്നീടത്തെ അനുഭവം ഇതാണ് !" എന്ന് അരവാറിൽ പൂട്ടിയിട്ടിരുന്ന നെടിയവാളിനെ തട്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:—

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു ജയസിംഹനു നന്നെ ഭയം തോന്നിയെങ്കിലും ആ പ്രൌഢമഹാതന്ത്രജ്ഞനായിരുന്നതുകൊണ്ടു് ഭയം മുഖത്തു സ്ഫുരിക്കാതെ ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങളുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു അത്ഭുതം തോന്നുന്നു.

സാധാരണയവസ്ഥയിൽ നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാനുടൻ മറുപടി ചോദിച്ചു കഴിയും!"

ഭീ:—"ഹഹ—അരുതു്!—ദേഷ്യം വേണ്ട!—എന്റെ സ്വഭാവം അറിവാൻ പാടില്ലെ?—ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ ഞാനിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു പോകും. അതു് എന്റെ വിചാരങ്ങളെ മറച്ചു വയ്പാൻ അറിഞ്ഞുകൂടാത്തതുകൊണ്ടാണു്. ഞാൻ അങ്ങെ അവിശ്വസിച്ചുവെന്നു് എന്റെ വാക്കുകൾകൊണ്ടു് അർത്ഥമായിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ അങ്ങിനെ പറഞ്ഞുപോയതിനു മാപ്പുതരണം. ഞാൻ എന്റെ വിചാരങ്ങളെ മറച്ചുവയ്ക്കാതെയിരിക്കുന്നതുപോലെ എന്നോടും പെരുമാറുന്നതു് എനിക്കു സന്തോഷമാണു്—പ്രഭോ! ആ പെൺകുട്ടിയുടെ രൂപം എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പതിഞ്ഞുപോയി! അതുകൊണ്ടു് അവളെ വേറെ ആരെങ്കിലും കരസ്ഥമാക്കുമൊ എന്നൊരു ഭയം കൂടക്കൂടെ എന്നെ പീഡിപ്പിക്കുന്നു. പ്രകൃത്യാ ഞാനൊരപരിഷ്കൃതനാണു്. എങ്കിലും താര എന്റെ ഭാര്യയായാൽ എന്റെ മനസ്സിന്റെയും പ്രവൃത്തിയുടേയും കാഠിന്യം കുറഞ്ഞുപോകുമെന്നു തോന്നുന്നു. എന്നാൽ എന്റെ സാക്ഷാലുള്ള സ്വഭാവത്തിനും ഈവിചാരത്തിനും തമ്മിൽ അശേഷം ചേർച്ചയില്ല! ചിലപ്പോഴൊക്കെ ഇതിനെ സംബന്ധിച്ചു ഞാൻ ആലോചിച്ചു് അത്ഭുതപ്പെടാറുണ്ടു്. ഒരു സ്ത്രീയോടുള്ള അനുരാഗംകൊണ്ടു പുരുഷന്റെ സ്വഭാവത്തിനു മാററം വന്നേയ്ക്കുമെന്നു് ഇപ്പോഴാണു മനസ്സിലാകുന്നതു്. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ മനസ്സിന്റെ ചാപല്യംകൊണ്ടു പുരുഷത്വം നശിക്കുമെന്നു ഭയപ്പെടുന്നു. അതുകൊണ്ടു യുദ്ധത്തിൽ എന്നെ ഭീരുവാക്കുകയൊ, ശത്രുക്കൾക്കു് എന്നെ ഭയമില്ലാതാവുകയൊ, ഈ കൈകളുടെ ഉറക്കു കുറയുകയൊ ചെയ്യുന്നതിനു മുമ്പു് എന്റെ മനസ്സിൽ കടന്നുകൂടീട്ടുള്ള പ്രേമത്തെ അവിടെവെച്ചു കശക്കിയില്ലാതാക്കിക്കളയണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു!"

ഇപ്രകാരം വളരെ വേഗത്തിലും ചൂടോടും പറഞ്ഞശേഷം ഭീംജി തന്റെ മനസ്സിലുദിച്ച വികാരത്തിന്റെ സ്വഭാവം തിരിച്ചറിവാൻ ശക്തനാകാതെ ആ മുറിയിൽ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടന്നു. ജയസിംഹനാകട്ടെ മറുപടിയൊന്നും പറയാതെ ഒററക്കാൽ മടക്കി കെട്ടിപിടിച്ചു ചാഞ്ചാടിയും ഇടയ്ക്കിടെ ഇടക്കണ്ണിട്ടു ഭീംജിയുടെ മുഖത്തുനോക്കിയും കൊണ്ടിരുന്നതേയുള്ളു. ഭീംജി കുറെനേരം അങ്ങിനെ നടന്നിട്ടു ജയസിംഹന്റെ അരികിൽവന്നു നിന്നുകൊണ്ടു വീണ്ടും പറഞ്ഞു:—

"ഹേ! ഇതെന്തു വിചാരമാണ്?—എന്റെ മനസ്സിന് ഈവിധം ചാപല്യം ഭവിച്ചതായിട്ട് ഓർമ്മയില്ല! യുദ്ധത്തിൽ വാളുമായി ശത്രുക്കളുടെ ഇടയിൽ പാഞ്ഞു കയറുന്നതാണ് എന്റെ ഏററവും സന്തോഷമായ പ്രവൃത്തി.—അങ്ങിനെയുള്ള എന്റെ ഹൃദയം ഒരു സ്ത്രീരൂപത്തെ കണ്ടിട്ട് അതിനടിമപ്പെടുന്നുവോ എന്നു ശങ്ക ജനിക്കുന്നുണ്ട്. അങ്ങിനെ വരുന്നതു യുദ്ധവീരനായ എന്റെ മനസ്സിനു യോജിക്കുന്നില്ല—അതുകൊണ്ടു, ഹേ പ്രഭൊ!—താരയെ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു ഞാൻ കളഞ്ഞേയ്ക്കാം!"

ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞ ഭീംജിയുടെ നിലയും ഭാവവും കണ്ടാൽ അയാൾ വികാരാധിക്യംകൊണ്ടു പുലമ്പിയതാണെന്നല്ലാതെ ഹാർദ്ദമായും ആലോചനയോടും പറഞ്ഞതായിരുന്നു എന്നു തോന്നിക്കയില്ലായിരുന്നു. ദുഷ്ടമൃഗത്തെപ്പോലെ അയാളുടെ ബുദ്ധിക്ക് ഉന്മേഷം കലശലായിട്ടുണ്ടെന്നു മാത്രമേയുള്ളു. അതിന്, പരിപാകതയോ നൈർമ്മല്യമോ ചേരുത്തുവാൻ സ്രഷ്ടാവ് ആ ഗുണങ്ങളെ അയാളെ സൃഷ്ടിച്ച കൂട്ടിൽ തൊട്ടുതെറിക്കപോലും ചെയ്തിരുന്നില്ല.

എന്നിട്ടു ഭീംജി തന്റെ മനസ്സിനെ ഒട്ടു സമാധാനപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"ഇതിരിക്കട്ടെ വിശ്വന്തനെയും പുരുഷോത്തമനെയും പിടിക്കുന്ന വിഷയത്തിൽ നാം താമസിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല.—പുരുഷോത്തമൻ ഇവിടെയുണ്ട്. വിശ്വന്തനോ?"

ജയ:—"വിശ്വനാഥനെ സംബന്ധിച്ച് എനിക്കൊരറിവുമില്ല. അദ്ദേഹം പാർവണസിംഹൻെറ ഗൃഹത്തിലുമില്ല. ശിവാജി രക്ഷപ്പെട്ടതിൽപിന്നീട് അദ്ദേഹം വിശ്വനാഥനെ ചെന്നു കണ്ടിരിക്കണം—അവർ രണ്ടുപേരും ഒരുമിച്ച് എവിടേയോ പോയിരിക്കയാണ്. പുരുഷോത്തമനെ സംബന്ധിച്ചു രാജദ്രോഹകുററത്തിന്നു പ്രത്യേക തെളിവാവശ്യമില്ല. വിശ്വനാഥൻെറമേൽ അങ്ങിനെ പറയത്തക്കതായിട്ടൊന്നുമില്ല. അതുകൊണ്ടു നാം ശ്രമിച്ചാൽ അതിന്നും വഴിയുണ്ടാക്കാം."

ഭീം:—"എങ്ങിനെ?"

ജയ:—"വിശ്വനാഥൻ പുരുഷോത്തമന് അയച്ചതായൊ അവൻ അദ്ദേഹത്തിന്നയച്ചതായോ ഒരെഴുത്തുണ്ടാക്കണം. എന്നിട്ട് ആ എഴുത്തു വഴിക്കുവെച്ചു കണ്ടുപിടിച്ചതായി തെളിയിക്കും. എഴുത്തിൽ രാജദ്രോഹകരമായ സംഗതികൾ അടങ്ങിയിരിക്കണം."

ഭീം:—"തൂവൽകൊണ്ടുള്ള പ്രയോഗത്തിൽ എന്നെ ചേർക്കേണ്ട. വാൾപ്രയോഗമേ എനിക്കുള്ളൂ—നമുക്ക് ഒരു കാര്യം—അതായതു പുരുഷോത്തമനെപ്പററിയുള്ളതു—നിർവ്വിഘ്നം വഹിക്കാമല്ലൊ?—അവനെ ആദ്യം പിടിക്കതന്നെ—മറേറതു സാവധാനത്തിലാകാം."

ജയ:—"ധൃതികൂട്ടിക്കളയരുതു്—ഞാൻ കുറേ മുമ്പു പറഞ്ഞതു് ഓർക്കുന്നില്ലെ? വിശ്വനാഥനേയും രാജദ്രോഹിയെന്നു വരുത്തണമെങ്കിൽ പൂർത്തിയായ തെളിവുവേണം. അതുകൊണ്ടു് ആ തെളിവിനെ സംബന്ധിച്ചു നാം ആദ്യമായി ശ്രദ്ധിക്ക തന്നെ. അതു സാധിപ്പാൻ തരപ്പെട്ടില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം ആവാം."

ഭീം:—"എനിക്കുമനസ്സിലായില്ല. ആ തെളിവ് ഉണ്ടാക്കുവാൻ വഴിയെങ്ങിനെ? വ്യക്തപ്പെടുത്തി പറയണം."

ജയ:—"തുരംജാറാമൻെറ ഭവനത്തിന്നു സമീപം കാത്തുനിന്നതുകൊണ്ടല്ലെ പുരുഷോത്തമൻെറ താമസം അവിടെ ആയി

രുന്നു എന്നും മറവുമുള്ള വിവരങ്ങൾ അറിഞ്ഞതു്?—നിങ്ങൾ ഉത്സാഹത്തോടെ ശ്രമിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നെങ്കിൽ അതു് അറിവാൻ സാധിക്കയില്ലായിരുന്നു."

ഭീം:—"ഞാൻ അവിടെ വെച്ചു കേട്ടതിനേയും കണ്ടതിനേയും നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞു. അതിനെപ്പററി വിശേഷിച്ചാലോചിപ്പാനുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ കുഴപ്പത്തിലായേനെ."

ജയ:—"പുരുഷക്കത്തിൽ പറയണമെങ്കിൽ നിങ്ങൾ തുരംജാറാമന്റെ ഭവനത്തിനു സമീപം പോയി നില്ക്കണം. അന്നു പുരുഷോത്തമനു കിട്ടിയ കുത്തുകൊണ്ടുള്ള സുഖക്കേടു ഭേദമായി വരുന്നു. അവൻ ഇനി എന്തു പ്രവൎത്തിപ്പാൻ പോകുന്നു എന്നു അറിയേണ്ടതാവശ്യമാണു്. അവൻ ഈ വഴിയിടെ വിശ്വന്തനു എഴുത്തയച്ചേക്കും. അങ്ങിനെ എഴുതുന്നുവെങ്കിൽ രാജ്യവൎത്തമാനങ്ങളെപ്പററിയായിരിക്കും; എന്നു തന്നെയല്ല ആ എഴുത്തിൽ രാജദ്രോഹിയെന്നു വിശ്വന്തനേയും സംശയിക്കത്തക്കവിധം പഴുതുകൾ ഉണ്ടായിരിക്കയും ചെയ്യും. ആ വിധത്തിൽ ഒരെഴുത്തുകിട്ടിയെങ്കിൽ പിന്നെ നമ്മുടെ കാൎയ്യം സഫലം എന്നുറയ്ക്കുകയേവേണ്ടു—"

ഭീം:—"അങ്ങിനെ തന്നെ! ഞാൻ തുരംജാറാമന്റെ വാതിൽ കാത്തു നില്ക്കാം. നിങ്ങൾ പറഞ്ഞപ്രകാരം വന്നേക്കാനെളുപ്പമുണ്ടു്.

ജയ:—"റസ്ലിരാമനെ വരാൻ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അയാളുണ്ടായിരുന്നാൽ ഈ ശ്രമം അയാൾ വഹിച്ചുകൊള്ളും."

ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു കേട്ടിട്ടു ഭീംജീ അയാളുടെ രൂക്ഷതരങ്ങളായ കണ്ണുകളുടെ അഗ്രം ചുളുക്കി മന്ദഹാസം ചെയ്തുകൊണ്ടു വേഗം തന്റെ ഉത്തരീയംകൊണ്ടു തലയും മുഖവും മറച്ചിട്ടു തുരംജാറാമന്റെ വാതിലിനു സമീപം പോയി നില്ക്കുവാൻ തിരിച്ചു.

ഭീംജീ പോയി അഞ്ചുനിമിഷം കഴിയുന്നതിനുമുമ്പു പുറത്തു വാതുക്കൽ ആരോ തട്ടുന്ന ശബ്ദം കേട്ടിട്ടു—"ഓ—റസ്ലിരാമൻ വന്നു എന്നു തോന്നുന്നു" എന്നു തന്നത്താൻ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു

ജയസിംഹൻ ചെന്നു കതകു തുറന്നപ്പോൾ അവിടെ വന്നതു തന്റെ വിശ്വസ്തൻ റസ്റ്റിരാമനെന്നറിഞ്ഞിട്ട് അയാളെ അകത്തേയ്ക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി,

---

അറുപത്തിഒന്നാം അദ്ധ്യായം.

റസ്റ്റിരാമൻ വന്നതുകൊണ്ടുണ്ടായ സന്തോഷത്തോടുകൂടി ജയസിംഹൻ ചോദ്യങ്ങൾകൊണ്ട് ആ വൃദ്ധനെ വിഷമിപ്പിച്ചു.

റ:—"എല്ലാംകൂടി എന്നോടു ചോദിച്ചാൽ ഞാൻ കുഴങ്ങും. സാവധാനത്തിലാകട്ടെ. ഒന്നിനുത്തരം പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞിട്ടു മറെറാന്ന് അങ്ങിനെയല്ലേ വേണ്ടത്." എന്നു പറഞ്ഞ് അയാൾ തന്റെ ഉത്തിരീയം മടക്കി വീശി തറയിലുണ്ടായിരുന്ന പൊടി കുറെയെല്ലാം കളഞ്ഞിട്ട് അവിടെ ഇരുന്നു. പിന്നെ അയാൾ വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു തുടങ്ങി.

"ഇനി ചോദിക്കണം പറയാം.—അവിടത്തേക്കു അറിയേണ്ടതായിട്ട് ഒരു കാര്യമുണ്ട്. അതു പറയട്ടെ —ആ സ്ത്രീ —"

ജയ:—"അവളെ ഞാനറിഞ്ഞുവെന്നു പറഞ്ഞില്ലേ.—ഇപ്പോൾ ആ വിഷയത്തെപ്പററി കേൾപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല."

റ:—"അവളെപ്പററി എനിക്കു വേറൊന്നും പറയാനില്ല. അവൾ ഇപ്പോൾ പ്രതാപഗിരിയിൽ ഉറപ്പുള്ള കല്ലറയിൽ കിടക്കുകയാണ്"

ജയ:—"എന്തു പറഞ്ഞു?— വാസ്തവമാണൊ?—അവൾ എവിടെ?"

എന്നിങ്ങിനെ സസംഭ്രമം, ജയസിംഹൻ ചോദിച്ചതു കേട്ട് റസ്റ്റിരാമൻ താൻ പറഞ്ഞതുതന്നെ ആവർത്തിച്ച് ഒന്നുകൂടി പറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ട് ആ പ്രഭു:—

"അവൾ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു, ഇല്ലേ?—ആകട്ടെ അവൾക്ക് ആഹാരം കൊടുപ്പാൻ താൻ ചട്ടംകെട്ടീട്ടുള്ളവനോട് അവൾ

നമുക്ക ദോഷം വരത്തക്കവിധം വല്ലതും പറഞ്ഞതച്ചെങ്കിൽ തര ക്കേടാകുമെല്ലൊ?'' എന്ന പറഞ്ഞു.

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട് പരിഭവത്തോടുകൂടി റസ്ലിരാമൻ :—

''ഞാൻ അവിടത്തെ ആശ്രയത്തിലായിട്ട സംവത്സരം ഒട്ട വളരെ ആയി. എന്റെ പ്രവൃത്തികൊണ്ട് അവിടത്തേയ്ക്കു ദോ ഷം വരത്തക്കവിധം വല്ലതും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടോ?''

ജയ:—''താൻ പരിഭവിക്കാതിരിക്ക. ഞാൻ പറഞ്ഞതു, താൻ ബുദ്ധിയില്ലാത്തവനെന്ന്, അത്ഥമാക്കിയല്ല.''

റ:—''അവിടന്ന് എന്നെ ബുദ്ധിയില്ലാത്തവനെന്ന പറഞ്ഞാൽ എനിക്ക് അശേഷം പരിഭവമില്ല. ഞാൻ നന്ദികെട്ടവ നെന്ന വിചാരിച്ചാലോ?''

റസ്ലിരാമന്റെ വാക്കുകൾകൊണ്ട് ആ വൃദ്ധയെ കല്ലറയി ലിട്ട പൂട്ടിയിരിക്കയാണെന്നും അവൾക്ക ആഹാരം കൊടുപ്പാൻ പ്രത്യേകം ആരേയും ചുമതലപ്പെടുത്തീട്ടില്ലെന്നും ജയസിംഹൻ മനസ്സിലാക്കി. റസ്ലിരാമൻ ബീജപുരിയിലേയ്ക്കു പോരുകയും ചെയ്തു. ആ സ്ഥിതിക്ക് അവൾ ആഹാരമില്ലാതെ മരിച്ചിരി ക്കുമെന്ന വിചാരിച്ചു ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു:—

''ആ സ്ത്രീയോട്ട് എനിക്ക ചിലതെല്ലാം ചോദിച്ചറിവാ നുണ്ടായിരുന്നു. ഞാൻ അവിടെ എത്തുമ്പോഴേയ്ക്കു പക്ഷെ അവൾ മരിച്ചിരിക്കും—അല്ലെ?''

റ:—അവൾക്ക ജീവനിൽ സ്നേഹമുണ്ടെങ്കിൽ മരിപ്പാനിടയില്ല. അവൾക്ക രണ്ടാഴ്ചവട്ടത്തെയ്ക്കാവശ്യമുള്ള ആഹാരവും വെ ള്ളവും കല്ലറയിൽ വെച്ചിട്ടാണ് ഇങ്ങോട്ടേയ്ക്കു പോ ന്നതു്.''

ജയ:—''നന്നായി! —ആകട്ടെ നമ്മുടെ കോട്ടയുടെ അററകുററ ങ്ങൾ തീൎത്തൊ?''

റ:—''എല്ലാം തീൎത്തു. അവിടന്ന് അയച്ചഎഴുത്തിൽ യുദ്ധത്തിനു ഒരുക്കങ്ങൾ എല്ലാരാജ്യങ്ങളിലുംധൃതിയായി ചെയ്യുന്നുണ്ടെ ന്ന പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നുവല്ലൊ. നാം കഴിയുന്നതും കോട്ടയുറ പ്പിക്കാതിരുന്നാലുള്ള തരക്കേട് എന്താണെന്നെനിക്കറി

ഞെരുക്കുടയൊ?—നമ്മുടെ ഉഴവന്മാർ യുദ്ധസന്നദ്ധന്മാരായി വന്നുതുടങ്ങി. ആ പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങോട്ടുപോന്ന ഉടനെ അവിടുന്നും തിരിച്ചു. പിന്നീടു പ്രതാപഗിരിയിൽ വേണ്ട കാൎയ്യങ്ങൾ അന്വേഷിപ്പാൻ ഞാനല്ലെയുള്ളൂ? എന്നോടും കൂടി വരണമെന്ന് അവിടുന്ന എഴുതിഅയച്ചാൽ അവിടെ എല്ലാം ഇട്ടേച്ചു പുറപ്പെടുന്നതെങ്ങിനെ? ഇത്രയും ഞാൻ താമസിച്ചതു നാം അഥവാ എട്ടോ പത്തോ ദിവസം കഴിഞ്ഞു പുറപ്പെട്ടാലും കാൎയ്യങ്ങൾക്കു ദോഷം വരാത്തതെന്നു കണ്ടശേഷം പുറപ്പെടാമെന്ന വിചാരിച്ചതുകൊണ്ടാണ്. എന്നു തന്നെയല്ല, അവിടുന്ന് ഇങ്ങോട്ടു തിരിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടായിരുന്ന സ്വൈരമില്ലായ്മയെല്ലാം തീൎന്നു എന്നും കേട്ടു—അതാണു ഞാൻ ബന്ധപ്പെടാതിരുന്നതു്. അവന് അത്രയും വേണം!—കുരുത്തംകെട്ടവൻ!—ഇനി ചക്രവൎത്തി അവനെ ഈ നാട്ടിലെങ്ങും വെച്ചേയ്ക്കില്ല!—ഓക്കണെ, വഴിക്കുപോയ ആപത്തു് അവൻ വലിച്ചു തലയ്ക്കു കേററിയതു?—അവൻ അങ്ങിനെയുള്ളവനാണ്—അതനുസരിച്ചാണു ദൈവംകൊടുത്ത ശിക്ഷയും!—നമുക്ക് ഇനി ഭയപ്പെടാനൊന്നുമില്ല!"

ജയ:—"അവനെപ്പററി ഭയം വേണ്ട!—അവന്റെ കഥ കഴിക്കാനാണ് ഞാൻ നോക്കിയതു്. ഭീംജീയുടെ കയ്യുക്കുമുഴുവൻ ഏല്ക്കാൻ തരപ്പെട്ടില്ല. അതുകൊണ്ട് അവൻ ഇപ്പോൾ മരിച്ചില്ല. ഇതാ ഭീംജീ വീണ്ടും തുൾജാറാമന്റെ വാതിൽ കാത്തുനില്പാൻ പോയിരിക്കുന്നു."

രഘു:—"നമുക്ക രണ്ടാളെയുള്ളൂ ഭയപ്പെടാൻ! അവരിൽ ഒരാൾ നമ്മുടെ കല്ലറയിലായി—മറേറയാൾ രാജദ്രോഹിയുമായി. ആ സ്ത്രീയെപ്പററി അവിടുന്ന പറയുന്നപോലെ ചെയ്യാമെന്നു വെച്ചിരിക്കയാണ്."

ജയ:—"പതിനാലുദിവസത്തേക്കു വേണ്ട ആഹാരം അവൎക്കു കൊടുത്തിട്ടുണ്ടല്ലൊ. നമുക്കു കഴിയുന്നതും വേഗം അങ്ങോട്ടു പോകാം. അവിടെ ചെന്നിട്ടു വേണ്ട കാൎയ്യങ്ങളെ

പ്പററി ആലോചിക്കാം.—മററ സംഗതിയെക്കുറിച്ച്ച ത നോട ചോദിക്കട്ടെ—"

ര സ്റ്റി.—"നിസ്സാരമായ കായ്യത്തെപ്പററി എന്നോട ചോദിക്കേ ണ്ട. നമ്മുടെ കായ്യം വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ പറയണം. എ ൻെറ യുക്തിക്കെത്തിയിടത്തോളം ഞാൻ സമാധാനം പറയാം."

ജയ:—"താൻ എന്തറിഞ്ഞിട്ടാണ് മുരണ്ട പറയുന്നതു? എല്ലാ കായ്യത്തിലും നമ്മുടെകായ്യം സംബന്ധപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്—അ കട്ടെ, വിശ്വന്തൻ രാജ്യഭ്രഷ്ടനായിരുന്നാലും ധനപുഷ്ടി കൊണ്ടും, ജനസ്വാധീനംകൊണ്ടും അദ്ദേഹം മററുള്ള പ്രഭു ക്കന്മാരെക്കാൾ ഉയന്ന നിലയിലുള്ളവനെന്നുവേണം വി ചാരിപ്പാൻ. അദ്ദേഹം ശിവാജിയോട ചേന്നാൽ അവ ക്കു മുഗൾസൈന്യത്തോട നേരിടുവാൻ കഴിയുമെന്നുള്ളതി ന തക്കമില്ല—വിശ്വന്തനൊ നമ്മുടെ ശത്രുവുമായി. ഇ പ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ ഇവിടെയുണ്ട്. ഇവനെ ഇവി ടെവെച്ച നശിപ്പിക്കാതെ വിട്ടയച്ചാൽ അവൻ മഹാരാഷ്ട്രസം ഘത്തിൽചെന്നുചേരും. പിന്നീട്, അവനോട് ഇരുട്ടിടെ എങ്ങും നാം വിചാരിച്ചാൽ ഒന്നും ചെയ്യാൻ കഴികയില്ല! —അവനെപ്പററിയുള്ള നമ്മുടെ ഉദ്ദേശം വാസ്തവമെന്ന തെളിഞ്ഞെങ്കിൽ ആ സ്ത്രീ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട പ ക്ഷെ എളുപ്പമുണ്ടതാനം. ഇതെല്ലാം ആലോചിച്ചിട്ട് ഏതുവിധവും അവൻെറ കഥകഴിച്ചാലല്ലാതെ നമുക്ക ര ക്ഷയില്ലെന്ന വന്നിരിക്കുന്നു. എന്ന തന്നെയല്ലാ അവൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ടെന്നറിഞ്ഞാൽ താരയെ പാട്ടിലാക്കു വാൻ പ്രയാസപ്പെടുകയും ചെയ്യും."

ര:—"അവിടത്തെ ആലോചനകൾ എല്ലാം കൂടി കലാശിക്കുന്ന തു് ആ പെൺകുട്ടിയിലാണ്. മററുള്ള കായ്യങ്ങളെല്ലാം തെ ററിയാലും തരക്കേടില്ലെന്നുള്ള മട്ടിലായിരിക്കുന്നു അവിട ത്തെ ആലോചനയുടെ ഗതി —അവിടത്തേക്ക വിരോധം തോന്നരുത്.—ഈ പ്രയാസമെല്ലാം കഴിച്ചിട്ട സ്വന്തത്തി ലേക്ക എടുപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ലല്ലൊ?—"

ജയ:—"കാഴ്ചയിൽ അങ്ങിനെ തോന്നും. ആ പൊണ്ണൻ കുറെ മുമ്പിൽ ഈ വിഷയമത്തെപ്പററി ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ പുലമ്പി. എന്നിട്ട എൻെറ സമാധാനം കേട്ട മനപ്പ്രായസവും കുടിച്ചുകൊണ്ടു തുറംജാറാമൻെറ ഭവനത്തിലുള്ള വിശേഷമറിവാൻ പോയിരിക്കയാണ്.—കേറംക്ക! ആ ഭ്രാന്തി പ്രതാപഗിരിയിൽ കല്ലറയ്ക്കുള്ളിലായി. പുരുഷോത്തമനേയും, രക്ഷപ്പെടുവാൻ കഴിയാതെ, കുടുക്കിലാക്കാം. വിശ്വന്തനെ തരത്തിൽ പിടികൂടി കൊണ്ടുവന്നു രാജപ്രതിപുരുഷനെ ഏല്പിക്കാം. പിന്നീട്, വിശ്വന്തൻെറ ധനവും പുത്രിയും എൻെറ കയ്യിലായി!"

ര:—"ഇതെല്ലാം ശരിതന്നെ!—ഭീംജീയെ സമാധാനപ്പെടുത്താമെങ്കിൽ കാട്ടിൽനിന്നു പുത്തനായി പിടിച്ച കടുവായേയും ഇണക്കാം."

ജയ:—"തനിക്കു ഭ്രാന്തുണ്ടോ?—മഹാ അപരിഷ്കൃതനായ ആ കാട്ടാളനു സുന്ദരിയായ താരയെ കൊടുക്കുകയോ?—എന്നിട്ട് അനവധി ധനം അയാൾക്കും കൂട്ടുകാൎക്കും മദ്യപാനം ചെയ്യാനും ചൂതിൽ കളവാനും വിട്ടുകൊടുക്കുകയോ—നന്നായി!—അയാളോടു പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കീട്ടുള്ളതു വിശ്വന്തനെ പിടിച്ചു തടവിലിട്ടാലുടൻ താരയെ കൈവശപ്പെടുത്തിക്കൊടുക്കാമെന്നാണ്. വിശ്വന്തനെ പിടികിട്ടിക്കഴിഞ്ഞാൽ ഭീംജീയെ കുടുക്കിലാക്കുവാനാണ് പിന്നത്തെ എൻെറ പുറപ്പാട്!"

ര:—"ഇതെല്ലാം സാധിച്ചെങ്കിൽ തരക്കേടില്ല."

ജയ:—"ഞാൻ വിചാരിച്ച കടവിൽ അടുപ്പിക്കാതെ ഇരിക്കുമൊ? ഭീംജീയെ ഇണക്കുവാൻ അശേഷം പ്രയാസം തോന്നുന്നില്ല. മൂർഖന്മാരെ തന്ത്രംകൊണ്ടല്ലാതെ ജയിപ്പാൻ പാടില്ല. അയാളെ ഇളക്കി നമ്മുടെ കാൎയ്യസാദ്ധ്യത്തിനാവശ്യമുള്ള മാൎഗ്ഗങ്ങളിലെല്ലാം പാടിക്കാം."

ഇത്രയും പറഞ്ഞവസാനിക്കുന്നതിനുമുമ്പു പുറത്തു വാതി

ലിൽ ആരോ ധൃതിയായി മുട്ടിയ ശബ്ദം കേട്ടിട്ടു റസ്സിരാമൻ വേഗം പോയി കതക തുറന്നു. ഉടൻ ഭീംജീ ബദ്ധപ്പെട്ട് അകത്തു കട ന്നു "പ്രഭോ!—നോക്കണം!—ഇതാ ഒരെഴുത്ത്" എന്നു പറഞ്ഞു.

ജയ.—"എവിടെ—പുരുഷോത്തമൻെറ എഴുത്താണൊ?" എ ന്നു പറഞ്ഞു് ആ എഴുത്തു വാങ്ങി പൊട്ടിച്ചുനോക്കിക്കൊ ണ്ടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങൾ പോകുന്നകാൎയ്യം എന്താണു സാധിക്കാറുള്ളതു്?"

ഭീം:—"ലക്ഷ്മണൻ ആ വീട്ടിൽ നിന്നു പുറത്തു വന്നതുകണ്ടു് ഞാനും അവനെ പിൻതുടൎന്നു. അവൻ കുറെ അകലെ, ഒരുവനെ ഏല്പിച്ചിരുന്ന കുതിരയെ കോപ്പിട്ടു തയ്യാർ ചെയ്യാൻ പറഞ്ഞതുകേട്ടുകൊണ്ടു ഞാൻ രാജപാതയുടെ അ വസാനത്തിൽ ചെന്നു കാത്തിരുന്നു. അവൻ അവിടെ വ ന്ന ഉടനെ കുതിരയിൽ നിന്നു അവനെ എടുത്തു നിലത്തെ റിഞ്ഞശേഷം അവൻെറ അരവാറിൽ കിടന്ന ഒരു സഞ്ചി യിൽ ഈ എഴുത്തു കണ്ടിട്ടു അതിനെ കരസ്ഥമാക്കി.

ജയ:—"ലക്ഷ്മണൻെറ കഥ കഴിച്ചൊ?"

ഭീം:—"ആ സ്ഥിതിയിലാണു് അവനെ കണ്ടേച്ചുപോന്നതു്. പ ക്ഷെ മോഹാലസ്യമായി കിടക്കയാണെന്നുവരാം. അവൻ എങ്ങിനേയും പോകട്ടെ! ആ എഴുത്തിൽ നമുക്കനുകൂല മായി വല്ലതുമുണ്ടോ എന്നു നോക്കണം."

ജയ:—"നോക്കട്ടെ"—എന്നു പറഞ്ഞു് എഴുത്തു വായിച്ചു. അ തിൽ പ്രസ്താവിച്ചിരുന്ന സംഗതികളുടെ ഗതി രാജദ്രോഹ കരമായിട്ടുള്ളതായിരുന്നു എന്നു് ആ പ്രഭുവിൻെറ മുഖത്തു സ്ഫുരിച്ച സന്തോഷം കൊണ്ടു ഭീംജീയും റസ്സിരാമനും മന സ്സിലാക്കി. എഴുത്തു മുഴുവൻ വായിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടു ജയസിം ഹൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"എഴുത്തു നമ്മുടെ ഉദ്ദേശം പോലെ തന്നെ. ഇതിലെ താ ല്പൎയ്യപ്രകാരം വിശപന്തനും വേറെ ചിലരും രാജദ്രോഹികളാണെ ന്നു തെളിയുന്നുണ്ടു്. ചക്രവൎത്തിയെപ്പററി പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാ ഗം ഞാൻ വായിച്ചു കേൾപ്പിക്കാം:—

"ചക്രവത്തിയും ബീജപുരിയിലെ രാജപ്രതിപുരുഷനും മയ്യാദയെലംഘിച്ചു ജനങ്ങളെ ദ്രോഹിപ്പാൻ ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഈ സന്ദർഭം കളയാതെ ശിവാജി സാഹിബ്ബിനോടുകൂടി അവിടന്നും ചേൎന്നു സൈന്യശേഖരം ചെയ്യണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ നാം ശ്രമിച്ചു മുഗൾ ആധിപത്യത്തിൽനിന്നു രാജ്യങ്ങളെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയില്ലെങ്കിൽ ഇനി ഒരു നൂററാണ്ടു കാലംകൂടി നാം അടിമകളായി കഷ്ടപ്പെടേണ്ടിവരും—"

"എന്താ—ഇതിൽപരം രാജദ്രോഹമെന്നു വരുത്തുക്ക വാക്കുകൾ വേറെ ആവശ്യമുണ്ടോ?—അവനൊ കുടുങ്ങി!—അവന്റെ രക്ഷിതാവിനെയും നമുക്കു കുടുക്കിലാക്കാം."

റ:—"ഈ എഴുത്തുകൊണ്ടു് അവന്റെ രക്ഷിതാവും ചക്രവത്തിയോടു നേരിടുവാൻ ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നവനാണെന്നു് ഊഹിക്കാം."

ജയ:—"തുൾജാറാം നമ്മെ കണ്ടിട്ടു പിൻതുടൎന്നതാണെന്നു് എഴുത്തുകൊണ്ടു് അൎത്ഥമാകുന്നുണ്ടു്. ഇനി അവന്റെ എഴുത്തു ശത്രുക്കളുടെ കയ്യിൽ കിട്ടിയെന്നു് അറിഞ്ഞാലുടൻ അവൻ നമ്മുടെ കയ്യിൽനിന്നു തെററിക്കളയും. അതിനു സാവകാശം കൊടുക്കരുതു്. അതുകൊണ്ടു റഘുറാമൻ കൊട്ടാരത്തിൽപോയി ഈ സംഗതി രാജപ്രതിപുരുഷനെ ധരിപ്പിച്ചു ഭടന്മാരുമായി തുൾജാറാമന്റെ ഭവനത്തിൽ വരട്ടെ. അതിനിടയ്ക്കു നമുക്കു പുരുഷോത്തമൻ ഓടിപ്പൊയ്ക്കളയാതെ സൂക്ഷിക്കാം."

ഈ സംഭാഷണം കഴിഞ്ഞ ഉടനെ റഘുറാമൻ കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കും 'ഭീംജീയും, ജയസിംഹനും തുൾജാറാമന്റെ ഭവനത്തിലേയ്ക്കും തിരിച്ചു.

അറുപത്തിരണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

തന്നേയും വിശ്വനാഥനേയും ചുഴന്നുകിടക്കുന്ന ആപത്തുകളെപ്പററി ആ പ്രഭുവിനു മുന്നറിവുകൊടുക്കുന്നതിലേയ്ക്കായിട്ടു പുരു

ഷോത്തമൻ എഴുത്തു വായിച്ചശേഷം ആ യുവാവിന്റെ മനസ്സിലുണ്ടായിരുന്ന ഒരു ഭാരം നീങ്ങിയതുപോലെ തോന്നി. അങ്ങിനേയുള്ള മനസ്സുഖത്തോടുകൂടി അയാൾ കിടക്കയിൽ ചെന്നു കിടന്ന ഉടനെ നിദ്രയെ പ്രാപിച്ചു. തുരംജാറാമനും രാമദാസനും ഓരോ പഴയ കാര്യങ്ങളെപ്പറ്റി പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. സരസ്വതി തന്റെ പ്രിയതമൻ പോയതുകൊണ്ടു വ്യഥയോടെ കിടപ്പായി. ലക്ഷ്മണൻ എഴുത്തുംകൊണ്ടു യാത്ര പുറപ്പെട്ടിട്ടു രണ്ടോ മൂന്നോ നാഴിക കഴിഞ്ഞു. ഇങ്ങിനെയിരുന്നപ്പോൾ പുറത്തു വാതിലിൽ ഉറക്കെ മുട്ടിയതു കേട്ടു തുരംജാറാം വേഗം ചെന്നു കതകു തുറന്നു നോക്കി. ഉടനെ ലക്ഷ്മണൻ ധൃതിയായി അകത്തു കടന്നു "യജമാനൻ ഉറങ്ങിയൊ?—നിങ്ങൾ കതകടയ്ക്കണം!" എന്നു ശ്വാസംമുട്ടി പ്രയാസപ്പെട്ടു പറഞ്ഞു.

തുരം:—"എന്താ ലക്ഷ്മണാ?—ഇത്ര ക്ഷീണിച്ചു വിളറിയിരിക്കുന്നതു്?—എന്തുപറ്റി?—ഇതാ ഈ ഉടുപ്പു കീറി രക്തം പിരണ്ടിരിക്കുന്നു.—എന്താപത്തു നേരിട്ടു?"

തുരംജാറാം ബദ്ധപ്പെട്ടു ചോദിച്ചതു ലക്ഷ്മണൻ കേട്ടുവെങ്കിലും ആ യുവാവിന്റെ ദേഹത്തുണ്ടായിരുന്ന പരുക്കുകളുടെ വേദനകൊണ്ടും അപാരദുഃഖത്താലും മറുപടി പറവാൻ കഴിയാതെ വീർപ്പുമുട്ടുകയാൽ ആ കതകിനു സമീപം ഇരുന്നു. ലക്ഷ്മണന്റെ അസ്വാസ്ഥ്യം കണ്ടിട്ടു തുരംജാറാം വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ദൈവമെ—ഇതെന്തുകഷ്ടം! എന്തൊ അബദ്ധം പിണഞ്ഞിട്ടുള്ളതുപോലെ തോന്നുന്നു. ലക്ഷ്മണാ എന്തു സംഭവിച്ചുവെന്നു പറയൂ!"

ലക്ഷ്മ:—"ഞാൻ കൊണ്ടുപോയ എഴുത്തിനെ പിടിച്ചുമേടിച്ചുകൊണ്ടു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. എന്നെ കൊന്നില്ല—അത്രത്തോളം ഉപദ്രവിക്കയും ചെയ്തു."

ധൃതിയായിട്ടു വൎത്തമാനം പറഞ്ഞതുകേട്ടു രാമദാസനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുറകിൽ പുരുഷോത്തമനും എത്തി. അവർ ലക്ഷ്മണനെ പിടിച്ചെഴുനേല്പിച്ചു് അകത്തു കൊണ്ടുപോയി അവ

ൻെറ ഉടുപ്പുമാററി നോക്കിയപ്പോൾ ദേഹത്ത് ഒരുവശം അശേഷം ചതവുപററി നീലിച്ചും, ഏതാനും ഭാഗം പൊട്ടി രക്തം ഒലിച്ചും ഇരുന്നതുകണ്ടു. ഈ ധൃതിക്കിടയിൽ ആ ഭവനത്തിലുണ്ടായിരുന്നവർ അനുഭവിച്ചപരിഭ്രമവും, പരുങ്ങലും, ഇന്നപ്രകാരമെന്നു പറഞ്ഞറിയിപ്പാൻ പ്രയാസമായിരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ യാത്രയ്ക്കു വേണ്ടതെല്ലാം ഒരുക്കം ചെയ്തു. രാമദാസൻ തൻെറ അനുജൻെറ കൃത്രിമങ്ങൾ കൊണ്ടു സാധുക്കളെ ഉപദ്രവപ്പെടുത്തുന്നതു കണ്ടിട്ടു വ്യസയാക്രാന്തനായി തീൎന്നു. സരസ്വതി, തൻെറ പ്രിയതമൻ വേഗം മടങ്ങിവന്നതറിഞ്ഞ് ആദ്യം സന്തോഷിച്ചുവെങ്കിലും അടുത്തനിമിഷം അവൾ അളവില്ലാത്ത ദുഃഖത്തിൽ മഗ്നയായി.

പുരുഷോത്തമൻ യാത്രയ്ക്കു ഒരുക്കംചെയ്തുകൊണ്ടു, രാമദാസനും തുൾജാറാമനു ലക്ഷ്മണൻെറ ദേഹത്തുപററിയ പരുക്കകളിൽ മരുന്നു പിരട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്നായിടത്തു വന്നിട്ട്, ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ലക്ഷ്മണൻ കഥയൊന്നും പറഞ്ഞില്ലെങ്കിലും ഈ നിമിഷം ഇവിടെനിന്നു പോയില്ലെങ്കിൽ ഉണ്ടാകാവുന്ന ആപത്ത് എന്താണെന്നു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കി."

തുൾ:—"എനിക്കും അങ്ങിനെ തോന്നുന്നു. നിങ്ങൾക്കു നേരിട്ടുന്ന ആപത്തിൽ ഞങ്ങളും ഉൾപ്പെടുകയില്ലയോ എന്നു സംശയിക്കുന്നു."

പുരു:—"ഹാ-കഷ്ടം! സ്നേഹിതാ-നിദ്ദോഷിയായ നിങ്ങളെയും ഞാൻ വല്ലാത്ത അപകടത്തിൽ ചാടിച്ചുവല്ലോ?—രാജദ്രോഹിയെ താമസിപ്പിച്ചിരുന്ന കുററം നിങ്ങളെയും ബാധിക്കും—അഥവാ ഇല്ലെങ്കിലും, ശത്രുക്കൾ നിങ്ങളെയും ഉപദ്രവിക്കും."

സര:—"അയ്യോ-അച്ഛാ!—അച്ഛനും പോകേണ്ടിവരുമോ—എനിക്കു രക്ഷ ആരാണ്?" എന്നു ഹൃദയം പൊട്ടുംവിധം പറഞ്ഞ ആ യുവതിയുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞു:—

കാലാവസ്ഥകൊണ്ട് ഈവിധം പറയുന്നതാണ്. വന്നു പോയ വിപത്തിനെ സധൈര്യം തടുപ്പാൻ നോക്കേണ്ടതു പുരുഷധർമ്മമാണ്. സ്വരാജ്യസംബന്ധമായ കാര്യത്തിൽ നിന്റെ അച്ഛനും ഇറങ്ങാതെ നിവൃത്തിയില്ല. അങ്ങിനെയുള്ള ഈ സന്ദർഭത്തിൽ സരസ്വതി അധൈര്യപ്പെടാതെ ഞങ്ങളെപ്പോലെ ഒരു പങ്കുകൊള്ളേണ്ട കടമയുണ്ടെന്ന് ഓർമ്മിക്കണം."

സര:—"ഞാൻ അച്ഛനെ മാത്രം ആലോചിച്ചു പറഞ്ഞുപോയതാണ്" എന്ന് അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിയിരുന്ന വ്യസനത്തെ അടക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞിട്ടു വേഗം പോയി അവൾ സൂക്ഷിച്ചുവെച്ചിരുന്ന കുറെ ധനം കൊണ്ടുവന്നു തുൾജാറാമന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തശേഷം,

"ഇതു നിങ്ങൾ എല്ലാക്കും ആവശ്യംപോലെ ചിലവിനു ഉപയോഗിച്ചുകൊള്ളണം." എന്നു പറഞ്ഞു.

പുരു:—"സരസ്വതീ—നിന്റെ മഹാമനസ്കതയ്ക്കു ദൈവം നിനക്ക് സകലസൌഭാഗ്യവും തരട്ടെ!—നീ ആ ധനത്തെ സൂക്ഷിച്ചുവെച്ചുകൊള്ളണം. ഇപ്പോൾ ഞങ്ങൾക്കാവശ്യമുള്ള കാര്യങ്ങൾക്കു എന്റെ കൈവശം ധനമുണ്ട്." എന്നുപറഞ്ഞിട്ട് തുൾജാറാമന്റെ ഹസ്തങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ട് ആ യുവാവ് ഇങ്ങിനെ തുടർന്നുപറഞ്ഞു:—

"നാം വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ ഈ വിപത്തിൽ കടുങ്ങി. ഇനി നാം ഇവിടെ അരനിമിഷംപോലും താമസിച്ചു നില്പാൻ പാടില്ല. ലക്ഷ്മണന്റെ സുഖക്കേടുകൊണ്ട് വഴിയാത്രയ്ക്കു നിവൃത്തിയില്ലാതെതീർന്നിരിക്കുന്നു. നാം മൂന്നുപേരിൽ നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ഒരുമിച്ചു യാത്രചെയ്യുതുകൊണ്ട് തരക്കേടുപറവാനൊന്നുമില്ല. എന്നേ സംബന്ധിച്ച് ആ വിധം വിചാരിപ്പാൻ പാടില്ല. ഞാൻ തനിച്ചു യാത്രചെയ്യുയാണുത്തമം. നാം ഒരുമിച്ചു ചേരേണ്ട സ്ഥലം പുനായ്ക്കുസമീപം ഭുവനേശ്വരഘട്ടത്തിലാണ്. ശിവാജിസാഹിബ്ബിന്റെ സൈന്യം അവിടെയാണ് പാളയം അടിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ശിവാജിസാഹിബ്ബും ഇപ്പോൾ അവിടെ കാണും"

സര.—"അച്ഛൻ പോകുന്നു! എനിക്കു രക്ഷയ്ക്കു് ആളില്ലാതെ ആയാൽ വിഷമിക്കും!"

പുരു:—"നിന്റെ അച്ഛൻ അനുവദിക്കുന്നുവെങ്കിൽ ലക്ഷ്മണനെ ഇവിടെ താമസിപ്പിക്കാമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു."

തുഠ:—"അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു് എനിക്കു് സമ്മതമാണു്. എന്റെമകളെ തനിച്ചു വിട്ടേച്ചു പോകേണ്ടതായിവന്നുവല്ലോ എന്നു മനസ്താപപ്പെട്ടുകയായിരുന്നു."

ഇങ്ങിനെ നിശ്ചയിച്ചുകഴിഞ്ഞ ഉടനെ എല്ലാവരും യാത്ര തിരിച്ചു.

മുമ്പു പ്രസ്താവിച്ച സംഭാഷണം നടന്ന സമയത്തായിരുന്നു ജയസിംഹൻ മുതൽപേർ അവർ താമസിച്ചിരുന്ന കെട്ടിടത്തിൽ വെച്ചു് ആലോചിച്ചുറച്ചതു്. ഇവർ പുരുഷോത്തമനെ പിടിക്കുവാനിറങ്ങിയതിനുമുമ്പു് ആ യുവാവും മററുള്ളവരും ബീജപുരിയിൽനിന്നു് യാത്രപോയിക്കഴിഞ്ഞു.

റസ്ജിരാമൻ കൊട്ടാരത്തിൽചെന്നു് അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന സേനാനായകനെ കണ്ടു് വിവരം അറിയിച്ചപ്പോൾ പന്ത്രണ്ടു ഭടന്മാരെ ആ വയോധികനോടുകൂടി പോകുവാനാജ്ഞാപിച്ചു. അവർ തുഠംജാറാമന്റെ ഭവനത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ ജയസിംഹനും ഭീംജിയും അവിടെ തയ്യാറുണ്ടായിരുന്നു. ഭടന്മാർ വന്നതു കണ്ടിട്ടു് ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഭടന്മാർസമേതം നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും വീട്ടിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചു പുരുഷോത്തമനേയും തുഠംജാറാമനേയും പിടിച്ചുകൊണ്ടുവരണം. അവരുടെ കൈവശം രാജദ്രോഹകരങ്ങളായ എഴുത്തുകൾ ഉണ്ടെങ്കിൽ അവയും ആ ഉടമ്പടിയും ഏതുവിധവും കരസ്ഥമാക്കണം. ഞാൻ ഇവിടെ നില്ക്കാം."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടവുടൻ ഖഡ്ഗപാണിയായി ഭീംജിചെന്നു് വാതിൽ തുറപ്പാൻ ഉറക്കെ മുട്ടി. കതകുതുറപ്പാൻ വന്നതു് സരസ്വതി ആയിരുന്നു. പുറകെ ഒരു വിളക്കുമായി ലക്ഷ്മണനും ഉണ്ടായിരുന്നു. കതകുതുറന്നപ്പോൾ വിളക്കിന്റെ പ്രകാശം കൊണ്ടു് റസ്ജിരാമനേയും ഭീംജിയേയും ലക്ഷ്മണൻ അറിഞ്ഞു. എന്നാൽ ആ യുവാവിന്റെ സുഖക്കേടുകൊണ്ടു് അയാൾ തലയിൽകൂടി പുതച്ചിരുന്നതിനാൽ ഭീംജിയും റസ്ജിരാമനും അയാളു

ടെ ആകൃതിയെമാത്രം ഒന്നു നോക്കീട്ട് പ്രത്യേകിച്ച ഒന്നും ചോദിക്കാതെ ഭവനത്തിനുള്ളിൽ പരിശോധനയ്ക്കുവേണ്ടി പ്രവേശിച്ചു. തന്റെ പ്രിയതമനെപ്പററി ശ്രദ്ധിക്കാതെ അവർ കടന്നുപോയപ്പോൾ, സരസ്വതിയുടെമനസ്സിനു വളരെസമാധാനമുണ്ടായി. എന്നുതന്നെയല്ലാ തന്റെ പിതാവും മററും ഇവരുടെ കയ്യിൽകിട്ടാതെ രക്ഷപ്പെട്ടുകയാൽ ഭടന്മാരുടെ ആഗമനംകൊണ്ട് അവൾക്കു ലേശം ഭയം തോന്നിയുമില്ല. ഭീംജീയും ഭടന്മാരും അവിടെ എല്ലാമുറികളിലും പരിശോധിച്ചിട്ട്, അവർ ഉദ്ദേശിച്ച ആളുകളെ കാണാതെ ഭഗ്നോത്സാഹന്മാരായിത്തീരുകയാൽ ഭീംജീ ഉറക്കെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നമ്മുടെവലയിൽ അകപ്പെടാതെ അവർ കടന്നുകളഞ്ഞു. ഇനി ഉടൻ അവരെ പിൻതുടരണം!"

റ:—"അന്വേഷണം മതിയാക്കാൻ വരട്ടെ—ഈ ഭവനം കുറെ വലുതാണ്. നാം എല്ലായിടവും പരിശോധിച്ചശേഷം നിശ്ചയിക്കാം."

ഈ അഭിപ്രായപ്രകാരം വീണ്ടും അന്വേഷണം തുടങ്ങി. എന്നിട്ടും ഫലം ഒന്നും ഉണ്ടായില്ല. പുരുഷോത്തമനും മററും ഈ ഭവനത്തിൽ താമസിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട് പക്ഷെ അവർ ഉടമ്പടി ഇവിടെയെങ്ങാനും കണ്ടേക്കാമെന്നും കരുതി ഒരു സ്ഥലവും വിടാതെ റസ്റ്റിരാമൻ പരിശോധിച്ചു. ഇങ്ങിനെ അവർ പിടിക്കുവാൻ ചെന്ന ആളുകളേയോ ജയസിംഹന്റെ പ്രമാണത്തേയോ കാണ്മാൻ സാധിക്കാതെ ഇച്ഛാഭംഗത്തോടെ തിരിയെ സരസ്വതിയിരുന്ന തളത്തിൽ വന്ന ഉടൻ അവിടെ ഒരു കോണിൽ തലയിൽക്കൂടി പുതപ്പുകൊണ്ട് മൂടി ഒരുവൻ ഇരുന്നതുകണ്ടിട്ട, റസ്റ്റിരാമൻചെന്ന് ആ പുതപ്പു വലിച്ചുപൊക്കി ആരാണ് ആരായിരുന്നു എന്നു നോക്കി. എന്നിട്ട ആ വൃദ്ധന് ലക്ഷ്മണനെ നല്ലപോലെ അറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ട്—"അല്ലാ—ലക്ഷ്മണനല്ലേ ഇത്?" എന്നുറക്കെ പറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ട ഭീംജീ അവിടെവന്ന് ഇങ്ങിനെ ആ യുവാവിനോടു പറഞ്ഞു:—

"നീ ജീവനോടുകൂടിയിരിക്കുന്നോ?—എന്നാൽ നിന്റെ

യജമാനൻ എവിടെയുണ്ടെന്നു എന്നോടു പറയണം—എണീക്ക്!—പുരുഷോത്തമൻ എവിടെ?"

ഈ ചോദ്യത്തിനു ലക്ഷ്മണൻ ഒന്നും മറുപടിപറയാതെയിരുന്നതുകണ്ടിട്ടു കുപിതനായി ഭീംജീ പല്ലുകടിച്ചുകൊണ്ടു "നിന്നെ ഈ വാളിൽ കോർത്തു് എടുത്തുനിർത്തുന്നുണ്ടു്." എന്നു പറഞ്ഞു് വാളിനെ ഊരി എടുപ്പാൻ ആ കഠിനൻ ഖഡ്ഗമുഷ്ടിയിൽ പിടിച്ചു. ഉടനെ, ഈ ദൌഷ്ട്യം കണ്ടിട്ടു സഹിക്കവയ്യാത്ത രൌദ്രതയോടെ സരസ്വതി ലക്ഷ്മണന്റെ മുമ്പിൽ പെട്ടെന്നു കടന്നുനിന്നുകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു:—

"തന്നെ കണ്ടിട്ടു് ഒരു യോദ്ധാവെന്നു ഞാൻ ആലോചിച്ചുപോയി!—തന്റെ പ്രവൃത്തികൊണ്ടു് താൻ ഒരു ഭീരുവെന്നാണു് കരുതുന്നതു്. തനിക്കു സമനായ ഒരുവനോടു ഈവിധം തുടങ്ങാതെ കുട്ടികളോടും സ്ത്രീകളോടും പരാക്രമം കാണിച്ചതുകൊണ്ടു് പ്രയോജനമുണ്ടോ?—താൻ ഒരു പടുവങ്കനാണു്!—ലജ്ജയില്ലല്ലോ?—"

സുന്ദരിയായ ഒരു സ്ത്രീയുടെ ധൈര്യത്തോടുകൂടിയ ശകാരം ഭീംജീ ആദ്യമായി കേൾപ്പാനിടയായതുകൊണ്ടോ, അല്ല സരസ്വതിയുടെ ആത്മശക്തിക്കു കീഴടങ്ങിയതുകൊണ്ടോ ഭീംജീ മറുപടിയൊന്നും പറയാതെ ആ യുവതിയുടെ മുമ്പിൽ നിന്നുതിരിഞ്ഞു് ഭടന്മാരോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"നാം അന്വേഷിച്ചവർ ഈ ഭവനത്തിൽ ഇല്ല—പോകാം!—ഉടനെ വേറെ ഏൎപ്പാടുകൾ ചെയ്യേണ്ടതായുണ്ടു്!" എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ടു് എല്ലാവരും പോയി.

പുരുഷോത്തമനെ തടവുകാരനായി പിടിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്നതു കാണ്മാൻ ആശയോടെ ജയസിംഹൻ ആ ഭവനത്തിന്റെ പുറത്തുനില്ക്കുകയായിരുന്നു. ഒടുവിൽ ഭീംജീയും ഭടന്മാരും വന്നതു കണ്ടപ്പോൾ അവരുടെ മദ്ധ്യേ താൻ കാണ്മാൻ ഏററവും കൊതിച്ചിരുന്ന ആൾ ഇല്ലെന്നറിഞ്ഞിട്ടു് അവരെ എല്ലാരേയും അദ്ദേഹം ശപിച്ചു. ഉടൻ തന്നെ ജയസിംഹൻബദ്ധപ്പെട്ടു് കൊട്ടാരത്തിൽചെന്നു് രാജപ്രതിപുരുഷന്റെനിദ്രാഭംഗംവരുത്തിഅദ്ദേഹ

ത്തോടു വിവരമെല്ലാം പറഞ്ഞു. രാജപ്രതിപുരുഷൻ ഓടിപ്പോയവരുടെ പേരും അടയാളങ്ങളും കാണിച്ച് ഒരു വിളംബരം പ്രസിദ്ധംചെയ്യാനാജ്ഞാപിച്ചു. അതിൽ ഒളിച്ചോടിപ്പോയവരെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്നവൎക്ക് സമ്മാനംകൊടുക്കുന്നതാണെന്നു പ്രസ്താവിപ്പാനും നിശ്ചയിച്ചു. ഇത്രയുമൊക്കെ സാധിച്ചതുകൊണ്ടുള്ള തൽക്കാലസന്തുഷ്ടിയോടെ ജയസിംഹൻ കൊട്ടാരത്തിൽനിന്നിറങ്ങിയപ്പോൾ ഭീംജീദയയും റസ്തിരാമദനയുംകണ്ടിട്ട് അവരോടു അദ്ദേഹം എല്ലാം പറഞ്ഞു. ജയസിംഹൻെറ വാക്കുകളിൽനിന്ന് അദ്ദേഹം ഇച്ഛാഭംഗംകൊണ്ട് വ്യാകുലചിത്തനായി ഭവിച്ചിരിക്കയാണെന്നറിഞ്ഞിട്ട് റസ്തിരാമൻ:—

"ഭടന്മാർ ഓരോവഴിക്ക് പുറപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. അവർ നേരം പുലരുന്നതിനുമുമ്പ് സമീപസ്ഥലങ്ങളിലും മററു പ്രധാനപട്ടണങ്ങളിലും വിളംബരം പ്രസിദ്ധംചെയ്യും. രണ്ടോ മൂന്നോ ദിവസത്തിനകം രാജദ്രോഹികളെ പിടികിട്ടും; സംശയമില്ല." എന്നു പറഞ്ഞു.

ഭീം:—"ഇതെല്ലാം വഴിക്കുവെച്ചു പറയരുത്. ഞങ്ങൾ എത്രയോ സൂക്ഷിച്ചിട്ടുപോലും ഒത്തില്ല. ഈ കാൎയ്യം പുറത്തായസ്ഥിതിക്ക് നമ്മെ പിൻതുടരുവാനും ആളില്ലെന്നു എങ്ങിനേ വിചാരിക്കാം? ഈ വിഷയത്തിൽ തോൽവിപററിയതു് എൻെറ ആലോചനക്കുറവുകൊണ്ടുതന്നെ. ആ ലക്ഷ്മണനേ എടുത്തു് താഴത്തെറിഞ്ഞതിനോടുകൂടി അവൻെറ കഥ കഴിഞ്ഞു എന്നു കരുതിയതായിരുന്നു അബദ്ധമായതു്."

ജയ:—"നിങ്ങൾക്കു ധൃതി കൂടിപ്പോയി. കുറേക്കൂടി അവിടെ നിന്നിട്ട് അവൻ ചത്തില്ലെന്നു കണ്ടാൽ കഠാരിക്കു മൂൎച്ചയുണ്ടോ എന്നു പരിശോധിക്കേണ്ടിയിരുന്നു. വൃഥാ കഴിഞ്ഞ അബദ്ധത്തെപ്പററി പറയുന്നതെന്തിനാ?"

അറുപത്തിമൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

ബീജപുരിയിൽ നിന്നു പുനായ്ക്കുള്ള വഴി വളവില്ലാത്തതു കൊണ്ടു രാമദാസനും തുരംജാറാമനും പിൻതുടൎന്ന ഭടന്മാരേക്കാൾ തുലോം മുമ്പ് ഓരോ പട്ടണങ്ങൾ കടന്നു നിൎബ്ബാധമായിട്ടു പുനായിൽ എത്തി.

നമ്മുടെ കഥാനായകൻ പോയതു പ്രതാപഗിരിയുടെ സമീപം ചെന്നു പാവ്ണസിംഹന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കും അവിടെനിന്നു നേരെ പുനായിലേക്കുമായിരുന്നതുകൊണ്ടു വഴിക്കു വളവും ദൂരവും ഉണ്ടായിരുന്നു. ആ യുവാവ് ആദ്യത്തേദിവസം ഇരുപതു നാഴികയോളം യാത്രചെയ്തു ഒരു വഴിയമ്പലത്തിൽ വിശ്രമിച്ചു. അവിടെനിന്നു നേരം പുലൎന്നയുടൻ, തിരിച്ചു എട്ടുനാഴികയകലെയുള്ള കാട്ടിൽ എത്തി; അവിടെ ഒരു ഇടയന്റെ കുടിലിൽനിന്നും സ്വല്പം ആഹാരവും ആട്ടിൻപാലും കിട്ടിയതുകൊണ്ടു വിശപ്പുമാറ്റിയശേഷം കുതിരയ്ക്കും യഥേഷ്ടം തഴച്ച പുല്ലും വെള്ളവും കൊടുത്തു ക്ഷീണംമാറ്റി. എന്നിട്ടു കുതിരയിൽ കയറി സാവധാനത്തിൽ യാത്രയാരംഭിച്ചു. പിൻതുടൎന്ന മുഗൾ ഭടന്മാർ പുറപ്പെട്ടുവെന്നു പുരുഷോത്തമൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തി. എന്നാൽ, ആ യുവാവ് കാട്ടിൽ എത്തുന്നതിനുമുമ്പ് അവൎക്കു അയാളെ കണ്ടെത്തുവാനിടയുണ്ടായിരുന്നിട്ടും അവരെ കാണാതിരുന്നതുകൊണ്ടു അവർ വേറേ വഴിയിൽകൂടി അടുത്ത പട്ടണങ്ങളിൽ അന്വേഷിപ്പാൻ പോയിരിക്കാമെന്നു അയാൾ വിചാരിച്ചു. ഇങ്ങിനെ സമാധാനത്തോടെ വനപ്രദേശങ്ങളിലും കുഗ്രാമങ്ങളിലും കൂടെ യാത്രചെയ്തു ഏകദേശം സന്ധ്യയോടുകൂടി ദുൎഗ്ഗാചലം എന്നൊരു മഹാരണ്യത്തിലെത്തി. ഉന്നതങ്ങളായ വൃക്ഷങ്ങൾ ഇടതിങ്ങിനിന്നതിന്റെ ഇടയിൽ കൂടിയുള്ള വഴി ഇരുട്ടുകൊണ്ടു കാണ്മാൻ പാടില്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും ആ പ്രദേശങ്ങൾ പുരുഷോത്തമന്നു പരിചയമുള്ളവയായിരുന്നതിനാൽ കുതിരയെ നിൎഭയം നയിപ്പിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ അയാൾ ഒരു കുന്നിന്മേൽ കൂടി പോകുകയായിരുന്നതുകൊണ്ടു പിൻതുടൎന്ന ഭടന്മാർ വരുന്നുണ്ടോ എന്നു അറിവാൻ ചെവികൊടുത്തു. കാറ്റിന്റെ മന്ദമായ

സഞ്ചാരത്താലുള്ള ചെറിയ മർമ്മരവും അകലെ എവിടെയോ അരുവിവീഴ്ന്നുകൊണ്ടിരുന്നതിൻെറ മുഴക്കവും മാത്രം കേട്ടുതേയുള്ളു. എന്നിട്ടു അസ്പഷ്ടമായി കാണാമായിരുന്ന വഴിയേത്തുടൎന്നു പുരുഷോത്തമൻ പോയതിനിടയ്ക്കു് ജയസിംഹൻെറ കൃത്രിമങ്ങളേയും അവയിൽ സഹായികളായിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിൻെറ സ്നേഹിതന്മാരേയും പററി ഓൎമ്മിച്ചു. താൻ അനുഭവിച്ചതും അനുഭവിച്ചേക്കാവുന്നതുമായ ആപത്തുകൾക്കു കാരണഭൂതൻ ജയസിംഹനായതുകൊണ്ടു് തന്നോടു അദ്ദേഹത്തിനുള്ള ശത്രുത്വത്തിന്നു് അടിസ്ഥാനമെന്തായിരിക്കാമെന്നാലോചിച്ചു. താരയെ സംബന്ധിച്ചാണെങ്കിൽ ആ കാൎയ്യം സാരമില്ലാത്തവിധം അദ്ദേഹം ഗണിച്ചിരിക്കയാണെന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ പ്രവൃത്തികൊണ്ടറിയാമെന്നിരിക്കെ ഇങ്ങിനെ മനഃപൂൎവ്വമായ ദ്വേഷത്തിനെപ്പററി ആരാഞ്ഞറിവാൻ കഴിയാതെ അയാൾ കുഴങ്ങി. ഇങ്ങിനെ പലവിധ ഊഹാപോഹങ്ങൾകൊണ്ടും ഒന്നും ഫലിക്കാതെ അയാൾ സുഖേച്ഛുക്കളും അഹങ്കാരികളുമായ മനുഷ്യരുടെ സ്ഥിതിയെപ്പററി ഇപ്രകാരം വ്യസനിച്ചു:

"മനുഷ്യൎക്ക ദേഹാഭിമാനംകൊണ്ടല്ലാതെ മറെറാന്നുംകൊണ്ടും പീഡ ബാധിക്കയില്ല. ദേഹത്തെ സശ്രദ്ധം നാം സൂക്ഷിക്കുന്നു. നമ്മുടെ സമയം മിക്കവാറും അതിന്നേ പോററുന്നവിഷയത്തിൽ വ്യയംചെയ്യുന്നു. അലങ്കാരംകൊണ്ടു അതിനെ മേനിപ്പെടുത്തുന്നു. ഒരു മുള്ളുപോലും കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന വേദനയ്ക്കിടകൊടുക്കാതെ അതിനെ രക്ഷിക്കുന്നു. എന്നിട്ടു് എല്ലാം ശരിയായിരിക്കുന്നു എന്നു വിചാരിച്ചു് സംതൃപ്തന്മാരായി ഭവിക്കുന്നു. അഹങ്കാരമാകുന്ന ഭ്രാന്തി പിടിപെട്ടു് സ്വാതന്ത്ൎയ്യപരത എന്നൊരവസ്ഥയല്ലാതെ ഇതരാവസ്ഥകളെപ്പററി ചിന്തിപ്പാൻ കഴിയാതെയാകുന്നു. ഇതെല്ലാം അനശ്വരവത്തായ ഒരു പിടിമണ്ണിനെ ഓൎത്താണെന്നറിയുന്നില്ല. എപ്പോഴോ—എവിടെ വെച്ചോ—എങ്ങിനേയോ—അതു് പൊട്ടിച്ചിതറി പൊടിയോടു ചേൎന്നുപോകുമെന്നു് ഓൎക്കുന്നില്ല—കഷ്ടം! മനുഷ്യാവസ്ഥ ഈ വിധം ഇരിക്കുമ്പോൾ ശത്രുത്വം, സ്പൎദ്ധ, അസൂയ മുതലായവ ബാധിച്ചു് മനസ്സിനെ മലിനപ്പെടുത്തുന്നു. ഈ തത്വം അറിയാ

തെ പ്രപഞ്ചാൎണ്ണവത്തിൽ ആശയാകുന്ന തോണിയിൽ കയറി നാം യാത്രചെയ്യുന്നു. ആ തോണിക്കു ബുദ്ധിയാകുന്ന അമരംഇല്ലാതെ കാമക്രോധാദികളാകുന്ന കൊടുങ്കാററിൽ അകപ്പെട്ടിട്ടോ ഏഷണത്രയങ്ങളാകുന്ന പാറകളിൽ അടിപെട്ടിട്ടോ ഉടഞ്ഞു ഭവസാഗരത്തിൽ മഗ്നരായിത്തീരുന്നു. ഈ ദുഃഖത്തിൽ അകപ്പെടാതെ നിവൃത്തരായുള്ളവർ ഉണ്ടായിരിക്കാം. അവരിൽ ഒന്നായി എന്നേയും ചേൎപ്പാൻ ഈശ്വരൻ പ്രസാദിക്കേണം. എന്നെ വലയ്ക്കുന്നതു ആശയാണ്! ഞാൻ അതിൽനിന്നു വേർപെടുകയല്ലാതെ അതു എന്നിൽനിന്നും വേർപെടുകയില്ല!—ആശ!—ആശ മനസ്സിനെ വ്യാകുലപ്പെടുത്തുന്ന വകതന്നെ!—ഇന്നാൾ ആ വൃദ്ധ പറഞ്ഞ വാക്കുകൾകൊണ്ടു എന്നേസംബന്ധിച്ച് അവൾക്കു എന്തോ അറിയാമെന്നു അൎത്ഥമായി. ശിവാജിസാഹിബ്ബിനെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയ ഉടൻ അവരെ കണ്ടപ്പോൾ രത്നഗിരിയിൽവെച്ചു കാണാം എന്നു പറഞ്ഞായിരുന്നു ഞാൻ പിരിഞ്ഞതു്. അതു കഴിഞ്ഞിട്ടു ദിവസം അധികമായി. ഇനി അവർ എവിടേപോയോ?—എന്താപത്തിൽ അകപ്പെട്ടോ?—എനിക്കു അവരെ കാണ്മാൻ കഴിയുമോ?—ഈശ്വരനേ അറിഞ്ഞുകൂട!—"

ഇങ്ങിനെ ആ യുവാവു ആത്മഗതം ചെയ്തു കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു അതുവരെ ആകാശമെങ്ങും മൂടിക്കിടന്ന കാർമേഘം കാററിന്റെ ഗതിഭേദത്താൽ ശിഥിലങ്ങളായി ഭവിച്ചിട്ടു,

* "മന്നിൽത്തിങ്ങുന്നകാന്ത്യാവെള്ളവെള്ളെ വിലസും
നല്ലൊരാകാശശോഭ
കന്യാരത്നം പുതുപ്പുഞ്ചിരിയൊടുനിശികാ-
ലൊച്ചകേൾക്കാതെമന്ദം,
ചിന്നിക്കാററാലെമെല്ലെച്ചിതറി വിലസുമെൻ
മന്ദിരെ കേറുമപ്പോൾ
പിന്നിൽ താരങ്ങളെല്ലാം തെരുതെരെയൊരുമി-
ച്ചെത്തിനോക്കുന്നു ചുററും."

---

* ഈ ശ്ലോകം പരേതനായ ആഡിററാഫീസർ മ. രാ. രാ. നാരായണപിള്ള, അവർകളുടെ പലെ കൃതികളിൽ ഒന്നായ പാശ്ചാത്യ കവി ഷെല്ലിയുടെ "The cloud" എന്ന പദ്യത്തെ തൎജ്ജമ ചെയ്തതിലുൾപ്പെട്ടതാണ്.

എന്നുതോന്നുംവിധം മേഘശകലങ്ങളുടെ ഇടയിൽകൂടി ചന്ദ്രൻ ഉദിച്ചുയൎന്നു. വിപിനചന്ദ്രൻ മനോഹരനാണെന്നു പുരുഷോത്തമൻ ഗ്രഹിച്ചതു് ഈ അവസരത്തിലായിരുന്നു. ശീതളമായ ചന്ദ്രികയുടെ ധാവള്യംകൊണ്ടു് ആ യുവാവു് യാത്രചെയ്ത വഴിയുടെ ഇരുവശങ്ങളിലും കാണാമായിരുന്ന പ്രകൃതിയുടെ പലവിധത്തിലുള്ള കാഴ്ചകൾ രമണീയങ്ങളായിരുന്നു. അവ പുരുഷോത്തമന്റെ ഹൃദയത്തെ ലാഘവപ്പെടുത്തുകയാൽ തന്നറിയാതെ ചില ചെറിയ രസികൻ പാട്ടുകൾ അയാൾ മൂളിത്തുടങ്ങി. കുതിരയും തന്റെ യജമാനന്റെ ഉത്സാഹം കണ്ടിട്ടു വേഗം ഓടിത്തുടങ്ങി. ഈ വിധം ഒട്ടേറെ വഴി പോയതിൽ പിന്നീടു കുതിര ക്ഷീണിച്ചു തന്നത്താൻ വേഗം കുറച്ചു. പ്രകൃതിവൈശിഷ്ട്യംകണ്ടിട്ടും മററു പലേ കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ആലോചിച്ചിട്ടും അയാൾ കുതിരയുടെ ഗതിവ്യത്യാസങ്ങളെപ്പററി ശ്രദ്ധിക്കാതെ മനോരാജ്യത്തിൽ കടന്നുകൂടി ഇരുന്നുപോയതായിരുന്നു. കുതിരയുടെ വേഗം കുറഞ്ഞപ്പോൾ പുരുഷോത്തമനു തന്റെ ജീവരക്ഷയെപ്പററി ഓൎമ്മയുണ്ടായി. എന്നാൽ ആ കുതിരയുടെ അതിസാഹസംകൊണ്ടു പററിയ ക്ഷീണത്തിന്റെ ഫലമായി അതിന്റെ ദേഹം വിയൎപ്പും നുരയുംകൊണ്ടു് പൊതിഞ്ഞും, സ്വാഭാവികമായി അതിനുണ്ടായിരുന്ന പ്രസരിപ്പില്ലാതെ തലതാഴ്ത്തിയിട്ടും, കണ്ടതുകൊണ്ടു തനിക്കു് എന്തു വിപത്തു നേരിട്ടാലും കുതിരയ്ക്കു വിശ്രമിപ്പാൻ സമയം കൊടുക്കുകതന്നെ വേണമെന്നു പുരുഷോത്തമൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു് കുതിരയിൽ നിന്നിറങ്ങി അതിനെ സ്വാതന്ത്ര്യമായി നടന്നു പുല്ലു തിന്നുവാൻ വിട്ടു. പിന്നീടു് ആ യുവാവു് അവിടെ അടുത്തൊരു പാറപ്പുറത്തു കയറി ഇരുന്നു. പുരുഷോത്തമൻ വിശ്രമിപ്പാനൊരുങ്ങിയിരുന്ന സ്ഥലത്തിനു കുറെ അടുത്തുകൂടിയായിരുന്നു സാധാരണ നാട്ടുവഴിയെന്നുള്ള വിവരം നിൎഭാഗ്യവശാൽ ആ യുവാവു് അറിഞ്ഞില്ല. പുരുഷോത്തമന്റെ കുതിര പെട്ടെന്നു തലപൊക്കി ഒന്നു കനച്ചു. ഇങ്ങിനെ കുതിര ചെയ്യുന്നതു് മററു കുതിരയുടെ സാമീപ്യം കൊണ്ടോ അല്ലെങ്കിൽ ആപൽ ഭയത്താലോ ആയിരിക്കുമെന്നു് അയാൾക്കറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടു വേഗം എഴുനീററു കുതിരയുടെ അടുത്തുചെന്നു കടിഞ്ഞാണില്ലാ

കുതിരയുടെ പുറത്തും കൈവെച്ചയുടനെ പുറകിൽനിന്ന് ആറാളു
കൾ ഒരുമിച്ചു പുരുഷോത്തമനെ ചൊതിഞ്ഞുപിടിച്ചു. പുരുഷോ
ത്തമനു സ്വയംരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ട എല്ലാമാർഗ്ഗത്തെയുംനിരോധിച്ചുള്ള
അവരുടെ പ്രവൃത്തികൊണ്ട് അയാൾ എതിർപ്പാനൊരുങ്ങാതെ
തന്റെ ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചു അവർ ചെയ്യുന്നതെല്ലാം അനുവ
ദിച്ചേക്കാമെന്നുറച്ച്, സ്വസ്ഥനായി നിന്നു. എന്നിട്ട് തന്നെ
ഇങ്ങിനെ ചതിയിൽ പിടിച്ചവർ ആരായിരുന്നു എന്നറിഞ്ഞു പു
രുഷോത്തമന്റെ മുഖത്തു സ്ഫുരിച്ചു പുച്ഛരസത്തെകണ്ടിട്ട്, അവർ
കയർക്കുകയോ അയാളുടെ മുഖത്തു നോക്കുകയോ ചെയ്യാതെ അ
വരുടെ തന്ത്രം സഫലീകൃതമായിത്തീർന്നതിനെപ്പററി ആഹ്ലാദ
ചിത്തന്മാരായി അവർ ഓരോരുത്തരും കാണിച്ചു മിടുക്കിനെപ്പ
ററി പ്രതിപാദിക്കയാണു ചെയ്യുന്നതു്.

ഭീ:—"നമ്മുടെ തന്ത്രം എത്ര ശരിയായി എന്നു് കണ്ടുകില്ലേ. ര
ഘുരാമൻ വയസ്സനായിരുന്നാലും ഈ അവസരത്തിൽ അ
യാൾ ചെറുപ്പക്കാരനായി.

ജയ:—"അതെ—ഇവനെ അങ്കപ്പടിയിൽ ചവിട്ടാൻ ഇടകൊടു
ക്കാതെ സൂക്ഷിച്ചതു് അയാളായിരുന്നു. ഇനി നമുക്കു ചക്ര
വർത്തിയുടെ സമ്മാനത്തെപ്പററി ചിന്തിക്കേണ്ടു. പ്രതാ
പഗിരിയിലേക്കു പോകാം. അവിടെ എത്തിയാലുടൻ
വേറെ കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്യേണ്ടതായു
ണ്ടു്. ഇവനെ അവന്റെ കുതിരപ്പുറത്തിരുത്തി നമ്മുടെ
രണ്ടു ഭടന്മാർ കുതിരയുടെ ഇരുവശത്തും നിന്നു് പിടിച്ചു
കൊള്ളട്ടെ."

എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞിട്ട് പുരുഷോത്തമനോട് ഇപ്രകാരം
ചോദിച്ചു:—

"നീ തന്നെ കുതിരപ്പുറത്തു കയറുന്നോ, അല്ലാ, ഞങ്ങൾ നി
ന്നെ എടുത്തു കയററണോ?"

"ഈ കെട്ട് അഴിച്ചാൽ ഞാൻ തന്നെ കയറിക്കൊള്ളാം."
എന്നു് പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ കാലിനെ ചൂണ്ടിക്കാണി
ച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

ഭീം:—"അവന്റെ വാക്കിലും ഭാവത്തിലും ഹാസ്യവും കോപവും

നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇവൻ ഇനി എന്തുകാണിച്ചാലെന്താ."

പുരുഷോത്തമൻ ഈ വാക്കുകൾക്കു ശരിയായ മറുപടി പറവാൻ ഭാവിച്ചു. എന്നിട്ട് അതാവശ്യമില്ലെന്നു കരുതി ക്ഷമയോടു നിന്നു. ഉടനെ ജയസിംഹൻെറ ആജ്ഞപ്രകാരം പുരുഷോത്തമൻെറ കാലിലെ കെട്ടുമാത്രം അഴിച്ച് ആ യുവാവിനെ രണ്ടു ഭടന്മാർ പിടിച്ചു കുതിരപ്പുറത്തിരുത്തിയശേഷം കുതിരയുടെ വയററിനടിയിൽക്കൂടി കയറിട്ട് അയാളുടെ കാലുകളെ ബലമായി കൂട്ടികെട്ടി ഈ നികൃഷ്ടാവസ്ഥയിൽ നമ്മുടെ കഥാനായകനേയുംകൊണ്ട് എല്ലാവരും പ്രതാപഗിരിയിലേക്കു യാത്രതിരിച്ചു. ഇവർ അടുത്ത ദിവസം ഉച്ചതിരിഞ്ഞയുടൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ എത്തി. ആ സമയം ഗോപുരദ്വാരം കാത്തുനിന്നിരുന്ന ഭടൻ പുരുഷോത്തമൻെറ ബന്ധനാവസ്ഥ കണ്ടിട്ടു പരിതാപാത്ഭുതങ്ങളോടുകൂടി നോക്കിനിന്നു. ആ പ്രാകാരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചഉടൻ ജയസിംഹൻ "ആരവിടെ?—ഇവനെ നമ്മുടെ കാരാഗൃഹങ്ങളിൽ ഉറപ്പുള്ള ഒരു അറയിൽ ഇടണം. റഘുിരാമാ, താൻ കൂടെ പോക."

ആ പ്രഭുവിൻെറ വാക്കുകളേയോ കോപിച്ചുള്ള നോട്ടങ്ങളേയോ വകവയ്ക്കാതെ പുരുഷോത്തമൻ തൻെറ കോപാഗ്നി ഉജ്വലിച്ച നേത്രങ്ങളെ ജയസിംഹൻെറ മുഖത്തു പതിപ്പിച്ചു നിർഭയനായി നിന്നു.

തങ്ങളുടെ നേതാവിൻെറ കല്പനകേട്ടക്ഷണത്തിൽ ഭടന്മാർ വന്നു പുരുഷോത്തമൻെറ ബന്ധനങ്ങളെ അറുത്ത് അയാളെ കുതിരയിൽ നിന്നു താഴത്തിറക്കി കൊണ്ടുപോയി കാരാഗൃഹങ്ങളിലേക്ക് ഇറങ്ങുവാനുള്ള ഇടനാഴിയിൽ നിർത്തി.

പ്രതാപഗിരിക്കു, പുരുഷോത്തമൻ മുമ്പു കണ്ടതിൽനിന്നും മാററം ഭവിച്ചിരുന്നു. അന്നു കോട്ട കൊത്തളം മുതലായവ ഇടിഞ്ഞു കല്ലുകളുംമററും ഇളകി കിടന്നിരുന്നു. ഇപ്പോൾ നേരെ മറിച്ചു കോട്ട ഭംഗിയായും ഉറപ്പായും കെട്ടിക്കുറതീർത്തിരുന്നു. അന്ന് ഭടന്മാരുണ്ടെന്നുപോലും അറിവാനില്ലായിരുന്നു. ഇപ്പോഴാകട്ടെ, ആയുധപാണികളായ അനേകം ഭടന്മാരെക്കൊണ്ടു നിറ

ഞ്ഞിരുന്നു. ഇങ്ങിനെ യുദ്ധത്തിനു വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ജയസിംഹൻ ചെയ്തിട്ടുള്ളതായി പുരുഷോത്തമൻ ഒരുനോക്കിൽ മനസ്സിലാക്കി.

റസ്ഥിരാമൻ ഒട്ടുവള്ളരെ താക്കോൽ കൂട്ടവുമായി വന്നു കാരാഗൃഹത്തിലേക്കുള്ള വാതിൽ തുറന്നു. എന്നിട്ടു പുരുഷോത്തമന്റെ കയ്യിലും കാലിലുമുള്ള കെട്ടുകളെ അഴിച്ച് ഒരുകല്ലറയിൽ തള്ളിയാക്കി കതകടച്ചു പൂട്ടി.

അറുപത്തിനാലാം അദ്ധ്യായം.

രാത്രിയായി. ജയസിംഹനും ഭീംജിയും പ്രതാപഗിരിയിൽ പ്രധാന തളത്തിൽ ആഹാരം കഴിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു. അവരുടെ സമീപം പലവിധം പാകംചെയ്ത മാംസവും മദ്യവും വെച്ചിരുന്നു. അവയെ യഥോചിതം വിളമ്പി കൊടുപ്പാൻ റസ്ഥിരാമനും നില്പുണ്ടായിരുന്നു. ഭീംജിയുടെ മുമ്പിൽ വിളമ്പിയതെല്ലാം ഇന്ദ്രജാലം പോലെ ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ കാണാതാകകയും പിന്നെയുംവിളമ്പുകയു, പിന്നെയും അവ ആ ഭീമന്റെ ഉദരഗഹ്വരത്തിൽ മറയുകയും ചെയ്തിട്ട് ഒടുവിൽ അയാൾ സംതൃപ്തനായി വിശ്രമിച്ചു ജയസിംഹനാകട്ടെ സാധാരണ വിശപ്പു മാററിയശേഷം, ഇരുവരും എണീററു് ഓരോ കസേരകളിൽ ഇരുന്നു വര്‍ത്തമാനം പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.

ഭീം:—"ഇനി ആ പുരുഷോത്തമനെ നിങ്ങൾ എന്തു ചെയ്വാനാണു് ഉദ്ദേശിക്കുന്നതു്?"

ജയ:—"ഉദ്ദേശത്തെപ്പററി പറയാനൊന്നുമില്ല. ഇനി അവൻ ആരോടും മത്സരിക്കയുണ്ടാവില്ല!—നാളെ രാവിലെയല്ലെ നിങ്ങൾ പോകുന്നുള്ളു?—അതിനുമുമ്പു ഞാൻ എന്തു ചെയ്വാൻ പോകുന്നു എന്നു കാണിച്ചുതരാം."

റസ്ഥി:—"തടികൾ ഞാൻ തിരിഞ്ഞെടുത്തു കൊടുത്തുകഴിഞ്ഞു."

ഭീം:—"എന്തിനാ—കഴുമരത്തിനോ?"

ഈ ചോദ്യത്തിന ജയസിംഹൻ സ്വല്പമൊന്ന തലയനക്കി യതു കണ്ടിട്ട് അയാഠം വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു.

"അതിന പ്രത്യേക കല്പനയോ വിചാരണയോ വേണ്ടേ?"

ജയ:—"അവനെ രാജദ്രോഹിയായി നാട്ടുകടത്തിയിരിക്കയാണെന്നുള്ള സംഗതി മറന്നുപോയോ?"

ഭീം:—"ആ കാൎയ്യം ഞാൻ വിട്ടുപോയി."

ജയ:—"അവനെ സംബന്ധിച്ചു നാം എന്തുചെയ്താലും ചോദിക്കാൻ ആരുമില്ല!—ആ കേഠംക്കുന്നതു് ആശാരിമാർ കഴുമരം പണിചെയ്യുന്ന ശബ്ദമാണ്" ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്ക് ആ പ്രഭുവിൻെറ മുഖം രൌദ്രതകൊണ്ടു പൈശാചികമായി തീൎന്നു. എന്നിട്ടു് വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ തുടൎന്നു പറഞ്ഞു:—

"നേരം പുലൎന്നാലുടൻ നിന്ദ്യനായ അവനെ എല്ലാവരും കാണത്തക്ക വിധം ഞാൻ കൊല്ലും."

ഭീം:—"ഇങ്ങിനെ അവിടുന്ന നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്ന എന്ന് അവനറിയാമോ?"

ജയ:—"അവനെ പിടികിട്ടിയ ക്ഷണത്തിൽ എന്തോ ആപത്താണെന്ന് അവൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കും. ഇതിന മുമ്പൊരിക്കൽ കഴുമരത്തിൽ നിന്ന അവൻ തെററിക്കളഞ്ഞതുപോലെ പററുകയില്ല."

ദ്യുതി:—"പ്രഭോ! എന്തെന്നറിവാൻ പാടില്ല!—ആ പുരുഷോത്തമനെ തൂക്കി കൊല്ലണമെന്ന നാം തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയതു മുതൽ എൻെറ കഴുത്തിൽ കയറിട്ട് ഇറുക്കിയതുപോലെ ലെ ഇനിക്കു അസ്വാസ്ഥ്യം തോന്നുന്നു."

ജയ:—"താൻ വയസ്സാകുംന്തോറും ചപലനായി തീരുന്നു. തൻെറ ബുദ്ധിയില്ലാത്ത പ്രവൃത്തികൊണ്ടു ഞാൻ വിചാരിച്ചതുപോലെ കാൎയ്യങ്ങഠം നടക്കാതെ ആകുന്നുണ്ട്. ഇനി ഈ വിഷയത്തിലും അബദ്ധം പിണയുകയാണെങ്കിൽ അവന്റ പകരം താനാകും!"

ഭീം:—"മുമ്പ് അവൻ രക്ഷപ്പെട്ടതുപോലെ ഇപ്പോഴും വല്ലപ്രകാരവും അവൻ രക്ഷപ്പെടുകയാണെങ്കിൽ—"

ജയ:—"എന്തിനാണ് "എങ്കിൽ" എന്നുള്ള സന്ദേഹപദം പ്രയോഗിക്കുന്നത്?—അങ്ങിനെ വരില്ല!—അഥവാ വരുകയാണെങ്കിൽ ഇപ്പോൾ പണിചെയ്യുന്ന കഴുമരത്തിന് ഒരു ഇര കിട്ടിയല്ലാതെ അവിടെ നിന്ന് അതിനെ പൊളിച്ചുമാററുന്നതല്ലെന്ന് ഞാൻ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുന്നു." ഈ വാക്കുകളോടുകൂടി തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ബാധിച്ച അപാര കോപത്തോടെ അദ്ദേഹം മേശമേൽ അടിപ്പാൻ കൈവീശിയെടുത്തു സ്വല്പം മുമ്പോട്ടായിപ്പോയതുകൊണ്ട് അടുത്തിരുന്ന വിളക്കിൽ തട്ടി അതു തെറിച്ചു വീണ്, ഉടനെ അണഞ്ഞുപോയി. ആ തളം പെട്ടെന്ന് ഇരുട്ടിൽ മഗ്നമായി. അവർ വർത്തമാനം പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന വിഷയവും, ജയസിംഹന്റെ ശപഥവും, തദനന്തരം വിളക്കണഞ്ഞതും ആ പ്രഭുവിനേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിഷ്യനേയും ഭയാക്രാന്തരാക്കി തീർത്തു. എന്നിട്ട് അവർ ഒരുമിച്ച് "വിളക്ക്!—വിളക്ക്!" എന്നുറക്കെ വിളിച്ചു പറഞ്ഞു. ഇവരുടെ ഭീതിയോടുകൂടിയ വിളി കേട്ടിട്ട് ഭീംജീ ഉറക്കെ ചിരിച്ചു. ഈ ചിരി അമാനുഷികമെന്നു തോന്നീട്ട് അവരെ ഒന്നുകൂടി പരവശരാക്കി. ഒടുവിൽ വിളക്കു കൊണ്ടുവന്നപ്പോൾ റസ്റ്റിരാമനും ജയസിംഹനും വിയപ്പിൽ കുളിച്ചും വിളറിയുമിരുന്നതു കണ്ടിട്ട് ഹാസ്യമായി ഭീംജീ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ഇത്ര കലശലായി ഭയപ്പെടുവാൻ കാരണമൊന്നുമില്ല. കുട്ടികളെപ്പോലെ ഈ ചാപല്യം കാണിച്ചതു് ഓർക്കുമ്പോൾ ചിരിവന്നുപോകുന്നു."

പുച്ഛരസത്തോടുകൂടിയ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട ജയസിംഹൻ മറുപടി പറയാതെ മൌനം ദീക്ഷിച്ചു. റസ്റ്റിരാമൻ താടി വിറയലോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പ്രഭോ!—ഇവിടെ എന്റെ മൂത്ത യജമാനനും ഭാര്യയും ഇപ്പോഴും അധിവാസമുണ്ട്. പുരുഷോത്തമനെപിടിച്ചതുമുതൽ എന്റെ കഴുത്തിൽ ആരോ മുറുകെപ്പിടിച്ചിരിക്കുമ്പോലെ തോന്നുന്നു. ഇപ്പോൾ ഈ വിളക്കു കെടുവാൻ കാരണമെന്തെന്നാലോചിക്കണം? ഇതെല്ലാം അപശകുനമല്ലേ?—"

ജയ: —"ഛെ! നിസ്സാരമായ സംഭവത്തെപ്പററി പറയാതിരിക്കൂ: എന്റെ കൈ തട്ടി വിളക്ക് അണഞ്ഞുപോയി. അത് എന്റെ വീഴ്ച്ചയെന്നല്ലാതെ മററു കാരണത്തെ ആരോപിക്കുന്നത് വിഡ്ഢിത്തമല്ലേ?" എന്നുപറഞ്ഞിട്ടു തിരിഞ്ഞു ഭീംജീയോട്:—

"രഘുവീരാമനെപ്പോലെ എനിക്കും ഭയമുണ്ടായി എന്നു വിചാരിച്ചാണ് നിങ്ങൾ പറഞ്ഞത്?—ഛേയി!— അങ്ങിനെ സംശയിക്കണ്ടാ. അത്ര ആലോചനയില്ലാത്തവനാണോ ഞാൻ?" എന്നു പറഞ്ഞു.

ഭീം:—"പുരുഷോത്തമൻ മരിച്ചാൽ ഒരു ബാധ ഒഴിഞ്ഞു. അതിന് തടസ്ഥമൊന്നും വരാതിരിക്കട്ടെ—പിന്നെയുള്ളതു വിശ്വന്തനാണ്. ആ വിദ്വാനേയും നമുക്കു പിടികൂടാം. പിന്നീടത്തെ കഥ നമ്മുടെ നിശ്ചയപ്രകാരവും—അല്ലേ?"

ഈ ഒടുവിൽ പറഞ്ഞ ഭാഗത്തെപ്പററി ജയസിംഹൻ മറുപടി പറവാൻ ഒന്നു സംശയിച്ചപ്പോൾ ഭീംജീയുടെ കണ്ണുകൾ ചുവക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു വേഗം രഘുവീരാമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അവിടുന്നും യജമാനനുംകൂടി നിശ്ചയിച്ച കാര്യത്തെപ്പററി ഇന്നലെ പോലും യജമാൻ വഴിക്കുവെച്ച് എന്നോടു പറഞ്ഞു. ഒന്നു പറഞ്ഞു വേറൊന്നു കാണിപ്പാൻ ഒരുക്കമുള്ളയാളാണോ മാളവപ്രഭു?"

"മണിപുരാധീശനും ഒന്നുപറഞ്ഞു വേറൊന്നു ചെയ്കയില്ല" എന്നു ഭീംജീപറഞ്ഞുവേറെന്തോകൂടി പറവാൻ തുടങ്ങിയതിനെ മറച്ചിട്ട് അയാളുടെ കട്ടിയായ മേൽമീശയെ ബലമായി മുറുക്കിവിട്ടു.

അമ്പത്തിഅഞ്ചാം അദ്ധ്യായം.

പുരുഷോത്തമനെ ഇട്ടു പൂട്ടിയ കല്ലറ വളരെ വിസ്താരം കുറഞ്ഞതും ശുദ്ധവായു സഞ്ചാരം ലേശം ഇല്ലാത്തതുമായിരുന്നു. ഒറ്റ

ന്ധമയമായ ആവികൊണ്ടു തറയും ഭിത്തികളും പൂപ്പൽ പിടിച്ചു നനഞ്ഞിരുന്നു. ഈ മഹാഭയങ്കരാവസ്ഥയിൽ അകപ്പെട്ട പുരുഷോത്തമന് അകസ്മാൽ ഉൽഭൂതമായ കഠിനപരിതാപം നിമിത്തം തന്നെ താൻ മറന്നു പ്രലപിച്ചു. അയാളുടെ ഉൽഫുല്ലചിത്തം ഈ സന്ദർഭത്തിൽ, അന്ധകാരപരിവേഷ്ടിതമായിരുന്ന ആ കാരാഗൃഹത്തെപ്പോലെ, ചിന്താവിവശതപമാകുന്ന ക്രൂരിരുട്ടിൽ മഗ്നമായി ഭവിച്ചു. ഇങ്ങിനെ കുറേനേരം അയാൾ നിശ്ചേഷ്ടനായിരുന്നിട്ടു മനസ്സിനെ യഥാസ്ഥാനത്തിലാക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ഇതു പ്രകൃതിയുടെ ഗുണങ്ങളിൽ ഒന്നാണ്. എന്തെന്നാൽ ദുഃഖങ്ങൾ നമ്മെ ബാധിക്കുന്ന കാലങ്ങളിൽ അവ അപാരങ്ങളായും അപരിഹാര്യങ്ങളായും തൽക്കാലം തോന്നിപ്പോകും. എന്നാൽ പ്രതിദ്വന്ദ്വാവസ്ഥ പ്രകൃതിക്കുള്ളതുകൊണ്ടു ദുഃഖാൽ പരം സുഖം നിശ്ചയമാണ്. ഈ ക്രമാനുസരണമായിരുന്നു പുരുഷോത്തമന്റെ മനസ്സിനു സമാധാനമുണ്ടായതു്. സമാധാനം ഉണ്ടായപ്പോൾ ആ യുവാവിനു സ്വതസ്സിദ്ധമായിരുന്ന ഉന്മേഷം വർദ്ധിച്ചു. ഉടനെ ആ കാരാഗൃഹം ഇരുട്ടിൽ മഗ്നമായിരുന്നു എങ്കിലും അവിടമെല്ലാം പരിശോധന ചെയ്യണമെന്ന് അയാൾക്കു തോന്നി. എന്നിട്ട് ആ യുവാവു തന്റെ കൈകളെ നീട്ടി നാലുവശങ്ങളിലുമുള്ള ചുവരുകളെ തടവി നോക്കി. കാലപ്പഴക്കം കൊണ്ടോ ദുഷിച്ച വായുവിന്റെ ശക്തിയാലോ ചുവരുകളുടെ ചില ഭാഗങ്ങളിൽ ശിലാമൃത്തികാദികളുടെ ഘടനാദൌർബ്ബല്യം വ്യക്തമായിഅറിയാറായി. എന്നിട്ടു തറയിൽ ഇരിക്കുന്നതിനോ കിടക്കുന്നതിനോ വല്ലതുമുണ്ടോ എന്നു പരിശോധിച്ചു. ഉടനെ അവിടെ ഒരു കോണിൽ ശൃംഖലയുടെ കണ്ണികൾ പൊട്ടി പൂപ്പൽപററിക്കിടന്നതിനെ എടുത്തു് അവയുടെ എല്ലാവശവും സ്പർശിച്ചുനോക്കി. ആ ഇരുമ്പുകണ്ണികൾ കയ്യിൽ എടുത്തതുവരെ തന്റെ വിപത്തിനെപ്പററിയുള്ള ചിന്തയല്ലാതെ ഇതരവിചാരം ആ യുവാവിന് ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഇപ്പോഴാകട്ടെ, ആ കണ്ണികളെ പിരിച്ചെടുത്തു് അവയെക്കൊണ്ടു തനിക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം നേടാൻ വഴിയുണ്ടാക്കാമെന്നു ഉറച്ചു്, അതിലേക്കു യത്നം തുടങ്ങി. അരവാറിന്റെ സഹായത്തോടുകൂടി ഒരു കണ്ണി നിറുത്തു് അതിന്റെ മൂർച്ചയുള്ള അററം

കൊണ്ടു് ഭിത്തിയിൽ മാന്തിനോക്കി. വാതലിന്റെ സമീപസ്ഥല ങ്ങൾ ഒഴികെ ശേഷം ഭാഗങ്ങളിൽ ഇരുമ്പു പതിയുന്നതായി അ റിഞ്ഞു. അങ്ങിനെയുള്ളവയിൽ എളുപ്പം കുമ്മായം ഇളക്കത്ത ക്കതായും വെളിക്കു കടപ്പാൻ തരമായുമുള്ള ഒരു സ്ഥലത്തു് ഇരു മ്പിനെ പ്രയോഗിച്ചു ഭിത്തിയെ തുരക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. മാന്തി കുമ്മായത്തെ എടുത്തും, കല്ലുകളെ പ്രയാസപ്പെട്ടു മാററിയും, ആ ഭിത്തി മിക്കവാറും ഭേദിക്കാറായപ്പോൾ മറുവശത്തുനിന്നും ദീൎഘ നിശ്വാസവും അതോടുകൂടി ഒരു ദീനസ്വരവും കേട്ടിട്ടു പുരുഷോ ത്തമൻ പെട്ടെന്നു ശ്രമം നിൎത്തി ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചു:—"ഇ തുപോലെ അടുത്തു വേറൊരു അറയുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. എ ന്നെപ്പോലെ പരിശ്രമശീലനായിരിക്കയില്ല അതിൽ കിടക്കുന്ന വൻ. ആ മഹാദുഷ്ടൻ ജയസിംഹൻ അവന്നു ആഹാരം കൊ ടുക്കാതെയും ദുൎഗ്ഗന്ധവായു ശ്വസിച്ചു രോഗംപിടിപെട്ടും അഥവാ മരണകാലം ആക്രമിച്ചിട്ടുള്ള ഞരങ്ങലാണെന്നു വരാം. ഏ തായാലും ആ ജീവനെയും രക്ഷപ്പെടുത്താതെ ഞാൻ തനിച്ചു ര ക്ഷപ്പെടുന്നതു് ഈശ്വരകോപത്തിനു കാരണമാകും" എന്നിപ്ര കാരം ഉറച്ചുകൊണ്ടു കല്ലുകളെ എളുപ്പം ഇളക്കി മാററി. എ ന്നിട്ടു് അധികം താമസിക്കാതെ ഒരാൾക്കു കഷ്ടിച്ചു കടപ്പാൻ തക്ക വിസ്താരത്തിൽ ഒരു ദ്വാരം ഉണ്ടാക്കി പുരുഷോത്തമൻ അടുത്ത അറയിൽ കടന്നു. എല്ലാം അന്ധകാരമായിരുന്നതു കൊണ്ടു് അടുത്തു് ഒരു ശ്വാസം വളരെ വേഗം വിടുന്നതു് അസ്പ ഷ്ടമായി കേൾക്കാമായിരുന്നതല്ലാതെ ആരു് അറിവാൻ നിവൃ ത്തിയില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ യുവാവു്—"ആരവിടെ എന്നു പതുക്കെ ചോദിച്ചു.

മററയാൾ:— "യമദൂതനാണെങ്കിൽ എന്നെ വേഗം കൊണ്ടു പോകണെ. ഞാനൊരു സ്ത്രീയാണു്. ഒരപരാധവും ചെ യ്യാത്ത എന്നെ മഹാപാപികൾ ഈ ഇരുട്ടറയിലിട്ടു പൂട്ടി ആഹാരവും തരാതെ കൊല്ലുന്നു. ജന്മം മുഴുവൻ പലവിധ ത്തിലുള്ള കഷ്ടതകൾ അനുഭവിച്ചതു പോരാഞ്ഞിട്ടു ദൈ വം എന്നെ ഒരം വയസ്സുകാലത്തു് ഇങ്ങനെയും ദുരിതം അ നുഭവിപ്പിക്കുന്നു—ഹേ ദേവതെ! എന്നെ ഒട്ടുംതാമസിക്കാ തെ കൊണ്ടുപോകണെ!"

ഒരം വാക്കുകറം കേട്ട് പുരുഷോത്തമൻ ആറം ഏതുകദേശം ഊഹിച്ചു അറിഞ്ഞുവെങ്കിലും വ്യക്തപ്പെടുന്നതു് പിന്നീടാവാമെന്നു വിചാരിച്ച് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ ദേവതയല്ലാ. മനുഷ്യനാണ്. ഒരം കൂരിരുട്ടിൽ നിങ്ങളെ ആരെന്നറിവാൻ പാടില്ലാ. ഏതായാലും കഴിയുന്നതും ശ്രമിച്ച് നിങ്ങളെ രക്ഷിപ്പാൻ നോക്കാം. ഇവിടെനിന്ന് വെളിയിൽ ഇറങ്ങുവാൻ അടുത്ത ചുവരു ഏതാണെന്നു വേഗം പറയുവിൻ !"

തന്നോടു സംസാരിച്ചതു് മനുഷ്യനാണെന്നും അയാറം തന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ വന്നവനാണെന്നും കേട്ട ഉടൻ ആ സ്ത്രീ സന്തോഷമഗ്നയായിട്ട് തൻെറ ബുദ്ധിയെ ശരിപ്പെടുത്തി പുരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം കേറംപ്പാൻ സശ്രദ്ധം ചെവികൊടുത്തു. ആ യുവാവിനെ ഒരു പുത്രൻെറ നേരെന്നപോലെ ആ സ്ത്രീ ആത്മാർത്ഥമായി സ്നേഹിച്ചവളായിരുന്നതുകൊണ്ട് അവർ ആറം മനസ്സിലാക്കുകയാൽ ഇങ്ങനെ ചോദിച്ചു:—

"അതു് പുരുഷോത്തമനാണൊ? അയ്യൊ കുഞ്ഞെ നീ ഒരം കാരാഗൃഹങ്ങളുടെ ഉള്ളിൽ കടുങ്ങുവാൻ കാരണമെന്ത് ? നിന്നെ അവൻ ഇവിടെ എപ്പോറം കൊണ്ടുവന്നിട്ടു? ആ ചണ്ഡാലൻ നിരന്നയും ഉപദ്രവിച്ചു കൊല്ലുവാൻ തുടങ്ങുന്നൊ ?—അതിന് ദൈവം ഇടവരുത്തുകയില്ല !—ഹാ—ഹാ—ദൈവമെ—രക്ഷിക്കണെ, രക്ഷിക്കണെ !" എന്നീവിധം ആ സ്ത്രീയുടെ പരിതാപഭക്തികളോട് ഇടകലൎന്നുള്ള പ്രലാപത്തെ തടുത്തുകൊണ്ട് പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ നിങ്ങളെ അറിഞ്ഞു. അമ്മെ, നിങ്ങളുടെ വ്യസനത്തെ അടക്കുവിൻ ! നമുക്കു രക്ഷപ്പെടുവാനുള്ള മാൎഗ്ഗം ആലോചിക്കാം. ഒരം സന്ദർഭത്തിൽ മററു കാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി പറവാൻ സൌകൎയ്യമില്ലാ. ഇവിടെ നിന്ന് പുറത്തു മുററത്തിറങ്ങുവാൻ ചൊവ്വേതാണ് ?

സ്ത്രീ:—"ഈ പടിഞ്ഞാറെ ചുവരാണ്. ഇതിനപ്പുറത്താണ് ഇടനാഴി. ഇതിൻെറ വടക്കെ അററത്താണ് വല്യതളം."

"മനസ്സിലായി" എന്നു പറഞ്ഞു് പുരുഷോത്തമൻ തുടല്ക്ക
ണ്ണികളിൽ ഒന്നിനെ ചുവരിൽ ഉറക്കെ താഴ്ത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ൟ
ചുവരു പുരുഷോത്തമൻ കിടന്ന കാരാഗൃഹത്തിലുള്ളതിനേക്കാൾ
തുലോം ബലം കൂടിയതും കല്ലുകൾ തമ്മിൽ ഉണങ്ങി ചേൎന്നതുമാ
ണെന്നു അറിഞ്ഞിട്ടു ഇതിനെ ഭേദിപ്പാൻ സമയത്തെ വ്യയം ചെ
യ്യാതെ സ്ത്രീയോടു് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"അമ്മെ! അടുത്തു വരുവിൻ—ൟ ചുവരുകൾ ബലം കൂ
ടിയവയാണു്. വേറെ വഴി വല്ലതും നിങ്ങളുടെ ആലോചന
യിൽ പെട്ടിട്ടുണ്ടൊ?"

സ്ത്രീ:—"കായബലം ലേശം ഇല്ലാത്ത ഞാൻ സ്വയംരക്ഷക്കു വേ
ണ്ടി വഴി നോക്കുന്നതെങ്ങിനെ? എങ്കിലും ഇതാ ൟ വാ
തലിന്റെ വലത്തു ഭാഗത്തു ചുവട്ടിൽ നിന്നു് ഏകദേശം ഇ
രുപതടി മുകളിൽ ഒരു വിടവു കാററു കടപ്പാനിട്ടിട്ടുള്ളതി
നെ നോക്കി ഞാൻ പലപ്പോഴും ദീൎഘനിശ്വാസം ചെയ്യാ
റുണ്ടായിരുന്നു. വളരെ ശക്തിമാനായിരുന്നാൽ പോലും
അത്ര ഉയരത്തിലുള്ള വിടവിൽ എത്തിപ്പിടിപ്പാൻ അസാ
ദ്ധ്യമായിരിക്കെ നീ അതിനു ശ്രമിച്ചാൽ പററുമൊ?

ആ സ്ത്രീ ഭിത്തിയിലുള്ള വിടവിന്റെ സ്ഥിതിയെപ്പററി
പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞ ഉടൻ, ശേഷം പറഞ്ഞതിനെ കേൾപ്പാൻ
നില്ക്കാതെ പുരുഷോത്തമൻ തനിക്കു കാൽ ചവിട്ടി നില്പാൻ തക്ക
വിധം വിസ്താരത്തിൽ ഒരു ദ്വാരം ചുവരിന്റെ ചുവട്ടിൽ നിന്നു്
മൂന്നടി പൊക്കത്തിൽ ഉണ്ടാക്കി. അങ്ങിനെ ആ ക്രമത്തിൽ
അഞ്ചു ദ്വാരങ്ങൾ ഒന്നിന്റെ മുകളിൽ മറെറാന്നായി അര
മണിക്കൂറിനുള്ളിൽ അതിസാഹസം ചെയ്തു് ഉണ്ടാക്കി കഴിഞ്ഞ
യുടൻ അയാൾ കൈ ഉയൎത്തി തടവിയപ്പോൾ വിടവിൽ പിടി
ത്തം കിട്ടി. ഇത്രയും സാധിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടു് ആ വിടവിൽ മററു
പ്രതിബന്ധങ്ങൾ വല്ലതുമുണ്ടൊ എന്നു നോക്കി. എന്നിട്ടു ഒരു
വൻ കവിഴ്ന്നു കിടന്നാൽ കഷ്ടിച്ചു കടക്കത്തക്ക വിധം വിസ്താര
വും ഏറെക്കുറെ ഒരടിയിൽപരം അകലത്തിൽ ഓരോ ഇരുമ്പഴി
കളും ഉള്ളതായി കണ്ടിട്ടു് ആ ഇരിമ്പഴിയിൽ ഒന്നിൽ മുറുകെ
പിടിച്ചു കയറി ഇരുന്നുകൊണ്ടു് ആ യുവാവ് ഇങ്ങനെ പതു
ക്കെ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ എന്റെ ഉത്തരീയം നടുവെ കീറി കെട്ടിയിട്ടു തരാം ഇതിൽ കൂടി പിടിച്ച് നിങ്ങൾക്ക കയറി വരാമൊ ?"

സ്ത്രീ:—"കുഞ്ഞെ ! ഞാൻ നന്നെ ക്ഷീണിച്ചിരിക്കയാണ്. എനിക്ക് ഉത്തരീയത്തിൽ കൂടി ശ്വാസം പിടിച്ചു കയറുവാൻ അശേഷം ശക്തിയില്ല. നീ വല്ല പ്രകാരവും രക്ഷപ്പെടാൻ വഴി നോക്കിക്കൊ. അതാണ് എനിക്ക സമാധാനം—"

സ്ത്രീയുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടു പുരുഷോത്തമൻ മനസ്താപത്തോടെ ഇനി എന്തു മാർഗ്ഗമെന്നു ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു അവിടെ ഇരുന്നപ്പോൾ ഇടനാഴിയുടെ അററത്തുനിന്ന് ഒരാൾ വന്നതിനെ കണ്ടു ആയാൾ അസ്ഥിരമായി കാലടികൾ വച്ചും ആപാദചൂഡം വെള്ളത്ത വസ്ത്രംകൊണ്ടു പുതച്ചും വന്നതിനെ കണ്ടയുടൻ പുരുഷോത്തമൻ ഇതിനു മുമ്പും രണ്ടുമൂന്നു പ്രാവശ്യം കണ്ടിട്ടുള്ള ആളായിരിക്കാമെന്നു കരുതി. ഉടനെ വിചാരിച്ചതു് സ്ത്രീയെ രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ അയാളുടെ വസ്ത്രം ഉപയോഗിക്കാമെന്നായിരുന്നു. ഈ ആലോചനയോടുകൂടി തന്റെ ഉത്തരീയം കീറിയതിനെ കമ്പിയിൽ കെട്ടി പുറകുവശത്തിട്ടു് അതിൽകൂടി ഇറങ്ങി ഇടനാഴിയിൽ പുരുഷോത്തമൻ നിന്നു. അപ്പോഴേക്ക് അയാൾ പുരുഷോത്തമന്റെ അടുക്കെത്തി. ഉടനെ പുരുഷോത്തമൻ മററവന്റെ നേർക്ക് ഒരു ചാട്ടത്തിൽ എത്തി ഒരു കൈകൊണ്ടു് അവന്റെ വായിൽ അമർത്തിയും മററെ കൈകൊണ്ടു ദേഹത്തോടു ചേർത്തും പിടിച്ച് ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ അവനെ തള്ളി താഴത്തിട്ട് അവന്റെ തലയിൽ കൂടിയിട്ടിരുന്ന വസ്ത്രത്തെ വലിച്ചുമാററി മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി. എന്നിട്ട് എത്ര ഇരുട്ടത്തും തെററി പോകാത്തതായ റസ്ലിരാമന്റെ മുഖം കണ്ടപ്പോൾ ആ വൃദ്ധനെ ഒന്നുകൂടി അമർത്തി കൊന്നാൽ ഒരു പാപവുമില്ലെന്നു പുരുഷോത്തമൻ വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ അടുത്ത നിമിഷം ആ ദുഷ്ടവിചാരത്തെ ദൂരീകരിച്ച് തന്റെയും സ്ത്രീയുടെയും രക്ഷക്കു വേണ്ട കഴിവുകളെ മാത്രം ചിന്തിച്ചതേയുള്ളു. റസ്ലിരാമനെ പിടികൂടിയ ഉടൻ ഒരു താക്കോൽക്കൂട്ടം നിലത്തു വീണതു

കേട്ടു. അതിനെ എടുക്കുന്നതിനു മുമ്പ് റസ്സിരാമൻ ഓടിപ്പോകാതേയും നില വിളിക്കാതേയും ഇരിപ്പാൻ വേണ്ട കരുതൽ ചെയ്തശേഷം ആ താക്കോലുകളെ എടുത്തു. തന്നെ കാരാഗ്രഹത്തിൽ തള്ളി വിട്ടപ്പോൾ വാതലിന്റെ പൂട്ടിലിരുന്ന താക്കോൽ കൂട്ടത്തോളം വലിപ്പമുണ്ടെന്നു തോന്നുകയാൽ സ്ത്രീ കിടന്ന കാരാഗ്രഹത്തിന്റെ വാതിൽ തുറപ്പാൻ ശ്രമിച്ചു. താക്കോലുകൾ മൂന്നോ നാലോ പരിശോധിച്ചിട്ട് പൂട്ടിൽ ചേരാതെ ഒടുവിൽ ഉള്ളതിൽ വലിയതാക്കോലിനെ ഉപയോഗിച്ചുനോക്കി. അതു് ഭാഗ്യവശാൽ ആ പൂട്ടിന്റെ താഴിരുന്നതെന്നറിയുകയാൽ വേഗം കാരാഗ്രഹത്തിന്റെ വാതിൽ തുറന്ന് ആ സ്ത്രീയെ പുറത്തു വരാൻ പറഞ്ഞിട്ട് അതിനുള്ളിൽ റസ്സിരാമനെ വലിച്ചിട്ട കതകടച്ചു പൂട്ടി താക്കോൽ കൂട്ടവും കൊണ്ട് അവർ രണ്ടുപേരും കൊട്ടാരത്തിന്റെ പിൻവശത്തുള്ള വാതലിലേക്ക നടന്നു. ഗോപുരദ്വാരം സൂക്ഷിച്ചു നിന്നിരുന്ന ഭടന്മാൎക്ക് ആ സ്ഥലം കാണ്മാൻ പാടില്ലായിരുന്നതുകൊണ്ട് അവർ നിൎഭയമായി കതകു തുറന്ന് കോട്ടയുടെ വെളിയിൽ ഇറങ്ങി.

അറുപത്തിആറാം അദ്ധ്യായം.

പ്രതാപഗിരിയിൽ നിന്ന് അതിവേഗം നടന്നതുകൊണ്ടും, ആഹാരമില്ലാതെ ക്ഷീണിച്ചിരുന്നതിനാലും, മരണംതന്നെയെന്നുറച്ചിരുന്ന സമയത്ത് യാദൃച്ഛികമായി ജീവരക്ഷ കിട്ടിയതുകൊണ്ടുണ്ടായ സന്തോഷ പാരവശ്യത്തെ സഹിപ്പാൻ ശക്തി പോരാഞ്ഞും, പ്രാകാരത്തിൽ നിന്ന് രണ്ടുനാഴികയകലെ വലിയ കാട്ടിനടുത്തപ്പോൾ ആ സ്ത്രീ പുരുഷോത്തമനോട് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

"കുഞ്ഞേ—ഞാൻ ക്ഷീണംകൊണ്ടു വീഴുമെന്നു തോന്നുന്നു. നടപ്പാനിനി ഒട്ടും നിവൃത്തിയില്ല. ഇവിടെ എങ്ങാനും ഇരുന്ന് കുറച്ചൊന്നു വിശ്രമിക്കട്ടെ—" എന്നു പറഞ്ഞു് കാട്ടിനുള്ളിൽ

സ്വല്പം കടന്ന് ഒരു പാറയിൽ ഇരുന്നു. എന്നിട്ട അവർ വീണ്ടും ഇങ്ങനെ തുടൎന്നുപറഞ്ഞു.

"സമയം ഇപ്പോൾ അൎദ്ധരാത്രിയാകും അത്രേയുള്ളു. നാം രക്ഷപെട്ടത്ത് നേരം പുലരുന്നതുവരെ ആരും അറിയാനിടയില്ല. അഥവാ അറിഞ്ഞുവെങ്കിലും ഭയപ്പെടാനില്ല. ഈ കാട്ടിൽ എല്ലാസ്ഥലവും എനിക്ക പരിചയമുണ്ട്.—അതിരിക്കട്ടെ—പുരുഷോത്തമാ-ഞാൻ നിൻെറ അമ്മയേക്കാൾപ്രായംചെന്നവളല്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ നീ ചെയ്ത ഉപകാരത്തിന് നിന്നെ ഞാൻ നമസ്കരിക്കുമായിരുന്നേനേ. എന്നുതന്നെയല്ലാ ഞാൻ എത്ര കഠിനയായിരുന്നുവെങ്കിലും നിൻെറ അമ്മയ്ക്കുതുല്യയാണുതാനും. എന്നോളം മഹാപാതകം ചെയ്തിട്ടുള്ളവൾ ലോകത്തിലില്ലെന്നുവേണം പറവാൻ. അത്ര മഹാപാതകിയായ എനിക്ക നീ ഈ ഉപകാരം ചെയ്യാനിടയാക്കിയത്ത് ദൈവേച്ഛതന്നെയാണ്!—എന്തെന്നാൽ ഞാൻ നിന്നോടചെയ്ത അപകാരത്തിന് നീ ഉപകാരം ചെയ്യണമെന്നാണ് ഈശ്വരസങ്കല്പം— പുരുഷോത്തമാ! ഞാൻ ചെയ്തുപോയ അപരാധങ്ങളെ നീ ക്ഷമിച്ചുവെന്നും ഇനിമേൽ ഈശ്വരകോപം എനിക്ക് ഉണ്ടാവില്ലെന്നും നീ പറയുന്നതുകേട്ടിട്ട് എൻെറ ഹൃദയം തണുക്കട്ടെ."

കുറേദിവസങ്ങൾക്കമുമ്പ് പുരുഷോത്തമനോട എന്തോ ചില രഹസ്യങ്ങൾ പറവാനുണ്ടെന്ന പറഞ്ഞതല്ലാതെ ആ സ്ത്രീ ഒന്നും പറഞ്ഞില്ലെന്നു പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നുവല്ലൊ. അന്നു ശിവാജിയെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയ ദിവസം അവരെ പുരുഷോത്തമൻ കണ്ടതല്ലാതെ പിന്നീട കാണ്മാനും തരപ്പെട്ടില്ല. താൻ കേൾപ്പാൻ കൊതിച്ചിരുന്ന രഹസ്യം അവർ ഈ അവസരത്തിൽ പറവാൻ തുടങ്ങുകയാണെന്നു വിചാരിച്ച് സന്തോഷത്തോടെ ആ യുവാവ് തട്ടത്ത് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങൾ ഒരപരാധവും എനിക്ക ചെയ്തിട്ടില്ല! അഥവാ നിങ്ങൾ ചെയ്തുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ഞാൻ ഹൃദയപൂൎവ്വം ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു."

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട് ഉള്ളിൽ തിങ്ങിക്കവിഞ്ഞ വ്യസനം

ഹേതുവാൽ ആ സ്ത്രീ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞു പിന്നീടു ഗൽഗ്ഗദാക്ഷര ങ്ങളായി അവർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—

"കുഞ്ഞെ—നീ മാളവാധീശനായ പ്രതാപസിംഹൻപ്രഭുവിൻെറ ഏകപുത്രനാണ്. നിൻെറ അച്ഛനും അമ്മയും ഇപ്പോഴും ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു. അച്ഛൻ ജയസിംഹൻെറ കൃത്രിമം കൊണ്ട് ഇരുപത്തിമൂന്നു സംവത്സരമായിട്ടു വേഷച്ഛന്നനായി കാലം കഴിക്കുന്നു. എല്ലാവരും അദ്ദേഹം മരിച്ചുവെന്നാണു വിചാരിച്ചിരിക്കുന്നത്. കുഞ്ഞെ—നീ മകനാണെന്നറിയാതെ നിന്നെ സഹായിപ്പാൻവേണ്ടി നിന്നോടൊരുമിച്ചു ബീജപുരിയിലേക്കു വന്ന രാമദാസൻ സാക്ഷാൽ പ്രതാപസിംഹനാണ്. നിൻെറ അമ്മ ഇപ്പോഴും പ്രതാപഗിരിയിൽ പുത്രശോകാത്തയായി കാലം കഴിക്കുന്നു. ദൈവം നിങ്ങൾ എല്ലാവരേയും ഒരുമിച്ചുചേപ്പാൻ അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ. നിന്നെ സംബന്ധിച്ചു ഞാൻ ചെയ്തുപോയ അപരാധത്തെപ്പററി പറവാൻ ഇപ്പോൾ ഞാൻ ശക്തയല്ല. ഇനിയൊരവസരത്തിൽ നിങ്ങൾ എല്ലാവരും ഒരുമിച്ചു കൂടുമ്പോൾ പറയാം—"

തനിക്കു ലോകരെ നിർല്ലജ്ജം സന്ദശിപ്പാൻ പാടില്ലാതെ ഇതുപയ്യന്തം കഴിച്ചുകൂട്ടുകയും തൻെറ പരമോദ്ദേശനിവ്വഹണത്തിനു പ്രതിബന്ധമായി ഭവിച്ച ഈ അവസ്ഥയ്ക്കു മാററം ഉണ്ടാകുമെന്നു ബോദ്ധ്യംവരുകയും ചെയ്കയാൽ പുരുഷോത്തമൻ തൻെറ സ്വതസ്സിദ്ധമായ ഈശ്വരവിശ്വാസംകൊണ്ട്, മതിമറന്ന് ആഹ്ലാദപ്പെടാതെ, എല്ലാം ഈശ്വരങ്കൽ സമപ്പിച്ചു സമചിത്തനായിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങൾ എന്നെ കണ്ടനാൾ മുതൽ എന്നോടു വാത്സല്യമായിട്ടാണ് പെരുമാറീട്ടുള്ളത്. നിങ്ങൾക്കു എന്നെ സംബന്ധിച്ചു ഈ വിവരങ്ങൾ അറിയാമായിരുന്ന് എന്ന് എന്നോടു ഇതിനുമുമ്പ് എന്തുകൊണ്ടു പറഞ്ഞില്ല?—"

സ്ത്രീ:—"കുഞ്ഞെ—നീ ആരാ ഏതാണെന്നു ഞാനറിഞ്ഞതു മണിപുരന്മാരുടെ കോട്ടയിൽ വെച്ചായിരുന്നു. ദൈവഗത്യാ അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന ഭടന്മാർ മുഖേന ഞാനറിവാനിട

യായി. എന്തിനേറെ പറയുന്നു; എല്ലാം ദൈവേച്ഛപോലെ വരുള്ളൂ. ഇങ്ങിനെ നിഃന്നോടു ഈ അവസരത്തിൽ പറയണമെന്നാണ് ഈശ്വരമതം. അതിനു വിപരീതമായി ഒന്നും സംഭവിക്കയില്ല!'' എന്നിത്രയും പറഞ്ഞു് ആ സ്ത്രീ വീണ്ടും കരയുന്നതുകണ്ടിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

''നിങ്ങൾ വ്യസനിക്കുന്നതെന്തിന്? ദൈവം പ്രസാദിച്ചുവെങ്കിൽ ഇനിമേൽ നിങ്ങളുടെ ജീവിതകാലം മുഴുവൻ നിങ്ങൾക്കു ഒരു ദുഃഖവുമുണ്ടാകാതെ ഞാൻ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളാം. നിങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചുള്ള കഷ്ടതകൾ അവസാനിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു് ഉറയ്ക്കുയെവേണ്ടു !—നാം ഇനിയും ശത്രുക്കളുടെ ഇടയിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെട്ടു കഴിഞ്ഞില്ല. എങ്കിലും ഒരാപത്തും നേരിടാതെ ദൈവംനമ്മെ കാത്തുരക്ഷിക്കും.'' എന്നുപറഞ്ഞു പുരുഷോത്തമൻ ആ സ്ത്രീയുടെ ഹസ്തങ്ങളെ താങ്ങിക്കൊണ്ടു അക്ഷീണം യാത്രചെയ്വാൻ സഹായിച്ചു. അവർ പോകുംവഴിക്കു പുരുഷോത്തമൻ താരയുമായി സല്ലാപം ചെയ്തസ്ഥലവും പിന്നീടു മണിപുരന്മാരുമായി താൻ പൊരുതയിടവും ആ യുവാവു സന്ദർശിച്ചപ്പോൾ അയാളുടെ ഹൃദയം വിവിധവികാരങ്ങളാൽ കലങ്ങി. ഇങ്ങിനെ പരിചിതങ്ങളായ പ്രദേശങ്ങൾ കടന്നു അവർ പാർവ്വനസിംഹൻെറ കൊട്ടാരത്തിലേക്കുള്ള വഴിയിൽ കൂടി യാത്ര ചെയ്തു.

പുലരുവാൻ അഞ്ചു നാഴികയുണ്ടായിരുന്നപ്പോൾ പുരുഷോത്തമനും സ്ത്രീയും പാർവ്വനസിംഹൻെറ ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ എത്തി. കാവൽ നിന്നിരുന്ന ഭടൻ പുരുഷോത്തമനെ പരിചയമുള്ളവനായിരുന്നതുകൊണ്ടു് അവരെ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ പ്രവേശിപ്പാൻ അനുവദിച്ചു. പുരുഷോത്തമൻ എന്നിട്ടു് അവിടത്തെ കാര്യസ്ഥനെ വരുത്തി ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

പ്രഭു ഉറക്കമെണീററിട്ടില്ലെങ്കിൽ ഉണർത്തി ഞാൻ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു പറയു. അടിയന്തിരമായി ചില കാര്യം പറയേണ്ടതായിട്ടുണ്ടു്.''

കാര്യസ്ഥൻ:—''അഞ്ചുദിവസങ്ങൾക്കുമുമ്പു റിശാർത്തൻ പ്രഭുവി

ൻെറ ഒരാൾവന്ന് അദ്ദേഹത്തിൻെറ കുട്ടികളേയുംകൊണ്ടു പുനായ്ക്കു ചെല്ലുവാൻ യജമാനനോടു പറഞ്ഞു. ഉടനെ അദ്ദേഹം അപ്പോൾ ഇവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന മുന്നൂറ് അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഭടന്മാർ സമേതം പുനായ്ക്കു പോയിരിക്കയാണ്."

ഇതു കേട്ടിട്ടു കായ്യസ്ഥനെ അരികിൽ വിളിച്ച് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഈ സ്ത്രീ എൻെറ മാതാവിനുതുല്യയാണ്. ഇവരെ ഒരാപത്തിൽനിന്നു ഞാൻ രക്ഷപ്പെടുത്തികൊണ്ടു വരുകയാണ്. ഇവൾക്കു വേണ്ടുന്നതെല്ലാം കൊടുത്തു സുഖമായി നിദ്രചെയ്യാൻ സൌകയ്യമുണ്ടാക്കികൊടുക്കണം.

കാ:—"അവിടുന്നു പറഞ്ഞപ്രകാരം ചെയ്യാം. ഇനി ഒന്നുകൂടി ധരിപ്പിച്ചുകൊള്ളട്ടെ—ബീജപുരിയിൽ നിന്നു രണ്ടുപേർ വന്നിട്ടുണ്ട്."

പുരു:—"അവർ എന്തു പേർ പറഞ്ഞു?"

കാ:—"രാമദാസൻ, തുൽജാറാം, ഇങ്ങിനെ രണ്ടു പേരാണ്."

ഇതു കേട്ടമാത്രയിൽ പുരുഷോത്തമനുണ്ടായ ആനന്ദത്തെ അടക്കിക്കൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അവർ പുനായ്ക്കു പോകുകയായിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ട് അവർ ഇങ്ങോട്ടു പോന്നുവൊ?—നേരം വെളുത്തിട്ടറിയാം."

കാ:—"വഴിക്കു മുഗൾഭടന്മാർ അവിടത്തെയും മററും തിരക്കിപ്പുറപ്പെട്ടിരിക്കയാണ്. അതുകൊണ്ട് അവൎക്കു നേർവഴിയിൽക്കൂടി യാത്രചെയ്യാൻ പാടില്ലാഞ്ഞിട്ട് ഈ വഴിക്കു പുറപ്പെട്ടതായിരുന്നു."

പുരു:—"ശരി!—ഞാൻ ഇവിടെ ഇരിക്കാം, നിങ്ങൾ ഇവൾക്കു വേണ്ടപോലെ എല്ലാം ജാഗ്രതചെയ്തുകൊടുക്കണം." എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ടു തിരിഞ്ഞ് ആ സ്ത്രീയോട്—"അമ്മെ—നിങ്ങൾ ഇദ്ദേഹമൊരുമിച്ചു പോയി കുളിയും ആഹാരവുമൊക്കെ കഴിച്ച് ഉറങ്ങണം. നമുക്കു രണ്ടുദിവസം ഇവിടെ താമസിച്ചിട്ടു പുറപ്പെടാം" എന്നു പറഞ്ഞു സ്വാകാ

ൎയ്യമായി അവരോട് ഇങ്ങിനെ വീണ്ടും അയാൾ പറഞ്ഞു. "ആ കാൎയ്യസ്ഥൻ പറഞ്ഞതു കേട്ടില്ലേ?—അഗ്ഗൂനും ഭുൎജാറാമനും ഇവിടെയുണ്ടത്രെ."

സ്ത്രീ:—"ബദ്ധപ്പെടരുതു്!—പെട്ടെന്നു് അദ്ദേഹത്തോട് ഈ വൎത്തമാനം പറഞ്ഞേയ്ക്കരുതു്—ആപത്താണു്!—രാവിലെ ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ കണ്ടിട്ട് ഞാൻ സാവധാനത്തിൽ അദ്ദേഹത്തെ ധരിപ്പിക്കാം—ധൃതികൂട്ടരുതു്!"

എന്നു പറഞ്ഞു് അവർ കാൎയ്യസ്ഥനൊരുമിച്ചു പോയി. പുരുഷോത്തമൻ ക്ഷീണാധിക്യംകൊണ്ടു, വേഗം സ്നാനാശനാദി കഴിച്ചു കിടക്കയിൽ കിടന്ന ഉടൻ ഗാഢനിദ്രയെ പ്രാപിച്ചു. മനസ്സുഖംകൊണ്ടും പരമാനന്ദത്താലും ആ യുവാവു നിരുപദ്രവമായി ഉറങ്ങിയതുകൊണ്ടു് അയാൾ ഉണരുവാൻ വളരെ താമസിച്ചു. ഏകദേശം പത്തുനാഴിക പുലൎന്നപ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ എണീററു നോക്കിയതു വൃദ്ധയുടെ മുഖത്തായിരുന്നു. ആ സ്ത്രീയാകട്ടെ അവരുടെ മുഖഭാവംകൊണ്ടും വേഷപ്പകൎച്ചകൊണ്ടും ആകപ്പാടെ വലുതായ മാററം ഭവിച്ചിട്ടു പുരുഷോത്തമനു് അവരെ ഒന്നു ശ്രദ്ധിച്ചു നോക്കിയതിൽപിന്നീടു മാത്രമെ ആളെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളു. മുമ്പു് ആ സ്ത്രീയുടെ നെററിത്തടം കവിൾത്തടങ്ങൾ ഇവയിൽ വലികൾ ധാരാളം ഉണ്ടായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അവ മിക്കവാറും അദൃശ്യങ്ങളായും, രക്തശൂന്യമായിരുന്ന മുഖത്തിലെ വൈവൎണ്ണ്യം കുറഞ്ഞും കണ്ടു. മുഖഭാവത്തിനു പണ്ടേതിലും വലിയ മാററം ഉണ്ടാവാൻ കാരണമായതു് അവരുടെ നേത്രങ്ങളിൽ സ്ഫുരിച്ചിരുന്ന രൌദ്രതയുടെ അഭാവമായിരുന്നു. മുമ്പു് അവയ്ക്കു് അസാമാന്യമായ തീക്ഷ്ണതയാണുണ്ടായിരുന്നതു്. ഇപ്പോഴാകട്ടെ, അവ സൌമ്യങ്ങളും പ്രശാന്തങ്ങളുമായിരുന്നു. അഴിഞ്ഞുലഞ്ഞു ജടപിടിച്ചു കിടന്ന തലമുടിക്കു തൈലസഹായത്താൽ നൈൎമ്മല്യവും മിനുസവും വന്നു. പട്ടുവസ്ത്രംകൊണ്ടു് ആച്ഛാദനംചെയ്തിരുന്ന അവരുടെ ദേഹം സ്നാനത്താൽ വളരെ സ്വച്ഛവും നിൎമ്മലവുമായി ഭവിക്കകൊണ്ടു് അവരുടെ നിറം ഒരുകാലത്തു നന്നായിരുന്നു എന്നു തോന്നും. കട്ടിയായ ഒരു സ്വൎണ്ണമാല അവർ ധരിച്ചിരുന്നു.

ഇങ്ങിനെയുള്ള ഒരു രജപുത്രവയോധികയായിരുന്നു പുരുഷോത്തമൻെറ മുമ്പിൽ ആവിർഭവിച്ചത്. ആ യുവാവു് ഇവരെ കണ്ട ഉടൻ സ്വല്പം പകച്ചു; എന്നിട്ടു് ആരാം മനസ്സിലായ ഉടൻ അയാൾ അവരെ അരികിൽ പിടിച്ചിരുത്തിക്കൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"അച്ഛൻ ഉണൎന്നോ?—നിങ്ങൾ തമ്മിൽ കണ്ടു വൎത്തമാനം പറഞ്ഞുവോ?"

സ്ത്രീ:—"ഉവ്വു്—അദ്ദേഹം കുഞ്ഞിനെ കാണ്മാൻ ബദ്ധപ്പെട്ടിരിക്കയാണു്. അദ്ദേഹം ഇന്നു മുതൽ വേഷച്ഛന്നനായിട്ടിരിപ്പാൻ ഭാവിച്ചിട്ടില്ല. ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം സാക്ഷാൽ പ്രതാപസിംഹനായി പ്രധാനതളത്തിൽ ഇരിക്കുന്നുണ്ടു്. ത്രാം ജാറാം, പിന്നീടു കൊട്ടാരത്തിലുള്ള ഭടന്മാർ മുതലായവർ വിസ്മയിച്ചു സന്തോഷഭരിതന്മാരായി അവിടെ അങ്ങുമിങ്ങും പുറത്തുകൂടി നില്ക്കുന്നുണ്ടു്. മാളവദേശാധിപനെ യഥോചിതം സൽക്കരിപ്പാൻ വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ കാൎയ്യസ്ഥൻ തുടങ്ങിയുള്ളവർ ധൃതിയായി ചെയ്യുന്നു. നീ മുഖക്ഷാളനാദി കഴിച്ചു് സാവധാനത്തിൽ അവിടെ പോയാൽ മതി. ധൃതി വേണ്ട. ഞാൻ അങ്ങോട്ടയ്ക്കുപോകട്ടെ" എന്നു പറഞ്ഞു ആ സ്ത്രീ പോയി.

ശൌൎയ്യവിനയാദി സൽഗ്ഗുണപരിപൂൎണ്ണനും മഹാ യോദ്ധാവുമായ സൽപുത്രനെ കിട്ടിയതുകൊണ്ടു പരമാനന്ദസാഗരത്തിൽ മഗ്നനായ പ്രതാപസിംഹൻെറ ആ അവസ്ഥ അവൎണ്ണനീയമെന്നെ പറവാനുള്ളു. രാവിലെ നമ്മുടെ വൃദ്ധ അദ്ദേഹത്തിനെ സന്ദൎശിച്ചു യുക്തിപൂൎവമായ വൎത്തമാനം കൊണ്ടു അദ്ദേഹത്തെ തനിക്കതെരിയപ്പെടുത്തുവാനുള്ള ആനന്ദകരമായ സന്തോഷവാൎത്തയെ സധൈൎയ്യം കേൾപ്പാൻ സന്നദ്ധനാക്കിയശേഷം സാവധാനത്തിൽ അവർ പുരുഷോത്തമനെപ്പററി പറഞ്ഞു. അദ്ദേഹം ഈ വിഷയത്തെപ്പററി മുമ്പുതന്നെ സംശയിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു വൃദ്ധ പറഞ്ഞ മംഗളവാൎത്തയെ സമാധാനത്തോടെ കേട്ടു തൻെറ പുത്രനെ നേരെ കണ്ടു സമാശ്വസിപ്പാൻ അക്ഷമനായി നോക്കിയിരുന്നു. അതിനിടയ്ക്കു പുരുഷോത്തമനെ കണ്ടു നമ്മുടെ വൃദ്ധ

മടങ്ങി വെന്നതുകണ്ടിട്ടു പ്രതാപസിംഹൻ അവരോടു ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു.

"എന്റെ മകൻ എവിടെ? അവനെ ഞാൻ അവന്റെ അച്ഛന്റെ നിലയിൽ ആശ്ലേഷം ചെയ്യട്ടെ. ഈ കാലപൎയ്യന്തം എനിക്കുണ്ടായിരുന്ന പുത്രശോകത്തെ തീൎത്തു തന്ന ഈശ്വരൻ അവന്റെ അമ്മയുടെ ദുഃഖത്തേയും തീൎക്കുമാറാകട്ടെ." ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കു പുരുഷോത്തമൻ വന്നു പ്രതാപസിംഹനെ സാഷ്ടാംഗം നമസ്കരിച്ചു. അദ്ദേഹം വേഗം തന്റെ പുത്രനെ എഴുനേല്പിച്ച് ഗാഢാശ്ലേഷം ചെയ്തു തന്റെ അരികിൽ പിടിച്ചിരുത്തി അയാളെ ആനന്ദബാഷ്പം കൊണ്ടു കുളിപ്പിച്ചു. ഗായകന്റെ വേഷത്തിൽ പുരുഷോത്തമൻ പ്രതാപസിംഹനെ കണ്ടു പരിചയപ്പെട്ടിരുന്നതുകൊണ്ടു സാഷ്ടാംഗനമസ്കാരം ചെയ്തു എണീററു തന്റെ അച്ഛന്റെ മുഖത്തു നോക്കിയപ്പോൾ പരിചിതമായിരുന്ന ച്ഛായയും നിറവും അശേഷം മാറിയും, ഇപ്പോൾ ഉണ്ടായിരുന്ന ഗാംഭീൎയ്യത്തിന്റെ ഏതാണ്ടൊരവശിഷ്ടം അന്നുണ്ടായിരുന്നതായും കണ്ടു. ഇതെന്തൊരു ഇന്ദ്രജാലവിദ്യയാണെന്നറിയാതെ ഭ്രമിച്ച് ആ യുവാവ് തന്റെ അച്ഛന്റെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിയതു കണ്ടിട്ടു പ്രതാപസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"മകനെ നിനക്കു ഏററവും പരിചയമുള്ള വയോധികനായ രാമദാസൻ തന്നെ ഞാൻ. പ്രതാപഗിരിയിൽ വെച്ചു നിന്നെ കണ്ടനാൾ മുതൽ എന്തെന്നറിയാതെ ഒരു സ്നേഹം നിന്റെ നേൎക്കു തോന്നി. അതുമുതൽ നിന്റെ കൂടെ ഞാനും നടന്നു. ഇതു രക്തസംബന്ധം കൊണ്ടു തോന്നിപ്പോയതാണ്. ജയസിംഹൻ നിന്നെ കുശലായി ദ്രോഹിച്ചതു കണ്ട് ഞാൻ വളരെ മനസ്താപപ്പെട്ടു. ഇരുപത്തിമൂന്നു സംവത്സരങ്ങളായി നിന്നെ കാണാതെയിരുന്നിട്ടും നിന്നെപ്പററിയുള്ള ശോകം ആറാതെയിരുന്നതു് നിന്നെ ഇങ്ങിനെ സന്ദൎശിപ്പാനിടയാകുമെന്നുള്ളതുകൊണ്ടായിരിക്കണം. നീ പ്രതാപവാനായും കീൎത്തിമാനായും തീരുന്നതിനെ കണ്ടാനന്ദിപ്പാൻ ഈശ്വരൻ ഞങ്ങളെ അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ."

പുത:—"എനിക്ക് ഓമ്മയുണ്ടായ കാലംമുതൽ എൻെറ ആഗ്രഹം എൻെറ അച്ഛനും അമ്മയും ആരെന്നറിവാനായിരുന്നു. അച്ഛനെ ഞാൻ കാണ്മാനിടയായത് ജന്മാന്തര സുകൃതഫലമെന്നേ പറവാനുള്ളൂ. അച്ഛൻ ഇനി അമ്മയേയും എനിക്കു കാണ്മാൻ ഇടയുണ്ടാക്കിത്തരണം."

പ്രതാ:—"അങ്ങിനെ ആവാം.—ഇപ്പോഴത്തെ കാലാവസ്ഥ കണ്ടിടത്തോളം വലുതായ യുദ്ധം നേരിടാനെളുപ്പമുണ്ട്. ആ സ്ഥിതിയ്ക്ക് ഇനിവേണ്ട ഉത്സാഹം ചെയ്ത്, ഒരു സൈന്യം ശേഖരപ്പെടുത്തി, കഴിയുന്നത്ര വേഗം നമുക്ക് ശിവാജി സാഹിബ്ബിനെ സന്ദർശിക്കണം. അവിടെയും ഒരു വലുതായ സൈന്യം ശേഖരംചെയ്തുവെന്നാണ ഞാൻ കേട്ടത്. മകനെ, നിന്നെ ഞാനറിഞ്ഞ ഇന്നേദിവസംമുതൽ ഞാൻ മാളവ ദേശാധിപനായിട്ടിരിപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു—മാളവ രാജ്യനിവാസികളേയും നമ്മുടെ ബന്ധുമിത്രങ്ങളായ അന്യദേശങ്ങളിലെ രാജാക്കന്മാരേയും, പ്രഭുക്കന്മാരേയും, എൻെറ അഭിപ്രായത്തെ തെരിയപ്പെടുത്തുവാൻ ഇന്നുതന്നെ ദൂതന്മാരെ നിയോഗിക്കുന്നുണ്ട്. പാവ്വണസിംഹൻ രഞ്ജിതസിംഹൻ, ശിവാജി സാഹിബ്ബ്, മുതൽ പേരെ ഈ സന്തോഷത്തേയും നമ്മുടെ ഉദ്യമത്തേയും പററി തെരിയപ്പെടുത്തുവാൻ പ്രത്യേകം ഒരാളെ അയയ്ക്കണം. ഇവർ മറുപടി അയയ്ക്കുന്നതുപോലെ നാം പ്രവത്തിക്കാം. അതിനുമുമ്പ വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തിരിപ്പാൻ ശ്രമിക്കണം. ഓരോ സൈന്യവിഭാഗത്തേയും യുദ്ധപരിശീലനം ചെയ്യിപ്പാനും നമുക്ക് ഇടകിട്ടിയെങ്കിൽ വളരെ ഉത്തമമായി. ഞാനിത്രയും പറഞ്ഞതു തല്ക്കാലം നിൻെറ അമ്മയെ കാണ്മാനുള്ള ആഗ്രഹം നിർത്തിവയ്ക്കുവാനാണ്." ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ട രഹസ്യമായി പുരുഷോത്തമനോട വീണ്ടും പറഞ്ഞു.—"നിൻെറ അമ്മ പ്രതാപഗിരിയിലുണ്ട്—നീ ആശ്ചയ്യപ്പെട്ടു നോക്കണ്ടാ—ഞങ്ങൾ ഈ ഇരുപത്തിമൂന്നു സംവത്സരക്കാലം അവിടെയാണ താമസിച്ചത്. അതിൻെറ രഹസ്യം നിന്നെ ക്രമേണ ധരിപ്പിക്കാം—" എന്നുപറഞ്ഞു

നിത്തിയിട്ടു, വൃദ്ധയെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"മകനെ—നിന്നേയും ഈ സാധുസ്ത്രീയേയും ജയസിംഹൻ ഇപ്പൊഴും വലിയ ആപത്തിൽ അകപ്പെടുത്തി കൊല്ലുവാൻ ഭാവിച്ചുവോ?"

പുരു:—"അച്ഛൻ ഈ കഴിഞ്ഞകഥ എല്ലാം അറിയാമെല്ലോ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ മൃഗസ്വഭാവത്തിനു തന്നത്താൻ ആപത്തിൽ കുടുങ്ങിക്കൊള്ളും! അച്ഛനു് എന്റെനേക്കു ഞാൻ ആരെന്നറിയാതെ വാത്സല്യം തോന്നിയതുപോലെ അദ്ദേഹത്തിനു് എന്നോടു ശത്രുത്വം തോന്നിയതു് അത്ഭുതമല്ല—ഇപ്പോൾ അതിനെപ്പററി എനിക്കു് ആശ്ചര്യം തോന്നുന്നു"

സ്ത്രീ:—"ഞാൻ ഒരപരാധവും സ്വയമേവ ചെയ്തിട്ടില്ല. അഥവാ ഞാൻ ഇരുപത്തിമൂന്നു വഷങ്ങൾക്കു മുമ്പു ചെയ്തുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു ധമ്മരക്ഷാത്ഥമായിരുന്നു താനും. ഞാൻ ഒരവസരത്തിൽ റഡ്ഡിരാമനോടും പിന്നീടു ജയസിംഹനോടും എന്റെ പേർ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. അതിൽപിന്നീടാണു് എന്നെ അവർ ഉപദ്രവിച്ചുതുടങ്ങിയതു്. ഇന്നലെ പുരുഷോത്തമൻ എന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തിയതു് എന്നെ കാരാഗൃഹത്തിൽ ഇട്ടതിന്റെ പതിനഞ്ചാംദിവസമായിരുന്നു. ഇത്രയും ദിവസങ്ങൾക്കിടയിൽ ആ അറ തുറക്കുകയോ എനിക്കു് ആഹാരം തരുകയൊ ചെയ്തില്ല. എന്നെ അതിനുള്ളിൽ ഇട്ട ഉടൻ റഡ്ഡിരാമൻ ഒരു വലിയ പാത്രംനിറച്ചു വെള്ളവും തിനമാവുകൊണ്ടുള്ള റൊട്ടികളും മാത്രം വെച്ചിട്ടു കതകടച്ചു പൂട്ടി. പിന്നീടു് ഇന്നലെവരെ ഒരന്വേഷണവും ചെയ്യാതിരുന്നതു് ഓക്കുമ്പോൾ എന്നെ പട്ടിണിയിട്ടു കൊല്ലാനുദ്ദേശിച്ചിരുന്നു എന്നുള്ളതിനു തക്കമില്ല."

ഇതു കേട്ടു പുരുഷോത്തമൻ ബീജപുരിയിൽ വെച്ചു പ്രതാപസിംഹനോടു യാത്രപറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞതിൽ പിന്നീടുണ്ടായ വിശേഷങ്ങളെപ്പററി പറഞ്ഞുകേൾപ്പിച്ചു. ഇതുകേട്ടു പ്രതാ

പസിംഹൻ സന്താപവിവശനായി പുരുഷോത്തമനു നേരിട്ട വ
പത്തുകളെപ്പററി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നിൻെറ നിസ്സഹായാവസ്ഥയിൽ — മകനെ—നിനക്കു
ദൈവമല്ലാതെ മററാരുള്ളു തുണ?—നിനക്കു മാതാപിതാക്കന്മാ
രെ അറിവാൻ കഴിയാതെ എല്ലാ പ്രകാരത്തിലും സദാ വ്യസനം
അനുഭവിപ്പാനിടയാക്കിയ ദൈവം ഉദ്ദേശമില്ലാതെയല്ല നിന്നെ
ആ നിലയിൽ തല്ക്കാലംവിട്ടിരുന്നത്. പരാന്നംഭുജിച്ചും പരസഹാ
യത്തെ കാംക്ഷിച്ചും നീ വളൎന്നതുകൊണ്ടു നിൻെറ ഔന്നത്യാവ
സ്ഥയിൽ സാധുജനങ്ങളോടു കരുണയും പരിതാപാനുകമ്പയും
ഉണ്ടായിരിക്കുവാനാണ്. നിന്നെ പല വിപത്തുകളിൽ അക
പ്പെടുത്തി രക്ഷിച്ച ദൈവം നിൻെറ ബുദ്ധിക്കു വികാസവും, മ
ഹാമനസ്കത്വവും, ധൈൎയ്യവും സഹനശക്തിയും ഉണ്ടാക്കിത്തന്നു.
എന്നിട്ടു നീ വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ നിനക്കു മാതാപിതാക്കന്മാ
രെ തന്നതുകൊണ്ടു നിന്തിരുവടി നിന്നെ ഇനിമേൽ ഗൃഹസ്ഥാ
ശ്രമത്തിൽനിന്നു ലഭിക്കുന്ന സന്തോഷസന്താപങ്ങളെ അനുഭ
വിപ്പിച്ചു നിൻെറ ബുദ്ധിക്കു പരിപാകത വരുത്തിത്തരും."

സ്ത്രീ:—"പ്രതാപവും സ്വശക്തിയുംകൊണ്ടു സഹജീവികളോടു
കരുണ ലേശം ഇല്ലാതെതീരുന്നവരുടെ കഥയാലോചി
ച്ചാൽ അവൎക്കു ലോകപരിചയം ഇല്ലാതെ സ്വാതന്ത്ര്യപര
ന്മാരായിത്തീൎന്നതുകൊണ്ടാണെന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെടും."

പ്രതാ:—"എൻെറ മകനെ നിങ്ങൾ പല ദുൎഘടാവസ്ഥകളിലും
രക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് എനിക്കറിയാം. ഇതിനു ഞാൻ ആ
ജീവനാന്തം നിങ്ങൾക്കു കടമപ്പെട്ടവനായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു.
ഇതിനു ഞാൻ എങ്ങിനെ കൃതജ്ഞത കാണിക്കേണ്ടു എ
ന്നു വിചാരിച്ചിട്ട് ഒരുവിധത്തിലും തീൎച്ചപ്പെടുത്തിക്കഴി
ഞ്ഞില്ല."

സ്ത്രീ:—അവിടത്തെ കൃതജ്ഞതാരൂപമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയും
എന്നോടു കാണിക്കാതിരിക്കുന്നതാണ് എനിക്കു ചെയ്യേ
ണ്ടുന്ന ഉപകാരം."

പുരു:—"ഇവരെ ഞാൻ ഇന്നലെ പ്രതാപഗിരിയിൽനിന്നു രക്ഷ

പ്പെടുത്തിയപ്പോൾ എന്നോട് അവർ ചെയ്തുപോയിട്ടുള്ള അപരാധത്തിന്ന ക്ഷമായാചനംചെയ്തു. അവർ ഒരപരാധവും ചെയ്തിട്ടുള്ളതായി ഞാൻ ഓൎക്കുന്നില്ല. എന്നോട് അവർ ഒരു മാതാവിനെപ്പോലെ പെരുമാറീട്ടുള്ളതുകൂടാതെ എന്നെ ഹൃദയപൂൎവ്വം രക്ഷിച്ചിട്ടും ഉണ്ട്. എന്നോടു എന്തു് അപരാധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു് അച്ഛൻ ചോദിക്കണം. ഞാൻ ചോദിച്ചിട്ടു പിന്നീടു പറയാമെന്നു പറഞ്ഞു."

സ്ത്രീ:—"കുഞ്ഞേ അവസരം ഇപ്പോഴല്ല. വിശപന്തൻപ്രഭു കൂടി വേണം. നാമെല്ലാവരും പുനായ്ക്കു പോകുമല്ലൊ. അവിടെ വെച്ചു ഞാൻ പറയാം."

പ്രതാ:—ആകട്ടെ— അതു മതി.

അറുപത്തെട്ടാം അദ്ധ്യായം.

വിചാരാധിക്യത്താലും ഓരോ ദുസ്വപ്നങ്ങൾ കൊണ്ടും നിദ്രാശൂന്യമായി പ്രയാസപ്പെട്ടു രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടിയശേഷം നേരം പുലരുവാറായപ്പോൾ ജയസിംഹൻ എണീററു തന്റെ കിടക്കയിൽ ഇരുന്നു. തിരിച്ചറിവാൻ പാടില്ലാത്തവിധം സംഭ്രമവും ആപാദചൂഡം വിറയലും അദ്ദേഹത്തിന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഈ വിറയൽ തണുപ്പുകൊണ്ടായിരുന്നില്ല. പല പ്രകാരവും മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തുവാൻ അദ്ദേഹം ശ്രമിച്ചു. ഒന്നുകൊണ്ടും ഫലിക്കാതെ താൻ ഒരു മഹാപാപകൎമ്മം ചെയ്യാൻ തുടങ്ങുകയാണെന്നുള്ള ഏകസംഗതി ആ പ്രഭുവിനെ അസ്വസ്ഥനാക്കിത്തീൎത്തു.

പുരുഷോത്തമനെ കൊല്ലുവാൻ വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ നേരം വെളുക്കുന്നതിന്നു മുമ്പു ചെയ്യാൻ ചട്ടം കെട്ടുന്നതിന്നു റസ്തിരാമന്റെ മുറിയിലേക്കു ജയസിംഹൻ പോയി. അവിടെ അയാളെ കാണാത്തതുകൊണ്ടു അയാൾ നേരത്തെ ഉണൎന്നു കഴുമരത്തിന്റെ സമീപം ഭടന്മാരെ നില്പാൻ ചട്ടം കെട്ടുവാനും മററും പോയിരി

ക്കയാണെന്ന വിചാരിച്ച അവിടെ നിന്ന് അദ്ദേഹം ഭീംജീ കിടന്നിരുന്ന മുറിയിൽ പോയി. ഭീംജീ ഉണൎന്നിട്ടില്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും മുറിയിൽ കാൽപെരുമാററം കേട്ടിട്ട അയാഠം ഉണൎന്ന കണ്ണു തുടച്ചുകൊണ്ട് എണീററിരുന്നു. എന്നിട്ട ഭീംജീ ആ പ്രഭുവിൻെറ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ട്:—

"എന്താ നിങ്ങളുടെ ച്ഛായ മാറിക്കാണുന്നത്?—നിങ്ങഠക്ക് ഇന്നലെ അശേഷം ഉറക്കം ഉണ്ടായില്ലേ? നിങ്ങളുടെ കണ്ണുകഠം തുറിച്ചും കലങ്ങിയുമിരിക്കുന്നു. മുഖത്തു ചോരമയം ലേശവുമില്ലാ. ഞാനല്ലാതെ വേറെ വല്ലോരുമായിരുന്നെങ്കിൽ ഭയപ്പെട്ട് എന്തിറെറാട്ടമായിരുന്നേനെ?" എന്നുപറഞ്ഞു.

ഈ വാക്കുകഠം കേട്ട് തൻെറ ഹൃദയത്തിൽ വേരൂന്നിയിരുന്ന ഭയംകൊണ്ടുള്ള ചാപല്യത്തെ അടക്കിക്കൊണ്ട്:—

"ആ പുരുഷോത്തമൻെറ കഥ കഴിയുന്നതുവരെ അങ്ങിനെയിരിക്കും!—നിങ്ങഠം സുഖമായി നിദ്രചെയ്തുവോ?" എന്നു ചോദിച്ചു.

ഭീം:—"സുഖമായിരുന്നു എന്നു പറവാൻ പാടില്ല. ദുസ്സ്വപ്നങ്ങഠം ഏറെ ഉണ്ടായി. ഞാൻ എത്ര കുഴികളിൽ വീണു!—ഭയങ്കരന്മാരായ സൎപ്പങ്ങഠം വാളുമായി എന്നെ എവിടെയെല്ലാം ഓടിച്ചു!—ഒന്നും പറവാനില്ല—ഇതെല്ലാം സാരമില്ല. എനിക്ക പോകാൻ ധൃതിയായി. പുരുഷോത്തമൻെറ കാൎയ്യത്തെപ്പററി എല്ലാം ഏൎപ്പാടചെയ്തു കഴിഞ്ഞുവോ?"

ജയ:—"റസ്ഥിരാമനെ അയാളുടെ മുറിയിൽ കണ്ടില്ല. അയാഠം എല്ലാം ചട്ടംകെട്ടിക്കൊണ്ട് ഉടൻ വരും."

ഭീം:—"ആ വൃദ്ധൻ ഇനി എപ്പോഠംവരുമോ?—നമുക്ക് അങ്ങോട്ടുതന്നെ പോകാം!"

എന്നു പറഞ്ഞു് അവർ രണ്ടുപേരും പ്രധാനതളത്തിൽ വന്നപ്പോഠം ഭടന്മാരിൽ ചിലർ അവിടെ നില്ക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട ജയസിംഹൻ അവരോട്:—

"നിങ്ങൾ ഇവിടെ നില്ക്കുന്നതെന്ത്?—ഇന്നലെ നിങ്ങളോടു പ്രത്യേകം ചട്ടം കെട്ടിയിരുന്നതു് ഓൎമ്മയില്ലേ?" എന്നു ചോദിച്ചു.

ഭടന്മാരിൽ ഒരുവൻ:—"ഞങ്ങൾ വേണ്ടതെല്ലാം തയ്യാർ ചെയ്തു കഴിഞ്ഞു. ഇനി അറയുടെ താക്കോൽ വേണം. വിചാരിപ്പുകാരനെ ഞങ്ങൾ ഇവിടെ എല്ലായിടത്തും അന്വേഷിച്ചിട്ടു കാണാതെ ഇവിടെ വന്നു നില്ക്കുകയാണു്."

ജയ:—"എന്തു!—അയാളെ കണ്ടില്ലയൊ? നിങ്ങൾ കോട്ടയിലും ഇവിടെയുള്ള എല്ലാ മുറികളിലും നോക്കിയൊ?"

ഭടൻ:—"ഉവ്വ്—ഒരിടത്തും ഇല്ല.

ഭീം:—"അയാൾ—ആ കിഴവൻ, വല്ലയിടത്തും ചെന്നു ദ്വന്ദ്വത്തിൽ പെട്ടായിരിക്കും!—ഏതായാലും ഇപ്പോൾ കാൎയ്യം നടക്കട്ടെ—നിങ്ങൾ താക്കോൽ വരുത്തുവിൻ."

ഇതു കേട്ടിട്ടു പണ്ടേതിലും അധികം വിളറിയ മുഖത്തോടെ തൊണ്ട വിറച്ചുകൊണ്ടു ഭൃത്യരിൽ ഒരുവനെ വിളിച്ചു താക്കോൽക്കൂട്ടം നോക്കിയെടുത്തുകൊണ്ടുവരാൻ പറഞ്ഞു.

ഭൃത്യൻ:—"അവിടത്തെ കല്പനപ്രകാരം തയ്യാറായിരിപ്പാൻ ഞങ്ങൾ നേരത്തെ വിചാരിപ്പുകാരൻ അദ്ദേഹത്തെ അന്വേഷിച്ചു. എന്നിട്ടു അദ്ദേഹത്തെ കാണ്മാനില്ലാഞ്ഞിട്ടു താക്കോൽക്കൂട്ടം അന്വേഷിച്ചുനടന്നു. അതും ഒരിടത്തും കണ്ടില്ല. ഒടുവിൽ ഞങ്ങൾ കാരാഗൃഹത്തിലുള്ള ഇടനാഴിയിൽ ചെന്നു നോക്കി. അവിടെ ഒരു അറയുടെ ഉയരെയുള്ള വിടവിൽക്കൂടി പുറത്തേക്കു ഉത്തരീയം നടുവെ കീറി ഏച്ചുകെട്ടി തൂക്കിയിട്ടിരിക്കുന്നതുകണ്ടു."

ഇത്രയും കേട്ട ഉടനുണ്ടായ പരിഭ്രമംകൊണ്ടു സംഭ്രാന്തചിത്തനായ ജയസിംഹൻ ഇടനാഴിയിലേയ്ക്കു് ഓടി. പിന്നിൽക്കൂടി ഭീംജീയും മററുള്ള ഭടന്മാരും ചെന്നു. ആ പ്രഭു അവിടെ ചെന്നു നോക്കിയപ്പോൾ ഭൃത്യൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം ഉത്തരീയം വിടവിൽനിന്നു തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു്:—

"ഇതു് അത്ഭുതംതന്നെ—ഈ അറയിൽ ആ സ്ത്രീയെയാണു് ഇട്ടിരിക്കുന്നതു്. ഇതിൽനിന്നു് ഉത്തരീയം തൂങ്ങിക്കിടപ്പാൻ

ഒരു മാൎഗ്ഗവും ഇല്ല. ഏതായാലും, താക്കോൽക്കൂട്ടം കണ്ടില്ലെ ങ്കിൽ വേണ്ട. ഈ കതകിനെ വെട്ടിപ്പൊളിപ്പിൻ!"

ഈ കല്പന കേട്ട ഉടനെ ഭടന്മാർ ഘനമുള്ള ആ കതകിനെ മഴുകൊണ്ടു വെട്ടിപ്പൊളിച്ചു മാററി. എന്നിട്ട് ഒരു വിളക്കു കൊണ്ടുവരുവാൻ പറഞ്ഞു് ജയസിംഹനും ഭടന്മാരും അറയ്ക്കുള്ളിൽ കടന്നു. അവിടെ തടവുകാരി സ്ത്രീയെ കണ്ടില്ല. പിന്നീടു ചുവരുകളിൽ നോക്കി. അപ്പോൾ കതകിന്റെ സമീപം ഓരോ കാൽ വെപ്പാൻ തക്ക വിസ്താരത്തിൽ ഒന്നിനു മുകളിൽ മറെറാന്നായി മുകളിലുള്ള വിടവുവരെ ചുവരു തുരന്നെടുത്തിരുന്നതിനെ കണ്ടു. ആ പരിശോധന കഴിഞ്ഞിട്ടു തറയിൽ നോക്കി. അവിടെ ഭിത്തിയോടു ചേൎന്ന് ഒരാളിനു കടപ്പാൻ തക്ക വിസ്താരത്തിൽ ഒരു ദ്വാരം അടുത്ത അറയിലേയ്ക്കുള്ള പ്രകാരം കണ്ടു്. ആ അറയിലായിരുന്നു പുരുഷോത്തമനെ ഇട്ടിരുന്നതെന്നും ജയസിംഹനറിയാമായിരുന്നു. ഇങ്ങിനെ നോക്കിയതിനോടുകൂടി ഉത്സാഹത്തോടെ വിളക്കിനെ തിരിച്ചപ്പോൾ ആ അറയുടെ ഒരററത്തു് ആരോ പുതച്ചുകൊണ്ടു കിടക്കുന്നതു പോലെ ഇരുട്ടിൽ അവ്യക്തമായി കണ്ടിട്ടു പക്ഷെ അതു് പുരുഷോത്തമനായേക്കാമെന്നു വിചാരിച്ചു സന്തോഷത്തോടെ അവിടെ വേഗം ചെന്നു. അടുത്ത നിമിഷം ആ പ്രഭുവിന്നുണ്ടായ ഉത്സാഹഭംഗം, ഭീതി, അത്ഭുതം മുതലായ വികാരങ്ങൾ കൊണ്ടു് അദ്ദേഹം അമ്പരന്നു നിന്നു പോയി. പുരുഷോത്തമന്റെ ലക്ഷണസംയുക്തങ്ങളായ അംഗങ്ങൾക്കു പകരം ഭീതി, മനഃക്ലേശം വേദന ഇവകൾകൊണ്ടു വികൃതവും പ്രായാധിക്യത്താൽ വലികൾ വീണതുമായ രഘുരാമന്റെ മുഖത്തേയും ദേഹത്തേയുമായിരുന്നു അദ്ദേഹം കണ്ടതു്. എന്നിട്ട് ആ വയോധികൻ കിടന്നായിടത്തുനിന്ന് എഴുന്നേല്ക്കുകയോ സംസാരിക്കുകയോ ചെയ്യാത്തതെന്തെന്നു പരിശോധിച്ചപ്പോൾ അയാളുടെ ഹസ്തചരണങ്ങളെ മുറുകെ കെട്ടിയും വായിൽ തുണികേററി ബന്ധിച്ചുമിരുന്നപ്രകാരം അറിഞ്ഞിട്ട് ആ ബന്ധനങ്ങളെ മാററി. ഉടനെ ആ വൃദ്ധൻ—"പ്രഭോ:—ക്ഷമിക്കണെ—ക്ഷമിക്കണെ —എന്റെ ഉപേക്ഷകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ സംഭവിച്ചതാണെ—

ഞാനറിയാതെ വന്നുപോയ വീഴ്ചയാണെ—ഇങ്ങിനെ ഒരു തെററ് എന്നിൽനിന്നുണ്ടായതുകൊണ്ടു നന്നികെട്ടവനെന്നു വിചാരിച്ച് എന്നോടു ദേഷ്യമുണ്ടാകരുതെ—'' എന്നീ വിധം തൊണ്ടവിറയലോടുകൂടി പറഞ്ഞ വാക്കുകളായിരുന്നു ആദ്യമായി പുറപ്പെട്ടതു്.''

ആ വയോധികൻെറ സ്ഥിതി കണ്ടപ്പോഠം തന്നെ, ജയസിംഹന്നു യഥാൎത്ഥാവസ്ഥ മനസ്സിലായിക്കഴിഞ്ഞു. പുരുഷോത്തമനും വൃദ്ധയും കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെട്ടതു റസ്ഥിരാമൻെറ അറിവോടുകൂടിയല്ലെന്ന് അയാളുടെ ബന്ധനസ്ഥിതികൊണ്ടു തെളിവുമായിരുന്നു. എന്നാൽ അവർ രക്ഷപ്പെട്ടവാൻ കാരണമായതു ദൈവഗത്യാ ആ വൃദ്ധൻെറ പാപശക്തികൊണ്ടുള്ള നിദ്രാടനംതന്നെ ആയിരുന്നു എന്നു സംശയം ഇല്ല.

റസ്ഥിരാമനെ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു വേർപെടുത്തിയ ഉടൻ എല്ലാവരും അറയിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങി. എന്നിട്ടു ബീംജി യാത്രപോലും പറവാൻ നില്ക്കാതെ അയാളുടെ കുതിരയിൽ കയറി വേഗം മണിപുരമന്ദിരത്തിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു—ജയസിംഹനാകട്ടെ തൻെറ ശ്രമലോപംകൊണ്ടു തോൽവിപററിയെന്നു വരാതിരിപ്പാൻ അമ്പതു് അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഭടന്മാരെ നാലുഭാഗത്തേയ്ക്കും അയച്ചു. പുരുഷോത്തമനെ അഥവാ കണ്ടെത്തുകയാണെങ്കിൽ കാണുന്ന സ്ഥലത്തുവെച്ചു കൊല്ലുവാനും പ്രത്യേകമായി ഭടന്മാരോടാജ്ഞാപിച്ചു. ഈ വിധം ഏർപ്പാടുകഠം ചെയ്തിട്ടുണ്ടായ സമാധാനത്തോടെ ആ വൃദ്ധനോടു ജയസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

''റസ്ഥിരാമാ, താൻ നിൎഭാഗ്യവശാൽ ഉറക്കത്തിൽ ചെയ്തുപോയ വീഴ്ചയെ പരിഹരിക്കുവാൻ ഞാൻ ഇത്രയുമൊക്കെ ചെയ്തു. ഇനി?''

റസ്ഥി:—''ഇനി എന്താണ്?—പ്രഭോ!—ജീവിച്ചിരിപ്പാൻ തോന്നുന്നില്ല. ഈ കോട്ടയുടെ മുകളിൽനിന്നു തലകീഴായി ചാടിയാൽ കൊള്ളാമെന്നു തോന്നുന്നു.''

ജയ:—"എന്തിനാണെടൊ?—താൻ അറിഞ്ഞോണ്ടു ചെയ്തു തെററായിരുന്നാൽ മനസ്താപപ്പെടണം. ഒളിച്ചോടിപ്പോയവൎക്കു കുറെ ആയുസ്സുകൂടി ഉണ്ടായിരിക്കാം. ഇനിമേലും അവർ എന്റെ കയ്യിൽ കിട്ടാതെയിരിക്കുമോ?—"

അറുപത്തൊന്നാം അദ്ധ്യായം.

പ്രതാപസിംഹൻ മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നും പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ അച്ഛനായ പ്രതാപസിംഹനോടുകൂടി പാൎവ്വണസിംഹന്റെ കൊട്ടാരത്തിൽ താമസിക്കുന്നു എന്നും കേട്ടിട്ടു സ്നേഹം കൊണ്ടും സഹതാപം കൊണ്ടും, വിസ്മയം കൊണ്ടും മാളവരാജകുടുംബത്തിലെ ബന്ധുക്കളും മിത്രങ്ങളുമായ പ്രഭുക്കന്മാരും ഉഴവന്മാരും മററുള്ള അയൽവാസികളും പാൎവ്വണസിംഹന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേക്കു പ്രവഹിച്ചുതുടങ്ങി. ഇരുപത്തിമൂന്നു സംവത്സരങ്ങളായിട്ടു എല്ലാ ജനങ്ങളും പ്രതാപസിംഹൻ മരിച്ചുവെന്നു വിശ്വസിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു അദ്ദേഹം മററുള്ളവരെപ്പോലെ ഇഹലോകവാസികളിൽ ഒരുവനെന്നറിയുമ്പോൾ ഉണ്ടാകാവുന്ന ആശ്ചൎയ്യം ഊഹിക്കാവുന്നതാണല്ലോ. പ്രതാപസിംഹൻ ദൂതന്മാർ മുഖേന തന്റെ ഉദ്ദേശത്തെ അയൽക്കാരായ പ്രഭുക്കന്മാരോടും ദൂരദേശാധിപന്മാരോടും തെര്യപ്പെടുത്തിയിരുന്നതുകൊണ്ടു അവർ സസന്തോഷം പരിവാരസമേതം വന്നുചേൎന്നു. ഇവരുടെ മഹാസഭയിൽ ഐകകണ്ഠ്യേന യുദ്ധത്തിനു വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തു് ആ ദിവസം മുതൽ ഇരുപത്തിയെട്ടുദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ അവിടെ വന്നുചേൎന്നുകൊള്ളാമെന്നു സമ്മതിച്ചു എല്ലാവരും പിരിഞ്ഞു.

* * * * * *

* * * * * * *

പവനൻ നിശ്ചലനായിഭവിച്ചു. തീക്ഷ്ണങ്ങളായ സൂൎയ്യകിരണങ്ങളേൽക്കയാൽ ഭൂമിയിൽനിന്നു പൊങ്ങിയ ചൂട് അഗ്നിജ്വാലപോലെ ജീവജാലങ്ങളെ തപിപ്പിച്ചു. നദികളും കുള

ങ്ങളും ഉണങ്ങി. വൃക്ഷങ്ങളിൽ ഇലകൾ ഇല്ലാതെ അവ നഗ്നങ്ങളായിഭവിച്ചു. ഇങ്ങിനെ കാലം പകൎന്നിരുന്ന സമയത്തു് ഒരു ദിവസം മദ്ധ്യാഹ്നത്തിനുമുമ്പു ബീജപുരിയിൽ മുഗൾസൈന്യം പ്രവഹിച്ചുതുടങ്ങി. ഈ വലിയ സൈന്യവിഭാഗം അവിടെ എത്തുമെന്നു രാജപ്രതിപുരുഷന്നു് അറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടു കൊട്ടാരത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തുണ്ടായിരുന്ന മൈതാനത്തു് അവക്കു താമസിപ്പാൻ വേണ്ട സൌകൎയ്യം അദ്ദേഹം മുൻകൂട്ടി ഏൎപ്പാടു ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഈ സൈന്യം എത്തീട്ടുള്ള വിവരം കേട്ടു് ആ പട്ടണനിവാസികൾ ആരും ഭയപ്പെട്ടു് ഓടിക്കളഞ്ഞില്ല.

ഏകദേശം ഈസമയത്തുതന്നെ പ്രതാപഗിരിയിൽനിന്നു രണ്ടായിരവും മണിപുരാധീശന്മാർ കൊണ്ടുവന്നിരുന്ന സൈന്യം ആയിരവും ഉൾപ്പടെ മൂവായിരം ഭടന്മാർ രത്നഗിരിയുടെ സമീപം പാളയം അടിച്ചു താമസിച്ചു.

പ്രതാപസിംഹൻ അയച്ച ദൂതൻ ഭുവനേശ്വരഘട്ടത്തിൽ എത്തി ആ പ്രഭുവിന്റെ എഴുത്തു ശിവാജിക്കു കൊടുത്തപ്പോൾ അവിടെ വിശ്വനാഥനും പാൎവ്വണസിംഹനും മററു ചില ഇടപ്രഭുക്കന്മാരും ഉണ്ടായിരുന്നു. ശിവാജിയാകട്ടെ, എഴുത്തു വായിച്ചു കഴിഞ്ഞ ഉടൻ അദ്ദേഹം ആനന്ദാത്ഭുതരസങ്ങൾ സ്ഫുരിക്കുംവിധം—"ഹാ! ജഗദീശ്വരി പ്രസാദിക്കട്ടെ!—ആ യുവാവു് അസാമാന്യനാണു്—അവന്നു് ഈവിധം വരാനെ ന്യായമുള്ളൂ!" എന്നു പറഞ്ഞു.

ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു വിസ്മയത്തോടെ "എന്താ വിശേഷം?" എന്നു വിശ്വനാഥൻ ചോദിച്ചു. ശിവാജി തന്റെ കയ്യിലിരുന്ന എഴുത്തിനെ വിശ്വനാഥനു കൊടുത്തിട്ടു—"വായിച്ചുനോക്കണം" എന്നു പറഞ്ഞു. ആ എഴുത്തു വായിച്ചുതുടങ്ങിയതു മുതൽ ആ പ്രഭുവിനുണ്ടായ വികാരാധിക്യത്താൽ അദ്ദേഹം കമ്പിതശരീരനായിഭവിച്ചു. എഴുത്തു മുഴവൻ വായിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടു അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ആ പുരുഷോത്തമന്റെ ശൈശവം മുതൽ അവന്റെ ശൂപത്തിനൊത്ത ബുദ്ധിഗുണവും ശൌൎയ്യശീല്യവും ഞാൻ കണ്ടിട്ടുപല

ച്ചോഴും എനിക്കു അത്ഭുതം തോന്നാനിടയായിട്ടുണ്ട്. ഞാൻ അവനെ വളരെ ലാളിച്ചുവളർത്തി. ഒടുവിൽ ഞാൻ തന്നെ അവന്നു അപകാരത്തേയും ചെയ്തു. ഞാൻ അത്ര വിവേകശൂന്യനായി തീൎന്നല്ലോ എന്നു വിചാരിക്കുന്തോറും എൻെറ മനസ്താപം ദുസ്സഹമായി തീരുന്നു."

എന്നു പറഞ്ഞതിനോടുകൂടി ആ പ്രഭുവിൻെറനേത്രങ്ങളിൽ നിന്നു അശ്രു പ്രവഹിച്ചൊഴുകി. ഇതു വ്യസനത്താലായിരുന്നില്ല. ആനന്ദത്താലത്രെ. പ്രതാപസിംഹൻ വേഷച്ഛന്നനായിരിപ്പാൻ മേലാൽ നിശ്ചയിച്ചിട്ടില്ലെന്നു അറിഞ്ഞതു സന്തോഷകരമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം യുദ്ധം നടത്തിപ്പാൻ ഒരുങ്ങിയിറങ്ങിയാൽ സേനകൾക്കു നഷ്ടം ഭവിക്കാതെ ജയം നേടുമെന്നു അവൎക്കു ഉറപ്പുണ്ടായിരുന്നു. വിശ്രാന്തൻ ആ വിഷയത്തിൽ പ്രതാപസിംഹനോടു കിടനില്ക്കുകയില്ലെങ്കിലും അപ്രധാനനായിരുന്നില്ല. ഇവർ രണ്ടുപേരും ഒരുമിച്ചുചേൎന്നു പ്രവൎത്തിക്കുന്ന കാൎയ്യങ്ങൾ സഫലങ്ങളായിരിക്കുമെന്നുള്ളതിന്നു തൎക്കമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഏതെങ്കിലും പ്രതാപസിംഹൻ അജ്ഞാതവാസംനിൎത്തിയതു ശിവാജിക്കു തൃപ്തിയും മനസ്സിന്നുറപ്പും ഉണ്ടായി. എഴുത്തിലെ താല്പൎയ്യപ്രകാരം മാളവരാജ്യം തുടങ്ങിയുള്ള ആ പ്രദേശങ്ങളിലേക്കു സൈന്യശേഖരത്തിന്നു ദൂതന്മാരെ നിയോഗിച്ചു എന്നറിഞ്ഞതും സന്തോഷമായി.

വിശ്രാന്തൻ, ശിവാജിക്കു വന്ന എഴുത്തിനെത്തന്നെ, വിശ്വസ്തനായ ഒരാളെ ഏല്പിച്ചു പുനായ്ക്കയച്ചു. ചന്ദ്രസേനനും താരയും അവിടെയായിരുന്നു താമസിച്ചിരുന്നതു്. ഇവൎക്കെല്ലാവൎക്കും കുറെ ദിവസത്തേയ്ക്കു പ്രതാപസിംഹനേയും പുരുഷോത്തമനേയും പററിയായിരുന്നു വൎത്തമാനം. ഇങ്ങിനെ രണ്ടാഴ്ചയോളം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഒരുദിവസം രാവിലെ ധവലത്പുരിയിലെ രാജപ്രതിപുരുഷൻ രഹസ്യമായി അയച്ച ഒരു ദൂതൻ വന്നു് ഒരു വലിയ മുഗൾസൈന്യം ബീജപുരിയൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞുവെന്നും സ്വല്പദിവസംകൂടി വിശ്രമിച്ചിട്ടു് ആ സൈന്യത്തെ പുനായ്ക്കു നയിപ്പിച്ചു മഹാരാഷ്ട്രന്മാരായും രജപുത്രന്മാരായുമുള്ള രാജദ്രോഹികളുടെ ഉന്മൂലനാശം വരുത്താൻ ചക്രവൎത്തി ആ

ജ്ഞാപിച്ചിരിക്കയാണെന്നും ശിവാജി മുതൽപേരോടു പറഞ്ഞു. ഈ വൎത്തമാനം കേട്ട ഉടൻ പാൎവ്വണസിംഹൻ തന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേയ്ക്കു പ്രതാപസിംഹനോട് ആ വിവരം പറയുവാൻ ഒരാളെ അയച്ചു. അതിന്റെശേഷം ഭടന്മാർ നൂതനമായി വന്നിവരെ യുദ്ധപരിശീലനം ചെയ്യിക്കുന്ന വിഷയത്തിലും യുദ്ധസാമഗ്രികൾ ശേഖരിക്കുന്ന കാൎയ്യത്തിലും പ്രതാപസിംഹനും ശിവാജിയും വളരെ നിഷ്കൎഷ ചെയ്തു. ഇങ്ങിനെ ഒരാഴ്ചകൂടി കഴിഞ്ഞു. എന്നിട്ട് ഒരുദിവസം രാവിലെ ധവളത്പുരിയിൽനിന്നു വേറൊരു ദൂതൻ വന്നു മുഗൾസൈന്യത്തെ നയിപ്പിക്കുവാൻ പോകുന്നതായും കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ ധവളത്പുരിക്കും രത്നഗിരിക്കും മദ്ധ്യേയുള്ള പ്രദേശങ്ങളെ കൈവശപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളുണമെന്നും ശിവാജിയോടു പറഞ്ഞു. എന്നാൽ ഈ വിഷയത്തിൽ ജയസിംഹന്റേയും മണിപുരുരന്മാരുടേയും സൈന്യം രത്നഗിരിക്കു സമീപം പാളയമടിച്ചു താമസിക്കുന്നതുകൊണ്ടു, ആ സംഘക്കാർ ഒളിവിൽ എതിൎക്കാതിരിപ്പാൻ വേണ്ട മുൻകരുതലുകൾ ചെയ്തുകൊള്ളേണ്ടതാണെന്നും അദ്ദേഹത്തെ തെരിയപ്പെടുത്തി. ദൂതൻ പറഞ്ഞതു കേട്ട ഉടൻതന്നെ ഈ വിവരങ്ങളേയും, യുദ്ധസന്നാഹത്തോടെ ശിവാജി അന്നു രാത്രിതന്നെ പുറപ്പെടുമെന്നു നിശ്ചയിച്ചിരിക്കയാൽ പ്രതാപസിംഹനും ഐക്യസൈന്യവും ഉടനെ പുറപ്പെട്ടു രത്നഗിരിയുടേയും ധവളത്പുരിയുടേയും മദ്ധ്യപ്രദേശത്തു എത്തിക്കൊള്ളണമെന്നുള്ള സന്ദേശത്തേയും തെരിയപ്പെടുത്തുവാൻ പാൎവ്വണസിംഹന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേക്ക് ഒരു ദൂതനെ ഭുവനേശ്വരഘട്ടത്തിൽ നിന്നയച്ചു. ഈ ദൂതന്റെ ആഗമനം പാൎവ്വണസിംഹന്റെ കൊട്ടാരത്തിലുള്ള പ്രധാനതളത്തിൽ യുദ്ധവീരന്മാരായ പ്രഭുക്കളും അവരുടെ സേനാനികളും കൂടിയിരുന്നു യുദ്ധത്തിലേയ്ക്കു വേണ്ട ആലോചനകൾ നടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നപ്പോഴായിരുന്നു. ദൂതസന്ദേശം അറിഞ്ഞ ഉടൻ പുരുഷോത്തമൻ എണീററു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:-

"നമ്മുടെ സുഹൃത്തായ ശിവാജി സാഹിബ് ഐക്യസൈന്യസമേതം രത്നഗിരിയിലേയ്ക്കു് ഇപ്പോൾ പുറപ്പെട്ടിരിക്കുമെന്നുള്ളതിനു തൎക്കമില്ല. ജയസിംഹൻപ്രഭു മുതലായവർ ചാരന്മാർ

മുഖേന നമ്മുടെ ഒരുക്കങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച് അറിഞ്ഞിരിപ്പാ നിടയുള്ളതുകൊണ്ട് അശ്വസൈന്യത്തിൽനിന്നു തിരിഞ്ഞെടുത്തു ഒരു ചെറിയ സൈന്യവിഭാഗം മററുസൈന്യത്തിന്റെ രക്ഷ യ്ക്കും, മാർഗ്ഗനിരോധംകൂടാതെയിരിപ്പാനും മുൻകൂട്ടി അയയ്ക്കണ മെന്നാണ് ഞാൻ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നത്."

പ്രതാ:—"നാം വിചാരിച്ചതിലും കാലേകൂട്ടി സൈന്യശേഖരം ചെയ്യാൻ കഴിഞ്ഞത് ഈ കൂടിയിരിക്കുന്ന മാന്യന്മാരായ നമ്മുടെ സുഹൃത്തുകളുടെ അശ്രാന്ത പരിശ്രമംകൊണ്ടാ ണ്. ഈ വിഷയത്തിൽ അവർക്കുള്ള ഉത്സാഹം സ്വരാ ജ്യത്തോടുള്ള സ്നേഹംകൊണ്ടായിരിക്കയാൽ ഈ യുദ്ധം അ വരുടെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയോ നിരന്തരമായ ദാസ്യത്തെ യൊ സ്വീകരിപ്പാൻ ഇടയാക്കുമെന്നും, അപജയമാണെ ങ്കിൽ ദാസ്യംമാത്രമല്ല, നമ്മുടെ ധനവും വസ്തുക്കളും മുഗ്ഗ ഭടന്മാർ കയറികൊള്ളയിടുമെന്നുമുള്ളതും എല്ലാവരും ഓ ൎമ്മിച്ചിരിക്കേണ്ടതാണ്. ഇനി നമുക്ക് ഇവിടെ ഒരു നിമി ഷംപോലും കാലതാമസം വരുത്തീട്ടാവശ്യമില്ല—നാന്തറു് അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഭടന്മാർ മുൻകൂട്ടി പുറപ്പെടട്ടെ. ഈ സൈന്യവിഭാഗം നമ്മുടെ വലിയ സൈന്യശേഖരത്തിൽ നിന്നു നാലുനാഴിക അകലെ പോകണം— ആ ഭടന്മാരെ നയിപ്പിക്കുവാൻ വേണ്ട മുൻകരുതലും യുക്തിപൂർവം പ്രവ ൎത്തിപ്പാൻ തക്ക മനക്കരുത്തുമുള്ള ഒരു സേനാനായകനെ ചുമതലപ്പെടുത്തണം."

ഒരു പ്രഭു:—"ഇവിടെ കൂടിയിരിക്കുന്നവരിൽ ഭൂരിപക്ഷക്കാരുടേ യും അപേക്ഷ അവിടത്തെ മകനെ ചുമതലപ്പെടുത്തണ മെന്നാണ്."

പ്രതാ:—"ഈ കാൎയ്യം വഹിപ്പാൻ അവൻ ഒരുക്കമുണ്ടെങ്കിൽ സ മ്മതിച്ചിരിക്കുന്നു.

പുത്ര:—"അശ്വസൈന്യത്തിൽ നിന്നു നാന്തറുഭടന്മാരെ ഞാൻ തന്നെ തിരിഞ്ഞെടുപ്പാൻ അനുവദിക്കണം. അങ്ങിനെ തിരിഞ്ഞെടുക്കുന്നതു പക്ഷെ എല്ലാസംഘത്തിൽ നിന്നുമാ യിരിക്കും."

ഇതുകേട്ട് അവിടെ കൂടിയിരുന്ന പ്രഭുക്കന്മാർ സന്തോഷത്തോടെ അങ്ങിനെ ആവാം എന്നു പറഞ്ഞു. ഈ അനുവാദം വാങ്ങി കഴിഞ്ഞു് ഒരു മണിക്കൂറിനുള്ളിൽ പുരുഷോത്തമനും നാന്നൂറു അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഭടന്മാരും പാർവ്വണസിംഹൻെറ കൊട്ടാരത്തിൽനിന്നും തിരിച്ചു. പല ദേശങ്ങളിൽനിന്നുവന്നിട്ടുള്ളവരും യുദ്ധവീരന്മാരുമായ ആ ചെറിയ സൈന്യവിഭാഗം യുദ്ധം പരിശീലിച്ചിട്ടില്ലാത്ത ഒരു യുവാവിൻെറ അധികാരത്തിലുൾപ്പെട്ടുതിപോകുന്നതു കാണ്മാൻ ബഹുകൌതുകമായിരുന്നു. എന്നാൽ പുരുഷോത്തമൻ എന്ന നാമധേയം ആ സംഘത്തിലെ യോദ്ധാക്കളെ വശംവദരാക്കിയെന്നുതന്നെയല്ല ആ യുവാവിൻെറ മുഖാവലോകനം കൊണ്ടു അവൎക്കു ധൈൎയ്യവും വിശ്വാസവും ഉണ്ടാവുകയും ചെയ്തു. ധൈൎയ്യം മൂൎത്തിമത്തായി ശോഭിച്ച ആ യുവാവിനെ പിൻതുടരുന്നതുകൊണ്ടു അപജയം വരില്ലെന്നു ആ ഭടന്മാർ ഉറച്ചു. ഈ ചെറിയ സൈന്യവിഭാഗം തിരിച്ചു നാലുനാഴിക കഴിഞ്ഞയുടൻ പ്രതാപസിംഹനും മററുള്ള പ്രഭുക്കന്മാരും അവരുടെ സൈന്യങ്ങളും പുറപ്പെട്ടു. ഇപ്രകാരം നാലു നാഴിക അകലെ മുമ്പും പുറകിലുമായി ആ സൈന്യം രത്നഗിരിയിൽനിന്നും പത്തുനാഴിക ദൂരെയുള്ള കുന്നിൻെറ ഉപരിഭാഗത്തുനിന്നും അതിൻെറ താഴ്വരയിലേയ്ക്കു് ഇറങ്ങുകയായിരുന്നു. ഇതു് ആ സൈന്യം തിരിച്ചതിൻെറ അഞ്ചാംദിവസം ഉഷസ്സിലായിരുന്നു. ആ കുന്നിൻെറ എതിരെയുണ്ടായിരുന്ന കാട്ടുകളുടെ മറവുകൊണ്ടു കാണ്മാൻ പാടില്ലാത്ത രണ്ടുനാഴികയകലെ കാട്ടുവെട്ടി വൃത്തിയാക്കിയ മൈദാനത്തു കൂടാരമടിച്ചു താമസിച്ചിരുന്ന ജയസിംഹൻേറയും മണിപുരാധീശന്മാരുടേയും സൈന്യത്തിൽ ചേൎന്ന ഏതാനും ഭടന്മാർ പുരുഷോത്തമൻെറ അശ്വസൈന്യത്തെ കണ്ടിട്ടു ബദ്ധപ്പെട്ടു് ഓടിച്ചെന്നു് അവരുടെ നേതാക്കന്മാരെ തെരിയപ്പെടുത്തി. മണിപുരാധീശന്മാർ എന്നിട്ടു വേഗം പോയി കാട്ടിൻെറ മറവുപററി നിന്നു നോക്കിയപ്പോൾ ആ അശ്വസൈന്യം വന്ന വഴികൊണ്ടു് അവർ പാർവ്വണസിംഹൻേറയോ മററു് ആ വഴിക്കുള്ള വേറെ പ്രഭുക്കന്മാരുടേയോ സൈന്യമായിരിക്കാമെന്നും അവർ തങ്ങൾക്കു

എതിരായി നില്പാൻവരുന്നവരാണെന്നുതീച്ചപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു അവരെ വന്ന വഴിക്കുതന്നെ തിരിയെ ഓടിക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. ഉടനെ അവർ ഭടന്മാരോടു യുദ്ധത്തിനു തയ്യാറാകുവാനാ ജ്ഞാപിച്ച ശേഷം ജയസിംഹന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

"നമ്മുടെ എതിരെ കാണുന്ന കുന്നിൽകൂടി ഒരു ശേഖരം അശ്വസൈന്യം ഇറങ്ങിവരുന്നുണ്ടു്. ഇവർ ശത്രുപക്ഷക്കാരായിരിപ്പാനെ ഇടയുള്ളൂ. അതുകൊണ്ടു നാം അവരെ തിരിച്ചു പുറകോട്ടു് ഓടിച്ചുകളയണമെന്നാണു കരുതുന്നതു്."

ജയ:—"അങ്ങിനെ ആവാം. പക്ഷെ ആ അശ്വസൈന്യത്തിന്റെ പുറകിൽ വേറെ സൈന്യം വരുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതു് ആപൽക്കരമാകയില്ലെ?"

ഭീ:—"ആ സൈന്യത്തോടുചേന്നു വേറെ കാലാളൊ കുതിരപട്ടാളമോ ഇല്ല."

ജയ:—"എന്നാൽ പുറപ്പെടാം" എന്നു പറഞ്ഞു് അദ്ദേഹം വാഠം അരയിൽ പൂട്ടിക്കൊണ്ടു് എല്ലാവരും കുതിരകളിൽ കയറി തയ്യാറായി.

ഭീം:—"നാം ഈ കാട്ടിനിടയിൽ നിന്നാൽ യുദ്ധംചെയ്വാൻ പ്രയാസപ്പെടും. ഇവിടെനിന്നും ഒരു വിളിപ്പാടകലെയുള്ള പൊററപ്പുരം വളരെ വിസ്താരമുള്ള സ്ഥലമാണു്. അവിടെക്കൂടിയാണല്ലൊ ഈ വഴി പോയിരിക്കുന്നതും."

ജയ:—"ശരിയാണു്—ഭടന്മാർ എല്ലാവരും അങ്ങോട്ടു പോകട്ടെ"

ഈ കല്പനകേട്ട ഉടൻ മൂവായിരം അശ്വാരൂഢന്മാരായ ഭടന്മാർ അവരുടെ മൂന്നു നേതാക്കന്മാർ സമേതം ആ പൊററപ്പുറത്തുചെന്നു പുരുഷോത്തമനേയും ഭടന്മാരേയും വളഞ്ഞു് എതിപ്പാൻ തക്കപോലെ വ്യൂഹക്രമാനുസരണം അശ്വങ്ങളെ നാലുഭാഗങ്ങളായി തിരിച്ചു് അതാതു സ്ഥാനത്തുനിത്തി മറേറസംഘക്കാരുടെ വരവിനെയും നോക്കി കാത്തുനിന്നു. പുരുഷോത്തമനും ഭടന്മാരും ഈ ഒരുക്കങ്ങളൊന്നും അറിഞ്ഞില്ലെങ്കിലും മണി

പുരഭടന്മാർ അവിടെ അടുത്തെവിടെയോ പാളയമടിച്ചു താമ
സിക്കുന്ന വിവരം അവൎക്ക് അറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടു വളരെ
മുൻകരുതലോടും സൂക്ഷിച്ചും അവർ വന്നതിനാൽ അകലെ വ
ഴിമറച്ചുനിന്ന അശ്വസൈന്യത്തെ കണ്ടിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ ത
ന്റെ ഭടന്മാരെ നല്ലപോലെ നിരത്തി എല്ലാവരും കേൾക്കുംവിധം ഉ
റക്കെ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു.—

"നമ്മുടെ വഴി മറച്ചുനില്ക്കുന്ന ആ അശ്വസൈന്യം നമ്മോ
ടു യുദ്ധത്തിനോ നമ്മെ വളഞ്ഞു പിടിക്കുന്നതിനോ ഒരുങ്ങിനില്ക്കുക
യാണ്! അവർ മണിപുരഭടന്മാരായിരിപ്പാനാണു എളുപ്പം. നി
ങ്ങൾ സധൈര്യം എന്നോടുകൂടി ആ നീചന്മാരുടെ ഇടയിൽ ക
ടന്നു അവരുടെ വ്യൂഹത്തെ ഭേദിക്കാമെങ്കിൽ അവരെ അനായാ
സേന പുറകിൽ വരുന്ന നമ്മുടെ സൈന്യത്തിന്റെ നേൎക്കു ഓടി
ക്കാം. പിന്നെ, പുറകിൽ നാം അവരെ വിടാതെ സൂക്ഷിച്ചാൽ
അവരെ പരാജിതരാക്കി പിടിക്കുകയോ അല്ലെങ്കിൽവഴിയുടെ ഒ
രുവശത്തുള്ള പടുകുഴിയിൽ ചാടിക്കുകയോ ചെയ്യാം. —നിങ്ങ
ളുടെ നിശ്ചയപ്രകാരം ഞാനൊരുങ്ങാൻ സന്നദ്ധനാണ്—സഹോ
ദരന്മാരെ—വേഗം മറുപടി പറയുവിൻ!"

ഈ വാക്കുകൾകേട്ടു ഭടന്മാർ എല്ലാവരും ഒരുമിച്ചു—"മരി
പ്പാനാണെങ്കിലും അവിടത്തോടുകൂടെ ഞങ്ങൾ തയ്യാറാണ്.!" എ
ന്നു പറഞ്ഞു.

ധീരന്മാരും പരാക്രമികളുമായ ആ യോദ്ധാക്കൾ ഐകക
ണ്ഠ്യേന പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ അവരെ രണ്ടു അണി
യായി നിരത്തി, സസന്തോഷം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.—

"നാം ഈ നിലയിൽ പാഞ്ഞ് അവരുടെ നേരെ കയറി
ച്ചെല്ലണം. ആ വ്യൂഹത്തിന്റെ മദ്ധ്യേ എത്തുമ്പോൾ ശത്രുപ
ക്ഷത്തിൽ ഇടത്തുവശം കാണുന്ന അണിയെ ഭേദിപ്പാൻ പോകു
ന്ന കുതിരകളെ തിരിച്ച് അവരുടെ ഇടയിൽ കടക്കണം. എ
ന്നാൽ, അങ്ങിനെ ആ അണിയെ എതിർപ്പാൻ തിരിയുന്നതിനോ
ടുകൂടി നിങ്ങൾ നാല്പതുപേർ വീതം ഓരോ അണിയായി നിന്നു

ചതുരശ്രാകാരത്തിൽവേണം അവരുടെനേരെ ചെല്ലുവാൻ" എന്നു പറഞ്ഞു് അവരുടെ ഓരോ അണി ഭിന്നിക്കേണ്ടു ക്രമത്തെയും പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിക്കൊടുത്തു. ഇത്രയും, സ്വപ്നനിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ നടത്തിയതുകൊണ്ടു മണിപുരന്മാർ വിചാരിച്ചതു ആ ചെറിയ സൈന്യവിഭാഗം ഭയപ്പെട്ടു നില്ക്കുകയാണെന്നായിരുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ല മണിപുരന്മാരുടെ വലുതായ അശ്വസൈന്യത്തോടെതിൎത്തുനില്പാൻ തുടങ്ങുമെന്നു് അവർ അശേഷം കരുതിയിരുന്നില്ല. ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നതിനിടയിൽ ദീൎഘത്തിൽ രണ്ടണിയായി നേരെ ആ അശ്വസൈന്യം പാഞ്ഞുവന്നതു കണ്ടിട്ടു് അവർ വ്യൂഹത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തെ എത്തിപ്പാൻ ലക്ഷ്യമാക്കി വരുകയാണെന്നു കരുതി അവരെ എളുപ്പത്തിൽ പരാജിതരാക്കാമെന്നു മണിപുരന്മാർ സന്തോഷിച്ചു. ആ ചെറിയ സൈന്യം അടുത്തപ്പോൾ അതിന്റെ നേതാവായ പുരുഷോത്തമനെ ആ സൈന്യത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തു കണ്ടു. ആ യുവാവും അയാളുടെ ഭടന്മാരും ശത്രുപക്ഷക്കാർ ആരായിരുന്നു എന്നറിഞ്ഞശേഷവും കൂസൽകൂടാതെ വ്യൂഹത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ എത്തിയ ഉടൻ അവർ മുൻകൂട്ടി നിശ്ചയിച്ചപ്രകാരം പെട്ടെന്നു നാലുപേർ വീതം അണിയായി ചേൎന്നു് എല്ലാവരും ഇടത്തുവശം തിരിഞ്ഞു് ആ വശത്തുണ്ടായിരുന്ന മണിപുരഭടന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഖഡ്ഗപാണികളായി ഊക്കോടുകൂടി പാഞ്ഞുകയറി. ഈ സംഭവം മണിപുരന്മാരും അവരുടെ ഭടന്മാരും വിചാരിച്ചിരിക്കാത്തതുകൊണ്ടു് ആ സംഘട്ടനം മണിപുരഭടന്മാരുടെ നിരയെ ഇളക്കിയെന്നുതന്നെയല്ലാ യോദ്ധാക്കളും പരാക്രമികളുമായ പുരുഷോത്തമന്റെ ഭടന്മാൎക്കു് അവരെ ഒരു നിമിഷത്തിനിടയിൽ ഭയംകൊണ്ടു പലായനം ചെയ്യിപ്പാൻ സാധിച്ചു. മണിപുരന്മാരുടെ വ്യൂഹത്തിന്റെ ഒരു നിരയ്ക്കു് ഇളക്കം ഭവിച്ചപ്പോൾ മററു മൂന്നു ഭാഗങ്ങൾക്കും ഉടവു പററി. പുരുഷോത്തമനും ഭടന്മാരും മണിപുരസൈന്യത്തിന്റെ ഒരു നിരയെഭേദിച്ചിട്ടു് അവരുടെ അണികൾ കുഴപ്പംകൂടാതെ മറുവശത്തു കടന്ന ഉടൻ, അവർ ജയഘോഷം മുഴക്കിക്കൊണ്ടു് മദ്ധ്യഭാഗത്തെ വ്യൂഹത്തിന്റെ നിരകളെ ഭേദിക്കുന്നതിനു് അതിന്റെ പുറകിൽകൂടി പാഞ്ഞുകയറി.

പുരുഷോത്തമൻ തന്റെ സൈന്യത്തെ മുമ്പുനിന്നു നയിപ്പിക്കുകയായിരുന്നു. മിന്നൽപോലെ വേഗത്തിൽ ആ സൈന്യം അവരുടെ നേതാവിനോടുകൂടി മണിപുരഭടന്മാരുടെ മദ്ധ്യേയുള്ള നിരയിൽ കടന്നയുടൻ ഉണ്ടായ യുദ്ധകോലാഹലം അവർണ്ണനീയമെന്നേ പറയേണ്ടു. ആ യുവാവാകട്ടെ മുമ്പന്മാരിൽ മുമ്പനായും, തന്റെ നിസ്തുലധൈര്യംകൊണ്ടു താൻ നയിപ്പിക്കുന്ന ഭടന്മാർക്കു ശൌര്യം വർദ്ധിപ്പിച്ചും യുദ്ധം ചെയ്തു് വ്യൂഹത്തെ ഭേദിക്കുമെന്നു കണ്ടപ്പോൾ മണിപുരാധീശന്മാരായ ഭ്രാതാക്കൾ ഇരുവരും ആ യുവാവിന്റെ നേർക്കു ഒരുമിച്ചുചെന്നു. അവരുടെ ചുററും അതുവരെ നടന്ന ഘോരയുദ്ധം ഭടന്മാർ നിർത്തി, ഈ പോരിനെ നോക്കിനിന്നുപോയി. ഭീംജി പുരുഷോത്തമന്റെ സമീപം എത്തിയ ഉടൻ ആ യുവാവിന്റെ മൂർദ്ധാവിൽ വാളോങ്ങി വെട്ടിയതിനെ ചതുരതയോടെ തട്ടിക്കളഞ്ഞിട്ട് അയാൾ തന്റെ കുതിരയെ വേഗം ഒരുവശത്തു ഒഴിച്ചതും തന്റെ മുമ്പിൽ അപ്പോൾ കണ്ട താന്ത്യാജീയുടെ മൂർദ്ധാവിൽ വെട്ടി അയാളെ നിലത്തു വീഴ്ത്തിയതും ഒരുമിച്ചു കഴിച്ചു. എന്നിട്ടു ആ നിലയിൽ നിന്നു മുമ്പോട്ടു കുതിരയെ ഓടിച്ചു് ആഞ്ഞു ഭീംജീയുടെ മൂർദ്ധാവിൽ വെട്ടിയതു മിന്നൽപോലെ വേഗത്തിൽ മാററി അയാളുടെ വലത്തു ഭുജത്തിൽ കഠിനമായി മുറിവേല്പിച്ചു് അയാളേയും വീഴ്ത്തി. ഇത്രയും ഒരു നിമിഷംകൊണ്ടു കഴിച്ചശേഷം തന്റെ ഭടന്മാരോടു് "ഈ വ്യൂഹത്തെ നശിപ്പിച്ചു അപ്പുറത്തു കടപ്പിൻ!" എന്നു ഉറക്കെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു മുമ്പോട്ടു ആ യുവാവു കുതിരയെ ഓടിച്ചുകയറി. പ്രധാന നേതാക്കന്മാർ രണ്ടുപേരും പോരിൽ മരിച്ചു എന്നു് ഒരു വർത്തമാനം കർണ്ണാകർണ്ണികയാ മണിപുരഭടന്മാരുടെ ഇടയിൽ പരന്നതുകൊണ്ടു അവർ വ്യൂഹത്തെപ്പററി ശ്രദ്ധിക്കാതെ എല്ലാവരും പുറകോട്ടു ഓടിത്തുടങ്ങി. നിര ഭിന്നിച്ചപ്പോൾ ജയസിംഹന്റെ ഭടന്മാർക്കു രക്ഷയില്ലെന്നു ഭയപ്പെട്ടു അവരും മറെറഭടന്മാരുടെപുറകെ ഓടിത്തുടങ്ങി. ഇങ്ങിനെ ഓടിയ സൈന്യം അവരുടെ നേതാവായ ജയസിംഹനോടുകൂടി അവർക്കെതിരെ വന്ന പ്രതാപസിംഹന്റെ ഐക്യസൈന്യത്തിന്റെ മുമ്പിൽ ചെന്നു ചാടി. പുറകിൽ പുരുഷോത്തമന്റെ അശ്വസൈന്യംകൂടി ചെ

നാതുകൊണ്ടു ജയസിംഹനും ഭടന്മാരും ഒരു വിധത്തിലും രക്ഷപ്പെട്ടുവാൻ മാൎഗ്ഗമില്ലാതെ വല്ലാത്ത കുടുക്കിലകപ്പെട്ടു സ്തംഭിച്ചു നില്പായി. പ്രതാപസിംഹനും മററുള്ള പ്രഭുക്കന്മാരും അവരുടെ സൈന്യത്തിൻെറ മദ്ധ്യേ അണിയായി നിരന്നു വന്നതുകൊണ്ടു് ആ സൈന്യത്തിൻെറ പുരോഭാഗത്തു നടന്ന വിശേഷത്തെപ്പററി ഉടനറിവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. എന്നിട്ടു് ഈ സൈന്യത്തിൻെറ മുന്നണികൾ നിന്നുപോയതുകൊണ്ടു കാരണമറിവാൻ വേഗം കാഹളം മുഴക്കി. കാഹളധ്വനിയുടെ രവം മാറെറാലിയിട്ടു കേൾക്കാതെയാകുന്നതിനു മുമ്പു മുൻവശത്തുനിന്നും "നടപ്പിൻ" എന്നു് അൎത്ഥമാകും വിധം വേറൊരു കാഹളം കേട്ടിട്ടു് എല്ലാവരും മുമ്പോട്ടു വീണ്ടും നടന്നുതുടങ്ങി. ഈ സൈന്യം കുറച്ചു മുമ്പു നടന്ന യുദ്ധക്കളത്തിനു് അടുത്തപ്പോൾ സൈന്യത്തെ വൃത്താകാരമായി നില്പാനെന്നപോലെ മുമ്പിൽ നടന്ന തിരിച്ചുവിട്ട വഴിതിൽ പിന്നിൽ വന്നവരും പോയതു കണ്ടിട്ടു് ഇതെന്തിനായിട്ടെന്നു് അറിഞ്ഞു വരാൻ വേഗം ഒരു ഭടനെ പ്രതാപസിംഹൻ ഓടിച്ചു. ആ ഭടനോടൊരുമിച്ചു പുരുഷോത്തമൻതന്നെ വന്നു പ്രതാപസിംഹനോടു വിശേഷങ്ങളെപ്പററി പറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ടു് ആശ്ചൎയ്യത്തോടെ പ്രതാപസിംഹൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"മകനെ—നീയും നിന്നോടുകൂടി പോന്ന നാന്തുറു ഭടന്മാരും നമ്മുടെ രാജ്യത്തെക്കു വലുതായ ഉപകാരം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. സ്വരാജ്യത്തേയും അതിൽ നിവസിക്കുന്നവരേയും ഒന്നിച്ചു ചതിപ്പാൻ തുടങ്ങിയ ദ്രോഹികളെ നിങ്ങൾ തടവുകാരാക്കിപ്പിടിച്ചതു് ഭൂലോകം ഉള്ള കാലത്തോളം നിങ്ങളുടെ സൽകൃത്യത്തെപ്പററി ജനങ്ങൾ കൊണ്ടാടുവാൻ കാരണമായിതീരും. ഇനി വേഗം ധവലത്പുരിയിൽ മണിപുര ഭടന്മാരെ അയച്ചു് അവരെ തടവുകാരായി പാൎപ്പിക്കണം. യുദ്ധാവസാനത്തിൽ അവരെപ്പററി ആലോചിച്ചു തീൎച്ച ചെയ്തുകൊള്ളാം."

പുരു:—"കുറച്ചപ്പുറത്തു മണിപുരാധീശന്മാർ മുറിവേററു കിടക്കുന്നുണ്ടു്. അവർ പക്ഷെ മരിച്ചിരിക്കയില്ല; മരിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ അവരേയും ധവലത്പുരിയിലേക്കു അയക്കണം."

പ്രതാ:—അങ്ങിനെതന്നേ— പുറകിൽ നമ്മുടെ സാമാനങ്ങൾ കൊണ്ടു വരുന്ന വണ്ടികളുണ്ട്. അവയിൽ അവരെ ഇട്ടു കൊണ്ടു വരട്ടെ—ഞാൻ ഇഹലോകവാസിയെന്ന് ജയസിംഹൻ കേട്ടിരിപ്പാനിടയില്ല. അതുകൊണ്ട് ആയവസ്ഥ അയാളെ ധരിപ്പിക്കണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. നീ മുൻകൂട്ടി ചെന്ന് തടവുകാരുടെ മുമ്പിൽ അയാളെ നിൎത്തണം. ഞാൻ അപ്പോഴേക്കു അവിടെ വരാം."

"അങ്ങിനെ ചെയ്യാം" എന്നു പറഞ്ഞു പുരുഷോത്തമൻ ൻ്റെ കുതിരയെ വേഗം ഓടിച്ചു പോയി കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പ്രതാപസിംഹനും പ്രഭുക്കന്മാരും തടവുകാരെ കാണ്മാൻ ചെന്നു.

പുരുഷോത്തമൻ യുക്തിപൂൎവ്വം സേനയെ നയിപ്പിച്ചതുകൊണ്ടും, അയാൾ അസാധാരണ പരാക്രമം പ്രകടിപ്പിച്ചതിനാൽ തന്റെ ഭടന്മാൎക്കുറപ്പും ശൌൎയ്യവും ഉണ്ടായതുകൊണ്ടും ആ വലിയ സൈന്യത്തെ നിഷ്പ്രയാസം അവർ പരാജിതരാക്കിയതായിരുന്നു. ജയസിംഹനാകട്ടെ തനിക്കും പരാക്രമികളായ തന്റെ സഹായികൾക്കും നേരിട്ട വിപത്തിനെപ്പററി പരിതപിച്ചുകൊണ്ടു നിരായുധനായി നില്ക്കുമ്പോൾ പുരുഷോത്തമൻ ചെന്ന്— "തടവുകാരെ നേരെ അണിയായി നിൎത്തുവിൻ! അവരുടെ അധിപൻ മുമ്പിൽ നില്ക്കട്ടെ" എന്നു പറഞ്ഞു.

തടവുകാരെ നിരത്തി നിൎത്തുന്നതെന്തിനെന്ന് ജയസിംഹൻ ആലോചിച്ചു. താൻ പുരുഷോത്തമന്റെ നേൎക്കു ചെയ്തിട്ടുള്ള പല ക്രൂരകൃത്യങ്ങൾക്കു പ്രതിക്രിയ ചെയ്വാൻ ഭാവമുണ്ടോ എന്ന് സംശയിച്ചു. അങ്ങിനെ ആയിരുന്നാൽ, തന്നെ സേനയുടെ മുമ്പിൽ നില്പാൻ പറഞ്ഞതെന്തിന്? എല്ലാവരും കാൺകെ പക്ഷെ തന്നെ കൊല്ലുവാൻ തുടങ്ങുകയാണോ എന്ന് വിചാരിച്ചു. ഈ വിചാരം കൊണ്ട് അദ്ദേഹം വിയൎത്തു വിറച്ചു. ഇങ്ങിനെ ചിന്താക്രാന്തനായി ജയസിംഹൻ നിന്നപ്പോൾ മറെറ സൈന്യനിരകളിൽ നിന്ന് ഒരു ശേഖരം സേനാനികൾ തടവുകാരുടെ നേരെ വന്നതു കണ്ടു. ഇവരിൽ മുമ്പനായി ഒരാൾ വസ്ത്രാലങ്കാരം കൊണ്ട് എല്ലാവരെക്കാൾ പ്രതാ

പവാനെന്നു തോന്നത്തക്ക വിധം വന്നതു കണ്ടിട്ട ജയസിംഹൻ
ശ്രദ്ധിച്ചു നോക്കി. ആയാൾ ഏകദേശം അടുത്തപ്പോൾ എന്തെ
ന്നറിയാത്ത ചില സംശയങ്ങൾ ജയസിംഹനെ ബാധിച്ചു തുട
ങ്ങി. തേജോമയനും ഗംഭീരനുമായ ആ പുരുഷന്റെ മുഖം ജ
യസിംഹനു വളരെ പരിചയമുള്ളതുപോലെ തോന്നി. അദ്ദേ
ഹത്തിന്റെ കുതിരപ്പുറത്തുള്ള ഇരുപ്പും നോട്ടവും ജയസിംഹ
ന് തന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റേതുപോലെയിരുന്നു. ഈ ആലോചന
യോടുകൂടിയുണ്ടായ ഭയത്താൽ ആ സ്വരൂപം തന്റെ ജ്യേഷ്ഠ
ന്റേതായിരുന്നാലും അതു ദേവതയാണെന്നു തന്നെ തീൎച്ചപ്പെട്ടു
ത്തി. താൻ അദ്ദേഹത്തെ ദ്രോഹിച്ചതിനു എന്തോ പ്രതിക്രി
യ ചെയ്യാനായിട്ട് മായാസ്വരൂപം അവലംബിച്ച് ഇങ്ങിനെ
പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതാനായിരുന്നു എന്ന് സങ്കല്പിച്ചുറച്ചു. എന്നി
ട്ട് ജയസിംഹൻ, താൻ തടവുകാരനാണെന്നുള്ള സ്ഥിതിയെ വിസ്മ
രിച്ചുകൊണ്ട് ഇനി പ്രാണരക്ഷ ചെയ്യണമെന്നുണ്ടായ ഏക വി
ചാരത്താൽ തന്റെ കുതിരയെ അതിവേഗം ഓടിച്ച് അവിടെ
നിന്ന് മറഞ്ഞു. ജയസിംഹൻ പ്രാണഭീതിയോടെ കുതിരയെ
അമ്പു പായുംവിധം ഓടിച്ചതുകൊണ്ട് ആൎക്കും അദ്ദേഹത്തെ ത
ടുപ്പാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. എന്നാൽ അദ്ദേഹം പുറകിൽ വന്ന
സൈന്യങ്ങളുടെ നേൎക്ക കുതിരയെ വിട്ടതുകൊണ്ട് ഒന്നുകിൽ
വീണ്ടും ബന്ധനത്തിൽ അകപ്പെടുകയൊ അല്ലെങ്കിൽ അദ്ദേ
ഹത്തിന്റെ ഗതിവേഗത്താൽ ഭയങ്കരമായ വിപത്തിൽപെടുക
യൊ ചെയ്യുമെന്ന് അവിടെ നിന്നവർ വിചാരിച്ചു. ഉടനെ
പുരുഷോത്തമനും വേറെ ഏതാനും പ്രഭുക്കന്മാരും ജയസിംഹ
ന്റെ പിമ്പെ പാഞ്ഞെത്തി. ജയസിംഹനാകട്ടെ, ദേവത തന്നെ
പിടികൂടുമെന്നുള്ള വിചാരത്താൽ ഭയാക്രാന്തനായിട്ട് കുറെ അ
കലെ ചെന്നപ്പോൾ തനിക്കെതിരെ വന്ന സൈന്യത്തെ കണ്ട്
വേഗം കുതിരയെ നിൎത്തി പുറകിൽ നോക്കി. ഉടനെ തന്നെ പി
ടികൂടുവാൻ അടുക്കുന്നതു ദേവതയും കൂട്ടരുമാണെന്ന് തീൎച്ചപ്പെട്ടു
ത്തികൊണ്ട് ജയസിംഹൻ തനിക്കു നേരിടാവുന്ന വിപത്തിനെ ഓ
ൎക്കാതെ തന്റെ കുതിരയെ ആ ഉന്നതപ്രദേശത്തു നിന്ന് കിഴ്
പ്പോട്ടേയ്ക്കു ചാടിച്ചു. നേരെ പൊരുതു മരിക്കുന്നതു യുദ്ധവീരന്മാ

രായവർക്ക് ഭയജനകമായിരിക്കയില്ല. നേരെ മറിച്ച് ഈ വിധം ഭയങ്കരവും അഗാധമായിപ്പോകുന്നതുമായ വിപത്തിൽ ഒരു സഹജീവി അകപ്പെട്ടുന്നതു കണ്ടാൽ ഏവനും അനുകമ്പ തോന്നിപ്പോകും. പുരുഷോത്തമനും ആ യുവാവിനോടുകൂടി വന്ന ഏതാനും പ്രഭുക്കന്മാരും വേഗം കുതിരകളിൽ നിന്നിറങ്ങി വഴിയരികിൽ ചെന്ന് കീഴ്പോട്ടു നോക്കിയപ്പോൾ അത്യഗാധമായ കുഴിയുടെ അടിയിൽ ജയസിംഹനും കുതിരയും അനക്കമില്ലാതെ കിടന്നതുകണ്ടു. എന്നിട്ടു പുരുഷോത്തമൻ വേഗം രജപുത്രന്മാരായ നാലു ഭടന്മാരെ വിളിച്ച് ജയസിംഹന്റെ ശരീരത്തെ എടുത്ത് പ്രതാപഗിരിയിൽ കൊണ്ടുപോകുവാനും മരിച്ചുവെങ്കിൽ സംസ്കാരം ചെയ്വാനും ചട്ടം കെട്ടിയ ശേഷം തന്റെ പുറകിൽ വന്ന സൈന്യത്തെ വേഗം വരുവാനാജ്ഞാപിച്ചിട്ട് പുരുഷോത്തമനും പ്രഭുക്കന്മാരും പ്രതാപസിംഹന്റെയടുക്കൽ ചെന്ന് ജയസിംഹനു നേരിട്ട വിപത്തിനെപ്പററി പറഞ്ഞു.

ഈ വർത്തമാനം കേട്ടിട്ട് പ്രതാപസിംഹന് വ്യസനവും ഇച്ഛാഭംഗവുമാണുണ്ടായത്. താൻ മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നും ഇത്ര ദീർഘകാലം ജയസിംഹന്റെ കൃത്രിമംകൊണ്ട് താൻ ശത്രുഭയത്തോടെ കാലയാപനം ചെയ്വാൻ ഇടയാക്കിയതുകൊണ്ട് അതിലേക്ക പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നതെന്നു കരുതാതെ തന്റെകരുണയോടുകൂടിയ പെരുമാററത്താൽ ജയസിംഹന് സന്താപവും പശ്ചാത്താപവും ഉണ്ടാക്കാമെന്നു ആഗ്രഹിച്ചതുപോലെ സാധിക്കാത്തതുകൊണ്ട് പ്രതാപസിംഹൻ പരിതപിച്ചു. അദ്ദേഹത്തെയും ഭാര്യയേയും ജയസിംഹൻ ചതിവിൽ അപായപ്പെടുത്തി കഴിഞ്ഞിട്ട് അവർ മരിച്ചുവെന്നു വിചാരിച്ചു സന്തോഷിച്ച ആ കഠിനൻ തന്റെ ദുഷ്കൃത്യങ്ങൾക്കു തക്ക ശിക്ഷ ദൈവേച്ഛയാ അനുഭവിച്ചതിനെ സംബന്ധിച്ച സഹതാപത്തോടെ പ്രതാപസിംഹൻ തന്റെ അനുജന്റെ ഉദകക്രിയാദികൾ യഥാവിധി നടത്തുവാൻ പുരുഷോത്തമനെ ഭരമേല്പിച്ചു. എന്നിട്ട് അവർ രത്നഗിരിയിലേക്ക പോകാതെ ധവളത്പുരിയിലേക്ക സൈന്യസമേതം തിരിച്ചു.

ജയസിംഹന്റെ മൃതശരീരത്തെ ഭടന്മാർ പ്രതാപഗിരിയിൽ കൊണ്ടുചെന്നതു് ഒരു ദിവസം സന്ധ്യയ്ക്കായിരുന്നു. രഘുരാമൻ തന്റെ യജമാനന്റെ നിര്യാണത്തെ കണ്ടിട്ടു് അസാമാന്യ ദുഃഖത്തോടെ നിശ്ചേഷ്ടനായിട്ടിരുന്നതല്ലാതെ അയാൾക്കു ശവസംസ്കാരത്തിനെപ്പററി ഒന്നും അന്വേഷിപ്പാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. സംസ്കാരം കഴിപ്പാൻ കുറെ ഏറെ താമസം വേണ്ടിവന്നു. അതു കഴിഞ്ഞിട്ടു് ഭടന്മാർ മടങ്ങിവന്നപ്പോൾ രഘുരാമൻ ഇരുന്നേടത്തുതന്നെ ഇരിക്കുന്നതായി കണ്ടിട്ടു ഭടന്മാർ അയാളെ വിളിച്ചു. എത്ര ഉറക്കെ വിളിച്ചിട്ടും അയാൾ അനങ്ങാതെ ഇരുന്നതുകൊണ്ടു ഭടന്മാർ പോയി കിടന്നുറങ്ങി. പിറേറദിവസം നേരം പുലർന്നപ്പോൾ പ്രതാപഗിരിയിലെ ഭൃത്യന്മാരും ഏതാനും ഭടന്മാരും രഘുരാമനെ അവിടെ എല്ലായിടത്തും അന്വേഷിച്ചു നടന്നു. എന്നിട്ടു് ആ വൃദ്ധനെ എങ്ങും കാണാതെ ആയപ്പോൾ ഭൃത്യരിൽ ഒരുവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

"രാത്രിയിൽ ഉറക്കത്തിൽ എണീററുനടക്കുന്ന പതിവു് ആ കിഴവനുണ്ടു്. ആ കൂട്ടത്തിൽ ഇന്നലെയും പോയിരിക്കാം. എല്ലാ രാത്രിയിലും ഈ കാട്ടിൽ നടന്നാൽ ഒരിക്കൽ അബദ്ധം പററിയെന്നു വന്നുകൂടയോ?—അങ്ങിനെ ഏതാണ്ടോ ആണു്."

അന്നത്തേതിൽ പിന്നെ രഘുരാമനെ കാണ്മാനില്ലാതായി.

അറുപത്തിരണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

മുഗൾസൈന്യവും, മഹാരാഷ്ട്രന്മാരുടെയും രാജപുത്രന്മാരുടെ ഐക്യസൈന്യങ്ങളും തമ്മിൽ ബീജപുരിയിലും ഭോഗിരിയിലും വെച്ചു പല ഘോരയുദ്ധങ്ങൾ നടന്നു. എന്നിട്ടു മഹാരാഷ്ട്രരാജ്യമശേഷം ശിവാജി കൈവശപ്പെടുത്തിയതുകൂടാതെ അദ്ദേഹം കരമാർഗ്ഗവും കടൽവഴിയും സൈന്യത്തെ അയച്ചു വടക്കു സൂരത്തു് പര്യന്തവും, തെക്കു ഹുബ്ളി വരേയും കിഴക്കു ബീജപുരി ഗോൽക്കൊണ്ടാ മുതലായ ദേശത്തോളവും മഹാരാഷ്ട്രാധിപത്യ

ത്തിൻകീഴിലാക്കുകയുംചെയ്തു. ഈ യുദ്ധങ്ങളിൽ എല്ലാം പുരു ഷോത്തമനും ശിവാജിയും ഒരുമിച്ചു സൈന്യങ്ങളെ നയിപ്പിക്കു കയും, യുദ്ധകൌശലങ്ങളെപ്പററി യുക്തിപൂർവ്വം ആലോചിച്ചു യു ദ്ധം നടത്തിപ്പാൻ പ്രതാപസിംഹനും വിശ്വനാഥനും ഒരുമിക്കു കയും, ചെയ്കയാൽ ഒരു പോരിലെങ്കിലും മഹാരാഷ്ട്രസേനയ്ക്കു തോൽവി പററുകയുണ്ടായില്ല.

ഇങ്ങിനെ മുഗൾ ആധിപത്യത്തിന് ഉടവുപററിയ ഈ യു ദ്ധങ്ങൾ അവസാനിപ്പാൻ ഒരു സംവത്സരം വേണ്ടിവന്നു. അ തിന്നുശേഷം ശിവാജി ജനസാമാന്യത്തിൻെറ അഭ്യുദയത്തിനു വേണ്ടി ചെയ്ത അശ്രാന്തപരിശ്രമത്തിൻെറ ഫലമായി അവർ അദ്ദേഹത്തെ തങ്ങളുടെ മഹാരാജാവാക്കി അഭിഷേകംചെയ്തു. ആ കിരീടധാരണമഹോത്സവദിവസംതന്നെ പുരുഷോത്തമനു മഹാരാഷ്ട്രസേനാധിപസ്ഥാനവും, പ്രതാപസിംഹനും വിശ്വനാഥനും മന്ത്രിസ്ഥാനവും, ലഭിച്ചു. ഇവൎക്കു പരമ്പരയാ അവകാശപ്പെ ട്ടിരുന്ന രാജ്യാധിപസ്ഥാനവും ആയക്കെട്ടിൻപ്രകാരമുള്ള ദേശവഴി കളോടുകൂടി കരം ഒഴിവായും ആ ദിവസംതന്നെ ശിവാജി അവ ൎക്കു സമ്മാനിച്ചു.

വിശ്വനാഥനും പ്രതാപസിംഹനും യുദ്ധത്തിൽ തിരികെ പിടിച്ചു ത്ത രാജ്യങ്ങളെ ശത്രുസൈന്യങ്ങൾ ആക്രമിക്കാതിരിപ്പാൻ വേ ണ്ട ഉറപ്പു വരുത്തിയശേഷം, തല്ക്കാലം തലസ്ഥാനം ബിജപുരി യിൽ വെച്ചുകൊണ്ടു പുനായിൽ രാജധാനിയാക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ഈ അവസരത്തിൽ ആ രണ്ടു മന്ത്രിപുംഗവന്മാരുടെയും കുടുംബ ങ്ങളെ ബിജപുരിയിൽ വരുത്തി അവരുടെ സ്വന്തകൊട്ടാരങ്ങ ളിൽ താമസിപ്പിച്ചു. വിശ്വനാഥൻെറ കുടുംബത്തിൽ മുമ്പത്തെ ന്നപോലെ നമ്മുടെ ആ വൃദ്ധയും താരയോടുകൂടി താമസിക്കുക യായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അവരെ നൂതനമായി കാണുന്നവൎക്ക് അ വർ ഒരു കുലീനയായ പ്രായം കൂടിയ സ്ത്രീയെന്നല്ലാതെ മററു പ്ര കാരത്തിൽ തോന്നുകയില്ലായിരുന്നു. പ്രായാധിക്യം ഉണ്ടായിരു ന്നിട്ടും അവരുടെ യൌവനദശയിലുണ്ടായിരുന്ന സൌന്ദര്യത്തി ൻെറ അവശിഷ്ടങ്ങൾ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. മുഖത്തിൽ ഒന്നു

ഞ്ചസംവത്സരങ്ങൾക്കു മുമ്പു പ്രതാപഗിരിയുടെ സമീപമുള്ള വനങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചിരുന്ന വികൃതരൂപിണിയായ സ്ത്രീയാണെന്ന് അവരെ കണ്ടാൽ തോന്നുകയില്ല. ദിനചര്യയുടെ വ്യത്യാസം, മനസ്സമാധാനം, ഭക്തിയോടുകൂടിയ ഈശപരഭജനം, ഇവ അവരുടെ വികൃതച്ഛായയ്ക്കു മാററം ഭവിപ്പിച്ചു.

പ്രതാപസിംഹനും വിശപന്തനും അവരുടെ കുടുംബങ്ങളിലുള്ള മററു അംഗങ്ങളും കൂടിയിരുന്നു പണ്ടത്തെ ഓരോ കഥയെപ്പററി പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ ആ സ്ത്രീ അവരുടെ പൂർവ്വചരിത്രത്തെപ്പററി പറഞ്ഞു. പരിതാപകരമായ ആ കഥയിൽ നമ്മുടെ കഥാവിഷയത്തോടുകൂടി ഘടിപ്പിക്കുവാൻ, വിശപന്തൻ പ്രതാപഗിരിയിൽ വന്നു സ്വല്പദിവസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പ്രതാപസിംഹൻ അദ്ദേഹത്തെ ധരിപ്പിച്ച കഥയുടെ പൂർവ്വഭാഗത്തെ ഓർമ്മിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

പ്രതാപസിംഹന്റെ ഭാര്യയുടെ പ്രസവരക്ഷയ്ക്കു നിയോഗിച്ച റസ്സിയായെ ജയസിംഹൻ കല്യാണം കഴിക്കാമെന്നു പറഞ്ഞു ചതിച്ചു. റസ്സിയായ്ക്കു ഗർഭമുണ്ടെന്നു കേട്ടു വയോധികരായ അവളുടെ മാതാപിതാക്കന്മാർ വ്യസനാക്രാന്തരായി മരിച്ചു. ഈ ദുഃഖവും, അവമാനവും സഹിക്കാൻ ശക്തയാകാതെ റസ്സിയാ ഭാരിച്ച ദുഃഖം കൊണ്ടും ഇച്ഛാഭംഗം കൊണ്ടും സ്വജനങ്ങളെ സന്ദർശിക്കാതെ കഷ്ടപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ റഘുരാമൻ തന്ത്രത്തിൽ റസ്സിയായെ വശംവദയാക്കി പ്രതാപഗിരിയിൽ പ്രസവരക്ഷയ്ക്കു നിയമിച്ചു. എന്നിട്ടു റസ്സിയാ ആദ്യവും, പിന്നീടു പ്രതാപസിംഹന്റെ ഭാര്യയും പ്രസവിച്ചു. ഇങ്ങിനെ കുറേമാസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ റഘുരാമൻ, ഒരു ദിവസം ക്ലിപ്തംചെയ്തു്, അന്നുതന്നെ പ്രതാപസിംഹന്റെ കുട്ടിയെ കൊല്ലുവാൻ വേണ്ടി വിഷം റസ്സിയായെ ഏല്പിച്ചു. ആ ദിവസം പ്രതാപസിംഹനും ഭാര്യയും മരിച്ചതായി കേൾക്കുകയും യാദൃച്ഛികമായി സന്നിപാതിപിടിപെട്ടു റസ്സിയായുടെ കുട്ടി മരിക്കയും ചെയ്കയാൽ പ്രതാപസിംഹന്റെ കോമളനായ കുട്ടിയെ കൊല്ലുവാനിടകൊടുക്കാതെ റസ്സിയാ ആ ബാലനേയുംകൊണ്ടു് അവിടെ

നിന്നു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അതിൽപിന്നീടു വ്യസനാധിക്യത്താൽ ഭ്രാന്തുപിടിപെട്ടു് ആ കുട്ടിയേയുംകൊണ്ടു് ഓരോ ദിക്കുകളിൽ സഞ്ചരിച്ചു കൂട്ടത്തിൽ അവൾ ബീജപൂരിയിൽ ചെന്നു് ഒരുദിവസം രാത്രിയിൽ രാജവീഥിയിൽക്കൂടി നടന്നു വിശ്വന്തന്റെ കൊട്ടാരവാതുക്കൽ ചെല്ലുവാനിടയായി. ഈശ്വരേച്ഛയാ അവൾ തന്റെ കയ്യിലിരുന്ന ബാലനെ ആ വാതിലിൽ ഇട്ടേച്ചു ദൂരെ മാറിയിരുന്നു. എന്നിട്ടു് ആ ശിശുവിന്റെ രോദനം കേട്ടു വിശ്വന്തൻപുറത്തു വന്നെടുത്തു് അതിനെതന്റെ ഭാര്യയെ ഏല്പിച്ചു. അവൾ പിന്നെ സ്വേച്ഛാനുസരണം ഓരോ ദിക്കിൽ സഞ്ചരിച്ചു് ഒടുവിൽ പ്രതാപഗിരിയുടെ സാനുപ്രദേശങ്ങളിൽ വന്നു താമസിച്ചു സമയം മഹായോഗിയായ ഒരു താപസൻ കണ്ടു ദയയോടെ അവളുടെ ഭ്രാന്തു മാററിയതിനാൽ അവൾ അദ്ദേഹത്തെ ശുശ്രൂഷിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു സംവത്സരത്തിനു മേൽ ഒരു ഗുഹയിൽ താമസിച്ചു. അദ്ദേഹം അവിടെനിന്നു കാശിയിലേയ്ക്കു പോകുവാൻ നിശ്ചയിച്ചു ഉടൻ റസ്സിയായെ വിളിച്ചു് ആത്മോപദേശംചെയ്തു് ആ ഗുഹയിൽ താമസിപ്പാൻ പറഞ്ഞിട്ടു് ഇങ്ങിനെ അനുഗ്രഹിച്ചു—"ജന്മാന്തരപാപംകൊണ്ടു നിനക്കുണ്ടായ ദുരിതങ്ങളെ അനുഭവിച്ചുതീക്കണം. എന്നാൽ ഞാൻ പറഞ്ഞവിധം നിഷ്ഠയോടുകൂടി നീ ഇരുന്നു കുറേ മാസങ്ങൾ ചെല്ലുമ്പോൾ നിനക്കു നിർബാധമായും സുഖമായും ഈശ്വരഭജനം ചെയ്വാൻ ഈശ്വരകടാക്ഷത്താൽ വഴിയുണ്ടാകും.—" ഈ അനുഗ്രഹപ്രകാരം അനുഷ്ഠിക്കാൻ അവൾക്കു സൌകര്യം കിട്ടിയതായിരുന്നു മഹാഭാഗ്യം. അന്നു റഡ്ഡിരാമന്റെയും ജയസിംഹന്റെയും തന്ത്രത്തിൽ അകപ്പെട്ടു് അവരുടെ ക്രൂരകൃത്യങ്ങളിൽ പങ്കുകൊണ്ടു പോയിരുന്നാൽ റസ്സിയായ്ക്കു് ആ കുട്ടി വളന്നു ചരിത്രകാരന്മാർ അയാളെപ്പററി വർണ്ണിക്കുന്നതു കേൾപ്പാനും അവൾക്കു് ഇങ്ങിനെ ആനന്ദിപ്പാനും ഇടയാകയില്ലായിരുന്നേനെ. ദുഷ്ടബുദ്ധികളെ, അവരുടെ ബുദ്ധിസാമൎത്ഥ്യംകൊണ്ടു ചിലപ്പോൾ ജനസാമാന്യത്തിനു് അറിവാൻ പാടില്ലാതെ പോകും. ജയസിംഹനെ സംബന്ധിച്ചു് അപ്രകാരമായിരുന്നു. ജയസിംഹന്റെ ക്രൗര്യത്തെപ്പററിയോ റഡ്ഡിരാമന്റെ ധൗഷ്ട്യത്തെക്കുറി

ച്ചോ അറിവില്ലാതെ അവരെ ജനങ്ങൾ സ്നേഹിച്ചു. ലോകവ്യാപാരത്തിൽ ജയസിംഹനേയും റസ്ഥിരാമനേയുംപോലെയുള്ളവരുണ്ടു്. നിർമ്മലജലാശയത്തിന്റെ അടിയിൽ ദുർഗ്ഗന്ധമയമായ ചേറുള്ളതിനെയോ അതുപോലെ സൌശീല്യവിവേകാദിസൽഗുണസമ്പന്നനെന്നുവിചാരിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരുവന്റെ നിഴൽവശം പരിശോധിക്കുമ്പോൾ, അയാളുടെ ഹൃദയം ഭയങ്കരങ്ങളായ വികാരങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനമാണെന്നറിയാറാകും. മനുഷ്യഹൃദയം ജന്മാന്തരസുകൃതം കൊണ്ടു ശുദ്ധസ്ഫടികം പോലെ കളങ്കരഹിതമായും ജന്മാന്തരങ്ങളിലെ പാപസഞ്ചയത്താൽ ദൂഷിച്ചു പൈശാചികമായും തീരുന്നതാണ്. ഇവ രണ്ടുവിധത്തിലും അതാതിന്റെ ഗുണത്തെ അപേക്ഷിച്ച് അവയുടെ ഫലഭോക്താവു ഓരോ പ്രവൃത്തിയുടേയും ഗുരുലഘുത്വപ്രകാരം അനുഭവിച്ചുതന്നെ തീരും. കാപട്യം കൊണ്ടു ലോകരെ ചതിക്കാം.—മനസ്സാക്ഷിയെ ചതിപ്പാൻ കഴിയുന്നതല്ല. റസ്സിയായുടെ കഥയെ നാം ചുരുക്കി പറഞ്ഞുവെങ്കിലും അവർ സവിസ്തരം പറഞ്ഞതിനെ കേട്ടു പ്രതാപസിംഹൻ അതിനെപ്പററി ആലോചിച്ചു സ്വല്പനേരം ഇരുന്നിട്ടു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

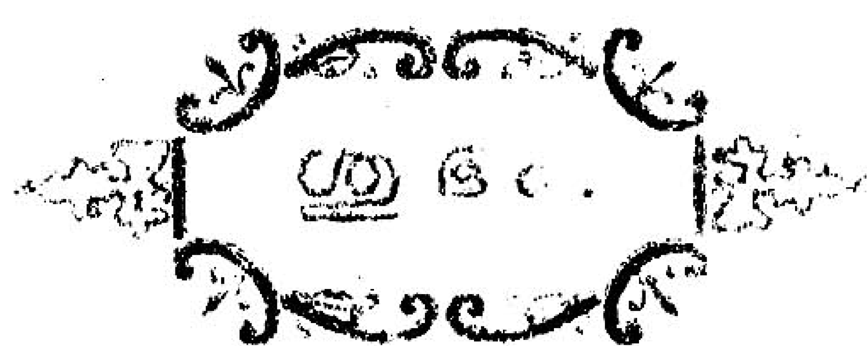
"പുരുഷോത്തമനു നേരിട്ട കഷ്ടതകൾ എന്തെല്ലാമെന്നു എനിക്കറിയാം. അവന്റെ പിതാവു ഞാനാണെന്നറിയുന്നതിനു മുമ്പു രക്തസംബന്ധം കൊണ്ടു സ്വാഭാവികമായിട്ടുണ്ടാകുന്ന സഹതാപം എനിക്കുണ്ടായി എന്നുമാത്രമേയുള്ളു. നിങ്ങൾ അവനെ സ്വപുത്രന്റെ നിലയിൽ സ്നേഹിച്ചു അവനുവേണ്ടി വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടുകളും അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്. അങ്ങിനെ നിങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുള്ള ഉപകാരങ്ങൾക്കു പ്രതിഫലം ഞാൻ ആലോചിച്ചിട്ടു ഒന്നും തന്നെ ആ ഉപകാരങ്ങൾക്കു തുല്യമാകുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു് ഞങ്ങളുടെ സർവസ്വവും നിങ്ങളുടെ അധീനമെന്നു കരുതി ഞങ്ങളിലൊന്നുപോലെ ഇവിടെ താമസിച്ചുകൊള്ളണം."

റസ്സിയാ:—"പ്രതിഫലേച്ഛ ലേശവും എനിക്കില്ല. ഈ കുട്ടികൾ—താരയും, പുരുഷോത്തമനും സൽകീർത്തിസന്താനസമ്പൽസമൃദ്ധിയോടും ആയുരാരോഗ്യങ്ങളോടുംകൂടി സുഖിച്ചുവാഴ

നാളു കണ്ടാനന്ദിക്കുന്നതിനു നിങ്ങൾ ഇടവരുത്തുന്നതു തന്നെയാണ് എനിക്കുള്ള പ്രതിഫലം. യുദ്ധംകൊണ്ടും രാജ്യഭരണസംബന്ധമായുള്ള ജോലിത്തിരക്കു കൊണ്ടും നിങ്ങൾ ഇതുവരെ അസ്വതന്ത്രന്മാരായിരുന്നു. ഇനി കഴിയുന്ന വേഗത്തിൽ താരാപുരുഷോത്തമന്മാരെ സംഘടിപ്പിക്കുവാനുള്ള ഉത്സാഹം അവിടുന്നും വിശ്വനാഥൻപ്രഭുവും ചെയ്യണം."

"അപ്രകാരം ചെയ്യാമെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടു വിശ്വനാഥൻ ലക്ഷ്മണനെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"പുരുഷോത്തമന്റെ ജീവനെ രക്ഷിച്ച ദിവസം ഞാൻ നിന്നോടു പറഞ്ഞപ്രകാരം നടത്തുവാൻ ദൈവം എന്നെ അനുഗ്രഹിച്ചു. നീ സരസ്വതിയെ വിവാഹം ചെയ്തു ഞങ്ങളോടുകൂടി താമസിക്കണം. എന്റെ മരണപര്യന്തം സരസ്വതിയുടേയും നിന്റേയും വിഷയത്തിൽ പുരുഷോത്തമനെ സംബന്ധിച്ചു ഞാൻ ചെയ്യുന്ന വ്യവസ്ഥയനുസരിച്ചു നീയും നടന്നുകൊള്ളുക. എന്റെ മരണശേഷം എന്റെ ധനത്തിൽ നാലിൽ ഒരു ഭാഗം നിനക്കും നിന്റെ സന്താനങ്ങൾക്കും തരുന്നതാണ്— ദൈവം നിനക്കു മംഗളം വരുത്തട്ടെ.

'സരസ്വതീവിലാസം' പ്രസ്സ്, തിരുവനന്തപുരം.

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി